

02003031303030336

3733

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Αρ. Φύλλου 303

13 Μαρτίου 2003

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

Αριθ. 21072α/Γ2

Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ) και Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (Α.Π.Σ) Δημοτικού - Γυμνασίου: α) Γενικό Μέρος β) Δ.Ε.Π.Π.Σ και Α.Π.Σ. Ελληνικής Γλώσσας, Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας, Εικαστικών, Σπουδών Θεάτρου, Θρησκευτικών, Ιστορίας, Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής, Μαθηματικών, Μελέτης Περιβάλλοντος.

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις του άρθρου 7 παραγρ. 1 του Νόμου 2525/97 «Ενιαίο Λύκειο, πρόσβαση των αποφοίτων στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου και άλλες διατάξεις (ΦΕΚ 188 - Α'/23.9.97), καθώς και τις διατάξεις του άρθρου 3 παράγρ. 9 εδαφ. (δδ, εε), του άρθρου 4 παράγρ. 11 εδάφ. ε, του άρθρου 5 παράγρ. 11 εδαφ. β και γ σε συνδυασμό με τις διατάξεις της παραγράφου 2 του άρθρου 7 του Ν. 2525/97.

2. Τις διατάξεις του άρθρου 29 α του Ν. 1558/85 ΦΕΚ 137-Α, όπως συμπληρώθηκε με το άρθρο 27 του Ν. 2081/92 (ΦΕΚ 154-Α) και τροποποιήθηκε με το άρθρο 1 παράγραφος 2α του Ν. 2469/97 (ΦΕΚ 38 -Α), και το γεγονός ότι από την απόφαση αυτή δεν προκαλείται δαπάνη σε βάρος του κρατικού προϋπολογισμού.

3. Τις εισηγήσεις του Π.Ι., όπως αυτές έχουν διατυπωθεί στην 7/27.6.2002 Πράξη του Τμήματος Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, και την 12/28.6.2002 Πράξη του Τμήματος Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, αποφασίζουμε:

Καθορίζουμε το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών και τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών για το Νηπιαγωγείο και για την υποχρεωτική εκπαίδευση, ως εξής:

ΓΕΝΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι ποικίλες κοινωνικές, πολιτικές, οικονομικές και πολιτισμικές συνθήκες της εποχής μας έχουν ως κύριο χαρα-

κτηριστικό τη ρευστότητα, η οποία επιτείνεται από τη ραγδαία επιστημονική και τεχνολογική ανάπτυξη. Στο πλαίσιο αυτό ο άλλοτε αδιαμφισβήτητος ρόλος του σχολείου, ως βασικού κοινωνικού θεσμού, στο θέμα της παροχής γνώσεων και της ανάπτυξης δεξιοτήτων, φαίνεται να υπόκειται σε κάποια αποδυνάμωση, για το λόγο ότι οι συνθήκες διαμόρφωσης των γνωστικών δεδομένων είναι πολύτροπες και πολυποικίλες. Επιπλέον, η σημερινή πραγματικότητα διαμορφώνει ένα νέο πλαίσιο μορφωτικών και κοινωνικών αναγκών για το κάθε άτομο, κυρίως όσον αφορά την αναζήτηση, απόκτηση, διαχείριση και αξιοποίηση της νέας γνώσης.

Η ραγδαία και συνεχής αύξηση της γνώσης και της πληροφορίας, παρά τις ευκαιρίες που μας παρέχει και την πρόοδο που σηματοδοτεί, εμπεριέχει και τον κίνδυνο διεύρυνσης των κοινωνικών ανισοτήτων. Για το λόγο αυτό, η διασφάλιση δυνατότητας πρόσβασης όλων στην πληροφορία και τη γνώση επιβάλλει την αναγκαιότητα παροχής ίσων ευκαιριών μάθησης. Επιπρόσθετα, οι συνεχείς ανακαλύψεις και καινοτομίες στα διάφορα πεδία της επιστήμης και της τεχνολογίας επιφέρουν συνεχή αναθεώρηση της γνώσης, γεγονός που εξαναγκάζει τόσο τα άτομα όσο και τις κοινωνίες να υιοθετούν πρακτικές δια βίου μάθησης.

Ταυτόχρονα, τα φαινόμενα της διεθνοποίησης του πολιτισμού και της παγκοσμιοποίησης της οικονομίας, σε συνδυασμό με τη "μείωση" των αποστάσεων συντελούν στη δημιουργία κοινωνικού περιβάλλοντος με ποικιλία πολιτισμικών, γλωσσικών, εθνικών και κοινωνικοοικονομικών χαρακτηριστικών. Γι' αυτό πρέπει να ελαχιστοποιηθεί αφενός το πιθανό ενδεχόμενο της επιβολής ενός μονοδιάστατου πολιτισμικού μοντέλου και αφετέρου η ενίσχυση φαινομένων ξενοφοβίας και ρατσισμού.

Στο νέο αυτό περιβάλλον που διαμορφώνεται, θεωρείται αναγκαία η υιοθέτηση προτύπων συμπεριφοράς που χαρακτηρίζονται από σεβασμό στις πνευματικές και ανθρωπιστικές αξίες. Γι' αυτό, το σχολείο καλείται να συμβάλλει πρωτίστως στη διαμόρφωση προσωπικοτήτων με στέρεες ηθικές αρχές και ισχυρή αυτοαντίληψη και να δώσει βαρύτητα στην ικανοποίηση του συνόλου των συναισθηματικών και νοητικών αναγκών και ενδιαφερόντων του μαθητή.

Το εκπαιδευτικό σύστημα αναμφισβήτητα αποτελεί βασικό θεσμό που συμβάλλει στη διαμόρφωση της προσω-

πικότητας του μαθητή και την αρμονική ένταξή του στην κοινωνία. Καθίσταται ωστόσο επιτακτική η ανάγκη να ενισχυθούν αποτελεσματικά οι μαθησιακές και κοινωνικοποιητικές λειτουργίες του σχολείου, ώστε να διαμορφωθεί ένα ισχυρό σχολικό παιδαγωγικό περιβάλλον. Κατά συνέπεια, είναι απαραίτητος ένας εκπαιδευτικός σχεδιασμός, με έναρξη από την υποχρεωτική εκπαίδευση και υπό το πρίσμα των νέων δεδομένων αλλά και των επιθυμητών επιδιώξεων. Ο σχεδιασμός αυτός πρέπει να οδηγεί στη διαμόρφωση ενός εκπαιδευτικού συστήματος το οποίο πρέπει να ανταποκρίνεται στη δυναμική των καιρών και να απαντά στις προκλήσεις της εποχής μας, καθώς η βασική διαμόρφωση του ισχύοντος εκπαιδευτικού συστήματος που ξεκίνησε με τη συμβολή του εκπαιδευτικού ομίλου (Δελμούζος, Γληνός, Τριανταφυλλίδης) στις αρχές του περασμένου αιώνα και κορυφώθηκε τη δεκαετία του 1960 με τον Ε. Παπανούτσο απαιτεί γενναίες προσαρμοστικές αλλαγές. Προς την κατεύθυνση αυτή θεωρείται αναγκαίο να προωθηθούν:

α. η εξασφάλιση συνθηκών που επιτρέπουν στο μαθητή να αναπτύξει την προσωπικότητά του με ισχυρή αυτοαντίληψη, συναισθηματική σταθερότητα, κριτική και διαλεκτική ικανότητα καθώς και θετική διάθεση για συνεργασία και αυτενέργεια· μια προσωπικότητα υπεύθυνη, δημοκρατική και ελεύθερη, με κοινωνικές και ανθρωπιστικές αρχές, χωρίς θρησκευτικές και πολιτισμικές προκαταλήψεις,

β. η δημιουργία συνθηκών που παρέχουν σε κάθε άτομο τη δυνατότητα της δια βίου ανανέωσης γνώσεων και δεξιοτήτων,

γ. η καλλιέργεια της ικανότητας κάθε ατόμου για κριτική προσέγγιση των νέων τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας,

δ. η διατήρηση της κοινωνικής συνοχής μέσα από την παροχή ίσων ευκαιριών και την καλλιέργεια κοινών στόσεων και αξιών,

ε. η καλλιέργεια της συνειδήσης του ευρωπαίου πολίτη με την ταυτόχρονη διατήρηση της εθνικής μας ταυτότητας και της πολιτισμικής μας αυτογνωσίας και

στ. Η ανάπτυξη πνεύματος συνεργασίας και συλλογικότητας.

Εξάλλου ανάλογος είναι και ο προσανατολισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την εκπαίδευση. Η διαφύλαξη της δημοκρατικότητας του πολιτικού βίου, της ελευθερίας, της ανεξιθροσσίας, της αλληλεγγύης, της συλλογικότητας, του διεθνισμού, της δικαιοσύνης, του πολιτισμού, της εργασίας, της πνευματικής καλλιέργειας και της κοινωνικής συνοχής σε ανοιχτές πλουραλιστικές κοινωνίες, πλαισιώνουν τον κοινό μελλοντικό σκοπό της Ευρωπαϊκής Εκπαίδευσης.

Ο σκοπός αυτός αποτελεί κοινή επιδίωξη για την ανάπτυξη της εθνικής εκπαιδευτικής πολιτικής των επί μέρους ευρωπαϊκών χωρών, λαμβανομένου, βέβαια, υπόψη ότι το εκπαιδευτικό σύστημα κάθε χώρας διακρίνεται και καθορίζεται από τα στοιχεία εκείνα που ανταποκρίνονται στις εθνικές και τις άλλες ιδιαιτερότητες της κοινωνίας της. Στο πλαίσιο, λοιπόν, αυτό, και με γνώμονα την αναγκαιότητα ανάπτυξης της ποιότητας της εκπαίδευσης, πρέπει να ενταχθεί και το δικό μας εκπαιδευτικό σύστημα με τις κατάλληλες προσαρμογές, που θα το καταστήσουν περισσότερο ποιοτικό, περισσότερο δυναμικό, περισσότερο αποτελεσματικό.

2. ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Η εκπαιδευτική διαδικασία πρέπει να διαμορφώνει συνθήκες που προάγουν τις αξίες της δημοκρατίας, του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της ειρήνης και της ελευθερίας. Με την εκπαίδευση επιδιώκεται η ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας του μαθητή και η επιτυχής κοινωνική ένταξή του, αφενός μέσα από τη συγκρότηση και αποδοχή κοινών αξιών και αφετέρου με την ανάπτυξη νοητικών, συναισθηματικών και ψυχοκινητικών ικανοτήτων και δεξιοτήτων. Με την έννοια αυτή ο μαθητής καθίσταται ικανός να αντιμετωπίζει με επιτυχία προβλήματα και επιπλέον να διαμορφώνει άποψη και να λειτουργεί ως υπεύθυνος και ενεργός πολίτης σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο και απαιτητικό κοινωνικό περιβάλλον. Κύριοι άξονες αυτής της προσπάθειας θα πρέπει να είναι:

- α. η παροχή γενικής παιδείας,
- β. η καλλιέργεια των δεξιοτήτων του μαθητή και η ανάδειξη των ενδιαφερόντων του,
- γ. η εξασφάλιση ίσων ευκαιριών και δυνατοτήτων μάθησης για όλους τους μαθητές,
- δ. η ενίσχυση της πολιτισμικής και γλωσσικής ταυτότητας στο πλαίσιο μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας,
- ε. η ευαισθητοποίηση για την αναγκαιότητα προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος και η υιοθέτηση ανάλογων προτύπων συμπεριφοράς,
- στ. η προετοιμασία για την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνίας,
- ζ. η φυσική, ψυχική και κοινωνική ανάπτυξη και
- η. η ευαισθητοποίηση σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, παγκόσμιας ειρήνης και η διασφάλιση της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας.

α) Η παροχή γενικής παιδείας

Η γενική παιδεία πρέπει να στοχεύει στην εξασφάλιση ισορροπίας μεταξύ των ανθρωπιστικών / κοινωνικών και των θετικών / τεχνολογικών κατευθύνσεων, ώστε να διασφαλίζεται η αρμονική φυσική, πνευματική, ηθική, αισθητική, και συναισθηματική ανάπτυξη των μαθητών. Η γενική παιδεία πρέπει επίσης:

- i) να συμβάλλει στην ανάδειξη και καλλιέργεια των ιδιαίτερων ενδιαφερόντων και δεξιοτήτων κάθε μαθητή,
- ii) να του εξασφαλίζει τη δυνατότητα πρόσβασης σε ποικίλες πηγές πληροφόρησης και αξιοποίησης της πληροφορίας για οποιοδήποτε θέμα,
- iii) να καλλιεργεί την ικανότητα κριτικής ερμηνείας και ατομικών επιλογών σύμφωνα με τις προσωπικές αξίες και ανάγκες,
- iv) να καλλιεργεί την ικανότητα έκφρασης των σκέψεων και των απόψεων, με την ανάπτυξη πνευματικών, κοινωνικών και επικοινωνιακών δεξιοτήτων και
- iv) να καθιστά τους μαθητές ικανούς να συνεργάζονται με άλλα άτομα για την επίτευξη κοινών στόχων αλλά και να ενεργούν υπεύθυνα.

Επιπλέον, με δεδομένη τη ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας και τη συνεχώς αυξανόμενη αξιοποίησή της στον προσωπικό αλλά και στον εργασιακό χώρο, η σχολική εκπαίδευση οφείλει να δημιουργήσει συνθήκες οι οποίες θα επιτρέπουν σε κάθε μαθητή να κατανοεί το ρόλο των νέων τεχνολογιών, να τις χρησιμοποιεί και να τις αξιοποιεί με επάρκεια, αλλά και να βελτιώνει συνεχώς την ικανότητά του για πρόσβαση σ' αυτές.

Η νέα κατάσταση, όπως είναι επόμενο, προβάλλει επιτακτικά την ανάγκη παροχής υψηλού επιπέδου σχολικής εκπαίδευσης. Η γενική παιδεία θα πρέπει να συμβάλλει

όχι στη συσσώρευση και απομνημόνευση έτοιμων γνώσεων, αλλά στην ευρύτερη εξοικείωση με βασικά στοιχεία των διαφόρων γνωστικών αντικειμένων και στην ανάπτυξη γνωστικών και μεταγνωστικών δεξιοτήτων που εξασφαλίζουν τη δυνατότητα κατανόησης και ερμηνείας εννοιών, φαινομένων και διαδικασιών. Με τον τρόπο αυτό παρέχεται στους μαθητές η αξιολογή γνώση και, μέσα από διαθεματικές προεκτάσεις, προωθείται η διασύνδεσή της με την καθημερινή ζωή. Έτσι, διευκολύνεται η διαδικασία αναζήτησης και προαγωγής της γνώσης.

β) Η καλλιέργεια των δεξιοτήτων του μαθητή και η ανάδειξη των ενδιαφερόντων του

Είναι φανερό ότι η εκπαίδευση πρέπει να χαρακτηρίζεται από θεματική ευρύτητα και να υποστηρίζει ενεργητικές και συμμετοχικές μεθόδους προσέγγισης της γνώσης, ώστε να εξασφαλίζεται το απαραίτητο γνωστικό υπόβαθρο και τα εργαλεία εκείνα που θα βοηθούν το κάθε άτομο να ανταποκρίνεται στις ανάγκες για εξειδίκευση, όπως υπαγορεύουν οι εξελίξεις του παρόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος.

Ο μαθητής θα πρέπει να μάθει στο σχολείο κυρίως "πώς να μαθαίνει", ώστε να προσεγγίζει ενεργητικά και δημιουργικά την παρεχόμενη γνώση. Το σχολείο θα πρέπει επίσης να μάθει στον μαθητή "πώς να πράττει", ώστε να μπορεί να εφαρμόζει στην καθημερινή του ζωή, στην κοινωνική του δραστηριότητα αλλά και στην επαγγελματική του ενασχόληση, τις γνώσεις και τις δεξιότητες που αποκτά. Μ' αυτόν τον τρόπο, και με την προϋπόθεση ότι θα τεθούν νέες βάσεις για μια πιο ουσιαστική σύνδεση της σχολικής εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας, τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (Α.Π.Σ.) θα συμβάλλουν, μεταξύ των άλλων, και στην αντιμετώπιση της ανεργίας, του κοινωνικού αποκλεισμού και κάθε μορφής κοινωνικής παθολογίας.

Στη σύγχρονη κοινωνία εμφανίζεται ένα πλήθος από διαφορετικές επιλογές σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας, με νέα επαγγέλματα, νέους κλάδους στην επιστήμη και στην τεχνολογία, νέες τάσεις στην τέχνη, νέες δυνατότητες στη διάθεση του ελεύθερου χρόνου. Ένα σύγχρονο και αποτελεσματικό εκπαιδευτικό σύστημα θα πρέπει να λειτουργεί με τρόπο που να ευνοείται η ανάδειξη των ενδιαφερόντων κάθε μαθητή και η ενθάρρυνση των κλίσεών του. Στη διαδικασία αυτή κρίσιμο στοιχείο είναι η κατάλληλη προσαρμογή των Α.Π.Σ., του διδακτικού υλικού και των μεθοδολογικών προσεγγίσεων.

γ) Η εξασφάλιση ίσων ευκαιριών και δυνατοτήτων μάθησης για όλους τους μαθητές

Η παροχή ίσων ευκαιριών και δυνατοτήτων μάθησης αποτελεί βασική αρχή της δημοκρατικής κοινωνίας, ώστε το εκπαιδευτικό σύστημα να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη διαδικασία άμβλυνσης των κοινωνικών ανισοτήτων. Η ισότητα στην παρεχόμενη σχολική εκπαίδευση πρέπει να εξασφαλίζεται για όλους τους μαθητές και ιδιαίτερα για αυτούς που ανήκουν σε "μειονότητες", καθώς και για τους μαθητές με αναπηρίες ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, ώστε να προστατεύονται από τον κοινωνικό αποκλεισμό και την ανεργία. Η εξασφάλιση ίσων ευκαιριών στη μάθηση δεν θα πρέπει να ερμηνεύεται ως σύνολο ομοιομορφων εκπαιδευτικών παροχών που οδηγούν σε ομοιομορφες διαδικασίες και συμπεριφορές. Τα άτομα που αντιμετωπίζουν εμπόδια από τη φύση, την κοινωνία, τις εκάστοτε συνθήκες, όπως τα άτομα με αναπηρίες

(Άτομα με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες, Α.Μ.Ε.Α.) αλλά και τα άτομα με ιδιαίτερα ταλέντα και ικανότητες θα πρέπει να έχουν ίσες και κατάλληλες, κατά περίπτωση, ευκαιρίες πρόσβασης στη γνώση.

δ) Η ενίσχυση της πολιτισμικής και γλωσσικής ταυτότητας στο πλαίσιο μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας

Η ελαχιστοποίηση των αποστάσεων και η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, με τις νέες δυνατότητες επικοινωνίας και ανταλλαγής πολιτιστικών αγαθών, εντάσσει τα άτομα σε ένα πολυπολιτισμικό περιβάλλον. Η χώρα μας, ως πλήρης και ισότιμο μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, πρέπει να προωθεί την ανάπτυξη σε όλους τους τομείς μέσα από την αμοιβαία κατανόηση και συνεργασία με τους άλλους ευρωπαϊκούς λαούς. Επιπλέον, όπως συμβαίνει με όλες τις ευρωπαϊκές κοινωνίες, η σύνθεση της ελληνικής κοινωνίας μεταβάλλεται συνεχώς, εμπλουτιζόμενη με άτομα και φορείς διαφορετικών γλωσσικών και πολιτισμικών παραδόσεων, με αποτέλεσμα την αύξηση της πολιτισμικής ποικιλότητας, κατάσταση που μπορεί να θεωρηθεί υγιής υπό το πρίσμα της αναζωογόνησης των κυρίαρχων παραδόσεων. Η πραγματικότητα αυτή επιβάλλει στον κάθε πολίτη να αποδέχεται και να σέβεται την πολιτισμική ετερότητα των συμπολιτών του, ώστε όλοι να ζουν αρμονικά σε ένα περιβάλλον πολιτισμικής, εθνικής και γλωσσικής πολυμορφίας. Η κατάσταση αυτή απαιτεί την ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων, δεξιοτήτων επικοινωνίας, συνεργασίας και συμμετοχής όλων στις σύγχρονες κοινωνικές εξελίξεις. Για την ομαλή κοινωνική ένταξη κάθε ατόμου απαιτείται η ανάπτυξη της ικανότητας "επικοινωνίας" με το κοινωνικό του περιβάλλον, τόσο μέσα από τη γνώση της μητρικής του γλώσσας, αλλά και άλλων γλωσσών, όσο και μέσα από την ενημέρωσή του για την ιστορία και την πολιτισμική παράδοση όχι μόνο της δικής του αλλά και των άλλων εθνικών, θρησκευτικών και πολιτισμικών ομάδων. Απαραίτητη είναι, επίσης, η ανάπτυξη της ικανότητας κάθε ατόμου να εργάζεται σε ομάδες και να αξιοποιεί τις γνώσεις και τις δεξιότητές του για την επίτευξη συλλογικών στόχων.

Για την επίτευξη, επομένως, αρμονικής κοινωνικής ένταξης και συμβίωσης, είναι απαραίτητο κάθε άτομο να μάθει να συμβιώνει με τους άλλους, σεβόμενο τον πολιτισμό και τη γλώσσα τους. Ταυτόχρονα, όμως, πρέπει να διατηρεί την εθνική και πολιτισμική του ταυτότητα μέσα από την ανάπτυξη της εθνικής, πολιτιστικής, γλωσσικής και θρησκευτικής αγωγής. Εξάλλου, αποτελεί θέση όλων των χωρών της Ε.Ε. η προστασία της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας της εθνικής εκπαίδευσης και η αποδοχή των εθνικών ποικιλομορφιών και, συνεπώς, των στοιχείων εκείνων, τα οποία συμβάλλουν στη διαμόρφωση της εθνικής και πολιτισμικής ταυτότητας του μαθητή - αουριανού πολίτη.

ε) Η ευαισθητοποίηση για την αναγκαιότητα προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος και η υιοθέτηση ανάλογων προτύπων συμπεριφοράς

Με δεδομένη την αμφίδρομη σχέση μεταξύ της κοινωνίας και της εκπαίδευσης, οι κοινωνικές ανάγκες προσδιορίζουν κατά βάση το περιεχόμενο της παρεχόμενης σχολικής εκπαίδευσης, ενώ ταυτόχρονα το εκπαιδευτικό σύστημα συμβάλλει στην ανάπτυξη της κοινωνίας. Ειδικότερα, και σχετικά με τη βελτίωση των συνθηκών του περιβάλλοντος και τη διατήρηση της βιωσιμότητας του πλανήτη μας, οι κοινωνικές ανάγκες επιβάλλουν τη διαμόρφωση στάσεων και συμπεριφορών που δε θέτουν σε

κίνδυνο την εξάντληση των φυσικών πόρων, οι οποίοι προορίζονται για την κάλυψη των αναγκών των επόμενων γενών.

Η αειφόρος ανάπτυξη αποτελεί αδιαμφισβήτητη πρόταση για την εξασφάλιση της ευημερίας σε ολόκληρο τον πλανήτη, μέσα από την προστασία και τη διατήρηση της ισορροπίας του περιβάλλοντος. Η πρόταση αυτή απαιτεί τον επαναπροσδιορισμό των αναγκών του ατόμου και των κοινωνικών ομάδων, γεγονός που επιβάλλει, με τη σειρά του, επαναπροσδιορισμό του συστήματος αξιών που έχουμε υιοθετήσει μέχρι σήμερα ως άτομα και ως κοινωνίες. Για να επιτευχθεί αυτός ο σκοπός, απαιτείται κατάλληλη παιδεία, την οποία κυρίως το σχολείο μπορεί να εξασφαλίσει για όλους τους μαθητές - αριανούς πολίτες, ευαισθητοποιώντας τους στο θέμα της σωστής διαχείρισης των φυσικών πόρων, με στόχο την ακύρωση κάθε κερδοσκοπικής προσπάθειας που θέτει σε μακροπρόθεσμο κίνδυνο το φυσικό περιβάλλον το οποίο σαφώς επηρεάζεται από τον παρονομαστή της ανεξέλεγκτης παγκοσμιοποίησης.

στ) Η προετοιμασία για την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνίας

Οι νέες τεχνολογίες πληροφόρησης και επικοινωνίας μπορούν να αποτελέσουν πολύτιμα εργαλεία για την απόκτηση γνώσης, για την προαγωγή της εξατομικευμένης εκπαίδευσης και για την εξασφάλιση της δια βίου μάθησης. Η εισαγωγή και χρήση τους όμως στην εκπαιδευτική πράξη δεν θα πρέπει να αντιμετωπιστεί υπό το πρίσμα ενός απλού τεχνολογικού εκσυγχρονισμού ως αυτοσκοπού. Θα πρέπει να γίνει με παιδαγωγικές προϋποθέσεις οι οποίες θα εξασφαλίσουν την ανθρωπιστική παιδεία για την κοινωνία που οραματιζόμαστε.

Έτσι ο μαθητής θα προσεγγίσει κριτικά τόσο την "κοινωνία της πληροφορίας" όσο και την "κοινωνία της γνώσης". Για την επιτυχία αυτού του σκοπού, δεν αρκεί μόνο ο εξοπλισμός των σχολείων με την απαραίτητη τεχνολογική υποδομή, αλλά κυρίως η εφαρμογή νέας παιδαγωγικής στρατηγικής και η ανάπτυξη κατάλληλων προγραμμάτων πληροφορικής για την υποστήριξη όλων των γνωστικών αντικειμένων. Τα σύγχρονα εκπαιδευτικά μέσα, προϊόντα των τεχνολογιών πληροφορικής, συμβάλλουν στην αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας, εφόσον χρησιμοποιούνται με τον κατάλληλο τρόπο και την ανάλογη συχνότητα. Ο ρόλος και η αξία της χρήσης των σύγχρονων εκπαιδευτικών μέσων βρίσκονται βέβαια σε εκείνα τα χαρακτηριστικά που τα διαφοροποιούν από τα παραδοσιακά μέσα. Η ανάδειξη αυτού του ρόλου των σύγχρονων εκπαιδευτικών μέσων επιτυγχάνεται με την προτροπή και καθοδήγηση του εκπαιδευτικού. Επιβάλλεται λοιπόν τα Α.Π.Σ. να προβλέπουν, όπου θεωρείται αναγκαίο και εφικτό, και την εκπόνηση συνοδευτικού εκπαιδευτικού λογισμικού, με σαφείς οδηγίες για την καλύτερη αξιοποίησή του.

ζ) Η φυσική, ψυχική και κοινωνική ανάπτυξη

Σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον, με εμφανή τα χαρακτηριστικά της κοινωνικής ρευστότητας, η φυσική, ψυχική και κοινωνική ανάπτυξη του ατόμου και η πορεία του προς την αυτογνωσία απαιτούν ευρεία και διαρκή κοινωνική αλληλεπίδραση. Ο ρόλος του κοινωνικού περιβάλλοντος στη διαμόρφωση του ατόμου γίνεται πιο κρίσιμος σε περιόδους ραγδαίων μεταβολών. Κατά συνέπεια, οι γνώσεις, οι δεξιότητες και οι στάσεις του ατόμου, οι οποίες σχετίζονται με τη διατήρηση και την ανάπτυξη

της φυσικής και ψυχικής του υγείας, πρέπει να αποτελούν βασικό συστατικό στοιχείο της παιδείας κάθε μαθητή, ώστε αργότερα ως ενήλικας, να είναι υπεύθυνος για την ποιότητα τόσο της δικής ζωής όσο και αυτής του κοινωνικού συνόλου στο οποίο εντάσσεται.

η) Η ευαισθητοποίηση σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, παγκόσμιας ειρήνης και η διασφάλιση της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας.

Το σχολείο πρέπει να αποτελεί χώρο υποδειγματικής εφαρμογής των αρχών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως είναι ο σεβασμός στον άλλο, η διασφάλιση της αξιοπρέπειας του κάθε ατόμου, η ελευθερία από κάθε μορφής διάκριση, η ελευθερία σκέψης κι έκφρασης, η συμμετοχή και η συνεργασία. Η εκπαιδευτική διαδικασία σε όλο της το φάσμα πρέπει να συνιστά εφαρμογή του άρθρου 1 της Διεθνούς Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Παιδιού που ορίζει ότι πρέπει να λαμβάνεται υπόψη και να διασφαλίζεται το "καλύτερο προς το συμφέρον του παιδιού".

3. ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟΥ ΕΝΙΑΙΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ (Δ.Ε.Π.Σ.) ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΑΝΑΛΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ (Α.Π.Σ.)

Στο Δ.Ε.Π.Σ. προτείνονται λύσεις στα θεωρητικά και πρακτικά προβλήματα που αφορούν την επιλογή και οργάνωση της σχολικής γνώσης στην υποχρεωτική εκπαίδευση. Στη διαδικασία αυτή λαμβάνεται υπόψη η ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα, όπως έχει διαμορφωθεί τόσο από άποψη δομών όσο και από άποψη σκοπών και στόχων. Έτσι, στο Δ.Ε.Π.Σ. διατηρούνται τα διακριτά μαθήματα, αλλά ταυτόχρονα προωθούνται ποικίλοι τρόποι συσχέτισης της γνώσης σε δύο άξονες διαθεματικότητας, τον κατακόρυφο και τον οριζόντιο άξονα, όπως εξάλλου υποδηλώνεται και από τον προσδιορισμό του Πλαισίου Προγράμματος Σπουδών ως Διαθεματικού (= οριζόντιος άξονας) και Ενιαίου (= κατακόρυφος άξονας).

Το Δ.Ε.Π.Σ. στηρίζεται στις βασικές αρχές και τους σκοπούς της αγωγής και της διδασκαλίας, με τα οποία τίθεται το γενικό πλαίσιο και ορίζονται οι κατευθυντήριοι άξονες για τον προσδιορισμό του περιεχομένου σπουδών και της εκπαιδευτικής διαδικασίας της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Τόσο το περιεχόμενο όσο και η διαδικασία επεξεργασίας των διαφόρων εννοιών και πληροφοριών, πρέπει να διασφαλίζει την εσωτερική συνοχή, τη συνέχεια και την ενιαία ανάπτυξη, τις διεπιστημονικές θεωρήσεις και συσχετίσεις καθώς και τις διαθεματικές προεκτάσεις. Τα στοιχεία αυτά περιλαμβάνονται στο Δ.Ε.Π.Σ., για τη διαμόρφωση του οποίου ελήφθησαν υπόψη και οι σχετικές με την εκπαίδευση διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας και των αποφάσεων των συλλογικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Οι σκοποί του εκπαιδευτικού συστήματος, για τη χώρα μας, ορίζονται από το Σύνταγμα (άρθρο 16, §2) ως εξής: "Η παιδεία αποτελεί βασική αποστολή του Κράτους και έχει σκοπό την ηθική, πνευματική, επαγγελματική και φυσική αγωγή των Ελλήνων, την ανάπτυξη της εθνικής και θρησκευτικής συνείδησης και τη διάπλυσή τους σε ελεύθερους και υπεύθυνους πολίτες". Σύμφωνα, εξάλλου, με τον Ν. 1566/85 (άρθρο 1, §1) για τη "Δομή και λειτουργία της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης" ορίζεται ότι "Σκοπός της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είναι να συμβάλλει στην ολόπλευρη, αρμονική και ισόρροπη ανάπτυξη των διανοητικών και ψυχοσωματικών δυνάμεων των μαθητών, ώστε, ανεξάρτητα

από φύλο και καταγωγή, να έχουν τη δυνατότητα να εξελιχθούν σε ολοκληρωμένες προσωπικότητες και να ζήσουν δημιουργικά". Ο σκοπός αυτός εξειδικεύεται περαιτέρω με επί μέρους στόχους που αναφέρονται στην εθνική ταυτότητα, τη θρησκευτική συνείδηση, την αγάπη για την ελευθερία και την καλλιέργεια της υπευθυνότητας και της δημιουργικότητας.

Εκτός από τις προαναφερθείσες σχετικές διατάξεις του Συντάγματος, ορισμένες άλλες προβάλλουν συγγενείς προς την σχολική εκπαίδευση αξίες. Συγκεκριμένα, το άρθρο 5Α του Συντάγματος αναφέρει ότι το δικαίωμα στην πληροφόρηση και το δικαίωμα της συμμετοχής στην κοινωνία της πληροφορίας προστατεύονται από το κράτος. Επίσης, στα άρθρα 16 και 24 του Συντάγματος γίνεται αναφορά στην ανάγκη προστασίας της τέχνης και των πολιτιστικών αγαθών και στο Ν. 2413/96 τίθεται το πλαίσιο αντιμετώπισης διαπολιτισμικών ζητημάτων της σύγχρονης ελληνικής κοινωνίας η οποία, τις τελευταίες δεκαετίες δέχεται τις επιδράσεις της πολυπολιτισμικότητας. Επιπλέον, με το Ν. 2525/98 ορίζονται οι κατευθυντήριοι άξονες ανάπτυξης του Ενιαίου Πλαισίου και των επιμέρους Προγραμμάτων Σπουδών και με το Ν. 2817/00 προσδιορίζεται το πλαίσιο για την εκπαίδευση ατόμων με αναπηρίες (ΑΜΕΑ). Τέλος, με την ένταξη της χώρας μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αναδύεται ως αναγκαioτητα η καλλιέργεια της συνείδησης του ευρωπαίου πολίτη, με την ταυτόχρονη διατήρηση της εθνικής ταυτότητας και της πολιτισμικής μας αυτογνωσίας.

Οι γενικοί σκοποί της σχολικής εκπαίδευσης καθώς και οι αναδυόμενες από αυτούς αξίες προωθούνται μέσα από το περιεχόμενο και την επικαιροποίηση της αξιολογής γνώσης, τις στάσεις, τις δεξιότητες και τις δραστηριότητες που αναφέρονται στα Δ.Ε.Π.Π.Σ. και Α.Π.Σ. των διαφόρων γνωστικών αντικειμένων. Στο πλαίσιο αυτό, η καλλιέργεια π.χ. της εθνικής συνείδησης προϋποθέτει ότι οι μαθητές και αυριανοί πολίτες ενστερνίζονται την αξία της εθνικής ανεξαρτησίας, αναγνωρίζοντας ταυτόχρονα το ίδιο δικαίωμα σε όλους τους λαούς, όπως και τις αξίες της διεθνούς ειρήνης, της ασφάλειας και της συνεργασίας. Με την καλλιέργεια επίσης της θρησκευτικής συνείδησης οι μαθητές μπορούν να προσεγγίζουν με σεβασμό και χωρίς προκαταλήψεις, στερεότυπα και φανατισμούς, τις θρησκευτικές πεποιθήσεις και παραδόσεις τόσο τις δικές τους όσο και των άλλων. Επιπλέον, η ηθική, πνευματική, επαγγελματική και φυσική αγωγή των μαθητών συμβάλει στη διαμόρφωση ολοκληρωμένων προσωπικοτήτων που αποδίδουν ιδιαίτερη σημασία στην αξία της ανθρώπινης ζωής, των δικαιωμάτων του ανθρώπου αλλά και του φυσικού περιβάλλοντος και επιδιώκουν καλύτερη ποιότητα ζωής. Η ελευθερία, ως αξία, αφορά τόσο το άτομο όσο και το σύνολο. Με την ιδέα της ελευθερίας συνδέεται η ανάπτυξη της υπευθυνότητας του μαθητή ως ατόμου και αυριανού ελεύθερου και ενεργού πολίτη, η οποία, εκτός των άλλων, συμβάλλει στην εύρυθμη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος και στην προώθηση της κοινωνικής δικαιοσύνης.

Το μοντέλο που κυριαρχεί στο εκπαιδευτικό μας σύστημα βασίζεται κυρίως στην αυτοτελή διδασκαλία των διαφόρων γνωστικών αντικειμένων. Με αυτόν τον τρόπο όμως δεν είναι δυνατόν να εξασφαλιστεί ταυτόχρονα η απαιτούμενη "εσωτερική συνοχή" και η "ενιαία οριζόντια ανάπτυξη των περιεχομένων". Προς τούτο απαιτείται η κατά το δυνατόν οριζόντια διασύνδεση των Α.Π.Σ. των επι-

μέρους γνωστικών αντικειμένων. Οριζόντια διασύνδεση στο επίπεδο των Α.Π.Σ. σημαίνει κατάλληλη οργάνωση της διδασκτέας ύλης κάθε γνωστικού αντικειμένου, με τρόπο που να εξασφαλίζεται η επεξεργασία θεμάτων από πολλές οπτικές γωνίες, ώστε αυτά να "φωτίζονται" πολυπρισματικά" και να αναδεικνύεται η γνώση και η σχέση της με την πραγματικότητα. Γι' αυτό πρέπει να αναζητηθούν, στο μέτρο του εφικτού, μέσα από τα Α.Π.Σ. και τη διδασκαλία, οι προεκτάσεις και οι συσχετίσεις εκείνες που έχουν τα εξεταζόμενα θέματα των αυτοτελών μαθημάτων στο πεδίο των επιστημών, της τέχνης, της τεχνολογίας, αλλά και στη διαμόρφωση στάσεων και αξιών.

Η γενικότερη αυτή προσέγγιση, δηλαδή η Διαθεματική Προσέγγιση, είναι ένας όρος γενικότερος του όρου διεπιστημονικότητα, και δίνει τη δυνατότητα στον μαθητή να συγκροτήσει ένα ενιαίο σύνολο γνώσεων και δεξιοτήτων, μια ολιστική εν πολλοίς αντίληψη της γνώσης, που του επιτρέπει να διαμορφώνει προσωπική άποψη για θέματα των επιστημών τα οποία σχετίζονται μεταξύ τους, καθώς και με ζητήματα της καθημερινής ζωής. Με τον τρόπο αυτό, ο μαθητής μπορεί να διαμορφώσει το δικό του κοσμοεπίδωλο, τη δική του κοσμοθεωρία, τη δική του άποψη για τον κόσμο που πρέπει να γνωρίσει, να αγαπήσει και να ζήσει. Η διαθεματική προσέγγιση υποστηρίζεται από μεθόδους ενεργητικής απόκτησης της γνώσης, οι οποίες εφαρμόζονται κατά τη διδασκαλία κάθε γνωστικού αντικειμένου και εξειδικεύονται στις διαθεματικές δραστηριότητες που πραγματοποιούνται στο πλαίσιο της διδασκαλίας κάθε θεματικής ενότητας. Η οργάνωση διαθεματικών δραστηριοτήτων διευκολύνεται από τη διάχυση της διαθεματικότητας στο κείμενο των σχολικών βιβλίων (όπου είναι εφικτό) μέσα από θεμελιώδεις έννοιες των διαφόρων επιστημών, οι οποίες μπορούν να αποτελέσουν βασικούς κρίκους οριζόντιας διασύνδεσης των μαθημάτων. Μερικές θεμελιώδεις έννοιες, που μπορεί να ονομαστούν "διαθεματικές" α) είναι κοινές σε πολλά γνωστικά αντικείμενα της (ίδιας τάξης, β) εμφανίζονται συχνά σε γνωστικά αντικείμενα διαφόρων τάξεων και γ) συμβάλλουν στην προώθηση στάσεων και αξιών που συνδέονται άμεσα με τους βασικούς σκοπούς της σχολικής εκπαίδευσης. Ο συνδυασμός τέτοιων εννοιών, με την υιοθέτηση κατάλληλων πρακτικών, ενισχύει τη διαθεματική προσέγγιση καθώς "φωτίζει" πολλαπλά το "πολυπρισματικό" σχήμα του κοσμοεπίδωλου του μαθητή.

Για παράδειγμα, η έννοια του συστήματος σχετίζεται και με την ολιστική θεώρηση της πραγματικότητας, η οποία γίνεται αντιληπτή ως σύνολο επιμέρους συστημάτων τα οποία αλληλεπιδρούν μεταξύ τους. Το ίδιο συμβαίνει και με τα μέρη από τα οποία αποτελείται κάθε σύστημα. Η έννοια του συστήματος μπορεί να περιγραφεί "ως ένα σύνολο πραγμάτων του οποίου τα μέρη βρίσκονται μεταξύ τους σε στενή σχέση αλληλεπίδρασης, αλληλεξάρτησης κ.ά." Στο πλαίσιο αυτό θεωρείται ότι οι μεταβολές οι οποίες επισυμβαίνουν σε ένα μέρος του συστήματος αφομοιώνονται από το ίδιο το σύστημα μέσω ρυθμιστικών μηχανισμών που αποτρέπουν την κατάρρευσή του. Η έννοια του συστήματος εμφανίζεται τόσο στις θετικές επιστήμες όσο και στις κοινωνικές.

Η αφομοίωση εκ μέρους των μαθητών αυτής της αντίληψης περί συστήματος, εκτός των άλλων, μπορεί να συμβάλει στην προώθηση και εμβάθυνση συγκεκριμένων αξιών της εκπαίδευσης όπως π.χ. της εθνικής ανεξαρτη-

σίας, της ζωής, του περιβάλλοντος, της δημοκρατίας και της κοινωνικής δικαιοσύνης κ.ά. Έτσι, για παράδειγμα, θα γίνει κατανοητό ότι τα στοιχεία που είναι απαραίτητα για την ύπαρξη του έθνους αλληλεπιδρούν μεταξύ τους και επομένως η εθνική ενότητα, η οποία θεωρείται απαραίτητη προϋπόθεση για την εθνική ανεξαρτησία, θα πρέπει να οικοδομείται στη βάση της αρμονικής αλληλεπίδρασης αυτών των στοιχείων, είτε πρόκειται για κοινωνικές ομάδες είτε για θεσμούς είτε για ιδέες. Επίσης, θα πρέπει να γίνει κατανοητό ότι το σύστημα "ελληνικό έθνος" λειτουργεί σε διαρκή αλληλεπίδραση με τα "συστήματα των άλλων εθνών" και θα πρέπει να επιδιώκεται ώστε αυτή η αλληλεπίδραση να είναι αμοιβαία επωφελής. Ως μορφές αλληλεπίδρασης εννοούνται οι κάθε είδους σχέσεις και ανταλλαγές σε κοινωνικό, οικονομικό, πολιτικό και πολιτισμικό επίπεδο.

Το δημοκρατικό πολίτευμα επίσης μπορεί να θεωρηθεί ως σύστημα το οποίο λειτουργεί σύμφωνα με ορισμένες διαδικασίες, που επενεργούν ως ρυθμιστικοί παράγοντες, με τη συμβολή των οποίων συντίθενται διαφορετικές απόψεις, αποτρέπονται βίαιες συγκρούσεις και, μέσω αυτών, τελικά προωθείται το κοινό συμφέρον. Έτσι, η κατανόηση της έννοιας του συστήματος, σε συνδυασμό με αυτές της μεταβολής και της αλληλεπίδρασης, συμβάλλει θετικά στην κατανόηση της λειτουργίας της δημοκρατίας και προσφέρει τη δυνατότητα καλλιέργειας της υπευθυνότητας των μαθητών, ως αυριανών ενεργών πολιτών.

Στο επίπεδο των φυσικών επιστημών, η συστημική αντίληψη της πραγματικότητας θα βοηθήσει τους μαθητές να αντιληφθούν το φυσικό περιβάλλον ως υπερσύστημα που απαρτίζεται από πολλά επιμέρους συστήματα και διαθέτει (αυτο)ρυθμιστικούς μηχανισμούς οι οποίοι τίθενται σε λειτουργία με την εμφάνιση ανισορροπιών. Μεταξύ των ανισορροπιών αυτών περιλαμβάνονται και κάποιες που μπορούν να αποβούν μοιραίες για τον ανθρώπινο πολιτισμό. Ως παράδειγμα τέτοιας ανισορροπίας αναφέρεται η διαφαινόμενη αλλαγή του κλίματος από ανθρωπογενείς παρεμβάσεις (υπερθέρμανση του πλανήτη, καταστροφή του όζοντος, άνοδος της στάθμης των θαλασσών κ.λπ.). Γίνεται λοιπόν κατανοητό ότι η συστημική αντίληψη του φυσικού περιβάλλοντος από τους μαθητές θα αυξήσει την περιβαλλοντική τους ευαισθησία και θα οξύνει την ικανότητά τους να αντιλαμβάνονται τις συνέπειες που έχουν οι ανθρωπογενείς δραστηριότητες στον πλανήτη μας.

Στο πλαίσιο της διαθεματικής προσέγγισης, είναι δυνατή η υιοθέτηση δύο διαφορετικών, αλλά παράλληλων και συμπληρωματικών, μεταξύ τους, στρατηγικών σχεδιασμού των Α.Π.Σ.:

α) Συγκρότηση ενιαίων ανεξάρτητων "διαθεματικών" διδακτικών αντικειμένων / μαθημάτων (π.χ. "Μελέτη του Περιβάλλοντος", "Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή", "Ερευνώ το Φυσικό Κόσμο" κ.ά. στο Δημοτικό σχολείο). Αυτό επιτυγχάνεται με κατάλληλη οργάνωση της διδακτέας ύλης, που επιλέγεται από διάφορα επιστημονικά πεδία, με τρόπο ώστε, για κάθε θέμα που εξετάζεται, να αναδεικνύονται η σχέση και τα σημεία τομής των δεδομένων από τις διαφορετικές επιστήμες καθώς και η διασύνδεσή τους με την καθημερινή ζωή.

β) Οριζόντια διασύνδεση των Α.Π.Σ. γνωστικών αντικειμένων που διδάσκονται αυτοτελώς σε μια βαθμίδα της σχολικής εκπαίδευσης.

Αυτή επιτυγχάνεται:

i) Με την παράλληλη ή διαδοχική, ανάλογα με την περι-

πτωση, διδασκαλία εννοιών που προβλέπεται να διδάσκονται στο πλαίσιο περισσότερων του ενός διαφορετικών μαθημάτων, δηλαδή των θεμελιωδών διαθεματικών εννοιών. Οι έννοιες αυτές και οι διαθεματικές προεκτάσεις τους θα πρέπει να διαχέονται (όπου είναι εφικτό) και στο κείμενο των βιβλίων των επί μέρους μαθημάτων, όπως προαναφέρθηκε, ώστε να εξασφαλίζεται, κατά τη διδασκαλία ενός θέματος από τη σκοπιά μιας επιστήμης, η δυνατότητα αξιοποίησης γνώσεων και εμπειριών που έχει ήδη αποκτήσει ο μαθητής από τη διδασκαλία άλλου γνωστικού αντικειμένου. Έτσι επιτυγχάνεται η κατά το δυνατόν ολιστική προσέγγιση της γνώσης και η κατάρτισή της μέσα από κατάλληλες διασυνδέσεις.

ii) Με την πραγματοποίηση, στο πλαίσιο διαφορετικών μαθημάτων, "διαθεματικών" δραστηριοτήτων / εργασιών με διαφορετικά θέματα και περιεχόμενο, που λειτουργούν συμπληρωματικά στην κατανόηση των θεμελιωδών διαθεματικών εννοιών και οδηγούν στη δημιουργία ενός ενιαίου πλαισίου γνώσεων και δεξιοτήτων. Για την υλοποίηση αυτών των εργασιών πρέπει να αφιερώνεται συγκεκριμένος χρόνος, που μπορεί να κυμαίνεται στο 10% περίπου του συνολικού διδακτικού χρόνου κάθε θεματικής ενότητας.

Για την αποτελεσματική εφαρμογή των παραπάνω στρατηγικών, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη οι σκοποί της σχολικής εκπαίδευσης για κάθε βαθμίδα, η διατήρηση της αυτόνομης διδασκαλίας κάθε διδακτικού αντικειμένου (μαθήματος), και η υπάρχουσα εκπαιδευτική πραγματικότητα, με στόχο τη διαρκή ποιοτική αναβάθμισή της. Πρέπει να επισημανθεί ότι, στον ενιαίο σχεδιασμό του εκπαιδευτικού συστήματος, είναι απαραίτητη η ισότιμη παρουσία του Νηπιαγωγείου, δεδομένου ότι αυτό αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο του σε κάθε σύγχρονη κοινωνία. Στο επίπεδο του Νηπιαγωγείου, το οποίο αποτελεί σημαντικό χώρο κοινωνικοποίησης του μαθητή, συνδυάζεται το παιχνίδι με ευκαιρίες μάθησης. Παράλληλα το Νηπιαγωγείο δίνει τη δυνατότητα έγκαιρου εντοπισμού και αντιμετώπισης πιθανών ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών του μαθητή.

Στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση θα σφραγισθεί η σχέση του παιδιού με τον εκπαιδευτικό θεσμό, με τη γνώση και την παιδεία, με την άμβλυνση των κοινωνικών ανισοτήτων. Στην εκπαιδευτική αυτή βαθμίδα όπου ο μαθητής ειδικά των μικρών τάξεων αντιλαμβάνεται τον κόσμο γύρω του περισσότερο με τις αισθήσεις του και με βάση τη συγκεκριμένη σκέψη, κυρίαρχος στόχος είναι η οικοδόμηση βασικών εννοιών και αρχών καθώς και η ανάπτυξη θετικών στάσεων απέναντι στη διά βίου μάθηση, τη συνεργασία και την υπευθυνότητα. Η επιδίωξη αυτή πρέπει να σχετίζεται με τις ιδιαίτερες ανάγκες των μαθητών, τις γνωστικές δομές και το νοητικό τους επίπεδο.

Για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (Γυμνάσιο) -που ο μαθητής βρίσκεται σε ηλικία κατά την οποία αναπτύσσεται η αφαιρετική σκέψη- θεωρείται αναγκαία η μελέτη αυτοτελών γνωστικών αντικειμένων, η οποία διευκολύνεται από τη σπειροειδή ανάπτυξη της διδακτέας ύλης. Παράλληλα με την αυτοτελή διδασκαλία των επιμέρους γνωστικών αντικειμένων, κρίνεται σκόπιμο να διασφαλιστεί και η οριζόντια διασύνδεση των Α.Π.Σ., όπως αυτή έχει περιγραφεί προηγουμένως.

Ιδιαίτερα για τους μαθητές με αναπηρίες (Α.Μ.Ε.Α.), απαιτείται ο σχεδιασμός και η υλοποίηση Εξατομικευμένων Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων (Ε.Ε.Π.) προσαρμο-

σμένων στις ιδιαιτερότητες και τα ενδιαφέροντά τους καθώς επίσης και εξειδικευμένη βοήθεια για την παρακολούθηση του σχολικού προγράμματος, ανάλογα με το εμπόδιο που αντιμετωπίζουν (π.χ. η τύφλωση απαιτεί προετοιμασία στην κινητικότητα και τον προσανατολισμό, η κώφωση απαιτεί ανάπτυξη της φυσικής προς το παιδί γλώσσας - της Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας (Ε.Ν.Γ.), η νοητική καθυστέρηση απαιτεί προετοιμασία ως προς την κοινωνική προσαρμογή, κ.ο.κ.).

Σε ό,τι αφορά τον προσδιορισμό του περιεχομένου σπουδών για κάθε βαθμίδα, εκτός των άλλων, θα πρέπει να ληφθεί μέριμνα ώστε να διασφαλίζεται η εσωτερική συνοχή και η προοδευτική ανάπτυξη των διαφόρων εννοιών. Η διδασκαλία των διαφόρων γνωστικών αντικειμένων θα πρέπει να οργανώνεται έτσι ώστε να εξυπηρετεί την επίτευξη στόχων που αφορούν την ανάπτυξη συγκεκριμένων δεξιοτήτων / ικανοτήτων. Ορισμένες δεξιότητες εμφανίζουν ιδιαίτερη συνάφεια με κάποια "ομοειδή" γνωστικά αντικείμενα, ενώ άλλες διαχέονται σε περισσότερα γνωστικά αντικείμενα και γι' αυτό θεωρούνται απαραίτητες για την αποτελεσματική μάθηση. Στη συνέχεια αναφέρονται δεξιότητες που μπορούν να χαρακτηριστούν ως διαθεματικές ή οριζόντιες και γι' αυτό κρίνεται απαραίτητο τα Α.Π.Σ. όλων των γνωστικών αντικειμένων να περιλαμβάνουν συγκεκριμένους τρόπους προώθησής τους. Σπουδαιότερες από αυτές είναι:

- α) η δεξιότητα της επικοινωνίας (ομιλία, ακρόαση, ανάγνωση, γραφή, επιχειρηματολογία, διάλογος κτλ.),
- β) η δεξιότητα της αποτελεσματικής χρήσης των αριθμών και των μαθηματικών εννοιών στην καθημερινή ζωή,
- γ) η δεξιότητα / ικανότητα χρήσης ποικίλων πηγών και εργαλείων πληροφόρησης και επικοινωνίας με στόχο αφενός την εξεύρεση, ανάλυση, αξιολόγηση και παρουσίαση πληροφοριών και αφετέρου την προστασία από την "πληροφοριακή ρύπανση",
- δ) η δεξιότητα συνεργασίας με άλλα άτομα σε ομαδικές εργασίες,
- ε) η ικανότητα κριτικής επεξεργασίας πληροφοριών, αξιών και παραδοχών,
- στ) η ικανότητα της επίλυσης προβλημάτων μέσα από την καλλιέργεια των απαραίτητων δεξιοτήτων και στρατηγικών σχεδιασμού, ελέγχου, ανατροφοδότησης και διορθωτικής παρέμβασης,
- ζ) η ικανότητα ορθολογικών επιλογών, σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο,
- η) η ικανότητα διαχείρισης πόρων (φυσικών, οικονομικών, κοινωνικών κ.ά.),
- θ) η ικανότητα της δημιουργικής επινοήσης,
- ι) η ικανότητα "ευαίσθητης αντίληψης της τέχνης" και η δημιουργία τέχνης και
- ια) η αξιοποίηση γνώσεων και η υιοθέτηση αξιών κατάλληλων για τη διαμόρφωση προσωπικής άποψης στη λήψη αποφάσεων.

Είναι αυτονόητο ότι ο σχεδιασμός για την εκπαίδευση οφείλει να είναι ενιαίος για όλες τις ομάδες των μαθητών. Στο πλαίσιο αυτό, σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία (Ν. 2817/2000), ιδιαίτερη μέριμνα πρέπει να λαμβάνεται για την ενσωμάτωση των μαθητών με αναπηρίες (Α.Μ.Ε.Α.) στα κοινά σχολεία αλλά και της Ειδικής Αγωγής ως αναπόσπαστο κομμάτι της γενικής εκπαίδευσης. Ειδικότερα, προβλέπεται ότι η εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρίες (Α.Μ.Ε.Α.) παρέχεται κατά προτεραιότητα: στη συνήθη σχολική τάξη, με παράλληλη στήριξη από εκ-

παιδευτικό ειδικής αγωγής, σε ειδικά οργανωμένα και κατάλληλα στελεχωμένα τμήματα ένταξης, τα οποία λειτουργούν μέσα στα σχολεία της γενικής και τεχνικής εκπαίδευσης, σε αυτοτελή σχολεία ειδικής αγωγής, σε σχολεία ή τμήματα που λειτουργούν είτε ως αυτοτελή είτε ως παραρτήματα άλλων σχολείων σε νοσοκομεία, κέντρα αποκατάστασης, ιδρύματα, στο σπίτι κ.λπ.

Οι βασικές αρχές της Ειδικής Αγωγής υπαγορεύουν την παροχή εκπαίδευσης σε εκείνο το σχολικό πλαίσιο που είναι προσφορότερο και αποτελεσματικότερο για τον μαθητή. Σ' αυτό ιδιαίτερη σημασία έχει η αξιολόγηση κάθε μαθητή και η συνεργασία σχολείου και Κέντρων Διάγνωσης Αξιολόγησης και Υποστήριξης (ΚΔΑΥ). Τα ΚΔΑΥ είναι νέος θεσμός του ΥΠ.Ε.Π.Θ. που ιδρύθηκε με το Ν. 2817/2000 και σκοπό έχουν την ανίχνευση, διάγνωση και υποστήριξη των μαθητών με αναπηρίες (ΑΜΕΑ). Στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής πολιτικής θα πρέπει να λαμβάνονται μέτρα ώστε να εξαλειφονται οι παράγοντες που αποκλείουν ένα μαθητή από το σχολείο της γειτονιάς του, όπως για παράδειγμα εμπόδια πρόσβασης στο σχολικό χώρο για παιδιά με κινητικά προβλήματα ή προβλήματα όρασης, εμπόδια στην εφαρμογή εξοπλισμένων υποστηρικτικών υπηρεσιών λόγω ανελαστικότητας του Ωρολογίου Προγράμματος, εμπόδια στην πρόσβαση στη διδασκαλία ή στη διδασκαλία που ορίζεται από τα Προγράμματα Σπουδών, λόγω ελλιπούς διδακτικού υλικού ή άλλων μέσων (π.χ. η μη αξιοποίηση της Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας ή έλλειψη βιβλίων και εποπτικών μέσων για τυφλούς).

Ουσιαστικό μέσο για την ειδική αγωγή είναι η πρόβλεψη για την ανάπτυξη της σχολικής μονάδας σε μια κοινότητα συλλογικά υπεύθυνη για την ανάπτυξη κάθε μαθητή ανεξάρτητα από τις ιδιαιτερότητες του. Η ενσωμάτωση των ΑΜΕΑ θα πρέπει να αποτελεί μέριμνα όλης της σχολικής κοινότητας και του συνόλου των εκπαιδευτικών και γονέων και όχι μέριμνα ενός μόνο εκπαιδευτικού. Ο προσδιορισμός "Ενιαίο" στο Δ.Ε.Π.Π.Σ., για την Ειδική Αγωγή, σημαίνει ότι σε όλες τις φάσεις σχεδιασμού των Προγραμμάτων, από τη φιλοσοφία και το σκοπό διδασκαλίας τους ως τη μέθοδο αξιολόγησης, θα λαμβάνεται υπόψη η κάλυψη των εκπαιδευτικών αναγκών των παιδιών με αναπηρίες (ΑΜΕΑ).

Η διαθεματική προσέγγιση της γνώσης παρέχει στους μαθητές με αναπηρίες (Α.Μ.Ε.Α.) τη δυνατότητα να συμμετέχουν στη διδασκαλία με τέτοιο τρόπο, ώστε να προσεγγίζουν το κάθε γνωστικό αντικείμενο από την πλευρά που εξυπηρετεί την κάλυψη των καθημερινών, πραγματικών αναγκών τους. Η ενασχόληση με εναλλακτικές δραστηριότητες επιτρέπει στους μαθητές αυτούς να μαθαίνουν μέσω των δυνατοτήτων τους και να μην αποκλείονται από τη μάθηση, λόγω της αδυναμίας τους να επιδοθούν σε δραστηριότητες ενός συγκεκριμένου τύπου.

Τα Ωρολόγια Προγράμματα που συντάσσονται με βάση τα Α.Π.Σ. των γνωστικών αντικειμένων θα πρέπει να παρέχουν τη δυνατότητα επαρκούς διδασκαλίας όλων των γνωστικών αντικειμένων που συμβάλλουν στην επίτευξη των νομοθετημένων σκοπών της σχολικής εκπαίδευσης. Είναι αυτονόητο ότι κατά τη διαμόρφωσή τους θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη η αντιληπτική ικανότητα των μαθητών, η ηλικία τους, ο βαθμός δυσκολίας των διδασκόμενων αντικειμένων, καθώς και οι ιδιαίτερες συνθήκες τόσο του σχολείου όσο και της χώρας μας.

Ειδικότερα για την Υποχρεωτική Εκπαίδευση, στο Ωρολόγιο Πρόγραμμα προβλέπεται η καθιέρωση μιας "Ευέλι-

κτης Ζώνης", διάρκειας τουλάχιστον δύο διδακτικών ωρών εβδομαδιαίως (και οπωσδήποτε μεγαλύτερης διάρκειας στις μικρότερες τάξεις του Δημοτικού Σχολείου) στο πλαίσιο της οποίας θα πραγματοποιούνται διαθεματικές δραστηριότητες και σχέδια εργασίας. Οι εργασίες αυτές στοχεύουν στην ποιοτική αναβάθμιση του προσφερόμενου εκπαιδευτικού έργου, προάγουν τη συλλογική προσπάθεια και την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, δραστηριοποιούν τους μαθητές και, παράλληλα, επιτρέπουν στον εκπαιδευτικό να ενεργεί πρωτοβουλιακά και με ευελιξία, για να εκσυγχρονίζει και να επικαιροποιεί το περιεχόμενο και τη μεθοδολογία της διδασκαλίας του. Η Ευέλικτη Ζώνη μπορεί να λειτουργήσει και ως "φίλτρο" από το οποίο θα περνούν τα διάφορα καινοτόμα εκπαιδευτικά πιλοτικά προγράμματα για να αποκτούν, ανάλογα με την επιτυχία της πιλοτικής εφαρμογής τους, συστατικό στοιχείο της Ευέλικτης Ζώνης.

Όσον αφορά την Ευέλικτη Ζώνη στο Νηπιαγωγείο, θα πρέπει να εναλλάσσονται δημιουργικά ελεύθερες και οργανωμένες δραστηριότητες των νηπίων και να αναπτύσσονται σχέδια εργασίας σύντομης διάρκειας με διαθεματικό περιεχόμενο κατά τη διάρκεια του ημερήσιου προγράμματος.

Κατά την υλοποίηση της Ευέλικτης Ζώνης και αναφορικά με τους μαθητές με αναπηρίες (ΑΜΕΑ), είναι ανάγκη να παρέχεται η δυνατότητα σχεδιασμού ενός ευέλικτου Ωρολογίου Προγράμματος, ανάλογα με τις ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες τους (π.χ. για ένα μαθητή με κινητικά προβλήματα να προβλέπεται πρόγραμμα ψυχοκινητικής στην ώρα της Γυμναστικής και για ένα μαθητή με προβλήματα όρασης να προβλέπεται φροντιστηριακό μάθημα στην ώρα της αισθητικής αγωγής). Το σχολείο σ' αυτές τις περιπτώσεις θα πρέπει να φροντίζει ιδιαίτερα για τη συνεργασία των εκπαιδευτικών με την οικογένεια του μαθητή, στην εφαρμογή εξατομικευμένων προγραμμάτων.

4. ΔΟΜΗ ΤΩΝ Δ.Ε.Π.Π.Σ. ΚΑΙ ΤΩΝ Α.Π.Σ. ΤΩΝ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΓΝΩΣΤΙΚΩΝ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ

Το γενικό μέρος του Δ.Ε.Π.Π.Σ. θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως το βασικό πλαίσιο αναφοράς για τη σύνταξη των επί μέρους Δ.Ε.Π.Π.Σ. των διαφόρων γνωστικών αντικειμένων και των συνακόλουθων Α.Π.Σ. Το Δ.Ε.Π.Π.Σ. κάθε γνωστικού αντικείμενου χαρακτηρίζεται από την απαιτούμενη ευελιξία ώστε να υπάρχει ευχέρεια προσαρμογής του περιεχομένου του, όποτε αυτό κρίνεται απαραίτητο. Η ευελιξία αυτή δεν αναιρεί, αλλά, αντίθετα, ενισχύει την ανάγκη υιοθέτησης κριτηρίων επιλογής των γνωστικών στοιχείων που θα πρέπει να αφομοιώνει ο μαθητής από κάθε διδακτικό αντικείμενο και σε κάθε τάξη.

Ως προς τη δομή του, το Δ.Ε.Π.Π.Σ. κάθε επιμέρους διδακτικού αντικείμενου περιλαμβάνει:

- α. τους γενικούς σκοπούς της διδασκαλίας του γνωστικού αντικείμενου,
- β. τους άξονες του γνωστικού περιεχομένου,
- γ. τους γενικούς γνωστικούς στόχους καθώς και τις αξίες, στάσεις και δεξιότητες που καλλιεργούνται με τη διδασκαλία του συγκεκριμένου γνωστικού αντικείμενου και
- δ. ενδεικτικές θεμελιώδεις έννοιες διαθεματικής προσέγγισης, οι οποίες διαχέονται στο κείμενο των σχολικών βιβλίων και αποτελούν τη βάση για το σχεδιασμό διαθεματικών δραστηριοτήτων στα αντίστοιχα Α.Π.Σ.

Όσον αφορά τα επιμέρους Α.Π.Σ. στα οποία δίνονται

συγκεκριμένες κατευθύνσεις για διαθεματικές προσεγγίσεις, έχουν την ακόλουθη δομή:

α) Ειδικοί σκοποί

Οι ειδικοί σκοποί εκφράζουν γενικά τα επιδιωκόμενα από την εκπαιδευτική διαδικασία αποτελέσματα, κατά βαθμίδα σχολικής εκπαίδευσης και αναφέρονται στις γνώσεις, στάσεις και αξίες τις οποίες οι μαθητές πρέπει να κατέχουν για να ικανοποιούν τις προσωπικές αλλά και τις κοινωνικές ανάγκες τους. Αυτό σημαίνει ότι οι σκοποί προβάλλονται στη διάσταση ολοκλήρωσης του ατόμου με την ανάπτυξη κριτικού, αναλυτικού, συνθετικού και δημιουργικού πνεύματος και διάθεσης για ενεργοποίηση και δημιουργία τόσο σε ατομικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο.

Οι ειδικοί σκοποί κάθε γνωστικού αντικείμενου θα πρέπει να είναι σύμφωνοι με τους γενικότερους σκοπούς του εκπαιδευτικού συστήματος, τους οποίους πρέπει να αναδεικνύουν. Για τον προσδιορισμό τους θα πρέπει, αρχικά, να λαμβάνεται υπόψη η ηλικία των μαθητών και η αντιληπτική τους ικανότητα. Η ηλικία είναι ένας παράγοντας που παίζει καθοριστικό ρόλο, γιατί σχετίζεται με τη νοητική ανάπτυξη του μαθητή, το γνωστικό υπόβαθρο που διαθέτει, τις δεξιότητες, τις προσδοκίες του και το κοινωνικό του περιβάλλον.

β) Στόχοι

Οι στόχοι αποτελούν τις κατευθυντήριες γραμμές για το σχεδιασμό και τη διαμόρφωση των περιεχομένων των διδακτικών αντικειμένων αλλά και των διαδικασιών ελέγχου της επίτευξης των εκπαιδευτικών σκοπών. Οι στόχοι πρέπει να είναι διατυπωμένοι με σαφήνεια, ώστε να μην αφήνουν περιθώρια για παρερμηνείες ή λανθασμένες προσεγγίσεις.

Οι στόχοι αυτοί, για λόγους μεθοδολογικούς, επιμερίζονται σε τρεις ομάδες, παρά το γεγονός ότι συχνά είναι δύσκολη η οριοθέτηση του πεδίου κάθε μιας. Με βάση αυτή τη διευκρίνιση, οι στόχοι χωρίζονται σε i) γνωστικούς, ii) συναισθηματικούς και iii) ψυχοκινητικούς.

i) Οι γνωστικοί στόχοι αναφέρονται στην απόκτηση των απαραίτητων βασικών γνώσεων και στην καλλιέργεια νοητικών ικανοτήτων, που είναι αναγκαίες για την επεξεργασία των πληροφοριακών δεδομένων. Αναλυτικότερα, οι ικανότητες αυτές αναφέρονται στην αναζήτηση και την αναγνώριση δεδομένων, την ταξινόμησή τους, τη διατύπωση υποθέσεων, την ανάλυση, την ερμηνεία, την εξαγωγή συμπερασμάτων κ.λπ. Η ακριβής οριοθέτηση των γνωστικών στόχων για κάθε διδακτικό αντικείμενο μας επιτρέπει να προσδιορίσουμε τι ακριβώς πρέπει να διδαχθεί και το πώς θα γίνει στη συνέχεια η αξιολόγηση του βαθμού επίτευξης των στόχων αυτών.

ii) Οι συναισθηματικοί στόχοι αναφέρονται στην ανάπτυξη του συναισθηματικού κόσμου του μαθητή, καθώς και στην καλλιέργεια του ενδιαφέροντός του για την επιστημονική γνώση. Οι συναισθηματικοί στόχοι σχετίζονται επίσης με την υιοθέτηση αξιών, στάσεων και συμπεριφορών (π.χ. ετοιμότητα, αποφασιστικότητα, ενδιαφέρον κ.λπ.). Οι αξίες αυτές παίζουν καταλυτικό ρόλο στη διαμόρφωση ενός ποιοτικού τρόπου ζωής σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο, εφόσον καθορίζουν, σε μεγάλο βαθμό, τη σχέση του ατόμου με τον εαυτό του και με το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον.

iii) Οι ψυχοκινητικοί στόχοι αναφέρονται κυρίως στην ανάπτυξη δεξιοτήτων του μαθητή, όπως το να κάνει μετρήσεις, να εκτελεί πειράματα με βάση συγκεκριμένες

οδηγίες, να χρησιμοποιεί όργανα, να κατασκευάζει και να χειρίζεται συσκευές, να σχεδιάζει χάρτες που περιέχουν συγκεκριμένα στοιχεία / γεγονότα, να εφαρμόζει μηχανικά δεξιότητες που απέκτησε, να τροποποιεί τις κινήσεις του όταν το απαιτούν συγκεκριμένες καταστάσεις, να εκτελεί αποτελεσματικά και με ευχέρεια νέες δραστηριότητες κ.λπ. Όλα αυτά θα τον βοηθήσουν όχι μόνο στα μαθητικά του χρόνια, αλλά και στη μετέπειτα ζωή του.

Ανεξάρτητα από την παραπάνω ταξινόμηση, οι στόχοι θα μπορούσαν επίσης να ομαδοποιηθούν με βάση τρεις άξονες, κοινούς για όλες τις βαθμίδες σχολικής εκπαίδευσης. Οι άξονες αυτοί είναι:

- i) γνώση και μεθοδολογία,
- ii) συνεργασία και επικοινωνία και
- iii) σχέση της επιστήμης ή της τέχνης με την καθημερινή ζωή.

Ο πρώτος άξονας αφορά τη γνώση, τις νοητικές δεξιότητες, τις δεξιότητες χειρισμού καθώς και τις δεξιότητες σχετικά με τις μεθόδους που προσιδιάζουν στην προσέγγιση διαφορετικών επιστημονικών ή άλλων πεδίων, που πρέπει να έχει αποκτήσει ο μαθητής ολοκληρώνοντας τις σπουδές του στην κάθε βαθμίδα.

Ο δεύτερος άξονας αφορά τις κοινωνικές δεξιότητες που πρέπει να αναπτύξει ο μαθητής στο πλαίσιο ομαδικών εργασιών, καθώς και τις ικανότητες και τις δεξιότητες επικοινωνίας, παρουσίασης σκέψεων, απόψεων, πληροφοριών κ.λπ.

Ο τρίτος άξονας αφορά την ανάπτυξη ευαισθησίας, προβληματισμού και ικανότητας κριτικής αντιμετώπισης των επιπτώσεων (θετικών και αρνητικών) των εφαρμογών της επιστήμης και της τέχνης στους διάφορους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας.

Σε ό,τι αφορά τα άτομα με αναπηρίες (Α.Μ.Ε.Α.) ως προς την ομαλή ενσωμάτωσή τους στα κοινά σχολεία, θα πρέπει να δίνεται στον εκπαιδευτικό η δυνατότητα να διαμορφώνει το πρόγραμμα με βάση τις εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών του και να εξατομικεύει τους διδακτικούς στόχους. Θα πρέπει, δηλαδή το Δ.Ε.Π.Π.Σ. και, στη συνέχεια, τα Α.Π.Σ. να έχουν τη δομή εκείνη, που θα επιτρέπει να αποτελούν έναν καλό οδηγό του εκπαιδευτικού στη διαμόρφωση εξατομικευμένων προγραμμάτων και στον καθορισμό ανάλογων διδακτικών στόχων, κατάσταση που αποτελεί τάση της σύγχρονης παιδαγωγικής, απολύτως συμβατή με τις ανάγκες της εκπαίδευσης των ατόμων με αναπηρίες (Α.Μ.Ε.Α.).

γ) Θεματικές ενότητες

Το περιεχόμενο κάθε διδακτικού αντικειμένου δεν μπορεί να ταυτίζεται με το περιεχόμενο της αντίστοιχης επιστήμης αλλά να προκύπτει από αυτή μέσα από κατάλληλους μετασχηματισμούς και αναπλασιώσεις. Για την επιλογή της διδασκόμενης ύλης που περιέχεται στα Α.Π.Σ. των επιμέρους μαθημάτων λαμβάνονται υπόψη τα ακόλουθα κριτήρια:

- i) Εξασφαλίζεται η συμπληρωματικότητα με τα Α.Π.Σ. των άλλων μαθημάτων ώστε να αποφεύγονται περιττές επικαλύψεις.
- ii) Δεν δίνεται έμφαση σε εξειδικευμένες και λεπτομερειακές γνώσεις, αλλά να προβάλλεται το ουσιώδες, το σημαντικό και το παιδαγωγικά γόνιμο, ώστε να αποφεύγεται η μεγάλη ποσότητα ύλης. Η ύλη είναι τόση, όση μπορεί να αφομοιώσει ο μαθητής στο διατιθέμενο διδακτικό χρόνο.
- iii) Υπάρχει ευελιξία, ώστε να διευκολύνεται η προσαρ-

μογή στις ραγδαίες επιστημονικές και τεχνολογικές εξελίξεις αλλά και στις διαφοροποιημένες ικανότητες των μαθητών.

iv) Εξασφαλίζεται συνέχεια και σύνδεση με όσα έχουν προηγηθεί αλλά και με όσα ακολουθούν.

v) Συσχετίζονται και συνδέονται τα θέματα που αναπτύσσονται με άλλα γνωστικά αντικείμενα.

vi) Δίνεται έμφαση στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των μαθητών, συλλογικής προσπάθειας, και απόκτησης γενικής παιδείας.

Η ύλη διατάσσεται σε ενότητες κατά τάξη, είτε κλιμακωτά είτε σε επάλληλους κύκλους, με ενιαία θεώρηση. Η σπειροειδής διάταξη της ύλης από τάξη σε τάξη και από βαθμίδα σε βαθμίδα περιγράφεται με σαφήνεια, ώστε να αποφεύγονται οι επικαλύψεις και οι περιττές επαναλήψεις. Επιπλέον, για τον προσδιορισμό του περιεχομένου κάθε γνωστικού αντικείμενου λαμβάνεται υπόψη και το περιεχόμενο των άλλων γνωστικών αντικειμένων, ώστε να δίνονται δυνατότητες διαθεματικών προσεγγίσεων.

δ) Ενδεικτικές δραστηριότητες

Οι ενδεικτικές δραστηριότητες ταξινομούνται σε δύο κατηγορίες:

i) Δραστηριότητες με χαρακτήρα θεματικό, οι οποίες διευκολύνουν την προώθηση των στόχων του συγκεκριμένου διδακτικού αντικείμενου, με την κατανόηση και επεξεργασία βασικών εννοιών της αντίστοιχης επιστήμης και την απόκτηση σχετικών δεξιοτήτων.

ii) Δραστηριότητες με χαρακτήρα διαθεματικό, οι οποίες βασίζονται στην επεξεργασία διαθεματικών εννοιών, όπως αυτές προσδιορίζονται στα αντίστοιχα Δ.Ε.Π.Π.Σ., οι οποίες, επιπλέον, διευκολύνουν τη διαθεματική προσέγγιση με τη συσχέτιση γνώσεων από διαφορετικά διδακτικά αντικείμενα αλλά και με εμπειρίες από την καθημερινή ζωή.

ε) Πρόσθετα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Τα διαθεματικά σχέδια εργασίας αφορούν ευρύτερες θεματικές ενότητες και είναι ενδεικτικά. Επίσης, μπορεί να συμπληρώνουν εναλλακτικά τις αναφερόμενες στο Α.Π.Σ. "ενδεικτικές διαθεματικές δραστηριότητες", για τις οποίες διατίθεται περίπου το 10% του διδακτικού χρόνου. Στα προγράμματα προτείνεται επιγραμματικά ένας τρόπος ανάπτυξης των σχεδίων εργασίας, επισημαίνονται οι διαθεματικές έννοιες οι οποίες μπορεί να προσεγγιστούν, καθώς και τα επιμέρους μαθήματα στα οποία είναι δυνατόν να γίνουν προεκτάσεις.

στ) Ώρες διδασκαλίας

Στα Α.Π.Σ. προβλέπεται ο χρόνος που πρέπει να αφιερωθεί για τη διδασκαλία κάθε συγκεκριμένης θεματικής ενότητας, ανάλογα με τον όγκο των γνωστικών στοιχείων, τη βαρύτητα των θεμάτων και το βαθμό δυσκολίας στην κατανόησή τους. Η κατανομή του χρόνου είναι σύμμετρη προς τις διατιθέμενες από το Ωρολόγιο Πρόγραμμα ώρες διδασκαλίας και αποτελεί πρόσθετο βοηθητικό στοιχείο τόσο για τον εκπαιδευτικό στον ετήσιο προγραμματισμό και την οργάνωση της διδασκαλίας όσο και για τους συγγραφείς των αντίστοιχων σχολικών βιβλίων στον τρόπο οργάνωσης των περιεχομένων τους.

ζ) Διδακτική μεθοδολογία

Παραδοχές διδακτικής μεθοδολογίας

Η διδακτική μεθοδολογία θα πρέπει να συμβάλλει ουσιαστικά στην επίτευξη των διδακτικών στόχων που τίθενται για κάθε γνωστικό αντικείμενο με μέσα και διαδικασίες που προάγουν, ταυτόχρονα, και τις απώτερες επι-

διώξεις της σχολικής εκπαίδευσης. Για να είναι, όμως, οι μεθοδολογικές επιλογές παιδαγωγικά αποδεκτές και διδακτικά αποτελεσματικές, πρέπει να διέπονται από σαφείς αρχές και παραδοχές, οι κυριότερες από τις οποίες είναι οι παρακάτω:

i) Η μάθηση αποτελεί νοητική διεργασία εξαιρετικής πολυπλοκότητας ενώ τα αποτελέσματά της εκφράζονται ως γνωσιακά στοιχεία, δεξιότητες, στάσεις, αξίες και συμπεριφορές.

ii) Η προσωπικότητα ενός ατόμου δομείται εν πολλοίς από γνωστικά στοιχεία, από εμπειρίες, βιώματα και αξίες που συνθέτουν μια ενιαία ολότητα. Έτσι κατά τη διαδικασία της μάθησης επηρεάζεται η προσωπικότητά του μαθητή με την αφομοίωση της νέας γνώσης. Η ολοκλήρωση της γνώσης δεν είναι δυνατή αν δεν συμβάλλει και η πρότερη γνώση. Για να γίνει λοιπόν η μετάβαση από ένα γνωστικό επίπεδο σε άλλο υψηλότερο, πρέπει να δίνεται η ευκαιρία στους μαθητές, με τη βοήθεια κατάλληλων ερεθισμάτων, να θέτουν υπό κρίση ή αμφισβήτηση αυτά που έχουν μάθει, να κατανοούν ή και να προβλέπουν ακόμη, όσα πρόκειται να ακολουθήσουν κατά τη διάρκεια μιας διδασκαλίας. Θα πρέπει ακόμη κατά τη διαδικασία του σχεδιασμού, της ανάπτυξης, της διεξαγωγής και της αξιολόγησης της διδασκαλίας να μην επικεντρώνεται η προσοχή σε ένα μόνο τύπο μαθησιακής ικανότητας (π.χ. μόνο οι πληροφορίες ή μόνο οι στάσεις ή μόνο οι δεξιότητες), αλλά σ' ένα συνδυασμό όλων των τύπων, κατάσταση που βοηθά στην ολόπλευρη ανάπτυξη του μαθητή.

iii) Η μάθηση συντελείται μέσα σ' ένα συγκεκριμένο κοινωνικό - πολιτισμικό πλαίσιο με μια διαδικασία διαρκούς αλληλεπίδρασης.

iv) Η διδασκαλία θα πρέπει να οδηγεί στη διεύρυνση των γνωστικών δομών. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω δύο λειτουργιών, της αφομοίωσης και της συμμόρφωσης. Η πρώτη λειτουργία αφορά τη συσχέτιση της νέας γνώσης με τα προϋπάρχοντα γνωστικά σχήματα, στάδιο κατά το οποίο προκαλείται πρόσκαιρη "ανατροπή" της γνωστικής ισορροπίας. Με τη δεύτερη λειτουργία το άτομο ενσωματώνει τη νέα γνώση, αφού τροποποιηθούν τα υπάρχοντα γνωστικά σχήματα.

v) Η μάθηση μέσω της ανακάλυψης είναι μια συντονισμένη επεξεργασία πληροφοριών που συμβάλλει στην οργάνωση λογικών σχημάτων και προτάσεων και καλλιεργεί την ικανότητα του ατόμου να αναζητά και να επινοεί λύσεις σε προβλήματα, να ανακαλύπτει ιδιότητες, να αξιολογεί συμπεριφορές και να διακρίνει σχέσεις.

vi) Ο μαθητής δεν πρέπει απλά να συσσωρεύει πληροφορίες και γνώσεις. Θα πρέπει αυτές να συνοδεύονται από την απόκτηση νοητικών δεξιοτήτων που θα του εξασφαλίζουν τη δυνατότητα για αντιμετώπιση προβλημάτων και τη διαμόρφωση στάσεων και συμπεριφορών θετικών απέναντι σε θέματα που αφορούν τον εαυτό του αλλά και το κοινωνικό του περιβάλλον.

vii) Η διδασκαλία θα πρέπει να είναι μια διαδικασία ευχάριστη για το μαθητή και γι' αυτό πρέπει να γίνεται σ' ένα πλαίσιο αποδοχής, ενθάρρυνσης, πειραματισμού και συμφιλώσης με το ενδεχόμενο του λάθους.

viii) Η μάθηση και η ανάπτυξη εξαρτώνται και από κοινωνικές παραμέτρους και συντελούνται καλύτερα μέσα από ομαδοσυνεργατικές διαδικασίες.

Η διδακτική και ολιστική προσέγγιση της γνώσης είναι απαραίτητες για την ανάπτυξη της ικανότητας του μαθητή για μια πιο αποτελεσματική εξέταση θεμάτων και

προβλημάτων της καθημερινής ζωής. Με την εφαρμογή διδακτικών προσεγγίσεων περιορίζεται ο γνωστικο-εντρικός προσανατολισμός της διδασκαλίας και αξιοποιείται στο μέγιστο δυνατό βαθμό ο σχολικός χρόνος. Στο πλαίσιο αυτό ο εκπαιδευτικός είναι μεσολαβητής στην αυτόνομη μάθηση, την οποία οι μαθητές αποκτούν μέσα από την ενεργό συμμετοχή τους σε σχετικές δραστηριότητες. Στα Δ.Ε.Π.Π.Σ. δίνεται έμφαση στην ενεργητική μεθοδολογία και ορίζονται γενικώς οι προδιαγραφές για τη δημιουργία του απαραίτητου υποστηρικτικού διδακτικού υλικού, στο οποίο πρέπει να διασφαλίζεται και η πρόσβαση των ατόμων με αναπηρίες (Α.Μ.Ε.Α.).

Προτεινόμενες μεθοδολογικές προσεγγίσεις

Οι μεθοδολογικές προσεγγίσεις αναφέρονται στις διδακτικές ενέργειες και προσδιορίζουν τον τρόπο με τον οποίο είναι σκόπιμο να διδαχθεί ένα γνωστικό αντικείμενο, ώστε να επιτευχθούν οι στόχοι που έχουν τεθεί, με απώτερο σκοπό την κατά το δυνατόν ολόπλευρη ανάπτυξη του μαθητή. Προτεινόμενες στρατηγικές διδασκαλίας που μπορεί να χρησιμοποιηθούν, κατά περίπτωση ή σε συνδυασμό μεταξύ τους, είναι οι ακόλουθες:

i) Διερεύνηση και ανακάλυψη (ενεργητική προσέγγιση της γνώσης): Έχει ως στόχο να βοηθήσει τους μαθητές να σκέπτονται, να χειρίζονται πολύπλοκες έννοιες, να ερευνούν και να φθάνουν οι ίδιοι στη γνώση, ουσιαστικοποιώντας αυτό στο οποίο έχουμε ήδη αναφερθεί, δηλαδή τελικά να μαθαίνουν το "πώς να μαθαίνουν". Απαιτεί δηλαδή κυρίως τη δραστηριοποίηση του μαθητή. Στηρίζεται στην αρχή ότι η αφομοίωση των παραπάνω διαδικασιών βοηθά στην ανάπτυξη κριτικής σκέψης. Για να είναι βέβαια αποδοτική η διδασκαλία απαιτεί πρακτικές που δημιουργούν κατάλληλες συνθήκες ώστε να γίνει δυνατή η "ανακάλυψη". Οι πρακτικές αυτές συνιστούν διαδικασίες παρατήρησης, σύγκρισης, μετρήσεων, ταξινόμησης, διερεύνησης, προβλέψεων, εύρεσης χρονικών σχέσεων, σύγκρισης γεγονότων, επίλυσης προβλημάτων, διατύπωσης επαγωγικών ή παραγωγικών συλλογισμών, καταγίγισμού ιδεών, κ.λπ. Ειδικά για τις Φυσικές Επιστήμες το πείραμα αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της μεθοδολογίας τους.

ii) Επισκέψεις στο περιβάλλον (φυσικό και ανθρωπογενές): Η επαφή με το περιβάλλον, όπου είναι απαραίτητο και δυνατό, διασφαλίζει άμεση πληροφόρηση που μπορεί να αξιοποιηθεί με ποικίλους τρόπους. Η επαφή αυτή συμβάλλει στην βιωματική προσέγγιση της γνώσης και μακροπρόθεσμα μπορεί να λειτουργήσει και προς άλλες κατευθύνσεις, όπως για παράδειγμα στον επαγγελματικό προσανατολισμό του μαθητή, που πρέπει να πάρει στις μέρες μας τη μορφή επαγγελματικού διαφωτισμού που θα διευκολύνει τον μαθητή να προσεγγίσει επιτυχέστερα την επιλογή των σπουδών του.

iii) Επιδείξεις με τη χρήση κατάλληλου εποπτικού υλικού: Με διαφάνειες, βιντεοταινίες, προπλάσματα, έτοιμα παρασκευάσματα κ.ά. ενεργοποιείται το ενδιαφέρον των μαθητών, εστιάζεται η προσοχή τους σε συγκεκριμένο στόχο και γίνεται πιο εύκολη και φυσική η μάθηση. Η βοήθεια του ηλεκτρονικού υπολογιστή και των κατάλληλων δυναμικών προσομοιώσεων, μπορεί να αποδειχτεί πολύ χρήσιμη για το μαθητή, ώστε να αντιληφθεί και να κατανοήσει καλύτερα έννοιες και διαδικασίες. Ιδιαίτερη προσοχή χρειάζεται φυσικά για να μην παρουσιάζουμε έναν εικονικό κόσμο στο μαθητή αλλά έναν πραγματικό στον οποίο θα ζήσει. Γι' αυτό και η σημασία της προηγούμενης παραγράφου είναι μεγάλη.

iv) Συζήτηση - διάλογος δασκάλου με τους μαθητές ή συζήτηση σε ομάδες: Με τη συζήτηση δίνεται η δυνατότητα στον μαθητή να προβληματίζεται, να αξιολογεί, να συμπεραίνει και να διατυπώνει τις απόψεις του μέσα από διαδικασίες διαλεκτικής αντιπαράθεσης. Η εμπλοκή του μαθητή στη συζήτηση και η ενεργός συμμετοχή του σ' αυτήν επιτυγχάνεται με κατάλληλες ερωτήσεις προβληματισμού, που είναι σκόπιμο να σχεδιάζονται πριν από την πραγματοποίηση της διδασκαλίας.

v) Άμεση μορφή διδασκαλίας-Αφήγησης: Ο άνθρωπος έχει τη δυνατότητα, με μέσο το λόγο, να κοινοποιεί τις γνώσεις και τις ιδέες του. Αυτό δίνει τη δυνατότητα στον εκπαιδευτικό να διαμεσολαβεί άμεσα κατά την ώρα της διδασκαλίας στη διαδικασία της μάθησης, όταν κρίνει ότι οι έμμεσες μορφές διδασκαλίας δεν προσφέρονται για την περίπτωση. Για παράδειγμα, με την αφήγηση ο εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να εξιστορεί και να αναλύει σε συνεχή λόγο ιστορικά γεγονότα ή φανταστικές ιστορίες που αναφέρονται στη δράση του ανθρώπου.

vi) Ομαδοσυνεργατικές μορφές διδασκαλίας: Η δυναμική που αναπτύσσει η μαθητική μικροομάδα μπορεί κάλλιστα να αξιοποιηθεί είτε ως πλαίσιο συλλογικής επεξεργασίας των δεδομένων είτε ως πλαίσιο στήριξης στην πορεία προς την ατομική μάθηση. Οι ομαδοσυνεργατικές μορφές διδασκαλίας ενδείκνυνται για την εκπόνηση σχεδίων εργασίας (projects), τα οποία προσφέρονται για την οργάνωση δραστηριοτήτων διαθεματικού χαρακτήρα.

Οι προτεινόμενες διδακτικές στρατηγικές μπορούν να εφαρμόζονται, κατά περίπτωση, μόνες ή σε συνδυασμό μεταξύ τους, ανάλογα με τη διδακτική ενότητα, τις ανάγκες των μαθητών και τις συνθήκες του σχολείου ή τα μέσα που διαθέτει ο εκπαιδευτικός.

5. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ

α) Στόχοι της Αξιολόγησης

Βασικός στόχος της αξιολόγησης του μαθητή είναι η ανατροφοδότηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας και ο εντοπισμός των μαθησιακών ελλείψεων, με σκοπό τη βελτίωση της προσφερόμενης σχολικής εκπαίδευσης και τελικά την πρόοδο του μαθητή. Ειδικότερα η αξιολόγηση του μαθητή αποσκοπεί:

i. στη διαπίστωση της επίτευξης των στόχων της μάθησης,

ii. στο σχεδιασμό των επόμενων σταδίων της μάθησης,

iii. στη διερεύνηση και αποτύπωση της ατομικής και συλλογικής πορείας των μαθητών, των ικανοτήτων, των ενδιαφερόντων και των ιδιοτήτων τους σε όλα τα επίπεδα και στάδια κατάκτησης της γνώσης,

iv. στην ποιοτική αναβάθμιση συνολικά της εκπαιδευτικής διαδικασίας, η οποία στοχεύει στην ενίσχυση και ενθάρρυνση των μαθητών αλλά και στη δημιουργία κινήτρων μάθησης,

v. στον εντοπισμό των μαθησιακών δυσκολιών και των ελλείψεων των μαθητών με στόχο το σχεδιασμό κατάλληλων παρεμβάσεων για τη βελτίωση της διδακτικής διαδικασίας,

vi. στην καλλιέργεια ερευνητικού πνεύματος, στην ανάπτυξη της ικανότητας επίλυσης προβλημάτων και στην απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων μέσα από διαθεματικές προσεγγίσεις,

vii. στην απόκτηση υπευθυνότητας από τους μαθητές μέσα από διαδικασίες συλλογικής εργασίας και αυτοαξιολόγησης και

viii. στην ενίσχυση της αυτοπεποίθησης και αυτοεκτίμησης των μαθητών και συνολικά στη συγκρότηση της προσωπικότητάς τους,

ix. στην απόκτηση μεταγνωστικών ικανοτήτων εκ μέρους των μαθητών μέσα από τον έλεγχο και τη διαχείριση της μάθησής τους.

β) Μορφές Αξιολόγησης

i) Αρχική ή Διαγνωστική Αξιολόγηση: Εφαρμόζεται κυρίως στην αρχή της μαθησιακής διαδικασίας, αλλά και κατά τη διάρκειά της, και αποσκοπεί στον προσδιορισμό του επιπέδου των γνώσεων και των εμπειριών, των ενδιαφερόντων και τον εντοπισμό των πιθανών δυσκολιών που αντιμετωπίζουν οι μαθητές. Στόχος της είναι αφενός να αποτυπώνεται το προϋπάρχον γνωστικό επίπεδο και αφετέρου να προσδιορίζονται τα αίτια που επιδρούν ανασταλτικά στη μάθηση, ώστε να σχηματοποιηθούν τα μέτρα πρόληψης και αντιμετώπισης των μαθησιακών προβλημάτων. Με την έννοια αυτή, ο εκπαιδευτικός προσπαθεί να προσαρμόσει τις μαθησιακές διαδικασίες στο επίπεδο, τις δυνατότητες και τις ιδιαιτερότητες κάθε μαθητή, με σκοπό να οδηγήσει όλους τους μαθητές στην επίτευξη των επιδιωκόμενων διδακτικών και παιδαγωγικών στόχων.

ii) Διαμορφωτική ή Σταδιακή Αξιολόγηση: Εφαρμόζεται κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας, έχει κυρίως πληροφοριακό χαρακτήρα και αποσκοπεί στον έλεγχο της πορείας κάθε μαθητή προς την κατάκτηση των συγκεκριμένων εκπαιδευτικών στόχων. Οι τελικές διαπιστώσεις προκύπτουν από τον παιδαγωγικό, δημιουργικό, μαθησιακό διάλογο μεταξύ εκπαιδευτικού και μαθητών, με βασικό σκοπό να εξαχθούν οι πληροφορίες που απαιτούνται για την πιθανή τροποποίηση του σχεδιασμού ή της διδακτικής μεθόδου, προκειμένου οι μαθητές να επιτύχουν τους επιδιωκόμενους στόχους.

iii) Τελική ή Συνολική Αξιολόγηση: Πρόκειται για ανακεφαλαιωτική αλλά και ανατροφοδοτική διαδικασία, προκειμένου να εκτιμηθεί ο βαθμός επίτευξης των διδακτικών και παιδαγωγικών στόχων, σε σχέση με τους προκαθορισμένους ως τελικούς στόχους. Ουσιαστικά συγκρίνεται το μαθησιακό επίπεδο κάθε μαθητή με αυτό που διέθετε πριν και η ομαδική επίδοση της τάξης σε σχέση με την προσδοκώμενη και επιδιωκόμενη.

γ) Βασικές αρχές της Αξιολόγησης:

i) Η αξιολόγηση της προόδου των μαθητών είναι διαρκής και σκόπιμη λειτουργία, η οποία ενσωματώνεται στη διαδικασία της διδασκαλίας και της μάθησης.

ii) Η αξιολόγηση των μαθητών βασίζεται κυρίως στη εκτίμηση της επίδοσής τους με βάση συγκεκριμένα κριτήρια, τα οποία προκύπτουν από τους στόχους μάθησης, και όχι στη σύγκριση με τους συμμαθητές τους.

iii) Η αξιολόγηση των μαθητών αφορά όχι μόνο τις αποκτηθείσες γνώσεις αλλά και την απόκτηση δεξιοτήτων, καθώς και τη διαμόρφωση στάσεων, αξιών και συμπεριφορών.

iv) Η αξιολογική διαδικασία πρέπει να χαρακτηρίζεται από διαφάνεια, αξιοπιστία, αντικειμενικότητα και εγκυρότητα. Οι στόχοι και τα κριτήρια αξιολόγησης πρέπει να είναι σαφή και να γνωστοποιούνται έγκαιρα στους μαθητές. Γίνονται γνωστά επίσης και τα αποτελέσματα της αξιολόγησης, τα οποία χρησιμοποιούνται προς όφελος των μαθητών.

v) Η αξιολόγηση των μαθητών αφορά τόσο την επίδοσή

τους όσο και την πρόοδο που επιτυγχάνουν σε σχέση με τις πρότερες επιδόσεις τους.

vi) Κατά τη διαδικασία αξιολόγησης χρησιμοποιούνται ποικίλες μέθοδοι ανάλογα με τους στόχους, το περιεχόμενο και τη διδακτική προσέγγιση του γνωστικού αντικείμενου. Οι μέθοδοι αξιολόγησης πρέπει να είναι κατάλληλες για την ηλικία, τις μαθησιακές ανάγκες και τις εμπειρίες των μαθητών.

vii) Κατά την αξιολόγηση λαμβάνονται υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των μαθητών και ο ατομικός τρόπος και ρυθμός μάθησης. Επίσης, λαμβάνονται υπόψη παράγοντες, όπως το στάδιο της γλωσσικής ανάπτυξης των μαθητών, καθώς και οι ευκαιρίες που έχει κάθε παιδί για μάθηση στο κοινωνικό και οικογενειακό του περιβάλλον.

viii) Οι μαθητές με αναπηρίες (Α.Μ.Ε.Α.) αξιολογούνται με βάση τις γενικές αρχές της αξιολόγησης. Όσον αφορά τους σκοπούς της αξιολόγησης των ατόμων αυτών, ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δίνεται στις δυνατότητες που ανέπτυξε και αξιοποιεί ο μαθητής σε σχέση με την καθημερινή ζωή. Επίσης, ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δίνεται: α) στην αρχή της ολόπλευρης εκτίμησης της παρουσίας του μαθητή, ώστε η αξιολόγηση να μην εστιάζεται μόνο στις αδυναμίες του, β) στην παρωθητική αρχή της αξιολόγησης (ενθάρρυνση της προσπάθειας) και γ) στη συσχέτιση των δεδομένων της αξιολόγησης με το εξατομικευμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα του κάθε μαθητή. Θα πρέπει επίσης να συνεκτιμάται η επιτυχής παρακολούθηση της τάξης από το μαθητή, δηλαδή ο βαθμός της ένταξής του, καθώς σκοπός της αξιολόγησης είναι και η συγκέντρωση πληροφοριών για τη λήψη αποφάσεων σε σχέση με τις ειδικές εκπαιδευτικές παροχές που πιθανόν χρειάζεται ο μαθητής.

iiix) Σε όλες τις μορφές αξιολόγησης πρέπει, ανάλογα με την ηλικία και την πνευματική του ωρίμανση, να εμπλέκεται και ο μαθητής αξιολογώντας την προσπάθειά του και, βοηθούμενος από τους εκπαιδευτικούς, να αποκτά όλο και αποτελεσματικότερες δεξιότητες αυτοαξιολόγησης.

δ) Τεχνικές της Αξιολόγησης

Οι τεχνικές της αξιολόγησης συναρτώνται άμεσα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, τους στόχους και το περιεχόμενο του γνωστικού αντικείμενου. Συνδέονται με βασικές οργανωτικές - επικοινωνιακές περιστάσεις που διασφαλίζουν το παιδαγωγικό περιεχόμενο της αξιολόγησης. Στοχεύουν στη διερεύνηση του γνωστικού αποτελέσματος, αλλά ταυτόχρονα δίνουν έμφαση στην ικανότητα απόκτησης και διαχείρισης της γνώσης και στην πολλαπλή εφαρμογή και χρησιμοποίησή της, ενώ επίσης μπορεί να αναδεικνύουν τις επικοινωνιακές δεξιότητες και τη μαθησιακή "ταυτότητα" κάθε μαθητή. Στις τεχνικές αξιολόγησης

περιλαμβάνονται οι γραπτές ή προφορικές εξετάσεις με ερωτήσεις κλειστού ή ανοιχτού τύπου, ο ημιδομημένος δυναμικός διάλογος μεταξύ των συμμετεχόντων στη μαθησιακή διαδικασία, οι συνθετικές δημιουργικές - διερευνητικές εργασίες (σχέδια εργασιών), η συστηματική παρατήρηση, ο φάκελος εργασιών/δελτίο του μαθητή, η αυτοαξιολόγηση του μαθητή ή η αξιολόγηση από τους συμμαθητές του, ο συνδυασμός διαφορετικών τεχνικών (π.χ. τεστ και προφορική εξέταση) κ.λπ.

ε) Μέσα έκφρασης του αξιολογικού αποτελέσματος

Το αποτέλεσμα της αξιολόγησης (π.χ. ο βαθμός) δεν είναι αυτοσκοπός ούτε μέσο ιεράρχησης και ταξινόμησης των μαθητών αλλά βασικός μοχλός "κινητοποίησης" του σχολείου και του εκπαιδευτικού για τη λήψη ενδεδειγμένων παιδαγωγικών και διδακτικών μέτρων, που αναβαθμίζουν την παρεχόμενη εκπαίδευση.

Επικεντρώνοντας την προσοχή μας γενικότερα στην παιδαγωγική αποστολή του σχολείου και ειδικότερα στην ανατροφοδοτική λειτουργία της αξιολογικής διαδικασίας καθώς και στους μαθησιακούς στόχους του Δ.Ε.Π.Π.Σ., θεωρούμε ότι εγγύτερα στους σκοπούς και τους στόχους του Δ.Ε.Π.Π.Σ. και των συνακόλουθων Α.Π.Σ. βρίσκεται η περιγραφική μορφή έκφρασης του αξιολογικού αποτελέσματος, ιδιαίτερα για τις μικρές τάξεις του δημοτικού σχολείου. Μέσα από αυτήν παρέχεται η δυνατότητα περιγραφής των επιδόσεων του μαθητή με περισσότερη σαφήνεια και πληρότητα. Έτσι κατανοούνται από τους μαθητές και τους γονείς όχι μόνο οι αδυναμίες και οι ελλείψεις του μαθητή, αλλά ακόμη και σημαντικές πτυχές της σχολικής προσπάθειας, της συμμετοχής και της δραστηριότητας του μαθητή.

Με αυτή τη μορφή έκφρασης - ανακοίνωσης του αποτελέσματος της αξιολόγησης ελαχιστοποιείται ή και εξαλείφεται η πίεση για βαθμοθηρία και στείρα απομνημόνευση, καθώς και ο υπέρμετρος ανταγωνισμός που δημιουργείται ανάμεσα στους μαθητές. Πολύ περισσότερο όμως, μέσα από την περιγραφική αξιολόγηση, στο επίκεντρο της αξιολογικής διαδικασίας βρίσκεται η ατομική πορεία μάθησης του μαθητή, από την οποία αναδεικνύονται αφενός τα ενδιαφέροντα, οι ανάγκες και οι προσωπικές ιδιαιτερότητές του και αφετέρου επισημαίνεται η επίδραση των παραγόντων που εμπλέκονται στην οργάνωση και την υλοποίηση των διαδικασιών μάθησης.

Για τις ανάγκες των μεγαλύτερων τάξεων του Δημοτικού και του Γυμνασίου, διαπιστώνεται η αναγκαιότητα χρησιμοποίησης της περιγραφικής μορφής έκφρασης του αξιολογικού αποτελέσματος σε συνδυασμό με τους παραδοσιακούς τρόπους ποσοτικής έκφρασης, που είναι καλό να διαθέτουν μεγάλο εύρος κλίμακας.

Α': ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ-ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

1. Σκοπός της διδασκαλίας του μαθήματος

Η διδασκαλία του μαθήματος της γλώσσας στο Δημοτικό αποσκοπεί στην ανάπτυξη της ικανότητας των μαθητών να χειρίζονται με επάρκεια και αυτοπεποίθηση, συνειδητά, υπεύθυνα, αποτελεσματικά και δημιουργικά το γραπτό και τον προφορικό λόγο, ώστε να συμμετέχουν ενεργά στη σχολική και την ευρύτερη κοινωνία τους.

Η θεώρηση της γλώσσας

Για την επίτευξη του σκοπού δεν υιοθετείται μία ορισμένη θεωρία της γλώσσας, αλλά επιχειρείται μία επιλεκτική και συνδυαστική εφαρμογή θεωριών, με γνώμονα τις ανάγκες της διδακτικής. Κατά συνέπεια, η γλώσσα αντιμετωπίζεται στη φυσική της πολυπλοκότητα, στο μέτρο που αφορά το παιδί και υπαγορεύει το περιεχόμενο της γλωσσικής παιδείας.

Η γλώσσα νοείται καταρχήν ως σύστημα επικοινωνίας με βάση τον αρθρωμένο λόγο. Συνεπώς, γίνεται αντικείμενο μελέτης τόσο ως αφηρημένο σύστημα σχέσεων όσο και ως λειτουργία του συστήματος σε πραγματικές συνθήκες. Έπειτα, ο χειρισμός της γλώσσας ακολουθεί την ευρύτερα αποδεκτή άποψη ότι πρόκειται για μέσο παραγωγής της διάνοησης και, ειδικά, της δημιουργικής και κριτικής σκέψης. Ειδικότερα, η γλώσσα συνιστά φορέα και μέσο υλοποίησης των σκοπών των υπόλοιπων μαθημάτων και γενικά της εκπαίδευσης. Ωστόσο, η αντιμετώπιση της γλώσσας ως εργαλείου (μάθησης στον σχολικό και εξωσχολικό χώρο αλλά και διεξαγωγής του μαθήματος) συνυπάρχει με τη θεώρησή της ως αξίας και ως φορέα πολιτισμού.

Από την άλλη πλευρά, η γλώσσα αντιμετωπίζεται ως μέσο δράσης και αλληλεπίδρασης των ανθρώπων, καθώς και ως μέσο κατανόησης, έκφρασης, περιγραφής και μετατροπής της πραγματικότητας, αλλά και δημιουργίας πραγματικότητας. Εξάλλου, με τη λογοτεχνία η γλώσσα γίνεται όχημα και αποτέλεσμα τέχνης και αισθητικής καλλιέργειας. Επίσης τα κείμενα της λογοτεχνίας, παρέχουν διάφορες οπτικές και ερμηνείες του κόσμου, εμπλουτίζουν την αντίληψη των μαθητών για τον κόσμο, διευρύνουν τον ορίζοντα των εμπειριών τους, ευνοούν την κατανόηση της διαφορετικότητας και την ανάπτυξη της ανεκτικότητας.

Το Πρόγραμμα λαμβάνει υπόψη τόσο τη συγχρονική όσο και τη διαχρονική διάσταση της ελληνικής γλώσσας, εφόσον αυτή θεωρείται στοιχείο εθνικής ταυτότητας, φορέας μακράς διάρκειας πολιτισμικής παράδοσης και γραμματολογίας, δίαυλος επικοινωνίας στην ευρωπαϊκή και στην παγκόσμια κοινότητα. Στους στόχους του Προγράμματος αξιοποιείται ο ετερογενής χαρακτήρας της ελληνικής γλώσσας, με τις κοινωνικές, γεωγραφικές και υφολογικές παραλλαγές της. Τέλος, με δεδομένο το πολυπολιτισμικό στοιχείο της σύγχρονης ελληνικής κοινωνίας, η γλώσσα προτείνεται ως μέσο ένταξης των αλλοδαπών στην κοινωνία αυτή.

Επιστημολογικό και θεσμικό πεδίο

Η πολυεπιστημονική θεώρηση της γλώσσας, έτσι όπως πραγματώνεται στο Πρόγραμμα, τα επίπεδα και το εύρος των στόχων και η ποικιλία των διαδικασιών αντανακλούν, άμεσα ή έμμεσα, αντίστοιχο φάσμα επιστημονικών κλάδων, με επίκεντρο τη Γλωσσολογία. Πιο συγκεκριμένα, το θεωρητικό πλαίσιο του Προγράμματος αναφέρεται τόσο σε διάφορους ειδικούς τομείς της Γλωσσολογίας (κυρίως: Ανάλυση του Λόγου, Πραγματολογία, Θεωρία των γλωσσικών πράξεων, Συστημική Λειτουργική Γλωσσολογία, αλλά και Παραδοσιακή και Δομολειτουργική Γραμματική, Γενετική-Μετασχηματιστική Γραμματική, Φωνητική-Φωνολογία, Μορφολογία, Σημασιολογία, Διαλεκτολογία), όσο και στις και στις συναφείς επιστημονικές περιοχές (κυρίως: Αναλυτική Φιλοσοφία, Κυβερνητική, Επιστήμη της Επικοινωνίας, Γλωσσική Ανθρωπολογία, Εθνογραφία της Επικοινωνίας, Εθνογλωσσολογία, Ψυχολογία, Κοινωνιογλωσσολογία, Κειμενολογία, Αφηγηματολογία, Υφολογία, Γνωστική Ψυχολογία, Θεωρία της Πρόσληψης). Τέλος, το Πρόγραμμα έλαβε υπόψη πορίσματα των επιστημονικών κλάδων που σχετίζονται με τη διδακτική και γενικά τη διαχείριση της σχολικής ζωής (κυρίως: Κοινωνιολογία του Σχολείου, Παιδαγωγική Ψυχολογία, Παιδαγωγική του «λάθους», Ειδική Αγωγή, Θεωρία των Μαθησιακών Δυσκολιών), υπό τη συνθετική θεώρηση του κλάδου της σύγχρονης Διδακτικής της Γλώσσας.

Κατά τη διαμόρφωση της τελικής του φυσιογνωμίας στο πλαίσιο του κλάδου του Γλωσσικού Σχεδιασμού, το Πρόγραμμα του Δημοτικού αξιοποίησε κατά περίπτωση τα πιο πάνω, σε συνδυασμό με τους στρατηγικούς στόχους της Πολιτείας, λαμβάνοντας υπόψη τις δυναμικές τις οποίες καθορίζουν τα γεωπολιτικά δεδομένα της εποχής.

2. Άξονες, Γενικοί στόχοι, Θεμελιώδεις έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης

Τάξη*	Άξονες γνωστικού περιεχομένου	Γενικοί στόχοι (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες)	Ενδεικτικές Θεμελιώδεις έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης
	Προφορικός λόγος ομιλία και ακρόαση Ανακοινώσεις, αφηγή-	Ο μαθητής: Ακροάται, διατυπώνει, εξηγεί και επιχειρηματολογεί με ακρίβεια και αυτοπεποίθηση. Κάνει συνειδητή χρήση των φραστικών επιλογών που επιβάλλει η κάθε περίπτωση επικοινωνίας και το επίπεδο λόγου.	Επικοινωνία, Αλληλεπίδραση.

Α-Β Γ-Δ Ε-ΣΤ	σεις, περι- γραφές Διαλογικές και μονολογικές μορφές επι- κοινωνίας Λειτουργία του προφορικού λόγου	Χρησιμοποιεί ολοένα αυξανόμενο λεξιλόγιο. Ελέγχει την αποδεκτότητα του λόγου του. Συλλαμβάνει υπονοούμενα. Εντοπίζει και αποφεύγει συνήθη φραστικά σφάλματα. Αφηγείται από μνήμης Ανακοινώνει προσωπικές εμπειρίες, σκέψεις, επιθυμίες, σχέδια, προγράμματα, το νόημα ενός κειμένου κ.τ.ό. Εκτιμά και απολαμβάνει αισθητικά καταξιωμένες μορφές λόγου, όπως απαγγελίες, θεατρικές παραστάσεις, ακρόασεις χαρισματικών ομιλητών κτλ. Στις δραματοποιήσεις και στα παιχνίδια ρόλων, προσαρμόζει τα λεγόμενα, τα παραγωγικά μέσα και την όλη συμπεριφορά του.	
Α-Β Γ-Δ Ε-ΣΤ	Γραπτός Λόγος – Ανάγνωση Φωνημική επίγνωση Πρώτη ανάγνωση Δομή συλλαβής, λέξης, πρότασης, παραγράφου Είδη ανάγνωσης Είδη κειμένων Επιτονισμός	Συνειδητοποιεί τη σύνδεση προφορικής και γραπτής γλώσσας. Αναγνωρίζει τη διαφορά ανάμεσα στην εικόνα ενός αντικειμένου και στη γραπτή απόδοσή του με λέξη. Αποκτά σταδιακά τη δεξιότητα αναγνώρισης της φωνημικής ταυτότητας των λέξεων. Αντιλαμβάνεται τη στενή σχέση ακρόασης, ομιλίας, ανάγνωσης, γραφής. Αναπτύσσει φωνημική επίγνωση. Ταυτίζει συλλαβές και φθόγγους με τα γραπτά τους σύμβολα, αναλύει και ανασυνθέτει συλλαβές, λέξεις και φράσεις και διαβάζει λέξεις και απλές φράσεις. Κατανοεί τον βασικό μηχανισμό της ανάγνωσης, που στηρίζεται στη σχέση φθόγγων – γραμμάτων. Διαβάζει και κατανοεί απλό, μικρό κείμενο. Διαβάζει σιωπηρά, μεγαλόφωνα και εκφραστικά. Υιοθετεί κάθε φορά τον τρόπο και το ρυθμό ανάγνωσης που υπαγορεύεται από την περίπτωση. Επιλέγει ανάμεσα στη συνολική ή στην επιλεκτική ανάγνωση. Εντοπίζει τα κύρια σημεία ή τα σημεία που τον ενδιαφέρουν. Αποδίδει περιληπτικά το περιεχόμενο γραπτών και προφορικών κειμένων. Κατανοεί διάφορους τύπους κειμένων. Εξοικειώνεται με τον ιδιωματικό λόγο. Συνειδητοποιεί τη συνάφεια και τις διαφορές μεταξύ προφορικού και γραπτού λόγου. Συμπεραίνει το περιεχόμενο ενός βιβλίου από τις εξωτερικές ενδείξεις (εξώφυλλο, περιεχόμενα, εικόνες κ.τ.ό.). Κατανοεί μακροσκελές κείμενο, ώστε να το ανασπλάσει με τη βοήθεια σημειώσεων. Εκθέτει προσωπική και τεκμηριωμένη γνώμη πάνω σ' αυτά που διάβασε. Διαβάζει και για προσωπική του ευχαρίστηση. Επιλέγει ένα βιβλίο, μια εφημερίδα ένα άρθρο από τράπεζα δεδομένων, από βιβλιοθήκη ή από βιβλιοπωλείο, με κριτήριο το σκοπό της δουλειάς του. Χρησιμοποιεί την αναγνωστική του δεξιότητα ως γενική δεξιότητα μάθησης, αξιοποιώντας την στα άλλα μαθήματα και στις προσωπικές του ανάγκες γραπτής επικοινωνίας. Αντιλαμβάνεται βαθμιαία ότι μπορεί να διατυπώνει τις σκέψεις του και να επικοινωνεί με τους άλλους όχι μόνο προφορικά αλλά και γραπτά.	Δομή, Σύστημα, Επικοινωνία, Ομοιότητα- διαφορά, Αλληλεπίδραση.
Α-Β Γ-Δ Ε-ΣΤ	Γραπτός λόγος – Γραφή και παραγωγή γραπτού λόγου Πρώτη γραφή Αντιγραφή, γραφή, τονισμός, στίξη,	Γράφει καθαρά, καλαίσθητα ορθογραφημένα και με την απαιτούμενη ταχύτητα σχολικά και εξωσχολικά κείμενα. Αντιγράφει σε καθορισμένο χρόνο και χωρίς σφάλματα ένα σύντομο κείμενο. Συσχετίζει πρακτικά και εφαρμόζει γραμματικούς κανόνες στη γραφή των λέξεων. Συμβουλευεται πίνακες κλίσης και λεξικά για να ελέγχει και διορθώνει τα ορθογραφικά του λάθη. Κρίνει ο ίδιος αν χρειάζεται να ξαναγράψει για να βελτιώσει ένα δύσκολα αναγνώσιμο ή ελλιπές κείμενο.	Δομή, Επικοινωνία, Σύστημα- Οργάνωση, Ομοιότητα- διαφορά.

	καλλιγραφία Στάδια γραψίματος Δομή κειμένου Γλωσσικές πράξεις Είδη λόγου, τύποι κειμένων Περίληψη Συνοχή και συνεκτικότητα Κριτήρια αξιολόγησης	<p>Συντάσσει κατάλληλα για κάθε περίπτωση μικρές λέξεις όπως: για, που, μέχρι, ώσπου, σαν, ως κ.τ.ό.</p> <p>Συντάσσει διαφορετικού τύπου κείμενα ακολουθώντας τη διαδικασία του σχεδιασμού, (προσυγγραφικό στάδιο) της γραφής της αρχικής εκδοχής (συγγραφικό) και, τέλος, του ελέγχου και της βελτίωσής της (μετασυγγραφικό στάδιο).</p> <p>Μετασχηματίζει κείμενα.</p> <p>Συντάσσει περιλήψεις διάφορων βαθμών σύμπτυξης.</p> <p>Χρησιμοποιεί διάφορα είδη λόγου, για διάφορους σκοπούς και για διάφορους αποδέκτες.</p> <p>Διακρίνει σχέσεις μεταξύ προθετικότητας, είδους λόγου, γλωσσικής μορφής και κειμενικής δομής.</p> <p>Προβληματίζεται για τη διατύπωση και επιλέγει ανάμεσα σε διάφορες φραστικές δυνατότητες, με κριτήριο τον εκάστοτε στόχο του λόγου του.</p> <p>Επικαλείται το γλωσσικό του αίσθημα κατά την παραγωγή και αξιολόγηση κειμένων.</p> <p>Μεταδίδει αποτελεσματικά πολύπλοκες ιδέες με διευρυμένο λεξιλόγιο.</p> <p>Επεξεργάζεται και δομεί κείμενο με νοηματικές ενότητες και παραγράφους.</p> <p>Συντάσσει σαφείς, σύνθετες περιόδους, με υποτακτική σύνδεση και νοηματική συνοχή.</p> <p>Χρησιμοποιεί κειμενικούς δείκτες για τη σύνδεση φράσεων, παραγράφων και νοηματικών ενότητων (όμως, παρόλο, εξάλλου, τέλος, έπειτα από όλα αυτά, όταν, γι' αυτό κ.τ.ό.)</p> <p>Αποκτά εμπιστοσύνη στο προσωπικό του γράψιμο με το δικό του πρωτότυπο τρόπο.</p>	
A-B Γ-Δ Ε-ΣΤ	Λογοτεχνία Βιωματικός λόγος Γλωσσικά μέσα των λογοτεχνημάτων	<p>Διευρύνει την αναγνωστική του ικανότητα, προσεγγίζοντας και το βιωματικό λόγο.</p> <p>Διευρύνει τις προσωπικές εμπειρίες του με τη «συμπάθεια» προς τον άνθρωπο γενικά.</p> <p>Απολαμβάνει το λόγο ως έργο τέχνης.</p> <p>Κατανοεί ή διαισθάνεται τα όρια και τις εναλλακτικές δυνατότητες της γλώσσας.</p> <p>Εξοικειώνεται με τις μετασημσιολογήσεις και τη λειτουργία της λογοτεχνικής μεταφοράς.</p> <p>Κατανοεί τον τρόπο, με τον οποίο ο συγγραφέας χρησιμοποιεί τα γλωσσικά μέσα, για να προκαλέσει τις εντυπώσεις που θέλει.</p> <p>Εξοικειώνεται με στοιχεία δομής, περιεχομένου και ύφους των λογοτεχνικών κειμένων.</p> <p>Αποδίδει το νόημα κειμένων με απαιτητική σύνταξη, λεξιλόγιο και νοηματική δομή.</p> <p>Εξοικειώνεται διαισθητικά με απλά κείμενα νεωτερικής λογοτεχνίας.</p> <p>Προσεγγίζει βαθμιαία ευρύ φάσμα αξιόλογων και χαρακτηριστικών κειμένων των κυριότερων εκπροσώπων της ελληνικής λογοτεχνίας, σε όλη τη χρονική και γεωγραφική της έκταση.</p> <p>Γνωρίζει δειγματικά κείμενα βαλκανικής, μεσογειακής και παγκόσμιας λογοτεχνίας.</p>	Δομή, Αλληλεπίδραση.
A-B Γ-Δ Ε-ΣΤ	Λεξιλόγιο Θεματικά, σημσιολογικά, ετυμολογικά πεδία Ορισμός Πολυσημία	<p>Διακρίνει την έννοια της λέξης με βάση την καταγωγή, τη συγγένεια ή την αντίθεση, τη μεταφορική τους χρήση, τα συμφραζόμενα κ.τ.ό.</p> <p>Εξοικειώνεται με τη διαχρονική πλευρά της γλώσσας στο βαθμό που αυτή αντανάκλαται στη συγχρονική διάστασή της.</p> <p>Δίνει εμπειρικούς ορισμούς λέξεων.</p> <p>Εξοικειώνεται με την πολυσημία.</p> <p>Χρησιμοποιεί τα ετυμολογικά στοιχεία των λέξεων για να τις κατηγοριοποιεί σημσιολογικά και να εικάζει τη σημασία τους και με τη βοήθεια των συμφραζομένων.</p>	Δομή, Σύστημα, Ομοιότητα- διαφορά.
A-B Γ-Δ Ε-ΣΤ	Γραμματική Προτασιακή δομή Παρατακτική	<p>Αισθητοποιεί με πρακτικό και παιγνιώδη τρόπο την έννοια της γλωσσικής δομής.</p> <p>Συνειδητοποιεί πρακτικά τις νοηματικές σχέσεις κειμένου - ενότητας - παραγράφου-πρότασης.</p>	Δομή, Σύστημα, Ομοιότητα- διαφορά.

	<p>και υποτακτική σύνταξη Πυρηνική, ελλειπτική και επαυξημένη πρόταση Στίξη Δείκτες συνοχής και συνεκτικότητας</p> <p>Τα μέρη του λόγου</p> <p>Κλιτικά συστήματα Φωνολογική δομή της γλώσσας Τονισμός και επιτονισμός Ιδιαιτερότητα της δομής της Ελληνικής Σχήματα λόγου</p>	<p>Συνειδητοποιεί πώς η πρόταση παράγεται και λειτουργεί ως μονάδα επικοινωνίας, μέσα σε συμφραζόμενα και σε ζωντανές περιστάσεις.</p> <p>Αναγνωρίζει τα συστατικά μιας πρότασης.</p> <p>Αναλύει και ανασυνθέτει προτάσεις που συνδέονται παρατακτικά και υποτακτικά.</p> <p>Διαπιστώνει έμπρακτα τις δυνατότητες αφαίρεσης, προσθήκης και αλλαγής σειράς στοιχείων της πρότασης, καθώς και τις δυνατότητες μετασχηματισμού της για τις ανάγκες της επικοινωνίας.</p> <p>Αναγνωρίζει τα γλωσσικά στοιχεία, άλλοτε μεμονωμένα και άλλοτε με τον εκάστοτε συντακτικό τους ρόλο μέσα στην πρόταση.</p> <p>Αναγνωρίζει τα συστατικά μιας παραγράφου και προβαίνει σε αναλύσεις και ανασυνθέσεις.</p> <p>Συνειδητοποιεί το ρόλο που παίζουν οι κειμενικοί δείκτες στη σύνδεση των παραγράφων και ασκείται στη χρήση τους.</p> <p>Εσωτερικεύει ένα κλιτικό σχήμα ρήματος στις δύο φωνές και ένα κλιτικό σχήμα πτωτικού (ουσιαστικού, επιθέτου, αντωνυμίας) στα τρία γένη.</p> <p>Συνειδητοποιεί τον τροποποιητικό ρόλο της κατάληξης.</p> <p>Αναγνωρίζει το λειτουργικό ρόλο των προσδιοριστικών και την τυχόν συμφωνία τους (γένος, αριθμός, πτώση) με το προσδιοριζόμενο.</p> <p>Χρησιμοποιεί σωστά τα αρχαϊκόκλιτα.</p> <p>Διακρίνει τους φθόγγους μιας λέξης και τις τομές ενός φωνητικού συνόλου.</p> <p>Συνειδητοποιεί τις διαφορές γλωσσικών πράξεων από την επιτόνιση.</p> <p>Τονίζει ορθά τις λέξεις, προφορικά και γραπτά.</p> <p>Συνειδητοποιεί ειδικά χαρακτηριστικά της ελληνικής γλώσσας.</p> <p>Κατανοεί συχνόχρηστα σχήματα λόγου.</p> <p>(Αφορά κυρίως μαθητές, των οποίων οι γλωσσικές δομές αποκλίνουν λίγο ή πολύ από τον κανόνα της κοινής νεοελληνικής γλώσσας).</p>	
<p>A-B Γ-Δ Ε-ΣΤ</p>	<p>Διαχείριση της πληροφορίας</p>	<p>Ζητάει και δίνει πληροφορίες.</p> <p>Αξιοποιεί απλό χάρτη, πίνακες (δρομολογίων και λοιπών πληροφοριών, διάφορα έντυπα κ.τ.δ.).</p> <p>Εντοπίζει τις πληροφορίες που θέλει και τις αξιοποιεί.</p> <p>Αναλύει και συνθέτει δεδομένες πληροφορίες.</p> <p>Χρησιμοποιεί στοιχειωδώς Η/Υ, προκειμένου να επεξεργαστεί κείμενο απλής εργασίας και να το μορφοποιήσει.</p>	<p>Πληροφορία, Επικοινωνία.</p>

Σημ. Οι θεματικοί άξονες είναι ίδιοι για όλες τις τάξεις

Οι θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες προσεγγίζονται, στο βαθμό του εφικτού, στις μικρές τάξεις του Δημοτικού διαισθητικά και με παιγνιώδη τρόπο και συστηματικότερα στην Ε' και στην ΣΤ' τάξη.

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

1. Ειδικοί σκοποί

Σύμφωνα με το γενικό σκοπό της διδασκαλίας του μαθήματος της Γλώσσας, ο μαθητής επιδιώκεται να μάθει να χειρίζεται όσο το δυνατόν καλύτερα την ελληνική γλώσσα: να την καταλαβαίνει, να την ομιλεί, να τη διαβάζει, να τη γράφει με άνεση, ώστε να συμμετέχει ενεργά στη σχολική και την ευρύτερη κοινωνία του.

Αναλυτικότερα:

- Να χρησιμοποιεί τη γλώσσα ως κώδικα επικοινωνίας, αλλά και ως σύστημα σκέψης, για να ανακαλύπτει και να κατανοεί νέες γνώσεις και εμπειρίες και να ικανοποιεί έτσι τις πρακτικές, συναισθηματικές, πνευματικές και κοινωνικές του ανάγκες.

- Να κατανοεί ως σημασία και ως πρόθεση το περιεχόμενο κάθε είδους λόγου με το οποίο έρχεται σε επαφή και να χρησιμοποιεί τα γλωσσικά μέσα με τρόπο, ώστε να παράγει λόγο αποτελεσματικό και κατάλληλο για κάθε ειδική περίπτωση επικοινωνίας.

- Να είναι σε θέση να εκφράζει τον εσωτερικό του κόσμο.

- Να συνειδητοποιήσει ότι:

(α) διαθέτει την ικανότητα να περιγράφει, να τροποποιεί την εξωτερική πραγματικότητα αλλά και να δημιουργεί πραγματικότητα με το λόγο του, στο μέτρο που μεταχειρίζεται τα κατάλληλα γλωσσικά μέσα και ότι

(β) η δυνατότητα αυτή είναι συνάρτηση της γνώσης και της συνειδητής χρήσης του γλωσσικού συστήματος.

- Να αποκτήσει τις βάσεις μιας κριτικής γλωσσικής επίγνωσης, ώστε να μπορεί να αξιολογεί αντικειμενικά τα μηνύματα.
 - Να γνωρίσει και να αγαπήσει ποικίλες μορφές λογοτεχνικών έργων, έτσι ώστε να ευαισθητοποιηθεί και να αποζητά μόνος του τη συντροφιά του καλού λογοτεχνικού βιβλίου.
 - Να αποκτήσει αίσθηση και γνώση της γλωσσικής του παράδοσης και να ενισχύσει το γλωσσικό του αυτοσυναίσθημα. Να χρησιμοποιεί δημιουργικά τα διαχρονικά στοιχεία που λειτουργούν στη σημερινή ζωντανή γλώσσα.
 - Να συνειδητοποιήσει την κοινωνική και τη γεωγραφική ποικιλία της ελληνικής γλώσσας.
 - Να εξοικειωθεί με την τεχνολογία των ηλεκτρονικών υπολογιστών έτσι ώστε:
 - α) να αποκτήσει ευχέρεια πρόσβασης στις πληροφορίες που παρέχονται μέσω του Διαδικτύου και των πολυμέσων και
 - β) να μπορεί να επεξεργάζεται στοιχειωδώς κείμενα σε Η/Υ.
 - Να κατανοήσει τη θέση που κατέχει η γλώσσα, γενικά, στον πολιτισμό ενός λαού, τη σημασία της για τα έθνη, και να έρθει σε επαφή και με γλωσσικής υφής πολιτισμικά στοιχεία άλλων λαών.
 - Να εκτιμά και να σέβεται τη γλώσσα του άλλου και να συμβιώνει αρμονικά με αλλόγλωσσους.
- Όσον αφορά τον αλλοδαπό μαθητή, τον ενταγμένο σε τάξη, στην οποία χρησιμοποιείται η ελληνική ως μητρική γλώσσα, αυτός πρέπει:
- Μέσα σε πλαίσιο φυσικής επικοινωνίας να εσωτερικεύσει αβίαστα ορισμένες δύσκολες γι' αυτόν γλωσσικές δομές της ελληνικής γλώσσας.
 - Να βιώσει μέσα από τη γλώσσα τον ελληνικό πολιτισμό και να υιοθετήσει θετική στάση απέναντί του.

Α. ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ Α'- Β' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Η λογική οργάνωση του προφορικού λόγου του μαθητή, η ορθή χρήση απλών δομών και απλού λεξιλογίου.

Στόχοι *	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες ¹
<p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να:</p> <p>Θέτει σε λειτουργία μηχανισμούς ακουστικής και απαντητικής ετοιμότητας (ακροάται, παίρνει το λόγο, δεν ξεφεύγει από το θέμα).</p> <p>Παρακολουθεί διάφορες μορφές του προφορικού λόγου και συμμετέχει αναλόγως.</p> <p>Διηγείται πραγματικά ή φανταστικά γεγονότα. Περιγράφει πρόσωπα, πράγματα και καταστάσεις. Εκφράζει εντυπώσεις, σκέψεις, επιθυμίες, αισθήματα κτλ.</p> <p>Αναγνωρίζει και περιγράφει διαθέσεις, προθέσεις, συναισθήματα.</p> <p>Αφηγείται ιστορίες.</p> <p>Αρθρώνει, προφέρει και τονίζει σωστά.</p> <p>Διατυπώνει καταφατικές, αρνητικές, επιφωνηματικές και ερωτηματικές προτάσεις.</p> <p>Εκτελεί γλωσσικές πράξεις αναφοράς, προτροπής, υπόσχεσης κ.ά.</p> <p>Χρησιμοποιεί σωστά γραμματικούς τύπους και απλό λεξιλόγιο.</p> <p>Χρησιμοποιεί κατάλληλα τους</p>	<p>Βασικά είδη προφορικού λόγου:</p> <p>Αναφορικός λόγος (αφήγηση, περιγραφή κ.τ.ό.)</p> <p>Κατευθυντικός λόγος (πράκλση, οδηγία, πρόσκληση κ.τ.ό.)</p> <p>Γλωσσικές πράξεις</p> <p>Χρήση του λόγου ανάλογη με την κατάσταση</p> <p>Λεξιλόγιο</p>	<p><i>Βιωματική εμπλοκή μαθητών σε ποικίλες μορφές λεκτικής επικοινωνίας, όπως είναι: (ανα)διηγήσεις, ελεύθερος διάλογος, συζητήσεις, δραματοποιήσεις, θεατρικά παιχνίδια, παιχνίδια ρόλων, τραγούδια, ποιήματα και ενεργητική συμμετοχή στις εκδηλώσεις της σχολικής ζωής (Μελέτη Περιβάλλοντος, Αισθητική και Μουσική Αγωγή).</i></p> <p>Περιγραφή προσώπων, καταστάσεων και συναισθημάτων (ειρωνεία, χιούμορ, συγκίνηση, εύθυμη διάθεση, προσβολή κτλ.) με αφορμή εμπειρία που έζησε, ή ιστορία που άκουσε. Περιγραφή αντικειμένων (π.χ. μήλου) με τη μορφή ανιγμάτος.</p> <p>Αφήσεις συνοπτικές ή διεξοδικές.</p> <p>Εξοικείωση με τους εκφραστικούς τρόπους και με το λεξιλόγιο που χρησιμοποιούνται σε διάφορες περιστάσεις της ζωής. Π.χ. προφορική πρόσκληση σε εναλλακτικά πλαίσια επικοινωνίας (οικείο, φιλικό, επίσημο κτλ) και ανάλογη προσαρμογή του προφορικού λόγου.</p> <p>Αφήση ιστορίας, παραμυθιού, ανέκδοτου, θεατρικού έργου όπως το άκουσε ή με παραλλαγές.</p> <p>Εντυπώσεις από επίσκεψη σε διάφορους χώρους, λ.χ. μουσεία (Μελέτη Περιβάλλοντος).</p> <p>Ασκήσεις ορθής προφοράς λέξεων και φωνητικής επιτέλεσης γλωσσικών πράξεων.</p> <p>Προφορά συνδυασμού φθόγγων π.χ. Πέμπτη, εκστρατεία.</p> <p>Σχηματισμός/συμπλήρωση προφορικών προτάσεων.</p> <p>Άσκηση στη χρήση λέξεων μέσα σε οικείες προτάσεις.</p> <p>Αφήση ιστοριών με διάκριση του προτέρου και του υστέρου.</p>

¹ Οι δραστηριότητες με πλάγια γράμματα προτείνονται ως διαθεματικές και ανταποκρίνονται στις προτεινόμενες διαθεματικές έννοιες της 3^{ης} στήλης του πίνακα του αντίστοιχου ΔΕΠΠΣ.

ρηματικούς τύπους, για να τοποθετεί τα γεγονότα στο χρόνο.		
--	--	--

* Καθένας από τους στόχους της αριστερής στήλης των πινάκων μπορεί να αντιστοιχεί σε μία ή και περισσότερες από τις ενδεικτικές δραστηριότητες της δεξιάς στήλης και αντιστρόφως. Οι στόχοι από το ένα μέρος και οι δραστηριότητες από το άλλο αποτελούν ενιαίο σύνολο με ελεύθερες μεταξύ τους ανταποκρίσεις.

ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ Γ' - Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Η άσκηση στην ακρόαση, η βελτίωση της ποιότητας της προφορικής έκφρασης του μαθητή, καθώς και της ταχύτητας, με την οποία διατυπώνει ένα σωστά δομημένο λόγο.

Στόχοι	Θεματικές ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να:</p> <p>Θέτει σε λειτουργία μηχανισμούς ακουστικής, απαντητικής ετοιμότητας και βιωματικής συμμετοχής.</p> <p>Ακροάται, διατυπώνει ερωτήματα, απαντάει, εξιστορεί, εξηγεί και να επιχειρηματολογεί με ακρίβεια και αυτοπεποίθηση.</p> <p>Αναγνωρίζει και ερμηνεύει διαθέσεις, προθέσεις, συναισθήματα κ.τ.ό., όπως αποκαλύπτονται από τα εκφραστικά μέσα, τη μορφή και την οργάνωση του περιεχομένου.</p> <p>Αναγνωρίζει τις διαφορές ανάμεσα σε διαφορετικά είδη προφορικού λόγου (πχ. αφήγηση περιστατικών, περιγραφή σπιτιού, πειράματος).</p> <p>Κατανοεί τη σκοπιμότητα των φραστικών επιλογών του ομιλητή (συντάκτη), η οποία καθορίζεται από την κατάσταση επικοινωνίας.</p> <p>Περιγράφει και αφηγείται γεγονότα.</p> <p>Αφηγείται από μνήμης.</p> <p>Ανακοινώνει σε ακροατήριο.</p> <p>Αναλύει και αξιολογεί τις πληροφορίες που του δίνονται, εκτιμώντας όλα τα στοιχεία του λόγου (γλωσσικά, όπως η χρήση των μορφοσυντακτικών δομών, εξωγλωσσικά, όπως τα πρόσωπα και η περίσταση της ομιλίας, και παραγλωσσικά, όπως ο τόνος της φωνής, η στάση του σώματος κ.τ.ό.).</p> <p>Συμμετέχει σε συζητήσεις.</p> <p>Εντοπίζει τα κύρια σημεία στο λόγο των ομιλητών, τα συγκρατεί στη μνήμη και τα αξιοποιεί κατά περίπτωση.</p> <p>Διακρίνει το γεγονός από το σχόλιο σε μια προφορική αφήγηση.</p>	<p>Είδη προφορικού λόγου.</p> <p>Αναφορικός λόγος (αφήγηση, περιγραφή κ.τ.ό.).</p> <p>Κατευθυντικός λόγος (παράκληση, οδηγία, πρόσκληση κ.τ.ό.).</p> <p>Γλωσσικές πράξεις</p> <p>Τρόποι πύκνωσης του περιεχομένου - περίληψη</p> <p>Επίπεδα ύφους</p> <p>Λεξιλόγιο</p>	<p>Βιωματική εμπλοκή μαθητών στον προφορικό λόγο μέσα από παιχνίδια ρόλων, δραματοποιήσεις, θέατρο και ενεργητική συμμετοχή στις εκδηλώσεις της σχολικής ζωής. Ρόλοι από την καθημερινή ζωή και τα αναγνώσματα, ώστε ο μαθητής να εφαρμόζει το σχετικό κάθε φορά γλωσσικό υλικό (λεξιλόγιο, εκφράσεις) και να εξοικειώνεται βιωματικά με αυτό (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</p> <p>Εφαρμογή προφορικών οδηγιών για την εκτέλεση έργων ή παροχή οδηγιών σε τρίτους για την εκτέλεση έργων, όπως η συναρμολόγηση απλής συσκευής ή παιχνιδιού (Αισθητική Αγωγή).</p> <p>Συστηματική αξιοποίηση του διαλόγου και της προφορικής αφήγησης στο πλαίσιο της διδασκαλίας των διάφορων μαθημάτων και των εκδηλώσεων της σχολικής ζωής (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</p> <p>Σχολιασμός μιας ειδήσης, προσώπων, πραγμάτων, καταστάσεων, συναισθημάτων (ειρωνεία, χιούμορ, συγκίνηση, εύθυμη διάθεση, προσβολή κτλ.). Σχολιασμός εικόνας, ζωγραφικού πίνακα κτλ., εντοπισμός μηνυμάτων σε καλλιτεχνικές δημιουργίες (Αισθητική Αγωγή).</p> <p>Εναλλακτικοί τρόποι έκφρασης, ανάλογα με την περίπτωση επικοινωνίας.</p> <p>Εξοικείωση με διαφορετικά είδη προφορικού λόγου: οδηγία, ανακοίνωση, συνέντευξη, διαφήμιση κτλ. Διατύπωση εμπειρικού ορισμού (Μελέτη Περιβάλλοντος).</p> <p>Διάκριση του πραγματικού από το εξωπραγματικό, του γεγονότος από το σχόλιο και τη γνώμη, των αντικειμενικών δεδομένων από τη διαφήμιση και την προπαγάνδα.</p> <p>Επεξεργασία αυθεντικών διαφημίσεων, σύγκριση παρουσίας προϊόντος και διαφήμισης (Μελέτη Περιβάλλοντος, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Αισθητική Αγωγή).</p> <p>Περιγραφή / αξιολόγηση προσώπου ή κατάστασης, για την οποία έγινε λόγος σε κείμενο που άκουσε π.χ. σε θεατρική παράσταση κτλ.</p> <p>Αφήγηση με σχετική χρήση μηχανισμών / δεικτών συνοχής των διαφόρων φάσεων μιας ιστορίας, ενός μύθου, ενός γεγονότος, ενός σχεδίου δράσης (Ιστορία).</p> <p>Αφήγηση ενώπιον ακροατηρίου.</p> <p>Ανακοίνωση στην τάξη των αποτελεσμάτων ομαδικής εργασίας, προσωπικών εμπειριών, συναισθημάτων, σκέψεων, επιθυμιών, σχεδίων, προγραμμάτων, του νοήματος ενός κειμένου κτλ.</p> <p>Παραγωγή λόγου σε τηλεφωνική συνομιλία και συνέντευξη. Ο λόγος συνοδεύεται από την κατάλληλη στάση του σώματος, την ανάλογη έκφραση προσώπου και</p>

<p>Επιλέγει και χρησιμοποιεί ορθά το επίπεδο ύψους που επιβάλλει η κατάσταση επικοινωνίας.</p> <p>Ελέγχει, αν ο λόγος του είναι κατανοητός και αποδεκτός.</p> <p>Εντοπίζει και αποφεύγει συνήθη φραστικά σφάλματα.</p> <p>Συλλαμβάνει υπονοούμενα.</p> <p>Χρησιμοποιεί όλο και πιο πλούσιο λεξιλόγιο.</p> <p>Εκτιμά και απολαμβάνει αισθητικά καταξιωμένες μορφές λόγου, όπως απαγγελίες, θεατρικές παραστάσεις, ομιλίες χαρακτηριστικών ομιλητών κτλ.</p>	<p>τις συναφείς χειρονομίες. Λαμβάνεται υπόψη ο βαθμός οικειότητας που υφίσταται με το συνομιλητή (χαιρετισμοί, ευχές, συστάσεις, συγχαρητήρια κτλ).</p> <p>Με λόγο σκόπιμο και κατάλληλο ο μαθητής αναλαμβάνει να φέρει αποτέλεσμα:</p> <p>ζητώντας το α' από τον Χ,</p> <p>ζητώντας πληροφορίες από τον Χ για το α',</p> <p>πείθοντας τον Χ για το α',</p> <p>περιγράφοντας αντικειμενικά το α' επεισόδιο και επιχειρηματολογώντας υπέρ ή κατά του Χ, κτλ.</p> <p>Χρήση ειδικής ορολογίας για τη διάκριση και περιγραφή φαινομένων, διαδικασιών κτλ. (Φυσικά, Μαθηματικά, Γεωγραφία)</p> <p>Χρήση των ειδικών επιστημονικών εννοιών που εισάγονται σε κάθε μάθημα για τη διασάφησή τους, λ.χ. με την εφαρμογή τους κατά την κατασκευή και την «ανάγνωση» χάρτη, κατά την επεξεργασία κειμένου κ.α.. Κατανόηση εννοιών και ειδικού λεξιλογίου (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</p> <p>Επισκέψεις σε χώρους ακρόασεων. Κριτική ακρόαση.</p>
--	--

ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ Ε' - ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Η άσκηση στην ακρόαση, η βελτίωση της ποιότητας της προφορικής έκφρασης του μαθητή, καθώς και της ταχύτητας με την οποία διατυπώνει ένα σωστά δομημένο λόγο.

Στόχοι	Θεματικές ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να:</p> <p>Θέτει σε λειτουργία μηχανισμούς ακουστικής, απαντητικής ετοιμότητας και βιωματικής συμμετοχής.</p> <p>Ακροάται, διατυπώνει ερωτήματα, απαντάει, εξηγεί και επιχειρηματολογεί με ακρίβεια και αυτοπεποίθηση.</p> <p>Αναγνωρίζει και ερμηνεύει διαθέσεις, προθέσεις, συναισθήματα κ.τ.ό., όπως αποκαλύπτονται από τα εκφραστικά μέσα, τη μορφή και την οργάνωση του περιεχομένου.</p> <p>Αναγνωρίζει τις διαφορές ανάμεσα σε διαφορετικά είδη προφορικού λόγου (π.χ. αφήγηση περιστατικών, περιγραφή σπιτιού, πειράματος κ.ά.).</p> <p>Κατανοεί τις φραστικές επιλογές του ομιλητή (συντάκτη), οι οποίες καθορίζονται από την κατάσταση επικοινωνίας.</p> <p>Περιγράφει και αφηγείται γεγονότα.</p> <p>Αφηγείται από μνήμης.</p> <p>Ανακοινώνει σε ακροατήριο.</p> <p>Αναλύει και αξιολογεί τις πληροφορίες, που του δίνονται,</p>	<p>Είδη προφορικού λόγου.</p> <p>Αναφορικός λόγος (αφήγηση, περιγραφή κ.τ.ό.).</p> <p>Κατευθυντικός λόγος (παράκληση, οδηγία, πρόσκληση κ.τ.ό.).</p> <p>Γλωσσικές πράξεις</p> <p>Τρόποι πύκνωσης του περιεχομένου – περίληψη</p> <p>Επίπεδα ύψους</p> <p>Λεξιλόγιο</p>	<p>Θέατρο, παιχνίδια ρόλων, δραματοποιήσεις και ενεργητική συμμετοχή στις εκδηλώσεις της σχολικής ζωής. Ρόλοι από την καθημερινή ζωή και τα αναγνώσματα, ώστε ο μαθητής να εφαρμόζει το σχετικό κάθε φορά γλωσσικό υλικό (λεξιλόγιο, εκφράσεις) και να οικειώνεται βιωματικά με αυτό (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</p> <p>Εκτέλεση εργασιών βάσει προφορικών οδηγιών. Επεξεργασία οδηγιών για παιχνίδια και κατασκευές (επεξηγηματικό-κατευθυντικό κείμενο) με στόχο τη δημιουργία και έκθεσή τους (Αισθητική Αγωγή).</p> <p>Ενεργητική συμμετοχή του μαθητή, μέσω της κατανόησης και της παραγωγής γραπτού και προφορικού λόγου, στις δραστηριότητες της σχολικής ζωής (λ.χ. ομαδικές εργασίες, γιορτές, επισκέψεις, θεατρικές παραστάσεις) καθώς και σε συζητήσεις (Μελέτη Περιβάλλοντος, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Αισθητική και Μουσική Αγωγή).</p> <p>Συστηματική αξιοποίηση του διαλόγου και της προφορικής αφήγησης στο πλαίσιο της διδασκαλίας των διάφορων μαθημάτων και των εκδηλώσεων της σχολικής ζωής.</p> <p>Σχολιασμός μιας είδησης, προσώπων, πραγμάτων, καταστάσεων, συναισθημάτων (ειρωνεία, χιούμορ, συγκίνηση, εύθυμη διάθεση, προσβολή κτλ.). Σχολιασμός εικόνas, ζωγραφικού πίνακα κτλ., εντοπισμός μηνυμάτων σε καλλιτεχνικές δημιουργίες (Αισθητική Αγωγή).</p> <p>Εναλλακτικοί τρόποι έκφρασης, ανάλογα με την περίπτωση επικοινωνίας.</p> <p>Εξοικείωση με διαφορετικά είδη προφορικού λόγου: οδηγία, ανακοίνωση, συνέντευξη, διαφήμιση κτλ. Διατύπωση εμπειρικού ορισμού. Επεξεργασία και κατάρτιση ερωτηματολογίου με σκοπό συνεντεύξεις και σφυγμομετρήσεις για προβλήματα της σχολικής ζωής (Μελέτη Περι-</p>

<p>εκτιμώντας όλα τα στοιχεία του λόγου (γλωσσικά, όπως η χρήση των μορφοσυντακτικών δομών, εξωγλωσσικά, όπως τα πρόσωπα και η περίπτωση της ομιλίας, και παραγλωσσικά, όπως ο τόνος της φωνής, η στάση του σώματος κ.τ.ό.).</p> <p>Συμμετέχει σε συζητήσεις.</p> <p>Εντοπίζει τα κύρια σημεία στο λόγο των ομιλητών, τα συγκρατεί στη μνήμη και τα αξιοποιεί κατά περίπτωση.</p> <p>Διακρίνει το γεγονός από το σχόλιο σε μια προφορική αφήγηση.</p> <p>Επιλέγει και χρησιμοποιεί ορθά το επίπεδο ύφους, που επιβάλλει η περίπτωση επικοινωνίας.</p> <p>Ελέγχει, αν ο λόγος του είναι κατανοητός και αποδεκτός.</p> <p>Εντοπίζει και αποφεύγει συνήθη φραστικά σφάλματα.</p> <p>Συλλαμβάνει υπονοούμενα.</p> <p>Χρησιμοποιεί όλο και πιο πλούσιο λεξιλόγιο.</p> <p>Εκτιμά και απολαμβάνει αισθητικά καταξιωμένες μορφές λόγου, όπως απαγγελίες, θεατρικές παραστάσεις, ομιλίες χαρακτηριστικών ομιλητών κτλ.</p>	<p>βάλλοντος, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή)</p> <p>Περιγραφή / αξιολόγηση προσώπου ή κατάστασης, για την οποία έγινε λόγος σε κείμενο, που άκουσε π.χ. σε θεατρική παράσταση κτλ.</p> <p>Αφήγηση με σχετική χρήση μηχανισμών/δεικτών συνοχής των διαφόρων φάσεων μιας ιστορίας, ενός μύθου, ενός γεγονότος, ενός σχεδίου δράσης (Ιστορία).</p> <p>Αφήγηση ενώπιον ακροατηρίου</p> <p>Περίληψη ιστορίας</p> <p>Ανακοίνωση στην τάξη των αποτελεσμάτων ομαδικής εργασίας, προσωπικών εμπειριών, συναισθημάτων, σκέψεων, επιθυμιών, σχεδίων, προγραμμάτων, του νοήματος ενός κειμένου κτλ. Με αφορμή επισκέψεις σε μουσεία και μνημεία, μελέτη χάρτη, περίληψη και σύνθεση πληροφοριών από σχετικά ενημερωτικά κείμενα (τουριστικοί οδηγοί, εγκυκλοπαίδειες, ιστορικά κείμενα κτλ.) και ανακοίνωσή τους στην τάξη [Μελέτη Περιβάλλοντος, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Γεωγραφία, Ιστορία, Θρησκευτικά].</p> <p>Παραγωγή λόγου σε τηλεφωνική συνομιλία και συνέντευξη. Ο λόγος συνοδεύεται από την κατάλληλη στάση του σώματος, την ανάλογη έκφραση προσώπου και τις συναφείς χειρονομίες. Λαμβάνεται υπόψη ο βαθμός οικειότητας που υφίσταται με το συνομιλητή (χαίρετισμοί, ευχές, συστάσεις, συγχαρητήρια κτλ.).</p> <p>Διάκριση του πραγματικού από το εξωπραγματικό, του γεγονότος από το σχόλιο και τη γνώμη, των αντικειμενικών δεδομένων από τη διαφήμιση και την προπαγάνδα.</p> <p>Επεξεργασία αυθεντικών διαφημίσεων. Μηχανισμοί και στρατηγικές της διαφήμισης. Σύγκριση με τις κοινωνικές διαφημίσεις (δημοσίων οργανισμών, μη κερδοσκοπικών και ανθρωπιστικών οργανώσεων) [Μελέτη Περιβάλλοντος, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Αισθητική Αγωγή].</p> <p>Με λόγο σκόπιμο και κατάλληλο ο μαθητής αναλαμβάνει να φέρει αποτέλεσμα:</p> <p>ζητώντας το α' από τον Χ,</p> <p>ζητώντας πληροφορίες από τον Χ για το α',</p> <p>πείθοντας τον Χ για το α',</p> <p>περιγράφοντας αντικειμενικά το α' επεισόδιο και επιχειρηματολογώντας υπέρ ή κατά του Χ, κτλ.</p> <p>Ο μαθητής στηριζόμενος σε πληροφορίες από αυθεντικά ενημερωτικά ή διαφημιστικά κείμενα επιχειρηματολογεί για να πείσει για ένα αίτημα (π.χ. επίσκεψη σε περιοχή ή χώρο σχετικό με αντικείμενα του σχολικού προγράμματος) [Φυσικά, Μελέτη Περιβάλλοντος, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Γεωγραφία, Ιστορία, Θρησκευτικά].</p> <p>Χρήση ειδικής ορολογίας για τη διάκριση και περιγραφή φαινομένων, διαδικασιών κτλ. (Φυσικά, Μαθηματικά, Γεωγραφία).</p> <p>Χρήση των ειδικών επιστημονικών εννοιών που εισάγονται σε κάθε μάθημα για τη διασάφησή τους, λ.χ. με την εφαρμογή τους κατά την κατασκευή και την «ανάγνωση» χάρτη, κατά την επεξεργασία κειμένου κ.α.. Κατανόηση εννοιών και ειδικού λεξιλογίου (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</p> <p>Επισκέψεις σε χώρους ακρόασεων. Εισαγωγή στην κριτική ακρόαση.</p>
---	---

Β. ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ
ΑΝΑΓΝΩΣΗ Α' - Β' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Η κατάκτηση των βασικών δεξιοτήτων ανάγνωσης και κατανόησης γραπτών κειμένων, καθώς και η αναζήτηση, ανεύρεση, κατανόηση και χρήση της πληροφορίας. Οι αναγνωστικές δεξιότητες πρέπει να οικοδομούνται με βάση τον προφορικό λόγο και τις εμπειρίες που φέρουν τα παιδιά.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να:</p> <p>Συνειδητοποιεί τη σύνδεση προφορικής και γραπτής γλώσσας.</p> <p>Αντιλαμβάνεται ότι η γραφή χρησιμοποιείται, για να μεταφέρει μήνυμα με τα βιβλία, τις επιγραφές και διάφορα άλλα μέσα.</p> <p>Αναγνωρίζει τη διαφορά ανάμεσα στην εικόνα ενός αντικειμένου και στη γραπτή απόδοσή του με λέξη.</p> <p>Αποκτά φωνημική επίγνωση, ώστε να αναγνωρίζει την ταυτότητα των λέξεων αλλά και ευρύτερα φωνημική επίγνωση ώστε να επιτυγχάνει ορθή και αποδεκτή προφορά των φράσεων και του συνεχούς λόγου, με τον απαιτούμενο ρυθμό και προσωδία.</p> <p>Κατανοεί και κατακτά το βασικό μηχανισμό της ανάγνωσης, που στηρίζεται στη σχέση φωνημάτων – γραμμάτων.</p> <p>Διαβάζει με ακρίβεια και κατανοεί μικρά λεκτικά σύνολα και μεμονωμένες λέξεις.</p> <p>Διαβάζει και κατανοεί μικρό κείμενο, για να αντλήσει πληροφορίες ή να εκτελέσει ορισμένες ενέργειες.</p> <p>- Ακούει και κατανοεί κείμενα που διαβάζει μεγαλόφωνα κάποιος άλλος. Αποδίδει το περιεχόμενο του κειμένου που άκουσε ή διατυπώνει άποψη γι' αυτό.</p> <p>Απομνημονεύει μικρά έμμετρα κείμενα για απαγγελία, μικρούς ρόλους για δραματοποίηση και μικρά λεκτικά σύνολα, τα οποία διευκολύνουν τη μάθηση.</p> <p>Εξοικειώνεται με τους εκφραστικούς τρόπους που χρησιμοποιούνται σε κείμενα τα οποία αντιπροσωπεύουν ποικίλες χρήσεις του λόγου.</p> <p>Διαπιστώνει, αν ένα κείμενο είναι έμμετρο ή πεζό, διαλογικό ή περιγραφικό, εικονογραφημένο ή όχι κτλ.</p> <p>Διακρίνει την απλή από την εμπλουτισμένη περιγραφή, το ουδέτερο από το συναισθηματικό και χιουμοριστικό γράψιμο, το πραγματικό από το</p>	<p>Πρώτη ανάγνωση</p> <p>Κατανόηση κειμένου</p> <p>Συνειδητοποίηση και ορθή άρθρωση φθόγγων</p> <p>Ανάλυση – σύνθεση λέξεων σε συλλαβές και γράμματα</p> <p>Σύνθεση προτάσεων με λέξεις</p> <p>Σιωπηρή ανάγνωση απλών κειμένων</p> <p>Αφήγηση του περιεχομένου ενός κειμένου</p> <p>Ανάγνωση με κατάλληλο ρυθμό φωνής</p>	<p>Αναγνώριση λέξεων – λεκτικών συνόλων σε γραπτά «ερεθίσματα» του περιβάλλοντος χώρου (αφίσες, πινακίδες, συσκευασίες, φυλλάδια κ.τ.ό.). Αποκωδικοποίηση λογογραμμάτων (πινακίδες, σήματα). Αποκωδικοποίηση της λέξης που σημαίνει, π.χ., το ζώο το οποίο εικονίζεται σε συγκεκριμένη εικόνα. (Μελέτη Περιβάλλοντος, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Αισθητική Αγωγή)</p> <p>Αναγνώριση του ονόματός του.</p> <p>Καταγραφή από τον δάσκαλο προφορικού κειμένου που υπογορεύει ο μαθητής και κατάλληλη αξιοποίησή του.</p> <p>Ακρόαση και άρθρωση φθόγγων</p> <p>Ανάλυση – σύνθεση λέξεων σε συλλαβές και γράμματα</p> <p>Διάκριση των λέξεων σε προφορική φράση</p> <p>Σύνθεση προτάσεων με λέξεις</p> <p>Συγκρότηση συλλογών με αφίσες, κάρτες, εφημερίδες – περιοδικά - ημερολόγια κ.ά. (Μελέτη Περιβάλλοντος, Αισθητική Αγωγή, Σχολικές γιορτές).</p> <p>Λεκτικά παιχνίδια - γλωσσοδέτες.</p> <p>Ξεφύλλισμα ενός βιβλίου με εικόνες και αντιστοίχιση των εικόνων με τις λέξεις που τις συνοδεύουν.</p> <p>Ασκήσεις ορθής άρθρωσης των φθόγγων που αντιστοιχούν στα γράμματα.</p> <p>Απόδοση νοήματος κειμένου με λίγα λόγια (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</p> <p>Ελεύθερη απόδοση νοήματος (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</p> <p>Ανάγνωση ποιήματος ή διαλογικού κειμένου με ανάλογη ρύθμιση της έντασης, της χροιάς, του τόνου και του ρυθμού φωνής.</p> <p>Αναζήτηση μιας συγκεκριμένης λέξης σε λεξικό.</p> <p>Συστηματική άσκηση στην ανάγνωση των διάφορων τύπων κειμένων των διάφορων μαθημάτων (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</p>

<p>εξωπραγματικό περιεχόμενο, τα γεγονότα από τις γνώμες.</p> <p>Διαπιστώνει, αν ένα κείμενο έχει ανακρίβειες ή ανακολουθίες.</p> <p>Εντοπίζει σε χειρόγραφα κείμενα λάθη συντακτικά, λεκτικά, ορθογραφικά κτλ.</p> <p>Αποσαφηνίζει, εμπλουτίζει και σταθεροποιεί σχετικό λεξιλόγιο.</p> <p>Εισάγεται στη χρήση αλφαβητικών λεξιλογίων, απλών λεξικών και παιδικών εγκυκλοπαιδειών.</p> <p>Ασκείται στη χρήση του πίνακα των περιεχομένων.</p> <p>Επισημαίνει το συγγραφέα και τον τίτλο των βιβλίων.-</p>		
--	--	--

**ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ
ΑΝΑΓΝΩΣΗ Γ'- Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ**

Σκοπός: Η ανάπτυξη της ικανότητας του παιδιού να διαβάζει με ευχέρεια και ακρίβεια και να κατανοεί το περιεχόμενο κειμένων με αυξανόμενη αναγνωστική δυσκολία, να χρησιμοποιεί την αναγνωστική του ικανότητα στα άλλα μαθήματα και στον κοινωνικό του χώρο, να αναζητά, να αξιολογεί, να επιλέγει και να αξιοποιεί την πληροφορία, να χαίρεται και να εκτιμά τη γλωσσική ποικιλία.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να:</p> <p>Διαβάζει, κατανοώντας συγχρόνως το περιεχόμενο κάθε είδους λόγου, κατάλληλου για την ηλικία του.</p> <p>Συγκρίνει κείμενα με το ίδιο θέμα, που ανήκουν όμως σε διαφορετικό είδος λόγου.</p> <p>Αναγνωρίζει το επίπεδο ύψους ενός κειμένου και κρίνει, αν είναι κατάλληλο για το θέμα του κειμένου.</p> <p>Διαβάζει το κείμενο είτε ως σύνολο για την απόκτηση μιας γενικής εικόνας, είτε λεπτομερειακά είτε επιλεκτικά για την ανεύρεση συγκεκριμένων στοιχείων.</p> <p>Αναπτύσσει την ικανότητα να επιλέγει και να διαβάζει κείμενα με τα οποία δεν είναι εξοικειωμένος.</p> <p>Προσδιορίζει, συγκρίνει, ταξινομεί επιμέρους στοιχεία του κειμένου.</p> <p>Αναγνωρίζει τον τρόπο οργάνωσης ενός κειμένου (με αιτιολόγηση, σύγκριση, ορισμό κτλ.) και να αξιολογεί την αποτελεσματικότητα του τρόπου οργάνωσης.</p> <p>Διαμορφώνει βαθμιαία θετική, αλλά και κριτική στάση απέναντι στο βιβλίο και γίνεται σταδιακά</p>	<p>Ανάγνωση - κατανόηση κειμένου</p> <p>Νόημα</p> <p>Σύμπτυξη κειμένου</p> <p>Διατύπωση σχολιασμού και απόψεων</p> <p>Αξιολόγηση ιδεών και επιχειρημάτων, κριτική ανάγνωση</p> <p>Εξοικείωση με τα είδη λόγου και τους τύπους κειμένων</p>	<p>Αξιοποίηση διαφόρων κειμένων και κειμενικών τύπων. Ενδεικτικά αντικείμενα ανάγνωσης και μελέτης: Τα διάφορα κείμενα των μαθημάτων του σχολικού προγράμματος, αγγελία, τίτλοι, περιγραφή αφηγήματος, ποιήματος, πληροφοριακό κείμενο, επιστολή, ημερολόγιο, αυτοβιογραφία, βιογραφία, πίνακας περιεχομένων, κατάλογος, λεξικό, χάρτης, σχεδιάγραμμα, ιστορία με εικόνες ή σκίτσα, σημειώσεις, εφημερίδα, περιοδικό, αφήγηση, περιγραφή, παραμύθι, ανέκδοτο, διήγημα, μυθιστόρημα, ποίημα, βιβλιοπαρουσίαση, κριτική θεατρικού, κινηματογραφικού έργου, χειρόγραφο, δακτυλόγραφα ή έντυπα κείμενα που έχουν διαφορετικό επίπεδο ύψους.</p> <p>Επεξεργασία συνταγών (επεξηγηματικό-κατευθυντικό κείμενο) από διάφορες περιοχές, αναφορές σε γιορτές, έθιμα, νηστείες, υγιεινή διατροφή, μεσογειακή διατροφή κτλ., μελέτη χάρτη (Φυσικά, Μελέτη Περιβάλλοντος, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Θρησκευτικά, Ιστορία, Γεωγραφία, Αγωγή Υγείας, Αγωγή Καταναλωτή).</p> <p>Επεξεργασία μικρών αγγελιών. Συζήτηση σχετικά με τα θέματα «κατοικία» και «εργασία» (Μελέτη Περιβάλλοντος, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Γεωγραφία, Ιστορία).</p> <p>Λειτουργική ανάγνωση αγγελιών διακοπών και κατασκευών (μελέτη χάρτη), και αγγελιών για αγοραπωλησίες αντικειμένων που αφορούν τα παιδιά (Μελέτη Περιβάλλοντος, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Μαθηματικά, Γεωγραφία)</p> <p>Ερωτήσεις κατανόησης κειμένου (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</p> <p>Απόδοση νοήματος κειμένου με λίγα λόγια και γραπτή περίληψη κειμένου, χωρίς ανάλυση της διαδικασίας και χωρίς ιδιαίτερες απαιτήσεις (εμπλέκονται όλα τα</p>

<p>ένας ανεξάρτητος αναγνώστης, που χαίρεται την ανάγνωση.</p> <p>Διαβάζει σιωπηρά είτε για προσωπική ευχαρίστηση είτε για να ανακοινώσει το κείμενο σε άλλους.</p> <p>Διαβάζει μεγαλόφωνα με ορθή άρθρωση, τόνο και χρωματισμό της φωνής, με τρόπο που να δείχνει ότι κατανόησε ό,τι διάβασε.</p> <p>Εφαρμόζει τον τρόπο ανάγνωσης που ταιριάζει στο είδος του κειμένου και τον σκοπό για τον οποίο διαβάζεται.</p> <p>Διαβάζει σιωπηρά και με απόλυτη συγκέντρωση.</p> <p>Συνειδητοποιεί τις λειτουργικές διαφορές μεταξύ προφορικού και γραπτού λόγου.</p> <p>Εξοικειώνεται με τον ιδιωματικό λόγο και επισημαίνει τις δομικές διαφορές από τον διδασκόμενο κανόνα της κοινής νεοελληνικής γλώσσας.</p> <p>Χρησιμοποιεί την αναγνωστική του δεξιότητα ως γενική δεξιότητα μάθησης, αξιοποιώντας την στα άλλα μαθήματα και στις προσωπικές του ανάγκες γραπτής επικοινωνίας.</p>		<p>αντικείμενα).</p> <p>Ελεύθερη απόδοση νοήματος (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</p> <p>Ανάπλαση μακροσκελούς κειμένου με τη βοήθεια σημειώσεων που κρατήθηκαν κατά την ανάγνωσή του. Με αφορμή επισκέψεις σε μουσεία και μνημεία, μελέτη χάρτη, περιήληψη και σύνθεση πληροφοριών από σχετικά ενημερωτικά κείμενα (τουριστικοί οδηγοί, εγκυκλοπαίδειες, ιστορικά κείμενα κτλ.) και ανακοίνωσή τους στην τάξη [Μελέτη Περιβάλλοντος, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Γεωγραφία, Ιστορία, Θρησκευτικά].</p> <p>Διατύπωση σχολιασμού και απόψεων για το περιεχόμενο κειμένου.</p> <p>Εντοπισμός και αξιολόγηση των βασικών ιδεών και των επιχειρημάτων του συγγραφέα. Διάκριση πράξεων, απόψεων και αξιών.</p> <p>Μετατροπή ηχογραφημένου προφορικού λόγου σε γραπτό και μετατροπή του κόμικ σε κείμενο.</p> <p>Ανάγνωση μικρών κειμένων (παροιμιών, ανεκδότων, τραγουδιών κτλ.) γραμμένων σε διάφορες διαλέκτους και ιδιώματα (Γεωγραφία, Ιστορία).</p> <p>Εντοπισμός διαφορών στην προφορά, στη μορφή των λέξεων, στη θέση των λέξεων μέσα στην πρόταση, καθώς και στο λεξιλόγιο.</p> <p>Σύμπτυξη του περιεχομένου σειράς κειμένων και συγκεφαλαίωση στο πλαίσιο επαναλήψεων διάφορων μαθημάτων (κυρίως με τη βοήθεια των τίτλων των ενότητων και με τη διατύπωση των επιμέρους θεμάτων) [εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα].</p> <p>Εντοπισμός του θέματος του κειμένου και των μερών του και συνοπτική απόδοση του περιεχομένου (περίληψη) ως μέσο διάγνωσης της ικανότητας του μαθητή να κατανοεί τα κείμενα που χρησιμοποιούνται στα διάφορα μαθήματα και γενικότερα το μάθημα στο σύνολό του.</p> <p>Επιλογή πληροφοριακού υλικού από βιβλιοθήκες και κέντρα πληροφόρησης. Χρήση του υλικού στη σύνθεση απλής ερευνητικής εργασίας (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</p> <p>Συστηματική άσκηση στην ανάγνωση των κειμενικών ειδών των διάφορων μαθημάτων. Εξοικείωση με το λεξιλόγιο, το ύφος, τη δομή, τον τρόπο ανάπτυξης και τα νοήματα κάθε κειμενικού είδους.</p>
--	--	---

ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ
ΑΝΑΓΝΩΣΗ Ε' - ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Η ανάπτυξη της ικανότητας του παιδιού: να διαβάζει με ευχέρεια και ακρίβεια και να κατανοεί το περιεχόμενο κειμένων με αυξανόμενη αναγνωστική δυσκολία, να χρησιμοποιεί την αναγνωστική του ικανότητα στα άλλα μαθήματα και στον κοινωνικό του χώρο, να αναζητά, να αξιολογεί, να επιλέγει και να αξιοποιεί τη πληροφορία, να χαίρεται και να εκτιμά τη γλωσσική ποικιλία.

Στόχοι	Θεματικές ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να:</p> <p>Διαβάζει, κατανοώντας συγχρόνως το περιεχόμενο κάθε είδους λόγου, κατάλληλου για την ηλικία του.</p> <p>Συγκρίνει κείμενα με το ίδιο θέμα, που ανήκουν όμως σε διαφορετικό</p>	<p>Ανάγνωση - κατανόηση κειμένου</p> <p>Νόημα</p> <p>Γραπτή περίληψη</p> <p>Απόδοση</p>	<p>Ενδεικτικά αντικείμενα ανάγνωσης και μελέτης: Τα διάφορα κείμενα των μαθημάτων του σχολικού προγράμματος, αγγελία, τίτλοι, περιγραφή αφηγήματος, ποιήματος, πληροφοριακό κείμενο, επιστολή, ημερολόγιο, αυτοβιογραφία, βιογραφία, πίνακας περιεχομένων, κατάλογος, λεξικό, χάρτης, σχεδιάγραμμα, ιστορία με εικόνες ή σκίτσα, σημειώσεις, εφημερίδα, περιοδικό, αφήγηση, περιγραφή, παραμύθι, ανεκδότο, διήγημα,</p>

<p>είδος λόγου.</p> <p>Αναγνωρίζει το επίπεδο ύψους ενός κειμένου και να κρίνει, αν είναι κατάλληλο για το θέμα του κειμένου.</p> <p>Διαβάζει το κείμενο είτε ως σύνολο για την απόκτηση μιας γενικής εικόνας, είτε λεπτομερειακά, είτε επιλεκτικά για την ανεύρεση συγκεκριμένων στοιχείων.</p> <p>Επιλέγει και διαβάζει κείμενα, με τα οποία δεν είναι εξοικειωμένος.</p> <p>Διαμορφώνει βαθμιαία θετική, αλλά και κριτική στάση απέναντι στο βιβλίο και γίνεται σταδιακά ένας ανεξάρτητος και επαρκής αναγνώστης, που χαίρεται την ανάγνωση.</p> <p>Προσδιορίζει, συγκρίνει, ταξινομεί επιμέρους στοιχεία του κειμένου.</p> <p>Διαβάζει σιωπηρά είτε για προσωπική ευχαρίστηση είτε για να ανακοινώσει το περιεχόμενο του κειμένου σε άλλους.</p> <p>Αναπτύσσει «γλωσσικές αντιστάσεις» και κριτική στάση απέναντι στο λόγο των άλλων.</p> <p>Διαβάζει μεγαλόφωνα με ορθή άρθρωση, τόνο και χρωματισμό της φωνής, με τρόπο που να δείχνει ότι κατανόησε ό,τι διάβασε.</p> <p>Υιοθετεί τον τρόπο ανάγνωσης που ταιριάζει στο είδος του κειμένου και στον σκοπό για τον οποίο διαβάζεται.</p> <p>Διαβάζει σιωπηρά και με απόλυτη συγκέντρωση.</p> <p>Συνειδητοποιεί τις λειτουργικές διαφορές μεταξύ προφορικού και γραπτού λόγου.</p> <p>Εξοικειώνεται με τον ιδιωματικό λόγο και επισημαίνει τις δομικές διαφορές από το διδασκόμενο κανόνα της κοινής νεοελληνικής γλώσσας.</p> <p>Χρησιμοποιεί την αναγνωστική του δεξιότητα ως γενική δεξιότητα μάθησης, αξιοποιώντας την στα άλλα μαθήματα και στις προσωπικές του ανάγκες γραπτής επικοινωνίας.</p>	<p>κειμένου από σημειώσεις</p> <p>Διατύπωση σχολιασμού και απόψεων</p> <p>Διάκριση των ειδών του λόγου και τύπων κειμένων</p> <p>Αξιολόγηση στοιχείων κειμένου</p>	<p>μυθιστόρημα, ποίημα, βιβλιοπαρουσίαση, κριτική θεατρικού, κινηματογραφικού έργου, χειρόγραφα έντυπα κείμενα που έχουν διαφορετικό επίπεδο ύψους.</p> <p>Λειτουργική ανάγνωση χρήσιμων πληροφοριών από τις εφημερίδες για θέατρα, κινηματογράφους, μουσεία, εφημερεύοντα νοσοκομεία και φαρμακεία κτλ., μελέτη χάρτη πόλης (Μελέτη Περιβάλλοντος, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Μαθηματικά).</p> <p>Επεξεργασία και κατάρτιση ερωτηματολογίου με σκοπό συνεντεύξεις και σφυγμομετρήσεις για προβλήματα της σχολικής ζωής (Μελέτη Περιβάλλοντος, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή).</p> <p>Επεξεργασία και σύνταξη βιβλιοπαρουσίασης και καρτελών για την αρχειοθέτηση της σχολικής βιβλιοθήκης (Μελέτη Περιβάλλοντος, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή).</p> <p>Σύγκριση μετά από επεξεργασία βιογραφίας και βιογραφικού σημειώματος (Ιστορία, Γεωγραφία).</p> <p>Ερωτήσεις κατανόησης κειμένου: σχετικά με το περιεχόμενο (ενδοκειμενικές), με τον συγγραφέα, την εποχή του κ.τ.δ. (περικειμενικές) και με ανάλογα κείμενα (διακειμενικές).</p> <p>Ερωτήσεις που αναπτύσσουν τις μεταγνώσεις (λ.χ. στάδια και τρόποι κατανόησης κειμένου) και τη μεταγλώσσα (σχετικό λεξιλόγιο και ορολογία) του μαθητή.</p> <p>Απόδοση νοήματος κειμένου με λίγα λόγια και γραπτή περίληψη κειμένου (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</p> <p>Ελεύθερη απόδοση νοήματος (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</p> <p>Συνοπτική απόδοση μακροσκελούς κειμένου με τη βοήθεια σημειώσεων που κρατήθηκαν κατά την ανάγνωσή του. Με αφορμή επισκέψεις σε μουσεία και μνημεία, μελέτη χάρτη, περίληψη και σύνθεση πληροφοριών από σχετικά ενημερωτικά κείμενα (τουριστικοί οδηγοί, εγκυκλοπαίδειες, ιστορικά κείμενα κτλ.) και ανακοίνωσή τους στην τάξη (Μελέτη Περιβάλλοντος, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Γεωγραφία, Ιστορία, Θρησκευτικά).</p> <p>Εντοπισμός και αξιολόγηση των βασικών ιδεών και των επιχειρημάτων του συγγραφέα. Διάκριση πράξεων, απόψεων και αξιών.</p> <p>Μετατροπή ηχογραφημένου προφορικού λόγου σε γραπτό και μετατροπή του κόμικ σε κείμενο.</p> <p>Ανάγνωση μικρών κειμένων (παροιμιών, ανεκδότην, τραγουδιών κτλ.) γραμμένων σε διάφορες διαλέκτους και ιδιώματα (Γεωγραφία, Ιστορία).</p> <p>Εντοπισμός διαφορών στην προφορά, στη μορφή των λέξεων, στη θέση των λέξεων μέσα στην πρόταση, καθώς και στο λεξιλόγιο.</p> <p>Σύμπτυξη του περιεχομένου σειράς κειμένων και συγκεφαλαίωση στο πλαίσιο επαναλήψεων διάφορων μαθημάτων (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</p> <p>Επιλογή πληροφοριακού υλικού και σύνθεση περιλήψεων εκτενών κειμένων, από βιβλιοθήκες και κέντρα πληροφόρησης. Χρήση του υλικού στη σύνθεση απλής ερευνητικής εργασίας (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</p> <p>Συστηματική άσκηση στην ανάγνωση και στη διάκριση των διάφορων τύπων κειμένων των διάφορων μαθημάτων.</p> <p>Η περίληψη ως μέσο διάγνωσης της ικανότητας του μαθητή να κατανοεί τα κείμενα που χρησιμοποιούνται στα διάφορα μαθήματα και γενικότερα το μάθημα στο σύνολό του.</p>
---	--	---

Γ. ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ
ΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ Α΄ - Β΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Η ανάπτυξη της ικανότητας του παιδιού να γράφει και να διατυπώνει γραπτά νοήματα

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να:</p> <p>Αντιλαμβάνεται ότι μπορεί να διατυπώνει τις σκέψεις του και να επικοινωνεί με τους άλλους όχι μόνο προφορικά αλλά και γραπτά.</p> <p>Αντιλαμβάνεται τη στενή σχέση ακρόασης, ομιλίας, ανάγνωσης, γραφής.</p> <p>Αντιγράφει πιστά και γράφει σωστά με σχετική ταχύτητα και με αισθητικώς αποδεκτά γράμματα, λέξεις, φράσεις και προτάσεις τηρώντας τις σωστές αποστάσεις ανάμεσα στα γράμματα και τις λέξεις.</p> <p>Αναγνωρίζει και συγκρίνει διάφορους τύπους γραμμάτων (τυπογραφικά, καλλιγραφικά κ.ά.).</p> <p>Γράφει και ανακοινώνει στους συμμαθητές ή στο δάσκαλο μικρά λεκτικά σύνολα με περιεχόμενο που τον ενδιαφέρει χρησιμοποιώντας τελείες και ερωτηματικό.</p> <p>Παρατηρεί και περιγράφει γραπτά, αντικείμενα του περιβάλλοντος.</p> <p>Εξιστορεί γραπτά με χρονολογική σειρά γεγονότα που βίωσε (προσωπική του εμπειρία). Γράφει τη συνέχεια μιας ιστορίας που διάβασε. Επινόει και γράφει μια φανταστική ιστορία.</p> <p>Αντιλαμβάνεται την ανάγκη να ξαναγράψει ένα κείμενο, για να το βελτιώσει με βάση τις παρατηρήσεις τις δικές του ή των άλλων.</p> <p>Διαπιστώνει ότι επικοινωνεί καλύτερα με τους άλλους, όταν χρησιμοποιεί τις κατάλληλες λέξεις, στη σωστή τους θέση (όταν τα γραπτά δηλαδή είναι σωστά από γραμματική και συντακτική άποψη) και όταν λαμβάνει υπόψη του την κατάσταση επικοινωνίας.</p> <p>Σχολιάζει τα γραπτά των συμμαθητών του. Συνειδητοποιεί ότι γράφει με διαφορετικό τρόπο ανάλογα με το στόχο και το δέκτη του γραπτού (τον ίδιο, το δάσκαλο, την παρέα, τους γονείς κτλ.).</p>	<p>Φωνημική επίγνωση</p> <p>Πρώτη γραφή</p> <p>Παραγωγή γραπτού λόγου (βιώματα, γνώσεις, αναγνώσματα)</p> <p>Ορθογραφία, τονισμός</p> <p>Αντιγραφή, καλλιγραφία</p> <p>Βασικά σημεία στίξης</p> <p>Στοιχειώδεις γλωσσικές πράξεις (πρόσκληση, ευχή, ανακοίνωση)</p> <p>Σχολιασμός γραπτών</p> <p>Αυτοδιόρθωση, αλληλοδιόρθωση.</p>	<p>Καλλιέργεια συνηθειών ορθής γραφής, τονισμού και στίξης.</p> <p>Ασκήσεις αντιγραφής, καλλιγραφίας και ευανάγνωστης γραφής.</p> <p>Γραφή του ονόματός του, γνωστών λέξεων, πινακίδων κτλ.</p> <p><i>Επικόλληση στον πίνακα ανακοινώσεων λέξεων, φράσεων, ευχών, καταλόγων κτλ. (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</i></p> <p><i>Γραπτή αφήγηση (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</i></p> <p>Γράψιμο παραμυθιού.</p> <p>Αυτοδιόρθωση των κειμένων που γράφει ο μαθητής, σύμφωνα με κριτήριο το «πώς θα ταίριαζε καλύτερα».</p> <p>Αλληλοδιόρθωση με τον ίδιο τρόπο.</p>

ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ
ΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ Γ'- Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Η ανάπτυξη της ικανότητας του παιδιού να επικοινωνεί γραπτά με ακρίβεια και αποτελεσματικότητα, χρησιμοποιώντας τη μορφή και το ύφος που αρμόζει σε κάθε περίπτωση επικοινωνίας. Να χαίρεται την ίδια τη γραπτή επικοινωνία.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να:</p> <p>Γράφει καθαρά, καλαίσθητα, ορθογραφημένα και με την απαιτούμενη ταχύτητα, σχολικά και εξωσχολικά κείμενα.</p> <p>Αναπτύσσει συνήθειες ορθής γραφής, στίξης και τονισμού μέσω όλων των μαθημάτων του σχολικού προγράμματος.</p> <p>Αντιγράφει σε καθορισμένο χρόνο και χωρίς σφάλματα ένα σύντομο κείμενο.</p> <p>Συσχετίζει πρακτικά και εφαρμόζει γραμματικούς κανόνες στη γραφή των λέξεων.</p> <p>Συμβουλευτείται πίνακες κλιτικών παραδειγμάτων και λεξικά για να ελέγχει και διορθώνει τα ορθογραφικά του λάθη.</p> <p>Κρίνει ο ίδιος, αν χρειάζεται να ξαναγράψει, για να βελτιώσει ένα δύσκολα αναγνώσιμο κείμενο.</p> <p>Μετασχηματίζει κείμενο σε διαφορετικό είδος λόγου, για διαφορετικό σκοπό.</p> <p>Εξοικειώνεται με το είδος λόγου (λ.χ. αναφορικός) και τους τύπους κειμένου (λ.χ. αφήγηση μύθου) που αντιστοιχεί στο κάθε μάθημα του σχολικού προγράμματος και συντάσσει ανάλογα κείμενα.</p> <p>Χρησιμοποιεί διάφορα είδη λόγου και συντάσσει διάφορους τύπους κειμένων για διάφορους σκοπούς και για διάφορους αποδέκτες.</p> <p>Διακρίνει σχέσεις μεταξύ των προθέσεων του γράφοντος και της γλωσσικής μορφής ή του είδους του λόγου που χρησιμοποιεί.</p> <p>Γράφει μικρά κείμενα με βάση τον κόσμο της εμπειρίας του</p> <p>Γράφει κείμενα με τρόπο που να ενδιαφέρουν τον αναγνώστη</p> <p>Εξιστορεί ολοκληρωμένα συμβάντα στα οποία μπορεί να έλαβε μέρος ή όχι</p> <p>Μεταδίδει αποτελεσματικά πολύπλοκες ιδέες με διευρυμένο</p>	<p>Αναφορικός και κατευθυντικός λόγος</p> <p>Ορθή γραφή, τονισμός, στίξη.</p> <p>Καλλιγραφία</p> <p>Αυτοδιόρθωση</p> <p>Αλληλοδιόρθωση.</p> <p>Είδη λόγου, τύποι κειμένων</p> <p>Σύνταξη περίληψης</p> <p>Επιχειρηματολογία</p> <p>α</p> <p>Τεχνικές σχεδιασμού γραψίματος</p> <p>Δόμηση κειμένου με παραγράφους</p> <p>Εκτέλεση γλωσσικών πράξεων (ανακοίνωση, περιγραφή, αγγελία, πρόσκληση, έκφραση συγχαρητηρίων)</p> <p>Αποτελεσματικός λόγος κατά περίπτωση</p>	<p>Καλλιγραφία</p> <p>Ευανάγνωστη γραφή</p> <p>Χρήση λεξικών, συμβατικών ή ηλεκτρονικών (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</p> <p>Σύνταξη μικρών λέξεων (όπως προθέσεων, συνδέσμων κλπ.)</p> <p>Μετατροπή διαλόγου σε συνεχή λόγο και αντίστροφα. Επεξεργασία λογοτεχνικού-αφηγηματικού κειμένου (δομή των επεισοδίων) και μετατροπή του σε θεατρικό-διαλογικό κείμενο (Μελέτη Περιβάλλοντος, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Ιστορία, Γεωγραφία, Αισθητική και Μουσική Αγωγή).</p> <p>Συνοπτικές αποδόσεις κειμένων διάφορων μαθημάτων, στο πλαίσιο ανακεφαλαιώσεων, ή αναγνώσεων εξωσχολικών βιβλίων με βάση ερωτήσεις - κατευθύνσεις λ.χ. πού; πότε; ποιοι; κλπ (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</p> <p>Εξοικείωση με το είδος λόγου (λ.χ. αναφορικός) και τον τύπο κειμένου (λ.χ. αφήγηση μύθων, περιγραφή φυσικού φαινομένου) που αντιστοιχεί σε κάθε μάθημα του σχολικού προγράμματος και παραγωγή ανάλογων κειμένων (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</p> <p>Εντοπισμός των ειδικών χαρακτηριστικών του λόγου (λ.χ. λεξιλόγιο, ύφος) σε κάθε μάθημα του σχολικού προγράμματος και συστηματική άσκηση στη χρήση (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</p> <p>Περιγραφή πραγματικών και φανταστικών αντικειμένων ή καταστάσεων.</p> <p>Ανάπτυξη ακολουθίας σκέψεων για τη λύση προβλήματος (Μαθηματικά).</p> <p>Περιγραφή θέματος από άλλη οπτική γωνία (Λογοτεχνία).</p> <p>Αλλαγή της πλοκής μιας ιστορίας. Συμπλήρωση μιας ημιτελούς ιστορίας, γραπτή απόδοση μιας ιστορίας που αναπτύσσεται σε σειρά εικόνων κτλ.</p> <p>Αφήγησης</p> <p>Διατύπωση υποθέσεων για το παρελθόν, το παρόν ή το μέλλον.</p> <p>Διατύπωση επιχειρηματολογίας με σαφείς θέσεις και ικανοποιητική στήριξη για θέματα που προκαλούν αντιπαραθέσεις.</p> <p>Διατύπωση αιτημάτων σε διάφορους αποδέκτες.</p> <p>Διατύπωση επιχειρηματολογίας στο πλαίσιο ενός αιτήματος (π.χ. επίσκεψη σε περιοχή ή χώρο σχετικό με αντικείμενα του σχολικού προγράμματος. [Φυσικά, Μελέτη Περιβάλλοντος, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Γεωγραφία, Ιστορία, Θρησκευτικά]).</p> <p>Συλλογή στοιχείων από διάφορες πηγές και καταγραφή</p>

<p>λεξιλόγιο.</p> <p>Προβληματίζεται σε περιπτώσεις φραστικών επιλογών και διατύπωσης, με κριτήριο τον εκάστοτε στόχο του λόγου του</p> <p>Επεξεργάζεται και δομεί κείμενο με αδρομερείς νοηματικές ενότητες και παραγράφους.</p> <p>Συνειδητοποιεί τις λειτουργικές διαφορές μεταξύ προφορικού και γραπτού λόγου.</p> <p>Καταγράφει σκέψεις, το σχέδιο μιας εργασίας, μιας ομιλίας κ.τ.ό., με τρόπο που να μπορεί να τα αναπτύξει προφορικά ή γραπτά.</p> <p>Χρησιμοποιεί σαφείς, σύνθετες περιόδους, με υποτακτική σύνδεση και νοηματική συνοχή.</p> <p>Χρησιμοποιεί κειμενικούς δείκτες για τη σύνδεση φράσεων, παραγράφων και νοηματικών εννοιών, δηλαδή συνδυαστικές λέξεις και φράσεις όπως: γι' αυτό, έτσι, ενώ, ύστερα από όλα αυτά κτλ.</p> <p>Αποκτά εμπιστοσύνη στο προσωπικό του γράψιμο με το δικό του πρωτότυπο τρόπο.</p>		<p>τους με περιληπτικό λόγο.</p> <p>Με αφορμή επισκέψεις σε μουσεία και μνημεία, μελέτη χάρτη, περίληψη και σύνθεση πληροφοριών από σχετικά ενημερωτικά κείμενα (τουριστικοί οδηγοί, εγκυκλοπαίδειες, ιστορικά κείμενα κτλ.) και ανακοίνωσή τους στην τάξη [Μελέτη Περιβάλλοντος, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Γεωγραφία, Ιστορία, Θρησκευτικά].</p> <p>Αυτοδιόρθωση και αλληλοδιόρθωση σύμφωνα με τα κριτήρια που τους έχουν δοθεί για τα δομικά μέρη προτάσεων, παραγράφων και κειμένων και τον τρόπο σύνδεσής τους.</p> <p>Δόμηση κειμένου με παραγράφους, αρχικά με τη βοήθεια σειρών εικόνων, ερωτήσεων ή τίτλων.</p> <p>Μετασχηματισμός ηχογραφημένου προφορικού λόγου ή κόμικ σε γραπτό κείμενο.</p> <p>Γραφή κειμένου με ορισμένη διαδικασία: συλλογή υλικού και σχεδιασμός του κειμένου (προσυγγραφικό στάδιο), γραφή του κειμένου (συγγραφικό στάδιο) και έλεγχος του γραπτού για διορθώσεις και πιθανή επαναγραφή (μετασυγγραφικό στάδιο).</p> <p>Ανάπτυξη κειμένου από αυτοτελείς τίτλους.</p>
--	--	---

ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ
ΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ Ε' - ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Η ανάπτυξη της ικανότητας του παιδιού να επικοινωνεί γραπτά με ακρίβεια και αποτελεσματικότητα, χρησιμοποιώντας τη μορφή και το ύφος που αρμόζει σε κάθε περίπτωση επικοινωνίας. Η ικανότητα να οργανώνει τη σκέψη του και να συστηματοποιεί τη βιωματική και σχολική γνώση με όργανο το γραπτό λόγο. Η ανάπτυξη αυτοπεποίθησης για τις συγγραφικές του δυνατότητες και η απόλαυση της διαδικασίας σύνθεσης κειμένου και γενικότερα της γραπτής επικοινωνίας.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε, τελειώνοντας το Δημοτικό, να είναι σε θέση να:</p> <p>Γράφει καθαρά, καλαίσθητα ορθογραφημένα και με την απαιτούμενη ταχύτητα σχολικά και εξωσχολικά κείμενα.</p> <p>Αντιγράφει σε καθορισμένο χρόνο και χωρίς σφάλματα ένα σύντομο κείμενο.</p> <p>Συσχετίζει πρακτικά και εφαρμόζει γραμματικούς κανόνες στη γραφή των λέξεων.</p> <p>Κρίνει ο ίδιος, αν χρειάζεται να ξαναγράψει ένα δύσκολα αναγνώσιμο κείμενο.</p> <p>Εξοικειώνεται με το είδος λόγου και τον τύπο κειμένου που αντιστοιχεί στο κάθε μάθημα του σχολικού προγράμματος και συντάσσει ανάλογα κείμενα.</p>	<p>Είδη λόγου: αναφορικός λόγος (αφήγηση, περιγραφή κ.τ.ό.) Κατευθυντικός λόγος (παρακλήση, πρόσκληση, επιχειρηματολογία κ.τ.ό.).</p> <p>Γλωσσικά χαρακτηριστικά και οργάνωση κάθε κειμενικού είδους</p> <p>Ορθή γραφή, τονισμός, στίξη</p> <p>Ευανάγνωστη γραφή</p> <p>Αυτοδιόρθωση, αλληλοδιόρθωση.</p>	<p>Καλλιέργεια συνθηκών ορθής γραφής, στίξης και τονισμού μέσω όλων των μαθημάτων του σχολικού προγράμματος.</p> <p>Καλλιγραφία.</p> <p>Άσκηση στην ευανάγνωστη γραφή.</p> <p>Εξάσκηση στη χρήση του σχολικού εγχειριδίου γραμματικής, ως βιβλίου αναφοράς, καθώς και στη χρήση λεξικών, συμβατικών ή ηλεκτρονικών.</p> <p>Παραγωγή και οργάνωση ιδεών, ανάπτυξη των ιδεών σε κείμενο (κειμενοποίηση) και αυτοδιόρθωση- αυτοβελτίωση (βλ. Παρακάτω Αξιολόγηση).</p> <p>Μετατροπή διαλόγου σε συνεχή λόγο και αντίστροφα. Δραματοποίηση μιας ιστορίας. Επεξεργασία λογοτεχνικού-αφηγηματικού κειμένου (δομή των επεισοδίων), μετατροπή του σε θεατρικό-διαλογικό κείμενο και δραματοποιημένη παρουσίασή του (Μελέτη Περιβάλλοντος, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Ιστορία, Γεωγραφία, Αισθητική και Μουσική Αγωγή).</p> <p>Περίληψη κειμένων διάφορων μαθημάτων, στο πλαίσιο ανακεφαλαιώσεων, ή αναγνώσεων εξωσχολικών βιβλίων (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</p>

<p>Μετασχηματίζει κείμενο σε διαφορετικό είδος λόγου, για διαφορετικό σκοπό.</p> <p>Συντάσσει περιλήψεις διάφορων βαθμών σύμπτυξης.</p> <p>Χρησιμοποιεί διάφορα είδη λόγου και συντάσσει διάφορους τύπους κειμένων για διάφορους σκοπούς και για διάφορους αποδέκτες.</p> <p>Διακρίνει σχέσεις μεταξύ των προθέσεων του γράφοντος και της γλωσσικής μορφής ή του είδους του λόγου που χρησιμοποιεί.</p> <p>Γράφει μικρά κείμενα με βάση τον κόσμο της εμπειρίας του.</p> <p>Γράφει κείμενα με τρόπο που να ενδιαφέρουν τον αναγνώστη.</p> <p>Εξιστορεί ολοκληρωμένα συμβάντα, στα οποία, μπορεί να έλαβε μέρος ή όχι.</p> <p>Μεταδίδει αποτελεσματικά πολύπλοκες ιδέες με διευρυμένο λεξιλόγιο.</p> <p>Προβληματίζεται σε περιπτώσεις φραστικών επιλογών και διατύπωσης, με κριτήριο τον εκάστοτε στόχο του λόγου του. Επικαλείται το γλωσσικό του αίσθημα.</p> <p>Επεξεργάζεται και δομεί κείμενο με αδρομερείς νοηματικές ενότητες και παραγράφους.</p> <p>Συνειδητοποιεί τις λειτουργικές διαφορές μεταξύ προφορικού και γραπτού λόγου.</p> <p>Καταγράφει σκέψεις, το σχέδιο μιας εργασίας, μιας ομιλίας κ.τ.ό., με τρόπο, που να μπορεί να τα αναπτύξει προφορικά ή γραπτά.</p> <p>Χρησιμοποιεί σαφείς, σύνθετες περιόδους, με υποτακτική σύνδεση και νοηματική συνοχή.</p> <p>Χρησιμοποιεί κειμενικούς δείκτες για τη σύνδεση φράσεων, παραγράφων και νοηματικών ενωτήτων, δηλαδή συνδυαστικές λέξεις και φράσεις όπως : γι' αυτό, έτσι, ενώ, ύστερα από όλα αυτά κτλ.</p> <p>Αποκτά εμπιστοσύνη στο προσωπικό του γράψιμο με το δικό του πρωτότυπο τρόπο.</p>	<p>Περίληψη</p> <p>Διαδικασία σύνθεσης κειμένου</p> <p>Δομή κειμένου με παραγράφους και νοηματικές ενότητες</p> <p>Κειμενικοί δείκτες συνοχής και συνεκτικότητας</p>	<p>Εξοικείωση με το είδος λόγου και τον τύπο κειμένου που αντιστοιχεί στο κάθε μάθημα του σχολικού προγράμματος και παραγωγή ανάλογων κειμένων (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</p> <p>Εντοπισμός των ειδικών χαρακτηριστικών του λόγου σε κάθε μάθημα του σχολικού προγράμματος (μήκος περιόδων-προτάσεων, υποτακτικός ή παρατακτικός λόγος, παρουσία ή μη πλάγιου λόγου, προτίμηση ρηματικών χρόνων, προσδιορισμών κ.τ.ό.) συστηματική άσκηση στη χρήση (εμπλέκονται όλα τα αντικείμενα).</p> <p>Περιγραφή πραγματικών και φανταστικών αντικειμένων και καταστάσεων</p> <p>Περιγραφή ακολουθίας σκέψεων για τη λύση προβλήματος (Μαθηματικά).</p> <p>Περιγραφή θέματος από άλλη οπτική γωνία (λογοτεχνία)</p> <p>Αλλαγή της πλοκής μιας ιστορίας. Συμπλήρωση μιας ημιτελούς ιστορίας, γραπτή απόδοση μιας ιστορίας που απεικονίζεται σε σειρά εικόνων κτλ</p> <p>Καταγραφή συλλογισμών που οδήγησαν σε συγκεκριμένο συμπέρασμα (Φυσικά, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Μαθηματικά).</p> <p>Διατύπωση τεκμηριωμένης επιχειρηματολογίας σε θέματα που προκαλούν αντιπαράθεσεις.</p> <p>Διατύπωση αιτημάτων σε διάφορους αποδέκτες κ.ά.</p> <p>Διατύπωση επιχειρηματολογίας στο πλαίσιο ενός αιτήματος (π.χ. επίσκεψη σε περιοχή ή χώρο σχετικό με αντικείμενα του σχολικού προγράμματος. [Φυσικά, Μελέτη Περιβάλλοντος, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Γεωγραφία, Ιστορία, Θρησκευτικά]).</p> <p>Συλλογή στοιχείων από διάφορες πηγές και καταγραφή τους με περιληπτικό λόγο.</p> <p>Με αφορμή επισκέψεις σε μουσεία και μνημεία, μελέτη χάρτη, περίληψη και σύνθεση πληροφοριών από σχετικά ενημερωτικά κείμενα (τουριστικοί οδηγοί, εγκυκλοπαίδειες, ιστορικά κείμενα κτλ.) και ανακοίνωσή τους στην τάξη [Μελέτη Περιβάλλοντος, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Γεωγραφία, Ιστορία, Θρησκευτικά].</p> <p>Αυτοδιόρθωση και αλληλοδιόρθωση σύμφωνα με τα κριτήρια που τους έχουν δοθεί για τα δομικά μέρη προτάσεων, παραγράφων και κειμένων και τον τρόπο σύνδεσής τους καθώς και για τη σχέση των υφολογικών στοιχείων του κειμένου με την κατάσταση επικοινωνίας.</p> <p>Δόμηση κειμένου με παραγράφους, αρχικά με τη βοήθεια σειράς εικόνων, ερωτήσεων ή τίτλων.</p> <p>Μετασχηματισμός ηχογραφημένου προφορικού λόγου ή κόμικ σε γραπτό κείμενο.</p> <p>Σύνθεση κειμένου με ορισμένη διαδικασία: Συλλογή υλικού - προσχέδιο κειμένου (προσυγγραφικό στάδιο), γραφή του κειμένου (συγγραφικό στάδιο), έλεγχος, διορθώσεις, βελτιώσεις (μετασυγγραφικό στάδιο)</p> <p>Ανάπτυξη κειμένου από αυτοτελείς τίτλους.</p> <p>Εκπόνηση γραπτών εργασιών στο πλαίσιο των διαφόρων μαθημάτων.</p>
---	--	---

**Δ. ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ Α' - Β' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ**

Σκοπός: Η επαφή του παιδιού των δύο πρώτων τάξεων του Δημοτικού Σχολείου με καταξιωμένα από άποψη αισθητική κείμενα κυρίως της ελληνικής, έντεχνης και λαϊκής λογοτεχνίας, η εξοικείωσή του με το εξωσχολικό βιβλίο και η ενθάρρυνσή του να αναπτύξει τη δημιουργική του φαντασία.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να:</p> <p>Εξοικειώνεται βιωματικά με τη μορφή και το περιεχόμενο των λογοτεχνικών κειμένων. Ψυχαγωγείται με τα κείμενα και τα απολαμβάνει ως ακροατής.</p> <p>Εξοικειώνεται διαισθητικά και με απλά κείμενα νεωτερικής λογοτεχνίας.</p> <p>Αντιλαμβάνεται τις εναλλακτικές δυνατότητες της γλώσσας τόσο στο σημασιολογικό όσο και στο φωνητικό-μορφολογικό επίπεδο.</p> <p>Έρχεται σε επαφή με την παράδοση του τόπου και το λαϊκό πολιτισμό.</p> <p>Αποκτά αίσθηση του χιούμορ διαμέσου επιλεγμένων λογοτεχνικών κειμένων και να οξύνει τη φαντασία του.</p> <p>Ενθαρρύνεται στη δημιουργία και έκφραση δικών του ιστοριών και εξοικειώνεται με τη χωρο-χρονική αντίληψη.</p> <p>Γνωρίζει, περισσότερο ως ακροατής, κατάλληλα για την ηλικία του κείμενα, των κυριότερων εκπροσώπων και ειδών της ελληνικής -κυρίως- λογοτεχνίας και παράδοσης.</p>	<p>Παραδοσιακά και νεωτερικά λογοτεχνικά κείμενα για ακρόαση και αναδίγηση</p> <p>Μικρά λογοτεχνικά κείμενα για σιωπηρή και μεγαλόφωνη ανάγνωση</p> <p>Ποιήματα για απαγγελία</p> <p>Λογοτεχνήματα για καλλιέργεια του χιούμορ και της φαντασίας</p> <p>Κείμενα που αντιπροσωπεύουν διάφορα λογοτεχνικά είδη, σχολές και δημιουργούς</p>	<p>Ακρόαση και αναδίγηση λογοτεχνικών κειμένων (μικρών ιστοριών, διηγημάτων, παραμυθιών).</p> <p>Απαγγελίες ποιημάτων, χρήση μελοποιημένης ποίησης.</p> <p>Γλωσσικά παιχνίδια ρυθμού, ομοιοκαταληξίας, επανάληψης, αστείων λέξεων και συλλαβών, γλωσσολογικά κ.ά.</p> <p>Συλλογή λαϊκών παραμυθιών, παραδόσεων, παροιμιών, αινιγμάτων από την οικογένεια και ανακοίνωση, ανάγνωση, παιχνίδια, δραματοποίηση στην τάξη.</p> <p>Ποιήματα, ιστορίες, παραμύθια με κωμικό περιεχόμενο, για ακρόαση, ανάγνωση, δραματοποίηση, παντομίμα. Ημιτελείς ιστορίες που το παιδί διαβάζει ή ακούει για να μαντέψει το τέλος τους, να τις συνεχίσει και να τις ολοκληρώσει ή και να δημιουργήσει δικές του εκδοχές (δημιουργική αφήγηση).</p> <p>Παιγνιώδεις ασκήσεις αντιστροφής των στοιχείων συνέχειας μιας ιστορίας (π.χ. κάποτε - τώρα - μετά - χθες - σήμερα - αύριο), προκειμένου να τις τακτοποιήσει με τη φυσική χρονολογική σειρά.</p> <p>Αφήγηση από το δάσκαλο επιλεγμένων κειμένων των κυριότερων εκπροσώπων της ελληνικής παιδικής λογοτεχνίας, καθώς και παραμυθιών άλλων λαών (π.χ. παραμύθια των βαλκανικών λαών, παραμύθια από την Ευρώπη, παραμύθια από την Ασία).</p> <p>Σιωπηρή ανάγνωση κειμένων με σκοπό την κατανόηση του περιεχομένου.</p> <p>Μεγαλόφωνη ανάγνωση, με εκφορά και έκφραση προσαρμοσμένη στο είδος του λόγου, στο περιεχόμενο και στην κατάσταση (λ.χ. ένταση της φωνής ανάλογα με τον χώρο)</p>

**ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ Γ' - Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ**

Σκοπός: Η σταδιακή εξοικείωση του μαθητή των μεγαλύτερων τάξεων με την εθνική, αλλά και την παγκόσμια λογοτεχνία καθώς και με πιο επεξεργασμένες και διευρυμένες δυνατότητες της γλώσσας.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να:</p> <p>Διευρύνει την αναγνωστική ικανότητα προσεγγίζοντας και το βιωματικό λόγο.</p> <p>Κατανοεί τον τρόπο με τον οποίο ο συγγραφέας χρησιμοποιεί τα γλωσσικά μέσα, για να προκαλέσει τις εντυπώσεις που θέλει.</p> <p>Εξοικειώνεται με στοιχεία δομής και περιεχομένου των λογοτεχνικών κειμένων.</p>	<p>Ανάγνωση λογοτεχνικών κειμένων</p> <p>Προσέγγιση του μεταφορικού λόγου</p> <p>Ελεύθερη ανάγνωση</p> <p>Απαγγελία</p> <p>Δημιουργική αφήγηση</p> <p>Δημιουργικό</p>	<p>Ανάγνωση κειμένων με σκοπό την κατανόηση σημασιών πέραν των κυριολεκτικών.</p> <p>Ασκήσεις μετασχηματισμού και αντικατάστασης ποιητικών φράσεων με αντίστοιχες του καθημερινού λόγου και αντιστροφή.</p> <p>Συζητήσεις κατά τις οποίες προβάλλονται εναλλακτικές ή συμπληρωματικές ερμηνείες.</p> <p>Διατύπωση επιχειρηματολογίας και αξιολογικών κρίσεων για λογοτεχνικά κείμενα.</p> <p>Αναδίγηση λογοτεχνικών κειμένων (μικρών ιστοριών, διηγημάτων κτλ.)</p> <p>Σύγκριση νεωτερικών / παραδοσιακών ποιημάτων</p>

Εξηγεί το νόημα κειμένων με απαιτητική σύνταξη, λεξιλόγιο και νοηματική δομή. Εξοικειώνεται διαισθητικά με απλά κείμενα νεωτερικής λογοτεχνίας. Προσεγγίζει βαθμιαία ευρύ φάσμα κατάλληλων κειμένων των κυριότερων εκπροσώπων και ειδών της ελληνικής λογοτεχνίας σε όλη τη χρονική και γεωγραφική της έκταση. Γνωρίζει δειγματικά κείμενα βαλκανικής και παγκόσμιας λογοτεχνίας.	γράψιμο	Απαγγελίες ποιημάτων, χρήση μελοποιημένης ποίησης, συγκρότηση λογοτεχνικών ανθολογίων. Σύγκριση κειμένων διαφορετικών περιοχών, περιόδων, συγγραφέων, τόσο ως προς το θέμα και τη λογοτεχνική γραφή όσο και ως προς την οπτική γωνία, μέσα από την οποία ένας συγγραφέας αντιμετωπίζει ένα θέμα ή πρόβλημα. Σύνδεση των λογοτεχνικών κειμένων με τα υπόλοιπα μαθήματα Ενθάρρυνση της αυθόρμητης ανάγνωσης με κύριο σκοπό την ψυχαγωγία. Καθιέρωση ώρας ελεύθερης ανάγνωσης. Σύνδεση του περιεχομένου των κειμένων με το αντίστοιχο περιεχόμενο άλλων μαθημάτων κατά περίπτωση.
--	---------	---

**ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ Ε' - ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ**

Σκοπός: Η σταδιακή εξοικείωση του μαθητή των μεγαλύτερων τάξεων με την εθνική, αλλά και την παγκόσμια λογοτεχνία καθώς και με πιο επεξεργασμένες και διευρυμένες δυνατότητες της γλώσσας.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να: Διευρύνει την αναγνωστική ικανότητα προσεγγίζοντας και το βιωματικό λόγο. Κατανοεί τον τρόπο με τον οποίο ο συγγραφέας χρησιμοποιεί τα γλωσσικά μέσα, για να προκαλέσει τις εντυπώσεις που θέλει. Εξοικειώνεται με στοιχεία δομής και περιεχομένου των λογοτεχνικών κειμένων. Εξηγεί το νόημα κειμένων με απαιτητική σύνταξη, λεξιλόγιο και νοηματική δομή. Εξοικειώνεται διαισθητικά με απλά κείμενα νεωτερικής λογοτεχνίας. Προσεγγίζει βαθμιαία ευρύ φάσμα κατάλληλων κειμένων των κυριότερων εκπροσώπων και ειδών της ελληνικής λογοτεχνίας σε όλη τη χρονική και γεωγραφική της έκταση. Γνωρίζει δειγματικά κείμενα βαλκανικής και παγκόσμιας λογοτεχνίας.	Ανάγνωση λογοτεχνικών κειμένων Προσέγγιση του μεταφορικού λόγου Ελεύθερη ανάγνωση Απαγγελία Δημιουργική αφήγηση Δημιουργικό γράψιμο	Ανάγνωση κειμένων με σκοπό την κατανόηση σημασιών πέραν των κυριολεκτικών. Παιχνίδια μετασχηματισμού και αντικατάστασης ποιητικών φράσεων με αντίστοιχες του καθημερινού λόγου και αντίστροφα. Συζητήσεις, κατά τις οποίες προβάλλονται εναλλακτικές ή συμπληρωματικές ερμηνείες λέξεων, φράσεων, κειμένων. Διατύπωση επιχειρηματολογίας και αξιολογικών κρίσεων για λογοτεχνικά κείμενα Αναδιήγηση λογοτεχνικών κειμένων (μικρών ιστοριών, διηγημάτων κτλ.) που διάβασε ή άκουσε. Σύγκριση νεωτερικών / παραδοσιακών ποιημάτων Απαγγελίες ποιημάτων, χρήση μελοποιημένης ποίησης, συγκρότηση λογοτεχνικών ανθολογίων. Σύνδεση των λογοτεχνικών κειμένων με τα υπόλοιπα μαθήματα Ενθάρρυνση της αυθόρμητης ανάγνωσης με κύριο σκοπό την ψυχαγωγία. Καθιέρωση ώρας ελεύθερης ανάγνωσης. Σύγκριση κειμένων διαφορετικών περιοχών, περιόδων, συγγραφέων, τόσο ως προς το θέμα και τη λογοτεχνική γραφή όσο και ως προς την οπτική γωνία μέσα από την οποία αντιμετωπίζεται ένα θέμα ή πρόβλημα.

**Ε. ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ
ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ Α' - Β' Δημοτικού**

Σκοπός: Η αποσαφήνιση και η σταθεροποίηση του λεξιλογίου της προσχολικής ηλικίας. Ο εμπλουτισμός του λεξιλογίου των παιδιών με λέξεις και εκφράσεις απαραίτητες για τις ανάγκες της καθημερινής τους επικοινωνίας και η χρήση βασικών λέξεων και εκφράσεων στον γραπτό και προφορικό λόγο

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να:</p> <p>Προσεγγίζει το λεξιλόγιο διάφορων θεματικών περιοχών, ξεκινώντας από τις πιο εύχρηστες λέξεις και χρησιμοποιώντας βαθμιαία τις περισσότερο ειδικές και κατάλληλες.</p> <p>Κατακτά και διαμορφώνει το λεξιλόγιό του από σημασιολογική, φωνητική και ορθογραφική άποψη.</p> <p>Κατανοεί την έννοια των λέξεων σε σύνδεση με τα πράγματα και τα συμφραζόμενα.</p> <p>Αποσαφηνίζει τις έννοιες των λέξεων με βάση τα αντίθετα (αντώνυμα).</p> <p>Καταρτίζει απλά αλφαβητικά λεξιλόγια.</p> <p>Εμπλουτίζει το λεξιλόγιό του αξιοποιώντας τη διδασκαλία όλων των μαθημάτων και τις σχολικές εκδηλώσεις.</p> <p>Χρησιμοποιεί, γραπτά και προφορικά, τις νέες έννοιες – λέξεις που μαθαίνει, διευρύνοντας τόσο το παθητικό όσο και το ενεργητικό του λεξιλόγιο.</p>	<p>Λέξεις και εκφράσεις απαραίτητες για την καθημερινή επικοινωνία</p> <p>Άγνωστες λέξεις</p>	<p>Επιλογή λέξεων σχετικών με το περιεχόμενο της διδασκόμενης ενότητας και ομαδοποίηση, ανάλογα με τη σημασία, τη μορφή, το θέμα κτλ.</p> <p>Επίδειξη αντικειμένων, εικόνων κ.ά. και σύνδεσή τους με τις αντίστοιχες λέξεις.</p> <p>Παιχνίδια λέξεων με αντίθετη σημασία: ωραίος / άσχημος κτλ.).</p> <p>Σχηματισμός / συμπλήρωση προφορικών προτάσεων.</p> <p>Ερμηνεία, σχόλια για δυσνόητες και άγνωστες λέξεις, συμπληρώσεις μισοτελειωμένων προτάσεων, σχηματισμός φράσεων και προτάσεων, καταχώριση νέων λέξεων – εννοιών σε ειδικό τετράδιο λεξιλογικών ασκήσεων.</p>

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ Γ' - Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Ο εμπλουτισμός, η διεύρυνση και η ενεργοποίηση του ατομικού λεξιλογίου των παιδιών, με την κατάλληλη αξιοποίηση των ειδικών γλωσσικών απαιτήσεων κάθε μαθήματος του σχολικού προγράμματος.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να:</p> <p>Προσεγγίζει το λεξιλόγιο διάφορων θεματικών περιοχών, ξεκινώντας από τις πιο εύχρηστες και γενικού περιεχομένου λέξεις και χρησιμοποιώντας βαθμιαία τις περισσότερο ειδικές και κατάλληλες.</p> <p>Συνειδητοποιεί και διακρίνει με εμπειρικό τρόπο τη σημασία των λέξεων.</p> <p>Συνειδητοποιεί τις κυριότερες σημασιολογικές σχέσεις: κυριολεξία, μεταφορά, συνωνυμία, αντωνυμία (αντίθεση).</p>	<p>Θεματικά πεδία – ετυμολογικά πεδία – σημασιολογικά πεδία.</p> <p>Σύνδεση λέξεων με τα επίπεδα λόγου και τις περιστάσεις επικοινωνίας.</p> <p>Ετυμολογική προσέγγιση της σημασίας.</p> <p>Λεξικά.</p> <p>Σύνταξη προσωπικών λεξιλογίων</p>	<p>Ταξινομήσεις, ομαδοποιήσεις, κατά θεματικές ενότητες ανάλογα με τις σημασίες (π.χ. συνώνυμα, αντώνυμα κτλ., τη μορφή, το θέμα), συγκρίσεις, συνθέσεις, αναλύσεις συνθέτων κτλ.</p> <p>Ασκήσεις επιλογής του κατάλληλου συνωνύμου με μορφή παιχνιδιού (λ.χ. «Ο Χ βλέπει, κοιτάζει, παρακολουθεί, παρατηρεί, αγναντεύει -τηλεόραση, -το πείραμα. Ο Ψ σηκώνει -το ραβδί, -το μπαστούνι, -τη μαγκούρα κτλ., -για να ...»). Χρήση των περιστάσεων επικοινωνίας και των επιπέδων λόγου ως κριτηρίων για την επιλογή ανάμεσα σε σημασιολογικά ισοδύναμες λέξεις ή φράσεις.</p> <p>Χρήση λεξικών για εύρεση συνωνύμων, αντιθέτων.</p> <p>Άσκηση για κατάλληλη χρήση των λέξεων εντός κειμένου.</p> <p>Σύνδεση της χρήσης των λέξεων με τα επίπεδα λόγου και τις περιστάσεις επικοινωνίας.</p> <p>Λογοπαίγνια, παροιμίες, ανέκδοτα και ποιήματα με αμφισημες λέξεις, δηλαδή λέξεις των οποίων το νόημα</p>

<p>(αντίθεση).</p> <p>Αντιλαμβάνεται το ρόλο του γλωσσικού και του εξωγλωσσικού περιβάλλοντος στον προσδιορισμό της σημασίας των λέξεων.</p> <p>Αντιλαμβάνεται τον πολύσημο χαρακτήρα των λέξεων και τη λειτουργία της πολυσημίας (όταν δηλ. μια λέξη έχει πολλές σημασίες, π.χ. φύλλο).</p> <p>Διαπιστώνει ότι με την παραγωγή και τη σύνθεση δημιουργούνται χιλιάδες λέξεις.</p> <p>Εξοικειώνεται με τη διαχρονική πλευρά της γλώσσας, στο βαθμό που αυτή αντανακλάται στη συγχρονική διάστασή της.</p> <p>Επιχειρεί εμπειρικούς ορισμούς λέξεων.</p> <p>Εξοικειώνεται με τα συνηθέστερα ακρωνύμια (αρκτικόλεξα), όπως Ο.Τ.Ε., Δ.Ε.Η., κ.τ.λ..</p> <p>Καταρτίζει αλφαβητικά λεξιλόγια.</p> <p>Διαπιστώνει ότι ο ομιλητής, ανάλογα με την περίσταση επικοινωνίας και το σκοπό που επιδιώκει, επιλέγει και την κατάλληλη λέξη.</p> <p>Διαπιστώνει ότι το κατάλληλο λεξιλόγιο διευκολύνει την κατανόηση και αποτελεσματική επικοινωνία.</p> <p>Εμπλουτίζει το λεξιλόγιό του κατά τη διδασκαλία όλων των μαθημάτων καθώς και κατά την προετοιμασία και τη διεξαγωγή των σχολικών εκδηλώσεων.</p>		<p>μπορεί κανείς να το εκλάβει και διαφορετικά.</p> <p>Άσκηση στην ετυμολογική προσέγγιση της σημασίας.</p> <p>Καθοδηγημένη σύνταξη προσωπικών λεξιλογίων, για διάφορους σκοπούς</p> <p>Άσκήσεις υποκατάστασης λέξεων με δεδομένες συνώνυμες. Χρήση της προτασιακής σημασίας και των συμφραζομένων ως κριτηρίων επιλογής. Και αντιστρόφως: μελέτη των συνεπειών κάθε επιλογής στη σημασία της πρότασης και στα συμφραζόμενα του κειμένου.</p> <p>Προκαταρκτικές δραστηριότητες για την κατανόηση κειμένου με εντοπισμό και ερμηνεία των άγνωστων λέξεων και φράσεων.</p> <p>Καταχώριση των νέων λέξεων και των σημασιών τους σε ειδικό τετράδιο και ομαδοποιήσεις, ανάλογα με τη σημασία, την ετυμολογική προέλευση, τη μορφή κ.τ.ό.. Αξιοποίηση του νέου λεξιλογίου κατά τη σύνθεση προτάσεων, απλών ιστοριών κ.ά..</p> <p>Γραπτή και προφορική χρήση των νέων εννοιών - λέξεων.</p> <p>Εντοπισμός του ειδικού λεξιλογίου και αναγνώριση της ιδιαιτερότητας του λεξιλογίου κάθε μαθήματος.</p> <p>Κατάρτιση θεματικών λεξιλογίων σε κάθε μάθημα: Φυσικά, Μαθηματικά, Θρησκευτικά κτλ.</p> <p>Γράψιμο κειμένου με το νέο ειδικό λεξιλόγιο μιας διδακτικής ενότητας (π.χ. της Ιστορίας και της Μελέτης του Περιβάλλοντος).</p>
--	--	---

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ Ε΄ ΣΤ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Ο εμπλουτισμός, η διεύρυνση και η ενεργοποίηση του ατομικού λεξιλογίου των μαθητών, με την κατάλληλη αξιοποίηση των ειδικών γλωσσικών απαιτήσεων κάθε μαθήματος του σχολικού προγράμματος

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να:</p> <p>Προσεγγίζει το λεξιλόγιο διάφορων θεματικών περιοχών, ξεκινώντας από τις πιο εύχρηστες και γενικού περιεχομένου λέξεις και χρησιμοποιώντας βαθμιαία τις περισσότερες ειδικές και κατάλληλες.</p> <p>Συνειδητοποιεί και διακρίνει με εμπειρικό τρόπο τη σημασία των</p>	<p>Θεματικά πεδία – ετυμολογικά πεδία – σημασιολογικά πεδία.</p> <p>Ειδικές γλωσσικές απαιτήσεις κάθε μαθήματος του σχολικού προγράμματος.</p> <p>Σύνδεση λέξεων με τα είδη λόγου και τους τύπους</p>	<p>Ταξινομήσεις, ομαδοποιήσεις, κατά θεματικές ενότητες και σημασιολογικά πεδία (π.χ. συνώνυμα, αντώνυμα, μορφή, θέμα κτλ), συγκρίσεις, συνθέσεις, αναλύσεις συνθέτων κτλ..</p> <p>Άσκήσεις επιλογής του κατάλληλου συνωνύμου αφηρημένων κυρίως εννοιών, όπως επίπτωση, επίδραση, συνέπεια και αποτέλεσμα.</p> <p>Χρήση των περιστάσεων επικοινωνίας και των επιπέδων λόγου ως κριτηρίων για την επιλογή και την αξιολόγηση λεξιλογίου.</p> <p>Κατάλληλη χρήση λέξεων σε κείμενο. Σύνδεση της χρήσης των λέξεων με τα επίπεδα λόγου και τις περιστάσεις επικοινωνίας.</p>

<p>λέξεων.</p> <p>Συνειδητοποιεί τις κυριότερες σημασιολογικές σχέσεις: κυριολεξία, μεταφορά, συνωνυμία, αντωνυμία (αντίθεση).</p> <p>Αντιλαμβάνεται το ρόλο του γλωσσικού και του εξωγλωσσικού περιβάλλοντος στον προσδιορισμό της σημασίας των λέξεων.</p> <p>Αντιλαμβάνεται τον πολύσημο χαρακτήρα των λέξεων και τη λειτουργία της πολυσημίας (όταν δηλ. μια λέξη έχει πολλές σημασίες, π.χ. φύλλο).</p> <p>Διαπιστώνει ότι με την παραγωγή και τη σύνθεση δημιουργούνται χιλιάδες λέξεις.</p> <p>Συνειδητοποιεί και ως ένα βαθμό αφομοιώνει τους παραγωγικούς μηχανισμούς της γλώσσας και ανακαλύπτει σημασίες λέξεων που δεν γνωρίζει.</p> <p>Συνειδητοποιεί ότι στη Νέα Ελληνική τα σύνθετα, τα πολυλεκτικά σύνθετα και οι περιφράσεις χρησιμοποιούνται ευρύτατα.</p> <p>Εξοικειώνεται με τη διαχρονική πλευρά της γλώσσας, στο βαθμό που αυτή αντανακλάται στη συγχρονική διάστασή της.</p> <p>Συνειδητοποιεί την ύπαρξη λόγιων και λαϊκών λέξεων και τη σχέση τους με διαφορετικά επίπεδα λόγου.</p> <p>Επιχειρεί εμπειρικούς ορισμούς λέξεων.</p> <p>Εξοικειώνεται με ακρωνύμια (αρκτικόλεξα), όπως Ο.Σ.Ε., ΙΝ.ΚΑ., κτλ..</p> <p>Καταρτίζει αλφαβητικά λεξιλόγια.</p> <p>Διαπιστώνει ότι ο ομιλητής, ανάλογα με την κατάσταση επικοινωνίας και το σκοπό που επιδιώκει, επιλέγει και την κατάλληλη λέξη.</p> <p>Διαπιστώνει ότι το κατάλληλο λεξιλόγιο διευκολύνει την κατανόηση και αποτελεσματική επικοινωνία.</p> <p>Εμπλουτίζει το λεξιλόγιό του κατά τη διδασκαλία όλων των μαθημάτων και κατά την προετοιμασία και τη διεξαγωγή των σχολικών εκδηλώσεων.</p> <p>Εντοπίζει τις λέξεις που εκφράζουν ειδικούς όρους σε</p>	<p>κειμένων καθώς και με τις περιστάσεις επικοινωνίας.</p> <p>Προσέγγιση της σημασίας μέσω της ετυμολογίας.</p> <p>Λεξικά.</p> <p>Σύνταξη προσωπικών λεξιλογίων.</p>	<p>Λογοπαίγνια, παροιμίες, ανέκδοτα και ποιήματα με αμφίσημες λέξεις, δηλαδή λέξεις των οποίων το νόημα μπορεί κανείς να το εκλάβει και διαφορετικά.</p> <p>Άσκηση στην ετυμολογική προσέγγιση της σημασίας.</p> <p>Ασκήσεις με κοινά προθήματα και επιθήματα (λ.χ. παρα-πλέω, περι-πλέω, παρα-πίνω, παρά-πλευρο, παρα-πόταμος, περι-τυλίγω, περι-κνημίδες, περί-μετρος, οικοπεδό-υχος, σταθμ-άρχης, αρχαιο-λόγος)</p> <p>Εντοπισμός και σχηματισμός πολυλεκτικών συνθέτων, και περιφράσεων (π.χ. παιδική χαρά, πλυντήριο πιάτων, φακοί επαφής, παιδί-θαύμα, κάνω υπομονή, κάνω πίσω κτλ.).</p> <p>Παιχνίδια με λέξεις που έχουν ως α' συνθετικό λόγια αχώριστα μόρια, π.χ. ευ- και δυσ-, και αρχαίες προθέσεις, π.χ. ανα-θέτω, κατα-θέτω, παρα-θέτω, δια-θέτω, υπο-θέτω, ανα-βάλλω, κατα-βάλλω, περι-βάλλω, προ-βάλλω, προσ-βάλλω, ημι-σφαίριο, ημι-χρονο, τηλε-όραση, τηλε-φωνο, τηλε-σκόπιο κτλ.</p> <p>Ομαδοποιήσεις με βάση μορφολογικά χαρακτηριστικά: κοινή ρίζα, κοινά προθήματα και επιθήματα.</p> <p>Χρήση λεξικών, ορθογραφικών, εννοιολογικών κ.ά., για εύρεση συνωνύμων, αντιθέτων</p> <p>Καθοδηγημένη σύνταξη προσωπικών λεξιλογίων, για διάφορους σκοπούς</p> <p>Ασκήσεις υποκατάστασης λέξεων με δεδομένες συνώνυμες και συσχέτιση με το πλαίσιο, δραματοποιήσεις, διάλογοι κτλ.</p> <p>Προκαταρκτικές δραστηριότητες με άγνωστες λέξεις και φράσεις για την κατανόηση ενός κειμένου. Λέξεις κλειδιά για περιγραφές, παρατηρήσεις και αφηγήσεις</p> <p>Καταχώριση των νέων λέξεων και των σημασιών τους σε ειδικό τετράδιο και ομαδοποιήσεις, ανάλογα με τη σημασία, την ετυμολογική προέλευση, τη μορφή κ.τ.ό. Χρήση των νέων λέξεων κατά τη σύνθεση προτάσεων, απλών ιστοριών κ.ά.</p> <p>Γραπτή και προφορική χρήση των νέων λέξεων με την κυριολεκτική και μεταφορική σημασία τους.</p> <p>Εντοπισμός του ειδικού λεξιλογίου σε κάθε μάθημα και αναγνώριση της ιδιαιτερότητάς του.</p> <p>Κατάρτιση θεματικών λεξιλογίων σε κάθε μάθημα: Φυσική, Μαθηματικά, Θρησκευτικά κτλ.</p> <p>Γράψιμο κειμένου με το νέο ειδικό λεξιλόγιο μιας διδακτικής ενότητας (π.χ. της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής).</p>
---	--	---

ένα κείμενο Αναγνωρίζει τις λέξεις που συμβάλλουν στη διαμόρφωση του ύφους (πχ βουνοκορφές, κορυφογραμμή)		
--	--	--

**ΣΤ. ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ
ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ Α΄- Β΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ**

Σκοπός: Η συνειδητοποίηση βασικών στοιχείων της δομής και της λειτουργίας της γλώσσας, με τη βοήθεια της διαίσθησης και της πρακτικής εφαρμογής κανόνων.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να:</p> <p>Τονίζει ορθά, προφορικά και γραπτά, τις λέξεις και χρησιμοποιεί τα βασικά σημεία στίξης.</p> <p>Αισθητοποιεί με πρακτικό και παιγνιώδη τρόπο την έννοια της γλωσσικής δομής.</p> <p>Κατανοεί και χρησιμοποιεί την απαραίτητη για τη διεξαγωγή του μαθήματος μεταγλωσσική ορολογία.</p> <p>Εξοικειώνεται γραπτά και προφορικά με βασικές προτασιακές δομές του τύπου: Ρ, Υ-Ρ, Υ-Ρ-Α, Υ-Ρ-Κ.</p> <p>Κατανοεί το ρόλο του ρήματος μέσα στην πρόταση.</p> <p>Χρησιμοποιεί το ουσιαστικό με το άρθρο ως υποκείμενο, αντικείμενο και κατηγορούμενο.</p> <p>Χρησιμοποιεί την προσωπική αντωνυμία ως υποκείμενο.</p> <p>Διακρίνει τους φθόγγους μέσα στη λέξη και τις λέξεις μέσα στην εκφωνούμενη φράση.</p> <p>Αναγνωρίζει και χρησιμοποιεί σωστά στην ανάγνωση και στη γραφή τα δίψηφα, τους συνδυασμούς, τους διφθόγγους και τα συμπλέγματα.</p>	<p>Βασικά στοιχεία της δομής και της λειτουργίας της γλώσσας</p> <p>Κείμενο, οπτική εικόνα παραγράφου, λέξη, κεφαλαίο γράμμα, μικρό γράμμα, τελεία, κόμμα, ερωτηματικό, θαυμαστικό</p> <p>Σύνταξη απλών προτάσεων, κειμένων</p>	<p>Ασκήσεις γραφής, στίξης και προφοράς</p> <p>Συλλαβισμός</p> <p>Ερωταποκρίσεις του τύπου <i>ποιος κάνει τι, ποιος είναι τι</i>, κτλ..</p> <p>Παιχνίδια δόμησης λέξεων ή φράσεων σε παραδειγματικό και συνταγματικό άξονα με σύνθεση ανεξάρτητων γραμμάτων ή λέξεων</p> <p>Παιχνίδια με αλλαγή της θέσης των λέξεων ή των μικρότερων φράσεων που συγκροτούν μια πρόταση.</p> <p>Αφαίρεση ή προσθήκη δευτερευόντων όρων στο συντακτικό πυρήνα της πρότασης.</p> <p>Παιγνιώδεις ασκήσεις επαύξησης ή μείωσης σε ελάχιστα συστατικά προτάσεων με βασική δομή του τύπου Ρ, Υ-Ρ, Υ-Ρ-Α, Υ-Ρ-Κ</p> <p>Ανάλυση επταυξημένων προτάσεων με ερωτήσεις του τύπου: <i>ποιος, τι κάνει, πότε, πού</i> κτλ..</p> <p>Σύνθεση προτάσεων βασικής δομής με ορισμένες λέξεις ή φράσεις</p> <p>Σύνδεση κύριων προτάσεων με το <i>και</i>.</p> <p>Συγχώνευση μικρών προτάσεων σε μία σύνθετη πρόταση, με περισσότερα από ένα υποκείμενα, κατηγορούμενα ή αντικείμενα</p> <p>Εκτέλεση απλών γλωσσικών πράξεων βάσει του επιπονιασμού (π.χ. «Ο Γιάννης φεύγει», για να δηλώσει βεβαίωση και «Ο Γιάννης φεύγει;» για να δηλώσει ερώτηση).</p>

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ Γ΄- Δ΄ Δημοτικού

Σκοπός: Η πρακτική συνειδητοποίηση της δομής και της λειτουργίας της γλώσσας, στην επικοινωνία σε επίπεδο κειμένου, πρότασης και λέξης.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία,	Δομή και	Παιχνίδια δόμησης λέξεων ή φράσεων σε παραδειγματικό

<p>ώστε να είναι σε θέση να:</p> <p>Αισθητοποιεί με πρακτικό και παιγνιώδη τρόπο την έννοια της γλωσσικής δομής.</p> <p>Αντιλαμβάνεται τις δυνατότητες αφαίρεσης, προσθήκης και αλλαγής της σειράς στοιχείων μιας πρότασης, καθώς τις δυνατότητες μετασχηματισμού της για τις ανάγκες της επικοινωνίας.</p> <p>Διαπιστώνει εμπειρικά τις νοηματικές σχέσεις κειμένου – ενότητας - παραγράφου – περιόδων.</p> <p>Διαπιστώνει ότι ο λόγος οργανώνεται γύρω από το όνομα και το ρήμα.</p> <p>Αναγνωρίζει τα δομικά συστατικά μιας πρότασης.</p> <p>Συνειδητοποιεί πως η πρόταση παράγεται και λειτουργεί ως μονάδα επικοινωνίας μέσα σε συμφραζόμενα και σε πραγματικές περιστάσεις.</p> <p>Αναγνωρίζει τα δομικά συστατικά μιας παραγράφου</p> <p>Αναγνωρίζει τα συστατικά των παραγράφων και συνειδητοποιεί το ρόλο των κειμενικών δεικτών στη σύνδεση των παραγράφων.</p> <p>Αντιλαμβάνεται ότι η επιλογή, η συχνότητα των τύπων των συντακτικών δομών και των γραμματικών τύπων έχει σχέση με το είδος του κειμένου και τη σκοπιμότητά του (π.χ. κείμενο λογοτεχνίας και κείμενο μαθηματικών).</p> <p>Αναλύει και ανασυνθέτει προτάσεις που συνδέονται παρατακτικά και υποτακτικά.</p> <p>Αναγνωρίζει τα γλωσσικά στοιχεία, άλλοτε μεμονωμένα και άλλοτε με τον εκάστοτε συντακτικό τους ρόλο μέσα στην πρόταση.</p> <p>Εσωτερικεύει ένα κλιτικό σχήμα ρήματος στις δύο φωνές και ένα κλιτικό σχήμα πτωτικού (ουσιαστικού, επιθέτου, αντωνυμίας) στα τρία γένη.</p> <p>Συνειδητοποιεί τον μορφολογικό πλούτο της ελληνικής και τον πολυσήμαντο ρόλο των καταλήξεων.</p> <p>Αναγνωρίζει εμπειρικά τα</p>	<p>Λειτουργία της γλώσσας σε επίπεδο κειμένου, πρότασης, λέξης</p> <p>Γλωσσική πράξη</p> <p>Τα μέρη του λόγου</p>	<p>και συνταγματικό άξονα με σύνθεση ανεξάρτητων γραμμάτων ή λέξεων</p> <p>Αποδόμηση, αναδόμηση και παραγραφοποίηση κειμένου.</p> <p>Αφαίρεση ή προσθήκη δευτερευόντων όρων στο συντακτικό πυρήνα της πρότασης.</p> <p>Πρόταση κύρια και εξαρτημένη.</p> <p>Υποκείμενο, κατηγορούμενο, αντικείμενο, προσδιορισμός.</p> <p>Εμπειρική διαπίστωση του λειτουργικού ρόλου ενός γραμματικού στοιχείου και των σχέσεών του με τα άλλα.</p> <p>Εύρεση παραδειγμάτων από τη ζωντανή επικοινωνία.</p> <p>Άσκηση στις διάφορες πραγματολογικές λειτουργίες κάθε τύπου πρότασης (π.χ. μια ερωτηματική πρόταση μπορεί να δηλώνει απορία, αίτηση συνγνώμης, παράκληση, αποδοκιμασία κτλ.).</p> <p>Μετασχηματισμός μεμονωμένων προτάσεων και, παράλληλα, μετασχηματισμός ολόκληρου του κειμένου που περιέχει τις προτάσεις, λ.χ. με αλλαγή των ρηματικών χρόνων ή του προσώπου της αφήγησης.</p> <p>Σύνθεση πλαγιότιτλων παραγράφων σε ενιαίο κείμενο περιλήψης.</p> <p>Άσκηση στη διαδοχική αναπροσαρμογή της διατύπωσης του λόγου του μαθητή, ώσπου να επιτευχθεί η πιο κατάλληλη για την περίπτωση μορφή εκφωνήματος.</p> <p>Αδρομερής αισθητοποίηση της έννοιας του γλωσσικού συστήματος:</p> <p>αναγνώριση συντακτικού στοιχείου σε μη πολύπλοκες προτάσεις και υπαγωγή του σε ευρύτερο συντακτικό σύνολο,</p> <p>αναγνώριση των μερών του λόγου και των γραμματικών τύπων,</p> <p>κλίση ενός «σχήματος» ρήματος,</p> <p>κλίση ενός «σχήματος» πτωτικού.</p> <p>παιχνίδια με το θέμα, την κατάληξη και τη μεταξύ τους σχέση,</p> <p>παιχνίδια συμφωνίας και ασυμφωνίας του ονόματος με τα άλλα μέλη της πρότασης,</p> <p>παιχνίδια με τους «χρόνους» του ρήματος και τις ποικίλες δυνατότητες δήλωσης του χρόνου και των χρονικών σχέσεων.</p> <p>παιχνίδια με κλιτά και άκλιτα μέρη του λόγου.</p> <p>αναγνώριση επιθέτων, επιρρημάτων, κτλ., και διαπίστωση του δορυφορικού τους ρόλου σε σχέση με το συντακτικό τους πυρήνα.</p> <p>Διατύπωση αιτιολόγησης για τα ορθογραφικά λάθη.</p> <p>Ασκήσεις χρήσης: εξακολουθητικού και στιγμιαίου μέλλοντα, άρθρου κύριων ονομάτων, αντωνυμιών που αντικαθιστούν αντικείμενα κτλ..</p> <p>Ασκήσεις για την ορθή άρθρωση των λέξεων της κοινής νεοελληνικής γλώσσας.</p> <p>Χρήση εναλλακτικών επιπέδων ύφους ανάλογα με την περίπτωση επικοινωνίας (οικεία, φιλική, επίσημη κτλ.) και ανάλογη προσαρμογή του λόγου των παιδιών, γραπτού και προφορικού.</p>
--	---	--

<p>συστατικά των λέξεων (μορφήματα)² και το ρόλο τους στη σημασία.</p> <p>Αναγνωρίζει το λειτουργικό ρόλο των προσδιοριστικών όρων και τη συμφωνία τους (γένος, αριθμός, πτώση) με τα συμφραζόμενα.</p> <p>Συνειδητοποιεί ειδικά χαρακτηριστικά της ελληνικής γλώσσας.</p> <p>Διακρίνει τους φθόγγους μέσα στη λέξη και τις λέξεις μέσα στην εκφωνούμενη φράση. Να τονίζει ορθά τις λέξεις, προφορικά και γραπτά.</p> <p>Κατανοεί συχνόχρηστα σχήματα λόγου.</p> <p>Διαπιστώνει ότι ο ομιλητής, ανάλογα με την περίπτωση επικοινωνίας, επιλέγει και χρησιμοποιεί το κατάλληλο επίπεδο ύφους.</p>		
---	--	--

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ Ε' - ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Η πρακτική συνειδητοποίηση της δομής και της λειτουργίας της γλώσσας στην επικοινωνία, σε επίπεδο κειμένου, πρότασης και λέξης.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να:</p> <p>Αισθητοποιεί με πρακτικό και παιγνιώδη τρόπο την έννοια της γλωσσικής δομής.</p> <p>Διαπιστώνει τις δυνατότητες αφαίρεσης, προσθήκης και αλλαγής σειράς στοιχείων της πρότασης, καθώς τις δυνατότητες μετασχηματισμού της για τις ανάγκες της επικοινωνίας.</p> <p>Διαπιστώνει τις νοηματικές σχέσεις κειμένου – ενότητας - παραγράφου – περιόδων.</p> <p>Διαπιστώνει ότι ο λόγος οργανώνεται γύρω από το όνομα και το ρήμα.</p> <p>Αναγνωρίζει τα συστατικά μιας πρότασης.</p> <p>Συνειδητοποιεί πως η πρόταση παράγεται και λειτουργεί ως μονάδα επικοινωνίας μέσα σε συμφραζόμενα και σε πραγματικές περιστάσεις.</p>	<p>Δομή και λειτουργία της γλώσσας σε επίπεδο κειμένου, πρότασης, λέξης</p> <p>Δομή του κειμένου και επικοινωνιακή κατάσταση</p> <p>Τα μέρη του λόγου</p>	<p>Παιχνίδια δόμησης λέξεων ή φράσεων σε παραδειγματικό και συνταγματικό άξονα με σύνθεση ανεξάρτητων γραμμάτων ή λέξεων</p> <p>Παιχνίδια με αλλαγή της θέσης των λέξεων ή των μικρότερων φράσεων που συγκροτούν μια πρόταση.</p> <p>Αποδόμηση, αναδόμηση παραγράφων και εκτενέστερων κειμένων.</p> <p>Αφαίρεση ή προσθήκη δευτερευόντων όρων στο συντακτικό πυρήνα της πρότασης.</p> <p>Μετασχηματισμοί κύριων προτάσεων σε εξαρτημένες και αντίστροφα.</p> <p>Ασκήσεις αναγνώρισης υποκειμένων, κατηγορουμένων, αντικειμένων, προσδιορισμών.</p> <p>Εμπειρική διαπίστωση του λειτουργικού ρόλου ενός γραμματικού στοιχείου και των σχέσεών του με τα άλλα.</p> <p>Παραδείγματα από τη ζωντανή επικοινωνία.</p> <p>Παιχνίδια με τις διάφορες πραγματολογικές λειτουργίες κάθε τύπου πρότασης (π.χ. μια ερωτηματική πρόταση μπορεί να δηλώνει απορία, αίτηση συγγνώμης, παράκληση, αποδοκιμασία κτλ.).</p> <p>Μετασχηματισμός μεμονωμένων προτάσεων και, παράλληλα, μετασχηματισμός ολόκληρου του κειμένου, που περιέχει τις προτάσεις λ.χ. με αλλαγή των ρηματικών χρόνων ή του προσώπου της αφήγησης.</p>

² Γενικά, *μόρφημα* ονομάζεται η μικρότερη μονάδα του λόγου που είναι φορέας λεξικής ή γραμματικής σημασίας. Παραδείγματα: γραφ- (λεξικό μόρφημα), -ετε, -είο (γραμματικά μόρφημα).

<p>Αναγνωρίζει τα συστατικά των παραγράφων και συνειδητοποιεί των κειμενικών δεικτών στη σύνδεση των παραγράφων.</p> <p>Αντιλαμβάνεται ότι η επιλογή, η συχνότητα των σημασιών των συντακτικών δομών και των γραμματικών τύπων έχει σχέση με το είδος του κειμένου και τη σκοπιμότητά του (π.χ. κείμενο λογοτεχνίας και κείμενο μαθηματικών).</p> <p>Αναλύει και ανασυνθέτει προτάσεις που συνδέονται παρατακτικά και υποτακτικά.</p> <p>Αναγνωρίζει τα γλωσσικά στοιχεία, άλλοτε μεμονωμένα και άλλοτε με τον εκάστοτε συντακτικό τους ρόλο μέσα στην πρόταση.</p> <p>Εσωτερικεύει ένα κλιτικό σχήμα ρήματος στις δύο φωνές και ένα κλιτικό σχήμα πτωτικού (ουσιαστικού, επιθέτου, αντωνυμίας) στα τρία γένη.</p> <p>Συνειδητοποιεί το μορφολογικό πλούτο της ελληνικής και τον πολυσήμαντο ρόλο των καταλήξεων.</p> <p>Αναγνωρίζει εμπειρικά τα συστατικά των λέξεων (μορφήματα) και το ρόλο τους στη σημασία.</p> <p>Αναγνωρίζει το λειτουργικό ρόλο των προσδιοριστικών όρων και τη συμφωνία τους (γένος, αριθμός, πτώση) με τα συμφραζόμενα.</p> <p>Συνειδητοποιεί ειδικά χαρακτηριστικά της ελληνικής γλώσσας.</p> <p>Διακρίνει τους φθόγγους μέσα στη λέξη και τις λέξεις μέσα στην εκφωνούμενη φράση. Τονίζει ορθά τις λέξεις, προφορικά και γραπτά.</p> <p>Χρησιμοποιεί ορθά τα αρχαιοκλίτα.</p> <p>Κατανοεί συχνόχρηστα σχήματα λόγου.</p> <p>Κατανοεί και χρησιμοποιεί τη λειτουργία της ονοματοποίησης.</p> <p>Διαπιστώνει ότι ο ομιλητής, ανάλογα με την περίπτωση επικοινωνίας, επιλέγει και χρησιμοποιεί το κατάλληλο επίπεδο ύφους.</p> <p>Συσχετίζει το γλωσσικό μέρος του κειμένου με το οπτικό υλικό που το συνοδεύει (π.χ. εικόνες, πίνακες, διαγράμματα)</p>	<p>Σύνθεση ενιαίου κειμένου περίληψης από πλαγιόπλους παραγράφων</p> <p>Διαδοχική αναπροσαρμογή της διατύπωσης του λόγου του μαθητή, ώσπου να επιτευχθεί η πιο κατάλληλη για την περίπτωση μορφή εκφωνήματος.</p> <p>Αδρομερής αισθητοποίηση της έννοιας του γλωσσικού συστήματος:</p> <p>αναγνώριση συντακτικού στοιχείου σε απλές προτάσεις και υπαγωγή του σε ευρύτερο συντακτικό σύνολο,</p> <p>αναγνώριση των μερών του λόγου και των γραμματικών τύπων,</p> <p>κλίση ενός «σχήματος» ρήματος,</p> <p>κλίση ενός «σχήματος» πτωτικού,</p> <p>παχνίδια με το θέμα, την κατάληξη και τη μεταξύ τους σχέση.</p> <p>παχνίδια συμφωνίας και ασυμφωνίας του ονόματος με τα άλλα μέλη της πρότασης,</p> <p>παχνίδια με τους «χρόνους» του ρήματος και τις ποικίλες δυνατότητες δήλωσης του χρόνου και των χρονικών σχέσεων,</p> <p>παχνίδια με κλιτά και άκλιτα μέρη του λόγου,</p> <p>αναγνώριση επιθέτων, επιρρημάτων κτλ., και διαπίστωση του δορυφορικού τους ρόλου σε σχέση με το συντακτικό πυρήνα της πρότασης.</p> <p>Ασκήσεις στη χρήση: εξακολουθητικού και στιγμιαίου μέλλοντα, άρθρου κύρων ονομάτων, αντωνυμιών που αντικαθιστούν αντικείμενα κτλ.</p> <p>Ασκήσεις για την ορθή άρθρωση των λέξεων της κοινής νεοελληνικής γλώσσας.</p> <p>Κλίση αρχαιοκλιτων από μνήμης, με ή χωρίς τα συμφραζόμενα.</p> <p>Χρήση εναλλακτικών επιπέδων ύφους ανάλογα με την περίπτωση επικοινωνίας (οικεία, φιλική, επίσημη κτλ.) και ανάλογη προσαρμογή του λόγου των παιδιών, γραπτού και προφορικού.</p>
---	--

Ζ. ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ³
Α' - Β' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Η κατάκτηση δεξιοτήτων αναζήτησης πληροφοριών και η αποκωδικοποίηση οπτικών και ακουστικών σημάτων.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να: Εντοπίζει και αξιολογεί τις πληροφορίες που χρειάζεται, χρησιμοποιώντας διάφορες πηγές πληροφόρησης, γλωσσικές και μη.	Τρόποι αναζήτησης πληροφοριών Πηγές πληροφοριών	Εντοπισμός πληροφοριών από διάφορες πηγές. Ενδεικτικές πηγές: Αγγελία, τηλεγράφημα, απλός χάρτης, μετεωρολογικός χάρτης, τηλεφωνικός κατάλογος, πίνακας περιεχομένων, ευρετήρια, κατάλογοι, ενημερωτικά δελτία, οδηγίες (οδηγίες χρήσης παιχνιδιού), διαφημιστική αφίσα (τσίρκου, θεάτρου - ώρες παράστασης, τιμές), διαφήμιση τουριστικού γραφείου κ.τ.λ.

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ
Γ' - Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Η κατάκτηση δεξιοτήτων αναζήτησης αξιολόγησης, επεξεργασίας αποκωδικοποίησης πληροφοριών στις διάφορες πηγές πληροφόρησης, γλωσσικές και μη.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να: Εντοπίζει και αξιολογεί τις πληροφορίες που χρειάζεται, χρησιμοποιώντας διάφορες πηγές πληροφόρησης, γλωσσικές και μη. Αναλύει και συνθέτει δεδομένες πληροφορίες.	Πηγές πληροφορίας Τρόποι αναζήτησης, εντοπισμού, ανάλυσης και σύνθεσης πληροφοριών Το θέμα και ο σκοπός της διερεύνησης ως κριτήρια αξιολόγησης πληροφοριών	Εντοπισμός, αξιολόγηση και εκμετάλλευση της πληροφορίας Πρόσβαση στις πηγές πληροφορίας. Ενδεικτικές πηγές πληροφορίας: Αγγελία, τηλεγράφημα, απλός χάρτης, μετεωρολογικός χάρτης, τηλεφωνικός κατάλογος, πίνακας περιεχομένων, λεξικά, ευρετήρια, κατάλογοι, χάρτης πόλης, πίνακας (δρομολογίων και λοιπών πληροφοριών), ενημερωτικά δελτία, οδηγίες (χρήσης, παιχνιδιού), διαφημιστική αφίσα (τσίρκου, θεάτρου - ώρες παράστασης, τιμές), διαφήμιση τουριστικού γραφείου, σχηματική παράσταση, διάγραμμα κ.τ.λ.. Χρήση ερωτηματολογίου για την εξαγωγή συμπερασμάτων. Εξοικείωση στη χρήση Η/Υ και εκπαιδευτικού λογισμικού (CD Rom) σχεδιασμένου ειδικά για παιδιά αυτής της ηλικίας: ηλεκτρονικό λεξικό πολυμέσων, CD Rom για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας, CD Rom για τη διδασκαλία λεξιλογίου, ορθογραφίας με ασκήσεις που έχουν τη μορφή παιχνιδιού κ.τ.λ.

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ
Ε' - ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Η κατάκτηση δεξιοτήτων αναζήτησης αξιολόγησης, επεξεργασίας αποκωδικοποίησης πληροφοριών στις διάφορες πηγές πληροφόρησης, γλωσσικές και μη.

³ Η χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών εισάγεται, εφόσον εξασφαλίζονται οι αναγκαίες προϋποθέσεις υγιεινής, χώρου, συσκευών και διδακτικής επάρκειας του προσωπικού. Η διαχείριση της πληροφορίας αποτελεί κατεχόμενη «οριζόντιο στόχο» του Προγράμματος. Γι' αυτό δεν περιορίζεται στο γλωσσικό μάθημα.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να:</p> <p>Εντοπίζει και αξιολογεί τις πληροφορίες που χρειάζεται, χρησιμοποιώντας διάφορες πηγές πληροφόρησης, γλωσσικές και μη.</p> <p>Αναλύει και συνθέτει δεδομένες πληροφορίες.</p>	<p>Πηγές πληροφοριών.</p> <p>Είδη και κατηγορίες.</p> <p>Αρχές σύνταξης ερωτηματολογίου</p> <p>Τρόποι αναζήτησης, εντοπισμού, ανάλυσης και σύνθεσης πληροφοριών</p> <p>Το θέμα και ο σκοπός της διερεύνησης ως κριτήρια αξιολόγησης πληροφοριών</p>	<p>Εντοπισμός, αξιολόγηση και εκμετάλλευση της πληροφορίας</p> <p>Πρόσβαση στις πηγές πληροφορίας έντυπες ή με χρήση Η/Υ. Ενδεικτικές πηγές: αγγελία, τηλεγράφημα, απλός χάρτης, μετεωρολογικός χάρτης, τηλεφωνικός κατάλογος, πίνακας περιεχομένων, λεξικά, ευρετήρια, κατάλογοι, χάρτης πόλης, πίνακας (δρομολογίων και λοιπών πληροφοριών), ενημερωτικά δελτία, οδηγίες (χρήσης, παιχνιδιού), διαφημιστική αφίσα (τσίκου, θεάτρου - ώρες παράστασης, τιμές), διαφήμιση τουριστικού γραφείου, σχηματική παράσταση, διάγραμμα κ.τ.λ..</p> <p>Χρήση ερωτηματολογίου για την εξαγωγή συμπερασμάτων.</p> <p>Εξοικείωση στη χρήση Η/Υ και εκπαιδευτικού λογισμικού (CD Rom) σχεδιασμένου ειδικά για παιδιά αυτής της ηλικίας: ηλεκτρονικό λεξικό πολυμέσων, CD Rom για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας, CD Rom για τη διδασκαλία λεξιλογίου, ορθογραφίας με ασκήσεις που έχουν τη μορφή παιχνιδιού κτλ.</p> <p>Αναζήτηση πληροφοριών στο Διαδίκτυο, με επιστασία.</p> <p>Επεξεργασία απλού κειμένου σε Η/Υ</p> <p>Επιλογή και αποθήκευση γλωσσικής πληροφορίας σε Η/Υ.</p> <p>Παρουσίαση της γλωσσικής πληροφορίας με συμπληρωματικό οπτικό υλικό.</p>

Συνολικός χρόνος διδασκαλίας γλώσσας και λογοτεχνίας:

Α' Τάξη: 250 ώρες περίπου

Β' Τάξη: 250 ώρες περίπου

Γ' Τάξη: 240 ώρες περίπου

Δ' Τάξη: 240 ώρες περίπου

Ε' Τάξη: 210 ώρες περίπου

ΣΤ' Τάξη: 210 ώρες περίπου.

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας⁴

Θέμα: Εφημερίδα. Οι μαθητές, κατά ομάδες, μελετούν διαφορετικές ημερήσιες εφημερίδες και εντοπίζουν τα διαφορετικού τύπου κείμενα που περιέχουν (π.χ. ειδησεογραφία, σχολιασμούς, αναλύσεις, δοκίμια, συνεντεύξεις, διαφημίσεις, επιστολές, διαμαρτυρίες κ.τ.λ.). Με βάση αυτή τη γνώση «εκδίδουν» ένα φύλλο εφημερίδας με θέματα δικής τους επιλογής. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Πληροφορία, Επικοινωνία, Αλληλεπίδραση, Δομή, Οργάνωση. **Προεκτάσεις** στη Μελέτη Περιβάλλοντος, την Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, την Αισθητική Αγωγή.

Θέμα: Θέατρο. Οι μαθητές, αφού οργανωθούν σε ομάδες, επιλέγουν ένα διήγημα δόκιμου συγγραφέα που τους άρεσε ιδιαίτερα και το μετατρέπουν σε θεατρικό κείμενο. Αναζητούν στοιχεία για τον τόπο και το χρόνο του έργου, προκειμένου να επιλέξουν τη μουσική επένδυση, τα κοστούμια και τα σκηνικά. Διοργανώνουν θεατρική παράσταση και ασχολούνται με την επεξεργασία και παραγωγή σχετικών κειμένων (αφίσα, πρόσκληση, ανακοίνωση, δελτίο τύπου, διαφημιστικό φυλλάδιο). **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Ομοιότητα-διαφορά, Χώρος-χρόνος, Επικοινωνία, Αλληλεπίδραση. **Προεκτάσεις** στη Μελέτη Περιβάλλοντος, την Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, την Ιστορία, τη Γεωγραφία, την Αισθητική και τη Μουσική Αγωγή.

Θέμα: Τουριστικός οδηγός. Οι μαθητές εργαζόμενοι σε ομάδες αναλαμβάνουν να γράψουν έναν «τουριστικό οδηγό» της περιοχής τους με ιστορικές αναφορές, με περιγραφές αξιοθεάτων, με οδηγίες και προτάσεις προς τους επισκέπτες, με πληροφορίες για τις σύγχρονες κοινωνικές, οικονομικές και πολιτιστικές δραστηριότητες, με διαφημίσεις κ.τ.λ. Παραθέτουν περιλήψεις των κειμένων στην αγγλική. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Πληροφορία, Δομή, Σύστημα. **Προεκτάσεις** στη Γεωγραφία, την Ιστορία, τη Μελέτη Περιβάλλοντος, την Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, την Αισθητική Αγωγή και την Ξένη Γλώσσα.

⁴ Τα διαθεματικά αυτά σχέδια εργασίας μπορούν να συμπληρώσουν εναλλακτικά τις αναφερόμενες στο ΑΠΣ «ενδεικτικές διαθεματικές δραστηριότητες», για τις οποίες διατίθεται περίπου το 10% του διδακτικού χρόνου και ανταποκρίνονται σε όσα προτείνονται στην τρίτη στήλη του πίνακα του ΔΕΠΠΣ.

Θέμα: Λεξικό (βαπτιστικών) ονομάτων. Οι μαθητές, αφού οργανωθούν σε ομάδες, επικοινωνούν μέσω διαδικτύου με συμμαθητές τους άλλων τάξεων από απομακρυσμένα γεωγραφικά διαμερίσματα και ανταλλάσσουν πληροφορίες για τα "μικρά" (βαπτιστικά) τους ονόματα. Στη συνέχεια συντάσσουν σύντομο ετυμολογικό-ιστορικό λεξικό βαπτιστικών ονομάτων και πραγματοποιούν έρευνα για την γεωγραφική κατανομή των ονομάτων, την οποία και προσπαθούν να εξηγήσουν. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Επικοινωνία, Αλληλεπίδραση, Χώρος-χρόνος, Ομοιότητα-διαφορά, Πληροφορία. **Προεκτάσεις** στη Γεωγραφία, την Ιστορία, τα Θρησκευτικά, τους Η/Υ.

Θέμα: Λέξεις και φράσεις σε διαφορετικές γλώσσες. Σε τάξεις με αλλοδαπούς μαθητές, δημιουργούνται ανομοιογενείς ομάδες μαθητών, οι οποίοι με τη βοήθεια των οικογενειών τους αναζητούν λέξεις με κοινές ρίζες, τρόπους διατύπωσης ευχών με τυχόν συντακτική ή νοηματική αντιστοιχία, παροιμίες με ανάλογο περιεχόμενο, κοινά έθιμα, ή παρόμοιους θρύλους, σχολιάζοντας τις ομοιότητες και τις διαφορές. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Επικοινωνία, Αλληλεπίδραση, Χώρος-χρόνος, Ομοιότητα-διαφορά, Πληροφορία. **Προεκτάσεις** στη Γεωγραφία, την Ιστορία, τη Μελέτη Περιβάλλοντος, το Λαϊκό Πολιτισμό.

Η κατανόηση και η παραγωγή λόγου στις περιπτώσεις αυτές συνιστά συνειδητή και συστηματική εφαρμογή όσων έχουν διδαχθεί τα παιδιά, σύμφωνα με τα αναφερόμενα παρακάτω (3. Διδακτική Μεθοδολογία α. Γλώσσα).

Στόχοι και δραστηριότητες δια μέσου των υπόλοιπων μαθημάτων:

Οριζόντιοι Στόχοι - Διαθεματικότητα

Κάθε στόχος της γλωσσικής διδασκαλίας είναι εκ των πραγμάτων οριζόντιος στόχος όλων των μαθημάτων του σχολικού προγράμματος και της σχολικής ζωής. Μέσα στο ευρύτερο αυτό πλαίσιο, οι γλωσσικές δεξιότητες καλλιεργούνται συνήθως ευκαιριακά και ασυναισθητά. Όσον αφορά τη συστηματική τους καλλιέργεια, προτείνονται τα εξής:

Σε όσες διδακτικές ενότητες των διάφορων μαθημάτων ενδείκνυται, χρήσιμο είναι να περιλαμβάνονται συγκεκριμένες δραστηριότητες (ασκήσεις, ερωτήσεις, κείμενα κ.τ.ό.), οι οποίες να προωθούν καθορισμένους κάθε φορά γλωσσικούς στόχους στο πλαίσιο του συγκεκριμένου μαθήματος. Σε μια ενότητα της Φυσικής, για παράδειγμα, πρέπει να περιέχεται άσκηση κατανόησης, επεξεργασίας και εφαρμογής των νέων εννοιών - όρων, που περιλαμβάνονται σε αυτήν.

Τα παραπάνω προτείνονται με την προϋπόθεση ότι αποτελούν συνειδητή και σκόπιμη δραστηριότητα τόσο του μαθητή όσο και του δασκάλου. και ότι ο μαθητής απασχολείται με συνειδητές φραστικές επιλογές, με συνειδητή διατύπωση κειμένου κατανοητού από τον αποδέκτη - αναγνώστη και κάνει χρήση της κατάλληλης ορολογίας.

Όσον αφορά την περίληψη, ο μαθητής της ΣΤ΄ ή της Ε΄ τάξης ενθαρρύνεται να συντάσσει περίληψη του περιεχομένου μιας ή περισσότερων διδακτικών ενότητων, ανάλογα με τους αντίστοιχους διδακτικούς στόχους. Ο μαθητής οδηγείται συστηματικά - με κάποιο περιθώριο ανοχής - στην αξιολόγηση, επιλογή και ένταξη των κύριων σημείων

του αρχικού κειμένου στο συνεπτυγμένο κείμενο που προκύπτει. Ανάλογα, όταν ο μαθητής της Δ΄ ή της Γ΄ τάξης αποδίδει προφορικά, με δικά του λόγια, το περιεχόμενο ενός κειμένου (της Ιστορίας, για παράδειγμα), υποβοηθείται να συμπεριλαμβάνει - όσο γίνεται - τα πλέον απαραίτητα στοιχεία και τα διατυπώνει με γλώσσα κατάλληλη για το γνωστικό αντικείμενο.

Σχετικές οδηγίες μπορεί να περιέχονται στο κείμενο προδιαγραφών εκπόνησης διδακτικού υλικού κάθε μαθήματος (Γεωγραφία, Φυσική, Ιστορία, Μαθηματικά κτλ.).

Βεβαίως, οι διδακτικές πρακτικές κατανόησης και παραγωγής λόγου χρησιμοποιούνται πάντα ως μέσα διδασκαλίας και αξιολόγησης οποιουδήποτε μαθήματος. Η ειδοποιός διαφορά και το ζητούμενο, στην προκειμένη περίπτωση, είναι μια ειδικά σχεδιασμένη διδακτική ενέργεια με στόχο συγκεκριμένη γλωσσική δεξιότητα, μέσα στο πλαίσιο των επιδιώξεων του εκάστοτε μαθήματος, την οποία ο μαθητής ασκεί συνειδητά.

3. Διδακτική μεθοδολογία

α) Γλώσσα⁵

Η διδακτική προσέγγιση που προκύπτει από τα προηγούμενα υπαγορεύει την ανάλυση ευθυνών και πρωτοβουλιών από το δάσκαλο, ώστε να προσαρμόζει συχνά τους τρόπους και τα μέσα διδασκαλίας στις περιστάσεις και στους στόχους κάθε μαθήματος. Η πρωτοβουλία προϋποθέτει επίγνωση των σκοπών και των στόχων, βούληση, αίσθημα διδακτικής ευθύνης, ενημέρωση και περιοδική επανεκτίμηση της διδακτικής εργασίας, ώστε αυτή να αναπροσαρμόζεται συνεχώς.

Για τις πρωτοβουλίες και την επινοητικότητα, που απαιτούνται για την επίτευξη των στόχων του προηγούμενου κεφαλαίου, δεν προσφέρεται στους συγγραφείς εγχειριδίου μια μέθοδος με αυστηρά προκαθορισμένες ενέργειες. Γι' αυτό, στην προκειμένη περίπτωση, προτείνεται διδακτική "προσέγγιση", δηλαδή ένα πλαίσιο αρχών, μια φιλοσοφία αντιμετώπισης του διδακτικού αντικείμενου, η οποία είναι δυνατό να υλοποιηθεί με διάφορες μεθόδους. Κοινός παρονομαστής των επιμέρους μεθόδων είναι το σχεδιασμένο πρόγραμμα καθοδήγησης με συστηματικές και σκόπιμες διδακτικές πρακτικές, που διέπονται από τις εξής αρχές:

Ο δάσκαλος διαμορφώνει "πραγματολογική" - με την ευρεία έννοια - στάση απέναντι στη γλώσσα και τη διδασκαλία της. Δηλαδή, συνειδητοποιεί ότι το παιδί διδάσκεται τη γλώσσα για να εκτελεί αποτελεσματικά γλωσσικές πράξεις ή, απλά, να κάνει πιο αποτελεσματικά τις δουλειές του με το λόγο. Γλωσσική πράξη με την πρωταρχική της έννοια θα ήταν να δώσει μια πληροφορία, να ζητήσει συγνώμη, αλλά και να πείσει το συνομιλητή του να σκέφτεται, άρα και να ενεργεί διαφορετικά από πριν. Στη διδακτική η "πράξη" επεκτείνεται και σε ευρύτερες γλωσσικές δραστηριότητες, περιλαμβάνοντας ανάλογα είδη λόγου και τύπους κειμένων, γραπτών και προφορικών, ώστε η διδασκαλία να είναι ανάλογη του γλωσσικού υλικού κάθε μαθήματος και των κειμένων που χρησιμοποιούνται σε κάθε μάθημα. Ορισμένες επικοινωνιακές προθέσεις, για παράδειγμα, υπηρετούνται με κείμενα δομημένα σε παραγράφους, με καλλιέργεια, ακρίβεια, συντομία, σαφήνεια και άλλες με κείμενα που έχουν άλλες ιδιότητες.

⁵ Οι στόχοι που διατυπώνονται στο Πρόγραμμα (ο γενικός σκοπός αλλά και οι στόχοι κατά τάξη) θεωρούνται ότι αποτελούν στόχους οροφής, προς τους οποίους τείνει η όλη διδασκαλία και που δεν είναι εφικτό να επιτυγχάνονται στο σύνολό τους και στο μέγιστο βαθμό.

Έτσι η γλωσσική διδασκαλία αντιμετωπίζει την ανάγκη του μαθητή να χειρίζεται διάφορα είδη λόγου, είτε ως κείμενα προς επεξεργασία είτε ως κείμενα που καλείται ή επιθυμεί να συνθέσει ο ίδιος. Αυτά καλύπτουν το φάσμα των συνηθέστερων ειδών λόγου, δηλαδή του "αναφορικού" (αφήγηση, περιγραφή, ανακοίνωση κ.τ.ό.) και του "κατευθυντικού" (πρόσκληση, ερώτηση, παράκληση, οδηγία, επιχειρηματολογία κ.τ.ό.). Ο "αναφορικός" λόγος αναπαριστά πρόσωπα, πράγματα, συμβάντα και καταστάσεις. Αυτή η αναφορά είναι πιθανό να έχει τη μορφή αφήγησης, περιγραφής, ανακοίνωσης, κ.τ.ό. και το ύφος της να κυμαίνεται από το απλό και αυθόρμητο κατά τη διήγηση συμβάντων της καθημερινότητας, έως το αυστηρό και προσεγμένο των επιστημονικών κειμένων. Ο "κατευθυντικός" λόγος παράγεται με στόχο να οδηγήσει τον ακροατή ή αναγνώστη σε ορισμένη ενέργεια, συμπεριφορά ή αντίληψη και μπορεί να είναι λιγότερο ή περισσότερο επεξεργασμένος και να πραγματώνεται ως πρόσκληση, ερώτηση, παράκληση, οδηγία, επιχειρηματολογία κ.τ.ό.

Τα κείμενα των εγχειριδίων μπορούν να αντικαθίστανται από άλλα (άρθρα, ανακοινώσεις, επιστολές, έντυπα για συμπλήρωση, διαφημίσεις, λογοτεχνήματα κ.τ.ό.), όταν είναι επίκαιρα, όταν εμπίπτουν στα διαφέροντα των μαθητών, όταν αναφέρονται σε γεγονότα σχετικά με την παιδική ηλικία ή τη μαθητική ζωή και, σε κάθε περίπτωση, όταν τα κείμενα προσφέρονται στη διδασκαλία συγκεκριμένου γλωσσικού φαινομένου. Εξυπακούεται ότι, στην περίπτωση αυτή, ο δάσκαλος διασφαλίζει τις προδιαγραφές ποιότητας και καταλληλότητας γλώσσας και περιεχομένου. Τα κείμενα αυτά δεν μπορούν να υποκαταστήσουν ποσοστό μεγαλύτερο του 25% του συνόλου των κειμένων του βιβλίου. Τα αυθεντικά αυτά κείμενα προϋποθέτουν πρωτοβουλία και γνώση. Είναι δύσκολο να διδαχτούν χωρίς τη χρήση αυθεντικών εντύπων ή φωτοτυπιών τους.

Η διδασκαλία των κειμένων χρειάζεται συστηματική αξιοποίηση των πληροφοριών οι οποίες αφενός ερμηνεύουν τη μορφή και το περιεχόμενο ενός κειμένου που δίδεται προς επεξεργασία και αφετέρου περιορίζουν και διαμορφώνουν τη μορφή και το περιεχόμενο των προφορικών ή γραπτών κειμένων που καλείται να συνθέσει ο μαθητής. Οι πληροφορίες αυτές είναι α) διακειμενικές, δηλαδή σχετικές με άλλα ανάλογα κείμενα και γλωσσικά σχήματα, β) περικειμενικές, δηλαδή αναφερόμενες στην επικοινωνιακή κατάσταση (λ.χ. πομπός, δέκτης, στόχος, δίαυλος, χώρος, χρόνος) του κειμένου και γ) ενδοκειμενικές, δηλαδή συναφείς με τα εκφραστικά και τα οργανωτικά γνωρίσματα του κειμένου. Η επεξεργασία του μηνύματος αξιοποιείται παιδαγωγικά, όταν προβάλλει τη δομή του και συμβάλλει στη συνειδητοποίησή της. Για το σκοπό αυτό προσφέρονται και οι ειδικές περιστάσεις επικοινωνίας κάθε μαθήματος του σχολικού προγράμματος με τα αντίστοιχα είδη λόγου, τους τύπους κειμένων και τα μεθοδολογικά παρεπόμενα (εικόνες, σχήματα κ.τ.ό.).

Κάθε είδος λόγου χρειάζεται ειδική διδασκαλία, ανάλογα με τα κειμενικά χαρακτηριστικά και τους εξωκειμενικούς περιορισμούς του. Στα κειμενικά χαρακτηριστικά ανήκει η τυπική οργάνωση κάθε κειμενικού είδους (υπερδομή), οι φράσεις, οι συντακτικές δομές και το λεξιλόγιο που χρησιμοποιούνται συνήθως. Από τους πιο καθοριστικούς εξωκειμενικούς περιορισμούς είναι ο στόχος του κειμένου, οι συνθήκες της ανάγνωσης ή της ακρόασής του ή της παραγωγής του (χώρος, χρόνος), οι γνώσεις

του αναγνώστη ή του ακροατή για το θέμα. Περαιτέρω, κάθε επιμέρους είδος λόγου (αφήγηση, περιγραφή, προτροπή, παράκληση) διακρίνεται από ορισμένες κανονικότητες, χωρίς τη μελέτη των οποίων δεν μπορεί να διδαχθεί συστηματικά η κατανόηση και η παραγωγή των κειμένων. Έτσι, λ.χ. κάθε αφήγηση αναπτύσσεται σε έναν χρονικό άξονα, που μπορεί να δηλώνεται με ορισμένες λέξεις και φράσεις, από έναν ή περισσότερους αφηγητές και από μία ή περισσότερες οπτικές γωνίες. Ο λόγος της περιγραφής αναπτύσσεται στον άξονα του χρόνου και τα ονόματα και οι ονοματικές φράσεις χρειάζεται επιθέτα, επιθετικούς προσδιορισμούς, επιρρήματα και επιρρηματικές εκφράσεις.

Τόσο ο αναφορικός λόγος (που μπορεί να αναπτύσσεται με αφήγηση, περιγραφή ή επεξήγηση) όσο και ο κατευθυντικός που μπορεί να πραγματώνεται ως προτροπή, παράκληση κ.τ.ό.) διακρίνονται από την άμεση αντιστοιχία τους με πρόσωπα, πράγματα και καταστάσεις ενός συγκεκριμένου και πραγματικού περιβάλλοντος, σε μία ορισμένη και αληθινή περίσταση. Τα λογοτεχνήματα (που επίσης μπορεί να είναι αφηγηματικά, περιγραφικά, προτρεπτικά κτλ) αναπαριστούν σύμβολα ή πρόσωπα, πράγματα και καταστάσεις της φαντασίας. Οι ειδικότεροι κειμενικοί τύποι διδάσκονται ανάλογα με τα γνωρίσματά τους. Λ.χ. μία πρόσκληση σε γιορτή απαντά στις ερωτήσεις "πότε" και "πού". Με ανάλογο τρόπο αναλύεται και διδάσκεται κάθε κειμενικό είδος, και, αντίστοιχα, αξιολογείται κάθε είδος παραγομένου από τον μαθητή λόγου.

Η διδασκαλία της κατανόησης και της παραγωγής προφορικού και γραπτού λόγου είναι συστηματική και διατρέχει όλες τις ενότητες, με μικρότερη ή μεγαλύτερη έμφαση κατά περίπτωση. Ιδιαίτερα η σύνθεση γραπτού κειμένου αντιμετωπίζεται ως διαδικασία που διέρχεται από τρία στάδια: α) την προετοιμασία, δηλαδή τον γενικό σχεδιασμό και τις ειδικότερες επιλογές λ.χ. ως προς τα θέματα, την έκταση, το λεξιλόγιο ("προσυγγραφικό" στάδιο), β) τη γραφή της πρώτης εκδοχής του κειμένου ("συγγραφικό") και γ) τον έλεγχο της πρώτης εκδοχής και τις πιθανές, διορθώσεις, συμπληρώσεις, βελτιώσεις ("μετασυγγραφικό" στάδιο), καθώς επίσης και το ενδιαφέρον του συντάκτη-μαθητή για το θέμα αλλά και τα κίνητρα να γράψει κείμενο πάνω σ' αυτό. Όταν ζητείται παραγωγή λόγου, σε κάθε περίπτωση, δίδονται από τον δάσκαλο και ορισμένοι εξωκειμενικοί περιορισμοί (λ.χ. στόχος, αποδέκτης, δίαυλος μετάδοσης, χώρος και χρόνος του κειμένου), δηλαδή εκείνοι που θα καθορίσουν το περιεχόμενο και τη μορφή του ζητούμενου κειμένου. Εξάλλου πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η ψυχοκινητική πλευρά της γραφής (στάση του σώματος, κίνηση του χεριού, συγκέντρωση προσοχής, προσωπική κινητοποίηση).

Ο δάσκαλος είναι σκόπιμο να εκμεταλλεύεται τις περιστάσεις, ώστε, όποτε ο μαθητής βρεθεί στο επίκεντρο γεγονότος, να παράγει λόγο σχετικά με το γεγονός για το οποίο έχει προσωπική εικόνα και άποψη. Να διατυπώσει π.χ. ένας μαθητής την επιχειρηματολογία του, προκειμένου να εξηγήσει τις αιτίες ενός συμβάντος της σχολικής ζωής. Στην περίπτωση αυτή κριτήριο επιλογής των γλωσσικών μέσων είναι η δημιουργία της επιθυμητής άποψης και στάσης από τους άλλους.

Συχνά η διδασκαλία είναι χρήσιμο να γίνεται με αφετηρία σφάλματα διατύπωσης, άστοχες φραστικές επιλογές ή δισταγμοί του μαθητή για την καταλληλότητα μιας φράσης.

Ο μόνιμος και συνειδητός στόχος του δασκάλου είναι να φροντίζει ώστε ο μαθητής να συμμετέχει στα δρώμενα της σχολικής ζωής και να εκτίθεται συχνά σε παραγωγή λόγου, ώστε να αναπτύξει την ικανότητα να παράγει - όσο επιτρέπει η ηλικία του - λόγο "σκόπιμα" διατυπωμένο "με τέχνη και με τρόπο", είτε πρόκειται για μια απλή αιτιολόγηση είτε για κείμενο αισθητικών αξιώσεων.

Ο δάσκαλος μπορεί να αντικαθιστά τις διδακτικές ενότητες με γλωσσικό υλικό που έχει επιλέξει, διασκευάσει ή και κατασκευάσει ο ίδιος, όταν έχει τις προϋποθέσεις, σύμφωνα με το πρότυπο του εγχειριδίου και τις προτάσεις του Φύλλου Οδηγιών.

Ως προς τη "Γραμματική" είναι ανάγκη να συνειδητοποιήσει ο δάσκαλος ότι, διδάσκοντας γλώσσα διδάσκει τη δομή της ή, με γνωστούς όρους, διδάσκει "γραμματική" σε τρία επίπεδα:

- γραμματική της λέξης (δομή της λέξης, λεξιλόγιο, σημασιολογία, ετυμολογικό κτλ.),
- γραμματική της πρότασης (δομή της πρότασης, σημασιολογία της πρότασης κτλ.) και
- γραμματική του κειμένου και της επικοινωνίας. (κατανόηση της δομής και του περιεχομένου, δόμηση κειμένου - δομή και σύνδεση παραγράφων, άξονας γλωσσικής συνοχής, καταλληλότητα γλωσσικών μέσων).

Η γραμματική των δύο πρώτων επιπέδων (γραμματική του γλωσσικού συστήματος) διδάσκεται προκειμένου να υπηρετήσει τη γραμματική της επικοινωνίας. Μ' άλλα λόγια, η διδασκαλία του συστήματος της νεοελληνικής γλώσσας είναι σκόπιμο να συνδυάζεται με τη μελέτη της λειτουργίας και της χρήσης του σε πραγματικές περιστάσεις. Γι' αυτό, η διδασκαλία της γραμματικής του συστήματος δεν πρέπει να υπερβαίνει κάποια "λογικά" όρια. Η κλίση περιορίζεται στη συνειδητοποίηση και εσωτερικευση ενός σχήματος κλίσης ρήματος και ενός σχήματος κλίσης πτωτικού, χωρίς εμπλοκή του μαθητή σε υποπεριπτώσεις (ανισοσύλλαβα, φωνηεντόληκτα, ανώμαλα κτλ.). Ο σκοπός είναι να εντάσσει τις υποπεριπτώσεις σε ένα εκ των προτέρων αποκρυσταλλωμένο κλιτικό πρότυπο, εφόσον πρόκειται για μητρική γλώσσα και οι γραμματικοί τύποι τού είναι γνωστοί. Εξαίρεση αποτελούν όσα κλιτικά δεν είναι απόλυτα ενταγμένα στη μορφολογική δομή της νέας ελληνικής (αρχαιοκλίτα). Εδώ ο μαθητής ασκείται στην προφορική και γραπτή κλίση κάθε κλιτού ξεχωριστά.

Η χρήση της ορολογίας είναι αναγκαία μόνο στο μέτρο που αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για τη συνεννόηση με τους μαθητές, τόσο κατά τη διεξαγωγή του μαθήματος όσο και κατά την παραπομπή τους σε βιβλία αναφοράς.

Όπως προκύπτει από τα κεφάλαια Στόχοι - Θεματικές ενότητες - Ενδεικτικές Δραστηριότητες και Διδακτική μεθοδολογία, κάθε μορφή γλωσσικής επεξεργασίας υπηρετεί έναν ή περισσότερους στόχους της γραμματικής. Στο κεφάλαιο Στόχοι - Θεματικές ενότητες - Ενδεικτικές Δραστηριότητες, για λόγους μεθοδολογικούς, η γραμματική παρουσιάζεται σε ξεχωριστό υποκεφάλαιο.

Η πρόταση ως μονάδα επικοινωνίας εξετάζεται στα εξής δύο επίπεδα:

- συνθηκών παραγωγής και

- χρήσης (αποσπασματική πρόταση και συστατικά της πρότασης).

Το κύριο βάρος, βέβαια, πέφτει στο τρίτο επίπεδο γραμματικής, δηλαδή στη γραμματική του κειμένου και της επικοινωνίας. Γι' αυτό γίνεται σαφής και συστηματική αναφορά στους τύπους των κειμένων και στα βασικά τους χαρακτηριστικά, όπως είναι, για παράδειγμα, η δομή, ο άξονας γλωσσικής συνοχής και το επίπεδο ύφους.

Σχετικά με την πρώτη ανάγνωση και γραφή, είναι σημαντικό να υποστηριχθεί ο μαθητής κατά την προσπάθειά του να αντιληφθεί τη φωνολογική δομή των λέξεων και να αποκτήσει φωνημική επίγνωση καθώς και να αντιστοιχίσει τους φθόγγους και τα φωνήματα με το γραφηματικό τους σύμβολο. Για τη διδασκαλία της πρώτης ανάγνωσης μπορούν να αξιοποιούνται και στοιχεία άλλων προσεγγίσεων, όπως είναι η ολιστική μέθοδος και η αναδυόμενη γραφή, συμπληρωματικά και κατά περίπτωση. Η κύρια όμως προσέγγιση, που προσοιδαίνει και στη φύση της ελληνικής γραφής, είναι η στηριγμένη στη γραφοφωνητική αντιστοιχία με αναλυτική και συνθετική μορφή.

Η διδασκαλία της ορθογραφίας ενσωματώνεται στη γλωσσική διδασκαλία με κάθε ευκαιρία και σύμφωνα με τις προτεραιότητες της οικείας βαθμίδας και ενότητας. Είναι, πάντως, σημαντικό να αξιοποιεί τα συμφραζόμενα, την ομοχημία (λ.χ. "έχω λύσει" και "έχω λύση") και να χρησιμοποιεί διάφορες τεχνικές για την παρουσίαση, την εφαρμογή και την αφομοίωση των κανονικοτήτων και, γενικά, των περιπτώσεων (λ.χ. στοιχεία μορφοποίησης, διάτυπωση κανόνων σε έμμετρο λόγο, εικόνες, σκίτσα κ.τ.ό., πίνακες, ασκήσεις κλειστού τύπου ή σύντομης απάντησης). Επιπλέον, χρειάζεται έμφαση στις περιπτώσεις των συχνών σφαλμάτων. Διατηρείται σε ισχύ η ορθογραφία των Προεδρικών Διαταγμάτων 583/1982 & 528/1984 (βασικό λεξιλόγιο) των βιβλίων αναφοράς του Ο.Ε.Δ.Β. και άλλων που εκπονήθηκαν με ανάθεση του ΥΠ.Ε.Π.Θ. μέχρι την ημερομηνία δημοσίευσης του παρόντος.

Με ανάλογους τρόπους διδάσκεται το λεξιλόγιο, σύμφωνα και με τα ιδιαίτερα γνωρίσματα κάθε εγχειριδίου (λ.χ. θεματικά πεδία). Οργανικό στοιχείο της διδασκαλίας του λεξιλογίου είναι η χρήση λεξικού μέσα στην τάξη ατομικά ή ομαδικά.

Προκειμένου να υποβοηθείται η συνδιδασκαλία αλλοδαπών μαθητών ⁶ με ανεπαρκή γνώση της ελληνικής γλώσσας, προτείνονται τα εξής (τα οποία πρέπει να συνοδεύονται από διδακτικές οδηγίες):

- Να δίδεται βαρύτητα στην προφορική άσκηση και στη χρήση παραγλωσσικών μέσων, τα οποία προσφέρονται κυρίως με τον καθημερινό φυσικό διάλογο, τη δραματοποίηση, το σχολικό θέατρο, το τραγούδι, τις συμμετοχικές σχολικές εκδηλώσεις κ.ά..

- Να προσφέρονται για προφορική επεξεργασία άφθονες φραστικές δομές.

- Να δίδεται έμφαση στη διδασκαλία των ιδιαίτερων δομικών χαρακτηριστικών της ελληνικής γλώσσας, που παρουσιάζουν δυσκολίες για τους ξένους, όπως π.χ. είναι το φωνολογικό και κλιτικό σύστημα καθώς και ο τονισμός.

Σε κάθε περίπτωση λαμβάνεται υπόψη η συμμετοχή μαθητών με ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες. Παιδιά με τέ-

⁶ Όπως φαίνεται από το περιεχόμενο του εδαφίου, στην προκειμένη περίπτωση γίνεται λόγος για τη διδακτική αντιμετώπιση μεμονωμένων περιπτώσεων μαθητών. Το ευρύτερο θέμα της διδασκαλίας της ελληνικής ως δεύτερης και ξένης γλώσσας στο σύνολο των αλλοδαπών μαθητών αντιμετωπίζεται με τη σύνταξη αντίστοιχων Αναλυτικών Προγραμμάτων Σπουδών.

τοιες ανάγκες μπορούν και επιβάλλεται να συμμετέχουν στην καθημερινή μαθησιακή διαδικασία και να επωφελοούνται από τις γλωσσικές δραστηριότητες της τάξης. Η ιδιαιτερότητά τους σε έναν ή περισσότερους τομείς της ανάπτυξης υπαγορεύει στο δάσκαλο, αφού τους αξιολογήσει μαθησιακά, να σχεδιάσει εξατομικευμένα ή σε μικρές ομάδες προγράμματα διδασκαλίας της γλώσσας, στον προφορικό και γραπτό λόγο. Απαιτείται να χρησιμοποιήσει διάφορα διδακτικά μέσα, χρησιμοποιώντας όλα τα αισθητηριακά κανάλια μάθησης, ώστε οι μαθητές να διευκολυνθούν στη μαθησιακή διαδικασία. Για να πραγματοποιηθεί η επίτευξη των διδακτικών στόχων σε παιδιά με μαθησιακές ιδιαιτερότητες απαιτείται αυστηρή κριτική επιλογή στις προτεραιότητες των στόχων, καθώς και δομημένη ανάλυση κάθε στόχου σε βήματα.

Υπενθυμίζεται, τέλος, ότι κάθε στόχος της γλωσσικής διδασκαλίας θεωρείται "οριζόντιος στόχος" όλων των μαθημάτων. Με άλλα λόγια, ως μέσο και αντικείμενο γλωσσικής άσκησης, ιδιαίτερα για την επεξεργασία του περιεχομένου και των φραστικών επιλογών, πρέπει να αξιοποιούνται όλα τα μαθήματα και η σχολική ζωή.

β) Λογοτεχνία

Τα λογοτεχνικά κείμενα προσεγγίζονται στο πλαίσιο της γλωσσικής διδασκαλίας, ως είδη - ή και επίπεδα - λόγου, όπως προσεγγίζονται και τα άλλα είδη λόγου. Στο βαθμό που η λογοτεχνία προσφέρεται ως υλικό της γλωσσικής διδασκαλίας, αξιοποιείται για την εναργέστερη προβολή της δομής, της λειτουργίας και των ορίων της γλώσσας, ειδικότερα όταν προσεγγίζονται ακραίες ποιητικές, φραστικές επιλογές.

Σύμφωνα με τη φιλοσοφία του Προγράμματος, κρίνεται σκόπιμη η μερική αποσύνδεση της διδασκαλίας των λογοτεχνικών κειμένων από τη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος, γιατί η λογοτεχνία παίζει ένα σημαντικό ρόλο στη γλωσσική και γενικότερα στην αισθητική καλλιέργεια του ατόμου, στην ευαισθητοποίησή του απέναντι στα προβλήματα της ζωής, αλλά τα λογοτεχνικά κείμενα δεν αποτελούν τα μοναδικά (ή όχι πάντα τα καταλληλότερα) πρότυπα γλωσσικής έκφρασης.

Τα λογοτεχνικά κείμενα αξιοποιούνται με τη διακειμενική τους προσέγγιση (σύνδεση και σύγκριση με ανάλογα κείμενα), την ερμηνεία βάσει του περιεχομένου τους (πληροφορίες σχετικά με τις συνθήκες παραγωγής του κειμένου, την εποχή του, τον δημιουργό του), καθώς και με τη μελέτη των στοιχείων της μορφής και της δομής τους, ιδιαίτερα αυτών που χαρακτηρίζουν το είδος στο οποίο ανήκει το λογοτεχνικό κείμενο, χωρίς όμως τάση εξάντλησης και χωρίς σχολαστικισμό.

Η λογοτεχνία διδάσκεται και στο πλαίσιο των άλλων μαθημάτων και της σχολικής ζωής. Το κείμενο οποιουδήποτε σχολικού βιβλίου μπορεί να συνοδεύεται από λογοτεχνικό κείμενο ανάλογου θέματος. Επίσης, διδάσκεται, κυρίως, σε συνδυασμό με τα μαθήματα των καλλιτεχνικών και της μουσικής και - όταν προσφέρονται - με το θέατρο, τον χορό και την όπερα, κατά περίπτωση.

Εξάλλου κρίνεται σκόπιμο να διαπιστώνουν τα παιδιά, με τρόπο βιωματικό και χωρίς αναλύσεις, τα παράλληλα εκφραστικά μέσα διάφορων ειδών τέχνης της ίδιας τεχνολογίας. Για παράδειγμα, με ποια μέσα παρουσιάζει ένα θέμα ο Οδ. Ελύτης και με ποια ο Ν. Εγγονόπουλος. Αντίστροφα, να αντιπαρατίθενται εκφραστικά μέσα και νοοτροπίες μεταξύ λογοτεχνών και καλλιτεχνών, γενικά, από διαφορετικές σχολές για το ίδιο θέμα.

Παράλληλα κρίνεται σκόπιμη η σύνδεση της λογοτεχνίας με το παιχνίδι, με την ψυχαγωγία, την καλλιέργεια του συναισθήματος καθώς και με τον προβληματισμό- διάλογο πάνω σε ποικίλα θέματα. Τα λογοτεχνικά κείμενα του Ανθολογίου - ή αυτά που παρουσιάζονται την ώρα της ελεύθερης ανάγνωσης - είναι καλό να συνοδεύονται από παιγνιώδεις δραστηριότητες φιλιανγνωσίας. Τέτοιες δραστηριότητες μπορούν να πραγματοποιούνται μέσα στην τάξη ή στο χώρο της σχολικής βιβλιοθήκης. Αναφέρουμε ενδεικτικά τις εξής:

- Διαγωνισμοί ανάγνωσης λογοτεχνικών κειμένων.
 - Βιβλιολογία - Βιβλιοκουίζ.
 - Παρουσιάσεις βιβλίων είτε από το δάσκαλο είτε από τους μαθητές με παιγνιώδεις τρόπους.
 - Συνεχής σιωπηρή ανάγνωση.
 - Ανάγνωση βιβλίων με αφορμή γεγονότα της επικαιρότητας ή πολιτιστικές δραστηριότητες της τάξης, π.χ. δημιουργία ανθολογίων, ανεύρεση βιβλίων με ένα συγκεκριμένο θέμα, πληροφορίες για συγγραφείς, σύγκριση των διασκευών γνωστών παραμυθιών κ.ά.
 - Θέσπιση αναγνωστικών βραβείων.
 - Σύνδεση λογοτεχνικών κειμένων με δραστηριότητες θεατρικής έκφρασης (αυτοσχεδιασμοί, παντομίμα, διασκευή λογοτεχνικών κειμένων σε θεατρικό σενάριο κ.ά.)
 - Δραστηριότητες που αφορούν το εικονογραφημένο βιβλίο.
 - Αφήγηση
 - Δημιουργικό γράψιμο.
 - Παρουσίαση λογοτεχνικών βιβλίων σε ψηφιακούς δίσκους δεδομένης μνήμης (CD-ROM).
 - Σύνδεση της λογοτεχνίας με τη ζωγραφική, τη μουσική και άλλες μορφές τέχνης. Χρήση μελοποιημένης ποίησης.
 - Προσκήσεις συγγραφέων.
 - Διοργάνωση εκθέσεων βιβλίου από δασκάλους, γονείς, μαθητές.
 - Διαγωνισμοί εικονογράφησης και βιβλιοδεσίας.
- Ενδείκνυται ακόμη η ανάγνωση βιβλίων, κειμένων, επίκαιρων ειδήσεων που στοχεύουν στην κοινωνική ενσωμάτωση όλων των παιδιών (παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και όχι).

4. Αξιολόγηση

Συμπληρώνει τη μαθησιακή διαδικασία στον τομέα της γλώσσας, εφόσον δείχνει σε ποιο βαθμό πέτυχαν οι στόχοι του Προγράμματος και ποιες διορθωτικές παρεμβάσεις επιβάλλονται. Το Πρόγραμμα αξιολογείται ως προς το περιεχόμενο, την αποτελεσματικότητα, την αποδοχή, τη μετατρέψιμότητα των γνώσεων και τις συνέπειες που είχε - ή δεν είχε - στις μετέπειτα σπουδές του μαθητή, στην κοινωνική του ζωή, στην αγορά εργασίας κ.ά.

Στην προκειμένη περίπτωση δεν κρίνεται σκόπιμη η ανάλυση της αξιολόγησης του προγράμματος, η οποία είναι έργο της Πολιτείας και αφορά στενό κύκλο ειδικών και αρμοδίων, παρά μόνο η αξιολόγηση του μαθητή, η οποία είναι έργο της καθημερινής εργασίας του δασκάλου. Άλλωστε η αξιολόγηση του μαθητή αποτελεί βασικό στοιχείο για την αξιολόγηση του Αναλυτικού Προγράμματος Σπουδών.

Η αξιολογική διαδικασία που εφαρμόζει ο εκπαιδευτικός μέσα στην τάξη μπορεί να είναι: Διαγνωστική, Διαμορφωτική και Τελική.

- Με τη Διαγνωστική αξιολόγηση ο εκπαιδευτικός μπο-

ρεί στην αρχή της σχολικής χρονιάς ή στην αρχή της διδασκαλίας μιας ενότητας, μέσω κατάλληλων προφορικών ή γραπτών ερωτήσεων και διαλόγου που αναπτύσσει μέσα στην τάξη, να διαπιστώσει: το βαθμό επίτευξης των στόχων της αντίστοιχης περιόδου ή ενότητας, το επίπεδο των γλωσσικών - επικοινωνιακών ικανοτήτων που έχουν κατακτήσει οι μαθητές του από τα προηγούμενα χρόνια σπουδών ή από τις ενότητες που έχουν διδαχτεί στη διάρκεια της ίδιας σχολικής χρονιάς, τα συνήθη "λάθη" σε όλα τα γλωσσικά επίπεδα και τα γενικότερα προβλήματα γλωσσικής επικοινωνίας καθώς και τις γλωσσικές ανάγκες των μαθητών.

Η διαγνωστική αξιολόγηση αποκαλύπτει ανάγκες που ανήκουν σε όλο το φάσμα των μαθησιακών δυσκολιών και αποτελεί τη βάση για την εξατομικευμένη διδασκαλία που πρέπει να σχεδιάζεται στα πλαίσια της υποστήριξης και ενσωμάτωσης των μαθητών-ατόμων με αναπηρίες (Α.Με.Α.). Ο σχεδιασμός των εξατομικευμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων καθορίζει τα πλαίσια και το είδος των δραστηριοτήτων που προσιδιάζουν στα ενσωματωμένα παιδιά με αναπηρίες. Η ισότητα ευκαιριών για τα παιδιά αυτά σημαίνει ότι μπορούν να συνεισφέρουν και μέσα από την ευέλικτη ζώνη, στοιχεία που μπορούν να ενταχθούν στις ομαδικές διαθεματικές εργασίες.

Η αξιολόγηση μαθητών-ατόμων με αναπηρίες, ανεξάρτητα από το είδος της σχολικής μονάδας όπου φοιτούν, απαιτεί πολύπλευρη προσέγγιση, ώστε οι μαθητές αυτοί να αξιολογούνται με βάση τα αισθητηριακά, γνωστικά και ψυχολογικά τους χαρακτηριστικά. Δεν αξιολογούνται μόνο ορισμένες γνώσεις και μεμονωμένες δεξιότητες, αλλά όλες οι δυνατότητες του μαθητή. Απαραίτητο είναι ο μαθητής με αναπηρία να αξιολογείται επί των διδακτικών στόχων που επελέγησαν για το εξατομικευμένο του πρόγραμμα έτσι, ώστε να μπορεί να αξιολογηθεί και η ορθότητα της μεθόδου και η καταλληλότητα του προγράμματος. Επίσης, απαιτείται να γίνεται μία ποιοτική και σφαιρική καταγραφή της επίδοσής του και η αξιολόγηση να μην προσκολλάται σε ποσοτικά χαρακτηριστικά και μάλιστα συγκριτικά μόνο με το σύνολο της τάξης, αλλά να γίνεται συσχετισμός με την προγενέστερη ατομική επίδοση του μαθητή.

- Με τη Διαμορφωτική αξιολόγηση, που αντιπροσωπεύει μια συνεχή και καθημερινή διαδικασία επιδιώκεται η πληροφόρηση του εκπαιδευτικού και του μαθητή για την πρόοδο του τελεutaίου κατά τη διάρκεια διδασκαλίας του αντικειμένου. Ανάλογα με το αποτέλεσμα αυτής της αξιολόγησης, ο εκπαιδευτικός αποφασίζει και σχεδιάζει τις παρεμβάσεις που πρέπει να γίνουν, για τη βελτίωση της διαδικασίας και την επίτευξη των διδακτικών στόχων.

- Με την Τελική αξιολόγηση, που διενεργείται με την ολοκλήρωση μιας διδακτικής ενότητας ή με την ολοκλήρωση της διδασκαλίας ύλης, αποτιμάται με συστηματικό τρόπο το αποτέλεσμα της διδακτικής διαδικασίας που ακολουθήθηκε αλλά και της προσωπικής προσπάθειας του μαθητή. Αυτά συγκρίνονται με το προηγούμενο επίπεδο γνώσεων και δεξιοτήτων των μαθητών και με τους στόχους που είχαν τεθεί, ως προς αυτά, για τη διδασκαλία του αντικειμένου. Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης αυτής βοηθούν και τον εκπαιδευτικό και το μαθητή στην παραπέρα πορεία.

Ως μορφές και μέσα αυτής της αξιολόγησης, οι οποίες μπορεί να επιλέγονται κατά περίπτωση, προτείνονται ενδεικτικά οι εξής:

- Γραπτές δοκιμασίες, διάρκειας λίγων λεπτών ως και μιας διδακτικής ώρας, κατά περίπτωση.

- Προφορικές ή γραπτές ερωτήσεις κατανόησης, διάφορων τύπων.

- Ανάπτυξη μικρού γραπτού δοκιμίου με τη βοήθεια ερωτήσεων για τις μεγαλύτερες τάξεις. Ελέγχουν την ικανότητα οργάνωσης του περιεχομένου σε παραγράφους και ευρύτερες νοηματικές ενότητες. Μπορούν να δίδονται και στις μικρότερες τάξεις, με τη βοήθεια εικόνων, πλαισίων παραγράφων κτλ.

- Ερωτήσεις σύντομης απάντησης, προφορικές ή γραπτές. Ζητούν περιορισμένης έκτασης απαντήσεις, συνεισχυμένη απόδοση περιεχομένου, περιλήψεις κ.τ.ό.. Είναι ανάγκη να ορίζεται ο μέγιστος αριθμός λέξεων.

- Θέματα σύμπτυξης περιεχομένου, προφορικά ή γραπτά.

- Ερωτήσεις κρίσης. Προσφέρονται περισσότερο στην αξιολόγηση βαθύτερης κατανόησης του περιεχομένου μιας ενότητας ή ενός βιβλίου.

- Συνθετικές δημιουργικές εργασίες.

Οι πιο πάνω ενδεικτικές μορφές αξιολόγησης αποτελούν συγχρόνως διδακτικές πρακτικές που λαμβάνουν χώρα στο πλαίσιο όλων των μαθημάτων, κατά περίπτωση.

Για την αξιολόγηση των γλωσσικών δεξιοτήτων με μέσα όπως τα παραπάνω, μπορεί να χρησιμοποιείται όποιο μάθημα του ωρολογίου προγράμματος προσφέρεται περισσότερο, κατά περίπτωση.

- Κλειστές ή αντικειμενικού τύπου ερωτήσεις. Μπορούν να αντιστοιχούν και σε τύπους των δομικών ασκήσεων. Προσφέρονται περισσότερο στην αξιολόγηση της γραμματικής του γλωσσικού συστήματος, της ορθογραφίας και του λεξιλογίου.

- Κείμενο με προφορικές ή γραπτές ερωτήσεις που αναφέρονται στο περιεχόμενο, τη δομή του, το ύφος και τα γλωσσικά μέσα.

- Θέμα για ανάπτυξη και δόμηση περιεχομένου.

- Φύλλα Αξιολόγησης.

- Κείμενο περιορισμένης έκτασης (αντιγραφή), για τον έλεγχο της καλλιγραφίας ή της ορθογραφίας.

- Κάθε κείμενο που παράγει ή κάθε πράξη που επιτελεί ο μαθητής με τα λόγια του.

- Φάκελος εργασιών που περιέχει τις εργασίες του μαθητή σε όλη τη διάρκεια του έτους.

Όπως προαναφέρθηκε, οι ποικίλες γλωσσικές πράξεις αναλογούν σε ένα ευρύ φάσμα ειδών λόγου. Αυτό υπαγορεύει στον μαθητή να προσαρμόζει τη μορφή του λόγου του στις εκάστοτε ειδικές "απαιτήσεις" κάθε κειμένου. Η σκοπιμότητα άλλων κειμένων απαιτεί, για παράδειγμα, δόμηση σε παραγράφους, καλλιέργεια, ακρίβεια, συντομία, σαφήνεια, πλούσιο λεξιλόγιο, πλοκή και άλλων όχι.

Γι' αυτό, κύριο κριτήριο αξιολόγησης είναι η αποτελεσματικότητα (αποδεδειγμένη ή πιθανή) κάθε είδους λόγου, σχετικά με το σκοπό τον οποίο επιδιώκει ο μαθητής, καθώς και η αποδεκτότητά του ως συνόλου. Η τελευταία μπορεί να αναλυθεί σε επιμέρους κριτήρια αξιολόγησης, όπως η καταλληλότητα της διατύπωσης, του λεξιλογίου και του ύφους, η ορθότητα της σύνταξης και της μορφολογίας, η ορθογραφία και η γενική εικόνα του κειμένου (γραπτού ή προφορικού).

Τα λάθη αντιμετωπίζονται διδακτικά ως ενδείξεις ενός προσωρινού επιπέδου επικοινωνιακής δεξιότητας του μαθητή. Η άστοχη χρήση λέξεων, το ελλιπές λεξιλόγιο, τα ορθογραφικά και γραμματικά λάθη, οι δυσχέρειες στη

χρήση υποτακτικού λόγου, στην προσαρμογή του λόγου στην περίπτωση, στην κατανόηση και χρήση απαιτητικού λόγου κ.ά. χρησιμοποιούνται, κατά περίπτωση, ως μέσα διάγνωσης που επιτρέπουν στον δάσκαλο να καταστρώσει πρόγραμμα διορθωτικών παρεμβάσεων.

Μόνιμος στόχος του δασκάλου είναι να καταστήσει το μαθητή υπεύθυνο για το λόγο που παράγει, ώστε να τον αξιολογεί και να τον διορθώνει μόνος του, κάνοντάς τον όσο μπορεί αποτελεσματικότερο για το σκοπό για τον οποίο τον παρήγαγε. Έτσι ο μαθητής εισάγεται στη διαδικασία της συνεχούς αναβάθμισης του γλωσσικού του επιπέδου, δηλαδή στη μορφωτική διαδικασία της συνεχούς τελειοποίησης.

5. Διδακτικό Υλικό

Διδακτικό εγχειρίδιο και επιμέρους βοηθήματα για το μαθητή.

Το εγχειρίδιο περιέχει πολλούς τύπους κειμένων και πολλά είδη λόγου.

Η διδακτική ενότητα περιέχει ένα ή περισσότερα κείμενα για επεξεργασία κειμενικής-νοηματικής ή γραμματικής δομής και ένα ή περισσότερα γλωσσικά φαινόμενα.

Τα κύρια στοιχεία του γλωσσικού φαινομένου εξαντλούνται σε επάλληλες διδακτικές ενότητες.

Το εγχειρίδιο περιέχει πίνακες κλίσης, συγκεφαλαιώσεις, καθώς και σχήματα αισθητοποίησης βασικών μορφοσυντακτικών και κειμενικών δομών.

Λαμβάνεται μέριμνα, ώστε το περιεχόμενο του εγχειριδίου και των κάθε είδους σχολικών βοηθημάτων του μαθητή να μην συνίστανται σε ομοιόμορφα επαναλαμβανόμενη διαδικασία. Η δομή του εγχειριδίου, γενικά, να αφήνει μεγάλα περιθώρια πρωτοβουλιών και επινοήσεων εκ μέρους του δασκάλου.

Φύλλο οδηγιών για τον δάσκαλο.

Περιέχει τα στοιχεία που υποτίθεται ότι δεν είναι υποχρεωμένος να γνωρίζει ο δάσκαλος και μόνον αυτά. Δίνει κατευθύνσεις και προκαλεί τον δάσκαλο στην επινοητικότητα και τη δράση.

Εγχειρίδιο σχολικής γραμματικής για τις τάξεις Ε' και Στ'.

Είναι συνοπτικό, εύχρηστο και μεθοδικό διδακτικό εργαλείο, που το χρησιμοποιούν μικρά παιδιά 9-12 χρονών. Γι' αυτό η εκπόνησή του εμπίπτει στην αρμοδιότητα κυρίως των παιδαγωγών. Ο ρόλος των γλωσσολόγων περιορίζεται στη λήψη καίριων αποφάσεων, μετά από συμφωνία σε ελάχιστα σημεία, ώστε το εγχειρίδιο που θα προκύψει να:

- Περιέχει περιορισμένο, αλλά επαρκή αριθμό φωνολογικών και μορφοσυντακτικών φαινομένων.

- Προσεγγίζει, παράλληλα, την πραγματολογική πλευρά της γλώσσας.

- Αφήνει περιθώρια "ανοχής" στην πολυτυπία, ως ένα βαθμό, ιδίως όταν αυτή έχει σχέση με τα επίπεδα ύφους.

- Δίνει έμφαση στη σύνταξη μικρών λέξεων (που, με, για, μέχρι, σαν κ.τ.ό.).

- Γενικά, δίνει λύσεις σε επείγουσες συντακτικές, μορφολογικές και ορθογραφικές εκκρεμότητες της νεοελληνικής διδασκόμενης γλώσσας, οι οποίες έχουν συνέπειες στην πρώτη εμπλοκή του παιδιού σε συνειδητές γλωσσικές επιλογές. Δίνει επίσης έμφαση σε πρακτικά ζητήματα γραφής.

Ανθολόγιο λογοτεχνικών κειμένων για τους κύκλους α'-β', γ'-δ' και ε'-στ'.

Σκοπός του είναι να φέρει τον μαθητή σε επαφή με ευρύ φάσμα κατάλληλων λογοτεχνικών κειμένων που κατέχουν κεντρική θέση στην λογοτεχνική μας κληρονομιά.

Προκειμένου να υπηρετούνται οι νομοθετημένο σκοποί της εκπαίδευσης, όπως αυτοί ορίζονται στο Σύνταγμα και στην ειδικότερη νομοθεσία, τα κείμενα και τα θέματα επιλέγονται με βάση ειδικά επεξεργασμένες προδιαγραφές, με κοινό παρανομαστή ορισμένες έννοιες και αξίες, όπως η αγάπη, η εντιμότητα, ο ισχυρός χαρακτήρας, η οικογένεια, η γλώσσα, το εθνικό αυτοσυναισθημα, η ορθόδοξη χριστιανική παράδοση, η αποδοχή της ετερότητας, η παγκοσμιότητα και διάρκεια του ελληνισμού, κυρίως όμως οι σημερινές δυνατότητές του. Σε κάθε περίπτωση να καλλιεργούν αισιόδοξες στάσεις στο μαθητή.

Περιλαμβάνει κείμενα από την αρχαία ελληνική μυθολογία, από τα ομηρικά έπη, από άλλα έργα της αρχαίας ελληνικής, εκκλησιαστικής και βυζαντινής γραμματείας, με απόδοση σε απλή νεοελληνική γλώσσα, οικεία στο παιδί. Περιλαμβάνει επίσης παραμύθια και δημοτικά τραγούδια από όλη τη γεωγραφική έκταση του ελληνισμού, δείγματα ιδιωτικών κειμένων της ελληνικής γλώσσας, αντιπροσωπευτικά κείμενα Ελλήνων της διασποράς, καθώς και δείγματα λογοτεχνίας γειτονικών πολιτισμών. Περισσότερο, όμως, προβάλλεται η νεότερη και σύγχρονη ελληνική δημιουργία.

- Τα ποιήματα είναι, κατά προτίμηση, έμμετρα, ομοιοκατάληκτα και ρυθμικά, ιδίως για τις κατώτερες τάξεις.

- Τα παραπάνω ισχύουν και για τα κάθε είδους κείμενα των γλωσσικών εγχειριδίων.

- Η αισθητική του λόγου συνδυάζεται με την καλαισθητή εμφάνιση του βιβλίου. Το κείμενο πλαισιώνεται από ανάλογα έργα εικαστικών τεχνών, φωτογραφίες, πλαγιότιτλους και κάθε μορφής συμπληρωματική πληροφορία, όπου αυτό φαίνεται επιβεβλημένο

- Σε κάθε περίπτωση, τα διδακτικά μέσα υπηρετούν τους γενικούς και ειδικούς στόχους του Προγράμματος Σπουδών.

Λεξικό για τις τάξεις δ', ε' και στ', ορθογραφικό, ευρείας χρήσης. Συντάσσεται σύμφωνα με ειδικές προδιαγραφές.

**ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ**

1. Σκοπός της διδασκαλίας του μαθήματος

Σκοπός της γλωσσικής διδασκαλίας είναι να κατακτήσουν οι μαθητές το βασικό όργανο επικοινωνίας της γλώσσας τους κοινότητας, ώστε να αναπτυχθούν διανοητικά και συναισθηματικά. Να συνειδητοποιήσουν τη σημασία του λόγου για τη συμμετοχή στην κοινωνική ζωή, ώστε είτε ως πομποί είτε ως δέκτες του λόγου να μετέχουν στα κοινά ως ελεύθεροι δημοκρατικοί πολίτες με κριτική και υπεύθυνη στάση. Να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν τα δομικά και γραμματικά στοιχεία της νεοελληνικής γλώσσας στον προτασιακό και κειμενικό λόγο, ώστε να κατανοούν και να αιτιολογούν και τις τυχόν παρεκκλίσεις ή ανατροπές των παραπάνω στοιχείων. Να εκτιμήσουν, επίσης, τη σημασία της γλώσσας ως βασικού φορέα της έκφρασης και του πολιτισμού κάθε λαού. Να εκτιμήσουν την πολιτιστική τους παράδοση της οποίας βασικό στοιχείο και φορέας είναι η γλώσσα, σεβόμενοι συγχρόνως τη γλώσσα και τις πολιτιστικές αξίες άλλων λαών. Να κατανοήσουν, τέλος, οι μαθητές ότι οι αλληλεπιδράσεις των λαών αποτυπώνονται και στη γλώσσα τους.

Επισημαίνεται ότι οι στόχοι μπορούν να εφαρμόζονται σε κάθε τάξη, αρκεί να προσαρμόζονται στις ιδιαιτερότητες της, καθώς και στην ηλικία των μαθητών.

2. Άξονες, Γενικοί στόχοι, Θεμελιώδεις έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης

Οι Θεματικοί Άξονες έχουν διαφορετικό βαθμό δυσκολίας ανάλογα με την τάξη. Τα γραμματικο-συντακτικά φαινόμενα και οι επικοινωνιακές δεξιότητες διαχέονται σε όλους τους θεματικούς άξονες.

Τάξη	Άξονες γνωστικού περιεχομένου	Γενικοί στόχοι (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες)	Ενδεικτικές θεμελιώδεις έννοιες διαθεματικής προσέγγισης
A, B, Γ	Ακούω και κατανοώ Κώδικες προφορικής επικοινωνίας Αξιολόγηση πληροφοριών και επιχειρημάτων	Οι μαθητές επιδιώκεται: Να αναγνωρίζουν τις διαφορές ανάμεσα στα είδη του προφορικού λόγου και να εντοπίζουν τις προθέσεις των συνομιλητών τους Να εντοπίζουν τα κύρια σημεία στο λόγο των συνομιλητών τους Να αξιολογούν τις πληροφορίες εκτιμώντας τα γλωσσικά, εξωγλωσσικά και παραγλωσσικά στοιχεία του λόγου τους και Να θέτουν σε κριτικό έλεγχο τα επιχειρήματά τους	Επικοινωνία, Πολιτισμός, Σύστημα, Χώρος-χρόνος, Αλληλεπίδραση, Πληροφορία, Μεταβολή.
	Γραμματική Παράγραφος, συνδυαστικές λέξεις, Περίληψη, Στίξη Άρθρο, ουσιαστικό, επίθετο, αντωνυμίες – κλίση Σύνταξη της πρότασης (ονομαστικό και ρηματικό σύνολο, υποκείμενο, αντικείμενο, κατηγορούμενο, προσδιορισμοί) Είδη (κύριες, δευτερεύουσες) και σύνδεση προτάσεων (παρατακτική – υποτακτική) Χρόνοι – Εγκλίσεις – Συζυγίες του ρήματος Σημασιολογία – Λεξιλόγιο Ορθογραφία Παραγωγή – σύνθεση λέξεων Ευθύς και πλάγιος λόγος	Να αναγνωρίζουν τις μορφολογικές και λεξιλογικές επιλογές που κάνουν οι συνομιλητές τους ανάλογα με την περίπτωση επικοινωνίας Να αναγνωρίζουν τον τρόπο οργάνωσης και το βαθμό σαφήνειας του εκφερόμενου λόγου	Σύστημα, Μεταβολή, Χώρος-χρόνος, Εξάρτηση, Συγχρονία – διαχρονία.
	Πραγματολογικά στοιχεία και σχήματα λόγου	Να αναπτύξουν τη δυνατότητα πρόσληψης του αξιακού περιεχομένου των μηνυμάτων του ομιλούντος, ανάλογα με τις πραγματολογικές και σημασιολογικές αποχρώσεις του λόγου του (κυριαλεξία, μεταφορά, χιούμορ, ειρωνεία, υπαινιγμός κ.λπ.)	Πολιτισμός, Πληροφορία, Χώρος-χρόνος, Ομοιότητα-διαφορά, Μεταβολή.
A, B,	Μιλώ Κώδικες προφορικής επικοινωνίας	Να χρησιμοποιούν αποτελεσματικά κώδικες προφορικής επικοινωνίας για διάφορους σκοπούς και να αξιοποιούν τα παραγλωσσικά	Επικοινωνία, Πολιτισμός, Σύστημα,

Γ	νωνίας	κά και εξωγλωσσικά στοιχεία του λόγου	Χώρος-χρόνος, Αλληλεπίδραση.
	Γραμματική Βλ. Στον άξονα «Ακούω και κατανοώ»	Να εκφράζονται προφορικά σε προσεγγμένο λόγο και με το προσωπικό ύφος τους και να προσαρμόζουν το λόγο τους στο επικοινωνιακό πλαίσιο, αξιοποιώντας τα μορφοσυντακτικά και λεξιλογικά δεδομένα	Σύστημα, Μεταβολή, Χώρος-χρόνος, Εξάρτηση, Συγχρονία –διαχρονία.
	Πραγματολογικά στοιχεία και σχήματα λόγου	Να εμπλουτίζουν το λόγο τους με πραγματολογικές και σημασιολογικές αποχρώσεις (κυριολεξία, μεταφορά, χιούμορ, ειρωνεία, υπαινιγμός κ.λπ.)	Πολιτισμός, Χώρος-χρόνος, Ομοιότητα-διαφορά, Μεταβολή.
A, B, Γ	Διαβάζω και κατανοώ Σήματα και κώδικες γραπτής επικοινωνίας Ποικιλία κειμενικών ειδών	Να αναγνωρίζουν με ευχέρεια τα μηνύματα από γραπτούς κώδικες και σήματα επικοινωνίας εντοπίζοντας τις προθέσεις του πομπού Να αναγνωρίζουν τις διαφορές ανάμεσα στα κειμενικά είδη, να εντοπίζουν τον τρόπο οργάνωσης και το ύφος τους και να αξιολογούν την αποτελεσματικότητά τους, ανάλογα με την περίπτωση επικοινωνίας	Επικοινωνία, Πολιτισμός, Σύστημα, Χώρος-χρόνος, Αλληλεπίδραση, Πληροφορία, Ομοιότητα – διαφορά, Μεταβολή.
	Γραμματική Βλ. Στον άξονα «Ακούω και κατανοώ»	Να εντοπίζουν τις μορφοσυντακτικές και λεξιλογικές επιλογές του γράφοντος και να εξετάζουν την καταλληλότητά τους ανάλογα με την περίπτωση επικοινωνίας	Σύστημα, Μεταβολή, Χώρος-χρόνος, Εξάρτηση, Συγχρονία –διαχρονία.
	Πραγματολογικά στοιχεία και σχήματα λόγου	Να αντιλαμβάνονται το αξιακό περιεχόμενο των κειμένων, ανάλογα με τις πραγματολογικές και σημασιολογικές αποχρώσεις τους (κυριολεξία, μεταφορά, χιούμορ, ειρωνεία, υπαινιγμός κ.λπ.)	Πολιτισμός, Χώρος-χρόνος, Ομοιότητα-διαφορά, Μεταβολή
A, B, Γ	Γράφω Κώδικες γραπτής επικοινωνίας	Να συντάσσουν κείμενα διαφορετικού είδους ανάλογα με τον αποδέκτη, το σκοπό και την περίπτωση επικοινωνίας	Επικοινωνία, Πολιτισμός, Σύστημα, Χώρος-χρόνος, Αλληλεπίδραση.
	Γραμματική Βλ. Στον άξονα «Ακούω και κατανοώ»	Να εκφράζονται γραπτά στο δοκιμιακό λόγο με το προσωπικό ύφος τους και να προσαρμόζουν το λόγο τους σε διαφορετικά κειμενικά είδη, αξιοποιώντας τα αντίστοιχα μορφοσυντακτικά και λεξιλογικά δεδομένα	Σύστημα, Μεταβολή, Χώρος-χρόνος, Εξάρτηση, Συγχρονία –διαχρονία.
	Πραγματολογικά στοιχεία και σχήματα λόγου	Να εμπλουτίζουν τα κείμενά τους με πραγματολογικές και σημασιολογικές αποχρώσεις (κυριολεξία, μεταφορά, χιούμορ, ειρωνεία, υπαινιγμός κ.λπ.)	Πολιτισμός, Χώρος-χρόνος, Ομοιότητα-διαφορά, Μεταβολή.

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ

1. Ειδικό σκοπό

Με τη διδασκαλία της Γλώσσας στο Γυμνάσιο επιδιώκονται οι παρακάτω επιμέρους σκοποί:

Να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές τη σημασία του λόγου για τη συμμετοχή στην κοινωνική ζωή ώστε είτε ως πομπή είτε ως δέκτης του λόγου να μετέχουν στα κοινά ως ελεύθεροι δημοκρατικοί πολίτες με κριτική και υπεύθυνη στάση για τα ζητήματα της εθνικής τους καθώς και της παγκόσμιας κοινότητας.

Με την κατάκτηση της γλώσσας να εξελιχθούν σε άτομα με ολοκληρωμένη προσωπικότητα, αυτοπεποίθηση και δημιουργική σκέψη.

Να εκτιμήσουν τη σημασία της γλώσσας ως βασικού φορέα της έκφρασης και του πολιτισμού κάθε λαού.

Να επισημάνουν τη δομή και τις ιδιαιτερότητες της εθνικής τους γλώσσας.

Να εκτιμήσουν την πολιτιστική τους παράδοση, της οποίας βασικό στοιχείο και φορέας είναι η γλώσσα.

Να κατανοήσουν ότι οι αλληλοεπιδράσεις των λαών αποτυπώνονται και στη γλώσσα τους.

Να σέβονται τη γλώσσα κάθε λαού, ως βασικό στοιχείο του πολιτισμού τους και να προετοιμάζονται να ζήσουν ως πολίτες σε μια πολυπολιτισμική Ευρώπη.

Ειδικότερα με τη διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας επιδιώκεται οι μαθητές:

Να αναγνωρίσουν και να εκτιμήσουν τη μακρόχρονη πορεία της ελληνικής γλώσσας και τον πλούτο των διαλεκτικών της μορφών.

Να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν τα δομικά και γραμματικά στοιχεία της νεοελληνικής γλώσσας στον προτασιακό και κειμενικό λόγο ώστε να κατανοούν και να αιτιολογούν και τις τυχόν παρεκκλίσεις ή ανατροπές των παραπάνω στοιχείων.

Να αναγνωρίζουν και να αιτιολογούν τις επιδράσεις άλλων γλωσσών στη νεοελληνική γλώσσα.

Να κατανοήσουν ότι η προσπάθεια για τη βελτίωση του γλωσσικού επιπέδου δεν περιορίζεται μόνο στο μάθημα της γλωσσικής διδασκαλίας, αλλά εκτείνεται σε όλα τα μαθήματα και σε όλες τις εκδηλώσεις και δραστηριότητες της σχολικής και εξωσχολικής ζωής.

Να ασκηθούν στο να επιλέγουν και να χρησιμοποιούν με επιτυχία το ανάλογο επίπεδο λόγου σε κάθε περίπτωση επικοινωνίας.

Να αναγνωρίζουν τις διάφορες κειμενικές μορφές, π.χ. ημερολόγιο, βιογραφικό σημείωμα, επιστολή κτλ. και να τα χρησιμοποιούν με το πιο κατάλληλο για την περίπτωση επίπεδο λόγου.

Να αναγνωρίζουν τα παραγλωσσικά και εξωγλωσσικά στοιχεία της νεοελληνικής γλώσσας.

Να εκτιμήσουν την αξία του διαλόγου και να ασκηθούν στο είδος αυτό του λόγου -βασικού στοιχείου του δημοκρατικού πολιτεύματος-, καθώς και στην κριτική αντιμετώπιση διαφορετικών απόψεων.

Να διευρύνουν το λεξιλόγιό τους με τη συστηματικότερη χρήση των λεξικών.

Να εξοικειωθούν με τους χώρους των βιβλιοθηκών και γενικά των κέντρων πληροφόρησης και τεκμηρίωσης, από όπου μπορούν να αντλούν τις απαραίτητες για κάθε περίπτωση πληροφορίες.

Να εξοικειωθούν στην άντληση και συλλογή στοιχείων και πληροφοριών και στην παραγωγή λόγου τεκμηριωμένου και σύνθετου.

Να αναπτύξουν πνεύμα συνεργασίας και ομαδικότητας στη σχολική και εξωσχολική ζωή.

Να μπορούν να συγκεντρώνουν στοιχεία και πληροφορίες από διάφορες πηγές (γραπτές ή προφορικές), να τις επεξεργάζονται και τέλος να συνθέτουν μια εργασία στην οποία να εκφράζουν και να τεκμηριώνουν τις δικές τους απόψεις και ιδέες.

Να εξοικειωθούν με την τεχνολογία της πληροφορικής ώστε να μπορούν να διαβάζουν και να γράφουν κείμενα μέσω των Η/Υ και να επικοινωνούν μέσω των Η/Υ ως πομπή ή δέκτης.

Ως προς τους μαθητές, που δεν έχουν την ελληνική ως πρώτη / μητρική γλώσσα (αλλοδαποί, παλιννοστούντες), επιδιώκεται η εξοικείωση και εκμάθηση της ελληνικής με τη χρήση της πρώτα σε ρεαλιστικές καταστάσεις της σχολικής και εξωσχολικής ζωής, με σεβασμό, όμως, συγχρόνως και προς την πρώτη / μητρική γλώσσα των μαθητών αυτής της κατηγορίας.

2. Στόχοι, Θεματικές ενότητες, Ενδεικτικές δραστηριότητες, Διαθεματικά σχέδια εργασίας

ΤΑΞΗ Α'

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες ¹
1η Ενότητα: Προφορικός και γραπτός λόγος		
Ο μαθητής επιδιώκεται: Να αρχίσει να συνειδητοποιεί τους παράγοντες της επικοινωνίας: ποιος μιλάει / γράφει, σε ποιον, για ποιο σκοπό, με ποιο θέμα, πού, πότε	Γνωρίσματα του προφορικού και του γραπτού λόγου στην επικοινωνία.	Ο μαθητής ακούει / διαβάζει από όλα τα γνωστικά αντικείμενα και από άλλες πηγές μια ποικιλία κειμένων και προσδιορίζει τους παράγοντες επικοινωνίας.
Να αντιληφθεί τη σημασία των διάφορων κωδίκων για την επικοινωνία και τον ιδιαίτερο ρόλο του γλωσσικού κώδικα.	Διάφοροι κώδικες επικοινωνίας – Σήματα.	Συνειδητοποιεί με κατάλληλα παραδείγματα και εικόνες την ποικιλία των κωδίκων επικοινωνίας (Κ.Ο.Κ., νοηματική γλώσσα, κώδικας διαφήμισης, γλώσσα μαθηματικών, κινησιολογικός κώδικας κ.λπ.).
Να συνειδητοποιήσει τους παράγοντες της επικοινωνίας στο γραπτό λόγο.	Ιδιαιότητες της γραπτής επικοινωνίας.	Μελετά διάφορα κείμενα και εντοπίζει τον πομπό και το δέκτη, το σκοπό για τον οποίο γράφτηκε το κείμενο κτλ.
Να κατανοήσει ότι υπάρχουν διάφορα σημασιολογικά είδη προτάσεων που χρησιμοποιούνται διαφορετικά στο λόγο.	Απλή πρόταση: καταφατικές / αρνητικές / ερωτηματικές / θαυμαστικές-επιφωνηματικές / απορητικές προτάσεις.	Εντοπίζει τις χρήσεις των διάφορων ειδών προτάσεων σε σχέση με τις περιστάσεις και την πραγματολογική τους αξία (π.χ. ερώτηση: παράκληση, προσφορά, ειρωνεία κ.λπ.) Συμμετέχει σε παιχνίδια ρόλων αξιοποιώντας τα είδη των προτάσεων (Λογοτεχνία, Θρησκευτικά, Αισθητική Αγωγή).
2η Ενότητα: Είδη λόγου και περιστάσεις επικοινωνίας		
Να αντιληφθεί ότι υπάρχουν δια-	Είδη προφορικού	Παρακολουθεί / διαβάζει μια συζήτηση, μία ιστοσελίδα στο

¹ Οι δραστηριότητες με πλάγια γράμματα προτείνονται ως διαθεματικές και ανταποκρίνονται στις προτεινόμενες διαθεματικές έννοιες της 3^{ης} στήλης του πίνακα του αντίστοιχου ΔΕΠΠΣ.

φορετικά είδη λόγου.	και γραπτού λόγου.	Διαδίκτυο, ένα δελτίο καιρού, μια μουσική εκπομπή, μια διαφήμιση κ.λπ. (Φυσική, Μουσική, Λογοτεχνία).
Να συνειδητοποιήσει ότι κάθε είδος λόγου απαιτεί την ανάλογη γλωσσική ποικιλία και ότι το μέσο (δίαυλος) και η περίσταση επικοινωνίας επηρεάζουν τη μορφή και την οργάνωση του μηνύματος.	Επιλογή κατάλληλου λεξιλογίου. Επιλογή κατάλληλου επιπέδου προφορικού / γραπτού λόγου.	Προσέχει τη γλωσσική ποικιλία που χρησιμοποιείται σε κάθε περίπτωση προφορικής / γραπτής επικοινωνίας (ειδικά λεξιλόγια, επίσημο / οικείο επίπεδο λόγου κ.λπ.). Μελετά ή διαβάσει δυνατά με τον κατάλληλο χρωματισμό φωνής μια ποικιλία σχολικών και εξωσχολικών κειμένων και σχολιάζει ομοιότητες, διαφορές κ.λπ.
Να αντιληφθεί το ρόλο της παραγράφου σε ένα κείμενο. Να συνειδητοποιήσει τα μέρη της παραγράφου (θεματική περίοδος - σημαντικές λεπτομέρειες - κατακλείδα).	Παράγραφος. Η παράγραφος ως νοηματική ενότητα. Τα μέρη της.	Αναλύει κείμενα διαφόρων ειδών σε παραγράφους και αναγνωρίζει τη σημασία της κάθε παραγράφου για το κείμενο ως όλο (Λογοτεχνία, Ιστορία, Φυσικές Επιστήμες, Αισθητική Αγωγή). Αντιλαμβάνεται τη λειτουργία των μερών της παραγράφου και τη σημασία τους για τη δομή της.
3η Ενότητα: Περιγραφή, Αφήγηση, Επιχειρηματολογία, Περίληψη		
Να εκφράζεται σε οικείο ακροατήριο ή να γράφει απλά κείμενα, λαμβάνοντας υπόψη τις διάφορες παραμέτρους και περιστάσεις επικοινωνίας (περιγραφή / αφήγηση, ακροατές / αναγνώστες, σαφήνεια στη διατύπωση κ.λπ.).	Περιγραφικός και αφηγηματικός τρόπος. Οργάνωση της περιγραφής. Βασικά στοιχεία και τεχνικές της αφήγησης.	Διατυπώνει προφορικά ή γράφει με σαφήνεια μικρές περιγραφές και αφηγήσεις συμπεριλαμβάνοντας τις πληροφορίες που χρειάζεται ο συγκεκριμένος κάθε φορά αποδέκτης.
Να προσέχει και να κατανοεί το ρόλο των λέξεων στις περιγραφές και τις αφηγήσεις.	Λεκτική διατύπωση.	Παρατηρεί και σχολιάζει το ρόλο, π.χ., των επιθέτων στην περιγραφή προσώπων, τόπων κ.λπ., ή των ρημάτων και των χρονικών προσδιορισμών στην εξέλιξη μιας αφήγησης.
Να παρακολουθεί συζητήσεις ή να διαβάσει κείμενα αξιολογώντας τα επιχειρήματα του πομπού και την αποτελεσματικότητά τους. Να ασκείται στη σύνταξη κειμένων με επιχειρηματολογία, σε θέματα κατάλληλα για την ηλικία του.	Αποφαντικός / κριτικός τρόπος. Η επιχειρηματολογία και η οργάνωσή της.	Εντοπίζει και σχολιάζει τα επιχειρήματα ενός ομιλητή ή ενός συγγραφέα. Αναπτύσσει κείμενα στα οποία αιτιολογεί και τεκμηριώνει την άποψή του με επιχειρήματα, σε θέματα που έχουν σχέση με τα ενδιαφέροντά του, π.χ. για το βιβλίο, για τη διαφήμιση, για τη σχολική ζωή κ.λπ. (Λογοτεχνία, Μαθηματικά κ.ά.).
Να μπορεί να αντιληφθεί μέσα από κατάλληλα παραδείγματα τη σχέση της περίληψης με το κείμενο από το οποίο προέρχεται.	Περίληψη	Μελετά κείμενα διαφόρων ειδών και τις περιλήψεις τους και παρατηρεί τη διαδικασία που οδηγεί από τα κύρια σημεία της κάθε παραγράφου στην περίληψη ενός κειμένου. Συγκεντρώνει περιλήψεις από οπισθόφυλλα βιβλίων, από οδηγίες χρήσης παιχνιδιών, αντικειμένων, φαρμάκων και κειμένων από ιστοσελίδες του Διαδικτύου. Σχολιάζει την επάρκεια και την αυτονομία τους (Λογοτεχνία, Βιολογία, Πληροφορική).
Να κατανοήσει τη μορφική ποικιλία των κειμενικών ειδών σε συνάρτηση με τους επικοινωνιακούς σκοπούς που υπηρετούν.	Κειμενικά είδη.	Εξετάζει διαφορετικά είδη κειμένων, όπως αφηγηματικά, περιγραφικά και χρηστικά, εντοπίζει τα κυριότερα γλωσσικά και δομικά χαρακτηριστικά τους και τα αιτιολογεί με βάση το είδος λόγου στο οποίο ανήκουν.
4η Ενότητα: Ουσιαστικά και επίθετα, Περιγραφή		
Να αντιληφθεί το ρόλο του ουσιαστικού στην πρόταση και στη φράση. Να κατανοήσει τη συντακτική δομή της ονοματικής φράσης (άρθρο – επίθετο – ουσιαστικό).	Ονοματική φράση. Επιθετικός προσδιορισμός.	Συζητά το ρόλο του ουσιαστικού ως κύριου συστατικού της πρότασης. Επισημαίνει τη λειτουργία της ονοματικής φράσης στην πρόταση μέσα από κείμενα και παραδείγματα.
Να διακρίνει τις διαφορετικές κλίσεις των ουσιαστικών και των επιθέτων.	Κλίση ουσιαστικών και επιθέτων.	Μέσα από κατάλληλους πίνακες και ασκήσεις, εξοικειώνεται με τις κλίσεις των ουσιαστικών και των επιθέτων (κείμενα από όλα τα γνωστικά αντικείμενα).
Να αντιληφθεί τους κυριότερους μηχανισμούς λεξιλογικής δημιουργίας μέσω της παραγωγής και της σύνθεσης.	Παραγωγή και σύνθεση.	Συνειδητοποιεί μέσα από παραδείγματα τους κυριότερους τρόπους παραγωγής λέξεων και τις σημασίες των παραγωγικών καταλήξεων. Παρατηρεί σε κατάλληλα κείμενα ή σε παραδείγματα τον

		<p>τρόπο σχηματισμού σύνθετων λέξεων. Μαθαίνει να προσέχει τα συστατικά στοιχεία μιας λέξης, και να διερευνά την τελική σημασία της, π.χ. <i>δισ+ εγγονός = δισέγγονο</i>, <i>δυσ + τύχη = δυστυχία</i>.</p> <p>Συγκρίνει λέξεις που έχουν ένα κοινό συνθετικό, π.χ. <i>γράφω</i>, και παρατηρεί τις ποικίλες σημασίες των συνθέτων που δημιουργούνται.</p> <p>Δημιουργεί δικές του σύνθετες λέξεις ενταγμένες σε προτάσεις.</p>
Να διακρίνει το ρόλο του επιθέτου και του ουσιαστικού (κυρίως) στην περιγραφή.	Το ουσιαστικό και το επίθετο στην περιγραφή.	<p>Μέσα από κατάλληλα κείμενα και ασκήσεις, εντοπίζει την ιδιαίτερη σημασία που έχουν ορισμένα ουσιαστικά και επίθετα για μια περιγραφή, π.χ. ενός αντικειμένου ή χώρου κ.ο.κ.</p> <p>Μελετάει κείμενα και συζητάει το αποτέλεσμα από την προσθήκη του επιθέτου δίπλα στο ουσιαστικό.</p>
Να κατανοήσει ότι η χρήση του προφορικού λόγου συνεπάγεται την εμφάνιση παραγλωσσικών και εξωγλωσσικών στοιχείων.	Παραγλωσσικά και εξωγλωσσικά στοιχεία στον προφορικό λόγο.	Εντοπίζει σε διάφορες περιστάσεις παραγλωσσικά και εξωγλωσσικά στοιχεία σε έναν ομιλητή.
5η Ενότητα: Το ρήμα, Αφήγηση		
Να αντιληφθεί το ρόλο του ρήματος στην πρόταση και στη ρηματική φράση.	Ρηματική φράση.	Επισημαίνει τη λειτουργία της ρηματικής φράσης στην πρόταση και τη συγκρίνει με την ονομαστική φράση μέσα από κείμενα και παραδείγματα.
Να συνειδητοποιήσει τη σχέση των παρεπόμενων του ρήματος με τη σημασία του.	Συζυγία, φωνή, ποιόν, διάθεση, χρόνος, πρόσωπο του ρήματος	Μελετά, μέσα από κείμενα, τις πληροφορίες που δίνουν για το ρήμα η συζυγία, η φωνή, ο χρόνος, το πρόσωπο, ο αριθμός του ρήματος και στη συνέχεια κατανοεί ότι οι πληροφορίες σχετίζονται είτε με την κλίση του ρήματος είτε με το σημασιολογικό του φορτίο.
Να διακρίνει τα πλήρη από τα συνδετικά ρήματα.	Προτάσεις με πλήρες ρήμα και με συνδετικό και επίθετο / ουσιαστικό.	Εντοπίζει σε κείμενα ή φράσεις ρήματα πλήρη και ρήματα συνδετικά.
Να αντιληφθεί τους τρόπους παραγωγής ρημάτων.	Παράγωγα ρήματα	Εντοπίζει σε παραδείγματα / κείμενα παραγωγικές καταλήξεις για τη δημιουργία ρημάτων από διάφορες λεξιλογικές βάσεις (Λογοτεχνία, Αρχαία Ελληνικά από μετάφραση, Ξένες Γλώσσες).
Να διακρίνει το ρόλο του ρήματος (κυρίως) στην αφήγηση.	Το ρήμα στην αφήγηση.	Μέσα από κατάλληλα κείμενα και ασκήσεις, εντοπίζει τη σημασία που έχουν ορισμένα ρήματα για τη λειτουργικότητα της αφήγησης.
6η Ενότητα: Σύνταξη των ουσιαστικών, Παράγραφος		
Να κατανοήσει τις λειτουργίες του ουσιαστικού στην πρόταση.	Συντακτικές λειτουργίες των πτώσεων.	Μελετά και διαπιστώνει ότι οι πτώσεις είναι συνάρτηση της συντακτικής λειτουργίας ενός ουσιαστικού, π.χ. ονομαστική → υποκείμενο, αιτιατική → αντικείμενο.
Να αντιληφθεί το ρόλο του ουσιαστικού ως ομοιόπτωτου προσδιορισμού.	Ομοιόπτωτοι προσδιορισμοί (παράθεση, επεξήγηση).	Με κατάλληλα κείμενα και ασκήσεις παρατηρεί το ρόλο του ουσιαστικού ως ομοιόπτωτου προσδιορισμού και διακρίνει την παράθεση από την επεξήγηση.
Να αντιληφθεί το ρόλο του ουσιαστικού ως ετερόπτωτου προσδιορισμού.	Ετερόπτωτοι προσδιορισμοί.	Διερευνά τις διάφορες σημασίες που μπορεί να πάρει το ουσιαστικό ως ετερόπτωτος προσδιορισμός, κυρίως στη γενική πτώση.
Να αντιληφθεί τους τρόπους σχηματισμού παράγωγων ουσιαστικών.	Παράγωγα ουσιαστικά.	Εξετάζει σε παραδείγματα ή σε κείμενα τους μηχανισμούς παραγωγής ουσιαστικών με συνδυασμό παραγωγικών καταλήξεων με διάφορες λεξιλογικές βάσεις (Λογοτεχνία, Αρχαία Ελληνικά από πρωτότυπο, Ξένες Γλώσσες).
Να διακρίνει τα κύρια σημεία σε ένα κείμενο που διαβάζει, αναγνωρίζοντας τις παραγράφους.	Παράγραφος, κύρια σημεία, πλαγιότιτλοι.	Σε κείμενα όλων των γνωστικών αντικειμένων εντοπίζει στην πράξη τους τρόπους ανάπτυξης των παραγράφων. Βάζει τον κατάλληλο πλαγιότιτλο στην παράγραφο (Λογο-

του, και να χρησιμοποιεί πλαγιό- πιλους.		τεχνία, Αρχαία Ελληνικά από μετάφραση, Ιστορία, Βιολογία κ.ά.).
7η Ενότητα: Άρθρα και επίθετα, Περιγραφή		
Να αντιληφθεί τη διαφορά ανάμε- σα στο οριστικό και στο αόριστο άρθρο. Να εξοικειωθεί με τους κλιτικούς τύπους των άρθρων, απλούς και σύνθετους.	Το οριστικό και το αόριστο άρθρο. Κλίση των αρ- θρων.	Αναγνωρίζει σε κείμενα από διάφορα γνωστικά αντικείμενα τους τύπους και τις σημασίες των άρθρων.
Να αντιληφθεί ο μαθητής τη λει- τουργία του επιθέτου στην πρότα- ση.	Επιθετικός προσ- διορισμός – ου- σιαστικοποίηση του επιθέτου.	Μελετάει κείμενα και συζητάει το αποτέλεσμα από την προσθήκη του επιθέτου δίπλα στο ουσιαστικό. Διακρίνει τη θέση του επιθέτου σε σχέση με το ουσιαστικό και συνειδητοποιεί τις επιπτώσεις στο νόημα της πρότασης από τη μετακίνηση του επιθέτου. Επισημαίνει διάφορες περιπτώσεις ουσιαστικοποίησης του επιθέτου.
Να αντιληφθεί τους τρόπους πα- ραγωγής επιθέτων.	Παράγωγα επίθε- τα	Ξεχωρίζει σε παραδείγματα ή σε άλλα κείμενα παραγωγι- κές καταλήξεις για τη δημιουργία επιθέτων από διάφορες λεξιλογικές βάσεις (Λογοτεχνία, Αρχαία Ελληνικά από με- τάφραση, Ξένες Γλώσσες).
Να συστηματοποιήσει τις γνώσεις του για την οργάνωση της περι- γραφής στον άξονα του χώρου.	Περιγραφή	Διακρίνει σε κείμενα την οργάνωση της περιγραφής. Επι- πλέον, παρατηρεί την πορεία από το γενικό στο λεπτομε- ρές. Παρατηρεί μέσα σε κατάλληλα κείμενα την περιγραφή δια- φόρων «αντικειμένων» (περιγραφή χώρου, προσώπου, καταστάσεων) (Λογοτεχνία, Βιολογία, Γεωγραφία κ.ά.).
8η Ενότητα: Παρατακτικός λόγος, Αφήγηση		
Να κατανοήσει τους τρόπους πα- ρατακτικής σύνδεσης των προτά- σεων.	Παρατακτική σύνδεση Σύνδεσμοι που συνδέουν τις προτάσεις παρα- τακτικά.	Αντιλαμβάνεται τη λειτουργικότητα της παρατακτικής σύν- δεσης σε ένα κείμενο, π.χ. σε ένα παραμύθι. Συντάσσει κείμενα χρησιμοποιώντας παρατακτικό λόγο.
Να αντιληφθεί τη λειτουργία του ασύνδετου σχήματος στο κείμενο.	Ασύνδετο σχήμα	Παρατηρεί τη λειτουργικότητα του ασύνδετου σχήματος π.χ. σε ένα περιγραφικό κείμενο με πολλά επίθετα, και αντιλαμβάνεται πώς λειτουργεί η στίξη στην περίπτωση αυτή.
Να αντιληφθεί τις χρήσεις της στί- ξης στον παρατακτικό λόγο.	Στίξη στον παρατακτικό λόγο.	Κατανοεί τη λειτουργικότητα της στίξης στην παρατακτική σύνδεση και το ασύνδετο σχήμα και ασκείται στη χρήση στίξης σε αντίστοιχα κείμενα.
Να είναι σε θέση ο μαθητής να επισημαίνει σε ένα γραπτό κείμενο τα στοιχεία της αφήγησης (πρό- σωπα, γεγονότα, αίτια των γεγο- νώντων κτλ.) και τις τεχνικές της αφήγησης (την οπτική γωνία και το χρόνο στην αφήγηση, τον αφηγητή κ.λπ.).	Αφήγηση	Σε ένα αφηγηματικό κείμενο: - αντιλαμβάνεται την εξέλιξη των γεγονότων διακρίνει τα περιγραφικά μέρη από τα αφηγηματικά και σχοliάζει τη λειτουργία τους, - ανιχνεύει τον αφηγητή και την οπτική γωνία της αφήγη- σης, σε μια πρώτη προσέγγιση, - διακρίνει τις αναδρομικές και τις προοικονομικές αφηγή- σεις.
9η Ενότητα: Συνταγματικός και παραδειγματικός άξονας		
Να αντιληφθεί την ευελιξία της ελληνικής γλώσσας, με το συν- δυασμό συνταγμάτων και τη μετα- κίνηση λεκτικών συνόλων, οριζό- ντια, μέσα στην πρόταση.	Συνταγματικός άξονας	Εξετάζει το συνδυασμό των συνταγμάτων στην πρόταση. Εξετάζει, επίσης, τα όρια των συνδυασμών, ώστε να δι- νουν νόημα αποδεκτό στη Νεοελληνική γλώσσα. Μετακινεί λεκτικά σύνολα και σημειώνει τις σημασιολογικές διαφορές που προκύπτουν.
Να αντιληφθεί την οικονομία της γλώσσας με την αντικατάσταση λεκτικών μονάδων στον κάθετο άξονα.	Παραδειγματικός άξονας	Παρατηρεί την αντικατάσταση λεκτικών μονάδων με την ίδια λειτουργία. Παρατηρεί, για παράδειγμα, την αντικατά- σταση του υποκειμένου ή του αντικειμένου με αντωνυμία ή με μια πρόταση. Παρατηρεί και ασκείται στην αντικατάστα-ση λεκτικών μο-

		νάδων με άλλες που έχουν διαφορετική σημασία, με αντίστοιχες αλλαγές στο νόημα του εκφωνήματος κάθε φορά.
Να κατανοεί το λεξιλόγιο μιας ποιητικής κειμένων με θέματα που τον ενδιαφέρουν, κατάλληλα για την ηλικία του. Να αντιλαμβάνεται τη σημασία των λέξεων ανάλογα με τα συμφραζόμενα.	Κατανόηση του λεξιλογίου σε ποιητικά κείμενα.	Ασκείται στην κατανόηση του λεξιλογίου κειμένων από διάφορα είδη λόγου που διαβάζει. Αν αμφιβάλλει για τη σημασία ορισμένων λέξεων, προσπαθεί να αντιληφθεί το νόημά τους από τα συμφραζόμενα. Χρησιμοποιεί ερμηνευτικά λεξικά (Λογοτεχνία, Αρχαία Ελληνική Γραμματεία, Θρησκευτικά, Μαθηματικά, Βιολογία, Χημεία).
Να ασκηθεί στο μετασχηματισμό ενός απλού κειμένου σε διαφορετικό είδος λόγου.	Μετασχηματισμός κειμένων.	Πάνω σε θέμα που του είναι οικείο, αλλάζει τις παραμέτρους της επικοινωνίας, ώστε να προκύψει διαφορετικό είδος λόγου, μολονότι το θέμα παραμένει το ίδιο, π.χ. μετασχηματίζει μια είδηση για τη μόλυνση του περιβάλλοντος σε επιστολή προς την τοπική αυτοδιοίκηση.
10η Ενότητα: Υποτακτική σύνδεση – Σημεία στίξης		
Να αντιληφθεί την ιδιαίτερη δομή και λειτουργία του υποταγμένου λόγου.	Οι δευτερεύουσες προτάσεις.	Διακρίνει μέσα από κατάλληλα κείμενα την παρατακτική σύνδεση από την υποτακτική. Μετασχηματίζει απλό παρατακτικό λόγο σε υποτακτικό και παρατηρεί τις διαφορές.
Να συνειδητοποιήσει το ρόλο των υποτακτικών συνδέσμων στο σχηματισμό δευτερευουσών προτάσεων.	Υποτακτικοί σύνδεσμοι.	Διακρίνει διάφορα είδη δευτερευουσών προτάσεων. Παρατηρεί τη συντακτική τους θέση, αλλά και τις αλλαγές στο νοηματικό τους περιεχόμενο ανάλογα με τους συνδέσμους.
Να αντιληφθεί τη λειτουργικότητα των σημείων στίξης γενικά και ειδικότερα της τελείας και του κόμματος στην παρατακτική και υποτακτική σύνδεση προτάσεων.	Τα κυριότερα σημεία στίξης.	Μέσα από διάφορα κείμενα (π.χ. δοκιμακτά, λογοτεχνικά, επιστημονικά) αναγνωρίζει το ρόλο των σημείων στίξης, ιδιαίτερα της τελείας και του κόμματος, στη σύνταξη της πρότασης. Ασκήεται στη χρήση διάφορων σημείων στίξης στα κείμενά του. Συνειδητοποιεί τη λειτουργικότητα των σημείων στίξης και τη σχέση τους με τον προφορικό λόγο: αντιλαμβάνεται, π.χ., ότι η απορία, ο θαυμασμός, η έκπληξη δηλώνονται στο γραπτό λόγο με το θαυμαστικό, ο ερωτηματικός τόνος με το ερωτηματικό κ.λπ. Μετατρέπει κείμενο προφορικού λόγου σε γραπτό σημειώνοντας τα κατάλληλα σημεία στίξης.
Να εξοικειωθεί με τη χρήση λεξικών διαφόρων ειδών και ιδίως ερμηνευτικών.	Χρήση λεξικών.	Ασκήεται στη χρήση των λεξικών και αναγνωρίζει τις συντομογραφίες και τα σύμβολά τους. Εντοπίζει με ευχέρεια και εφαρμόζει στην άγνωστη λέξη το ερμηνευτικό που σχετίζεται με συγκεκριμένα συμφραζόμενα ενός κειμένου.

Σύνολο ωρών: 65

ΤΑΞΗ Β'

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
1η Ενότητα: Το υποκείμενο, Παράγραφος		
Ο μαθητής επιδιώκεται: Να αντιληφθεί τη λειτουργία του υποκειμένου στην πρόταση. Να συνειδητοποιήσει τις διάφορες μορφές του υποκειμένου (ουσιαστικό, αντωνυμία, πρόταση).	Μορφές του υποκειμένου.	Ο μαθητής: Εντοπίζει τα υποκείμενα σε κείμενα από διάφορα γνωστικά αντικείμενα και μαθαίνει να διακρίνει τα είδη του. Σε επιλεγμένα κείμενα επιχειρεί να αντικαταστήσει τα υποκείμενα με άλλα διαφορετικής μορφής (Λογοτεχνία, Αρχαία Ελληνικά από μετάφραση και πρωτότυπο, Ιστορία, Θρησκευτικά, Φυσική κ.ά.).
Να κατανοήσει ότι το υποκείμενο συμφωνεί με το ρήμα στο πρόσωπο και τον αριθμό.	Συμφωνία υποκειμένου – ρήματος.	Αντικαθιστά σε κατάλληλες ασκήσεις το πρόσωπο και τον αριθμό υποκειμένου και ρήματος.
Να αντιληφθεί ότι πολλές σύνθετες λέξεις έχουν ως α' συνθετικό αχώριστα μόρια.	Σύνθεση με αχώριστα μόρια, λόγια και μη.	Εντοπίζει σε σύνθετες λέξεις από όλα τα γνωστικά αντικείμενα τα αχώριστα μόρια και τα διακρίνει σε λόγια και μη λόγια (Λογοτεχνία, Αρχαία Ελληνικά από μετάφραση και

ριστα μόρια.	και μη.	πρωτότυπο, Ιστορία, Θρησκευτικά, Φυσική κ.ά.).
Να αντιληφθεί, με απλό τρόπο, την οργάνωση μιας παραγράφου με διάφορους τρόπους (απολόγηση, παραδείγματα, σύγκριση, αντίθεση, διαίρεση κ.λπ.), ώστε να μπορεί να υποστηρίξει τις απόψεις του.	Τρόποι ανάπτυξης παραγράφου.	Μελετά κείμενα διαφόρων γνωστικών αντικειμένων και αναγνωρίζει τους διαφορετικούς τρόπους οργάνωσης των παραγράφων τους (Λογοτεχνία, Αρχαία Ελληνικά από μετάφραση, Ιστορία, Θρησκευτικά, Φυσική). Συντάσσει κείμενα των οποίων οι παράγραφοι οργανώνονται με διαφορετικούς τρόπους.
2η Ενότητα: Εγκλίσεις και χρόνοι του ρήματος, Περίληψη		
Να κατανοήσει τις σημασίες των εγκλίσεων στις ανεξάρτητες προτάσεις (το πραγματικό, το ενδεχόμενο, το επιθυμητό κ.λπ.).	Εγκλίσεις στις ανεξάρτητες προτάσεις.	Μαθαίνει να αναγνωρίζει σε κατάλληλα κείμενα από τη Λογοτεχνία, την Ιστορία κ.λπ. τους τύπους και τις σημασίες των εγκλίσεων. Ασκείται προφορικά και γραπτά να χρησιμοποιεί τις εγκλίσεις σε δικά του παραδείγματα.
Να αντιληφθεί τις διαφορετικές χρονικές βαθμίδες του ρήματος στις ανεξάρτητες προτάσεις.	Χρόνοι.	Αναγνωρίζει μελετώντας κατάλληλα κείμενα τις χρονικές βαθμίδες των ρημάτων. Μετασχηματίζει κείμενα διαφόρων γνωστικών αντικειμένων σε άλλες χρονικές βαθμίδες (Λογοτεχνία, Ιστορία, Θρησκευτικά κ.ά.).
Να συνειδητοποιήσει τις διαφορές ανάμεσα στα είδη συνθέτων (παρατακτικά, υποτακτικά, κτητικά κ.λπ.).	Τα είδη συνθέτων.	Αναγνωρίζει σε επιλεγμένα παραδείγματα διαφορετικά είδη συνθέτων που προέρχονται από διαφορετικά γνωστικά αντικείμενα.
Να γράφει την περίληψη ενός κειμένου με τη βοήθεια πλαγιότιτλων.	Περίληψη από πλαγιότιτλους.	Σημειώνει πλαγιότιτλους σε παραγράφους ή ευρύτερες νοηματικές ενότητες διαφόρων κειμένων –ή εναλλακτικά χρησιμοποιεί πλαγιότιτλους που ήδη υπάρχουν στο κείμενο– για να γράψει την περίληψη του κειμένου (Λογοτεχνία, Αρχαία Ελληνικά από μετάφραση, Ιστορία κ.ά.).
3η Ενότητα: Συζυγίες του ρήματος		
Να συνειδητοποιήσει ο μαθητής: ότι η κλίση των ρημάτων βασίζεται στη διάκριση μεταξύ των δύο φωνών και ότι οι δύο αυτές φωνές δεν ταυτίζονται με τις αντίστοιχες διαθέσεις.	Ενεργητική και παθητική φωνή.	Μελετά τους πίνακες ρηματικών κλίσεων και διαπιστώνει ότι πολλά ρήματα διαθέτουν τόσο ενεργητικό όσο και παθητικό κλιτικό υπόδειγμα, ενώ άλλα μόνο το ένα ή το άλλο. Ασκείται να αναγνωρίζει τους ρηματικούς χρόνους και στις δύο φωνές. Διαπιστώνει μέσα από κατάλληλα παραδείγματα ρημάτων ότι η ενεργητική και η παθητική φωνή δεν ταυτίζονται πάντα με τις αντίστοιχες σημασίες (διαθέσεις).
Να αντιληφθεί ότι η κλίση του ενεστώτα και παρατατικού των ρημάτων βασίζεται σε διπλό υπόδειγμα τόσο στην ενεργητική όσο και στην παθητική φωνή.	Α' και Β' συζυγία.	Μελετά τους πίνακες ρηματικών κλίσεων και διαπιστώνει ότι υπάρχουν δύο τρόποι κλίσης του ενεστώτα και παρατατικού πέρα από τη διάκριση των φωνών. Αναγνωρίζει σε κατάλληλα παραδείγματα ρήματα α' και β' συζυγίας.
Να εξοικειωθεί με το α' συνθετικό των σύνθετων λέξεων (ουσιαστικό, επίθετο, αριθμητικό, ρήμα, επίρρημα, πρόθεση, αντωνυμία).	Σύνθεση: α' συνθετικό.	Αναγνωρίζει σε κατάλληλα παραδείγματα ή κείμενα γραπτά και προφορικά (μελετώντας ένα λογοτεχνικό έργο, παρακολουθώντας ένα δελτίο ειδήσεων της τηλεόρασης κ.λπ.) τα α' συνθετικά σύνθετων λέξεων. Σχηματίζει με τα α' συνθετικά δικές του σύνθετες λέξεις ενταγμένες σε λειτουργικό περιβάλλον (Λογοτεχνία, Αισθητική Αγωγή, Γεωγραφία, Φυσική, Χημεία).
Να μάθει να χρησιμοποιεί μεθόδους για τον έλεγχο και τη βελτίωση των κειμένων που παράγει.	Επανέλεγχος της γραπτής έκφρασης.	Λαμβάνει υπόψη τις παρατηρήσεις του καθηγητή και των συμμαθητών του και κάνει διορθώσεις στην ορθογραφία, στη στίξη, στο λεξιλόγιο κ.λπ., Βελτώνει την οργάνωση του κειμένου, ξαναγράφει τμήμα του κυρίου μέρους, έναν άλλο επίλογο κ.λπ., Διορθώνει το κείμενό του με τη βοήθεια του ηλεκτρονικού υπολογιστή.
4η Ενότητα: Το αντικείμενο του ρήματος, Οργάνωση ευρύτερου κειμένου		
Να αντιληφθεί ότι τα ρήματα χωρίζονται σε δύο μεγάλες συντακτικές κατηγορίες (μεταβατικά και αμετά-	Μεταβατικά και αμετάβαρα ρήματα και αντικείμενο.	Εντοπίζει σε κατάλληλα κείμενα μεταβατικά ρήματα και το αντικείμενό τους, καθώς και αμετάβαρα ρήματα.

βατα) ανάλογα με το αν δέχονται ως συμπλήρωμα ένα αντικείμενο.	τα και αντικείμενο.	Διαπιστώνει μέσα από επιλεγμένα παραδείγματα ότι ορισμένα μεταβατικά ρήματα μπορούν να εμφανίζονται με ή χωρίς αντικείμενο ανάλογα με τα συμφραζόμενα. Συντάσσει ένα κείμενο με τέτοια ρήματα και παρατηρεί τις νοηματικές αλλαγές από την παρουσία ή απουσία αντικειμένου στην πρόταση.
Να αντιληφθεί ο μαθητής το ρόλο του αντικειμένου στην πρόταση και τη σπουδαιότητά του ως συμπληρώματος του ρήματος. Να συνειδητοποιήσει τις διάφορες μορφές του αντικειμένου (με ουσιαστικό, αντωνυμία, πρόταση και εμπρόθετο αντικείμενο).	Μορφές του αντικειμένου.	Εντοπίζει τα αντικείμενα σε κείμενα από διάφορες γνωστικές περιοχές και αναγνωρίζει τα είδη τους. Σε επιλεγμένα κείμενα αντικαθιστά τα αντικείμενα με άλλα διαφορετικής μορφής.
Να αντιληφθεί ότι τα ρήματα, ανάλογα με τη σημασία τους και το γραμματικό τους τύπο διακρίνονται σε ενεργητικά, παθητικά, μέσα (αυτοπαθή) και ουδέτερα.	Διαθέσεις του ρήματος.	Αναγνωρίζει τις ρηματικές διαθέσεις μελετώντας κείμενα από διάφορα γνωστικά αντικείμενα (Λογοτεχνία, Μαθηματικά, Ιστορία, χρηστικά κείμενα). Σχηματίζει δικές του προτάσεις χρησιμοποιώντας όλες τις ρηματικές διαθέσεις. Όπου απαιτείται κάνει τις αναγκαίες αλλαγές. Μετατρέπει κατάλληλα κείμενα από την ενεργητική στην παθητική φωνή και το αντίστροφο (Λογοτεχνία, Ιστορία, Φυσική, Ξένες Γλώσσες κ.ά.).
Να μπορεί να οργανώνει το λόγο του σε ευρύτερο κείμενο προσέχοντας τη συνοχή και συνεκτικότητά του.	Οργάνωση ευρύτερου κειμένου (μακροδομής).	Γράφει ευρύτερα κείμενα, προσέχοντας την ομαλή μετάβαση από τη μία παράγραφο στην άλλη, καθώς και την αλληλουχία των νοημάτων. Χρησιμοποιεί σωστά βασικές συνδετικές λέξεις μεταξύ περιόδων και παραγράφων.
5η Ενότητα: Βαθμοί επιθέτου, Περιγραφή και αφήγηση		
Να συνειδητοποιήσει την έννοια της σύγκρισης μέσα από τους βαθμούς του επιθέτου. Να αντιληφθεί το μονολεκτικό και τον περιφραστικό σχηματισμό των παραθετικών του επιθέτου.	Βαθμοί του επιθέτου. Σύγκριση.	Ασκείται στην αναγνώριση των βαθμών των επιθέτων μέσα από φράσεις και κείμενα (Λογοτεχνία, Αρχαία Ελληνικά από μετάφραση, Ιστορία, Θρησκευτικά, Ξένες Γλώσσες). Μετασχηματίζει σε επιλεγμένες προτάσεις παραθετικά επιθέτων από τον ένα βαθμό στον άλλο. Μετατρέπει μονολεκτικά παραθετικά σε περιφραστικά και το αντίστροφο.
Να εξοικειωθεί με το β' συνθετικό των σύνθετων λέξεων και ευρύτερα με το συνδυασμό των δύο συνθετικών τους.	Σύνθεση: β' συνθετικό.	Αναγνωρίζει σε κατάλληλα παραδείγματα τα δύο συνθετικά σύνθετων λέξεων. Σχηματίζει με τα δύο συνθετικά δικές του σύνθετες λέξεις ενταγμένες σε λειτουργικό περιβάλλον (Λογοτεχνία, Αισθητική Αγωγή, Γεωγραφία, Φυσική, Χημεία).
Να ασκηθεί στον περιγραφικό και στον αφηγηματικό τρόπο, απευθυνόμενος κυρίως σε δέκτη που του είναι οικείος.	Οργάνωση και συνοχή περιγραφής και αφήγησης.	Περιγράφει με σαφήνεια ένα πείραμα στη Χημεία, ένα φαινόμενο στη Βιολογία, τη μορφολογία ενός τόπου στη Γεωγραφία κτλ. Στο μάθημα της Ιστορίας αφηγείται παραστατικά ένα ιστορικό γεγονός, προσδιορίζοντας τον τόπο, το χρόνο, τα αίτια και τα αποτελέσματα του γεγονότος, κλπ. Σε κατάλληλες περιστάσεις στην τάξη αφηγείται και στην αφήγησή του ακολουθεί, συνήθως, χρονολογική σειρά στην εξέλιξη των γεγονότων· ορισμένες φορές χρησιμοποιεί και την αναδρομική αφήγηση. Σκιαγραφεί με προσοχή τα πρόσωπα που παίρνουν μέρος στα γεγονότα της αφήγησης και, στο βαθμό που μπορεί, αιτιολογεί τις πράξεις τους. Εφαρμόζει τη γνώση του για την περιγραφή και την αφήγηση και σε γραπτές εργασίες που γίνονται για άλλα μαθήματα, π.χ. σε μια περιγραφή στη Βιολογία ή στη Γεωγραφία, σε μια αφήγηση γεγονότων στην Ιστορία, κ.ο.κ.
Να συλλέγει υλικό από διάφορες πηγές και μαθήματα, και να το χρησιμοποιεί για να συνθέτει απλές εργασίες.	Συλλογή υλικού και σύνθεση απλών εργασιών.	Μελετά διάφορα κείμενα από τα σχολικά βιβλία, από λογοτεχνικά, επιστημονικά βιβλία κτλ. Χρησιμοποιεί τη βιβλιοθήκη του σχολείου ή της περιοχής του σε συγκεκριμένο χρόνο με τη συνεργασία του υπεύθυνου βιβλιοθήκης, για να συλλέξει το κατάλληλο υλικό. Αξιολογεί το υλικό που συνέλεξε και επιλέγει εκείνο ακριβώς που χρειάζεται για τη

σύνθεση της εργασίας.		
6η Ενότητα: Προσωπικές αντωνυμίες		
Να εξοικειωθεί με τις σημασίες, τους συντακτικούς ρόλους και τους κλιτικούς τύπους των προσωπικών αντωνυμιών και με τις συντακτικές / μορφολογικές ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στους αδύνατους και τους δυνατούς τύπους τους.	Αδύνατοι και δυνατοί τύποι προσωπικών αντωνυμιών.	Αναγνωρίζει σε επιλεγμένα κείμενα τους αδύνατους και δυνατούς τύπους των προσωπικών αντωνυμιών και τους συντακτικούς τους ρόλους. Συγκρίνει σε κατάλληλα κείμενα τις σημασιακές χρήσεις αδύνατων και δυνατών τύπων των προσωπικών αντωνυμιών.
Να συνειδητοποιήσει τη λειτουργικότητα της χρήσης των προσωπικών αντωνυμιών (έμφαση και αντιδιαστολή) κυρίως στο επικοινωνιακό πλαίσιο του προφορικού λόγου και στη λογοτεχνία.	Η λειτουργικότητα των προσωπικών αντωνυμιών.	Συντάσσει ένα κείμενο χρησιμοποιώντας μόνο αδύνατους τύπους των προσωπικών αντωνυμιών και στη συνέχεια το μετατρέπει με την προσθήκη δυνατών τύπων, κάνοντας τις αναγκαίες αλλαγές.
Να γνωρίσει τα άλλα είδη αντωνυμιών και να εξοικειωθεί με τους συντακτικούς τους ρόλους.	Τα άλλα είδη αντωνυμιών.	Αναγνωρίζει σε επιλεγμένα κείμενα από διάφορα γνωστικά αντικείμενα τα είδη των αντωνυμιών και τα χρησιμοποιεί σε δικά του κείμενα που εντάσσει σε λειτουργικό περιβάλλον (Λογοτεχνία, Αρχαία Ελληνικά από μετάφραση και πρωτότυπο, Ιστορία κ.ά.).
Να αντιληφθεί ότι οι λέξεις οργανώνονται σε ετυμολογικές οικογένειες με βάση ένα κοινό θέμα ή μια κοινή ρίζα, π.χ. γράφω, γραφή, αντιγράφω, γραφικός κ.λπ. Να κατανοήσει τις ετυμολογικές συγγένειες που υπάρχουν ανάμεσα σε λέξεις με την ίδια παραγωγική κατάληξη ή το ίδιο α' ή β' συνθετικό.	Ετυμολογικές οικογένειες λέξεων.	Δημιουργεί ομάδες λέξεων που διαθέτουν κοινή ρίζα. Δημιουργεί ομάδες λέξεων με την ίδια παραγωγική κατάληξη, το ίδιο α' συνθετικό και το ίδιο β' συνθετικό και εντοπίζει τις κοινές σημασίες.
7η Ενότητα: Τα επιρρήματα, Συνδετικές λέξεις		
Να εξοικειωθεί με τα διάφορα είδη επιρρηματικών προσδιορισμών (με επιρρήματα και επιρρηματικά σύνολα).	Είδη επιρρηματικών προσδιορισμών	Αναγνωρίζει τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς σε κατάλληλα κείμενα και διακρίνει τα είδη στα οποία ανήκουν. Σχηματίζει δικές του φράσεις χρησιμοποιώντας επιρρηματικούς προσδιορισμούς από όλα τα είδη.
Να αφομοιώσει τους τρόπους παραγωγής επιρρημάτων.	Παραγωγή επιρρημάτων.	Σχηματίζει παράγωγα επιρρήματα μετατρέποντας επίθετα και προθετικά σύνολα.
Να μάθει να χρησιμοποιεί συνδετικές λέξεις και εκφράσεις σε γραπτό σύνθετο λόγο.	Οι συνδετικές λέξεις και εκφράσεις και οι χρήσεις τους στο λόγο.	Συντάσσει κείμενα διάφορων ειδών συνδέοντας τις παραγράφους και τις προτάσεις με συνδετικές λέξεις και εκφράσεις (Λογοτεχνία, Αρχαία Ελληνικά από μετάφραση και πρωτότυπο, Ξένες Γλώσσες κ.ά.).
Να αναπτύσσει ποικίλα κείμενα επιλέγοντας κάθε φορά το κατάλληλο επίπεδο ύψους (λεξιλόγιο, σύνταξη, τύποι και γενικά την κατάλληλη γλωσσική ποικιλία).	Ανάπτυξη ποικίλων κειμένων με κατάλληλο ύψος.	Γράφει, σε κατάλληλα διαμορφωμένες επικοινωνιακές περιστάσεις, μια ηλεκτρονική επιστολή (e-mail) σε φιλικό του πρόσωπο, μια εργασία για την τάξη, αλλά και μια επιστολή σε επίσημο πρόσωπο, ένα κείμενο για το σχολικό περιοδικό, κ.ο.κ.
8η Ενότητα: Η μετοχή, Επιχειρηματολογία		
Να εξοικειωθεί με τα είδη μετοχών (επιρρηματικές, επιθετικές, σε -μένος).	Οι διάφορες μορφές μετοχής.	Μελετά επιλεγμένα κείμενα και εντοπίζει σε αυτά τα διάφορα είδη μετοχών. Σχηματίζει μετοχές σε -μένος από διάφορα ρήματα. Γράφει επιστολή σε φίλο του χρησιμοποιώντας τα διάφορα είδη μετοχών.
Να αντιληφθεί τη διαφορά της γνήσιας από την καταχρηστική σύνθεση και από τα παρασύνθετα.	Γνήσια και καταχρηστική σύνθεση. Παρασύνθετα.	Αναγνωρίζει μέσα σε κείμενα τα είδη των συνθέτων και τα χρησιμοποιεί σε δικές του προτάσεις ενταγμένες σε λειτουργικό περιβάλλον.
Να συνειδητοποιήσει ότι πολλά σύνθετα αποτελούνται από δύο (ή περισσότερες) ανεξάρτητες λέξεις.	Πολυλεκτικά σύνθετα.	Συντάσσει κατάλογο με τα πολυλεκτικά σύνθετα κειμένων από τα γνωστικά του αντικείμενα.

<p>Να κατανοεί τα επιχειρήματα ενός ομιλητή και να κρίνει τα συμπεράσματα στα οποία καταλήγει (ο ομιλητής).</p> <p>Να παρακολουθεί συζητήσεις και να αξιολογεί την ποιότητα και την αποτελεσματικότητα των επιχειρημάτων που χρησιμοποιούν οι ομιλητές.</p> <p>Να αναπτύσσει γραπτά και προφορικά, σταδιακά, κείμενα με επιχειρηματολογία σε θέματα που περιέχουν αφηρημένες έννοιες.</p>	<p>Αξιολόγηση και επιχειρημάτων.</p>	<p>Κατανοεί ως ακροατής μιας συζήτησης τη θέση των ομιλητών με τη γνώση που απέκτησε για τα γνωρίσματα και την οργάνωση του προφορικού λόγου σε διάφορες περιστάσεις επικοινωνίας και σχολιάζει την πειστικότητα και την αποτελεσματικότητα των επιχειρημάτων ή των συμπερασμάτων τους.</p> <p>Παίρνει θέση σε πιο απαιτητικά ζητήματα, όπως ο πόλεμος και η ειρήνη, το οικολογικό πρόβλημα κτλ., δείχνοντας ότι κατανοεί το περιεχόμενο των εννοιών που πραγματεύεται το θέμα (Λογοτεχνία, Αρχαία Ελληνικά από μετάφραση και πρωτότυπο, Ιστορία, Θρησκευτικά, Φυσική κ.ά.).</p> <p>Συντάσσει ένα δικό του κείμενο χρησιμοποιώντας βασικές αρχές της επιχειρηματολογίας.</p>
9η Ενότητα: Ο ορισμός		
<p>Να κατανοήσει τη σκοπιμότητα και την τεχνική των ορισμών.</p>	<p>Ορισμός.</p>	<p>Εξασκείται στη διατύπωση ορισμών πάνω σε θέματα από τη Λογοτεχνία, τη Φυσική, τη Χημεία, τα Μαθηματικά.</p>
<p>Να μάθει να παρουσιάζει με επιχειρηματολογία και λογική αλληλουχία τις σκέψεις του σε όποιο μάθημα του δοθεί η ευκαιρία.</p>	<p>Η επιχειρηματολογία / λογική αιτιολόγηση στα άλλα μαθήματα.</p>	<p>Αναπτύσσει ένα θεώρημα στη Φυσική ή στα Μαθηματικά, μια αρχή στη Χημεία κ.ο.κ., με λογική αλληλουχία και συνέπεια.</p>
<p>Να εξοικειωθεί με τη χρήση λεξικών διαφόρων ειδών (ερμηνευτικών, ετυμολογικών, ονοματικών, πραγματολογικών, λεξικών συνωνύμων και αντιθέτων, παραγώγων κτλ.).</p>	<p>Χρήση ποικίλων λεξικών.</p>	<p>Ασκείται στην αναζήτηση λημμάτων, καθώς και στην αναζήτηση συγκεκριμένων κάθε φορά πληροφοριών (ερμηνευτικών, ετυμολογικών κ.λπ.) για τα λήμματα. Συγκρίνει διάφορα είδη λεξικών μεταξύ τους και συνηθίζει να ανατρέχει κάθε φορά στο πιο κατάλληλο για την περίπτωση.</p>

Σύνολο ωρών: 52

ΤΑΞΗ Γ'

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
1η Ενότητα: Σύνδεση των προτάσεων		
<p>Ο μαθητής επιδιώκεται: Να συγκρίνει τον παρατακτικό και τον υποταγμένο λόγο.</p>	<p>Παρατακτική και υποτακτική σύνδεση.</p>	<p>Ο μαθητής: Διαπιστώνει μέσα από κατάλληλα κείμενα τις συντακτικές, υφολογικές κ.λπ. διαφορές της παρατακτικής σύνδεσης από την υποτακτική. Μετασχηματίζει παρατακτικό λόγο σε υποτακτικό και παρατηρεί τις διαφορές.</p>
<p>Να χρησιμοποιεί το λεξιλόγιο κατάλληλα, ως προς τη σημασία των λέξεων και ως προς το είδος των κειμένων.</p>	<p>Χρήση λεξιλογίου.</p>	<p>Επιλέγει και χρησιμοποιεί λέξεις που ταιριάζουν στο ύφος του κειμένου που γράφει, π.χ., χρησιμοποιεί με ακρίβεια και σαφήνεια λέξεις από την οικογένεια των λέξεων που σχετίζονται με το θέμα: "Τροφή-Πείνα". Από την οικογένεια αυτή επιλέγει ποικιλία λέξεων, για να γράψει στο ημερολόγιό του, και διαφορετικές για να εκφράσει τον προβληματισμό του στη σχολική εφημερίδα, σε σχετικό θέμα.</p>
<p>Να σχεδιάζει και να γράφει συνθετικές / ερευνητικές εργασίες, αξιοποιώντας τις κατάλληλες πηγές.</p>	<p>Ερευνητικές εργασίες.</p>	<p>Αξιολογεί το υλικό που έχει συλλέξει από διάφορες πηγές (σχολικά βιβλία, βιβλιοθήκες, διαδίκτυο κ.λπ.) και το αξιοποιεί για τη σύνθεση μιας ερευνητικής εργασίας –ατομικής ή ομαδικής–, δείχνοντας ότι αφομοίωσε το υλικό στο οποίο στηρίζεται.</p>
2η Ενότητα: Ονοματικές προτάσεις – Κριτική αποτίμηση θεμάτων		
<p>Να αντιληφθεί ο μαθητής ότι οι δευτερεύουσες προτάσεις χωρίζονται σε δύο κατηγορίες ανάλογα με το συντακτικό και νοηματικό τους ρόλο. Να εξοικειωθεί με όλα τα είδη των ονοματικών προτάσεων.</p>	<p>Ονοματικές και επιρρηματικές προτάσεις.</p>	<p>Αντιλαμβάνεται μέσα από κατάλληλα παραδείγματα ότι οι ονοματικές προτάσεις αντιστοιχούν στον ονοματικό όρο της πρότασης που έχει κυρίως το συντακτικό ρόλο υποκειμένου ή αντικειμένου. Μέσα από επιλεγμένα κείμενα, εξοικειώνεται με τα διάφορα είδη επιρρηματικών προτάσεων· κατανοεί ότι οι προτάσεις αυτές ανήκουν στο ευρύτερο είδος των επιρρηματικών προσδιορισμών και έχουν μεγαλύτερο σημασιακό φορτίο</p>

		από τις ονοματικές (Λογοτεχνία, Αρχαία Ελληνική Γραμματεία, Ιστορία, Θρησκευτικά, Πολιτική και Κοινωνική Αγωγή κ.ά.).
Να μάθει να διακρίνει τις βουλευτικές, ειδικές και ενδοιαστικές προτάσεις σε σχέση με τα ρήματα από τα οποία εξαρτώνται.	Βουλευτικές, ειδικές και ενδοιαστικές προτάσεις.	Συντάσσει κείμενο, ενταγμένο σε λειτουργικό περιβάλλον, χρησιμοποιώντας υποτακτικό λόγο με βουλευτικές, ειδικές και ενδοιαστικές προτάσεις.
Να συνειδητοποιήσει ότι η σημασία μιας λέξης εξαρτάται και μεταβάλλεται σε μεγάλο βαθμό από τα συμφραζόμενά της. Να είναι σε θέση να αντιληφθεί τη σημασία των λέξεων ανάλογα με τα συμφραζόμενά της.	Η πολυσημία της λέξης.	Παρατηρεί πως η ίδια λέξη, π.χ. <i>θέατρο</i> , παίρνει διαφορετική σημασία ανάλογα με τα συμφραζόμενα. Συντάσσει δικό του κείμενο ασκούμενος στην πολυσημία των λέξεων. Συγκεντρώνει κείμενα από διάφορα γνωστικά αντικείμενα και σχολιάζει την πολυσημία των λέξεων τους (Λογοτεχνία, Αρχαία Ελληνική Γραμματεία, Μαθηματικά, Βιολογία κ.ά.).
Να διατυπώνει προφορικά ή γραπτά αιτιολογημένες κρίσεις για διάφορα θέματα που περιέχουν αφηρημένες έννοιες.	Κριτική αποτίμηση διάφορων θεμάτων.	Παρουσιάζει στους συμμαθητές του, σε ένα προφορικό ή γραπτό κείμενο, τα πρόσωπα και το θέμα μιας συζήτησης που παρακολούθησε. Σε κατάλληλες επικοινωνιακές περιστάσεις, εκφράζει προφορικά τις κρίσεις και τα σχόλιά του π.χ. για μια συναυλία που παρακολούθησε, για μια θεατρική παράσταση, για κάποιο σχολικό ή λογοτεχνικό βιβλίο, κ.ο.κ.
3η Ενότητα: Ευθείες και πλάγιες ερωτήσεις, Κυριολεξία και μεταφορά		
Να διακρίνει τις ευθείες από τις πλάγιες ερωτήσεις και να εξοικειωθεί με τα είδη τους. Να συνειδητοποιήσει τις πραγματολογικές χρήσεις των ευθειών ερωτήσεων.	Ευθείες και πλάγιες ερωτήσεις.	Ανιχνεύει σε κείμενα λογοτεχνικά, δοκιμιακά, θεατρικά, επιστημονικά και σε άλλα συναφή τις ευθείες και πλάγιες ερωτήσεις και τις κατατάσσει σε είδη. Κάνει σύγκριση με αντίστοιχα φαινόμενα στις Ξένες Γλώσσες (Λογοτεχνία, Αρχαία Ελληνική Γραμματεία, Αισθητική Αγωγή, Ξένες Γλώσσες κ.ά.). Μετατρέπει ευθείες ερωτήσεις σε πλάγιες και το αντίστροφο κάνοντας τις απαιτούμενες αλλαγές. Αναγνωρίζει τις διαφορετικές χρήσεις των ερωτήσεων σε λειτουργικό περιβάλλον (π.χ. ερώτηση ως έκφραση παράκλησης, επιθυμίας, προσταγής κ.λπ.).
Να αντιληφθεί ότι οι πλάγιες ερωτήσεις ανήκουν στο ευρύτερο κειμενικό πλαίσιο του πλάγιου λόγου, όπως αυτός χρησιμοποιείται σε αφηγήσεις, αναφορές κ.λπ.	Ευθύς και πλάγιος λόγος.	Εντοπίζει μορφές πλάγιου λόγου σε επιλεγμένα κείμενα. Μετατρέπει επιλεγμένα κείμενα από ευθύ σε πλάγιο λόγο, και το αντίστροφο, κάνοντας τις απαιτούμενες αλλαγές στη μορφή των προτάσεων (Λογοτεχνία, Αρχαία Ελληνική Γραμματεία, Αισθητική Αγωγή κ.ά.).
Να συνειδητοποιήσει τη δυνατότητα επιλογής, που έχει ο ομιλητής ή ο συγγραφέας, ανάμεσα στην κυριολεκτική ή στη μεταφορική χρήση της γλώσσας, ανάλογα με το σκοπό που επιδιώκει.	Κυριολεξία και μεταφορά.	Μέσα από κατάλληλα κείμενα εντοπίζει την κυριολεξία και τη μεταφορά και εξετάζει για ποιο λόγο επιλέγει ο πομπός να κάνει χρήση κυριολεξίας ή μεταφοράς σε μια περιγραφή τόπου ή τοπίου, σε μια αφήγηση πραγματικών γεγονότων κ.λπ. (Λογοτεχνία, Θρησκευτικά, Ιστορία).
4η Ενότητα: Αναφορικές προτάσεις, συνώνυμα, ταυτόσημα, αντίθετα		
Να διακρίνει όλα τα είδη των αναφορικών προτάσεων. Να εξοικειωθεί με τις χρήσεις του <i>που</i> και τη δυνατότητα αντικατάστασής του από την αναφορική αντωνυμία <i>ο οποίος</i> και το αναφορικό επίρρημα <i>όπου</i> .	Είδη αναφορικών προτάσεων.	Εντοπίζει και κατατάσσει στα είδη τους όλες τις αναφορικές προτάσεις επιλεγμένων κειμένων. Μετασχηματίζει κατάλληλα κείμενα χρησιμοποιώντας αναφορικές προτάσεις διαφόρων ειδών. Σε συγκεκριμένα παραδείγματα αντικαθιστά το <i>που</i> με τα <i>ο οποίος</i> και <i>όπου</i> . Αντιλαμβάνεται πώς διαφοροποιείται το νόημα, αν στις αναφορικές προτάσεις, χρησιμοποιηθεί κόμμα, ή αν παραλειφθεί, π.χ. <i>πέταξαν τα φρούτα (,) που ήταν σάπια</i> .
Να αντιληφθεί το πλήθος των ελληνικών λέξεων που χρησιμοποιούνται σε όλα τα γνωστικά πεδία των σπουδαιοτέρων ευρωπαϊκών γλωσσών.	Ελληνικές λέξεις σε ξένες γλώσσες.	Σε επιλεγμένα κείμενα διαφόρων ειδών (δοκιμιακά, ιατρικά, βιολογικά, τεχνικά κ.ο.κ.) που είναι γραμμένα στα αγγλικά, τα γαλλικά, τα γερμανικά, τα ιταλικά κ.λπ. αναγνωρίζει είτε αυτούσιες ελληνικές λέξεις είτε ξένες λέξεις με ελληνική ρίζα (Ξένες Γλώσσες, Φυσική, Βιολογία κ.λπ.). Ανιχνεύει σε διάφορες ξενόγλωσσες επιστημονικές ιστοσελίδες του Διαδικτύου λέξεις ή φράσεις που έχουν ελληνική ρίζα.
Να αφομοιώσει τα φαινόμενα της συνωνυμίας και της σημασιακής αντίθεσης.	Συνώνυμα και ταυτόσημα. Αντίθετα.	Εντοπίζει σε καταλόγους επιλεγμένων λέξεων τα συνώνυμα και τα αντίθετά τους, καθώς και ταυτόσημες λέξεις. Αναζητά συνώνυμα και αντίθετα των λέξεων σε κατάλληλα

Να αναζητά συνώνυμα και αντίθετα των λέξεων, λαμβάνοντας υπόψη το ύφος του κειμένου.		κείμενα, λαμβάνοντας υπόψη του το ύφος του κειμένου, π.χ. στο ρήμα <i>υποδύομαι</i> παρατηρεί τη διαφορά ύφους όταν αντικατασταθεί με το <i>παίζω</i> ή το <i>παριστάνω</i> .
5η Ενότητα: Τελικές και αιτιολογικές προτάσεις, Ομώνυμα, Παρώνυμα, Ανάλυση κειμένου		
Να εξοικειωθεί με την αναγνώριση των τελικών προτάσεων στον υποταγμένο λόγο.	Τελικές προτάσεις.	Επισημαίνει, μελετώντας κατάλληλα κείμενα, τις τελικές προτάσεις ανιχνεύοντας τους τελικούς συνδέσμους για να, να με τους οποίους εισάγονται. Συντάσσει δικό του κείμενο υποταγμένου λόγου εντάσσοντας και τελικές προτάσεις.
Να διακρίνει τους αιτιολογικούς συνδέσμους και τις άλλες λέξεις ή φράσεις που χρησιμοποιούνται ως αιτιολογικοί σύνδεσμοι (<i>που, καθώς, μια και, μια που</i> κ.ά.) και με τις οποίες εισάγονται οι αιτιολογικές προτάσεις.	Αιτιολογικές προτάσεις.	Αναγνωρίζει σε επιλεγμένα κείμενα τις προτάσεις που δηλώνουν αιτία και τις μετασχηματίζει, χρησιμοποιώντας εναλλακτικές λέξεις ή φράσεις με τις οποίες εισάγονται οι προτάσεις αυτού του είδους, παρατηρώντας κάθε φορά τη νοηματική απόχρωση. Αντιλαμβάνεται το ρόλο των αιτιολογικών συνδέσμων και προτάσεων στην ανάπτυξη επιχειρημάτων. Συντάσσει κείμενα με επιχειρηματολογία χρησιμοποιώντας δευτερεύουσες προτάσεις διαφόρων ειδών.
Να αφομοιώσει το φαινόμενο των ομώνυμων / ομόηχων και παρώνυμων λέξεων.	Ομώνυμα και παρώνυμα.	Μελετώντας ένα κατάλογο λέξεων ανιχνεύει άλλες που είναι ομώνυμες / ομόηχες ή παρώνυμες σε σχέση με αυτές. Συντάσσει γραπτά ή προφορικά δικά του προτάσεις χρησιμοποιώντας ομώνυμες / ομόηχες και παρώνυμες λέξεις.
Να συνειδητοποιήσει με παραγωγικό συλλογισμό ότι το κείμενο μπορεί να αναλυθεί σε επιμέρους ενότητες με φθίνουσα / κατιούσα πορεία (ενότητα, παράγραφος, πρόταση, λέξη).	Ανάλυση κειμένου με παραγωγική μέθοδο.	Αναλύει επιλεγμένα κείμενα από διάφορα γνωστικά αντικείμενα, ακολουθώντας την πορεία από το σύνολο (κείμενο) προς το μέρος (λέξη).
6η Ενότητα: Χρονικές και υποθετικές προτάσεις, Υπωνυμία και ορισμός		
Να εξοικειωθεί με τους χρονικούς συνδέσμους (λέξεις και εκφράσεις) και τις έννοιες του προτερόχρονου, του ταυτόχρονου και του υστερόχρονου που αυτοί εκφράζουν.	Χρονικές προτάσεις.	Μελετά αφηγηματικά κείμενα και αναγνωρίζει τα είδη των χρονικών σχέσεων που εκφράζουν οι χρονικές προτάσεις και άλλοι επιρρηματικοί προσδιορισμοί. Συντάσσει ένα αφηγηματικό κείμενο χρησιμοποιώντας ποικιλία χρονικών προτάσεων.
Να αφομοιώσει τα είδη υποθετικών προτάσεων λαμβάνοντας υπόψη τον άξονα του χρόνου και του πραγματικού - απραγματικού.	Υποθετικές προτάσεις.	Ανιχνεύει τα διάφορα είδη υποθετικών λόγων σε κείμενα από διάφορα γνωστικά αντικείμενα (Λογοτεχνία, Μαθηματικά, Φυσική, Χημεία, Ξένες Γλώσσες).
Να αντιληφθεί τη σχέση υπωνυμίας μεταξύ εννοιών (υπερώνυμα - υπώνυμα). Να κατανοήσει τη σχέση γένους - είδους που εμπεριέχει κάθε ορισμός.	Η σχέση της υπωνυμίας και ο ορισμός.	Εντοπίζει τις σχέσεις υπωνυμίας και ορισμού σε διάφορα γνωστικά αντικείμενα (Λογοτεχνία, Μαθηματικά, Φυσική, Χημεία, Βιολογία, Πολιτική και Κοινωνική Αγωγή).
7η Ενότητα: Αποτελεσματικές και εναντιωματικές προτάσεις, Μετωνυμία		
Να εξοικειωθεί με τους αποτελεσματικούς συνδέσμους (λέξεις και εκφράσεις) και την έκφραση αιτίου και αποτελέσματος στις αποτελεσματικές προτάσεις.	Αποτελεσματικές προτάσεις.	Αναγνωρίζει τη νοηματική σχέση αιτίου και αποτελέσματος σε διάφορα κείμενα, που εμπεριέχουν αποτελεσματικές προτάσεις. Μετατρέπει κείμενο με παρατακτικό λόγο σε υποταγμένο λόγο αξιοποιώντας τις σχέσεις αιτίου και αποτελέσματος.
Να αναγνωρίζει τους εναντιωματικούς / αντιθετικούς και τους παραχωρητικούς συνδέσμους (λέξεις και εκφράσεις) που χρησιμοποιούνται για την έκφραση της εναντίωσης / αντίθεσης και της παραχώρησης.	Εναντιωματικές και παραχωρητικές προτάσεις.	Εντοπίζει το νόημα της εναντίωσης / αντίθεσης και της παραχώρησης σε διάφορα κείμενα με εναντιωματικές και παραχωρητικές προτάσεις.
Να αντιληφθεί ότι οι λέξεις αλλάζουν σημασία και αναφορά ανάλογα με τη χρηστική τους αξία (μετωνυμία).	Αλλαγή της σημασίας των λέξεων - Μετωνυμία.	Αναγνωρίζει φαινόμενα μετωνυμίας σε επιλεγμένα παραδείγματα και αντικαθιστά τις συγκεκριμένες λέξεις με άλλες. Επισημαίνει από διάφορα κείμενα μετωνυμικές εκφράσεις και ερμηνεύει τη λειτουργικότητά τους (Θρησκευτικά, Λογοτεχνία, Αισθητική Αγωγή).

8η Ενότητα: Μόρια, Στίξη, Περίληψη		
Να εξοικειωθεί με τα διάφορα είδη μορίων και τις σημασίες τους.	Τα μόρια και οι σημασίες τους.	Εντοπίζει μόρια σε διάφορα κείμενα, τα κατατάσσει και επισημαίνει τις σημασίες τους (Λογοτεχνία, Αρχαία Ελληνική Γραμματεία, Θρησκευτικά, Θετικές Επιστήμες).
Να συνειδητοποιήσει τις παράλληλες σημασίες που μπορεί να πάρει η αρχική σημασία των λέξεων ή των φράσεων σε διάφορα σχήματα λόγου (λεκτικούς τρόπους).	Σχήματα λόγου σχετικά με τη σημασία των λέξεων / φράσεων.	Σε κατάλληλα κείμενα, από την καθημερινή γραπτή επικοινωνία ή και λογοτεχνικά, εντοπίζει για παράδειγμα τη συνεκδοχή, τη μετωνυμία, το σχήμα κατ' εξοχήν, τη λιτότητα, την ειρωνεία, τον ευφημισμό κ.λπ. (Λογοτεχνία, Αρχαία Ελληνική Γραμματεία, Αισθητική Αγωγή).
Να αναγνωρίζει το σύνολο των σημείων στίξης και το λειτουργικό τους ρόλο στα κείμενα και να τα χρησιμοποιεί με ευχέρεια.	Η στίξη στον υποταγμένο λόγο και ευρύτερα. Η λειτουργικότητα των σημείων στίξης.	Χρησιμοποιεί στα κείμενά του, μεταξύ άλλων, την άνω τελεία, τις παρενθέσεις, τη διπλή τελεία, τα εισαγωγικά κ.λπ., έτσι ώστε να δίνει το κατάλληλο χρώμα στο λόγο του και να αποτυπώνει με τα σημεία στίξης τα συναισθήματά του. Χρησιμοποιεί τα κατάλληλα σημεία στίξης σε άστικτα κείμενα από διάφορα κειμενικά είδη (Λογοτεχνία, Αρχαία Ελληνικά, Θρησκευτικά, Πολιτική και Κοινωνική Αγωγή κ.ά.). Παρατηρεί και σχολιάζει φαινόμενα αστίξιας ή επιλεκτικής στίξης σε διάφορα λογοτεχνικά κείμενα (π.χ. υπερρεαλιστική ποίηση).
Να μάθει να συντάσσει περίληψη κειμένων από διάφορα είδη με έμφαση στα χρηστικά κείμενα.	Σύνταξη περίληψης κειμένου.	Μελετά προσεκτικά ένα επιλεγμένο κείμενο, κρατά σημειώσεις, γράφει πλαγιότιτλους, κάνει το σχεδιάγραμμα της περίληψης και συντάσσει την περίληψη αποφεύγοντας το σχολιασμό και την κριτική.

Σύνολο ωρών: 50

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Θέμα: Ένα δελτίο καιρού στην τηλεόραση. Οι μαθητές, χωρισμένοι σε ομάδες, παρακολουθούν ένα δελτίο καιρού στην τηλεόραση και καταγράφουν το ύφος της γλώσσας του παρουσιαστή, τα εξωγλωσσικά στοιχεία (στάση σώματος, κινησιολογία, εκφράσεις του προσώπου κ.λπ.), το ειδικό λεξιλόγιο που χρησιμοποιεί. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Επικοινωνία, Κώδικας, Ομοιότητα-διαφορά, Πολιτισμός κ.λπ. **Προεκτάσεις** στην Αισθητική αγωγή, τη Γεωγραφία, τη Φυσική.

Θέμα: Θρύλοι και παραδόσεις της περιοχής μας. Οι μαθητές, χωρισμένοι σε ομάδες, απομαγνητοφωνούν μαρτυρίες μεγαλύτερων σχετικά με τη λαογραφική παράδοση του τόπου τους, καταγράφουν τα έθιμα που έχουν διασωθεί στον τόπο τους μέχρι σήμερα, ανιχνεύουν σε βιβλία ή στο Διαδίκτυο παραλλαγές των εθίμων του τόπου τους. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Επικοινωνία, Κώδικας, Πολιτισμός, Άτομο-κοινωνία, Αλληλεπίδραση κ.λπ. **Προεκτάσεις** στην Ιστορία, Λογοτεχνία, Γεωγραφία, Πληροφορική.

Θέμα: Περιγράφοντας ένα ιστορικό γεγονός. Ομαδικές εργασίες με θέμα ένα σημαντικό ιστορικό γεγονός (π.χ. 28η Οκτωβρίου 1940, η Εξέγερση του Πολυτεχνείου κ.λπ.). Μελέτη της περιγραφής των γεγονότων από αποκόμματα του Τύπου της εποχής, ηχητικών ντοκουμέντων, μουσικών συνθέσεων και τραγουδιών, αποσπασμάτων λογοτεχνικών έργων. Σύνθεση των εργασιών, ανακοινώσεις και συζήτηση. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Επικοινωνία, Κώδικας, Πολιτισμός, Άτομο-κοινωνία, Σύγκρουση κ.λπ. **Προεκτάσεις** στην Ιστορία, Λογοτεχνία, Μουσική, Γεωγραφία.

Θέμα: Η γλώσσα στις διάφορες επιστήμες. Συγκέντρωση ειδικού λεξιλογίου μέσα από διάφορα κείμενα με ορολογία διαφορετικών επιστημών. Οι μαθητές χωρισμένοι σε ομάδες καταγράφουν το ειδικό λεξιλόγιο από έναν πολιτικό λόγο, από μία επιστημονική ανακοίνωση, από ένα

δελτίο ειδήσεων, από μια νεανική ιστοσελίδα κ.λπ. και κάνουν συγκρίσεις. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Επικοινωνία, Κώδικας, Πολιτισμός, Επιστήμη, Τέχνη, Τεχνολογία κ.λπ. **Προεκτάσεις** στη Λογοτεχνία, τα Μαθηματικά, τις Φυσικές Επιστήμες, την Αισθητική αγωγή κ.λπ.

Θέμα: Ο άνθρωπος και η θάλασσα. Οι μαθητές χωρισμένοι σε ομάδες:

- Περιγράφουν τη γεωγραφική σχέση του τόπου τους με τη θάλασσα (σύνορα, είδος θάλασσας, έκταση ακτών κτλ.),
- Μελετούν τη σύσταση του υδάτινου στοιχείου της θάλασσας (ρύπανση της θάλασσας, μετεωρολογικά φαινόμενα κτλ.),
- Αναζητούν το ρόλο της θάλασσας στην ποιότητα ζωής των ανθρώπων (αισθητική απόλαυση, εικαστικές απεικονίσεις, μουσική έκφραση, στοιχείο πολιτισμού),
- Μελετούν λεξιλόγιο που συνδέεται με τη θάλασσα, ποίηση-πεζογραφία, π.χ. Ν. Καββαδίας - Α. Καραβίτσας κτλ.,
- Εξετάζουν τη θάλασσα ως χώρο εμπορίου και ναυτιλίας από την αρχαιότητα έως σήμερα, ως πεδίο οικονομικού και πολιτικού ανταγωνισμού, π.χ. αποικίες, πολεμικές συγκρούσεις κτλ. μέσα από τη μελέτη πηγών. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Επικοινωνία, Πολιτισμός, Επιστήμη, Τέχνη, Τεχνολογία κ.λπ. **Προεκτάσεις** στη Λογοτεχνία, τη Γεωγραφία, τις Φυσικές Επιστήμες, την Αισθητική αγωγή κ.λπ.

Οι δραστηριότητες αφορούν όλες τις τάξεις του γυμνασίου, αρκεί να προσαρμοστούν κατάλληλα σε βαθμό δυσκολίας, ανάλογα με την τάξη στην οποία εφαρμόζονται.

3. Διδακτική μεθοδολογία

Το μάθημα της ελληνικής γλώσσας αποτελεί διδακτικό αντικείμενο σε όλο το φάσμα της εκπαίδευσης (Νηπιαγωγ-

γείο, Δημοτικό, Γυμνάσιο, Λύκειο). Στο δημοτικό ο κυριότερος στόχος είναι η κατάρκτηση των βασικών προφορικών δεξιοτήτων καθώς και των κυριότερων δεξιοτήτων που συνδέονται με τη χρήση του γραπτού λόγου (γραφή/ανάγνωση) και η διδασκαλία της γλώσσας γίνεται σύμφωνα με την επικοινωνιακή προσέγγιση. Στο Γυμνάσιο και το Λύκειο εισάγονται κυρίως οι δεξιότητες που αφορούν τη χρήση του λόγου σε καθαρά επικοινωνιακό πλαίσιο, προϋποθέτοντας τις δεξιότητες της γραφής και ανάγνωσης. Συνεπώς, στο Γυμνάσιο και το Λύκειο συνεχίζεται με την κειμενοκεντρική διάσταση η γλωσσική διδασκαλία, που διευρύνεται και εμπλουτίζεται.

Οι κύριοι γλωσσικοί στόχοι που καθορίζουν τη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος μπορούν να διατυπωθούν σε τρεις βασικούς άξονες/γενικούς στόχους όπως:

- Στη συνειδητοποίηση και οργάνωση των δομών, των λειτουργιών και των μηχανισμών, που φέρνει ήδη το παιδί από το σπίτι του (μητρική του γλώσσα) και τα οποία συγκροτούν τη γλωσσική επικοινωνία.

- Στη διεύρυνση, καλλιέργεια και εμπλουτισμό του λόγου του κάθε μαθητή.

- Στην ανάπτυξη της δημιουργικής του ικανότητας, που συντελείται τόσο με την κατανόηση, επεξεργασία και παραγωγή γραπτού και προφορικού λόγου, όσο και με τη βαθύτερη σχέση του με τα κείμενα, καθώς από δέκτη γίνεται πομπός, οργανώνοντας το δικό του κείμενο με συνοχή και συνεκτικότητα. Τέλος, στην ικανότητά του για πρόσληψη των κειμένων. Με αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται η γλωσσική επάρκεια του μαθητή.

Η διδακτέα ύλη καλύπτει όλα τα επίπεδα της γλώσσας (σύστημα της γλώσσας- φωνολογία, μορφολογία, σύνταξη, λεξιλόγιο, πραγματολογία/οργάνωση του λόγου- σε συνθήκες επικοινωνίας) και όλα τα είδη του λόγου, προφορικού και γραπτού, σε όλους τους τρόπους εκφοράς του (αφηγηματικός και περιγραφικός λόγος, αποφαντικός/ κριτικός, διάλογος, επιχειρηματολογία).

Η μεθοδολογία της διδασκαλίας της γλώσσας διέπεται από τις βασικές αρχές της επικοινωνιακής προσέγγισης της γλώσσας, της κειμενολογίας και της διαθεματικότητας.

Το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών για τη γλώσσα καθορίζει συγκεκριμένα πλαίσια και αρχές για την επικοινωνιακή διδασκαλία της. Αυτό που απαιτείται να γίνει με ιδιαίτερη έμφαση είναι να αξιοποιηθούν αυτές οι αρχές μέσα από τη διαθεματική προσέγγιση. Οι διαθεματικές προσεγγίσεις αφορούν την οριζόντια συνεκτικότητα των επιμέρους θεματικών κλάδων, διασφαλίζουν την ενοποίηση των γνωστικών αντικειμένων στο επίπεδο της σχολικής τάξης και γίνονται με ατομικές ή ομαδικές ερευνητικές εργασίες των μαθητών. Σε όλες τις ενότητες της γλωσσικής διδασκαλίας δίνεται ειδικό βάρος σε ερευνητικές εργασίες ομάδων μαθητών που συνδυάζουν το επικοινωνιακό πλαίσιο (ποιος μιλάει, σε ποιον, με ποιο σκοπό- αποδέκτες της εργασίας) με το διαθεματικό πλαίσιο (κοινωνικό, ιστορικό, επιστημονικό κ.ά.).

Η επικοινωνιακή χρήση της γλώσσας καλλιεργεί συστηματικά την ικανότητα του παιδιού να επικοινωνεί με ακρίβεια και αποτελεσματικότητα, χρησιμοποιώντας τη μορφή και το ύφος που αρμόζει σε κάθε περίπτωση επικοινωνίας και στηρίζεται στο κείμενο. Με διδακτικές ενέργειες οι μαθητές ασκούνται σε ποικίλες μορφές προφορικής

και γραπτής επικοινωνίας και στην παραγωγή αποτελεσματικού λόγου διάφορων ειδών και κειμενικών τύπων. Επίσης, γίνονται σεβαστά, αξιοποιούνται, εμπλουτίζονται και οργανώνονται με τη δημιουργική χρήση της γλώσσας τα γλωσσικά τους βιώματα.

Ασκούνται οι μαθητές στη χρήση της γλώσσας, δηλαδή στην παραγωγή και κατανόηση του προφορικού και γραπτού λόγου, στην επικοινωνιακή τους ικανότητα να προσαρμόζουν το λόγο στις περιστάσεις επικοινωνίας, στις μεταγλωσσικές δεξιότητες συνειδητοποίησης της λειτουργίας του γλωσσικού συστήματος ώστε με τον κατάλληλο χειρισμό να παράγουν αποτελεσματικό λόγο, μέσα από ποικίλα κείμενα και ασκήσεις που ακολουθούν κειμενογλωσσολογική και επικοινωνιακή (πραγματολογική) κατεύθυνση.

Η εξατομικευμένη διδασκαλία, οι επαναληπτικές ασκήσεις ή άλλες δραστηριότητες για τη θεραπεία προβλημάτων γραφής και γραπτού λόγου θεωρούνται απαραίτητες. Έτσι μπορούν να αντιμετωπιστούν μεμονωμένες περιπτώσεις μαθητών στο γυμνάσιο, που έχουν προβλήματα σχετικά με τη χρήση των βασικών δεξιοτήτων. Σε αυτούς πρέπει ακόμα να προστεθούν οι αλλοδαποί μαθητές και οι ομογενείς, που δεν κατέχουν σε ικανοποιητικό βαθμό την ελληνική γραφή και γλώσσα. Στο πλαίσιο των μαθημάτων αυτών οι γλωσσικές δραστηριότητες πρέπει να είναι χωρισμένες σε επίπεδα ανάλογα με τους μαθητές -και τα επιμέρους προβλήματα που αντιμετωπίζουν- και το αν αφορούν προβλήματα γραφής και εξοικείωσης με το επικοινωνιακό πλαίσιο χρήσης του λόγου.

4. Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση της γλώσσας θεωρείται διαδικασία συμπληρωματική με τη διδασκαλία -διδασκαλία και αξιολόγηση στοχεύουν, με τη συνεργασία καθηγητή και μαθητή, στην ανάπτυξη της γλωσσικής ικανότητας του μαθητή.

Για την αξιολόγηση, εκτός από τη γραπτή παραγωγή λόγου των μαθητών στην τάξη και τις γραπτές δοκιμασίες των τετραμήνων ή των τελικών εξετάσεων, συνυπολογίζονται, επιπλέον:

- Οι προφορικές και γραπτές ασκήσεις διάφορων ειδών μέσα στην τάξη (ερωτήσεις κατανόησης, ανάπτυξης ενός θέματος, οργάνωσης του λόγου κ.λπ).

- Οι αντίστοιχες εργασίες για το σπίτι, που συνήθως είναι γραπτές, αλλά μπορεί ορισμένες φορές να αποτελούν προετοιμασία για μια εισήγηση που θα κάνει ο μαθητής στην τάξη σε προσχεδιασμένο προφορικό λόγο.

- Οι συνθετικές εργασίες - διαθεματικές δραστηριότητες.

Πρέπει να τονιστεί ότι όλες οι παραπάνω εργασίες θεωρούνται Παραγωγή λόγου. Παραγωγή λόγου, δηλαδή, θεωρείται κάθε κείμενο, προφορικό και γραπτό, που παράγουν οι μαθητές σε συγκεκριμένη κατάσταση επικοινωνίας, με συγκεκριμένο σκοπό. Η έκταση αλλά και το ύφος ενός τέτοιου κειμένου καθορίζονται κάθε φορά από το είδος λόγου το οποίο παράγεται: επιστολή φιλική ή επίσημη, περιγραφή γεγονότων σε ύφος οικείο ή επίσημο, αφήγηση γεγονότων με βιωματικό τρόπο, ανάπτυξη απόψεων σε θέματα που είναι οικεία στο μαθητή και έχουν σχέση με τα ενδιαφέροντά του κ.ο.κ. Η έκταση καθορίζεται, επίσης, και από το χρόνο που έχουν στη διάθεσή τους οι μαθητές,

καθώς και από τη βαθμίδα της εκπαίδευσης στην οποία φοιτούν.

Έτσι, μια (γραπτή) Παραγωγή λόγου:

Τοποθετείται σε επικοινωνιακό πλαίσιο. Ορίζεται, δηλαδή, το είδος του κειμένου που θα γράψουν οι μαθητές, ο δέκτης του κειμένου, ο σκοπός για τον οποίο γράφεται το κείμενο. Με τον τρόπο αυτόν οι μαθητές αντιλαμβάνονται το επίπεδο του ύφους που θα χρησιμοποιήσουν στο κείμενό τους.

Σχετίζεται με τις ενότητες που διδάσκονται ή με ένα θεματικό πεδίο, το οποίο έχουν συζητήσει οι μαθητές.

Ορισμένες φορές απορρέει από ένα ή περισσότερα κείμενα, με τα οποία συνδέεται άμεσα ή έμμεσα το κείμενο (ή τα κείμενα) προέρχονται από το βιβλίο του μαθητή, το βιβλίο του καθηγητή, βιβλία άλλων μαθημάτων ή από άλλες πηγές στις οποίες αναζητά υλικό και δίνονται στο μαθητή μαζί με το θέμα που θα αναπτύξει. Το κείμενο (ή τα κείμενα) μπορεί να συνοδεύεται και από ορισμένες ερωτήσεις.

Είναι δυνατόν να προσδιορίζεται και η έκταση του κειμένου.

Είναι φανερό, λοιπόν, ότι παραγωγή λόγου είναι, εκτός από τα κείμενα που γράφονται στις καθορισμένες ώρες στην τάξη, και ορισμένες από τις εργασίες που δίνονται για το σπίτι, εφόσον εντάσσονται στο παραπάνω πλαίσιο. Παραγωγή λόγου, ακόμα, μπορούν να θεωρηθούν και οι γραπτές ή προφορικές ασκήσεις, που γίνονται στην τάξη, για να ασκηθούν οι μαθητές σε συγκεκριμένα είδη λόγου.

Για την αξιολόγηση της γλωσσικής ικανότητας του μαθητή λαμβάνονται υπόψη όλοι οι τομείς του λόγου ("Ακούω", "Μιλώ", "Διαβάζω", "Γράφω"). Αξιολογείται, δηλαδή, τόσο η ικανότητά του να παράγει, ως πομπός, λόγο προφορικό ή γραπτό, όσο και η ικανότητά του να προσλαμβάνει, ως δέκτης, προφορικό ή γραπτό λόγο. Ο διδάσκων πρέπει να έχει υπόψη του ότι είναι δυνατόν ένας μαθητής να παρουσιάζει ιδιαίτερες ικανότητες σε έναν από τους παραπάνω τομείς του λόγου, ενώ αντίθετα να παρουσιάζει αδυναμίες σε κάποιον άλλο. Είναι όμως σημαντικό να γνωρίζει και ο μαθητής ποιες είναι οι αδυναμίες αλλά και ποια τα θετικά σημεία του λόγου του, ώστε να οδηγηθεί -σταδιακά- στην αυτοαξιολόγηση της έκφρασής του.

Ειδικότερα, για την αξιολόγηση της γλωσσικής ικανότητας του μαθητή ισχύουν τα παρακάτω:

Προφορική επικοινωνία

i) Ο μαθητής ως πομπός

Για την αξιολόγηση της προφορικής έκφρασης του μαθητή λαμβάνονται υπόψη:

- Η ικανότητα του μαθητή να μεταδίδει με σαφήνεια τις σκέψεις και τα συναισθήματά του.

- Η ικανότητά του να χειρίζεται ορθά τη γλώσσα (μορφολογικές δομές, λεξιλόγιο, κτλ.) και να αξιοποιεί τα παραγλωσσικά και τα εξωγλωσσικά γνωρίσματα της ομιλίας, για να "ζωντανέψει" το λόγο του.

- Η ικανότητά του να οργανώνει το λόγο του, ανάλογα με την περίσταση της επικοινωνίας.

- Η φυσικότητα και η αμεσότητα στο λόγο του μαθητή, ιδιαίτερα αν πρόκειται για προσχεδιασμένο προφορικό λόγο.

- Η ικανότητα του μαθητή να παρακολουθεί τις αντιδράσεις (λεκτικές ή μη) του ακροατηρίου του και να ανταποκρίνεται σε αυτές, π.χ. να αναθεωρεί την άποψή του λαμβάνοντας υπόψη τις πληροφορίες ή / και τα επιχειρήματα των ακροατών - δεκτών.

ii) Ο μαθητής ως δέκτης:

Για την αξιολόγηση της ικανότητας του μαθητή να προσλαμβάνει τον προφορικό λόγο λαμβάνονται υπόψη:

- Η ικανότητα του μαθητή να προσλαμβάνει και να κατανοεί διάφορα είδη προφορικού λόγου από ποικίλους πομπούς (απαντά σε ερωτήσεις κατανόησης, παράγει ο ίδιος λόγο, ο οποίος βασίζεται στο λόγο που άκουσε κ.ο.κ.).

- Η ικανότητα του μαθητή να αξιολογεί τις σκέψεις και τα επιχειρήματα του πομπού στο λόγο που ακούει, λαμβάνοντας υπόψη το σκοπό του πομπού και την περίσταση της επικοινωνίας.

Γραπτή επικοινωνία

i) Ο μαθητής ως πομπός

Για την αξιολόγηση της γραπτής έκφρασης του μαθητή λαμβάνονται υπόψη:

- Το περιεχόμενο

- Η χρήση της γλώσσας (σύνταξη, διατύπωση, στίξη, ορθογραφία κτλ.).

- Η οργάνωση του λόγου (συνοχή και συνεκτικότητα).

- Η καταλληλότητα του ύφους (επιλογή του κατάλληλου λεξιλογίου, του κατάλληλου τρόπου σύνταξης, γενικά της κατάλληλης γλωσσικής ποικιλίας, ανάλογα με την περίσταση και το είδος του κειμένου).

- Η αποτελεσματικότητα του κειμένου (η ικανότητα του πομπού να πετύχει το σκοπό που επιδιώκει με το κείμενο, π.χ. να πείσει ή και να προκαλέσει τις επιθυμητές ενέργειες / αντιδράσεις).

ii) Ο μαθητής ως δέκτης

Για την αξιολόγηση της ικανότητας του μαθητή να προσλαμβάνει το γραπτό λόγο λαμβάνονται υπόψη:

- Η ικανότητα του μαθητή να κατανοεί ποικίλα κείμενα και να απαντά σε διάφορες ερωτήσεις που αφορούν την επεξεργασία του κειμένου (π.χ. ερωτήσεις που αφορούν το περιεχόμενο, την οργάνωση, τη γλώσσα του κειμένου κτλ.), καθώς επίσης και να ανταποκρίνεται σε διάφορες ασκήσεις που αναφέρονται στο κείμενο (π.χ. πύκνωση και ανάπτυξη του λόγου, διάγραμμα κτλ.).

- Η ικανότητα του μαθητή να αξιολογεί και να σχολιάζει τις απόψεις, που αναφέρονται σε ένα κείμενο, ανάλογα με το σκοπό του πομπού και με το είδος λόγου το οποίο παράγει.

Τα κριτήρια της αξιολόγησης κλιμακώνονται ανάλογα με τη βαθμίδα της εκπαίδευσης (Δημοτικό, Γυμνάσιο) και με την τάξη της βαθμίδας στην οποία βρίσκεται ο μαθητής.

Συμπερασματικά πρέπει να τονιστεί ότι η αξιολόγηση στο γλωσσικό μάθημα:

- βασίζεται στις ίδιες αρχές με τη διδασκαλία,

- δρα συμπληρωματικά προς αυτή,

- προϋποθέτει τη συνεργασία ανάμεσα σε μαθητή και καθηγητή και

- έχει ως τελικό στόχο την αυτοαξιολόγηση του μαθητή και τη βελτίωση της γλωσσικής του έκφρασης.

5. Διδακτικό υλικό

- Σειρά διδακτικών εγχειριδίων νεοελληνικής γλώσσας για τις τρεις τάξεις του Γυμνασίου (βιβλίο μαθητή, βιβλίο καθηγητή).

- Σειρά διδακτικών εγχειριδίων για τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας (βιβλίο μαθητή, βιβλίο καθηγητή).

- Ανθολόγιο κειμένων (κατά κειμενικά είδη) για την άσκηση στην παραγωγή γραπτού λόγου.

- Γραμματική της νεοελληνικής γλώσσας για σχολική χρήση.

- Λεξικό της νεοελληνικής γλώσσας για σχολική χρήση (και σε ηλεκτρονική μορφή).

- Εικονογραφημένο λεξικό για την εκμάθηση της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας.

- Εποπτικό υλικό: Βιντεοταινίες για την Ιστορία και τη διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας.

- Ψηφιακοί δίσκοι δεδομένης μνήμης (cd-rom) για τη διδασκαλία της ελληνικής ως μητρικής και ως δεύτερης γλώσσας.

6. Προδιαγραφές βιβλίων και λοιπού διδακτικού υλικού

Ευσύνοπτα τεύχη των 230 σελίδων περίπου, ένα για κάθε μία τάξη. Οι σελίδες έχουν 35-36 στίχους και κάθε στίχος 50-60 διαστήματα. Καθαρό κείμενο κατά διδακτική ενότητα 2-2,5 σελίδες, που συνοδεύεται από ασκήσεις, ερωτήσεις, πίνακες, διαγράμματα και εικονογράφηση.

Παρουσιάζονται τα διάφορα γνωστικά θέματα-φαινόμενα με τη φυσική τους σειρά.

Δίνεται έμφαση στις δραστηριότητες-συνθετικές εργασίες από τους μαθητές.

Αποφεύγονται οι επικαλύψεις και οι ανούσιες λεπτομέρειες.

Το περιεχόμενο του κειμένου πρέπει να είναι εμφανές από τις επικεφαλίδες, οι οποίες αντανakλούν τις ιδέες και παραγράφους του κειμένου.

Οι διδακτικές ενότητες συνδέονται μεταξύ τους και με άλλα μαθήματα (διαθεματικά/ διεπιστημονικά), ανάλογα με τη βαρύτητα και τη σπουδαιότητα που έχει η σύνδεση αυτή.

Τα βιβλία της γλώσσας παρέχουν πάντα περισσότερη ύλη ή εναλλακτικές και διαβαθμισμένες ερωτήσεις και ασκήσεις, γι' αυτό ο αριθμός των σελίδων δεν μπορεί να προσδιοριστεί με ακρίβεια.

Δεν μπορεί να διαχωριστεί το βιβλίο του μαθητή από τις ερωτήσεις, καθώς αυτές αναφέρονται σε κείμενα που συνεξετάζονται με τα διδασκόμενα γλωσσικά φαινόμενα.

Το βιβλίο του καθηγητή μπορεί να είναι ένα για όλες τις τάξεις, περίπου 200 σελίδων, με χαρακτήρα επιμορφωτικό.

Γλώσσα του βιβλίου είναι η δημοτική σύμφωνα με το Ν. 1566/1986 παρ. 1 και την ισχύουσα Νεοελληνική Γραμματική.

Η εικονογράφηση πρέπει να έχει σύντομη επεξήγηση και θα αναφέρεται στο εξεταζόμενο θέμα.

Η προτεινόμενη σχολική γραμματική θα είναι βιβλίο αναφοράς και για τις τρεις τάξεις και θα αποτελεί αναμορφωμένη έκδοση της Νεοελληνικής Γραμματικής του Μ. Τριανταφυλλίδη.

**ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ**

1. Σκοπός της διδασκαλίας του μαθήματος

Ο γενικός σκοπός της διδασκαλίας του μαθήματος της λογοτεχνίας είναι η ενδυνάμωση της μορφωτικής επάρκειας, της επικοινωνιακής ικανότητας και της συναισθηματικής ανάπτυξης των μαθητών μέσα από την ανάγνωση, κατανόηση και ερμηνεία αξιολογών έργων σημαντικών ελλήνων και ξένων λογοτεχνών. Τα λογοτεχνικά κείμενα είναι φορείς εθνικών, οικουμενικών και διαπολιτισμικών αξιών. Η επαφή με αντιπροσωπευτικά έργα της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, εθνικής και παγκόσμιας, διευρύνει τα όρια της προσωπικής εμπειρίας και ευαισθησίας των μαθητών και τους καθιστά ανθρώπους ικανούς να αξιοποιούν ενεργητικά τη γνώση, να αναπτύσσουν τις αισθητικές αντιλήψεις τους, να παίρνουν κριτική θέση απέναντι σε βασικά ζητήματα της ατομικής και κοινωνικής ζωής και να διαμορφώνουν επιλεκτικά και υπεύθυνα τις προσωπικές τους στάσεις και πεποιθήσεις.

Επιπλέον, η ανάγνωση και η ερμηνευτική προσέγγιση των λογοτεχνικών έργων διεγείρει τη βιωματική συμμετοχή των μαθητών, καλλιεργεί μια σταθερή σχέση με τη λογοτεχνία και την ανάγνωση, ευαισθητοποιεί, εμπλουτίζει την εμπειρία, αναπτύσσει τη φαντασία, καλλιεργεί τη γλώσσα και αφυπνίζει καλλιτεχνικές δεξιότητες. Τέλος, η γνώση και η αξιοποίηση στοιχείων ιστορίας και θεωρίας της λογοτεχνίας συντελούν στην ανάπτυξη της ικανότητας αξιολόγησης των έργων και αναγνώρισης της ποιότητας του λόγου.

Με αυτή την προοπτική αναδεικνύεται η αξία της λογοτεχνίας ως μορφωτικού αγαθού στο πλαίσιο της ανθρωπιστικής παιδείας και της δημοκρατικής εκπαίδευσης, καθώς και η συμβολή της στην ισοτιμία των ανθρώπων και των πολιτισμών και στην προβολή της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας του ελληνικού λόγου και πολιτισμού.

2. Άξονες, Γενικοί στόχοι, Θεμελιώδεις έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης

Το Πρόγραμμα Σπουδών στη λογοτεχνία δομείται για όλη την υποχρεωτική εκπαίδευση και διέπεται από κοινές αρχές, από σκοπούς και στόχους κλιμακούμενους κατά τάξη, οι οποίοι και συγκεκριμενοποιούνται ανάλογα με τα επιμέρους διδασκόμενα κείμενα.

Περιεχόμενα του Προγράμματος αποτελούν επιλεγμένα λογοτεχνικά κείμενα, δημοτικά ή λόγια, καθιερωμένων συγγραφέων, παλαιότερων, νεότερων ή σύγχρονων, σε ολοκληρωμένη ή αποσπασματική μορφή με σχετική αυτοτέλεια, τα οποία καλύπτουν ποίηση, πεζογραφία, θέατρο, σενάριο, λογοτεχνικό δοκίμιο, τόσο από τη νεοελληνική όσο και από την ξένη λογοτεχνία. Η επιλογή γίνεται με κριτήρια λογοτεχνικά.

Στο Γυμνάσιο τα περιεχόμενα διατάσσονται στην Α' και Β' τάξη σε 10-15 θεματικές ενότητες με κέντρο τον άνθρωπο σε σχέση με τη φύση, την κοινωνική ζωή, την παράδοση, την εθνική φυσιογνωμία, την ιστορική συνέχεια, τα σύγχρονα προβλήματα, τον αγώνα για τη ζωή, τις μεγάλες αξίες, την αγάπη, τη φιλία και άλλα θέματα σχετικά με τα ενδιαφέροντα της ηλικίας των μαθητών. Στην Γ' τάξη, με την οποία περατώνεται η εννιάχρονη υποχρεωτική εκπαίδευση, ενδείκνυται ιστορική - γραμματολογική διάταξη των κειμένων σε συνδυασμό με την ειδολογική κατάταξη και με έμφαση σε μεγάλους σταθμούς της γραμματείας μας. Τα κείμενα της ξένης λογοτεχνίας ταξινομούνται στις αντίστοιχες περιόδους για συγκριτική ανάγνωση. Αναλογούνται λογοτεχνικά κείμενα, ποιητικά και πεζά, θεατρικά, λαογραφικά και παραμύθια, που επιλέγονται για τη λογοτεχνικότητά τους, για το περιεχόμενο και τη συμβατότητα με την αντιληπτική ικανότητα των μαθητών κατά τάξη.

Τάξη	Άξονες Γνωστικού περιεχομένου	Γενικοί στόχοι (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες)	Ενδεικτικές θεμελιώδεις έννοιες διαθεματικής προσέγγισης
A-B	Ο άνθρωπος και η φύση Πόλη- Ύπαιθρος	Με τους γενικούς στόχους επιδιώκεται: Η δημιουργική και ελεύθερη ερμηνεία των λογοτεχνικών έργων Η κατανόηση των τρόπων με τους οποίους η λογοτεχνία αναπαριστά τον αστικό χώρο και η μελέτη των αξιών της πόλης ή της υπαίθρου, όπως αυτές προβάλλονται στα κείμενα Η κατανόηση της σχέσης ανάμεσα στη φύση, τον άνθρωπο και την κοινωνία Η αισθητική καλλιέργεια και η συναισθηματική συμμετοχή του μαθητή	Χώρος, χρόνος εξέλιξη, αλληλεπίδραση Φυσικό- ανθρωπογενές περιβάλλον Αστυφιλία, Μεταβολή
A	Δημοτικό τραγούδι	Η κατανόηση των δημοτικών τραγουδιών ως λογοτεχνικών κειμένων στα οποία αποτυπώνεται ένας κόσμος με τον πολιτισμό, τις αξίες και την κοινωνικο-πολιτική του οργάνωση Η ανάδειξη του παραμυθιού ως αφηγηματικού είδους και η προβολή της σημασίας του ως τρόπου αναπαράστασης των αξιών της κοινωνίας	Έντεχνη δημιουργία-λαϊκός πολιτισμός Παραμύθι-παραμυθία Ιστορική μνήμη Σύστημα, κοινωνία, πολιτεία, μεταβολή Προφορικότητα-γραφή

			Φαντασιακό-πραγματικό Ατομο-σύνολο Αλήθεια-ψεύδος Παράδοση-νεωτερικότητα Ελλάδα-Δύση Πολιτισμός, μεταβολή
A-B	Λαογραφικά θέματα Λαϊκή τέχνη	Η δραματοποίηση λογοτεχνικών κειμένων που προσφέρονται και η ανάπτυξη ενδιαφέροντος για το λαϊκό θέατρο ειδικότερα, έξω από τα όρια χρόνου, χώρου, μόρφωσης Η κατανόηση του χαρακτήρα της ελληνικής, εθνικής πολιτισμικής ταυτότητας και η αναγκαιότητα της συμμετοχής και συνεργασίας στις διαδικασίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης	Έντεχνη δημιουργία-λαϊκός πολιτισμός Ιστορική μνήμη Σύστημα, κοινωνία, πολιτεία, μεταβολή Προφορικότητα-γραφή Ατομο-σύνολο Παράδοση-νεωτερικότητα Ελλάδα-Δύση Πολιτισμός, μεταβολή
A-B	Από την εθνική παλιγγενεσία	Η ευαισθητοποίηση και η ανάπτυξη ιστορικής συνείδησης Η μελέτη του τρόπου με τον οποίο συγκεκριμένα ιστορικά γεγονότα του παρελθόντος μεταπλάθονται σε λογοτεχνικό έργο Η κατάδειξη της εμβληματικής σημασίας ορισμένων λογοτεχνικών έργων (π.χ. Θούριος, Ύμνος στην ελευθερία) ως «τόπων» καθοριστικών για την εθνική μας ταυτότητα και αυτογνωσία	Χώρος-χρόνος Ελευθερία, ισότητα Πόλεμος-ειρήνη Σύγκρουση, αγωνιστικότητα Ζωή-θάνατος Ατομο-κοινωνία Φιλελληνισμός
A-B	Παλαιότερες μορφές ζωής	Η αντιμετώπιση του λογοτεχνικού κειμένου και ως ντοκουμέντου ανθρωπολογικής ή εθνογραφικής αξίας στο οποίο καταγράφονται, διαφυλάσσονται και αποκρυπτογραφούνται κώδικες συμπεριφοράς, βιώματα και εμπειρίες που τείνουν να εκλείψουν από τη σύγχρονη ζωή	Εξέλιξη, μετασχηματισμός, πρόοδος Χρόνος, χώρος, μεταβολή Παρελθόν-παρόν-μέλλον Παλιό-νέο
A-B	Γνωριμία με τον τόπο μας και άλλους τόπους Αποδημία, μετανάστευση Αθλητισμός	Η ανάπτυξη θετικής αντίληψης για τη σύγχρονη πολυπολιτισμική και πολυεθνική κοινωνία και η συνειδητοποίηση της ισότητας των έργων του παγκόσμιου πολιτισμού Η κατανόηση του φαινομένου της αποδημίας και της μετανάστευσης διαχρονικά Η καλλιέργεια της συνείδησης ότι ζούμε σε έναν κόσμο ριζικά πλουραλιστικό και η προσπάθεια της κατανόησης του εαυτού μας μέσα από τη γνωριμία και τη διαρκή σύγκριση με άλλα συστήματα αξιών, εθίμων, νοοτροπιών Η ανάδειξη του αθλητικού ιδεώδους ως μέσου για τη σύσφιγξη των σχέσεων ανάμεσα σε λαούς	Αλληλεπίδραση, πολιτισμικές ανταλλαγές, πολυπολιτισμικότητα Ομοιότητα-ετερότητα Ταυτότητα-διαφορά Εντόπιος-ξένος Ξενοφοβία, ανεκτικότητα Συνεργασία, επικοινωνία Κοσμοπολιτισμός-τοπικισμός Έθνος-παγκοσμιότητα Ολυμπιακή ιδέα Πατρίδα, νόστος, ξενιτιά
Γ	Εισαγωγικά στοιχεία και αντιπροσωπευτικά έργα σύμφωνα με την ιστορική εξέλιξη της λογοτεχνίας μας από τον 9 ^ο αιώνα μ.Χ. ως σήμερα. Επίσης έργα ξένης λογοτεχνίας Ειδικότερα:	Η κατανόηση του δημοτικού τραγουδιού ως βασικού φορέα παραδοσιακών αξιών και μορφών ζωής που σχετίζονται με την κοινωνία της υπαίθρου και η εμβάθυνση στις αξίες και στις δομές αυτής της κοινωνίας Η γνωριμία με βασικά τεχνοτροπικά μοτίβα της προφορικής λαϊκής ποίησης (π.χ. στερεότυποι στίχοι και επαναλαμβανόμενες συντακτικές δομές) Επίγνωση της σημασίας της πολιτισμικής κληρονομιάς διαχρονικά Γνωριμία με ορισμένα μείζονα έργα, ιδρυτικά της νεότε-	Λαϊκός πολιτισμός-Παράδοση Αστικές-αγροτικές κοινωνίες Συλλογικότητα-ατομικότητα Πόλεμος και ειρήνη Ελευθερία, πατριωτισμός Ισότητα και δημο-

<p>Από τα δημοτικά μας τραγούδια Η λόγια παραγωγή (1000-1600) Κρητική λογοτεχνία Νεοελληνικός Διαφωτισμός</p> <p>Ο 19^{ος} αιώνας ως το 1880 α. Απομνημονεύματα β. Η επαναστατική Σχολή γ. Οι Φαναριώτες και η Ρομαντική Σχολή των Αθηνών</p> <p>Η νέα Αθηναϊκή Σχολή (1880-1922)</p> <p>Η νεότερη λογοτεχνία α. Η περίοδος από το 1922 –1945 β. Πρώτη μεταπολεμική περίοδος γ. Δεύτερη μεταπολεμική γενιά και γενιές του '70 και του '80 Θεωρίες της λογοτεχνίας Ξένη λογοτεχνία</p>	<p>ρης ελληνικής γραμματείας</p> <p>Η μελέτη κειμένων του Νεοελληνικού Διαφωτισμού και η κατανόηση της σημασίας τους στη μεταβολή των υφιστάμενων κοινωνικών και πολιτικών συνθηκών της εποχής τους</p> <p>Γραμματολογική ενημέρωση, μέσα από επιλεγμένα κείμενα, για τα επιτεύγματα των παλαιότερων περιόδων της λογοτεχνίας μας</p> <p>Η ευαισθητοποίηση και η ανάπτυξη δεξιοτήτων για ενεργητική συμβολή στην αντιμετώπιση σύγχρονων διεθνών κοινωνικών προβλημάτων (φτώχεια, βία, ρατσισμός, πόλεμοι, μετανάστευση, κ.λπ.)</p> <p>Ανάπτυξη κριτικής στάσης απέναντι σε ιδεολογίες με ολοκληρωτικό χαρακτήρα και απέναντι στις επιδιώξεις των ισχυρών κρατών</p> <p>Ευαισθητοποίηση σε θέματα ύφους και λογοτεχνικής γλώσσας</p> <p>Συνειδητοποίηση της διαφοράς ανάμεσα στη λογοτεχνία και την ιστοριογραφική αφήγηση ως προς τους τρόπους αποτύπωσης των ιστορικών γεγονότων στην ατομική και συλλογική ζωή.</p> <p>Εξοικείωση με βασικές αντιλήψεις από τη Θεωρία της λογοτεχνίας</p> <p>Η συνειδητοποίηση του πανανθρώπινου χαρακτήρα της λογοτεχνικής δημιουργίας</p> <p>Η αναγνώριση της πολλαπλότητας των τρόπων λογοτεχνικής αναπαράστασης και η επισήμανση της δημιουργικής επικοινωνίας ανάμεσα στις λογοτεχνίες διαφορετικών χωρών</p>	<p>κρατική αγωγή</p> <p>Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα</p> <p>Ιστορική συνείδηση</p> <p>Κοινωνική αναμόρφωση</p> <p>Λογοτεχνική Σχολή και σύστημα</p> <p>Κινήματα (πολιτικά, κοινωνικά, καλλιτεχνικά)</p> <p>Φαντασία και μνήμη</p> <p>Αλλαγή, μετακίνηση σε τόπο και σε χρόνο</p> <p>Διεθνής ειρήνη και συνύπαρξη των λαών</p> <p>Κοινωνικά δικαιώματα και ανεξίτηλη εργασία</p> <p>Εργασιακές σχέσεις</p> <p>Κοινωνικός ιστός, μεταπολεμική κοινωνία</p> <p>Άτομο-σύνολο</p> <p>Ανθρωπιστική παιδεία</p> <p>Συγκριτική λογοτεχνία</p>
---	--	---

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ

1. Ειδικοί σκοποί

Οι μαθητές πρέπει να μπορούν:

Να προσλαμβάνουν το λογοτεχνικό κείμενο ως έργο τέχνης και αισθητικό φαινόμενο στενά δεμένο με την εποχή του.

Να κατανοήσουν την ιδιαιτερότητα της λογοτεχνικής γλώσσας, τον μεταφορικό και συμβολικό χαρακτήρα της, και να ανακαλύψουν την αισθητική λειτουργία της.

Να κατακτήσουν την ικανότητα συναισθηματικής συμμετοχής.

Να ερμηνεύουν με δημιουργικό τρόπο τα λογοτεχνικά έργα.

Να ανακαλύψουν και να ασκήσουν τις καλλιτεχνικές δεξιότητές τους.

2. Στόχοι, Θεματικές ενότητες, Ενδεικτικές δραστηριότητες, Διαθεματικά σχέδια εργασίας

ΤΑΞΕΙΣ Α' ΚΑΙ Β'

Στόχοι	Θεματικές ενότητες	Ενδεικτικές δραστηριότητες ¹
<p>Οι μαθητές επιδιώκεται:</p> <p>Να κατανοήσουν τους τρόπους με τους οποίους η λογοτεχνία αναπαριστά τον αστικό χώρο και να μελετήσουν τις αξίες της πόλης ή της υπαίθρου, όπως αυτές προ-</p>	<p>Επιλογή κειμένων από τη νεοελληνική και την ξένη λογοτεχνία κατά το δυνατόν αντιπροσωπευτικών από διάφορες περιόδους και</p>	<p>Ομαδική εργασία με θέμα τη μελέτη λογοτεχνικών κειμένων που αναφέρονται σε έναν τόπο (μία πόλη, μια γεωγραφική περιοχή), προκειμένου να αναδειχθεί η αλληλεξάρτηση λογοτεχνίας-γεωγραφίας: πώς ο γεωγραφικός χώρος αντανakλάται στο λόγο αλλά και με ποιους τρόπους η καλλιτεχνική έκφραση με τη σειρά</p>

¹ Οι δραστηριότητες με πλάγια γράμματα προτείνονται ως διαθεματικές και ανταποκρίνονται στις προτεινόμενες διαθεματικές έννοιες της 3^{ης} στήλης του πίνακα του αντίστοιχου ΔΕΠΠΣ.

βάλλονται στα κείμενα.	τάσεις, οργανωμένων στους εξής θεματικούς άξονες: Ο άνθρωπος και η φύση	της οργανώνει το χώρο. (Γεωγραφία, Νεοελληνική Γλώσσα).
Να κατανοήσουν τη σχέση ανάμεσα στη λογοτεχνία, τη φύση και την κοινωνία. Να εκτιμήσουν το ρόλο και την ευθύνη του ανθρώπου για τις αλλαγές στο φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον.	Πόλη- Ύπαιθρος, Η θάλασσα	Σχεδιασμός του χάρτη μιας περιοχής με βάση τα τοπογραφικά στοιχεία που δίνονται σε σχετικό λογοτεχνικό κείμενο. (Εικαστικά, Γεωγραφία). Εικαστική αναπαράσταση εικόνων ή περιγραφών που περιέχονται στα λογοτεχνικά κείμενα. Συζήτηση για τους διαφορετικούς κώδικες που οργανώνουν την κειμενική και την οπτική αναπαράσταση του ίδιου τύπου, πειραματισμός με μεθόδους και τεχνικές μέσω των οποίων μπορεί να μεταπλάσει η κειμενική περιγραφή σε οπτική παράσταση. (Εικαστικά, Γεωγραφία).
Να γνωρίσουν ποικίλες όψεις του λαϊκού πολιτισμού. Να κατανοήσουν ότι τα παραμύθια αποτελούν ξεχωριστό αφηγηματικό είδος και να αντιληφθούν τη σημασία τους ως πεδίου αναπαράστασης κοινωνικών αξιών. Να συνειδητοποιήσουν το ενδιαφέρον που παρουσιάζει το λαϊκό θέατρο, ως παράσταση και λόγος, έξω από τα όρια χρόνου, χώρου και μορφωτικού επιπέδου.	Λαογραφικά θέματα, Λαϊκοί μύθοι, Λαϊκό θέατρο, Λαϊκή τέχνη	Επίσκεψη σε λαογραφικό μουσείο, ξενάγηση από τον διδάσκοντα και ενημερωτικά σχόλια για τα διάφορα εκθέματα (π.χ. ενδυμασίες, σκεύη, έπιπλα κ.λπ.), ώστε οι μαθητές να εθίζονται στη διερευνητική / ανακαλυπτική διαδικασία μάθησης και να εξοικειώνονται με τη μέθοδο συλλογής και μελέτης τοπικού λαογραφικού υλικού. (Αισθητική Αγωγή, Τοπική ιστορία) Δημιουργία φακέλου με παραμύθια από τη χώρα μας και από άλλες χώρες, προκειμένου να εντοπιστούν και να συζητηθούν συγκριτικά τα κοινά στοιχεία ή οι διαφορές στη δομή, στην πλοκή, στη λειτουργία του ήρωα κ.λπ. Ανάθεση ομαδικής εργασίας με καθήκοντα τον εντοπισμό και το σχολιασμό των επανερχόμενων μοτίβων (π.χ. δέντρο της ζωής, πουλιά, καράβια) σε κεντήματα, έπιπλα, πέτρινες κατασκευές, στο οικογενειακό αλλά και το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον των μαθητών.
Να κατανοήσουν ότι τα δημοτικά τραγούδια αποτελούν λογοτεχνικά κείμενα στα οποία αποτυπώνεται ένας πλήρης κόσμος με τον πολιτισμό, την ιστορία, τις αξίες και την κοινωνικοπολιτική του οργάνωση. Να αντιληφθούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του ύφους του δημοτικού τραγουδιού, π.χ. την ποικιλία ή τη μονοτονία, τη φυσικότητα ή την επιτήδευση, την περιεκτικότητα των λεκτικών και νοηματικών σχημάτων λόγου κ.λπ.	Δημοτικό τραγούδι	Ακρόαση δημοτικών τραγουδιών σε αυθεντικές εκτελέσεις από σημαντικούς λαϊκούς οργανοπαίκτες και τραγουδιστές. Ανάθεση ομαδικής εργασίας με διάφορα καθήκοντα όπως: α) καταγραφή σε κασέτα δημοτικών τραγουδιών της περιοχής, όπως τραγουδιούνται αυθεντικά από ντόπιους λαϊκούς τραγουδιστές, β) απομαγνητοφώνηση του συγκεντρωμένου υλικού, γ) ταξινόμηση των τραγουδιών ανάλογα με τη θεματολογία τους, δ) σύγκριση με άλλες παραλλαγές από τη συλλογή δημοτικών τραγουδιών του Ν. Γ. Πολίτη. (Αισθητική αγωγή, Νεοελληνική Γλώσσα).
Να συνειδητοποιήσουν την περιπλοκότητα των σχέσεων που αναπτύσσονται στο εσωτερικό του οικογενειακού θεσμού (ρόλοι, αξίες, πρότυπα, σχέσεις αγάπης, αμοιβαιότητας, εξουσίας κ.λπ.), έτσι όπως καταγράφονται στα λογοτεχνικά κείμενα.	Οικογενειακές σχέσεις	Σχεδιασμός από τους μαθητές του οικογενειακού τους δέντρου και προσπάθεια αποτύπωσης, υπό μορφή σχεδιαγράμματος, των βαθμών συγγένειας που συνδέουν τον καθένα με τα άλλα μέλη της οικογένειάς του (πατέρας, μητέρα, αδερφός/ή, γιαγιά, παππούς, θείος/α, εξάδερφος/η κ.λπ.). Οργάνωση στοιχειώδους «κοινωνιολογικής» έρευνας από ομάδες μαθητών για τη συγκέντρωση στοιχείων που αφορούν την εξέλιξη του οικογενειακού θεσμού στην περιοχή των μαθητών (αγροτική, αστική, τουριστική κ. ά.). Τα δεδομένα μπορεί να αφορούν την κοινωνική κινητικότητα της οικογένειας, τις διακυμάνσεις του οικονομικού και μορφωτικού επιπέδου των μελών

		της, τον καταμερισμό εργασίας ανάμεσα στους συζύγους, τις δομές συνεργασίας στους κόλπους της οικογένειας, (αντρικοί και γυναικείοι ρόλοι), το βιοτικό επίπεδο κ.λπ. (Κοινωνική και Πολιτική αγωγή, Ιστορία, Επαγγελματικός προσανατολισμός).
<p>Να κατανοήσουν την ποικιλία των τρόπων με τους οποίους εκφράζεται το θρησκευτικό βίωμα στη λογοτεχνία.</p> <p>Να κατανοήσουν το ρόλο που παίζει η θρησκεία στην ιστορία των λαών και να αναγνωρίσουν τη σημασία των θρησκευτικών πεποιθήσεων στη διαμόρφωση της καθημερινής συμπεριφοράς.</p>	Θρησκευτική ζωή	<p>Ανάθεση ομαδικής εργασίας με θέμα την αποτύπωση του θρησκευτικού βιώματος μέσα σε συγκεκριμένα λογοτεχνικά κείμενα (π.χ. στο έργο του Παπαδιαμάντη ή του Κόντογλου).</p> <p>Συζήτηση για τη διαφορά θρησκευτικής πίστης και λογοτεχνικής έκφρασης. (Θρησκευτικά).</p> <p>Ανάθεση συγκριτικών εργασιών με σκοπό την ανίχνευση μέσα σε κείμενα χριστιανικών στοιχείων που αποτελούν επιβίωση ή μετασχηματισμό αντίστοιχων παγανιστικών, και τα οποία θεωρείται ότι συμβάλλουν στην ευγονία και ευφορία της γης, κατά την αρχαιότητα και σήμερα. (Θρησκευτικά, Ιστορία).</p>
<p>Να ευαισθητοποιηθούν απέναντι σε βασικά ζητήματα της ατομικής και κοινωνικής ζωής, να καλλιεργηθεί η ιστορική συνείδησή τους, να προαχθεί η ενεργητική αξιοποίηση της ιστορικής γνώσης, να διευρυνθούν τα όρια της προσωπικής εμπειρίας.</p> <p>Να κατανοήσουν το χαρακτήρα της ελληνικής πολιτισμικής ταυτότητας και γλώσσας (στάσεις, αξίες, πεποιθήσεις).</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν τη διαφορά ανάμεσα στη λογοτεχνία και την ιστοριογραφική αφήγηση: η λογοτεχνία αναπαριστά τον αντίκτυπο των ιστορικών γεγονότων στο επίπεδο της ατομικής ζωής, ενώ η Ιστορία ενδιαφέρεται κυρίως για μακροσκοπικά σύνολα.</p> <p>Να κατανοήσουν τον τρόπο με τον οποίο συγκεκριμένα ιστορικά γεγονότα του παρελθόντος μεταπλάθονται σε λογοτεχνικό έργο.</p> <p>Να αντιληφθούν την εμβληματική σημασία ορισμένων λογοτεχνικών έργων (π.χ. Θούριος, Ύμνος στην ελευθερία) ως «τόπων» καθοριστικών για την εθνική μας ταυτότητα και αυτογνωσία.</p>	<p>Από την εθνική μας παλιγγενεσία</p> <p>Παραμονές του Μεγάλου αγώνα</p> <p>Αγώνες Ακριτών-Κλεφτών</p> <p>Το '40- Η Κατοχή-Η αντίσταση</p> <p>Η δοκιμασία της Κύπρου</p> <p>Οι νέοι στον Αγώνα για την ελευθερία</p>	<p>Σκηνική παρουσίαση θεατρικού έργου που αναφέρεται σε κάποια περίοδο της ιστορίας μας και αξιολόγηση της συμβολής των εξωγλωσσικών στοιχείων (μορφωσμών, χειρονομιών, κινήσεων) στην ανάδειξη του λεκτικού μηνύματος. (Νεοελληνική Γλώσσα, Αισθητική αγωγή).</p> <p>Αναζήτηση εικαστικού υλικού (π.χ. Παναγιώτης Ζωγράφος) στο οποίο αποτυπώνονται κρίσιμες στιγμές της νεοελληνικής ιστορίας. Συζήτηση για τις δυνατότητες του γραπτού κειμένου και της οπτικής αναπαράστασης να καταγράφουν τις ανθρώπινες πλευρές της ιστορικής εμπειρίας. (Γιθανά θέματα συζήτησης: η φωτογραφία ως εικονογράφηση του κειμένου, το κείμενο ως σχόλιο στη φωτογραφία, ενδεχόμενη υπεροχή της φωτογραφίας όσον αφορά την ακρίβεια της καταγραφής κ.λπ.) (Εικαστικά, Ιστορία).</p> <p>Παρακολούθηση ταινιών σχετικών με τα ιστορικά περιστατικά στα οποία αναφέρονται τα λογοτεχνικά κείμενα, και σχολιασμός τους. (Ιστορία).</p> <p>Συνέντευξη από ανθρώπους που μετείχαν σε παλαιότερα ή πρόσφατα γεγονότα ιστορικής σημασίας, σύγκριση της προσωπικής μαρτυρίας τους με την επίσημη ιστορική εκδοχή του συμβάντος. (Νεοελληνική Γλώσσα, Ιστορία, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή).</p>
<p>Να κατανοήσουν το χαρακτήρα της ελληνικής πολιτισμικής ταυτότητας.</p> <p>Να αντιληφθούν ότι το λογοτεχνικό κείμενο δεν είναι μόνο φορέας αισθητικής αξίας αλλά αποτελεί και ντοκουμέντο ανθρωπολογικής ή εθνογραφικής σημασίας στο οποίο καταγράφονται, διαφυλάσσονται και αποκρυπτογραφούνται κώδικες συμπεριφοράς, βιώματα και εμπειρίες που τείνουν να εκλείψουν από τη σύγχρονη ζωή.</p>	<p>Παλαιότερες μορφές ζωής</p> <p>Η παλιά ζωή</p>	<p>Κατάρτιση πινάκων με τα στοιχεία του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος που περιέχονται στο λογοτεχνικό κείμενο και λειτουργούν ως σκηνικό της δράσης των προσώπων.</p> <p>Σύγκριση κειμένων που καταγράφουν όψεις της σύγχρονης ζωής (π.χ. μετακινήσεις με τα σύγχρονα μέσα μεταφοράς, διαβίωση στα διαμερίσματα, τεχνολογικές ευκολίες του σημερινού ανθρώπου, διαπροσωπικές σχέσεις), με κείμενα στα οποία διασώζονται σκηνές της καθημερινότητας από παλαιότερες κοινωνίες (π.χ. σχέση του ατόμου με την κοινότητα, επίδραση του περιγυριού και της γειτονιάς στη διαμόρφωση της ψυχασύνθεσής του και στη δομή της συμπεριφοράς του κ.ά.).</p>
Να γνωρίσουν τα βασικά μοτίβα της ταξιδιωτικής λογοτεχνίας (διά-	Γνωριμία με τον τόπο	Καταγραφή ηθών και εθίμων της περιοχής στην οποία γίνεται η διδασκαλία, με στόχους την ανασύνθεση της

<p>θεση φυγής και περιπλάνησης, μετάθεση μέσα στο χώρο, ανεστιατότητα, επικοινωνία με άλλους κόσμους).</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν ότι ζούμε σε έναν κόσμο ριζικά πλουραλιστικό και να αντιληφθούν ότι η κατανόηση του εαυτού μας περνά μέσα από τη γνώριμία και τη διαρκή σύγκριση με άλλα συστήματα αξιών, εθίμων, νοοτροπιών.</p> <p>Να προβληματιστούν/ ευαισθητοποιηθούν στη διαπολιτισμική διάσταση της λογοτεχνίας.</p> <p>Να κατανοήσουν ότι το ταξίδι παρέχει τη δυνατότητα να διευρύνουμε την εμπειρία μας γνωρίζοντας άλλους τόπους και άλλους πολιτισμούς.</p>	<p>μας και άλλους τόπους</p> <p><i>Ταξιδιωτικά</i></p>	<p>τοπικής ιστορίας και την άσκηση του μαθητή σε δημιουργική γραφή (Τοπική Ιστορία).</p> <p>Ανάθεση εργασίας με συγκεκριμένα καθήκοντα όπως: αναζήτηση φωτογραφικών λευκωμάτων παραδοσιακής αρχιτεκτονικής από διάφορες περιοχές της Ελλάδας και του ευρύτερου βαλκανικού χώρου, εντοπισμός κοινών μοτίβων στα κτίσματα, ανάδειξη της αρχιτεκτονικής φυσιογνωμίας του τόπου.</p> <p>Ανάγνωση κειμένων ξένων συγγραφέων για την Ελλάδα (π.χ. του Γκ. Φλωμπέρ, του Χ. Μίλλερ, της Β. Γουλφ. Βλ. το έργο του Κ. Σινόπουλου <i>Πώς μας είδαν οι ξένοι</i>)· συζήτηση για τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζεται η χώρα μας μέσα από το βλέμμα του ξένου, προβληματισμός για το πόσο οικεία ή ξένα είναι σε εμάς αυτή η εικόνα της πατρίδας μας, κατανόηση των πολλαπλών εναλλακτικών αναπαράστασεων του ελληνικού χώρου στη λογοτεχνία.</p> <p>Μελέτη ταξιδιωτικού οδηγού και σχολιασμός του τρόπου με τον οποίο παρουσιάζονται οι διάφορες χώρες μέσα από τις σελίδες του. Συζήτηση για την τρέχουσα τουριστική αντίληψη του ταξιδιού, σύμφωνα με την οποία η ιδιαιτερότητα ενός τόπου περιορίζεται κυρίως στα μνημεία του, χωρίς να επιδιώκεται ταυτόχρονα η γνωριμία με τις πραγματικές οικονομικές συνθήκες, τις κοινωνικές τάξεις, τα επαγγέλματα ή τα έθιμα της καθημερινής ζωής, τα οποία συνιστούν την πραγματική ανθρωπογεωγραφία του τόπου. (Γεωγραφία, Ιστορία).</p>
<p>Να κατανοήσουν ότι βιώματα όπως αυτά της αποδημίας, της μετανάστευσης, της εξορίας, της ξενιτιάς κ.λπ. συνδέονται πάντα με συγκεκριμένες ιστορικές και κοινωνικές συνθήκες.</p> <p>Να αναπτύξουν θετική αντίληψη και στάση για τη σύγχρονη πολυπολιτισμική και πολυεθνική κοινωνία.</p> <p>Να ευαισθητοποιηθούν στο ζήτημα της μετανάστευσης και να αναπτύξουν θετική στάση απέναντι στον Άλλο, στον πρόσφυγα, στο μετανάστη.</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν ότι η ελληνική λογοτεχνία παρέχει μια ποικιλία οπτικών γωνιών απέναντι στον ξένο: αν παλαιότερα η ιστορική συγκυρία αναδείκνυε τον Έλληνα ως ξενιτεμένο, μακριά από την πατρίδα του, σήμερα η λογοτεχνία προσπαθεί να καταγράψει τι σημαίνει να υποδέχεται ο Έλληνας τον ξένο στη δική του πατρίδα.</p>	<p><i>Η αποδημία</i></p> <p><i>Ο καημός της ξενιτιάς</i></p> <p><i>Ο ελληνισμός έξω από τα σύνορα</i></p> <p><i>Τα Μικρασιατικά,</i></p> <p><i>Οι πρόσφυγες</i></p>	<p>Επίσκεψη στο Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών, με σκοπό την επαφή με πρωτογενές υλικό (όπως έγγραφα από την Επιτροπή Αποκατάστασης Προσφύγων, αυθεντικά κείμενα, φωτογραφίες κ.λπ.) και τη δημιουργία φακέλου με υλικό που αφορά σύγχρονα φαινόμενα εκούσιας ή αναγκαστικής μετακίνησης πληθυσμών. (Ιστορία, Αισθητική Αγωγή, Θρησκευτικά, Οικονομία, Νεοελληνική Γλώσσα, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή).</p> <p>Οργάνωση εργασίας με καθήκοντα τη συγκέντρωση και την παρουσίαση μέσα στην τάξη πρωτογενούς προσωπικού λόγου (από ημερολόγια, καταγεγραμμένες ιστορίες ζωής, προσωπικές μαρτυρίες, δημοσιευμένη επιστολογραφία κ.λπ.) ανθρώπων που εκπαιδεύτηκαν, μετανάστευσαν ή εξορίστηκαν μακριά από τον οικείο τους τόπο. Εντοπισμός στοιχείων μέσα στα κείμενα αυτά που να δείχνουν τον βαθύτατα τραυματικό χαρακτήρα της εμπειρίας του ξενιτεμένου. Αναφορά στις δυσκολίες αυτών των ανθρώπων να ζήσουν μακριά από την πατρίδα τους, συζήτηση για τη βασανιστική και ανεκπλήρωτη επαφή με τη γενέτειρα, ανάληψη της παράδοξης μεταιχμιακής κατάστασης του «ενδιάμεσου» που βιώνει ο πρόσφυγας / ξενιτεμένος / εξόριστος: ούτε απόλυτα ενσωματωμένος στο νέο πλαίσιο ζωής, ούτε εντελώς απελευθερωμένος από τον παλιό.</p> <p>Άλλη εργασία με θέμα την ανάλυση των παραπάνω πρωτογενών κειμένων (βλ. προηγούμενη εργασία) από σκοπιά γλωσσική και δομική: πώς οργανώνεται η αναφορά στα βιώματα του ξενιτεμένου, ποια είναι η ροή των αναμνήσεων, ποια η χρονική σειρά έκθεσης των γεγονότων (<i>in media res</i>, με εγκιβωτισμούς, αναχρονίες), ποια η συχνότητα παραπομπών στο άλλοτε και στο τώρα, πώς χρωματίζουν το λόγο η νοσταλγία και η πίκρα κ.λπ. (Νεοελληνική Γλώσσα).</p> <p>Μελέτη χαρτών και καταγραφή των (εκούσιων ή ακούσιων) μετακινήσεων πληθυσμών σε διαφορετικές περιοχές και εποχές. (Γεωγραφία, Ιστορία).</p> <p>Συζήτηση για τη συμβολή των προσφύγων στην ανά-</p>

		πτυξη της οικονομίας και του πολιτισμού των χωρών υποδοχής τους και αναζήτηση σχετικής βιβλιογραφίας.
Να κατανοήσουν τη σημασία του αθλητικού ιδεώδους ως μέσου για τη σύσφιγξη των σχέσεων ανάμεσα στους λαούς.	Αθλητισμός	Διαθεματικό σχέδιο εργασίας με θέμα «Από τους Ολυμπιακούς αγώνες της Αρχαίας Ελλάδας στις σύγχρονες Ολυμπιάδες». Οργάνωση ατομικών ή ομαδικών εργασιών όπως: κατάρτιση συγκριτικών πινάκων με αγωνίσματα αρχαία και σύγχρονα, σύγκριση αναπαραστάσεων των αρχαίων αγωνισμάτων από αγγεία ή ανάγλυφα με σύγχρονες φωτογραφίες, επισήμανση των διαφορών τους ως προς τη μέτρηση χρόνων ή ως προς το είδος των επάθλων κ.λπ.
Να κατανοήσουν το γεγονός ότι η λογοτεχνική γλώσσα αποκαλύπτει ορισμένες θεμελιώδεις υπαρξιακές διαθέσεις του ανθρώπου, όπως τον τρόπο να βρίσκεται και να αισθάνεται μέσα στον κόσμο, να βιώνει τη σχέση με τους άλλους, να εξερευνά τον εαυτό του, να ανοίγεται σε ποικίλα βιώματα κ.λπ.	Η αγάπη για τους συνανθρώπους μας Οι φιλικοί δεσμοί Η αγάπη	Ομαδική εργασία με θέμα τον εντοπισμό ποιημάτων με παρεμφερή θεματικά μοτίβα από το Ανθολόγιο Αρχαίας Λυρικής Ποίησης και συγκριτική εξέταση του τρόπου με τον οποίο χειρίζονται τα κοινά θέματά τους οι αρχαίοι λυρικοί ποιητές και οι νεότεροι ομοτέχνοί τους. Ανάθεση εργασίας με θέμα τη σημασιολόγηση των εννοιών της φιλίας και της αγάπης στον Όμηρο (π.χ. Πάτροκλος-Αχιλλέας) και στην Καινή Διαθήκη. (Αρχαία Ελληνικά, Θρησκευτικά, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή).
Να ευαισθητοποιηθούν στην οδύνη των άλλων ανθρώπων. Να καλλιεργήσουν διάθεση αισιόδοξης αντιμετώπισης των ποικίλων προβλημάτων που προκύπτουν στη διάρκεια της ζωής. Να κατανοήσουν το γεγονός ότι η λογοτεχνική γλώσσα αποκαλύπτει ορισμένες θεμελιώδεις υπαρξιακές διαθέσεις του ανθρώπου, όπως τον τρόπο να βρίσκεται και να αισθάνεται μέσα στον κόσμο, να βιώνει τη σχέση με τους άλλους, να εξερευνά τον εαυτό του, να ανοίγεται σε ποικίλα βιώματα κ.λπ.	Η βιοπάλη Το αγωνιστικό πνεύμα του ατόμου	Μελέτη κειμένων από την ελληνική και παγκόσμια λογοτεχνία που αναφέρονται στην παιδική εργασία (π.χ.: Κ. Ντίκενς [Το παλαιοπωλείο], Χ. Λάξνες [Σάλα Βάλκα], Τζ. Στάνιμπεκ [Ο δρόμος με τις φάμπρικες], Α. Καρκαβίτσας [Ο Ζητιάνος], Γ. Βιζυηνός [Το μόνον της ζωής του ταξιδιού], Έ. Μαλώ [Χωρίς οικογένεια], Α. Τσέχωφ [αρκετά διηγήματα]), παρουσίαση από ομάδες μαθητών του περιεχομένου των βιβλίων μέσα στην τάξη, και συζήτηση για τις διαφορές πτυχές της εκμετάλλευσης της εργασίας των παιδιών, καθώς και της βάνausης χρησιμοποίησης τους ως φτηνού εργατικού δυναμικού· αναζήτηση στοιχείων μέσα στα κείμενα που να συνδέουν το φαινόμενο με οικονομικές αιτίες και με μια ευρύτερη κρίση αξιών στην κοινωνία. (Ιστορία). Προκήρυξη μαθητικού διαγωνισμού (στο επίπεδο της τάξης ή του σχολείου) για τη συγγραφή φανταστικής περιπέτειας στην οποία ο πρωταγωνιστής προσπαθεί να αντεπεξέλθει στις αντίξοες συνθήκες που τον περιβάλλουν επιστρατεύοντας όλες του τις δυνάμεις. Βράβευση του καλύτερου κειμένου και δημοσίευσή του στην εφημερίδα ή στο περιοδικό του σχολείου (αν υπάρχει).
Να αναπτύξουν δεξιότητες για ενεργητική συμβολή στην αντιμετώπιση σύγχρονων διεθνών κοινωνικών προβλημάτων (φτώχεια, βία, ρατσισμός, μετανάστευση κ.λπ.). Να κατανοήσουν τους τρόπους με τους οποίους ο λογοτεχνικός λόγος αναδεικνύει τα προβλήματα της σύγχρονης ζωής. Να αντιληφθούν ότι η λογοτεχνία αποτελεί ένα προνομιακό μέσο για την αναπαράσταση της κοινωνικής πραγματικότητας.	Προβλήματα της σύγχρονης ζωής	Ανάθεση εργασίας με αρμοδιότητες την καταγραφή των προβλημάτων της σύγχρονης κοινωνίας και την ιεράρχησή τους, όπως αποτυπώνονται στα διάφορα είδη λόγου και σε άλλες μορφές αναπαράστασης (ζωγραφική, φωτογραφία, θέατρο). (Κοινωνική και πολιτική αγωγή, Αισθητική αγωγή). Παραγωγή προφορικών αφηγήσεων από τους μαθητές σχετικά με τα συνηθέστερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν στη δική τους καθημερινή ζωή. Συνεντεύξεις από ηλικιωμένους και καταγραφή της μαρτυρίας τους σχετικά με τη δυσκολία ή όχι της προσαρμογής τους στη σύγχρονη κοινωνία· συζήτηση για την ιδιαιτερότητα της ματιάς τους και για την ικανότητά της να φωτίζει ορισμένες αθέατες πλευρές της σύγχρονης ζωής. Δημιουργία πολυθεματικού κολλάζ με ποικίλα υλικά (φωτογραφίες, κείμενα, σχέδια) που να εστιάζεται σε κοινωνικά προβλήματα του σύγχρονου κόσμου.

Να αντιληφθούν τον άνθρωπο ως μέρος του ευρύτερου οικοσυστήματος και να αναπτύξουν στάση σεβασμού απέναντι στο βιοφυσικό περιβάλλον.	Οι φίλοι μας τα ζώα	Συλλογή υλικού από το Διαδίκτυο για κινήματα υπεράσπισης των δικαιωμάτων των ζώων. Αναζήτηση της σύγχρονης νομοθεσίας που αφορά τη χρησιμοποίηση των ζώων στην ιατρική (πειραματόζωα), στην κοσμετολογία, την ένδυση κ.λπ. Ανάθεση εργασίας με θέμα τη συγκέντρωση στοιχείων για την ιδιαίτερη σχέση του ανθρώπου με τα ζώα διαχρονικά (Αρχαία Ελληνική Γραμμάτεια από μετάφραση Ιλιάδα, Οδύσσεια), Ιστορία, Βιολογία, Θρησκευτικά).
--	---------------------	---

ΤΑΞΗ Γ'

Στόχοι	Θεματικές ενότητες	Ενδεικτικές δραστηριότητες ²
<p>Οι μαθητές επιδιώκεται:</p> <p>Να κατανοήσουν την εξέλιξη των λογοτεχνικών ειδών και Σχολών σε σχέση με το ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο.</p> <p>Να κατανοήσουν ότι η λογοτεχνία προσεγγίζει τα μεγάλα ζητήματα της ανθρώπινης κατάστασης με μια ποικιλία καλλιτεχνικών τρόπων και μέσων, σε συνάρτηση πάντα με την εποχή και το δημιουργό.</p> <p>Να γνωρίσουν βασικά τεχνοτροπικά μοτίβα της προφορικής λαϊκής ποίησης (π.χ. στερεότυπους στίχους, επαναλαμβανόμενες συντακτικές δομές κ.λπ.).</p> <p>Να κατανοήσουν ότι το δημοτικό τραγούδι αποτελεί βασικό φορέα παραδοσιακών αξιών και μορφών ζωής που σχετίζονται με την κοινωνία της υπαίθρου και να εμβαθύνουν στις αξίες και στις δομές αυτής της κοινωνίας.</p>	<p>Δίνονται εισαγωγικά στοιχεία και αντιπροσωπευτικά έργα σύμφωνα με την ιστορική εξέλιξη της λογοτεχνίας μας από τον 9^ο αιώνα μ.Χ. ως σήμερα.</p> <p>Επίσης ανθολογούνται κείμενα από την ξένη λογοτεχνία.</p> <p>Από τα δημοτικά μας τραγούδια</p>	<p>Απόπειρα εικαστικής αποτύπωσης του περιεχομένου κάποιων χαρακτηριστικών δημοτικών τραγουδιών εντοπισμός των στοιχείων αυτών σε λαϊκούς ζωγράφους, όπως ο Θεόφιλος κ.ά. (Εικαστικά, Αισθητική αγωγή).</p> <p>Κατάρτιση λεξιλογικού συγκριτικού πίνακα με θέματα από τα δημοτικά τραγούδια.</p>
Η Λόγια παραγωγή (1000-1600)		
<p>Να κατανοήσουν τη σημασία της πολιτισμικής μας κληρονομιάς.</p> <p>Να γνωρίσουν ορισμένα μεζονα έργα όπως αυτά της κρητικής αναγέννησης, που θεμελίωσαν τη νεότερη ελληνική γραμματεία και επηρέασαν την εξέλιξή της.</p>	Κρητική λογοτεχνία	<p>Αναζήτηση εποπτικού υλικού (κασέτες, βίντεο) από σύγχρονες παραστάσεις κρητικού θεάτρου. (Εικαστικά, Αισθητική αγωγή).</p> <p>Μελέτη και σχολιασμός της «Δοκιμής» του Σεφέρη για τον Ερωτόκριτο.</p>
<p>Να μελετήσουν ορισμένα ριζοσπαστικά κείμενα του Νεοελληνικού Διαφωτισμού και να κατανοήσουν τη σημασία τους στη μεταβολή των υφιστάμενων κοινωνικών και πολιτικών συνθηκών της εποχής τους.</p>	Νεοελληνικός Διαφωτισμός	<p>Συζήτηση για τη σχέση της εκπαίδευσης με την πολιτική, της πνευματικής αφύπνισης με την αγωνιστική δράση (Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Ιστορία).</p> <p>Καταγραφή των αρχών του Διαφωτισμού και αναζήτηση παρόμοιων καταστατικών κειμένων στη σύγχρονη εποχή. (Ιστορία).</p>
Ο 19^{ος} αιώνας ως το 1880		
Να κατανοήσουν την αξία των		Ανάγνωση έργων που αντλούν την έμπνευσή τους

² Οι δραστηριότητες με πλάγια γράμματα προτείνονται ως διαθεματικές και ανταποκρίνονται στις προτεινόμενες διαθεματικές έννοιες της 3^{ης} στήλης του πίνακα του αντίστοιχου ΔΕΠΠΣ.

<p>απομνημονευμάτων ως ιστορικής πηγής που βοηθά στην κατανόηση των γεγονότων της Επανάστασης του '21 και τη σημασία τους ως λογοτεχνικού είδους.</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν την εσωτερική σχέση λογοτεχνίας-ιστορίας.</p>	<p>α. Απομνημονεύματα</p>	<p>από τον Αγώνα του Εικοσιένα (Ιστορία).</p> <p>Ανάγνωση των Απομνημονευμάτων του Μακρυγιάννη και ανάθεση επιμέρους εργασιών με θέματα σχετικά με τη γλώσσα και τις αφηγηματικές αρετές του κειμένου, την ιστοριογραφική του αξία, το ρεαλισμό και την ιστορική συνείδηση του συγγραφέα κ.ά.</p> <p>Εργασία με θέμα την επισήμανση των χαρακτηριστικών του προφορικού λόγου: δυναμισμός, πειστικότητα, συνεχής μεταβολή της ροής του, βιωματική διάσταση, συμμετοχή του ακροατή κ.λπ.</p>
<p>Να κατανοήσουν τους όρους και τα κριτήρια συγκρότησης μιας λογοτεχνικής σχολής, ενός κινήματος ή ρεύματος.</p> <p>Να ενημερωθούν, μέσα από επιλεγμένα κείμενα, για τα επιτεύγματα των παλαιότερων περιόδων της λογοτεχνίας μας.</p> <p>Να γνωρίσουν βασικές όψεις της αντίθεσης ανάμεσα σε Επτανήσιους και Φαναριώτες, καθώς και το ρόλο που διαδραμάτισε κάθε Σχολή στην πνευματική ζωή της νέας Ελλάδας, μέσα από αντιπροσωπευτικά κείμενα των δύο Σχολών.</p>	<p>β. Η επτανησιακή Σχολή</p>	<p>Ομαδική εργασία με θέμα τις αξίες που αποδίδουν οι Ωδές του Κάλβου στους επαναστατημένους Έλληνες (ανδρεία, ελευθερία, τόλμη, πατριωτισμός, αρετή κ.λπ.).</p> <p>Ακρόαση έργων συνθετών της Επτανησιακής μουσικής σχολής. Συγκέντρωση πληροφοριών γύρω από τη μελοποίηση του Ύμνου εις την ελευθερίαν από τον Ν. Μάντζαρο. (Μουσική, Αισθητική Αγωγή).</p> <p>Σχέδιο εργασίας με θέμα την ελευθερία στη λογοτεχνία μέσα από εμβληματικά έργα επτανησιακών ποιητών (Κάλβος, Σολωμός).</p>
<p>Να κατανοήσουν τη συμβολή του Φαναριώτικου κύκλου και των νοοτροπιών του στη διαμόρφωση της φυσιογνωμίας του αθηναϊκού ρομαντισμού.</p> <p>Να γνωρίσουν βασικές όψεις της αντίθεσης ανάμεσα σε Επτανήσιους και Φαναριώτες, καθώς και το ρόλο που διαδραμάτισε κάθε Σχολή στην πνευματική ζωή της νέας Ελλάδας, μέσα από αντιπροσωπευτικά κείμενα των δύο Σχολών.</p> <p>Να γνωρίσουν τα κεντρικά μοτίβα της ρομαντικής μυθολογίας: ηρωική έξαρση, προμοδότηση της φαντασίας και του συναισθήματος, λυρική διάθεση φυγής, μελαγχολία εξωθημένη μέχρι τα όρια της ζοφερής απόγνωσης κ.λπ.</p>	<p>γ. Οι Φαναριώτες και η Ρομαντική Σχολή των Αθηνών</p>	<p>Ανάθεση διαθεματικής εργασίας σε ομάδες μαθητών, με σκοπό τη σφαιρική παρουσίαση του κινήματος του ρομαντισμού: καταγραφή των εκδηλώσεών του σε διάφορες μορφές τέχνης (λογοτεχνία, ζωγραφική, μουσική), αναφορά στους κυριότερους εκπροσώπους και στους βασικούς άξονες της σκέψης τους, επισήμανση της τεράστιας επιρροής που άσκησε στη ζωή και στη σκέψη του δυτικού κόσμου κ.λπ. (Ιστορία, Αισθητική αγωγή).</p> <p>Συζήτηση γύρω από τις συνδηλώσεις της έννοιας "ρομαντικός" στην εποχή μας: συγκέντρωση εποπτικού ή κειμενικού υλικού με σύγχρονες εκδηλώσεις ρομαντικής διάθεσης / συμπεριφοράς: κατανόηση της ιστορικής πορείας μέσα από την οποία ένα επαναστατικό ρεύμα σκέψης βαθμιαία απονευρώνεται από τη ζωντάνια του και συρρικνώνεται σε ένα απάνθημα ανούσιων εκφραστικών κλισέ χωρίς ερείσματα στο ζωντανό βίωμα (Αισθητική αγωγή).</p>
<p>Να μελετήσουν ενδεικτικά έργα, δημιουργούς και θέματα της Νέας Αθηναϊκής Σχολής.</p> <p>Να ενημερωθούν για την εξέλιξη και για τα χαρακτηριστικά του διηγήματος ως ιδιαίτερου λογοτεχνικού είδους.</p> <p>Να κατανοήσουν ότι η ηθογραφία αποτελεί ιδιαίτερη αφηγηματική μέθοδο που έχει σκοπό την εξιδανικευμένη παρουσίαση της υπαίθριας ζωής και τη φωτογραφική αποτύπωση προσώπων και επεισοδίων της ζωής στο χωριό.</p>	<p>Η νέα Αθηναϊκή Σχολή (1880-1922)</p>	<p>Μελέτη αντιπροσωπευτικών ηθογραφικών διηγημάτων και καταγραφή των χαρακτηριστικών του παραδοσιακού τρόπου ζωής και των εγχώριων παραδόσεων, όπως προβάλλονται συστηματικά μέσα από τα κείμενα της περιόδου.</p> <p>Επιλογή από τον διδάσκοντα ποιημάτων του Καβάφη με μυθολογικό περιεχόμενο και ανάθεση εργασίας με θέμα τον τρόπο ποιητικού χειρισμού των οικείων στους μαθητές μυθολογικών μοτίβων (π.χ. Τα άλογα του Αχιλλέως, Τρώες, Ιθάκη κ.ά.). (Αρχαία Ελληνικά, Ιστορία, Γλώσσα).</p> <p>Παράλληλη / συγκριτική ανάγνωση ηθογραφικών και ρεαλιστικών κειμένων, προκειμένου να εντοπιστούν οι διαφορές στον τρόπο με τον οποίο οι πεζογράφοι αναφέρονται στο πραγματικό: ο ηθογράφος παραπέμπει σε μια εξωραϊσμένη, στατική εικόνα της πραγμα-</p>

		τικότητας, ενώ ο ρεαλιστής αντιμετωπίζει την κοινωνική πραγματικότητα με διάθεση να αναλύσει τις πολλαπλές εκδηλώσεις της.
Η νεότερη λογοτεχνία		
<p>Να γνωρίσουν την κομβική σημασία της δεκαετίας του τριάντα για την αναζωπύρωση των νέων εκφραστικών τρόπων στην ποίηση και γενικά για την ανανέωση της λογοτεχνίας μας.</p> <p>Να ενημερωθούν για τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της πρώτης και της δεύτερης μεταπολεμικής γενιάς στην ποίηση και στην πεζογραφία σε συνάρτηση πάντα με τις κοινωνικοπολιτικές συνθήκες.</p> <p>Να ευαισθητοποιηθούν και να αναπτύξουν δεξιότητες για ενεργητική συμβολή στην αντιμετώπιση σύγχρονων διεθνών κοινωνικών προβλημάτων (φτώχεια, βία, ρατσισμός, πόλεμοι, μετανάστευση, κ.λπ.).</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν τη διαφορά ανάμεσα στη λογοτεχνία και την ιστοριογραφική αφήγηση: αν η λογοτεχνία αναπαριστά τον αντίκτυπο των ιστορικών γεγονότων στο επίπεδο της ατομικής ζωής, η Ιστορία ενδιαφέρεται κυρίως για μακροσκοπικά σύνολα.</p>	<p>α. Η περίοδος από το 1922 έως το 1945</p> <p>β. Μεταπολεμική και σύγχρονη ελληνική λογοτεχνία</p>	<p>Συγκριτικές εργασίες με εστίαση στην τεχνοτροπία και το ύφος των νεωτερικών ποιητών.</p> <p>Συζήτηση για τον αντίκτυπο των ιδεολογικών ρευμάτων στην τέχνη.</p> <p>Ακρόαση δίσκων με τη φωνή μεταπολεμικών ποιητών που διαβάζουν ποιήματά τους και σχολιασμός για τον τρόπο της ανάγνωσης (επιτονισμός ορισμένων σημείων του κειμένου, χρήση της στίξης κ.λπ.). (Αισθητική αγωγή, Νεοελληνική Γλώσσα).</p> <p>Ανάθεση ομαδικής εργασίας σε μαθητές με θέμα τον τρόπο διαπραγμάτευσης συγκεκριμένων ιστορικών συμβάντων από τη λογοτεχνία και σύγκριση με την παρουσίαση των ίδιων συμβάντων από την επίσημη ιστοριογραφία. (Ιστορία).</p>
<p>Να κατανοήσουν ότι η λογοτεχνία είναι μια παγκόσμια γλώσσα με επίκεντρο τον άνθρωπο</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν την ισοτιμία των έργων του παγκόσμιου πολιτισμού.</p> <p>Να κατανοήσουν το χαρακτήρα της ελληνικής, της ευρωπαϊκής και της παγκόσμιας πολιτισμικής ταυτότητας.</p> <p>Να αναγνωρίσουν την πολλαπλότητα των τρόπων λογοτεχνικής αναπαράστασης και να συνειδητοποιήσουν τη δημιουργική επικοινωνία ανάμεσα στις λογοτεχνικές διαφορετικών χωρών.</p>	Ξένη λογοτεχνία	<p>Ανάθεση σε ομάδα μαθητών/τριών μετάφρασης ενός σύντομου, "απλού" λογοτεχνικού κειμένου, καταγραφή των δυσκολιών που συνάντησε η ομάδα στην εργασία της και παρουσίαση του όλου εγχειρήματος μέσα στην τάξη. (Ξένη γλώσσα, Γλώσσα).</p> <p>Συγκριτική ανάγνωση δύο ή περισσότερων μεταφράσεων του ίδιου κειμένου και συζήτηση για την ευστοχία των επιλογών των μεταφραστών, σχολιασμός του ύφους, κατανόηση του διαμεσολαβητικού ρόλου της μετάφρασης κ.λπ.</p> <p>Αναζήτηση κειμένων από τον τόπο προέλευσης αλλοδαπών μαθητών, τα οποία δίνουν τη δυνατότητα να συζητηθούν κοινά φαινόμενα της πολιτικής και κοινωνικής ζωής στο πλαίσιο μιας διαπολιτισμικής προσέγγισης της λογοτεχνίας.</p>

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας³

Θέμα: Εικονογράφηση λογοτεχνικών έργων. Οργάνωση ομαδικών εργασιών με θέμα την αναζήτηση εικαστικών έργων εμπνευσμένων από κείμενα της λογοτεχνίας: α) Μια ομάδα μαθητών συγκεντρώνει ικανό αριθμό ζωγραφικών και άλλων εικαστικών αναπαραστάσεων λογοτεχνικής δημιουργίας για να επισημάνει αντιστοιχίες ανάμεσα στο κείμενο και την εικόνα, σχολιάζει τις επιλογές του καλλιτέχνη και τους λόγους που τον οδήγησαν να απομονώσει κάποια συγκεκριμένη σκηνή από το έργο και, τέλος, προβληματίζεται και συζητά στην τάξη γύρω από την ικανότητα της εικόνας να λειτουργεί ερμηνευτικά σε σχέση με το κείμενο και να φωτίζει τη δομή του, β) Μια άλλη ομάδα μπορεί να επιλέξει κάποια σκηνή και να επιχειρήσουν οι ίδιοι οι μαθητές την εικαστική ανάπλασή της, έτσι ώστε να γνωρίσουν τις δυνατότητες που τους παρέχει ο εικαστικός κώδικας. **Θεμελιώδεις διαθεματι-**

³ Τα διαθεματικά αυτά σχέδια εργασίας μπορούν να συμπληρώσουν εναλλακτικά τις αναφερόμενες στο ΑΠΣ «ενδεικτικές διαθεματικές δραστηριότητες», για τις οποίες διατίθεται περίπου το 10% του διδακτικού χρόνου και ανταποκρίνονται σε όσα προτείνονται στην τρίτη στήλη του πίνακα του ΔΕΠΠΣ.

κές έννοιες: Μετασχηματισμός, μεταβολή, αλλαγή, παράσταση, κώδικας, χώρος, προοπτική, ομοιότητα-διαφορά. Προεκτάσεις στην Αισθητική αγωγή, την Ιστορία, τη Νεοελληνική Γλώσσα.

Θέμα: Οι λογοτεχνικές αναπαραστάσεις του ταξιδιού από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας. Εκπόνηση ομαδικών εργασιών α) με θέμα την εξέλιξη του ταξιδιού και την καλλιτεχνική αξιοποίησή του σε ένα ευρύ φάσμα κειμένων. Μπορεί να αξιοποιηθούν κείμενα από: 1) την ιστοριογραφία, π.χ. τα πρώτα "εθνολογικά" ταξίδια του Ηροδότου (στην Αίγυπτο και στη Λυδία), 2) την αρχαία γραμματεία, π.χ. τις οντολογικές μετακινήσεις των αρχαίων από το ένα επίπεδο πραγματικότητας στο άλλο (π.χ. στην Οδύσεια το ταξίδι στον Κάτω Κόσμο), 3) από την επιστημονική φαντασία ή τα κόμικς, π.χ. τα διαπλανητικά ταξίδια στο Φεγγάρι αλλά και τα εικονικά ταξίδια στον κόσμο του Διαδικτύου, προκειμένου να γίνουν συγκρίσεις σχετικά με τη σημασία της έννοιας του ταξιδιού άλλοτε και τώρα, στο χώρο ή στο χρόνο, να αντληθούν πληροφορίες για διαφορετικούς κόσμους, να συζητηθούν τα όρια ανάμεσα σε πλασματικό και πραγματικό, να αξιολογηθεί ο ενθουσιασμός ή η κόπωση του ταξιδιώτη, η δεκτικότητα του απέναντι στο καινούργιο κ.λπ., β) από μια άλλη ομάδα μπορεί να ζητηθεί οι μαθητές να επιχειρήσουν να φανταστούν πώς θα αντιδρούσαν οι ίδιοι, αν επισκέπτονταν εκείνον τον τόπο, να ταυτιστούν ή να διαφοροποιηθούν με την οπτική του ταξιδιώτη-αφηγητή, κ.ο.κ. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, αλλαγή, μεταβολή, πολιτισμός, ομοιότητα-διαφορά, ταυτότητα-ετερότητα. **Προεκτάσεις** στην Αρχαία Ελληνική Γραμματεία, την Τεχνολογία, την Ιστορία, τα Θρησκευτικά.

Θέμα: Μελοποιημένη ελληνική ποίηση. Ανάθεση ομαδικών εργασιών με καθήκοντα: α) την καταγραφή και τη συγκέντρωση μελοποιημένων ποιημάτων (της νεότερης ποίησης κυρίως), β) την ανάγνωση των ίδιων ποιημάτων φωναχτά μέσα στην τάξη ανεξάρτητα από τη μουσική τους εκτέλεση, γ) την επιλογή από τους μαθητές κάποιας δικής τους μελωδίας για να συνοδευτεί η ανάγνωση, δ) την ανάπτυξη προβληματισμού για το πόσο οικεία ή ανοίκεια είναι η ανάγνωση του κειμένου όταν αποδεσμεύεται από την τραγουδιστική του επένδυση, πόσο αναδεικνύεται ή όχι η ποιητικότητα του, πόσο κερδίζει ή χάνει, πόσο συμβάλλουν οι σιωπές ή τα χάσματα στην άρθρωση του ποιητικού λόγου κ.λπ. ε) την αναζήτηση δίσκων ή CD με μελοποιημένη αρχαία ή βυζαντινή ποίηση και τη δημιουργία ενός CD που να περιλαμβάνει εκείνα τα μουσικά κομμάτια που θεωρούν οι ίδιοι αντιπροσωπευτικότερα ή ελκυστικότερα, αφού προσδιορίσουν τα κριτήρια επιλογής τους. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Μετασχηματισμός, κώδικας, ομοιότητα-διαφορά. **Προεκτάσεις** στη Μουσική, την Αισθητική αγωγή, τη Νεοελληνική Γλώσσα, την Αρχαία Ελληνική Γραμματεία, την Τεχνολογία, την Πληροφορική.

Θέμα: Δραματοποίηση μυθιστορήματος. Ανάθεση ομαδικών εργασιών με καθήκοντα το μετασχηματισμό πεζογραφικού έργου (κατά προτίμηση μυθιστορήματος) σε θεατρικό έργο. Στο πλαίσιο της δραστηριότητας αυτής οι μαθητές θα πρέπει να επιλέξουν τις σκηνές που προσφέρονται για δραματοποίηση, να αποκλείσουν ορισμένα από τα πρόσωπα που εμφανίζονται στο αφηγηματικό κείμενο και τα οποία παίζουν δευτερεύοντα ρόλο στην εξέλιξη της πλοκής, να μετατρέψουν σε σκηνοκούς ρόλους τη δράση των κύριων προσώπων, να γράψουν τους διαλόγους, λαμβάνοντας υπόψη τη λειτουργία των προσώπων μέσα στο αφήγημα (τις πράξεις και τις σκέψεις τους), να επινοήσουν τις ενέργειες και τις αντιδράσεις τους, να φανταστούν τις κινήσεις τους πάνω

στη σκηνή, να σχεδιάσουν τα κοστούμια, και γενικά να αυτοσχεδιάσουν με τον πιο δημιουργικό και παραγωγικό τρόπο. Εξυπακούεται πως οι μαθητές θα χωριστούν σε ομάδες με διαφορετικές αρμοδιότητες σκηνοθεσίας, σκηνογραφίας, ενδυματολογίας, διασκευής και "σεναρίου", κ.λπ. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Μεταβολή, χώρος-χρόνος, κώδικας, ομοιότητα-διαφορά. **Προεκτάσεις** στη Θεατρική αγωγή, τη Γλώσσα, την Τεχνολογία.

Θέμα: Η θάλασσα στη ζωή μας. α) Δημιουργία "κολλάζ" (πίνακας από φελιζόλ) με θέμα τη θάλασσα. Οι μαθητές μπορούν να χρησιμοποιήσουν ετερογενή υλικά, όπως λογοτεχνικά, ταξιδιωτικά κείμενα, μικρά ξύλα που ξέβρασε η θάλασσα, καρτ ποστάλ, δημοσιογραφικές περιγραφές, φωτογραφίες, τουριστικά φυλλάδια, προσωπικές συνεντεύξεις, σκίτσα, βότσαλα κ.λπ. β) Δημιουργία φακέλου με συλλογή στοιχείων που έχουν συνδετικό "ιστό" το υγρό στοιχείο και τα οποία μπορεί να προέρχονται από την ποίηση, τη μουσική, τη ζωγραφική, τη ναυπηγική τέχνη (φωτογραφίες από καρνάγια ή "νεκροταφεία" πλοίων), την ιστορία, την οικονομία, την πολιτική, κ.λπ. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** πολιτισμός, ομοιότητα-διαφορά, κώδικας, προοπτική. **Προεκτάσεις** στην Αισθητική Αγωγή, τη Νεοελληνική Γλώσσα, την Ιστορία, τη Γεωγραφία, την Τεχνολογία, την Αρχαία Ελληνική Γραμματεία, τα Θρησκευτικά.

3. Διδακτική μεθοδολογία

Η διδασκαλία ξεκινά είτε απευθείας με την ανάγνωση του κειμένου, είτε με μικρή εισαγωγή για το κείμενο, όταν αυτό κρίνεται αναγκαίο. Για την καλύτερη απόδοση του κειμένου χρήσιμες μπορούν να φανούν κασέτες όπου συγγραφείς ή ηθοποιοί διαβάζουν έργα τους. Όποια κι αν είναι, πάντως, η εκκίνηση, η πρώτη ανάγνωση παράγει μια αρχική εντύπωση, μια γενική σύλληψη του κειμένου, μερικές φορές ικανοποιητική, τις περισσότερες ασαφή. Γι' αυτό την πρώτη ανάγνωση ακολουθεί η ερμηνευτική προσέγγιση, δηλαδή η ανάλυση και επανασύνθεση του έργου σ' ένα νέο, πιο κατανοητό αισθητικό όλον. Διότι, ενώ για τον επαρκή αναγνώστη η "απλή" ανάγνωση μπορεί να είναι συγχρόνως και ερμηνευτική, για τον "ανώριμο" και "μη επαρκή" συνήθως είναι και απλοϊκή. Από αυτή την απλοϊκότητα ζητά να τον βγάλει η διδασκαλία, να τον απαλλάξει δηλαδή από πιθανές παραναγνώσεις ή αμυχανίες και να τον καταστήσει ενεργητικό αναγνώστη.

Η αξία της λογοτεχνίας ως μορφωτικού αγαθού αναδεικνύεται στο σχολείο:

- με την κατάλληλη, ανάλογα με τις συνθήκες, επιλογή κειμένων προς διδασκαλία.
- με την ανταπόκριση της διδασκαλίας στους διδακτικούς στόχους.

Κατάλληλη διδασκαλία θεωρείται η μεθοδική διδασκαλία, η οποία στοχεύει και στη δημιουργία ευνοϊκών μαθησιακών συνθηκών που επιτρέπουν στο μαθητή να αναπτύσσει τους δικούς του μηχανισμούς πρόσληψης και να χαίρεται το μάθημα ως πνευματική περιπέτεια.

Θεμέλιο της διδακτικής πράξης είναι η ε ρ μ η ν ε υ τ ι κ ή μέθοδος προσέγγισης του κειμένου. Δηλαδή η κατανόηση του όλου μέσα από την ανάλυση των μερών και του μεριού μέσα από τη θεώρηση του όλου. Είναι μια συνεχής μετατόπιση από το ειδικό στο γενικό και αντίστροφα, με στόχο την ανάδειξη της συνάφειας των επιμέρους στοιχείων μεταξύ τους και με το όλο, αλλά και συγχρόνως μια αναφορά στα απαραίτητα για την ερμηνεία εξωκειμενικά στοιχεία, τα οποία φωτίζουν το κείμενο. Κατά την ερμηνευτική προσέγγιση αξιοποιούνται βιώματα και γνώσεις που έχουν αποκτηθεί από άλλα γνωστικά αντικείμενα.

Η διαθεματική προσέγγιση γίνεται όπου το κείμενο το επιτρέπει. Μια πρόσφορη μέθοδος που θα μπορούσε να διευκολύνει τους σκοπούς της διαθεματικότητας είναι εκείνη που βασίζεται στην "ανακαλυπτική - διερευνητική μάθηση", στον εμπλουτισμό του ρόλου του δασκάλου από κύριο καθοδηγητή σε συντονιστή και συνερευνητή της σχολικής εργασίας και σε δύο πολύ σημαντικές αρχές. Την αρχή της κοινωνικής συσχέτισης και αλληλεπίδρασης και την αρχή της διεπιστημονικότητας, σύμφωνα με την οποία η εξειδίκευση υποχωρεί, χάριν της διακλαδικότητας. Το κέντρο βάρους του μαθήματος της Λογοτεχνίας δε βρίσκεται τόσο στο γνωστικό όσο στο αισθητικό και αξιακό επίπεδο. Επικαιροποιεί δηλαδή ζητήματα ιστορικών, ατομικών και κοινωνικών αξιών, αρχών και κανόνων που διέπουν τη συμβίωση και τη συνεργασία των ανθρώπων μέσα σ' ένα κόσμο, όπου η ποικιλία και η διαφορετικότητα δεν αποτελούν πλέον την εξαίρεση αλλά τον κανόνα. Η διαθεματικότητα στην προσέγγιση οδηγεί στην αντίληψη ότι η εκπαίδευση δεν αντιμετωπίζεται μόνο ως στόχος, αλλά κυρίως ως μέσο για να πραγματοποιηθούν οι απαιτούμενες αλλαγές στη συμπεριφορά και τον τρόπο ζωής, τη διάχυση της γνώσης, την ανάπτυξη ικανοτήτων και την κατάλληλη προετοιμασία για τις αναγκαίες αλλαγές στη μεταβαλλόμενη κοινωνική πραγματικότητα. Συνεπώς το μάθημα της λογοτεχνίας είναι ένας πνευματικός τόπος όπου ενεργοποιούνται οι ιδέες, οι πεποιθήσεις και τα συναισθήματα, μ' άλλα λόγια, το "πολιτισμικό κεφάλαιο" όλων των μαθητών.

Ο εκπαιδευτικός κλιμακώνει τις ερωτήσεις του και υποδεικνύει στους μαθητές να παρατηρούν τη μορφή, τη δομή, τις λέξεις και τα νοήματα του κειμένου, αναγόμενοι διά των παρατηρήσεων σε γενικότερα νοήματα, σημασίες και ερμηνευτικές εκδοχές. Οι μαθητές παρακινούνται και ενθαρρύνονται να συμμετέχουν χωρίς το φόβο του λάθους, να διατυπώνουν την άποψή τους και να συζητούν με βάση το κείμενο μέσα σε κλίμα ελευθερίας, αποδοχής και πνευματικότητας. Έτσι η διδασκαλία ολοκληρώνεται ως συλλογική ανάγνωση και συνάντηση του μαθητή με το κείμενο.

Η οργάνωση της διδασκαλίας

Η ευρύτητα της στοχοθεσίας, η ποικιλομορφία των κειμένων, οι θεωρητικοί προβληματισμοί και οι ενδιαφέρουσες διδακτικά προτάσεις που απορρέουν από τις διάφορες θεωρίες της Λογοτεχνίας, καθώς και οι διαφορετικοί παράγοντες που ρυθμίζουν την πραγματικότητα κάθε τάξης, δεν επιτρέπουν τον αυστηρό προκαθορισμό της οργάνωσης της διδασκαλίας.

Ανεξάρτητα από τη διάταξη των κειμένων στα σχολικά ανθολόγια, ο διδάσκων έχει την ελευθερία να οργανώνει το μάθημα με τον τρόπο που θεωρεί προσφορότερο για την εκάστοτε διδακτική ενότητα, την οποία, όμως, είναι ανάγκη να συνδέει με συγκεκριμένους διδακτικούς στόχους και τρόπους αξιολόγησης.

Η καλλιέργεια θετικής στάσης των νέων προς τη Λογοτεχνία απαιτεί πρωτοβουλίες και ιδέες για αυτενέργεια. Καμία διδασκαλία ή διδακτική πρόταση δεν προσφέρεται ως υπόδειγμα, γιατί κάθε αναγνώστης επιχειρεί τη δική του ανάγνωση και διαμορφώνει τους δικούς του τρόπους επικοινωνίας με το κείμενο. Μέριμνα του διδάσκοντα είναι να αποφεύγεται η μονοτονία στον τρόπο επεξεργασίας, αφού η διαφορετική οργάνωση και μέθοδος μπορούν να εξυπηρετήσουν άλλους κάθε φορά στόχους και να οδηγήσουν σε άλλες δραστηριότητες και αναζητήσεις.

Η συνήθης διδακτική ενότητα είναι το μεμονωμένο κείμενο, για την επεξεργασία του οποίου στη συνέχεια, ανάλογα με το είδος του, δίνονται γενικές κατευθύνσεις.

Επειδή, όμως, το συγκεκριμένο μάθημα μπορεί να είναι πηγή ποικίλων προβληματισμών σχετικά με τα θέματα της παραγωγής τόσο της ίδιας της Λογοτεχνίας όσο και των ιδεών που αυτή αναδεικνύει, κρίνεται σκόπιμο, με βάση καθορισμένα κριτήρια, να οργανώνονται διδασκαλίες σε ευρύτερες διδακτικές ενότητες. Με βάση, δηλαδή, συγκεκριμένα κριτήρια, π.χ. το θέμα, το είδος κ.ά. ένας αριθμός κειμένων συνενώνονται σε μικρές ομάδες και αντιμετωπίζονται συγκριτικά. Έτσι μπορούν να προβληθούν ειδικότεροι στόχοι και να ικανοποιηθεί η βασική διδακτική αρχή της αναγωγής στο όλον. Προτείνονται στη συνέχεια ενδεικτικά μερικοί τύποι προγραμματισμού του μαθήματος σε ευρύτερες ενότητες για την καλύτερη και αποτελεσματικότερη διδακτική αξιοποίηση των κειμένων από το διδάσκοντα. Σε κάθε περίπτωση απαιτείται ένας χρονολογικός χάρτης, μια γενική συστηματοποίηση των ερμηνευτικών προσεγγίσεων, μια σύνδεση από τη μια ενότητα στην άλλη, ώστε ο μαθητής να αποκτά σταθερό σημείο αναφοράς.

Θεματική οργάνωση

Με τη θεματική οργάνωση επικεντρώνεται η προσοχή σ' ένα θέμα και στις πιθανές παραλλαγές του, μέσα από κείμενα διαφορετικών εποχών, συγγραφέων, γλώσσας ή και ειδους. Η οργάνωση αυτή εξυπηρετεί ειδικούς στόχους, όπως π.χ.:

- να κατανοήσουν οι μαθητές τη σημασία που έχει κάποιο θέμα (ιστορικό, κοινωνικό, μυθολογικό κ.ά.) για τους ανθρώπους μιας εποχής ή ενός πολιτισμού,
- να διαπιστώσουν τις αναλογίες ή τις διαφορές στη διαπραγμάτευση από τους διάφορους συγγραφείς, και να προσπαθήσουν, πιθανώς, να τις αιτιολογήσουν,
- να αναγνωρίσουν τη συνέχεια κάποιων θεμάτων μέσα στο χρόνο και να ανιχνεύσουν τη δυναμική της επιβίωσής τους.

Ιστορική οργάνωση

Μέσα από τη συνεξέταση αντιπροσωπευτικών λογοτεχνικών κειμένων μιας συγκεκριμένης ιστορικής περιόδου διαφαίνονται οι ποικίλες ιδεολογικές τάσεις και αισθητικές επιλογές που σχετίζονται με το γενικότερο κλίμα της εποχής. Οι ειδικοί στόχοι που εξυπηρετεί μια τέτοια οργάνωση των κειμένων είναι:

- ο προσδιορισμός των πολιτιστικών χαρακτηριστικών μιας εποχής και η σύνδεσή τους με το γενικότερο ιδεολογικό πλαίσιο,
- η αναγνώριση των αισθητικών προτιμήσεων της εποχής και η αιτιολόγησή τους με βάση ιστορικά στοιχεία,
- η συνειδητοποίηση της συνέχειας μέσα στο πλαίσιο της παράδοσης και της αλλαγής.

Ειδολογική οργάνωση

Παρουσιάζεται η εξέλιξη ενός είδους στην εποχή του αλλά και μέσα στην ιστορική του εξέλιξη σύμφωνα με το Α.Π.Σ. Στην περίπτωση αυτή ενδιαφέρει η διατήρηση ή αλλαγή των μορφικών χαρακτηριστικών ενός είδους, σε σχέση με τις αισθητικές ανάγκες.

Οι μαθητές επιδιώκεται:

- να συγκεντρώσουν τα κύρια στοιχεία ενός είδους (π.χ. του σονέτου, του δημοτικού τραγουδιού κ.ά.),
- να αναγνωρίσουν τις αλλαγές στη μορφή κατά την εξέλιξη ενός είδους μέσα στο ευρύτερο πλαίσιο του γένους (π.χ. το πέραςμα από τον παραδοσιακό στον ελεύθερο στίχο),
- να διαπιστώσουν τις τυχόν σχέσεις ανάμεσα στην εξέλιξη ενός είδους και στις κοινωνικές παραμέτρους και να αναγνωρίσουν τη διαφορετική λειτουργία του στο παρελθόν και στο παρόν (π.χ. της τραγωδίας, του ύμνου κ.ά.).

Οι δυο τελευταίοι στόχοι απαιτούν καλή υποδομή και άσκηση.

4. Αξιολόγηση

Η πεποίθηση ότι γνώσεις και ποικίλες δεξιότητες προσδιορίζουν αποφασιστικά τη σχέση του μαθητή-αναγνώστη με το λογοτεχνικό κείμενο δίνει το περιθώριο της αξιολόγησης του μαθήματος, ως προς αυτά τουλάχιστον τα σημεία, με τη διατύπωση σαφών κριτηρίων. Δεν είναι το ίδιο, ίσως, όταν θέλουμε να εκτιμήσουμε την ποιότητα των στάσεων που διαμορφώνει και των εμπειριών που βιώνει ο μαθητής στο χώρο της Λογοτεχνίας. Είναι δύσκολο να σταθμισθούν οι προσωπικές επιλογές και η ανάπτυξη πραγματικού ενδιαφέροντος, ιδιαίτερα όταν η επίγνωση της αξιολογικής πρόθεσης υπονομεύει την ειλικρίνεια της συμπεριφοράς. Γι' αυτό και η αξιολόγηση αυτών των στόχων στρέφεται γύρω από την ικανότητα τεκμηρίωσης της προσωπικής θέσης και στάσης και όχι γύρω από το περιεχόμενο της άποψης.

Θα πρέπει να γίνει πάντως σαφές ότι η αξιολόγηση του συγκεκριμένου μαθήματος είναι ιδιαίτερα σύνθετη διαδικασία, η οποία πρέπει να ρίχνει το βάρος σε εκείνα ακριβώς τα σημεία που πιο δύσκολα ελέγχονται. Ερωτήσεις ελέγχου γνώσεων δεν έχουν την ίδια βαρύτητα με ερωτήσεις κατανόησης (περιεχομένου ή τεχνικής) ή πολύ περισσότερο με ερωτήσεις εφαρμογής γνώσεων, ανάλυσης ή σύνθεσης στοιχείων. Μεγαλύτερη βαρύτητα θα πρέπει να δίνεται σε δραστηριότητες με τις οποίες επιχειρείται να διερευνηθεί κατά πόσο επιτεύχθηκαν ανώτεροι στόχοι, όπως είναι ο βαθμός πρόσληψης των ερεθισμάτων του κειμένου και ανταπόκρισης σ' αυτά, η ικανότητα εκτίμησης, οργάνωσης και χαρακτηρισμού των απόψεων και των στάσεων.

Η ειδική φύση του μαθήματος, η πολυσημία του λογοτεχνικού λόγου και η ερμηνευτική πολλαπλότητά του, σε συνδυασμό με τη ζητούμενη αναγνωστική ελευθερία και παραγωγή προσωπικού λόγου ενμέρει μόνο επιτρέπουν την αξιολόγηση του μαθήματος με ερωτήσεις αντικειμενικού τύπου. Τα ζητούμενα από το κείμενο είναι καλύτερο να διατυπώνονται ως ερωτήσεις ελεύθερης ανάπτυξης (ανοιχτές) ή σύντομης απάντησης ή με συνδυασμό αυτών των δύο τύπων. Όποτε δίνονται ερωτήσεις αντικειμενικού τύπου, για να αποφευχθεί η τυχαία ή μηχανική απάντηση, καλό είναι αυτές να συνδυάζονται με ερωτήματα ελεύθερης ανάπτυξης (κυρίως της μορφής: "Να δικαιολογηθεί η απάντηση").

Με την ολοκλήρωση κάποιας ενότητας ενδείκνυται να δίνονται διαθεματικές-δημιουργικές εργασίες, όπως συγκρίσεις έργων βασισμένες σε ποικίλους άξονες (θέμα, είδος, ρεύμα κ.ά.), αξιοποίηση κριτικών άρθρων/μελετών για διερεύνηση πιθανώς διαφορετικών οπτικών και άρα αναγνώσεων, μελέτη μιας ολόκληρης ποιητικής συλλογής ή μυθιστορήματος, μετατροπή ενός είδους σε άλλο, π.χ. μετασχηματισμός διηγήματος σε θεατρικό ή σενάριο, ή απόδοση του θέματός του σε στίχους κτλ. Οι εργασίες αυτές απαιτούν χρόνο, κατάλληλη εξάσκηση και προετοιμασία, καλή υποδομή του σχολείου σε βιβλιοθήκη και άλλα μέσα, και δεν μπορεί να απευθύνονται αδιάκριτα σε όλους τους μαθητές.

Για την εξακρίβωση του βαθμού στον οποίο κάθε φορά ο μαθητής κατέκτησε τις γνώσεις που διδάχτηκε, οι ερωτήσεις μπορεί να είναι ποικίλων τύπων. Η γνώση των πληροφοριών ελέγχεται με ερωτήσεις σύζευξης, πολλαπλής επιλογής ή με ερωτήσεις γνωστικού τύπου, οι οποίες εισάγονται συνήθως με στερεότυπες φράσεις όπως: Ανάφερε.... Διατύπωσε.... Ουμήσου.... Να περιγράψεις.... Τι σημαίνει...; (π.χ. - "Ανάφερε τα χαρακτηριστικά της αλληγορίας, του διηγήματος, του δημοτικού τραγουδιού, των

νεοσυμβολιστών" κτλ.). Οι ερωτήσεις αυτές αποσκοπούν σε συγκεκριμένη απάντηση και γι' αυτό χαρακτηρίζονται ως ερωτήσεις αντικειμενικού τύπου και κατατάσσονται πολύ χαμηλά στην αξιολογική κλίμακα. Ωστόσο, μερικές φορές, κυρίως οι ερωτήσεις σύζευξης, ενδέχεται να είναι αρκετά δύσκολες και χρονοβόρες, προπάντων όταν περιέχουν θέματα θεωρίας.

Καλύτερη διακρίβωση των γνώσεων και, συγχρόνως, επίτευξη ανώτερου στόχου συνθέτουν οι ερωτήσεις που ζητούν την κατανόηση, την εφαρμογή των γνώσεων, την επαγωγική συγκέντρωση στοιχείων ή την αξιολόγησή τους και τη σύνθεση σύντομου σχολίου. Ελέγχεται ο βαθμός στον οποίο ο μαθητής: (α) κατέχει και είναι ικανός να αναπαραγάγει δημιουργικά κάποια στοιχεία θεωρίας ή ιστορίας της Λογοτεχνίας διακρίνοντας τη λειτουργία τους μέσα στο κείμενο, (β) κατανοεί το συγκεκριμένο κείμενο και είναι ικανός να συγκεντρώνει και να χειρίζεται στοιχεία για την απόδειξη κάποιων θέσεων και τη σύνθεση τεκμηριωμένου σχολίου. Οι ερωτήσεις μπορούν να είναι ποικίλων τύπων. Οι ερωτήσεις ελεύθερης ή σύντομης ανάπτυξης εισάγονται συνήθως με φράσεις όπως: Δώσε μερικά παραδείγματα.... Σύγκρινε... Ποια στοιχεία από το κείμενο αποδεικνύουν ότι... Τι μπορεί να σημαίνει...; Πώς εξηγείται...; Πώς εκδηλώνεται...; Να αναφέρεις σημεία όπου.... Πού φαίνεται...; Γράψε σύντομο σχόλιο.... Πώς αξιοποιεί ο συγγραφέας π.χ. το διάλογο, την εικονοποιία, τη μεταφορά...; Μια διαβάθμιση κατά την αξιολόγηση των στοιχείων αυτών είναι αναγκαία για την επίτευξη όσο το δυνατόν αντικειμενικής βαθμολογίας.

Επιπλέον, στο πλαίσιο του μαθήματος θα πρέπει να ελέγχονται η γενικότερη πρόσληψη του λογοτεχνικού έργου και η ανταπόκριση του μαθητή σ' αυτό, ο τρόπος δηλαδή με τον οποίο οργανώνει τις στάσεις και τις αξίες του. Πιο συγκεκριμένα: η προσοχή με την οποία διαβάει και κατανοεί το κείμενο, η ικανότητα κριτικού σχολιασμού των κυριότερων στοιχείων, το βάθος των σκέψεων και των παρατηρήσεών του, ο βαθμός συνειδητοποίησης των νοημάτων και φαινομένων του κειμένου, η θέληση και η ικανότητα για εσωτερικοποίηση των ιδεών με την έννοια της κριτικής αποδοχής αλλά και της αναμενόμενης απόρριψης ή αναθεώρησης, η ικανότητα, τέλος, με την οποία ο μαθητής οργανώνει τις αξίες του και συνθέτει την προσωπική του βιοθεωρία. Οι ερωτήσεις που ικανοποιούν αυτούς τους στόχους διατυπώνονται κυρίως με τους παρακάτω τρόπους: Συμφωνείς με την άποψη...; Πώς ερμηνεύεις...; Πιστεύεις ότι...; Πώς εξηγείς...; Πώς φαντάζεσαι...; Πώς θα χαρακτήριζες...; Ο ήρωας προκαλεί τη συμπάθειά σας; Αιτιολογήστε τη γνώμη σας.

Τέλος, στους μαθητές της Γ' Γυμνασίου μπορούν να τεθούν ερωτήσεις που προκύπτουν από τη συγκριτική εξέταση παράλληλων κειμένων. Σε αυτή την περίπτωση ελέγχεται η ικανότητά τους να συγκρίνουν τους ποικίλους τρόπους επεξεργασίας ενός θέματος από διαφορετικούς συγγραφείς, να εντοπίζουν συγκλίσεις ή αποκλίσεις, να κατανοούν τις διαφορές ανάμεσα στα κειμενικά είδη (π.χ. λογοτεχνία/ιστοριογραφία), ή τις διαφορές ανάμεσα στο λογοτεχνικό κείμενο και την οπτική ή κινηματογραφική μετάπλασή του κ.λπ..

Τονίζεται και πάλι ότι τα κυριότερα στοιχεία, τα οποία αξιολογούνται σε σχέση με τη διατύπωση προσωπικής άποψης, είναι η ικανότητα με την οποία ο μαθητής αναπτύσσει τη θέση καθώς και η συνοχή και η αφαιρετικότητα της σκέψης.

**ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ
(μετάφραση/πρωτότυπο)**

1. Σκοπός της διδασκαλίας του μαθήματος

Το πνεύμα της εποχής και οι σύγχρονες ανάγκες ευνοούν τη γενική παιδεία και όχι την εξειδίκευση. Και αυτό σημαίνει για την εκπαίδευση ότι πρέπει να αποβλέπει σε ανθρώπους: σκεπτόμενους, καλλιεργημένους και δημιουργικούς. Το μορφωτικό αγαθό που προσφέρει το σχολείο επιβάλλεται να εξασφαλίζει ολόπλευρη και ισόρροπη ανάπτυξη του ανθρώπου, που ζει το παρόν και οραματίζεται και συνδιαμορφώνει το μέλλον ως ελεύθερος και δημοκρατικός πολίτης της χώρας του αλλά και της Ενωμένης Ευρώπης.

Σε ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα με τον παραπάνω προσανατολισμό έχει ιδιαίτερη θέση το μάθημα της Α.Ε.Γλ.-Γρ., του οποίου ο κύριος σκοπός είναι ανθρωπογνωστικός και αρχαιογνωστικός. Ο μορφωτικός-ανθρωπιστικός σκοπός συντελείται με τη βαθύτερη κατανόηση και ερμηνεία των κειμένων, μέσα από την παράλληλη μελέτη της αρχαίας ελληνικής γλώσσας. Τα αρχαία ελληνικά κείμενα, πέρα από την ανθρωπιστική παιδεία, συμβάλλουν στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και τη δημιουργία ελεύθερης και υπεύθυνης προσωπικότητας. Κεντρικός άξονας του μαθήματος είναι η σπουδή του ανθρώπου με τη μελέτη και την κατανόηση της συμπεριφοράς, της δράσης και του αγώνα του ανθρώπου της ελληνικής αρχαιότητας για να γνωρίσει τον κόσμο και τη ζωή, να αναζητήσει την αλήθεια και τη γνώση σε όλους τους τομείς του επιστητού και, έτσι, να θεμελιώσει την επιστήμη και την τέχνη, με άλλα λόγια τον πολιτισμό.

Η ιδιαιτερότητα του μαθήματος, όμως, έγκειται στο ότι μελετά την ανθρώπινη δραστηριότητα, διερευνά και ερμηνεύει την πνευματική δημιουργία των αρχαίων Ελλήνων μέσα από τα έργα της τέχνης του λόγου, τα οποία προσεγγίζει είτε από το πρωτότυπο, στο βαθμό που η γνώση της αρχαίας ελληνικής γλώσσας το επιτρέπει, είτε από μετάφραση.

Με τη διδασκαλία κειμένων της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας επιδιώκεται οι μαθητές:

Να γνωρίσουν την πνευματική δημιουργία των αρχαίων Ελλήνων, με την οποία συνδέεται άρρηκτα ο νεοελληνικός πολιτισμός και η οποία αποτέλεσε τη βάση για τη διαμόρφωση του ελληνορωμαϊκού και του δυτικοευρωπαϊκού πολιτισμού, γεγονός που επιβάλλει τη μελέτη της -όχι, όμως, και τη μυθοποίησή της.

Να επικοινωνήσουν με περισσότερα κείμενα που προβάλλουν τη σπουδαιότητα του αρχαίου κόσμου, δηλαδή αντιπροσωπεύουν σημαντικές στιγμές της αρχαίας πολιτισμικής δραστηριότητας και περιλαμβάνουν τα κύρια σημεία για τη δημιουργία μιας εικόνας αυτού του κόσμου κατά το δυνατόν σφαιρικής (ως προς τα είδη και τους συγγραφείς, αλλά και ως προς τις ιδεολογικές τάσεις), ρεαλιστικής και ενδιαφέρουσας στο βαθμό που θα συνδέεται και με τη σύγχρονη ζωή και θα συμβαδίζει με τις ανάγκες του σημερινού νέου ανθρώπου.

Να ανακαλύψουν και να εκτιμήσουν τη λογοτεχνική αξία των έργων των αρχαίων ελλήνων συγγραφέων κατά τη διδασκαλία τόσο από το πρωτότυπο, όσο και από μετάφραση, στο βαθμό που αυτή, με την ποιότητά της, διασώζει τους εκφραστικούς τρόπους του αρχαίου κειμένου και με τη σειρά της αποτελεί ένα νέο λογοτεχνικό κείμενο.

2. Άξονες, Γενικοί στόχοι, Θεμελιώδεις έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης.

α) Αρχαία Ελληνική Γλώσσα (Πρωτότυπο)

Τάξη	Άξονες γνωστικού περιεχομένου	Γενικοί στόχοι (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες)	Ενδεικτικές Θεμελιώδεις Έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης
A B Γ	<p>Η γνώση των βασικών στοιχείων της αρχαίας ελληνικής γλώσσας στο γλωσσικό, σημασιολογικό - λεξιλογικό επίπεδο.</p> <p>Η παράλληλη και συνδυαστική διδασκαλία της γραμματικής και του συντακτικού, για την αποτελεσματικότερη συνειδητοποίηση των φαινομένων της γλώσσας.</p> <p>Η συνεξέταση και η παράλληλη (χρονικά) διδασκαλία των γλωσσικών στοιχείων αρχαίας και νέας ελληνικής (πορεία από τη συγχρονία στη διαχρονία), όπου αυτό είναι εφικτό.</p> <p>Η σύντομη προβολή ποικίλων θεμάτων του αρχαίου ελληνικού βίου και πολιτισμού από την καθημερινή ζωή (θέματα εθνικά, πολιτικά, κοινωνικά, θρησκευτικά κ.ά.).</p> <p>Η πρόσληψη και η κατανόηση α-</p>	<p>Οι μαθητές επιδιώκεται:</p> <p>Να εξοικειωθούν βαθμιαία με τον αρχαίο λόγο, μέσα από τη συνολική και πολυεπίπεδη προσέγγισή του (γλωσσική: γραμματική-σύνταξη, λεξιλογική, κατανόηση κειμένου).</p> <p>Να γνωρίσουν τα βασικά στοιχεία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας στη γραμματική και τη σύνταξη και να μπορούν να διακρίνουν, συγκριτικά, τις διαφορές τους με τη νέα ελληνική.</p> <p>Να εξοικειωθούν με κείμενα της αρχαίας ελληνικής, κυρίως της αττικής διαλέκτου και να ασκηθούν στην κατανόησή τους, με τη βοήθεια κατάλληλων γλωσσικών σχολίων, χωρίς τη βαθύτερη ερμηνεία τους.</p> <p>Να καλλιεργήσουν το ενδιαφέρον τους για τον αρχαιοελληνικό πολιτισμό με τη μελέτη ποικίλων σε θεματολογία κειμένων του αρχαίου ελληνικού κόσμου (εθνικά, πολιτικά, κοινωνικά, θρησκευτικά, φιλοσοφικά, ποιητικά κ.ά.).</p> <p>Να αντιληφθούν τη διαχρονική διάσταση της</p>	<p>Χώρος-χρόνος, Μεταβολή, Εξέλιξη, Ομοιότητα-διαφορά, Αλληλεπίδραση, Σύγκρουση, Μεταβολή, Πολιτισμός, Παράδοση, Οργάνωση-επικοινωνία, Ατομο-κοινωνία, Εξάρτηση, Σύστημα.</p>

πλού, εύληπτου και ενδιαφέροντος αρχαίου κειμένου και η απόδοσή του (μετάφραση) σε νεοελληνικό λόγο. Η κατανόηση και η μετάφραση εκτενέστερων αποσπασμάτων συνεχούς κειμένου (Γ' τάξη)	ελληνικής γλώσσας και το ρόλο της ως φορέα και δημιουργού ιδεών και αξιών του ελληνικού πολιτισμού, Να ασκηθούν στην κατανόηση και μετάφραση εκτενέστερων αποσπασμάτων συνεχούς κειμένου (Γ' τάξη).
---	--

β) Αρχαία Ελληνική Γραμματεία (Μετάφραση)

Τάξη	Αξονες γνωστικού περιεχομένου	Γενικοί στόχοι (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες)	Ενδεικτικές Θεμελιώδεις Έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης
A	Ομηρικά έπη I. Οδύσσεια (Ανθολόγιο) Νόστος, ύβρις-νέμεσις-τίσις, αξίες και στάση ζωής (ξενία, φιλία, οικογένεια κ.α.).	Οι μαθητές επιδιώκονται: Να κατανοήσουν την αφοσίωση του Οδυσσέα στο νόστο και την αξία του αγώνα του ανθρώπου για την επίτευξη των στόχων του, τον ανθρωπομορφισμό των θεών και το μύθο στην ποιητική του μετάπλαση. Να εκτιμήσουν τα ομηρικά έπη ως λογοτεχνικά κείμενα στα οποία αποτυπώνεται ένας ολόκληρος κόσμος με τον πολιτισμό, τις αξίες και την κοινωνική και πολιτική του οργάνωση.	Πολιτισμός, Μεταβολή, Εξέλιξη, Χώρος-χρόνος, Μετανάστευση, Επικοινωνία.
	Ηρόδοτου Ιστορίες Ανθολόγηση κειμένων με περιεχόμενο ιστορικό, γεωγραφικό – εθνογραφικό και ανεκδοτολογικό.	Να κατανοήσουν τον τρόπο που ερμηνεύει ο Ηρόδοτος το ιστορικό γεγονός της σύγκρουσης Ελλήνων και Περσών. Να αντιληφθούν τη σημασία των εθνογραφικών, γεωγραφικών και ανεκδοτολογικών παρεκβάσεων. Να κατανοήσουν τη λογοτεχνική αξία του έργου, δηλαδή τη σχέση του αφηγηματικού με τον πραγματολογικό ιστορικό λόγο.	Σύγκρουση, Πολιτισμός, Ελευθερία, Σύστημα, Ομοιότητα-Διαφορά (Ετερότητα), Χώρος-χρόνος, Άτομο-κοινωνία, Ισότητα.
B	Ομηρικά έπη II. Ιλιάδα (Ανθολόγιο) Πόλεμος, μήνις, τιμή, «Ομιλία» (εταιρική, συζυγική), φιλία, θάνατος, ανθρωπομορφισμός των θεών.	Να κατανοήσουν και να αξιολογήσουν τη δράση και τη συμπεριφορά του ιλιάδικου ήρωα και τον κόσμο – πολιτισμό της Ιλιάδας. Να διαπιστώσουν και να ερμηνεύσουν την αγριότητα του πολέμου και την τραγικότητα του ανθρώπου. Να εκτιμήσουν τη μετάπλαση του τρωικού μύθου σε επικό ποίημα με επίκεντρο την μήνιν του Αχιλλέα. Να διαπιστώσουν ομοιότητες και διαφορές της Ιλιάδας και της Οδύσσειας.	Σύγκρουση, Άτομο-σύνολο, Χώρος – Χρόνος, Πολιτισμός, Σύστημα, Αλληλεπίδραση, Ελευθερία, Επικοινωνία.
	Αρχαία Ελλάδα. Ο τόπος και οι άνθρωποι (Ανθολόγιο) Δημόσιος και ιδιωτικός βίος των αρχαίων Ελλήνων, η καθημερινή ζωή σε τόπο και χρόνο, η ενασχόλησή τους με την επιστήμη και την τεχνολογία (η αγωγή των νέων, η θέση των εφήβων, η ενδυμασία, ο καλλωπισμός, τα συμπόσια, τα εδέσματα και τα ποτά, τα επαγγέλματα, η μουσική, η τεχνολογία, η ιατρική κ.ά.).	Να γνωρίσουν, να κατανοήσουν και να ερμηνεύσουν τη δράση και τη στάση των αρχαίων Ελλήνων στα κοινά, τον τρόπο που βίωναν τα καθημερινά θέματα/προβλήματα σε συγκεκριμένο τόπο και χρόνο και να τα συγκρίνουν με αντίστοιχες δικές τους εμπειρίες. Να διαπιστώσουν και να πληροφορηθούν με ποιες επιστήμες ασχολήθηκαν οι αρχαίοι και ποια ήταν τα τεχνολογικά τους επιτεύγματα. Να γνωρίσουν (γεωγραφικά, ιστορικά και λογοτεχνικά) τόπους και περιοχές με τους οποίους συνδέθηκε η ζωή των Ελλήνων της αρχαιότητας.	Πολιτισμός, Παράδοση, Χώρος-Χρόνος, Μεταβολή, Εξέλιξη, Ανθρωπογενές περιβάλλον, Άτομο-Κοινωνία, Σύστημα, Ισότητα – ανισότητα.
	Δραματική Ποίηση (τραγωδία-κωμωδία): Ευριπίδου Ελένη Διαφορετική εκδοχή του σχε-	Να συνευθετοποιήσουν ότι «η τραγωδία είναι παιδί της δημοκρατίας». Να κατανοήσουν: τις διαφορές της δραματικής ποίησης από τα άλλα είδη του λόγου, τις ιδιαιτερότητες του	Δημοκρατία, Είδωλο, Όνομα – Σώμα, Αγνοία – Γνώση, Ξένος,

Γ	τικού με την Ελένη μύθου, ματαιότητα του πολέμου, επινοητικότητα με την οποία ο άνθρωπος ξεπερνά τα εμπόδια.	Θεατρικού έργου, τις δυνατότητες διαφορετικών σκηνικών ερμηνειών και παραστάσεων του ίδιου έργου. Να κατανοήσουν, διερευνώντας το μύθο, τις καταστάσεις, το στοχασμό, το ήθος και το λόγο, και να αξιολογήσουν την προσπάθεια των ηρώων να καταλάβουν ποια είναι η θέση τους μέσα στον κόσμο και πώς μπορούν να την αλλάξουν με τη δράση τους, καθώς και ποια είναι η σχέση τους με τους θεούς. Να συνειδητοποιήσουν πού οφείλεται το ενδιαφέρον που παρουσιάζει η τραγωδία, έξω από τα όρια τόπου, χρόνου, μόρφωσης.	Πολιτισμός, Ειρήνη – Πόλεμος, Ζωή-Θάνατος, Αλήθεια-Ψεύδος, Μεταβολή.
	<i>Αριστοφάνη Ορνίθες</i> Διαφυγή των ανθρώπων από τις δυσκολίες του κόσμου στο βασίλειο του παραμυθιού, ίδρυση της πόλης των πουλιών μεταξύ ουρανού και γης, μεταξύ θεών και ανθρώπων (Νεφελοκοκκυγία).	Να συλλάβουν ή και να δημιουργήσουν μια κωμική κατάσταση με τη συνειδητή 'αγωγή του γέλιου'. Να αντιληφθούν και να χαρούν την ευτράπελη διάθεση των κειμένων, τα ευρήματα της παιχιδιάρικης φαντασίας, της έντεχνης παρωδίας και του λεκτικού χιούμορ το οποίο ασκεί, ωστόσο, καυστική κριτική στους θεσμούς της εποχής. Να αντιληφθούν την ιδιαιτερότητα του 'λαϊκού' λόγου που αντιτίθεται στο λόγο της εξουσίας και προβάλλει την πολιτική και κοινωνική επικαιρότητα, μελετώντας (όσο το επιτρέπει η μετάφραση) τη γλώσσα της κωμωδίας.	Πραγματικότητα-Φαντασία, Δικαιοσύνη, Άτομο-Κοινωνία, Πολιτισμός, Θεός-Άνθρωπος.
	<i>Ανθολόγιο Φιλοσοφικών Κειμένων</i> Κείμενα του αρχαίου ελληνικού φιλοσοφικού λόγου καίρια για τη θεμελίωση του σύγχρονου προβληματισμού σε θέματα ηθικής, πρακτικής, κοινωνικής και πολιτικής φιλοσοφίας.	Να αποκτήσουν βασικές γνώσεις για την ιστορία της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφικής σκέψης και να προβληματιστούν γύρω από τα ζητήματα που αυτή έθεσε σε σχέση με τον κόσμο και τον άνθρωπο. Να βοηθηθούν μέσα από τη γνωριμία τους με το φιλοσοφικό λόγο στην κατανόηση του αρχαίου ελληνικού κόσμου, αλλά και της επίδρασης που άσκησε στη νεότερη εποχή. Να αντιληφθούν τη διαχρονικότητα και τη διαλεκτικότητα της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφικής σκέψης.	Γνώση, Επιστήμη, Τέχνη, Κόσμος-Άνθρωπος, Άτομο-Κοινωνία, Νόμος, Πολιτεία, Πολιτισμός.

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ
(μετάφραση/πρωτότυπο)

1. Ειδικοί σκοποί

Με τη διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας μέσα από τα επιλεγμένα κείμενα από το πρωτότυπο ή τη μετάφραση, επιδιώκεται:

η ανάδειξη της σημασίας του αρχαίου ελληνικού κόσμου, η οποία συμπυκνώνεται: στη σημασία που δόθηκε στον άνθρωπο (ανθρωποκεντρισμός), ως άτομο και ως μέλος ενός οργανωμένου συνόλου, και στη συνακόλουθη ολόπλευρη μελέτη του ανθρώπου (ανθρωπογνωσία) ως δρώντος ατόμου και πολίτη,

η κατανόηση του αρχαίου κόσμου, η επικοινωνία με τα πνευματικά και καλλιτεχνικά επιτεύγματά του και η συνειδητοποίηση της σημασίας των επιτευγμάτων αυτών για την πορεία του πολιτισμού,

η επισήμανση και η αξιολόγηση των διαχρονικών ιδεών και αξιών του ελληνικού πολιτισμού,

η σύνδεση σύγχρονων επιστημονικών κατακτήσεων και επιστημολογικών θεωρήσεων με την ελληνική αρχαιότητα,

η επισήμανση της «ευρωπαϊκής διάστασης» της αρχαιότητας, δηλαδή των επιτευγμάτων της που συνέβαλαν στη θεμελίωση του ευρωπαϊκού πολιτισμού, αλλά, παράλληλα, και η επισήμανση των οφειλών του αρχαίου ελληνικού κόσμου σε άλλους λαούς (κυρίως της Ανατολικής Μεσογείου),

η μελέτη της αρχαίας γλώσσας ως φορέα της πνευματικής δημιουργίας και η συνειδητοποίηση της αφετηρίας και της συνέχειας της ελληνικής γλώσσας και του εθνικού βίου (με επισήμανση όλων των εξελικτικών φάσεων: επιδράσεων, μεταβολών, αλλαγών και αναμειγξών) και, επομένως, η ενίσχυση της αυτογνωσίας και η κατανόηση των ιδιαίτερων της πολιτισμικής μας ταυτότητας.

Ο γενικός σκοπός του μαθήματος υπηρετείται με δύο κύριες διαδικασίες, την ερμηνεία κειμένων της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας (από μετάφραση και από το πρωτότυπο) και τη διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας, οι οποίες επιδιώκουν σαφώς διακρινόμενους ειδικότερους σκοπούς.

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα (πρωτότυπο)

Με τη διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας επιδιώκεται οι μαθητές:

- να εξοικειωθούν βαθμιαία με τον αρχαίο ελληνικό λόγο συνολικά, τόσο στο επίπεδο του συστήματος της γλώσσας, όσο και στο λεξιλογικό-σημασιολογικό και στο επίπεδο της γλωσσικής κατανόησης κειμένου,
- να γνωρίσουν στοιχειώδη και βασικά στοιχεία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας, χωρίς επέκταση σε λεπτομέρειες, ώστε να εξοικειωθούν με τις ιδιοτυπίες της και να μπορούν να διακρίνουν τις αντιστοιχίες με τη νέα ελληνική,
- να συνειδητοποιήσουν ότι η νέα ελληνική έχει τις ρίζες της στην αρχαία και αποτελεί εξέλιξη και συνέχειά της,
- να εξοικειωθούν με κείμενα της αρχαίας ελληνικής, κλασικά και μεταγενέστερα, της αττικής διαλέκτου, και να ασκηθούν στη γλωσσική κατανόησή τους με τη βοήθεια πάντοτε ενός κατάλληλου γλωσσικού υπομνηματισμού, χωρίς να επιδιώκεται βαθύτερη ερμηνεία τους.

Αρχαία Ελληνική Γραμματεία (μετάφραση)

Με τη διδασκαλία κειμένων της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας επιδιώκεται οι μαθητές:

- να γνωρίσουν την πνευματική δημιουργία των Αρχαίων Ελλήνων, όπως αυτή παραδίδεται σε κείμενα όλων των περιόδων της αρχαίας ελληνικής γραμματείας -από τα ομηρικά χρόνια ως τα αλεξανδρινά- και όλων των λογοτεχνικών ειδών. Πρόκειται για μια πνευματική δημιουργία με την οποία συνδέεται άρρηκτα ο νεοελληνικός πολιτισμός και η οποία αποτέλεσε τη βάση για τη διαμόρφωση του ελληνορωμαϊκού και του δυτικοευρωπαϊκού πολιτισμού, γεγονός που επιβάλλει τη μελέτη της -όχι, όμως, και τη μυθοποίησή της,
- να επικοινωνήσουν με περισσότερα κείμενα που προβάλλουν την ουσία του αρχαίου κόσμου, δηλαδή αντιπροσωπεύουν σημαντικές στιγμές της αρχαίας πολιτισμικής δραστηριότητας και παρέχουν τα κύρια σημεία για τη δημιουργία μιας εικόνας αυτού του κόσμου κατά το δυνατόν σφαιρικής (ως προς τα είδη και τους συγγραφείς, αλλά και ως προς τις ιδεολογικές τάσεις), ρεαλιστικής και ελκυστικής, ενδιαφέροντας στο βαθμό που θα συνδέεται και με τη σύγχρονη ζωή και θα συστοιχεί με τις ανάγκες του σημερινού νέου ανθρώπου,
- να εμβαθύνουν σε καίριες επιτεύξεις της αρχαιότητας στον πνευματικό χώρο -πάντα σε συσχέτισμό και συνδυασμό με άλλων μορφών συνεκφάνσεις του αρχαίου πολιτισμού,
- να δοκιμάσουν την αισθητική απόλαυση από την ανακάλυψη και εκτίμηση της λογοτεχνικής αξίας των έργων των αρχαίων ελλήνων συγγραφέων κατά τη διδασκαλία τόσο από το πρωτότυπο, όσο και από ποιητικές μεταφράσεις,
- να πληροφορηθούν, να κατανοήσουν και να ερμηνεύσουν τη δράση, τις στάσεις και τις συμπεριφορές των ανθρώπων του αρχαίου κόσμου σε συγκεκριμένο τόπο και χρόνο,
- να επικοινωνήσουν με διάφορα είδη αρχαίων κειμένων, να τα προσεγγίσουν ως λογοτεχνικά είδη ενταγμένα στο ιστορικό και κοινωνικό τους πλαίσιο και να εκτιμήσουν την προσφορά των αρχαίων στο σύγχρονο ελληνικό και ευρωπαϊκό πολιτισμό.

2 Στόχοι, Θεματικές ενότητες, Ενδεικτικές δραστηριότητες, Διαθεματικά σχέδια εργασίας**α. Αρχαία Ελληνική Γλώσσα (από το πρωτότυπο)****ΤΑΞΗ Α'**

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες ¹
Οι μαθητές επιδιώκεται να αντιληφθούν τη διαχρονική συνέχεια της ελληνικής γλώσσας, να εξοικειωθούν με τη δομή και την εκφραστική ιδιαιτερότητα του αρχαίου λόγου, να γνωρίσουν τα βασικά στοιχεία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας στο γλωσσικό, σημασιολογικό - λεξιλογικό επίπεδο, να κατανοήσουν τα φαινόμενα της γλώσσας μέσα από την παράλληλη και συνδυαστική διδασκαλία της γραμματικής και του	Η διαχρονική διάσταση της ελληνικής γλώσσας από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα Βασικά στοιχεία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας: Γράμματα, φωνήεντα, σύμφωνα, δίφθογοι, τόνοι, πνεύματα, στίξη Ειδικά μορφολογικά χαρακτηριστικά της αρχαίας ελληνικής γλώσσας και η λειτουργία τους στο λόγο: Δοτική, απαρέμφατο, μετοχή, αύξησις, αναδιπλασιασμός Σταδιακή διδασκαλία του ετυμολογικού της αρχαίας ελληνικής γλώσσας: Ο σχηματισμός των λέξεων, παραγωγή λέξεων - πρωτότυπες, παράγωγες - απλές, σύνθετες, παρασύνθετες λέξεις Παράγωγα ρήματα	Ασκήσεις που να καλύπτουν όλα τα επίπεδα της γλωσσικής διδασκαλίας, δηλαδή τη γνώση της γραμματικής και του συντακτικού, την κατάκτηση του λεξιλογίου, τη σύγκριση με στοιχεία της Ν.Ε. και την ικανότητα κατανόησης κειμένου. Έτσι, απαιτούνται τρεις κατηγορίες ασκήσεων: α) για τη γνώση της γραμματικής και του συντακτικού, αντικειμενικού τύπου: - πολλαπλής επιλογής διαφόρων τύπων - συμπλήρωσης κενών - αντιστοίχισης, διάζευξης κ.ά. - μετασχηματισμού φράσεων ή προτάσεων (από τον έναν αριθμό ή χρόνο στον άλλο) β) για την κατάκτηση του σημασιολογικού επιπέδου της γλώσσας: - αναγνώρισης της σημασίας των λέξεων από τα συμφραζόμενα - κυριολεκτικής ή μεταφορικής χρήσης της

¹ Οι δραστηριότητες με πλάγια γράμματα προτείνονται ως διαθεματικές και ανταποκρίνονται στις προτεινόμενες διαθεματικές έννοιες της 3^{ης} στήλης του πίνακα του αντίστοιχου ΔΕΠΠΣ.

<p>συντακτικού της αρχαίας ελληνικής και της νέας ελληνικής (πορεία από τη συγχρονία στη διαχρονία) όπου αυτό είναι εφικτό,</p> <p>να μπορούν να κατανοήσουν ένα απλό, εύληπτο και ενδιαφέρον αρχαίο κείμενο και να το αποδώσουν σε νεοελληνικό λόγο,</p> <p>να καλλιεργήσουν το ενδιαφέρον τους για τον αρχαιοελληνικό πολιτισμό με τη μελέτη ποικίλων σε θεματολογία κειμένων του αρχαίου ελληνικού κόσμου (π.χ. εθνικά, πολιτικά, κοινωνικά, θρησκευτικά κ.ά.)</p>	<p>Παράγωγα ουσιαστικά από ρήματα, που δηλώνουν το πρόσωπο που ενεργεί, ενέργεια, πάθος, κατάσταση, αποτέλεσμα ενέργειας, όργανο ή μέσο, τόπο</p> <p>Παράγωγα ουσιαστικά από ουσιαστικά: τοπικά, περιεκτικά, εθνικά, πατρωνυμικά, γονεωνυμικά, υποκοριστικά, παρώνυμα</p> <p>Παράγωγα ουσιαστικά από επίθετα</p> <p>Παράγωγα επίθετα από: ρήματα και επίθετα, ουσιαστικά και επιρρήματα</p> <p>Παράγωγα επιρρήματα: τοπικά, τροπικά, ποσοτικά, χρονικά</p> <p>Σταδιακή διδασκαλία των φαινομένων της γραμματικής της αρχαίας ελληνικής γλώσσας:</p> <p>Ουσιαστικά α' και β' κλίσης.</p> <p>Φωνηεντόληκτα ουσιαστικά γ' κλίσης και συμφωνόληκτα σε: ων-οντος, -ας-αντος</p> <p>Επίθετα β' κλίσης</p> <p>Οι προσωπικές και δεικτικές αντωνυμίες</p> <p>Η οριστική ενεστώτα, παρατατικού και μέλλοντα του ρήματος ειμί – το απαρέμφατο και η μετοχή ενεστώτα και μέλλοντα</p> <p>Η οριστική, το απαρέμφατο και η μετοχή των βαρυτόνων φωνηεντόληκτων και αφωνολήκτων ρημάτων ενεργητικής και μέσης φωνής</p> <p>Σταδιακή διδασκαλία των φαινομένων της σύνταξης της αρχαίας ελληνικής γλώσσας στα βασικά της χαρακτηριστικά:</p> <p>Η δομή της απλής πρότασης</p> <p>Ρήματα μεταβατικά - αμετάβατα - συνθετικά, Υποκείμενο – αντικείμενο - κατηγορούμενο</p> <p>Ειδικό και τελικό απαρέμφατο. Ταυτοπροσωπία – ετεροπροσωπία</p> <p>Η μετοχή και η γενική λειτουργία της, χωρίς λεπτομέρειες (με την ονοματική της ιδιότητα, κυρίως επιθετική – κατηγορηματική, και τη ρηματική της, επιρρηματική γενικά).</p>	<p>κατάλληλης λέξης σε προτάσεις που κατασκευάζουν οι μαθητές ή που τους δίδονται</p> <p>- αντιστοίχισης λέξεων ως προς τη σημασία ή το γραμματικό τύπο</p> <p>- δημιουργίας οικογενειών ομόρριζων λέξεων</p> <p>γ) για την κατανόηση και απόδοση του περιεχομένου των κειμένων:</p> <p>ανοικτού ή κλειστού τύπου κατά περίπτωση, που απαιτούν μία προσωπική στάση ή εκτίμηση του μαθητή για το θέμα του κειμένου, τη δράση ή τη στάση των προσώπων και τα περιγραφόμενα στοιχεία.</p> <p>Σύνδεση της διδασκαλίας των γλωσσικών φαινομένων με τα προγράμματα των πολυμέσων και γνωριμία με τις μορφές της ελληνικής γραφής (π.χ. πινακίδες της Κνωσού, γραμμική γραφή Β', συλλαβογράμματα και πολυγράμματα) (Ιστορία, Πληροφορική).</p> <p>Σύνδεση των κειμένων με ιστορικά γεγονότα, (π.χ. Μηδικοί πόλεμοι, Πελοποννησιακός πόλεμος κ.ά.) και πολιτιστικά φαινόμενα (διάφορες μορφές της τέχνης, π.χ. πλαστική, ζωγραφική, αρχιτεκτονική) διαφόρων περιόδων που καλύπτονται από τη διδασκτέα ύλη της αντίστοιχης τάξης του μαθήματος της Ιστορίας και της Λογοτεχνίας.</p> <p>Συσχέτιση της ελληνικής γλώσσας με σύγχρονους όρους της επιστήμης και της τεχνολογίας.</p> <p>Σύνδεση των γλωσσικών φαινομένων της αρχαίας και νέας ελληνικής με ανάλογα των ομιλούμενων, σήμερα, ευρωπαϊκών γλωσσών.</p>
---	--	--

ΤΑΞΗ Β'

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Οι μαθητές επιδιώκεται:</p> <p>να συνεχίσουν τη γνώση των βασικών στοιχείων της αρχαίας ελληνικής γλώσσας στο γλωσσικό, σημασιολογικό – λεξιλογικό επίπεδο,</p> <p>να συνεχίσουν τη γνώση των φαινομένων της</p>	<p>Συνέχιση της διδασκαλίας του ετυμολογικού της αρχαίας ελληνικής γλώσσας:</p> <p>Σύνθεση λέξεων: πρώτο συνθετικό λέξη κλιτή, δεύτερο συνθετικό λέξη άκλιτη</p> <p>Νόθα σύνθετα, παρασύνθετα</p> <p>Τονισμός των συνθέτων</p> <p>Η σημασία των συνθέτων</p> <p>Άλλοι τρόποι σχηματισμού λέξεων (ονο-</p>	<p>Ασκήσεις που να καλύπτουν όλα τα επίπεδα της γλωσσικής διδασκαλίας, δηλαδή τη γνώση της γραμματικής και του συντακτικού, την κατάρτιση του λεξιλογίου και την ικανότητα κατανόησης κειμένου. Έτσι, απαιτούνται τρεις κατηγορίες ασκήσεων:</p> <p>α) για τη γνώση της γραμματικής και του συντακτικού αντικειμενικού τύπου :</p> <p>- πολλαπλής επιλογής διαφόρων τύπων - συμπλήρωσης κενών - αντιστοίχισης, διάζευξης</p>

<p>γλώσσας μέσα από την παράλληλη και συνδυαστική διδασκαλία της γραμματικής και του συντακτικού της αρχαίας και της νέας ελληνικής (πορεία από τη σύγχρονη στη διαχρονία), όπου αυτό είναι εφικτό,</p> <p>να μπορούν να κατανοήσουν ένα απλό, εύληπτο και ενδιαφέρον αρχαίο κείμενο και να το αποδώσουν (μεταφράσουν) σε νεοελληνικό λόγο,</p> <p>να καλλιεργήσουν το ενδιαφέρον τους για τον αρχαιοελληνικό πολιτισμό με τη μελέτη ποικίλων σε θεματολογία κειμένων του αρχαίου ελληνικού κόσμου (π.χ. εθνικά, πολιτικά, κοινωνικά, θρησκευτικά κ.ά.)</p>	<p>ματοποιία, κύρια και καταχρηστική παραγωγή)</p> <p>Αλλαγή της σημασίας των λέξεων</p> <p>Συνέχιση της διδασκαλίας των φαινομένων της γραμματικής της αρχαίας ελληνικής γλώσσας:</p> <p>Οι άλλες εγκλίσεις των βαρυτόνων φωνητολήκτων και αφωνολήκτων ρημάτων (υποτακτική, ευκτική, προστακτική) ενεργητικής και μέσης φωνής</p> <p>Υποτακτική, ευκτική, προστακτική του ρήματος ειμί ενεστώτα και μέλλοντα</p> <p>Τα υπόλοιπα συμφωνόληκτα ουσιαστικά γ' κλίσης (τα συχνότερα συναντώμενα)</p> <p>Επίθετα γ' κλίσης (τα συχνότερα, π.χ. τα εις: -υς -εια -υ, -ων -ων -ον -ης -ης -ες)</p> <p>Αντωνυμίες (οι υπόλοιπες)</p> <p>Προθέσεις και σύνδεσμοι (γενικά η χρήση τους)</p> <p>Συνέχιση της διδασκαλίας των φαινομένων της σύνταξης του αρχαίου λόγου στα βασικά τους χαρακτηριστικά:</p> <p>Κατά παράταξη και καθ' υπόταξη σύνδεση των προτάσεων</p> <p>Το αντικείμενο (αναλυτικότερα). Περιπτώσεις μονόπτωτων ρημάτων και ορισμένων δίπτωτων</p> <p>Η επαυξημένη πρόταση</p> <p>Οι προσδιορισμοί: Ονοματικοί, ομοίπτωτοι και ετερόπτωτοι (γενικά – όχι όλες οι κατηγορίες) – επιρρηματικοί</p> <p>Επιρρηματική μετοχή – συνημμένη και απόλυτος (μόνο η γενική απόλυτος)</p> <p>Οι δευτερεύουσες προτάσεις μόνο ως προς την εισαγωγή και την ονομασία τους</p> <p>Το ποιητικό αίτιο</p> <p>Απρόσωπα ρήματα γενικά - Το υποκείμενό τους και η δοτική προσωπική γενικά</p>	<p>κ.ά.</p> <p>- μετασχηματισμού φράσεων ή προτάσεων (από τον έναν αριθμό ή χρόνο στον άλλο)</p> <p>β) για την κατάκτηση του σημασιολογικού επιπέδου της γλώσσας:</p> <p>- αναγνώρισης της σημασίας των λέξεων από τα συμφραζόμενα</p> <p>- κυριολεκτικής ή μεταφορικής χρήσης της κατάλληλης λέξης σε προτάσεις που κατασκευάζουν οι μαθητές ή που τους δίδονται</p> <p>- αντιστοίχισης λέξεων ως προς τη σημασία ή το γραμματικό τύπο</p> <p>ετυμολογίας: δημιουργίας οικογενειών ομόρριζων λέξεων, παραγωγής, σύνθεσης ή ανάλυσης λέξεων στα συνθετικά τους</p> <p>γ) για την κατανόηση και απόδοση του περιεχομένου των κειμένων:</p> <p>- ανοικτού ή κλειστού τύπου κατά περίπτωση, που απαιτούν μία προσωπική στάση ή εκτίμηση του μαθητή για το θέμα του κειμένου, τη δράση ή τη στάση των προσώπων και τα περιγραφόμενα στοιχεία</p> <p>Διαθεματική σύνδεση της Αρχαίας Ελληνικής με τη Νεοελληνική, Ευρωπαϊκή και Παγκόσμια Λογοτεχνία, με το μάθημα των Θρησκευτικών (θρησκευτικές αντιλήψεις και ηθική των αρχαίων, του χριστιανισμού και άλλων ανατολικών λαών), και με τις Θετικές και Κοινωνικές επιστήμες.</p> <p>Συζήτηση για τον τρόπο ψυχαγωγίας και διασκέδασης κατά την αρχαιότητα και τη σύγχρονη εποχή.</p> <p>Καταγραφή επιστημονικών και τεχνικών όρων της ελληνικής γλώσσας και συσχέτισή τους με τη σύγχρονη ορολογία.</p> <p>Σύνδεση των γλωσσικών φαινομένων της αρχαίας και νέας ελληνικής με ανάλογα των ομιλούμενων, σήμερα, ευρωπαϊκών γλωσσών.</p>
---	--	---

ΤΑΞΗ Γ'

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Οι μαθητές επιδιώκεται να συνεχίσουν τη γνώση των βασικών στοιχείων της αρχαίας ελληνικής γλώσσας στο γλωσσικό, σημασιολογικό – λεξιλογικό επίπεδο,</p> <p>να συνεχίσουν τη γνώση των φαινομένων της γλώσσας μέσα από την παράλληλη και συνδυαστική διδασκαλία</p>	<p>Συνέχιση της διδασκαλίας των φαινομένων της γραμματικής της αρχαίας ελληνικής γλώσσας:</p> <p>Ο αόριστος β' των βαρυτόνων φωνητολήκτων και αφωνολήκτων ρημάτων ενεργητικής και μέσης φωνής</p> <p>Η παθητική φωνή (μέλλων – αόριστος)</p> <p>Τα συνηρημένα ρήματα εις -άω, -έω, -όω</p> <p>Ο μέλλων και ο αόριστος των ημιφωνόληκτων ρημάτων</p> <p>Μερικά ανώμαλα ονόματα (παις, γυνή,</p>	<p>Ασκήσεις που να καλύπτουν όλα τα επίπεδα της γλωσσικής διδασκαλίας, δηλαδή τη γνώση της γραμματικής και του συντακτικού, την κατάκτηση του λεξιλογίου και την ικανότητα κατανόησης και μετάφρασης κειμένου. Έτσι, απαιτούνται τρεις κατηγορίες ασκήσεων:</p> <p>α) για τη γνώση της γραμματικής και του συντακτικού, αντικειμενικού τύπου:</p> <p>- πολλαπλής επιλογής διαφόρων τύπων – συμπλήρωσης κενών – αντιστοίχισης, διάζευξης κ.ά.</p> <p>- μετασχηματισμού φράσεων ή προτάσεων</p>

<p>της γραμματικής και του συντακτικού της αρχαίας ελληνικής και της νέας ελληνικής (πορεία από τη συγχρονία στη διαχρονία) όπου αυτό είναι εφικτό, να μπορούν να κατανοήσουν ένα εύληπτο και ενδιαφέρον αρχαίο κείμενο, να το αποδώσουν και να το μεταφράσουν σε νεοελληνικό λόγο,</p> <p>να αντιληφθούν τη διαχρονική διάσταση της ελληνικής γλώσσας ως δημιουργού και φορέα ιδεών και αξιών του ελληνικού πολιτισμού, καθώς και των στοιχείων πολιτισμικής συνέχειας,</p> <p>να καλλιεργήσουν το ενδιαφέρον τους για τον αρχαιοελληνικό πολιτισμό με τη μελέτη ποικίλων σε θεματολογία κειμένων του αρχαίου ελληνικού κόσμου (π.χ. εθνικά, πολιτικά, κοινωνικά, θρησκευτικά κ.ά.)</p> <p>να ασκηθούν στην κατανόηση και μετάφραση εκτενέστερων αποσπασμάτων συνεχούς κειμένου</p> <p>να γνωρίσουν την προσωπικότητα του Μ. Αλεξάνδρου όχι μόνο ως στρατιωτικής και πολιτικής ιδιοφυίας αλλά και ως ανθρώπου στις σχέσεις του με τους στρατιώτες του, τους φίλους και τους αντιπάλους του.</p>	<p>ναυς, χειρ)</p> <p>Τα ομαλά παραθετικά των επιθέτων και των επιρρημάτων και τα συχνότερα ανώμαλα.</p> <p><i>Συνέχιση της διδασκαλίας των φαινομένων της σύνταξης του αρχαίου λόγου στα βασικά τους χαρακτηριστικά:</i></p> <p>Οι προτάσεις και τα είδη τους</p> <p>Ο τρόπος σύνδεσης των προτάσεων αναλυτικότερα</p> <p>Οι δευτερεύουσες προτάσεις. Ο τρόπος εισαγωγής και η ονομασία τους. Ο κύριος τρόπος εκφοράς τους γενικά</p> <p>Περισσότερα για το αντικείμενο (ειδικότερα των δίπτωτων ρημάτων)</p> <p>Περισσότερα για την κατηγορηματική μετοχή</p> <p>Η σύγκριση. Ο β' όρος της σύγκρισης και ο γενικός τρόπος εκφοράς του</p> <p>Δυνητικό, υποθετικό και αοριστολογικό άν. Η απόδοση του στη νέα ελληνική</p> <p><i>Γνωριμία με την προσωπικότητα του Μ. Αλεξάνδρου μέσα από επιλεγμένα αποσπάσματα της Αρριανού Αλεξάνδρου Αναβάσεως</i></p>	<p>(από τον έναν αριθμό ή χρόνο στον άλλο</p> <p>β) για την κατάκτηση του σημασιολογικού επιπέδου της γλώσσας:</p> <ul style="list-style-type: none"> - αναγνώρισης της σημασίας των λέξεων από τα συμφραζόμενα - κυριολεκτικής ή μεταφορικής χρήσης της κατάλληλης λέξης σε προτάσεις που κατασκευάζουν οι μαθητές ή που τους δίδονται - αντιστοίχισης λέξεων ως προς τη σημασία ή το γραμματικό τύπο - ετυμολογίας: δημιουργίας οικογενειών ομόριζων λέξεων, παραγωγής, σύνθεσης ή ανάλυσης λέξεων στα συνθετικά τους <p>γ) για την κατανόηση και μετάφραση ενός κειμένου:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ανοικτού ή κλειστού τύπου κατά περίπτωση, που απαιτούν μία προσωπική στάση ή εκτίμηση του μαθητή για το θέμα του κειμένου, τη δράση ή τη στάση των προσώπων και τα περιγραφόμενα στοιχεία. <p><i>Προσέγγιση θεμάτων που αφορούν τον έρωτα, την αγάπη και τη γονική στοργή και σύνδεσή τους με άλλα γνωστικά αντικείμενα (Λογοτεχνία, Θρησκευτικά, Πολιτική και Κοινωνική Αγωγή) και με τα προγράμματα των πολυμέσων.</i></p> <p><i>Συζήτηση για την ισότητα και ανισότητα (σχέσεις δύο φύλων, κοινωνικές τάξεις, οικονομική ανισότητα) και συσχέτιση με την εποχή μας.</i></p> <p><i>Διασύνδεση των κειμένων με θέματα κοινωνικής και πολιτικής αγωγής για μια πρώτη επαφή των μαθητών με τα πολιτεύματα και τους νόμους, π.χ. η δημοκρατία και η κατάλυση της στην αρχαιότητα και στη σύγχρονη εποχή.</i></p> <p><i>Διαθεματική σύνδεση της Αρχαίας Ελληνικής με τη Νεοελληνική, Ευρωπαϊκή και Παγκόσμια Λογοτεχνία, με το μάθημα των Θρησκευτικών (θρησκευτικές αντιλήψεις και ηθική των αρχαίων, του χριστιανισμού και άλλων ανατολικών λαών) και με τις Θετικές και Κοινωνικές επιστήμες.</i></p> <p><i>Καταγραφή επιστημονικών και τεχνικών όρων της ελληνικής γλώσσας και συσχέτισή τους με τη σύγχρονη ορολογία.</i></p> <p><i>Σύνδεση των γλωσσικών φαινομένων της αρχαίας και νέας ελληνικής με ανάλογα των ομιλούμενων, σήμερα, ευρωπαϊκών γλωσσών.</i></p> <p><i>Απόδοση απλών φράσεων της ν.ε. σε αρχαίο ελληνικό λόγο.</i></p>
--	---	--

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας²

Θέμα: Λόγιοι τύποι και αποφθεγματικές και παροιμιακές φράσεις στη νέα ελληνική γλώσσα. Οργάνωση ομαδικών εργασιών με αντικείμενο τη συγκέντρωση και καταγραφή λογίων τύπων και αποφθεγματικών και παροιμιακών φράσεων της αρχαίας που επιβιώνουν στους διαφόρους τομείς της καθημερινότητας (κοινωνικές σχέσεις, πολιτική, οικονομία, αθλητισμός, θρησκεία κτλ.). Ανάρτηση στην τάξη επιλεγμένων παροιμιακών ή αποφθεγματικών φράσεων. **Θεματιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Ομοιότητα-διαφορά, Σύστημα, Ατομο-

² Τα διαθεματικά αυτά σχέδια εργασίας μπορούν να συμπληρώσουν εναλλακτικά τις αναφερόμενες στο ΑΠΣ «ενδεικτικές διαθεματικές δραστηριότητες», για τις οποίες διατίθεται περίπου το 10% του διδακτικού χρόνου και ανταποκρίνονται σε όσα προτείνονται στην τρίτη στήλη του πίνακα του ΔΕΠΠΣ.

Κοινωνία, Παράδοση-Πολιτισμός. **Προεκτάσεις** στην Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Φυσική Αγωγή, Θρησκευτικά, Λογοτεχνία.

Θέμα: Οι έφηβοι στην αρχαιότητα και στην εποχή μας: Ανάλυση ομαδικών ή ατομικών εργασιών με θέμα τη δραματοποίηση του όρκου των Αθηναίων εφήβων. Μια ομάδα μαθητών απαγγέλλει τον όρκο από το πρωτότυπο και η άλλη από μετάφραση. Ο όρκος αναρτάται στην τάξη. Άλλη ομάδα συντάσσει ανάλογο όρκο που θα έδινε ένας σύγχρονος έφηβος κατά την ενηλικίωσή του. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Ομοιότητα-διαφορά, Σύστημα, Ατομο-Κοινωνία. **Προεκτάσεις** στην Ιστορία, Αισθητική Αγωγή, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Θρησκευτικά, Λογοτεχνία.

Θέμα: Δραματοποίηση αισωπειών μύθων: Οι μαθητές, χωρισμένοι σε ομάδες, μεταφέρουν μύθους του Αισώπου σε ευθύ λόγο, κατανέμουν ρόλους, κατασκευάζουν στοιχειώδη σκηνικά, κοστούμια και προσωπεία, και παρουσιάζουν τους μύθους στην τάξη με μορφή θεατρικού δρώμενου. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Ομοιότητα-διαφορά, Εξέλιξη, Μεταβολή, Πολιτισμός. **Προεκτάσεις** στη Αισθητική Αγωγή, Ιστορία, Οικιακή οικονομία, τεχνολογία, Πληροφορική.

Θέμα: Λεξικό αρχαίων ελληνικών αθλητικών όρων: Ανάλυση ομαδικών ή ατομικών εργασιών με θέμα τη συγκέντρωση όρων που αφορούν: α) αρχαία αθλήματα, β) αθλητικά όργανα, γ) αγώνες. Κατάρτιση σχετικών πινάκων. Αναζήτηση σχετικού εικαστικού υλικού. Αντιστοίχιση των αρχαίων αγωνισμάτων με τα σύγχρονα. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Ομοιότητα-διαφορά, Εξέλιξη, Μεταβολή, Πολιτισμός. **Προεκτάσεις** στη Αισθητική Αγωγή, Ιστορία, Φυσική Αγωγή, Τεχνολογία, Πληροφορική.

Θέμα: Αρριανού, Αλεξάνδρου Ανάβαση και νεοελληνική παράδοση (δημοτική και λόγια). Αναζήτηση α. νεοελληνικών παραδόσεων και λαϊκών μύθων για τον Μ. Αλέξανδρο β. λογοτεχνικών κειμένων –ποιητικών ή πεζών- (π.χ. Κ. Π. Καβάφη «Στα 200 π.Χ»). γ. εικαστικών αναπαραστάσεων του Αλεξάνδρου στη λαϊκή ζωγραφική. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Ομοιότητα-διαφορά, Πολιτισμός. **Προεκτάσεις** στη Νεοελληνική Λογοτεχνία, στην Ιστορία, στην Αισθητική Αγωγή.

β. Αρχαία Ελληνική Γραμματεία (μετάφραση)

ΤΑΞΗ Α'

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες (διατιθέμενος χρόνος)	Ενδεικτικές Δραστηριότητες ³
Ομηρικά έπη Ι. Οδύσσεια		
<p>Με τη διδασκαλία της Οδύσσειας επιδιώκεται οι μαθητές:</p> <p>να κατανοήσουν την Οδύσσεια ως ποιητική γεωγραφία και ως ανθρωπο - γεωγραφικό έπος, να γνωρίσουν και να κατανοήσουν με ακρίβεια το νόστο την περιπέτεια ενός αρχετυπικού έλληνα, ενός ήρωα που επιβιώνει, επειδή διαθέτει ευφυΐα, τόλμη και τλημοσύνη,</p> <p>να γνωρίσουν και να κατανοήσουν το μύθο στην ποιητική μετάφρασή του και την πλοκή του, όπως δίνεται στα βασικά του στοιχεία στο προοίμιο, ως ποιητικό παρελθόν και ποιητικό παρόν (αναζήτηση, νόστος, α' και β' αγορά των θεών, εγκιβωτισμένη αφήγηση των περιπετειών του Οδυσσέα και των συντρόφων του -απόλογοι-, μνηστηροφονία),</p> <p>να χαρούν το παραμυθικό και φανταστικό ταξίδι του νόστου και τα στοιχεία που το χαρακτηρίζουν,</p> <p>να διερευνήσουν τη δομή της Οδύσσειας, ώστε να γνωρίσουν και να κατανοήσουν τις αφηγηματικές τεχνικές (ευθύς λόγος, διάλογος,</p>	<p>Ανθολόγιο που περιλαμβάνει: περιλήψεις, αναδηγήσεις, αναγνώσεις και αναλυτική επεξεργασία ορισμένων ραψωδιών.</p> <p>Θέματα: νόστος, ύβρις, ανθρωπομορφισμός των θεών, κοινωνική και πολιτική οργάνωση, αξίες και στάση ζωής, ηρωικό στοιχείο, αφηγηματικές τεχνικές, ομοιότητες και διαφορές των επών.</p> <p>(Συνολικά 35 διδακτικές ώρες, Σεπτέμβριος - Φεβρουάριος)</p>	<p>Οι μαθητές:</p> <p>Συνθέτουν σύντομες εργασίες για θέματα όπως: η ύβρις στο σχήμα <i>ύβρις-νέμεσις-τίσις</i></p> <p>Προεκτείνουν την αναγνωστική εμπειρία τους με αξιοποίηση των ερωτήσεων των παράλληλων κειμένων και πληροφοριών που αντλούν από το διαδίκτυο και από προγράμματα πολυμέσων για θέματα σχετικά με την Οδύσσεια</p> <p>Συζητούν το θέμα: «Ο ανθρωπομορφισμός των θεών» (Ιστορία: η θρησκεία των αρχαίων Ελλήνων, πολυθεϊα και μονοθεϊσμός, Λογοτεχνία: αξιοποίηση συμβόλων στη σύγχρονη Λογοτεχνία, Αισθητική Αγωγή: εικαστικές απεικονίσεις).</p> <p>Αξιοποιούν πληροφορίες της Γεωγραφίας, της Τοπικής Ιστορίας, της Φυσικής Αγωγής, της Οικιακής Οικονομίας, κ.ά. για τη διερεύνηση θεμάτων, που αναφέρονται στο έπος, όπως: τοπωνύμια, μουσικοχορευτικοί και αθλητικοί αγώνες (π.χ. στη Σχερία), διατροφή των αρχαίων, σύγκριση με το σήμερα και σύνθεση του κειμένου του μαθητή (Γεωγραφία, Γλώσσα, Λογοτεχνία, Φυσική Αγωγή και Αισθητική Αγωγή).</p> <p>Εργάζονται στο θέμα: «Ολυμπιάδες σε τόπο και χρόνο» με υποθέματα:</p> <p>Οι Ολυμπιάδες και η μέτρηση του χρόνου.</p>

³ Οι δραστηριότητες με πλάγια γράμματα προτείνονται ως διαθεματικές και ανταποκρίνονται στις προτεινόμενες διαθεματικές έννοιες της 3^{ης} στήλης του πίνακα του αντίστοιχου ΔΕΠΠΣ.

<p>μονόλογος, εγκιβωτισμός), την οπτική γωνία του αφηγητή (αφήγηση σε α' ή γ' πρόσωπο), τη λειτουργία του χρόνου ως προς την τάξη (αναδρομή, προοικονομία) και ως προς τη διάρκεια (διαστολή και συστολή του χρόνου) και τους εκφραστικούς τρόπους (περιγραφή / περιγραφική τεχνική, επαναλήψεις, επική ειρωνεία, άστοχα ερωτήματα, παρομοίωση, στοιχεία προφορικής σύνθεσης και διάδοσης του λόγου: τυπικές φράσεις και σκηνές, τυπικοί στίχοι, τυπικά επίθετα) και να αξιολογήσουν, στο βαθμό που είναι δυνατόν, το λειτουργικό τους ρόλο, να κατανοήσουν τον ανθρωποκεντρικό και ανθρωπιστικό χαρακτήρα της Οδύσσειας, να αναγνωρίσουν, να κατανοήσουν και να αξιολογήσουν τη δράση και τη συμπεριφορά των κυριότερων, τουλάχιστον, προσώπων όχι για να αναζητήσουν πρότυπα συμπεριφοράς, αλλά για να εμβαθύνουν τη γνώση τους για τον άνθρωπο,</p> <p>να διαπιστώσουν ότι στην Οδύσσεια λειτουργεί το σχήμα <i>ύβρις</i> (μνηστήρες - Οδυσσέας), <i>νέμεσις</i> (μνηστηροφονία), <i>πίσις</i> και ότι η δράση συντελείται σε τρία επίπεδα: Όλυμπος (θεοί), γη (θεοί-άνθρωποι), Άδης (νεκροί-Οδυσσέας),</p> <p>να κατανοήσουν τον πολιτισμό της Οδύσσειας «κόσμος»: αξίες, στάσεις, δράση, ήθη και έθιμα, κοινωνική και πολιτική οργάνωση, θεσμοί, υλικός πολιτισμός, κ.ά.</p>		<p>Μουσικές και ποιητικές ολυμπιάδες.</p> <p>Ολυμπιάδες και εικαστικές απεικονίσεις (Ιστορία, Μουσική, Λογοτεχνία, Μαθηματικά, Τεχνολογία, Φυσική Αγωγή, Αισθητική Αγωγή, Γεωγραφία).</p> <p>Δραματοποιούν επεισόδια από ενότητες που προσφέρονται, σχεδιάζουν το ταξίδι του Οδυσσέα και ζωγραφίζουν διάφορα θέματα.</p> <p>Χαρακτηρίζουν τα πρόσωπα της Οδύσσειας με βάση στοιχεία του κειμένου, συγκρίνουν τη στάση και τη δράση τους με το σύγχρονο άνθρωπο, διερευνούν την επίπτωση των αξιών και των κοινωνικών συνθηκών.</p> <p>Εργάζονται με τη μέθοδο σχεδίων εργασίας σε θέματα:</p> <p>Ο ανθρωποκεντρικός χαρακτήρας της Οδύσσειας με κειμενικά στοιχεία από την Οδύσσεια, από τον κλασικό πολιτισμό και από νεότερα κείμενα με αξιοποίηση πληροφοριών και από το διαδίκτυο (Λογοτεχνία, Ιστορία, Πληροφορική, Φυσική Αγωγή).</p> <p>Συγκεντρώνουν από το ομηρικό κείμενο στοιχεία για ήθη και έθιμα και τα συνδέουν με αντίστοιχα της εποχής μας (Λογοτεχνία, Θρησκευτικά, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Γλώσσα, Ιστορία, Αισθητική Αγωγή).</p> <p>Συζητούν το θέμα: «Κοινωνική και πολιτική οργάνωση του ομηρικού κόσμου» (Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Λογοτεχνία, Ιστορία).</p> <p>Συζητούν το θέμα: «Ο υλικός πολιτισμός του ομηρικού κόσμου» (όπλα, οικιακά σκεύη, ενδυμασία, εδέσματα) και τα συγκρίνουν με αντίστοιχα σημερινά (Λογοτεχνία, Τεχνολογία, Αισθητική Αγωγή, Οικιακή Οικονομία).</p>
Ηροδότου Ιστορίες		
<p>Με τη διδασκαλία του Ηροδότου επιδιώκεται οι μαθητές:</p> <p>να κατανοήσουν το χώρο στον οποίο συμβαίνουν τα γεγονότα και το χρόνο κατά τον οποίο εξελίσσονται –με δεδομένη και την ιδιαιτερότητα της δομής / σύνθεσης του έργου,</p> <p>να ανιχνεύσουν τους πυρήνες του έργου, δηλαδή να διερευνήσουν τις αντιλήψεις που προκύπτουν από το έργο σχετικά με τα ανθρώπινα, όπως είναι η ιστορική εξέλιξη, η θέση των θεών στη ζωή των ανθρώπων, η έννοια της <i>ύβρεως</i> (Α 29-33, 86-88, 141-144), και τους τρόπους με τους οποίους αυτές οι αντιλήψεις δημιουργούν συνοχή στο έργο,</p> <p>να κατανοήσουν την ιστοριογραφική αντίληψη του Ηροδότου, δηλαδή τον τρόπο με τον οποίο ερμηνεύει το ιστορικό γεγονός της σύγκρουσης ανάμεσα στους Έλληνες και τους Πέρσες, και να εκτιμήσουν τόσο την πρώτη απόπειρα καταγραφής οικουμενικής ιστορίας και</p>	<p>Ανθολόγιο που περιλαμβάνει: περιληπτικές αναδιηγήσεις από όλα τα βιβλία, αναγνώσεις και αναλυτική επεξεργασία ορισμένων κεφαλαίων ή ενότητων.</p> <p>Θέματα: τα περσικά, ο ανθρωποκεντρικός χαρακτήρας, η θέση των θεών, η οπτική γωνία του ιστορικού, η αποδοχή της ετερότητας, το πλήθος των γεωγραφικών και εθνογραφικών στοιχείων, οι αφηγηματικές τεχνικές, η δομή και η σύνθεση του έργου.</p> <p>(Συνολικά 20 διδακτικές ώρες από το Μάρτιο ως το τέλος του σχολικού έτους)</p>	<p>Οι μαθητές:</p> <p>Μελετούν θέματα που αναφέρονται στη σημασία του ελληνικού πνεύματος και στην «ελληνική ελευθερία», όπως αυτά παρουσιάζονται στον Ηρόδοτο</p> <p>Σχολιάζουν τον οικονομικό παράγοντα στην ιστορία του Ηροδότου, την αλαζονεία της δύναμης, την κοινωνική οργάνωση σε σχέση με τόπους και λαούς (Ιστορία, Γεωγραφία, Λογοτεχνία).</p> <p>Συζητούν την ιστορική και πολιτισμική διαδρομή των Μακεδόνων από την εποχή του Ηροδότου ως τις μέρες μας.</p> <p>Συζητούν το θέμα: «Η εθνολογία στον Ηρόδοτο» και το συνδέουν με προγράμματα πολυμέσων σε θέματα σχετικά με την εθνολογία του Ηροδότου. Αξιοποιούν το διαδίκτυο για πληροφορίες σχετικές με τους τόπους και τους λαούς της ηροδότειας ιστορίας και αναζητούν επιβιώσεις ή αλλαγές. Δηλαδή γίνεται σύγκριση με τους σύγχρονους τόπους και λαούς στα αντίστοιχα μέρη (Γεωγραφία, Πληροφορική, Ιστορία).</p> <p>Καταγράφουν αφηγήσεις απλών ανθρώπων</p>

<p>τον ανθρωποκεντρικό της χαρακτήρα, όσο και τη σύνδεση της πολεμικής σύγκρουσης (Ζ102-120, Η196-208) με την αντιπαράθεση του ασιατικού με τον ελληνικό κόσμο και λόγο: πολιτική-πολιτισμική, πολιτιστική - ιδεολογική σύγκρουση (Γ 80-83, Ε 49-51, 55-61, Η 8-11,101-105),</p> <p>να αντιληφθούν τη θέση των εθνογραφικών και γεωγραφικών παρεκβάσεων στο ιστορικό έργο του Ηροδότου (Β 17-27, Δ 5-13, 31και 36 κ.ά. και να προσεγγίσουν μέσω αυτών των παρεκβάσεων τον κόσμο της Ανατολής, όπως τον διαγράφει ο ιστορικός και, παράλληλα, να προσπαθήσουν να ερμηνεύσουν τη στάση του Ηροδότου απέναντί του,</p> <p>να εκτιμήσουν την αφηγηματική τέχνη του Ηροδότου, να κατανοήσουν τη σχέση του αφηγηματικού με τον πραγματολογικό / ιστορικό λόγο, να αναζητήσουν τους αρμούς που δένουν τα δύο αυτά στοιχεία και να αντιληφθούν τη λογοτεχνική αξία του έργου,</p> <p>να μελετήσουν τη γλώσσα του Ηροδότου με αναφορές στο πρωτότυπο,</p> <p>να διερευνήσουν και να κατανοήσουν τη σύνθεση του έργου, η οποία εμπεριέχει πολλαπλότητα και ενότητα.</p>		<p>για διάφορα θέματα της καθημερινής ζωής και κάνουν σύγκριση με τον κόσμο του Ηροδότου.</p> <p><i>Αναζητούν στο χάρτη τους τόπους που αναφέρει ο Ηρόδοτος και ζωγραφίζουν ό,τι τους εμπνέει από το κείμενο (Γεωγραφία, Αισθητική Αγωγή).</i></p> <p><i>Εργάζονται στο θέμα: «Ο πνευματικός και υλικός πολιτισμός» με στοιχεία μιας ενότητας και με υποθέματα που αντλούνται από τη διδασκόμενη ενότητα, όπως ήθη και έθιμα, κοινωνική οργάνωση, υλικός πολιτισμός. Οι μαθητές εργάζονται χωρισμένοι σε ομάδες (Ιστορία, Λογοτεχνία, Γεωγραφία, Πληροφορική, Τεχνολογία, Μαθηματικά και Φυσική για θέματα σχετικά με το Νείλο).</i></p> <p><i>Συγκεντρώνουν λεξιλόγιο που απαντά και στη νεοελληνική γλώσσα και διερευνούν αν από τις ρίζες του προκύπτουν ξένες λέξεις (Νεοελληνική Γλώσσα, π.χ. «νευρόσπαστο» στον Ηρόδοτο και σήμερα, διερεύνηση σημασίας τότε και σήμερα, Ξένες Γλώσσες, Μαθηματικά, Φυσικές Επιστήμες).</i></p>
---	--	---

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Θέμα: Η φιλοξενία του Οδυσσέα στο νησί των Φαιάκων. Οι μαθητές χωρισμένοι σε ομάδες:

- Μελετούν την κοινωνική οργάνωση της Σχερίας και τα ήθη και έθιμα της φιλοξενίας.
- Εξετάζουν τη θέση της γυναίκας και τη συγκρίνουν με τη σύγχρονη εποχή. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Άτομο-Κοινωνία, Πολιτισμός, Παράδοση, Επικοινωνία, Σύστημα. **Προεκτάσεις** στην Ιστορία, Λογοτεχνία, Κοινωνική και πολιτική Αγωγή, Οικιακή Οικονομία).

Θέμα: Οι αθλητικοί αγώνες ως «παιδιά». Οι μαθητές χωρισμένοι σε ομάδες:

- Μελετούν τα είδη των αγωνισμάτων, την ακρίβεια της εκτέλεσής τους, τη διατροφή των αθλητών και τα βραβεία και εντοπίζουν τις ομοιότητες και τις διαφορές με το σήμερα.
- Εντοπίζουν στοιχεία σχετικά με τους Ολυμπιακούς Αγώνες σε άλλα κείμενα. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Άτομο-Κοινωνία, Πολιτισμός, Παράδοση, Ομοιότητα-Διαφορά, Μεταβολή. **Προεκτάσεις** στα Αρχαία Ελληνικά, Ιστορία, Λογοτεχνία, Φυσική Αγωγή, Μαθηματικά, Πληροφορική).

Θέμα: Ο υλικός πολιτισμός της Οδύσσειας. Ομαδικές εργασίες με αντικείμενο μελέτης κατηγορίες υλικών αντικειμένων (οικιακά σκεύη, όπλα, μέσα μεταφοράς κ.λπ.), σύγκρισή τους με αντίστοιχα σύγχρονα και κριτική εκτίμησή τους. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Πολιτισμός, Παράδοση, Ομοιότητα-Διαφορά, Μεταβολή. **Προεκτάσεις** στην Τεχνολογία, Λογοτεχνία, Αισθητική αγωγή).

Θέμα: Γεωγραφικά στοιχεία στις Ιστορίες του Ηροδότου. Οι μαθητές χωρισμένοι σε ομάδες, καταγράφουν ποτάμια, θάλασσες και πόλεις που αναφέρονται στις Ιστορίες του Ηρόδοτου, κάνουν τη χαρτογράφησή τους και παρατηρούν την εξέλιξή τους μέχρι σήμερα. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Ομοιότητα-διαφορά, Μεταβολή, Εξέλιξη. **Προεκτάσεις** στα Αρχαία Ελληνικά, Ιστορία, Γεωγραφία.

Θέμα: Λαοί και πολιτισμοί στις Ιστορίες του Ηροδότου. Οι μαθητές, χωρισμένοι σε ομάδες, καταγράφουν τους λαούς και τα πολιτισμικά τους χαρακτηριστικά και τα σχολιάζουν. Συγκρίνουν λαούς και πολιτισμούς της εποχής του Ηροδότου και σημειώνουν την εξέλιξή τους έως σήμερα. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Ομοιότητα-διαφορά, Μεταβολή, Εξέλιξη. **Προεκτάσεις** στα Αρχαία Ελληνικά, Ιστορία, Γεωγραφία.

ΤΑΞΗ Β'

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες (διατιθέμενος χρόνος)	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
Ομηρικά έπη II. Ιλιάδα		
<p>Οι μαθητές επιδιώκεται:</p> <p>να γνωρίσουν το μύθο και να κατανοήσουν την πλοκή του,</p> <p>να διαπιστώσουν και να κατανοήσουν πώς ο ποιητής μεταπλάθει τον επικό-τρωικό μύθο σε επικό ποίημα με κέντρο την «μῆνιν» του Αχιλλέα στα κρίσιμα σημεία της (κορύφωση, εξελικτική πορεία / κατάληξη και συνέπειες για τους Αχαιοί και τους Τρώες) και, ως αφετηρία και δικαίωση της, τη «βουλή» του Δία (Διός δ' ετελείετο βουλή) και με βασικά θέματα τον 'πόλεμο' (συλλογική μάχη, μονομαχία, αριστεία, επώνυμες ανδροκτασίες) και την 'ομιλία' (εταιρική, συζυγική), μέσα από κειμενικά δείγματα χαρακτηριστικά για την εξέλιξη της πλοκής του μύθου,</p> <p>να κατανοήσουν ότι με την απόδοση του νεκρού Έκτορα και την ταφή του τερματίζεται μόνο ο πόλεμος της Ιλιάδας, ενώ ο τρωικός πόλεμος συνεχίζεται,</p> <p>να γνωρίσουν και να κατανοήσουν τη δράση και τη συμπεριφορά των κυριότερων ηρώων της Ιλιάδας τόσο σε σχέση με την εξέλιξη της πλοκής, όσο και στο πλαίσιο των αρχετυπικών ανθρώπινων σχέσεων, όχι ως προτύπων ανθρώπινης συμπεριφοράς, αλλά ως γνώσης για τον άνθρωπο και τη συμπεριφορά του, δηλαδή να κατανοήσουν ότι πίσω από τη δράση και τη συμπεριφορά του Αχιλλέα, του Πατρόκλου, του Αγαμέμνονα, του Διομήδη, του Οδυσσέα κ.ά., υπάρχουν η φιλία, ο θυμός, η φιλαρχία, το αίσθημα τιμής, η γενναιότητα, η πανουργία κτλ.,</p> <p>να γνωρίσουν και να κατανοήσουν τον κόσμο-πολιτισμό της Ιλιάδας, δηλαδή την πολιτική / στρατιωτική οργάνωση των Αχαιών, τις αξίες που εκφράζουν αυτόν τον πολιτισμό, τα ήθη, τα έθιμα, τους θεσμούς και τον υλικό πολιτισμό (αντικείμενα, κατασκευές κ.ά.), καθώς όλα στοιχειοθετούν την επική αληθοφάνεια,</p> <p>να διαπιστώσουν –στο βαθμό που αυτό είναι δυνατόν– τις ομοιότητες και διαφορές Ιλιάδας – Οδύσσειας, αφού γίνεται διδασκαλία και των δύο επών: ενός ηρωικού-πολεμικού και ενός ηρωικού – μεταπολεμικού έπους.</p>	<p>Ανθολόγιο που περιλαμβάνει: περιλήψεις, αναδιηγήσεις, αναγνώσεις και αναλυτική επεξεργασία ορισμένων ραψωδιών.</p> <p>Θέματα: μῆνιν Αχιλλέα, ηρωικό – πολεμικό, ηρωικό – αντιπολεμικό στοιχείο, αξίες (φιλία, οικογένεια, γενιά, τιμή του ήρωα), αφηγηματικές τεχνικές, εκφραστικά μέσα, ομοιότητες και διαφορές των επών</p> <p>(Συνολικά 30 διδακτικές ώρες από Σεπτέμβριο έως 15 Φεβρουαρίου).</p>	<p>Οι μαθητές:</p> <p>Αναζητούν τους επικούς ήρωες στο αρχαίο δράμα, π.χ. Αίας, Αγαμέμνων, Τρώαδες, κ.ά., στη σύγχρονη λογοτεχνία, ελληνική και ξένη, π.χ. Ελένη του Σεφέρη και Αγαμέμνων και Ελένη του Ρίτσου κ.ά., και σχολιάζουν την επίδραση των Ομηρικών Επών στην Αρχαία Ελληνική Γραμματεία, Νέα Ελληνική και Ευρωπαϊκή Λογοτεχνία, στην Εικαστική Αγωγή.</p> <p>Αξιοποιούν προγράμματα πολυμέσων για θέματα σχετικά με την Ιλιάδα</p> <p>Συζητούν τον τρόπο παρουσίασης των ομηρικών θεμάτων από τον κινηματογράφο και οργανώνουν το δικό τους παιχνίδι ρόλων με αφορμή ενότητες που διδάσκονται ή σκηνές που τους εντυπωσιάζουν και τους εμπνέουν.</p> <p>Συσχετίζουν και συγκρίνουν τα δύο έπη, την Οδύσσεια και την Ιλιάδα, σε θέματα περιεχομένου και αφηγηματικής τεχνικής.</p> <p>Καταγράφουν τον υλικό πολιτισμό της Ιλιάδας και ιδιαίτερα τα μέταλλα ως υλικό των όπλων και των σκευών, π.χ. σίδηρος, ορείχαλκος, τον συγκρίνουν με τον αντίστοιχο κλασικό και σύγχρονο και διερευνούν τις επιστήμες που συνέβαλαν στη σύγχρονη εξέλιξη (ιστορία, λογοτεχνία, τεχνολογία, Πληροφορική, Μαθηματικά).</p> <p>Συνδέουν την Ιλιάδα με την αρχαιολογική έρευνα, π.χ. επισκέψεις σε μουσεία και σε σχετικούς με το έπος αρχαιολογικούς χώρους.</p> <p>Εργάζονται στο θέμα: «Τα ταφικά έθιμα». Αναζητούν επιβιώσεις του έπους στο λαϊκό πολιτισμό, π.χ. μοιρολόγια, ταφικά έθιμα, εκδηλώσεις πένθους. (Λογοτεχνία, Θρησκευτικά, Αισθητική Αγωγή, Οικιακή Οικονομία).</p> <p>Καταγράφουν αξίες που διαχέονται στην Ιλιάδα ως στάσεις και πράξεις και κάνουν σύντομες εργασίες γι' αυτές. Τις σχολιάζουν συγκριτικά με σύγχρονες επιβιώσεις τους στο νεοελληνικό πολιτισμό.</p>
Αρχαία Ελλάδα: Ο τόπος και οι άνθρωποι		

<p>Οι μαθητές επιδιώκεται:</p> <p>να γνωρίσουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά περιοχών και τόπων με τους οποίους δέθηκε η ζωή των Ελλήνων στην αρχαιότητα,</p> <p>να διαπιστώσουν και να κατανοήσουν τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι στην αρχαιότητα απαντούσαν στα καθημερινά προβλήματα, να γνωρίσουν τις στάσεις, τις νοτιότητες και τις συμπεριφορές που υιοθετούσαν στην κάθε περίπτωση και να τα συγκρίνουν με σύγχρονες εμπειρίες,</p> <p>να ανιχνεύσουν και να ερμηνεύσουν τις διαφορές στην αντιμετώπιση και στη βίωση των ποικίλων καθημερινών θεμάτων και να σχολιάσουν τη διαφοροποιημένη έκφραση μέσα από συγκεκριμένα κείμενα,</p> <p>να διαπιστώσουν, όσο είναι δυνατόν, ομοιότητες και διαφορές που εντοπίζονται μεταξύ εποχών, γραμματειακών ειδών και συγγραφέων μέσα στο πλαίσιο ενός κοινού θέματος,</p> <p>να γνωρίσουν στάσεις ζωής, νοτιότητες, τρόπους συμπεριφοράς και να τις συγκρίνουν με αντίστοιχες σύγχρονες εμπειρίες,</p> <p>να διαπιστώσουν κοινά θέματα επιστήμης και τεχνολογίας στην αρχαιότητα και τη σύγχρονη εποχή.</p>	<p>Ανθολόγιο που περιλαμβάνει κείμενα που αναφέρονται στους κυριότερους τόπους της αρχαίας Ελλάδας, στο δημόσιο και ιδιωτικό βίο των αρχαίων Ελλήνων, στον τρόπο βίωσης των καθημερινών θεμάτων και στην ενασχόληση των αρχαίων με την επιστήμη και την τεχνολογία.</p> <p>(Συνολικά 25 διδακτικές ώρες από 16 Φεβρουαρίου ως το τέλος του διδακτικού έτους).</p>	<p>Οι μαθητές:</p> <p>Συγκεντρώνουν από διάφορες περιοχές υλικό (γεωγραφικό, γεωλογικό, αρχαιολογικό) στη συνέχεια αναζητούν τις αρχαίες πόλεις και περιοχές και τις ταυτίζουν με τις σημερινές (Ιστορία, Γεωγραφία).</p> <p>Συμμετέχουν, κατά ομάδες, σε εργασίες που αφορούν διάφορα θέματα, π.χ. συνήθειες, φαγητά, ενδυμασίες, παιχνίδια σε συγκεκριμένους αρχαίους τόπους και τα συγκρίνουν με τα σημερινά (Γεωγραφία, Πληροφορική, Οικιακή Οικονομία, Λογοτεχνία).</p> <p>Καταγράφουν και σχολιάζουν αρχαία και σύγχρονα επαγγέλματα, συγκεντρώνουν τα σχετικά λεξιλόγια στην αρχαία και νέα ελληνική και στις ξένες γλώσσες (Λογοτεχνία, Οικιακή Οικονομία, Γεωγραφία, Ιστορία, Γλώσσα, Ξένες Γλώσσες).</p> <p>Συνδέουν τόπους και πρόσωπα μέσα από το μύθο (π.χ. Κρήτη – Σπάρτη – Λυκούργος), κατασκευάζουν καταλόγους και τους εμπλουτίζουν με σύγχρονους δημιουργούς και πνευματικούς ανθρώπους από τους συγκεκριμένους τόπους.</p> <p>Συζητούν τις τεχνικές γνώσεις των αρχαίων και τις συγκρίνουν με τις σημερινές.</p> <p>Εργάζονται σε θέματα τοπικής ιστορίας, παίρνοντας αφορμή από το ανθολόγιο, όπως: οι ασχολίες των ανθρώπων στον τόπο μου και η οικονομική τους δραστηριότητα, τα ήθη και έθιμα του τόπου μου (γιορτές, εκδηλώσεις κ.ά.), το λιμάνι του τόπου μου ή η λίμνη ως βιότοπος κ.ά. (Ιστορία, Λογοτεχνία, Τεχνολογία, Γεωγραφία, Τ. Ιστορία, Οικιακή Οικονομία, Θρησκευτικά).</p>
--	--	---

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Θέμα: Η πολεμική τέχνη στην ομηρική εποχή. Οι μαθητές χωρισμένοι σε ομάδες:

Μελετούν την πολεμική τακτική της ομηρικής εποχής και την παραλληλίζουν με την αντίστοιχη στη σημερινή εποχή.

Συλλέγουν πληροφορίες για το είδος του σπλίσμου της ομηρικής εποχής από απεικονίσεις όπλων σε γεωμετρικές και μυκηναϊκές παραστάσεις και τα ταξινομούν καταρτίζοντας σχετικούς πίνακες. Αναπαριστούν εικαστικά όπλα διαφόρων κατηγοριών. Συζητούν για την εφαρμογή επιστημονικών γνώσεων και τεχνολογικών εφευρέσεων στην κατασκευή αμυντικών και επιθετικών όπλων. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Ομοιότητα-διαφορά, Πολιτισμός, Εξέλιξη κ.λπ. **Προεκτάσεις** στην Ιστορία, Γλώσσα, Τεχνολογία, Αισθητική αγωγή.

Θέμα: Οι ήρωες της Ιλιάδας. Οι μαθητές χωρισμένοι σε ομάδες:

Καταγράφουν τα κυριότερα πρόσωπα της Ιλιάδας και σημειώνουν σε χάρτη τους τόπους καταγωγής τους. Διερευνούν στο άμεσο περιβάλλον τους και στο χώρο των επωνύμων κατά πόσο συναντώνται τα ίδια ονόματα στη σύγχρονη εποχή, καταρτίζοντας σχετικούς πίνακες. Αναζητούν τη συχνότητα εμφάνισης ενός ή περισσοτέρων ομηρικών ονομάτων σε σελίδες του τηλεφωνικού καταλόγου της περιοχής τους (σε έντυπη ή ηλεκτρονική μορφή) και δημιουργούν σχετικά γραφήματα. Συζητούν τα συμπεράσματά τους στην τάξη. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Ομοιότητα-διαφορά, Μεταβολή, Εξέλιξη κ.λπ. **Προεκτάσεις** στην Ιστορία, Γλώσσα, Πληροφορική, Μαθηματικά.

Θέμα: Η διατροφή στην αρχαία Ελλάδα. Οι μαθητές χωρισμένοι σε ομάδες:

- Περιγράφουν γραπτά ένα αρχαίο συμπόσιο.

- Καταγράφουν και ταξινομούν φαγητά των αρχαίων.

- Καταγράφουν και ταξινομούν οικιακά σκεύη.

- Συγκρίνουν τις διατροφικές συνήθειες των αρχαίων Ελλήνων με τις σύγχρονες.

Παρουσιάζουν και συζητούν στην τάξη τα ευρήματα της έρευνάς τους. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Ομοιότητα-διαφορά, Μεταβολή, Εξέλιξη, Πολιτισμός κ.λπ. **Προεκτάσεις** στην Ιστορία, Γλώσσα, Τεχνολογία, Οικιακή Οικονομία.

ΤΑΞΗ Γ'

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες (διατιθέμενος χρόνος)	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
Δραματική ποίηση		
<p><i>Με τη διδασκαλία της δραματικής ποίησης, γενικότερα, επιδιώκεται οι μαθητές:</i></p> <p>να παρακολουθήσουν την εξέλιξη της ελληνικής σκέψης και λογοτεχνίας και παράλληλα να συνειδητοποιήσουν τη διαχρονική αξία των κειμένων της,</p> <p>να συνειδητοποιήσουν ότι «η τραγωδία είναι παιδί της δημοκρατίας»,</p> <p>να έχουν τη δυνατότητα, με μια «θεατρική ανάγνωση» του κειμένου, να κατανοήσουν: τις διαφορές της δραματικής ποίησης από τα άλλα είδη του λόγου, τις ιδιαιτερότητες του θεατρικού έργου, τις δυνατότητες διαφορετικών σκηνικών ερμηνειών και παραστάσεων του ίδιου έργου.</p>	<p><i>Τραγωδία, κωμωδία</i></p> <p>Η σχέση της δραματικής ποίησης με τη δημοκρατία και τους πολιτικούς θεσμούς, η αγωγή του γέλιου και η ανάδειξη της καθημερινής «ανεπίσημης» ζωής του αρχαίου Έλληνα πλάι στη δημόσια εικόνα του</p>	<p>Δημιουργία φακέλου από τους μαθητές με ενημερωτικό υλικό για την αναβίωση του αρχαίου δράματος σήμερα (π.χ. θέατρα και παραστάσεις, ποικιλότητα σκηνικών εκδοχών, ενδυματολογία, φεστιβάλ κ.ά.).</p> <p>Παρακολούθηση και σχολιασμός πρότυπων θεατρικών παραστάσεων αρχαίου δράματος από βίντεο.</p> <p>Ομαδικές εργασίες με αξιοποίηση εκπαιδευτικού λογισμικού και άλλου εκπαιδευτικού υλικού (cd-rom <i>Δημόσιος και ιδιωτικός βίος των αρχαίων Ελλήνων</i>, βιντεοταινία για το <i>Αρχαίο ελληνικό θέατρο</i> του Π.Ι.).</p> <p>Οργάνωση μαθητικών θεατρικών παραστάσεων (ομαδικές εργασίες για σκηνικά, χορό, μουσική κτλ.).</p> <p>Επισκέψεις σε αρχαία θέατρα (τοποθεσία, ηχητική, μέρη θεάτρου, σκηνική λειτουργία).</p>
<p><i>Ειδικότερα, με τη διδασκαλία της τραγωδίας επιδιώκεται οι μαθητές:</i></p> <p>να κατανοήσουν, διερευνώντας το μύθο, τις καταστάσεις, το στοχασμό, το ήθος και το λόγο, και να αξιολογήσουν την προσπάθεια των ηρώων να καταλάβουν ποια είναι η θέση τους μέσα στον κόσμο και πώς μπορούν να την αλλάξουν με τη δράση τους, καθώς και ποια είναι η σχέση τους με τους θεούς</p> <p>να συνειδητοποιήσουν πού οφείλεται το ενδιαφέρον που παρουσιάζει η τραγωδία, έξω από τα όρια τύπου, χρόνου, μόρφωσης</p>	<p><i>Ευριπίδη Ελένη</i></p> <p>Διαφορετική εκδοχή του σχετικού με την Ελένη μύθου, ματαιότητα του πολέμου, επινοητικότητα με την οποία ο άνθρωπος ξεπερνά τα εμπόδια.</p>	<p>Διαθεματικές εργασίες με θέμα: <i>Η Ελένη του μύθου και οι εκδοχές της στην αρχαία και τη σύγχρονη γραμματεία και τέχνη</i> (π.χ. <i>Ελένη του Ομήρου και του Ευριπίδη, Ελένης παλινωδία του Σησείχου, Ελένης Εγκώμιον του Γοργία, Ελένη του Σεφέρη και Ελένη του Ρίτσου</i>) (Γλώσσα, Λογοτεχνία, Εικαστικά).</p> <p>Χρήση του διαδικτύου για συγκέντρωση πληροφοριών σχετικών με κοινούς θεματικούς τόπους στην τραγωδία, στις έμμετρες μεσαιωνικές μυθιστορίες, στα δημοτικά τραγούδια, στα παραμύθια.</p> <p>Συγκέντρωση ενημερωτικού υλικού και διοργάνωση συζητήσεων μέσα στην τάξη για διαχρονικά θέματα, όπως η ενοχή και η μοίρα στην αρχαιότητα και σήμερα, το κάλλος ως παράγοντας ιστορικής δράσης, η εμπλοκή του θείου στα ανθρώπινα</p> <p>Παρακολούθηση της θεατρικής παράστασης «Ελένη» (φεστιβάλ ή χρησιμοποίηση των πολυμέσων)</p>
<p><i>Με τη διδασκαλία της κωμωδίας επιδιώκεται οι μαθητές:</i></p> <p>να συλλάβουν ή και να δημιουργήσουν μια κωμική κατάσταση με τη συνειδητή «αγωγή του γέλιου»</p> <p>να αντιληφθούν και να χαρούν την ευτράπελη διάθεση των κειμένων, τα ευρήματα της παιχνιδιάρικης φαντασίας, της έντεχνης παρωδίας και του λεκτικού χιούμορ, το οποίο ασκεί, ωστόσο, καυστική κριτική στους θεσμούς της εποχής</p> <p>να διαπιστώσουν ότι οι ανθρώπινοι χαρακτήρες του Αριστοφάνη, η ατομικότητα και η ζωντάνια τους, η διάθεσή τους να απολαύσουν τη ζωή όπως είναι, θυμίζουν χαρακτηριστικές</p>	<p><i>Αριστοφάνη Ώρνιθες</i></p> <p>Διαφυγή των ανθρώπων από τις δυσκολίες του κόσμου στο βασίλειο του παραμυθιού, ίδρυση της πόλης των πουλιών μεταξύ ουρανού και γης, μεταξυ θεών και ανθρώπων (Νεφελοκοκκυγία).</p> <p>Συνολικά 30 διδακτ. ώρες μέχρι το τέλος Φεβρουαρίου (τραγωδία ή κωμωδία κατ' επιλογήν των διδασκόντων)</p>	<p>Επίσκεψη σε θεατρικά μουσεία για ενημέρωση πάνω σε σημαντικές παραστάσεις αρχαίας κωμωδίας (π.χ. <i>Ώρνιθες</i> Θεάτρου Τέχνης κ.ά.).</p> <p>Δημιουργία φακέλου με υλικό από τον τύπο, φωτογραφικές εκθέσεις, σκηνογραφίες, γελοιογραφίες κ.ά. για τον κοινωνικό-σατιρικό χαρακτήρα της κωμωδίας και διοργάνωση συζήτησης με θέμα τη φύση της κωμωδίας ως θεάματος ψυχαγωγικού και διδακτικού.</p> <p>Γλωσσικές ασκήσεις / παίγνια μέσα στην τάξη για την κατανόηση της ιδιαίτερης γλώσσας και του ύφους της κωμωδίας και συσχετισμοί με σύγχρονα κωμικά στοιχεία (λεκτικό χιούμορ, σάτιρα της καθημερινότητας, αστειόμοι, παιχνίδια με τη σύνθεση των ονομάτων) (Γλώσσα).</p>

<p>'φιγούρες' του νεοελληνικού κόσμου να κατανοήσουν ότι η αριστοφανική κωμωδία με την πολυφωνία, τη διακωμώδηση γνωστών προσώπων της αθηναϊκής κοινωνίας, το θόρυβο που δημιουργεί στη σκηνή, τα τολμηρά λογοπαίγνια και υπονοούμενα επιβιώνει σε σύγχρονα λαϊκά δρώμενα και θεατρικά είδη</p> <p>να αντιληφθούν την ιδιαιτερότητα του λαϊκού λόγου, που αντιτίθεται στον λόγο της εξουσίας και προβάλλει την πολιτική και κοινωνική επικαιρότητα μελετώντας (όσο το επιτρέπει η μετάφραση) τη γλώσσα της κωμωδίας.</p>		<p>Εργασίες και δραστηριότητες με θέμα την ειρηνική συνύπαρξη όλων των όντων της φύσης, όπως υποβάλλεται μέσα από τη συνύπαρξη των πουλιών με τους θεούς και τους ανθρώπους, καθώς και με το θέμα της ουτοπίας (καταφυγή σε φανταστικούς κόσμους).</p>
Φιλοσοφικά κείμενα		
<p>Με τη διδασκαλία του Ανθολογίου φιλοσοφικών κειμένων επιδιώκεται οι μαθητές:</p> <p>να αποκτήσουν βασικές γνώσεις για την ιστορία της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφικής σκέψης και να προβληματιστούν γύρω από τα ζητήματα που αυτή έθεσε σε σχέση με τον κόσμο και τον άνθρωπο</p> <p>να βοηθηθούν μέσα από τη γνωριμία τους με το φιλοσοφικό λόγο στην κατανόηση του αρχαίου ελληνικού κόσμου, αλλά και την επίδραση που άσκησε στη νεότερη εποχή</p> <p>να μάθουν να οργανώνουν λογικά τη σκέψη τους και να χρησιμοποιούν τεκμηριωμένα και λογικά επιχειρήματα για τη θεμελίωσή της</p> <p>να αντιληφθούν τη διαχρονικότητα και τη διαλεκτικότητα της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφικής σκέψης</p>	<p>Ανθολόγιο φιλοσοφικών κειμένων</p> <p>Ανθολόγιο αρχαίων ελληνικών φιλοσοφικών κειμένων, τα οποία θα αντληθούν από τους Προσωκρατικούς φιλοσόφους, τον Πλάτωνα, τον Αριστοτέλη και τους φιλοσόφους της ύστερης ελληνικής αρχαιότητας. Τα κείμενα θα προάγουν τη θεμελίωση ενός σύγχρονου προβληματισμού γύρω από θέματα ηθικής, κοινωνικής και πολιτικής φιλοσοφίας</p> <p><i>Συνολικά 25 διδ. ώρες από την 1^η Μαρτίου κ.ε.</i></p>	<p>Σύνθεση εποπτικών πινάκων με χρήση Η/Υ για τις περιόδους της Αρχαίας Ελληνικής Φιλοσοφίας (πρώιμη, κλασική και ύστερη) και τους αντιπροσωπευτικότερους φιλοσόφους (Γληροφορική, Ιστορία).</p> <p>Οργάνωση συζητήσεων φιλοσοφικής επιχειρηματολογίας με θέμα τη σύγκριση και αξιολόγηση των ποικίλων κοσμολογικών, ηθικών και πολιτικών θέσεων των αρχαίων φιλοσόφων.</p> <p>Διαθεματικές ομαδικές εργασίες για την αναζήτηση των επιδράσεων του αρχαίου ελληνικού στοχασμού στην εξέλιξη της νεότερης ευρωπαϊκής φιλοσοφίας, τέχνης και επιστήμης (Ιστορία, Αισθητική αγωγή).</p> <p>Επισήμανση των κεντρικών θέσεων των αρχαίων Ελλήνων φιλοσόφων για τον κόσμο, τον άνθρωπο και τον πολιτισμό και συσχετισμοί με σύγχρονους προβληματισμούς.</p>

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Ευριπίδου Ελένη

Θέμα: Γυναικεία πρόσωπα σε πρωταγωνιστικό ρόλο.

Οργάνωση ατομικών ή ομαδικών εργασιών σχετικά με σημαντικούς γυναικείους χαρακτήρες που σκιαγραφούνται στην ελληνική Μυθολογία, σε όλες τις περιόδους της ελληνικής ιστορίας καθώς και σε έργα της νεοελληνικής και της ξένης λογοτεχνίας. Συλλογή βιογραφικών στοιχείων, εικαστικών αναπαραστάσεων, συζήτηση για τον ρόλο κάθε προσώπου στην πλοκή του μύθου ή της ιστορίας, σύνθεση κειμενικού και άλλου υλικού για την ανάδειξη των πολλαπλών όψεων της προσωπικότητας των ηρωίδων. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Πολιτισμός, Μεταβολή, Ειρήνη-Πόλεμος κ.ά. **Προεκτάσεις** στην Ιστορία, Λογοτεχνία, Εικαστικά.

Θέμα: Συζυγική πίστη και τιμή στην ελληνική κοινωνία.

Συλλογή στοιχείων από την ελληνική Μυθολογία, την Ιστορία, τη Λογοτεχνία, τα Θρησκευτικά, την Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή για τη σύνθεση σχετικού φακέλου εργασίας. Αναζήτηση σε έντυπους και ηλεκτρονικούς καταλόγους ή συλλογές εικαστικών αναπαραστάσεων του θέματος αυτού στην ελληνική κοινωνία, παλαιά και σύγχρονη. Εντοπισμός σκηνών συζυγικής πίστης ή/και απιστίας

σε κείμενα της αρχαίας και νεότερης ελληνικής γραμματείας: α. Οδύσσεια/ Ιλιάδα, Ευριπίδη Άλκηστις, Μήδεια, Φαίδρα, Αισχύλου Ορέστεια. β. Το γιοφύρι της Άρτας, Κ. Κρυστάλλη Το κέντημα του μαντηλιού, Ερωτόκριτος/ Αρετούσα, Κ. Θεοτόκη Η τιμή και το χρήμα. Συγκριτική παρουσίαση και σχολιασμός της μεταλλαγής στις κοινωνικές αντιλήψεις για το θέμα αυτό. Συγκέντρωση και έκθεση δημοσιογραφικού υλικού καθώς και οργάνωση συζήτησης για σύγχρονα φαινόμενα βεντέτας συζυγικής απιστίας). **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Όνομα-Σώμα, Άγνοια-Γνώση, Αλήθεια-Ψεύδος κ.ά. **Προεκτάσεις** στην Ιστορία, Λογοτεχνία, Θρησκευτικά, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή.

Θέμα: Ο ξενιτερός των Ελλήνων διαχρονικά. Συλλογή στοιχείων από τον χώρο της Ιστορίας, της Λογοτεχνίας, της λαϊκής παράδοσης και σύνθεση σχετικών ατομικών ή ομαδικών εργασιών. Ενημέρωση, συγκέντρωση στατιστικών και δημογραφικών στοιχείων για τη συχνότητα του φαινομένου στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία. Κατάρτιση συσχετικών πινάκων. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Πολιτισμός, Μεταβολή, Άτομο-Κοινωνία, Ζωή-Θάνατος κ.ά. **Προεκτάσεις** στην Ιστορία, Λογοτεχνία, Μαθηματικά.

Αριστοφάνους Όρνιθες

Θέμα: Εκούσια και ακούσια μετανάστευση: Διαχρονική τάση των ανθρώπων να εγκαταλείπουν τον τόπο τους, όταν οι κοινωνικές συνθήκες το επιβάλλουν.

Ανάληψη ατομικών ή ομαδικών, σχετικών με το θέμα, εργασιών με συλλογή στοιχείων από τον χώρο της Αρχαίας Ιστορίας, της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής, της Λογοτεχνίας, της Αισθητικής Αγωγής κ.ά. Συγκριτική παρουσίαση και ερμηνεία στοιχείων για τη μετανάστευση που περιέχονται στα έργα Αριστοφάνη Όρνιθες, Μ. Ιορδανίδου Σαν τα τρελά πουλιά, Σ. Δημητρίου Σαν τα χελιδόνια, λέλε μου κ.ά. Οργάνωση μέσα στην τάξη, με δύο αντίπαλες ομάδες, διαλογικής αντιπαράθεσης επιχειρημάτων σχετικά με την ανάγκη ή τη δυνατότητα φυγής από την πραγματικότητα. Συγκέντρωση πληροφοριών για τη σημασία και την ιστορική εξέλιξη της έννοιας της ουτοπίας. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Πολιτισμός, Μεταβολή, Άτομο-Κοινωνία, Πραγματικότητα-Φαντασία, Δικαιοσύνη κ.ά. **Προεκτάσεις** στην Ιστορία, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Λογοτεχνία, Αισθητική Αγωγή.

Θέμα: Άνθρωπος και φύση. Συμβίωση των ανθρώπων με τα πουλιά. Είδη πουλιών. Οργάνωση ατομικών ή ομαδικών εργασιών πάνω στη στενή σύνδεση του ανθρώπου με τα άλλα πλάσματα της φύσης από τη σκοπιά της Περιβαλλοντικής Αγωγής, της Λογοτεχνίας, της λαϊκής παράδοσης κ.ά. Συλλογή στοιχείων από τις σχετικές φυσικές επιστήμες και οργάνωση συζητήσεων με οικολογικές προεκτάσεις. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Πολιτισμός, Άτομο-Κοινωνία, Πραγματικότητα-Φαντασία, Δικαιοσύνη, Θεός-Άνθρωπος κ.ά. **Προεκτάσεις** στη Λογοτεχνία, Περιβαλλοντική Αγωγή, Αισθητική Αγωγή.

Φιλοσοφικά κείμενα

Θέμα: Η αλληλεπίδραση φιλοσοφικού στοχασμού και ιστορικοπολιτικών γεγονότων. Εκπόνηση εργασιών που διερευνούν την αλληλεπίδραση μεταξύ φιλοσοφικών θεωριών και του ιστορικού περιβάλλοντος μέσα στο οποίο αυτές διατυπώθηκαν, σε διάφορες περιόδους της αρχαίας ελληνικής ιστορίας. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Πολιτισμός, Άτομο-Κοινωνία, Κόσμος-Άνθρωπος κ.ά. **Προεκτάσεις** στην Ιστορία.

Θέμα: Έκφραση του φιλοσοφικού λόγου με λογικά και πειστικά επιχειρήματα. Εκπόνηση εργασιών που διερευνούν τη φύση των αρχαίων ελληνικών φιλοσοφικών κειμένων ως προτύπων παραγωγής λόγου τεκμηριωμένου και καλλιεργημένου. Επίσης εκπόνηση εργασιών πάνω σε έργα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας που αφορμώνται από φιλοσοφικά θέματα της αρχαίας Ελλάδας. (λ.χ. Κ. Βάρναλη Η απολογία του Σωκράτη). **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Λόγος, Γνώση, Αλήθεια, Τέχνη κ.ά. **Προεκτάσεις** στη Γλώσσα, Λογοτεχνία.

Θέμα: Στενή σύνδεση φιλοσοφίας και επιστήμης στην Αρχαία Ελλάδα. Σύναξη εργασιών με θέμα φιλοσόφους που διακρίθηκαν (και) για τη διατύπωση επιστημονικών θεωριών και αξιωμάτων. Συγκέντρωση πληροφοριών από άλλα μαθήματα (π.χ. Μαθηματικά: θεώρημα του Θαλή, Πυθαγόρειο θεώρημα. Φυσική: νόμος του Αρχιμήδη, ατο-

μική θεωρία Λεύκιππου και Δημόκριτου, παράδοξα του Ζήνωνα κ.ά.). Σύνοψη παρουσίαση των συγκεκριμένων επιστημονικών και φιλοσοφικών θεωριών. Διερεύνηση και συνειδητοποίηση της αλληλεπίδρασης της φιλοσοφίας και των θετικών επιστημών. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Γνώση, Επιστήμη, Νόμος, Κόσμος-Άνθρωπος κ.ά. **Προεκτάσεις** στα Μαθηματικά, Φυσική, Ιστορία.

Θέμα: Συγγένεια κάποιων κλάδων της φιλοσοφίας, όπως η Οντολογία και η Ηθική, με τα Θρησκευτικά. Σύναξη εργασιών που διερευνούν ζητήματα σχετικά με τον άνθρωπο και τη ζωή, τα οποία οι άνθρωποι κοινωνίες προσεγγίζουν από θεολογική ή φιλοσοφική σκοπιά. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Κόσμος-Άνθρωπος, Αλήθεια, Γνώση, Θεός-Άνθρωπος κ.ά. **Προεκτάσεις** στα Θρησκευτικά.

3. Γενικές αρχές οργάνωσης και μεθόδου διδασκαλίας

Η μέθοδος διδασκαλίας, για να επικοινωνήσουν οι μαθητές με την πνευματική δημιουργία των αρχαίων ελληνικών συγγραφέων, είναι

- να ασκείται η ικανότητα για κριτική αφομοίωση και αξιολογική αποτίμηση των γνώσεων,

- να διευκολύνονται οι μαθητές να ανακαλύψουν τους τρόπους/δρόμους για να φθάσουν σε προσωπική επικοινωνία με τα κείμενα και σε αισθητική απόλαυση του περιεχομένου τους,

- να ασκηθούν να ερμηνεύουν τα αρχαία κείμενα μέσα στο κοινωνικό-πολιτικό και πολιτισμικό πλαίσιο της εποχής τους και στη συνέχεια να επιχειρείται διαχρονική εκτίμησή τους, ώστε να αποφεύγονται ανεπίτρεπτοι αναχρονισμοί,

- να στηρίζεται η επικοινωνία των μαθητών με το κείμενο στο 'τί', δηλ. στην ουσία του περιεχομένου, και στο 'πώς', δηλ. στην καλλιτεχνική μορφή, και μάλιστα στη σύζευξή τους,

- να προσαρμόζεται συνεχώς στις απαιτήσεις της κάθε διδακτικής ενότητας κρατώντας το νήμα των διδακτικών στόχων, που οδηγεί με ασφάλεια προς την επίτευξη του τελικού σκοπού.

Ειδικότερα:

Κείμενα Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας από μετάφραση:

Στο Γυμνάσιο, σ' αυτή τη βαθμίδα υποχρεωτικής εκπαίδευσης, η προσέγγιση των κειμένων παρουσιάζει την ιδιαιτερότητα ότι γίνεται σε σημαντικό βαθμό με τη βοήθεια ενδιάμεσου που είναι η μετάφραση στη νεοελληνική γλώσσα, γεγονός το οποίο διευκολύνει, βέβαια, τη διδακτική διαδικασία, καθώς παραμερίζεται το γλωσσικό εμπόδιο, αλλά απαιτεί ταυτόχρονα συνεχή αναφορά στο χρόνο γραφής του συγκεκριμένου κάθε φορά κειμένου και ένταξή του στο πλαίσιο δημιουργίας του. Έχει μεγάλη σημασία το γεγονός ότι το μεταφρασμένο κείμενο είναι νέο κείμενο το οποίο έχει το δικό του δημιουργό με τη δική του ερμηνευτική εκδοχή, το δικό του κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο και τους δικούς του αποδέκτες -και από την άποψη αυτή αποτελεί σύγκλιση δύο πολιτισμών, του αρχαιοελληνικού και του νεοελληνικού.

Δεδομένου ότι η διδασκαλία της Α.Ε. Γρ. από μετάφραση δεν μπορεί να αξιοποιήσει τη γλώσσα των κειμένων που αποτελεί καθεαυτή κομμάτι πολιτισμού, πρέπει να εκ-

μεταλλευτεί το εξαιρετικά σημαντικό πλεονέκτημα της αναστροφής/ενασχόλησης με πολύ περισσότερα κείμενα και της απρόσκοπτης επικοινωνίας με τους δημιουργούς έργων μεγάλης λογοτεχνικής και, επομένως, μορφωτικής αξίας.

Επίσης η διδασκαλία του κειμένου από μετάφραση μπορεί να αποτελέσει ένα εξαιρετικό μέσο επαφής με ποικίλα σχετικά θέματα από διαφορετικά γνωστικά πεδία [π.χ. το φιλοσοφικό θέμα της Απολογίας του Σωκράτη μπορεί να συνδεθεί με την Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή (απονομή της δικαιοσύνης), τα Θρησκευτικά (προβληματισμός γύρω από το θέμα του θανάτου), την Αισθητική Αγωγή (ζωγραφική αναπαράσταση του θέματος)] και να ανοίξει έτσι το δρόμο σε μια πολύπλευρη προσέγγιση της εποχής, στην οποία αυτό ανήκει, με προεκτάσεις και προς τη σύγχρονη εποχή.

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα (πρωτότυπο)

Η οργάνωση της γλωσσικής διδασκαλίας στηρίζεται σε μια πλατεία αντίληψη για τη γλώσσα, που υπαγορεύει μια συνολική και πολυεπίπεδη προσέγγιση του αρχαιοελληνικού λόγου. Σύμφωνα με αυτή επιδιώκεται να γνωρίσει ο μαθητής ικανοποιητικά τα βασικά στοιχεία της αρχαίας ελληνικής, με παράλληλη άσκηση σε τρία επίπεδα:

στο επίπεδο του γλωσσικού συστήματος (γραμματικής και συντακτικού)

στο σημασιολογικό επίπεδο (λεξιλόγιο)

στο επίπεδο της πρόσληψης του κειμένου (οργανωμένος λόγος).

Οι στόχοι αυτοί εξυπηρετούνται ευχερέστερα μέσω μιας διαθεματικού τύπου προσέγγισης του κειμένου, που το εντάσσει σε ένα ευρύτερο πλαίσιο αναφοράς και σύνδεσης με άλλα προσφερόμενα για τον σκοπό αυτό γνωστικά αντικείμενα.

Αξιοποιώντας αναλογικά την εμπειρία από τη διδασκαλία των ομιλούμενων γλωσσών, δε διδάσκουμε τα γλωσσικά στοιχεία αυτόνομα και ανεξάρτητα από το γλωσσικό τους περιβάλλον (παρά μόνο προς στιγμήν), αλλά ενταγμένα σε συγκεκριμένη μονάδα του λόγου (πρόταση, παράγραφο, μικροκείμενο).

Η διδασκαλία γραμματικής και συντακτικού προχωρεί παράλληλα και συνδυαστικά, ώστε μαζί με το σχηματισμό ενός γραμματικού τύπου να συνειδητοποιείται και η συντακτική λειτουργία του.

Η διδασκαλία προχωρεί από τα συχνότερα και απλούστερα φαινόμενα προς τα σπανιότερα και δυσκολότερα, κατά σπειροειδή διάταξη της ύλης. Είναι όμως ανάγκη να εξοικειωθούν οι μαθητές από την αρχή με ιδιαίτερους σχηματισμούς της αρχαίας ελληνικής (δοτική πτώση, απαρέμφατο, μετοχή, τόνοι, πνεύματα, αύξησις, αναδιπλασιασμός κ.ά.), για να μπορούν να κατανοούν κείμενα σε σύντομο χρονικό διάστημα. Παράλληλα και συμπληρωματικά προς την κάθετη διάταξη των φαινομένων, προβλέπονται και οριζόντιες διασυνδέσεις των γλωσσικών στοιχείων, ώστε να προβάλλει εναργέστερα η λειτουργία τους στο λόγο αλλά και η μεταξύ τους σχέση.

Ιδιαίτερα αξιοποιείται η γνώση των βασικών γραμματικών/συντακτικών κατηγοριών της νέας ελληνικής για τη διδασκαλία των αντίστοιχων της αρχαίας. Η πορεία αυτή από τη συγχρονία στη διαχρονία, και όχι αντίστροφα, είναι αποτελεσματικότερη και ασφαλέστερη.

Στο σημασιολογικό επίπεδο, με την αναλυτική διδασκαλία του ετυμολογικού της αρχαίας ελληνικής, επιδιώκεται συστηματικά η ετυμολογική σύνδεση της νέας με την αρχαία ελληνική και ο σχηματισμός οικογενειών ετυμολογικά συγγενών λέξεων με προοπτική να συνειδητοποιηθεί η σημασία των λέξεων και να διευρυνθεί ο γλωσσικός ορίζοντας των μαθητών

Τέλος, η συνολική μύηση των μαθητών στον αρχαίο λόγο συνδυάζεται πάντοτε με την άσκησή τους στη γλωσσική κατανόηση απλών κειμένων. Δεδομένου ότι το νόημα δε βρίσκεται στη μεμονωμένη λέξη ή φράση, στρέφουμε συστηματικά την προσοχή των μαθητών όχι σε ανεξάρτητες λέξεις ή τύπους αλλά σε οργανωμένο λόγο και τους ασκούμε στη γλωσσική κατανόησή του.

Η πρωτοβάθμια αυτή κατανόηση συμπληρώνεται και ολοκληρώνεται με τη μετάφραση, η οποία είναι σύνθετη πνευματική/γλωσσική άσκηση, κατά την οποία δεν μεταγλωττίζεται τυπικά το αρχαίο κείμενο, αλλά αναζητούνται οι νοηματικά ισοδύναμες εκφράσεις της νέας ελληνικής, για να αποδώσει το νόημα και το χρώμα του αρχαίου λόγου.

Γενικά, μολονότι είναι σαφής ο σκοπός της γλωσσικής διδασκαλίας, να κατακτήσουν οι μαθητές το εκφραστικό όργανο των αρχαίων ελλήνων, όλα τα στοιχεία του γλωσσικού υλικού (φράσεις, λέξεις, δομές, κείμενα) προσφέρονται με ποικίλη εικαστική και πολιτιστική στήριξη, ώστε να παραπέμπουν στον αρχαιοελληνικό κόσμο και πολιτισμό και να προσελκύεται έτσι το ενδιαφέρον των μαθητών και για τον αρχαιοελληνικό λόγο, φορέα αυτού του πολιτισμού.

Επιπλέον, από το αρχαίο ελληνικό κείμενο ξεκινούν γέφυρες επικοινωνίας προς άλλα πεδία γνώσης, οι οποίες αναδεικνύουν τον πλούτο του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού και τη λειτουργικότητα πολλών στοιχείων του ως προς την κατανόηση του ανθρώπινου πολιτισμού γενικά.

4. Αξιολόγηση

Γενικά, ο τρόπος αξιολόγησης του μαθήματος, μέσα στο σχολείο, πρέπει να στοχεύει στην αποτίμηση της προσωπικής στάσης των μαθητών απέναντι στα κείμενα, της επικοινωνίας τους με τα περιεχόμενα και τα συμφραζόμενα των κειμένων, της κριτικής τοποθέτησής τους απέναντι σε τιθέμενα ερωτήματα αλλά και της αρχαιογνωσίας τους και του βαθμού κατάκτησης της γλώσσας.

Αναλυτικότερα:

οι ερωτήσεις αξιολόγησης βρίσκονται σε αντιστοιχία με τους διδακτικούς στόχους και τη μέθοδο διδασκαλίας και εντάσσονται οργανικά στη διδακτική διαδικασία την οποία ανατροφοδοτούν, ώστε να είναι αποτελεσματικότερη

στο μάθημα της Α.Ε. Γρ., δεδομένου ότι ένα λογοτεχνικό κείμενο επιδέχεται πολλαπλές ερμηνευτικές αναγνώσεις και διδακτικές προσεγγίσεις, χρησιμοποιείται ποικιλία ερωτήσεων

η ποικιλία και η διαβάθμιση των ερωτήσεων επιτρέπει τον ευρύτερο και ουσιαστικότερο έλεγχο των αποτελεσμάτων της διδασκαλίας με βάση τις αποκτηθείσες γνώσεις των μαθητών

η συγκέντρωση και επεξεργασία του υλικού για την εκπόνηση θεματικών και συνθετικών δημιουργικών εργα-

σιών συνεχίζεται κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας των διδασκικών ενοτήτων, οι οποίες αναφέρονται σ' αυτές στους μαθητές ανατίθενται διαθεματικού τύπου εργασίες, οι οποίες αφορμώνται από το κείμενο και το συσχετίζουν με άλλα γνωστικά αντικείμενα αναδεικνύοντας ενδιαφέροντες πτυχές τους.

Ειδικότερα κατά διδακτική δραστηριότητα, ενδείκνυται να χρησιμοποιηθούν οι ακόλουθοι τρόποι αξιολόγησης:

Αρχαία Ελληνική Γραμματεία (από μετάφραση)

Η αξιολόγηση στο πλαίσιο του μαθήματος αποβλέπει στην εκτίμηση του βαθμού κατανόησης του κειμένου, επικοινωνίας του μαθητή με αυτό και εξοικειώσής του τόσο με τον κόσμο και τον πολιτισμό που προβάλλουν, όσο και με τον τρόπο που χρησιμοποιείται, κατά περίπτωση, για την ανάδειξη των στοιχείων που χαρακτηρίζουν αυτό τον κόσμο και συνθέτουν αυτό τον πολιτισμό.

Επομένως, χρησιμοποιούνται ερωτήσεις σύντομης ή εκτενέστερης απάντησης, όταν ελέγχεται πληροφοριακό υλικό. Οι ερωτήσεις αφορούν το γραμματειακό είδος, το περιεχόμενο του κειμένου, τη δομή του κειμένου, χαρακτηρισμούς προσώπων, συγκέντρωση και αξιολόγηση στοιχείων του πολιτισμού, κ.ά. (βλ. διάταγμα).

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα (πρωτότυπο)

Για τον έλεγχο της γλωσσικής κατάρτισης των μαθητών του Γυμνασίου οι ερωτήσεις-ασκήσεις αξιολόγησης πρέπει να καλύπτουν όλα τα επίπεδα της γλωσσικής διδασκαλίας, δηλαδή τη γνώση γραμματικής και συντακτικού, την κατάκτηση του λεξιλογίου και την ικανότητα κατανόησης κειμένου. Έτσι απαιτούνται τρεις κατηγορίες ασκήσεων:

α) Για τη γνώση της γραμματικής και του συντακτικού, αντικειμενικού τύπου:

- πολλαπλής επιλογής διαφόρων τύπων, συμπλήρωσης κενών - αντιστοίχισης, διάζευξης κ.ά.

- μετασχηματισμού φράσεων ή ολόκληρων προτάσεων (από τον ένα αριθμό στον άλλο)

β) Για την κατάκτηση του σημασιολογικού επιπέδου της γλώσσας:

- αναγνώρισης της σημασίας των λέξεων από τα συμφραζόμενα

- κυριολεξίας ή μεταφορικής χρήσης της κατάλληλης λέξης σε προτάσεις που κατασκευάζουν οι μαθητές ή που τους δίνονται

- αντιστοίχισης λέξεων ως προς τη σημασία ή το γραμματικό τύπο

- ετυμολογίας: δημιουργίας οικογενειών ομόρριζων λέξεων, παραγωγής, σύνθεσης ή ανάλυσης λέξεων στα συνθετικά τους μέρη

γ) Για την κατανόηση του περιεχομένου των κειμένων:

- ανοικτού ή κλειστού τύπου, κατά περίπτωση, που απαιτούν μια προσωπική στάση ή εκτίμηση του μαθητή για το θέμα του κειμένου, τη δράση ή τη στάση των προσώπων και τα περιγραφόμενα στοιχεία (σε όλες τις τάξεις)

- ανάγνωσης σύντομων παράλληλων κειμένων του ίδιου ή άλλων συγγραφέων για απλές επισημάνσεις, ανάλογες με την ηλικία των μαθητών και συμβατές με τους σκοπούς της γλωσσικής διδασκαλίας (στη Β' και Γ' τάξη)

- μετάφρασης ενός τμήματος διδαγμένου κειμένου στη Γ' τάξη.

5. Απαιτούμενο Διδακτικό Υλικό

Βιβλίο του μαθητή

Βιβλίο καθηγητή

Βιβλία αναφοράς : Γραμματική και Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας, Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής για σχολική χρήση, Συνοπτική Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας.

Συμπληρωματικό διδακτικό υλικό : CD-ROM, χάρτες, βιντεοταινίες, φωτογραφικό υλικό.

Προδιαγραφές βιβλίων και λοιπού διδακτικού υλικού

α. Αρχαία ελληνική γλώσσα και γραμματεία (από το πρωτότυπο)

Για τη διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας στο Γυμνάσιο θα συγγραφούν τέσσερα βιβλία. Ένα βιβλίο με τίτλο "Αρριανού Αλεξάνδρου Ανάβαση για τη Γ' Γυμνασίου και άλλα τρία βιβλία, ένα για κάθε Τάξη (Α,Β,Γ), με τίτλο Αρχαία Ελληνική Γλώσσα. Και τα τρία βιβλία αποτελούν ενιαίο σύνολο, που διαπνέεται από την ίδια αντίληψη για τη γλώσσα και τη διδασκαλία της και θα πρέπει να γραφούν από τον ίδιο συγγραφέα ή την ίδια συγγραφική ομάδα, ώστε να εξασφαλιστεί η ενότητα στην οργάνωση της γλωσσικής διδασκαλίας και η συνέχεια και συνοχή της διδασκίας ύλης.

Το γλωσσικό υλικό οργανώνεται σε διδακτικές ενότητες που περιέχουν οπωσδήποτε κείμενο, λεξιλόγιο, στοιχεία γραμματικής, συντακτικού και ποικίλες ασκήσεις:

Κάθε βιβλίο περιλαμβάνει:

α) 16 έως 18 ενότητες για κάθε τάξη (Α', Β', Γ)

β) Ειδικότερα για την Γ' τάξη προβλέπονται δύο βιβλία. Το ένα περιλαμβάνει 10 έως 12 ενότητες γλωσσικής διδασκαλίας για το Α' και Β' τρίμηνο και το δεύτερο 4-6 ενότητες ερμηνείας συνεχούς κειμένου (από το πρωτότυπο) για το Γ' τρίμηνο. Οι ενότητες του Γ' τριμήνου περιέχουν αποσπάσματα από την Αλεξάνδρου Ανάβαση του Αρριανού, τα οποία προβάλλουν την εκστρατεία και την προσωπικότητα του Αλεξάνδρου.

Τα κείμενα των διδασκικών ενοτήτων μπορεί να διαρθρώνονται σε θεματικές ενότητες που παραπέμπουν τους μαθητές σε πραγματικές καταστάσεις του αρχαίου ελληνικού βίου και πολιτισμού.

Η οργάνωση και διάταξη της ύλης μέσα σε κάθε διδακτική ενότητα δεν είναι αυστηρά καθορισμένη από το Δ.Ε.Π.Π.Σ. Υπάρχουν πολλά περιθώρια πρωτοβουλίας των συγγραφέων, ανάλογα με την εκπαιδευτική πείρα και την επινοητικότητά τους. Το ίδιο ισχύει και για την κλιμάκωση και την προοδευτική διδασκαλία των βασικών στοιχείων της γλώσσας στο εσωτερικό μιας Τάξης ή και στο σύνολο των τριών Τάξεων. Γι' αυτό και υπάρχει δυνατότητα περιορισμένων μετακινήσεων τμημάτων της διδασκίας ύλης, πιθανής σύμπτυξης ή ανάπτυξης τους, αν αυτό κριθεί απαραίτητο και αποτελεσματικότερο από τους συγγραφείς.

Κάθε ενότητα διαρθρώνεται κατά τρόπο που να διακρίνονται ο στόχος της, το βασικό της θέμα και η διδακτική πορεία που θα πρέπει να ακολουθηθεί κατά την επεξεργασία της.

Αναλυτικότερα, κάθε διδακτική ενότητα γλωσσικής διδασκαλίας θα πρέπει να έχει τρία μέρη:

Το Α' μέρος περιλαμβάνει:

- Κείμενο με τίτλο ελκυστικό και ενδιαφέροντα.
- Μικρή εισαγωγή ή ενημερωτικό σημείωμα για το διδασκόμενο κείμενο (αυτούσιο ή διασκευασμένο).
- Σχόλια γλωσσικά ή ερμηνεύματα απαραίτητα για την κατανόηση του κειμένου.
- Ερωτήσεις που κατευθύνουν συγκεκριμένα τον μαθητή στην κατανόηση του περιεχομένου του κειμένου.

Το Β' μέρος περιλαμβάνει:

- Στοιχεία του ετυμολογικού της αρχαίας ελληνικής γλώσσας.
- Λεξιλογικά-σημαιολογικά στοιχεία, τα οποία εκτός από τη σημασία των λέξεων επισημαίνουν βασικές οικογένειες λέξεων της αρχαίας ελληνικής ή συνδέουν ετυμολογικά λέξεις της νέας ελληνικής με τις αντίστοιχες ρίζες-λέξεις της αρχαίας.

Το Γ' μέρος περιλαμβάνει:

- Φράσεις-προτάσεις ή παραγράφους, που μπορεί να χρησιμεύσουν ως αφετηρία για τη διδασκαλία ενός γραμματικού ή συντακτικού φαινομένου, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις που το κείμενο της ενότητας δεν προσφέρεται γι' αυτό τον σκοπό.

- Συστηματική διδασκαλία βασικών στοιχείων της Γραμματικής και του Συντακτικού, με βάση χαρακτηριστικά παραδείγματα αλλά κυρίως παραστατικά διαγράμματα και πίνακες, μερικούς ή γενικούς. Πολύ χρήσιμος κρίνεται ο συσχετισμός με τα αντίστοιχα φαινόμενα της νέας ελληνικής, όπου αυτό είναι δυνατό.

- Ποικίλες ασκήσεις κυρίως αντικειμενικού τύπου (πολλαπλής επιλογής, μετασχηματιστικές, συμπλήρωσης κενών, αντιστοίχισης κ.ά.) για την κατανόηση και εμπέδωση των διδασκόμενων γλωσσικών στοιχείων.

Το επίμετρο στο τέλος κάθε βιβλίου περιλαμβάνει μικρά παράλληλα κείμενα, επιλεγμένα κατά την κρίση των συγγραφέων, πολύ χρήσιμα για σύντομες ασκήσεις συγκριτικής ανάγνωσης και κατανόησης κειμένου. Τα κείμενα αυτά μπορεί να συνοδεύονται από σύντομο γλωσσικό ή ερμηνευτικό σχολιασμό για την καλύτερη αξιοποίησή τους.

Το βιβλίο περιέχει πλούσιο εικαστικό υλικό από τον αρχαιοελληνικό κόσμο, καθώς και χαρακτηριστικές επιγραμματικές φράσεις, ρητά ή γνωμικά, που αισθητοποιούν το πνεύμα και το ήθος των αρχαίων Ελλήνων.

Η ύλη κάθε βιβλίου αλλά και των τριών βιβλίων στο σύνολό τους αναπτύσσεται κατά τρόπο που να εξασφαλίζεται η σύνδεση των επιμέρους εννοιών, αλλά και η συνέχεια και ολοκλήρωσή της, κατά το δυνατό, και στις τρεις τάξεις του Γυμνασίου. Άλλωστε συμπλήρωση και εμπέδωσή της προβλέπεται για την Α' Λυκείου.

Κάθε βιβλίο θα πρέπει να έχει Λεξιλογικό Ευρετήριο για το σύνολο του γλωσσικού υλικού του βιβλίου, Συγκεντρωτικούς Πίνακες Γραμματικής και Συντακτικού για τα στοιχεία που διδάχθηκαν με το οικείο βιβλίο και Αναλυτικό Πίνακα Περιεχομένων.

Τέλος, η έκταση κάθε βιβλίου θα είναι 130-150 σελ. για την Α' και τη Β' τάξη και 160-180 για τη Γ' τάξη, εκτός της εικονογράφησης και των πινάκων της Γραμματικής και του Συντακτικού.

β. Αρχαία ελληνική γραμματεία (από μετάφραση)

Η διδασκαλία της Α.Ε.Γ.ρ. στο γυμνάσιο επιδιώκει οι μαθητές αυτής της βαθμίδας υποχρεωτικής εκπαίδευσης να

γνωρίσουν την πνευματική δημιουργία των αρχαίων Ελλήνων, όπως αυτή παραδίδεται σε κείμενα διαφόρων εποχών (από τα ομηρικά χρόνια ως την ύστατη αρχαιότητα) και των κυριότερων γραμματειακών ειδών -όσο, φυσικά, το επι-τρέπει ο εξαιρετικά περιορισμένος χρόνος διδασκαλίας.

Η προσέγγιση αυτή παρουσιάζει την ιδιαιτερότητα ότι γίνεται με τη βοήθεια ενδιάμεσου -που είναι η μετάφραση των κειμένων στη νεοελληνική δημοτική γλώσσα-, γεγονός το οποίο διευκολύνει, βέβαια, τη διδακτική διαδικασία παραμερίζοντας το γλωσσικό εμπόδιο, αλλά απαιτεί συνεχή αναφορά στον χρόνο γραφής του συγκεκριμένου κάθε φορά κειμένου και ένταξή του στο πλαίσιο δημιουργίας του. Ωστόσο, επισημαίνεται ιδιαίτερα ότι το μεταφρασμένο κείμενο είναι νέο κείμενο, το οποίο έχει το δικό του δημιουργό με τη δική του ερμηνευτική εκδοχή, το δικό του κοινωνικο-πολιτισμικό πλαίσιο και τους δικούς του αποδέκτες -και από την άποψη αυτή αποτελεί μια ακόμη σύνδεση δυο περιόδων πολιτισμού, της αρχαιοελληνικής και της νεοελληνικής. Η παράμετρος αυτή όχι μόνο δεν μπορεί να αγνοηθεί, αλλά λαμβάνεται σοβαρά υπόψη στον προσδιορισμό των επιμέρους σκοπών του μαθήματος και στην ερμηνευτική προσέγγιση του μεταφρασμένου κειμένου.

Η επιλογή των κειμένων και η κατανομή τους στις τρεις τάξεις του Γυμνασίου είναι κεφαλαιώδους σημασίας και, επομένως, διέπεται από ορισμένες αρχές και στηρίζεται σε κάποια κριτήρια.

Βασικές αρχές είναι:

Η πρόσληψη, μέσω των κειμένων και στο βαθμό που αυτό είναι δυνατόν, της ουσίας του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού, του οποίου συνέχεια είναι ο νεοελληνικός πολιτισμός και ο οποίος αποτέλεσε τη βάση για τη διαμόρφωση του ελληνορωμαϊκού και του δυτικοευρωπαϊκού πολιτισμού.

Η ανάδειξη σημαντικών στιγμών της αρχαίας πολιτισμικής δραστηριότητας και η επισήμανση των κύριων σημείων για τη δημιουργία μιας εικόνας κατά το δυνατόν σφαιρικής (ως προς τα γραμματειακά είδη και τους συγγραφείς, αλλά και ως προς τις ιδεολογικές τάσεις), ρεαλιστικής και ελκυστικής. Είναι προφανές ότι η προσέλευση του ενδιαφέροντος των μαθητών και η συμμετοχή τους εξαρτάται από το βαθμό που το περιεχόμενο της διδασκαλίας συνδέεται και με τη σύγχρονη ζωή και συστοιχίζεται με τις ανάγκες του σημερινού νέου ανθρώπου.

Η κατανόηση από τους μαθητές του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού ως φορέα μιας ανώτερης αντίληψης για την ποιότητα της ζωής και, επομένως, ως παιδευτικής / μορφωτικής αξίας. Αυτή, όμως, η αντίληψη, ως ιστορικό προϊόν μιας συγκεκριμένης εποχής, δεν μπορεί να έχει στο σύνολό της διαχρονική ισχύ και, επομένως, είναι αυτονόητο ότι η προβολή μορφωτικών αξιών και πολιτισμικών επιτευγμάτων κατά την ερμηνεία των κειμένων δεν επιτρέπεται με κανένα τρόπο να παραποιεί την ελληνική αρχαιότητα αποβλέποντας σε εξιδανικεύσή της.

Κριτήρια για την κατανομή των κειμένων κάθε διδακτικού αντικειμένου και στις τρεις τάξεις είναι :

Η αντιληπτική ικανότητα, η διανοητική ανάπτυξη, η εξέλιξη του ψυχισμού και τα ενδιαφέροντά των μαθητών σε

συνάρτηση με την ηλικία τους, ώστε να γνωρίσουν όσο το δυνατόν περισσότερα κείμενα των κυριότερων γραμματειακών ειδών και των σημαντικότερων συγγραφέων.

Η δυνατότητα τόσο γραμματειακής όσο και θεματολογικής σύνδεσης των κειμένων μεταξύ τους, ώστε να αρμολογείται η επιδιωκόμενη συνολική εικόνα και η σύνδεσή τους (διεπιστημονικότητα / διαθεματικότητα) με ζητήματα από άλλα γνωστικά αντικείμενα, όπου αυτό είναι δυνατόν, με στόχο μία διακλαδική προσέγγιση για το 5-10% του διδακτικού χρόνου.

Για τη διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής γραμματείας στο γυμνάσιο (από μετάφραση) θα συγγραφούν βιβλία, ανθολόγια ή ολόκληρα έργα για κάθε τάξη, σύμφωνα με το πρόγραμμα σπουδών.

Το περιεχόμενό τους και η οργάνωση της διδασκαλίας του κάθε γνωστικού αντικείμενου εκτίθεται αναλυτικά στο σχετικό πρόγραμμα σπουδών.

Επισημαίνεται ότι:

Το διδακτικό υλικό οργανώνεται σε ενότητες (ευρύτερες ή περιορισμένες) ανάλογα με το αντικείμενο και τις προβλεπόμενες ώρες διδασκαλίας του.

Τα κείμενα των διδακτικών ενότητων συνοδεύονται από τα απαραίτητα σχόλια, τις ασκήσεις-ερωτήσεις, τα παράλληλα κείμενα και το απαραίτητο εικαστικό υλικό και τους πίνακες, όπου χρειάζεται.

Η οργάνωση και διάταξη της ύλης σε κάθε ενότητα δεν είναι αυστηρά καθορισμένη από το Δ.Ε.Π.Π.Σ., γιατί υπάρχουν γνωστικά αντικείμενα που δίνονται υπό μορφή Ανθολογίων και κατά συνέπεια περιέχουν, εκτός από το

προς επεξεργασία υλικό, περιλήψεις, αναδιηγήσεις, εισαγωγικά σημειώματα κτλ.

Κάθε ενότητα διαρθρώνεται κατά τρόπο που να ανταποκρίνεται στους στόχους του Δ.Ε.Π.Π.Σ. και του κάθε γνωστικού αντικείμενου.

Το εικαστικό υλικό συμπληρώνει το κείμενο και ευαισθητοποιεί τους μαθητές σχετικά με τις αξίες που περιέχονται στα κείμενα της αρχαίας ελληνικής γραμματείας από μετάφραση.

Μικρά παράλληλα κείμενα, επιλεγμένα κατά την κρίση των συγγραφέων, είναι πολύ χρήσιμα για σύντομες ασκήσεις συγκριτικής ανάγνωσης και κατανόησης κειμένου. Τα κείμενα αυτά μπορεί να συνοδεύονται από σύντομο ερμηνευτικό σχολιασμό για την καλύτερη αξιοποίησή τους.

Τέλος, η έκταση κάθε βιβλίου θα είναι ανάλογη με τις προβλεπόμενες για διδασκαλία ώρες, περίπου 250-300 σελίδες για το βιβλίο του μαθητή και τις 150 για το βιβλίο του καθηγητή.

Προβλέπονται ως συμπληρωματικό διδακτικό υλικό των βιβλίων, όπου είναι δυνατό, (CD-ROM), χάρτες, βιντεοταινίες, φωτογραφικό υλικό.

γ. *Το βιβλίο του καθηγητή*

Γενικά ένα βιβλίο του Καθηγητή αντιστοιχεί σε κάθε βιβλίο του μαθητή και γράφεται από τον ίδιο συγγραφέα. Έρχεται να υποβοηθήσει τον εκπαιδευτικό να κατανοήσει βαθύτερα το περιεχόμενο, τη δομή και τις μεθοδολογικές απαιτήσεις του βιβλίου του μαθητή σε συνάρτηση και με τις αντίστοιχες απαιτήσεις του Δ.Ε.Π.Π.Σ.

**ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ**

1. Σκοπός της διδασκαλίας των Εικαστικών

Ο γενικός σκοπός της διδασκαλίας των Εικαστικών στο Δημοτικό και το Γυμνάσιο είναι να γνωρίσει ο μαθητής τις Εικαστικές Τέχνες, να εμβαθύνει σ' αυτές και να τις απολαύσει μέσα από ισόρροπες δραστηριότητες έρευνας και δημιουργίας έργων, αλλά και μέσα από τη γνώση και την κατανόηση του φαινομένου της τέχνης, ώστε να καλλιεργηθεί ως δημιουργός και ως φιλότεχνος θεατής.

Ειδικότερα με το μάθημα των Εικαστικών επιδιώκεται να καλλιεργηθεί:

Η δημιουργικότητα του μαθητή, η παραγωγή καλλιτεχνικού έργου, η συμμετοχή του στις εικαστικές τέχνες.

Η γνώση και η χρήση των υλικών, των μέσων, των εργαλείων και των πηγών σε ποικίλες εικαστικές μορφές.

Η ευαίσθητη ανταπόκριση, η κατανόηση, η κριτική προσέγγιση και η ανάλυση του εικαστικού έργου αλλά και του φαινομένου της Τέχνης γενικότερα.

Η κατανόηση της πολιτιστικής διάστασης και η συμβολή των τεχνών στον πολιτισμό διαχρονικά και συγχρονικά.

2. Άξονες, Γενικοί στόχοι, Θεμελιώδεις έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης

Ι. ΔΗΜΟΤΙΚΟ

Τάξη	Άξονες γνωστικού περιεχομένου	Γενικοί στόχοι (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες)	Ενδεικτικές Θεμελιώδεις έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης
Α - Β	Εξοικείωση με απλά υλικά, μέσα – Τεχνικές	Επιδιώκεται ο μαθητής: Να ερευνά και να πειραματίζεται με διάφορα υλικά δημιουργώντας εικαστικά έργα.	Υλη, Χρώμα, Μορφή, Ισορροπία, Ιδέα, Πολιτισμός, Παράδοση, Χώρος, Χρόνος, Επικοινωνία, Ομοιότητα – Διαφορά
	Απλά μορφικά στοιχεία	Να εκφράζει ιδέες, εμπειρίες και συναισθήματα μέσα από τα έργα του.	
Α - Β	Μορφές εικαστικών τεχνών	Να αποκτά γνώσεις και πληροφορίες για τις εικαστικές τέχνες.	
	Έργα τέχνης	Να ανακαλύπτει ότι η τέχνη είναι σπουδαίος τρόπος έκφρασης.	
Α - Β	Εισαγωγή στην καλαισθησία	Να χρησιμοποιεί ορολογία, για να εκφράσει τις σκέψεις, τις απόψεις και τα συναισθήματά του για τα έργα της τέχνης.	
		Να χρησιμοποιεί την τέχνη, για να συμπληρώνει άλλα μαθήματα.	
Α - Β		Να αναπτύσσει εκτίμηση και ενδιαφέρον για την Τέχνη και επιθυμία να συμμετέχει σε καλλιτεχνικές δραστηριότητες.	
		Να αναγνωρίζει βασικά εικαστικά επαγγέλματα.	
Γ - Δ	Εξοικείωση με απλά υλικά, μέσα – Τεχνικές	Να ερευνά και να χρησιμοποιεί υλικά, τεχνικές και τρόπους για τη δημιουργία έργων και να αποκτά δεξιότητες.	Υλη, Χρώμα, Μορφή, Δομή, Κίνηση, Όγκος – Χώρος, Σύνθεση – Ισορροπία, Ρυθμός, Ιδέα, Πολιτισμός, Παράδοση, Χρόνος, Μεταβολή, Επικοινωνία, Αλληλεπίδραση, Ομοιότητα – Διαφορά
	Μορφικά στοιχεία	Να αναπτύσσει ιδέες και να εκφράζει συναισθήματα μέσα από την πορεία της καλλιτεχνικής δημιουργίας του.	
Γ - Δ	Θέμα – Περιεχόμενο	Να κατανοεί ότι τα έργα τέχνης εκφράζουν απόψεις, αξίες και ιδέες του πολιτισμού μας και άλλων πολιτισμών.	
	Μορφές εικαστικών τεχνών	Να χρησιμοποιεί πηγές και πληροφορίες για απλές και αργότερα για πιο σύνθετες καλλιτεχνικές εργασίες.	
Γ - Δ	Εισαγωγή στις αισθητικές αξίες	Να αναγνωρίζει το περιεχόμενο, τη μορφή και τον τρόπο παρουσίασης του έργου τέχνης.	
		Να χρησιμοποιεί τις εικαστικές τέχνες διαθεματικά με τα άλλα μαθήματα.	
Γ - Δ		Να αναγνωρίζει ορισμένα μορφικά στοιχεία σε έργα τέχνης και αργότερα να ερμηνεύει απλά.	
		Να επιδεικνύει τις ικανότητές του σε ατομικές και σε ομαδικές καλλιτεχνικές εργασίες.	
Γ - Δ		Να αναγνωρίζει διάφορα εικαστικά επαγγέλματα και αρ-	

		γότερα τις ικανότητες των ανθρώπων που ασχολούνται με αυτά.	
Ε-ΣΤ	<p><i>Εξοικείωση με απλά υλικά, μέσα – Τεχνικές</i></p> <p><i>Μορφικά στοιχεία</i></p> <p><i>Θέμα - Περιεχόμενο – Νόημα</i></p> <p><i>Μορφές εικαστικών τεχνών</i></p> <p><i>Ιστορία Τέχνης – Καλλιτέχνες</i></p> <p><i>Απλά στοιχεία αισθητικής, κριτικής και ανάλυσης έργου</i></p>	<p>Να κάνει επιτυχημένη χρήση υλικών και τεχνικών στα έργα του.</p> <p>Να χρησιμοποιεί και να δημιουργεί εικόνες δύο και τριών διαστάσεων, για να εκφράσει ιδέες, συναισθήματα και εμπειρίες και αργότερα να χρησιμοποιεί σύμβολα.</p> <p>Να αναγνωρίζει μορφές και μορφικά στοιχεία, που εκφράζουν ιδέες, αξίες, απόψεις, σε έργα διαφορετικών πολιτισμών.</p> <p>Να δέχεται τις νέες πληροφορίες και να τις μετουσιώνει, για να εμπλουτίζει τα έργα του.</p> <p>Να συζητά για τις προθέσεις του καλλιτέχνη, για μεθόδους και για έννοιες τέχνης.</p> <p>Να εκφράζει, να ερμηνεύει και να αξιολογεί τις καλλιτεχνικές επιλογές σχετικά με το περιεχόμενο, τη δομή και τον τρόπο παρουσίασης τους.</p> <p>Να χρησιμοποιεί τις γνώσεις του για τις εικαστικές τέχνες στα άλλα μαθήματα.</p> <p>Να συμμετέχει σε σύνθετες καλλιτεχνικές εργασίες δραστηριότητες.</p> <p>Να χρησιμοποιεί τους τρόπους λύσης προβλημάτων από το χώρο των εικαστικών σε άλλες γνωστικές περιοχές.</p> <p>Να κατανοεί διάφορα καλλιτεχνικά επαγγέλματα συγκρίνοντας μεθόδους, μέσα και έργα, και αργότερα να αναγνωρίζει τις ιδιαιτερότητες των ικανοτήτων που απαιτούνται γι' αυτά.</p> <p>Επιπλέον στην ΣΤ' τάξη επιδιώκεται ο μαθητής:</p> <p>Να κατανοεί τις ιστορικές παραμέτρους των τεχνών.</p> <p>Να αναγνωρίζει ότι υπάρχουν διάφορες απόψεις για ένα καλλιτεχνικό θέμα και ότι μπορούν να δοθούν διαφορετικές λύσεις.</p> <p>Να αξιολογεί τις ιδέες, τις ικανότητες και τις εργασίες του και αργότερα να αξιολογεί προσिता έργα τέχνης.</p> <p>Να χρησιμοποιεί πληροφορίες για καλλιτέχνες, για τις προθέσεις των καλλιτεχνών και για το κοινωνικό περιεχόμενο προσιτών έργων τέχνης.</p> <p>Να αναγνωρίζει τη σημασία και τη σπουδαιότητα της τέχνης σε διάφορους πολιτισμούς.</p> <p>Να αναγνωρίζει ορισμένες χαρακτηριστικές τεχνοτροπίες στην Ιστορία της Τέχνης.</p> <p>Να γνωρίζει βασικά στοιχεία των εικαστικών επαγγελματιών μέσα από προσωπική επικοινωνία με καλλιτέχνες.</p>	<p>Ύλη, Χρώμα, Μορφή, Δομή, Κίνηση – Δυναμική, Όγκος – Χώρος – Βάθος, Σύνθεση – Ισορροπία, Ρυθμός, Ιδέα, Πολιτισμός, Παράδοση, Χρόνος, Μεταβολή, Εξέλιξη, Επικοινωνία, Αλληλεπίδραση, Εξάρτηση, Μήνυμα, Σύμβολο, Ομοιότητα – Διαφορά</p>

II. ΓΥΜΝΑΣΙΟ

Τάξη	Άξονες γνωστικού περιεχομένου	Γενικοί στόχοι (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες)	Ενδεικτικές θεμελιώδεις έννοιες διαθεματικής προσέγγισης
	<p><i>Εξοικείωση με απλά υλικά, μέσα – Τεχνικές</i></p> <p><i>Μορφικά στοιχεία</i></p>	<p>Επιδιώκεται ο μαθητής:</p> <p>Να βελτιώνει συνεχώς την ικανότητά του στη χρήση μέσων και τεχνικών.</p> <p>Να κατανοεί τις ιστορικές και τις κοινωνικές παραμέτρους της τέχνης.</p>	<p>Ύλη, Χρώμα, Μορφή, Δομή, Κίνηση – Δυναμική, Όγκος – Χώρος –</p>

<p>A</p>	<p>Θέμα - Περιεχόμενο – Νόημα</p> <p>Μορφές Εικαστικών Τεχνών</p> <p>Ιστορία Τέχνης – Καλλιτέχνες</p> <p>Αισθητική - Κριτική - Ανάλυση έργου</p>	<p>Να αναπτύσσει οπτικές και ανιληπτικές ικανότητες για το χώρο, τη δομή, την κίνηση, τα χρώματα και το φως μέσα στα έργα τέχνης.</p> <p>Να χρησιμοποιεί σύμβολα, για να εκφράσει ιδέες, συναισθήματα και αξίες.</p> <p>Να κατανοεί την επίδραση διαφόρων πολιτιστικών στοιχείων και να χρησιμοποιεί τέτοια στοιχεία στα έργα του.</p> <p>Να βελτιώνει τα έργα του επηρεασμένος από έργα τέχνης, εκθέσεις, καλλιτέχνες.</p> <p>Να χρησιμοποιεί τις γνώσεις του σχετικά με την ιστορία της Τέχνης και άλλες πηγές στις επιλογές και στα έργα του.</p> <p>Να αναπτύσσει εκτίμηση και κρίση για τις τέχνες, και για τις αισθητικές και τις κοινωνικές επιδράσεις τους.</p> <p>Να κατανοεί ότι ο καλλιτέχνης εκφράζει απόψεις και αξίες.</p> <p>Να αναλύει διαφορετικές τεχνολογίες έργων τέχνης αλλά και παιδικών έργων.</p> <p>Να συνδέει την τέχνη με το περιεχόμενο άλλων μαθημάτων.</p> <p>Να αντιλαμβάνεται το ρόλο της καλαισθησίας στα αντικείμενα και στο δομημένο περιβάλλον.</p> <p>Να επινοεί εναλλακτικές λύσεις σ' ένα καλλιτεχνικό πρόβλημα.</p> <p>Να αξιολογεί την κοινωνική και την πολιτιστική ευθύνη των καλλιτεχνών.</p>	<p>Βάθος, Σύνθεση – ισορροπία – Οργάνωση, Ρυθμός, Ιδέα, Πολιτισμός, Παράδοση, Χρόνος, Μεταβολή, Εξέλιξη, Επικοινωνία, Αλληλεπίδραση, Εξάρτηση, Κώδικας, Μήνυμα, Σύμβολο, Ομοιότητα – Διαφορά, Διαπολιτισμικότητα, Αισθητική.</p>
<p>B</p>	<p>Υλικά – Μέσα – Τεχνικές</p> <p>Μορφικά στοιχεία</p> <p>Θέμα - Περιεχόμενο – Νόημα</p> <p>Μορφές εικαστικών και εφαρμοσμένων τεχνών</p> <p>Ιστορία τέχνης - Τεχνολογίες – Καλλιτέχνες</p> <p>Αισθητική - Κριτική - Ανάλυση έργου</p>	<p>Να βελτιώνει συνεχώς την ικανότητά του στη χρήση μέσων και τεχνικών.</p> <p>Να αντιλαμβάνεται και να χρησιμοποιεί αρκετά μορφικά στοιχεία.</p> <p>Να χρησιμοποιεί γνώσεις από την ιστορία της τέχνης και στοιχεία από έργα τέχνης στο δικό του έργο.</p> <p>Να κατανοεί σε βάθος την επίδραση που έχουν διάφοροι πολιτισμοί στην τέχνη.</p> <p>Να χρησιμοποιεί στα έργα του στοιχεία από διάφορες πηγές (μουσεία, εκθέσεις).</p> <p>Να κατανοεί ότι η τέχνη ικανοποιεί αισθητικές ανάγκες.</p> <p>Να αναλύει και να κρίνει διαφορετικές τεχνολογίες χρησιμοποιώντας κοινωνικά, πολιτικά, ψυχολογικά και ιστορικά στοιχεία.</p> <p>Να αναγνωρίζει τις ικανότητες που απαιτούνται για τα διάφορα καλλιτεχνικά επαγγέλματα και τα επαγγέλματα εφαρμογών της τέχνης.</p> <p>Να εφευρίσκει ποικίλες λύσεις σε ένα καλλιτεχνικό πρόβλημα.</p> <p>Να αναγνωρίζει την πολύπλευρη συμβολή του καλλιτέχνη στην κοινωνία.</p>	<p>Ύλη, Χρώμα, Μορφή, Δομή, Κίνηση – Δυναμική – Ένταση, Όγκος – Χώρος – Βάθος, Σύνθεση – ισορροπία – Οργάνωση, Ρυθμός, Ιδέα, Πολιτισμός, Παράδοση, Χρόνος, Μεταβολή, Εξέλιξη, Επικοινωνία, Αλληλεπίδραση, Εξάρτηση, Κώδικας, Μήνυμα, Σύμβολο, Ομοιότητα – Διαφορά, Διαπολιτισμικότητα, Αισθητική.</p>
	<p>Σύνθετα υλικά και μέσα – Τεχνικές</p> <p>Μορφικά στοιχεία</p> <p>Θέμα - Περιεχόμενο – Νόημα</p> <p>Μορφές εικαστικών και εφαρμοσμένων τεχνών</p>	<p>Να μεθοδεύει δημιουργικές έρευνες, για να μορφοποιήσει τις ιδέες του.</p> <p>Να χρησιμοποιεί ποικιλία τεχνικών.</p> <p>Να εκφράζει ιδέες και συναισθήματα σε ποικίλες μορφές εικαστικών τεχνών.</p> <p>Να συζητά για την αισθητική διάσταση των εικαστικών τεχνών.</p> <p>Να αναπτύσσει σειρές από έργα με κοινό θέμα και προβληματισμό.</p>	<p>Ύλη, Χρώμα, Μορφή, Δομή, Κίνηση – Δυναμική – Ένταση, Όγκος – Χώρος – Βάθος, Σύνθεση – ισορροπία – Οργάνωση, Ρυθμός,</p>

Γ	<p><i>Ιστορία Τέχνης και Πολιτισμού, Τεχνοτροπίες – Καλλιτέχνες</i></p> <p><i>Αισθητική – Κριτική, Θεωρία τέχνης - Ανάλυση έργου</i></p>	<p>Να συγκρίνει έργα διαφορετικών τεχνοτροπιών.</p> <p>Να κατανοεί το ιστορικό περιεχόμενο των έργων.</p> <p>Να χρησιμοποιεί ειδική ορολογία για έργα δύο και τριών διαστάσεων.</p> <p>Να επιχειρηματολογεί σε συζητήσεις γύρω από την τέχνη.</p> <p>Να εκθέτει τα έργα του και να οργανώνει εκθέσεις.</p> <p>Να έχει εμπειρία από έργα διαφορετικών πολιτισμών και να διακρίνει τα ιδιαίτερα στοιχεία τους.</p> <p>Να κατανοεί τις κοινωνικές και πολιτιστικές επιδράσεις που έχει δεχτεί ένα έργο τέχνης και τους τρόπους με τους οποίους τις απεικονίζει.</p> <p>Να κατανοεί τη διαφορά των Καλών Τεχνών από τα προϊόντα των εφαρμοσμένων τεχνών.</p> <p>Να χρησιμοποιεί και να αναλύει τα εμπορικά προϊόντα, το λαϊκό πολιτισμό, την τεχνολογία των Μ.Μ.Ε. και τις διάφορες εικόνες και να τα χρησιμοποιεί ως πηγές άντλησης ιδεών.</p> <p>Να αναλύει, να ερμηνεύει και να αξιολογεί διάφορα έργα μορφολογικά και νοηματικά, χρησιμοποιώντας την κατάλληλη ορολογία.</p> <p>Να συνειδητοποιεί τη διαθεματικότητα όλων των Καλών Τεχνών.</p> <p>Να κατανοεί τις τεχνικές και τις μεθόδους στις κυριότερες εικαστικές τέχνες.</p> <p>Να αναγνωρίζει την αξία της τέχνης ως σημαντικής και απαραίτητης ανθρώπινης εμπειρίας.</p> <p>Να κάνει την τέχνη αδιάσπαστο μέρος της καθημερινής ζωής του.</p> <p>Να συνειδητοποιεί ότι η γνώση της Τέχνης χαρακτηρίζει τα καλλιεργημένα άτομα.</p> <p>Να εξοικειωθεί με τα μουσεία και τις πινακοθήκες.</p> <p>Να διερευνά τα διάφορα καλλιτεχνικά επαγγέλματα.</p>	<p>Ιδέα, Πολιτισμός, Παράδοση, Χρόνος, Μεταβολή, Εξέλιξη, Επικοινωνία, Αλληλεπίδραση, Εξάρτηση, Κώδικας, Μήνυμα, Σύμβολο, Ομοιότητα – Διαφο- ρά, Διαπολιτισμικότητα, Αισθητική, Υφος.</p>
---	--	--	---

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ

Ι. ΔΗΜΟΤΙΚΟ

1. Ειδικοί Σκοποί

Με το μάθημα των Εικαστικών επιδιώκεται οι μαθητές:

Να παρατηρούν, να ερευνούν, να πειραματίζονται και να αξιοποιούν τις δυνατότητές τους στο χειρισμό απλών υλικών και μέσων δημιουργώντας εικαστικά έργα.

Να γνωρίσουν διάφορες τεχνικές και τρόπους, για να εκφράζονται με δημιουργικό τρόπο και να μεταβιβάζουν απόψεις, συναισθήματα και βιώματα.

Να γνωρίσουν την ορολογία, τα σύμβολα, τα μορφικά στοιχεία και τις μορφές που χρησιμοποιούν οι εικαστικοί καλλιτέχνες και να εξοικειωθούν με αυτά.

Να προσεγγίζουν, να κατανοούν και να απολαμβάνουν το φαινόμενο της Τέχνης και να έχουν θετική στάση και συμπεριφορά απέναντι στα έργα τέχνης.

Να γνωρίσουν τα ποικίλων μορφών εικαστικά έργα τέχνης, να τα κατανοήσουν, να τα αναλύσουν, να τα ερμηνεύσουν, να τα κρίνουν και να εκτιμήσουν την ελληνική και την παγκόσμια πολιτιστική κληρονομιά.

2. Στόχοι, Θεματικές ενότητες, Ενδεικτικές δραστηριότητες, Διαθεματικά σχέδια εργασίας

ΤΑΞΗ Α' - Β'

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες-οδηγίες ¹
1^{ος} άξονας: "Εξοικείωση με απλά υλικά, μέσα, τεχνικές"		
<p>Οι μαθητές επιδιώκεται να:</p> <p>Χρησιμοποιούν με αυξανόμενη ευχέρεια δύο – τρία διαφορετικά υλικά, για να σχεδιάζουν και να ζωγραφίζουν.</p> <p>Κόβουν με ψαλίδι ευθείες και καμπύλες με ακρίβεια, ακολουθώντας σχέδιο σε χαρτί.</p> <p>Κολλάνε χαρτιά και χαρτόνια.</p> <p>Πλάθουν με ευχέρεια και μορφοποιούν.</p> <p>Χρησιμοποιούν με φαντασία διάφορα υλικά, για να κατασκευάσουν μικροαντικείμενα.</p> <p>Μαθαίνουν απλές τεχνικές και να τις εφαρμόζουν.</p> <p>Δοκιμάζουν διάφορες τεχνικές.</p>	<p>Δαχτυλομπογιές, νερομπογιές, κραγιόνια, κάρβουνα, μαρκαδόροι</p> <p>Χαρτί, χαρτόνια, κουτιά</p> <p>Πηλός, ζυμάρι, πλαστελίνη</p> <p>Φυσικά υλικά – ανακυκλώσιμα υλικά</p> <p>Απλές τεχνικές, κατάλληλες για μικρά παιδιά – πειραματισμοί</p>	<p>* Επιλογή των κατάλληλων υλικών κ.τ.λ.</p> <p>* Επιλογή ασφαλών εργαλείων, κατάλληλων για παιδιά.</p> <p>* Η εκμάθηση της χρήσης των υλικών, μέσων, εργαλείων, τεχνικών κ.τ.λ. γίνεται κατά τη δημιουργία συγκεκριμένων θεμάτων (άξονες 1+3+4).</p> <p>* Χρήση πινέλων διαφόρων μεγεθών, μαρκαδόροι και χρώματα μη τοξικά.</p> <p>* χρήση χαρτιών λευκών, χρωματιστών, από περιοδικά κ.τ.λ., χαρτόνια από χαρτόκουτες κ.ά.</p> <p>* χρήση χαρτιών για σχέδιο ζωγραφικής κ.τ.λ. και ως μέσο για καρτεπικόλληση (κολάζ), κατασκευές κ.τ.λ.</p> <p>** πλάσιμο με προσθετική μέθοδο.</p> <p>* χρήση απλών εργαλείων πλαστικής.</p> <p>** μετατροπή της πραγματικής χρήσης διαφόρων αντικειμένων π.χ. 2 πλαστικά πώματα μπορούν να γίνουν «φώτα», «μάτια», «ρόδες» κ.τ.λ.</p> <p>* συλλογή και αποθήκευση διάφορων «άχρηστων» υλικών (χάρτινοι κύλινδροι, κουτιά, μπουκάλια κ.ά.).</p> <p>* χρήση φυσικών υλικών όπως: κοχύλια, κλαδάκια, βότσαλα, φασόλια κ.ά.</p> <p>* παρότρυνση για δοκιμές και πειραματισμούς.</p>
2^{ος} άξονας: "Απλά μορφικά στοιχεία"		
<p>Εκφράζουν συναισθήματα και να αποδίδουν κίνηση με ποικιλία γραμμών.</p> <p>Ορίζουν περιγράμματα.</p> <p>Γεμίζουν χρωματικά κενές επιφάνειες, αργότερα να τυποποιούν το χρωματισμό συγκεκριμένων αντικειμένων.</p> <p>Αναγνωρίζουν τα χρώματα στο περιβάλλον και στα έργα τέχνης.</p> <p>Συνθέτουν διάφορα σχήματα.</p> <p>Συνθέτουν μορφές με κεντρική ισορροπία.</p> <p>Διακρίνουν και ονομάζουν την υφή ορισμένων επιφανειών.</p>	<p>Γραμμή</p> <p>Χρώμα</p> <p>Σχήματα</p> <p>Μορφές</p> <p>Υφή</p>	<p>* κυριαρχία γραμμών στην εικαστική έκφραση των μαθητών.</p> <p>* γραμμές όπως ατέρμονες, καμπύλες ευθείες "μονοκονδυλίες", περιγράμματα κ.τ.λ.</p> <p>* παρότρυνση των παιδιών να παίξουν με τα χρώματα και να δοκιμάσουν ποικίλους τρόπους χρωματισμού.</p> <p>* τα απλά γεωμετρικά σχήματα και οι μορφές (ανθρώπων, σπιτιών κ.λ.π.) σχεδιάζονται ατελώς, αργότερα αποκτούν ευκρίνεια.</p> <p>** παιχνίδια για την διάκριση και ονομασία της υφής διαφόρων επιφανειών.</p> <p>* υφή, όπως χνουδωτό, απαλό, άγριο μεταξένιο, γλιστερό, λεπτό, τραχύ κ.λπ.</p>
3^{ος} άξονας: "Θέμα"		
<p>Παρατηρούν το φυσικό και το δομημένο περιβάλλον και να τα ερμηνεύουν με απλά στερεότυπα στα έργα τους.</p>	<p>Θέματα από παρατήρηση, μνήμη, φαντασία, συναισθήματα, περιβάλ-</p>	<p>Σχολικές γιορτές π.χ. "Χριστούγεννα" (Θρησκευτικά, Μουσική, Μελέτη Περιβάλλο-</p>

¹ Η στήλη αυτή περιλαμβάνει οδηγίες και δραστηριότητες. Με το σύμβολο * σημειώνονται οι οδηγίες, ενώ με το σύμβολο ** σημειώνονται οι δραστηριότητες. Οι δραστηριότητες με πλάγια γράμματα προτείνονται ως διαθεματικές και ανταποκρίνονται στις προτεινόμενες διαθεματικές έννοιες της 3^{ης} στήλης του πίνακα του αντίστοιχου ΔΕΠΠΣ.

<p>αργότερα με αυξανόμενες λεπτομέρειες και περιγραφική ακρίβεια.</p> <p>Αποδίδουν διάφορα θέματα χρησιμοποιώντας απλά στερεότυπα.</p> <p>Αντλούν θέματα για τη ζωγραφική τους από άλλες σχολικές δραστηριότητες.</p> <p>Συλλέγουν σειρές εικόνων, καρτών, φωτογραφιών μικροαντικειμένων.</p> <p>Διακοσμούν με χειροτεχνίες τους το περιβάλλον τους.</p> <p>Επεξεργάζονται διάφορες εικόνες επεμβαίνοντας δημιουργικά.</p> <p>Συμμετέχουν, να προτείνουν ή να δημιουργούν παιχνίδια με έργα τέχνης, εικόνες κτλ.</p>	<p>λον, ζώα, φυτά, οικογένεια, γιορτές, εποχές, επαγγέλματα</p> <p>Θέματα από άλλες σχολικές δραστηριότητες</p> <p>Συλλογές</p> <p>Διακοσμήσεις</p> <p>Παραλλαγές, επεξεργασίες, αφηρημένες εικόνες</p> <p>Παιχνίδια με χρώματα και άλλα υλικά</p>	<p>ντος, Λογοτεχνία κ.ά.).</p> <p>* κάθε θέμα που προκαλεί το ενδιαφέρον του παιδιού και μπορεί να αποδοθεί με τις σχεδιαστικές του ικανότητες θεωρείται κατάλληλο.</p> <p>* στερεότυπα όπως "κύκλος" για ήλιο, πρόσωπο, λουλούδι κ. α., το "τετράγωνο" για σπίτι, κουτί κ.α., το κόκκινο για στέγη, φωτιά κ.ά.</p> <p>** σχολικές δραστηριότητες όπως περίπατος, επισκέψεις συζητήσεις κ.τ.λ.</p> <p>** συλλογές όπως καρτ-ποστάλ, εικόνες έργων τέχνης, εικόνες ζώων κ.τ.λ., οι οποίες χρησιμοποιούνται στα εικαστικά ποικιλοτρόπως.</p> <p>** διακόσμηση περιβάλλοντος για σχολικές εορτές, επετείους, εκδηλώσεις κ.ά.</p> <p>** επιζωγράφιση εικόνων, κόψιμο και διαφορετική επανασύνδεση εικόνων κ.ά.</p> <p>** παιχνίδια με χρώματα και άλλα υλικά.</p> <p>** παιχνίδια ερωτήσεων κ.τ.λ.</p>
4^{ος} άξονας: "Μορφές εικαστικών τεχνών"		
<p>Σχεδιάζουν συγκεντρωμένοι με αυξανόμενη χρονική διάρκεια απασχόλησης νοηματικά σχέδια.</p> <p>Σχεδιάζουν με περιγράμματα ανθρώπους, ζώα, φυτά, σπίτια κ.ά. και αργότερα να προσθέτουν με σταθερές γραμμές ουρανό, έδαφος και περιβάλλον σε διδασκαστο χώρο.</p> <p>Χρωματίζουν με καθαρότητα, αυξανόμενη προσοχή και ακρίβεια επίπεδες επιφάνειες.</p> <p>Ζωγραφίζουν με παραστατικότητα και αφηγηματικότητα.</p> <p>Πλάθουν απλές μορφές.</p> <p>Υφαίνουν ένα μικρού μεγέθους υφαντό.</p> <p>Κατασκευάζουν διάφορες απλές μικροκατασκευές.</p> <p>Χρησιμοποιούν με αυξανόμενη ευχέρεια εμπεριχάρακες (στένσιλ) διάφορων σχεδίων.</p> <p>Κολλάνε διάφορα υλικά δημιουργώντας εικόνες.</p> <p>Κατασκευάζουν απλά αιωρούμενα αντικείμενα (μόμπιλς).</p> <p>Τυπώνουν απλές στάμπες.</p>	<p>Σχέδιο</p> <p>Ζωγραφική</p> <p>Πηλοπλαστική</p> <p>Υφαντική</p> <p>Μικροκατασκευές</p> <p>Εμπεριχάραξη (στένσιλ)</p> <p>Καρτεπικόλληση (Κολάζ)</p> <p>Αιωρούμενα αντικείμενα (μόμπιλς)</p> <p>Τυπώματα (στάμπες)</p>	<p>* ενθαρρύνεται η ελεύθερη έκφραση.</p> <p>* αποδοχή της διαφορετικότητας στα έργα των παιδιών.</p> <p>** σχέδιο και ζωγραφική σε διάφορα μεγέθη χαρτιού.</p> <p>** ατομικά και ομαδικά έργα.</p> <p>** πλάσιμο με προσθετική μέθοδο.</p> <p>** ύφανση χωρίς τελάρο ή σε μικρό τελάρο 10x15cm περίπου, με λουρίδες χαρτιού, υφάσματος, χόρτο, μαλλί κ.τ.λ.</p> <p>** μικροκατασκευές από χαρτόνι, κομμάτια ξύλου, «άχρηστα» υλικά, πλαστικά κ.τ.λ.</p> <p>* ο εμπεριχάρακας (στένσιλ) είναι απλό όργανο σχεδίασης έτοιμων σχημάτων.</p> <p>** Καρτεπικόλληση (κολάζ) με διάφορα επίπεδα υλικά, με διακοσμητικό αποτέλεσμα</p> <p>* τα αιωρούμενα αντικείμενα (μόμπιλ είναι κρεμαστά, κινητά μικροαντικείμενα από σύρμα και σπάγγο όπως χάρτινα ψάρια, πουλιά, λουλούδια κ.τ.λ.</p> <p>** στάμπες έτοιμες ή από πατάτες, φύλλα, σπάγκους κ.τ.λ.</p> <p>** έργα δύο και τριών διαστάσεων</p>
5^{ος} άξονας: "Έργα τέχνης"		
<p>Γνωρίζουν και να ονομάζουν ορισμένα είδη ελληνικής παραδοσιακής τέχνης.</p> <p>Γνωρίζουν και να ονομάζουν ορισμένα είδη της τοπικής τους παραδοσιακής τέχνης.</p> <p>Αναγνωρίζουν ως μοντέρνα τέχνη ορισμένα χαρακτηριστικά έργα.</p>	<p>Έργα τέχνης από:</p> <p>Ελληνική παραδοσιακή τέχνη</p> <p>Τοπική τέχνη</p> <p>Μοντέρνα τέχνη</p> <p>Σύνδεση της τέχνης με παραμύθια, διηγήσεις κ.ά.</p>	<p>Προφορική περιγραφή ενός έργου τέχνης, εύστοχη χρησιμοποίηση απλών όρων και όρων από τα μαθηματικά (μήκος, συμμετρία ως προς άξονα, σημείο, ευθύγραμμο τμήμα, παράλληλες και κάθετες ευθείες, σχήματα) συζήτηση, έκφραση προτιμήσεων (Γλώσσα, Μαθηματικά).</p> <p>* Σύνδεση των έργων τέχνης με ευχάριστες δραστηριότητες και παιχνίδια.</p> <p>* π.χ. στάμπες, τσεβρέδες, δαντέλες κ.τ.λ.</p> <p>* π.χ. στη Σάμο τα πήλινα λαβομόνα, στο Πήλιο τα ξυλόγλυπτα κ.α.</p>

		* ένα – δύο έργα του Φ. Λεζέ, του Παρθένου, του Μόραλη.
6^{ος} άξονας: "Εισαγωγή στην καλαισθησία"		
Χρησιμοποιούν ορθά στον προφορικό τους λόγο ορισμένους απλούς όρους τέχνης. Εκφράζουν σύντομα σκέψεις, προτιμήσεις και απόψεις. Δείχνουν ενδιαφέρον για έργα τέχνης. Περιγράφουν απλά ό,τι παρατηρούν σε ένα έργο τέχνης.	Χρήση απλών όρων τέχνης Προφορική έκφραση προτιμήσεων, σκέψεων, απόψεων Συναισθηματική προσέγγιση έργων τέχνης Απλή περιγραφή έργων τέχνης	* όροι όπως ονόματα χρωμάτων, σχέδιο, ζωγραφιά, μοντέρνο, στολίδι. * βιωματική προσέγγιση όρων ή με απλές εξηγήσεις και παραδείγματα. * παρότρυνση με κατάλληλες ερωτήσεις να εκφραστούν προφορικά τα παιδιά για τα έργα τους και για τα έργα τέχνης. * παρουσίαση έργων τέχνης από τους διδάσκοντες με ευχάριστους τρόπους και παιγνίδια. * παρότρυνση με κατάλληλες ερωτήσεις για να μάθουν τα παιδιά να περιγράφουν.

Απαιτούμενος χρόνος

Ο δάσκαλος σε κάθε ωριαίο μάθημα ή σε κάθε ενότητα μαθημάτων επιλέγει κατά την κρίση του και συνδυάζει διάφορους άξονες περιεχομένων και στόχους. Στην ετήσια κατανομή του χρόνου του μαθήματος θα πρέπει να υπάρχει τελικώς μια σχετική ισορροπία στην επιλογή των αξόνων περιεχομένων και των στόχων.

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας²

Θέμα: Εικονογράφηση παραμυθιού ή θρύλου ή κειμένου παιδικής λογοτεχνίας. Εκπόνηση ομαδικών εργασιών με ανάγνωση, συζήτηση – ερμηνεία, σύνθεση κειμένων, εικονογράφηση, παρουσίαση, δημιουργία βιβλίου.
Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες: Πολιτισμός, Παράδοση. **Προεκτάσεις** στη Γλώσσα, Λογοτεχνία, Μελέτη του Περιβάλλοντος.

Θέμα: Ο χώρος του σχολείου – της τάξης. Εκπόνηση ομαδικών εργασιών με εικαστική αποτύπωση, κατασκευή απλών μακετών, εικαστικές παρεμβάσεις στο χώρο, συζήτηση, σύνθεση κειμένων, συλλογές εικόνων, συγκρίσεις. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος, Ομοιότητα – Διαφορά, Συνεργασία. **Προεκτάσεις** στη Γλώσσα, Λογοτεχνία, Μελέτη του Περιβάλλοντος.

Διαθεματικότητα στα γνωστικά αντικείμενα

Γλώσσα: Προφορική περιγραφή ενός έργου τέχνης, εύστοχη χρησιμοποίηση απλών όρων, συζήτηση, έκφραση προτιμήσεων.

Λογοτεχνία: Παραμύθι και εικονογράφηση, ελληνική λαϊκή παράδοση.

Μαθηματικά: (Α' τάξη) μήκος, βάρος, χρήση αριθμών, συμμετρία ως προς άξονα, (Β' τάξη) σημείο, ευθύγραμμο τμήμα, παράλληλες και κάθετες ευθείες, σχήματα.

Μελέτη Περιβάλλοντος: Αισθητική χώρου, σχολείο, οικογένεια, καιρός, ήλιος, νερό, ζώα, φυτά, πηλός, υφαντική.

Μουσική: Σχέση εικόνας και μουσικής.

Άλλες σχολικές δραστηριότητες: Σχολικές εορτές, πολιτιστικές δραστηριότητες.

ΤΑΞΗ Γ' - Δ'

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες-οδηγίες
1^{ος} άξονας: "Εξοικείωση με απλά υλικά, μέσα, τεχνικές"		
Οι μαθητές επιδιώκεται να: Χρησιμοποιούν με ευχέρεια νερομπογιές, μαρκαδόρους και παστέλ. Κόβουν και να μορφοποιούν χαρτιά και χαρτόνια. Κόβουν και να μορφοποιούν κόντρα πλακέ ή άλλα μαλακά ξύλα. Πλάθουν απλά αντικείμενα με δύο	Νερομπογιές, μαρκαδόροι παστέλ Χαρτιά, χαρτόνια Κόντρα πλακέ Πηλός, πλαστελίνη Εργαλεία	* Επιλογή των κατάλληλων υλικών, μέσων και εργαλείων που θα χρησιμοποιηθούν για τις προτεινόμενες, στον τέταρτο άξονα μορφές των εικαστικών τεχνών. * Ενδείκνυνται όλες οι νερομπογιές για ζωγραφική. * Λεπτά ή χοντρά πινέλα, σκληρά και μαλακά. * Χαρτιά κατάλληλα για ζωγραφική και σχέδιο.

² Τα διαθεματικά αυτά σχέδια εργασίας μπορούν να συμπληρώσουν εναλλακτικά τις αναφερόμενες στο ΑΠΣ «ενδεικτικές διαθεματικές δραστηριότητες», για τις οποίες διατίθεται περίπου το 10% του διδακτικού χρόνου και ανταποκρίνονται σε όσα προτείνονται στην τρίτη στήλη του πίνακα του ΔΕΠΠΣ Εικαστικών.

<p>διαφορετικές τεχνικές.</p> <p>Χρησιμοποιούν ορισμένα απαραίτητα εργαλεία και όργανα.</p> <p>Μαθαίνουν ορισμένες τεχνικές και να τις εφαρμόζουν επιτυχώς.</p>	<p>Γεωμετρικά όργανα</p> <p>Απλές τεχνικές</p> <p>Στοιχειώδης οργάνωση της πορείας της κατασκευής</p>	<p>χρωματιστά χαρτιά και διάφορα χαρτόνια για κόψιμο.</p> <p>* Χρησιμοποιούνται κόντρα πλακέ ή άλλα μαλακά ξύλα και καλούνται ή καρφώνονται.</p> <p>- Πλάσιμο με τη βοήθεια πλάστη. Με τον πλάστη δημιουργούνται επίπεδα τεμάχια, κόβονται και κολλούνται.</p> <p>- πλάσιμο με "μακαρόνι".</p> <p>* Το μακαρόνι είναι κατάλληλο για αντικείμενα με κυλινδρικό σχήμα</p> <p>* Χρησιμοποιούνται εύχρηστα και κατάλληλα για την ηλικία των παιδιών εργαλεία για τον πηλό και το κόψιμο και τη διαμόρφωση του ξύλου (λίμες, γυαλόχαρτα, κόλλες κ.τ.λ.) υπό την επίβλεψη και τη βοήθεια του διδάσκοντος.</p> <p>** Τεχνικές πηλού, ξυλοκοπτικής, διαμόρφωσης ξύλινων μικροαντικειμένων κ.τ.λ.</p>
2^{ος} άξονας: "Μορφικά στοιχεία"		
<p>Χρησιμοποιούν και να συμπεριλαμβάνουν στα έργα τους το σημείο ως μικρότερο εικαστικό στοιχείο.</p> <p>Εκφράζουν συναισθήματα και να αποδίδουν την κίνηση με ποικιλία γραμμών.</p> <p>Δημιουργούν διάφορες μορφές χρησιμοποιώντας με ευχέρεια γραμμές.</p> <p>Αποδίδουν με νατουραλιστικά χρώματα τη φύση.</p> <p>Αναμειγνύουν χρώματα.</p> <p>Επαναλαμβάνουν σχήματα με ρυθμικούς τρόπους.</p> <p>Συνθέτουν διάφορα σχήματα.</p> <p>Περιγράφουν την υφή διαφορετικών επιφανειών.</p>	<p>Σημείο</p> <p>Γραμμές</p> <p>Χρώμα</p> <p>Ρυθμικές επαναλήψεις</p> <p>Σχήματα</p> <p>Υφή</p>	<p>** Ποικιλία διατάξεων σημείων, πυκνότητες και αραιώσεις, πινελιές, κ.τ.λ.</p> <p>* Γραμμές όπως ατέρμονες, καμπύλες, ευθείες, "μονοκοντυλιές", περιγράμματα κ.τ.λ.</p> <p>* Παρότρυνση των παιδιών να «παίξουν» με τα χρώματα και να δοκιμάσουν ελεύθερα ποικίλους τρόπους χρωματισμού.</p> <p>** Δημιουργία και χρήση ποικίλων αποχρώσεων με αναμίξεις κατάλληλων χρωμάτων (νεροχρώματα, δαχτυλομπογιές κτλ).</p> <p>** Σχήματα γεωμετρικά αφηρημένα ή απλά φυτικά μοτίβα.</p> <p>** Τρίγωνο, τετράγωνο, παραλληλόγραμμο, πυραμίδα κ.τ.λ.) με χρήση γεωμετρικών οργάνων.</p> <p>* Υφή όπως: χνουδωτό, απαλό, άγριο, μεταξένιο, γλιστερό, λείο, τραχύ, αγκαθωτό, τριχωτό, κ.τ.λ.</p>
3^{ος} άξονας: "Θέμα - Περιεχόμενο"		
<p>Παρατηρούν το φυσικό και το δομημένο περιβάλλον και αποδίδουν στοιχεία από αυτό στα έργα τους.</p> <p>Βελτιώνουν τα έργα τους μετά από παρατήρηση.</p> <p>Δημιουργούν έργα που σχετίζονται με σχολικές γιορτές και επετείους.</p> <p>Δημιουργούν έργα με θέματα που σχετίζονται με άλλα μαθήματα.</p> <p>Δημιουργούν έργα με αφορμή μια ιστορία, ένα παραμύθι ή μια παροιμία.</p> <p>Αποδίδουν θέματα που περιγράφουν ή περιέχουν αντιθέσεις.</p>	<p>Θέματα από:</p> <p>Παρατήρηση του φυσικού και του δομημένου περιβάλλοντος</p> <p>Σχολικές εορτές</p> <p>Δραστηριότητες</p> <p>Άλλα μαθήματα</p> <p>Ιστορίες, παραμύθια, παροιμίες</p> <p>Αντιθέσεις</p>	<p>Εργασίες που αφορούν την αλληλεπίδραση, τις διαφορές, την εξέλιξη ή τα προβλήματα της σχέσης του φυσικού και του δομημένου περιβάλλοντος (Μελέτη περιβάλλοντος).</p> <p>** Από μνήμη, από μελέτη, από εικόνες ή εκ του φυσικού.</p> <p>** Χριστούγεννα, 25^η Μαρτίου κ.τ.λ.</p> <p>** Διακοσμήσεις, κάρτες.</p> <p>* Ατομικά ή ομαδικά ή και με τη βοήθεια και συνεργασία διδάσκοντος και γονέων π.χ. για σκηνικά παραστάσεων.</p> <p>* Απλές εικονογραφήσεις ή περαιτέρω διαθεματική επεξεργασία.</p> <p>** Ιστορίες από το μάθημα της Ιστορίας ή άλλες.</p> <p>** Αντίθεση περιεχομένου (μέρα ** Νύχτα, παιδιά – γονείς κ.τ.λ.).</p> <p>** Αντιθέσεις μορφικές (μεγάλο – μικρό, σκούρο – φωτεινό κ.τ.λ.).</p>
4^{ος} άξονας: "Μορφές εικαστικών τεχνών"		

<p>Σχεδιάζουν με περιγράμματα και αυξανόμενη ακρίβεια ανθρώπους, ποικίλα πράγματα και στοιχεία του περιβάλλοντος σε χώρο με διάφορες οπτικές γωνίες.</p> <p>Χρωματίζουν τα σχέδιά τους και ζωγραφίζουν με αυξανόμενη ευχέρεια και χρωματική ποικιλία.</p> <p>Ζωγραφίζουν με έντονη παραστατικότητα και αφηγηματικότητα.</p> <p>Δημιουργούν έργα καρτεπικόλλησης (κολάζ).</p> <p>Πλάθουν απλές μορφές και απλά χρηστικά αντικείμενα.</p> <p>Συνδυάζουν εικόνα και γραπτό λόγο.</p> <p>Αποδίδουν ένα σχέδιό τους σε φύλλο χαλκού.</p> <p>Τυπώνουν με στάμπες.</p> <p>Υφαίνουν ένα μικρό υφαντό.</p> <p>Κατασκευάζουν μια απλή τρισδιάστατη μακέτα.</p> <p>Κατασκευάζουν διάφορες τρισδιάστατες μικροκατασκευές και χειροτεχνίες από εύχρηστα υλικά.</p>	<p>Σχέδιο</p> <p>Ζωγραφική</p> <p>Καρτεπικόλληση (κολάζ)</p> <p>Πηλοπλαστική</p> <p>Εικονογραφήσεις</p> <p>Χαλκοπλαστική</p> <p>Τυπώματα</p> <p>Υφαντική</p> <p>Μακέτες</p> <p>Μικροκατασκευές – χειροτεχνίες</p>	<p>** Πολύχρωμα σχέδια με μαρκαδόρους ή κραγιόνια.</p> <p>** Ενθαρρύνεται η ελεύθερη έκφραση.</p> <p>** Αποδοχή της διαφορετικότητας στα έργα των παιδιών.</p> <p>** Καρτεπικόλληση (κολάζ) με χαρτιά και κόλα ή άλλα υλικά: πανιά, κομμάτια εικόνων κ.τ.λ.</p> <p>** Απλές μορφές όπως άνθρωποι, ζώα, αντικείμενα κ.α.</p> <p>** Απλά χρηστικά αντικείμενα όπως μικρό δοχείο, τάσι κ.α.</p> <p>** Αφόρμηση από ποίημα ή άλλο κείμενο.</p> <p>** Ελαφρά πίεση με κατάλληλο εργαλείο ή στυλό σε λεπτό φύλλο χαλκού 10x10cm περίπου.</p> <p>** Μορφοποίηση συγκεκριμένου σχεδίου.</p> <p>** Τύπωμα με στάμπες από σφουγγάρι, πατάτα ή φύλλα δέντρου κ.α.</p> <p>** Σύνθεση διακοσμητικών μοτίβων.</p> <p>** Υφανση σε μικρό τελάρο 20x15cm περίπου με λουρίδες χαρτιού, υφάσματος, χόρτο, σπάγκους κ.τ.λ.</p> <p>** Μακέτες από χαρτόνια ή «άχρηστα υλικά» όπως κουτιά, κλαδάκια, πλαστικά κ.α.</p> <p>** Μακέτα σπιτιού (κουκλόσπιτο) από χαρτόνι κ.α.</p> <p>** Στεφάνι από χάρτινα λουλούδια.</p>
5^{ος} άξονας: "Έργα τέχνης - Καλλιτέχνες"		
<p>Αναγνωρίζουν ορισμένα φημισμένα έργα της κλασσικής περιόδου της Αρχαίας Ελληνικής Τέχνης.</p> <p>Αναγνωρίζουν τις διάφορες περιόδους της τέχνης στα έργα τέχνης (π.χ. Βυζαντινή, Μοντέρνα τέχνη).</p> <p>Κατηγοριοποιούν τα έργα ανάλογα με το συγκεκριμένο ή όχι της μορφής τους.</p> <p>Γνωρίζουν ορισμένες επαγγελματικές δραστηριότητες του ζωγράφου, του γλύπτη και του αγιογράφου.</p>	<p>Έργα τέχνης από:</p> <p>Αρχαία Ελληνική τέχνη</p> <p>Βυζαντινή τέχνη</p> <p>Σύγχρονη τέχνη</p> <p>Παραστατική τέχνη- Μη παραστατική τέχνη από ευρωπαϊκούς και εξωευρωπαϊκούς πολιτισμούς</p> <p>Καλλιτεχνικά επαγγέλματα: ζωγράφος, γλύπτης, αγιογράφος</p> <p>Σύνδεση των έργων με δραστηριότητες και παιχνίδια</p>	<p>** Η ενασχόληση με τα έργα τέχνης μπορεί να περιλαμβάνει ερωτήσεις, παιχνίδια κ.α.</p> <p>** Παρουσιάζονται και σχολιάζονται σύντομα σε εικόνες, κάρτες ή slides ένα ή δύο χαρακτηριστικά και φημισμένα έργα, όπως ο «Ερμής» του Πραξιτέλη κ.α.</p> <p>** Ένα ψηφιδωτό, μια εκκλησία, και μια φορητή εικόνα της βυζαντινής περιόδου</p> <p>** Ένα έργο του Πικάσο, ένα έργο του Μαγκρίτ.</p> <p>** Ένα έργο παραστατικό π.χ. του Μονέ και ένα έργο μη παραστατικό (αφηρημένο) π.χ. του Καντίνσκι ή μια γιαπωνέζικη λιθογραφία και ένα αραβούρημα.</p> <p>** Διοργάνωση επισκέψεων σε εργαστήρια καλλιτεχνών.</p>
6^{ος} άξονας: "Εισαγωγή στις αισθητικές αξίες"		
<p>Χρησιμοποιούν σωστά ορισμένους καλλιτεχνικούς όρους στον προφορικό τους λόγο.</p> <p>Εκφράζουν τη γνώμη τους, την προτίμησή τους, τις σκέψεις τους για έργα τέχνης.</p> <p>Εκφράζουν αυτό που νιώθουν παρατηρώντας ένα έργο τέχνης.</p> <p>Συζητούν με προθυμία και ενδιαφέρον για θέματα σχετικά με έργα τέχνης.</p> <p>Περιγράφουν διάφορα στοιχεία ενός έργου που βλέπουν ή θυμούνται.</p>	<p>Χρήση απλών όρων τέχνης</p> <p>Προφορική έκφραση προτιμήσεων, σκέψεων, απόψεων</p> <p>Συναισθηματική προσέγγιση έργων τέχνης</p> <p>Συζήτηση για έργα τέχνης</p> <p>Απλή περιγραφή έργων τέχνης</p>	<p>Συνθετική εργασία με κεντρικό θέμα το αρχαίο θέατρο γενικά ή μια συγκεκριμένη παράσταση (Γλώσσα, Μελέτη περιβάλλοντος, Ιστορία).</p> <p>** Όροι όπως: καρτεπικόλληση (κολάζ), γλυπτό, κεραμικό, σκούρο.</p> <p>** Πολύχρωμο, σχήμα, αίσθηση κ.α.</p> <p>** Προτροπή με τη βοήθεια ερωτήσεων προς τα παιδιά.</p> <p>** Θέση κατάλληλων έργων τέχνης π.χ. «τα ελάφια», «μητέρα και παιδί» κ.τ.λ.</p> <p>** Ενθάρρυνση και πρόκληση συζητήσεων είτε αυθόρμητων είτε οργανωμένων γύρω από τα</p>

		παιδικά έργα ή έργα τέχνης. ** Περιγραφή με τη βοήθεια κατάλληλων ερωτήσεων προς τα παιδιά.
--	--	--

Απαιτούμενος χρόνος

Ο δάσκαλος σε κάθε ωριαίο μάθημα ή σε κάθε ενότητα μαθημάτων επιλέγει κατά την κρίση του και συνδυάζει διάφορους άξονες περιεχομένων και στόχους. Στην ετήσια κατανομή του χρόνου του μαθήματος θα πρέπει να επιτυγχάνεται σχετική ισορροπία στην επιλογή των αξόνων περιεχομένων και των στόχων.

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Θέμα: Πήλινες κατασκευές με θέματα από τα γνωστικά αντικείμενα της τάξης. Εκπόνηση ομαδικών εργασιών με συζήτηση – επιλογή θεμάτων από την Ιστορία, τη Μελέτη του Περιβάλλοντος, συλλογή φωτογραφιών πήλινων αντικειμένων από διάφορες ιστορικές περιόδους, επίσκεψη σε εργαστήριο αγγειοπλαστικής, δημιουργία κατασκευών με τη χρήση τεχνικών επεξεργασίας του πηλού, χρωματισμό – διακόσμηση, σύνθεση κειμένων, παρουσίαση, δημιουργία ντοσιέ. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Πολιτισμός, Παράδοση, Εξέλιξη κλπ. **Προεκτάσεις** στη Γλώσσα, Λογοτεχνία, Μελέτη Περιβάλλοντος, Ιστορία.

Θέμα: Οι Θεοί του Ολύμπου. Εκπόνηση ομαδικών εργασιών με εικαστική αποτύπωση – απόδοση χαρακτηριστικών, παρουσίαση σχετικών μύθων, δημιουργία ζωγραφικών συνθέσεων ή καρτεπικόλληση (κολάζ), σύνθεση κειμένων, συλλογές φωτογραφιών αγαλμάτων ή πινάκων με θέματα από τη σχετική μυθολογία. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Πολιτισμός. **Προεκτάσεις** στη Γλώσσα, Λογοτεχνία, Μελέτη Περιβάλλοντος, Ιστορία.

Διαθεματικότητα στα γνωστικά αντικείμενα

Ιστορία: (Γ' τάξη) Θεοί Ολύμπου, Μινωική, Μυκηναϊκή τέχνη, τοιχογραφίες Θήρας, (Δ' τάξη) Ο Μέγας Αλέξανδρος, αρχαίο θέατρο.

Μαθηματικά: (Γ' τάξη) χρήση αριθμών, κατασκευή γεωμετρικών σχημάτων και στερεών, συμμετρία ως προς άξονα, (Δ' τάξη) διατύπωση προβλήματος, χρήση αριθμών.

Μελέτη Περιβάλλοντος: Μεταφορικά μέσα, ποδήλατα, ανεμόμυλοι, η ζωή στο νερό, φυσικό περιβάλλον, δομημένο περιβάλλον.

Γλώσσα: Έκφραση σκέψεων, εντυπώσεων, αισθημάτων, προφορική περιγραφή, αφήγηση.

Λογοτεχνία: Ελληνικά λογοτεχνικά κείμενα.

Μουσική: Ρυθμός.

ΤΑΞΗ Ε' - ΣΤ'

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές δραστηριότητες-οδηγίες
1^{ος} Άξονας : "Εξοικείωση με απλά υλικά, μέσα, τεχνικές"		
Οι μαθητές επιδιώκεται να: Εκτελούν σχέδια με κίνηση και λεπτομέρεια. Χρησιμοποιούν με ευχέρεια μία ή δύο τεχνικές νεροχρωμάτων. Μορφοποιούν χαρτόνια, σύρμα και πηλό αποκτώντας δεξιότητες. Χρησιμοποιούν με ευχέρεια τα βασικά γεωμετρικά όργανα. Χρησιμοποιούν με ασφάλεια και ευχέρεια τα απαραίτητα κατάλληλα εργαλεία. Χειρίζονται τον υπολογιστή σε απλά λογισμικά εικαστικών. Δοκιμάζουν με ενδιαφέρον νέες τεχνικές και αξιολογούν τα αποτελέσματα.	Μολύβια-ξυλομπογιές Νερομπογιές Χαρτόνια, σύρμα, πηλός Γεωμετρικά όργανα Εργαλεία Η/Υ υπολογιστής Πειραματισμοί	* Επιλογή των κατάλληλων υλικών, μέσων και εργαλείων που θα χρησιμοποιηθούν για τις προτεινόμενες, στον τέταρτο άξονα, μορφές των εικαστικών τεχνών. * Χρησιμοποίηση οποιασδήποτε κατάλληλης επιφάνειας. * Ενδείκνυνται όλες οι νερομπογιές, το γκουάς και οι σκόνες με κόλλα. ** Χρησιμοποιείται η τεχνική του πηλού με μακρόνι, με πλάστη, ή η προσθετική τεχνική με φυσικό ή αυτοσκληρυνόμενο πηλό ή ζυμάρι. ** Χρήση κόλας ή συρραπτικού και χαρτόνια (χαρτοκούτες κ.ά.). ** Με χάρακα, τρίγωνο και διαβήτη δημιουργία απλών γεωμετρικών και διακοσμητικών σχεδίων. * Επιλογή βασικών εργαλείων που είναι ασφαλή για τους μαθητές. ** Λογισμικά για παιδιά, για νέους χρήστες - πρώτα επίπεδα εικαστικών προγραμμάτων.

		* Λογικοί και παρορμητικοί τρόποι εργασίας με ποικιλία τεχνικών.
2^{ος} Άξονας: "Μορφικά στοιχεία"		
Αντιλαμβάνονται την αξία του σημείου και να χρησιμοποιούν αυτό το μικρότερο εικαστικό στοιχείο. Εκφράζουν συναισθήματα και να αποδίδουν κίνηση με διάφορες ποιότητες και εντάσεις γραμμών. Ορίζουν σαφή περιγράμματα. Αναγνωρίζουν σε έργα τέχνης διάφορες γραμμές.	Σημεία Γραμμές	** Πυκνότητες και αραιώσεις σημείων, πινελιές, πουαντισμός κ.ά. ** Σχέδια με απέρμονες, καμπύλες, ευθείες, μεικτές και άλλες γραμμές.
Εκφράζουν συναισθήματα με προσωπικές επιλογές χρωμάτων. Αποδίδουν με νατουραλιστικά χρώματα τη φύση. Αποδίδουν μικρή ποικιλία αποχρώσεων. Συνθέτουν σχήματα σε αρμονικά σύνολα. Δημιουργούν τρισδιάστατα έργα. Αντιλαμβάνονται το εσωτερικό και το εξωτερικό, καθώς και το κενό και το γεμάτο. Αποσαφηνίζουν τα διάφορα επίπεδα μιας μορφής, ενός στερεού σχήματος και ενός χώρου. Συνειδητοποιούν και να αποδίδουν χώρο σε έργα δύο και τριών διαστάσεων. Αντιλαμβάνονται το χώρο στο σπίτι τους, στη γειτονιά τους και σ' ένα τοπίο.	Χρώμα Απλές συνθέσεις Όγκος Επίπεδα, χώρος	** Χρωματικές ασκήσεις (όπως αναμείξεις) και εφαρμογές τους σε έργα των μαθητών. ** Αντιγραφή, μελέτη και ελεύθερη απόδοση απλών έργων εικαστικών καλλιτεχνών. ** Κατασκευή παζλ, συνθέσεις διακοσμητικές, δυσδιάστατες και τρισδιάστατες φρίξες με γεωμετρικά ή φυσικά σχήματα. ** Έργα με χρήση τεχνικών, όπως είναι η πλαστική ή το ασαμπλάζ (συναρμογή αντικειμένων). ** Μεταφορά ενός ζωγραφικού έργου σε σκηνικό με την τεχνική των επιπέδων. ** Απλές μακέτες διοδιάστατες και τρισδιάστατες.
3^{ος} Άξονας: "Θέμα – Περιεχόμενο - Νόημα"		
Οι μαθητές να είναι ικανοί να: Παρατηρούν το φυσικό και το δομημένο περιβάλλον και να το αποδίδουν στα έργα τους. Δημιουργούν έργα επηρεασμένα από τη θεματολογία έργων τέχνης. Εμπλουτίζουν τα έργα τους με θέματα από άλλα μαθήματα. Περιγράφουν και σχολιάζουν εμπειρίες από το περιβάλλον τους. Αξιοποιούν τη φαντασία τους με εικαστικό τρόπο. Εμπνέονται από ποικίλα ερεθίσματα, να επιλέγουν μόνο του το θέμα και να δίνουν μορφή στις ιδέες τους.	Θέματα από τη φύση, το χωριό και την πόλη Θέματα από έργα τέχνης Θέματα από άλλα μαθήματα Θέματα από γιορτές, εμπειρίες, ιδέες, ιδανικά Ελεύθερα θέματα	Συνθετική εργασία για τα τοπικά αυτοφυή φυτά. ** Μελέτη από εικόνες ή εκ του φυσικού. ** Τα παιδιά δανείζονται, επεξεργάζονται ή παραλλάσσουν στοιχεία από έργα τέχνης. ** Διαθεματική προσέγγιση με μαθήματα, όπως Μουσική, Λογοτεχνία, Χορός, Φυσική, Γεωγραφία, Μαθηματικά κ.ά. ** Εικαστικά έργα ή εικαστικές εφαρμογές, με την ευκαιρία εθνικών, θρησκευτικών ή τοπικών εορτών. ** Σχολιασμός γεγονότων από Μ.Μ.Ε. ** Εικαστική απόδοση ιδανικών, όπως της φιλίας, της επικοινωνίας, της αυτοθυσίας, του καθήκοντος κ.ά. * Κατά διαστήματα προτείνονται ελεύθερα θέματα.
4^{ος} Άξονας: "Μορφές εικαστικών τεχνών"		
Αντιλαμβάνονται τις εκφραστικές και επικοινωνιακές δυνατότητες του σχεδίου και της ζωγραφικής. Εκφράζουν συναισθήματα, ιδέες εμπειρίες και αργότερα να χρησιμο-	Σχέδιο Ζωγραφική Καρτεπικόλληση (κολάζ)	* Αναλόγως του θέματος και των στόχων είτε δίνονται οδηγίες και δείγματα στα παιδιά είτε αφήνονται ελεύθερα στην οργάνωση και απόδοση του θέματος. * Σε πρώτο στάδιο ενθαρρύνεται η εμβάθυνση σε

<p>πιοούν σύμβολα.</p> <p>Εμπλουτίζουν τα έργα τους με παρατηρήσεις και πληροφορίες από το περιβάλλον.</p> <p>Δημιουργούν εικόνες με νατουραλιστική προσέγγιση.</p> <p>Συμμετέχουν σε μια ομαδική ζωγραφική.</p> <p>Αντιλαμβάνονται την κατασκευαστική δυνατότητα του ξύλου.</p> <p>Κατασκευάζουν απλές τρισδιάστατες μακέτες με χαρτόνια, με μαλακό σύρμα φτιάχνουν σχέδια και μορφές στο χώρο και απλές περίοπτες μορφές και απλά χρηστικά αντικείμενα με τον πηλό.</p> <p>Προσδίδουν αισθητική και κατασκευαστική αξία σε άχρηστα αντικείμενα και υλικά.</p> <p>Προσεγγίζουν στοιχειωδώς την υπό κλίμακα κατασκευή.</p> <p>Παραμορφώνουν ή αλλάζουν κλίμακες ηθελμένα.</p> <p>Αφηγούνται ιστορίες με αλληλουχία σχεδίων.</p> <p>Συνδυάζουν εικόνα και γραπτό λόγο με ποικίλους τρόπους.</p> <p>Δημιουργούν σειρές φωτογραφιών με κοινό θέμα τις οποίες παίρνουν οι ίδιοι.</p> <p>Δημιουργούν και να επεξεργάζονται απλές εικόνες με χρήση κατάλληλου λογισμικού υπολογιστή.</p>	<p>Ξυλοκοπτική</p> <p>Ξύλινες μικροκατασκευές</p> <p>Πλαστική - γλυπτική</p> <p>Κατασκευές</p> <p>Ασαμπλάζ</p> <p>Μακέτες</p> <p>Γελοιογραφία</p> <p>Κόμικς</p> <p>Εικονογράφηση</p> <p>Φωτογραφία</p> <p>Ψηφιακή εικόνα</p>	<p>μία ή δύο τεχνικές.</p> <p>** Σκίτσα και σχέδια ως ασκήσεις σχεδιασμένα με γρήγορες κινήσεις.</p> <p>- ομαδική ζωγραφική σε χαρτί του μέτρου.</p> <p>* Παζλ, ξύλινα πρωτότυπα παιχνίδια από υλικά, όπως κοντραπλακέ, αλλά και φύλλα φελιζόλ ή χοντρά χαρτόνια.</p> <p>* Μορφές, όπως άνθρωποι, ζώα, αφηρημένοι όγκοι.</p> <p>* Αντικείμενα, όπως διάφορα μικρά δοχεία.</p> <p>** Γλυπτική σε μαλακό υλικό (πηλός, σαπούνη, φελιζόλ).</p> <p>** Διακοσμητικά αναπτύγματα στο χώρο, συνδυασμός με κίνηση, μικροαντικείμενα, παιχνίδια.</p> <p>** Απλά προπλάσματα και μακέτες σκηνικών σπιτιών ή χώρων.</p> <p>** Σατιρικά σκίτσα προσώπων ή καταστάσεων.</p> <p>** Συνδυασμοί κοντινών ή μακρινών πλάνων και αργότερα αλλαγή οπτικής γωνίας.</p> <p>** Εικονογράφηση παραμυθιών, ιστοριών, ποιημάτων ή άλλων μαθημάτων.</p> <p>** Φωτογράφιση, φωτογράμμο, φωτοεπικόλληση (φωτοκόλαζ), φωτοϊστορία, έκθεση, συλλογή.</p> <p>** Χειρισμός εύχρηστων προγραμμάτων (λογισμικό ζωγραφικής) με ψηφιοποίηση και επεξεργασία εικόνες σχετικών με έργα τέχνης, αφίσες, εικονογραφήσεις, εξώφυλλα.</p> <p>** Συσχετισμός με άλλα μαθήματα.</p>
<p>5^{ος} Άξονας: "Ιστορία τέχνης - Καλλιτέχνες"</p>		
<p>Έχουν θετική στάση απέναντι στη μοντέρνα τέχνη.</p> <p>Αναγνωρίζουν ορισμένα χαρακτηριστικά έργα αυτών των τεχνολογιών.</p> <p>Αναγνωρίζουν ορισμένα χαρακτηριστικά έργα αυτών των κατηγοριοποιήσεων.</p> <p>Συγκρίνουν έργα και να ανακαλύπτουν απλές ομοιότητες και διαφορές.</p> <p>Γνωρίζουν ορισμένα βασικά στοιχεία του επαγγελματικού ρόλου του φωτογράφου, του σχεδιαστή, του αρχιτέκτονα και του γελοιογράφου.</p>	<p>Ιμπρεσιονισμός</p> <p>Ποπ-αrt</p> <p>Εξπρεσιονισμός</p> <p>Ρεαλισμός</p> <p>Αφαίρεση</p> <p>Συμβολισμός</p> <p>Γνωριμία με το επάγγελμα του γελοιογράφου</p> <p>αρχιτέκτονα</p> <p>σχεδιαστή</p> <p>φωτογράφου</p>	<p>Συνθετικές εργασίες με άξονα την αντίληψη της έννοιας του χρόνου.</p> <p>* 1 παρουσιάσεις είναι σύντομες, εστιάζονται γύρω από ένα δύο έργα και συνοδεύονται με λίγες πληροφορίες, με ανέκδοτα, με ενδιαφέροντα βιογραφικά στοιχεία, με συζητήσεις, παιχνίδια, κουίζ, ερωτήσεις.</p> <p>* παρουσιάσεις και κατηγοριοποιήσεις βασισμένες σε τρόπους αναπαράστασης χαρακτηριστικών έργων τέχνης.</p> <p>* οι πληροφορίες αφορούν τη θεματολογία, την τεχνική και την ιστορία για το έργο, τον καλλιτέχνη ή το θέμα του.</p> <p>** Ποικίλες δραστηριότητες που συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με το εξεταζόμενο έργο ή με την τεχνολογία, όπως καταγραφή εντυπώσεων από έκθεση, συλλογή πληροφοριών, δραματοποίηση, σύνδεση με μουσική.</p> <p>** Εξοικείωση με βιβλία σχετικά με έργα τέχνης.</p> <p>** Επισκέψεις των παιδιών σε χώρους εργασίας και παρουσίαση επαγγελματιών από επαγγελματίες.</p> <p>** Επισκέψεις επαγγελματιών στην τάξη.</p> <p>** Συνοπτική παρουσίαση κατάλληλου υλικού είτε από τον διδάσκοντα είτε από ομάδες παιδιών</p>

		που έχουν πάρει συνεντεύξεις.
6^{ος} Άξονας: "Απλά στοιχεία αισθητικής, κριτικής και ανάλυσης έργου"		
Χρησιμοποιούν στον προφορικό λόγο τους απαραίτητους όρους για τις καλλιτεχνικές δραστηριότητες τους. Εκφράζουν την άποψή τους για έργα τέχνης με σχετική άνεση και ακρίβεια. Συμμετέχουν ευχαρίστως σε συζητήσεις γύρω από έργα τέχνης. Κρίνουν οι ίδιοι τα έργα τους εντοπίζοντας θετικά στοιχεία και αδυναμίες και να τα συζητούν με τους άλλους. Περιγράφουν προφορικά αυτό που βλέπουν σ' ένα έργο. Κατανοούν "τι θέλει να μας πει" ο καλλιτέχνης μέσα από ένα εύγλωττο έργο. Περιγράφουν απλά πώς νιώθουν και τι σκέπτονται, όταν βλέπουν ένα έργο. Δίνουν τίτλο σε ένα έργο.	Εμπλουτισμός του λεξιλογίου με νέους όρους Προτιμήσεις, απλές κρίσεις, γνώμες Συζήτηση για έργα τέχνης και για παιδικά έργα Αυτοαξιολόγηση Περιγραφή και περιεχόμενο έργου	** Βιωματική προσέγγιση όρων και εννοιών μέσα από σχετικές εμπειρίες και παραδείγματα. ** Συζητήσεις γύρω από την Τέχνη και παιχνίδια, όπως: ένα παιδί περιγράφει ένα έργο και τα υπόλοιπα βρίσκουν για ποιο πρόκειται. * Ενθάρρυνση στη διατύπωση οποιασδήποτε προσωπικής γνώμης και κρίσης. ** Οργάνωση συζητήσεων και ανταλλαγή απόψεων με την ευκαιρία εκθέσεων ή δημιουργίας έργων. * Ενθάρρυνση της αυτοαξιολόγησης. ** Νοηματική και συναισθηματική προσέγγιση περιγραφής και περιεχομένου * Διευκολύνονται οι μαθητές με κατάλληλες ερωτήσεις, να περιγράψουν αυτό που βλέπουν και να κατανοήσουν το περιεχόμενο ή το μήνυμα του έργου. * Δίνουμε στους μαθητές πολλαπλές απαντήσεις για τις μορφικές ποιότητες ενός έργου και εκείνα βρίσκουν την κατάλληλη.

Απαιτούμενος χρόνος

Ο εκπαιδευτικός σε κάθε ωριαίο μάθημα ή σε κάθε ενότητα μαθημάτων επιλέγει κατά την κρίση του και συνδυάζει διάφορους άξονες περιεχομένων και στόχους. Στην ετήσια κατανομή του χρόνου του μαθήματος θα πρέπει να επιτύχει ισορροπία στην επιλογή των αξόνων περιεχομένων και των στόχων.

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Θέμα: Ανάλυση έργου. Εκπόνηση ομαδικών εργασιών με αφορμή ένα μουσικό, ένα εικαστικό, ένα λογοτεχνικό και ένα θεατρικό έργο με κοινό θέμα π.χ. ελευθερία, αγάπη κ.ά., που αφορούν την περιγραφή, την απλή μορφική ανάλυση και τη νοηματική επεξεργασία, συλλογή πληροφοριακού υλικού, μελέτη κειμένων. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Πολιτισμός, Παράδοση, Εξέλιξη, Ομοιότητα - διαφορά κλπ. **Προεκτάσεις** στη Γλώσσα, Λογοτεχνία, Μουσική, Θέατρο, Ιστορία.

Θέμα: Αγιογραφία. Εκπόνηση ομαδικών εργασιών με δημιουργία αγιογραφικών θεμάτων, συλλογή ιστορικών πληροφοριών, συλλογή πληροφοριών για την θρησκευτική τέχνη γενικά και ειδικότερα στο Βυζάντιο, εξοικείωση με σχετικές τεχνικές, σύνθεση κειμένων, συλλογές φωτογραφιών. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Πολιτισμός, Ομοιότητα - διαφορά, Σύμβολο. **Προεκτάσεις** στη Γλώσσα, Λογοτεχνία, Θρησκευτικά, Ιστορία.

Διαθεματικότητα στα γνωστικά αντικείμενα

Ιστορία: (Ε' τάξη) Βυζαντινή τέχνη, (ΣΤ' τάξη) η επανάσταση του 21, η κατοχή στην Ελλάδα.

Πληροφορική: Λογισμικό ζωγραφικής, ψηφιοποίηση και επεξεργασία εικόνας.

Μαθηματικά: (Ε' τάξη) Γραφική παράσταση, επίπεδο, χρόνος. (ΣΤ' τάξη) κατασκευή ευθυγράμμων σχημάτων, χρήση χάρακα, διαβήτη κ.α.

Θρησκευτικά: Αγάπη, ζωή, Χριστός, Ανάσταση, εορτές.

Φυσικά: (Ε' τάξη) Ο φούρνος της γιαγιάς, ενέργεια, σταφύλι. (ΣΤ' τάξη) οικοσύστημα, όξινη βροχή, τηλεσκόπιο, τεχνικές.

Γεωγραφία: (Ε' τάξη) Ζώα, φυτά, σεισμοί. (ΣΤ' τάξη) πολιτιστικά χαρακτηριστικά ηπείρων(τέχνη).

Γλώσσα: Περιγραφή, διατύπωση προτιμήσεων, επιχειρηματολογία, συζήτηση, διατύπωση ερωτημάτων.

Λογοτεχνία: Κείμενα κυρίως εκφραστών της ελληνικής λογοτεχνίας.

Μουσική: Σχέση εικόνας και ήχου, ανάλυση έργου.

Θέατρο: Δραματοποίηση, σκηνικά.

3. Διδακτική μεθοδολογία

Στο μάθημα των Εικαστικών οι μαθητές θα πρέπει να αντλούν γνώσεις και εμπειρίες από διάφορες πηγές και με διάφορους τρόπους. Παρατηρήσεις, πειραματισμοί, αναζήτηση πληροφοριών από δασκάλους, γονείς, καλλιτέχνες, επαγγελματίες αλλά και από έργα τέχνης, βιβλία, μουσεία, ΜΜΕ, εμπλουτίζουν το μάθημα και το μετατρέπουν σε εμπειρία ζωής. Για την κατάκτηση της ολιστικότητας (γνώσης, εμπειρίας, κοσμοθεωρίας) πρέπει:

Να γίνεται συνειδητή προσπάθεια, όπου αυτό είναι δυνατόν, για να παρουσιάζεται η εικόνα του κόσμου ενιαία και

όχι κατακερματισμένη, ανάλογα με το περιεχόμενο του μαθήματος.

Να συνδέει ο εκπαιδευτικός, με κατάλληλα παραδείγματα, ερεθίσματα, κίνητρα και μεθόδους των Εικαστικών Τεχνών με αντίστοιχα των άλλων Τεχνών, με άλλα μαθήματα του σχολείου και με τη γύρω πραγματικότητα

Να μεθοδεύεται αναγωγή της εμπειρίας σε γνώση. Να αποτελούν βάση για δημιουργία εικαστικού έργου, για ανάλυση, για αισθητική προσέγγιση και για κατανόηση του φαινομένου της Τέχνης οι γνώσεις που αποκτώνται από επισκέψεις σε καλλιτεχνικούς χώρους, από παρουσιάσεις έργων τέχνης ή από επισκέψεις σε χώρους φυσικού κάλλους.

Να λαμβάνει υπόψη ο εκπαιδευτικός τη σταδιακή ωρίμαση των παιδιών και τη διαφορετικότητά τους. Να αρχίζει με δραστηριότητες απλές και οικείες σ' αυτά και με την πάροδο του χρόνου να προχωρεί σε δραστηριότητες περισσότερο σύνθετες.

Να στηρίζεται η διδασκαλία στην επικοινωνία των παιδιών με τον δάσκαλο και στην ομαδική και στην εξατομικευμένη διδασκαλία.

Να έχει δημιουργικό και όχι γνωσιολογικό χαρακτήρα η αισθητική προσέγγιση των έργων της τέχνης και η θεωρητική ενασχόληση με αυτά. Να συνδέεται δηλαδή με την καλλιτεχνική δημιουργία.

Να κατανοηθεί η βιωματική προσέγγιση της Τέχνης ως η σημαντικότερη μέθοδος Εικαστικής Αγωγής στο Δημοτικό σχολείο.

Να οργανώνονται εξωσχολικές δραστηριότητες για όλες τις τάξεις (επισκέψεις σε μουσεία, γκαλερί, χώρους δημιουργίας).

Να διοργανώνονται εκθέσεις, εκδηλώσεις και συζητήσεις που θα ανεβάζουν το επίπεδο του μαθήματος και θα ενισχύουν το ενδιαφέρον των παιδιών.

Να ανατίθενται στους μαθητές εργασίες στο σπίτι ως συνέχεια της εργασίας στο σχολείο, οι οποίες βελτιώνουν την ποιότητα της διδασκόμενης ύλης.

Να επιτρέπεται στο μαθητή ο αυτοσχεδιασμός.

Να προτρέπονται οι μαθητές των μεγαλύτερων τάξεων να συζητούν και να επιλέγουν θέματα για συνθετικές εργασίες (projects). Οι συνθετικές εργασίες βασίζονται στην αυτενέργεια και στην ενεργό συμμετοχή των παιδιών. Τα παιδιά, αφού επιλέξουν το θέμα και διατυπώσουν τις ιδέες τους, διαμορφώνουν ένα γενικό σχέδιο εργασίας, χωρίζονται σε ομάδες, αναζητούν, συλλέγουν και αξιοποιούν απλές πληροφορίες και υλικό, υλοποιούν το πρόγραμμά τους, συζητούν και προσαρμόζουν αναλόγως την πορεία τους και ολοκληρώνουν αξιολογώντας το τελικό αποτέλεσμα. Ο διδάσκων βοηθά και συμβουλεύει όπου είναι απαραίτητο.

Γενικά, η Τέχνη είναι πρόσφορο μέσο διαθεματικής προσέγγισης της γνώσης. Ειδικότερα όμως η διαθεματικότητα ως επεξεργασία κοινών θεμάτων μάθησης και διδασκαλίας των Εικαστικών σε συνδυασμό με άλλα μαθήματα του σχολείου περιλαμβάνεται οπωσδήποτε στον ετήσιο προγραμματισμό του μαθήματος των Εικαστικών σε μια έκταση 10% περίπου του ετήσιου Προγράμματος Σπουδών. Οι μαθητές οργανώνουν τις διαθεματικές εργασίες τους με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού ή και των άλλων εκπαιδευτικών που εμπλέκονται στο υπό επεξεργασία διαθεματικό αντικείμενο. Η διαθεματικότητα μπορεί να συμπεριλάβει δύο ή περισσότερα γνωστικά αντικείμενα. Οι διδάσκοντες αυτά τα γνωστικά αντικείμενα είναι κα-

λό να συνεργάζονται, όταν πρόκειται για συνθετότερη επεξεργασία διαθεματικών εννοιών. Σε κάθε ενότητα μαθημάτων, και όχι απαραίτητα σε μία διδακτική ώρα, ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να προσεγγίζει το θέμα της ενότητας από πολλές πλευρές, ιστορική, αισθητική, θεωρητική, πρακτική και τα λοιπά, ώστε να επιτυγχάνεται σφαιρικότητα και ισορροπία.

Η έκταση και η ποικιλία της προσφερόμενης διδασκίας ύλης και της διαθεματικότητας στο παρόν ΑΠΣ είναι μεγάλη για ένα μονόωρο μάθημα. Ο εκπαιδευτικός επιλέγει, από την παρούσα ύλη και με κριτήριο το εφικτό, τα προς επεξεργασία θέματα, τα οποία στα πλαίσια του ΑΠΣ, μπορούν να ποικίλουν από τάξη σε τάξη, από χρονιά σε χρονιά και από σχολείο σε σχολείο.

Το παρόν ΑΠΣ δεν προτείνει στενά καθορισμένη ύλη χωρισμένη σε ωριαία μαθήματα. Προσφέρει άξονες περιορισμένων που συνδυάζει κατά την κρίση του ο διδάσκων. Οι άξονες είναι ταξινομημένοι ενδεικτικά από το ειδικό στο γενικό και από το συγκεκριμένο στο αφηρημένο. Αυτοί όμως δε διδάσκονται ανεξάρτητα ο ένας από τον άλλο. Σε κάθε θέμα διδασκαλίας διαπλέκονται πολλά από τα περιεχόμενα και τους στόχους άλλων αξόνων.

Παράδειγμα διαθεματικού σχεδίου εργασίας (project) με άξονα την Αισθητική Αγωγή στο Δημοτικό με τίτλο "Πηλός": Συνδυάζονται τα "Εικαστικά" με τη "Γλώσσα", την "Ιστορία" και τις Πολιτιστικές εκδηλώσεις. Στο ΑΠΣ Εικαστικών για την Γ' Δημοτικού προβλέπεται η ενασχόληση με τον πηλό. Η επιλογή του πηλού ως κεντρικού αντικείμενου έχει ως επιδίωξη :

α) Για τους εκπαιδευτικούς: να αποκτήσουν διδακτική ικανότητα στην πηλοπλαστική και ικανότητα στη διαθεματική μεθοδολογία.

β) Για τους μαθητές: να γνωρίσουν αυτό το υλικό και κατάλληλες τεχνικές, να συνδέσουν τον πηλό με αρχαία ελληνική, βυζαντινή και σύγχρονη τέχνη, να γνωρίσουν το επάγγελμα του κεραμίστα, να αναπτύξουν διάφορες ιδέες χρησιμοποιώντας τον πηλό.

Διαθεματικά συνδέεται με τα άλλα αντικείμενα ως εξής :α) Από το βιβλίο μαθητή Γ' τάξης "Η Γλώσσα μου" γίνεται γλωσσική επεξεργασία των κειμένων "Τα θαύματα του πηλού", "Το παλιό κάστρο" και "Η υφάντρα στο χωριό"

β) Από το βιβλίο Ιστορίας γίνεται σύνδεση, επεξεργασία και ταξινόμηση των κεραμικών όλων των περιόδων που εξετάζονται (Μινωική, Μυκηναϊκή κτλ.).

γ) Πραγματοποιείται οργανωμένη και προετοιμασμένη επίσκεψη σε εργαστήριο κεραμικής.

4. Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση της επίδοσης του μαθητή είναι αναπόσπαστο μέρος της διδακτικής διαδικασίας και πρέπει να αποτελεί για το παιδί αφετηρία για την επίτευξη των στόχων και μέσο ενθάρρυνσης στη μαθησιακή πορεία του.

Αξιολογούμε με πρόσφορες και ποικίλες μεθόδους (συζήτηση, σχόλια και τα λοιπά) τόσο την καθημερινή προσπάθειά του, την απόδοση, το ενδιαφέρον και τη συμμετοχή του μαθητή αλλά και τη συνολική του επίδοση σε σχέση με τη διδαχθείσα ύλη, ώστε η αξιολόγηση να έχει εγκυρότητα και αξιοπιστία.

Ενθαρρύνουμε το παιδί στην αυτοαξιολόγηση όχι μόνο των αποτελεσμάτων των έργων του αλλά κυρίως της προσπάθειάς του.

Ο εκπαιδευτικός πρέπει ακόμη να αξιολογεί την αποτελεσματικότητα των μεθόδων διδασκαλίας του, το βαθμό

επίτευξης των στόχων του, την καταλληλότητα του διδακτικού και του εποπτικού υλικού και τη αποτελεσματικότητα της εφαρμογής των προγραμμάτων σπουδών.

5. Εργαστήρια Εικαστικών για το Δημοτικό.

Το μάθημα της Εικαστικής Αγωγής πρέπει να γίνεται σε ειδικά διαμορφωμένο χώρο με κατάλληλη υποδομή για τη χρήση ποικίλων υλικών, αποθηκευτικό χώρο, βιβλιοθήκη, δυνατότητα προβολών, συσκότισης και πρόσβασης σε συστήματα πληροφορικής. Όταν δεν υπάρχει μόνιμο εργαστήριο, δημιουργούμε συνθήκες εργαστηρίου στις κοινές με τα άλλα μαθήματα αίθουσες μεταφέροντας, στο μέτρο του δυνατού, τα απαραίτητα υλικά και μέσα.

Το εργαστήριο Εικαστικών πρέπει να έχει ως ελάχιστες προϋποθέσεις:

Ευρυχωρία, καλό φωτισμό, παροχή νερού με κατάλληλη αποχέτευση, σωστό αερισμό του χώρου.

Ράφια, ντουλάπια και ιδιαίτερο αποθηκευτικό χώρο για τη φύλαξη έργων, υλικών και εργαλείων.

Τα απαραίτητα μέσα, για να εξυπηρετούνται οι πολλαπλές ανάγκες εργασίας των παιδιών, όπως μεγάλα τραπέζια για εργασία ατομική ή κατά ομάδες, καβαλέτα, επίπεδες επιφάνειες έκθεσης έργων.

Δυνατότητες προβολής (προβολέα σλάιντς, οθόνη, κουρτίνες συσκότισης και άλλα) τηλεόραση, βίντεο και μαγνητόφωνο.

Υλικά και εργαλεία ανάλογα με την ηλικία των παιδιών.

Βιβλιοθήκη, αρχείο εποπτικού υλικού και βιντεοθήκη.

Πλήρη ειδικό εξοπλισμό για διάφορα είδη εικαστικών τεχνών με συνθετότερες δυνατότητες και μεγαλύτερες απαιτήσεις, δημιουργία επιμέρους εργαστηρίων - γωνιών για τα αντικείμενα που προτείνει το πρόγραμμα σπουδών.

6. Προτεινόμενο διδακτικό υλικό για το μάθημα των Εικαστικών όλων των βαθμίδων

Βιβλία μαθητή:

Ένα βιβλίο μαθητή για τις τάξεις Α' και Β' του Δημοτικού, σελίδες 80-100.

Ένα βιβλίο μαθητή για τις τάξεις Γ' και Δ' του Δημοτικού, σελίδες 80-100.

Ένα βιβλίο μαθητή για τις τάξεις Ε' και ΣΤ' του Δημοτικού, σελίδες 80-100.

Τετράδια εργασιών και ασκήσεων

Ένα τετράδιο εργασιών και ασκήσεων για τις τάξεις Α' και Β' του Δημοτικού, σελίδες 50.

Ένα τετράδιο εργασιών και ασκήσεων για τις τάξεις Γ' και Δ' του Δημοτικού, σελίδες 50.

Ένα τετράδιο εργασιών και ασκήσεων για τις τάξεις Ε' και ΣΤ' του Δημοτικού, σελίδες 50.

Βιβλία δασκάλου:

Ένα βιβλίο δασκάλου για τις τάξεις Α' και Β' του Δημοτικού, σελίδες 100-120.

Ένα βιβλίο δασκάλου για τις τάξεις Γ' και Δ' του Δημοτικού, σελίδες 100-120.

Ένα βιβλίο δασκάλου για τις τάξεις Ε' και ΣΤ' του Δημοτικού, σελίδες 100-120.

Ένα βιβλίο καθηγητή για τις τάξεις Α', Β' και Γ' του Γυμνασίου, σελίδες 120 περίπου.

Εποπτικό υλικό:

Μία σειρά 30-50 διαφανειών που θα συνοδεύουν τα τρία βιβλία δασκάλου (3 βιβλία Χ 1 σειρά = 3 σειρές).

Μία βιντεοκασέτα διάρκειας 1 ώρας που θα συνοδεύει τα 3 βιβλία δασκάλου (συνολικά 3 βιντεοκασέτες).

Μία σειρά από 30 αφίσες με έργα τέχνης και φυλλάδιο οδηγιών για το Δημοτικό.

Ένα CD - ROM (διαδραστικό εκπαιδευτικό λογισμικό).

II. ΓΥΜΝΑΣΙΟ

1. Ειδικοί Σκοποί

Με τη διδασκαλία των Εικαστικών στο Γυμνάσιο επιδιώκεται να καλλιεργηθεί:

Η δημιουργικότητα και η δράση του μαθητή, η παραγωγή καλλιτεχνικού έργου από μέρους του, η συμμετοχή του στις εικαστικές τέχνες.

Η γνώση και η χρήση των υλικών, των μέσων, των εργαλείων και των πηγών σε ποικίλες εικαστικές μορφές.

Η ευαίσθητη ανταπόκριση, η κατανόηση, η κριτική προσέγγιση και η ανάλυση του εικαστικού έργου αλλά και του φαινομένου της Τέχνης γενικότερα.

Η κατανόηση της πολιτιστικής διάστασης και της συμβολής της τέχνης στην εξέλιξη της κοινωνίας διαχρονικά και συγχρονικά.

Ειδικότερα, με το μάθημα της Εικαστικής Αγωγής οι μαθητές πρέπει να είναι σε θέση:

Να αντλούν ιδέες από την άμεση οπτική και απτική εμπειρία, τη μνήμη και τη φαντασία.

Να συνειδητοποιούν τις δυνατότητες έκφρασης που προκύπτουν από τον πειραματισμό με κάθε είδους υλικά, τεχνικές και μέσα, σε όλες τις διαστάσεις (επίπεδο, όγκος, χώρος, χρόνος).

Να πειραματίζονται και να εκφράζονται με κάθε είδους οπτικό και εποπτικό υλικό (βιβλία, φωτογραφίες, διαφάνειες, φωτοτυπίες, αφίσες και άλλα) από διαφορετικές πηγές (μουσεία, αρχαιολογικούς χώρους, αίθουσες τέχνης, σύγχρονη τεχνολογία και άλλου), ώστε να καταλήγουν σε ιδέες που να ωθούν στην παραγωγή προσωπικού έργου.

Να βελτιώνουν μέσα από την παρατήρηση τις δεξιότητες, καθώς και τις ικανότητες καταγραφής, επιλογής και ανάλυσης ερεθισμάτων πράγμα που θα βοηθήσει στην οργάνωση και την παραγωγή του έργου τους.

Να κατανοούν τη σημασία της εκ νέου επεξεργασίας και της εξέλιξης ενός έργου τους - κάτω από το πρίσμα της τροποποίησης της αρχικής ιδέας τους είτε από τους ίδιους είτε από τους άλλους - ως αποτέλεσμα συζήτησης, κριτικής και επιρροής.

Να μεταφέρουν και να προσαρμόζουν την εμπειρία και τη γνώση από τα έργα καλλιτεχνών στην παραγωγή προσωπικών έργων.

Να προσεγγίζουν αισθητικά τα έργα της ελληνικής, της ευρωπαϊκής και της παγκόσμιας τέχνης διαφορετικών εποχών, ανακαλύπτοντας και αναγνωρίζοντας τις σχέσεις ανάμεσά τους.

Να αναγνωρίζουν τις διαφορετικές μεθόδους προσέγγισης και επεξεργασίας μιας ιδέας από τους διάφορους καλλιτέχνες και να τις συσχετίζουν με το νόημα του έργου, κατανοώντας ότι οι αντιλήψεις που είναι διαφορετικές σε κάθε εποχή επιδρούν στη μορφή, στο περιεχόμενο και στον επικοινωνιακό χαρακτήρα κάθε έργου.

Να αναγνωρίζουν τις αισθητικές αξίες του φυσικού και του δομημένου περιβάλλοντος, να αναπτύσσουν κριτική στάση απέναντι στις ενέργειες που τους επηρεάζουν αλλά και να προσδιορίζουν τη μεταξύ τους σχέση.

Να επικοινωνούν με έργα των εικαστικών τεχνών αλλά και με κάθε εικόνα, ώστε να αισθανθούν και να αξιολογήσουν την εντύπωση και την επίδραση που αυτά ασκούν στην προσωπικότητά τους.

Να εκφράζονται και να επικοινωνούν λεκτικά χρησιμοποιώντας την κατάλληλη ορολογία πάνω σε θέματα Τέχνης.

Να αντιλαμβάνονται ότι οι τέχνες και οι εφαρμογές τους σχετίζονται με πολλά επαγγέλματα.

Να προσεγγίζουν το πολύπλοκο φαινόμενο της Τέχνης σφαιρικά και να αντιλαμβάνονται την αμφίδρομη σχέση και αλληλεπίδραση θεωρίας και πράξης.

Να εντοπίζουν τις σχέσεις ανάμεσα στα εικαστικά έργα και στα έργα των υπόλοιπων τεχνών και των επιστημών, και ευρύτερα στα θέματα και τα προβλήματα που σχετίζονται με τον άνθρωπο, την κοινωνία και τη φύση.

2. Στόχοι, Θεματικές ενότητες, Ενδεικτικές δραστηριότητες, Διαθεματικά σχέδια εργασίας

ΤΑΞΗ Α'

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες - Οδηγίες ³
1^{ος} Άξονας: "Εξοικείωση με υλικά, μέσα, τεχνικές"		
Οι μαθητές επιδιώκεται να: Σχεδιάζουν νατουραλιστικά με αυξανούσα ευχέρεια. Αποδίδουν χρωματικές ποιότητες με δύο ή τρία διαφορετικά υλικά. Αποδίδουν στοιχειωδώς χρωματικούς τόνους και αποχρώσεις βασικά γεωμετρικά όργανα. Δημιουργούν ελαφρά ανάγλυφες εικόνες πιέζοντας ή σφυρηλατώντας φύλλο χαλκού. Χαράσσουν απλά κατάλληλα σχέδια στο λινόλεουμ και τα τυπώνουν. Πλάθουν με τον πηλό χρησιμοποιώντας μία-δύο διαφορετικές τεχνικές. Πειραματίζονται ευχαρίστως με νέα υλικά και μέσα. Οργανώνουν στοιχειωδώς την πορεία του έργου του. Βρίσκουν νέες τεχνικές από διάφορες πηγές και επιχειρούν να τις εφαρμόσουν σε έργα τους. Μαθαίνουν τον τρόπο να χρησι-	Μολύβια και χρώματα Ξυλομπογιές μαρκαδόροι τέμπλες Γεωμετρικά όργανα Φύλλο χαλκού Λινόλεουμ Πηλός Πειραματισμοί Οργάνωση Μέθοδος Πηγές	** Εκμάθηση της χρήσης των υλικών, των μέσων και των τεχνικών για την επεξεργασία των προτεινόμενων, στον τέταρτο άξονα μορφών των εικαστικών τεχνών. * Οργάνωση εργαστηρίου * Ενδείκνυνται όλα τα νεροχρώματα, τα μαλακά μολύβια, οι λεπτοί ή χοντροί μαρκαδόροι. ** Χρήση χάρακα τριγώνου και διαβήτη για τη δημιουργία γεωμετρικών και διακοσμητικών σχεδίων. ** Χρήση μαλακού φύλλου χαλκού μικρών διαστάσεων, 2-3 βασικών εργαλείων και ολοκλήρωση με οξείδωση ή με επιχρωματισμό. * Προστασία από τις ακμές του χαλκού με επικόλληση μονωτικής ταινίας σ' αυτές. * Δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στη χρήση των κοπιδιών, για να αποφεύγονται μικροατυχήματα. Το χέρι που χαράσσει είναι πάντα μπροστά από το άλλο, που συγκρατεί το λινόλεουμ. ** Βελτίωση της τεχνικής του πηλού με μακαρόνι ή της προσθετικής τεχνικής. Αφαιρετική ή συνδυαστική τεχνική με μαλακά υλικά, όπως πηλό, σαπουνί. * Παροχή και χρήση ποικίλων υλικών και μέσων, όπως είναι διάφορα άχρηστα αντικείμενα, κομμάτια υφασμάτων, ξύλων ή πλαστικών, φυσικά υλικά για χρώματα, όπως κάρβουνο, κεραμίδι, κιμωλία κτλ., αλλά και χρήση σύγχρονων υλικών από καταστήματα ειδών ζωγραφικής. * Βιβλία τέχνης, κατάλογοι, αφίσες, εργαστήρια λαϊκής

³ Η στήλη αυτή περιλαμβάνει οδηγίες και δραστηριότητες. Με το σύμβολο * σημειώνονται οι οδηγίες, ενώ με το σύμβολο ** σημειώνονται οι δραστηριότητες. Οι δραστηριότητες με πλάγια γράμματα προτείνονται ως διαθεματικές και ανταποκρίνονται στις προτεινόμενες διαθεματικές έννοιες της 3^{ης} στήλης του πίνακα του αντίστοιχου ΔΕΠΠΣ.

μορφοποιούν τεχνικές.		τέχνης, και εκθέσεις μοντέρνας τέχνης, είναι πηγές πληροφοριών και κίνητρα για χρήση νέων υλικών, μέσων και τεχνικών.
2^{ος} Άξονας: «Μορφικά στοιχεία»		
<p>Διακρίνουν και να ονομάζουν απλές κατηγορίες και κλίμακες των χρωμάτων στη φύση και στην τέχνη.</p> <p>Εφαρμόζουν στα έργα τους γνώσεις από τις χρωματικές ασκήσεις.</p>	Χρώμα	<p>* Στη διδασκαλία όλων των μορφικών στοιχείων γίνεται παρουσίαση παραδειγμάτων από έργα τέχνης (π.χ. η χρήση του χρώματος στη σύγχρονη τέχνη).</p> <p>** Χρωματικές ασκήσεις με θερμά- ψυχρά, με συμπληρωματικά, βασικά, με τονικές και χρωματικές κλίμακες.</p> <p>** Μελέτη της αλληλεπίδρασης των χρωμάτων σε έργα τέχνης.</p> <p>** Δημιουργία έργων βασισμένα σε χρωματικές ασκήσεις.</p>
<p>Διακρίνουν και διαφοροποιούν τις μορφές σε ένα έργο τέχνης. Αντιλαμβάνονται το έργο ως μορφοποίηση.</p> <p>Διακρίνουν τη ρυθμική επανάληψη στοιχείων σε ένα έργο τέχνης. Αναγνωρίζουν την ουσιαστική συμβολή της σύνθεσης στην οργάνωση και στο νόημα ενός έργου τέχνης.</p> <p>Χρησιμοποιούν διάφορα είδη σύνθεσης στα έργα τους.</p> <p>Διακρίνουν τα κύρια στοιχεία της σύνθεσης και τους κύριους άξονες σε χαρακτηριστικά έργα τέχνης.</p> <p>Διακρίνουν στη φύση ορισμένα μεγέθη, άξονες και κλίσεις και τα αποδίδουν στοιχειωδώς σε έργα τους.</p> <p>Αντιλαμβάνονται τη σχέση μεγέθους και απόστασης στη φύση. Σχεδιάζουν (ένα απλό σχέδιο) βασιζόμενοι σε κανόνες της προοπτικής.</p>	<p>Μορφή - σχήμα</p> <p>Ρυθμός</p> <p>Σύνθεση, άξονες, κλίσεις</p> <p>Προοπτική</p>	<p>** Ποικίλες ασκήσεις με συγκεκριμένα ή αφηρημένα σχήματα.</p> <p>** Συζήτηση με θέμα «μορφή: άμορφο - όμορφο».</p> <p>** Παιχνίδι «τάνγκραμ».</p> <p>** Ασκήσεις με επανάληψη μορφικών στοιχείων.</p> <p>** Σύνδεση με μουσικούς ρυθμούς και με κίνηση.</p> <p>** Άσκηση κατά την οποία ο μαθητής καλύπτει την εικόνα ενός έργου τέχνης μ' ένα διάφανο χαρτί και σχεδιάζει πάνω σ' αυτό, τους άξονες της σύνθεσης του έργου.</p> <p>** Δημιουργία σχεδίου με παρατήρηση από τη φύση.</p> <p>** Παρουσίαση λίγων εισαγωγικών στοιχείων για είδη σύνθεσης (δυναμική-στατική, συμμετρική-ασύμμετρη, ανοιχτή- κλειστή) και για είδη δομής (οργανική - γεωμετρική) με ασκήσεις σύνθεσης.</p> <p>** Διδασκαλία προοπτικής ενός σημείου φυγής με ελεύθερο ή γραμμικό σχέδιο με θέμα εσωτερικό χώρο (δωμάτιο) ή εξωτερικό δομημένο χώρο (δρόμος).</p>
3^{ος} Άξονας: «Θέμα – Περιεχόμενο - Νόημα»		
<p>Αποδίδουν σε σχέδιο ένα απλό αντικείμενο παρατηρώντας το εκ του φυσικού.</p> <p>Μορφοποιούν τις ιδέες τους σε έργα.</p> <p>Εκφράζουν αισθήματα και να μεταδίδουν μηνύματα με την εικαστική γλώσσα.</p> <p>Αντιλαμβάνονται τις εικαστικές τέχνες ως οπτική επικοινωνία.</p> <p>Διαμορφώνουν ποικίλες εναλλακτικές προτάσεις για την απόδοση ενός θέματος.</p> <p>Δημιουργούν και να βελτιώνουν τα έργα τους επηρεασμένοι από τη θεματολογία έργων τέχνης.</p> <p>Δημιουργούν δικά τους διακοσμη-</p>	<p>Θέματα "εκ του φυσικού"</p> <p>Θέματα από το περιβάλλον, τις καθημερινές ασχολίες, τα ιδανικά, τα αισθήματα, διάφορα μηνύματα κ.ά.</p> <p>Θέματα από έργα τέχνης</p> <p>Θέματα διακόσμησης με γεωμετρικά, φυτικά και παραδοσιακά μοτίβα</p> <p>Ελεύθερα θέματα</p>	<p>** Χρησιμοποίηση μολυβιών και αργότερα χρωμάτων.</p> <p>** Ασκήσεις με εύκολες συνθέσεις δύο ή τριών γεωμετρικών όγκων ή απλών αντικειμένων.</p> <p>** Αντίληψη θεμάτων από καθημερινές ασχολίες, από τη λαϊκή αγορά, από το τσίρκο κτλ.. από το περιβάλλον, όπως: εποχές, βυθός, περίπτερο, τοπίο, χωριό κ.ά., από μηνύματα, όπως: «προφυλάξτε το δάσος από τη φωτιά», «όχι στα ναρκωτικά», «μη ρυπαίνετε τη θάλασσα» κ.ά.</p> <p>** Χρήση προσχεδίων για την καταγραφή ιδεών.</p> <p>** Χρήση κάρναβου για μεταφορά ή για μεγέθυνση.</p> <p>** Αντιγραφή, μελέτη, επεξεργασία απλών έργων τέχνης.</p> <p>** Αντίληψη θεμάτων από την Οδύσσεια.</p> <p>** Αντίληψη θεμάτων ή επιμέρους μορφικών και συνθετικών λύσεων από έργα τέχνης, εκθέσεις, καλλιτέχνες.</p>

<p>τικά μοτίβα.</p> <p>Διακοσμούν ένα τρισδιάστατο αντικείμενο με παραδοσιακά ή με μοντέρνα μοτίβα.</p> <p>Έχουν δική τους έμπνευση και να επιλέγουν το δικό τους θέμα.</p>		<p>** Σχέδια κεραμικών πιάτων ή μοντέρνων χαλιών, διακόσμηση υφασμάτων, ενδυμάτων, μικροαντικειμένων κ.ά.</p> <p>* Κατά διαστήματα προτείνονται ελεύθερα θέματα. Ωστόσο, σε κάθε προτεινόμενο από το καθηγητή συγκεκριμένο θέμα το παιδί μπορεί, εάν θέλει, να το τροποποιήσει ή να επιλέξει άλλο.</p>
4^{ος} Άξονας: "Μορφές εικαστικών τεχνών"		
<p>Δημιουργούν εικόνες με νατουραλιστική προσέγγιση.</p> <p>Αποτυπώνουν απλά και χωρίς λεπτομέρειες διάφορες στάσεις της ανθρώπινης φιγούρας.</p> <p>Φωτοσκιάζουν στοιχειωδώς.</p> <p>Χρωματίζουν με στοιχειώδεις τονικές και χρωματικές αντιθέσεις.</p> <p>Συνεργάζονται σε ομαδικά έργα ή εργασίες.</p> <p>Πλάθουν μια περίοπτη ανθρώπινη φιγούρα χωρίς λεπτομέρειες αλλά με στοιχειώδεις ορθές αναλογίες.</p> <p>Πλάθουν απλά χρηστικά αντικείμενα.</p> <p>Σχεδιάζουν απλές γεωμετρικές κατασκευές με τη χρήση γεωμετρικών οργάνων.</p> <p>Κατανοούν τη λειτουργία των κινούμενων σχεδίων.</p> <p>"Στιλιζάρουν" ένα φυσικό σχήμα και να το χρησιμοποιούν ως στολίδι.</p> <p>Αντιλαμβάνονται τη λειτουργικότητα του πολλαπλού έργου τέχνης.</p> <p>Συνδυάζουν εικόνα και λόγο με ποικίλους τρόπους.</p>	<p><i>Σχέδιο, σκίτσο</i></p> <p><i>Ζωγραφική</i></p> <p><i>Πλαστική</i></p> <p><i>γλυπτική</i></p> <p><i>χαλκοπλαστική</i></p> <p><i>Στοιχεία γραμμικού σχεδίου</i></p> <p><i>Κινούμενο σχέδιο</i></p> <p><i>Διακοσμητική</i></p> <p><i>Χαρακτική</i></p> <p><i>Εικονογράφηση</i></p>	<p>** Δημιουργία έργων όχι μόνο με νατουραλισμό αλλά και με άλλους τρόπους αναπαράστασης ανάλογα με τα ενδιαφέροντα και τις προσωπικές κλίσεις των παιδιών.</p> <p>** Προσπάθεια σταδιακής εναρμόνισης των σχέσεων μεγεθών στη ζωγραφική προς τη σχέση μεγεθών στη φύση.</p> <p>** Στοιχειώδης καταγραφή του φωτός και της σκιάς με δύο - τρεις τόνους.</p> <p>** Δημιουργίες μορφών και απλών χρηστικών αντικειμένων.</p> <p>** Κόψιμο ενός «προφίλ» και ενός «ανφάς» μιας απλής μορφής σε έναν κύβο από μαλακό υλικό.</p> <p>** Δημιουργία ρηχού ανάγλυφου, με κοινό θέμα, σε πλάκα από πηλό ή σε λεπτό φύλλο χαλκού. Αναρτώνται όλα μαζί ως σύνθεση σε τοίχο.</p> <p>** Γεωμετρικές κατασκευές, όπως πολύγωνα, γωνίες, τόξα.</p> <p>** Δημιουργία σειράς σχεδίων με αλληλουχία στα φύλλα ενός μικρού μπλοκ με θέμα: «κίνηση» ή «μεταμόρφωση». Γρήγορο ξεφύλλισμα του μπλοκ.</p> <p>** Διακοσμητικές ταινίες (φρίζες) με γεωμετρικά, φυτικά, παραδοσιακά μοτίβα και ποικίλα διακοσμητικά θέματα στις προτεινόμενες εικαστικές μορφές.</p> <p>** Χάραξη σε μαλακό υλικό, όπως το λινόλεουμ.</p> <p>** Δημιουργία ευχητήριων καρτών.</p> <p>** Εισαγωγή στην τυπογραφία.</p> <p>** Εικονογράφηση ποιήματος με ποικίλες τεχνολογίες.</p> <p>** Εικονογράφηση θεμάτων από άλλα μαθήματα.</p>
5^{ος} Άξονας: "Ιστορία τέχνης - Καλλιτέχνες"		
<p>Προσδιορίζουν ορισμένα ιστορικά και μορφολογικά στοιχεία ενός έργου που τους είναι γνωστό.</p> <p>Διακρίνουν σε ένα χαρακτηριστικό έργο τέχνης τις εμφανείς επιδράσεις.</p> <p>Κάνουν συγκρίσεις αντιπαραθέτοντας δύο παρεμφερή έργα διαφορετικών εποχών.</p> <p>Κατανοούν τη συνέχεια των εικαστικών Τεχνών από εποχή σε εποχή.</p> <p>Αναγνωρίζουν τη σπουδαιότητα της αρχαίας ελληνικής κλασικής τέχνης και την αιτιολογούν.</p> <p>Έχουν θετική στάση απέναντι στη</p>	<p><i>Αρχαίοι πολιτισμοί</i></p> <p><i>Αίγυπτος</i></p> <p><i>Μεσοποταμία</i></p> <p><i>Αρχαία ελληνική τέχνη</i></p> <p><i>Κρητομυκηναϊκή</i></p> <p><i>Κλασική</i></p> <p><i>Ελληνιστική</i></p> <p><i>Αναφορές στην Αναγέννηση και στη σύγχρονη τέχνη</i></p> <p><i>Θεματική Ιστορία Τέχνης</i></p> <p><i>χώρος</i></p> <p><i>προσωπογραφία</i></p>	<p>Συνθετική εργασία για την Ελληνιστική Τέχνη με πολύπλευρη ενασχόληση: ιστορική και πολιτισμική διάσταση, παρουσιάσεις και αναλύσεις των έργων, απεικόνιση του θείου και των σχέσεων θρησκείας και κοινωνίας, απλά στοιχεία γεωμετρίας και υπολογισμών στα γλυπτά και τα αρχιτεκτονικά μνημεία, επίσκεψη και εργασία σε μουσείο.</p> <p>* Διδασκαλία εισαγωγικών στοιχείων ιστορίας της Τέχνης.</p> <p>* Έμφαση στα μορφολογικά στοιχεία του έργου Τέχνης.</p> <p>** Επαφή των μαθητών με βιβλία ιστορίας Τέχνης.</p> <p>** Οι μαθητές μαθαίνουν να κρατούν γραπτές σημειώσεις με ιστορικά στοιχεία, με παρατηρήσεις και με σκέψεις τους για περιόδους της τέχνης, έργα και καλλιτέχνες.</p>

<p>σύγχρονη τέχνη.</p> <p>Γνωρίζουν το όνομα ενός ή δύο κορυφαίων καλλιτεχνών κάθε εποχής και ένα αντιπροσωπευτικό έργο τους.</p> <p>Ενοπιοούν και να συγκρίνουν διάφορες περιόδους της τέχνης με αφορμή ένα συγκεκριμένο κοινό θέμα.</p>		<p>** Αναγνώριση διαφόρων επιδράσεων: κοινωνικών, θρησκευτικών κ.ά.</p> <p>** Διδασκαλία της συνέχειας της τέχνης με παράδειγμα τη σχέση Αναγέννησης / Ελληνικής Αρχαιότητας π.χ. «γέννηση της Αφροδίτης» του Μποτιτσέλι ή γλυπτά του Μιχαήλ Αγγέλου.</p> <p>** Επιλογή και παρουσίαση διάσημων έργων ζωγραφικής, γλυπτικής και αρχιτεκτονικής.</p> <p>** Εμπλουτισμός της ιστορίας Τέχνης με ασκήσεις, όπως συναρμολόγηση σπασμένων αντιγράφων ή συμπλήρωση σχεδίου σε κομμάτια τοιχογραφίας.</p> <p>** Δημιουργία ενός μαθητικού έργου με σύγχρονο θέμα και με ενσωμάτωση χαρακτηριστικών ιστορικών στοιχείων, π.χ. από αιγυπτιακή τοιχογραφία.</p> <p>* Σύντομες αναφορές σε μερικά έργα από την προϊστορική τέχνη.</p> <p>* Σύντομες αναφορές στην τέχνη της Αιγύπτου και της Μεσοποταμίας.</p> <p>** Σύγκριση αγαλμάτων της Αιγύπτου με κούρους και κόρες.</p> <p>* Έμφαση στην αρχαία ελληνική τέχνη και στους κλασικούς χρόνους.</p> <p>* Σύντομες αναφορές στην Αναγέννηση και στη σύγχρονη τέχνη κατάλληλα συνδεδεμένες με τις υπόλοιπες ενότητες της διδακτέας ύλης, όπως τις «μορφές εικαστικών τεχνών» ή τα «μορφικά στοιχεία».</p> <p>* Γνώση ονομάτων και έργων καλλιτεχνών προφανώς μόνο σε εποχές που γνωρίζουμε κορυφαίους επώνυμους καλλιτέχνες</p> <p>** Προσέγγιση της διαφορετικής απόδοσης του χώρου στις προϊστορικές σπηλαιογραφίες, στις αιγυπτιακές, τις βυζαντινές ή τις αναγεννησιακές τοιχογραφίες, και στη μοντέρνα τέχνη με ένα-δύο έργα σε κάθε αναφορά.</p> <p>** Προσέγγιση της προσωπογραφίας στη ζωγραφική, ή της προτομής στη γλυπτική σε διάφορες ιστορικές περιόδους της τέχνης.</p>
<p>6^{ος} Άξονας: "Αισθητική – Κριτική – Ανάλυση έργου"</p>		
<p>Χρησιμοποιούν στον προφορικό και στο γραπτό λόγο τους απαραίτητους όρους για τις καλλιτεχνικές δραστηριότητές τους.</p> <p>Περιγράφουν αυτό που βλέπουν σ' ένα έργο.</p> <p>Προσδιορίζουν τα κύρια και εμφανή μορφικά στοιχεία ενός έργου.</p> <p>Περιγράφουν πώς οι γραμμές φαίνονται να έχουν κίνηση, τα χρώματα να μεταφέρουν συναισθήματα και τα μεγέθη να υποδηλώνουν απόσταση.</p> <p>Κατανοούν και να σχολιάζουν εμφανείς κοινωνικές επιδράσεις σε ένα χαρακτηριστικό έργο.</p> <p>Κατανοούν το περιεχόμενο, το νόημα ή το μήνυμα ενός χαρακτηριστικού έργου.</p> <p>Εκφράζουν και να αιτιολογούν τη</p>	<p>Ορολογία τέχνης</p> <p>Ανάλυση έργου:</p> <p>περιγραφική</p> <p>μορφολογική</p> <p>περιεχομένου, νοήματος</p> <p>κοινωνικών επιδράσεων</p> <p>προτιμήσεις, κρίσεις</p> <p>Αυτοαξιολόγηση</p> <p>Το ωραίο, οι αισθητικές αξίες</p> <p>Τέχνη και μίμηση</p> <p>Τέχνη και σύμβολα</p>	<p>** Βιωματική και νοηματική εκμάθηση των όρων και των εννοιών μέσα από σχετικές εμπειρίες, παραδείγματα και συζητήσεις.</p> <p>** Σύντομες σημειώσεις από μέρους των παιδιών για ορολογία, ανάλυση κτλ.</p> <p>** Ανάλυση έργου, κυρίως στο φαινομενολογικό επίπεδο.</p> <p>* Διευκόλυνση της ανάλυσης δίνοντας στα παιδιά πολλαπλές απαντήσεις σε κάθε ερώτηση. Τα παιδιά επιλέγουν αυτή που θεωρούν ορθή, όπως για παράδειγμα, το φως του έργου είναι: φυσικό, τεχνητό, ημέρας, μετωπικό, πλάγιο, διάχυτο, από μια πηγή, κτλ.</p> <p>** Σχολιασμός των πολιτιστικών, των διαπολιτιστικών, των κλιματολογικών κ.ά. εμφανών επιδράσεων ανάλογα με το έργο τέχνης.</p> <p>* Δίνουμε στα παιδιά αξιολογικές κλίμακες με πολλαπλές απαντήσεις και επιλέγουν αυτή που θεωρούν ορθή.</p> <p>* Διδασκαλία στοιχειώδους αισθητικής υπό μορφή ελεύθερης συζήτησης, που διευκολύνεται με ερωτή-</p>

<p>γνώμη τους για έργα συμμαθητών τους και για έργα τέχνης γενικά.</p> <p>Κρίνουν το έργο τους, προσδιορίζοντας θετικά στοιχεία αλλά και πιθανές αδυναμίες.</p> <p>Συμμετέχουν ευχαρίστως σε συζητήσεις γύρω από την τέχνη.</p>	<p>σεις, για τα χαρακτηριστικά της τέχνης.</p> <p>** Ανάλυση απλών ορισμών αισθητικών αξιών, όπως τραγικό-κωμικό, υπέροχο-χαριτωμένο, αλλά και άλλων χαρακτηρισμών και επιθέτων (δυναμικό, ήρεμο κτλ.) με κατάλληλα παραδείγματα από έργα τέχνης.</p> <p>** Αργότερα, συζήτηση γύρω από την έννοια του «ωραίου» και τη σχετικότητα της.</p>
---	---

Απαιτούμενος Χρόνος

Ο εκπαιδευτικός σε κάθε ωριαίο μάθημα ή σε κάθε ενότητα μαθημάτων επιλέγει κατά την κρίση του και συνδυάζει διάφορους άξονες περιεχομένων και στόχους. Στην ετήσια κατανομή του χρόνου του μαθήματος πρέπει να επιτυγχάνεται μια σχετική ισορροπία στην επιλογή των αξόνων περιεχομένων και των στόχων.

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Θέμα: Παραγωγή προϊόντος. Συνθετική εργασία για τη διαδικασία παραγωγής προϊόντος ως επίλυση ενός δεδομένου προβλήματος π.χ. «σχεδιασμός καθίσματος με ποικίλες λειτουργίες και κατασκευή της μακέτας του», με σχέδια, κατασκευή υπό κλίμακα, αναζήτηση πληροφοριών και χρήση απλών σχεδιαστικών προγραμμάτων, παρουσίαση, επίσκεψη και ενημέρωση σε σχετικό εργοστάσιο ή επιπλοποιείο. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Σύστημα, οργάνωση. **Προεκτάσεις** στην Τεχνολογία, Εικαστικά, Πληροφορική, Μαθηματικά.

Θέμα: Η αισθητική της κίνησης. Εκπόνηση συνθετικής εργασίας γύρω από την αισθητική διάσταση της κίνησης και της έκφρασης, με μέσο το ανθρώπινο σώμα με θεωρητικό χαρακτήρα και με πρακτική εφαρμογή. Στις δραστηριότητες που θα αναπτυχθούν περιλαμβάνονται ρυθμική γυμναστική, την ενόργανη γυμναστική και τη συγχρονική κολύμβηση, σχέδια και αισθητική ανάλυση της εικόνας, μουσικοκινητική διάσταση, δημιουργία των σχετικών κειμένων. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Σύστημα, Ομοιότητα – Διαφορά, Συνεργασία. **Προεκτάσεις** στη Φυσική Αγωγή, Εικαστικά, Μουσική, Γλώσσα.

Διαθεματικότητα στα γνωστικά αντικείμενα

Ιστορία: Σπηλαιογραφίες, Μυκηναϊκή, Μινωική, Κλασσική, Ελληνιστική Τέχνη.

Μαθηματικά: Εμβαδά, παραλληλόγραμμο, τρίγωνο, τραπέζιο, καθετότητα, παραλληλία, συμμετρία.

Γεωγραφία: Το ποτάμι και οι άνθρωποι, χάρτες, καιρός.

Θρησκευτικά: Θεός, Παλαιά και Καινή Διαθήκη.

Ξένες γλώσσες: Ξενόγλωσσοι όροι τέχνης και ξενόγλωσσα κείμενα για την τέχνη. Ευρωπαίοι εικαστικοί καλλιτέχνες.

Μουσική: Ποπ αρτ, ροκ, λαϊκή μουσική, κίνηση, μουσικές κατασκευές.

Οικιακή οικονομία: Οικογένεια, φίλια, κατοικία, αισθητική των χώρων.

Αρχαία ελληνική Γραμματεία: Οδύσσεια, Ιλιάδα.

Νεοελληνική Γλώσσα και Γραμματεία: Επιχειρηματολογία, οργάνωση συζήτησης, ερωτήσεις, συλλογή πληροφοριών.

Λογοτεχνία: Ελύτης, Ρίτσος, Σολωμός. Ερμηνεία, νόημα, αιτίες, συμβολισμοί, εικονογράφηση.

Πληροφορική: Λογισμικό Ιστορίας Τέχνης, λογισμικό Ζωγραφικής.

Τεχνολογία: Παραγωγή προϊόντος, έρευνα.

Φυσική αγωγή: Αισθητική της κίνησης- Ρυθμική.

ΤΑΞΗ Β΄

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές δραστηριότητες- οδηγίες
1^{ος} Άξονας: "Υλικά, μέσα, τεχνικές"		
<p>Οι μαθητές επιδιώκεται να:</p> <p>Σχεδιάζουν νατουραλιστικά με αυξανούσα ευαισθησία και ευχέρεια.</p> <p>Χρησιμοποιούν με ευχέρεια δυο - τρεις διαφορετικές τεχνικές.</p> <p>Αποδίδουν απλές χρωματικές ποιότητες με τόνους και απο-</p>	<p><i>Μολύβια και χρώματα</i> <i>Παστέλ</i> <i>Τέμπρες</i> <i>Αυγοτέμπρες</i> <i>Γεωμετρικά όργανα</i> <i>Ψηφίδες</i> <i>Υλικά για ψηφιδωτό</i> <i>Πηλός</i> <i>Εργαλεία και χρώματα κε-</i></p>	<p>* Επιλογή και εκμάθηση των υλικών, των μέσων και των τεχνικών που θα χρησιμοποιήσουν στις προτεινόμενες στον τέταρτο άξονα, μορφές των εικαστικών τεχνών.</p> <p>* Οργάνωση εργαστηρίου.</p> <p>** Ενημέρωση των παιδιών για διάφορα υλικά, όπως μελάνια με πένακι ή πινέλο, αερογράφου, ακρυλικά, πλαστικά, σκόνες - κόλες, παστέλ, με</p>

<p>χρώσεις.</p> <p>Χρησιμοποιούν με ευχέρεια γεωμετρικά όργανα.</p> <p>Οργανώνουν την πορεία κατασκευής ενός ψηφιδωτού και να φτιάχνουν ή να επιλέγουν κατάλληλες ψηφίδες.</p> <p>Πλάθουν με τον πηλό γνωρίζοντας και εφαρμόζοντας δύο διαφορετικές τεχνικές.</p> <p>Χρησιμοποιούν το ξύλο για απλές κατασκευές ή για σκαλισμάτα.</p> <p>Χρησιμοποιούν το χαρτί ως χρωματική επιφάνεια και ως κατασκευαστικό μέσο.</p> <p>Πειραματίζονται με νέα υλικά και μέσα.</p> <p>Οργανώνουν την πορεία των έργων τους.</p> <p>Ερευνούν διάφορες πηγές και να βρίσκουν νέες τεχνικές τις οποίες να εφαρμόζουν σε έργα τους.</p>	<p>ραμικής Ξύλο Χαρτόνια, διάφορα χαρτιά Πειραματισμοί Οργάνωση Μέθοδος Πηγές Τεχνικές</p>	<p>παραδείγματα από έργα τέχνης, για να επιλέξουν ό,τι τους ενδιαφέρει.</p> <p>** Παραγωγή απλών γραμμικών σχεδίων ή μοντέρνων έργων με γεωμετρικά σχήματα, με χρήση χάρακα, τριγώνου, διαβήτη καμπυλόγραμμου και μοιρογνωμονίου.</p> <p>** Χρήση ψηφίδων από χρωματιστά χαρτιά, από αυτοσκληρυνόμενο πηλό που κόβεται και χρωματίζεται, ή έτοιμων ψηφίδων.</p> <p>** Χρήση φυσικού ή τεχνητού πηλού.</p> <p>** Ψήσιμο και διακόσμηση των αντικειμένων, εφόσον υπάρχει δυνατότητα συνεργασίας με εργαστήριο κεραμικής.</p> <p>** Επίπεδες ή τρισδιάστατες κατασκευές. Διακοσμητικά σκαλισμάτα.</p> <p>** Κόψιμο, δίπλωμα, συγκόλληση, συρραφή, χαρτιών ή χαρτονιών σε αναπτύγματα τρισδιάστατων κατασκευών.</p> <p>* Παροχή ποικίλων υλικών και μέσων, όπως πρωτότυπων ή άχρηστων υλικών.</p> <p>* Βιβλία τέχνης, κατάλογοι, αφίσες, εργαστήρια λαϊκής τέχνης, εργαστήρια καλλιτεχνών, εκθέσεις είναι πηγές πληροφοριών και κίνητρα για χρήση νέων μέσων και υλικών.</p>
2^{ος} Άξονας: "Μορφικά στοιχεία"		
<p>Χρησιμοποιούν με αυξάνουσα ικανότητα ορισμένα μορφικά στοιχεία και αρχές σύνθεσης σε έργα τους.</p> <p>Διακρίνουν την ψευδαίσθηση ή την αίσθηση της υψής σε ένα έργο τέχνης.</p> <p>Διακρίνουν τις σχέσεις μεγεθών και τις αναλογίες μέσα σ' ένα έργο τέχνης και να επιχειρούν αρμονικές αναλογίες σε έργα τους.</p> <p>Διακρίνουν τη δομή και τη σύνθεση σ' ένα χαρακτηριστικό έργο.</p> <p>Προσχεδιάζουν ποικίλες συνθετικές προτάσεις για ένα έργο τους.</p> <p>Ζητούν την αίσθηση του όγκου σε επίπεδο έργο, αλλά και να διαμορφώνουν τον όγκο σε τρισδιάστατες μορφές.</p> <p>Αποδίδουν την έννοια του χώρου σε δισδιάστατα έργα και το χώρο σε τρισδιάστατα.</p>	<p>Υφή Κλίμακες Αναλογίες-μεγέθη Δομή, σύνθεση Όγκος Χώρος Προοπτική δύο σημείων Σχεδιαστική, Χρωματική, Ατμοσφαιρική</p>	<p>* Η διδασκαλία των μορφικών στοιχείων συμπληρώνεται με ασκήσεις κατανόησης και με κατάλληλα έργα τέχνης ως παραδείγματα.</p> <p>** Ασκήσεις υψής με πηχτό χρώμα - περιγραφή υλικών με απτική επαφή.</p> <p>** Ανθρώπινη κλίμακα και σμικρύνσεις, μεγεθύνσεις, κάρναβος.</p> <p>** Διάκριση δομής: οργανική, γεωμετρική.</p> <p>** Αναφορά σε έννοιες και σε αρχές σύνθεσης, όπως: ενότητα, ποικιλία.</p> <p>** Ασκήσεις σύνθεσης προσχέδια.</p> <p>** Φέρουσα και πίπτουσα σκιά στα αντικείμενα, τονικές διαβαθμίσεις (κιανόσκουρο, σφουμάτο).</p> <p>** Διακρίσεις του χώρου: χώρος πραγματικός, χώρος εικαστικός, τρόποι αναπαράστασης του χώρου.</p> <p>** Απλή άσκηση με προοπτική δύο σημείων φυγής.</p> <p>** Επικάλυψη, σμίκρυνση και χρωματική διαφοροποίηση στην απόδοση ενός τοπίου χρησιμοποιώντας τέμπρες.</p>
3^{ος} Άξονας: "Θέμα – Περιεχόμενο - Νόημα"		
<p>Εμπνέονται από ιστορικά και κοινωνικά θέματα και να δημιουργούν ατομικά ή ομαδικά έργα.</p> <p>Αντλούν ιδέες από την ελληνική παράδοση, από εξωευρωπαϊκούς πολιτισμούς και από μοντέρνα έργα, να επιλέγουν στοιχεία και να τα ενσωματώνουν σε έργα τους.</p>	<p>Θέματα από: Ιστορία κοινωνία Θέματα από: ελληνική παράδοση εξωευρωπαϊκούς πολιτισμούς Θέματα από επισκέψεις σε</p>	<p>** Αντληση θεμάτων - υλικού για δημιουργία ατομικών ή ομαδικών έργων από: ιστορικά θέματα, όπως η 17^η Νοεμβρίου κ.ά., κοινωνικά θέματα, όπως προβλήματα, ανισότητες, αγώνες, ιδανικά, σχέσεις, οικολογία κ.ά.</p> <p>** Αντιγραφή - μελέτη παραδοσιακών ή σύγχρονων θεμάτων και ενσωμάτωση στοιχείων, μοτίβων και υλικών από αυτά σε έργα παιδιών.</p> <p>** Αντιγραφή - μελέτη αγγείου, μικρογλυπτού ή κοσμήματος.</p>

<p>Εξοικειώνονται με τους χώρους, τα εκθέματα και τη λειτουργία των μουσείων.</p> <p>Αντιλαμβάνονται ότι η τέχνη χρησιμοποιεί σύμβολα.</p> <p>Συνδυάζουν τις εικαστικές τέχνες με τα άλλα μαθήματα του σχολείου σε ποικίλα θέματα και εφαρμογές.</p> <p>Έχουν δικές τους ιδέες, σκέψεις, απόψεις και εμπειρίες τις οποίες να εκφράζουν στα δικά τους εικαστικά έργα.</p>	<p>μουσεία</p> <p>Θέματα με συμβολισμούς – αλληγορίες</p> <p>Διαθεματική προσέγγιση με άλλα μαθήματα</p> <p>Ελεύθερα θέματα</p>	<p>** Μεταφορά αρχαίου θέματος στη σύγχρονη εποχή.</p> <p>** Επεξήγηση συμβόλων και συμβολισμών με κατάλληλα παραδείγματα από κώδικες (π.χ. σήματα τροχαίας) ή από έργα τέχνης (π.χ. το περίστροι ως Άγιο Πνεύμα). Με το συμβολισμό στην τέχνη άλλο παρουσιάζεται και άλλο εννοείται. Δημιουργία κώδικα ή χρήση συμβόλων σε έργα των παιδιών.</p> <p>** Εικαστικές εφαρμογές σε σχολικές γιορτές, εικονογράφηση θεμάτων άλλων μαθημάτων (π.χ. τομή εδάφους).</p> <p>** Ελεύθερη επιλογή θέματος από τους μαθητές κατά διαστήματα.</p>
4^{ος} Άξονας: “Μορφές εικαστικών και εφαρμοσμένων τεχνών”		
<p>Δημιουργούν εικόνες νατουραλιστικά με εύχρηστα ευχέρεια.</p> <p>Φωτοσκιάζουν απλά.</p> <p>Ζωγραφίζουν από παρατήρηση και από φαντασία με λίγες τονικές και χρωματικές αντιθέσεις.</p> <p>Συνεργάζονται με τους άλλους για την παραγωγή ομαδικών έργων.</p> <p>Αντιγράφουν μια απλή αγιογραφία.</p> <p>Δημιουργούν μια εικόνα με την τεχνική του ψηφιδωτού.</p> <p>Πλάθουν περίοπτες φιγούρες με σωστές αναλογίες χωρίς λεπτομέρειες.</p> <p>Σκαλίζουν σε μαλακό ξύλο απλά ανάγλυφα και να αντιλαμβάνονται τις ποικίλες δυνατότητες του ξύλου ως πλαστικού μέσου.</p> <p>Σχεδιάζουν μια εμπορική εικόνα χρησιμοποιώντας μορφικά στοιχεία και αρχές της τέχνης.</p> <p>Εκφράζουν την άποψή τους για αισθητικές επεμβάσεις στο χώρο στον οποίο ζουν.</p> <p>Συσχετίζουν τις εικαστικές τέχνες με το θέατρο.</p> <p>Σχεδιάζουν τη μακέτα του σκηνικού ενός θεατρικού έργου ή ενός κοστούμιού ή μιας μάσκας της παράστασης.</p>	<p>Σχέδιο</p> <p>Ζωγραφική</p> <p>Αγιογραφία</p> <p>Ψηφιδωτό</p> <p>Πλαστική</p> <p>Κεραμική</p> <p>Ξυλογλυπτική</p> <p>Εξώφυλλα δίσκων</p> <p>Διακόσμηση εσωτερικών χώρων</p> <p>Μακέτες σκηνικών</p>	<p>** Δημιουργία έργων, με ποικίλους τρόπους αναπαράστασης και με ποικίλες τεχνικές.</p> <p>** Δημιουργία σχεδίων ελεύθερα, σχέδια εκ του φυσικού, με χρήση οργάνων.</p> <p>** Χρήση κάρναβου.</p> <p>** Δημιουργία ομαδικής τοιχογραφίας.</p> <p>** Χρήση προσχεδίων και σημειώσεων.</p> <p>** Εκθεση των έργων.</p> <p>** Δημιουργία μιας αγιογραφίας μικρού μεγέθους με παραδοσιακή τεχνική.</p> <p>** Αντιγραφή ενός απλού διακοσμητικού μοτίβου από παραδοσιακό βοτσαλωτό ή του προσώπου ενός αγίου από βυζαντινό ψηφιδωτό.</p> <p>** Δημιουργίες μορφών και απλών χρηστικών αντικειμένων με πηλό.</p> <p>** Δημιουργία ρηχού εσωγλύφου σε μαλακό ξύλο με διακοσμητικό θέμα από την εκκλησιαστική ξυλογλυπτική.</p> <p>** Δημιουργία εξωφύλλου δίσκου μουσικής ή CD.</p> <p>** Επιλογή χρωματισμών πάνω σε φωτοτυπία μιας εικόνας εσωτερικού χώρου (π.χ. παιδικό δωμάτιο ή καθιστικό).</p> <p>** Σχεδιασμός και διακόσμηση βιβλιοθήκης.</p> <p>** Αισθητικές λύσεις και παρεμβάσεις με σχέδια ή μακέτες.</p> <p>** Δημιουργία δισδιάστατης (από χαρτόκουτα) μακέτας σκηνικού, αφού μελετηθεί η περιγραφή του στην εισαγωγή θεατρικού κειμένου.</p> <p>** Σχεδιασμός ή και κατασκευή της μάσκας.</p> <p>** Επιλογή θεατρικού σκηνικού σε σχέση με σχολικές γιορτές ή με άλλα μαθήματα.</p>
5^{ος} Άξονας: “Ιστορία τέχνης – Τεχνοτροπίες - Καλλιτέχνες”		
<p>Προσδιορίζουν την ιστορική περίοδο, και τον τόπο δημιουργίας, καθώς και στοιχεία τεχνοτροπίας ενός χαρακτηριστικού έργου που τους είναι γνωστό.</p> <p>Διακρίνουν σε ένα χαρακτηριστικό έργο τέχνης τις εμφανείς επιδράσεις που έχει δεχτεί.</p> <p>Συγκρίνουν έργα διαφορετικών εποχών ή πολιτισμών.</p>	<p>Χαρακτηριστικά έργα τέχνης διαφόρων ιστορικών περιόδων, πολιτισμών, τεχνοτροπιών</p> <p>Βυζαντινή τέχνη</p> <p>Αναγέννηση</p> <p>Εξωευρωπαϊκή τέχνη</p> <p>Προκολομβιανή</p>	<p>* Διδασκαλία εισαγωγικών στοιχείων της ιστορίας της Τέχνης με έμφαση στα μορφολογικά στοιχεία</p> <p>** Χρήση βιβλίων ιστορίας Τέχνης από τη σχολική βιβλιοθήκη.</p> <p>** Τα παιδιά μαθαίνουν να κρατούν γραπτές σημειώσεις με ιστορικά στοιχεία, με παρατηρήσεις και με σκέψεις τους για περιόδους της τέχνης, για έργα και για καλλιτέχνες και να γράφουν τις εντυπώσεις τους από μια επίσκεψη σε μουσείο ή σε πινακοθήκη.</p>

<p>Κατανοούν τη <i>συνέχεια των εικαστικών τεχνών από εποχή σε εποχή.</i></p> <p>Αναγνωρίζουν τη σπουδαιότητα της βυζαντινής τέχνης ως ελληνικής θρησκευτικής τέχνης.</p> <p>Αναγνωρίζουν λίγα έργα και το όνομα ορισμένων κορυφαίων καλλιτεχνών της ιταλικής Αναγέννησης.</p> <p>Αναγνωρίζουν λίγα εξωευρωπαϊκά έργα τέχνης και να σέβονται την τέχνη κάθε πολιτισμού.</p> <p>Αναγνωρίζουν το όνομα και ένα αντιπροσωπευτικό έργο λίγων κορυφαίων μοντέρνων καλλιτεχνών.</p> <p>Αναγνωρίζουν, κατανοούν και εκτιμούν ορισμένες εκδηλώσεις της μοντέρνας τέχνης.</p> <p>Ενοποιούν και να συγκρίνουν διάφορες περιόδους της τέχνης με αφορμή ένα συγκεκριμένο θέμα.</p>	<p><i>Ιαπωνική</i></p> <p><i>Αναφορές στη Μοντέρνα και Σύγχρονη τέχνη</i></p> <p><i>Θεματική Ιστορία Τέχνης</i></p> <p><i>Τοπίο</i></p> <p><i>Ανθρώπινο σώμα</i></p> <p><i>Νεκρές φύσεις</i></p>	<p>** Αναγνώριση διαφόρων επιδράσεων όπως: κοινωνικών, θρησκευτικών, πολιτικών κ.ά.</p> <p>** Δημιουργία έργου με σύγχρονο θέμα με την ενσωμάτωση στοιχείων από διαφορετικούς πολιτισμούς.</p> <p>* Ιδιαίτερη έμφαση στη μελέτη της βυζαντινής θρησκευτικής τέχνης από εκκλησίες, τοιχογραφίες, εικόνες, ψηφιδωτά, σκεύη.</p> <p>** Σύγκριση μιας σταυρόσχημης και μιας βασιλικής εκκλησίας.</p> <p>** Σύντομες αναφορές σ' ένα-δύο έργα ζωγραφικής, γλυπτικής και αρχιτεκτονικής.</p> <p>** Σύντομες αναφορές σ' ένα-δύο έργα διάφορων πολιτισμών και εποχών με παρουσίαση των κύριων γνωρισμάτων τους.</p> <p>** Σύντομες αναφορές σε λίγα έργα μοντέρνων και σύγχρονων καλλιτεχνών (δίνεται έμφαση στην κατανόησή τους).</p> <p>** Προσέγγιση της απόδοσης του φυσικού και του δομημένου τοπίου σε διάφορες εποχές ή τεχνотρόπιες.</p> <p>** Προσέγγιση της διαφορετικότητας στη παρουσίαση και στη χρήση του ανθρώπινου σώματος σε διάφορες εποχές ή τεχνотρόπιες.</p> <p>** Προσέγγιση του θέματος της νεκρής φύσης μέσα από διαφορετικά έργα.</p>
6^{ος} Άξονας: "Αισθητική – Κριτική – Ανάλυση έργου"		
<p>Χρησιμοποιούν με ευχέρεια στον προφορικό και στο γραπτό λόγο όλους τους απαραίτητους όρους για τις καλλιτεχνικές δραστηριότητές τους.</p>	<p><i>Ορολογία Τέχνης</i></p>	<p>** Οι μαθητές κρατούν ορισμένες σύντομες σημειώσεις για ορολογία, ανάλυση, απόψεις, ιδέες κτλ.</p> <p>** Ανάλυση έργων που αφορούν τις άλλες ενότητες, όπως Ιστορία Τέχνης, μορφικά στοιχεία κ.ά.</p>
<p>Περιγράφουν με λεπτομέρειες αυτό που βλέπουν σε ένα έργο.</p> <p>Προσδιορίζουν και χαρακτηρίζουν με επίθετα τα κύρια μορφικά στοιχεία του.</p> <p>Σχολιάζουν απλά το περιεχόμενο, το νόημα ή το μήνυμα ενός χαρακτηριστικού έργου.</p> <p>Εκφράζουν τη γνώμη τους για έργα και επιχειρηματολογούν για την ορθότητα τους.</p> <p>Κατανοούν απλά κείμενα για την τέχνη.</p> <p>Κρίνουν το έργο τους προσδιορίζοντας τα θετικά στοιχεία και τις πιθανές αδυναμίες του.</p> <p>Αποδέχονται την κριτική των άλλων για το έργο τους.</p> <p>Συμμετέχουν ευχαρίστως σε συζητήσεις γύρω από την τέχνη.</p> <p>Διακρίνουν ορισμένα χαρακτηριστικά που προσδιορίζουν το έργο τέχνης.</p> <p>Αναγνωρίζουν τη σπουδαιότητα και την αναγκαιότητα των τεχνών για τον άνθρωπο και την κοινωνία.</p>	<p><i>Ανάλυση έργου</i></p> <p><i>περιγραφική</i></p> <p><i>μορφολογική</i></p> <p><i>περιεχομένου, νοήματος</i></p> <p><i>προτιμήσεις, κρίσεις</i></p> <p><i>Κριτικά κείμενα</i></p> <p><i>Αξιολόγηση και αυτοαξιολόγηση</i></p> <p><i>Η σπουδαιότητα της τέχνης</i></p> <p><i>Τέχνη και Θρησκεία</i></p> <p><i>Τέχνη και Ηθική</i></p>	<p>** Ανάλυση μορφής και περιεχομένου.</p> <p>** Διευκόλυνση της ανάλυσης δίνοντας στα παιδιά πολλαπλές απαντήσεις σε κάθε ερώτηση. Τα παιδιά επιλέγουν αυτή που θεωρούν ορθή.</p> <p>* Δίνουμε στα παιδιά αξιολογικές κλίμακες με πολλαπλές απαντήσεις και επιλέγουν αυτή που θεωρούν ορθή.</p> <p>* Μελέτη ορισμένων χαρακτηριστικών, απλών, σύντομων και κατανοητών κειμένων με σχόλια για έργα τέχνης ή για ζητήματα τέχνης από καλλιτέχνες ή από θεωρητικούς.</p> <p>** Ανοιχτές συζητήσεις στην τάξη για το έργο του κάθε παιδιού.</p> <p>** Διδασκαλία στοιχειώδους αισθητικής υπό μορφή ελεύθερης συζήτησης για τα χαρακτηριστικά της τέχνης και την αναγκαιότητά της. Οι συζητήσεις γίνονται είτε προγραμματισμένα είτε όχι, εφόσον δοθεί ευκαιρία.</p> <p>** Διαχωρισμός θρησκευτικής - κοσμικής τέχνης, πώς εκφράζονται οι θρησκευτικές πεποιθήσεις σε έργα τέχνης διαφόρων εποχών (Ιστορία, Θρησκευτικά, Μουσική, Θέατρο).</p> <p>** Συζήτηση για την τέχνη: η τέχνη διαπνέεται από το ωραίο, το καλό, το ηθικό, το θετικό.</p> <p>** Σχόλια και αρνητικές παρατηρήσεις για τηλεοπτικά έργα βίας.</p>

Απαιτούμενος Χρόνος

Ο εκπαιδευτικός σε κάθε ωριαίο μάθημα ή σε κάθε ενότητα μαθημάτων επιλέγει κατά την κρίση του και συνδυάζει διάφορους άξονες περιεχομένων και στόχους. Στην ετήσια κατανομή του χρόνου του μαθήματος πρέπει να επιτυγχάνεται μια σχετική ισορροπία στην επιλογή των αξόνων περιεχομένων και των στόχων.

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Θέμα: Η πόλη μας. Συνθετική εργασία όπου εξετάζονται η σχέση του ανθρώπου με το χώρο, χώροι που σχετίζονται με τον πολιτισμό όπως μνημεία, μουσεία, καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, λαϊκή τέχνη, ιστορικά στοιχεία και τοπική ιστορία. Περιλαμβάνει ακόμα μελέτη και παρουσίαση σχετικών λογοτεχνικών έργων και δημιουργία λογοτεχνικών έργων σχετικών με ναούς, θρησκευτικές παραδόσεις, τον πολιούχο άγιο, οικολογία και λαϊκή τέχνη. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος, Πολιτισμός. **Προεκτάσεις** στη Γεωγραφία, Ιστορία, Λογοτεχνία, Θρησκευτικά, Οικιακή Οικονομία.

Θέμα: Η αισθητική της κίνησης. Εκπόνηση συνθετικής εργασίας για την τέχνη και τους δημιουργούς της δεκαετίας του '30 στην Ελλάδα. Περιλαμβάνει τη μελέτη και παρουσίαση έργων του Ρίτσου, Σεφέρη, Ελύτη, Εγγονόπουλου κ.ά., παρουσίαση ανάλογων έργων των Τσαρούχη, Γκίκα, Μόραλη κ.ά. και δημιουργία μαθητικών έργων, ακρόαση και μελέτη έργων συνθετών όπως ο Καλομοίρης, ο Βάρβογλης κ.ά. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Πολιτισμός, Αλληλεπίδραση. **Προεκτάσεις** στην Ιστορία, Λογοτεχνία, Μουσική, Θέατρο.

Θέμα: Πολιτισμός και Διατροφή. Συνθετική εργασία για τη σχέση των διαφόρων κοινωνικών ομάδων, πολιτισμών και εποχών με τη διατροφή ως κουλτούρα, τις διατροφικές συνήθειες και ανάγκες και τους παράγοντες που επιδρούν. Διερεύνηση θεμάτων όπως: θρεπτικές ουσίες, λίπη, διαίτες, κοινωνικές και πολιτικές επιδράσεις, διατροφή – τρόφιμα, διαφήμιση, καταναλωτισμός, σχετικά ιστορικά έργα τέχνης, διατροφή και θρησκείες π.χ. νηστείες, λογοτεχνικά κείμενα σχετικά με το θέμα. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Πολιτισμός, Παράδοση, Επιδόραση, Εξάρτηση. **Προεκτάσεις** στη Χημεία, Οικιακή Οικονομία, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Εικαστικά, Θρησκευτικά, Γεωγραφία, Λογοτεχνία.

Διαθεματικότητα στα γνωστικά αντικείμενα

Ιστορία: Τέχνη των ψηφιδωτών, νωπογραφία, αγιογραφία, τέχνη του Ισλάμ, ανεικονική τέχνη.

Μαθηματικά: Πυραμίδα, κύλινδρος, κώνος, σφαίρα.

Φυσική: Μέτρο, μέτρηση, ζυγός, ακτινοβολία, φως.

Χημεία: Σύμβολα, τεχνολογία, Λαύριο, ρύπανση των νερών και του αέρα.

Γεωγραφία: Πόλεις της Ευρώπης, Μεσογειακοί λαοί, Βαλκάνια.

Θρησκευτικά: Ιησούς, Θαύματα, Πάθη, Ανάσταση.

Αρχαία ελληνική Γραμματεία: Ηρόδοτος, Πέρσες, Περσικοί πόλεμοι, Λαοί Ανατολής.

Νεοελληνική Γλώσσα και Γραμματεία: Κριτική αποτίμηση, αξιολόγηση, καταλληλότητα λεξιλογίου, λογική αιτιολόγηση.

Λογοτεχνία: Επτανησιακή σχολή, Γενιά του '30.

Ξένες γλώσσες: Ξενόγλωσσοι όροι.

Μουσική: Μουσική από χώρες της Λατινικής και Κεντρικής Αμερικής, Ασίας, Ελλάδας, μορφή, μοτίβο.

Οικιακή οικονομία: Ελληνική Λαϊκή Τέχνη, κατανάλωση, τρόφιμα, οικολογία.

Φυσική αγωγή: Αισθητική της κίνησης, σύγχρονη κολύμβηση, χορός.

ΤΑΞΗ Γ'

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες-οδηγίες
1^{ος} Άξονας: "Σύνθετα υλικά, Μέσα, Τεχνικές"		
Οι μαθητές επιδιώκεται να: Σχεδιάζουν και να ζωγραφίζουν με αυξανόμενη ικανότητα και ευαισθησία. Χρησιμοποιούν τρεις τουλάχιστον διαφορετικές τεχνικές και να αποδίδουν απλές χρωματικές ποιότητες με τόνους και με αποχρώσεις. Χρησιμοποιούν με ευχέρεια όλα τα απαραίτητα γεωμετρικά όργανα. Χρησιμοποιούν το χαρτί ως χρωματική επιφάνεια και ως κατασκευαστικό μέ-	Υλικά σχεδίου και ζωγραφικής Γεωμετρικά όργανα Χαρτόνια, χαρτιά διάφορα Φωτογραφική μηχανή Βίντεο Η/Υ υπολογιστής Πειραματισμοί Οργάνωση, μέθοδος	* Επιλογή και εκμάθηση των υλικών, των μέσων και των τεχνικών που θα χρησιμοποιηθούν για τις προτεινόμενες στον τέταρτο άξονα, μορφές των εικαστικών τεχνών. * Οργάνωση εργαστηρίου. * Εκτός από τα κοινά για όλους τους μαθητές υλικά γίνεται ενημέρωση για ποικίλα άλλα υλικά σχεδίου και ζωγραφικής, ώστε να μπορούν να επιλέγουν ό,τι τυχόν τους ενδιαφέρει. ** Χρήση κατάλληλων γεωμετρικών οργάνων ανάλογα με το προτεινόμενο θέμα.

<p>σο.</p> <p>Χρησιμοποιούν σύγχρονα μέσα παραγωγής εικόνας.</p> <p>Πειραματίζονται με νέα υλικά και μέσα.</p> <p>Οργανώνουν την πορεία των έργων τους.</p> <p>Επιλέγουν το κατάλληλο υλικό για τη μορφοποίηση της ιδέας τους και χρησιμοποιούν με ευχέρεια τα κατάλληλα εργαλεία.</p> <p>Ερευνούν διάφορες πηγές και να επιλέγουν τεχνικές, τις οποίες να δοκιμάζουν σε έργα τους.</p>	<p><i>Ποικίλα υλικά και εργαλεία</i></p> <p><i>Πηγές</i></p>	<p>** Χαρτόνια και χαρτιά για σχέδια, μακέτες και κατασκευές.</p> <p>** Εκμάθηση της χρήσης της σύγχρονης τεχνολογίας στην παραγωγή εικόνας με διάφορους τρόπους, και της χρήσης λογισμικού για σχέδιο και ζωγραφική, εφόσον υπάρχουν στη διάθεση των μαθητών.</p> <p>** Παροχή και χρήση ποικίλων και πρωτότυπων υλικών και μέσων.</p> <p>** Χρήση ποικίλων υλικών, όπως: σύρματος, ξύλου, γύψου, φύλλου χαλκού, φύλλου αλουμινίου, χαντρών, κολλών, πλαστικών, άχρηστων υλικών.</p> <p>** Ασκήσεις με διάφορες τεχνικές.</p>
2^{ος} Άξονας: "Μορφικά στοιχεία"		
<p>Μορφοποιούν τα έργα τους χρησιμοποιώντας ποικίλα μορφικά στοιχεία.</p> <p>Επιχειρούν τον προσδιορισμό του φωτός των έργων τους και τη φωτοσκίαση με λίγους τόνους.</p> <p>Διακρίνουν τη δομή και τη σύνθεση σ' ένα έργο τέχνης.</p> <p>Προσέχουν τη σύνθεση του έργου τους.</p> <p>Χρησιμοποιούν στα έργα τους μορφικά στοιχεία με τέτοιο τρόπο, ώστε να δίνουν την ψευδαίσθηση της κίνησης, της έντασης, της δυναμικής.</p> <p>Προσθέτουν το στοιχείο της πραγματικής κίνησης σε εικαστικά έργα.</p> <p>Αποδίδουν ευκρινώς τον όγκο, το χώρο και το βάθος με ποικίλους τρόπους.</p> <p>Κατανοούν ορισμένα χαρακτηριστικά μορφικά στοιχεία της φωτογραφικής και της κινηματογραφικής γλώσσας.</p>	<p><i>Φως</i></p> <p><i>Φωτοσκιάσεις</i></p> <p><i>Σύνθεση – δομή</i></p> <p><i>Κίνηση</i></p> <p><i>Δυναμική</i></p> <p><i>Ένταση</i></p> <p><i>Όγκος</i></p> <p><i>Χώρος</i></p> <p><i>Βάθος</i></p> <p><i>Αναφορά σε λίγα μορφικά στοιχεία της φωτογραφίας, του βίντεο, του κινηματογράφου</i></p>	<p>* Συμπλήρωση της διδασκαλίας των μορφικών στοιχείων με κατάλληλα παραδείγματα από έργα τέχνης, με ασκήσεις και με εφαρμογή σε έργα των μαθητών.</p> <p>δημιουργία έργων με διαφορετικούς φωτισμούς.</p> <p>** Χρησιμοποίηση θερμών - ψυχρών χρωμάτων στις σκίες.</p> <p>* Οργάνωση της εικόνας.</p> <p>* Διδασκαλία και εφαρμογή στοιχείων σύνθεσης, όπως: ισορροπίας χρώματος, σχήματος, φωτός, υψής.</p> <p>** Ασκήσεις μεταφοράς εννοιών του φυσικού κόσμου σε εικαστικό έργο (Φυσική, Χημεία, Βιολογία).</p> <p>* πραγματική κίνηση σε μομπίλ, σε κατασκευές ή σε βίντεο.</p> <p>** Ασκήσεις και έργα με έμφαση στον όγκο, στο χώρο, στο βάθος (Γεωμετρία).</p> <p>* Πρώτη επαφή με μορφικά στοιχεία: πλάνο, χρόνος, (διάρκεια) μοντάζ, ήχος, οπτική γωνία, κίνηση μηχανής, κίνηση εικόνας.</p>
3^{ος} Άξονας: "Θέμα – Περιεχόμενο - Νόημα"		
<p>Αντλούν ιδέες από ποικίλα ερεθίσματα.</p> <p>Προσδίδουν στο έργο τους περιεχόμενο και νόημα.</p> <p>Μεταδίδουν ένα μήνυμα μέσα από το έργο τους.</p> <p>Αντιλαμβάνονται ότι η δημιουργία ενός εντύπου μπορεί να έχει αισθητική διάσταση.</p> <p>Σχολιάζουν και να προτείνουν ορισμένους τρόπους ένδυσης.</p> <p>Εμπνέονται από τις εκφραστικές και τις επικοινωνιακές δυνατότητες των σύγχρονων μέσων και να βρίσκουν κατάλληλα θέματα για να τα αποδώσουν με τη χρήση τους.</p> <p>Αντλούν ιδέες από τη μοντέρνα τέχνη και να δημιουργούν έργα με συγκεκριμένη τεχνολογία.</p> <p>Επιλέγουν οι ίδιοι το θέμα τους.</p>	<p><i>Θέματα από:</i></p> <p><i>Συνθέσεις αντικειμένων, τοπία, φωτογραφίες, γεγονότα, αθλητισμό, αυτοκίνητα</i></p> <p><i>Θέματα από γραφιστική</i></p> <p><i>Θέματα από μόδα</i></p> <p><i>Θέματα κατάλληλα για φωτογραφίες, βίντεο ή Η/Υ</i></p> <p><i>Θέματα:</i></p> <p><i>ρομαντικά</i></p> <p><i>ιμπρεσιονιστικά</i></p> <p><i>υπερρεαλιστικά</i></p> <p><i>ανεικονικά</i></p> <p><i>ελεύθερα θέματα</i></p>	<p>* Πρόταση δημιουργικής πορείας του μαθητικού έργου: α) ιδέα, β) έρευνα σε έργα καλλιτεχνών με το ίδιο θέμα, γ) επιλογή μέσου, δ) πραγματοποίηση</p> <p>** Δημιουργία σειράς έργων με το ίδιο αντικείμενο.</p> <p>** Γραφιστική όπως: γράμματα και αριθμοί, στήσιμο σελίδας, εξώφυλλα, αφίσες εμπορικές ή πολιτιστικές κ.ά.</p> <p>** Σκαρίφημα ενός πρωτότυπου ενδύματος ή υποδήματος.</p> <p>** Θέματα όπως: ρεπορτάζ, στιγμιότυπα, διηγήσεις, απλά σενάρια κ.ά.</p> <p>** Μελέτη μοντέρνων έργων, κατανόηση των ιδιαίτερων στοιχείων που προσδιορίζουν την τεχνολογία (ύφος) τους και εφαρμογή σε έργα μαθητών.</p>

4 ^{ος} Άξονας: "Μορφές εικαστικών και εφαρμοσμένων τεχνών"		
<p>Δημιουργούν εικόνες με αύξουσα ευχέρεια.</p> <p>Σχεδιάζουν εκ του φυσικού μια σύνθεση αντικειμένου με πιστότητα.</p> <p>Προσχεδιάζουν, να υλοποιούν, να βελτιώνουν, ύστερα από συζητήσεις και να εκθέτουν ένα έργο τους.</p> <p>Ζωγραφίζουν επιλέγοντας από διάφορες τεχνικές την καταλληλότερη για την ιδέα τους.</p> <p>Χρησιμοποιούν μια εικόνα, για να προβάλουν ένα συγκεκριμένο μήνυμα.</p> <p>Κατανοούν τις διαφορές και τις ομοιότητες των Καλών και των Εφαρμοσμένων Τεχνών.</p> <p>Προτείνουν ενδυματολογικές ιδέες.</p> <p>Δημιουργούν μικροσυνθέσεις από διάφορα υλικά οι οποίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως κόσμημα.</p> <p>Δημιουργούν τέχνη χρησιμοποιώντας σύγχρονα μέσα παραγωγής εικόνας.</p> <p>Δημιουργούν αισθητικές μορφές στο χώρο συνδυάζοντας και συναρμολογώντας άχρηστα αντικείμενα.</p> <p>Παρεμβαίνουν αισθητικά στο χώρο του σχολείου ή της γειτονιάς.</p>	<p>Σχέδιο</p> <p>Ζωγραφική</p> <p>Σχέδιο γραφιστικής</p> <p>Αφίσες</p> <p>Βιομηχανικό σχέδιο (ντιζάιν)</p> <p>Σχέδιο μόδας</p> <p>Κόσμημα</p> <p>Φωτογραφία</p> <p>- βίντεο</p> <p>- ψηφιακή εικόνα</p> <p>Πολυμέσα</p> <p>Ασαμπλάζ</p> <p>Παρεμβάσεις στο χώρο</p> <p>Έντυπο</p> <p>Σχεδιασμός ρούχων</p>	<p>** Δημιουργία έργων δύο και τριών διαστάσεων και έργων με κίνηση.</p> <p>** Δημιουργία έργων ποικίλων μορφών και τεχνικών.</p> <p>* Χρήση προσχεδίων και σημειώσεων.</p> <p>** Έκθεση των έργων.</p> <p>** Στήσιμο εντύπων.</p> <p>** Δημιουργία εικονογραφημένου βιβλίου - ομαδική εργασία.</p> <p>** Δημιουργία αφίσας με πολιτιστικό ή με εμπορικό μήνυμα.</p> <p>** Συνδυασμός εικόνας και γραμμάτων με αισθητικό αποτέλεσμα.</p> <p>** Σχεδιασμός προτάσεων για την αισθητική βελτίωση απλών εμπορικών προϊόντων π.χ. (επέμβαση στη φωτιστικότητα της εικόνας μιας καρέκλας).</p> <p>** Σκαρίφημα ενός πρωτότυπου ενδύματος ή υποδήματος (π.χ. μια αποκριτική στολή).</p> <p>** Σχέδιο ή κατασκευή παραδοσιακού ή μοντέρνου κοσμήματος.</p> <p>** Συνδυασμός φωτογραφιών, φωτοτυπιών, ψηφιακών εικόνων, προβολών, κ.ά. σε ενιαίο αισθητικό αποτέλεσμα.</p> <p>** Δημιουργία τοιχογραφιών, αναγλύφων, κατασκευή ή συναρμογή μεγάλου μεγέθους, διακοσμήσεις, δένδροφυτεύσεις.</p>
5 ^{ος} Άξονας: "Ιστορία τέχνης και πολιτισμού, Τεχνοτροπίες - Καλλιτέχνες"		
<p>Προσδιορίζουν την ιστορική περίοδο και τον τόπο δημιουργίας, καθώς και τα στοιχεία τεχνοτροπίας ενός χαρακτηριστικού έργου που του είναι γνωστό και με βάση αυτό να αναγνωρίζουν παρόμοια άγνωστα έργα.</p> <p>Διακρίνουν σε ένα έργο τέχνης θρησκευτικές, κοινωνικές, πολιτικές και διαπολιτισμικές επιδράσεις και κλιματολογικές επιρροές.</p> <p>Κάνουν συγκρίσεις αντιπαραθέτοντας έργα διαφορετικών εποχών και να εντοπίζουν ομοιότητες και διαφορές.</p> <p>Κατανοούν τη συνέχεια των εικαστικών Τεχνών.</p> <p>Γνωρίζουν λίγα έργα και το όνομα ορισμένων κορυφαίων καλλιτεχνών του 19ου και 20ού αιώνα.</p> <p>Γνωρίζουν, να κατανοούν και να εκτιμούν ορισμένες εκδηλώσεις της μοντέρνας τέχνης.</p> <p>Γνωρίζουν τα βασικά χαρακτηριστικά ορισμένων μοντέρνων τεχνοτροπιών.</p> <p>Εμβαθύνουν, να ενοποιούν και να συγκρίνουν διάφορες περιόδους της τέχνης με αφορμή ένα συγκεκριμένο θέμα.</p>	<p>18^{ος} - 19^{ος} αιώνας</p> <p>Μπαρόκ</p> <p>Νεοκλασικισμός</p> <p>Ρομαντισμός</p> <p>Ιμπρεσιονισμός</p> <p>20^{ός} αιώνας (έως το 1930)</p> <p>Κυβισμός</p> <p>Σουρεαλισμός</p> <p>Εξπρεσιονισμός</p> <p>Αναφορές στη σύγχρονη Τέχνη</p> <p>Θεματική Ιστορία Τέχνης</p> <p>Το περιβάλλον</p> <p>Τα ανεικονικά έργα</p>	<p>* Έμφαση στα μορφολογικά στοιχεία του έργου τέχνης.</p> <p>* Χρήση βιβλίων ιστορίας Τέχνης, άρθρων, καταλόγων εκθέσεων (πηγές).</p> <p>* Χρήση σημειώσεων.</p> <p>** Σύνδεση έργων με μεγάλα ιστορικά γεγονότα, εφόσον αυτά είναι καθοριστικά στην τεχνοτροπία ή στη θεματολογία.</p> <p>* Έμφαση στην τέχνη του 20ού αιώνα και σε έργα ορισμένων κορυφαίων καλλιτεχνών.</p> <p>* Σύντομες αναφορές σε έργα ζωγραφικής, γλυπτικής και αρχιτεκτονικής.</p> <p>* Σύντομες αναφορές σε ένα-δύο σύγχρονα έργα για την κατανόηση της συνέχειας του μοντέρνου προβληματισμού</p> <p>* αναφορές στην ελληνική τέχνη της αντίστοιχης περιόδου (σχολή Μονάχου κ.ά.).</p> <p>** Συγγραφή από τους μαθητές ενός σύντομου άρθρου για ένα έργο, έναν καλλιτέχνη, μια τεχνοτροπία ή μια Περίοδο.</p> <p>* Αναφορά στην έννοια του περιβάλλοντος χώρου στη ζωγραφική, στη γλυπτική, στην αρχιτεκτονική μέχρι τα «περιβάλλοντα» ως σύγχρονη εικαστική μορφή.</p> <p>** Ανεικονικά έργα από τα πρωτόγονα μέχρι τον αφηρημένο εξπρεσιονισμό και τις κατα-</p>

		σκευές, με λίγα χαρακτηριστικά έργα - παραδείγματα.
6^{ος} Άξονας: "Αισθητική – Κριτική, Θεωρία τέχνης – Ανάλυση έργου"		
Χρησιμοποιούν με ευχέρεια στον προφορικό και στο γραπτό λόγο όλους τους απαραίτητους όρους για τις καλλιτεχνικές δραστηριότητές τους, να γνωρίζουν τη σημασία τους. Περιγράφουν με λεπτομέρειες ένα έργο, να προσδιορίζουν με χαρακτηρισμούς και με επίθετα τα μορφικά στοιχεία του. Κατανοούν και να σχολιάζουν το περιεχόμενο, το νόημα, το μήνυμα ενός έργου και να το ερμηνεύουν. Κατανοούν και να σχολιάζουν απλά κείμενα για την τέχνη. Κρίνουν τα έργα τους, τα έργα των συμμαθητών τους και έργα τέχνης επιχειρηματολογώντας. Συμμετέχουν ευχαρίστως σε συζητήσεις γύρω από την τέχνη, έχουν απόψεις και τις υποστηρίζουν. Εξηγούν πώς το ίδιο θέμα αποδίδεται με διαφορετικά μέσα στις διάφορες τέχνες. Εξηγούν απλά τον επικοινωνιακό χαρακτήρα του έργου τέχνης. Εξηγούν απλά τη σχέση της τέχνης με διάφορες εκδηλώσεις του ανθρώπου.	Ορολογία τέχνης Ανάλυση και ερμηνεία έργου τέχνης επιδράσεις συγκρίσεις Κριτική-αξιολόγηση Αισθητικές αξίες και ποιότητες Ομοιότητες και διαφορές των Καλών Τεχνών Σχέση δημιουργού, έργου και θεατή Σχέση τέχνης και καθημερινής ζωής Σχέση τέχνης και ιδεολογίας	** Χρήση σύντομων σημειώσεων. ** Ανάλυση έργων που σχετίζονται με τις υπόλοιπες ενότητες. ** Συστηματική ανάλυση έργου. ** Σύντομη γραπτή ερμηνεία μετά από ανάλυση ενός έργου στη τάξη. ** Συγκρίσεις έργων του ίδιου καλλιτέχνη ή του ίδιου ύφους ή της ίδιας ή άλλης εποχής. ** Κείμενα τέχνης, κατανοητές κριτικές, άρθρα, παρουσιάσεις έργων ή εκθέσεων σε εφημερίδες, περιοδικά, καταλόγους. ** Συγγραφή από τους μαθητές ενός σύντομου άρθρου με την εντύπωσή τους από μια έκθεση έργων τέχνης. ** Διδασκαλία στοιχειώδους αισθητικής υπό μορφή ελεύθερων ή οργανωμένων συζητήσεων για τα χαρακτηριστικά της τέχνης και αργότερα για τις σχέσεις της με άλλες εκδηλώσεις του ανθρώπου. * Απλοί ορισμοί αισθητικών αξιών, όπως το ωραίο και το υψηλό, με κατανοητά παραδείγματα από έργα τέχνης και από τη φύση. * Το κοινό και ο δημιουργός επικοινωνούν μέσα από το έργο τέχνης και την αισθητική εμπειρία. ** Ανάδειξη του ρόλου της τέχνης στη ζωή μέσα από το τραγούδι, το χορό, τον κινηματογράφο, την ποίηση. * Το έργο τέχνης συχνά εκφράζει εμφανώς συγκεκριμένη ιδεολογία.

Απαιτούμενος Χρόνος

Ο εκπαιδευτικός σε κάθε ωριαίο μάθημα ή σε κάθε ενότητα μαθημάτων επιλέγει κατά την κρίση του και συνδυάζει διάφορους άξονες περιεχομένων και στόχους. Στην ετήσια κατανομή του χρόνου του μαθήματος θα πρέπει να υπάρχει τελικώς μια σχετική ισορροπία στην επιλογή των αξόνων περιεχομένων και των στόχων.

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Θέμα: Μηχανές. Συνθετική εργασία για ενός είδους μηχανή ή μηχανισμό, για ομάδες μηχανών ή γενικώς για μηχανές (συγκρίσεις, πλεονεκτήματα, σχέσεις με τον άνθρωπο και με τη φύση, εργονομία, κοινωνικές επιδράσεις, επιπτώσεις κ.ά.) με δραστηριότητες σχετικές με τους νόμους στους οποίους βασίζεται η λειτουργία των μηχανών, απλό σχεδιασμό και μελέτη κατασκευής και λειτουργίας, απλές μαθηματικές επεξεργασίες - εφαρμογές, ιστορική διάσταση και εξέλιξη, κοινωνικές μεταβολές, ντιζαίν, κατασκευές, έργα τέχνης με μηχανές, πληροφορίες, επεξεργασία, μεταφράσεις, ξενόγλωσσους όρους. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Πολιτισμός, μεταβολή, κοινωνία, οργάνωση, σύστημα. **Προεκτάσεις** στη Φυσική, Μαθηματικά, Ιστορία, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Ιστορία, Πληροφορική, Ξένες Γλώσσες.

Θέμα: Εικαστικά επαγγέλματα. Συνθετική εργασία για επαγγέλματα, όπως του γραφίστα, γλύπτη, αγιογράφου, φωτογράφου κ.τ.λ. κάτω από κοινωνική, οικονομική, ιστορική ή άλλη διάσταση. Η εργασία μπορεί να περιλαμβάνει συνεντεύξεις, επισκέψεις, φωτογραφίες, διερευνήσεις, παραγωγή κειμένων, παρουσιάσεις, εκθέσεις κ.ά. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** άτομο - κοινωνία, πολιτισμός, παράδοση, οργάνωση, εξάρτηση κλπ. **Προεκτάσεις** στο ΣΕΠ, Πληροφορική, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή.

Θέμα: Μοντέλα και μοντελοποίηση. Σχεδιασμός και κατασκευή μοντέλων και εποπτικών υλικών για την προσέγγιση διάφορων θεμάτων. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Αλληλεπίδραση, εξάρτηση, σύστημα, νόμος κλπ. **Προεκτάσεις** στη Φυσική, Βιολογία (διδασκαλία εννοιών που διευκολύνονται από μοντελοποίηση) και Καλλιτεχνικά (Εικαστικά) (για το σχεδιασμό και την κατασκευή).

Θέμα: Σχέσεις τεχνών. Συνθετικές εργασίες με πολύπλευρη επεξεργασία δύο ή περισσότερων μορφών τέχνης με κοινό θέμα - περιεχόμενο (π.χ. παραδοσιακός γάμος, αγάπη, ιδανικά, πόλεμος για την ελευθερία, σχολική γιορτή κ.τ.λ.). Μορφές τέχνης είτε από μαθήματα είτε από δραστηριότητες όπως "Λογοτεχνία", "Εικαστικά", "Μουσική",

"Χορός", "Θέατρο", "Τραγούδι", "Κινηματογράφος". **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Πολιτισμός, Αλληλεπίδραση, κλπ. **Προεκτάσεις** στη Λογοτεχνία, Μουσική, Θέατρο.

Διαθεματικότητα στα γνωστικά αντικείμενα

Ιστορία: Μπαρόκ, Κλασικισμός, Ρομαντισμός, 20ος αιώνας.

Μαθηματικά: Συμμετρία, στροφή, αναλογία.

Βιολογία: Υγεία, κάπνισμα, αλκοόλ, νερό.

Φυσική: Μηχανές, κίνηση, δυνάμεις, βάρος.

Σ.Ε.Π.: Γραφίστας, φωτογράφος, γλύπτης.

Ξένες γλώσσες: Επεξεργασία ξενόγλωσσου κειμένου με θέμα από τις Εικαστικές Τέχνες (επίσκεψη μουσείου, πόλης κ.τ.λ.), ξενόγλωσσοι όροι (π.χ. impressionism).

Θρησκευτικά: Η Εκκλησία, το κάλλος.

Νεοελληνική γλώσσα και Γραμματεία: Κατανόηση κειμένου, περιγραφή και ανάλυση έργου, προφορική έκφραση, παραγωγή γραπτών κειμένων.

Πληροφορική: Λογισμικό για σχέδιο και ζωγραφική.

Μουσική: Ρομαντισμός, Ιμπρεσιονισμός, ρυθμός, χρώμα.

Κοινωνική και πολιτική αγωγή: Περιβάλλον, κουλτούρα - υποκουλτούρα, κοινωνικές μεταβολές, κοινωνικά προβλήματα, Green Peace.

Φυσική αγωγή: Ρυθμική, ενόργανη, καλλιτεχνική γυμναστική.

3. Διδακτική μεθοδολογία

Τα "Εικαστικά" είναι ένα πολύπλευρο και πολυδιάστατο μάθημα, που απαιτεί δραστήριο και δημιουργικό εκπαιδευτικό, αλλά και μαθητές με τα ίδια χαρακτηριστικά.

Ο εκπαιδευτικός Τέχνης οφείλει να προγραμματίζει τις ετήσιες δραστηριότητες εντός και εκτός της τάξης, να προγραμματίζει εγκαίρως τις ενότητες μαθημάτων με κοινό θέμα και να προετοιμάζει κάθε μάθημα. Επίσης, θα πρέπει να έχει υπόψη του τα Προγράμματα Σπουδών των προηγούμενων και των επόμενων τάξεων, ώστε να υπάρχει συνέχεια και οργανική ενότητα από χρονιά σε χρονιά στη διδασκαλία του.

Η χρήση βιβλίου μαθητή και ποικίλων άλλων διδακτικών και εποπτικών υλικών σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να καταστήσει το μάθημα των Εικαστικών βιβλιοκεντρικό. Η οργάνωση του εργαστηρίου, με τα απαραίτητα σε κάθε διδακτική ώρα υλικά για τον εκπαιδευτικό και για τα παιδιά, και παράλληλα η οργάνωση παράλληλων δραστηριοτήτων συμβάλλουν στην ολοκληρωμένη διεξαγωγή του μαθήματος.

Ο εκπαιδευτικός πρέπει να μεριμνά για τον εξοπλισμό του εργαστηρίου και για τον εμπλουτισμό της βιβλιοθήκης τέχνης και να ανανεώνει το διδακτικό και το εποπτικό υλικό.

Επίσης, πρέπει να συνδέει ποικιλοτρόπως το σχολικό εργαστήριο με επαγγελματικά εργαστήρια Καλών και Εφαρμοσμένων Τεχνών, όπως με εργαστήρια κεραμικής, υφαντικής, αργυροχοΐας, ξυλογλυπτικής, με βιοτεχνίες και με βιομηχανίες ρούχων, επίπλων, χρηστικών αντικειμένων κ.ά., και να οργανώνει επισκέψεις, διαλέξεις, εργασίες και έρευνες σχετικά με το μάθημά του.

Ακόμα, θα πρέπει να αξιοποιεί τις καθημερινές δημιουργίες έργων από τα παιδιά με τη διοργάνωση εκθέσεων και να επιβραβεύει τις προσπάθειές τους, ανατροφοδοτώντας θετικά τη δημιουργική διαδικασία.

Ο περιορισμένος από το ωρολόγιο πρόγραμμα χρόνος του μαθήματος οδηγεί στην επιλογή ορισμένων θεμάτων από το πρόγραμμα σπουδών, στα οποία ο καθηγητής θα εμβαθύνει ανάλογα με τα ενδιαφέροντα των παιδιών και το προσωπικό πρόγραμμά του, ενώ άλλα θα τα διδάξει χωρίς να επεκταθεί ιδιαίτερα.

Μικρό μέρος του ΑΠΣ μπορεί να παραλειφθεί εντελώς και να αντικατασταθεί με καλλιτεχνικά θέματα τοπικού ή άλλου χαρακτήρα.

Μία ή δύο ώρες εργασίας στο σπίτι και γενικά εκτός σχολείου την εβδομάδα από τους μαθητές θα αυξήσουν την έκταση, την ποιότητα και την ποσότητα των αποτελεσμάτων.

Η θεωρητική διδασκαλία και ενασχόληση δε θα πρέπει να έχει γνωσιολογικό χαρακτήρα, αλλά να ενισχύει την κατανόηση θεμάτων τέχνης και να ολοκληρώνει τη δημιουργική πράξη.

Η διαθεματική προσέγγιση στο επίπεδο του ΑΠΣ σημαίνει οριζόντια σύνδεση και οργάνωση, έτσι που η επεξεργασία θεμάτων ή εννοιών που ανήκουν σε διαφορετικούς τομείς να γίνεται με τρόπο που να προσδιορίζονται οι σχέσεις και να αναδεικνύονται τα σημεία τομής τους.

Στο πλαίσιο της διαθεματικότητας κάθε μάθημα του σχολείου που χρειάζεται την Εικόνα (φωτογραφία, σκίτσο, σχέδια κ.λπ.) μπορεί να συνεργαστεί με το μάθημα των Εικαστικών (Καλλιτεχνικών).

Η Τέχνη από τη δική της πλευρά μπορεί να ενταχθεί με πολλούς τρόπους στις δραστηριότητες των άλλων μαθημάτων. Το μάθημα των Εικαστικών μπορεί να αντλήσει ιδέες, θέματα και περιεχόμενο για δημιουργία έργων τέχνης, εργασιών ή projects από όλα τα μαθήματα του σχολείου.

Για παράδειγμα: Με τα Θρησκευτικά:

πρακτική: Βυζαντινή τέχνη, Εκκλησιαστική τέχνη, αγιογραφία, τέμπλα, ξυλογλυπτική, Ευαγγελιοκαλύμματα, Ιερή τέχνη άλλων λαών κτλ.

θεωρία: Ηθική, καλό, ωραίο, ιδεολογία, θρησκευτικότητα, Ιστορία θρησκειών, θρησκευτική τέχνη, κοσμική τέχνη κτλ.

Ορισμένοι από τους μαθητές μπορεί να ενδιαφερθούν για συνθετικές εργασίες, τις οποίες είτε προτείνει ο καθηγητής είτε προτείνουν οι ίδιοι. Αυτοί οι μαθητές ακολουθούν σε γενικές γραμμές το κοινό με τους άλλους ΑΠΣ και εμβαθύνουν περισσότερο στο θέμα που τους ενδιαφέρει. Προτρέπουμε τα παιδιά να συζητούν και επιλέγουν θέματα για συνθετικές εργασίες (projects). Τα παιδιά, αφού επιλέξουν το θέμα και διατυπώσουν τις ιδέες τους, διαμορφώνουν ένα γενικό σχέδιο εργασίας, χωρίζονται σε ομάδες, αναζητούν, συλλέγουν και αξιοποιούν απλές πληροφορίες και υλικό, υλοποιούν το πρόγραμμά τους, συζητούν και προσαρμόζουν αναλόγως την πορεία τους και ολοκληρώνουν αξιολογώντας το τελικό αποτέλεσμα. Ο διδάσκων βοηθά και συμβουλεύει όπου είναι απαραίτητο.

Γενικά, η Τέχνη είναι πρόσφορο μέσο διαθεματικής προσέγγισης της γνώσης. Ειδικότερα όμως, η διαθεματικότητα ως επεξεργασία κοινών θεμάτων διδασκαλίας και μάθησης, των Εικαστικών με άλλα αντικείμενα του σχολείου, περιλαμβάνεται οπωσδήποτε στον ετήσιο προγραμματισμό του μαθήματος των Εικαστικών σε μια έκταση 10% περίπου του ετήσιου Προγράμματος Σπουδών. Οι μαθητές οργανώνουν τις διαθεματικές εργασίες τους με τη βοήθεια του διδάσκοντος ή και των άλλων διδασκόντων που εμπλέκονται στο υπό επεξεργασία διαθεματικό αντικείμενο.

Η διαθεματικότητα μπορεί να συμπεριλάβει δύο ή περισσότερα γνωστικά αντικείμενα. Οι εκπαιδευτικοί που διδάσκουν αυτά τα γνωστικά αντικείμενα είναι καλό να συνεργάζονται όταν πρόκειται για συνθετότερη επεξεργασία διαθεματικών θεμάτων.

Η έκταση και η ποικιλία της προσφερόμενης διδακτέας ύλης και της διαθεματικότητας στο παρόν ΑΠΣ είναι μεγάλη για ένα μονόωρο μάθημα. Ο εκπαιδευτικός επιλέγει, από την παρούσα ύλη και με κριτήριο το εφικτό, τα προς επεξεργασία θέματα τα οποία στα πλαίσια του ΑΠΣ, μπορούν να ποικίλουν από τάξη σε τάξη, από χρονιά σε χρονιά και από σχολείο σε σχολείο.

Σε κάθε ενότητα μαθημάτων, και όχι απαραίτητα σε μία διδακτική ώρα, ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να προσεγγίζει το θέμα της ενότητας από πολλές πλευρές, ιστορική, αισθητική, θεωρητική, πρακτική και τα λοιπά, ώστε να επιτυγχάνεται σφαιρικότητα και ισορροπία.

Το παρόν ΑΠΣ δεν προτείνει στενά καθορισμένη ύλη χωρισμένη σε ωριαία μαθήματα. Προσφέρει άξονες περιεχομένων που συνδυάζει κατά την κρίση του ο εκπαιδευτικός. Οι άξονες είναι ταξινομημένοι ενδεικτικά από το γενικό στο ειδικό και από το συγκεκριμένο στο αφηρημένο. Αυτοί όμως δε διδάσκονται ανεξάρτητα ο ένας από τον άλλο. Σε κάθε θέμα διδασκαλίας διαπλέκονται πολλά στοιχεία από τα περιεχόμενα και τους στόχους άλλων αξόνων, πράγμα που επιτρέπει στον εκπαιδευτικό να διδάξει τους άξονες με τη σειρά που εκείνος επιλέγει.

Σε κάθε ωριαίο μάθημα η διδασκαλία πρέπει να είναι τόση, ώστε να αφήνει μεγάλο χρονικό περιθώριο στα παιδιά για δραστηριότητες, για επεμβάσεις και συζητήσεις, για σχόλια, για οδηγίες, για κρίσεις έργων και εργασιών, καθώς και για την παρακολούθηση της πορείας των μαθητών και τον προγραμματισμό των επόμενων μαθημάτων.

Η διδασκαλία, που είναι συνήθως ομαδική, θα πρέπει συχνά να εξατομικεύεται, για να ενισχύει τους αδύνατους, αλλά και να καθοδηγεί και να συμβουλεύει τους τυχόν ταλαντούχους.

Η ύπαρξη βιβλιοθήκης τέχνης και άλλων δημιουργικών γωνιών - εργαστηρίων μέσα στην αίθουσα επιτρέπουν σε ομάδες παιδιών να εργάζονται ταυτόχρονα με την υπόλοιπη τάξη.

Η διδασκαλία πρέπει να βασίζεται στις προηγούμενες γνώσεις των μαθητών αλλά και στις πιθανώς λανθασμένες αντιλήψεις τους για θέματα Τέχνης να παίρνει αφορμή από τη διδασκαλία άλλων μαθημάτων, από τα ενδιαφέροντα των παιδιών, από σχέσεις, από γεγονότα, από

συγκρούσεις, και γενικά από την Τέχνη και τη ζωή εντός και εκτός σχολείου.

Οι σχολικές γιορτές θα πρέπει να γίνουν αφορμή ομαδικής πολύπλευρης καλλιτεχνικής συνεργασίας, πρωτότυπων εκδηλώσεων, υπεύθυνης προετοιμασίας και κυρίως καλαίσθητου αποτελέσματος.

Παρά το γεγονός ότι το μάθημα έχει έναν ελεύθερο χαρακτήρα, που αφήνει περιθώριο στο τυχαίο και στο αυθόρμητο, πρέπει να κτίζεται σε μία επιστημονικά προγραμματισμένη διδακτική και μαθησιακή πορεία, για να έχουμε τα καλύτερα αποτελέσματα με το μικρότερο κόπο.

Κάθε καλλιτέχνης εκπαιδευτικός, όποια εικαστική ειδικευση και να έχει, θα πρέπει να διδάσκει επιμορφούμενος όλες τις μορφές των Εικαστικών Τεχνών που προβλέπεται από το ΑΠΣ.

4. Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση της επίδοσης του μαθητή είναι αναπόσπαστο μέρος της διδακτικής διαδικασίας και πρέπει να αποτελεί για το μαθητή νέα αφετηρία και ενθάρρυνση. Αξιολογούμε συνεκτιμώντας όλα τα χαρακτηριστικά του μαθητή και τη δράση του.

Ειδικότερα αξιολογούμε:

Τα έργα του (προσχέδια, σημειώσεις, έργα δύο και τριών διαστάσεων) σε καθημερινή βάση αλλά και ως σύνολο.

Τη συμμετοχή, το ενδιαφέρον, την προσπάθεια, τις πρωτοβουλίες του.

Το βαθμό απόκτησης γνώσεων και δεξιοτήτων και γενικότερα την προσληπτική του ικανότητα.

Τις εργασίες, τις συνθετικές εργασίες, τις έρευνες, τις δραστηριότητές του.

Τα αποτελέσματα της επίδοσης του στις γραπτές δοκιμασίες ή στα τεστ.

Έχουμε υπόψη μας ότι το μάθημα προσεγγίζει την Τέχνη τόσο πρακτικά όσο και θεωρητικά και αξιολογούμε την απόδοση του μαθητή και στις δύο αυτές παραμέτρους.

Αξιολογούμε επιλέγοντας ορισμένες από τις πρόσφορες μεθόδους, όπως συζητήσεις, σχόλια, κριτική, ερωτηματολόγια, ολιγόλεπτα γραπτά ή προφορικά τεστ, δημιουργία έργου και ανάλυση έργων τέχνης, ώστε να έχουμε αξιολόγηση έγκυρη και αντικειμενική.

Ενθαρρύνουμε την αυτοαξιολόγηση των παιδιών ως μέρος της δημιουργικής τους πορείας.

Ο εκπαιδευτικός πρέπει ακόμη να αξιολογεί την αποτελεσματικότητα των μεθόδων διδασκαλίας του, την επίτευξη των στόχων του, την καταλληλότητα των διδακτικών και των εποπτικών υλικών και την εφαρμογή του Αναλυτικού Προγράμματος Σπουδών.

5. Εργαστήρια εικαστικών για το Γυμνάσιο.

Το μάθημα της Εικαστικής Αγωγής πρέπει να γίνεται σε ειδικά διαμορφωμένο χώρο με κατάλληλη υποδομή για τη χρήση ποικίλων υλικών, αποθηκευτικό χώρο, βιβλιοθήκη, δυνατότητα προβολών, συσκότισης και πρόσβασης σε συστήματα πληροφορικής. Όταν δεν υπάρχει μόνιμο ερ-

γαστήριο δημιουργούμε συνθήκες εργαστηρίου στις κοινές με τα άλλα μαθήματα αίθουσες μεταφέροντας, στο μέτρο του δυνατού, τα απαραίτητα υλικά και μέσα.

Περιγραφή εργαστηρίου

Το εργαστήριο Εικαστικών πρέπει να έχει ως ελάχιστες προϋποθέσεις:

Ευρυχωρία, καλό φωτισμό, παροχή νερού με κατάλληλη αποχέτευση, σωστό αερισμό του χώρου.

Ράφια, ντουλάπια και ιδιαίτερο αποθηκευτικό χώρο για τη φύλαξη έργων, υλικών και εργαλείων.

Τα απαραίτητα μέσα, για να εξυπηρετούνται οι πολλαπλές ανάγκες εργασίας των παιδιών, όπως μεγάλα τραπέζια για εργασία ατομική ή κατά ομάδες, καβαλέτα, επίπεδες επιφάνειες έκθεσης έργων.

Δυνατότητες προβολής (προβολέα σλάιντς, οθόνη, κουρτίνες συσκότισης και άλλα) τηλεόραση, βίντεο και μαγνητόφωνο.

Υλικά και εργαλεία ανάλογα με την ηλικία των παιδιών.

Βιβλιοθήκη, αρχείο εποπτικού υλικού και βιντεοθήκη.

Πλήρη ειδικό εξοπλισμό για διάφορα είδη εικαστικών τεχνών με συνθετότερες δυνατότητες και μεγαλύτερες απαιτήσεις.

Δημιουργία επιμέρους εργαστηρίων - γωνιών για τα αντικείμενα που προτείνει το πρόγραμμα σπουδών.

6. Απαιτούμενο διδακτικό υλικό

Βιβλία μαθητή

Ένα βιβλίο μαθητή για τις τάξεις Α΄, Β΄ και Γ΄ του Γυμνασίου, σελίδες 300 ή τρία βιβλία (ένα για κάθε τάξη από 130 σελίδες).

Τετράδια Ασκήσεων

Ένα τετράδιο εργασιών και ασκήσεων μαθητή για τις τάξεις Α΄, Β΄ Γ΄ Γυμνασίου, σελίδες 100 ή τρία τετράδια (ένα για κάθε τάξη από 50 σελίδες).

Βιβλία Καθηγητή

Ένα βιβλίο καθηγητή για τις τάξεις Α΄, Β΄ και Γ΄ του Γυμνασίου, σελίδες 120 περίπου.

Εποπτικό υλικό

Μία σειρά 30-50 διαφανειών που θα συνοδεύει το βιβλίο του καθηγητή.

Μία βιντεοκασέτα διάρκειας 1 ώρας που θα συνοδεύει το βιβλίο του καθηγητή.

Μία σειρά από 30 αφίσες με έργα τέχνης και φυλλάδιο οδηγιών.

Ένα CD - ROM (διαδραστικό εκπαιδευτικό λογισμικό).

**ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΘΕΑΤΡΟΥ**

1. Σκοπός της διδασκαλίας του Θεάτρου

Γενικός σκοπός της διδασκαλίας του Θεάτρου στο Δημοτικό και το Γυμνάσιο είναι να ενθαρρυνθούν οι μαθητές ώστε να αναπτύξουν ικανότητες και κλίσεις για να μπορέσουν να λειτουργήσουν αρμονικά τόσο ως αυτόνομες προσωπικότητες όσο και μέσα στην ομάδα.

Ειδικότερα επιδιώκεται:

- Η ενθάρρυνση της δημιουργικής έκφρασης.
- Η γνωριμία του παιδιού με τον εαυτό του, η συνεργασία και η αρμονική ένταξη του στην ομάδα.
- Η ανάπτυξη των φυσικών και διανοητικών ικανοτήτων και η καλλιέργεια του ψυχικού κόσμου.
- Η διαμόρφωση αισθητικής - καλλιτεχνικής αντίληψης και κριτηρίου και η παραγωγή καλλιτεχνικού προϊόντος (οι μαθητές ως δέκτες και δημιουργοί).
- Η γνωριμία με άμεσο τρόπο με καλλιτεχνικά - πολιτιστικά επιτεύγματα τόσο της πατρίδας του όσο και των άλλων πολιτισμών.
- Η απόκτηση συγκεκριμένων γνώσεων για το θέατρο και τις άλλες τέχνες, καθώς και για τη σχέση τους με τον πολιτισμό και την κοινωνία.
- Η δημιουργική ανάπτυξη των εκφραστικών δεξιοτήτων του μέσα από το λόγο και τη γλώσσα.
- Η δημιουργική πρωτότυπη παραγωγή δραματικών κειμένων.
- Η γνωριμία της ιστορίας των ιδεών και ρευμάτων στο χώρο της Θεατρικής Τέχνης, που συνέβαλαν στην εξέλιξη του ευρωπαϊκού πολιτισμού, και η κατανόηση της αξίας της διαπολιτισμικής και πολυπολιτισμικής αγωγής.
- Η συνειδητοποίηση της έννοιας του ρόλου.
- Η συλλογική καλλιτεχνική δημιουργία (θεατρική παράσταση).
- Η άμεση ενεργοποίηση, η συμμετοχή και η παρέμβαση του μαθητή στη διδακτική διαδικασία.
- Η παραγωγική διασύνδεση των γνωστικών αντικειμένων μέσα από τις εφαρμογές του δράματος, καθώς και η σύνδεση της θεωρίας με την πράξη.

2. Άξονες, Γενικοί στόχοι, Θεμελιώδεις έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης

Ι. ΔΗΜΟΤΙΚΟ

Τάξη	Άξονες γνωστικού περιεχομένου	Γενικοί στόχοι (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες)	Ενδεικτικές Θεμελιώδεις έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης
A - B	<p>Σωματική και κινησιολογική ανάπτυξη σε σχέση με το χώρο, τη σκηνή, την ομάδα, τον παρτενέρ. Κατανόηση δομών χώρου, χρόνου κ.ά.</p> <p>Ασκήσεις κίνησης, χορός, ρυθμικά και πρώτα μουσικά ακούσματα.</p> <p>Συνεργασία με παρτενέρ στις αντίστοιχες ασκήσεις.</p> <p>Πρώτες ομαδικές ασκήσεις.</p> <p>Ψυχοσωματική έκφραση μέσα από ελεύθερο παιχνίδι, οργανωμένο αυτοσχεδιασμό, παντομίμα, εκφραστική, μιμική.</p> <p>Θεατρικό παιχνίδι – σύνδεση θεατρικού παιχνιδιού με τις εικαστικές τέχνες – ενεργοποίηση με μουσικά ερεθίσματα.</p> <p>Δραματοποίησηση.</p> <p>Ανάπτυξη της γλωσσικής και εκφραστικής ικανότητας μέσω του αυτοσχεδίου διαλόγου και της επεξεργασίας λογοτεχνικών</p>	<p>Επιδιώκεται ο μαθητής:</p> <p>Να αναγνωρίζει το σώμα του, τον εαυτό του και τους άλλους.</p> <p>Να εξερευνήσει και να αναγνωρίσει τις δυνατότητες που του δίνει το σώμα του, καθώς και τα όρια που του θέτει.</p> <p>Να ενταχθεί στην ομάδα και να συνεργάζεται αρμονικά.</p> <p>Να αναπτύξει τις δυνατότητες επικοινωνίας και ιδιαίτερα τη μη λεκτική επικοινωνία.</p> <p>Να έλθει σε επαφή με τους διαφορετικούς τρόπους σκέψης και έκφρασης των άλλων.</p> <p>Να αναπτύξει ικανότητες για δημιουργική έκφραση.</p> <p>Να αναπτύξει τις γλωσσικές και εκφραστικές του δυνατότητες:</p> <p>αφήγηση, περιγραφή, ακρίβεια και βελτίωση της έκφρασης, διάλογος, συζήτηση, δημιουργία έντεχνων μορφών προφορικού λόγου.</p> <p>Να διαμορφώσει αισθητική –</p>	<p>Συλλογικότητα, Συνεργασία, Χώρος, Κίνηση, Επικοινωνία, Αλληλεπίδραση, Εξάρτηση, Μορφή, Οργάνωση, Πολιτισμός, Παράδοση, Χρόνος, Μεταβολή, Εξέλιξη, Ομοιότητα – Διαφορά</p>

* Στο Γυμνάσιο το μάθημα του Θεάτρου εντάσσεται στο πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών Σχολικών Δραστηριοτήτων καθώς και στο πλαίσιο της εκπόνησης διαθεματικών σχεδίων εργασίας γενικά και ειδικότερα στην Ευέλικτη Ζώνη.

	<p>κειμένων. Ανάπτυξη επικοινωνιακών κωδίκων. Ανάπτυξη προφορικού λόγου – αφηγηματικές τεχνικές. Πρώτα στοιχεία του δραματικού διαλόγου. Καλλιέργεια αισθητικής έκφρασης και δημιουργίας πολλαπλής φύσης καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων: άμεση αισθητική εμπειρία, επαφή με όλες τις τέχνες, γνωριμία με θεατρική παραγωγή (Κουκλοθέατρο, Καραγκιόζης κ.ά.).</p>	<p>καλλιτεχνική αντίληψη ώστε να λειτουργεί κατά το δυνατόν επαρκώς τόσο ως θεατής όσο και ως δημιουργός καλλιτεχνικού προϊόντος. Να αναπτύξει δεξιότητες και διάθεση για συνεργασία, κοινωνική συμμετοχή, αυτονομία και ελευθερία. Να έλθει σε επαφή με όλες τις τέχνες. Να έλθει σε επαφή με τα καλλιτεχνικά και πολιτιστικά επιτεύγματα τόσο της πατρίδας του όσο και άλλων πολιτισμών.</p>	
Γ - Δ	<p>Εξέλιξη της κατεύθυνσης της κινησιολογικής ανάπτυξης του πρώτου ηλικιακού επιπέδου, με έμφαση στην πρωτοβουλία αφενός και στη συλλογικότητα αφετέρου. Μεγαλύτερη ανάπτυξη της σχέσης με τη δράση και τη συμπεριφορά, που μπορεί να οδηγήσει σε δραματοποίηση. Διεύρυνση της σχέσης του παιδιού με το «λόγο» και τις δυνατότητες γλωσσικής έκφρασης. Επαφή με λογοτεχνικά κείμενα. Ο θεατρικός κώδικας ως εργαλείο μάθησης και επαφής με άλλους κώδικες (μαθήματα). Ευαισθητοποίηση στο θέατρο: 1) Εξοικείωση με τη θεατρική παράσταση ως θεατής. 2) Πρώτες προσπάθειες (προσωπική εμπειρία) για θεατρική παράσταση. Σύνδεση τομέων Αισθητικής Αγωγής.</p>	<p>Οι γενικοί στόχοι παραμένουν οι ίδιοι με την Α-Β Δημοτικού. Στο επίπεδο αυτό, με βάση την αύξηση των προσωπικών φυσικών, νοητικών, ψυχικών ικανοτήτων, και δεδομένου ότι το παιδί μπορεί να λειτουργήσει αποτελεσματικά μέσα στην ομάδα οριοθετώντας πιο εύκολα τον εαυτό του και τους άλλους, διευρύνονται οι επιδιώξεις εντός του πλαισίου των στόχων που προδιαγράφηκαν στο προηγούμενο επίπεδο.</p>	<p>Κίνηση, Χώρος, Αλληλεπίδραση, Συλλογικότητα, Συνεργασία, Πρόσωπο, Οργάνωση, Ερμηνεία, Ιδέα, Μορφή, Δομή, Μήνυμα, Κώδικας, Χρόνος, Μεταβολή, Εξέλιξη, Επικοινωνία, Πολιτισμός, Παράδοση, Ομοιότητα – Διαφορά, Διαπολιτισμικότητα</p>
Ε-ΣΤ	<p>Ενεργοποίηση και αξιοποίηση σωματικών ικανοτήτων Αυτοσχεδιασμός-Θεατρικό παιχνίδι Δραματικό κείμενο – δραματοποίηση Γνωριμία με την τέχνη του Θεάτρου</p>	<p>Στις Ε' και ΣΤ' τάξεις του Δημοτικού, λόγω της αύξησης των ικανοτήτων των μαθητών αλλά και της μεγαλύτερης συνειδητοποίησης της ομάδας, σε συνδυασμό με την ευαισθητοποίησή τους απέναντι στις αισθητικές εμπειρίες, οι μαθητές μπορούν να δεχθούν και να επεξεργασθούν ερεθίσματα σχετικά με την ατομική έκφρασή τους μέσα στο χώρο ή σε σχέση με το λόγο και τα κείμενα κ.ά. Οι δύο τελευταίες τάξεις του Δημοτικού προσφέρονται για μια πιο ελεύθερη και συστηματική πρακτική των ήδη γνωστών από τα προηγούμενα επίπεδα αντικειμένων - εφαρμογών του θεάτρου.</p>	<p>Κίνηση – Δυναμική – Ένταση, Χώρος, Αλληλεπίδραση, Εξάρτηση, Συλλογικότητα, Συνεργασία, Κώδικας, Μήνυμα, Σύμβολο, Πρόσωπο, Οργάνωση, Ερμηνεία, Ρυθμός, Ιδέα, Μορφή, Δομή, Χρόνος, Εξέλιξη, Μεταβολή, Επικοινωνία, Πολιτισμός, Ομοιότητα – Διαφορά, Διαπολιτισμικότητα</p>

II. ΓΥΜΝΑΣΙΟ

Τάξη	Άξονες γνωστικού περιεχομένου	Γενικοί στόχοι (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες)	Ενδεικτικές Θεμελιώδεις έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης
Α-Β-Γ	Εφαρμογές της δραματικής έκφρασης (ήδη γνωστές).	Επιδιώκεται ο μαθητής : Να καλλιεργήσει τις φυσικές και	Κίνηση – Δυναμική – Ένταση, Χώρος,

<p>Ανάλυση συμπεριφορών - Σύνθεση χαρακτήρα - Δημιουργία ρόλου - Αρχές δημιουργίας σκηνικών σχέσεων. Στοιχεία Θεατρολογίας Θεωρία Δράματος. Αρχαίο Δράμα. Ανάλυση δραματικών κειμένων. Δραματοποίηση. Δραματοургικές τεχνικές - εργαστήρια γραφής. Θεατρική παράσταση; Σκηνικές προσεγγίσεις: α) ως θεατές (πρόσληψη θεατρικού είδους: σκηνή και πλατεία) και β) ως δημιουργοί. Συνύπαρξη του θεάτρου με τις άλλες τέχνες - Διαπολιτισμικότητα.</p>	<p>διανοητικές ικανότητες καθώς και τα συναισθήματά του. Να αναπτύξει δημιουργικά τις εκφραστικές δεξιότητές του μέσα από το λόγο και τη γλώσσα. Να κοινωνικοποιηθεί και να ενταχθεί οργανικά ομάδα. Να συνειδητοποιήσει την έννοια του ρόλου. Να αποκτήσει συγκεκριμένες γνώσεις για το θέατρο και την τέχνη, καθώς και για τη σχέση τους με τον πολιτισμό και την κοινωνία. Να έλθει σε επαφή με την ιστορία των ιδεών και ρευμάτων στο χώρο της Θεατρικής Τέχνης, που συνέβαλαν στην εξέλιξη του ευρωπαϊκού πολιτισμού, και να κατανοήσει την αξία της διαπολιτισμικής και πολυπολιτισμικής αγωγής. Να ενεργοποιηθεί άμεσα ώστε να συμμετέχει και να παρεμβαίνει στην παιδαγωγική διαδικασία. Να προσεγγίσει διαθεματικά τη γνώση με την παραγωγική διασύνδεση των γνωστικών αντικειμένων μέσα από τις εφαρμογές του δράματος, καθώς και τη σύνδεση της θεωρίας με την πράξη. Να εξοικειωθεί με την δημιουργική πρωτότυπη παραγωγή δραματικών κειμένων. Να συμμετέχει ενεργά σε συλλογική καλλιτεχνική δημιουργία (θεατρική παράσταση). Να διαμορφώσει αισθητική αντίληψη και κριτήριο, τόσο ως δέκτης - θεατής όσο και ως δημιουργός καλλιτεχνικού έργου.</p>	<p>Επικοινωνία, Αλληλεπίδραση, Εξάρτηση, Κώδικας, Μήνυμα, Σύμβολο, Πρόσωπο, Σύνθεση - ισορροπία - Οργάνωση, Ερμηνεία, Ρυθμός, Ιδέα, Μορφή, Δομή, Χρόνος, Μεταβολή, Εξέλιξη, Ομοιότητα - Διαφορά, Διαπολιτισμικότητα, Πολιτισμός, Παράδοση, Συλλογικότητα, Συνεργασία, Αισθητική Ύψος</p>
---	---	--

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΘΕΑΤΡΟΥ

ΔΗΜΟΤΙΚΟ

1. Ειδικοί Σκοποί

Η ηλικιακή φάση που εκτείνεται από το Νηπιαγωγείο έως το Γυμνάσιο είναι μια περίοδος ζωής στη διάρκεια της οποίας μπορεί να θεμελιωθεί η αγάπη του παιδιού για κάθε μορφή τέχνης επομένως και για το θέατρο, να διαμορφωθεί η αισθητική - καλλιτεχνική του αντίληψη και να συντελεστεί η πρώτη γνωριμία του με τα επιτεύγματα του πολιτισμού.

Κατά τη σύνταξη του Α.Π.Σ. καταβλήθηκε κάθε προσπάθεια, ώστε το μάθημα να συνδυάζει ισόρροπα τη γνώση, τη δημιουργία και την έκφραση.

Ως προς τη δομή, η σπειροειδής ανέλιξη των περιεχομένων στο Α.Π.Σ. οδηγεί από απλές σε σύνθετες δραστηριότητες και από πρακτικές σε θεωρητικές προσεγγίσεις.

Η ανάγκη εισαγωγής του μαθήματος στην προσχολική και στην πρώτη σχολική φάση της εκπαίδευσης προκύπτει από το αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι η θεατρική αγωγή συμβάλλει - ως δραστηριότητα και ως διδακτική μεθοδολογία - στην πληρέστερη προετοιμασία των παιδιών για την ένταξή τους στο παιδαγωγικό σύστημα και στην απόκτηση καλύτερων σχέσεων με τον εαυτό τους και με τους άλλους.

Η Θεατρική Αγωγή στο Δημοτικό οφείλει να ενθαρρύνει τη δημιουργική έκφραση του παιδιού, να συντείνει στην ψυχική καλλιέργειά του, να συμβάλλει στη γνωριμία του με την ομάδα & να γίνεται, δηλαδή, για το παιδί μέσο γνώσης, ψυχαγωγίας και αισθητικής καλλιέργειας.

Ειδικότερα επιδιώκεται:

Η ανάπτυξη της προσωπικότητας, η αισθητική καλλιέργεια, η ελευθερία της έκφρασης, η αυτογνωσία και ο αλληλοσεβασμός των μαθητών μέσα στο πλαίσιο της σχολικής ομάδας.

Η απόκτηση από τους μαθητές εκείνων των γνώσεων που θα τους βοηθούν να κατανοούν, να προσλαμβάνουν και να αξιολογούν το θεατρικό γεγονός, και να μετασχηματίζουν γόνιμα τη γνώση και την εμπειρία τους.

Η δημιουργική επαφή των μαθητών με την τέχνη του θεάτρου τόσο μέσα από τα δραματουργικά κείμενα όσο και μέσα από τη σκηνική έκφρασή τους, με τελικό στόχο τη διέγερση των σπουδών τους ως προς το πολιτισμικό πεδίο.

Ο εμπλουτισμός των μεθόδων διδασκαλίας με τις αρχές και τις τεχνικές του θεάτρου (δραματοποίηση κτλ.) και επομένως η βελτίωση του προγράμματος διδασκαλίας συνολικά.

Γενικότερες παιδαγωγικές ωφέλειες που αναμένεται να προκύψουν από το μάθημα :

Το θέατρο, ως επικοινωνιακή δραστηριότητα, βοηθά τους μαθητές να κατανοήσουν το πλέγμα των κοινωνικών σχέσεων μέσα στο οποίο καλούνται και οι ίδιοι να συμβιώσουν. Τους βοηθά ακόμα να κοινωνικοποιηθούν και να ενταχθούν οργανικά στο ευρύτερο σύνολο, στο οποίο κάθε φορά ανήκουν (σχολείο, κοινωνία κτλ.).

Ως δημιουργική δραστηριότητα, καλλιεργεί στους μαθητές την έφεση για έρευνα, για γνώση και για απόκτηση δεξιοτήτων μέσα από την ανάδειξη των καλλιτεχνικών κλίσεων τους.

Ως συλλογική δραστηριότητα, προσφέρει στους μαθητές ίσες ευκαιρίες έκφρασης, συνεργασίας και συμμετοχής σε κοινή προσπάθεια, αξίες που αποτελούν τη βάση της δημοκρατίας.

Ως καλλιτεχνική δραστηριότητα, συμβάλλει στην αισθητική ανάπτυξη των μαθητών και στη συνεκδοχολογία της άφρατης αξίας του ανθρώπινου πολιτισμού.

2. Στόχοι, Θεματικές ενότητες, Ενδεικτικές δραστηριότητες, Διαθεματικά σχέδια εργασίας

ΤΑΞΗ Ε'

Στόχοι	Θεματικές ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες ¹
1^{ος} Άξονας: Ενεργοποίηση σωματικών ικανοτήτων		
Οι μαθητές επιδιώκεται: Να γνωρίσουν τα εκφραστικά τους μέσα σε συνδυασμό με το χώρο, το συμμαθητή και την ομάδα. Να συνειδητοποιήσουν τη δύναμη της φωνής και τις δυνατότητες που παρέχει για την επίλυση ή όχι καθημερινών προβλημάτων. Να συνειδητοποιήσουν τα παιδιά ότι μπορούν να εκφράσουν συναισθήματα και καταστάσεις με τη φωνή και το σώμα.	Κίνηση Φωνή Εκφραστικές δυνατότητες φωνής - σώματος	Τεχνικές κίνησης, ισορροπίας, ρυθμού, επαφής με τον άλλο, κίνηση ατομική και σε συνάρτηση με τον παρτενέρ. Ατομική - ομαδική χαλάρωση. Ζέσταμα, διατάσεις (στρέτσινγκ). Μάχη με φανταστικά όπλα, σε ζεύγη ή με φανταστικό εχθρό. Γλωσσόδετες, απαγγελίες, αυξομείωση της έντασης της φωνής, επιτονισμός κτλ. Διάλογος σε φανταστική γλώσσα (μπλα-μπλα) με ανάλογη έκφραση συναισθημάτων. Παραγωγή φωνής, ορθή εκφορά του λόγου, ασκήσεις αναπνοής, ρυθμού, τονισμού. Διάλογος διαφωνίας με ψίθυρους, με δυνατές φωνές, με εναλλαγή δυνατής και χαμηλής φωνής. Διαφωνία ενός προσώπου με δύο. Υποθετικός διάλογος ενός προσώπου με φανταστικό παρτενέρ. Εκφορά λόγου: χροιά, διάρκεια, ένταση φωνής, συνδυασμός φωνής και κίνησης. Συζήτηση για τις μορφές επικοινωνίας - λεκτική, νοηματική, μη λεκτική, γραπτή, κλπ (Γλώσσα).
2^{ος} Άξονας: Αυτοσχεδιασμός - Θεατρικό Παιχνίδι		
Να μάθουν να χρησιμοποιούν τις σωματικές δεξιότητες και ικανότητές τους για να εκφράσουν προσωπικές εμπειρίες ανάγκες, συναισθήματα. Να ανακαλύψουν παραμέτρους της προσωπικότητάς τους, τις οποίες αγνοούν, και να μάθουν να εμπιστεύονται τον εαυτό τους και τα μέλη της ομάδας. Να μάθουν να αποδίδουν θεατρικά (με πειθαρχία και έλεγχο των εκφραστικών τους	Ελεύθερος αυτοσχεδιασμός Θεατρικό Παιχνίδι Θεατρικός αυτοσχεδιασμός με δεδομένο θέμα Εξοικείωση με τη θεατρική κατάσταση (ρόλος - ομάδα)	Αντίδραση των μαθητών σε εξωτερικά - τυχαία ερεθίσματα Ασκήσεις παρατηρητικότητας. Ασκήσεις εμπιστοσύνης. Μιμήσεις Αντίδραση σε ξαφνικό ήχο, εναλλαγή φωτισμού, κτλ. Καθρέφτης. Ασκήσεις εμπιστοσύνης: το άτομο αφήνεται στα χέρια της ομάδας που το μετακινεί χωρίς το φόβο της πτώσης. Φρουτοσαλάτα: αλλάζουμε ονόματα με ονόματα φρούτων και προσπαθούμε να θυμηθούμε το όνομα που πήρε ο καθένας πετώντας ένα τόπι. Αντιθέσεις χαρακτήρων (π.χ. ήρεμος- νευρικός), αντιθέσεις τύπων (μάγκας - αριστοκράτης). Εικόνες από την καθημερινή ζωή (λαϊκή αγορά, καφεενείο, ταβέρνα, νοσοκομείο κτλ.) ή φανταστικές (ταξίδι στο

¹ Οι δραστηριότητες με πλάγια γράμματα προτείνονται ως διαθεματικές και ανταποκρίνονται στις προτεινόμενες διαθεματικές έννοιες της 3^{ης} στήλης του πίνακα του αντίστοιχου ΔΕΠΠΣ.

<p>μέσων) συγκεκριμένο θέμα ή συγκεκριμένη κατάσταση.</p> <p>Να μπορέσουν - μέσω του ρόλου - να μορφοποιήσουν τη φαντασία τους και να εκφράσουν το ψυχοπνευματικό δυναμικό τους.</p> <p>Να κατανοήσουν την έννοια του ρόλου μέσα από την ένταξή τους στην ομάδα.</p>		<p>διάστημα).</p> <p>Αφόρμηση από έργα τέχνης, από κείμενα, από οικείες διδακτικές ενότητες, από κοινωνικές συμπεριφορές. Τα παιδιά κάνουν γκριμάτσες, παίρνουν στάσεις στο χώρο, κάνουν χειρονομίες, «στήνουν» το κορμί τους, μιμούνται τύπους -κουτσό, μεθυσμένο κτλ. (Γλώσσα, Εικαστικά).</p> <p>Σε κύκλο απαντούν σε ερωτήσεις των μελών της ομάδας πάνω σε θέματα σχετικά με το αντικείμενο του αυτοσχεδιασμού (πχ. πώς νιώθει κανείς όταν περπατά με μπαਸτούνι;). Οι απαντήσεις δίνονται από το πρόσωπο που αυτοσχεδίασε στη συνέχεια του αυτοσχεδιασμού.</p> <p>Αυτοσχεδιαστική έκφραση - δραματοποίηση με αφορμή δεδομένο θέμα.</p> <p>Προοδευτική εμβάθυνση στο «ρόλο».</p> <p>Ανάπτυξη «θεατρικής σύμβασης».</p> <p>Θεατρικό δρώμενο (παιχνίδι).</p>
3^{ος} Άξονας: Δραματικό κείμενο - Δραματοποίηση		
<p>Να διακρίνουν τα ιδιαίτερα γνωρίσματα του δραματικού κειμένου (διάλογος, δράση, συγκρούσεις κτλ.)</p> <p>Να προσπαθήσουν να γράψουν απλούς διαλόγους, οι οποίοι στη συνέχεια θα εξελιχθούν σε θεατρικά σκετς.</p> <p>Να αποκτήσουν τη δυνατότητα να μετατρέπουν ένα αφηγηματικό κείμενο σε δραματικό, ώστε να αφομοιώνουν με βικωματικό τρόπο τη γνώση.</p>	<p>Χαρακτηριστικά δραματικών κειμένων</p> <p>Δημιουργία δραματικών κειμένων- εργαστήρι γραφής</p> <p>Μεταγραφή αφηγηματικού κειμένου σε δραματικό</p>	<p>Απομόνωση μορφικών χαρακτηριστικών του δραματικού κειμένου σε οικεία κείμενα (σχολικά - εξωσχολικά).</p> <p>Διάλογος- σκηνοθετικές οδηγίες- χαρακτήρες / δράση - σύγκρουση.</p> <p>Δημιουργία δραματικού κειμένου με βάση προηγούμενους αυτοσχεδιασμούς- εργαστήρι γραφής.</p> <p>Δημιουργία απλού διαλόγου, π.χ., «Η στάση του Κων/νου Παλαιολόγου απέναντι στις απαιτήσεις του Μωάμεθ Β' Πορθητή κατά την πολιορκία της Πόλης».</p> <p>Μετατροπή αφηγηματικού κειμένου σε δραματικό και δραματοποίησή του π.χ. «Ο θρύλος του Διγενή», «Η συνάντηση ιερέα - βαρβάρου», «Η Στάση του Νίκα» (Γλώσσα, Ιστορία).</p>
4^{ος} Άξονας: Η τέχνη του θεάτρου		
<p>Να γνωρίσουν θεωρητικά και πρακτικά την τέχνη του θεάτρου.</p> <p>Να εξοικειωθούν με την παρακολούθηση θεατρικών παραστάσεων και να αναπτύξουν ορθή στάση και συμπεριφορά ως θεατές.</p>	<p>Στοιχεία από τη θεωρία του θεάτρου</p> <p>Ο μαθητής θεατής</p> <p>Παραγωγή θεατρικής δραστηριότητας</p>	<p>Τα συστατικά του θεάτρου.</p> <p>Κείμενο - ηθοποιός - ρόλος - σκηνοθέτης - θεατής κτλ.</p> <p>Παρακολούθηση παραστάσεων εντός και εκτός σχολείου.</p> <p>Στοιχειώδης ανάλυση.</p> <p>Επίσκεψη σε θεατρικούς χώρους.</p> <p>Θεατρικό δρώμενο με βάση την αποκτηθείσα εμπειρία.</p> <p>Επιλογή έργου, ανάγνωση, διανομή, πρόβες, σκηνικά, κτλ.</p>

ΤΑΞΗ ΣΤ'

Στόχοι	Θεματικές ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
1^{ος} Άξονας: Ενεργοποίηση και αξιοποίηση σωματικών ικανοτήτων		
<p>Οι μαθητές επιδιώκεται:</p> <p>Να εξοικειωθούν με το σώμα τους. Επίσης, με το συμμαθητή τους, με την ομάδα και με το χώρο.</p> <p>Να γνωρίσουν τις δυνατότητες της φωνής τους και να μπορούν να τις αξιοποιήσουν για έκφραση και ικανοποίηση προσωπικών αναγκών.</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν ότι με τη φωνή και με το σώμα</p>	<p>Αξιοποίηση σωματικών ικανοτήτων</p> <p>Αξιοποίηση φωνητικών ικανοτήτων.</p> <p>Βασικές αρχές ορθοφωνίας (εκφορά φθόγγων, αναπνοή, ρυθμός, κτλ.).</p> <p>Εκφραστική ικανότητα (συνδυασμός φωνής -</p>	<p>Εξειδικευμένη κίνηση, χορός ρυθμική.</p> <p>Ομαδικοί χοροί, σε ζεύγη, ατομικοί, - χορογραφίες, χορός με φανταστικό παρτενέρ.</p> <p>Κίνηση με μουσική σε διάφορους ρυθμούς (σύστημα ORFF).</p> <p>Απαιτούνται συγκεκριμένα υλικά: μοκέτα, καθρέφτης, ταμπουρίνο, κρουστά, κασετόφωνο κτλ.</p> <p>Φωνητική εξάσκηση (τραγούδι, ανάγνωση κειμένου, παραγωγή ήχων).</p> <p>Βασικές αρχές παραγωγής φωνής: τοποθέτηση, υποστήριξη, αναπνοή, λειτουργία σωματικών ηχείων, αυξομείωση έντασης, εναλλαγή χρώματος κτλ.</p> <p>Ανάγνωση κειμένου: με χρωματισμό φωνής, με χειρονομίες,</p>

<p>μπορούν να ενεργοποιήσουν και να εκφράσουν το ψυχοσωματικό δυναμικό τους.</p> <p>Να μπορούν να συνδυάζουν τα εκφραστικά τους μέσα (σώμα - φωνή), για να επιτύχουν ένα συγκεκριμένο αποτέλεσμα (κτίσιμο ρόλου).</p>	<p>κίνησης).</p> <p>Το σώμα και η φωνή ως θεμελιώδη στοιχεία της υποκριτικής.</p> <p>Η έννοια του «ρόλου».</p>	<p>με κινήσεις κτλ (Γλώσσα).</p> <p>Τραγούδια ατομικά - ομαδικά. Προσπάθεια επίτευξης συντονισμού, σωστής τονικότητας και εκφραστικότητας.</p> <p>Επιλογή απλών κειμένων (π.χ. μικρά ποιήματα - Περιγραφικές αφηγήσεις, μικροί διάλογοι) προς ανάγνωση ατομική και ομαδική (Γλώσσα, Μουσική)..</p> <p>Κίνηση ανάλογη με το λόγο, προσπάθεια στήριξης του λόγου με ανάλογες κινήσεις, έμφαση στο πότε κάτι είναι υπερβολικό, τότε είναι αυτό που πρέπει, τότε δεν αρκεί.</p> <p>Παραγωγή ήχων: δημιουργία φυσικών και φανταστικών ήχων.</p> <p>Παντομίμα (π.χ. το παιχνίδι: επαγγέλματα, έργα, ζώα κτλ.).</p> <p>Πρώτη επαφή με διάφορα είδη θεάτρου (παντομίμα, κουκλοθέατρο, θέατρο σκιών). Κουκλοθέατρο: απαραίτητος εξοπλισμός (σκηνή, κούκλες κτλ.)</p> <p>Κατασκευή κούκλας και θεατρική χρήση της.</p> <p>Θέατρο σκιών - κατασκευή φιγούρας.</p>
---	--	--

2^{ος} Άξονας: Αυτοσχεδιασμός

<p>Να εμβαθύνουν στη χρήση του αυτοσχεδιασμού, προκειμένου να προσεγγίσουν το θέατρο και να εκφράσουν τον εσωτερικό κόσμο τους.</p> <p>Να κατανοήσουν τις διαφορετικές οπτικές γωνίες από τις οποίες μπορεί να θεωρηθεί το ίδιο αντικείμενο.</p>	<p>Ο αυτοσχεδιασμός ως μέσο σκηνικής έκφρασης</p> <p>Ο αυτοσχεδιασμός ως μέσο προσωπικής έκφρασης</p>	<p>Αυτοσχεδιασμός πάνω σε δεδομένες μορφές, συμπεριφορές - καταστάσεις, από το θέατρο, τον κινηματογράφο, την τηλεόραση και από την ύλη των σχετικών μαθημάτων (Γλώσσα, Ιστορία, Φυσικά, Θρησκευτικά, Αγωγή Πολίτη κτλ.).</p> <p>Αυτοσχεδιαστική προσπάθεια αναπαράστασης της σύλληψης του Ρήγα Φεραίου (Ιστορία).</p> <p>Η Λωξάντρα (Ανθολόγιο). Φυσικά γνωρίσματα, χαρακτηριστικά κίνησης, μίμηση τρόπου ομιλίας, συναισθήματα, επιλογές (π.χ. κόμπυ), προτιμήσεις(π.χ. ντύσιμο).</p> <p>Ειδήσεις, τηλεπαιχνίδι, παραμύθι (π.χ. «ο Μαγεμένος Αυλός»).</p> <p>Απόπειρα αυτοσχεδιαστικής αναπαράστασης της προσωπικότητας του κάθε μαθητή.</p> <p>Ένα παιδί προσπαθεί να περιγράψει ένα αντικείμενο (γνωστό μόνο σ' αυτό), χωρίς να αναφέρει τι δουλειά κάνει ή από τι είναι κατασκευασμένο. Στη συνέχεια οι υπόλοιποι μαθητές ζωγραφίζουν το αντικείμενο που κατάλαβαν. Συγκρίνουμε τα αποτελέσματα.</p> <p>Προσπάθεια αυτοσχεδιασμού σε δεδομένο θέμα. (Δίνεται έμφαση στην ικανότητα μετάδοσης νοημάτων με τη σωματική και τη λεκτική έκφραση).</p>
--	---	--

3 ^{ος} Άξονας: Δραματικό κείμενο- Δραματοποίηση		
<p>Να έρθουν σε δημιουργική επαφή με το δραματικό κείμενο και να κατανοήσουν τους όρους γραφής του.</p> <p>Να μάθουν να μετατρέπουν ένα αφηγηματικό κείμενο σε δραματικό, πράγμα που θα συντελέσει στη μαθησιακή και στην καλλιτεχνική ωρίμανσή τους.</p> <p>Να μάθουν να δημιουργούν δραματικά κείμενα αξιοποιώντας προηγούμενες γνώσεις.</p>	<p>Ανάλυση δραματικού κειμένου</p> <p>Δραματοποίηση</p> <p>Σύνθεση (εργαστήρι γραφής)</p>	<p>Δραματοργική ανάλυση επιλεγμένων αποσπασμάτων από το παγκόσμιο θέατρο για παιδιά, π.χ. «Ματίας ο Α΄» (Α.Ζέη), «Ο Μάγος του Οζ» (Φ.Μπάουμ).</p> <p>Επαφή των μαθητών με το δραματικό κείμενο, προσπάθεια για ανάλυση σε βάθος.</p> <p>Δημιουργία corpus από επιλεγμένα κείμενα ανάλογα με την ηλικία και τα ενδιαφέροντα των παιδιών, για σχολική χρήση.</p> <p>Δραματοποίηση αφηγηματικών κειμένων με τη χρήση των μορφικών στοιχείων των θεατρικών κειμένων (σκηνικές οδηγίες, διάλογοι κτλ.) Κείμενα για δραματοποίηση: Ο γυρισμός του Ξενιτεμένου, Ο μικρός Πρίγκιπας (Λογοτεχνία, Γλώσσα).</p> <p>Σύνθεση θεατρικών διαλόγων και σύντομων θεατρικών έργων.</p> <p>Ατομική και ομαδική εξάσκηση σε δεδομένα θέματα (π.χ. ένα μάθημα στην τάξη, δελτίο καιρού).</p> <p>Εργασίες που θα αναδείξουν τη διαφορά του «μιλάω» από το «μιλάω με κάποιον», π.χ., μονόλογος / διάλογος στο ίδιο θέμα (οι έννοιες ζωή - θάνατος).</p>

4 ^{ος} Άξονας: Γνωριμία με την τέχνη του Θεάτρου		
<p>Να γνωρίσουν τις ποικίλες πλευρές του θεάτρου και τις παραμέτρους που συνθέτουν το θεατρικό φαινόμενο.</p> <p>Να αποκτήσουν «θεατρική αγωγή» ώστε να σέβονται το χώρο και τους συντελεστές μιας παράστασης.</p> <p>Να αναπτύξουν κριτική ικανότητα και να μπορούν να εκφράζουν απόψεις και εντυπώσεις.</p> <p>Να γνωρίσουν άμεσα και βιωματικά τις παραμέτρους του θεάτρου και να εφαρμόσουν τη γνώση και την εμπειρία τους.</p>	<p>Τέχνη και τεχνική του θεάτρου</p> <p>Ο μαθητής - θεατής</p> <p>Ο μαθητής - κριτικός</p> <p>Ο μαθητής - «καλλιτέχνης» του θεάτρου</p>	<p>Οικειοποίηση των ρόλων όλων των συντελεστών μιας θεατρικής παράστασης (ηθοποιό, σκηνοθέτη, δραματοργό, σκηνογράφο, κτλ.) Συνεργασία με το μάθημα της Μουσικής και των Εικαστικών.</p> <p>Γνωριμία-εξοικείωση με τις τέχνες που συνθέτουν το θεατρικό φαινόμενο.</p> <p>Επένδυση ηχητική, σκηνογραφική, ενδυματολογική ενός κειμένου, π.χ., το ποίημα «Ο Γιάννης και το Πεύκο» του Ζ. Παπαντωνίου</p> <p>Επισκέψεις σε θεατρικούς χώρους.</p> <p>Παρακολούθηση παραστάσεων. Συζήτηση στην τάξη για τη θεατρική εμπειρία που αποκτήθηκε.</p> <p>Γνωριμία και συνομιλία με καλλιτέχνες που εργάζονται στο θέατρο.</p> <p>Επισκέψεις στους χώρους δουλειάς διάφορων καλλιτεχνών και επισκέψεις καλλιτεχνών στο σχολείο.</p> <p>Επιλογή παραστάσεων με γνώμονα την ηλικία και τα ενδιαφέροντα των παιδιών, και την ποιότητα τους.</p> <p>Αξιοποίηση του θεσμού των μαθητικών εισιτηρίων του Υπουργείου Νέας Γενιάς.</p> <p>Ξεμάχηση σε διαφορετικά είδη σκηνών (π.χ., στις διάφορες σκηνές του Εθνικού Θεάτρου).</p> <p>Απόπειρα αξιολόγησης επιμέρους στοιχείων μιας παράστασης (σκηνικά -κοστούμια-μουσική), κριτική της παράστασης ως συνόλου. Προσπάθεια γραφής σύντομης θεατρικής κριτικής.</p> <p>Πρακτική εφαρμογή της εμπειρίας που απέκτησαν οι μαθητές / ανέβασμα παράστασης.</p>

Απαιτούμενος χρόνος

Η κάθε ενότητα του Π.Σ. δεν εξαντλείται απαραίτητα σε μία διδακτική ώρα· ο εκπαιδευτικός έχει την ευχέρεια να διδάξει την ενότητα σε περισσότερες ώρες ή να επιλέξει εκείνο το τμήμα που προσφέρεται για τις δεδομένες συνθήκες της τάξης του ή για τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα των μαθητών του. Έχει, επίσης, την δυνατότητα να δια-

πλέξει την διδασκαλία συγκεκριμένων εννοιών με θέματα από άλλα γνωστικά αντικείμενα, στο πλαίσιο διαθεματικών προσεγγίσεων.

Οι προτεινόμενες δραστηριότητες δεν απαιτούν εξαντλητική προσέγγιση με παρατακτική διάταξη, αλλά έχουν ενδεικτικό χαρακτήρα και παρέχουν στον εκπαιδευτικό δυνατότητα επιλογής. Ας σημειωθεί ότι η δυνα-

τότητα επιλογής αποτελεί την κεντρική φιλοσοφία του νέου παιδαγωγικού συστήματος, που φιλοδοξεί να δημιουργήσει ένα σύγχρονο σχολείο, ανοικτό στην έρευνα και τη γνώση.

Οι προτεινόμενες δραστηριότητες μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τον εμπλουτισμό της διδακτικής μεθοδολογίας όλων των γνωστικών αντικειμένων. Αφορμές και περιεχόμενο των δραστηριοτήτων μπορούν να αποτελέσουν θέματα από όλα τα γνωστικά αντικείμενα.

Ο εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσει συνδυαστικά τις επιμέρους ενότητες του Π.Σ., χωρίς να δεσμεύεται από μια ευθύγραμμη πορεία ανάπτυξης του μαθήματος (π.χ. επίσκεψη σε θεατρικό χώρο μπορεί να πραγματοποιήσει η τάξη στα πρώτα μαθήματα και όχι κατ' ανάγκη στο τέλος, όπως προτείνεται).

Επειδή το μάθημα από τη φύση του έχει γνωσιοθεωρητικό και αισθητικο-καλλιτεχνικό χαρακτήρα, θα πρέπει αντίστοιχα να δοθεί από τον εκπαιδευτικό ισόρροπη έμφαση στις δύο αυτές διαστάσεις. Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να συρρικνωθεί η Θεατρική Αγωγή σε "στεγνό" μάθημα, αλλά είναι ανάγκη να διατηρήσει και να αναπτύξει όλη τη δυναμική που η τέχνη του θεάτρου διαθέτει.

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Θέμα: Παραδοσιακά δρώμενα της περιοχής. Εκπόνηση συνθετικών, ομαδικών εργασιών με καταγραφή εθίμων, εικαστική αποτύπωση, κατασκευές, συλλογές φωτογραφιών - εικόνων, σύνθεση κειμένων, αναπαράσταση - παρουσίαση σε ανοιχτή εκδήλωση κλπ. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Πολιτισμός, παράδοση, εξέλιξη. **Προεκτάσεις** στη Γλώσσα, Λογοτεχνία, Εικαστικά, Μουσική, Ιστορία.

Θέμα: Ο μαθητής θεατής, κριτικός, καλλιτέχνης του θεάτρου. Βιωματική προσέγγιση ποικίλων πλευρών και παραμέτρων του θεατρικού φαινομένου που περιλαμβάνει αναζήτηση πληροφοριών για θεατρικές παραστάσεις, επιλογή θεατρικής παράστασης, επαφή με το δραματικό κείμενο, εντοπισμό ιστορικών και κοινωνικών στοιχείων που αναφέρεται, συζήτηση για τους συντελεστές της παράστασης, παρακολούθηση της παράστασης, συζήτηση στην τάξη για την παράσταση, διατύπωση απόψεων, γραφή σύντομης ομαδικής κριτικής, θεατρικό παιχνίδι, μετατροπή λογοτεχνικού κειμένου σε δραματικό, προετοιμασία και ανέβασμα παράστασης. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Πολιτισμός, οργάνωση. **Προεκτάσεις** στη Γλώσσα, Λογοτεχνία, Ιστορία, Εικαστικά, Μουσική.

3. Διδακτική μεθοδολογία

Η διδασκαλία πρέπει στα πλαίσια του Δ.Ε.Π.Π.Σ. να ακολουθεί τις γενικές αρχές της εκπαίδευσης και να στηρίζεται σε σύγχρονα παιδαγωγικά κριτήρια, όπως:

Η διαμόρφωση ελεύθερης, δημοκρατικής προσωπικότητας του μαθητή.

Η στήριξη στην αυτενέργεια του παιδιού.

Η σύνδεση της θεωρίας με την πράξη.

Η επαγωγική πορεία της μάθησης από το μέρος στο όλο, από το απλό στο σύνθετο και από το συγκεκριμένο στο αφηρημένο.

Η σύνδεση της μάθησης με την έρευνα και της γνωστικής διαδικασίας με την ανάλυση και τη σύνθεση, ώστε να προωθείται η κριτική και συνθετική σκέψη του μαθητή.

Η σαφήνεια των στόχων της διδασκαλίας, ώστε να κινείται εξαρχής το ενδιαφέρον του μαθητή.

Η εναρμόνιση της ύλης με τα μέσα και τη μέθοδο της διδασκαλίας.

Ακόμα, σύμφωνα με τις παιδαγωγικές μεθοδολογικές αρχές των μαθημάτων της Αισθητικής Αγωγής, θα πρέπει η διδασκαλία του Θεάτρου:

Να στηρίζεται στην εξωτερική των συναισθημάτων, των εκφράσεων της δημιουργικής φαντασίας και των καλλιτεχνικών δεξιοτήτων των μαθητών.

Να στηρίζεται στη δυναμική συνεργασία και αρμονική συνύπαρξη της ομάδας (αυτοσυγκέντρωση, πειθαρχία, συλλογική συνείδηση). Η γενική παιδαγωγική αρχή της διδασκαλίας στηρίζεται στους επικοινωνιακούς κώδικες για να περνά το αντικείμενο από τον παιδαγωγό στο μαθητή και αντίστροφα, μέσα από μια ενεργητική διαδικασία.

Να επιδιώκει, ώστε η γνωριμία με την Τέχνη στο σχολείο να συμβάλει στην καλλιέργεια μιας ανθρωπιστικής αλλά και αισθητικής παιδείας στους μαθητές, γεφυρώνοντας το χάσμα ανάμεσα στον κόσμο της στείρας πληροφόρησης και τεχνολογίας και στον κόσμο του Πολιτισμού και μιας ποιοτικής μετεξέλιξης της κοινωνίας.

Να αντιμετωπίζεται ως συνδυασμός θεωρητικής γνώσης και πρακτικής εμπειρίας, και μάλιστα με τέτοιο τρόπο, ώστε να συγκοινωνούν ει δυνατόν όλα τα διδακτικά πεδία μεταξύ τους δημιουργώντας ένα ενιαίο σύνολο μιας ζωντανής πολύπλευρης διαδικασίας, όπου τόσο ο παιδαγωγός- καλλιτέχνης όσο και ο μαθητής θα αναλάβουν έναν υπεύθυνο, ενεργητικό και ουσιαστικό ρόλο διαμορφώνοντας ο καθένας αντίστοιχα το διδακτικό αντικείμενο και συμβάλλοντας στη συνεχή αξιολόγησή του.

4. Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση στην εκπαίδευση σήμερα τείνει να αποτελέσει οργανικό τμήμα τόσο της διδασκαλίας όσο και της εκπόνησης αναλυτικών προγραμμάτων, αφού βάσει αυτής αναθεωρούνται και αλλάζουν κάποτε οι στόχοι ή το περιεχόμενο των διδακτικών εννοιών ή και η μεθοδολογική προσέγγισή τους.

Ευνόητο είναι ότι αυτού του τύπου η αξιολόγηση πραγματοποιείται σε δύο επίπεδα:

ως προς το διδακτικό αντικείμενο και τη διδασκαλία του και

ως προς τους μαθητές

Δηλαδή μέσα από την αξιολόγηση αναπτύσσονται κριτήρια και στόχοι επίδοσης των μαθητών αλλά και κρίνονται τα συνολικά αποτελέσματα πρόσληψης του αντικείμενου, καθώς και η διδασκαλία, ο τρόπος προσέγγισης του αντικείμενου κ. ά. Αυτή η σφαιρικής μορφής αξιολόγηση είναι γενικό αίτημα της εποχής και της σύγχρονης παιδαγωγικής: το πρότυπο της μαθητοκεντρικής διδασκαλίας δίνει έτσι την ευκαιρία στο μαθητή να αυτοαξιολογείται, αλλά και να αξιολογεί ο ίδιος το διδακτικό αντικείμενο μέσα από ανάλογες εργασίες, ερωτήσεις κτλ. Ο παιδαγωγός επίσης έχει την ευκαιρία, μέσα από μια συνε-

χή και καθημερινή πορεία, να κρίνει και να αξιολογεί τη δουλειά του, τις μεθόδους και τα μέσα που χρησιμοποιεί και τελικά το διδακτικό αντικείμενο στο σύνολό του. Εξάλλου οι καλλιτεχνικές δραστηριότητες και μάλιστα το θέατρο προσφέρονται για τέτοιου είδους συνολική αξιολόγηση (από αμφοτέρους τους συμμετέχοντες στην παιδαγωγική πράξη).

Αναλυτικά αξιολογείται:

Το διδακτικό αντικείμενο και η διδασκαλία του, δηλαδή το περιεχόμενο/ ύλη, η μέθοδος διδασκαλίας, τα μέσα (βιβλία, εποπτικό υλικό κ. ά.), η σύνδεση με το σύνολο του εκπαιδευτικού προγράμματος, η σύνδεση με τα κοινωνικά δεδομένα και τον επαγγελματικό προσανατολισμό κ. ά.

Ο μαθητής, δηλαδή η προσληπτική του ικανότητα και οι επιμέρους δεξιότητές του (παρατηρητικότητα, δημιουργικότητα, φαντασία, αυτοσυγκέντρωση, συνεργασία, πειθαρχία, συνθετική σκέψη, πρωτοβουλίες, δραστηριοποίηση κ. ά). Η αξιολόγηση πρέπει δηλαδή να αφορά στο γνωσιολογικό, συναισθηματικό και ψυχοκινητικό δυναμικό του μαθητή, σε αντιστοιχία με τους στόχους της Θεατρικής Αγωγής και Παιδείας.

Τρόποι αξιολόγησης, ενδεικτικά, μπορεί να είναι:

Ερωτηματολόγια, προφορικά ή γραπτά για το τι άρεσε περισσότερο στους μαθητές στο τέλος μαθήματος ή ενότητας (βαθμός ενδιαφέροντός τους) ή παρατηρήσεις τους στο διδακτικό αντικείμενο, διδασκαλία του κ. ά.

Εργασίες ατομικές ή ομαδικές, όπως προφορική ή γραπτή έκθεση απόψεων ή παρατηρήσεων και προτάσεων, δημιουργικές εργασίες ή έρευνα (συνέντευξη από ειδικούς θεάτρου, συνεργασία με φορείς θεάματος, παρουσίαση εντυπώσεων και κρίσεων από παράσταση ή επίσκεψη σε Θέατρο, Μουσείο κ.ά).

Η ενεργός συμμετοχή των μαθητών στην όλη πρακτική διαδικασία (ασκήσεις, αυτοσχεδιασμός, δρώμενα κ. ά.), αλλά και άλλες θεατρικές - καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, που αναδεικνύει τόσο το ίδιο το αντικείμενο και την επιτυχία του διδασκαλίας όσο και την ευαισθησία, δημιουργικότητα, ομαδικό πνεύμα και άλλες δεξιότητες των μαθητών που συμμετέχουν.

Η δραστηριοποίηση, ο σχεδιασμός, η ατομική συμμετοχή και το ομαδικό πνεύμα στη θεατρική παράσταση στο σχολείο ή ο σχολιασμός κτλ θεατρικών παραστάσεων επαγγελματικού θεάτρου.

Έτσι συνεκτιμώνται όλα τα χαρακτηριστικά του μαθητή, σε συνδυασμό με τη συνολική εικόνα δράσης του στο σχολείο. Οι εκπαιδευτικοί βελτιώνουν το επίπεδο παιδαγωγικής αυτογνωσίας και διδακτικής μεθοδολογίας, εμβαθύνουν τις παιδαγωγικές σχέσεις τους με τους μαθητές, αναζητούν νέες λύσεις στην αξιολόγηση του εκπαιδευτικού υλικού αλλά και του μαθητή, δημιουργώντας μία δυναμική παρέμβαση στα εκπαιδευτικά δεδομένα.

Στο Δημοτικό η αξιολόγηση μπορεί να πραγματοποιηθεί με τις εξής συγκεκριμένες μορφές:

- Με τη μορφή προφορικού ή γραπτού ερωτηματολογίου, που οι μαθητές καλούνται να συμπληρώσουν στο τέλος κάθε διδακτικής ενότητας. Από τις ερωτήσεις διαπιστώνεται τόσο το ενδιαφέρον των μαθητών, όσο και το

συναισθηματικό και κοινωνικό βαθμό συμμετοχής τους στη θεατρική διδασκαλία και εμπειρία. Ακόμα διαπιστώνεται η δυνατότητα συνεργασίας τους με την ομάδα και γενικότερα η δράση τους μέσα στο πλαίσιο του μαθήματος.

- Με το τελικό καλλιτεχνικό προϊόν, ύστερα από οιαδήποτε προσπάθεια καθημερινής θεατρικής έκφρασης (θεατρικό παιχνίδι, δραματοποίηση κ.ά.), όπου ο δάσκαλος διαπιστώνει τόσο τις δεξιότητες των μαθητών (φαντασία, δημιουργικότητα, ικανότητα συνεργασίας με ομάδα κ.ά) όσο και την κριτική τους σκέψη στη συζήτηση που ακολουθεί και ολοκληρώνει αυτή τη δημιουργική δραστηριότητα.

Βεβαίως η συμμετοχή του μαθητή στην ευρύτερη και πιο σύνθετη εμπειρία της θεατρικής παράστασης επιτρέπει την συνολική αξιολόγηση των ικανοτήτων, κλίσεων, συνθετικής σκέψης, αλλά και δυνατότητας αυτοσυγκέντρωσης, πειθαρχίας και ουσιαστικού διαλόγου του με τους άλλους.

Κυρίως μέσα στη ροή της δουλειάς με συζητήσεις, σχόλια, παρατηρήσεις κ.τ.λ., ο δάσκαλος κρίνει συνεχώς και αξιολογεί τους μαθητές με ένα δυναμικό και συνολικό τρόπο, που δίνει ερεθίσματα και ανανεώνει την όλη παιδαγωγική διαδικασία.

Ένα τετράδιο για το μαθητή κρίνεται ότι θα βοηθήσει στο να έχει πλήρη εικόνα της πορείας του διδακτικού αντικειμένου αλλά και της προσωπικής του ένταξης - ενδιαφέροντος και επίδοσης στο αντίστοιχο μάθημα.

Ένας φάκελος με σημειώσεις και συμπεράσματα του δασκάλου για τους μαθητές του, την εξέλιξη και τη μεθοδολογία της διδασκαλίας κλπ θα βοηθούσε στην επανοτοποθέτηση και προσαρμογή απόψεων και στάσεων απέναντι στο διδακτικό αντικείμενο, ή το μαθητή ή ακόμα και τον ίδιο τον εκπαιδευτικό.

5. Διδακτικό Υλικό

Η διδασκαλία του μαθήματος της Θεατρικής Αγωγής θα γίνεται με τη χρήση πλούσιου διδακτικού υλικού (συγγραφικό, εποπτικό) σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Θα πρέπει όμως να είναι καθαρή η "αρχή" του θεάτρου, ότι το κύριο υλικό του είναι το σώμα και η ψυχή του ηθοποιού, άρα και του μαθητή.

Το διδακτικό υλικό που προτείνεται (κείμενα, ιστορία, θεωρία του Θεάτρου) μπορεί να επιλέγεται ελεύθερα από τον εκπαιδευτικό. Οι έννοιες που προτείνονται δεν ακολουθούν ευθύγραμμη πορεία αλλά παρατακτική.

Σε όλα τα επίπεδα θα χρειαστεί:

Χώρος για το μάθημα, που να τηρεί προδιαγραφές αίθουσας χορού, και μάλιστα εξοπλισμένης με όργανα και φροντιστηριακό υλικό (μπορεί να είναι κάποιες καρέκλες, ορισμένα αντικείμενα, κομμάτια από ύφασμα ή χαρτί κ.ά).

Βιβλία και εκπαιδευτικό υλικό (ψηφιακοί δίσκοι δεδομένης μνήμης (CD-ROM), Video κ.ά), τα οποία μπορούν να είναι χρήσιμα για τον μαθητή και τον δάσκαλο ως προς τις υποδείξεις. Τονίζεται ιδιαίτερα ότι η ύλη της Θεατρικής Αγωγής δεν πρέπει να είναι περιορισμένη στα πλαίσια ενός σχολικού εγχειριδίου.

Σ' αυτό προσθέτουμε ότι βασικό εργαλείο για το μάθη-

μα θα ήταν μια βιβλιοθήκη (λογοτεχνική, θεατρική, ιστορική), όσο και μια αρχειοθήκη με οπτικοακουστικό υλικό από παραστάσεις, ταινίες, κτλ.

Για τη γνωριμία με την τέχνη του θεάτρου είναι σκόπιμο το άνοιγμα του σχολείου προς το αντικείμενο με επισκέψεις σε θεατρικές παραστάσεις ή παραστάσεις Θεάτρου Σκιών ή Κουκλοθέατρου, μουσεία, ταινίες. Το ίδιο ενδιαφέρουσα είναι η πρόσκληση καλλιτεχνών σε οργανωμένη εκδήλωση στο χώρο του σχολείου ώστε τα παιδιά να γνωρίσουν την τέχνη τους και να συζητήσουν μαζί τους για κάθε λεπτομέρεια και ιδιαιτερότητα. Έτσι πραγματοποιείται η απαιτούμενη διασύνδεση του σχολείου με την κοινωνία και τον πολιτισμό.

Με το πολλαπλό υλικό και την ελευθερία επιλογής που προτείνουμε, επιδιώκουμε να γίνει σαφής η ιδιαίτερη ποιότητα της θεατρικής τέχνης και η πολύπτυχη δυνατότητα χρήσης από τον εκπαιδευτικό του χώρου και άλλων μέσων διδασκαλίας και εφαρμογής του αντικειμένου.

Προτεινόμενα διδακτικά βιβλία

Βιβλίο μαθητή

Ένα βιβλίο μαθητή για τις τάξεις Ε΄ και ΣΤ΄ του Δημοτικού, μέχρι 100 σελίδες.

Βιβλίο Δασκάλου

i) Ένα βιβλίο δασκάλου για τις τάξεις Ε΄ και ΣΤ΄ του Δημοτικού, σελίδες 200.

ii) Ένα βιβλίο "Σχολικών Πολιτιστικών Εκδηλώσεων", σελίδες 400.

Εποπτικό υλικό

Μία ταινία βίντεο διάρκειας τριάντα (30) λεπτών περίπου. Η ταινία θα δομείται σε δύο αυτοτελείς ενότητες διάρκειας δεκαπέντε (15) λεπτών η καθεμία. Η πρώτη ενότητα θα αναφέρεται στο Θεατρικό Παιχνίδι, ενώ η δεύτερη θα αναφέρεται στη Δραματοποίηση. Κάθε ταινία θα συνοδεύεται από φυλλάδιο με ανάλυση στοιχείων και οδηγίες χρήσης, ώστε να μπορεί να χρησιμοποιηθεί και από τους μαθητές στο πλαίσιο λειτουργίας δανειστικής βιντεοθήκης.

**ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ**

1. Σκοπός της διδασκαλίας του μαθήματος

Η θρησκευτική εκπαίδευση των μαθητών, όπως αναγνωρίζεται και διεθνώς, συνιστά όρο της ηθικής και πνευματικής τους ανάπτυξης και έχει ύψιστη κοινωνική σημασία. Χωρίς να παραγνωρίζεται το γεγονός πως η θρησκευτική εκπαίδευση των παιδιών πραγματοποιείται και στο πλαίσιο άλλων θεσμών (οικογένεια, Εκκλησία), η παροχή της στο σχολικό περιβάλλον λειτουργεί συμπληρωματικά και συντελεί στην ολοκληρωμένη μόρφωσή τους. Το μάθημα των Θρησκευτικών (ΜτΘ) είναι ενταγμένο στην παρεχόμενη από την πολιτεία εκπαίδευση υπηρετώντας τους γενικούς σκοπούς της παιδείας, όπως αυτοί ορίζονται από το Σύνταγμα και τους Νόμους.

Στην εννιάχρονη υποχρεωτική εκπαίδευση μελετάται ο Χριστιανισμός ως βιβλική ιστορία και βιβλικός λόγος, ως ορθόδοξη χριστιανική παράδοση, ως πολιτιστική έκφραση, ως πορεία μέσα στην ιστορία, ως αναζήτηση της αλήθειας και ως σύγχρονη παρουσία μέσα στον κόσμο. Υπάρχουν επίσης κάποιες πληροφορίες για τις άλλες Ομολογίες, καθώς και για τον Ιουδαϊσμό και το Ισλάμ, με την προοπτική να ασχοληθούν μ' αυτά οι μαθητές εκτενέστερα στο Λύκειο.

Στο Νηπιαγωγείο και στις δύο τάξεις του Δημοτικού (Α' και Β'), όπου απουσιάζει από το Ωρολόγιο Πρόγραμμα το μάθημα των Θρησκευτικών, στο πλαίσιο της ανάπτυξης της θρησκευτικής συνείδησης του παιδιού, μπορεί να λαμβάνονται θέματα και αφορμές από το μάθημα της «Μελέτης του Περιβάλλοντος». Το μάθημα αυτό μπορεί να συνδεθεί με τη θρησκευτική αγωγή, αφού οι σκοποί του αναφέρονται στην ανάπτυξη της προσωπικότητας, στην καλλιέργεια οικουμενικών και πανανθρώπινων αξιών και στην ανάπτυξη της ελληνικής μας ταυτότητας και συνείδησης με βάση την πολιτιστική μας κληρονομιά.

Ο σκοπός της διδασκαλίας του ΜτΘ εντάσσεται στο γενικό σκοπό της εκπαίδευσης, δηλαδή στη διαμόρφωση ελεύθερων και υπεύθυνων πολιτών. Ειδικότερα η διδασκαλία του ΜτΘ συμβάλλει:

Στην απόκτηση γνώσεων γύρω από τη χριστιανική πίστη και την Ορθόδοξη χριστιανική παράδοση

Στην ανάπτυξη θρησκευτικής συνείδησης

Στην προβολή της ορθόδοξης πνευματικότητας ως ατομικού και συλλογικού βιώματος

Στην κατανόηση της χριστιανικής πίστης ως μέσου νοηματοδότησης του κόσμου και της ζωής

Στην παροχή ευκαιριών στους μαθητές για θρησκευτικό προβληματισμό και στοχασμό

Στην κριτική επεξεργασία των θρησκευτικών παραδοχών, αξιών, στάσεων

Στη διερεύνηση του ρόλου που έπαιξε και παίζει ο Χριστιανισμός στον πολιτισμό και την ιστορία της Ελλάδας και της Ευρώπης

Στην κατανόηση της θρησκείας ως παράγοντα που συντελεί στην ανάπτυξη του πολιτισμού και της πνευματικής ζωής

Στην επίγνωση της ύπαρξης διαφορετικών εκφράσεων της θρησκευτικότητας

Στην αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων και των μεγάλων σύγχρονων διλημμάτων

Στην ανάπτυξη ανεξάρτητης σκέψης και ελεύθερης έκφρασης

Στην αξιολόγηση του Χριστιανισμού ως παράγοντα βελτίωσης της ζωής των ανθρώπων

2. Άξονες, Γενικοί στόχοι, Θεμελιώδεις έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης

Ι. ΔΗΜΟΤΙΚΟ

Τάξη	Άξονες γνωστικού περιεχομένου	Γενικοί στόχοι (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες)	Ενδεικτικές Θεμελιώδεις έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης
Γ	Ο Θεός στη ζωή μας		
	Ο Θεός είναι μαζί μας	Οι μαθητές επιδιώκεται: Να γνωρίσουν ότι ο Θεός αγαπά τον άνθρωπο και τον κόσμο, συνοδεύει, αγιάζει και ευλογεί τη ζωή.	Παράδοση, Πολιτισμός
	Το δώρο της ζωής	Να αντιληφθούν ότι ο κόσμος είναι ένα θαυμαστό δημιούργημα του Θεού, το οποίο οι άνθρωποι απολαμβάνουν και ευγνωμονούν τον Θεό γι' αυτό. Να πληροφορηθούν ότι ο Θεός είναι στοργικός Πατέρας και φροντίζει όλα τα πλάσματά του.	Άτομο-κοινωνία-κοινότητα, Οργάνωση, Σύστημα, Αλληλεπίδραση, Ομοιότητα-Διαφορά, Συλλογικότητα
	Η ζωή θέλει αγάπη και προσπάθεια	Να αναγνωρίσουν ότι ο Θεός τίμησε τον άνθρωπο, με τα χαρίσματα που τον προίκισε, περισσότερο απ' όλα τα δημιουργήματα και τον κατέστησε συνεργάτη του. Να αντιληφθούν ότι ο Θεός συνοδεύει τον άνθρωπο στον αγώνα για επιβίωση και βελτίωση της ζωής και τον καλεί στην Εκκλησία για να βρει καταφύγιο και ειρήνη.	Ισότητα, Εξέλιξη-Ανάπτυξη, Επικοινωνία, Οργάνωση

Με το Χριστό αλλάζει η ζωή	Να γνωρίσουν ότι στο πρόσωπο της Παναγίας εκπληρώνονται οι προφητείες για τον ερχομό του Χριστού, ελευθερωτή του κόσμου. Να κατανοήσουν ότι η γέννηση του Χριστού αποτελεί έμπρακτη απόδειξη της αγάπης του Θεού για τον άνθρωπο και αρχή μιας νέας πορείας για τον κόσμο.	Πολιτισμός, Παράδοση
Η χαρά για τη ζωή	Να γνωρίσουν ότι οι γιορτές που αναφέρονται στον Χριστό και στους Αγίους σφραγίζουν την προσωπική, οικογενειακή, ενοριακή και σχολική ζωή και δημιουργούν κοινωνικότητα και ευφροσύνη. Να κατανοήσουν τη σπουδαιότητα των Μυστηρίων του Βαπτίσματος και της Θείας Κοινωνίας.	Πολιτισμός, Χώρος-χρόνος, Επικοινωνία, Συλλογικότητα
Η ζωή με τους γύρω μας	Να γνωρίσουν τους όρους και τη σημασία της συμβίωσης μέσα από τη συμμετοχή στη ζωή της Εκκλησίας. Να κατανοήσουν ότι η αγάπη πρέπει να εκδηλώνεται προς όλους τους ανθρώπους.	Οργάνωση, Ισότητα, Αλληλεπίδραση, Ομοιότητα-Διαφορά, Συλλογικότητα, Ατομο-κοινωνία
Τα Πάθη και η Ανάσταση του Χριστού	Να γνωρίσουν ότι στη ζωή το καλό και το κακό εκφράζονται με ποικίλους τρόπους και ότι τα Πάθη του Χριστού συνιστούν αποκορύφωση της έκφρασης του κακού, αλλά και μεγαλείο της θυσίας για το καλό. Να κατανοήσουν ότι η Ανάσταση του Χριστού αποτελεί κορυφαίο γεγονός της ζωής και της δράσης του και ότι το Πάσχα είναι η πιο μεγάλη γιορτή της Ορθοδοξίας και του λαού μας.	Πολιτισμός, Παράδοση, Χώρος-χρόνος
Γιορτές μετά το Πάσχα	Να γνωρίσουν το γεγονός της Ανάληψης και τις γιορτές μετά το Πάσχα.	Χώρος-χρόνος, Πολιτισμός, Παράδοση
Δ	Η πορεία μας στη ζωή	
Το ξεκίνημα	Να αναγνωρίσουν έννοιες, παραστάσεις και αρχές που διέπουν την πνευματική πορεία του χριστιανού. Να γνωρίσουν το σκοπό, τον τρόπο, τα μέσα και τους κανόνες της πορείας του χριστιανού.	Χώρος-χρόνος, Εξέλιξη-Ανάπτυξη, Ισότητα-Νόμος, Αλληλεπίδραση, Ατομο-Κοινωνία
Αυτοί που έδειξαν και βάδισαν τον δρόμο	Να γνωρίσουν στιγμιότυπα και στοιχεία από τη ζωή των προφητών που βάδισαν τον ορθό δρόμο. Να κατανοήσουν τη σημασία που έχει για τη ζωή ο λόγος του Χριστού: «Εγώ είμαι η οδός», και ότι το Ευαγγέλιο αποτελεί πυξίδα στην πνευματική πορεία. Να αντιληφθούν, μέσα από τη σχέση του Χριστού με τους ανθρώπους, το ενδιαφέρον και τη φρονίδα του Χριστού για όσους υποφέρουν.	Παράδοση, Σύγκρουση-Μεταβολή, Εξέλιξη-Ανάπτυξη, Ισότητα-Νόμος, Επικοινωνία
Νέος δρόμος, καινούργια ζωή	Να κατανοήσουν ότι το Άγιο Πνεύμα φωτίζει, ενώνει και οδηγεί τους ανθρώπους στην καινούργια τους πορεία. Να πληροφορηθούν και να εκτιμήσουν τον τρόπο ζωής των πιστών στις πρώτες χριστιανικές κοινότητες. Να γνωρίσουν τους αγίους που μιμήθηκαν τη ζωή του Χριστού.	Παράδοση, Πολιτισμός, Χώρος-Χρόνος, Οργάνωση, Επικοινωνία, Αλληλεπίδραση
Συνεχίζουμε τον δρόμο όλοι μαζί	Να εκτιμήσουν ότι ο Ναός είναι το ζωτικό κέντρο συνάντησης των πιστών. Να γνωρίσουν για την ιστορία, την τέχνη, τη ζωή των μοναστηριών και τον ορθό τρόπο τέλεσης της Θ. Λατρείας.	Χώρος-Χρόνος, Παράδοση, Πολιτισμός, Εξέλιξη-Ανάπτυξη, Συλλογικότητα
Στην πορεία ξεπερνάμε τα εμπόδια	Να αντιληφθούν τα εμπόδια που αντιμετωπίζει ο πιστός στην πορεία του. Να γνωρίσουν τους κατάλληλους χειρισμούς για την αντιμετώπιση των αποκλίσεων από το δρόμο του Θεού.	Επικοινωνία, Σύγκρουση-Μεταβολή, Εξάρτηση, Ατομο-Κοινωνία
Η Εκκλησία πορεύεται σε όλον τον κόσμο	Να κατανοήσουν τη σημασία της ιεραποστολής, του σκοπού και της δράσης των ιεραποστολών.	Κοινωνία-Κοινότητα, Οργάνωση, Πολιτισμός, Αλληλεπίδραση

	Επίκαιροι εορταστικοί σταθμοί	Να γνωρίσουν τους σημαντικούς εορταστικούς σταθμούς και γεγονότα από το εορτολόγιο της Εκκλησίας και να αρχίσουν να τα βιώνουν.	Παράδοση, Πολιτισμός
Ε	Στη ζωή χρειάζονται αγώνες		
	Οι αγώνες στη ζωή μας	Να γνωρίσουν τις Δέκα Εντολές και να αντιληφθούν ότι η τήρηση των θείων εντολών δίνει νόημα στη ζωή και θάρρος για αντιμετώπιση των δυσκολιών και συνέχιση του αγώνα. Να εκτιμήσουν την κοινοβιακή ζωή των πρώτων χριστιανών και να κατανοήσουν ότι η μετοχή όλων στα αγαθά της ζωής, που έδωσε ο Θεός, κάνει τη ζωή πιο ανθρώπινη.	Χώρος-Χρόνος, Σύγκρουση-Μεταβολή, Επικοινωνία, Αλληλεπίδραση, Ατομο-Κοινωνία, Ισότητα, Οργάνωση, Συλλογικότητα
	Αγωνιστές και Μάρτυρες	Να αντιληφθούν ότι ο αγώνας του Χριστού συνεχίζεται στην Εκκλησία με τους Αποστόλους, τους Μάρτυρες, τους Αγίους και όλους τους χριστιανούς μέχρι σήμερα.	Σύγκρουση-Μεταβολή, Εξέλιξη-Ανάπτυξη, Συλλογικότητα, Ατομο-Κοινωνία
	Αγώνας για την αλλαγή του εαυτού μας	Να γνωρίσουν ότι η συνάντηση με τον Χριστό μπορεί να αλλάξει ριζικά τον τρόπο ζωής του αλλοτριωμένου ανθρώπου, αρκεί να έχει ανοιχτή την καρδιά του και να μετανοήσει.	Σύγκρουση-Μεταβολή, Εξέλιξη-Ανάπτυξη, Ατομο-Κοινωνία
	Δημιουργώντας έναν όμορφο κόσμο	Να αντιληφθούν ότι οι χριστιανοί αγωνίζονται όχι μόνο για την προσωπική τους αλλαγή, αλλά και για τη μεταμόρφωση όλου του κόσμου.	Παράδοση, Πολιτισμός, Χώρος-χρόνος
	Αγώνας για έναν κόσμο ανθρωπινό-τερο	Να εκτιμήσουν την αδελφότητα, την ειρήνη και το σεβασμό του περιβάλλοντος ως αξίες της ορθόδοξης παράδοσης. Να κατανοήσουν ότι είναι ευθύνη των σημερινών χριστιανών να ενδιαφέρονται και να αγωνίζονται καθημερινά για να γίνει πραγματικότητα ο καινούργιος κόσμος του Θεού.	Παράδοση, Πολιτισμός, Επικοινωνία, Ισότητα, Αλληλεπίδραση, Ατομο-κοινωνία, Οργάνωση
	Επίκαιρα	Να γνωρίσουν τους εορταστικούς σταθμούς της Εκκλησίας που ανεφοδιάζουν και ενισχύουν τους πιστούς στον καθημερινό αγώνα της ζωής (γιορτές αγίων, περίοδοι άσκησης και προετοιμασίας, τελετές).	Παράδοση, Πολιτισμός, Σύγκρουση-Μεταβολή
ΣΤ	Αναζητώντας την αλήθεια στη ζωή μας		
	Η αναζήτηση και η φανέρωση της αλήθειας	Να συνειδητοποιήσουν ότι ο κάθε άνθρωπος στη ζωή του αναζητά την αλήθεια για τα βασικά ζητήματα της ζωής (γέννηση, ασθένεια, ανθρώπινη αδυναμία στα φυσικά φαινόμενα, θάνατος).	Χώρος-χρόνος, Παράδοση, Πολιτισμός, Εξέλιξη-Ανάπτυξη
	Η αλήθεια καταγράφεται	Να κατανοήσουν ότι το Ευαγγέλιο, με την περιγραφή της ζωής, του έργου και του προσώπου του Χριστού, είναι πρωταρχική και κορυφαία πηγή της αλήθειας για τη ζωή. Να γνωρίσουν ότι οι Ψαλμοί εκφράζουν την αλήθεια για τον Θεό και αποτελούν συνδετικό κρίκο ανάμεσα στους Ιουδαίους και τους Χριστιανούς.	Χώρος-χρόνος, Παράδοση, Πολιτισμός, Εξέλιξη-Ανάπτυξη
	Αλήθειες που δίδαξε ο Χριστός	Να γνωρίσουν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της Βασιλείας του Θεού μέσα από τις παραβολές και τους Μακαρισμούς.	Εξέλιξη-Ανάπτυξη, Ομοιότητα-Διαφορά, Ατομο-κοινωνία
	Ποιος αγρυπνά για την αλήθεια	Να γνωρίσουν για την ίδρυση και τη σύσταση του σώματος της Εκκλησίας, η οποία διαφυλάσσει την αλήθεια που παρέδωσε ο Χριστός. Να αντιληφθούν ότι τα σχίσματα τραυματίζουν την ενότητα των χριστιανών και οι αιρέσεις νοθεύουν την αλήθεια.	Παράδοση, Εξέλιξη-Ανάπτυξη, Οργάνωση, Επικοινωνία, Σύγκρουση-Μεταβολή
	Ζώντας μαζί την αλήθεια	Να αντιληφθούν ότι μετέχοντας στη ζωή της εκκλησιαστικής κοινότητας (στα μυστήρια, στη λατρεία της) αποκτά κανείς γνώση της αλήθειας και βαθύτερες σχέσεις με τα υπόλοιπα χριστιανικά μέλη. Να γνωρίσουν τα χαρακτηριστικά της Ορθοδοξίας και τα γνωρίσματα άλλων Ομολογιών και Θρησκειών.	Χώρος-χρόνος, Πολιτισμός, Παράδοση, Διαφορά

	Επίκαιρα	Να γνωρίσουν, μέσα από το εορτολόγιο της Εκκλησίας και τον λατρευτικό της πλούτο, άγιες μορφές και πρότυπα βίου.	Πολιτισμός, Συλλογικότητα, Ισότητα
--	----------	--	------------------------------------

II. ΓΥΜΝΑΣΙΟ

Τάξη	Άξονες γνωστικού περιεχομένου	Γενικοί στόχοι (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες)	Ενδεικτικές θεμελιώδεις έννοιες διαθεματικής προσέγγισης
Α	Η Αγία Γραφή. Το βιβλίο της Παλαιάς Διαθήκης	Να αντιληφθούν την αξία μελέτης της Αγίας Γραφής. Να γνωρίσουν τα βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης, τους συγγραφείς, τον κόσμο της και τη θέση της στη ζωή της Εκκλησίας.	Χώρος-χρόνος, Παράδοση, Πολιτισμός, Εξέλιξη-Ανάπτυξη
	Η εποχή των Πατριαρχών: Από τον πολυθεϊσμό στην πίστη σε ένα Θεό	Να πληροφορηθούν για την κλήση του Θεού προς τον Αβραάμ και για την εποχή των Πατριαρχών.	Χώρος-χρόνος, Παράδοση-Πολιτισμός, Οργάνωση, Επικοινωνία
	Η Εξόδος: Ο Θεός ελευθερώνει τον λαό και τον καθοδηγεί	Να γνωρίσουν για την Αποκάλυψη του Θεού στον Μωυσή. Να πληροφορηθούν για τα γεγονότα της Εξόδου του Ισραηλτικού λαού από την Αίγυπτο και την πορεία του στην έρημο.	Χώρος-χρόνος, Σύγκρουση-Μεταβολή, Οργάνωση, Ισότητα, Νόμος, Μετανάστευση
	Ο λαός οργανώνεται έχοντας ως κέντρο της ζωής του τον Θεό	Να γνωρίσουν για την εγκατάσταση του Ισραηλτικού λαού στη γη της επαγγελίας, τη ζωή του, τους αγώνες του με τους γειτονικούς λαούς και το ρόλο των Κριτών.	Χώρος-χρόνος, Σύγκρουση-Μεταβολή, Οργάνωση, Εξέλιξη-Ανάπτυξη
	Ο λαός σε σύγχυση: Η φωνή των Προφητών κραυγή αφύπνισης	Να γνωρίσουν για την κλήση και τη δράση των μεγάλων προφητών (8ος – 7ος π.Χ. αι.).	Σύγκρουση-Μεταβολή, Εξέλιξη-Ανάπτυξη, Πολιτισμός
	Η ζωή μετά την επιστροφή από την αιχμαλωσία ως τις παραμονές του ερχομού του Μεσσία	Να κατανοήσουν το περιεχόμενο των διηγήσεων της Γένεσης που αναφέρονται στη δημιουργία του κόσμου, στην ξεχωριστή θέση του ανθρώπου μέσα στην πλάση και την ευθύνη του γι' αυτήν. Να κατανοήσουν τον τρόπο οργάνωσης της ζωής των Ισραηλιτών.	Χώρος-χρόνος, Πολιτισμός, Εξέλιξη-Ανάπτυξη, Οργάνωση, Ισότητα-Νόμος, Συλλογικότητα
Β	Εισαγωγή Ο κόσμος στα χρόνια του Χριστού – Η Καινή Διαθήκη	Να γνωρίσουν την κατάσταση του ιουδαϊκού κόσμου πριν την έλευση του Χριστού. Να γνωρίσουν στοιχεία για τα βιβλία της Καινής Διαθήκης και το περιεχόμενό τους.	Χώρος-χρόνος, Παράδοση, Πολιτισμός, Επικοινωνία, Εξέλιξη-Ανάπτυξη
	Ο Ιησούς Χριστός έρχεται και εγκαινιάζει τον καινούργιο κόσμο του Θεού	Να γνωρίσουν τα κύρια γεγονότα που έχουν σχέση με τον ερχομό του Χριστού στον κόσμο μέχρι και την κλήση των μαθητών του.	Χώρος-χρόνος, Εξέλιξη-Ανάπτυξη, Συλλογικότητα
	Ο Χριστός επικοινωνεί με τους ανθρώπους και με τη διδασκαλία του δείχνει τη Βασιλεία του Θεού	Να γνωρίσουν το Χριστό ως δάσκαλο. Να κατανοήσουν τα μηνύματα των παραβολών. Να εκτιμήσουν τη στάση του Ιησού απέναντι στις γυναίκες, τα παιδιά και τα υλικά αγαθά.	Παράδοση, Πολιτισμός, Επικοινωνία, Ομοιότητα-Διαφορά, Άτομο-Κοινωνία, Αλληλεπίδραση
	Ο Χριστός με τα θαύματά του φανεώνει χειροπιαστά τον καινούργιο κόσμο του Θεού	Να κατανοήσουν τη σημασία των θαυματουργικών ενεργειών του Χριστού. Να γνωρίσουν το γεγονός της Μεταμόρφωσης του Χριστού και τη σημασία του.	Επικοινωνία, Οργάνωση, Αλληλεπίδραση, Ισότητα, Συλλογικότητα
	Η Βασιλεία του Θεού πορεύεται μέσα από τα Πάθη και την Ανάσταση του Χριστού	Να γνωρίσουν ότι ο καινούργιος κόσμος του Θεού πραγματώνεται και πορεύεται μέσα από τα Πάθη και την Ανάσταση του Χριστού.	Πολιτισμός, Σύγκρουση-Μεταβολή, Σύστημα, Χώρος-χρόνος, Επικοινωνία
	Τα πρώτα βήματα της Εκκλησίας	Να γνωρίσουν ότι με το γεγονός της Πεντηκοστής ιδρύεται η Εκκλησία.	Χώρος-χρόνος, Άτομο-κοινωνία

		Να γνωρίσουν τον τρόπο ζωής της πρώτης χριστιανικής κοινότητας. Να εκτιμήσουν τη σημασία της μεταστροφής του Παύλου, τις περιόδους του και το άνοιγμα του Χριστιανισμού στα έθνη.	κοινότητα, Ισότητα, Σύγκρουση-Μεταβολή, Συλλογικότητα, Οργάνωση
	Επέκταση, περιπέτειες και επίσημη αναγνώριση της Εκκλησίας	Να πληροφορηθούν τους μεγάλους διωγμούς κατά των χριστιανών και για τις κατακόμβες. Να αντιληφθούν τη σημασία του Διατάγματος των Μεδιολάνων.	Σύγκρουση-Μεταβολή, Πολιτισμός, Ισότητα-Νόμος, Ομοιότητα-Διαφορά
	Εδραίωση και ακμή της Εκκλησίας	Να γνωρίσουν για τη συνάντηση Χριστιανισμού – Ελληνισμού. Να γνωρίσουν σημαντικούς σταθμούς και προσωπικότητες της Εκκλησίας κατά τη βυζαντινή περίοδο (Οικουμενικές Σύνοδοι, Πατέρες, Μοναχισμός, Εικονομαχία, Εκκλησιαστική τέχνη).	Χώρος-χρόνος, Οργάνωση, Σύστημα, Σύγκρουση-Μεταβολή, Παράδοση, Συλλογικότητα
	Η Εκκλησία στον Ευρωπαϊκό χώρο	Να εκτιμήσουν τη σημασία της διάδοσης του Χριστιανισμού στα Βαλκάνια, τη Δυτική Ευρώπη, καθώς και τις συνέπειες του Σχίσματος του 1054.	Χώρος-χρόνος, Εξέλιξη-Ανάπτυξη, Ομοιότητα-Διαφορά, Σύγκρουση-Μεταβολή
	Η Εκκλησία στα νεότερα χρόνια	Να γνωρίσουν το γεγονός της Μεταρρύθμισης και την εξάπλωσή της. Να γνωρίσουν το έργο και τη στάση της Ανατολικής Εκκλησίας κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας.	Σύγκρουση-Μεταβολή, Εξέλιξη-Ανάπτυξη, Σύστημα, Οργάνωση, Πολιτισμός
	Ο Χριστιανισμός και οι άλλες θρησκείες στην εποχή μας	Να πληροφορηθούν για τον Ρωμαιοκαθολικισμό και τον Προτεσταντισμό της εποχής μας. Να γνωρίσουν τις άλλες Θρησκείες στον σύγχρονο κόσμο. Να εκτιμήσουν το έργο της Ορθοδοξίας στην εποχή μας. Να αντιληφθούν το όραμα και τις προσπάθειες για την ενότητα των χριστιανών.	Οργάνωση, Σύστημα, Εξέλιξη-Ανάπτυξη, Πολιτισμός

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ

Ι. ΔΗΜΟΤΙΚΟ

1. Ειδικοί σκοποί

Με τη διδασκαλία των Θρησκευτικών στο Δημοτικό Σχολείο επιδιώκεται οι μαθητές:

Να γνωρίσουν βασικές παραστάσεις, έννοιες και σύμβολα της ορθόδοξης πίστης και ζωής.

Να αντιληφθούν την αγάπη του Θεού προς τον άνθρωπο και τον κόσμο.

Να ανακαλύψουν τη σημασία και την επικαιρότητα του Ευαγγελίου για την προσωπική και κοινωνική ζωή και τον πολιτισμό.

Να καλλιεργήσουν πνεύμα έμπρακτης αλληλεγγύης, ειρήνης και δικαιοσύνης, σεβασμού της θρησκευτικής ιδιαιτερότητας και συνύπαρξης με το «διαφορετικό».

Να εκτιμήσουν την ανάγκη σεβασμού και προστασίας του περιβάλλοντος, καθώς και της πολιτισμικής κληρονομιάς του τόπου μας και γενικότερα της ανθρωπότητας.

Να κατανοήσουν τι σημαίνει να είναι κάποιος ενεργό μέλος εκκλησιαστικής κοινότητας.

2. Στόχοι, Θεματικές ενότητες, Ενδεικτικές δραστηριότητες, Διαθεματικά σχέδια εργασίας

ΤΑΣΗ Γ'
Ο ΘΕΟΣ ΣΤΗ ΖΩΗ ΜΑΣ

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες (διατιθέμενος χρόνος)	Ενδεικτικές δραστηριότητες ¹
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α' Ο Θεός είναι μαζί μας		
Οι μαθητές επιδιώκεται: Να κατανοήσουν γιατί σε κάθε σημαντικό γεγονός της ζωής μας επικαλούμαστε την ευλογία του Θεού.	Ο Αγιασμός στο σχολείο μας Η ατμόσφαιρα της πρώτης μέρας του νέου σχολικού έτους Η περιγραφή της Ακολουθίας του Αγιασμού Η τέλεση του Αγιασμού σε άλλες περιστάσεις της ζωής μας (1 ώρα)	Οι μαθητές: Περιγράφουν τα δρώμενα της Ακολουθίας του Αγιασμού και τα υλικά που χρησιμοποιούνται
Να αντιληφθούν γιατί ο Σταυρός είναι το κατεξοχήν σύμβολο των χριστιανών και αποτελεί την πιο τρανή απόδειξη της αγάπης του Θεού. Να πληροφορηθούν το ιστορικό της εύρεσης και της Ύψωσης του Τιμίου Σταυρού. Να μάθουν πώς, πότε και γιατί κάναμε το σημείο του Σταυρού.	Ο Σταυρός: Το σύμβολο των χριστιανών Απλή διήγηση για την παρουσία του Σταυρού στο περιβάλλον μας Σύντομη περιγραφή της εύρεσης του Τιμίου Σταυρού και της καθέρωσής του ως κύριου συμβόλου των χριστιανών Πηγή: Μηναίο (14 Σεπτεμβρίου) (1 ώρα)	Σχεδιάζουν και ταξινομούν τύπους Σταυρού
Να καταλάβουν ότι ο Χριστός έδειξε την αγάπη και τη σταργή στα παιδιά. Να αντιληφθούν ότι πρέπει με εμπιστοσύνη να πλησιάζουν τον Χριστό. Να μάθουν τρόπους ανταπόκρισής τους στην αγάπη του Χριστού.	Ο Θεός είναι κοντά μας Η ευαγγελική διήγηση της ευλογίας του Χριστού στα παιδιά Πηγή: Mt 19, 13-15 (1 ώρα)	Απαντούν προφορικά ή γραπτά στο ερώτημα: Τι θα έλεγαν στον Χριστό αν τον συναντούσαν
Να γνωρίσουν ότι η προσευχή είναι τρόπος επικοινωνίας του ανθρώπου με το Θεό και να αντιληφθούν για ποιους λόγους είναι σημαντική για τη ζωή. Να πληροφορηθούν τα είδη της προσευχής. Να μάθουν μερικές σύντομες και ωραίες προσευχές από την εκκλησιαστική ζωή.	Η προσευχή είναι επικοινωνία με τον Θεό Η προσευχή ενός μικρού παιδιού ή η πρωινή προσευχή στο Σχολείο Η Κυριακή προσευχή στο αρχαίο κείμενο και σε μετάφραση Η προσευχή σε οποιοδήποτε χρόνο, τόπο, σε κάθε περίπτωση Πηγή: Α' Βασιλειών 1 και 2, 1-11 (2 ώρες)	Εκκλησιασμός. Γράφουν μια απλή δική τους προσευχή
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β' Το δώρο της ζωής		
Να μάθουν, με βάση τη διήγηση για τον Δαβίδ, να δείχνουν εμπιστοσύνη στο Θεό. Να γνωρίσουν τον Δαβίδ ως κορυφαία μορφή της θρησκευτικής μας παράδοσης, ως ποιητή και υμνωδό.	Ο Δαβίδ δοξολογεί τον Θεό Λεπτομερής διήγηση της Π.Δ. Στοιχεία από τη ζωή και την προσωπικότητα του Δαβίδ Μετάφραση ενός Ψαλμού που αναφέρεται στη συνεχή επικοινωνία του ανθρώπου με τον Θεό (1 ώρα)	Ακούν εμμελώς από κασετόφωνο με βυζαντινή μουσική έναν ψαλμό του Δαβίδ
Να ανακαλύπτουν στις μορφές και λειτουργίες της δημιουργίας την ομορφιά και την αρμονία.	Ο θαυμαστός μας κόσμος Η μεγάλη ποικιλία των μορφών και οι λειτουργίες της φύσης που υπηρετούν τη ζωή με βάση τον Ψαλμό 103 (1 ώρα)	Καταγράφουν και ζωγραφίζουν π αγατούν και θαυμάζουν στη φύση (Εικαστικά)
Να μπορούν με συγκεκριμένα παραδείγματα να επισημάνουν τη φροντίδα του Θεού για όλα τα πλάσματά του, ακόμη και για τα πιο ταπεινά. Να ευαισθητοποιηθούν για το σεβασμό και την αγάπη που πρέπει να δείχνει ο άνθρωπος για όλα τα δημιουργήματα.	Ο Θεός φροντίζει όλα τα πλάσματά του Ο Θεός, στοργικός πατέρας, αγαπά και φροντίζει ακόμη και τα πιο μικρά πλάσματά του Πηγή: Ακ 12, 22-31. Mt 6, 25-34 και 22 ^{ος} Ψαλμός. (1 ώρα)	Αναλαμβάνουν να ποτίσουν και να φροντίσουν τα λουλούδια του σχολείου τους
Να κατανοήσουν γιατί ο ερχομός κάθε νέου παιδιού στην οικογένεια	Η γέννηση ενός παιδιού είναι δώρο στην οικογένεια	Συγκεντρώνουν εποπτικό και καλλιτεχνικό υλικό σχε-

¹ Οι δραστηριότητες με πλάγια γράμματα προτείνονται ως διαθεματικές και ανταποκρίνονται στις προτεινόμενες διαθεματικές έννοιες της 3^{ης} στήλης του πίνακα του αντίστοιχου ΔΕΠΠΣ.

είναι δώρο Θεού που θα πρέπει να γίνεται δεκτό από όλους με αισθήματα χαράς. Να ευαισθητοποιηθούν απέναντι σε παιδιά με ιδιαιτερότητες.	Ο άνθρωπος γεννιέται μικρός και αδύναμος Η χαρά κατά τη γέννηση βιβλικών προσώπων (π.χ. Ισαάκ) Μικρό απόσπασμα από ευχές της Εκκλησίας που αναφέρονται στη γέννηση ενός παιδιού (2 ώρες)	τικό με το θέμα (Εικαστικά)
Να πληροφορηθούν ότι όλα τα παιδιά, ανεξαρτήτως χρώματος, φυλής, εθνικότητας, ως δημιουργήματα του Θεού είναι αδέλφια, και να επισημάνουν συγκεκριμένες συμπεριφορές με τις οποίες αυτό μπορεί να εκφραστεί. Να κατανοήσουν ότι όλοι οι άνθρωποι έχουν τα ίδια δικαιώματα στη ζωή, στη μόρφωση, στην ελευθερία κτλ. Να ευαισθητοποιηθούν και να αποκτήσουν θετική στάση απέναντι σε προβλήματα παιδιών στο άμεσο περιβάλλον τους, στην Ελλάδα και σ' όλο τον κόσμο.	Όλα τα παιδιά του κόσμου είναι αδέλφια Η πρώτη φράση της Κυριακής προσευχής Όλοι οι άνθρωποι είναι παιδιά του Θεού Οι ομοιότητες των ανθρώπων είναι πολύ περισσότερες και σπουδαιότερες από τις διαφορές τους (χρώμα, φυλή, θρησκεία, μόρφωση κτλ.) Το έργο της ορθόδοξης ιεραποστολής καθώς και διάφορων διεθνών οργανισμών (UNICEF, Ερυθρός Σταυρός κτλ.) για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα παιδιά σ' όλο τον κόσμο (αρρώστιες, πείνα, δίψα, προσφυγιά, αναλφabetισμός κτλ.) Πηγές: Γαλάτας 3, 27-28 Πράξεις 17, 24-28 (2 ώρες)	Σχολιάζουν με τη βοήθεια του δασκάλου αποσπάσματα από τη διακήρυξη των δικαιωμάτων του παιδιού (Κ.Π.Α., Ιστορία)
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ' Η ζωή θέλει αγάπη και προσπάθεια		
Να πληροφορηθούν ότι ο Θεός τιμήσε τον άνθρωπο περισσότερο απ' όλα τα δημιουργήματα, αφού τον κατέστησε συνεργάτη του. Να γνωρίσουν όσα λέγει η Γραφή για τους πρωτοπλάστους και τον παράδεισο και να αποκτήσουν θετική στάση απέναντι στον κόσμο που μας περιβάλλει.	Ο άνθρωπος συνεργάτης του Θεού Η δημιουργία του ανθρώπου και του παραδείσου Η καλλιέργεια της γης, η φροντίδα και προστασία του περιβάλλοντος, συνέχιση της ζωής Πηγή: Γενέσεως 1, 27-28. 2, 8, 12, 19-20 Πατερικό κείμενο που αναφέρεται στη δημιουργία (1 ώρα)	Αναζητούν έργα τέχνης σχετικά με τη δημιουργία (Εικαστικά)
Να διακρίνουν τα χαρίσματα με τα οποία προίκισε ο Θεός τον κάθε άνθρωπο. Να γνωρίσουν ότι τα χαρίσματα αυτά πρέπει ο κάθε άνθρωπος να καλλιεργεί για το καλό το δικό του και των άλλων.	Χαρίσματα του ανθρώπου Τα πρωταρχικά χαρίσματα με τα οποία προίκισε ο Θεός τον άνθρωπο: το σώμα, ο νους, η ελευθερία, η συνείδηση, η δημιουργική πνοή Εφόδια που κληρονομούμε και άλλα που αποκτούμε για τη ζωή: προσωπικά χαρίσματα, μόρφωση, αγαθά και μέσα Πατερικό χωρίο σε μετάφραση (1 ώρα)	Περιγράφουν χαρίσματα σε διάφορα πεδία (χώρος της τέχνης, των επαγγελμάτων, του αθλητισμού κ.ά.) (Αισθητική αγωγή, Λογοτεχνία, Φυσική αγωγή)
Να γνωρίσουν ότι ο άνθρωπος με την εργασία του αποδεικνύει έμπρακτα ότι είναι συνεργάτης του Θεού και αξιοποιεί τα χαρίσματα με τα οποία ο Θεός τον προίκισε. Να εκτιμήσουν την εργασία των γονέων τους και των ανθρώπων του περιβάλλοντός τους.	Ο Θεός ευλογεί τη δημιουργική εργασία Ο άνθρωπος, αξιοποιώντας τα εφόδια που του χάρισε ο Θεός, δημιούργησε έργα πολιτισμού. Στο σχολείο οι μαθητές εργάζονται και καλλιεργούν τα χαρίσματά τους. Στο άμεσο περιβάλλον οι μεγαλύτεροι (γονείς κτλ.) ασκούν διάφορα επαγγέλματα Ο Χριστός κατά την παιδική του ηλικία έμαθε την τέχνη του ξυλουργού Ο Απόστολος Παύλος ήταν σκηνοποιός (1 ώρα)	Αναφέρουν και σχολιάζουν ένα επάγγελμα που τους αρέσει
Να γνωρίσουν γεγονότα που αναφέρονται σε σωτήριες επεμβάσεις του Θεού, ώστε να είναι σε θέση να επισημάνουν ότι και στις πιο δύσκολες στιγμές της ζωής μας ο Θεός είναι δίπλα μας και γι' αυτό μπορούμε να	Όταν η ζωή μας κινδυνεύει Ο Θεός συνοδεύει και προστατεύει ένα λαό που πορεύεται στην έρημο Καταφυγή στον Θεό και στους Αγίους σε ώρες κινδύνου	Μαθαίνουν ένα δημοτικό τραγούδι, στο οποίο γίνεται επίκληση της βοήθειας της Παναγίας ή του Αγ. Νικολάου ή άλλου Αγίου (Λογοτεχνία, Γλώσσα)

δίπλα μας και γι' αυτό μπορούμε να επικαλούμαστε τη βοήθειά του.	κινδύνου Πηγές: Έξοδος, Λκ 8, 40-42 και 49-56 (1 ώρα)	
Να αντιληφθούν ότι οι Δέκα Εντολές βοηθούν στην οικοδόμηση αληθινών σχέσεων του ανθρώπου με τον Θεό και με τους συνανθρώπους του.	Οι σχέσεις μας με τους άλλους και με τον Θεό Οι Δέκα Εντολές Σχέσεις του ανθρώπου με τον Θεό και με τον συνάνθρωπο (1 ώρα)	Αντιγράφουν (την καθεμία με διαφορετικό χρώμα) τις Δέκα Εντολές και τις κάνουν δίπτυχο
Να κατανοήσουν ότι η απομάκρυνση από τις εντολές του Θεού έχει οδυνηρές συνέπειες για τον άνθρωπο και τη δημιουργία και ότι η παρέμβαση του Θεού της αγάπης σώζει τον κόσμο.	Η κιβωτός της αγάπης Η Κιβωτός του Νώε. Έμφαση στην παρέμβαση του Θεού και την επικράτηση της ειρήνης (1 ώρα)	Βρίσκουν εικαστικό υλικό που να περιέχει το περιεχόμενο ως σύμβολο ειρήνης (Εικαστικά)
Να πληροφορηθούν ότι η ιστορία της θυσίας του Αβραάμ έχει σκοπό να διδάξει ότι ο Θεός δεν θέλει τη θυσία των ανθρώπων αλλά τη θυσία της καρδιάς, δηλαδή την εμπιστοσύνη και την αγάπη τους.	Η εμπιστοσύνη στον Θεό Η θυσία του Αβραάμ Η μεγάλη εμπιστοσύνη του Αβραάμ προς τον Θεό (1 ώρα)	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ' Με τον Χριστό αλλάζει η ζωή		
Να κατανοήσουν ότι στο πρόσωπο της Παναγίας εκπληρώνονται οι προφητείες για τον ερχομό του Χριστού, του ελευθερωτή του κόσμου. Να γνωρίσουν τα παιδικά χρόνια της Παναγίας και την πνευματική της πορεία.	Η Παναγία, η μητέρα του Χριστού Προφητείες (Ησαΐας) Η Γέννηση της Παναγίας Τα Εισόδια της Θεοτόκου (1 ώρα)	
Να γνωρίσουν ότι η Παναγία ελεύθερα και ταπεινά δέχθηκε να γίνει Μητέρα του Θεού.	Ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου Η ευαγγελική διήγηση για τον Ευαγγελισμό της Θεοτόκου Σύνδεση του Ευαγγελισμού με την Επανάσταση του '21 (1 ώρα)	Διερευνούν και παρουσιάζουν ορισμένες χαρακτηριστικές προσωπικότητες της Παναγίας
Να γνωρίσουν ότι η Γέννηση του Χριστού αποτελεί έμπρακτη απόδειξη της αγάπης του Θεού για τον άνθρωπο και ξεκίνημα ενός καινούργιου κόσμου. Να γνωρίσουν τα περιστατικά της Γέννησης του Χριστού.	Ο Χριστός γεννιέται Το ιστορικό της Γέννησης του Χριστού (βοσκοί, άγγελοι, μάγοι) Πηγές: Μτ κεφ.1 και 2 Λκ κεφ.2 (1 ώρα)	Μαθαίνουν το απολυτίκιο των Χριστουγέννων
Να κατανοήσουν ότι μέσα από τα έθιμα και τις παραδόσεις εκδηλώνουμε τη χαρά και την ευγνωμοσύνη μας για τη Γέννηση του Χριστού.	Πώς γιορτάζονται τα Χριστούγεννα Πώς γιορτάζονται τα Χριστούγεννα σε διάφορες περιοχές της χώρας μας (1 ώρα)	Συλλέγουν και συζητούν: κάλαντα, έθιμα, τραγούδια για τα Χριστούγεννα (Λογοτεχνία, Γλώσσα, Μουσική)
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε' Η χαρά στη ζωή		
Να γνωρίσουν ότι με τη Βάπτισμα του Χριστού εγκαινιάζεται και ξεκινάει η δημόσια δράση του καινούργιου κόσμου. Να ακούσουν ότι ο Θεός εμφανίζεται ως Πατέρας, Υιός και Αγιο Πνεύμα (Αγία Τριάδα).	Ο Χριστός βαπτίζεται στον Ιορδάνη Η Βάπτισμα του Χριστού Ο διάλογος του Χριστού με τον Ιωάννη Η φωνή του Θεού και η αποκάλυψη της Αγίας Τριάδας Πηγές: Μτ 3, 13-17. Μκ 1, 9-11 (1 ώρα)	Συγκεντρώνουν στοιχεία που φανερώνουν ότι το νερό είναι κύριο συστατικό για τη ζωή (Φυσικές επιστήμες, Λογοτεχνία, Γλώσσα κ.λπ.)
Να γνωρίσουν την τελετή του αγιασμού των υδάτων (Φώτα) και τα έθιμα	Η γιορτή των Θεοφανίων	Βρίσκουν εικόνες που έχουν σχέση με τη γιορτή

μα που συνδέονται με τη γιορτή αυτή. Να συνδέσουν τη γιορτή με το περιβάλλον.	Περιγραφή της γιορτής Έθιμα και παραδόσεις σε διάφορες περιοχές Το απολυτίκιο της γιορτής (1 ώρα)	Συλλέγουν κάλαντα από διάφορες περιοχές
Να πληροφορηθούν και να κατανοήσουν ότι ο καθένας με τη βάπτισή του γίνεται μέλος της εκκλησιαστικής κοινότητας, γεγονός που προξενεί μεγάλη χαρά. Να γνωρίσουν ότι μαζί με το βάπτισμα επιτελείται και το χρίσμα με το οποίο δίνονται τα χαρίσματα του Αγίου Πνεύματος. Να γνωρίσουν τον ρόλο του αναδόχου.	Βαφτίσια, γιορτή χαράς Περιγραφή μιας βάπτισης Περιγραφή της τελετής του Χρίσματος Συμμετοχή του αναδόχου στην τελετή του Βαπτίσματος (1 ώρα)	Συγκεντρώνουν φωτογραφίες βάπτισης παιδιών Συζητούν με τους γονείς τους για τη δική τους βάπτισμα (όνομα, τόπος, περιστατικά, ρούχα κ.ά.)
Να αντιληφθούν γιατί η ονομαστική γιορτή αποτελεί ημέρα μεγάλης χαράς και τι σημαίνει η σύνδεσή της με τη γιορτή του ομώνυμου Αγίου. Να μάθουν τον τρόπο που γιορτάζεται η ονομαστική μας γιορτή μέσα στην Εκκλησία.	Η ονομαστική μου γιορτή Περιγραφή των εκδηλώσεων μιας ονομαστικής γιορτής (εκκλησιασμός, επισκέψεις, ευχές, κέρασματα, δώρα κ.λπ.) Ο ομώνυμος Άγιός μας, πρότυπο μίμησης (1 ώρα)	Συγκεντρώνουν στοιχεία για το βίο του Αγίου και γράφουν το απολυτίκιό του
Να γνωρίσουν ότι όλα όσα γίνονται στο πανηγύρι της Ενορίας φανερώνουν ότι η Ενορία είναι μια μεγάλη οικογένεια με κέντρο τον Ναό. Να αντιληφθούν ότι η συμμετοχή στην ενοριακή πανήγυρη ανανεώνει και συσφίγγει τις σχέσεις των συνεννοριτών.	Το πανηγύρι της Ενορίας μας Περιγραφή μιας συγκεκριμένης πανηγυρης (Εσπερινός, αρτοκλασία, λιτάνευση της εικόνας, πανηγυρική Θ. Λειτουργία, συμμετοχή του επισκόπου) Ένα χαρακτηριστικό έθιμο όπου συνεχίζονται οι αρχαίες «αγάπες» (1 ώρα)	Συγκεντρώνουν και παρουσιάζουν έθιμα από άλλες ενορίες
Να αντιληφθούν γιατί η Θεία Κοινωνία αποτελεί το κατεξοχήν γεγονός αγάπης και κοινωνίας του καθενός με τον Θεό και τους άλλους. Να κατανοήσουν ότι το μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας συνδέεται με τον Μυστικό Δείπνο. Να γνωρίσουν τρόπους προετοιμασίας για τη συμμετοχή τους στη Θ. Μετάληψη.	Θεία Κοινωνία: Το μυστήριο της αγάπης Το κοινό τραπέζι της οικογένειας Το τραπέζι του Χριστού με τους μαθητές (Μυστικός Δείπνος) Το τραπέζι που παραθέτει η Εκκλησία και καλεί τα παιδιά της να λάβουν μέρος σ' αυτό Πατερικό κείμενο (2 ώρες)	Διαβάζεται ένα λογοτεχνικό κείμενο για τη Θ. Μετάληψη (Α. Παπαδιαμάντης, Γ. Βερίτης) (Λογοτεχνία, Γλώσσα)
Να αντιληφθούν τους Τρεις Ιεράρχες ως πρότυπα συνδυασμού μορφωμένων και ενάρετων ανθρώπων. Να αποκτήσουν θετική στάση απέναντι στα βιβλία και τη μάθηση, εμπνεόμενοι από το παράδειγμα των Τριών Ιεραρχών.	Οι Τρεις Ιεράρχες: Γιορτάζουν τα σχολεία Η ζωή και η δράση των Τριών Ιεραρχών Χαρακτηριστικά μικρά αποσπάσματα από συγγράμματά τους σε μετάφραση. Το απολυτίκιο των Τριών Ιεραρχών (στο πρωτότυπο και σε μτφρ.) (1 ώρα)	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ' Η ζωή με τους γύρω μας		
Να κατανοήσουν ότι η συμβίωση είναι μέσα στη φύση του ανθρώπου και αποτελεί πηγή χαράς και δημιουργίας. Να αντιληφθούν ότι είναι φυσικό να δημιουργούνται προβλήματα, τα οποία μπορούν και πρέπει να ξεπερνούνται.	Ζούμε με τους άλλους Μορφές συμβίωσης: οικογένεια, συγγενείς, φίλοι, σχολεία κλπ. Ο Χριστός και οι μαθητές του (1 ώρα)	Συζητούν για βασικές γιορτές άλλων Θρησκειών

<p>Να κατανοήσουν γιατί η οικογένεια αποτελεί τον πρώτο και καλύτερο δάσκαλο για τη ζωή μας.</p> <p>Να λάβουν γνώση των διαφορετικών ρόλων των μελών της οικογένειας.</p> <p>Να ξέρουν ότι η Εκκλησία ευλογεί την οικογένεια.</p>	<p>Στην οικογένεια μαθαίνουμε τη ζωή</p> <p>Η ζωή μιας χριστιανικής οικογένειας</p> <p>Οι ρόλοι των μελών της οικογένειας (σχέση γονέων μεταξύ τους και με τα παιδιά και των παιδιών μεταξύ τους)</p> <p>Σχέσεις αγάπης, σεβασμού, αλληλοκατανόησης</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Διαβάζουν και συζητούν για ένα λογοτεχνικό κείμενο που περιγράφει τη ζωή μιας πολύτεκνης οικογένειας (Λογοτεχνία, Γλώσσα)</p>
<p>Να μάθουν ότι η αληθινή φιλία είναι για όλους τους ανθρώπους πραγματικός πλούτος και ότι η ζωή χωρίς φίλους είναι άδεια και μονότονη.</p> <p>Να γνωρίσουν ότι ο Χριστός δείχνει το δρόμο και τον τρόπο της αληθινής φιλίας.</p>	<p>Με τους αληθινούς φίλους πλουτίζουμε τη ζωή</p> <p>Η φιλία του Δαβίδ και του Ιωνάθαν</p> <p>Λάζαρος, ο φίλος του Χριστού</p> <p>Οι δώδεκα μαθητές, φίλοι του Χριστού</p> <p>Πηγές: Α' Βασιλειών κεφ. 20. Ιωάν. 11, 1-6</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Παρουσιάζουν παραδείγματα φίλων που έμειναν στην Ιστορία (Ιστορία)</p>
<p>Να μάθουν ότι ο Θεός αποδέχεται όλους τους ανθρώπους που αναγνωρίζουν και ομολογούν τα σφάλματά τους.</p> <p>Να κατανοήσουν ότι, όπως ο Θεός συγχωρεί, έτσι και εμείς οφείλουμε να συγχωρούμε αυτούς που σφάλλουν απέναντί μας.</p>	<p>Ο Θεός αγαπά και συγχωρεί</p> <p>Η παραβολή του Ασώτου υιού (ή του σπλαχνικού Πατέρα)</p> <p>Πηγή: Λουκά 15, 1-3 και 11-32</p> <p>Κείμενο: «Και άφες ημίν τα οφειλήματα ημών»</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Παρουσιάζουν ποιήματα για τον Άσωτο κ.ά. σχετικά</p>
<p>Να επισημάνουν για ποιους λόγους η έμπρακτη αγάπη προς κάθε άνθρωπο, που έχει ανάγκη, ομορφαίνει τη ζωή.</p> <p>Να κατανοήσουν ότι η αγάπη πρέπει να δείχνεται σε όλους τους ανθρώπους ανεξαρτήτως χρώματος, φυλής, εθνικότητας θρησκευτικότητας κ.ά.</p>	<p>Ο Καλός Σαμαρείτης</p> <p>Η παραβολή (Λκ 9,1-38)</p> <p>Ποιοι τότε θεωρούνταν πλησίον. Κατά την παραβολή κάθε άνθρωπος. Ο καθένας καλείται να γίνει αληθινός πλησίον κατά το υπόδειγμα του Καλού Σαμαρείτη</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Συγκεντρώνουν χρήματα για να προσφερθούν σ' ένα πρόσωπο ή οικογένεια αλλοεθνή ή ετερόθρησκη που έχει ανάγκη</p>
<p>Να αντιληφθούν ότι ο καλύτερος τρόπος τιμής των Αγίων είναι η προσπάθεια μίμησης του παραδείγματός τους με συγκεκριμένες πράξεις.</p>	<p>Η Αγία Φιλοθέη: Παράδειγμα καλοσύνης</p> <p>Ο βίος και η δράση της Αγίας Φιλοθέης</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Αναφέρουν προστάτες Αγίους της οικογένειας και της περιοχής τους</p>
<p>Να κατανοήσουν ότι, όταν κάποιος κάνει το κακό, αυτό έχει επιπτώσεις όχι μόνο στον εαυτό του, αλλά και στους συνανθρώπους του και στο περιβάλλον.</p>	<p>Το κακό ασχημίζει τη ζωή</p> <p>Το σιτάρι και τα ζιζάνια</p> <p>Παράδειγμα: ο πόλεμος και τα κακά που προξενεί</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Συζητούν για τις αρνητικές συνέπειες των πολέμων σήμερα (Ιστορία)</p>
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2' Τα Πάθη και η Ανάσταση του Χριστού		
<p>Να πληροφορηθούν τα γεγονότα από την είσοδο του Χριστού στα Ιεροσόλυμα μέχρι την προδοσία και την καταδίκη του σε θάνατο.</p>	<p>Αρχίζουν τα Πάθη του Χριστού</p> <p>Τα πάθη του Χριστού ως και την καταδίκη του σε θάνατο</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Σχολιάζουν εικόνες από τα Πάθη του Χριστού (Εικαστικά)</p>
<p>Να πληροφορηθούν το γεγονός της Σταύρωσης και να αντιληφθούν κάτι από την αξία της θυσίας του Χριστού.</p>	<p>Ο Ιησούς στον σταυρό</p> <p>Η Σταύρωση του Χριστού. «Πάτερ, άφες αυτοίς, ου γαρ οίδασι τι ποιούσι»</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Συγκεντρώνουν υλικό από τους Αγίους Τόπους</p>
<p>Να γνωρίσουν και να συμμετέχουν στα δρώμενα της Μ. Παρασκευής στην Εκκλησία.</p>	<p>Μεγάλη Παρασκευή: «Η Ζωή εν τάφω»</p> <p>Η Αποκαθήλωση και η Ταφή του Χριστού</p> <p>Η Αποκαθήλωση του Εσταυρωμένου στην Εκκλησία, στολισμός, Εγκώμια και περιφορά του Επιταφίου</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Συγκεντρώνουν και σχολιάζουν Θρήνους για τη Μ. Παρασκευή μέσα απ' την παράδοση (Λογοτεχνία, Γλώσσα, Ιστορία)</p>

Να καταλάβουν για ποιους λόγους η Ανάσταση του Χριστού αποτελεί κορυφαίο γεγονός της ζωής και της δράσης του Χριστού.	«Χριστός Ανέστη»! Οι Μυροφόρες στον τάφο του Χριστού Το γεγονός της Ανάστασης Πατερικό κείμενο (1 ώρα)	Μαθαίνουν το τροπάριο: «Χριστός ανέστη...»
Να γνωρίσουν τον τρόπο με τον οποίο γιορτάζεται το γεγονός της Ανάστασης σε διάφορες περιοχές.	Λαμπρή, μέρα ξέχωρης χαράς Πώς γιορτάζεται το γεγονός της Ανάστασης στο ναό Έθιμα σχετικά με την Ανάσταση σε διάφορες περιοχές (1 ώρα)	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η' Γιορτές μετά το Πάσχα		
Να πληροφορηθούν για την εμφάνιση του αναστημένου Χριστού στους μαθητές του και τον διάλογο που είχε με τον Θωμά.	Θωμάς: «Ο Κύριός μου και ο Θεός μου» Η ευαγγελική διήγηση Κείμενο από Πατέρα της Εκκλησίας (1 ώρα)	Σχολιάζουν εικόνα από τη συνάντηση του Χριστού με τον Θωμά
Να γνωρίσουν τον Άγιο Γεώργιο ως γενναίο πιστό, ελευθερωτή των αιχμαλώτων και υπερασπιστή των φτωχών.	Ο Άγιος Γεώργιος Ο βίος και η δράση του Αγίου Γεωργίου (1 ώρα)	Σχολιάζουν την εικόνα του Αγίου Γεωργίου
Να πληροφορηθούν ότι η Ανάληψη του Χριστού αποτελεί το τελευταίο γεγονός της επίγειας ζωής του Χριστού.	Η Ανάληψη του Χριστού Η ευαγγελική διήγηση για το γεγονός Πατερικό κείμενο (1 ώρα)	Μαθαίνουν το τροπάριο της γιορτής και μελετούν την εικόνα της Ανάληψης
Να γνωρίσουν ότι οι άγιοι Ανάργυροι μιμούμενοι τον Χριστό περιέθαλπαν δωρεάν ασθενείς και πάσχοντες ανθρώπους.	Κοσμάς και Δαμιανός: Ανάργυροι γιατροί Ο βίος, η δράση και το μαρτύριο των Αγίων Αναργύρων (1 ώρα)	Συγκεντρώνουν στοιχεία για παρόμοια ιατρική δράση του Σβάιτσερ στην Αφρική

ΤΑΞΗ Δ'

Η ΠΟΡΕΙΑ ΜΑΣ ΣΤΗ ΖΩΗ

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες (διαθέσιμος Χρόνος)	Ενδεικτικές δραστηριότητες
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α' Το ξεκίνημα		
Οι μαθητές επιδιώκεται: Να κατανοήσουν ότι στα πρώτα βήματα της πνευματικής πορείας μας προς τον Θεό είναι πολύτιμη και αναγκαία η παρουσία έμπειρων ανθρώπων, όπως συμβαίνει και σε κάθε άλλο ξεκίνημα στη ζωή.	Τα πρώτα βήματα Η ζωή του ανθρώπου είναι μια πορεία που αρχίζει με μικρά δύσκολα βήματα Μας στηρίζουν εκείνοι που ξέρουν και μας ενθαρρύνουν, εκείνοι που μας αγαπούν Βοηθούν η οικογένεια, η Ενορία, το σχολείο κ.ά. στηρίζοντας τα πρώτα βήματα Συνοπτική περιγραφή του πίνακα του Γ. Ιακωβίδη «Τα πρώτα βήματα» (1 ώρα)	Συγκεντρώνουν στοιχεία από την οικογένεια για τα πρώτα βήματά τους σε κάποια δραστηριότητα
Να κατανοήσουν τον σκοπό που έχει η πορεία του χριστιανού στη ζωή.	Πού οδηγεί ο δρόμος Ο πρωταρχικός σκοπός του χριστιανού Η ζωή των χριστιανών είναι μια προσπάθεια να βαδίσουν στο δρόμο της ζωής που χάραξε ο Χριστός (1 ώρα)	Σχολιάζουν το ποίημα «πού πας καραβάκι» και το ποίημα «Το τρελλοβάπορο» του Οδ. Ελύτη (Λογοτεχνία, Γλώσσα)

Να πληροφορηθούν τρόπους συμπόρευσης και ενίσχυσης αυτής της πορείας μέσα από τη ζωή της Εκκλησίας.	Βαδίζουμε όλοι μαζί Οι χριστιανοί συμπορεύονται κατά το πνεύμα της Βασιλείας του Θεού αδελφικά και στηρίζοντας ο ένας τον άλλο Παράδειγμα από την ιστορία της Εκκλησίας (1 ώρα)	
Να διαπιστώσουν ότι, για να βαδίσουν με επιτυχία τον καινούργιο δρόμο της ζωής και να προφυλαχθούν από κακοτοπιές, είναι απαραίτητο να συμμορφώνονται με τις εντολές του Θεού.	Κανόνες πορείας Στα ομαδικά παιχνίδια υπάρχουν κανόνες. Και στη χριστιανική πορεία ζωής υπάρχουν οι εντολές του Θεού, όπως π.χ.: «Να αγαπάς τον Θεό με όλη την καρδιά σου και τον πλησίον σου σαν τον εαυτό σου» (Μτ 23, 37) «Αγαπάτε αλλήλους» (Ιω 12,34) «Αγαπάτε τους εχθρούς σας» (Μτ 5, 44) «Όπως θέλετε να σας συμπεριφέρονται οι άνθρωποι, έτσι να τους συμπεριφέρεστε και εσείς» (Λκ 6, 31) κ.ά. (2 ώρες)	Γράφουν σε χαρτόνι κάποιες εντολές και τις αναρτούν στην τάξη
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β' Αυτοί που έδειξαν και βάδισαν τον δρόμο		
Να πληροφορηθούν ότι πολύ πριν από τον ερχομό του Χριστού ο Θεός έστειλε τους Προφήτες οι οποίοι βάδισαν και έδειξαν την ορθή πορεία της ζωής.	Προφήτες Γεγονότα από τη ζωή των Προφητών που δείχνει ότι βάδισαν τον ορθό δρόμο Παράδειγμα: Αμώς, Οσηέ, Μιχαίας, Ησαΐας (1 ώρα)	Διερευνούν στην εκκλησία της Ενορίας τους πού και ποιοι προφήτες απεικονίζονται
Να διαπιστώσουν ότι ο Ιωάννης με τη ζωή και το κήρυγμά του προετοίμασε τους ανθρώπους για να βαδίσουν τον δρόμο του Χριστού.	Ο Ιωάννης ο Πρόδρομος Η ζωή, το προδρομικό έργο και η ηρωική θυσία του Ιωάννη που προετοίμασε τον δρόμο του Χριστού (1 ώρα)	
Να αποκτήσουν γενική εικόνα για τις περιοχές όπου έζησε και δίδαξε ο Χριστός, για να αντιληφθούν περισσότερο την επίγεια δράση του.	Οι τόποι που περπάτησε ο Χριστός Παλαιστίνη: ο γεωγραφικός χώρος και ο πολιτισμός της στους χρόνους του Χριστού (1 ώρα)	Συγκεντρώνουν φωτογραφικό υλικό από διάφορες περιοχές των Αγίων Τόπων
Να αποκτήσουν μια πρώτη αντίληψη της σημασίας που έχει για την πορεία της ζωής ο λόγος του Χριστού: «Εγώ είμαι η οδός».	Ο Χριστός είπε: «Εγώ είμαι η οδός» Η σημασία της φράσης «Εγώ είμαι η οδός» για τη ζωή μας (η αγάπη του Χριστού προς τους ανθρώπους, θεραπεία ασθενών, οι εντολές του κ.ά.). Πατερικό κείμενο (1 ώρα)	
Να γνωρίσουν ότι οι μαθητές του Χριστού, τους οποίους διάλεξε, είναι αυτοί που τον γνώρισαν καλύτερα απ' όλους και ακολούθησαν το δρόμο που χάραξε.	Ο Χριστός καλεί τους μαθητές Του Διήγηση κλήσης μαθητών του Χριστού. Πηγές: Μκ 1, 16-20. Μτ 5,11-2· 8, 23-27· 12, 1-17, 1 (1 ώρα)	
Να μάθουν ότι ο Χριστός δείχνει ιδιαίτερο ενδιαφέρον και φροντίδα σ' όσους υποφέρουν και ζητούν τη βοήθειά του. Να δείξουν ενδιαφέρον και ευαισθησία απέναντι στην ασθένεια και τον ασθενή.	Ο Χριστός θεραπεύει αρρώστους Η θεραπεία του παραλυτικού της Καπερναούμ (Μκ 2, 1-12) (1 ώρα)	Συγκεντρώνουν πληροφορίες για την οργάνωση «Οι Γιατροί του Κόσμου»
Να αντιληφθούν ότι όχι μόνο δεν πρέπει να περιφρονούμε κανέναν στη ζωή μας, αλλά να δείχνουμε	Η συνάντηση του Χριστού με τον Ζακχαίο Η διήγηση της συνάντησης του Χριστού με τον Ζακχαίο	Συγκεντρώνουν πληροφορίες για τη φροντίδα της Εκκλησίας για περιθωριο-

αγάπη και ενδιαφέρον για όλους.	Ζαχαρία Πηγή: Λκ 19, 1-10 (1 ώρα)	ποιημένους ανθρώπους
Να γνωρίσουν γιατί, όταν κανείς έχει πυξίδα το Ευαγγέλιο, πορεύεται με ασφάλεια στο δρόμο της καινούργιας ζωής που άνοιξε ο Χριστός. Να αποκτήσουν μια πρώτη γνωριμία με τα τέσσερα Ευαγγέλια.	Το Ευαγγέλιο είναι πυξίδα στην πορεία μας Η πυξίδα γι' αυτούς που ταξιδεύουν Τα τέσσερα Ευαγγέλια: πυξίδα στην πνευματική μας πορεία Το περιεχόμενο των τεσσάρων Ευαγγελίων Η θέση του Ευαγγελίου πάνω στην αγία Τράπεζα (1 ώρα)	Αντιγράφουν και σχολιάζουν μια φράση από τα 4 Ευαγγέλια
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ' Νέος δρόμος, καινούργια ζωή		
Να γνωρίσουν ότι το Άγιο Πνεύμα φωτίζει, ενώνει και οδηγεί τους ανθρώπους στην καινούργια τους πορεία. Να πληροφορηθούν ότι οι μαθητές ξεκινούν την καινούργια τους πορεία προς τους λαούς της γης.	Η Πεντηκοστή Το γεγονός της Πεντηκοστής Το Άγιο Πνεύμα ένωσε τους ανθρώπους σε νέα κοινωνία (Εκκλησία), που ξεκινά μια καινούργια πορεία Το Απολυτίκιο της Πεντηκοστής Πηγές: Πραξ 2, 1-4, ένα Πατερικό κείμενο για την Πεντηκοστή (1 ώρα)	Περιγράφουν την εικόνα της Πεντηκοστής
Να αντιληφθούν ότι οι πρώτες χριστιανικές κοινότητες αποτελούν χειροπιαστή απόδειξη του νέου τρόπου ζωής, όπου κυριαρχεί η αδελφότητα και η αγάπη.	Οι πρώτες χριστιανικές κοινότητες αγάπης Η ζωή των πρώτων χριστιανών Η κοινή προσευχή, η Θεία Ευχαριστία Η κοινή ζωή και οι «αγάπες» Πηγή: Πραξ 2, 42-47 και 4, 32-37 (1 ώρα)	Συγκεντρώνουν πληροφορίες για τα Ενοριακά Κέντρα
Να αντιληφθούν ότι στη ζωή μας δημιουργούνται διάφορες ευκαιρίες να γνωρίσουμε τον Χριστό, αρκεί να τις αξιοποιήσουμε.	Ένας ταξιδιώτης Αιθιοπίας γίνεται χριστιανός Το περιστατικό (Πραξ 8, 26-40) (1 ώρα)	Συγκεντρώνουν πληροφορίες και φωτογραφίες για τον Χριστιανισμό στην Αιθιοπία σήμερα
Να αντιληφθούν ότι ο Χριστός καλεί τον κάθε άνθρωπο με έναν ιδιαίτερο τρόπο, ακόμη και αυτούς που τον αρνούνται.	Παύλος: Από διώκτης Απόστολος Η δράση του Παύλου πριν από τη μεταστροφή και η μεταστροφή του Πηγή: Πραξ 8, 1-3 και 9, 1-19 (1 ώρα)	
Να συνειδητοποιήσουν την ευθύνη που έχουμε οι σημερινοί Έλληνες να μελετήσουμε για τη ζωή μας τη διδασκαλία και τη ζωή του	Ο ακούρατος οδοιπόρος Παύλος κηρύττει στην Ελλάδα Η πορεία του Αποστόλου Παύλου από την Τρωάδα στην Αθήνα, και το έργο του (Ίδρυση Εκκλησιών – Διάλογος με Εκκλησίες και Επιστολές) (1 ώρα)	Καταγράφουν τα ονόματα των ελληνικών πόλεων, των οποίων οι κάτοικοι έλαβαν επιστολές από τον Απόστολο Παύλο (Γεωγραφία)
Να κατανοήσουν ότι ο Απόστολος Παύλος ήταν ένας ακούρατος οδοιπόρος, που έμεινε μέχρι τέλος πιστός στην αποστολή του παρά τους κινδύνους που αντιμετώπισε.	Η μαρτυρική πορεία του Παύλου από τα Ιεροσόλυμα στη Ρώμη Η πορεία του Αποστόλου Παύλου (Καισάρεια, Ιεροσόλυμα, Μελίτη, Ρώμη) Το Μαρτύριο του Παύλου Πηγή: Πραξ 16, 9-10 (1 ώρα)	Μελέτη εικόνας του Απ. Παύλου
Να γνωρίσουν πώς ο Άγιος Ιγνάτιος, ακολουθώντας τα ίχνη του Χριστού	Δρόμος πίστης και θυσίας: Άγιος Ιγνάντιος	

και του Αποστόλου Παύλου, βάδισε άφοβα μέχρι το μαρτύριο.	Η ζωή και το μαρτύριο του Αγίου Ιγνατίου Γιατί ο Άγιος Ιγνάτιος ονομάστηκε Θεοφόρος (1 ώρα)	
Να κατανοήσουν ότι στην πορεία της ζωής μας έχουμε τους Αγίους φίλους και συμπαραστάτες.	Ο Άγιος Χριστόφορος Ο βίος του Αγίου Χριστόφορου Γιατί ονομάστηκε Χριστόφορος (1 ώρα)	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ' Συνεχίζουμε όλοι μαζί		
Να πληροφορηθούν και να συνειδητοποιήσουν ότι ο ναός είναι το ζωτικό κέντρο συνάντησης των πιστών και να δικαιολογήσουν γιατί ο εκκλησιασμός είναι αναγκαίος για την ενίσχυση του καθενός στην κοινή του πορεία με τους άλλους.	Αδελφωμένοι την Κυριακή στην εκκλησία Ο ναός είναι κέντρο σύναξης των πιστών της Εκκλησιαστικής κοινότητας (επικοινωνία, λειτουργική ζωή, πνευματική οικοδομή και ενίσχυση για την πορεία τους στη ζωή) Πηγή: Λειτουργικοί στίχοι σχετικοί με τα παραπάνω (1 ώρα)	Μαθητικοί εκκλησιασμοί με σχετική προετοιμασία ώστε να συνειδητοποιήσουν τα παιδιά όσα επεξεργάστηκαν στο περιεχόμενο
Να επισημάνουν τον ρόλο του παιδιού στην ενοριακή ζωή και τις αγαθές συνέπειες στη ζωή του χριστιανού ως ενεργού ενορίτη.	Από μικρό παιδί στην εκκλησία και στην Ενορία Ένας ενοριακός επίτροπος αφηγείται: Ο ρόλος του από παιδί για την καλή λειτουργία και ευταξία στο ναό και τις δραστηριότητες της Ενορίας Προσωπικά βιώματα: χαρούμενες στιγμές, λυπηρά γεγονότα, λαμπρότητα στις μεγάλες γιορτές, κατάνυξη από τις Ακολουθίες της Μ. Εβδομάδας (1 ώρα)	Αγόρια που συμμετέχουν στη Θ. Λατρεία καταθέτουν τις εμπειρίες τους
Να είναι σε θέση να επισημάνουν τι φανερώνουν και τι μας υπενθυμίζουν τα ξωκλήσια με τα οποία είναι γεμάτη η πατρίδα μας.	Εκδρομή στο ξωκλήσι Τα ξωκλήσια ως τόποι πνευματικής ενίσχυσης Τα ξωκλήσια δείχνουν τη ζωντανή πίστη και σχέση του λαού με τον Θεό και τους Αγίους του (1 ώρα)	Συγκεντρώνουν φωτογραφίες και υλικό από ξωκλήσια
Να επισημάνουν για ποιους λόγους η προσκυνηματική επίσκεψη στο μοναστήρι είναι σημαντική για τη συνέχιση της πορείας της ζωής μας.	Προσκυνηματική επίσκεψη στο μοναστήρι Τα μοναστήρια κρύβουν θησαυρούς ιστορίας, τέχνης και ζωής Προσφέρουν ένα επιμελημένο και ορθό τρόπο τέλεσης της Θ. Λατρείας Προσκύνημα στο Άγιον Όρος Τα μοναστήρια των Μετεώρων (1 ώρα)	Συγκεντρώνουν και σχολιάζουν στοιχεία για μοναστήρια που συνδέονται με την Ιστορία του Γένους (Ιστορία, Γεωγραφία)
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε' Στην πορεία ξεπερνάμε τα εμπόδια		
Να δείξουν με παραδείγματα ότι ο Χριστός αγαπά τον καθένα μας ξεχωριστά και φροντίζει για όλους, και ιδιαίτερα γι' αυτόν που χάνει τον δρόμο του.	Αναζητώντας το χαμένο πρόβατο Η παραβολή του «απολωλότες» προβάτου (Λκ 15, 1-7) (1 ώρα)	
Να εξηγήσουν γιατί ενώ αρκετοί άνθρωποι γνωρίζουν τον δρόμο που υπέδειξε ο Χριστός, δεν τον ακολουθούν.	Ο Χριστός του έδειξε τον σωστό δρόμο, όμως αυτός... Η συνάντηση του Ιησού με τον πλούσιο νέο (Μκ 10, 17-22) (1 ώρα)	
Να διακρίνουν τους ανθρώπους που προσπαθούν να τους απομακρύνουν	Αγκάθια στο δρόμο: Η παραβολή των ζιζανίων Η παραβολή των ζιζανίων (από μτφρ.) (Μτ 13,	

νουν από τον δρόμο του Θεού και να επισημάνουν κατάλληλους χειρισμούς για να μπορέσουν να τους αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά.	24-30) Στη ζωή, εκτός από καλοπροαίρετους ανθρώπους, υπάρχουν και κακοπροαίρετοι που ενεργούν σε βάρος της ζωής των άλλων (1 ώρα)	
Να δικαιολογήσουν, γιατί τα μικρά λάθη, όταν δεν διορθώνονται, γίνονται μεγάλα και δημιουργούν σοβαρά εμπόδια στην πορεία της ζωής που έδειξε ο Χριστός.	Τα μικρά λάθη γίνονται μεγάλα Ο εθισμός στην τήρηση των εντολών του Θεού προστατεύει τον άνθρωπο από μεγάλα λάθη του (1 ώρα)	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ' Η Εκκλησία πορεύεται σε όλον τον κόσμο		
Να αντιληφθούν ότι πρώτοι οι Απόστολοι εφάρμοσαν την εντολή του Χριστού και το έργο αυτό συνεχίζεται μέχρι σήμερα από τους χριστιανούς.	Πορευθείτε σε όλα τα έθνη Η ιεραποστολική δράση των Αποστόλων Μτ 28, 16-20 Οι ιεραπόστολοι Αιδέσιος και Φρουμέντιος (1 ώρα)	
Να αντιληφθούν ότι μέσα από την ιεραποστολή του Κυρίλλου και του Μεθοδίου μπόρεσαν οι σλαβικοί λαοί να γνωρίσουν τον δρόμο του Χριστού, διατηρώντας την πολιτισμική τους ταυτότητα.	Κύριλλος και Μεθόδιος: Ιεραπόστολοι στους σλαβικούς λαούς Η ζωή και το έργο του Κυρίλλου και του Μεθοδίου Χάρτης χωρών όπου έδρασαν (1 ώρα)	
Να πληροφορηθούν ότι οι χριστιανικές κοινότητες που υπάρχουν στις μεγάλες χώρες της Ανατολής είναι έργο χριστιανών ιεραποστόλων από διάφορες χώρες.	Ιεραποστολή στην Ανατολή Οι χριστιανοί διαδίδουν τον Χριστιανισμό στην Ινδία, Κίνα, Ιαπωνία και Κορέα Η Ορθόδοξη κοινότητα της Σεούλ (1 ώρα)	Συλλογή φωτογραφιών από το περιοδικό «Πάντα τα Έθνη» για την Ορθόδοξη Κοινότητα της Σεούλ (Κορέα)
Να επισημάνουν ότι και οι σύγχρονοι ιεραπόστολοι εργάζονται με αυτοθυσία και αγάπη σε χώρες της Αφρικής, πέρα από διακρίσεις χρώματος και φυλής.	Η ορθόδοξη ιεραποστολή στην Αφρική σήμερα Η ανακάλυψη της Ορθοδοξίας στην Αφρική από αυτόχθονες Η ιεραποστολική δράση στην Ουγκάντα και Κένυα Η συμβολή Ελλάδας και Κύπρου στις προσπάθειες της ιεραποστολής (2 ώρες)	Συγκεντρώνουν υλικό από διάφορα ιεραποστολικά περιοδικά για την Ορθόδοξη ιεραποστολή στην Αφρική
Να πληροφορηθούν ότι η Εκκλησία προσεύχεται για την ενότητα όλων των ανθρώπων. Να αντιληφθούν πόσο δύσκολη είναι η επίτευξη της ενότητας μεταξύ των ανθρώπων, αλλά και πόσο αναγκαία η συμβολή του καθενός μας προκειμένου αυτή να γίνει πραγματικότητα στη ζωή μας.	Εργαζόμαστε για την ενότητα όλων Το αίτημα της Εκκλησίας για την ενότητα όλων Οι «Γιατροί χωρίς Σύνορα» Το έργο της Unesco Πρόσφατες εμπειρίες αλληλοβοήθειας και αλληλοσυμπράστασης των λαών (σεισμοί, φυσικές καταστροφές) (1 ώρα)	Συντάσσουν επιστολή σε κάποιο Οργανισμό εκθέτοντας τις σκέψεις τους (Γλώσσα) Καταγράφουν περιπτώσεις αλληλοβοήθειας λαών που ανήκουν σε διαφορετικές θρησκείες
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ' Επίκαιρα		
Να γνωρίσουν και να επισημάνουν πώς ο πρωτόκλητος μαθητής και Απόστολος του Χριστού βάδισε με συνέπεια τον δρόμο που έδειξε ο Δάσκαλός του.	Ο Απόστολος Ανδρέας Η ζωή, η δράση (στην Ελλάδα και στην Κύπρο) και το μαρτύριο του Αποστόλου Ανδρέα Ο Άγιος Ανδρέας προστάτης του Οικουμενικού Πατριαρχείου και της Εκκλησίας της Πάτρας (1 ώρα)	
Να επισημάνουν ότι για χάρη των ανθρώπων ο Ιησούς διώχθηκε ήδη	Ο Ιησούς διωκόμενος καταφεύγει στην Αίγυπτο Διήγηση του σχετικού περιστατικού (Μτ 2, 13-15)	Διαβάζουν μερικά άρθρα από τη «Διακήρυξη δικαι-

από βρέφος.	και 19-23) Σύγχρονα γεγονότα δείχνουν ότι και σήμερα καταδικάζονται άδικα άνθρωποι κάθε ηλικίας (1 ώρα)	ωμάτων του παιδιού»
Να επισημάνουν τα ιδιαίτερα στοιχεία ενός άξιου Ιεράρχη.	Ιωάννης ο Χρυσόστομος: Πορεία γεμάτη αγώνες Η ζωή, το έργο και το μαρτυρικό τέλος του Ιωάννη του Χρυσοστόμου Μικρά αποσπάσματα από ομιλίες του (1 ώρα)	Μελέτη της εικόνας του
Να επισημάνουν γιατί στο Ευαγγέλιο γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στη συμμετοχή των παιδιών κατά την υποδοχή του Χριστού στα Ιεροσόλυμα.	Η υποδοχή του Χριστού στα Ιεροσόλυμα Εξιστέρηση της εισόδου του Ιησού στα Ιεροσόλυμα με έμφαση στη συμμετοχή των παιδιών σ' αυτήν (Μτ 21, 15-16) Πατερικό κείμενο (1 ώρα)	Σχολιάζουν εικόνες, κείμενα λογοτεχνικά και λαογραφικά για τα ήθη και έθιμα της Κυριακής των Βαΐων (Λογοτεχνία, Γλώσσα, Εικαστικά)
Να γνωρίσουν τα γεγονότα της Σταύρωσης και της Ταφής του Χριστού και να επισημάνουν τη σύνδεση της Σταύρωσης με την προσδοκία της Ανάστασης	Μ. Παρασκευή: Λύπη και προσδοκία χαράς Η Αποκαθήλωση Η ημέρα της Μ. Παρασκευής Στίχοι από τον Επιτάφιο Θρήνο που προανακρούουν την Ανάσταση (2 ώρες)	Συγκεντρώνουν και συζητούν ήθη και έθιμα της Μ. Παρασκευής

ΤΑΞΗ Ε΄

ΟΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ ΣΤΟΝ ΑΓΩΝΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες (διατιθέμενος χρόνος)	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄ Οι αγώνες στη ζωή μας		
Οι μαθητές επιδιώκεται: Να αιτιολογήσουν γιατί ο αγώνας του χριστιανού σε κάθε τομέα της ζωής, και επομένως και στο σχολείο, προϋποθέτει τήρηση κανόνων, δίνει νόημα στη ζωή και γι' αυτό αξίζει να συμμετέχουμε σ' αυτόν.	Ο αγώνας στο σχολείο Αθλητικοί αγώνες και πολιτιστικές δραστηριότητες Παίζω, συμμετέχω, συναγωνίζομαι Α Τιμ 6, 12, πατερικό κείμενο (1 ώρα)	Καταγράφουν τους κανόνες διεξαγωγής μιας πολιτιστικής εκδήλωσης στο σχολείο και ελέγχουν, μετά το τέλος της, αν αυτοί τηρήθηκαν
Να είναι σε θέση να εξηγήσουν γιατί η ελπίδα, η αισιοδοξία και το θάρρος του χριστιανού αποτελούν βασικά στοιχεία αντιμετώπισης των δυσκολιών και συνέχισης του αγώνα.	Αγωνιζόμαστε με χαρούμενη διάθεση Το ναυάγιο του Απ. Παύλου – Η στάση του (Πραξ 27, 13-44) Η αφήγηση του Αγ. Ιωάννου του Χρυσοστόμου (1 ώρα)	Συγκεντρώνουν και σχολιάζουν λογοτεχνικά κείμενα και άρθρα από εφημερίδες με επιτυχείς δράσεις ανθρώπων με προβλήματα
Να επισημάνουν τρόπους με τους οποίους ο Χριστός ετοίμασε τους μαθητές του για τον αγώνα τους μέσα στην ανθρώπινη κοινωνία.	Οι μαθητές του Χριστού προετοιμάζονται για αγώνες Ο Χριστός δεν αγωνίστηκε μόνος του, αλλά κάλεσε κοντά του τους Αποστόλους, τους οποίους προετοίμασε για τη συνέχιση του αγώνα Μκ 1, 16-20. Μτ 10, 5-28 (επιλογή στίχων) (1 ώρα)	
Να αιτιολογήσουν γιατί η προτροπή του Χριστού «αγαπάτε αλλήλους» αποτελεί βασικό στοιχείο για την επιτυχία του αγώνα.	Αγώνας με τη δύναμη της αγάπης Ο Χριστός διδάξε έναν εντελώς καινούργιο τρόπο αγώνα, την αγάπη. Αγάπη και ευσπλαχνία ακόμη και προς τους εχθρούς Μτ 5, 43-48. Α Κορ 13, 1-8 και 13	Συγκεντρώνουν στοιχεία και φωτογραφικό υλικό ομάδων με κοινωνική δράση

	Πατερικό κείμενο (1 ώρα)	
Να γνωρίσουν γιατί η υπομονή και επιμονή του πιστού είναι βασικά στοιχεία για την αντιμετώπιση των δυσκολιών.	Επιμονή και υπομονή στον αγώνα Τα περιστατικά της θεραπείας των παραλυτικών της Καπερναούμ και της Βηθεσδά Παραδείγματα από τη σύγχρονη ζωή (1 ώρα)	Συγκεντρώνουν στοιχεία και συζητούν για την Έλεν Κέλλερ και τους Παραολυμπιακούς αγώνες (Φυσική αγωγή)
Να κατανοήσουν γιατί η συμμετοχή όλων στα αγαθά της ζωής, όπως διδάσκει το Ευαγγέλιο, κάνει τη ζωή μας πιο ανθρώπινη.	Αγώνας να μοιραζόμαστε τα αγαθά μας με τους άλλους Η παραβολή του άφρονα πλουσίου Η κοινοβιακή ζωή των πρώτων χριστιανών Κείμενα: Λκ 24, 1-53. Πραξ 2, 42-47. (1 ώρα)	Περιγράφουν τη λειτουργία ενός ενοριακού συσσιτίου
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β' Αγωνιστές και Μάρτυρες		
Να επισημάνουν, με συγκεκριμένα παραδείγματα, τους τρόπους με τους οποίους οι Απόστολοι κλήθηκαν να συνεχίσουν το έργο του Χριστού.	Οι Απόστολοι συνεχίζουν τον αγώνα του Χριστού Εμφανίσεις του Χριστού στους μαθητές Αποστολή του Παρακλήτου (υπόσχεση) Κείμενα: Μτ 28, 16-20. Πραξ 1, 1-9 (1 ώρα)	Μελετούν το χάρτη που παρουσιάζονται οι περιοχές που έδρασαν οι Απόστολοι
Να επισημάνουν τα στοιχεία τα οποία ανέδειξαν τον πρωτομάρτυρα Στέφανο κορυφαία αγωνιστική μορφή για τους χριστιανούς σε όλο τον κόσμο.	Ο Στέφανος: Πρωταγωνιστής και Πρωτομάρτυρας Η ζωή και το μαρτύριο του πρωτομάρτυρα Στεφάνου Ο τρόπος εκλογής του Κείμενο (επιλογή στίχων και περιληπτικά): Πραξ κεφ. 6 και 7 (1 ώρα)	
Να επισημάνουν τα στοιχεία που βοήθησαν τους Σαράντα Μάρτυρες να αγωνιστούν μέχρι το τέλος.	Οι Άγιοι Σαράντα Μάρτυρες Εισαγωγικό κείμενο σχετικό με το πλήθος των μαρτύρων Το μαρτύριο των Σαράντα Μαρτύρων (1 ώρα)	Αναδιηγούνται το μαρτύριο και σχολιάζουν τη συμπεριφορά του φρουρού, που πίστεψε και μαρτύρησε μαζί με τους Σαράντα
Να γνωρίσουν τη μεγάλη μορφή της Αγ. Αικατερίνης και να επισημάνουν ότι από την ποιότητα του αγώνα των χριστιανών μπορούν να προκύψουν εκπληκτικά αποτελέσματα.	Μαρτύριο με εκπληκτική κατάληξη Η ζωή και το μαρτύριο της Αγ. Αικατερίνης Η μεταστροφή πολλών μετά το μαρτύριο της Αγ. Αικατερίνης Η Αγ. Αικατερίνη και το μοναστήρι της στο Σινά Το απολυτίκιο στο πρωτότυπο και σε μετάφραση (1 ώρα)	Συγκεντρώνουν πληροφορίες και εικόνες από το μοναστήρι της Αγ. Αικατερίνης στο Σινά Διαβάζουν όλοι μαζί το απολυτίκιο από το πρωτότυπο
Να εκτιμήσουν τον ηρωισμό και την αγωνιστικότητα των Μαρτύρων της Εκκλησίας και να εξηγήσουν γιατί σ' αυτόν τον αγώνα μπορούν να μετέχουν όλοι, ακόμα και μικρά παιδιά.	Ένας νέος και τρία παιδιά Μάρτυρες: 1. Μάμας και Κυριάκος 2. Ακυλίνα και Τασιζιος Ο βίος και το μαρτύριό τους (2 ώρες)	Γράφουν και απευθύνουν σε έναν από τους τέσσερις λίγα λόγια – ό,τι αισθάνονται
Να γνωρίσουν τη ζωή και τη θυσία ορισμένων Νεομαρτύρων και να κατανοήσουν ότι ο αγώνας και η θυσία για τη χριστιανική πίστη και ζωή συνεχίστηκαν και στα μεταγενέστερα χρόνια.	Νεομάρτυρες Χαρακτηριστικές περιπτώσεις Νεομαρτύρων: α) από την Τουρκοκρατία, β) ιεραποστόλων από την Αφρική (1 ώρα)	

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ' Αγώνας για την αλλαγή του εαυτού μας		
Αφού μελετήσουν το θαύμα, να είναι σε θέση να εντοπίσουν τα στοιχεία εκείνα που συνθέτουν τη ριζική αλλαγή του αλλοτριωμένου ανθρώπου μετά τη συνάντησή του με τον Ιησού Χριστό.	Ένας άνθρωπος αλλάζει ριζικά Ο Ιησούς θεραπεύει τον δαιμονιζόμενο στα Γέρεσα Κείμενο: Μκ 5, 1-20 (1 ώρα)	
Να εξηγήσουν ότι με τον θείο φωτισμό μπορεί να αλλάξει κάθε άνθρωπος, όσο κακός κι αν είναι, αρκεί να έχει ανοιχτή την καρδιά του.	Ο ληστής που έγινε Άγιος Η μεταστροφή του ληστή στο Σταυρό Ύμνος από τον όρθρο της Μ. Παρασκευής «Τον ληστήν αυθημερόν ...» (πρωτότυπο και μετάφραση) (1 ώρα)	
Να κατανοήσουν ότι ο κάθε άνθρωπος μπορεί να κάνει σφάλματα, αλλά, με πρότυπα που παρουσιάζει το Ευαγγέλιο και η Εκκλησία, έχει τη δυνατότητα να τα διορθώσει, αρκεί να τα αναγνωρίσει και να μετανιώσει ειλικρινά.	Τα λάθη μας διορθώνονται Η άρνηση και η μετάνοια του Πέτρου (Μτ 26, 31-35 και 26, 69-75) Παράλληλα κείμενο για τον Ιούδα (Μτ 26, 14-16 και 27, 3-8) (1 ώρα)	
Να κατανοήσουν ότι το βασικότερο αντίκρισμα του εσωτερικά αναγεννημένου ανθρώπου είναι το να διακονεί τους άλλους.	Ο Πατριάρχης Ιωάννης ο Ελεήμων Η ζωή, η δράση και το κοινωνικό έργο του (1 ώρα)	Δημιουργούν λεξιλόγιο για την εξωτερική του εμφάνιση και για τον χαρακτήρα του
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ' Δημιουργώντας έναν όμορφο κόσμο		
Να γνωρίσουν έργα εκκλησιαστικής τέχνης, να ενδιαφερθούν γι' αυτά και να ανακαλύψουν κάποιο προσωπικό καλλιτεχνικό τους χάρισμα.	«Όλοι μπορούμε να κάνουμε όμορφα πράγματα» «Ο Θεός δημιούργησε έναν όμορφο κόσμο κι έβαλε μέσα στον άνθρωπο την αγάπη για την ομορφιά» Λόγια εικονογράφου σε μια τάξη αφού, πρώτα τους έδειξε στο εργαστήρι του πολλά εκκλησιαστικά καλλιτεχνήματα (1 ώρα)	Συζητούν για την ποικιλομορφία της Εκκλησιαστικής Τέχνης και δοκιμάζουν τις δυνατότητές τους ζωγραφίζοντας και χρωματίζοντας έναν σταυρό
Να εξοικειωθούν με τον ναό ως χώρο της χριστιανικής λατρείας και να κατανοήσουν τους συμβολισμούς των μερών του.	Πώς είναι κτισμένη και διακοσμημένη μια εκκλησία Ένας βυζαντινός αρχαιολόγος ξεναγεί τα παιδιά σ' ένα βυζαντινού τύπου ναό (αρχιτεκτονική, εσωτερικά μέρη με τους συμβολισμούς τους) (1 ώρα)	Σχέδιο εργασίας με θέμα: Τα μέρη του ναού και η εικονογράφησή τους (Εικαστικά, Ιστορία)
Να εξηγήσουν γιατί η Αγία Σοφία στην Κων/πολη κατέχει ξεχωριστή θέση στη συνείδηση των Ορθόδοξων χριστιανών, ιδιαίτερα των Ελλήνων.	Αγία Σοφία: Ένα θαύμα τέχνης Το ιστορικό της ανέγερσης και των εγκαινίων της Αγίας Σοφίας Αρχιτεκτονικές ιδιαιτερότητες – τρούλος απ' τον οποίο μπαίνει άπλετο φως Γεγονότα και μορφές που συνδέθηκαν με το ναό (1 ώρα)	Συλλέγουν φωτογραφίες και άλλο σχετικό υλικό για την Αγία Σοφία
Να έρθουν σε επαφή με τη βυζαντινή εικονογραφία και να επισημάνουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της.	Η ομορφιά και τα μυστικά μιας εικόνας Δεύτερη επίσκεψη στο εργαστήρι του εικονογράφου. Περιήγηση στις εικόνες Ερμηνεία της εικόνας της «Γέννησης του Χριστού» (μουσείο Μεγ. Μετεώρου) (1 ώρα)	Συγκεντρώνουν φωτογραφίες βυζαντινών εικόνων της Γέννησης του Χριστού, διαφόρων τύπων
Να ασκηθούν στην ανάγνωση των εικόνων και στον τρόπο απόδοσης τιμής σ' αυτές.	«Διαβάζοντας» κι άλλες βυζαντινές εικόνες Της Βάπτισης, της Μεταμόρφωσης, της Ανάστασης. Το μήνυμά τους και ο τρόπος ευλαβικής προσκύνησής τους	Παρατηρούν και σχολιάζουν εικόνες (χρώματα, σχήματα, έκφραση μορφών)

	(1 ώρα)	
Να μάθουν να αναζητούν και να εντοπίζουν πρόσωπα και γεγονότα στις τοιχογραφίες.	Τοιχογραφίες που διηγούνται πολλά Ξενάγηση σε τοιχογραφημένο ναό Οι εικονογραφικές ζώνες και τα θέματα των τοιχογραφιών (Βίβλος, βίοι Αγίων, γεγονότα από την εκκλησιαστική ιστορία)	Εκθέτουν σύντομα (προφορικά ή γραπτά) τι αισθάνονται και σκέφτονται βλέποντας τοιχογραφίες στην εκκλησία
	(1 ώρα)	
Να έρθουν σε επαφή με την τεχνική των ψηφιδωτών, έτσι ώστε να είναι σε θέση να επισημάνουν τις ιδιαίτερότητές τους.	Ψηφιδωτά καλλιτεχνήματα Το υλικό, ο τρόπος κατασκευής των ψηφιδωτών και το αισθητικό αποτέλεσμά τους (από αφήγηση ψηφιδογράφου)	Δημιουργούν ψηφιδωτές εικόνες, τοποθετώντας χάρτινες ή πλαστικές ψηφίδες σε σκίτσο
	(1 ώρα)	
Να έρθουν σε επαφή με ιερά σκεύη και μικροτεχνήματα και να ανακαλύψουν ότι οι παραδοσιακοί καλλιτέχνες τα έκαναν όμορφα από αγάπη και σεβασμό.	Μικροτεχνήματα Η διακόσμηση των ιερών σκευών με μικροτεχνήματα (δισκοπότηρα, σταυροί, καλύμματα Ευαγγελίων, λειψανοθήκες, καντήλια κ.ά.)	
	(1 ώρα)	
Να κατανοήσουν τι εκφράζουμε με τους ύμνους και πώς αυτοί είναι απαραίτητο στοιχείο στη χριστιανική λατρεία.	Κατανυκτικοί ύμνοι και ψαλμοί Η θέση των ύμνων στη λατρεία Είδη ύμνων και τρόποι ψαλμωδίας (8 ήχοι)	Ακούει ύμνους της Θ. Λειτουργίας από CD ή κασέτες (π.χ. «Άγιος ο Θεός», «Σε υμνούμεν», «Είδομεν το φως» κ.ά.)
	(1 ώρα)	
Να κατανοήσουν γιατί ο Ρωμανός εκτιμάται ως ανεπανάληπτος εκκλησιαστικός ποιητής και μελωδός και να γνωρίσουν τι του οφείλουν οι χριστιανοί όλων των εποχών.	Ρωμανός ο Μελωδός, μεγάλος υμνογράφος Ο βίος, το έργο και τα χαρακτηριστικά των ύμνων του Ρωμανού του Μελωδού Παράθεση ύμνων σε πρωτότυπο και μετάφραση	Ακούει έναν ύμνο του Ρωμανού του Μελωδού
	(1 ώρα)	
Να γνωρίσουν τη ζωή και το έργο της Κασσιανής και να επισημάνουν τους λόγους για τους οποίους τιμάται ιδιαίτερα.	Κασσιανή, η μοναδική βυζαντινή υμνογράφος Η ζωή και το ποιητικό-μελωδικό έργο της Κασσιανής Το τροπάριο «Κύριε, η εν πολλαίς αμαρτίαις»	
	(1 ώρα)	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε' Αγώνες για έναν κόσμο ανθρωπινότερο		
Να ενστερνιστούν ότι ο έμπρακτος σεβασμός στο περιβάλλον και η προστασία του αποτελούν βασική υποχρέωση του χριστιανού και κάθε ανθρώπου.	Αγώνες για να προστατέψουμε το περιβάλλον (πλάση) Η μόλυνση και καταστροφή του περιβάλλοντος Όλοι είμαστε υπεύθυνοι κατά διάφορον τρόπο για τη μόλυνση του περιβάλλοντος Τι πρέπει να κάνουμε για την προστασία του περιβάλλοντος Κείμενο: Γεν 1, 28	Συγκεντρώνουν φωτογραφίες και άρθρα με θέματα που αφορούν τους κινδύνους που διατρέχει το περιβάλλον και τα σχολιάζουν (Φυσική, Χημεία, Εικαστικά, Γλώσσα)
	(1 ώρα)	
Να αντιληφθούν γιατί η αδικία, προσωπική και κοινωνική, αποτελεί απανθρωπιά και γιατί ο αγώνας για τη δικαιοσύνη, όπως διδάσκεται από τον Χριστιανισμό, αποτελεί χρέος όλων μας.	Αγώνες για τη δικαιοσύνη Οι έννοιες «αδικία» και «δικαιοσύνη» σε σύντομα πατερνικά κείμενα (π.χ. του Μ. Βασιλείου) Το παράδειγμα του πάστορα Μάρτιν Λούθερ Κινγκ για ίσα δικαιώματα Επιστολή Ιακώβου (5, 4-6)	Συντάσσουν μια επιστολή προς τον υπουργό Δικαιοσύνης για ζητήματα αδικίας, που παρατηρούν σε βάρος αδυνάμων, ξένων και φτωχών ανθρώπων
	(1 ώρα)	
Να κατανοήσουν τις αρνητικές συνέπειες του φαινομένου της πείνας.	Πολλά παιδιά πεθαίνουν από πείνα κάθε μέρα Ο Θεός έδωσε τα αγαθά του για όλους. Για την	Συγκεντρώνουν στοιχεία για την πείνα και το θά-

Να ευαισθητοποιηθούν και να προτείνουν έμπρακτους τρόπους βοήθειας.	πείνα στον κόσμο σήμερα ευθύνονται ασυνείδητοι άνθρωποι Παρά την προσπάθεια Διεθνών Οργανισμών, όπως π.χ. της UNESCO, για εξάλειψη της πείνας, το πρόβλημα παραμένει οξύ. Εμείς τι μπορούμε να κάνουμε; (1 ώρα)	νατο που κυριαρχούν σε διάφορες περιοχές της γης
Να κατανοήσουν ότι ο Χριστός είναι το τέλει πρότυπο της ειρήνης. Να συνειδητοποιήσουν ότι οι αγώνες για την ειρήνη είναι χρέος όλων μας και ότι ειρήνη χωρίς δικαιοσύνη είναι ακατόρθωτη.	Αγωνιζόμαστε για την ειρήνη Αν και γίνονται προσπάθειες για επικράτηση της ειρήνης, οι πόλεμοι συνεχίζονται Ειρήνη και δικαιοσύνη Ο Χριστός, πρότυπο της ειρήνης Επιλογή λόγων του Ιησού, των Αποστόλων, των Προφητών και Πατερικό κείμενο για την ειρήνη (1 ώρα)	Συγκεντρώνουν και σχολιάζουν εικόνες από ειρηνικές και πολεμικές σκηνές Συζητούν για περιπτώσεις θρησκευτικών πολέμων
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ' Επίκαιρα		
Να κατανοήσουν γιατί ο άγιος Δημήτριος υπήρξε και παραμένει στη θύμηση των πιστών ένας αγαπημένος και αξιοσημειούμενος χριστιανός αγωνιστής.	Ο Μεγαλομάρτυρας Δημήτριος Η ζωή και δράση του Αγίου Δημητρίου «Τα Δημήτρια» στη Θεσσαλονίκη παλαιότερα και σήμερα Ο ναός του Αγίου Δημητρίου Θεσ/νίκης και τα πλήθη των προσκυνητών απ' όλο τον κόσμο (1 ώρα)	
Να εντοπίσουν και να αιτιολογήσουν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της προσωπικότητας του Μεγάλου Βασιλείου για τα οποία τιμάται βαθιά από ολόκληρη τη Χριστιανοσύνη.	Ο Μέγας Βασίλειος Σπουδές και μόρφωση, συγγραφικό έργο, πολυετείς αγώνες, προωθημένες κοινωνικές ιδέες και αποτελεσματική κοινωνική και εκπαιδευτική δράση Ένα κείμενό του (1 ώρα)	
Να αναφέρουν τρόπους με τους οποίους η Μεγάλη Σαρακοστή μάς προετοιμάζει για να ζήσουμε βαθύτερα τον εορτασμό του Πάσχα.	Μεγάλη Σαρακοστή: Προετοιμασία για το Πάσχα Οι ιερές ακολουθίες (Χαιρετισμοί, Προηγιασμένες, Κυριακή της Σταυροπροσκυνήσεως) Η υμνολογία και τα Κυριακά αναγνώσματα, που μας προετοιμάζουν για το Πάσχα Το πραγματικό νόημα της νηστείας (1 ώρα)	Ανάγνωση και ερμηνεία χαρακτηριστικού εκκλησιαστικού ύμνου
Να γνωρίσουν περιστατικά της ζωής και της δράσης του Αποστόλου Πέτρου και να δικαιολογήσουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που συγκροτούν την προσωπικότητά του.	Ο Απόστολος Πέτρος Η ζωή, η δράση και η προσωπικότητα του Αποστόλου Πέτρου (αυθόρμητος, αγωνιστής, ανήσυχος, ακούραστος, δυναμικός, ζηλωτής, ανθρωπίνος κλπ.) Δείγματα από τις δύο επιστολές του (1 ώρα)	Επιλέγουν και σχολιάζουν σημεία από τις επιστολές του Αποστόλου Πέτρου

ΤΑΞΗ ΣΤ'

ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ ΣΤΗ ΖΩΗ ΜΑΣ

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες (διαθέσιμος χρόνος)	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α' Η αναζήτηση και η φανέρωση της αλήθειας		
Οι μαθητές επιδιώκεται: Να γνωρίσουν τρόπους με τους	Πάντα οι άνθρωποι αναζητούν την αλήθεια Τα βασικά ζητήματα της ζωής (ερωτήματα του	Συγκεντρώνουν και σχολιάζουν μύθους από την ελληνική και ανατολική

οποίους οι άνθρωποι αναζητούσαν την αλήθεια, δηλ. την απάντηση σε σημαντικά ερωτήματα σχετικά με το νόημα της ζωής, να επισημάνουν την αιτία αυτής της αναζήτησης και να αιτιολογήσουν τις απαντήσεις τους.	τύπου: γιατί ζούμε; γιατί πεθαίνουμε; τι γίνεται μετά τον θάνατο;) Απαντήσεις στα παραπάνω ερωτήματα μέσα από μύθους, φιλοσοφικά συστήματα, θρησκείες Ενδεικτικά κείμενα από μύθους ελληνικούς και ανατολικών λαών, φιλοσοφικά συστήματα, θρησκείες ανατολικές (1 ώρα)	μυθολογία με σχετικά θέματα
Να πληροφορηθούν ότι οι άνθρωποι έκαναν προσπάθειες να προσεγγίσουν την αλήθεια με σχετική μόνο επιτυχία, χωρίς όμως να φτάσουν στην πληρότητά της	Η προσέγγιση της αλήθειας: Μια βασανιστική αλλά και συναρπαστική περιπλάνηση Η προσέγγιση της αλήθειας από τραγικούς ποιητές και φιλοσόφους, από δασκάλους ανατολικών θρησκειών (Βούδας κ.ά.) «Η φλεγόμενη και μη καιόμενη βάτος» (1 ώρα)	Αναζητούν τι είπε ο Σωκράτης για την αλήθεια
Να αντιληφθούν το πραγματικό νόημα της βαρυσημαντικής φράσης του Χριστού : «Εγώ είμαι η αλήθεια» και να επισημάνουν τρόπους με τους οποίους η αλήθεια αυτή γίνεται προσωπικό βίωμα για τον κάθε άνθρωπο.	Ο Χριστός είπε : «Εγώ είμαι η αλήθεια» (Ιω 14, 6) Η αλήθεια είναι: ζωή, διδασκαλία, δράση, το έργο και το πρόσωπο του Χριστού Οι μαθητές του Χριστού «ψηλάφισαν» κοντά του την αλήθεια (Α Ιω 1, 1-4) (1 ώρα)	
Να κατανοήσουν γιατί η πραγματική αλήθεια που αναζητά ο άνθρωπος δεν είναι θεωρίες αλλά ένα συγκεκριμένο Πρόσωπο, αρκεί κανείς να θελήσει να το συναντήσει.	Μια συνάντηση με την Αλήθεια Η συνάντηση του Χριστού με τους Φίλιππο και Ναθαναήλ Ο Χριστός είναι το πρόσωπο που ενσαρκώνει και συγκεκριμενοποιεί την αλήθεια· δεν είναι κάποιες θεωρίες (Ιω 1, 43-51) (1 ώρα)	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄ Η αλήθεια καταγράφεται		
Να κατανοήσουν γιατί το Ευαγγέλιο είναι η πρωταρχική και κορυφαία πηγή της χριστιανικής αλήθειας για τη ζωή, και η μελέτη του ο μόνος δρόμος για να γνωρίσει ο καθένας την αλήθεια της αυθεντικής ζωής, όπως τη δίδαξε ο Χριστός.	Το Ευαγγέλιο: Το βιβλίο της αλήθειας Η Καινή Διαθήκη: Στα Ευαγγέλια περιγράφεται η επίγεια ζωή και το έργο του Χριστού Στις Πράξεις των Αποστόλων η ζωή και δράση των Αποστόλων και η ίδρυση και ζωή των πρώτων χριστιανικών κοινοτήτων Οι Επιστολές του Παύλου και άλλων Αποστόλων απευθύνονται σε συγκεκριμένα πρόσωπα και κοινότητες Η Αποκάλυψη του Ιωάννη, βιβλίο προφητικό (1 ώρα)	Εξοικειώνονται με τη χρήση της Αγίας Γραφής
Να γνωρίσουν μια μεγάλη μορφή της Π. Διαθήκης και να δικαιολογήσουν το χαρακτηρισμό του Ησαΐα ως προφήτη – ευαγγελιστή.	Ησαΐας: Ο προφήτης που μίλησε για την Αλήθεια Η ζωή του Προφήτη Ησαΐα, η διδασκαλία του και η πρόρρηση για τον ερχομό της Αλήθειας Χαρακτηριστικοί στίχοι σε μετάφραση από τις προφητείες του (1 ώρα)	Διερευνούν ονόματα άλλων Προφητών που απεικονίζονται στην εκκλησία (επίσκεψη στην εκκλησία)
Να γνωρίσουν χαρακτηριστικά αποσπάσματα από τους Ψαλμούς, να διαπιστώσουν ότι οι Ψαλμοί είναι ένα υπέροχο λογοτεχνικό είδος και να κατανοήσουν ότι οι Ψαλμοί εκφράζουν την αλήθεια για το Θεό και αποτελούν συνδετικό κρίκο με τους Ιουδαίους αλλά και τους χριστιανούς.	Ψαλμοί: Ποιήματα αναζήτησης και έκφρασης της αληθινής ζωής Η αξία και η ομορφιά των Ψαλμών Οι Ψαλμοί στη Λατρεία Οι Ψαλμοί, συνδετικός κρίκος μεταξύ Χριστιανών και Ιουδαίων και μεταξύ των Χριστιανών όλων των Εκκλησιών	Μαθαίνουν στίχους από τους Ψαλμούς, που τους αρέσουν Αναζητούν και διαβάζουν έναν Ψαλμό σε λογοτεχνική απόδοση (Λογοτεχνία, Γλώσσα)

νούς των άλλων Εκκλησιών.	Παράθεση στίχων από Ψαλμούς (πλούσιο υλικό) (1 ώρα)	
Να γνωρίσουν τους τρόπους με τους οποίους χρησιμοποιείται το Ευαγγέλιο στη θεία Λατρεία και να επισημάνουν πώς μέσα απ' αυτή τη χρήση συναντούμε κάθε φορά την Αλήθεια.	Το βιβλίο της Αλήθειας στη θεία Λατρεία Το Ευαγγέλιο πάντα τοποθετημένο πάνω στην Αγ. Τράπεζα και τι αυτό συμβολίζει Οι πιστοί ασπάζονται το Ευαγγέλιο Η ανάγνωση αποστολικών και ευαγγελικών περικοπών, σύμφωνα με το εορτολόγιο (1 ώρα)	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ' Αλήθειες που διδάξε ο Χριστός		
Να εξηγήσουν γιατί η Βασιλεία του Θεού (ο νέος τρόπος ζωής όπως τον φανέρωσε ο Χριστός) είναι πολύτιμος θησαυρός, που για να τον αποκτήσει κανείς, χρειάζονται αγώνας και θυσίες.	Η αλήθεια είναι πολύτιμη Η αναζήτηση των θησαυρών είναι παντοπινή και γοητευτική υπόθεση των ανθρώπων Τι είναι η «Βασιλεία του Θεού» Οι παραβολές του κρυμμένου θησαυρού και του πολύτιμου μαργαρίτη (Μτ 13, 44-46) (1 ώρα)	
Να εξηγήσουν τους λόγους για τους οποίους ο Χριστός δικαιώνει μόνο τον Τελώνη και όχι και τον Φαρισαίο, παρόλο που και οι δυο εκτέλούσαν το ίδιο θρησκευτικό καθήκον.	Και οι δυο προσεύχονταν, αλλά... Το κείμενο της παραβολής του Τελώνη και του Φαρισαίου (Λκ 18, 9-14) Και σήμερα παρατηρούνται συμπεριφορές όμοιες με τις των δύο τύπων της παραβολής (1 ώρα)	
Να αιτιολογήσουν γιατί πρέπει να συγχωρούμε τους άλλους, και μάλιστα απεριόριστα.	Να συγχωρούμε τους άλλους Η παραβολή του κακού δούλου (Μτ 18, 23-35 και 21-22) Ο Χριστός διδάξε και εφάρμοσε τη συγχώμη (Μτ 6, 2 και 14) Ένα παράδειγμα συγχώρησης από τη ζωή ενός Αγίου (1 ώρα)	Καταθέτουν και συζητούν σχετικές εμπειρίες από την προσωπική τους ζωή
Να επισημάνουν τα δεινά που προκαλούνται από την κακή χρήση της γλώσσας, καθώς και την ανάγκη χαλιναγώγησής της.	Προσέχουμε πάντοτε όσα λέμε; Περικοπή από την επιστολή του Ιακώβου (3, 1-12) Το μήνυμα της επιστολής για τη σημερινή ζωή (1 ώρα)	
Να επισημάνουν χαρακτηριστικά γνωρίσματα του νέου τρόπου ζωής από τους Μακαρισμούς και να δικαιολογήσουν τον χαρακτηρισμό των ανθρώπων αυτών ως ευτυχισμένων.	Η επί του Όρους Ομιλία Τι είναι η επί του Όρους Ομιλία Γνωρίσματα των ανθρώπων της Βασιλείας του Θεού: Οι Μακαρισμοί (Μτ 5, 4-5, 7-9: πενθούντες, πραείς, ελεήμονες, καθαροί στην καρδιά, ειρηνόποιοι) (1 ώρα)	Καταγράφουν και σχολιάζουν τους Μακαρισμούς
Να αιτιολογήσουν τη σημασία που έχει στον αγώνα της ζωής το να λέμε πάντα αλήθεια.	Όταν λέμε πάντα την αλήθεια Σενάριο με βιωματικό κείμενο με εμπειρίες παιδιών από την καθημερινή ζωή Η αλήθεια, η ευθύνη και η αξιοπιστία εξασφαλίζονται με τη συμμετοχή στη ζωή της Εκκλησίας Το ψέμα δυσχεραίνει τις σχέσεις των ανθρώπων και γκρεμίζει την εμπιστοσύνη (Μτ 5, 37) (1 ώρα)	Σχετικά παιχνίδια ρόλων
Να κατανοήσουν τις συνέπειες της μιας ή της άλλης επιλογής στη ζωή	Χτίζουμε τη ζωή μας σε γερά θεμέλια Η παραβολή του βράχου και της άμμου (Μτ 7, 24-26)	Ανάγνωση και σχολιασμός του ποιήματος του Ι. Πολέμη : «Στην πίστη

μας.	27) Μεταφορά στη ζωή της πίστης Οι συνέπειες των επιλογών που κάνουμε στη ζωή μας (1 ώρα)	πάνω στην ελπίδα»
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄ Ποιος αγρυπνά για την αλήθεια		
Να εξηγήσουν πώς η Εκκλησία αποτελεί Κιβωτό μέσα στην οποία φυλάσσεται η Αλήθεια.	Η Εκκλησία ως κιβωτός φυλάει την αλήθεια Η «Κιβωτός της Διαθήκης» Το σώμα της Εκκλησίας (κληρικοί και λαϊκοί) ως η σημερινή κιβωτός όπου φυλάσσεται, ερμηνεύεται και διδάσκεται η αλήθεια Ευθύνη του καθενός είναι να ενημερώνεται γι' αυτή την αλήθεια και να την ζει (1 ώρα)	
Να είναι σε θέση να εξηγήσουν γιατί τα σχίσματα πλήττουν σοβαρά τη ζωή και την ενότητα των χριστιανών.	Τα σχίσματα τραυματίζουν την ενότητα των χριστιανών Τι είναι σχίσμα Σχίσματα εμφανίστηκαν στην πρώτη Εκκλησία αλλά και αργότερα (Κόρινθος: αγώνας του Παύλου για την ενότητα, σχισματικές τάσεις επί πατριάρχου Φωτίου, οριστικό σχίσμα Ανατολής-Δύσης) Σύγχρονες προσπάθειες για σταδιακή αναίρεση του Σχίσματος. 1978: άρση των Αναθεμάτων (1 ώρα)	
Να απηληφθούν γιατί οι αιρέσεις διαστρέφουν την ορθή διδασκαλία και δημιουργούν προβλήματα στη ζωή των πιστών.	Οι αιρέσεις νοθεύουν την αλήθεια Αιρέσεις και σχίσματα Δυο παραδείγματα αιρέσεων (π.χ. Αρειανισμός και Μονοφυσισμός) Η αντιμετώπιση των σύγχρονων αιρέσεων (α. βαθύτερη ενημέρωση, β. επαγρύπνηση) (1 ώρα)	Συγκεντρώνουν υλικό για σύγχρονες αιρέσεις και για τις μεθόδους θρησκευτικής προπαγάνδας που ακολουθούν
Να αναγνωρίσουν την αναγκαιότητα και τη σημασία του θεσμού των Συνόδων για την αλήθεια και τη ζωή της Εκκλησίας.	Οι Σύνοδοι της Εκκλησίας μεριμνούν για τη διάσωση της χριστιανικής αλήθειας Η Σύνοδος είναι βασικός θεσμός της Εκκλησίας Τοπικές και Οικουμενικές Σύνοδοι Κριτήριο για θεμελιώδη θέματα πίστης: «Ό,τι πάντοτε, παντού και απ' όλους τους πιστούς γίνεται αποδεκτό» Πώς λειτούργησε η Δ' Οικουμενική Σύνοδος (1 ώρα)	
Να κατανοήσουν ότι, όταν από εκδηλώσεις ευσέβειας λείπει η σωστή και θεμελιωμένη γνώση, τότε είναι δυνατόν να προκληθούν στην εκκλησιαστική κοινότητα περιπέτειες με βαρύ τίμημα.	Η αποσαφήνιση της αλήθειας για τις εικόνες Οι εικόνες σήμερα στους ναούς και στα σπίτια Η αμφισβήτηση των εικόνων, βαθύτερη αιτία για τις δραματικές ταραχές που ξέσπασαν στους κόλπους της Εκκλησίας Οι αποφάσεις της οικουμενικής Συνόδου του 787 και της Συνόδου του 843 για τις εικόνες Η Κυριακή της Ορθοδοξίας (1 ώρα)	Συζητούν για τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους, όταν ασπάζονται τις εικόνες
Να εξηγήσουν γιατί το Σύμβολο της Πίστεως το σέβονται, το μελετούν και το απαγγέλλουν σχεδόν όλοι οι χριστιανοί του κόσμου.	Το Σύμβολο της Πίστεως: Βασικές αλήθειες με λίγα λόγια Ο χρόνος και ο τόπος σύνταξής του Τα δόγματα της Εκκλησίας	Διαβάζουν και συζητούν για το Σύμβολο της Πίστεως και το μαθαίνουν απέξω

	Το περιεχόμενο των 12 άρθρων του (1 ώρα)	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε' Ζώντας μαζί την αλήθεια		
Να κατανοήσουν πώς στην εκκλησιαστική κοινότητα βαθαίνουν οι σχέσεις των μελών της, όταν αυτά νιώθουν και συμπεριφέρονται ως αδελφία.	<p>Στην Εκκλησία ζούμε την αδελφότητα</p> <p>Η έννοια της αδελφότητας είναι από τις τρυφερότερες για τους χριστιανούς</p> <p>Ακόμη και σήμερα οι χριστιανοί, κυρίως οι μοναχοί και κληρικοί, προσφωνούνται «αδελφοί»</p> <p>Ο Ιησούς αποκαλούσε τους μαθητές του και άλλους «αδελφούς» (Μτ 12, 46-50· 25, 40 και 45· 28, 10. Ιω 20, 17)</p> <p>Πώς αισθάνονται και πώς ενεργούν οι πιστοί όταν συναισθάνονται τους συγχριστιανούς τους ως αδελφία</p> <p>Κείμενο από Πατέρα της Εκκλησίας</p> <p>(1 ώρα)</p>	
<p>Να αιτιολογήσουν, μέσα από βιβλικά κείμενα, γιατί η αλήθεια χαρακτηρίζεται ως φως.</p> <p>Να ασκηθούν λίγο ώστε βαθμιαία να είναι σε θέση να μελετούν και άλλα σύμβολα που σχετίζονται με αληθείες ζωής.</p>	<p>Η αλήθεια είναι φως</p> <p>Η θεραπεία του εκ γενετής τυφλού (Ιω 9, 1-38)</p> <p>Ο Χριστός λέγει για τον εαυτό του «Εγώ είμαι το φως του κόσμου» (Ιω 8, 12) και για τους μαθητές «εσείς είστε το φως για τον κόσμο» (Μτ 5, 14)</p> <p>Ψάλλουμε: «Δόξα Σοι τω δείξαντι το φως...», «Είδομεν το φως το αληθινόν», «Δεύτε λάβετε φως...» κ.λπ.</p> <p>(1 ώρα)</p>	Συζητούν τον τρόπο με τον οποίο «αντιμετωπίζεται» το φως από άλλες επιστήμες και τέχνες (Φυσική, Βιολογία, Χημεία, Λογοτεχνία, Λογοτεχνία Εικαστικά)
Να είναι σε θέση να εντοπίζουν χριστιανικές αλήθειες που εκφράζονται στους ύμνους του Ορθρου και του Εσπερινού.	<p>Η αλήθεια εκφράζεται με ύμνους στη Λατρεία</p> <p>Ένας διάλογος μεταξύ ιερέα και μαθητών για τον Ορθρο και τον Εσπερινό</p> <p>Αποσπάσματα ύμνων των δύο Ακολουθιών</p> <p>(1 ώρα)</p>	
Να κατανοήσουν πώς με τη συγγνώμη και τη συμφιλίωση οι σχέσεις των ανθρώπων σε όλους τους τομείς ζωής και έκφρασης αποκαθίστανται και βαθαίνουν.	<p>Μετανιώνω και συμφιλιάνομαι αληθινά</p> <p>Διάλογος για τη συγγνώμη «πριν δύσει ο ήλιος»</p> <p>Το Μυστήριο της μετανοίας</p> <p>(1 ώρα)</p>	
Να αντιληφθούν ότι η Εκκλησία με το Ευχέλαιο δείχνει το ενδιαφέρον της για τον όλο άνθρωπο.	<p>Ευχέλαιο: Για την υγεία του σώματος και της ψυχής</p> <p>Ο Ιησούς θεραπεύει τις σωματικές και ψυχικές ασθένειες</p> <p>Η επιστολή του Ιακώβου (5, 14-16)</p> <p>Πώς τελείται το Μυστήριο του Ευχελαίου και τι ελπίζουν και αναμένουν οι πιστοί από αυτό</p> <p>Απόσπασμα ευχής από την Ακολουθία του Ευχελαίου</p> <p>(1 ώρα)</p>	Συγκεντρώνουν στοιχεία για το λάδι ως θεραπευτικό μέσο. Παράδειγμα: Το λάδι στους αρχαίους ελληνικούς αγώνες (πάλη) (Ιστορία, Φυσική αγωγή)
Να είναι σε θέση να επισημάνουν χαρακτηριστικά γνωρίσματα της Ορθοδοξίας.	<p>Η Ορθοδοξία στην Ελλάδα</p> <p>Τι είναι η Ορθοδοξία;</p> <p>Η Ορθοδοξία είναι χαρακτηριστικό γνώρισμα της χώρας μας, αλλά Ορθόδοξοι υπάρχουν και σε άλλες χώρες</p> <p>Η Ορθόδοξη πίστη και ζωή βασίζεται στη διδασκαλία του Χριστού και των Αποστόλων και στην συνολική Παράδοση της Εκκλησίας</p> <p>(1 ώρα)</p>	

Να γνωρίσουν τα βασικά στοιχεία της Ορθόδοξης χριστιανικής παράδοσης.	<p><i>Η Ορθόδοξη Παράδοση</i></p> <p>Τα συγγράμματα των Πατέρων της Εκκλησίας και οι αποφάσεις των επτά Οικουμενικών Συνόδων</p> <p>Πλούσια Παράδοση: λατρευτικός πλούτος, υμνολογία, εκκλησιαστική τέχνη, ο χαρούμενος τρόπος γιορτασμού των χριστιανικών πανηγυριών</p> <p>(1 ώρα)</p>	
Να επισημάνουν ότι η Ορθοδοξία αποτελεί συνεκτικό κρίκο και προωθεί την αποτελεσματικότερη επικοινωνία ανάμεσα σε μας και στους άλλους Ορθόδοξους λαούς.	<p><i>Γνωριμία με τους Ορθόδοξους άλλων χωρών</i></p> <p>Ορθόδοξες χώρες στην Ευρώπη και οι πιστοί τους και σε άλλα μέρη του κόσμου</p> <p>Ορθόδοξοι και στην Ασία και Αφρική</p> <p>Η Ορθοδοξία αποτελεί συνεκτικό κρίκο που συμβάλλει στην πολύπλευρη επικοινωνία και συνεργασία μεταξύ των λαών</p> <p>Βοήθεια και αυθόρμητη υποστήριξη στους Ορθόδοξους λαούς που δοκιμάστηκαν τελευταίως</p> <p>(1 ώρα)</p>	Διερευνούν και χρωματίζουν με το ίδιο χρώμα χώρες του κόσμου όπου υπάρχει σημαντικός αριθμός Ορθόδοξων
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ' Ετερόδοξοι και αλλόθρησκοι		
Να έχουν μια πρώτη ευκαιρία γνωριμίας των Καθολικών χριστιανών και να μπορούν να επισημάνουν μερικά χαρακτηριστικά γνωρίσματά τους.	<p><i>Μια πρώτη γνωριμία με τους Καθολικούς χριστιανούς</i></p> <p>Περιγραφή της κυριακάτικης θ. Λειτουργίας των Καθολικών. Εικονικός διάλογος μαθητών που ρωτούν για όσα τους ενδιαφέρουν και παίρνουν απαντήσεις για την εκκλησία και τα τελούμενα μέσα σ' αυτήν</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Παρουσιάζουν και σχολιάζουν φωτογραφίες γνωστών Ρωμαιοκαθολικών ναών</p> <p>Ξεφυλλίζουν ένα άλμπουμ με φωτογραφίες στολισμένων αγίων Τραπεζών και ντυμένων με άμφια Καθολικών ιερέων</p>
Να έχουν μια πρώτη γνωριμία με τους Ευαγγελικούς Χριστιανούς, ώστε να μπορούν στοιχειωδώς να επισημάνουν κάποια χαρακτηριστικά τους.	<p><i>Μια πρώτη γνωριμία με τους Ευαγγελικούς Χριστιανούς (Προτεστάντες)</i></p> <p>Ένας Ευαγγελικός ιερέας (πάστορας) προβάλλει με βιντεοταινία το εσωτερικό του ναού του και την τέλεση μιας κυριακάτικης θ. Λειτουργίας</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Παρακολουθούν και σχολιάζουν προβολή διαφανειών με ντυμένους με ράσα ή άμφια πάστορες και στολισμένες αγίες Τράπεζες</p>
Να γνωρίσουν από περιγραφή την ισραηλιτική λατρεία στη Συναγωγή και να ρίξουν έτσι μια πρώτη ματιά στην πραγματικότητα της σύγχρονης Ισραηλιτικής θρησκείας.	<p><i>Η λατρεία των Εβραίων στη Συναγωγή το Σάββατο</i></p> <p>Ο Συμεών με τη Δεββώρα (συμμαθητές) συνοδευόμενοι από τον ραβίνο της κοινότητάς τους περιγράφουν και δείχνουν με αφίσες πώς είναι το εσωτερικό μιας Συναγωγής και πώς τελείται εκεί κάθε Σάββατο η λατρεία τους</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Ζωγραφίζουν και χρωματίζουν μια επτάφωτη λυχνία με υπόκρουση έναν ψαλμό στα εβραϊκά</p> <p>Ξεφυλλίζουν μια Π. Διαθήκη σε εβραϊκή γλώσσα</p>
Να γνωρίσουν από περιγραφή τη λατρεία των Μουσουλμάνων στο τζαμί και να αποκομίσουν κάποια εικόνα από τη σημερινή θρησκεία του Ισλάμ.	<p><i>Η προσευχή των Μουσουλμάνων στο τζαμί την Παρασκευή</i></p> <p>Οι συμμαθητές Λεϊλά και Γιουσούφ με τον ιμάμη (ιεροδιδάσκαλο) της κοινότητάς τους περιγράφουν με προβολή διαφανειών πώς είναι ένα τζαμί εξωτερικά και εσωτερικά και πώς γίνεται εκεί η λατρευτική τους σύναξη κάθε Παρασκευή</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Ξεφυλλίζουν ένα Κοράνιο σε Αραβική γλώσσα και ένα άλλο σε Ελληνική μετάφραση, ενώ ακούγεται η μελωδική ψαλμωδία ενός μουεζίνη</p>
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ' Επίκαιρα θέματα		
Να γνωρίσουν και να εκτιμήσουν την ξεχωριστή θέση που έχει στη μνήμη και στην καρδιά των χριστιανών ο Γρηγόριος ο Θεολόγος.	<p><i>Γρηγόριος ο Θεολόγος</i></p> <p>Ο βίος και η δράση του Γρηγορίου του Θεολόγου. Η προσωπικότητά του</p> <p>Το συγγραφικό έργο του (αποσπάσματα ποιημάτων του)</p> <p>Απόσπασμα από τον Επιτάφιο του στον Μ. Βασί-</p>	Χρωματίζουν σε φωτοτυπία ολόσωμο σκίτσο του και γράφουν κάτω κάτι από τα λόγια του

	Λειο (1 ώρα)	
Να δικαιολογήσουν γιατί ο Ακάθιστος Ύμνος είναι τόσο προσφιλής σε όλους τους Ορθοδόξους χριστιανούς.	Ο Ακάθιστος Ύμνος Οι ιστορικές συνθήκες κάτω από τις οποίες συντέθηκε ο Ακάθιστος Ύμνος Αισθητικές και ορισμένες θεολογικές αλήθειες, όπως π.χ. η ενανθρώπιση του Χριστού Η συμβολή της Παναγίας στο έργο της σωτηρίας (μεσσία) Παράθεση κάποιου ύμνου (στο πρωτότυπο και μτφρ.) (1 ώρα)	Διαβάζουν από το πρωτότυπο και τη μετάφραση χαρακτηριστικά τροπάρια από τον Ακάθιστο Ύμνο και τα σχολιάζουν
Να εξηγήσουν γιατί το Άγιον Όρος, αυτή η πανορθόδοξη πολιτεία ασκητικών αδελφοτήτων, είναι κέντρο πνευματικής και πολιτιστικής ακτινοβολίας.	Το Άγιον Όρος Οι πρώτες ασκητικές οικήσεις (Όσιος Αθανάσιος και Νικηφόρος Φωκάς) Οι μονές του Αγίου Όρους σήμερα, μέσα στη φυσική ομορφιά Η οργάνωση και η διοίκησή τους Η εμπειρία ενός προσκυνητή στο Άγιον Όρος (1 ώρα)	Συγκεντρώνουν εικαστικό και άλλο υλικό για τις μονές του Αγίου Όρους και συζητούν για τη σημασία της διάσωσης της θρησκευτικής κληρονομιάς
Με βάση τα στοιχεία ενός περιστατικού από τη ζωή του Κοσμά του Αιτωλού, να εξηγήσουν γιατί ο κόσμος αγάπησε και συνεχίζει να τιμά αυτόν τον δάσκαλο του Ευαγγελίου.	Ένα περιστατικό από τη δράση του Αγίου Κοσμά του Αιτωλού Ο βίος και το έργο του «Πατροκοσμά» Η προσωπικότητά του Παράθεση στίχων του Κώστα Χωρεάνθη από τη ραψωδία του Σωκράτη Βενάρδου : «Κοσμάς ο Αιτωλός»: «Φώτισες, μοίρασες το δίκιο, λευτέρωσες / το σκλάβο του κορμιού και του μυαλού. / Δίδαξες, θαυματούργησες, μαρτύρησες / στο φως υψώθηκες του έργου του καλού» (1 ώρα)	Διαβάζουν και σχολιάζουν τους στίχους του Κ. Χωρεάνθη

Πρόσθετα διαθεματικά σχέδια εργασίας²

Θέμα: Η ιστορία της βυζαντινής εικόνας: Οι πρώτες εικόνες και η ανάγκη που οδήγησε στην καθιέρωσή τους. Η τεχνική κατασκευής των εικόνων. Η τιμή των εικόνων και η Εικονομαχία. Η διαφοροποίηση της εικόνας στην Ανατολική και τη Δυτική Εκκλησία. Τα είδη της βυζαντινής εικονογράφησης (τοιχογραφίες, ψηφιδωτά, μωσαϊκά, φορητές εικόνες). Οι συμβολικές μορφές στις εικόνες. **Διαθεματικές έννοιες:** Πολιτισμός, Παράδοση, Τέχνη, Αλληλεπίδραση, Μεταβολή εξέλιξη κ.λπ. **Προεκτάσεις** στην Ιστορία, την Αισθητική αγωγή, την Τεχνολογία.

Θέμα: Τα Χριστούγεννα: έθιμα και παραδόσεις από διαφορετικές περιοχές: Καταγραφή εθίμων και παραδόσεων από σχετικά λογοτεχνικά έργα. Καταγραφή και παρουσίαση χριστουγεννιάτικων τραγουδιών από διάφορα μέρη. Συγκέντρωση εικόνων της Γέννησης και περιγραφή τους. Συγκέντρωση βυζαντινών ύμνων της γιορτής των Χριστουγέννων, παρουσίαση και ερμηνεία. **Διαθεματικές έννοιες:** Πολιτισμός, Παράδοση, Τέχνη, Μεταβολή, Χώρος-χρόνος κ.λπ. **Προεκτάσεις** στην Ιστορία, την Αισθητική αγωγή, τη Γλώσσα, τη Λογοτεχνία, την Ιστορία.

Θέμα: Ο προστάτης Άγιος της ενορίας μας: Καταγραφή και παρουσίαση βιογραφικών στοιχείων για τον προστάτη Άγιο, θρύλοι και παραδόσεις. Καταγραφή και παρουσίαση στοιχείων για την ιστορία του ναού και τη σχέση της με την Τοπική Ιστορία. Φωτογράφιση των εικόνων και των ιερών κειμηλίων του ναού και δημιουργία σχετικού άλμπουμ. Σχεδιασμός όψεων, κατόψεων του ναού. Συγκέντρωση και ανάλυση των ύμνων της εορτής του Αγίου. **Διαθεματικές έννοιες:** Πολιτισμός, Παράδοση, Τέχνη, Εξέλιξη, Μεταβολή, Χώρος-χρόνος, Ομοιότητα-διαφορά κ.λπ. **Προεκτάσεις** στην Αισθητική αγωγή, τη Γλώσσα, την Ιστορία, την Τοπική Ιστορία, τα Μαθηματικά.

Θέμα: Το Ευαγγέλιο, μορφή και περιεχόμενο: Ανάγνωση περικοπών, καταγραφή λέξεων και εκφράσεων που χρησιμοποιούνται μέχρι σήμερα. Οργάνωση επίσκεψης σε ένα ναό και εντοπισμός παραστάσεων που αναφέρονται σε συγκεκριμένες ευαγγελικές περικοπές. Συλλογή μικρογραφιών από Ευαγγελιστάρια, αναγνώριση των σκη-

² Τα διαθεματικά αυτά σχέδια εργασίας μπορούν να συμπληρώσουν εναλλακτικά τις αναφερόμενες στο ΑΠΣ «ενδεικτικές διαθεματικές δραστηριότητες», για τις οποίες διατίθεται περίπου το 10% του διδακτικού χρόνου και ανταποκρίνονται σε όσα προτείνονται στην τρίτη στήλη του πίνακα του ΔΕΠΠΣ των Θρησκευτικών.

νών και δημιουργία σχετικού άλμπουμ. **Διαθεματικές έννοιες:** Πολιτισμός, Παράδοση, Τέχνη, Χώρος-χρόνος, Ομοιότητα-διαφορά κ.λπ.. **Προεκτάσεις** στην Αισθητική αγωγή, τη Γλώσσα.

II. ΓΥΜΝΑΣΙΟ

1. Ειδικοί σκοποί

Με τη διδασκαλία του μαθήματος των Θρησκευτικών στο Γυμνάσιο, οι μαθητές επιδιώκεται:

- Να ενημερωθούν για την υφή του θρησκευτικού φαινομένου.
- Να γνωρίσουν ιδιαίτερα τον Χριστιανισμό, κατεξοχήν την Ορθοδοξία, μέσα από την Αγία Γραφή, τους Πατέρες και τη ζωντανή παράδοση της Εκκλησίας, και να τοποθετηθούν υπεύθυνα.
- Να συνειδητοποιήσουν ότι ο Χριστιανισμός δίνει προτάσεις στον σύγχρονο κόσμο για τη συνοχή του, αλλά και για την ποιότητα της ζωής.
- Να αξιοποιήσουν την προσφορά του μαθήματος, ώστε να συνειδητοποιήσουν τη δύναμη του μηνύματος του Ευαγγελίου και να καλλιεργήσουν το ήθος και την προσωπικότητά τους, να ευαισθητοποιηθούν απέναντι στον σύγχρονο κοινωνικό προβληματισμό και να βοηθηθούν να πάρουν έμπρακτα θέση.
- Να αντιληφθούν ότι το αυθεντικό χριστιανικό μήνυμα είναι υπερφυλετικό, υπερεθνικό και οικουμενικό.
- Να αντιληφθούν την πολυπολιτισμική, πολυφυλετική και πολυθρησκευτική δομή των σύγχρονων κοινωνιών.
- Να συνειδητοποιήσουν την ανάγκη διαχριστιανικής και διαθρησκευτικής επικοινωνίας.

2. Στόχοι, Θεματικές ενότητες, Ενδεικτικές δραστηριότητες, Διαθεματικά σχέδια εργασίας

ΤΑΞΗ Α'

ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες (διατιθέμενος χρόνος)	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
Εισαγωγικά μαθήματα: Κρατώντας στα χέρια μας την Αγία Γραφή		
Οι μαθητές επιδιώκεται: Να συνειδητοποιήσουν ότι η Αγία Γραφή είναι το πιο πολυδιαβασμένο και γνωστό βιβλίο του κόσμου. Να γνωρίσουν την κεντρική θέση της στη ζωή της Εκκλησίας. Να κατανοήσουν τι είναι αυτό που διαφοροποιεί την Παλαιά από την Καινή Διαθήκη (ΠΔ, ΚΔ).	Γιατί μελετούμε τη Βίβλο; Η Παγκόσμια αναγνώριση της Βίβλου Η Βίβλος πηγή έμπνευσης για όλες τις τέχνες Η Βίβλος στο κέντρο της ζωής της Εκκλησίας Η Βίβλος ως Παλαιά και Καινή Διαθήκη (1 ώρα)	Παρουσίαση και σχολιασμός έργων καλλιτεχνών με θέματα από τη Βίβλο (Εικαστικά) Συζήτηση γύρω από την προσωπική σχέση των μαθητών με τη Βίβλο
Να γνωρίσουν βασικά στοιχεία για τα βιβλία, τη γλώσσα και το κείμενο της ΠΔ. Να επισημάνουν την παγκόσμια αναγνώριση της Βίβλου. Να αντιληφθούν ότι πρόκειται για μια ολόκληρη βιβλιοθήκη που γράφτηκε σε ένα μεγάλο βάθος χρόνου.	Η Παλαιά Διαθήκη, μια μικρή βιβλιοθήκη Παραδόσεις πριν καταγραφούν Τα είδη των βιβλίων της Η εποχή των βιβλίων Η γλώσσα των βιβλίων Συντομογραφίες βιβλίων ΠΔ, παραπομπές, εκμάθηση μερικών τίτλων (1 ώρα)	Παρουσίαση φράσεων της ΠΔ που έχουν γίνει παροιμιώδεις εκφράσεις Συζήτηση με θέμα: Η ΠΔ στις διάφορες μορφές τέχνης (κινηματογράφος, θέατρο, μουσική). Η επίδραση της ΠΔ στον Ισλαμισμό
Να κατανοήσουν τι σημαίνει να εκφράζεται κανείς ως άνθρωπος της εποχής του. Να συναισθανθούν τι σημαίνει να είναι η ύπαρξη ενός ανθρώπου γεμάτη από τον Θεό. Να κατανοήσουν τη λειτουργία των συμβόλων.	Οι συγγραφείς της Παλαιάς Διαθήκης: Άνθρωποι γεμάτοι πίστη Οι συγγραφείς ως άνθρωποι της εποχής τους Οι συγγραφείς εμπνευσμένοι από την παρουσία του Θεού στη ζωή του κόσμου Οι συμβολικοί τρόποι έκφρασης (1 ώρα)	Σύνταξη ενός χρονολογικού διαγράμματος όπου φαίνεται καθαρά ο χρόνος που χρειάστηκε να γραφεί η Βίβλος Διερεύνηση των σχετικών κεφαλαίων από τα βιβλία της Γεωγραφίας και Γλώσσας που ασχολούνται με τη συμβολική επικοινωνία

<p>Να γνωρίσουν τη χώρα της Βίβλου και να πληροφορηθούν για τη σημερινή της κατάσταση.</p> <p>Να πληροφορηθούν για τους πολιτισμούς των λαών της ΠΔ.</p>	<p>Ο κόσμος της Παλαιάς Διαθήκης</p> <p>Η περιοχή της Μέσης Ανατολής</p> <p>Οι λαοί της εποχής, οι πολιτισμοί</p> <p>Η χώρα της Παλαιστίνης (1 ώρα)</p>	<p>Μελέτη χαρτών της Μέσης Ανατολής (της εποχής της ΠΔ και της σημερινής εποχής). Συγκέντρωση ιστορικών στοιχείων για τους πολιτισμούς που αναπτύχθηκαν στην περιοχή διαχρονικά (Ιστορία, Γεωγραφία)</p>
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α' Η εποχή των Πατριαρχών: Από τον πολυθεϊσμό στην πίστη σε ένα Θεό		
<p>Να γνωρίσουν το γεγονός και τη σημασία της κλήσης του Αβραάμ.</p> <p>Να επισημάνουν τις αλλαγές στη ζωή του Αβραάμ μετά την κλήση του Θεού.</p> <p>Να εκτιμήσουν τους τρόπους με τους οποίους ανταποκρίθηκε ο Αβραάμ.</p>	<p>Αβραάμ: Η μεγάλη κλήση και το μεγάλο «ναι»</p> <p>Η Αποκάλυψη του Θεού ως φανέρωση και δράση του μέσα στην ιστορία και τη ζωή των ανθρώπων</p> <p>Η κλήση του Αβραάμ από τον Θεό</p> <p>Το σχήμα «κλήση-ανταπόκριση» ως κεντρικό στη σχέση του Θεού με τους ανθρώπους</p> <p>Η Διαθήκη του Θεού με τον Αβραάμ</p> <p>Η Φιλοξενία του Αβραάμ (2 ώρες)</p>	<p>Παρουσίαση των πολιτισμών της Μεσοποταμίας στις αρχές της 2^{ης} χιλιετίας π.Χ.</p> <p>Παρουσίαση και σχολιασμός της εικόνας της Αγίας Τριάδας του Α. Ρουμπλιώφ</p> <p>Παρουσίαση στοιχείων για τη θέση του Αβραάμ στις τρεις μεγάλες θρησκείες</p>
<p>Να εντοπίσουν την παρουσία και τον ρόλο του Θεού στις ιστορίες του Ισαάκ και Ιακώβ.</p> <p>Να χαρακτηρίσουν τις συμπεριφορές των πρωταγωνιστών.</p>	<p>Ισαάκ και Ιακώβ: Σε κάθε γενιά η υπόσχεση του Θεού ανανεώνεται</p> <p>Ο μονάκριβος γιος του Αβραάμ Ισαάκ</p> <p>Οι γιοι του Ισαάκ Ησαΐ και Ιακώβ</p> <p>Η υπόσχεση του Θεού στον Ιακώβ (1 ώρα)</p>	<p>Αναπαράσταση των μετακινήσεων των Πατριαρχών στον χάρτη</p> <p>Εντοπισμός, παρουσίαση και σχολιασμός εικαστικών και λογοτεχνικών έργων που αναφέρονται στους Πατριάρχες Ισαάκ και Ιακώβ (Λογοτεχνία, Γλώσσα, Εικαστικά)</p>
<p>Να γνωρίσουν τη ζωή και τις περιπέτειες του Ιωσήφ.</p> <p>Να συζητήσουν το τι κατάφερε ο Ιωσήφ.</p> <p>Να εντοπίσουν την παρουσία και τον ρόλο του Θεού στη ζωή του.</p> <p>Να χαρακτηρίσουν τις συμπεριφορές των πρωταγωνιστών.</p>	<p>Ιωσήφ: Η παρουσία του Θεού μέσα στις περιπέτειες της ζωής του</p> <p>Ο Ιωσήφ και οι αδελφοί του</p> <p>Η ζωή του Ιωσήφ στην Αίγυπτο</p> <p>Η συμφιλίωση με τους αδελφούς του (1 ώρα)</p>	<p>Προβληματισμός και συζήτηση για τους σημερινούς αναγκαστικά ξενιτεμένους</p>
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β' Η Έξοδος: Ο Θεός ελευθερώνει τον λαό και τον καθοδηγεί		
<p>Να γνωρίσουν τα γεγονότα της ζωής των Εβραίων στην Αίγυπτο.</p> <p>Να αναγνωρίσουν τον ρόλο του Θεού και να αντιληφθούν και να χαρακτηρίσουν την ανταπόκριση του Μωυσή.</p>	<p>Ένας λαός σε καταπίεση. Ο Θεός αποκαλύπτεται στον Μωυσή</p> <p>Οι Ισραηλίτες αιχμάλωτοι στην Αίγυπτο</p> <p>Ο Μωυσής στην Αίγυπτο</p> <p>Ο Θεός αποκαλύπτεται στον Μωυσή</p> <p>Ο Μωυσής στον Φαραώ (1 ώρα)</p>	<p>Παρουσίαση στοιχείων για τη ζωή και τον πολιτισμό στην Αίγυπτο, γύρω στο 13^ο αι. π.Χ.</p> <p>Παρουσίαση στοιχείων για καταπιεσμένους λαούς σήμερα</p>
<p>Να γνωρίσουν τα γεγονότα της εξόδου, τους φόβους και τις προσδοκίες των Ισραηλιτών.</p> <p>Να γνωρίσουν το περιεχόμενο των Δέκα Εντολών και να κατανοήσουν τον ρόλο τους στη ζωή των Ισραηλιτών.</p> <p>Να πληροφορηθούν πώς γιορτάζουν</p>	<p>Η Έξοδος των Ισραηλιτών από την Αίγυπτο</p> <p>Η Διάβαση της Ερυθράς Θάλασσας</p> <p>Η πορεία μέχρι το όρος Σινά</p> <p>Ο Δεκάλογος</p> <p>Ο Νόμος ως εξέλιξη για την κοινωνική ζωή της ανθρωπότητας</p>	<p>Συζήτηση για ανθρώπους και λαούς της σύγχρονης εποχής που αναζητούν μια «Έξοδο»</p> <p>Παρουσίαση στοιχείων για το όρος Σινά σήμερα (Μ. Αγ. Αικατερίνης)</p>

οι σύγχρονοι Εβραίοι το Πάσχα τους.	Η Εξόδος ως πρότυπο για τη ζωή λαών και ανθρώπων (ελευθερία) Η Κιβωτός / η Σκηνή του Μαρτυρίου (στοιχεία λατρείας) (2 ώρες)	Πώς γιορτάζουν σήμερα οι Ισραηλίτες το Πάσχα σε ανάμνηση της Εξόδου
Να γνωρίσουν τα γεγονότα της πορείας των Εβραίων στην έρημο. Να πληροφορηθούν πώς γιορτάζουν οι σύγχρονοι Εβραίοι τη Σκηνοπηγία.	Ένας λαός γεννιέται καθώς πορεύεται στην έρημο Οι περιπέτειες και οι δοκιμασίες Η αγνωμοσύνη και η ειδωλολατρία Οι σύγχρονοι Εβραίοι θυμούνται την έρημο με τη γιορτή της Σκηνοπηγίας (1 ώρα)	Παρουσίαση στοιχείων για την έρημο και τη νομαδική ζωή (άλλοτε και τώρα)
Να γνωρίσουν τα γεγονότα της εισόδου των Εβραίων στη Γη της Επαγγελίας. Να προσεγγίσουν την έννοια της «προεικόνισης». Να κατανοήσουν τη σημασία που οι χριστιανοί αποδίδουν σε κάποια γεγονότα θεωρώντας τα ως προεικονίσεις.	Η είσοδος στη Γη της Επαγγελίας: Η υπόσχεση εκπληρώνεται Η διάβαση του Ιορδάνη Η εκπλήρωση της υπόσχεσης Οι χριστιανοί θεωρούν κάποια γεγονότα της Εξόδου και της Ερήμου ως προεικονίσεις (1 ώρα)	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ' Ο λαός οργανώνεται έχοντας ως κέντρο της ζωής του τον Θεό		
Να γνωρίσουν τις συνθήκες και τις δυσκολίες της εγκατάστασης των Ισραηλιτών στη Γη της Επαγγελίας. Να κατανοήσουν το ρόλο των Κριτών και να αντιληφθούν το ρόλο του Θεού σε όλο αυτό το διάστημα.	Αγώνες για εγκατάσταση στη Γη της Επαγγελίας: Η σχέση με το Θεό δοκιμάζεται Ένας λαός έρχεται από την έρημο με νομαδικές κοινωνικές κ.ά. εμπειρίες Αγώνες με τους γειτονικούς λαούς Οι επιρροές των άλλων λαών στους Ισραηλίτες και οι κίνδυνοι απ' αυτές Οι Κριτές (Γεδεών) (1 ώρα)	Δραματοποίηση: Ένας Ισραηλίτης που έζησε όλες τις περιπέτειες της ερήμου θυμίζει στους συμπατριώτες του, που ξέχασαν τον Θεό, όσα έκανε γι' αυτούς στην Αίγυπτο και στη έρημο Εξεύρεση στοιχείων γειτονικών λαών με τους οποίους ήρθαν αντιμέτωποι
Να συνειδητοποιήσουν την ύπαρξη πολλών νόμων εκτός από τις Δέκα Εντολές. Να ανακαλύψουν τον χαρακτήρα και την πηγή των νόμων των Ισραηλιτών. Να πληροφορηθούν για τους κοινωνικούς θεσμούς και να εκτιμήσουν τη σημασία τους για τους ανθρώπους και το περιβάλλον.	Η ζωή οργανώνεται με βάση τον Μωσαϊκό Νόμο Η «Μεγάλη Εντολή» (Δευτερ 6, 4-5) Ο ανθρωπιστικός και κοινωνικός χαρακτήρας των νόμων Οι κοινωνικοί θεσμοί – Η σημασία τους για τους ανθρώπους και το περιβάλλον – Οι γυναίκες (1 ώρα)	Σύγκριση της Μωσαϊκής Νομοθεσίας με νομοθεσίες γειτονικών λαών (Ασσυρίων, Βαβυλωνίων, Κώδικα Χαμουραπί)
Να συναισθανθούν την τραγικότητα της ζωής των βιβλικών προσώπων. Να συζητήσουν για τις προσωπικότητες και να αξιολογήσουν τις πράξεις τους. Να επισημάνουν το ρόλο του Θεού στις εξελίξεις.	Δαβίδ: Ο δοξασμένος βασιλιάς του Ισραήλ Το αίτημα για βασιλιά Σαούλ και Δαβίδ Ο βασιλιάς Δαβίδ Η πρωτεύουσα Ιερουσαλήμ (1 ώρα)	Δραματοποίηση περιστατικών από τη ζωή του Δαβίδ Χαρακτηρισμός της προσωπικότητάς του με βάση τις πράξεις και τη συνολική του στάση
Να κατανοήσουν γιατί το βιβλίο των Ψαλμών αποδίδεται στον Δαβίδ.	Οι Ψαλμοί: Ποιήματα και τραγούδια μοναδικής αξίας	Οι Ψαλμοί ως πηγή έμπνευσης στην Τέχνη (υμνολογία, ποίηση)

<p>Να αναγνωρίσουν τα διάφορα είδη Ψαλμών.</p> <p>Να αντιληφθούν τη θέση τους στη ζωή των Ισραηλιτών και στη σημερινή λατρεία των χριστιανών σ' όλον τον κόσμο.</p>	<p>Το βιβλίο των Ψαλμών</p> <p>Ο πλούτος των Ψαλμών</p> <p>Δείγματα από ωραίους Ψαλμούς</p> <p>Η σημασία τους και η ένταξή τους στη λατρεία της Εκκλησίας</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Εικόνες Ψαλμών στην εικαστική Τέχνη</p>
<p>Να πληροφορηθούν για τη ζωή και το έργο του Σολομώντα.</p> <p>Να πληροφορηθούν για την κατασκευή του Ναού και να συναισθανθούν τη σημασία του για τη ζωή των Ισραηλιτών.</p> <p>Να ευαισθητοποιηθούν σε θέματα θρησκευτικής ποίησης και τέχνης.</p>	<p>Ο βασιλιάς Σολομών: Ένας λαός μεγαλουργεί</p> <p>Η ζωή και το έργο του Σολομώντα</p> <p>Ο Ναός</p> <p>Σοφία Σολομώντος / Παροιμίες</p> <p>Η σημασία των Παροιμιών για τη ζωή και τον πολιτισμό των Ισραηλιτών της εποχής</p> <p>Οι κίνδυνοι της βασιλείας όπως αναδείχθηκαν μέσα από τις συγκεκριμένες ιστορίες</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Κατασκευή σκαριφήματος του Ναού του Σολομώντα</p> <p>Παρουσίαση σύγχρονων παροιμιών σε αντιστοιχία με Παροιμίες</p> <p>Χαρακτηρισμός της προσωπικότητας του Σολομώντα</p>
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ' Ο λαός σε σύγχυση: Η φωνή των Προφητών κραυγή αφύπνισης		
<p>Να αναγνωρίσουν τη σημασία της διάσπασης και τις συνέπειές της.</p> <p>Να επισημάνουν την κρίση στις σχέσεις των ανθρώπων με τον Θεό και μεταξύ τους.</p>	<p>Η εποχή της κρίσης</p> <p>Η διάσπαση του ενιαίου βασιλείου</p> <p>Οι συνέπειες</p> <p>Η κρίση (Αχαάβ και Ναβουθαί)</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Συζήτηση για τις συνέπειες πολιτικών κρίσεων στη ζωή των καθημερινών ανθρώπων</p>
<p>Να κατανοήσουν τον τρόπο κλήσης των προφητών από τον Θεό.</p> <p>Να γνωρίσουν για την παρουσία και τη δράση τους.</p> <p>Να κατανοήσουν τον προφητικό λόγο, τις προφητικές πράξεις και τον σκοπό τους.</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν τον ρόλο των ψευδοπροφητών.</p>	<p>Οι Προφύτες: Το στόμα του Θεού</p> <p>Κλήση – ανταπόκριση</p> <p>Ο προφητικός λόγος, οι προφητικές πράξεις</p> <p>Καταγραφή των ονομάτων των προφητών</p> <p>Οι ψευδοπροφύτες</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Συζήτηση για τις διαφορές μεταξύ Προφητών και Μάντεων (Ιστορία, Αρχαία ελληνικά)</p> <p>Συζήτηση και για τους σημερινούς «ψευδοπροφύτες»</p>
<p>Να γνωρίσουν για τη ζωή και το περιεχόμενο του κηρύγματος του προφήτη Ωσηέ και να επισημάνουν την αγάπη ως το επίκεντρο ενδιαφέροντος του κηρύγματός του.</p> <p>Να επισημάνουν τα προβλήματα της εποχής του και τον τρόπο που τα καυτηρίαζε.</p>	<p>Ο Προφήτης Ωσηέ: Η φωνή της αγάπης</p> <p>Ο Ωσηέ και η εποχή του</p> <p>Ο Ωσηέ για τον Θεό, τη ζωή και τους ανθρώπους</p> <p>Το μήνυμα του Ωσηέ για την αγάπη σήμερα</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Συζήτηση για τη διαχρονική επικαιρότητα του κηρύγματος του Ωσηέ και συσχέτισμός με συγκεκριμένες σύγχρονες κρίσεις</p>
<p>Να γνωρίσουν τα προβλήματα της εποχής του Προφήτη Μιχαία και το περιεχόμενο του κηρύγματός του για τον Θεό και τις ανθρώπινες σχέσεις.</p> <p>Να εκτιμήσουν την ιδιαίτερη επικαιρότητα του προφητικού λόγου του Μιχαία για την παγκόσμια ειρήνη σήμερα.</p>	<p>Ο Προφήτης Μιχαίας: Το όραμα της παγκόσμιας ειρήνης</p> <p>Ο Μιχαίας και η εποχή του</p> <p>Ο Μιχαίας για το Θεό, τη ζωή και τους ανθρώπους</p> <p>Το μήνυμα του Μιχαία σήμερα</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Συζήτηση ή παρουσίαση στοιχείων σχετικών με αυτούς που αγωνίζονται για την ειρήνη σήμερα</p>
<p>Να πληροφορηθούν για την κλήση του Ησαΐα.</p> <p>Να επισημάνουν τις μεσσιανικές</p>	<p>Ο Προφήτης Ησαΐας: Προφητείες για την εποχή του Μεσσία</p>	<p>Καταγραφή παλαιοδιαθηκικών προσώπων και σκηνών που υπάρχουν στον</p>

προφητείες και να αναγνωρίσουν σ' αυτές γεγονότα της ζωής του Χριστού. Να κατανοήσουν την έννοια του «υπολείμματος».	Η θαυμαστή του κλήση Οι προφητείες για τον Μεσσία Το υπόλειμμα (1 ώρα)	ναό της Ενορίας
Να πληροφορηθούν για τα γεγονότα της Αιχμαλωσίας. Να γνωρίσουν Θρήνους του Ιερεμία και να αξιολογήσουν τη στάση του. Να εκτιμήσουν συνολικά τη Βαβυλώνια Αιχμαλωσία.	Η Βαβυλώνια Αιχμαλωσία: Ο λαός στην εξορία Το γεγονός Ο θρήνος των εξορίστων (Ψαλ 136, 1-5. Θρήνοι Ιερεμία) «Ποιος φταίει;» (Ιεζ 18) Η λειτουργία της κοινότητας στη διασπορά (2 ώρες)	Ακρόαση και σχολιασμός ελληνικών και αλλοδαπών παραδοσιακών τραγουδιών με θέμα την ξενιτιά (Μουσική, Λογοτεχνία, Γλώσσα) Επίσκεψη κάποιας Συναγωγής και του Εβραϊκού Μουσείου της Αθήνας (όποτε μπορέσουν)
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε' Η ζωή μετά την επιστροφή από την Αιχμαλωσία έως τις παραμονές του ερχομού του Μεσσία		
Να γνωρίσουν τα γεγονότα μετά την επιστροφή από την Αιχμαλωσία και την οργάνωση της θρησκευτικής ζωής της κοινότητας. Να εκτιμήσουν τη σημασία της ανοικοδόμησης του Ναού και της καθιέρωσης της Συναγωγής για τη διατήρηση της πίστης.	Ανασυγκρότηση της νέας κοινότητας Ανοικοδόμηση του Ναού Συναγωγή Εσδρας – Νεεμίας (1 ώρα)	
Να γνωρίσουν τον χρόνο σύνθεσης των βιβλίων της Παλαιάς Διαθήκης. Να κατανοήσουν τον ρόλο του Νόμου στη ζωή της ιουδαϊκής κοινότητας και να αξιολογήσουν το φαινόμενο. Να κατανοήσουν τον ρόλο των Γραμματέων στην ερμηνεία του Νόμου και τις συνέπειες των παρεμβάσεών τους.	Ο Νόμος στο κέντρο της ζωής των Ιουδαίων Η σύνθεση της Πεντατεύχου Ο Νόμος γίνεται κανόνας ζωής Οι Γραμματείς (1 ώρα)	Συζήτηση για τις αρνητικές συνέπειες της τυπολατρίας και τη στείρα προσκόλληση στον Νόμο
Να ενημερωθούν για τον χρόνο, το χαρακτήρα και τον σκοπό σύνθεσης της διήγησης για τη Δημιουργία. Να αντιληφθούν τη σημασία των συμβόλων και εικόνων που χρησιμοποιούνται στα κείμενα. Να κατανοήσουν την αγάπη του Θεού ως λόγο της Δημιουργίας Να αναγνωρίσουν την ποιότητα του κόσμου και το οικολογικό μήνυμα της Γενέσεως.	Τα βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης μιλούν για τον Δημιουργό Θεό (Α') Το είδος της διήγησης (συμβολική γλώσσα, ανθρωπομορφισμοί) Ο κόσμος και ο άνθρωπος ως δημιουργήματα του Θεού Ο λόγος της Δημιουργίας Ο κόσμος «καλός λίαν» Η αμαρτία ως διακοπή της σχέσης με το περιβάλλον (2 ώρες)	Συζήτηση σχετικά με επισημονικές απόψεις για τη Δημιουργία του κόσμου και του ανθρώπου (Μυθολογία, Θεολογία, Ιστορία, Φυσική, Βιολογία) Επιλογή, παρουσίαση και σχολιασμός διαφανειών που απεικονίζουν το έργο της Δημιουργίας στις εικαστικές τέχνες (Εικαστικά)
Να μελετήσουν το ίδιο το κείμενο της Γενέσεως. Να επισημάνουν τα σύμβολα και να κατανοήσουν τη σημασία τους. Να κατανοήσουν τη σημασία των ιδεών «εικόνας» και «ομοίωσης». Να κατανοήσουν τη θέση του ανθρώπου στον κόσμο και τον σκοπό της ζωής του.	Τα βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης μιλούν για τον Δημιουργό Θεό (Β') Τα σύμβολα της διήγησης Ο άνθρωπος ως εικόνα και ομοίωση του Θεού Ο άνθρωπος ως άνδρας και γυναίκα Ο άνθρωπος δίνει όνομα στα πλάσματα του κόσμου (ευθύνη για τον κόσμο) (1 ώρα)	Συζήτηση για τις ευθύνες των σημερινών ανθρώπων για τον κόσμο Συγκέντρωση και παρουσίαση υλικού γύρω από τη σημερινή κατάσταση στις σχέσεις ανδρών – γυναικών
Να διαβάσουν την ίδια τη διήγηση	Τα βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης μιλούν για την	Συζήτηση για τη σημασία

<p>της Γενέσεως.</p> <p>Να κατανοήσουν τη σημασία των εννοιών «Παράδεισος» και «Εντολή».</p> <p>Να κατανοήσουν το Προπατορικό αμάρτημα ως ανθρώπινη επιλογή και να αναγνωρίσουν τις συνέπειές της.</p> <p>Να αναγνωρίσουν την προσφορά της ελπίδας από τον Θεό.</p> <p>Να αναγνωρίσουν πώς επιβεβαιώθηκε αυτή η υπόσχεση.</p>	<p>απομάκρυνση του ανθρώπου από τον Θεό</p> <p>Η διήγηση για το Προπατορικό Αμάρτημα</p> <p>Τα σύμβολα της διήγησης</p> <p>Η αμαρτία ως διακοπή της σχέσης με τον Θεό</p> <p>Η αμαρτία ως διακοπή της σχέσης με τον ανάνθρωπο</p> <p>Το Πρωτευαγγέλιο</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>της ελπίδας ύστερα από μια μεγάλη αποτυχία</p>
<p>Να αναγνωρίσουν την έννοια της παγκοσμιότητας του Θεού.</p> <p>Να αναγνωρίσουν την ΠΔ ως προϊστορία όλου του κόσμου. Να εκτιμήσουν τις συνθήκες ανάπτυξης του εθνικισμού των Ιουδαίων.</p> <p>Να αναγνωρίσουν την ύπαρξη και άλλων «φωνών» στην ιστορία του Ιωνά και να εκτιμήσουν το διαχρονικό της μήνυμα.</p>	<p>Ο Θεός Δημιουργός όλου του κόσμου παρεμνηύτηκε ως Θεός ενός μόνον λαού</p> <p>Η παγκοσμιότητα του Δημιουργού Θεού στην ΠΔ (Ψαλ 100. Ζαχ 8, 20-23. Ησ 45, 22. Αμ 9,7)</p> <p>Οι συνθήκες της εποχής γεννούν ιδέες αποκλειστικότητας και εθνικισμού</p> <p>Η διαμαρτυρία του συγγραφέα του βιβλίου του Ιωνά</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Συζήτηση για το φαινόμενο ανάπτυξης και υπέρβασης εθνικιστικών τάσεων στην εποχή μας</p>
<p>Να γνωρίσουν τους τρόπους συνάντησης των δύο πολιτισμών.</p> <p>Να πληροφορηθούν για τη μετάφραση των Εβδομήκοντα (Ο') και να εκτιμήσουν τη σημασία της.</p> <p>Να συναισθανθούν τις ελπίδες και τις διαψεύσεις των Ιουδαίων από τη Μακκαβαϊκή επανάσταση.</p>	<p>Η συνάντηση του Ιουδαϊσμού με τον Ελληνισμό</p> <p>Αλέξανδρος / Πτολεμαίοι / Σελευκίδες</p> <p>Συνάντηση με τον ελληνικό πολιτισμό και το άνοιγμα προς αυτόν</p> <p>Η Μετάφραση των Εβδομήκοντα (Ο')</p> <p>Η Μακκαβαϊκή επανάσταση</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Παρουσίαση: η Αλεξάνδρεια των ελληνιστικών χρόνων (Ιστορία, Γεωγραφία)</p> <p>Παρουσίαση διαπολιτισμικών στοιχείων της ΠΔ</p>
<p>Να γνωρίσουν την υπόσχεση του ερχομού του Μεσσία από την Παλαιά Διαθήκη.</p> <p>Να επισημάνουν τον λόγο περί «Νέας Διαθήκης» ήδη από την εποχή των Προφητών.</p> <p>Να αναγνωρίσουν τον ρόλο της διασποράς, των προσεληλύτων και της μετάφρασης των Ο' στη διατήρηση της ελπίδας.</p> <p>Να κατανοήσουν την ερμηνεία και το νόημα της λέξης «Μεσσίας – Χριστός»</p>	<p>Περιμένοντας τον Μεσσία: Το «πλήρωμα του χρόνου»</p> <p>Η αναμονή ενός σωτήρα σε άλλους πολιτισμούς</p> <p>Διασπορά / προσήλυτοι και μετάφραση των Εβδομήκοντα (Ο'): προετοιμασία για την εποχή της Καινής Διαθήκης</p> <p>Η ερμηνεία της λέξης «Μεσσίας – Χριστός»</p> <p>Προφητείες για τον Μεσσία και τη Νέα Διαθήκη</p> <p>Η εκπλήρωση όλων των επαγγελιών της Διαθήκης</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Συζήτηση με θέμα τη διασπορά των Ιουδαίων και άλλων λαών σε σχέση με τη σημερινή μετανάστευση</p> <p>Συζήτηση για τους πολλούς πολιτισμούς και τις πολλές θρησκείες που υπήρχαν την εποχή εκείνη. Σύγκριση με τη σύγχρονη εποχή</p>

ΤΑΣΗ Β'

ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ
Ο ΙΗΣΟΥΣ ΧΡΙΣΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες (διατιθέμενος χρόνος)	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
Εισαγωγικά μαθήματα: Ο κόσμος στα χρόνια του Χριστού - Η Καινή Διαθήκη		
<p>Οι μαθητές επιδιώκεται:</p> <p>Να ανακαλέσουν στη μνήμη τους βασικά στοιχεία από την ιουδαϊκή ιστορία και τον χώρο της Παλαιστίνης</p>	<p>Ο ιουδαϊκός κόσμος στα χρόνια του Χριστού</p> <p>Η πολιτική, δημογραφική, κοινωνική και θρησκευτική κατάσταση της Παλαιστίνης</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Ανεύρεση στοιχείων από τον ελληνορωμαϊκό κόσμο στα χρόνια του Χριστού (έκταση – πληθυσμός – αυτοκράτορες – θρησκείες</p>

και να αρχίσουν να διαπιστώνουν ομοιότητες και διαφορές μεταξύ ιουδαϊκής και χριστιανικής πίστης και ζωής.		- μεγάλα κοινωνικά προβλήματα) (Ιστορία, Γεωγραφία)
Να γνωρίσουν ότι για τον Ιησού Χριστό και για τη Βασιλεία του Θεού η πρωτίστη και αυθεντικότερη πηγή πληροφόρησης και μελέτης είναι η Κ. Διαθήκη, ιδιαίτερα τα 4 Ευαγγέλια. Να κατανοήσουν τι σημαίνουν μερικοί όροι που επικράτησαν και χρησιμοποιούνται από όλους για την Αγία Γραφή (Βίβλο) γενικά, ειδικά για την Κ. Διαθήκη και ειδικότερα για το Ευαγγέλιο.	Η Καινή Διαθήκη μιλάει για τον Χριστό: τα Ευαγγέλια και οι Πράξεις των Αποστόλων Τι είναι η Κ. Διαθήκη (ΚΔ) Με ποιο τρόπο απαρτίστηκαν τα βιβλία της Κ. Διαθήκης Τα τέσσερα Ευαγγέλια και οι συγγραφείς τους Τα Ευαγγέλια διηγούνται για τη ζωή, τη διδασκαλία, το έργο και το πρόσωπο του Χριστού για χάρη όλων των ανθρώπων Οι Πράξεις των Αποστόλων (1 ώρα)	Διερεύνηση των τρόπων χρονολόγησης πριν από τη Γέννηση του Χριστού σε διάφορους αρχαίους λαούς (Ιστορία, Γεωγραφία, Αρχαία ελληνικά) Ασκοούνται και μαθαίνουν πώς να χρησιμοποιούν την ΚΔ και πώς να παραπέμπουν σ' αυτήν
Να γνωρίσουν στοιχεία για τα υπόλοιπα βιβλία της Κ. Διαθήκης. Να ενημερωθούν για το πώς χρησιμοποιούμε τα καινοδιαθηκικά βιβλικά αναγνώσματα στην εκκλησιαστική λατρεία. Να συνεχίσουν την άσκηση πώς να χρησιμοποιούν τα καινοδιαθηκικά κείμενα και πώς να παραπέμπουν σ' αυτά.	Η Καινή Διαθήκη μιλάει για το Χριστό: οι Επιστολές και η Αποκάλυψη του Ιωάννη Οι Επιστολές Η Αποκάλυψη Το Ευαγγέλιο ως κέντρο της λατρευτικής κοινότητας Η ανάγνωση του "Αποστόλου" στη Θ. Λειτουργία (1 ώρα)	Επισήμανση φράσεων της Καινής Διαθήκης που χρησιμοποιούνται στην καθημερινή επικοινωνία
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'. Ο Ιησούς Χριστός έρχεται και εγκαινιάζει τον καινούργιο κόσμο του Θεού		
Να πληροφορηθούν από τις ευαγγελικές διηγήσεις τα σχετικά με τον Ευαγγελισμό. Να κατανοήσουν το γεγονός του Ευαγγελισμού ως αφετηρία του καινούριου κόσμου του Θεού για χάρη των ανθρώπων. Να γνωρίσουν, από δείγματα της εκκλησιαστικής εικονογραφίας και υμνογραφίας, πώς και πόσο η Εκκλησία μας αγαπά και τιμά τη Θεοτόκο Μαρία.	Το αγγελικό μήνυμα στην Θεοτόκο για τη Γέννηση του Χριστού Κείμενα: Λκ 1, 26-38. Μτ 1, 19-24 Θεοτόκος: «Σκευός εκλογής» Η ιδιαίτερη τιμή στο πρόσωπό της Η σωτηρία γεγονός συνεργασίας Θεού-ανθρώπου Ο Ευαγγελισμός στη λατρεία Ακολουθίες προς τιμήν της Θεοτόκου (2 ώρες)	Συγκέντρωση και σχολιασμός εικαστικών και λογοτεχνικών έργων με θέμα τον Ευαγγελισμό (Αισθητική Αγωγή, Ιστορία, Λογοτεχνία, Γλώσσα) Σύνταξη γλωσσαρίου με χαρακτηρισμούς που αποδίδονται στην Παναγία
Να πληροφορηθούν τα σχετικά με τη Γέννηση του Χριστού γεγονότα. Να εμβαθύνουν στη σημασία του γεγονότος της Γέννησης του Χριστού και να κατανοήσουν ότι με αυτήν ξεκίνησε η Βασιλεία του Θεού στον κόσμο και έγινε δικαιολογημένα απία χαράς και ελπίδας για όλους.	Η Γέννηση του Σωτήρα του κόσμου Λκ 2, 1-20. Μτ 2, 1-23 Πώς υποδέχεται ο κόσμος τον Χριστό Ο Θεός γίνεται άνθρωπος, ο «Εμμανουήλ» Αιτία η αγάπη του Θεού «Προσκυνούμεν Σου την γένναν, Χριστέ...» (Τα Χριστούγεννα είναι γιορτή πραγματικής χαράς, αγάπης και ελπίδας) (1 ώρα)	Βικωματική προσέγγιση των Χριστουγέννων από βυζαντινούς εκκλησιαστικούς ύμνους
Να αντιληφθούν ότι τα Χριστούγεννα εκτός από τη χαρμόσυνη έχουν και τη δραματική, τη σταυρική διάστασή τους. Να προβληματιστούν για τον τρόπο με τον οποίο γιορτάζονται τα Χριστούγεννα συνήθως. Να ευαισθητοποιηθούν ώστε να τα γιορτάζουν και να τα ζουν όπως ταιριάζει στο μέγεθος, την ουσία και το	Χριστούγεννα, γιορτή μεγάλη Η βυζαντινή εικόνα της Γέννησης: λεπτομερής ερμηνεία της Η γιορτή των δώρων ή το δώρο μιας γιορτής. Κριτικός σχολιασμός του σύγχρονου τρόπου εορτασμού των Χριστουγέννων Απολυτίκιο - Κοντάκιο των Χριστουγέννων (1 ώρα)	Συγκέντρωση και σχολιασμός εικαστικών και λογοτεχνικών έργων με θέμα τη Γέννηση του Χριστού (Εικαστικά, Λογοτεχνία, Γλώσσα) Συζήτηση για τον τρόπο εορτασμού των Χριστουγέννων σήμερα

βάθος του γεγονότος της Γέννησης του Χριστού.		
<p>Να γνωρίσουν, να προσεγγίσουν και, κατά το δυνατόν, να νιώσουν τον Ιησού ως συνομήλικό τους.</p> <p>Να κατανοήσουν τη μεγάλη και αλκιώτικη αποστολή του Ιησού.</p> <p>Να συγκρατήσουν την πρόρρηση ότι ο Ιησούς θα είναι «σημείον αντιλεγόμενον».</p>	<p><i>Τα παιδικά χρόνια του Ιησού: Υπαπαντή – Δωδεκάχρονος στον Ναό</i> Λκ 2, 21-52</p> <p>Η Υπαπαντή και το μήνυμά της</p> <p>Ο Ιησούς δωδεκαετής στον Ναό</p> <p>«Φως εις αποκάλυψιν εθνών» (1 ώρα)</p>	Μελετούν εικόνες της Υπαπαντής και του δωδεκάχρονου Ιησού
<p>Να εγκύψουν στο περιεχόμενο και τη δυναμική του κηρύγματος και του κινήματος του Ιωάννη του Προδρόμου.</p> <p>Να εκτιμήσουν τη στάση του απέναντι στη συγκεκριμένη τότε πολιτική εξουσία και στο μαρτυρικό του τέλος.</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν γιατί αυτός ο εκλεκτός άνθρωπος είναι αξιαγάπητος και αξιομίμητος και γιατί τον τιμά τόσο πολύ η Εκκλησία.</p>	<p><i>Ιωάννης ο Βαπτιστής: Ο τελευταίος Προφήτης και Πρόδρομος του Χριστού</i> Μτ 3, 1-9. Λκ 3, 10-11, 14-16. Μτ 3, 11. Λκ 3, 19-20· 7, 24-26, 28. Μκ 6, 19-28. Μτ 14, 12</p> <p>Ιωάννης ο Πρόδρομος: ο εκλεκτός της αγάπης του Θεού</p> <p>Ανάλυση του όρου «μετανοείτε»</p> <p>Ο Ιωάννης: προφητική μορφή, αξιαγάπητη και αξιομίμητη</p> <p>Το κήρυγμα του Ιωάννη</p> <p>Σύγκρουση με την εξουσία</p> <p>Το μαρτυρικό τέλος του Προδρόμου (1 ώρα)</p>	Συγκέντρωση και σχολιασμός εικόνων του Ιωάννη του Προδρόμου
<p>Να πληροφορηθούν για τα γεγονότα σχετικά με τη Βάπτισή του Ιησού.</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν: α) ότι τη μέρα αυτή εγκαινιάστηκε και ξεκίνησε η νέα ανθρωπότητα, β) ότι ο Ιησούς ως αρχηγός της αναλαμβάνει δημόσια το έργο του, γ) ότι όλοι οι πιστοί (και οι ίδιοι προσωπικά) με το βάπτισμά τους έχουν ενταχθεί σ' αυτή τη νέα ανθρωπότητα.</p>	<p><i>Ο Ιησούς βαπτίζεται στον Ιορδάνη: Ο καινούριος κόσμος εγκαινιάζεται</i> Μτ 3, 13. Ιω 1, 29-31. Μτ 3, 14-17. Ιω 1, 32-34</p> <p>Σύντομη ανάλυση της βυζαντινής εικόνας της Βάπτισης</p> <p>Το χριστιανικό βάπτισμα σε σχέση με τη Βάπτισή του Χριστού</p> <p>«Προς την φωνήν του βοώντος...» (1 ώρα)</p>	<p>Παρουσίαση και σχολιασμός εικόνων και ύμνων σχετικά με τη γιορτή.</p> <p>Συγκέντρωση υλικού για τα έθιμα των Θεοφανίων.</p>
<p>Να πληροφορηθούν γ' αυτό το περιστατικό που σημειώθηκε στην αρχή της συστηματικής ανάληψης του δημόσιου έργου του Χριστού.</p> <p>Να αντιληφθούν τη διαφορετική εντελώς εικόνα περί Μεσσία που έδωσε ο Χριστός για τον Εαυτό του, καθώς και τον πυρήνα του κηρύγματος του για τη Βασιλεία του Θεού.</p>	<p><i>Ένα κήρυγμα του Χριστού στη Ναζαρέτ με ξεχωριστή σημασία</i> Μτ 4, 12-13, 17. Μκ 1, 14-15. Λκ 4, 16-22. Μκ 6, 2-4, 6. Λκ 4, 28-30</p> <p>Ο Ιησούς στη Συναγωγή της Ναζαρέτ</p> <p>Το περιεχόμενο του κηρύγματος του ως επαλήθευση των προφητειών στο πρόσωπό του</p> <p>Πόσο επίκαιρο είναι το κήρυγμα του Ιησού;</p> <p>Οι αντιδράσεις των Ναζαρηνών και των ανθρώπων της εποχής μας (1 ώρα)</p>	Αξιολόγηση των αντιδράσεων των Ναζαρηνών
<p>Να πληροφορηθούν για τους μαθητές και τις μαθήτριες του Ιησού, ιδιαίτερα για τον κύκλο των Δώδεκα.</p> <p>Να γνωρίσουν την ανθρώπινη πλευρά του Ιησού και την ποιότητα της επικοινωνίας του με τους ανθρώπους.</p> <p>Να κατανοήσουν ότι κατ' επέκταση ο</p>	<p><i>Ο Ιησούς και οι μαθητές Του</i> Μκ 1, 16-18· 3, 16· 1, 19-20. Μτ 9, 9. Μκ 3, 14. Λκ 8, 1-3. Μκ 6, 6-9. Μτ 10, 7-8. Ιω 6, 66-69. Μτ 20, 17-18, 20-22. Ιω 13, 34-35· 14, 26· 15, 14· 16, 33</p> <p>Η επιλογή των Δώδεκα</p> <p>Η ανταπόκριση των μαθητών</p>	Επιλογή εικόνων-παραστάσεων, στις οποίες εμφανίζονται οι μαθητές του Χριστού, και δημιουργία σχετικού άλμπουμ

κάθε χριστιανός είναι μαθητής του Χριστού και μέλος της Βασιλείας του Θεού.	Μαθητές πέραν των Δώδεκα Οι χριστιανοί στη θέση των μαθητών του Χριστού (1 ώρα)	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'. Ο Χριστός επικοινωνεί με τους ανθρώπους και με τη διδασκαλία Του δείχνει τη Βασιλεία του Θεού		
Να γνωρίσουν τον Ιησού ως υποδειγματικό παιδαγωγό και διδάσκαλο και να επισημάνουν τη θετική απήχησή του στον λαό. Να ενημερωθούν ειδικά για το τι είναι οι παραβολές του και πώς και τι φανέρωνε μ' αυτές για τον καινούριο κόσμο του Θεού.	Ο Ιησούς Χριστός ως διδάσκαλος Μκ 1, 21-22, 28. Λκ 4, 42. Ιω 7, 14-15. Λκ 21, 38· 19, 48· 11, 27-28. Ιω 7, 45-46. Μκ 4, 33-34. Μτ 13, 35. Λκ 15, 3-7 Η ζωή είναι ένα διαρκές σχολείο με δάσκαλο τον Χριστό Ο Χριστός διδάσκει «ως εξουσίαν έχων» με διάλογο Η διδασκαλία του με παραβολές αποκάλυψε κορυφαίες πτυχές της Βασιλείας του Θεού (1 ώρα)	Συγκέντρωση και σχολιασμός εικόνων και παραστάσεων του Χριστού διδάσκοντος
Να κατανοήσουν ότι ο Ιησούς νοιάστηκε με ξεχωριστή συμπάθεια και αγάπη για τους αποπροσανατολισμένους καθώς και για τους θρησκευτικά αυτοδικαιούμενους. Να εκτιμήσουν ότι ο Θεός είναι αγαθός και εύσπλαχνος, πέρα από όλα τα ανθρώπινα μέτρα. Δέχεται με αγάπη και χαρά και ανορθώνει κάθε άνθρωπο που μεταστρέφεται.	Η παραβολή του σπλαχνικού Πατέρα (του «Ασώτου υιού») Λκ 15, 1-3 και 11-32 Η αγάπη του σπλαχνικού πατέρα προς τον μεταστραφέντα γιο Η συμπεριφορά του άσωτου γιου Η αντίδραση του πρεσβύτερου γιου και η αγαπητική κίνηση του πατέρα προς αυτόν Το χριστιανικό μήνυμα για τους περιθωριοποιημένους Το διαχρονικό μήνυμα και κάλεσμα της παραβολής (2 ώρες)	Συγκεντρώνουν λογοτεχνικό και εικαστικό υλικό σχετικά με την παραβολή και σχολιάζουν
Να κατανοήσουν ότι με την παραβολή η Βασιλεία του Θεού προβάλλεται ως κοινωνία συνανθρώπινης σπλαχνικής αγάπης και συμπράστασης, πέρα από κάθε είδους διακρίσεις. Να ευαισθητοποιηθούν ώστε να γίνουν και να είναι πάντοτε αληθινοί «πλησίον», σύμφωνα με το πρότυπο του σπλαχνικού Σαμαρείτη.	Η παραβολή του σπλαχνικού Σαμαρείτη: Ο πλησίον μας κι εμείς Λκ 10, 25-37 Η παραβολή του σπλαχνικού Σαμαρείτη (μελέτη και ερμηνεία της) Ποιος είναι ο «πλησίον» για τον κόσμο. Ποιος είναι ο πλησίον για τον Χριστό; Η υπερεθνική, υπερφυλετική και οικουμενική αξία της αγάπης Η Βασιλεία του Θεού είναι κοινωνία έμπρακτης και αποτελεσματικής αγάπης (2 ώρες)	Συγκέντρωση στοιχείων και ανάπτυξη διαλόγου σχετικά με το αίτημα της κατάργησης των φυλετικών διακρίσεων Ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών για το πώς αντιμετωπίζονται στη χώρα μας ο αλλόθρησκος και ο ετερόδοξος
Να προσεγγίσουν τις δύο βασικές αλήθειες της παραβολής: α) ο άνθρωπος στον καινούριο κόσμο του Θεού κρίνεται ανάλογα με όσα θετικά έπραξε ή παρέλειψε να κάνει για τους άλλους, β) ο Θεός κανέναν δεν αμείβει ή τιμωρεί, αλλά μόνον αγαπά και βοηθά όλους. Εμείς με τις ελεύθερες επιλογές μας καθορίζουμε τις καλές ή άσχημες συνέπειες για τη ζωή μας.	Η παραβολή της τελικής κρίσης: Πώς κρίνονται οι άνθρωποι στη Βασιλεία του Θεού Μτ 25, 31-46 Η παραβολή της τελικής κρίσης Ο άνθρωπος «κρίνεται» ανάλογα με όσα έπραξε ή παρέλειψε στη ζωή του Ο Θεός δεν αμείβει ή τιμωρεί, μόνον αγαπά και βοηθά όλους (1 ώρα)	Συζήτηση για ορισμένες λαθεμένες αντιλήψεις για τη Μέλλουσα Κρίση
Να συνειδητοποιήσουν ότι ο Ιησούς πρωτοποριακά έδειξε ευαισθησία,	Ο Ιησούς υπερασπίζεται και εξυψώνει τις γυναίκες και τα παιδιά στον καινούργιο κόσμο του	Παρουσίαση και σχολιασμός του προβλήματος της

<p>υπερασπίστηκε και εξύψωσε – με όσα συγκεκριμένα είπε και έπραξε – τις γυναίκες και τα παιδιά.</p> <p>Να εξετάσουν το πρόβλημα της δεινής θέσης γυναικών και παιδιών τότε και σήμερα.</p>	<p>Ιω 8, 3-11. Μκ 10, 13-16</p> <p>Η γυναίκα και τα παιδιά στον ιουδαϊκό κόσμο στα χρόνια του Χριστού</p> <p>Ο Χριστός μιλάει για την ισοτιμία των φύλων και των ηλικιών</p> <p>Ο ρόλος της γυναίκας στον σύγχρονο κόσμο και η μητρότητα</p> <p>Η αντιμετώπιση της εκμετάλλευσης του παιδιού και της γυναίκας στον σύγχρονο κόσμο</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>εργασίας των ανηλίκων, της παιδικής εκμετάλλευσης και της θέσης των παιδιών του τρίτου κόσμου</p> <p>Ανταλλαγή εκτιμήσεων για το κατά πόσον στη σύγχρονη κοινωνία κατακτήθηκε όσο πρέπει η εξύψωση των γυναικών</p>
<p>Να γνωρίσουν ένα μέρος από την επί του Όρους Ομιλία του Ιησού μαζί με μια χαρακτηριστική συναφή παραβολή.</p> <p>Να μελετήσουν το πρόβλημα της αγωνίας και του άγχους των περισσότερων ανθρώπων στην προσπάθειά τους για απόκτηση υλικών αγαθών.</p> <p>Να στοχαστούν για τη ζωή των ανθρώπων πάνω στις αλήθειες και τα μηνύματα των δύο κειμένων.</p>	<p>«Μη μεριμνάτε» - Η παραβολή του άφρονου πλούσιου: Ο άνθρωπος του καινούργιου κόσμου απέναντι στα υλικά αγαθά</p> <p>Μτ 6, 25-34. Λκ 12, 15-21</p> <p>Η απόκτηση των υλικών αγαθών ως διαχρονικό πρόβλημα αγωνίας και άγχους των περισσότερων ανθρώπων</p> <p>Τα υλικά αγαθά «ως μέσον» στη ζωή του ανθρώπου. Τίποτε δεν ανήκει μόνο σε μας</p> <p>Όχι αδιαφορία και αναληγσία προς τον πάσχοντα άνθρωπο, αλλά ευαισθησία και έμπρακτη αλληλεγγύη</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Συγκέντρωση και σχολιασμός στοιχείων από αγώνες λαών ή προσώπων για την επικράτηση της δικαιοσύνης (Ιστορία, Λογοτεχνία, Γλώσσα)</p> <p>Ανταλλαγή εκτιμήσεων για την πολυτέλεια και τον καταναλωτισμό της εποχής μας</p>
<p>Να μελετήσουν τις συναντήσεις του Χριστού με τους δύο και να κατανοήσουν και να εξηγήσουν γιατί ο ένας δεν προτίμησε, ενώ ο άλλος άλλαξε ριζικά προς το θετικό.</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν ότι κάποτε η προσκόλληση στα πλούτη μπορεί να στοιχίσει πολύ στη ζωή.</p>	<p>Ο ευσεβής πλούσιος και ο Ζακχαίος: Δύο πλούσιοι, δύο διαφορετικές επιλογές ζωής</p> <p>Μκ 10, 17-20. Μτ 19, 20. Μκ 10, 21-27. Λκ 19, 1-10</p> <p>Πώς ζούσαν ως τότε; Πώς πλησίασαν τον Ιησού; Γιατί έφυγε άπρακτος ο ένας; Πώς άλλαξε ο άλλος;</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Κάποιοι φέρνουν στην τάξη στοιχεία για τους τότε τελώνες και για το πόσο ήταν μισητοί στον λαό για ό,τι και όπως έπρατταν. Η τάξη ενημερώνεται και συζητά σε σχέση με τον Ζακχαίο</p>
<p>Να κατανοήσουν και να συναισθανθούν ότι, κατά το πρότυπο του πάντοτε προσευχόμενου Χριστού, οι άνθρωποι προσεύχονται.</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν το περιεχόμενο της «Κυριακής Προσευχής», ώστε να την αισθάνονται βαθύτερα όταν την απαγγέλλουν.</p> <p>Να αντιληφθούν την ευεργετική αξία της προσευχής στη ζωή των πιστών και τη δική τους.</p>	<p>Η Κυριακή Προσευχή («Πάτερ ημών»): Στον καινούργιο κόσμο του Θεού οι άνθρωποι προσεύχονται</p> <p>Μκ 1, 35. Λκ 5, 15-16· 6, 12. Μτ 26, 36, 39. Λκ 22, 44. Μτ 7, 7-11. Λκ 11, 1. Μτ 6, 9-13</p> <p>Παρουσίαση και προσέγγιση του Ιησού ως προσευχομένου</p> <p>«Πάτερ ημών»: Σύντομη ανάλυση της «Κυριακής προσευχής»</p> <p>Η ζωή του χριστιανού διαρκής προσευχή για τον καινούργιο κόσμο του Θεού, για τους άλλους και για τον καθένα προσωπικά</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Η προσευχή σε άλλες εποχές, πολιτισμούς και θρησκείες (Αρχαία Ελληνικά, Νέα Ελληνικά, Ιστορία, Ξένες Γλώσσες)</p> <p>Καταγραφή των σημείων που αναφέρονται στις σχέσεις του Θεού με τον άνθρωπο και του ανθρώπου με τον συνάνθρωπο</p>
<p>ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'. Ο Χριστός με τα θαύματά του φανερώνει χειροπιαστά τον καινούριο κόσμο του Θεού</p>		
<p>Να αντιληφθούν ότι ο Χριστός είναι ο Κύριος της φύσης και της ζωής.</p> <p>Να μελετήσουν τη μικρή ευαγγελική διήγηση για ένα εντυπωσιακό θαύμα.</p> <p>Να επισημάνουν για ποια κυρίως κατάσταση τους έλεγξε ο Ιησούς (έλλειψη εμπιστοσύνης).</p> <p>Να κατανοήσουν τι είναι τα θαύματα του Χριστού και τι φανερώνουν για τον Ίδιο και για τη Βασιλεία του Θεού.</p>	<p>Η κατάπαυση της τρικυμίας – Τα θαύματα του Χριστού, σημάδια του καινούριου κόσμου</p> <p>Μτ 8, 18, 23-27· 11, 2-6. Αποκάλ 21, 1, 3-5</p> <p>Τι είναι τα θαύματα του Ιησού και τι φανερώνουν</p> <p>Οι μαθητές προσφεύγουν στον Ιησού, κι αυτός βοηθά ως Κύριος της φύσης και της ζωής</p> <p>Γίνονται θαύματα σήμερα;</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Μελέτη και παρουσίαση λογοτεχνικών έργων που αναφέρονται στα θαύματα του Χριστού</p>

τον ίδιο και για τη Βασιλεία του Θεού.		
<p>Να γνωρίσουν τις αντιλήψεις για την ασθένεια που επικρατούσαν στην εποχή του Χριστού.</p> <p>Να συγκρατήσουν την αλήθεια που φανερώθηκε, ότι δηλαδή ο Ιησούς ελευθερώνει τον ασθενή διπλά: σωματικά και ψυχικά.</p>	<p><i>Η θεραπεία του παράλυτου στην Καπερναούμ: Ο Χριστός ελευθερώνει από την ασθένεια</i> Μκ 2, 1-12</p> <p>Οι αντιλήψεις για την ασθένεια και το θαύμα της θεραπείας του παραλυτικού</p> <p>Ο Ιησούς ελευθερώνει από την ασθένεια αλλά και από τις αντιλήψεις γι' αυτήν</p> <p>Συγχωρώντας τις αμαρτίες του παραλυτικού φανερώνει τη θεία του προέλευση</p> <p>Η θεραπεία και απελευθέρωση που προσφέρει ο Χριστός σε κάθε άνθρωπο</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p><i>Η ασθένεια και η αναπηρία: η αντιμετώπισή της διαχρονικά και σήμερα (Ιστορία, Βιολογία, Αγωγή Υγείας)</i></p>
<p>Να κατανοήσουν τους λόγους για τους οποίους υπέφερε διπλά ο εκ γενετής τυφλός.</p> <p>Να παρακολουθήσουν τη συνταρακτική εξέλιξη των γεγονότων και τη σταδιακή αλλά και ριζική αλλαγή και ωρίμανση του θεραπευθέντος τυφλού.</p> <p>Να αξιολογήσουν την εικόνα των θρησκευτικών ηγετών της εποχής (στείρες πεποιθήσεις, τυφλοί μπροστά στα ολοφάνερα, τραγικά αδιέξοδη στάση τους).</p>	<p><i>Η θεραπεία του εκ γενετής τυφλού: Ο Ιησούς διώχνει το σκοτάδι και δίνει το αληθινό φως</i> Ιω 9, 1-38. 8, 12</p> <p>Πώς ο εκ γενετής τυφλός έγινε διπλά βλέπων. Ο Ιησούς «φως του κόσμου»</p> <p>Ανατροπή των αντιλήψεων της εποχής για την αμαρτία και την τιμωρία</p> <p>Η τραγικότητα της τυφλότητας των Φαρισαίων</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Ο εκ γενετής τυφλός στην εικονογραφία και την ποιήση (π.χ. Ιω. Πολέμης κ.ά.)</p> <p>Φέρνουν και σχολιάζουν πληροφορίες για ιδρύματα ή ανθρώπους που συμπαράσπονται τους τυφλούς</p>
<p>Να αντιληφθούν σ' αυτό το γεγονός τον Ιησού ως κυρίαρχο πάνω στο θάνατο και να σχολιάσουν τη συμπεριφορά του Ιακώβου προς τον Ιησού.</p> <p>Να συνειδητοποιούν ότι ο θάνατος δεν έχει τον τελευταίο λόγο πάνω στη ζωή και ότι ο καινούργιος κόσμος της Βασιλείας του Θεού είναι ο κόσμος της ζωής.</p>	<p><i>Η ανάσταση της κόρης του Ιακώβου: Ο Χριστός χαρίζει ξανά το δώρο της ζωής</i> Μκ 5, 21-24 και 38-43</p> <p>Ο Ιησούς νικά τον θάνατο</p> <p>Ο καινούργιος κόσμος του Θεού είναι ο κόσμος της ζωής</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Σύντομη δραματοποίηση των στίχων Μκ 5, 21-23α και 35-36 (δύο σκηνές)</p>
<p>Να κατανοήσουν τη σημασία του γεγονότος για τους μαθητές του Χριστού, αλλά και για τους πιστούς του παντοτινά.</p> <p>Να αντιληφθούν ότι το γεγονός της θεοφάνειας αποτελεί κορυφαία στιγμή αυτοφάνερωσης του Ιησού ως Θεανθρώπου.</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν το νόημα της Μεταμόρφωσης στην προσωπική ζωή και τις σχέσεις των πιστών.</p>	<p><i>Η Μεταμόρφωση: Ο Χριστός φανερώνει τη θείκη δόξα του πριν από τα Πάθη</i> Μτ 17, 1. Λκ 9, 29-31. Μτ 17, 4-9</p> <p>Το θαύμα της Μεταμόρφωσης αποτελεί Θεοφάνια</p> <p>Ο Χριστός είναι το πλήρωμα της Π. Διαθήκης</p> <p>Η δόξα του μεταμορφωθέντος Χριστού είναι αίτημα και κάλεσμα για τη μεταμόρφωση του κόσμου</p> <p>Η Μεταμόρφωση κομβικό σημείο πριν από το Πάθος</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Σχολιασμός της εικόνας της Μεταμόρφωσης του Χριστού</p>
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ': Η Βασιλεία του Θεού πορεύεται μέσα από τα Πάθη και την Ανάσταση του Χριστού		
<p>Να μελετήσουν τη διήγηση του ευαγγελιστή Ιωάννη για την ανάσταση του Λαζάρου.</p> <p>Να προσεγγίσουν την αλήθεια που ο Χριστός διαβεβαίωσε: «Εγώ ειμί η ζωή και η ανάστασις».</p>	<p><i>Η ανάσταση του Λαζάρου – «Εγώ ειμί η Ανάστασις και η Ζωή»</i> Ιω 11, 1, 3, 5, 17-48, 53-54</p> <p>Η διήγηση για την ανάσταση του Λαζάρου</p> <p>Η στάση των ανθρώπων μπροστά στον θάνατο. Ο Χριστός είναι η ζωή και η Ανάσταση</p> <p>Ο Χριστός ως φίλος του Λαζάρου</p>	

	(1 ώρα)	
<p>Να γνωρίσουν τα γεγονότα που διαδραματίστηκαν κατά την είσοδο του Χριστού στα Ιεροσόλυμα και στον Ναό λίγες μέρες πριν από τα Πάθη και την Ανάστασή του.</p> <p>Να επισημάνουν ότι όλα αυτά αποκάλυπταν ότι ο Χριστός ήταν ένας εντελώς διαφορετικός Μεσσίας απ' αυτόν που σχεδόν όλοι τότε περίμεναν.</p>	<p>Ο Ιησούς εισέρχεται στα Ιεροσόλυμα και εκδικώνει τους εμπόρους από τον Ναό - «Ευλογημένος ο ερχόμενος...»</p> <p>Ιω 11, 55-57· 12, 1-2 και 9-11. Μκ 11, 1, 2, 7. Λκ 19, 37. Μκ 11, 8-10. Λκ 19, 41. Μτ 21, 10-11. Μκ 11, 11, 15. Ιω 2, 14-16. Μτ 21, 13-17. Μκ 11, 18</p> <p>Τα γεγονότα και το νόημα της εισόδου του Χριστού στα Ιεροσόλυμα και της καθάρσης του Ναού</p> <p>Η προφητική διάσταση των γεγονότων</p> <p>Το μήνυμά τους για σήμερα και για πάντα</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Προσέγγιση της εορτής των Βαΐων μέσα από την «ανάγνωση» εικόνας</p> <p>Συγκεντρώνουν, ανακοινώνουν και σχολιάζουν έθιμα της Κυριακής των Βαΐων μέσα στην εκκλησία και στα σπίτια</p>
<p>Να γνωρίσουν όσα συνέβησαν ύστερα από την είσοδο του Ιησού στα Ιεροσόλυμα έως το τέλος του Μυστικού Δείπνου.</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν τη σημασία της σύνδεσης αυτού του Δείπνου με το Μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας.</p>	<p>«Λάβετε φάγετε...» - Ο Μυστικός Δείπνος και η προδοσία</p> <p>Μτ 26, 1-5, 14-19. Λκ 22, 15. Ιω 13, 4-5, 12-15. Μτ 26, 21-26. Λκ 22, 19. Μτ 26, 27-28, 30-35</p> <p>Ο Ιησούς μιλάει για τον θάνατό του</p> <p>Η απόφαση σύλληψης του Ιησού και η προδοσία του Ιούδα</p> <p>Ο Μυστικός Δείπνος και το νόημά του διαχρονικά</p> <p>Τα γεγονότα αυτά έκτοτε στη συνείδηση και τη ζωή των πιστών</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Προβάλλονται εικονογραφικά και ζωγραφικά έργα με θέμα τον Μυστικό Δείπνο</p> <p>Διαβάζονται (από το πρωτότυπο και μτφρ.) το Κοινωνικό: «Του Δείπνου σου του Μυστικού...»</p>
<p>Να γνωρίσουν τα τελευταία λόγια του Χριστού προς τους μαθητές του πριν από τη σύλληψή του.</p> <p>Να συγκρατήσουν τις δραματικές σκηνές στον κήπο της Γεθσημανή.</p>	<p>«Περίλυπός εστί η ψυχή μου έως θανάτου» - Η αγωνία στη Γεθσημανή και η σύλληψη του Χριστού</p> <p>Ιω 14, 1, 6, 27. 15, 9, 11. 16, 1, 32. 17, 1, 9, 11. Μτ 26, 36-39. Λκ 22, 44. Μτ 26, 40-48. Ιω 18, 4-8. Μτ 26, 49. Λκ 22, 48. Μτ 26, 50, 55, 56</p> <p>Η προσευχή αγωνίας του Ιησού στη Γεθσημανή</p> <p>Η σύλληψη του Ιησού και η στάση των μαθητών</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Με τη βοήθεια εικόνων και ύμνων, έκφραση παρατηρήσεων, σκέψεων και συναισθημάτων</p>
<p>Να γνωρίσουν όλες τις σκηνές της δίκης του Ιησού.</p> <p>Να διαπιστώσουν ότι αυτή η δίκη ήταν μια τραγική και αξιοθρήνητη δικαστική παρωδία.</p> <p>Να αξιολογήσουν τη στάση που κράτησε ο Ιησούς στο δικαστήριο (τρεις λόγοι του και μια σιωπή), την άρνηση αλλά και τη μετάνοια και τα πικρά δάκρυα του Πέτρου.</p>	<p>«Ενοχος θανάτου εστί!» - Οι θρησκευτικοί ηγέτες καταδικάζουν τον Ιησού</p> <p>Ιω 18, 12-13, 15-16, 19-24. Μτ 26, 57-75</p> <p>Η ανάκριση και η προσποφασισμένη καταδίκη</p> <p>Η μαρτυρία του Ιησού και η εξαγγελία της καταδίκης</p> <p>Η άρνηση του Πέτρου</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Προβολή και σχολιασμός εκλεκτών εικαστικών σχετικών με το θέμα</p>
<p>Να γνωρίσουν όσα οδυνηρά και τραγικά διαδραματίστηκαν κατά τη δίκη του Ιησού από τον Πιλάτο στο πραιτώριο (διοικητήριο).</p>	<p>«Άρον άρον, σταύρωσον αυτόν!» - Ο Πιλάτος καταδικάζει τον Ιησού σε σταύρωση</p> <p>Μκ 15, 1. Μτ 27, 3-5. Ιω 18, 28-31. Λκ 23, 2. Ιω 18, 33-38. Λκ 23, 4-16. Μτ 27, 15-23. Ιω 19, 12-15. Μτ 27, 24-26</p> <p>Η παράδοση στον Πιλάτο</p> <p>Ο διάλογος Χριστού-Πιλάτου και η επικύρωση</p>	<p>Σχολιασμός του φαινομένου της μαζικής μεταστροφής του πλήθους των θαυμαστών του Ιησού εναντίον Του. Σχολιασμός της συμπεριφοράς των θρησκευτικών ηγετών και του Πιλάτου, καθώς και της στάσης του Ιησού απέναντί τους</p>

	της θανατικής καταδίκης (1 ώρα)	
<p>Να μελετήσουν σε όλες τις λεπτομέρειες, στιγμή προς στιγμή, τα γεγονότα των Παθών, της Σταύρωσης και της Ταφής του Ιησού.</p> <p>Να κατανοήσουν τη φράση του Χριστού: «Πάτερ, άφες αυτοίς ου γαρ οίδασι τι ποιούσι».</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν ότι για τους χριστιανούς η Σταύρωση του Χριστού είναι το δραματικότερο και φοβερότερο γεγονός στην ιστορία της ανθρωπότητας, αφού τα πλάσματα σταύρωσαν τον Πλάστη τους.</p>	<p>«Τετέλεσται» – Η Σταύρωση και η Ταφή του Ιησού</p> <p>Μτ 27, 27-32. Λκ 23, 27, 32-34. Ιω 19, 19-20, 23-27. Μτ 27, 39-43. Λκ 23, 39-43. Μτ 27, 45-46. Ιω 19, 28-30. Λκ 23, 46. Μτ 27, 51, 54-55. Ιω 19, 31-34. Μτ 27, 57-66</p> <p>Ο εμπαιγμός του Ιησού από τους Ρωμαίους στρατιώτες</p> <p>Η πορεία προς τον Γολγοθά</p> <p>Η Σταύρωση και η συγχώρηση των σταυρωτών</p> <p>Η σημασία του Πάθους</p> <p>Ο Ιωσήφ κηδεύει τον Διδάσκαλο</p> <p>Ο σταυρός στη ζωή των χριστιανών</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Συλλογή και σχολιασμός εικαστικών έργων και λαϊκών θρήνων με θέμα τη σταύρωση και την ταφή του Χριστού (Εικαστικά, Λογοτεχνία, Γλώσσα)</p> <p>Ακρόαση ή και συμφωνηδία στίχων από τα Εγκώμια</p>
<p>Να γνωρίσουν τα σχετικά με την Ανάσταση του Χριστού γεγονότα.</p> <p>Να κατανοήσουν ότι για τους χριστιανούς τον τελευταίο λόγο στη ζωή δεν έχει ο θάνατος αλλά ο Σταυρωθείς και Αναστάς και ότι η Ανάσταση του Χριστού είναι απαρχή της τελικής καθολικής ανάστασης.</p>	<p>«Χριστός Ανέστη!»</p> <p>Λκ 24, 1-8. Μτ 28, 9-10. Λκ 24, 9-12, 36-49</p> <p>Η απελπισία των μαθητών και η ταφή των προσδοκιών τους</p> <p>Ο κενός τάφος και η ριζική αλλαγή τους</p> <p>Η Ανάσταση του Χριστού, «απαρχή» και ελπίδα «άλλης βιοτής»</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Προσέγγιση των Παθών και της Ανάστασης του Χριστού μέσα από βυζαντινούς ύμνους και ποίηση</p>
<p>Να αντιληφθούν πώς οι εικονογράφοι, οι υμνογράφοι και οι ποιητές ζουν, γιορτάζουν και εκφράζουν την Ανάσταση του Χριστού και πώς τη συνδέουν με τη ζωή μας.</p>	<p>«Πάσχα μέγα, Πάσχα των πιστών»</p> <p>Ερμηνεία της εικόνας της Ανάστασης</p> <p>Το Πάσχα = πέρασμα από τη δουλεία στην ελευθερία</p> <p>Η Ανάσταση στην προσωπική ζωή του χριστιανού</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Ανάγνωση αποσπασμάτων από τον «Κατηχητικό Λόγο» του ι. Χρυσοστόμου και σχολιασμός</p> <p>Παρουσίαση εθίμων της Λαμπρής στην εκκλησία, στα σπίτια, στην εξοχή</p>
<p>Να ενημερωθούν για το γεγονός της Ανάληψης του Χριστού.</p> <p>Να εκτιμήσουν την αξία και σπουδαιότητα της διαβεβαίωσης του Ιησού προς τους μαθητές, και κατ' επέκταση προς κάθε χριστιανό: «θα είμαι μαζί σας πάντα ως τη συντέλεια του κόσμου».</p>	<p>«Ιδού εγώ μεθ' υμῶν εἰμὶ...» – Η Ανάληψη του Χριστού</p> <p>Πραξ 1, 3-5, 8-11. Λκ 24, 52. Πραξ 1, 13-14. Λκ 24, 53</p> <p>Οι τελευταίες συμβουλές του Ιησού προς τους μαθητές</p> <p>Η Ανάληψη</p> <p>Η Ανάληψη προϋπόθεση για την αποστολή του Αγίου Πνεύματος</p> <p>Ο Ιησούς μαζί μας για πάντα</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Μελέτη της εικόνας της Ανάληψης και του απολυτικού της εορτής (από το πρωτότυπο και μτφρ.)</p>

ΤΑΞΗ Γ΄

ΘΕΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες (διατιθέμενος χρόνος)	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
Εισαγωγικά μαθήματα		
Οι μαθητές επιδιώκεται:	Γιατί και πώς μελετούμε την Ιστορία	Παρουσίαση απόψεων μεγάλων ιστορικών για το

Να κατανοήσουν τον σκοπό της Ιστορίας και την ανάγκη της μελέτης των ιστορικών γεγονότων και προσώπων. Να διακρίνουν ιστορικές έννοιες και να αντιληφθούν τη σημασία της μελέτης των ιστορικών πηγών.	Μελετώντας την Ιστορία γνωρίζουμε την πορεία της ανθρώπινης ζωής και του πολιτισμού Τα αίτια, οι αφορμές και τα αποτελέσματα των ιστορικών γεγονότων Η αντικειμενικότητα και αμεροληψία στην προσέγγιση και έκθεση της Ιστορίας (1 ώρα)	Θέμα, και συζήτηση
Να κατανοήσουν ότι η μελέτη της Εκκλησιαστικής Ιστορίας βασίζεται σε πηγές, αρχαιολογικά ευρήματα, προφορικές παραδόσεις, πρόσωπα και γεγονότα.	Η ιστορία της Εκκλησίας και η μελέτη της Η έννοια της Εκκλησίας Η ιστορική της πορεία και δράση Πηγές και τρόπος προσέγγισής τους (1 ώρα)	Μελέτη του πίνακα περιεχομένων του μαθήματος και προτάσεις προτιμήσεων και προτεραιοτήτων μελέτης θεμάτων
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄. Τα πρώτα βήματα της Εκκλησίας		
Να κατανοήσουν τους λόγους για τους οποίους το γεγονός της Πεντηκοστής κατέχει κεντρική θέση στη ζωή και ιστορία της Εκκλησίας.	Πεντηκοστή: Το ξεκίνημα της Εκκλησίας Έκθεση του γεγονότος της Πεντηκοστής, απόσπασμα από το κήρυγμα του Πέτρου, απήχηση Παράθεση και εικόνας της Πεντηκοστής (1 ώρα)	Ανεύρεση δύο διαφορετικών εικόνων της Πεντηκοστής και διάκριση των διαφορών παράστασης, θέσης των προσώπων, επισημάνση τυχόν χρωματικών διαφορών
Να επισημάνουν, να αναλύσουν και να αξιολογήσουν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της χριστιανικής κοινότητας των Ιεροσολύμων, που την κατέστησαν πρότυπο, με διαχρονική μάλιστα εμβέλεια.	Ιεροσόλυμα: Πρότυπο χριστιανικών κοινοτήτων Περιγραφή της συγκρότησης και του τρόπου ζωής των πρώτων χριστιανών Εκλογή των 7 διακόνων από τον λαό Πώς επιβιώνουν οι «αγάπες» σήμερα (1 ώρα)	Καταγραφή στοιχείων για τη χριστιανική κοινότητα των Ιεροσολύμων, καταγραφή ονομάτων χριστιανικών κοινοτήτων που ιδρύθηκαν κατά την αποστολική περίοδο
Να κατανοήσουν ότι η θεμελίωση και εξάπλωση της Εκκλησίας επιτεύχθηκε με αγώνες και θυσίες.	Ο πρώτος διωγμός κατά των χριστιανών Παρησία και μαρτύριο του Στεφάνου Σύλληψη του Πέτρου Μαρτύριο του Ιακώβου του Αδελφοθέου Οι πιστοί διωκόμενοι ξεχύνονται στην επαρχία και διαδίδουν την πίστη (1 ώρα)	Συγκέντρωση και σχολιασμός στοιχείων για τον πρώτο διωγμό κατά των χριστιανών (Ιστορία, Γεωγραφία) Σύντομη δραματοποίηση των τελευταίων λόγων του Στεφάνου
Να γνωρίσουν το γεγονός της μεταστροφής του Παύλου και να κατανοήσουν τη σημασία του ανοίγματος της ιεραποστολικής του δράσης στα έθνη (στους ειδωλολάτρες).	Η μεταστροφή του Παύλου. Άνοιγμα του Χριστιανισμού στον εθνικό κόσμο Λεπτομερής εξιστόρηση της δράσης του Παύλου κατά των χριστιανών, της μεταστροφής του, της ετοιμασίας του για το έργο της ιεραποστολής στους εθνικούς (ειδωλολάτρες) και πρώτη ιεραποστολική του δράση Χωρία από τις επιστολές του Παύλου που αναφέρονται στην εμπειρία της μεταστροφής του (2 ώρες)	Αναζήτηση χαρακτηριστικών σύντομων περιγραφών της μεταστροφής του Απ. Παύλου από εγκυκλοπαίδειες, λογοτεχνικά κείμενα ή άλλα σχετικά βιβλία και ανακοίνωσή τους στην τάξη
Να επισημάνουν τα γνωρίσματα της Αποστολικής Συνόδου, που την κατέστησαν το πρότυπο των συλλογικών αποφάσεων και του γνήσιου συνοδικού συστήματος στην Εκκλησία.	Η Αποστολική Σύνοδος: συλλογική λήψη αποφάσεων Πραξ κεφ. 15: τα πριν, η Σύνοδος, η απόφαση, τα μετά Η οριστική ρήξη μεταξύ Ιουδαίων και Χριστιανών (1 ώρα)	Παρουσίαση εικόνων που απεικονίζουν Συνόδους της Εκκλησίας και σχολιασμός τους
Να είναι σε θέση να εντοπίσουν και να αξιολογήσουν τους τρόπους που	Ο Απόστολος Παύλος στην Ελλάδα Η ιεραποστολική δράση του Παύλου στη Μ.	Γνωριμία με τις χριστιανικές κοινότητες των ελληνι-

χρησιμοποίησε ο Απ. Παύλος για τη μετάδοση της νέας πίστης στις πόλεις της Ελλάδας που επισκέφθηκε.	<p>Ασία</p> <p>Το όραμα του Μακεδόνα</p> <p>Ιεραποστολικοί σταθμοί του Παύλου στους Φιλίππους, Θεσσαλονίκη, Βέροια, Αθήνα, Κόρινθο</p> <p>Πίνακας περιοδεϊών του Παύλου (με συνοδεία χάρτη) ως το μαρτύριό του στη Ρώμη</p> <p>(1 ώρα)</p>	κών πόλεων που ίδρυσε ο Παύλος (μνημεία, κατάστασή τους σήμερα και δράση τους, πώς νιώθουν οι σημερινοί πιστοί)
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄. Επέκταση, περιπέτειες και επίσημη αναγνώριση της Εκκλησίας		
<p>Να γνωρίσουν χαρακτηριστικά παραδείγματα μαρτυριών κατά τους μεγάλους διωγμούς.</p> <p>Να κατανοήσουν τα αίτια που τους προκάλεσαν και τους λόγους για τους οποίους ο Χριστιανισμός, παρά τις απηνείς διώξεις, επιβίωσε και εξαπλώθηκε παντού.</p>	<p>Οι μεγάλοι διωγμοί κατά των χριστιανών</p> <p>Το πλήθος των μαρτύρων</p> <p>Τα είδη των βασανιστηρίων</p> <p>Συγκεκριμένοι μάρτυρες</p> <p>Η παρρησία των Απολογητών</p> <p>Το μαρτύριο του Αγίου Πολυκάρπου</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Συγκέντρωση και σχολιασμός στοιχείων για τους μεγάλους διωγμούς (Ιστορία, Γεωγραφία)</p> <p>Στοιχεία και σχόλια για τον θρησκευτικό φανατισμό των διωκτών των χριστιανών</p>
Να αντιληφθούν τους λόγους για τους οποίους οι κατακόμβες έγιναν σύμβολο του ηρωισμού των πρώτων χριστιανών.	<p>Οι κατακόμβες: τόπος καταφυγής και μνήμης</p> <p>Οι κατακόμβες καταφύγιο για τους κατατρεγμένους χριστιανούς (για ταφή των μαρτύρων, διδασχά και λατρεία)</p> <p>Πρωτοχριστιανικές συμβολικές παραστάσεις στις κατακόμβες</p> <p>Κατακόμβες στη Ρώμη και στη Μήλο</p> <p>(1 ώρα)</p>	Συγκέντρωση ιστορικών πληροφοριών και εικαστικού υλικού για τις Κατακόμβες (Τέχνη, Ιστορία, Γεωγραφία).
Να επισημάνουν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της ζωής και δράσης του Ιγνατίου που δικαιολογούν το χαρακτηρισμό του ως Θεοφόρου και υποδειγματικού εκκλησιαστικού ηγέτη.	<p>Ιγνάτιος ο Θεοφόρος</p> <p>Ο βίος και το μαρτύριο του Αγίου Ιγνατίου</p> <p>Λόγια-υποθήκες από αποσπάσματα των επιστολών του</p> <p>Ένας όντως Θεοφόρος εκκλησιαστικός ηγέτης και μάρτυρας</p> <p>(1 ώρα)</p>	Χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του αγ. Ιγνατίου (συστηματική απαρίθμησή τους)
Να επισημάνουν τα αίτια έκδοσης του διατάγματος των Μεδιολάνων και τις συνέπειές του στην κατοπινή ιστορική διαδρομή της Εκκλησίας.	<p>Το Διάταγμα των Μεδιολάνων: Ένας νέος δρόμος ανοίγεται για τους χριστιανούς</p> <p>Το κείμενο του διατάγματος</p> <p>Τι οδήγησε στην έκδοσή του</p> <p>Οι εξελίξεις που δρομολόγησε η έκδοσή του</p> <p>(1 ώρα)</p>	Συζήτηση ολομέλειας στην τάξη για το αίτημα της ανεξιθρησκίας και του σεβασμού του θρησκευτικώς «άλλου» και «διαφορετικού» σήμερα
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄. Εδραίωση και ακμή της Εκκλησίας		
Να αντιληφθούν και να αιτιολογήσουν τις θετικές και αρνητικές συνέπειες της συνάντησης του Χριστιανισμού με τον Ελληνισμό.	<p>Χριστιανισμός - Ελληνισμός: μια ιδιότυπη συνάντηση</p> <p>Χριστιανισμός - Ελληνισμός: αμοιβαίες επιρροές, προσλήψεις, συνθέσεις, διαφοροποιήσεις, συγκρούσεις</p> <p>Θετικές και αρνητικές συνέπειες από τη συνάντηση Χριστιανισμού και Ελληνισμού</p> <p>(2 ώρες)</p>	Συγκέντρωση και ανάλυση στοιχείων για τη συνάντηση Χριστιανισμού - Ελληνισμού (Ιστορία, Αρχαία Ελληνικά, Εικαστικά)
<p>Να πληροφορηθούν το πραγματικό νόημα των αιρέσεων και τα αίτια που τις προκάλεσαν.</p> <p>Να είναι σε θέση να επισημάνουν τον κίνδυνο που διέτρεξαν οι πιστοί και</p>	<p>Αιρέσεις: εσωτερική πληγή της Εκκλησίας</p> <p>Αδυναμίες κατά την προσέγγιση του βάθους του Χριστιανισμού και παρερμηνείες της χριστιανικής ζωής.</p>	<p>Κατάρτιση πίνακα με τις αιρέσεις και τα βασικά σημεία των διδασκαλιών τους</p> <p>Μια πρώτη τους επαφή με</p>

την αναστάτωση που επέφεραν οι αιρέσεις στον εκκλησιαστικό και πολιτικό χώρο.	Διδασκαλίες που προκάλεσαν φθορές και τα- ραχή στο εκκλησιαστικό σώμα Οι επιπτώσεις και πέρα από το χώρο της χριστιανικής πίστης και ζωής (1 ώρα)	το Σύμβολο της Πίστεως, στοιχειώδης ανάλυση και δέσμευσή τους να το απο- στηθίσουν
Να γνωρίσουν και να είναι σε θέση να δικαιολογήσουν με ποιες ενέργειες του Μ. Αθανασίου αντιμετωπίστηκαν οι αιρέσεις και έτσι διατυπώθηκε η ορθή πίστη.	Μέγας Αθανάσιος: αγωνιστής της ορθής πίστης Η ζωή του, οι πολύχρονοι αγώνες και η θεολο- γία του στην υπηρεσία της ορθής πίστης και της καταπολέμησης των φθοροποιών αιρέσε- ων (1 ώρα)	Συλλογή χαρακτηριστικών αγωνιστικών λόγων του Μ. Αθανασίου και προσπάθεια σύνθεσης στοιχείων που δίνουν σαφή εικόνα της προσωπικότητάς του
Να γνωρίσουν τη ζωή και την πολυ- σχιδή δράση του Μ. Βασιλείου και να επισημάνουν τα χαρακτηριστικά εκεί- να που τον κατέστησαν μια από τις μεγαλύτερες μορφές της Εκκλησίας και υπόδειγμα εκκλησιαστικού ηγέτη.	Μέγας Βασίλειος: ένας κορυφαίος ιεράρχης Η ζωή και η δράση του Μ. Βασιλείου Κοινωνικοί του αγώνες και σχετικές του από- ψεις Οι επιστολές του καθρέφτης της ζωής του και της μορφής του Μέγας σε όλα Αποσπάσματα από τα έργα του (1 ώρα)	Καταγραφή των ειδών των φιλανθρωπικών ιδρυμάτων που ίδρυσε ο Μέγας Βασι- λειος στη «Βασιλειάδα» Αναφέρουν φιλανθρωπικά ιδρύματα κάθε τύπου
Να μπορούν να εξηγήσουν ότι η ά- σκηψη είναι απαραίτητο στοιχείο στη ζωή κάθε ανθρώπου και ότι ο Μονα- χισμός αποτελεί ιδιαίτερο τρόπο ά- σκηψης ορισμένων μόνον ανθρώ- πων.	Χριστιανική άσκηση – Μοναχισμός Η άσκηση ως πρόγραμμα ζωής για ενίσχυση της βούλησης και εγρήγορσης με στοχασμό για τα βαθύτερα της πίστης Μοναχισμός-Ησυχασμός: Ειδικό πρόγραμμα αυστηρής και συνεχούς άσκησης στο πλαίσιο της πλήρους αφιέρωσης ειδικών ομάδων πι- στών Τα μοναστήρια ως κέντρα πνευματικότητας και εκκλησιαστικής τέχνης (1 ώρα)	Συγκέντρωση εικόνων και άλλων στοιχείων για τη ζωή των μοναχών στο Α- γιον Όρος Συγκέντρωση στοιχείων για Μοναχισμό σε άλλες Θρη- σκείες, Εκκλησίες και Ομο- λογίες (σχόλια – συγκρί- σεις)
Να κατανοήσουν τους λόγους για τους οποίους οι Οικουμενικές Σύνο- δοι αποτελούν τον κύριο θεσμό αντι- μετώπισης βασικών προβλημάτων πίστης και ζωής, καθώς και ομαλής λειτουργίας της Εκκλησίας.	Ο ρόλος των Οικουμενικών Συνόδων στη ζωή της Εκκλησίας Η σύγκληση, η σύνθεση, η λειτουργία και οι αποφάσεις της Δ' Οικουμενικής Συνόδου Οι Σύνοδοι (τοπικές και Οικουμενικές) θεσμός στην υπηρεσία της τρέχουσας ζωής και των προβλημάτων του εκκλησιαστικού σώματος Η εγκυρότητα των αποφάσεών τους και η ι- σχύς τους σε σχέση με την ευρύτερη εκκλη- σιαστική συνείδηση (1 ώρα)	Καταγραφή και εντοπισμός στο χάρτη τόπων όπου πραγματοποιήθηκαν ση- μαντικές Σύνοδοι Πληροφορίες για τις προ- σπάθειες σύγκλησης της Πανορθόδοξου Συνόδου. Οι ως τώρα Προσύνοδοι και τα σπουδαιότερα θέμα- τα που έχει να αντιμετωπί- σει
Να γνωρίσουν τα πραγματικά αίτια και τις τραγικές συνέπειες της Εικο- νομαχίας όχι μόνο στον χώρο της Εκκλησίας αλλά και της πολιτείας. Να κατανοήσουν και να είναι σε θέση να εξηγήσουν την τραγικότητα του γεγονότος αλλά και το αίσιο πέρας που είχε για όλους.	Εικονομαχία: μια τραγωδία που συγκλόνισε την Εκκλησία Το γεγονός και τα αίτιά του Άγνοια και αδυναμίες, υπερβολές και ακρότη- τες και στις δύο πλευρές των αντιμαχομένων Οι αποφάσεις των Συνόδων για τη σχέση του πιστού με τις εικόνες (1 ώρα)	Σύνταξη πίνακα με δύο στήλες όπου να καταγρά- φονται τα ονόματα των προσώπων που έλαβαν μέρος στη διένεξη ως εικο- νόφιλοι και εικονομάχοι Το ζήτημα του εικονισμού του Θεού στις άλλες Θρη- σκείες
Να είναι σε θέση, όταν επισκέπτονται έναν ναό, να αναγνωρίζουν σε ποιον ρυθμό ανήκει και τι συμβολίζει το κάθε μέρος του ναού. Να επισημάνουν τη σημασία της α- ναμνηστικής στη ζωή των μελών της	Εκκλησιαστική τέχνη Α': Ναοδομία και Αγιο- γραφία Οι ρυθμοί των ναών: βασιλική, βασιλική με τρούλο κ.λπ. Οι συμβολισμοί των μερών τους	Συγκέντρωση στοιχείων για την εξέλιξη της εκκλησια- στικής τέχνης (Ιστορία, Εικαστικά, Μουσική, Γεω- γραφία)

γιογραφίας στη ζωή των μελών της Εκκλησίας.	Αγιογραφία: φορητές εικόνες και τοιχογραφίες, θέματα και συμβολισμοί, θεολογία και υπομνήσεις τους Το αγιογραφικό πρόγραμμα (2 ώρες)	Συγκέντρωση φωτογραφικού υλικού βυζαντινών ναών της περιοχής ή και του ευρύτερου ελληνικού χώρου
Να γνωρίσουν και να μπορούν να επισημάνουν τους τρόπους με τους οποίους τα διάφορα είδη της υμνογραφίας και εκκλησιαστικής μουσικής συμβάλλουν στην καλύτερη συμμετοχή των πιστών στη λατρεία.	Εκκλησιαστική τέχνη Β': Υμνολογία Η υμνογραφία. Εκκλησιαστική ποίηση για λειτουργική χρήση Τα θέματά της και τα κύρια είδη ύμνων Η εκκλησιαστική μουσική: η προέλευση, ο χαρακτήρας της, η κατανυκτικότητα και ιεροπρεπεία της, ο εκφραστικός πλούτος της και η γραφή της (οι 8 ήχοι της) (1 ώρα)	Ακρόαση και σχολιασμός χαρακτηριστικών εκκλησιαστικών ύμνων Συζήτηση για τη μονοφωνική και χορωδιακή εκκλησιαστική μουσική (έκθεση και σχολιασμός των κυριότερων απόψεων)
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'. Ο Χριστιανισμός στον ευρύτερο ευρωπαϊκό χώρο		
Να εκτιμήσουν ότι η Ανατολική Εκκλησία παρουσιάζει το οικουμενικό της πνεύμα με τη δυνατότητα που δίνει στους λαούς που εκχριστιανίζονται να διατηρούν τα χαρακτηριστικά του πολιτισμού τους και να τα αναπτύξουν περαιτέρω.	Ο εκχριστιανισμός των σλαβικών λαών Κύριλλος και Μεθόδιος: Το είδος και η ποιότητα της ιεραποστολής τους Η συμβολή των εκχριστιανισθέντων σλαβικών λαών στην εκκλησιαστική τέχνη και στη βίωση και έκφραση της ορθόδοξης πνευματικότητας (1 ώρα)	Εντοπισμός σε σύγχρονο χάρτη της Ευρώπης των περιοχών όπου έζησαν και έδρασαν οι Άγιοι Κύριλλος και Μεθόδιος Οι Κύριλλος και Μεθόδιος στη συνείδηση, στα μνημεία και στην τέχνη των σλαβικών λαών
Να γνωρίσουν τις προσπάθειες της Δυτικής Εκκλησίας για την εξάπλωση του Χριστιανισμού στη Δυτική Ευρώπη.	Η εξάπλωση του Χριστιανισμού στη Δυτική Ευρώπη Χριστιανοί ιεραπόστολοι στη Δύση Ο άγιος Πατρίκιος (παράθεση κειμένου του) Ιεραποστολική δράση μοναχικών ταγμάτων και τα αποτελέσματά της (1 ώρα)	Καταγραφή φύλων που εγκαταστάθηκαν στην Ευρώπη και εκχριστιανίστηκαν από ιεραποστόλους της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας
Να κατανοήσουν και να μπορούν να εξηγήσουν γιατί οι άγιοι Ειρηναίος και Αμβρόσιος χαρακτηρίζονται ως μεγάλες προσωπικότητες και τιμώνται ως Άγιοι όχι μόνο στη Δύση αλλά και στην Ανατολή.	Οι άγιοι Ειρηναίος Λυώνος και Αμβρόσιος Μεδιολάνων Η ζωή και δράση του αγίου Ειρηναίου. Η θεολογική του συμβολή Η ζωή και δράση του αγίου Αμβροσίου. Η σύγκρουσή του με τον αυτοκράτορα Θεοδόσιο (1 ώρα)	Πληροφόρηση για τους Μάρτυρες της Λυώνος και μελέτη ενός ύμνου του αγ. Αμβροσίου
Να είναι σε θέση να διακρίνουν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των διαφόρων ρυθμών των ναών στη Δυτική Εκκλησία καθώς και του εσωτερικού διακόσμου, σε συνάρτηση με τους συμβολισμούς τους.	Η εκκλησιαστική τέχνη στη Δύση Η ναοδομία, η εικονογραφία και η γλυπτική στη Δυτική εκκλησιαστική τέχνη Ο ναός του Αγίου Πέτρου στο Βατικανό της Ρώμης Θέματα και συμβολισμοί που απασχόλησαν τους εκκλησιαστικούς καλλιτέχνες της Δύσης Η Δυτική υμνολογία και μουσική (1 ώρα)	Συγκέντρωση φωτογραφιών από τον εσωτερικό διάκοσμο χριστιανικών ναών της Δύσης
Να γνωρίσουν τα αίτια που προκάλεσαν το Σχίσμα, να επισημάνουν τις ποικίλες επιπτώσεις του σε Ανατολή και Δύση και να αιτιολογήσουν την αναγκαιότητα των προσπαθειών που γίνονται για την άρση του Σχίσματος.	Το σχίσμα του 1054: γεγονός μεγάλης οδύνης Η απομάκρυνση και αποξένωση Ανατολής και Δύσης Τα γεγονότα που οδήγησαν στο Σχίσμα και το Ανάθεμα Οδυνηρές συνέπειες σ' Ανατολή και Δύση	Εντοπισμός και καταγραφή αποπειρών, μέσα από την ιστορία, για την άρση του Σχίσματος

(1 ώρα)		
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε'. Η Εκκλησία στα νεότερα χρόνια		
Να γνωρίσουν τους βασικούς λόγους που οδήγησαν τη Δυτική Χριστιανοσύνη στη Μεταρρύθμιση και να επισημάνουν τα κύρια γνωρίσματα του μεγάλου αυτού γεγονότος καθώς και τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του Μαρτίνου Λούθηρου.	<p><i>Η Μεταρρύθμιση στη Δυτική Χριστιανοσύνη. Μαρτίνος Λούθηρος</i></p> <p>Η κρίση στους κόλπους της Δυτικής Χριστιανοσύνης οδήγησε σε αδιέξοδα και προκάλεσε δυναμικές κινητοποιήσεις για κάθαρση</p> <p>Η ζωή και το έργο του Μαρτίνου Λούθηρου, πρωτεργάτη στην επικράτηση της Μεταρρύθμισης</p> <p>Οι μεταρρυθμιστές Καλβίνος και Ζβίγκλιος</p>	Επισήμανση και καταγραφή ομοιοτήτων και διαφορών μεταξύ ενός προτεσταντικού και ενός ρωμαιοκαθολικού ναού όσον αφορά στον εσωτερικό διάκοσμο και στην εξωτερική εμφάνιση
(1 ώρα)		
Να εντοπίσουν τους βασικούς λόγους που συντέλεσαν στην εξάπλωση της Μεταρρύθμισης και να επισημάνουν τις ποικίλες συνέπειες που είχε αυτή στη Δυτική Χριστιανοσύνη.	<p><i>Η εξάπλωση της Μεταρρύθμισης και οι συνέπειές της στη Δυτική Χριστιανοσύνη</i></p> <p>Η επικράτηση της Μεταρρύθμισης και οι συνέπειές της σε ολόκληρη τη Δυτική Ευρώπη</p> <p>Η θέση και η σημασία της Βίβλου στη ζωή και στη σκέψη των πιστών της</p> <p>Οι νέες μορφές έκφρασης στην εκκλησιαστική τέχνη</p> <p>Τα νέα σχήματα στη χριστιανική μαρτυρία, διακονία και λατρεία</p>	<p>Εντοπισμός στον χάρτη των περιοχών της Ευρώπης όπου διαδόθηκε ο Προτεσταντισμός</p> <p>Σύγχρονες χώρες σε ολόκληρο τον κόσμο όπου επικρατεί (ή είναι αισθητά παρών) ο Προτεσταντισμός</p>
(1 ώρα)		
Να γνωρίσουν τις διεργασίες και τα βασικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα της ανασυγκρότησης και ανακαίνισης της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας ως απάντησή της στη Μεταρρύθμιση.	<p><i>Προσπάθειες ανασυγκρότησης της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας</i></p> <p>Η αντίδραση της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας μετά την επικράτηση της Μεταρρύθμισης</p>	Στοιχεία για το σε ποιες χώρες του σύγχρονου κόσμου επικρατούν οι Ρωμαιοκαθολικοί χριστιανοί
(1 ώρα)		
Να επισημάνουν τα βασικά γνωρίσματα οργάνωσης της Ανατολικής Εκκλησίας και τον ρόλο που αυτή έπαιξε κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας στους διάφορους τομείς της ζωής του πληρώματος της Εκκλησίας που ανήκε στο Οικουμενικό Πατριαρχείο.	<p><i>Η Ανατολική Εκκλησία κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας</i></p> <p>Οι υπόδουλοι ορθόδοξοι λαοί κατά την Τουρκοκρατία και το Οικουμενικό Πατριαρχείο (διδάσκαλοι, εκκλησιαστικοί ηγέτες, θεσμός δημοτικών κοινοτήτων, ο εθναρχικός ρόλος του Πατριαρχείου)</p>	<p>Καταγραφή ονομάτων Σχολών που ιδρύθηκαν τότε από την Εκκλησία και από διάφορους άλλους φορείς</p> <p>Πρόσωπα και γεγονότα στην ελληνική εικαστική τέχνη αυτή την περίοδο</p>
(1 ώρα)		
Να επισημάνουν τα αίτια και την αναγκαιότητα σύστασης του Αυτοκεφάλου στην Ανατολική Εκκλησία καθώς και τα χαρακτηριστικά γνωρίσματά του στην Εκκλησία της Ελλάδος.	<p><i>Η Αυτοκέφαλη Εκκλησία της Ελλάδος</i></p> <p>Το αίτημα της Αυτοκεφαλίας ως εξέλιξη της οντότητας και ανεξαρτησίας των τοπικών Εκκλησιών και του θεσμού των Πατριαρχείων</p> <p>Η Εκκλησία της Ελλάδος γίνεται Αυτοκέφαλη</p> <p>Η οργάνωση και δράση της Ελλαδικής Εκκλησίας σε επίπεδο Διοίκησης και στο σύνολο των πιστών</p>	<p>Συγκέντρωση στοιχείων για το έργο της «Αποστολικής Διακονίας» της Εκκλησίας της Ελλάδος</p> <p>Πίνακας Μητροπόλεων Εκκλησίας Ελλάδος, Κρήτης και Δωδεκανήσου</p>
(1 ώρα)		
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ'. Ο χριστιανικός κόσμος σήμερα		
Να γνωρίσουν τις σημαντικές αλλαγές που συντελέστηκαν στη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία στη σύγχρονη εποχή, καθώς και τη συμβολή της σε βασικά θέματα της σύγχρονης ζωής.	<p><i>Οι Ρωμαιοκαθολικοί στην εποχή μας</i></p> <p>Η Β' Βατικανή Σύνοδος (1963-65) και η σημασία της για τη ζωή και δράση της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας και τον Χριστιανισμό γενικότερα</p> <p>Τα κείμενα που εξέδωσε</p> <p>Τα κοινωνικά ανοίγματα, τα νέα οργανωτικά σχήματα στο εσωτερικό της Ρωμαιοκαθολικής</p>	<p>Μελέτη χαρακτηριστικών σημείων από τα κείμενα της Β' Βατικανής Συνόδου για τις άλλες Εκκλησίες και Ομολογίες, καθώς και για τις άλλες Θρησκείες</p> <p>Καθολικοί χριστιανοί (Έλληνες και ξένοι) στη χώρα</p>

	Εκκλησίας και οι καινοτομίες στο χώρο της λατρείας Η Θεολογία της Απελευθέρωσης και η δράση των Λατινοαμερικάνων Καθολικών (1 ώρα)	μας σήμερα (πόσοι, από που, πώς ζουν, προβλήματα τους)
Να επισημάνουν τον λόγο ύπαρξης πολλών επιμέρους Ομολογιών στο χώρο του Προτεσταντισμού, τις προσπάθειες προσέγγισης της Παράδοσης που γίνονται, καθώς και τις ποικίλες δραστηριότητές τους στην κοινωνική ζωή παντού στον κόσμο σήμερα.	Οι Προτεστάντες στην εποχή μας Η ζωή των σημερινών Ευαγγελικών (ή Προτεσταντών) χριστιανών σε σχέση με το πνεύμα και τις αρχές της Μεταρρύθμισής τους Οι Οικουμενικές προσπάθειες για την ενότητα των χριστιανών σήμερα Η παρουσία και δράση τους στον κόσμο για τα μεγάλα ζητήματα (1 ώρα)	Παρουσίαση στοιχείων για τους Ευαγγελικούς χριστιανούς στην Ελλάδα σήμερα (μια πρώτη γνωριμία)
Να εντοπίσουν βασικούς τομείς της ζωής στους οποίους η Ορθόδοξη Εκκλησία πρωτοστατεί και τους τρόπους που χρησιμοποιεί προς την κατεύθυνση αυτή με κύριο φορέα το Οικουμενικό Πατριαρχείο.	Η Ορθοδοξία στον σύγχρονο κόσμο Οι Ορθόδοξοι στον σύγχρονο κόσμο και στην Ενωμένη Ευρώπη Η κοινή τους χριστιανική παράδοση και ο πολιτισμός ως πολύτιμη κληρονομιά για τους ίδιους αλλά και τους ετεροδόξους Ο ιδιαίτερος ρόλος του Οικουμενικού Πατριαρχείου στον συντονισμό για την αποτελεσματικότερη δράση όλων των Ορθοδόξων (1 ώρα)	Καταγραφή των χωρών όπου οι Ορθόδοξοι αποτελούν την πλειονότητα του πληθυσμού Μελέτη μικρών κειμένων για το οικολογικό πρόβλημα και για την παγκοσμιοποίηση του Οικ. Πατριάρχη Βαρθολομαίου και του Αρχ/που Αλβανίας Αναστασίου, αντίστοιχα
Να εντοπίσουν βασικές αρχές με βάση τις οποίες γίνεται η προσέγγιση όλων των χριστιανών και να μπορούν να αναφέρουν συγκεκριμένες προσπάθειες που γίνονται προς την κατεύθυνση αυτή.	Το όραμα και οι προσπάθειες για την ενότητα των χριστιανών Προσπάθειες για την προσέγγιση, επικοινωνία, συνεργασία και ενότητα των χριστιανών, ιδιαίτερα μεταξύ Προτεσταντών και Ορθοδόξων Η εγκύκλιος του Οικουμενικού Πατριαρχείου το 1920 Οι προσπάθειες του Π.Σ.Ε. Η ενεργότερη συμμετοχή της Καθολικής Εκκλησίας μετά τη Β' Βατικανή Σύνοδο Οι προσπάθειες μεταξύ Ρωμαιοκαθολικών και Ορθοδόξων σήμερα (1 ώρα)	Μελέτη αντιπροσωπευτικών μικρών κειμένων από τις οικουμενικές προσπάθειες πρωτοπόρων για την ενότητα των χριστιανών

Πρόσθετα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Θέμα: Τα Μετέωρα ως μνημεία πολιτισμού και παράγοντες οικονομικής ανάπτυξης και προστασίας του περιβάλλοντος. Μελέτη του χάρτη της Ελλάδας, εικαστικών έργων (βυζαντινών εικόνων και τοιχογραφιών), της τοπικής ιστορίας, του οικοσυστήματος της περιοχής, των προσπαθειών ανακαίνισης των μοναστηριών. **Θεμελιώδεις έννοιες:** Πολιτισμός, Παράδοση, Τέχνη, Σύστημα, Μεταβολή κ.λπ. **Προεκτάσεις** στη Βιολογία, την Αισθητική αγωγή, τη Γεωγραφία, την Ιστορία.

Θέμα: Ετερόδοξοι και αλλόθρησκοι στην Ελλάδα. Τα ατομικά ή θρησκευτικά δικαιώματα στην Ελλάδα σήμερα, η ιστορία των θρησκευτικών μειονοτήτων στην Ελλάδα, η πολιτισμική αλληλεπίδραση, οι διαφορές στον τρόπο άσκησης της λατρείας, οι διαφορές στη θρησκευτική τέχνη. **Θεμελιώδεις έννοιες:** Πολιτισμός, Παράδοση, Τέχνη, Αλληλεπίδραση κ.λπ. **Προεκτάσεις** στην Αισθητική αγωγή, την Ιστορία, την Κοινωνική και Πολιτική αγωγή.

Θέμα: Η εκκλησιαστική υμνογραφία. Η εκκλησιαστική υμνογραφία ως λογοτεχνική έκφραση, οι μεγάλοι Βυζαντινοί υμνογράφοι, η βυζαντινή μουσική και τα χαρακτηριστικά της, η σχέση μεταξύ βυζαντινών ύμνων και εικονογραφικού προγράμματος των ναών, η γλώσσα των χριστιανικών ύμνων. **Θεμελιώδεις έννοιες:** Πολιτισμός, Παράδοση, Τέχνη, Σύστημα, Επικοινωνία κ.λπ. **Προεκτάσεις** στην Αισθητική αγωγή, την Ιστορία, τη Μουσική, τη Λογοτεχνία, τα Αρχαία ελληνικά, τη Γλώσσα.

Θέμα: Χριστιανικά μνημεία στην Ελλάδα

3. Μεθοδολογικές προσεγγίσεις

Η διδασκαλία του ΜτΘ αναντίρρητα έχει βασικά γνωσιολογικό χαρακτήρα. Καθώς όμως τα περιεχόμενα του ΜτΘ δεν μπορούν να "προσφέρονται" ως απλές πληροφορίες, είναι αναγκαίο η μέθοδος της διδασκαλίας να ξεκινάει από εμπειρίες και βιώματα των μαθητών, να δημιουργεί ευκαιρίες για ενεργοποίηση και προβληματισμό

τους, να μην προσφέρει έτοιμες απαντήσεις και θέσεις, να δίνει ευκαιρίες για διερεύνηση και ανακάλυψη από τους ίδιους τους μαθητές. Πρόκειται δηλαδή για μία ενεργητική μάθηση και μάθηση με ανακάλυψη.

Επίσης, καθώς είναι απαραίτητη η διαλογική συζήτηση, η συνεργασία, η συνδιαμόρφωση, ενδείκνυται η εφαρμογή της ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας και η αντίστοιχη οργάνωση της τάξης, καθώς και η πραγματοποίηση δραστηριοτήτων.

Μέθοδοι διδασκαλίας που προσφέρονται για το μάθημα των θρησκευτικών είναι:

Παραγωγική (από το γενικό, το καθολικό, προς το επιμέρους)

Επαγωγική (από το επιμέρους στο όλον, στη γενίκευση)

Ερμηνευτική (κατανόηση και ερμηνεία των αντικειμένων που ερευνώνται, όπου αυτό είναι δυνατόν)

Ταυτόχρονα με τη μέθοδο διδασκαλίας επιλέγεται και η πορεία διδασκαλίας, που είναι η διαδρομή της διδακτικής εργασίας μέσα από επιμέρους φάσεις. Ποιες θα είναι αυτές καθορίζεται από τον δάσκαλο, ο οποίος φροντίζει να δημιουργήσει κλίμα "λιτότητας", άνεσης, χαράς και αποδοχής. Γενικά φροντίζει να διευκολύνει το παιδί στην προσπάθειά του να έρθει σε άμεση μαθησιακή σχέση με το διδακτικό αγαθό. Ο περιορισμός του ρόλου του διδάσκοντος και η αντίστοιχη αύξηση της ενεργητικής συμμετοχής των μαθητών στη διδακτική και μαθησιακή διαδικασία, πρέπει να αποτελεί τη βασική προϋπόθεση για την εφαρμογή ενεργητικών μεθόδων διδασκαλίας. Αυτό πραγματοποιείται όταν ο δάσκαλος βοηθά τους μαθητές να εργάζονται κατά μικρές ομάδες και να ανακοινώνουν στην τάξη τα αποτελέσματα αυτής της εργασίας. Έτσι συμπορεύονται σωστά δάσκαλος και μαθητές και μαθητεύουν στην αλήθεια.

Σε ό,τι αφορά τις διαθεματικές δραστηριότητες, το μάθημα των Θρησκευτικών παρέχει τη δυνατότητα για πολλαπλές προσεγγίσεις της διδακτέας ύλης με ανάπτυξη ποικίλων δραστηριοτήτων. Οι δραστηριότητες αυτές είναι δυνατόν να πραγματοποιηθούν μέσα ή έξω από το σχολείο και μπορεί να αφορούν σε μία διδακτική ενότητα ή έναν αριθμό διδακτικών εννοιών. Κατά τον σχεδιασμό των δραστηριοτήτων λαμβάνονται υπόψη: το περιεχόμενο της ύλης που διδάσκεται, οι διδακτικοί στόχοι, καθώς και η μέθοδος διδασκαλίας, ώστε η επιλεγόμενη δραστηριότητα να είναι συναφής με την όλη διδακτική διεργασία. Οι δραστηριότητες, έχοντας πάντοτε ως αφετηρία το διδασκόμενο μάθημα, προωθούν τη διαθεματική του προσέγγιση, συνδέοντας έτσι τα Θρησκευτικά με ζητήματα που πραγματεύονται και άλλες επιστήμες ή με γεγονότα και καταστάσεις της καθημερινής ζωής. Ταυτόχρονα μέσα από την προσέγγιση αυτή διαχέονται και εμπεδώνονται με συστηματικότερο τρόπο οι βασικές έννοιες του ΜτΘ.

Ως δραστηριότητες, που σχετίζονται άμεσα με το μάθημα και έχουν και θεματικό και διαθεματικό χαρακτήρα, μπορούν να αναφερθούν:

- Επεξεργασία κειμένων
- Επεξεργασία βιβλικών και πατερικών κειμένων
- Εργασία με έργα τέχνης και μνημεία
- Συζητήσεις σε ομάδες
- Σύνταξη ερωτηματολογίων / πραγματοποίηση ερευνών
- Πραγματοποίηση συνεντεύξεων

- Δραματοποιήσεις / αφηγήσεις / παρουσιάσεις / κατασκευές

- Χρήση εποπτικού υλικού, πρόσβαση στο Διαδίκτυο

- Επισκέψεις σε μνημεία, μουσεία κ.ά.

Στο γλωσσικό επίπεδο, η χρήση και η διευκρίνιση όρων και εννοιών, η ανάλυση της δομής των κειμένων (αγιογραφικών, υμνολογικών, μαρτυριών κ.ά.), βοηθά τους μαθητές να βελτιώσουν και να εμπλουτίσουν τον προφορικό και γραπτό τους λόγο και να συνειδητοποιήσουν τη διαχρονικότητα της ελληνικής γλώσσας. Παράλληλα η γλωσσική επάρκεια των μαθητών αποτελεί βασικό παράγοντα της αξιολόγησης του διδακτικού έργου γενικότερα.

4. Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση, εκτός από τελικό, έχει κυρίως διαμορφωτικό χαρακτήρα, αποσκοπεί δηλαδή στο να ελέγξει και να προαγάγει, μέσα από την ανατροφοδότησή της, την επίτευξη των στόχων της διδασκαλίας. Πρόκειται λοιπόν για μία αξιολόγηση που πραγματοποιείται σε όλη τη διάρκεια του διδακτικού χρόνου και δεν αφορά αποκλειστικά στον έλεγχο του μαθητή, αλλά στον έλεγχο του διδακτικού έργου. Έτσι οι μαθητές χρειάζεται να:

Επεξεργάζονται πηγές και κείμενα

Βρίσκουν οι ίδιοι κατάλληλες πληροφορίες, τις ταξινομούν με κριτήρια, τις επεξεργάζονται, τις διασταυρώνουν και τις παρουσιάζουν με φαντασία και πρωτοτυπία

Χρησιμοποιούν σωστά τους θρησκευτικούς όρους στην πραγμάτευση των θεμάτων

Αναγνωρίζουν και χρησιμοποιούν σωστά τα θεολογικά κριτήρια κατανόησης και ερμηνείας

Συζητούν με επιχειρήματα και κατανοούν τον συνομιλητή τους

Αναγνωρίζουν μέσα στις πολιτιστικές εκδηλώσεις: εμπειρίες, ιδέες, έννοιες, ζητήματα που έχουν επεξεργαστεί και μιλούν γι' αυτά

Συγκρίνουν και συσχετίζουν τα όσα διδάσκονται με εμπειρίες της καθημερινής κοινωνικής και προσωπικής ζωής

Συσχετίζουν τις γνώσεις τους και από άλλα αντικείμενα με τα όσα διδάσκονται στο ΜτΘ

Ελέγχουν με νηφαλιότητα την ορθότητα και την επάρκεια απόψεων

Χρησιμοποιούν κατάλληλα και εύστοχα το διδακτικό υλικό

Κατανοούν, κρίνουν και αξιολογούν με κριτήρια συμπεριφορές

Τροποποιούν τις απόψεις τους και υπερβαίνουν στερεότυπα

Προχωρούν σε προσωπικές συνθέσεις

Αναλαμβάνουν την οργάνωση δραστηριοτήτων και εκδηλώσεων

Συνεργάζονται αποτελεσματικά

Όλα τα παραπάνω ελέγχονται και στην καθημερινή εργασία στην τάξη, αλλά και στις γραπτές δοκιμασίες κάθε τύπου. Όπως είναι φυσικό, χρειάζεται να προβλέπονται και στο Βιβλίο Μαθητή και στο Τετράδιο Εργασιών - ερωτήσεις / θέματα που να δίνουν ευκαιρίες για μια τέτοια αξιολόγηση.

5. Διδακτικό υλικό

Το διδακτικό υλικό που θα χρησιμοποιηθεί κατά τη διδακτική διαδικασία είναι αυτονόητο ότι περιλαμβάνει τα

σχολικά εγχειρίδια, τα οποία παρέχουν ποικίλες δυνατότητες στον διδάσκοντα. Παράλληλα ιδιαίτερης σημασίας κρίνεται και η χρήση των οπτικοακουστικών μέσων με το αντίστοιχο, κατάλληλα επιλεγμένο, υλικό. Τα γεγονότα και οι αλήθειες της χριστιανικής πίστης αισθητοποιούνται με τα μέσα αυτά και γίνεται ουσιαστικότερη η κατανόησή τους από τους μαθητές. Στην εποχή της σύγχρονης ηλεκτρονικής τεχνολογίας ο δάσκαλος των Θρησκευτικών έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσει πλήθος οπτικοακουστικών μέσων και να επωφεληθεί από ποικιλόμορφο υλικό. Τέτοια είναι:

Το ανακλαστικό διασκόπιο

Ο προβολέας διαφανειών

Το μαγνητόφωνο για βυζαντινούς ύμνους και ό,τι άλλο κρίνει πρόσφορο ο διδάσκων

Εικόνες βυζαντινές, για βιωματική προπαρασκευή αλλά και για μελέτη της ορθόδοξης αλήθειας που αυτές εκπράζουν

Δισκοσκόπιο

Μαγνητοσκόπιο

Χάρτες, φωτογραφίες, αποκόμματα από εφημερίδες και περιοδικά κ.λπ.

Απαραίτητο κρίνεται:

Να υπάρχει στο σχολείο μία Καινή Διαθήκη (με πρωτότυπο κείμενο και μετάφραση) για κάθε μαθητή που να μεταφέρεται την ώρα του μαθήματος στην τάξη

Παλαιά και Καινή Διαθήκη για τον εκπαιδευτικό

Βιβλίο του μαθητή

Με γνώμονα τις βασικές προδιαγραφές, κάθε διδακτικό εγχειρίδιο Θρησκευτικών οφείλει:

1) Ως προς το περιεχόμενο

Να είναι συμβατό με το Πρόγραμμα Σπουδών

Να ανταποκρίνεται στα ενδιαφέροντα, τις ανάγκες και την αντιληπτική ικανότητα της ηλικίας των μαθητών στους οποίους απευθύνεται

Να περιλαμβάνει πατερικά κείμενα που προσφέρονται για να επιτευχθεί ο επιδιωκόμενος σκοπός του μαθήματος και οι επιμέρους στόχοι των διδακτικών ενότητων

Να περιλαμβάνει κατάλληλα επιλεγμένο εποπτικό υλικό (εικόνες, φωτογραφίες, σχήματα, πίνακες), ώστε να υποστηρίζεται πολλαπλά η διδασκόμενη ύλη

Να περιλαμβάνει ευρετήριο και λεξιλόγιο όρων

2) Ως προς την οργάνωση της ύλης

Να είναι διαρθρωμένο σε ενότητες, κατά το δυνατόν ίδιας έκτασης, των οποίων η διαδοχή να επιτρέπει τη συνέχεια και τη συνοχή στην παρουσίαση και επεξεργασία των διδασκόμενων εννοιών.

Κάθε ενότητα να περιλαμβάνει:

Κείμενο ή εισαγωγικό μέρος, στο οποίο ο μαθητής κατατοπίζεται για το περιεχόμενό της, πληροφορείται για το πώς συνδέεται με τις υπόλοιπες ενότητες και επίσης για το τι αναμένεται να αποκομίσει από τη μελέτη της, κυρίως μέρος με την ανάπτυξη του θέματος και την επεξεργασία των διαφόρων εννοιών

Παραθέματα, δηλαδή παράπλευρα κείμενα (μη εξεταζόμενα)

Ερωτήσεις σε χαρακτηριστικά πλαίσια, που είναι χρήσιμες για τον μαθητή σχετικά με το διδασκόμενο αντικείμενο

Η έκταση κάθε ενότητας να αντιστοιχεί στο εύρος και τη βαρύτητα του περιεχομένου της.

Η δομή και η έκταση κάθε ενότητας να χωρίζεται σε υποενότητες. Η έκταση κάθε ενότητας (3-4 σελίδων) να αποτελεί αντικείμενο διδασκαλίας μιας διδακτικής ώρας.

3) Ως προς τη διδακτική προσέγγιση

Να επιτρέπει την υιοθέτηση από τον εκπαιδευτικό διαφορετικών μοντέλων μάθησης (εποικοδομητικό, κατευθυνόμενης ανακάλυψης κτλ), ανάλογα με το θέμα και τα δεδομένα της τάξης.

Να είναι ανοικτό σε διαφορετικούς τρόπους αξιοποίησης του παρεχομένου υλικού από τον εκπαιδευτικό, ώστε να μπορεί να το προσαρμόζει στις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες της τάξης του.

Να δίνει τη δυνατότητα συσχετισμού των γνώσεων που παρέχει:

α. Με τις καθημερινές εμπειρίες και ανάγκες του μαθητή

β. Με άλλες γνώσεις από το ίδιο ή διαφορετικά επιστημονικά αντικείμενα

Να αναδεικνύει τις σχέσεις που υπάρχουν ανάμεσα στα Θρησκευτικά και τις άλλες Επιστήμες. Με τον τρόπο αυτό ενισχύεται η δυνατότητα διεπιστημονικής εξέτασης των διαφόρων θεμάτων

Να παρέχει στον εκπαιδευτικό τη δυνατότητα ανατροφοδότησης της διδασκαλίας

Να παρέχει στον μαθητή τη δυνατότητα ανατροφοδότησης της μελέτης του, ώστε να διευκολύνεται να προσδιορίζει τι δεν κατενόησε, να επαληθεύει και να διευρύνει τις γνώσεις του

Να πείθει τον μαθητή για την αναγκαιότητα και τη χρησιμότητα των γνώσεων που παρέχει

Να περιλαμβάνει πολύμορφες δοκιμασίες αξιολόγησης (ανοικτές, κλειστές, σωστού - λάθους, ανάπτυξης, σχολιασμού, γνωστικούς χάρτες κτλ)

Να προτείνει δραστηριότητες που απαιτούν την ενεργό συμμετοχή των μαθητών και τη μεταξύ τους συνεργασία για την πραγματοποίησή τους

Να προτείνει δραστηριότητες που αξιοποιούν ποικίλες πηγές πληροφόρησης (βιβλιογραφία, τοπικά ή εθνικά μέσα ενημέρωσης, περιοδικά, υπηρεσίες, δικτυακούς τόπους) και ευνοούν τη χρήση σύγχρονης τεχνολογίας (H/Y) για την επεξεργασία και την παρουσίασή τους

Οι δραστηριότητες που περιλαμβάνει να ενισχύουν τη φυσική περιέργεια του μαθητή, ενθαρρύνοντας την ανάπτυξη ερευνητικού πνεύματος

4) Ως προς τη γλώσσα

Να είναι σαφής και κατανοητή

Να εμπλουτίζει το λεξιλόγιο και να καλλιεργεί το γλωσσικό αισθητήριο του μαθητή

Να είναι σύγχρονη ως προς το ύφος, αλλά παράλληλα να σέβεται τους γραμματικούς και συντακτικούς κανόνες

Οι όροι να επεξηγούνται ικανοποιητικά και με ακρίβεια, ενώ οι συλλογισμοί και τα επιχειρήματα να δομούνται με λογική συνοχή και συνέπεια

5) Ως προς την τυπογραφική εμφάνιση

Το μέγεθος των τυπογραφικών χαρακτήρων του βιβλίου και το ύψος του διάστιχου να είναι συμβατά με την ηλικία των μαθητών στους οποίους απευθύνεται

Η οικογένεια των χαρακτήρων που χρησιμοποιείται να είναι ευανάγνωστη και η διαβάθμιση του μεγέθους των χαρακτήρων στους υπέρτιτλους, τίτλους και υπότιτλους να είναι ορθολογική. Ενδείκνυται η χρήση πλαγιότιτλων

Η χρήση στοιχείων εντυπωσιασμού (διαφορετικά και έντονα χρώματα, πλάγια, έντονα γράμματα κ.τ.λ.) να γίνεται με φειδώ και με κριτήριο την εξυπηρέτηση των διδακτικών αναγκών

6) Ως προς την εικονογράφηση

Οι εικόνες, φωτογραφίες, διαγράμματα, σκίτσα, χάρτες που συνοδεύουν το κείμενο, θα πρέπει να το υποστηρίζουν αποτελεσματικά ώστε να αυξάνουν το βαθμό κατανόησής του

Οι εικόνες θα πρέπει να είναι τοποθετημένες στη σελίδα με τρόπο που να εξυπηρετεί την κατανόηση του κειμένου το οποίο συνοδεύουν

Οι εικόνες θα πρέπει να συνοδεύονται από κατάλληλες ενδείξεις, ώστε να γίνεται κατανοητό το περιεχόμενό τους

Οι λεζάντες θα πρέπει να είναι, όσο το δυνατό, σύντομες και να επεξηγούν με πληρότητα και ακρίβεια το περιεχόμενο των εικόνων

Βιβλίο του εκπαιδευτικού

Το βιβλίο του εκπαιδευτικού θα πρέπει να περιλαμβάνει:

Προτάσεις για τη διδακτική μεθοδολογία (ενέργειες δασκάλου, μαθητικές δραστηριότητες, προτάσεις για σχέδια εργασίας)

Προτάσεις και οδηγίες για τη χρήση του πρόσθετου διδακτικού υλικού (πατερικά, λογοτεχνικά κείμενα, φωτογραφίες, έργα τέχνης, ψηφιακοί δίσκοι δεδομένης μνήμης (cd-rom) κ. ά.)

Ανάλυση κάθε μαθήματος

Προτεινόμενες δραστηριότητες εκτός από εκείνες που υπάρχουν στο βιβλίο του μαθητή με ιδιαίτερη έμφαση στη διαθεματική προσέγγιση

Πιθανά θέματα για συζήτηση στην τάξη

Προτάσεις για την ανάπτυξη σχεδίων εργασίας, με τα οποία θα επιδιώκεται η ολιστική προσέγγιση κάθε θέματος

Ενδεικτικές απαντήσεις σε ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου

Πρόσθετες ερωτήσεις

Ενδεικτικό(ζητημάτων και προβλημάτων) ετήσιο προγραμματισμό της ύλης

Προτεινόμενη βιβλιογραφία και άλλες πηγές πληροφόρησης (π.χ. δικτυακούς στόχους κτλ)

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ

1. Σκοπός της διδασκαλίας του μαθήματος

Γενικός σκοπός διδασκαλίας της Ιστορίας είναι η ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης και της ιστορικής συνείδησης. Η ανάπτυξη ιστορικής σκέψης αφορά την κατανόηση των ιστορικών γεγονότων μέσα από την εξέταση αιτίων και αποτελεσμάτων, ενώ η καλλιέργεια ιστορικής συνείδησης αφορά την κατανόηση της συμπεριφοράς των ανθρώπων σε συγκεκριμένες καταστάσεις και τη διαμόρφωση αξιών και στάσεων που οδηγούν στην εκδήλωση υπεύθυνης συμπεριφοράς στο παρόν και το μέλλον. Έτσι, με τη διδασκαλία της Ιστορίας ο μαθητής μπορεί να αποκτήσει όχι μόνο την επίγνωση ότι ο σύγχρονος κόσμος αποτελεί συνέχεια του παρελθόντος, αλλά και την αντίληψη ότι ο σύγχρονος ιστορικός ορίζοντας συνδέεται άμεσα με τη ζωή του. Ο σκοπός της ιστορικής σκέψης και της ιστορικής συνείδησης συνδέεται έτσι με το γενικότερο σκοπό της εκπαίδευσης που αναφέρεται στην προετοιμασία υπεύθυνων πολιτών.

2. Άξονες, Γενικοί στόχοι, Θεμελιώδεις έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης

Ι. ΔΗΜΟΤΙΚΟ

Τάξη	Άξονες γνωστικού πε- ριεχομένου	Γενικοί στόχοι (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες)	Ενδεικτικές Θεμελιώδεις έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης
Α-Β	Ο άνθρωπος και ο χρόνος	Να κατανοήσουν την έννοια του χώρου, του χρόνου και της αλλαγής Να αναπτύξουν ενδιαφέρον για το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον Να εκτιμούν και να σέβονται τους αγώνες και την ανθρωπινή δημιουργία του παρελθόντος	Χρόνος, χώρος, παρελθόν, παρόν, μέλλον, αλλαγή, διαδοχή γεγονότων, πολιτισμός.
	Ευκαιριακές ενότητες	Να προσεγγίσουν βιωματικά παραμέτρους της έννοιας πολιτισμός, όπως: παράδοση, ήθη και έθιμα κ.λπ. Να προσεγγίσουν την έννοια της ελευθερίας και της εθνικής ανεξαρτησίας	Χώρος, χρόνος, παράδοση, ήθη, έθιμα, απελευθέρωση, ελευθερία, σκλαβιά, ειρήνη.
Γ	Μυθολογία	Να αναπτύξουν ενδιαφέρον για την ελληνική μυθολογία και τις επιβιώσεις της στη γλώσσα, τη λογοτεχνία, την τέχνη. Να έλθουν σε επαφή με την πολιτιστική τους κληρονομιά	Χώρος, Χρόνος, Μυθολογία, παραμύθι, μύθος, ήρωας, άθλος, εκστρατεία, δωδεκάθεο, φαντασία, πραγματικότητα.
	Προϊστορία και Πρωτοϊστορία	Να κάνουν συσχετίσεις και να προβαίνουν σε απλές γενικεύσεις. Να προβληματιστούν για τη σχέση του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον και τον αγώνα του για την πρόοδο.	Χώρος, χρόνος, πρωτόγονος, τεχνολογία, ανακάλυψη, αλλαγή, εξέλιξη, πρόοδος, θαλασσοκρατία.
Δ	Γεωμετρικά χρόνια Αρχαϊκά χρόνια	Να εκτιμήσουν την αξία της συνεργασίας και των κοινών δεσμών. Να ευαισθητοποιηθούν απέναντι στα δημιουργήματα της εποχής.	Χώρος, χρόνος, μεταβολή, συνεργασία, μετανάστευση, μετακίνηση, ενότητα, οργάνωση, αποίκια, μητρόπολη.
	Κλασικά χρόνια	Να συσχετίσουν γεγονότα της κλασικής εποχής με παρόμοια γεγονότα της σημερινής εποχής και να προβούν σε δυνητικές γενικεύσεις. Να αναγνωρίσουν τις αξίες της δημοκρατίας και της ελευθερίας	Χώρος-χρόνος, αιτία-απορροή, πολίτευμα, σύμμαχος, σύστημα, οργάνωση, ηγεμονία, τέχνη, πολιτισμός.
	Ελληνιστικά και ρωμαϊκά χρόνια	Να κατανοήσουν βασικές ιστορικές έννοιες που συνάγονται από τα σημαντικότερα γεγονότα της εποχής. Να συνειδητοποιήσουν τη σημασία της ανάγκης για ειρήνη και συνύπαρξη των λαών.	Χώρος-χρόνος, σύγκρουση, μεταβολή, εισβολή, επανάσταση, ανεξαρτησία, εμφύλιος πόλεμος, Ρωμαϊοκρατία, συμπολιτεία.
	Θέματα από την αρχαία ιστορία Τοπική ιστορία	Να ενδιαφερθούν για την καθημερινή ζωή των ανθρώπων στα αρχαία χρόνια. Να εκτιμήσουν την πολιτισμική τους κληρονομιά.	Χώρος-χρόνος, μεταβολή, ήθη, έθιμα, μνημεία, παράδοση, κληρονομιά.
Ε	Οι Έλληνες και οι Ρωμαίοι	Να κατανοήσουν τον πολυπολιτισμικό χαρακτήρα της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, και να εκτιμήσουν την παγκόσμια	Χώρος-χρόνος, σύγκρουση, κυριαρχία, υποταγή, οργάνωση.

		προσφορά της. Να σέβονται τις παραδόσεις, τις πεποιθήσεις, τις ιδέες των άλλων.	νωση, ανάπτυξη, ειρήνη, ασφάλεια, αυτοκρατορία, πολιτισμός, πολυπολιτισμική κοινωνία.
	Η αυτοκρατορία αλλάζει πρωτεύουσα και θρησκεία	Να προβληματιστούν για τα σημαντικά για τον ελληνισμό και την παγκόσμια ιστορία γεγονότα της περιόδου. Να σέβονται τις παραδόσεις, τις πεποιθήσεις κτλ. των άλλων και να αποδέχονται το δικαίωμα της ανεξαρτησίας.	Χώρος, χρόνος, μεταβολή, σχεδιασμός, επιλογή, διαίρεση, επιδρομή, σύστημα, ανεξαρτησία, πολιτισμός, εξελληνισμός, εκχριστιανισμός, οργάνωση.
	Το βυζαντινό κράτος μεγαλώνει και αναπτύσσεται	Να κατανοήσουν τον αποφασιστικό ρόλο που διαδραματίζουν οι ηγέτες στην ιστορία. Να εκτιμήσουν τη σημασία της ειρήνης, της ασφάλειας και της συνεργασίας.	Οργάνωση, αλλαγή, σύστημα, νομοθεσία, διοίκηση, στάση, επέκταση, επανάσταση, εκστρατεία, ανάπτυξη, εικονομαχία, εικονολατρία, θέμα.
	Το Βυζαντινό κράτος και οι γειτονικοί λαοί	Να γνωρίσουν τους γειτονικούς λαούς της βυζαντινής αυτοκρατορίας και τις σχέσεις που ανέπτυξε με αυτούς. Να εκτιμήσουν την πολιτική των Βυζαντινών απέναντι στους γειτονικούς λαούς.	Χώρος, χρόνος, ακρίτες, επιδρομές, πολιορκία, άμυνα, συνθηκολόγηση, διπλωματία, εκχριστιανισμός.
	Το Βυζάντιο φτάνει στην ακμή του	Να εμπεδώσουν βασικές ιστορικές έννοιες που έχουν σχέση με τα γεγονότα της εποχής, να προβαίνουν σε συσχετισμούς, αξιολογήσεις και δυναμικές γενικεύσεις. Να εκτιμούν τις αξίες της ανθρώπινης ζωής και της δικαιοσύνης	Χώρος-χρόνος, μεταβολή, αιτία-αποτέλεσμα, νομοθεσία, ακμή, δικαιοσύνη, ισότητα, αλληλεγγύη, πολιτισμός.
	Το Βυζάντιο παρακμάζει	Να ανηλεφθούν και να εκτιμήσουν την προσφορά του Βυζαντίου στον παγκόσμιο πολιτισμό. Να αναγνωρίζουν την ανάγκη της διεθνούς συνεργασίας.	Χώρος, χρόνος, σύγκρουση, παρακμή, συνεργασία, αναρχία, ανταγωνισμός, πολιορκία, άλωση, σταυροφορία, πολιτισμός, παραδόσεις.
	Θέματα από τη βυζαντινή ιστορία Τοπική ιστορία	Να ενδιαφερθούν για την καθημερινή ζωή των ανθρώπων στα βυζαντινά χρόνια. Να σέβονται τον πολιτισμό και τις παραδόσεις όλων των εποχών και όλων των λαών. Να ασχοληθούν με θέματα της ιστορίας του τόπου τους.	Χρόνος, χώρος, μεταβολή, αλληλεπίδραση, ήθη, έθιμα, μνημεία, παράδοση, πολιτισμική κληρονομιά.
ΣΤ	Η Ευρώπη στα νεότερα χρόνια	Να κατανοήσουν βασικές ιστορικές έννοιες, που συνδέονται με τη συγκεκριμένη ιστορική περίοδο. Να εκτιμήσουν την προσφορά της Ευρώπης στον παγκόσμιο πολιτισμό και την αξία της διεθνούς ειρήνης και συνεργασίας.	Πολιτισμός, εξέλιξη, ανάπτυξη, ανακάλυψη, αναγέννηση, μεταρρύθμιση, διαφωτισμός, μεταβολή, επανάσταση.
	Ο ελληνισμός μετά την Άλωση	Να γνωρίσουν τα σημαντικότερα γεγονότα που συνέβησαν στον ελληνικό χώρο από την Άλωση έως την Επανάσταση του '21. Να εκτιμήσουν την αξία της ειρήνης, της ελευθερίας, της συνεργασίας των λαών, της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όλων των ατόμων και να διαμορφώσουν θετική στάση γι' αυτά.	Χώρος-χρόνος, σκλαβιά, τουρκοκρατία, παροικία, αυτοδιοίκηση, εξέγερση, ειρήνη, ελευθερία, ανθρώπινα δικαιώματα, πολιτισμός.
	Η Επανάσταση του 1821	Να γνωρίσουν τα σημαντικότερα γεγονότα (κοινωνικά, στρατιωτικά, οικονομικά, πολιτικά, διπλωματικά, κ.ά.) από τις παραμονές της Επανάστασης του '21, έως τη δολοφονία του Καποδίστρια. Να εκτιμήσουν τους αγώνες για ελευθερία και εθνική ανεξαρτησία	Χώρος, χρόνος, σύγκρουση, επανάσταση, Ιερός Λόχος, Ιερή Συμμαχία, πολιορκία, έξοδος, εθνοσυνέλευση, φιλελληνισμός, συνθήκη, σύνταγμα.
	Η Ελλάδα ανεξάρτητο κράτος	Να προσεγγίσουν την έννοια της εθνικής ολοκλήρωσης. Να εκτιμήσουν τις συνεχείς προσπάθειες για εθνική ανεξαρτησία και κοινωνική δικαιοσύνη.	Χώρος-χρόνος, μεταβολή, σύγκρουση, προσπάθεια, αυτονομία, ανεξαρτησία, ουδέτερη στάση, κίνημα, ανασυγκρότηση, εθνική ολοκλήρωση.
	Η Ελλάδα τον 20 ^ο αιώνα	Να γνωρίσουν τις εξελίξεις και τα σημαντικότερα γεγονότα	Χώρος, χρόνος, αγώνας, πόλεμοι, αλύτρωτος, πα-

		που συνέβησαν στον ελληνικό και τον παγκόσμιο χώρο κατά τον 20 ^ο αιώνα. Να αναπτύξουν θετική στάση για τη διεθνή ειρήνη, σε συνδυασμό με το σεβασμό στο δημοκρατικό πολίτευμα.	γκόσμιος πόλεμος, μεσοπόλεμος, φασισμός, ναζισμός, σοσιαλισμός, κομμουνισμός, Εθνική Αντίσταση, κατοχή, εμφύλιος, δικτατορία, Ευρωπαϊκή Ένωση.
--	--	--	--

II. ΓΥΜΝΑΣΙΟ

Τάξη	Άξονες γνωστικού πεδίου	Γενικοί στόχοι (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες)	Ενδεικτικές Θεμελιώδεις έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης
Α	Η προϊστορία, η εποχή του χαλκού	Να απληφθούν τη διαδικασία εξέλιξης του ανθρώπου και τη μετάβαση από την προϊστορία στην Ιστορία. Να συνειδητοποιήσουν τη σημασία της προστασίας του ανθρωπογενούς και φυσικού περιβάλλοντος. Να συνειδητοποιήσουν τη σημασία των προσπαθειών του ανθρώπου για πρόοδο και καλύτερη ποιότητα ζωής.	Χώρος-χρόνος, αιτιότητα, μεταβολή, εξέλιξη, κοινωνική οργάνωση, ομοιότητα-διαφορά, εποχή του λίθου, εποχή του χαλκού, πολιτισμός.
	Ο ελληνικός κόσμος από το 1100 ως το 479 π.Χ.	Να κατανοήσουν τη σημασία του γεωγραφικού παράγοντα για τις ιστορικές εξελίξεις. Να εκτιμήσουν τους αγώνες για την κατάκτηση της δημοκρατίας στην αρχαία Ελλάδα. Να εκτιμήσουν την αξία της ανθρώπινης ζωής, της προσωπικής και συλλογικής ελευθερίας.	Χώρος-χρόνος, αιτιότητα, κοινωνική σύγκρουση, μεταβολή, μετανάστευση, πολιτικό σύστημα, ομοιότητα-διαφορά, πολιτισμός.
	Οι κλασικοί χρόνοι (479 - 323 π.Χ.)	Να κατανοήσουν τη σημασία των γεγονότων της κλασικής εποχής για την Ελλάδα και ολόκληρο τον κόσμο. Να εκτιμήσουν τη λειτουργία της δημοκρατίας ως στατικού της ελεύθερης πολιτείας.	Χώρος-χρόνος, αιτιότητα, σύγκρουση, πολιτική μεταβολή, ισότητα, δικαιοσύνη, πολιτικό σύστημα, κλασική τέχνη, κλασικός πολιτισμός.
Β	Οι ελληνιστικοί και ρωμαϊκοί χρόνοι	Να εκτιμήσουν την προσφορά των Ελλήνων και των Ρωμαίων στην ανάπτυξη του πολιτισμού. Να αποδέχονται την ανάγκη της διεθνούς συνεργασίας. Να αναπτύξουν θετική στάση απέναντι στην πολυπολιτισμικότητα και την ειρηνική συνύπαρξη των λαών.	Χώρος-χρόνος, αιτιότητα, πολιτική οργάνωση, πολυπολιτισμική κοινωνία, ομοιότητα-διαφορά, άτομο-σύνολο, μεταβολή, πολιτισμός.
	Οι πρώτοι αιώνες του Βυζαντίου (330-717 μ.Χ.)	Να κατανοήσουν τις συνθήκες του σταδιακού εκχριστιανισμού και εξελληνισμού του ανατολικού ρωμαϊκού κράτους. Να εκτιμήσουν το ρόλο της προσωπικότητας στην Ιστορία. Να συνειδητοποιήσουν τις αξίες της ελευθερίας, της ισότητας, της δικαιοσύνης και της ανεξαρτησίας.	Χώρος-χρόνος, ομοιότητα-διαφορά, ετερότητα, αιτιότητα, σύγκρουση, μεταβολή, πολιτισμική παράδοση.
	Η περίοδος της μεγάλης ακμής του Βυζαντίου (717-1025 μ.Χ.)	Να κατανοήσουν το χαρακτήρα των σχέσεων του Βυζαντίου με όλους τους γειτονικούς του λαούς. Να συνειδητοποιήσουν την ανάγκη αποδοχής των διαφορετικών ιδεών, αντιλήψεων, πεποιθήσεων.	Χώρος-χρόνος, αιτιότητα, εσωτερικές συγκρούσεις, ιδεολογικές αντιπαράθεσεις, κοινωνική ανισότητα, άτομο-κοινότητα, πολιτισμική παράδοση.
	Η περίοδος της σταδιακής παρακμής του Βυζαντίου (1025-1453 μ.Χ.)	Να αξιολογήσουν τους εσωτερικούς και εξωτερικούς παράγοντες που οδήγησαν το Βυζάντιο στην παρακμή και την πτώση. Να αναπτύξουν κριτική στάση και ερευνητικό πνεύμα για τους παράγοντες που διαμορφώνουν τα ιστορικά γεγονότα.	Χώρος-χρόνος, αιτιότητα, μεταβολή, ακμή-παρακμή, οικονομική διείσδυση, σύγκρουση, μεταβολή, οικονομικό σύστημα, άτομο-κοινωνία, πολιτισμική παράδοση.
	Η μεσαιωνική Ευρώπη και το Ισλάμ ως τα μέσα του 15 ^{ου} αιώνα	Να κατανοήσουν το χαρακτήρα του πολιτισμού της ισλαμικής Ανατολής και της ευρωπαϊκής Δύσης. Να σέβονται την ετερότητα και να εκτιμούν τη συμβολή όλων των λαών στον πολιτισμό.	Χώρος-χρόνος, αιτιότητα, πολιτισμική εξέλιξη, κοινωνική οργάνωση, κοινωνικό σύστημα, αλληλεπίδραση, παράδοση, τέχνη.
	Η Ευρώπη στους νεότερους χρό-	Να κατανοήσουν τις συνθήκες που οδήγησαν στην οικονομική, κοινωνική, πολιτική και πολιτισμική ανάπτυξη	Χώρος-χρόνος, αιτιότητα, μεταβολή, μεταρρύθμιση, πολιτι-

	νους (15 ^{ος} -18 ^{ος} αι.)	της Ευρώπης στους νεότερους χρόνους. Να αναγνωρίζουν και να εκτιμούν τις ανθρωπιστικές αξίες.	κό σύστημα, αλληλεπίδραση, ανακάλυψη-εφεύρεση, τέχνη, παράδοση, πολιτισμική κληρονομιά.
Γ	Η κρίση του παλαιού καθεστώτος στην Ευρώπη και η Γαλλική Επανάσταση	Να γνωρίσουν τα σημαντικά γεγονότα του 18 ^{ου} αιώνα και να αντιληφθούν τη σημασία τους για το σύγχρονο κόσμο. Να συνειδητοποιήσουν τη σημασία των ατομικών ελευθεριών.	Χώρος-χρόνος, αιτιότητα, σύγκρουση, κοινωνικό σύστημα, πολιτικό σύστημα, πολιτική μεταβολή, άτομο-κοινωνία, επανάσταση, διαφωτισμός.
	Η Ελληνική Επανάσταση και τα εθνικά και φιλελεύθερα κινήματα στην Ευρώπη	Να κατανοήσουν τη σημασία της Ελληνικής Επανάστασης για τη δημιουργία του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους. Να εκτιμήσουν την αξία της ελευθερίας και της εθνικής ανεξαρτησίας.	Χώρος-χρόνος, αιτιότητα, εξάρτηση, σύγκρουση, επανάσταση, πολιτική συγκρότηση, εμφύλια σύγκρουση, έθνος-κράτος.
	Το ελληνικό κράτος κατά το 19 ^ο αιώνα	Να γνωρίσουν τις πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες που επικράτησαν στην Ελλάδα κατά το 19 ^ο αιώνα. Να εκτιμήσουν τους αγώνες, τις επιδιώξεις αλλά και τις αποτυχίες στην προσπάθεια αντιμετώπισης των εθνικών θεμάτων.	Χώρος-χρόνος, αιτιότητα, πολιτικό σύστημα, πολιτική οργάνωση, πολιτική και οικονομική εξάρτηση, αγροτική οικονομία, αστικοποίηση, πολιτική μεταβολή.
	Η Ευρώπη και ο κόσμος κατά το 19 ^ο αιώνα	Να κατανοήσουν τη σημασία της επιστημονικής πρόοδου και της βιομηχανικής επανάστασης στη διαμόρφωση του σύγχρονου κόσμου. Να αποδεχτούν την αναγκαιότητα για διεθνή ειρήνη, ασφάλεια, συνεργασία. Να αναπτύξουν κριτική στάση απέναντι στις επιδιώξεις των ισχυρών κρατών.	Χώρος-χρόνος, αιτιότητα, επικοινωνία, εξάρτηση, κοινωνική μεταβολή, κοινωνικό σύστημα, αποικιοκρατία, σύγκρουση, πολιτισμός.
	Η Ελλάδα και η Ευρώπη από τους βαλκανικούς πολέμους ως το β' παγκόσμιο πόλεμο	Να γνωρίσουν τα σημαντικά γεγονότα των αρχών του 20 ^{ου} αιώνα και τη σημασία τους για την Ελλάδα και την Ευρώπη. Να εκτιμήσουν τη σημασία των αγώνων και θυσιών όλων των λαών. Να αναπτύξουν κριτική στάση απέναντι σε ιδεολογίες με ολοκληρωτικό χαρακτήρα.	Χώρος-χρόνος, αιτιότητα, πολεμική σύρραξη, πολιτική μεταβολή, ολοκληρωτικό καθεστώς, αλληλεπίδραση, επικοινωνία, πολιτισμός.
	Ο μεταπολεμικός κόσμος	Να κατανοήσουν τα πρόσφατα γεγονότα και τις συνθήκες που διαμόρφωσαν το σημερινό κόσμο. Να συνειδητοποιήσουν τις ευκαιρίες αλλά και τους κινδύνους που διατρέχει η σύγχρονη κοινωνία από την επιστημονική και τεχνολογική ανάπτυξη.	Χώρος-χρόνος, αιτιότητα, σύγκρουση, ψυχροπολεμική περίοδος, αλληλεπίδραση, άτομο-κοινωνία, κοινωνική μεταβολή, επιστημονική και τεχνολογική πρόοδος, πολιτισμός.
	Θέματα τοπικής ιστορίας	Να συνειδητοποιήσουν τις επιρροές που ασκεί η ανθρώπινη δραστηριότητα στο περιβάλλον και να εκτιμήσουν την αξία και την ποιότητα του τοπικού φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος. Να αναπτύξουν κριτική στάση και ερευνητική διάθεση για ζητήματα της τοπικής κοινωνίας.	Χώρος-χρόνος, αιτιότητα, πολιτισμική παράδοση, τέχνη, κοινωνική οργάνωση, τοπική κοινωνία, επικοινωνία, άτομο-κοινότητα, περιβάλλον.

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Ι. ΔΗΜΟΤΙΚΟ

1. Ειδικό σκοπό

Στις δύο πρώτες τάξεις του Δημοτικού η Ιστορία είναι ενταγμένη στο διεπιστημονικό διδακτικό αντικείμενο της Μελέτης Περιβάλλοντος.

Στις τέσσερις ανώτερες τάξεις του δημοτικού σχολείου η Ιστορία διδάσκεται ως χωριστό διδακτικό αντικείμενο, και με τη διδασκαλία της επιδιώκεται οι μαθητές:

Να έρθουν σε επαφή με τους σημαντικότερους ελληνικούς μύθους και ειδικότερα με αυτούς που έχουν παγκόσμια απήχηση.

Να κατανοήσουν βασικές ιστορικές έννοιες ευρύτερης και μερικότερης αναφοράς, να τις συσχετίζουν και να καταλήγουν σε δυνητικές γενικεύσεις.

Να γνωρίσουν σημαντικά γεγονότα και εξελίξεις της ελληνικής Ιστορίας από την αρχαιότητα ως σήμερα, καθώς και στοιχεία της Ιστορίας των άλλων πολιτισμών και λαών και να τα συσχετίζουν.

Να βιώσουν την αλλαγή που συντελείται στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων σε διάστημα μακρών χρονικών περιόδων.

Να αναπτύξουν την ικανότητα της κατανόησης του χρόνου και της χρήσης των σχετικών όρων.

Να εξοικειωθούν με την ορολογία της ιστορικής επιστήμης και να αποκτήσουν το αναγκαίο λεξιλόγιο.

Να συνειδητοποιήσουν τη σημασία του γεωγραφικού παράγοντα για τη διαμόρφωση της ιστορικής εξέλιξης ενός τόπου.

Να ενημερωθούν για τις κοινωνικές, πολιτισμικές, θρησκευτικές και εθνικές διαφοροποιήσεις των κοινωνιών τις οποίες μελετούν.

Να κατανοούν και να αποδέχονται τις πολιτισμικές, θρησκευτικές ή άλλες διαφοροποιήσεις ως θεμελιώδεις δικαιώματα των ανθρώπων σε μια δημοκρατική κοινωνία και ως θετικό παράγοντα της εξέλιξής της.

Να αποκτήσουν εθνική συνείδηση, αγάπη για τη χώρα τους και διάθεση ειρηνικής συνύπαρξης, συνεργασίας και αλληλοκατανόησης με τους γειτονικούς λαούς.

Να γνωρίσουν τις ιδέες, τις πεποιθήσεις και τις στάσεις των ανθρώπων στην ιστορική πορεία τους.

Να θέτουν ερωτήσεις και να δίνουν απαντήσεις σχετικές με τη διδασκόμενη ιστορική ύλη.

Να εντοπίζουν, να επιλέγουν και να οργανώνουν απλές ιστορικές πληροφορίες μέσα από μια ποικιλία πηγών, χρησιμοποιώντας την τεχνολογία ή άλλα μέσα για να ανακοινώνουν απλά ιστορικά θέματα.

Να ασκηθούν στο να οργανώνουν και να ανακινούν την ιστορική τους γνώση και άποψη προφορικά ή γραπτά, μέσω διαφόρων τεχνικών του περιγραφικού, αναφορικού λόγου.

Να αξιοποιούν διάφορες ευκαιρίες για την ενασχόλησή τους με την Ιστορία της περιοχής τους και την ένταξή της στον ευρύτερο εθνικό ιστορικό χώρο.

Να σχηματίζουν προσωπική άποψη και να διαμορφώνουν υπεύθυνη στάση για τα κοινωνικά, τα πολιτιστικά, τα εθνικά, τα ευρωπαϊκά και τα παγκόσμια προβλήματα, στο βαθμό που αυτό είναι δυνατό.

2. Στόχοι, Θεματικές ενότητες, Ενδεικτικές δραστηριότητες, Διαθεματικά σχέδια εργασίας

ΤΑΞΗ Γ'

Στόχοι	Θεματικές ενότητες (διαθέσιμος χρόνος)	Ενδεικτικές Δραστηριότητες ¹
Α' Μέρος: Μυθολογία		
Οι μαθητές επιδιώκεται: Να γνωρίσουν το μύθο της Τιτανομαχίας, με τον οποίο οι άνθρωποι προσπάθησαν να ερμηνεύσουν τη δημιουργία του κόσμου. Να γνωρίσουν τους θεούς του Ολύμπου και τις ιδιότητες που τους απέδιδαν οι άνθρωποι. Να γνωρίσουν το μύθο του Προμηθέα και να εκτιμήσουν την «προσφορά» του στον άνθρωπο. Να γνωρίσουν το μύθο της Πύρρας και του Δευκαλίωνα. Να κατανοήσουν σχετικές με τη μυθολογία έννοιες, όπως: Τιτανομαχία, μύθος, κ.ά.	Η Θρησκεία των Ελλήνων Η δημιουργία του κόσμου και η Τιτανομαχία Οι δώδεκα θεοί του Ολύμπου Ο Προμηθέας και η φωτιά Ο μύθος του Επιμηθέα και της Πανδώρας Η Πύρρα και ο Δευκαλίωνας (4 ώρες)	Οι μαθητές: Διηγούνται τους μύθους με δικά τους λόγια, συζητούν με βάση το περιεχόμενό τους και συμπληρώνουν κείμενο με το σχετικό με την ενότητα λεξιλόγιο. Συζητούν για τους τρόπους με τους οποίους οι αρχαίοι Έλληνες εξέφραζαν την πίστη τους στο θείο. Συζητούν για τα πρόσωπα της ενότητας και αξιολογούν τις πράξεις τους. Διαβάζουν κείμενα σχετικά με την προσφορά του Προμηθέα.
Να γνωρίσουν τους μύθους που αναφέρονται στη ζωή και τα σημαντικότερα κατορθώματά του Ηρακλή. Να κατανοήσουν σχετικές με την ενότητα έννοιες, όπως: άθλος, ήρωας κ.ά. Να θαυμάσουν την παλικάριά την καλοσύνη, το ήθος και την ανωτερότητα του Ηρακλή. Να εκτιμήσουν το γεγονός ότι, ενώ έχουν	Οι Άθλοι του Ηρακλή: Ο Ηρακλής και το λιοντάρι της Νεμέας Η Λερναία Ύδρα, ένα τέρας με εννιά κεφάλια Το ελάφι της Άρτεμης και ο κάπρος του Ερύμανθου Ο Ηρακλής καθαρίζει τους στάβλους του Αυγεία	Διηγούνται τους μύθους. Εντοπίζουν στο χάρτη την περιοχή στην οποία αναφέρεται κάθε μύθος. Συζητούν με βάση το περιεχόμενο και τη βοήθεια σχετικού υλικού (π. χ. για τα ζώα που ζούσαν τα παλιά χρόνια στην Ελλάδα: λιοντάρια, ελέφαντες κ.ά.). Παρατηρούν αναπαραστάσεις μύθων σε εικόνες από την αρχαία ελληνική τέχνη.

¹ Οι δραστηριότητες με πλάγια γράμματα προτείνονται ως διαθεματικές και ανταποκρίνονται στις προτεινόμενες διαθεματικές έννοιες της 3^{ης} στήλης του πίνακα του αντίστοιχου ΔΕΠΠΣ.

<p>περάσει τόσοι αιώνες από τότε που δημιουργήθηκε ο μύθος του Ηρακλή, όλοι οι άνθρωποι εξακολουθούν να αναφέρουν το όνομά του και τις πράξεις του.</p> <p>Να χαρούν την ομορφιά των μύθων και να αντιληφθούν σ' ένα βαθμό το συμβολισμό τους.</p>	<p>Οι Συμφαλίδες όρνιθες Η ζώνη της Ιππολύτης Τα βόδια του Γηρυόνη Ο Ηρακλής και ο Κέρβερος του Άδη Τα χρυσά μήλα των Εσπερίδων Ο Άδμητος και η Αλκίση Ο Ηρακλής στον Όλυμπο</p> <p>(7 ώρες)</p>	<p>αγγεία, αγάλματα, τις περιγράφουν και κάνουν τις δικές τους εικαστικές αναπαραστάσεις (Εικαστικά).</p> <p>Συσχετίζουν έννοιες, γεγονότα, καταστάσεις, δημιουργήματα κτλ. με παρεμφερείς έννοιες και γεγονότα άλλων διδακτικών αντικειμένων, άλλων εποχών και άλλων λαών με τη σημερινή πραγματικότητα.</p> <p>Συνθέτουν μικρά κείμενα με δοσμένο λεξιλόγιο, σχετικό με τους μύθους που διδάσκονται (Γλώσσα).</p> <p>Συζητούν για στερεότυπες εκφράσεις που συνδέονται με τους μύθους, όπως: φυλάει σαν Κέρβερος, καθάρισε την κόπρο την Αυγεία, πέρασε τις Συμπληγάδες, η κλίνη του Προκρούστη, Αμαζόνες, Λαβύρινθος, ο μίτος της Αριάδνης κ. ά. (Γλώσσα)</p>
<p>Παρόμοιοι στόχοι με αυτούς που αναπτύχθηκαν για τους άθλους του Ηρακλή επιδιώκονται και στις ενότητες που αναφέρονται στη ζωή και τα κατορθώματα του Θησέα.</p>	<p>Ο Θησέας Τα παιδικά χρόνια και τα πρώτα κατορθώματα του Θησέα Ο Θησέας σκοτώνει το Μινώταυρο Το τέλος του Θησέα</p> <p>(3 ώρες)</p>	<p>Παρόμοιες δραστηριότητες με αυτές που έχουν αναφερθεί στην ενότητα για τον Ηρακλή μπορεί να γίνουν και στην ενότητα για το Θησέα.</p>
<p>Να γνωρίσουν το μύθο της αργοναυτικής εκστρατείας και τα κυριότερα πρόσωπα που έχουν σχέση με αυτόν.</p> <p>Να κατανοήσουν τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν οι Αργοναύτες.</p> <p>Να κατανοήσουν έννοιες σχετικές με την ενότητα, π.χ. εκστρατεία κ.ά.</p> <p>Να κάνουν συσχετισμούς και να εκτιμήσουν τις πράξεις των ηρώων.</p>	<p>Ο μεγάλες εκστρατείες Η αργοναυτική εκστρατεία Ο Φρίξος και η Έλλη Ο Ιάσωνας Η αργοναυτική εκστρατεία Οι Συμπληγάδες πέτρες Ο Ιάσωνας παίρνει το χρυσόμαλλο δέρα Η επιστροφή των Αργοναυτών και ο θάνατος του Ιάσωνα</p> <p>(4 ώρες)</p>	<p>Παρόμοιες δραστηριότητες με αυτές που αναφέρονται πιο πάνω για τα κατορθώματα του Ηρακλή και του Θησέα μπορεί να γίνουν και στις ενότητες για την Αργοναυτική εκστρατεία.</p>
<p>Να γνωρίσουν το μύθο του Τρωικού πολέμου, όπως αυτός διασώθηκε από την επική ποίηση και την υπόλοιπη λογοτεχνική παράδοση.</p> <p>Να θαυμάσουν την πλοκή του μύθου και να προβληματιστούν από τις ενέργειες των πρωταγωνιστών.</p> <p>Να γνωρίσουν, μέσα από τα γεγονότα του Τρωικού πολέμου, ήθη και έθιμα της εποχής και να κάνουν συσχετισμούς με τα έθιμα της σημερινής εποχής.</p> <p>Να νιώσουν την ανάγκη να καταφύγουν και σε άλλες πηγές για περισσότερες λεπτομέρειες σχετικές με το μύθο.</p> <p>Να αντιληφθούν σ' ένα βαθμό ότι πίσω από το μύθο του Τρωικού πολέμου κρύβεται η ιστορική αλήθεια.</p> <p>Να εκτιμήσουν τους ήρωες μέσα από τις πράξεις τους και να μάθουν για το τέλος τους.</p> <p>Να κατανοήσουν τι ήταν ο Δούρειος Ίππος και τι ρόλο διαδραμάτισε.</p> <p>Να γνωρίσουν σημαντικά επεισόδια από</p>	<p>Ο Τρωικός πόλεμος Το μήλο της Έριδας Ο Πάρις αρπάζει την Ωραία Ελένη Η θυσία της Ιφιγένειας στην Αυλίδα Το ταξίδι των Αχαιών στην Τροία Η Χρυσήίδα και η Βρισηίδα Ο θυμός του Αχιλλέα Ο θάνατος του Πάτροκλου Η μονομαχία του Αχιλλέα και του Έκτορα Ο θάνατος του Αχιλλέα Ο Δούρειος Ίππος και η καταστροφή της Τροίας</p> <p>(8 ώρες)</p>	<p>Διηγούνται τα γεγονότα.</p> <p>Χαρακτηρίζουν και αξιολογούν πρόσωπα μέσα από τις πράξεις τους.</p> <p>Συζητούν για τη ζωή και τα έθιμα των ανθρώπων της εποχής, όπως τα περιγράφει ο Όμηρος.</p> <p>Παρατηρούν αναπαραστάσεις των γεγονότων σε εικόνες από την αρχαία ελληνική και τη σύγχρονη τέχνη, τις περιγράφουν και συζητούν για το περιεχόμενό τους.</p> <p>Συζητούν για στερεότυπες εκφράσεις που συνδέονται με τα γεγονότα, όπως: Δούρειος Ίππος, Αχιλλεύς πτέρνα, μήλο της Έριδας, Ασκαί του Αιόλου κτλ. (Γλώσσα).</p> <p>Διαβάζουν και σχολιάζουν σχετικά με τα γεγονότα κείμενα.</p> <p>Συζητούν για την ιστορική αλήθεια του Τρωικού πολέμου.</p>
<p>Να γνωρίσουν σημαντικά επεισόδια από</p>	<p>Οι περιπέτειες του Οδυσσέα</p>	<p>Αποτυπώνουν σε χάρτη την πορεία του</p>

<p>τις περιπτώσεις του Οδυσσέα.</p> <p>Να θαυμάσουν την εξυπνάδα, την επινοητικότητα, την καρτερία, την τόλμη και το θάρρος του Οδυσσέα.</p> <p>Να οικειοποιηθούν το σχετικό λεξιλόγιο.</p> <p>Να εκτιμήσουν την αγάπη του Οδυσσέα προς την πατρίδα του, την Ιθάκη, και την επιμονή του να επιστρέψει κάποτε σ' αυτήν.</p>	<p>Ο Οδυσσέας στη χώρα των Κικλών και των Λωτοφάγων</p> <p>Ο Κύκλωπας Πολύφημος</p> <p>Το νησί του Αίολου και οι Λαιστρυγόνες</p> <p>Η μάγισσα Κίρκη</p> <p>Ο Οδυσσέας πηγαίνει στον Άδη</p> <p>Οι Σειρήνες</p> <p>Η Σκύλλα και η Χάρυβδη</p> <p>Οι αγελάδες του Ήλιου</p> <p>Ο Οδυσσέας και η Καλυψώ</p> <p>Στο νησί των Φαίακων</p> <p>Επιστροφή στην Ιθάκη</p> <p>Ο Οδυσσέας τιμωρεί τους μνηστήρες</p> <p>(5 ώρες)</p>	<p>Οδυσσέα και σημειώνουν τους κυριότερους σταθμούς (Γεωγραφία).</p> <p>Αξιολογούν και χαρακτηρίζουν τον Οδυσσέα μέσα από τις πράξεις του.</p> <p>Διαβάζουν σχετικά με τις περιπτώσεις του Οδυσσέα λογοτεχνικά κείμενα.</p> <p>Συζητούν για την ελληνική φιλοξενία.</p>
Β' Μέρος: Προϊστορία και πρωτοϊστορία		
<p>Να γνωρίσουν αδρομερώς την εξελικτική πορεία του ανθρώπου κατά τους προϊστορικούς χρόνους.</p> <p>Να κατανοήσουν την ανάγκη του ανθρώπου να καταφύγει σε σπηλιές και τις συνέπειες αυτής της επαναστατικής αλλαγής για τη ζωή του.</p> <p>Να ερμηνεύσουν την ύπαρξη εργαλείων και οστών ανθρώπων στα σπήλαια.</p> <p>Να κατανοήσουν τη σημασία ανακάλυψης της φωτιάς για την πρόοδο του ανθρώπου.</p> <p>Να συσχετίσουν τον τρόπο ζωής του πρωτόγονου ανθρώπου με το σημερινό.</p>	<p>Ο άνθρωπος στα προϊστορικά χρόνια</p> <p>Οι πρώτοι κυνηγοί</p> <p>Οι σπηλιές γίνονται τα πρώτα στίπια</p> <p>Ο άνθρωπος ανακαλύπτει τη φωτιά και φτιάχνει τα πρώτα εργαλεία</p> <p>Οι άνθρωποι γίνονται γεωργοί και ζουν σε χωριά</p> <p>(3 ώρες)</p>	<p>Παρατηρούν εικόνες, φαντάζονται και περιγράφουν τη ζωή των ανθρώπων μέσα στις σπηλιές, ή σε προϊστορικούς οικισμούς.</p> <p>Αναπαριστούν εικαστικά τα πρώτα εργαλεία και σκηνές από την καθημερινή ζωή των πρωτόγονων ανθρώπων (κυνήγι, άναμμα φωτιάς κτλ.) (Εικαστικά).</p> <p>Συζητούν:</p> <p>α) για τα πρώτα επαγγέλματα και τα συγκρίνουν με τα σημερινά.</p> <p>β) για το ρόλο που έπαιξε η ανακάλυψη της φωτιάς στη ζωή των ανθρώπων.</p>
<p>Να γνωρίσουν τον τρόπο καθημερινής ζωής των ανθρώπων που ζούσαν στις Κυκλάδες.</p> <p>Να κατανοήσουν τη σημασία της ναυτιλίας και του εμπορίου για τα νησιά των Κυκλάδων.</p> <p>Να κατανοήσουν τη σημασία του γεωγραφικού παράγοντα στην ανάπτυξη του κυκλαδικού πολιτισμού.</p> <p>Να αναγνωρίσουν τα βασικά χαρακτηριστικά της κυκλαδικής τέχνης και να θαυμάσουν αντιπροσωπευτικά της έργα</p>	<p>Η εποχή του Χαλκού στην Ελλάδα</p> <p>Ο Κυκλαδικός Πολιτισμός</p> <p>Η ζωή στις Κυκλάδες</p> <p>Θαλασσινά ταξίδια και εμπόριο</p> <p>Η τέχνη των Κυκλαδίων</p> <p>Ο πολιτισμός των Κυκλάδων καταστρέφεται</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Εντοπίζουν στο χάρτη της Ελλάδας τις περιοχές όπου αναπτύχθηκαν οι πρώτοι πολιτισμοί.</p> <p>Παρατηρούν και περιγράφουν εικόνες, τοιχογραφίες και αρχιτεκτονικά δημιουργήματα της εποχής του χαλκού (Εικαστικά).</p> <p>Διαβάζουν σχετικά κείμενα για την κυκλαδική τέχνη και τους πιθανούς λόγους καταστροφής του κυκλαδικού πολιτισμού.</p> <p>Συζητούν για τη ζωή και τα έθιμα των ανθρώπων της εποχής με τη βοήθεια κειμένων και εικονιστικού υλικού.</p>
<p>Να εκτιμήσουν το Μινωικό πολιτισμό σε σχέση με το γεωγραφικό παράγοντα και να αιτιολογήσουν την ονομασία του.</p> <p>Να γνωρίσουν το μύθο του Δαίδαλου και του Ίκαρου.</p> <p>Να θαυμάσουν την αρχιτεκτονική, τη διακόσμηση των ανακτόρων της Κνωσού και την τεχνική των τοιχογραφιών.</p> <p>Να γνωρίσουν χαρακτηριστικά στοιχεία της ζωής των κατοίκων της Μινωικής Κρήτης.</p> <p>Να γνωρίσουν τα αίτια που οδήγησαν στην καταστροφή του Μινωικού πολιτισμού.</p>	<p>Ο Μινωικός Πολιτισμός</p> <p>Η Μινωική Κρήτη και οι μύθοι της: Ο Μίνωας, ο Δαίδαλος και ο Ίκαρος</p> <p>Η Κνωσός και τα περίφημα ανάκτορά της</p> <p>Η καθημερινή ζωή των Μινωιτών</p> <p>Η Μινωίτες κυριαρχούν στις θάλασσες και γίνονται σπουδαίοι έμποροι</p> <p>Η τέχνη και η γραφή στη Μινωική Κρήτη</p> <p>Η καταστροφή του Μινωικού</p>	<p>Εντοπίζουν στο χάρτη πόλεις αυτής της περιόδου, και ιδιαίτερα αυτές στις οποίες χτίστηκαν μεγάλα ανάκτορα (Κνωσός, Φαιστός) και διαβάζουν μύθους που συνδέονται με τη Μινωική Κρήτη (π.χ. Ευρώπη, Τάλως κτλ.) (Γεωγραφία, Γλώσσα).</p> <p>Παρατηρούν και περιγράφουν αναπαραστάσεις της καθημερινής ζωής (ενδυμασία, γιορτές, εκδηλώσεις κτλ.).</p> <p>Συζητούν για τη σημασία διάσωσης και διατήρησης των μνημείων.</p> <p>Συμπληρώνουν λεξιλογικές ασκήσεις, ακροστιχίδες, αντιστοιχίσεις κτλ. (Γλώσσα).</p>

	πολιτισμού (5 ώρες)	
<p>Να γνωρίσουν τις Μυκήνες και την έκταση του Μυκηναϊκού κόσμου.</p> <p>Να θαυμάσουν την αρχιτεκτονική των Μυκηναίων, και ειδικότερα την κατασκευή των κυκλώπειων τειχών.</p> <p>Να γνωρίσουν χαρακτηριστικά στοιχεία από τη ζωή των Μυκηναίων.</p> <p>Να γνωρίσουν τη θέση της γυναίκας στη μυκηναϊκή εποχή.</p> <p>Να γνωρίσουν τη θρησκεία των Αχαιών, τα λατρευτικά τους έθιμα και τους τόπους λατρείας.</p> <p>Να γνωρίσουν ότι οι Αχαιοί από την πρωτοϊστορική ακόμα εποχή εγκαταστάθηκαν στην Κύπρο, κι έτσι η νήσος αποτέλεσε αναπόσπαστο τμήμα του ελληνικού πολιτιστικού χώρου και γνώρισε ένα λαμπρό πολιτισμό.</p>	<p>Ο Μυκηναϊκός πολιτισμός</p> <p>Οι μυκηναϊκές πόλεις και τα κυκλώπεια τείχη τους</p> <p>Οι «πολύχρυσες» Μυκήνες</p> <p>Η καθημερινή ζωή των Μυκηναίων</p> <p>Η μυκηναϊκή τέχνη (αρχιτεκτονική, ζωγραφική, κεραμική, μεταλλοτεχνία)</p> <p>Η γραφή και η θρησκεία των Μυκηναίων</p> <p>Η Κύπρος στα μυκηναϊκά χρόνια</p> <p>(5 ώρες)</p>	<p>Παρατηρούν και περιγράφουν εικόνες ενδεικτικές των τριών πολιτισμών.</p> <p>Συσχετίζουν τους τρόπους λατρείας των Μυκηναίων με τους αντίστοιχους των Μινωιτών.</p> <p>Συγκρίνουν δημιουργήματα των τριών πολιτισμών.</p> <p>Συμπληρώνουν σε χάρτη τα κυριότερα κέντρα της Κύπρου κατά τη Μυκηναϊκή εποχή (Γεωγραφία).</p> <p>Παρατηρούν δείγματα μινωικής και μυκηναϊκής γραφής και τα περιγράφουν.</p> <p>Συζητούν για τη θέση της γυναίκας στη μυκηναϊκή εποχή και τη συγκρίνουν με τη σημερινή και με άλλες εποχές.</p> <p>Συσχετίζουν τον πολιτισμό της Κύπρου με εκείνον της Μινωικής Κρήτης και των Μυκηναίων, διαπιστώνουν ομοιότητες και προβαίνουν σε σχετικές γενικεύσεις.</p>
Επαναληπτικά μαθήματα		
<p>Να συστηματοποιήσουν τις γνώσεις που απέκτησαν στις επιμέρους ενότητες.</p> <p>Να συμπληρώσουν τυχόν ελλείψεις και κενά που υπάρχουν.</p> <p>Να ανασυνθέσουν δημιουργικά τα στοιχεία των επιμέρους μαθημάτων.</p> <p>Να αξιοποιήσουν το ιστορικό λεξιλόγιο που απέκτησαν.</p> <p>Να κρίνουν, να αξιολογήσουν και να συνδέσουν ενέργειες και πρόσωπα.</p> <p>Να ανατρέχουν στα αντίστοιχα μαθήματα, για να αιτιολογούν τις απόψεις τους.</p>	<p>Τα επαναληπτικά μαθήματα, που αναπτύσσονται με μορφή ασκήσεων και δραστηριοτήτων στα Τετράδια Εργασιών, ανακεφαλαιώνουν ευρύτερες διδακτικές ενότητες.</p> <p>(5 ώρες)</p>	<p>Διηγούνται με λίγα λόγια τα σπουδαιότερα γεγονότα.</p> <p>Συμπληρώνουν χάρτες, ακροστιχίδες, σταυρόλεξα, αντιστοιχίσεις, σωστό-λάθος, ανακεφαλαιωτικά κείμενα, λεξιλογικές ασκήσεις, πίνακες διπλής εισόδου κτλ. (Γεωγραφία, Γλώσσα).</p>

Σύνολο διδακτικών εννοιών: 51

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας²

Θέμα: Η κατοικία άλλοτε και τώρα. Ανάλυση ατομικών ή ομαδικών εργασιών με δραστηριότητες όπως: Συλλογή υλικού και κατάταξή του. Παραγωγή γραπτού ή προφορικού λόγου σχετικά με τις κατοικίες των ανθρώπων άλλοτε και τώρα. Εικαστικές απεικονίσεις, κατασκευές, επιλογή κειμένων και εικόνων. **Θεματιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Ομοιότητα-Διαφορά, Εξέλιξη, Μεταβολή, Πολιτισμός. **Προεκτάσεις:** στην Αισθητική Αγωγή, Τεχνολογία, Γλώσσα.

Θέμα: Οι δώδεκα θεοί του Ολύμπου. Οργάνωση ατομικών ή ομαδικών εργασιών με δραστηριότητες όπως: Καταγραφή των συμβόλων των θεών και απεικόνισή τους. Καταγραφή σημερινών ονομάτων και συσχέτιση με ονόματα των δώδεκα θεών του Ολύμπου. Σύνθεση φανταστικής διήγησης, δραματοποίηση, εικαστικές απεικονίσεις, κατασκευές. **Θεματιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Ομοιότητα-Διαφορά, Μεταβολή, Πολιτισμός. **Προεκτάσεις:** στην Αισθητική Αγωγή, Γλώσσα, Γεωγραφία, Θρησκευτικά.

² Τα διαθεματικά αυτά σχέδια εργασίας μπορούν να συμπληρώσουν εναλλακτικά τις αναφερόμενες στο ΑΠΣ «ενδεικτικές διαθεματικές δραστηριότητες», για τις οποίες διατίθεται περίπου το 10% του διδακτικού χρόνου και ανταποκρίνονται σε όσα προτείνονται στην τρίτη στήλη του πίνακα του ΔΕΠΠΣ Ιστορίας.

ΤΑΞΗ Δ'

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες (διαθέσιμος χρόνος)	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
Γεωμετρικά χρόνια		
<p>Να γνωρίσουν τα βασικά στοιχεία της καθόδου και εγκατάστασης των Δωριέων.</p> <p>Να κατανοήσουν τις συνθήκες και τους λόγους που έκαναν τους Δωριείς και άλλα ελληνικά φύλα να μετακινηθούν.</p> <p>Να κατανοήσουν τις σχετικές με την ενότητα ιστορικές έννοιες: κάθοδος, μετακίνηση, μετανάστευση, άποικος, αποικία, αποικισμός, μητρόπολη κ.ά.</p> <p>Να κατανοήσουν ότι η κάθοδος των Δωριέων σχετίζεται με τις μετακινήσεις των ελλήνων κατά την ίδια εποχή.</p> <p>Να εντοπίσουν τα χαρακτηριστικά του α' αποικισμού και να τον συγκρίνουν με την κατάκτηση και τη μετανάστευση.</p> <p>Να αντιληφθούν και να αιτιολογήσουν τη διαχρονικότητα των έργων του Ομήρου και του Ησίοδου.</p>	<p>Η «κάθοδος» των Δωριέων</p> <p>Οι Έλληνες δημιουργούν αποικίες</p> <p>Η θρησκεία των αρχαίων Ελλήνων</p> <p>Η τέχνη και η γραφή</p> <p>Τα έπη του Ομήρου</p> <p>(4 ώρες)</p>	<p>Συμπληρώνουν σε χάρτη ονομασίες περιοχών από τις οποίες πέρασαν οι Δωριείς.</p> <p>Συζητούν για τα αίτια και τις συνέπειες του αποικισμού και κάνουν συσχετισμούς με σημερινές μετακινήσεις, μεταναστεύσεις λαών.</p> <p>Συζητούν για τις συνέπειες που είχε η κάθοδος των Δωριέων στις ασχολίες και στον τρόπο ζωής των Ελλήνων, τη μετανάστευσή τους στα εύφορα παράλια της Μ. Ασίας, καθώς και το ρόλο των κοινών ιερών και εορτών στη διατήρηση της φυλετικής ενότητας των Ελλήνων.</p> <p>Παρατηρούν εικόνες που αναπαριστούν αγγεία εκείνης της εποχής και αιτιολογούν την ονομασία της περιόδου μέσα από την τέχνη.</p> <p>Συμπληρώνουν σε χάρτη τα ονόματα των πόλεων που διεκδικούν την καταγωγή του Ομήρου και συζητούν για τα έργα του Ομήρου και του Ησίοδου (Γεωγραφία, Γλώσσα).</p>
Αρχαϊκά Χρόνια		
<p>Να γνωρίσουν πότε και γιατί έγινε ο δεύτερος ελληνικός αποικισμός.</p> <p>Να κατανοήσουν τη σχέση που υπήρχε ανάμεσα στη μητρόπολη και στις αποικίες.</p> <p>Να συγκρίνουν τα δύο είδη αποικισμών, να προβαίνουν σε γενικεύσεις σχετικά με τα χαρακτηριστικά του αποικισμού και να τον συσχετίσουν με τη μετανάστευση.</p> <p>Να εκτιμήσουν τις αλλαγές που επέφερε στη ζωή των Ελλήνων ο δεύτερος αποικισμός.</p> <p>Να διαπιστώσουν ότι στους τόπους όπου εγκαταστάθηκαν οι άποικοι διατήρησαν τη φυλετική τους ενότητα.</p> <p>Να γνωρίσουν και να κατανοήσουν τον τρόπο οργάνωσης των αποικιών.</p> <p>Να κατανοήσουν τις έννοιες της ενότητας: μαντεία, αμφικτιονίες, πανελλήνιοι αγώνες, μητρόπολη, οικιστής, χρησμός, ιερόν πυρ.</p> <p>Να διακρίνουν τα κύρια στοιχεία της αρχαϊκής τέχνης, μέσα από τους αρχιτεκτονικούς ρυθμούς και τα έργα της πλαστικής, και να τη συγκρίνουν με την τέχνη προηγούμενων εποχών.</p> <p>Να γνωρίσουν και να εκτιμήσουν την ανάπτυξη των γραμμάτων στην αρχαϊκή εποχή.</p>	<p>Ο δεύτερος αποικισμός των Ελλήνων</p> <p>Τα πολιτεύματα στην αρχαϊκή Ελλάδα</p> <p>Οι δεσμοί που ένωναν τους Έλληνες (κοινά ιερά, μαντεία, αμφικτιονίες, πανελλήνιοι αθλητικοί αγώνες)</p> <p>Η αρχαϊκή τέχνη</p> <p>Η ποίηση και η φιλοσοφία στα αρχαϊκά χρόνια</p> <p>(5 ώρες)</p>	<p>Παρατηρούν και εντοπίζουν στο χάρτη τα μέρη όπου ιδρύθηκαν νέες αποικίες και συζητούν για τα αίτια και τις συνέπειες της μετανάστευσης διαχρονικά (Γεωγραφία).</p> <p>Λεξιλογικές ασκήσεις και ασκήσεις αντιστοίχισης με έννοιες σχετικές με την ενότητα, όπως: βασιλεία, ολιγαρχία, τυραννία, δημοκρατία, τύραννος, άριστος, ευγενής κτλ. (Γλώσσα).</p> <p>Συγκρίνουν τους σύγχρονους Ολυμπιακούς Αγώνες με εκείνους της αρχαιότητας και επισημαίνουν ομοιότητες και διαφορές.</p> <p>Παρατηρούν κίονες ιωνικού και δωρικού ρυθμού και επισημαίνουν τις διαφορές τους.</p> <p>Περιγράφουν τα χαρακτηριστικά της τέχνης της αρχαϊκής εποχής και τα συγκρίνουν με εκείνα της προηγούμενης περιόδου.</p>
<p>Να γνωρίσουν τη δημιουργία και την ανάπτυξη του σπαρτιατικού κράτους, καθώς και στοιχεία από την οικονομική, κοινωνική και πολιτική του οργάνωση.</p> <p>Να κατανοήσουν ιστορικές έννοιες σχετικές με την ενότητα, όπως: εἰλωτες, περί-</p>	<p>Η Σπάρτη</p> <p>Το πολίτευμα και η κοινωνία της Σπάρτης</p> <p>Η καθημερινή ζωή στην αρχαία Σπάρτη</p>	<p>Παρατηρούν και περιγράφουν εικόνες από τις εκδηλώσεις της Σπαρτιατικής κοινωνίας.</p> <p>Φαντάζονται και διηγούνται ιστορίες από την καθημερινή ζωή των Σπαρτιατών.</p> <p>Από μελέτη σχετικών κειμένων καταγρά-</p>

<p>ΟΙΚΟΙ Κ. Α.</p> <p>Να κατανοήσουν τους λόγους που συνετέλεσαν στη διαμόρφωση του σπαρτιατικού πολιτεύματος.</p> <p>Να γνωρίσουν στοιχεία από τη σπαρτιατική αγωγή και τον τρόπο διαβίωσης των Σπαρτιατών.</p>	<p>(2 ώρες)</p>	<p>φουν στοιχεία από τη σπαρτιατική ζωή και προβαίνουν σε συγκρίσεις με τη σημερινή.</p> <p>Συμπληρώνουν λεξιλογικές ασκήσεις και ασκήσεις αντιστοίχισης με έννοιες σχετικές με την ενότητα, όπως: Σπαρτιάτες, Είλωτες, Έφοροι, Περίοικοι, Δουλεύει σαν είλωτας (Γλώσσα).</p>
<p>Να γνωρίσουν βασικά στοιχεία για το χώρο, τον πληθυσμό και τη συγκρότηση του αθηναϊκού κράτους.</p> <p>Να κατανοήσουν ιστορικές έννοιες σχετικές με την ενότητα, π.χ. εκκλησία του δήμου, σειςάχθεια, αναδασμός, δημοκρατία κ.ά.</p> <p>Να συγκρίνουν το πολίτευμα της Αθήνας με το πολίτευμα της Σπάρτης, να κάνουν συσχετισμούς με το σημερινό και να καταλήγουν σε δυνητικές γενικεύσεις.</p> <p>Να γνωρίσουν τους αγώνες του αθηναϊκού λαού για τη θεμελίωση της δημοκρατίας στο κράτος τους.</p> <p>Να συγκρίνουν τον τρόπο ζωής των γυναικών Αθήνας-Σπάρτης.</p> <p>Να διαπιστώσουν τις αλλαγές (πολιτικές, κοινωνικές, οικονομικές) που επέφεραν στο πολίτευμα της Αθήνας οι νόμοι του Σόλωνα.</p> <p>Να κατανοήσουν με ποιο τρόπο οι νόμοι του Κλεισθένη θεμελίωσαν τη δημοκρατία και την προστατέψαν.</p>	<p>Η Αθήνα</p> <p>Βασιλιάδες, ευγενείς και λαός στην αρχαία Αθήνα</p> <p>Ο Σόλωνας νομοθετεί</p> <p>Ο Πεισίστρατος γίνεται τύραννος</p> <p>Ο Κλεισθένης βάζει τα θεμέλια της δημοκρατίας</p> <p>(3 ώρες)</p>	<p>Συζητούν για τα πολιτεύματα, κάνουν συσχετισμούς και διατυπώνουν τις απόψεις τους (Κοινωνική και πολιτική αγωγή, Γλώσσα).</p> <p>Με τη βοήθεια διαγράμματος που δείχνει τη δομή του πολιτεύματος της Αθήνας, όπως διαμορφώθηκε από τον Κλεισθένη, οδηγούνται σε συμπεράσματα και κάνουν συγκρίσεις με προηγούμενα πολιτεύματα.</p> <p>Διαβάζουν κείμενα σχετικά με την ενότητα.</p> <p>Συμπληρώνουν λεξιλογικές ασκήσεις και ανακεφαλαιωτικά κείμενα με λέξεις και στερεότυπες εκφράσεις από τις ενότητες, όπως: δρακόντεια μέτρα, εκκλησία του δήμου, γαιοκτήμονες, Άρειος Πάγος, ευγενείς, σειςάχθεια, βουλή των τετρακοσίων, αναδασμός, τύραννος, δημοκρατία, οστρακισμός (Γλώσσα).</p>
Κλασικά Χρόνια		
<p>Να γνωρίσουν βασικά στοιχεία για τη δημιουργία, την επέκταση και το χαρακτήρα του κράτους των Περσών ως το τέλος του 6^{ου} αιώνα, καθώς και τις συνθήκες που επικρατούσαν στις ελληνικές πόλεις της Μ. Ασίας.</p> <p>Να κατανοήσουν βασικές ιστορικές έννοιες σχετικές με την ενότητα, όπως: σατράπης, λεηλασία, απολυταρχικό πολίτευμα, επανάσταση, ανεξαρτησία, ανάπτυξη, αίτια, συνέπειες, αμυντικός, επιθετικός πόλεμος.</p> <p>Να κατανοήσουν τα αίτια των περσικών πολέμων.</p> <p>Να γνωρίσουν την Ιωνική επανάσταση και την εκστρατεία του Μαρδόνιου.</p> <p>Να γνωρίσουν το χρόνο, τον τρόπο διεξαγωγής και την έκβαση των εξής: Η μάχη του Μαραθώνα, των Θερμοπυλών, των Πλαταιών, η ναυμαχία του Αρτεμισίου, η ναυμαχία της Σαλαμίνας και της Μυκάλης.</p> <p>Να κατανοήσουν το ρόλο που διαδραματίζουν οι ηγέτες.</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν τη σημασία του πατριωτισμού ως παράγοντα νίκης.</p> <p>Να εκτιμήσουν το μέγεθος της θυσίας του Λεωνίδα και των συντρόφων του και να νιώσουν θαυμασμό γι' αυτούς.</p>	<p>Οι Περσικοί πόλεμοι</p> <p>Οι Πέρσες φιλοδοξούν να κυριαρχήσουν στην Ελλάδα</p> <p>Η επανάσταση των Ελλήνων της Ιωνίας δίνει την αφορμή</p> <p>Η πρώτη και η δεύτερη εκστρατεία των Περσών</p> <p>Η νικηφόρα μάχη στο Μαραθώνα</p> <p>Η εκστρατεία του Ξέρξη και η μάχη στις Θερμοπύλες</p> <p>Στη Σαλαμίνα ο ελληνικός στόλος κατατροπώνει τους Πέρσες</p> <p>Η μάχη των Πλαταιών και η ναυμαχία στη Μυκάλη</p> <p>(5 ώρες)</p>	<p>Παρατηρούν και περιγράφουν σχεδιαγράμματα για τις μάχες και τις ναυμαχίες, καθώς και εικόνες που αναπαριστούν οπλίτες, και περιγράφουν τις στολές τους.</p> <p>Συζητούν:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Για τις αιτίες που αναγκάζουν τους λαούς να επαναστατούν. -Για τη σημασία που είχαν οι νίκες των Ελλήνων στο Μαραθώνα, τη Σαλαμίνα κτλ. -Για το αγώνισμα του Μαραθώνιου δρόμου. -Για το σχέδιο του Θεμιστοκλή, το συσχετίζουν με το σχέδιο του Μιλτιάδη και διατυπώνουν τις απόψεις τους (γενικεύσεις). -Για λέξεις και φράσεις που σχετίζονται με τις ιστορικές έννοιες της ενότητας και διαπιστώνουν ότι αυτές τις χρησιμοποιούμε και σήμερα, όπως: σατράπης, σατραπεία, ακμή, λεηλασίες, απολυταρχικό πολίτευμα, ζει σαν Κροίσος, μολών λαβέ, είδα έναν εφιάλη, ω ξενι αγγέλλειν κ.ά. (Γλώσσα). -Για τη σημασία της υπεράσπισης της πατρίδας. <p>Υποδύονται ρόλους σχετικούς με τη δράση ιστορικών προσώπων.</p> <p>Αναπαριστούν, εικαστικά, πολεμικά</p>

		πλοία, ναυμαχίες κ.ά. και διαβάζουν σχετικά ιστορικά ή λογοτεχνικά κείμενα (Εικαστικά, Γλώσσα).
<p>Να κατανοήσουν τους λόγους συγκρότησης της Α' Αθηναϊκής συμμαχίας και της εξέλιξής της σε ηγεμονία.</p> <p>Να κατανοήσουν βασικές ιστορικές έννοιες που σχετίζονται με την ενότητα, όπως: ηγεμονία, συμμαχία, χρυσός αιώνας, μέτοικοι, δούλοι κ. ά.</p> <p>Να κατανοήσουν τους λόγους που οδήγησαν στη διαμάχη Αθήνας-Σπάρτης.</p> <p>Να γνωρίσουν και να εκτιμήσουν τις κοινωνικές και πολιτικές μεταρρυθμίσεις που πραγματοποιήθηκαν στην Αθήνα αυτή την εποχή.</p> <p>Να συσχετίσουν τους παράγοντες που οδήγησαν την Αθήνα στη μεγάλη της ακμή.</p> <p>Να πληροφορηθούν στοιχεία από τον τρόπο ζωής των κατοίκων της Αθήνας σ' αυτή την περίοδο και να γνωρίσουν τη θέση της γυναίκας στην κλασική εποχή.</p> <p>Να συγκρίνουν την καθημερινή ζωή της κλασικής Αθήνας, με εκείνη της Αρχαίας Σπάρτης και με τη σημερινή.</p> <p>Να γνωρίσουν αντιπροσωπευτικά δείγματα της αρχιτεκτονικής, της πλαστικής και της αγγειοπλαστικής της κλασικής εποχής και να σχηματίσουν μια πρώτη αντίληψη της έννοιας του "κλασικού".</p> <p>Να γνωρίσουν τους σπουδαιότερους φιλοσόφους, ιστορικούς και δραματικούς ποιητές της κλασικής εποχής.</p>	<p>Ο «χρυσός» αιώνας (5^{ος} αιώνας π.Χ.)</p> <p>Η Αθήνα γίνεται η πιο ισχυρή ελληνική πόλη</p> <p>Το πολίτευμα και η κοινωνία της Αθήνας στα χρόνια του Περικλή</p> <p>Η καθημερινή ζωή στην κλασική Αθήνα</p> <p>Τα καλλιτεχνικά αριστουργήματα του «χρυσού» αιώνα</p> <p>Η Αθήνα γίνεται «Σχολείο της Ελλάδας»</p> <p>(5 ώρες)</p>	<p>Συζητούν για την αξία της συνεργασίας και τη δημιουργία συμμαχιών.</p> <p>Σημειώνουν στο χάρτη τις πόλεις που αποτέλεσαν την Α' Αθηναϊκή συμμαχία.</p> <p>Συζητούν για τα στοιχεία που αποδεικνύουν την ακμή της Αθήνας κατά την εποχή αυτή.</p> <p>Παρατηρούν εικόνες και αναπαριστούν κάποιες εκδηλώσεις από την καθημερινή ζωή των Αθηναίων και τις συγκρίνουν με τις σημερινές.</p> <p>Ετοιμάζουν σχέδιο εργασίας (project) με θέμα: Η Ακρόπολη.</p> <p>Παρατηρούν εικόνες που αναπαριστούν αγάλματα της κλασικής περιόδου και τα συγκρίνουν με αρχαίους κούρους.</p> <p>Δικαιολογούν το χαρακτηρισμό της εποχής: χρυσός αιώνας.</p> <p>Διαβάζουν μικρά αντιπροσωπευτικά κείμενα ποιητών και ιστορικών της εποχής και κάνουν εικαστικές αναπαραστάσεις, π.χ. αρχαίο θέατρο (Εικαστικά, Γλώσσα).</p> <p>Συζητούν τους λόγους για τους οποίους τα έργα αυτής της περιόδου συγκεντρώνουν τον παγκόσμιο θαυμασμό και εκτιμούν το γεγονός ότι και σήμερα εξακολουθούν να παίζονται και να συγκινούν.</p> <p>Συγκρίνουν έργα αυτής της περιόδου με αντίστοιχα προηγούμενων και μεταγενέστερων εποχών.</p>
<p>Να γνωρίσουν τις αιτίες που προκάλεσαν τον πελοποννησιακό πόλεμο.</p> <p>Να γνωρίσουν τα σημαντικότερα γεγονότα από το τέλος του Πελοποννησιακού πολέμου ως την "Ανταλκίδειο ειρήνη".</p> <p>Να κατανοήσουν την έννοια «εμφύλιος πόλεμος».</p> <p>Να προβληματιστούν πάνω σε πιθανά αποτελέσματα εμφύλιων πολέμων.</p> <p>Να γνωρίσουν τα σημαντικότερα γεγονότα του πολέμου και να κατανοήσουν τους λόγους της μεγάλης του διάρκειας.</p>	<p>Ο Πελοποννησιακός πόλεμος (431-404 π.Χ.)</p> <p>Αιτίες και αφορμές του πολέμου</p> <p>Οι κυριότερες φάσεις του πολέμου</p> <p>Η Σπάρτη επικρατεί και κυριαρχεί στην Ελλάδα</p> <p>(3 ώρες)</p>	<p>Εντοπίζουν στο χάρτη τις περιοχές που ανήκαν στην Αθηναϊκή και τη Σπαρτιατική συμμαχία.</p> <p>Συζητούν:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Για τις αιτίες και την αφορμή του πολέμου. -Για τις συνέπειες της σύγκρουσης Αθηναίων και Πελοποννησίων. -Για την ανάμειξη των Περσών στις ελληνικές υποθέσεις και εκτιμούν τις συνέπειες αυτής της ανάμειξης, όπως ιδιαίτερα εμφανίζονται στην "Ανταλκίδειο ειρήνη". <p>Αξιολογούν τις αποφάσεις των Σπαρτιατών για την ηττημένη Αθήνα.</p> <p>Συμπληρώνουν ανακεφαλαιωτικό κείμενο με σχετικό από την ενότητα λεξιλόγιο.</p>
<p>Να γνωρίσουν τα σημαντικότερα γεγονότα από την ανάπτυξη της Θήβας ως το τέλος της ηγεμονίας της.</p> <p>Να κατανοήσουν τα χαρακτηριστικά της Θηβαϊκής ηγεμονίας και να διακρίνουν ομοιότητες και διαφορές σε σχέση με την αθηναϊκή και τη σπαρτιατική.</p> <p>Να κατανοήσουν βασικές ιστορικές έννοιες που σχετίζονται με την ενότητα.</p>	<p>Η ηγεμονία της Θήβας</p> <p>Οι Θηβαίοι αντιμέτωποι με Σπαρτιάτες και Αθηναίους</p> <p>Πελοπίδας και Επαμεινώνδας</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Σχεδιάζουν χάρτη με την έκταση της Θηβαϊκής ηγεμονίας.</p> <p>Πληροφορούνται ότι ο όρος "ιερός λόχος" δόθηκε σε στρατιωτικά σώματα το 1821, καθώς και το 1940, και συζητούν σχετικά.</p> <p>Συζητούν για το εργαστήρι της Τανάγρας (Ταναγραίες).</p> <p>Αξιολογούν τη δράση των ηγετών της</p>

<p>όπως: ηγεμονία, ιερός λόχος, κ. ά.</p> <p>Να γνωρίσουν την άνθηση της τέχνης στη Θήβα.</p>		<p>Θήβας Επαμεινώνδα και Πελοπίδα, και διαβάζουν σχετικά κείμενα.</p>
<p>Να γνωρίσουν την ανάπτυξη του μακεδονικού κράτους, τους δεσμούς του με τα άλλα ελληνικά κράτη και τις προσπάθειές του για την ένωση των Ελλήνων εναντίον των Περσών.</p> <p>Να εκτιμήσουν τις ενέργειες του Μ. Αλεξάνδρου για την προετοιμασία της εκστρατείας του.</p> <p>Να γνωρίσουν τα σημαντικότερα πολεμικά γεγονότα και την πορεία της εκστρατείας του Μ. Αλεξάνδρου.</p> <p>Να γνωρίσουν και να εκτιμήσουν τους λόγους στους οποίους οφείλονται οι νίκες των Ελλήνων.</p> <p>Να γνωρίσουν το οργανωτικό έργο του Μεγάλου Αλεξάνδρου, τα σχέδιά του, το τέλος του, καθώς και το τέλος της εκστρατείας.</p> <p>Να επισημάνουν τα αποτελέσματα της μεγάλης εκστρατείας και να εκτιμήσουν τη σημασία τους για τον ελληνισμό και την ανθρωπότητα γενικότερα.</p>	<p><i>Η Μακεδονία</i></p> <p>Μια νέα ελληνική δύναμη, η Μακεδονία</p> <p>Ο Φίλιππος Β΄ οργανώνει το μακεδονικό κράτος</p> <p>Οι Έλληνες ενώνονται κατά των Περσών</p> <p>Η εκστρατεία του Μ. Αλεξάνδρου</p> <p>Ο θάνατος του Μ. Αλεξάνδρου και η διάσπαση του κράτους του</p> <p>(4 ώρες)</p>	<p>Εντοπίζουν στο χάρτη την έκταση και την πρωτεύουσα του Μακεδονικού κράτους.</p> <p>Χαρακτηρίζουν το Φίλιππο ως πολιτικό και στρατιωτικό ηγέτη.</p> <p>Συζητούν με τη βοήθεια σχετικού υλικού για τους θησαυρούς της Βεργίνας.</p> <p>Παρατηρούν και περιγράφουν εικόνες που αναφέρονται στη ζωή του Μ. Αλεξάνδρου.</p> <p>Συζητούν για τα προτερήματα και τις ικανότητες του Μ. Αλεξάνδρου και αξιολογούν τις ενέργειές του.</p> <p>Διαβάζουν κείμενα από ιστορικά και λογοτεχνικά βιβλία που αναφέρονται στη ζωή και το έργο του Μ. Αλεξάνδρου.</p> <p>Παρατηρούν στο χάρτη την πορεία της εκστρατείας και της επιστροφής του Μεγάλου Αλεξάνδρου.</p> <p>Συζητούν για τη σημασία των κατακτήσεων του Μ. Αλεξάνδρου: τη διάδοση και την επικράτηση των ελληνικών γραμμάτων και την επικράτηση της ελληνικής γλώσσας σε όλο το γνωστό τότε κόσμο.</p> <p>Συμπληρώνουν ακροστιχίδες, σταυρόλεξα κτλ. και συμπληρώνουν με τις κατάλληλες λέξεις ανακεφαλαιωτικό κείμενο (Γλώσσα).</p>
Ελληνιστικά χρόνια		
<p>Να γνωρίσουν τα κράτη που διαμορφώθηκαν μετά τη διάσπαση του κράτους του Αλεξάνδρου.</p> <p>Να κατακτήσουν βασικές ιστορικές έννοιες που σχετίζονται με την ενότητα, όπως: διάδοχοι, διαδοχή, διάσπαση, κ. ά.</p> <p>Να εκτιμήσουν τις συνέπειες των αλληπάλληλων συγκρούσεων μεταξύ των κρατών των διαδόχων.</p> <p>Να γνωρίσουν την έκταση που κάλυπταν τα ελληνιστικά κράτη και την πληθυσμιακή τους σύνθεση.</p> <p>Να γνωρίσουν τα σχέδια και τις εκστρατείες του Πύρρου στην Ιταλία, τη Σικελία και τη Νότια Ελλάδα.</p> <p>Να εκτιμήσουν τα αποτελέσματα των εκστρατειών του Πύρρου.</p> <p>Να γνωρίσουν χαρακτηριστικά στοιχεία από τις εξελίξεις που σημειώθηκαν στα γράμματα, τις επιστήμες και τις τέχνες στην ελληνιστική εποχή.</p> <p>Να κατανοήσουν τις επιδράσεις που άσκησε ο ελληνικός πολιτισμός με την εξάπλωσή του.</p>	<p>Οι διάδοχοι του Μ. Αλεξάνδρου</p> <p>Τα κράτη των διαδόχων</p> <p>Ένας σπουδαίος βασιλιάς στην Ήπειρο, ο Πύρρος</p> <p>Η καθημερινή ζωή στα ελληνιστικά χρόνια</p> <p>Τα Γράμματα και οι Τέχνες στα ελληνιστικά χρόνια</p> <p>(4 ώρες)</p>	<p>Εντοπίζουν στο χάρτη τα κράτη των διαδόχων.</p> <p>Συζητούν για τις συνέπειες που είχε ο αιφνίδιος θάνατος του Μ. Αλεξάνδρου.</p> <p>Εντοπίζουν στο χάρτη το βασίλειο του Πύρρου και τις πορείες των εκστρατειών του και συζητούν για τη σημασία της φράσης «Πύρρειος νίκη» (Γεωγραφία, Γλώσσα).</p> <p>Συζητούν και συγκρίνουν τον τρόπο ζωής στις πόλεις της Ανατολής και στις πόλεις της Ελλάδας.</p> <p>Διαβάζουν ιστορικά ή λογοτεχνικά κείμενα που αναφέρονται στην καθημερινή ζωή αυτής της περιόδου και παρατηρούν εικόνες που αναπαριστούν έργα εκείνης της εποχής (Γλώσσα, Εικαστικά).</p> <p>Συζητούν για την ανάπτυξη των επιστημών και τους κορυφαίους επιστήμονες της εποχής: Αρχιμήδης, Ευκλείδης.</p> <p>Συμπληρώνουν διάφορες ασκήσεις: αντιστοιχίσεις, ακροστιχίδες, κτλ.</p>
<p>Να γνωρίσουν τα κυριότερα γεγονότα που συνδέονται με την ίδρυση και την ανάπτυξη του ρωμαϊκού κράτους.</p>	<p><i>Ρώμη και Ελλάδα</i></p> <p>Η ίδρυση της Ρώμης και ο</p>	<p>Εντοπίζουν στο χάρτη τη θέση της Ρώμης και της Καρχηδόνας, καθώς και την πορεία του Αννίβα.</p>

<p>Να γνωρίσουν χαρακτηριστικά στοιχεία της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτικής οργάνωσης της Ρώμης.</p> <p>Να συσχετίσουν την κοινωνική και πολιτική οργάνωση της Ρώμης με εκείνη των ελληνικών πόλεων.</p> <p>Να γνωρίσουν τα κυριότερα γεγονότα που συνδέονται με την ίδρυση και την ανάπτυξη της Καρχηδόνας, τη σύγκρουσή της με τη Ρώμη και την καταστροφή της.</p> <p>Να γνωρίσουν τα κυριότερα γεγονότα που οδήγησαν στην υποταγή της Ελλάδας στους Ρωμαίους.</p>	<p>ανταγωνισμός της με την Καρχηδόνα</p> <p>Οι Ρωμαίοι στρέφονται προς την κατάκτηση της Ανατολής</p> <p>Οι Ρωμαίοι υποτάσσουν την Ελλάδα</p> <p>(3 ώρες)</p>	<p>Συγκρίνουν τις κοινωνικές τάξεις στη Ρώμη με τις τάξεις στην Αθήνα και τη Σπάρτη.</p> <p>Διαβάζουν το μύθο για τη δημιουργία της Ρώμης από τον Αινεία.</p> <p>Παρατηρούν σε χάρτη την έκταση του ρωμαϊκού κράτους.</p> <p>Συζητούν για τη στρατηγική ικανότητα του Αννίβα και του Σκιπίωνα και συσχετίζουν τις ενέργειές τους με αντίστοιχες Ελλήνων ηγετών.</p>
Θέματα από την Αρχαία Ιστορία		
<p>Να γνωρίσουν τα σχετικά με τη γέννηση, την ανάπτυξη, τη λειτουργία και την επιβίωση του αρχαίου θεάτρου ως τις μέρες μας.</p> <p>Να εκτιμήσουν τον παγκόσμιο θαυμασμό που συγκεντρώνει το θέατρο ως σήμερα.</p> <p>Να γνωρίσουν τη διαχρονικότητα της ελληνικής γλώσσας και γραφής.</p> <p>Να εκτιμήσουν την αξία της ελληνικής γλώσσας ως εκφραστικού οργάνου για τη δημιουργία πολιτιστικών επιτευγμάτων υψηλής στάθμης και τη διαχρονική πορεία της στη μακραίωνη ιστορία του ελληνισμού.</p> <p>Να κατανοήσουν τις έννοιες: «αρχαιολογικός χώρος και μουσείο».</p> <p>Να αντιληφθούν την αξία των αρχαιολογικών χώρων.</p> <p>Να νιώσουν την ανάγκη να επισκέπτονται αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία.</p> <p>Να θαυμάσουν τα έργα τέχνης και τα αρχαία μνημεία.</p>	<p>Το αρχαίο ελληνικό θέατρο</p> <p>Η αρχαία ελληνική γλώσσα και η γραφή</p> <p>Ενδεικτικό παράδειγμα οργάνωσης μιας επίσκεψης σε αρχαιολογικό χώρο ή μουσείο</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Εικαστική αναπαράσταση αρχαίου θεάτρου.</p> <p>Συζητούν για μεγάλα αρχαία θέατρα που σώζονται έως σήμερα (Επιδαύρου κ.ά.) και για τις παραστάσεις που δίνονται σ' αυτά στην εποχή μας.</p> <p>Διαβάζουν απλές προτάσεις από αρχαία κείμενα και αναγνωρίζουν λέξεις που τις χρησιμοποιούμε και σήμερα (Γλώσσα).</p> <p>Παρατηρούν αρχαίες επιγραφές και συζητούν για τον τρόπο γραφής στην αρχαία και τη σημερινή εποχή.</p> <p>Συζητούν για τα μουσεία και τους αρχαιολογικούς χώρους της περιοχής τους.</p> <p>Σχεδιάζουν επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία.</p> <p>Προετοιμάζονται για επισκέψεις σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους.</p>
<p>Να συστηματοποιήσουν τις γνώσεις που απέκτησαν στις επιμέρους ενότητες.</p> <p>Να συμπληρώσουν τυχόν ελλείψεις και κενά που υπάρχουν.</p> <p>Να ανασυνθέσουν δημιουργικά τα στοιχεία των επιμέρους μαθημάτων.</p> <p>Να αξιοποιήσουν το ιστορικό λεξιλόγιο που απέκτησαν.</p> <p>Να κρίνουν, να αξιολογήσουν και να συνδέσουν ενέργειες και πρόσωπα.</p> <p>Να ανατρέχουν στα αντίστοιχα μαθήματα, για να αιτιολογούν τις απόψεις τους.</p>	<p>Επαναληπτικά μαθήματα</p> <p>Τα επαναληπτικά μαθήματα, που αναπτύσσονται στα Τετράδια Εργασιών, ανακεφαλαιώνουν ευρύτερες διδακτικές ενότητες.</p> <p>(4 ώρες)</p>	<p>Διηγούνται με λίγα λόγια τα σπουδαιότερα γεγονότα.</p> <p>Συμπληρώνουν χάρτες, ακροστιχίδες, σταυρόλεξα, αντιστοιχίσεις, σωστό-λάθος, ανακεφαλαιωτικά κείμενα, λεξιλογικές ασκήσεις, πίνακες διπλής εισόδου κτλ. (Γεωγραφία, Γλώσσα).</p>
Τοπική Ιστορία		
<p>Να γνωρίσουν την ιστορία του τόπου τους, να την εκτιμήσουν και να την εντάξουν στη Γενική Ιστορία.</p> <p>Να έρθουν σε επαφή με ιστορικά στοιχεία, ερευνησιμα και προσώπα.</p> <p>Να εθιστούν στην παρατήρηση και στην έρευνα συγκεκριμένων ιστορικών χώρων.</p>	<p>Θέματα τοπικής ιστορίας</p> <p>(5 ώρες)</p>	<p>Η Τοπική Ιστορία πρέπει να προσεγγίζεται διαθεματικά και με τη μέθοδο project, όπου εμπλέκονται σχεδόν όλα τα γνωστικά αντικείμενα.</p> <p>Οι μαθητές πραγματοποιούν επισκέψεις, παρατηρούν, καταγράφουν, φωτογραφίζουν, αναπαριστούν εικαστικά, περιγράφουν γραπτά ή προφορικά και επεξεργάζονται κάθε θέμα πολύπλευρα.</p>

Να ασκηθούν στη διαθεματική προσέγγιση θεμάτων της Τοπικής Ιστορίας.		
Να ευαισθητοποιηθούν σχετικά με προβλήματα της τοπικής κοινωνίας.		

Σύνολο διδακτικών ενότητων: 51

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Θέμα: Στο εργαστήρι ενός αγγειοπλάστη. Ανάλυση ατομικών ή ομαδικών εργασιών: Συγκέντρωση εικόνων με παραστάσεις από αρχαία αγγεία, θεματοποίηση του εικαστικού περιεχομένου (Μυθικά-ηρωικά πρόσωπα, ιστορικά πρόσωπα, ανθρώπινη δράση, φυσικό περιβάλλον). Συγκέντρωση πληροφοριών για τη διαδικασία, τα υλικά κατασκευής και τη χρήση τους. Συσχέτιση με νεότερες εποχές. Εικαστικές απεικονίσεις, κατασκευές. Αναγνώριση και σχεδιασμός γεωμετρικών σχημάτων. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Ομοιότητα-Διαφορά, Εξέλιξη, Πολιτισμός. **Προεκτάσεις:** στην Αισθητική Αγωγή, Γλώσσα, Γεωγραφία, Μαθητικά, Εμείς και ο κόσμος, Μυθολογία.

Θέμα: Ένα αρχαίο θέατρο. Οργάνωση ατομικών ή ομαδικών εργασιών με δραστηριότητες όπως: Συγκέντρωση πληροφοριών σχετικά με το χώρο του αρχαίου θεάτρου και του αρχαίου δράματος. Εικαστικές απεικονίσεις. Παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου, φωτογράφιση, δραματοποίηση, κατασκευές, (μάσκα, ενδυμασίες). Επισκέψεις, παρακολούθηση αρχαίου δράματος, Συζήτηση, συνέντευξη από ηθοποιούς που ασχολούνται με το αρχαίο δράμα. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Ομοιότητα-Διαφορά, Μεταβολή, Εξέλιξη, Πολιτισμός. **Προεκτάσεις:** στην Αισθητική Αγωγή, Γλώσσα, Γεωγραφία, Μουσική, Θέατρο.

ΤΑΞΗ Ε'

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες (διαθέσιμος χρόνος)	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
Τα ελληνορωμαϊκά χρόνια		
<p>Να γνωρίσουν οι μαθητές τους τρόπους με τους οποίους οι Ρωμαίοι κυριάρχησαν στην Ελλάδα και διοίκησαν τους Έλληνες.</p> <p>Να κρίνουν τις ενέργειες των κατακτητών και την αντίδραση των Ελλήνων.</p> <p>Να αποκτήσουν και να εμπεδώσουν ιστορικές βασικές έννοιες, όπως: ρωμαιοκρατία, υποταγή, αυτονομία, εξέγερση, πολεμική κατάκτηση, πολιτιστική κατάκτηση, ελληνορωμαϊκός πολιτισμός.</p> <p>Να γνωρίσουν και να εκτιμήσουν τον ελληνορωμαϊκό πολιτισμό μέσα από προσιτά δημιουργήματα του.</p> <p>Να εκτιμήσουν τη συνεισφορά των Ελλήνων στη δημιουργία του ελληνορωμαϊκού πολιτισμού.</p> <p>Να προσδιορίσουν το χώρο της ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και να κατανοήσουν τον πολυπολιτισμικό της χαρακτήρα.</p> <p>Να κατανοήσουν το ρόλο που έπαιξαν η ειρήνη, η ασφάλεια, η δικαιοσύνη και η τεχνική ανάπτυξη στην πρόοδο της αυτοκρατορίας.</p> <p>Να δείξουν ενδιαφέρον για μνημεία που σώζονται από τη ρωμαϊκή εποχή ιδιαίτερα στον τόπο τους.</p> <p>Να συσχετίσουν στοιχεία από τη ζωή των Ρωμαίων (και κυρίως των παιδιών) με στοιχεία από τη σημερινή ζωή.</p> <p>Να κατανοήσουν τους λόγους εξέγερσης των δούλων.</p>	<p>Οι Έλληνες και οι Ρωμαίοι</p> <p>Οι Ρωμαίοι κυβερνούν τους Έλληνες</p> <p>Οι Έλληνες «κατακτούν» τους Ρωμαίους με τον πολιτισμό τους</p> <p>Η καθημερινή ζωή στην αρχαία Ρώμη</p> <p>Η ρωμαϊκή αυτοκρατορία, μια υπερδύναμη του αρχαίου κόσμου</p> <p>(3 ώρες)</p>	<p>Συγκρίνουν ένα ρωμαϊκό με ένα αρχαίο ελληνικό κτίσμα με τη βοήθεια συγκεκριμένων εικόνων και εντοπίζουν στην τέχνη στοιχεία όπου αποτυπώνεται η σύζευξη ελληνικού και ρωμαϊκού πολιτισμού.</p> <p>Παρατηρούν σε χάρτη την έκταση της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, εντοπίζουν τις περιοχές που ανήκαν σ' αυτήν και συζητούν για τον πολυπολιτισμικό χαρακτήρα της και τα βασικά στοιχεία του ρωμαϊκού πολιτισμού (Γεωγραφία, Γλώσσα).</p> <p>Εντοπίζουν υδραγωγεία, τείχη, ασπίδες, θέατρα και άλλα μνημεία από τη ρωμαϊκή εποχή, στην περιοχή τους, αν υπάρχουν, και κάνουν σχετικές ανακοινώσεις στην τάξη τους.</p> <p>Σχολιάζουν σκηνές από τα αγαπημένα θέματα των Ρωμαίων, τις μονομαχίες και τις αρματοδρομίες, και τις συγκρίνουν με τα ολυμπιακά αγωνίσματα της αρχαίας Ελλάδας, καθώς και με σύγχρονα αγωνίσματα.</p> <p>Σχολιάζουν κείμενα που αναφέρονται στη ζωή των δούλων.</p>
Τα βυζαντινά χρόνια		

<p>Να γνωρίσουν τα προβλήματα που αντιμετώπιζε η αυτοκρατορία τον 3^ο μ.Χ. αιώνα και τα μέτρα που πάρθηκαν για την αντιμετώπισή τους.</p> <p>Να κατανοήσουν βασικές ιστορικές έννοιες που σχετίζονται με την ενότητα, όπως: <i>τετραρχία, ανεξιβρησκία, διπλωματία, εξελληνισμός.</i></p> <p>Να κατανοήσουν τους λόγους μεταφοράς της πρωτεύουσας.</p> <p>Να εκτιμήσουν τις ενέργειες του Μ. Κωνσταντίνου, για να γίνει η αυτοκρατορία ισχυρή.</p> <p>Να γνωρίσουν τις ενέργειες του Ιουλιανού για την επαναφορά της παλιάς θρησκείας και του Θεοδοσίου για την επικράτηση του Χριστιανισμού.</p> <p>Να κατανοήσουν την έννοια του φανατισμού και, μέσα από συγκεκριμένα παραδείγματα, να διαπιστώσουν τις συνέπειές του.</p> <p>Να κατανοήσουν τα στοιχεία που ένωσαν τους κατοίκους του Ανατολικού κράτους.</p> <p>Να γνωρίσουν το ενδιαφέρον του Μ. Κωνσταντίνου για τη νέα πρωτεύουσα και τους λόγους αύξησης του πληθυσμού της.</p> <p>Να κατανοήσουν το ρόλο που διαδραμάτιζαν στη ζωή των Βυζαντινών οι δήμοι, το παλάτι και ο ιππόδρομος.</p> <p>Να γνωρίσουν κάποια στοιχεία από την εκπαίδευση των παιδιών στο Βυζάντιο.</p> <p>Να διαπιστώσουν την κοινωνική προσφορά της Εκκλησίας.</p>	<p><i>Η Ρωμαϊκή αυτοκρατορία μεταμορφώνεται</i></p> <p>Μεγάλες αλλαγές στη διοίκηση της αυτοκρατορίας δημιουργείται στο Βυζάντιο μια νέα πρωτεύουσα, η Κωνσταντινούπολη.</p> <p>Η Κωνσταντινούπολη οχυρώνεται και στολίζεται με σπουδαία έργα τέχνης</p> <p>Ο χριστιανισμός γίνεται επίσημη θρησκεία</p> <p>Η αυτοκρατορία χωρίζεται σε ανατολική και δυτική</p> <p>Το παλάτι, ο ιππόδρομος και οι δήμοι</p> <p>Η καθημερινή ζωή και οι γιορτές στο Βυζάντιο</p> <p>Η εκπαίδευση</p> <p>(8 ώρες)</p>	<p>Με τη βοήθεια χάρτη εντοπίζουν τα 4 διοικητικά κέντρα της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας και συζητούν τους λόγους που επέβαλαν στο Διοκλητιανό αυτή την ενέργεια (Γεωγραφία, Κοινωνική και πολιτική αγωγή).</p> <p>Συζητούν για τη σημασία της ανεξιβρησκίας σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία καθώς και τις συνέπειες της μισαλλοδοξίας.</p> <p>Με τη βοήθεια ενός χάρτη αναλύουν τα πλεονεκτήματα που συγκέντρωνε η θέση του Βυζαντίου.</p> <p>Καταγράφουν τις ενέργειες του Ιουλιανού και του Θεοδοσίου και τις συγκρίνουν.</p> <p>Μελετούν χάρτη που δείχνει τη διαίρεση της αυτοκρατορίας και τα εδάφη που περιελάμβανε καθένα από τα δύο κράτη στα οποία χωρίστηκε.</p> <p>Με τη βοήθεια λογοτεχνικών κειμένων καθώς και χαρτών και εικόνων, όπου φαίνονται τα τείχη, οι ναοί, τα δημόσια κτίρια, ο Κεράτιος κόλπος, ο ιππόδρομος κτλ., αποκτούν μια παραστατική εικόνα της Κωνσταντινούπολης και συζητούν για τη ζωή στην πόλη (Γεωγραφία, Εικαστικά, Γλώσσα).</p> <p>Σχολιάζουν κείμενα διαφόρων περιόδων, στα οποία φαίνεται η συνέχεια του ελληνικού πολιτισμού.</p> <p>Συλλέγουν πληροφορίες για την καθημερινή ζωή των Βυζαντινών. Με τη βοήθεια σχετικού εικονιστικού υλικού, αλλά και σχετικών παραθεμάτων, συζητούν για τα σχολεία και τις γιορτές στο Βυζάντιο και κάνουν συσχετισμούς με τη σημερινή πραγματικότητα.</p>
<p>Να γνωρίσουν και να αξιολογήσουν τις ενέργειες του Ιουστινιανού για τις αλλαγές στη νομοθεσία και τη διοίκηση.</p> <p>Να κατανοήσουν σχετικές με την ενότητα έννοιες, όπως: νομοθεσία, διοίκηση.</p> <p>Να γνωρίσουν τους συντελεστές της κατασκευής της Αγίας Σοφίας και στοιχεία από το αρχιτεκτονικό σχέδιο και το ζωγραφικό διάκοσμό της.</p> <p>Να εκτιμήσουν την αξία της Αγίας Σοφίας ως καλλιτεχνικού μνημείου και κέντρου της θρησκευτικής και εθνικής ζωής των Βυζαντινών.</p> <p>Να γνωρίσουν τα κυριότερα γεγονότα των πολεμικών επιχειρήσεων για την επέκταση του κράτους στα παλιά σύνορα της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.</p> <p>Να αξιολογήσουν τα αποτελέσματα αυτών των επιχειρήσεων.</p>	<p><i>Το Βυζαντινό κράτος, μια δύναμη που συνεχώς μεγαλώνει</i></p> <p>Ο Ιουστινιανός μεταρρυθμίζει τη διοίκηση και τη νομοθεσία</p> <p>Οι δήμοι αναστατώνουν την Κωνσταντινούπολη με τη στάση του "Νίκα"</p> <p>Ένα αριστούργημα της αρχιτεκτονικής, η Αγία Σοφία</p> <p>Το Βυζαντινό κράτος μεγαλώνει και φτάνει τα παλιά σύνορα της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας</p> <p>(4 ώρες)</p>	<p>Μα αφορμή την πολιτική του Ιουστινιανού συζητούν για τη σημασία της επιλογής των κατάλληλων ανθρώπων στην κατάλληλη θέση.</p> <p>Συζητούν για τα αίτια και τις συνέπειες της Στάσης του Νίκα, τη συσχετίζουν με παρεμφερή γεγονότα και διατυπώνουν γενικεύσεις.</p> <p>Παρατηρούν εικόνες και περιγράφουν το ρυθμό του ναού της Αγίας Σοφίας. Συγκρίνουν το ναό της Αγίας Σοφίας με τον Παρθενώνα, αλλά και με άλλα αριστουργήματα της αρχιτεκτονικής (Εικαστικά).</p>
<p>Να γνωρίσουν τις αιτίες που έφεραν τους Άραβες, τους Σλάβους, τους Βούλγαρους κοντά στο Βυζάντιο και τις συνέπειες αυτής της γειννιάσης.</p> <p>Να γνωρίσουν πώς ο Μωάμεθ ίδρυσε μια</p>	<p><i>Το Βυζαντινό κράτος και οι γειτονικοί λαοί</i></p> <p>Οι «γείτονες» των Βυζαντινών</p>	<p>Με τη βοήθεια χαρτών αποκτούν μία παραστατική εικόνα του γεωγραφικού χώρου των γειτονικών λαών του Βυζαντίου.</p> <p>Συζητούν τη θέση των πολιορκημένων, όταν οι Άραβι τους καλούσαν να παρα-</p>

<p>νέα θρησκεία και με αυτήν ένωσε τους Άραβες.</p> <p>Να κατανοήσουν σχετικές με την ενότητα έννοιες.</p> <p>Να γνωρίσουν και να αξιολογήσουν τη συμβολή της εκκλησίας στην επιτυχία της εκστρατείας του Ηρακλείου και της υπεράσπισης της Κωνσταντινούπολης.</p> <p>Να εκτιμήσουν την προσωπικότητα του Ηρακλείου μέσα από τις ενέργειες και τη συμπεριφορά του ως χριστιανού πολιτικού και στρατηγού ηγέτη.</p> <p>Να γνωρίσουν πώς οι Βυζαντινοί αντιμετώπισαν τους Άραβες και να κατανοήσουν τη σημασία της νίκης τους.</p> <p>Να γνωρίσουν το ρόλο των μόνιμων φρουρών των συνόρων και τους αγώνες τους, όπως βγαίνουν μέσα από τις ιστορικές μαρτυρίες και τα ακριτικά τραγούδια και να κατανοήσουν το συμβολισμό του Διγενή Ακρίτα.</p> <p>Να κατανοήσουν την έννοια «εκχριστιανισμός» και τους λόγους για τους οποίους οι Βυζαντινοί επεδίωξαν τον εκχριστιανισμό των Σλάβων και την προσφορά του Κύριλλου και του Μεθόδιου.</p> <p>Να γνωρίσουν τους σκληρούς αγώνες των Βυζαντινών για την αναχαίτιση των Βουλγάρων.</p> <p>Να κατανοήσουν ότι οι Βυζαντινοί πολλές φορές προτιμούσαν να εξασφαλίσουν την ειρήνη με τη διπλωματία.</p>	<p>Πέρσες και Άραβοι συμμαχούν εναντίον του Βυζαντίου</p> <p>Οι Βυζαντινοί και οι Άραβες</p> <p>Η φύλαξη των ανατολικών συνόρων και οι Ακρίτες</p> <p>Το Βυζάντιο εκχριστιανίζει τους Σλάβους</p> <p>Φιλικές σχέσεις και συγκρούσεις με τους Βουλγάρους και τους Ρώσους</p> <p>(6 ώρες)</p>	<p>δώσουν την Πόλη, τον αγώνα τους και τον τρόπο με τον οποίο εκδήλωσαν τη χαρά τους, όταν η Πόλη σώθηκε.</p> <p>Συζητούν για τον Ακάθιστο Ύμνο, αποστηθίζουν το σχετικό τροπάριο και το αποδίδουν μελωδικά (Θρησκευτικά, Μουσική, Γλώσσα).</p> <p>Συσχετίζουν την επιτυχή εκστρατεία του Ηράκλειου κατά των Περσών με εκείνη του Μ. Αλεξάνδρου.</p> <p>Με τη βοήθεια του χάρτη σχηματίζουν μία παραστατική εικόνα της αραβικής επιδρομής και της διαδρομής που ακολούθησαν οι Άραβες για να εισδύσουν στην Ευρώπη.</p> <p>Συσχετίζουν τη νίκη του Λέοντα Γ' κατά των Αράβων με τη νίκη στο Μαραθώνα και στο Πουατιέ.</p> <p>Διαβάζουν και σχολιάζουν θρύλους, σχετικά κείμενα και ακριτικά τραγούδια για τη ζωή και τα κατορθώματα των ακριτών και μάλιστα του Β. Διγενή Ακρίτα.</p> <p>Συγκρίνουν το σλαβικό με το ελληνικό αλφάβητο και αξιολογούν την προσφορά του Κύριλλου και του Μεθόδιου στους σλαβόφωνους λαούς.</p> <p>Εντοπίζουν στο χάρτη τις τοποθεσίες όπου εξελίχθηκαν τα σημαντικότερα γεγονότα και συζητούν για τις αρνητικές συνέπειες των πολέμων.</p> <p>Συζητούν για τη σημασία της διπλωματικής αντιμετώπισης των διακρατικών προβλημάτων.</p>
<p>Να κατανοήσουν τις νέες συνθήκες που δημιουργήθηκαν στη ζωή των Βυζαντινών από τις αλλαγές στη διοίκηση και τη νομοθεσία που έκαναν οι Ισαυροί.</p> <p>Να κατανοήσουν βασικές έννοιες σχετικές με την ενότητα, όπως: θέμα, διοικητική και νομοθετική αλλαγή, εικονομαχία, εικονολατρία, φανατισμός, να προβαίνουν σε συσχετίσεις και δυναμικές γενικεύσεις.</p> <p>Να κατανοήσουν τη σημασία των νομοθετικών μέτρων των Ισαύρων για τη βελτίωση της αγροτικής ζωής και να αξιολογήσουν τα αποτελέσματά τους.</p> <p>Να γνωρίσουν τις απίες και να αξιολογήσουν τα αποτελέσματά της εικονομαχίας.</p> <p>Να γνωρίσουν τον τρόπο ζωής, τις εκδηλώσεις, αλλά και τα προβλήματα των κατοίκων της υπαίθρου και να τα συσχετίσουν με ανάλογα σημερινά.</p> <p>Να γνωρίσουν τους πνευματικούς ανθρώπους που βοήθησαν στην ανάπτυξη της παιδείας και να εκτιμήσουν την προσφορά τους στη διαφύλαξη της αρχαίας ελληνικής κληρονομιάς.</p> <p>Να γνωρίσουν τις ενέργειες των Μακεδόνων αυτοκρατόρων για την ανάπτυξη της γεωργίας, της βιοτεχνίας και του εμπορίου.</p> <p>Να κατανοήσουν την ανάγκη αλλαγών</p>	<p>Η μεγάλη ακμή του βυζαντινού κράτους</p> <p>Η νομοθεσία και η διοίκηση εκσυγχρονίζονται</p> <p>Η κρίση της Εικονομαχίας διχάζει τους Βυζαντινούς</p> <p>Η ανάπτυξη των γραμμάτων και η μελέτη των αρχαίων ελληνικών κλασικών</p> <p>Η καθημερινή ζωή στα χρόνια των Ισαύρων και των Μακεδόνων</p> <p>Το Βυζάντιο φτάνει στο απόγειο της ακμής του</p> <p>(5 ώρες)</p>	<p>Συλλέγουν πληροφορίες για το θεσμό των θεμάτων και παραλληλίζουν το είδος αυτής της διοικητικής αποκέντρωσης με τα σημερινά γεωγραφικά διαμερίσματα, τους νομούς και τους δήμους της Ελλάδας.</p> <p>Μελετούν και σχολιάζουν τις αλλαγές στη νομοθεσία και τη διοίκηση την εποχή του Ιουστινιανού και διατυπώνουν σχετικές κρίσεις.</p> <p>Συγκρίνουν τη στάση των φανατικών χριστιανών στην περίοδο της εικονομαχίας με εκείνη στην εποχή του Μ. Θεοδοσίου και συζητούν για φαινόμενα φανατισμού στη σημερινή εποχή (Θρησκευτικά).</p> <p>Παρατηρούν εικόνες με σκηνές από την αγροτική ζωή και συζητούν στην τάξη για τις ασχολίες των κατοίκων, τα εργαλεία που χρησιμοποιούσαν και τα προϊόντα που παρήγαν.</p> <p>Διαβάζουν παροιμιακές εκφράσεις των Βυζαντινών και τις συσχετίζουν με σημερινές.</p> <p>Συζητούν τους λόγους για τους οποίους οι νησιώτες επέλεξαν συγκεκριμένους τόπους, για να χτίσουν πόλεις και χωριά και συγκρίνουν τη ζωή των κατοίκων των νησιών με εκείνη των ηπειρωτικών πε-</p>

<p>στους νόμους και στην οργάνωση της διοίκησης και τους λόγους του αγώνα εναντίον των δυνατών.</p> <p>Να γνωρίσουν τη μεγάλη ανάπτυξη της τέχνης της αιογραφίας, τη δημιουργία του βυζαντινού ρυθμού και το χτίσιμο εκκλησιών και να διακρίνουν τα κύρια χαρακτηριστικά της τέχνης της εποχής.</p>		<p>ριοχών.</p> <p>Συζητούν στην τάξη για την προσφορά των μοναστηριών και των μοναχών στη διάσωση της αρχαίας κληρονομιάς.</p> <p>Παρατηρούν εικόνες και συζητούν για τον τρόπο γραφής των βιβλίων εκείνη την εποχή.</p>
<p>Να γνωρίσουν τα εσωτερικά προβλήματα που οδήγησαν την αυτοκρατορία από την ακμή στην παρακμή.</p> <p>Να γνωρίσουν τους νέους αντιπάλους, τους Σελτζούκους και τους Νορμανδούς και τον τρόπο με τον οποίο τους αντιμετώπιζαν οι Βυζαντινοί.</p> <p>Να αντιληφθούν ποιοι λόγοι οδήγησαν στο οριστικό σχίσμα και τις συνέπειές του.</p> <p>Να επισημάνουν τις ενέργειες του Αλέξιου Α' του Κομνηνού στην αντιμετώπιση των κινδύνων από τη Δύση.</p> <p>Να κατανοήσουν τις σχετικές με τις ενόπλιες ιστορικές έννοιες, όπως: άλωση, δεσποτάτο.</p> <p>Να γνωρίσουν τους λόγους που οδήγησαν τους Σταυροφόρους στην πολιορκία της Κωνσταντινούπολης.</p> <p>Να κατανοήσουν πώς έπεσε η Κωνσταντινούπολη στα χέρια των Σταυροφόρων και να αξιολογήσουν τις συνέπειες της άλωσης.</p> <p>Να γνωρίσουν τους αγώνες των ελληνικών κρατών να διατηρηθούν και να ανακτήσουν τα χαμένα εδάφη.</p> <p>Να γνωρίσουν πώς οι Βυζαντινοί απελευθέρωσαν την Κωνσταντινούπολη, καθώς και τις προσπάθειές τους να ανακτήσουν τα εδάφη που είχε προηγουμένως το Βυζάντιο.</p> <p>Να γνωρίσουν την ανάπτυξη που παρουσίασε η τέχνη αυτή την εποχή.</p> <p>Να γνωρίσουν την οικονομική, πνευματική και καλλιτεχνική ανάπτυξη της Θεσσαλονίκης την εποχή αυτή.</p> <p>Να γνωρίσουν τους κοινωνικούς αγώνες των Ζηλωτών.</p> <p>Να κατανοήσουν τη σημασία του Αγίου Όρους ως κιβωτού της ορθοδοξίας και του ελληνισμού.</p> <p>Να γνωρίσουν τους Οθωμανούς Τούρκους και τον τρόπο με τον οποίο οργανώθηκαν και κατέκτησαν περιοχές του βυζαντινού κράτους.</p> <p>Να γνωρίσουν το πολιτικό πρόβλημα που απασχολούσε τότε το Βυζάντιο ως συνέπεια του σχίσματος και να αξιολογήσουν τις θέσεις των δύο πλευρών.</p> <p>Να γνωρίσουν τις προσπάθειες του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου να σώσει την Πόλη από τον επερχόμενο κίνδυνο και να εκτιμήσουν αυτές τις προσπάθειες.</p>	<p><i>Το Βυζάντιο παρακμάζει και υποκύπτει σε κατακτήτες</i></p> <p>Το κράτος αντιμετωπίζει μεγάλα εσωτερικά προβλήματα</p> <p>Νέοι εχθροί εμφανίζονται και αποσπούν εδάφη από την αυτοκρατορία</p> <p>Η τέταρτη σταυροφορία και η άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Φράγκους</p> <p>Η ανάκτηση της Πόλης από τον Μιχαήλ Η' Παλαιολόγο</p> <p>Η Θεσσαλονίκη γνωρίζει μεγάλη ακμή</p> <p>Οι Οθωμανοί Τούρκοι κατακτούν βυζαντινά εδάφη</p> <p>Ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος προσπαθεί να διαφυλάξει την πρωτεύουσα</p> <p>Οι Τούρκοι πολιορκούν την Κωνσταντινούπολη</p> <p>Η άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Τούρκους</p> <p>(10 ώρες)</p>	<p>Με καθοδηγούμενη συζήτηση και συγκεκριμένα παραδείγματα αντιδιαστέλλουν τους όρους ακμή και παρακμή.</p> <p>Συζητούν τις συνέπειες που είχε η κατάργηση του νόμου του "Αλληλέγγυου".</p> <p>Μελετούν και σχολιάζουν κείμενα σχετικά με τις συντεχνίες στο Βυζάντιο και τις παραλληλίζουν με τους σημερινούς συνεταιρισμούς ή σωματεία.</p> <p>Παρατηρούν το χάρτη και διαπιστώνουν τις εδαφικές απώλειες της αυτοκρατορίας στη Μ. Ασία και τη Νότια Ιταλία.</p> <p>Συζητούν για τη σημασία του όρου "άλωση" και τον αντιδιαστέλλουν με τον όρο "πολιορκία".</p> <p><i>Με τη βοήθεια ενός χάρτη εντοπίζουν τα λατινικά κράτη που δημιουργήθηκαν στα εδάφη της αυτοκρατορίας μετά την κατάκτηση της Κων/λης από τους Φράγκους και διαβάζουν κείμενα σχετικά με την άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Φράγκους (Γεωγραφία, Γλώσσα).</i></p> <p>Συνθέτουν ένα σχέδιο εργασίας που περιλαμβάνει και αλληλογραφία μεταξύ σχολείων. Για παράδειγμα, οι μαθητές της Ε' τάξης των ορεινών σχολείων ζητούν με επιστολή τους από συμμαθητές τους που κατοικούν σε παραθαλάσσιες περιοχές όπου υπάρχουν φρούρια, να τους στείλουν πληροφορίες, κάρτες, φωτογραφίες κ.ά. για τα κάστρα της περιοχής τους.</p> <p>Συλλέγουν πληροφορίες για τη ζωή και τη δράση του Γεώργιου Γεμιστού ή Πλήθωνα και σχολιάζουν τις ιδέες του.</p> <p>Δείχνουν στο χάρτη τα σύνορα του Βυζαντίου μετά την ανάκτηση της Πόλης.</p> <p>Συζητούν για τα προβλήματα και τις δυσκολίες που δημιουργούνται ύστερα από μια εχθρική κατοχή, κάνουν συσχετισμούς με περιπτώσεις κατοχής άλλων εποχών (1941, Κύπρου κ. ά.)</p> <p>Συλλέγουν πληροφορίες για τα Δημήτρια, τα οποία συνεχίζονται σήμερα με τη μορφή της Διεθνούς Έκθεσης Θεσσαλονίκης.</p> <p>Μελετούν τις παραδόσεις τις σχετικές με τη μοναστική πολιτεία του Αγίου Όρους.</p> <p>Σχολιάζουν την προνομιακή μεταχείριση του Αγίου όρους από το Σύνταγμα και κατανοούν το μέτρο της προσφοράς του στην Ορθοδοξία και τον ελληνισμό.</p> <p>Με τη βοήθεια χάρτη εντοπίζουν τα μέρη</p>

<p>Να γνωρίσουν το γεγονός της άλωσης και να αξιολογήσουν τη σημασία του για το λαό της Πόλης και το έθνος ολόκληρο.</p> <p>Να νιώσουν συγκίνηση από τη μελέτη των θρήνων, των θρύλων και των παραδόσεων που αναφέρονται στην άλωση της Πόλης.</p>		<p>που κατέκτησαν οι Οθωμανοί στη Μ. Ασία και τη Βαλκανική.</p> <p>Συζητούν τους λόγους της εύκολης επέκτασης των Οθωμανών Τούρκων στη Μ. Ασία και τη Βαλκανική.</p> <p>Συγκρίνουν τις δυνάμεις των πολιορκητών της Κωνσταντινούπολης με εκείνες των πολιορκημένων.</p> <p>Χαρακτηρίζουν το Μωάμεθ ως στρατιωτικό ηγέτη.</p> <p>Συζητούν για τη στάση του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου και του στρατηγού Ιουστινιάνη κατά την τελευταία φάση της πολιορκίας και συσχετίζουν την απάντηση που έδωσαν οι Βυζαντινοί στο Μωάμεθ με άλλες σε ανάλογες καταστάσεις.</p> <p><i>Διαβάζουν το δημοτικό τραγούδι για την άλωση της Πόλης και το σχολιάζουν (Γλώσσα).</i></p>
Θέματα από τη Βυζαντινή Ιστορία		
<p>Να κατανοήσουν τις έννοιες: «διοίκηση», «νομοθεσία», «οικονομία», «διπλωματία».</p> <p>Να εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους για τη διοίκηση, τη νομοθεσία και την οικονομία στο Βυζάντιο.</p> <p>Να διαπιστώσουν την αναγκαιότητα που επέβαλε την αλλαγή των νόμων.</p> <p>Να αντιληφθούν την αξία της ρωμαϊκής και της βυζαντινής νομοθεσίας.</p> <p>Να γνωρίσουν τους τρόπους με τους οποίους ρύθμιζαν ειρηνικά οι Βυζαντινοί τις σχέσεις τους με τις άλλες χώρες.</p> <p>Να κατανοήσουν τη σημασία του εκχριστιανισμού των γειτόνων του Βυζαντίου ως διπλωματικού μέσου για αποκατάσταση φιλικών σχέσεων και ανάπτυξη πολιτιστικών ανταλλαγών.</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν τη διαφορά ανάμεσα στους ρυθμούς εξέλιξης του γραπτού και του προφορικού λόγου.</p> <p>Να διαπιστώσουν ότι η μορφή της σημερινής γλώσσας διαμορφώθηκε στα βυζαντινά χρόνια.</p> <p>Να γνωρίσουν τις διάφορες βαθμίδες της βυζαντινής εκπαίδευσης, τον τρόπο και το περιεχόμενο της διδασκαλίας.</p> <p>Να γνωρίσουν τη θέση της γυναίκας στο βυζάντιο και να τη συσχετίσουν με τη θέση της γυναίκας σήμερα.</p> <p>Να γνωρίσουν βασικά στοιχεία της βυζαντινής τέχνης μέσα από αντιπροσωπευτικά δημιουργήματά της.</p> <p>Να εκτιμήσουν τη σπουδαιότητα της βυζαντινής τέχνης για τον ελληνικό και τον παγκόσμιο πολιτισμό.</p> <p>Να νιώσουν αισθητική συγκίνηση από τη θέαση των βυζαντινών καλλιτεχνημάτων.</p>	<p>Η βυζαντινή κοινωνία</p> <p>Η διπλωματία των Βυζαντινών</p> <p>Η γυναίκα στη βυζαντινή κοινωνία</p> <p>Η βυζαντινή τέχνη</p> <p>Η εκπαίδευση στο Βυζάντιο</p> <p>Η γλώσσα των Βυζαντινών</p> <p style="text-align: center;">(6 ώρες)</p>	<p>Συζητούν ειδικά θέματα με βάση τις γνώσεις που απέκτησαν σε προηγούμενες ενότητες.</p> <p>Συγκεντρώνουν και καταγράφουν τις αλλαγές που έγιναν στη νομοθεσία και τη διοίκηση κατά διάφορες χρονικές περιόδους.</p> <p>Με τη βοήθεια εικόνων συζητούν θέματα που αφορούν τη φροντίδα των φτωχών και των ασθενών στο Βυζάντιο.</p> <p>Συζητούν και διαπιστώνουν ότι η λέξη διπλωματία χρησιμοποιείται στην καθημερινή ζωή με πολλές σημασίες.</p> <p>Συλλέγουν πληροφορίες από εφημερίδες και τηλεοπτικές ή ραδιοφωνικές εκπομπές σχετικές με τις διπλωματικές σχέσεις διάφορων χωρών.</p> <p>Διαβάζουν κείμενα, για να διαπιστώσουν κάποιες διαφορές ανάμεσα στη γραπτή γλώσσα (γλώσσα των λογίων) και την καθομιλουμένη.</p> <p><i>Διαβάζουν κείμενα για να διαπιστώσουν την κοινή χρήση λέξεων άλλοτε και τώρα (Γλώσσα).</i></p> <p>Διαβάζουν κείμενα, για τη μικρογράμμη γραφή, που καθιερώθηκε τη βυζαντινή εποχή.</p> <p>Συγκεντρώνουν πληροφορίες για το θέσμο της προίκας και τις ανακοινώνουν στην τάξη.</p> <p>Σχολιάζουν τη ζωή των γυναικών στο Βυζάντιο και τη συσχετίζουν με τη ζωή των σημερινών γυναικών.</p> <p>Συγκρίνουν την εκπαίδευση στο Βυζάντιο με τη σημερινή εκπαίδευση.</p> <p>Συγκεντρώνουν πληροφορίες για έργα βυζαντινής αρχιτεκτονικής και αγιογραφίας.</p> <p><i>Φτιάχνουν μία "ψηφιδωτή" εικόνα, χρησιμοποιώντας για ψηφίδες κουκιά, φασόλια,</i></p>

		ή χρωματιστά χαρτιά (Εικαστικά).
Επαναληπτικά μαθήματα		
<p>Να συστηματοποιήσουν τις γνώσεις που απέκτησαν στις επιμέρους ενότητες.</p> <p>Να συμπληρώσουν τυχόν ελλείψεις και κενά που υπάρχουν.</p> <p>Να ανασυνθέσουν δημιουργικά τα στοιχεία των επιμέρους μαθημάτων.</p> <p>Να αξιοποιήσουν το ιστορικό λεξιλόγιο που απέκτησαν.</p> <p>Να κρίνουν, να αξιολογήσουν και να συνδέσουν ενέργειες και πρόσωπα.</p> <p>Να ανατρέχουν στα αντίστοιχα μαθήματα, για να αιτιολογούν τις απόψεις τους.</p>	<p>Τα επαναληπτικά μαθήματα, που αναπτύσσονται με μορφή δραστηριοτήτων και ασκήσεων στα Τετράδια Εργασιών, ανακεφαλαιώνουν ευρύτερες διδακτικές ενότητες.</p> <p>(5 ώρες)</p>	<p>Διηγούνται με λίγα λόγια τα σπουδαιότερα γεγονότα.</p> <p>Συμπληρώνουν χάρτες, ακροστιχίδες, σταυρόλεξα, αντιστοιχίσεις, σωστό-λάθος, ανακεφαλαιωτικά κείμενα, λεξιλογικές ασκήσεις, πίνακες διπλής εισόδου κτλ. (Γεωγραφία, Γλώσσα).</p>
Τοπική Ιστορία		
<p>Να γνωρίσουν την ιστορία του τόπου τους, να την εκτιμήσουν και να την εντάξουν στη Γενική Ιστορία.</p> <p>Να έρθουν σε επαφή με ιστορικά στοιχεία ερευνήσιμα και προσπτά.</p> <p>Να εθιστούν στην παρατήρηση και στην έρευνα συγκεκριμένων ιστορικών χώρων.</p> <p>Να ασκηθούν στη διαθεματική προσέγγιση θεμάτων της Τοπικής Ιστορίας.</p> <p>Να ευαισθητοποιηθούν για προβλήματα της τοπικής κοινωνίας.</p>	<p>Θέματα τοπικής ιστορίας</p> <p>(5 ώρες)</p>	<p>Η Τοπική Ιστορία πρέπει να προσεγγίζεται διαθεματικά και με τη μέθοδο project, όπου εμπλέκονται σχεδόν όλα τα γνωστικά αντικείμενα.</p> <p>Οι μαθητές πραγματοποιούν επισκέψεις, παρατηρούν, καταγράφουν, φωτογραφίζουν, αναπαριστούν εικαστικά, περιγράφουν γραπτά ή προφορικά και επεξεργάζονται το θέμα πολύπλευρα.</p>

Σύνολο διδακτικών ενότητων: 51

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Θέμα: Η Αγία Σοφία. Ανάληψη ατομικών ή ομαδικών εργασιών: Συγκέντρωση εικονιστικού υλικού σχετικό με την Αγία Σοφία. Διάκριση μορφών τέχνης, (αρχιτεκτονική, αγιογραφία, ψηφιδωτά), εικαστικές απεικονίσεις, κατασκευές. Συλλογή λαογραφικού υλικού (θρύλοι, παραδόσεις, τραγούδια, εκκλησιαστικοί ύμνοι). **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Ομοιότητα-Διαφορά, Μεταβολή, Εξέλιξη, Πολιτισμός. **Προεκτάσεις:** στη Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή, Γεωγραφία, Μουσική, Θρησκευτικά.

Θέμα: Κάστρα του τόπου μου. Οργάνωση ατομικών ή ομαδικών εργασιών με δραστηριότητες όπως: Επισκέψεις σε σχετικά μνημεία, παρατήρηση και καταγραφή των ιδιαίτερων στοιχείων τους, αναζήτηση πληροφοριών (ιστορικές πηγές, προφορικές μαρτυρίες), παραγωγή γραπτού ή προφορικού λόγου, εικαστικές απεικονίσεις. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Ομοιότητα-Διαφορά, Μεταβολή, Εξέλιξη, Πολιτισμός. **Προεκτάσεις:** στην Αισθητική Αγωγή, Γλώσσα, Λαογραφία, Λογοτεχνία, Μουσική.

ΤΑΞΗ ΣΤ'

Στόχοι	Θεματικές ενότητες (διαθέμενος χρόνος)	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
Εισαγωγή: Η Ευρώπη στα νεότερα χρόνια		
<p>Οι μαθητές επιδιώκεται:</p> <p>Να γνωρίσουν (συνοπτικά) σημαντικά γεγονότα που σημειώθηκαν στην Ευρώπη στα νεότερα χρόνια.</p> <p>Να κατανοήσουν σχετικές με την ενότητα έννοιες, όπως: ανακάλυψη, αναγέννηση, διαφωτισμός, θρησκευτική μεταρρύθμιση.</p>	<p>Οι γεωγραφικές ανακαλύψεις, η τυπογραφία, η Αναγέννηση, η Θρησκευτική Μεταρρύθμιση, ο Διαφωτισμός και η Γαλλική Επανάσταση ως πλαίσιο για την ένταξη της ελληνικής</p>	<p>Οι μαθητές:</p> <p>Βάζουν σε χρονολογική σειρά σημαντικά γεγονότα που αφορούν ανακαλύψεις και εφευρέσεις.</p> <p>Συζητούν για τη σημασία που είχαν τα σημαντικότερα γεγονότα της περιόδου στη διαμόρφωση του σύγχρονου ευρωπαϊκού χώρου και του παγκόσμιου πολιτισμού.</p>

	ιστορίας στα ευρωπαϊκά συμφραζόμενα (4 ώρες)	
Οι Έλληνες κάτω από ξένη κυριαρχία		
<p>Να κατανοήσουν σχετικές με τις ενότητες ιστορικές έννοιες, όπως: σκλαβιά, τουρκοκρατία, προνόμια, Φαναριώτες, παιδομάζωμα, εξισλαμισμός, κοινότητα, αυτοδιοίκηση, δημογέροντες, προεστοί, ραγιάδες, τσιφλίκι, κλέφτες, αρματολοί, θρύλος, παράδοση, λαϊκή τέχνη, αυτονομία, επανάσταση, συνθήκη, εξέγερση.</p> <p>Να γνωρίσουν την έκταση που κατέλαβε το Οθωμανικό κράτος, την οργάνωσή του, καθώς και τους λόγους της παρακμής του.</p> <p>Να διακρίνουν τους λόγους που οδήγησαν στην οικονομική και στρατιωτική παρακμή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.</p> <p>Να διακρίνουν τους λόγους που οδήγησαν το σουλτάνο στο να παραχωρήσει προνόμια στην εκκλησία και τους Έλληνες και να κατανοήσουν τους λόγους παραχώρησης αυτών καθώς και τις συνέπειες.</p> <p>Να γνωρίσουν τις υποχρεώσεις που είχαν οι υπόδουλοι Έλληνες, καθώς και τους περιορισμούς, τις καταπίεσεις και τις ταπεινώσεις που υφίσταντο.</p> <p>Να εκτιμήσουν το γεγονός της επιβίωσης του Ελληνισμού και της Ορθοδοξίας κάτω από τόσο δυσμενείς συνθήκες.</p> <p>Να κατανοήσουν τις διαφοροποιήσεις που υπήρχαν ή που διαμορφώθηκαν σε κάποιες κοινότητες.</p> <p>Να κατανοήσουν τους λόγους που βοήθησαν στη δραστηριοποίηση των Ελλήνων στο εμπόριο, τη ναυτιλία, τη βιοτεχνία, καθώς και στην οικονομική ανάπτυξη κάποιων περιοχών.</p> <p>Να εκτιμήσουν τις συνέπειες που είχε η οικονομική ανάπτυξη στην ενδυνάμωση του Ελληνισμού και στην εθνική αφύπνιση.</p> <p>Να γνωρίσουν χαρακτηριστικά στοιχεία της κοινωνικής ζωής των υπόδουλων Ελλήνων.</p> <p>Να εκτιμήσουν το ρόλο των θρύλων των παραδόσεων και των συμβολισμών κατά τα χρόνια της σκλαβιάς στη διατήρηση της ιδιαιτερότητας των Ελλήνων.</p> <p>Να γνωρίσουν τις συνθήκες λειτουργίας των σχολείων την εποχή της σκλαβιάς και τους παράγοντες που οδήγησαν στην προοδευτική ανάπτυξή τους.</p> <p>Να εκτιμήσουν το ρόλο των διδασκάλων του Γένους και την προσφορά τους στη μόρφωση του λαού, και ιδιαίτερα το ρόλο του Αδαμαντίου Κοραή και του Κοσμά του Αιτωλού.</p> <p>Να διαπιστώσουν τη συμβολή της παι-</p>	<p>Η Οθωμανική αυτοκρατορία, η δύναμη και οι αδυναμίες της</p> <p>Ελληνικές περιοχές υπό λατινική κυριαρχία</p> <p>Οι Οθωμανοί κατακτητές παραχωρούν «προνόμια» στους ραγιάδες</p> <p>Οι δύσκολες συνθήκες της ζωής των Ελλήνων</p> <p>Οι ελληνικές κοινότητες και η οργάνωσή τους</p> <p>Η οικονομική ζωή και τα επαγγέλματα στα χρόνια της τουρκοκρατίας</p> <p>Η καθημερινή ζωή των υπόδουλων Ελλήνων</p> <p>Οι Έλληνες εκφράζουν τους καημούς και τις ελπίδες τους</p> <p>Η πνευματική ζωή στα χρόνια της τουρκοκρατίας</p> <p>Οι κλέφτες, οι αρματολοί και ο κλεφτοπόλεμος</p> <p>Σούλι, Μάνη και Σφακιά</p> <p>Εξεγέρσεις των Ελλήνων</p> <p>Ο Ρήγας και το Βαλκανικό του όραμα</p> <p>(10 ώρες)</p>	<p>Παρατηρούν στο χάρτη περιοχές της Ασίας, της Αφρικής και της Ευρώπης που ανήκαν στην Οθωμανική Αυτοκρατορία.</p> <p>Σχολιάζουν τους λόγους που οδήγησαν στην οικονομική και στρατιωτική παρακμή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, κάνουν συσχετισμούς και προβαίνουν σε δυνητικές γενικεύσεις.</p> <p>Συζητούν τους λόγους για τους οποίους οι Τούρκοι παραχώρησαν προνόμια στους Έλληνες, και τους συζητούν.</p> <p>Διαβάζουν κείμενα και συζητούν για τις δυσκολίες και τις δοκιμασίες που αντιμετώπιζαν οι Έλληνες κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας. Κάνουν συσχετισμούς και καταλήγουν σε γενικεύσεις.</p> <p>Σημειώνουν στο χάρτη τις μετακινήσεις των Ελλήνων και υπογραμμίζουν τις πόλεις στις οποίες δημιουργήθηκαν σημαντικές, ελληνικές παροικίες.</p> <p>Συμπληρώνουν στο χάρτη τα ονόματα μερικών πόλεων ή περιοχών που είχαν πετύχει το "κοινοτικό προνόμιο" (Γεωγραφία).</p> <p>Συζητούν για τις κοινότητες και τον τρόπο εκλογής των προεστών και συγκρίνουν με το θεσμό της αυτοδιοίκησης σήμερα. Συγκεντρώνουν στοιχεία για την κατάσταση (οικονομική, πληθυσμιακή) που παρουσίαζαν οι διάφορες περιοχές της Ελλάδας την εποχή της Τουρκοκρατίας, κάνουν συσχετισμούς και προβαίνουν σε δυνητικές γενικεύσεις.</p> <p>Σημειώνουν στο χάρτη και βρίσκουν σε ποιους τόπους αναπτύχθηκε η ναυτιλία και σε ποιους δημιουργήθηκαν βιοτεχνίες.</p> <p>Βρίσκουν και συζητούν τι είδους οικονομική ανάπτυξη σημειώθηκε στον τόπο τους ή στην ευρύτερη περιοχή τους εκείνη την εποχή και τη συσχετίζουν με τη σημερινή.</p> <p>Παρατηρούν εικόνες πόλεων που παρουσίαζαν μεγάλη εμπορική κίνηση την περίοδο αυτή (π.χ. η αγορά της Κορίνθου, το λιμάνι της Ρόδου) και συγκρίνουν με τις δραστηριότητες των πόλεων αυτών σήμερα.</p> <p>Παρατηρούν εικόνες που παριστάνουν έργα λαϊκής τέχνης και τις σχολιάζουν (Εικαστικά).</p> <p>Σχολιάζουν παροιμίες και τις συσχετίζουν με τις καθημερινές συμβολικές φράσεις.</p> <p>Συζητούν για το συμβολικό περιεχόμενο εκφράσεων, τραγουδιών, έργων τέχνης κ. ά. καθώς και τους λόγους που συνέβαλαν στη δημιουργία τους (Γλώσσα).</p> <p>Παρατηρούν χάρτη στον οποίο σημειώνονται οι πόλεις όπου λειτουργήσαν ελληνικά σχολεία και βρίσκουν αν κοντά στον τόπο τους υπήρχε κατά την τουρκοκρατία ελληνική σχολή.</p> <p>Σχολιάζουν κείμενα που περιέχουν απόψεις των Δασκάλων του Γένους.</p>

<p>δείας και του τύπου στην πνευματική και εθνική αφύπνιση των υποδούλων.</p> <p>Να γνωρίσουν την ανάπτυξη που σημειώθηκε στις τέχνες και τα γράμματα κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας.</p> <p>Να γνωρίσουν χαρακτηριστικά στοιχεία από τη ζωή των αρματολών και των κλεφτών.</p> <p>Να θαυμάσουν τον ηρωισμό των Σουλιωτιστών.</p> <p>Να γνωρίσουν τα σημαντικότερα από τα κινήματα που έκαναν οι Έλληνες, για να ανακτήσουν την ελευθερία τους και τις αιτίες της αποτυχίας τους.</p> <p>Να γνωρίσουν ότι, εκτός από τους Έλληνες, και οι άλλοι λαοί της Βαλκανικής αντέδρασαν στον οθωμανικό ζυγό.</p> <p>Να γνωρίσουν σημαντικά στοιχεία από τη ζωή και τη δράση του Ρήγα Φεραίου και να εκτιμήσουν το έργο του.</p>		<p>Συσχετίζουν την ανάπτυξη στενών κοινωνικών δεσμών με τις δύσκολες συνθήκες ζωής που αντιμετώπιζαν οι υπόδουλοι.</p> <p>Ανακοινώνουν στην τάξη αν υπάρχουν στον τόπο τους ή έχουν δει κτίσματα παλιά (ξωκλήσια, γεφύρια, πύργους, καστροχώρια, μοναστήρια κτλ.), συζητούν για τη θέση που βρίσκονται, από τι υλικά είναι κτισμένα, ποιο σκοπό εξυπηρετούσαν. Τα συγκρίνουν με αντίστοιχα σημερινά (Γλώσσα, Εικαστικά).</p> <p>Συγκεντρώνουν στοιχεία για αγιογραφίες σε εκκλησίες και ζωγραφίες ή άλλες παραστάσεις σε "αρχοντικά" της εποχής εκείνης, που υπάρχουν σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας.</p> <p>Σχολιάζουν εικόνες σχετικές με τους κλέφτες και τους αρματολούς.</p> <p>Συζητούν για τους λόγους που ανάγκαζαν τους κλέφτες να εγκαταλείπουν τα σπίτια τους και να καταφεύγουν στα βουνά και προΐδεάζονται για ανάλογες περιπτώσεις που θα συναντήσουν στα επόμενα μαθήματα (εθνική αντίσταση).</p> <p>Φαντάζονται και περιγράφουν πώς περνούσαν μια μέρα οι "κλέφτες" στο λημέρι τους.</p> <p>Εντοπίζουν στο χάρτη περιοχές που διατήρησαν την αυτονομία τους.</p> <p>Σχολιάζουν την ωδή "εις θάνατον" του Λόρδου Μπάυρον.</p> <p>Συζητούν για τη στάση των Σουλιωτιστών και αναφέρουν ανάλογα παραδείγματα από τη ιστορία.</p> <p>Διαβάζουν και σχολιάζουν δημοτικά τραγούδια, στα οποία ο λαϊκός τραγουδιστής με απλότητα εκφράζει την ελπίδα πως η Ρωσία θα βοηθούσε το επαναστατικό κίνημα των Ελλήνων και εκφράζει το παράπονό του ύστερα από την εγκατάλειψη.</p> <p>Διαβάζουν την αρχή από το "Θούριο" του Ρήγα Φεραίου και σχολιάζουν την αξία που δίνει στην έννοια της ελευθερίας.</p> <p>Παρατηρούν τον πίνακα που φιλοτέχνησε ο λαϊκός ζωγράφος Παναγιώτης Ζωγράφος, ακολουθώντας τις υποδείξεις του αγωνιστή Γιάννη Μακρυγιάννη, όπου ο Ρήγας σπέρνει το σπόρο της λευτεριάς, και σχολιάζουν τη συμβολική έννοια των λόγων του Ρήγα (Εικαστικά, Γλώσσα).</p>
Η Μεγάλη Επανάσταση		
<p>Να γνωρίσουν την ίδρυση, οργάνωση και ανάπτυξη της Φιλικής Εταιρείας και τους πρωταγωνιστές της.</p> <p>Να κατανοήσουν σχετικές με την ενότητα έννοιες, όπως:</p> <p>εταιρεία, οργάνωση, σύνθημα, μύηση, Φιλικόι, αντιπερισπασμός, Ιερός Λόχος, Ιερή Συμμαχία, γερουσία, τοπική κυβέρνηση, εθνοσυνέλευση, φιλελληνισμός, ανθελληνισμός, έξοδος, αυτοθυσία, ολοκαύτωμα, εξάρτηση, κυβερνήτης.</p> <p>Να κατανοήσουν τους παράγοντες που ευνοούσαν και εκείνους που δυσχέραιναν την προετοιμασία του Αγώνα.</p>	<p>Η Φιλική Εταιρεία προετοιμάζει τον Αγώνα</p> <p>Ο Αλέξανδρος Υψηλάντης κηρύσσει την Επανάσταση στη Μολδοβλαχία</p> <p>Η Επανάσταση στην Πελοπόννησο και η εξάπλωσή της στην υπόλοιπη Ελλάδα</p> <p>Οι πρώτες επιτυχίες και η εδραίωση του Αγώνα</p> <p>Οι Έλληνες προσπα-</p>	<p>Διαβάζουν κείμενο από τα "Απομνημονεύματα" του Φωτάκου. Παρατηρούν εικόνα στην οποία είναι γραμμένη συνθηματικά η φράση "ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ Ή ΘΑΝΑΤΟΣ".</p> <p>Συζητούν για την ανάγκη ίδρυσης της Φιλικής Εταιρείας και τον τρόπο οργάνωσής της.</p> <p>Διαβάζουν φράσεις από την προκήρυξη του Υψηλάντη, συζητούν και αναλύουν τα λόγια του.</p> <p>Συζητούν για την απόφαση να αρχίσει η επανάσταση από τη Μολδοβλαχία.</p> <p>Διατυπώνουν τις σκέψεις και τα αισθήματά τους για τη θυσία των ιερολοχιτών.</p> <p>Συζητούν σχετικά με τη στρατηγική απόφαση του Κολοκοτρώνη για την πολιορκία της Τριπο-</p>

Να εκτιμήσουν το ρόλο της Φιλικής Εταιρείας στην προετοιμασία του Αγώνα.

Να γνωρίσουν το συσχετισμό των δυνάμεων των αντιπάλων, και τις δυνατότητες επιτυχίας του αγώνα.

Να κατανοήσουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της Επανάστασης στη Μολδοβλαχία, τους λόγους για τους οποίους αποφασίστηκε ν' αρχίσει από εκεί ο Αγώνας και τα αποτελέσματά του.

Να εκτιμήσουν την αυτοθυσία των αγωνιστών, τους λόγους της αποτυχίας και τις επιπτώσεις που είχε αυτή η Επανάσταση.

Να γνωρίσουν τα κυριότερα γεγονότα της έναρξης και της εξάπλωσης του Αγώνα σε όλη την Ελλάδα και την αντίδραση των Τούρκων.

Να γνωρίσουν τις πρώτες σημαντικές επιτυχίες της Επανάστασης στον στρατιωτικό τομέα.

Να γνωρίσουν το σχέδιο του Κολοκοτρώνη και να συσχετίσουν την αντίσταση στη Στερεά Ελλάδα και τις επιτυχίες στη θάλασσα με την εδραίωση της Επανάστασης στην Πελοπόννησο.

Να γνωρίσουν τις καταστροφές, τις αποτυχίες, αλλά και τις επιτυχίες του δεύτερου χρόνου της Επανάστασης.

Να γνωρίσουν τα οργανωτικά και άλλα προβλήματα που αντιμετώπισαν οι Έλληνες κατά την πρώτη φάση της Επανάστασης.

Να εκτιμήσουν τις συνέπειες που είχαν οι εσωτερικές διαμάχες για τις εξελίξεις του Αγώνα.

Να εκτιμήσουν το στρατηγικό σχέδιο, τη στάση και την προσφορά του Μάρκου Μπότσαρη.

Να γνωρίσουν τις πρώτες απόπειρες για σχηματισμό κυβέρνησης και να κατανοήσουν τις δυσκολίες που δημιουργούσαν στον Αγώνα οι τοπικές κυβερνήσεις.

Να γνωρίσουν τη στάση των Μεγάλων δυνάμεων απέναντι στον Αγώνα.

Να γνωρίσουν και να εκτιμήσουν τη συμβολή των Φιλελλήνων στον αγώνα της ανεξαρτησίας.

Να γνωρίσουν τα κύρια σημεία της τουρκοαιγυπτιακής συμφωνίας και τα σημαντικότερα γεγονότα κατά το τέταρτο έτος της Επανάστασης.

Να γνωρίσουν τα σημαντικότερα γεγονότα του πέμπτου έτους της Επανάστασης.

Να διακρίνουν τα σφάλματα της κυβέρνησης και τις συνέπειες που είχαν αυτά.

Να γνωρίσουν τα γεγονότα που σχετίζονται με τη γενναία άμυνα και την έξοδο του Μεσολογγίου, καθώς και τις πολιτικές εξελίξεις του έκτου έτους της Επανάστασης.

Θούν να οργανωθούν πολιτικά

Οι εμφύλιοι πόλεμοι

Η στάση των δυνάμεων της Ευρώπης απέναντι στην Ελληνική Επανάσταση

Οι Φιλέλληνες στηρίζουν ηθικά και υλικά τον Αγώνα

Ο σουλτάνος εξασφαλίζει τη βοήθεια του Μεχμέτ Αλή της Αιγύπτου κατά των Ελλήνων

Ο Ιμπραήμ έρχεται με ισχυρές δυνάμεις στην Πελοπόννησο

Η δεύτερη πολιορκία και η Έξοδος του Μεσολογγίου

Ο αγώνας του Καραϊσκάκη για τη σωτηρία της επανάστασης στην Αττική

Οι μεγάλες δυνάμεις παρεμβαίνουν: Η ναυμαχία στο Ναβαρίνο

Ο Καποδίστριας εκλέγεται Κυβερνήτης

(14 ώρες)

λίσας.

Συγκεντρώνουν στοιχεία (από θρύλους, παραδόσεις, διηγήσεις, δημοσιεύματα, μνημεία) σχετικά με κάποιο γεγονός που συνδέεται με το πρώτο και δεύτερο έτος της Επανάστασης και τα παρουσιάζουν στην τάξη (Γλώσσα).

Παρατηρούν στο χάρτη την πορεία των τουρκικών στρατευμάτων στη Δυτική και την Ανατολική Ελλάδα και σημειώνουν τα ονόματα των τόπων που συνδέονται με τα γεγονότα του δεύτερου έτους της Επανάστασης (Γεωγραφία).

Συζητούν για το πώς θα ένιωθαν, αν ζούσαν εκείνη την εποχή και πληροφορούνταν για την καταστροφή της μεγάλης στρατιάς του Δράμαλη.

Σχολιάζουν στην τάξη στροφές από το ποίημα του Δ. Σολωμού "Ύμνος εις την ελευθερίαν". Συσχετίζουν το περιεχόμενό τους με τις εσωτερικές διαμάχες που κλονίζουν την Επανάσταση και διατυπώνουν γενικεύσεις για τους εμφύλιους πολέμους.

Συμπληρώνουν στο χάρτη τις έδρες των τοπικών οργανισμών και τους τόπους όπου έγιναν η πρώτη και η δεύτερη Εθνοσυνέλευση.

Συζητούν τους λόγους για τους οποίους οι τοπικές κυβερνήσεις αδυνατούσαν να ελέγξουν την Επανάσταση και να συντονίσουν τον αγώνα.

Συζητούν τους λόγους που έκαναν τις Μεγάλες Δυνάμεις της εποχής (Ιερά Συμμαχία) να κρατήσουν αρνητική στάση απέναντι στην Ελληνική Επανάσταση.

Σχολιάζουν την πρώτη στροφή από την Ωδή του Δ. Σολωμού: "Εις το θάνατον του λόρδου Μπάρον" και τη φωτογραφία της πρώτης σελίδας της εφημερίδας "Ελληνικά Χρονικά", που εκδιδόταν στο Μεσολόγγι.

Συζητούν για τον ανιδιοτελή φιλελληνισμό, αλλά και για το φιλελληνισμό που εξυπηρετούσε διάφορα συμφέροντα.

Δείχνουν στο χάρτη τις περιοχές όπου οι Τουρκοαιγύπτιοι σχεδίαζαν να καταπνίξουν την Επανάσταση, σύμφωνα με το σχέδιο συνεργασίας τους.

Με βάση το επίγραμμα ή τον πίνακα του Ν. Γύζη ζωγραφίζουν μια σκηνή, ή γράφουν ένα κείμενο ως ελεύθερη εργασία, για να εκφράσουν με τον τρόπο τους τα συναισθήματά τους για το γεγονός (Εικαστικά, Γλώσσα).

Συσχετίζουν τον αποφασιστικό ρόλο των πυρπολικών στη ναυμαχία του Γέροντα και στη Χίο.

Παρατηρούν στο χάρτη την πορεία του Ιμπραήμ στην Πελοπόννησο και υπογραμμίζουν τους τόπους όπου δόθηκαν αποφασιστικές μάχες.

Συζητούν στην τάξη τη σημασία που είχε για τις εξελίξεις του Αγώνα, στη Στερεά και την Πελοπόννησο, η αντίσταση του Μεσολογγίου και η απασχόληση των Τουρκοαιγυπτιακών δυνάμεων εκεί.

Βρίσκουν και σχολιάζουν κοινά σημεία δύο ιστορικών γεγονότων που απέχουν χρονολογικά μεταξύ τους: της Θυσίας του Λεωνίδα στις Θερμοπύλες και της Θυσίας του Παπαφλέσσα στο

<p>Να εκτιμήσουν την αυτοθυσία, για τη μεγάλη υπόθεση της ελευθερίας του έθνους, των πολιορκημένων στο Μεσολόγγι.</p> <p>Να κατανοήσουν το σχέδιο δράσης του Καραϊσκάκη για την αποκοπή του εφοδιασμού του τουρκικού στρατού.</p> <p>Να εκτιμήσουν τις συνέπειες από την καταστροφή των Ελλήνων στον Ανάλατο.</p> <p>Να προβληματιστούν για το γεγονός της επέμβασης και της ανάμιξης των ξένων σε κρίσιμες στιγμές της ιστορίας του Ελληνισμού, να κάνουν συσχετισμούς και να προβαίνουν σε γενικεύσεις.</p> <p>Να κατανοήσουν τους λόγους που οδήγησαν στην κοινή επέμβαση των Μ. Δυνάμεων και να εκτιμήσουν τις συνέπειες που είχε αυτή.</p> <p>Να εκτιμήσουν το έργο και τη συμβολή του Καποδίστρια στην οργάνωση του νέου ελληνικού κράτους.</p>		<p>Μανιάκι.</p> <p>Παρατηρούν την εικόνα (σύνθεση του Θ. Π. Βρυζάκη) όπου δίνεται μία φανταστική σκηνή από την έξοδο του Μεσολογγίου και σχολιάζουν το μήνυμα που θέλει να μεταδώσει ο ζωγράφος.</p> <p>Σχολιάζουν το ποίημα "Ελεύθεροι πολιορκημένοι" του Δ. Σολωμού.</p> <p>Συγκεντρώνουν και σχολιάζουν δημοτικά τραγούδια που θρηνούν τη θυσία του Μεσολογγίου.</p> <p>Συζητούν για το στρατηγικό σχέδιο του Καραϊσκάκη.</p> <p>Κατατάσσουν τα γεγονότα σε διπλωματικά και σε πολιτικά, τα συσχετίζουν με αντίστοιχα άλλων εποχών και διατυπώνουν γενικεύσεις.</p> <p>Εξηγούν τους λόγους για τους οποίους οι Μεγάλες Δυνάμεις ενδιαφέρθηκαν για τη λύση του ελληνικού ζητήματος.</p> <p>Με βάση το έργο του Ι. Καποδίστρια και με τη βοήθεια άλλων κειμένων συζητούν σε ποια κατάσταση παρέλαβε ο κυβερνήτης το κράτος και σε ποια το άφησε.</p> <p>Εξετάζουν τα οικονομικά, διπλωματικά και γενικότερα διοικητικά προβλήματα που αντιμετώπιζε ο Ι. Καποδίστριας, καθώς και τη διαφορετική νοοτροπία μεγάλου μέρους του λαού.</p> <p>Συζητούν για τα αποτελέσματα του φανατισμού, κάνουν συσχετισμούς και προβαίνουν σε γενικεύσεις.</p> <p>Συζητούν τις αλλαγές που επήλθαν στην πολιτική, κοινωνική και οικονομική ζωή του τόπου την καποδιστριακή περίοδο.</p>
Η Ελλάδα ανεξάρτητο κράτος		
<p>Να γνωρίσουν τα χαρακτηριστικά στοιχεία της κατάστασης που διαμορφώθηκε στην Ελλάδα στα χρόνια του Όθωνα.</p> <p>Να κατανοήσουν σχετικές με τις ενότητες έννοιες, όπως: <i>σύνταγμα, εθνικά κτήματα, αρχή δεδηλωμένης, κοινοταγήςδες, εξερχικοί, διχασμός, πραξικόπημα, αμνηστία, αντίσταση</i>.</p> <p>Να γνωρίσουν τα μέτρα που πήρε ο Όθων για την ανασυγκρότηση της χώρας.</p> <p>Να διακρίνουν τους λόγους που οδήγησαν στην επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου 1843 και την έξωση του Όθωνα.</p> <p>Να γνωρίσουν στοιχεία από την καθημερινή ζωή στα χρόνια της βασιλείας του Όθωνα.</p> <p>Να κατανοήσουν τις δυσκολίες που υπήρχαν στην οργάνωση του κράτους εκείνη την εποχή.</p> <p>Να συσχετίσουν τις αλλαγές που άρχισαν να γίνονται στην καθημερινή ζωή των Ελλήνων με το καθεστώς της ελευθερίας, αλλά και με την παρουσία των Ευρωπαίων.</p> <p>Να κατανοήσουν πώς πραγματοποιήθηκαν οι εξελίξεις στην περίοδο της βασιλείας του Γεωργίου Α' και να εκτιμήσουν τα βήματα εκσυγχρονισμού της χώρας στον</p>	<p>Η περίοδος της βασιλείας του Όθωνα</p> <p>Η καθημερινή ζωή των Ελλήνων στα πρώτα χρόνια μετά την απελευθέρωση</p> <p>Η βασιλεία του Γεωργίου Α' και η επικράτηση του κοινοβουλευτισμού</p> <p>Το «Ανατολικό Ζήτημα» στη Βαλκανική Χερσόνησο</p> <p>Το ελληνικό κράτος αντιμετωπίζει οικονομικά και εθνικά προβλήματα στα τέλη του 19ου αιώνα. Ο άτυχος πόλεμος του 1897 και οι εξεγέρσεις στην Κρήτη. Ο Μακεδονικός Αγώνας</p> <p>Το κίνημα των Νεοτούρκων (1908) και το κίνημα στο Γουδί (1909) αλλάζουν το πολιτικό σκηνικό</p> <p>Η πνευματική και η</p>	<p>Παρατηρούν τα σύνορα του πρώτου ελληνικού κράτους και αναφέρουν περιοχές που είχαν επαναστατήσει, κι όμως έμειναν έξω από τα σύνορά του.</p> <p>Συζητούν για τους λόγους της έξωσης του Όθωνα.</p> <p>Συζητούν για τους δήμους και το σύστημα της αυτοδιοίκησης, άλλοτε και τώρα.</p> <p>Διαβάζουν κείμενα σχετικά με την επανάσταση της 3^{ης} Σεπτεμβρίου.</p> <p>Παρατηρούν δύο εικόνες της Αθήνας (η μία του 1860, η άλλη σύγχρονη) και επισημαίνουν ομοιότητες και διαφορές που παρουσιάζουν.</p> <p>Συγκρίνουν και σχολιάζουν εικόνες καφενείων της εποχής εκείνης με τα σημερινά καφενεία ή κέντρα ψυχαγωγίας.</p> <p>Ανακοινώνουν στην τάξη ανακαλύψεις και εφευρέσεις που επηρεάζουν τη ζωή μας σήμερα μέσα στο σπίτι και έξω από αυτό και οι οποίες δεν υπήρχαν στην εποχή του Όθωνα.</p> <p>Εντοπίζουν στο χάρτη τα κράτη που δημιουργήθηκαν μετά από κάθε συνθήκη.</p> <p>Συζητούν και διαπιστώνουν ότι οι διαφορές μεταξύ των κρατών λύνονται με διαπραγματεύσεις και όχι μόνο με πόλεμο και κάνουν αναφορές και σε άλλες ανάλογες περιπτώσεις.</p> <p>Παρατηρούν εικόνες και συζητούν για τη σημα-</p>

<p>πολιτικό και οικονομικό τομέα.</p> <p>Να γνωρίσουν τις αλλαγές που σημειώθηκαν στα Βαλκάνια την περίοδο (1875-1881).</p> <p>Να κατανοήσουν τους λόγους που προκάλεσαν τις αλλαγές στα Βαλκάνια.</p> <p>Να γνωρίσουν τα σημαντικότερα πολιτικά και πολεμικά γεγονότα, μεταξύ των ετών 1881-1911, που επηρέασαν τις εξελίξεις στον ελληνικό χώρο.</p> <p>Να επισημάνουν τα σημαντικότερα έργα του Χ. Τρικούπη.</p> <p>Να κατανοήσουν τη σημασία του πολέμου του 1897 για τις πολιτικές εξελίξεις της χώρας.</p> <p>Να διακρίνουν τις επιπτώσεις στην πολιτική ζωή της χώρας του κινήματος των αξιωματικών στο Γουδί, το 1909.</p> <p>Να γνωρίσουν τα σημαντικότερα γεγονότα του μακεδονικού αγώνα (1904-1908).</p> <p>Να εκτιμήσουν τη σπουδαιότητα του αγώνα αυτού για τη μετέπειτα ενσωμάτωση της Μακεδονίας στο ελληνικό κράτος.</p>	<p>καλλιτεχνική ζωή στο ελληνικό κράτος κατά το 19^ο αιώνα</p> <p>(7 ώρες)</p>	<p>σία των έργων του Τρικούπη.</p> <p>Εντοπίζουν στο χάρτη της Μακεδονίας το πλήθος των ελληνικών σχολείων, εκκλησιών και μοναστηριών που βρίσκονταν υπό τουρκική κατοχή, για να διαπιστώσουν την πληθυσμιακή υπεροχή του ελληνικού στοιχείου.</p> <p>Αναφέρουν σημαντικούς αρχαιολογικούς τόπους της Μακεδονίας που γνωρίζουν (Βεργίνα, Πέλλα, Δίον) και καταγράφουν τα αρχαιολογικά ευρήματα που έχουν ανακαλυφθεί.</p> <p>Συζητούν το ρόλο της λαϊκής συμπαράστασης για την επιτυχία του επαναστατικού αγώνα.</p>
Η Ελλάδα κατά τον 20^ο αιώνα		
<p>Να γνωρίσουν τα σημαντικότερα πολεμικά και διπλωματικά γεγονότα των Βαλκανικών πολέμων.</p> <p>Να εκτιμήσουν τα αποτελέσματα των βαλκανικών πολέμων και τους παράγοντες που συνετέλεσαν σ' αυτά.</p> <p>Να γνωρίσουν σημαντικά γεγονότα του Α' Παγκόσμιου πολέμου, ιδιαίτερα εκείνα που σχετίζονται με τις εξελίξεις στην Ελλάδα.</p> <p>Να κατανοήσουν τα αίτια του πολέμου, καθώς και τους λόγους που οδήγησαν στον εθνικό διχασμό.</p> <p>Να εκτιμήσουν τη στάση των πρωταγωνιστών του διχασμού και τα αποτελέσματά της έκβασης του πολέμου για την Ελλάδα.</p> <p>Να εκτιμήσουν τη συμβολή του Ελληνισμού των περιοχών της Θράκης και της Μ. Ασίας στην ανάπτυξη του ελληνικού κράτους.</p> <p>Να γνωρίσουν τα κυριότερα γεγονότα του Μικρασιατικού πολέμου.</p> <p>Να κατανοήσουν ιστορικές έννοιες σχετικές με την ενότητα, όπως: συνθήκη, σύμμαχοι, εθνική συμφορά, να κάνουν συσχετισμούς και να οδηγούνται σε γενικεύσεις.</p> <p>Να κατανοήσουν τους λόγους που οδήγησαν στη Μικρασιατική καταστροφή.</p> <p>Να γνωρίσουν σημαντικές αλλαγές που σημειώθηκαν στον έξω κόσμο και στη χώρα μας στη διάρκεια του Μεσοπολέμου.</p> <p>Να επισημάνουν τα προβλήματα που είχε</p>	<p>Οι Βαλκανικοί πόλεμοι, μια μεγάλη ελληνική επιτυχία</p> <p>Η Ελλάδα στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο</p> <p>Η Θράκη, η Μικρά Ασία και ο Πόντος, κέντρα ακμαίου Ελληνισμού</p> <p>Ο μικρασιατικός πόλεμος καταλήγει σε ήττα των Ελλήνων</p> <p>Η εποχή του Μεσοπολέμου στην Ελλάδα</p> <p>Η Ελλάδα στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο</p> <p>Η Κατοχή και η Αντίσταση. Ο εμφύλιος πόλεμος</p> <p>Η Ελλάδα στα μεταπολεμικά χρόνια</p> <p>Η περίοδος της στρατιωτικής δικτατορίας και η αποκατάσταση της δημοκρατίας</p> <p>Το Κυπριακό Ζήτημα</p> <p>Η Ελλάδα είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης</p> <p>Η πνευματική και η καλλιτεχνική ζωή στην Ελλάδα κατά τον 20^ο αιώνα</p> <p>(15 ώρες)</p>	<p>Παρατηρούν στο χάρτη την πορεία του ελληνικού στρατού κατά τους Βαλκανικούς πολέμους και υπογραμμίζουν τις τοποθεσίες όπου έγιναν σημαντικές μάχες.</p> <p>Βρίσκουν στο χάρτη και αναφέρουν τα μέρη που πήρε η Ελλάδα με τους Βαλκανικούς πολέμους.</p> <p>Παρατηρούν γραφικές παραστάσεις και συγκρίνουν έκταση και πληθυσμό πριν και μετά τους Βαλκανικούς πολέμους.</p> <p>Εντοπίζουν στο χάρτη τα όρια της αρχαίας Μακεδονίας και τα συσχετίζουν με την περιοχή της Μακεδονίας που περιήλθε στην Ελλάδα με τους Βαλκανικούς πολέμους.</p> <p>Παρατηρούν στο χάρτη και βρίσκουν αλλαγές που σημειώθηκαν μετά τον Α' Παγκόσμιο πόλεμο.</p> <p>Παρατηρούν το σχετικό χάρτη και βρίσκουν τις περιοχές που πήρε η Ελλάδα με τη συνθήκη των Σεβρών.</p> <p>Συζητούν για τα αίτια του Α' Παγκόσμιου πολέμου και τα διακρίνουν από την αφορμή.</p> <p>Συζητούν τις καταστρεπτικές συνέπειες αυτού του πολέμου.</p> <p>Εντοπίζουν στο χάρτη περιοχές που πήρε η Ελλάδα με το τέλος του Α' Παγκόσμιου πολέμου και χρωματίζουν τα μέρη που χάθηκαν με τη συνθήκη της Λωζάνης, ώστε να σχηματίσουν σαφέστερη εικόνα για τις περιοχές που χάθηκαν και στις οποίες από τα αρχαία χρόνια κατοικούσαν Έλληνες.</p> <p>Μελετούν αποσπάσματα ιστορικών λογοτεχνικών κειμένων σχετικά με την ενότητα και τα σχολιάζουν.</p> <p>Παρατηρούν εικόνες, μελετούν και σχολιάζουν κείμενα σχετικά με την τραγωδία του Μικρασια-</p>

<p>να αντιμετωπίσει η χώρα μας στη διάρκεια του μεσοπολέμου.</p> <p>Να γνωρίσουν σημαντικά γεγονότα του Β' Παγκόσμιου πολέμου.</p> <p>Να κατανοήσουν τα αίτια, τις αφορμές και τις συμμαχίες του Β' παγκόσμιου πολέμου.</p> <p>Να εκτιμήσουν τους παράγοντες που συνετέλεσαν στη νίκη των συμμάχων.</p> <p>Να γνωρίσουν σημαντικά γεγονότα από τη συμμετοχή της Ελλάδας στο Β' παγκόσμιο πόλεμο.</p> <p>Να κατανοήσουν τους λόγους για τους οποίους η Ελλάδα βρέθηκε στο πλευρό των συμμάχων.</p> <p>Να διακρίνουν τις αρετές που έδειξαν οι Έλληνες στον πόλεμο αυτό και τη συμβολή τους στην έκβασή του.</p> <p>Να γνωρίσουν χαρακτηριστικά γεγονότα του εμφύλιου πολέμου.</p> <p>Να κατανοήσουν το ρόλο που έπαιξε η ξένη επέμβαση στις εσωτερικές υποθέσεις της Ελλάδας.</p> <p>Να εκτιμήσουν τις συνέπειες του εμφύλιου πολέμου και να τις συσχετίσουν με τις συνέπειες ανάλογων πολέμων σε παλαιότερες εποχές.</p> <p>Να γνωρίσουν τις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές εξελίξεις που σημειώθηκαν στην Ελλάδα μετά τον εμφύλιο.</p> <p>Να γνωρίσουν σημαντικά γεγονότα που οδήγησαν στην ανατροπή της δημοκρατίας, καθώς και γεγονότα που οδήγησαν στην αποκατάστασή της.</p> <p>Να κατανοήσουν τα προβλήματα που δημιούργησε στη χώρα το στρατιωτικό καθεστώς.</p> <p>Να εκτιμήσουν το ρόλο της αντίστασης του ελληνικού λαού στην πτώση της δικτατορίας.</p> <p>Να γνωρίσουν συνοπτικά τα γεγονότα που σχετίζονται με την ανακήρυξη της Κύπρου σε ανεξάρτητο κράτος.</p> <p>Να εκτιμήσουν τους αγώνες και τις θυσίες των Ελληνοκυπρίων για την ελευθερία τους.</p> <p>Να γνωρίσουν τους κυριότερους σταθμούς της πορείας προς την Ευρωπαϊκή Ένωση.</p> <p>Να εκτιμήσουν τη σημασία της ομαλής πολιτικής ζωής, της ελευθερίας και της κοινωνικής συνεργασίας στην πρόοδο της χώρας.</p>		<p>τικού ελληνισμού (Γλώσσα, Εικαστικά).</p> <p>Παρατηρούν στο χάρτη και επισημαίνουν την έκταση των κρατών που είχαν ολοκληρωτικά καθεστώτα στην Ευρώπη κατά την εποχή του Μεσοπολέμου.</p> <p>Ερευνούν αν έχουν εγκατασταθεί στην περιοχή τους πρόσφυγες και συγκεντρώνουν πληροφορίες για τη ζωή και τα έθιμά τους.</p> <p>Διαβάζουν κείμενα σχετικά με τους πρόσφυγες και τα σχολιάζουν.</p> <p>Μελετούν το χάρτη και, με βάση τις χρονολογίες, συζητούν για τη χρονολογική σειρά με την οποία οι δυνάμεις του Άξονα έκαμαν τις επιθέσεις τους εναντίον των χωρών της Ευρώπης.</p> <p>Παρατηρούν στο χάρτη και επισημαίνουν τις κινήσεις των συμμάχων για την απελευθέρωση της Ευρώπης.</p> <p>Παρατηρούν την εικόνα της έκρηξης της ατομικής βόμβας. Τη σχολιάζουν και αναφέρουν προσπάθειες που γίνονται σήμερα, για να αποτραπεί αυτός ο φοβερός κίνδυνος.</p> <p>Συζητούν και για άλλες περιόδους στην ιστορία, κατά τις οποίες η Ελλάδα δοκιμάστηκε από άλλες εμφύλιες συγκρούσεις, και διατυπώνουν τα συμπεράσματά τους.</p> <p>Παρατηρούν χάρτη όπου σημειώνονται μεταβολές στα εδαφικά όρια της Ελλάδας από τον Α' ως και το Β' παγκόσμιο πόλεμο.</p> <p>Μελετούν έναν πίνακα που δείχνει την αύξηση του πληθυσμού της Αθήνας μετά τον εμφύλιο πόλεμο και συζητούν τα προβλήματα μιας πολυάνθρωπης πόλης όπως η Αθήνα.</p> <p>Συζητούν για την εξέγερση του Πολυτεχνείου και εξηγούν γιατί τιμούν οι Έλληνες με εορταστικές εκδηλώσεις την επέτειο του Πολυτεχνείου.</p> <p>Παρατηρούν στο χάρτη το τμήμα της Κύπρου που βρίσκεται υπό τουρκική κατοχή και καταρτίζουν έναν κατάλογο από σημαντικές κυπριακές πόλεις που σήμερα κατέχονται από τους Τούρκους (Γεωγραφία, Γλώσσα).</p> <p>Γράφουν στο χάρτη τα ονόματα των κρατών της Ε.Ε.</p> <p>Συζητούν για τα κοινά χαρακτηριστικά στοιχεία που τις ενώνουν, όπως: η πολιτιστική κληρονομιά, το κοινοβουλευτικό πολίτευμα, η ελεύθερη οικονομία κτλ.</p> <p>Συζητούν για τη σημασία του δημοψηφίσματος στην πολιτική ζωή της χώρας.</p> <p>Μελετούν και σχολιάζουν κείμενα αντιπροσωπευτικών εκπροσώπων της σύγχρονης λογοτεχνίας. Παρουσιάζουν δείγματα, εκθέτουν και σχολιάζουν εργασίες από την πνευματική και καλλιτεχνική δημιουργία της περιόδου (Γλώσσα, Εικαστικά).</p> <p>Συζητούν για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις της χώρας μας που απορρέουν από την οικονομική και πολιτική ένωση στο πλαίσιο της Ε.Ε.</p>
Επαναληπτικά μαθήματα		
<p>Να συστηματοποιήσουν τις γνώσεις που απέκτησαν στις επιμέρους ενότητες.</p>	<p>Τα επαναληπτικά μαθήματα, που ανα-</p>	<p>διηγούνται με λίγα λόγια τα σπουδαιότερα γεγονότα.</p>

<p>Να συμπληρώσουν τυχόν ελλείψεις και κενά που υπάρχουν.</p> <p>Να ανασυνθέσουν δημιουργικά τα στοιχεία των επιμέρους μαθημάτων.</p> <p>Να αξιοποιήσουν το ιστορικό λεξιλόγιο που απέκτησαν.</p> <p>Να κρίνουν, να αξιολογήσουν και να συνδέσουν ενέργειες και πρόσωπα.</p> <p>Να ανατρέχουν στα αντίστοιχα μαθήματα, για να αιτιολογούν τις απόψεις τους.</p> <p>Να ασχοληθούν με θέματα για τη ζωή και τα προβλήματα των ανθρώπων στα νεότερα χρόνια.</p> <p>Να σέβονται τον πολιτισμό όλων των λαών και όλων των εποχών.</p>	<p>πτύσσονται με μορφή ασκήσεων και δραστηριοτήτων στα Τετράδια Εργασιών των μαθητών, ανακεφαλαιώνουν ευρύτερες διδακτικές ενότητες.</p> <p>Περιλαμβάνονται, επίσης, και θέματα από τη νεότερη ιστορία, όπως: τεχνολογία, πληροφορική, παγκοσμιοποίηση, περιβάλλον, εκπαίδευση, μετανάστευσεις, πολυπολιτισμικές κοινωνίες, ανθρώπινα δικαιώματα, θέση γυναίκας κ. ά.</p> <p>(5 ώρες)</p>	<p>Συμπληρώνουν χάρτες, ακροστιχίδες, σταυρόλεξα, αντιστοιχίσεις, ασκήσεις σωστού - λάθους, ανακεφαλαιωτικά κείμενα, λεξιλογικές ασκήσεις, πίνακες διπλής εισόδου κτλ. (Γεωγραφία, Γλώσσα).</p>
Τοπική Ιστορία		
<p>Να γνωρίσουν την ιστορία του τόπου τους, να την εκτιμήσουν και να την εντάξουν στη Γενική Ιστορία.</p> <p>Να έρθουν σε επαφή με ιστορικά στοιχεία, ερευνήσιμα και προσιτά.</p> <p>Να εθιστούν στην παρατήρηση και στην έρευνα συγκεκριμένων ιστορικών χώρων.</p> <p>Να ασκηθούν στη διαθεματική προσέγγιση θεμάτων της Τοπικής Ιστορίας.</p> <p>Να ευαισθητοποιηθούν ως προς τα προβλήματα της τοπικής κοινωνίας.</p>	<p>Θέματα τοπικής ιστορίας</p> <p>(5 ώρες)</p>	<p>Η Τοπική Ιστορία πρέπει να προσεγγίζεται δια-θεματικά και με τη μέθοδο project, όπου εμπλέκονται σχεδόν όλα τα γνωστικά αντικείμενα.</p> <p>Οι μαθητές πραγματοποιούν επισκέψεις, παρατηρούν, καταγράφουν, φωτογραφίζουν, αναπαριστούν εικαστικά, περιγράφουν γραπτά ή προφορικά και επεξεργάζονται το θέμα πολύπλευρα</p>

Σύνολο διδακτικών ενοτήτων: 60

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Θέμα: Η ιστορία μέσα από τη λογοτεχνία. Ανάλυση ατομικών ή ομαδικών εργασιών :Επιλογή κειμένου σχετικού με τη Νεότερη Ελληνική Ιστορία. Μελέτη κειμένου, ανάδειξη ιστορικών προσώπων και γεγονότων. Κατάταξη θεματικών πεδίων του κειμένου. Εικαστικές απεικονίσεις, συλλογές εικόνων και φωτογραφιών σχετικών με το θέμα. Σύνθεση περιληπτικού κειμένου, δραματοποιήσεις. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Ομοιότητα-Διαφορά, Μεταβολή, Εξέλιξη, Πολιτισμός. **Προεκτάσεις:** στην Αισθητική Αγωγή, Γλώσσα, Γεωγραφία, Θέατρο.

Θέμα: Το -21 μέσα από τη Ζωγραφική. Οργάνωση ατομικών ή ομαδικών εργασιών με δραστηριότητες όπως: Συλλογή υλικού και κατάταξή του (Έλληνες και ξένοι δημιουργοί, λαϊκοί ζωγράφοι, θεματικό περιεχόμενο). Παραγωγή προφορικού ή γραπτού λόγου σχετικά με το περιεχόμενό τους και ιστορικές διασυνδέσεις. Εικαστικές απεικονίσεις. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Ομοιότητα-Διαφορά, Εξέλιξη,

Πολιτισμός. **Προεκτάσεις:** στην Αισθητική Αγωγή, Γλώσσα, Λογοτεχνία.

3. Διδακτική μεθοδολογία

Το μάθημα της Ιστορίας αποτελεί σημαντικό μέσο για την επίτευξη ευρύτερων σκοπών της αγωγής και της εκπαίδευσης. Παρέχει τις απαραίτητες γνώσεις και εξοικειώνει με τις διαδικασίες επεξεργασίας ιστορικών δεδομένων, ώστε ο μαθητής, μέσα από τη γνώση του παρελθόντος, να είναι σε θέση να κατανοεί το κοινωνικό "γίγνεσθαι", να μετέχει ενεργά σ' αυτό και να γνωρίζει τη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος. Αυτό θα επιτευχθεί, αν σε κάθε διδακτική ενότητα γίνεται συστηματική προσπάθεια, ώστε οι μαθητές, μαζί με τις ιστορικές γνώσεις, να κατανοούν βασικές ιστορικές έννοιες (ακμή, παρακμή κτλ.), να τις συσχετίζουν και να καταλήγουν σε δυνητικές γενικεύσεις. Κρίνεται σκόπιμο να τονιστεί ότι ειδικά για το μάθημα της Ιστορίας οι γενικεύσεις, που ως γνωστό συμβάλλουν στη διαθεματική αντιμετώπιση και τη μεταφορά της γνώσης, πρέπει να συνδέονται με εκφράσεις του τύπου: "συχνά", "κατά κανόνα", "συνήθως" κτλ.

Ο περιορισμός του ρόλου του διδάσκοντος και η αντίστοιχη αύξηση της ενεργητικής συμμετοχής των μαθητών στη διδακτική και στη μαθησιακή διαδικασία πρέπει να αποτελούν τη βασική προϋπόθεση για την εφαρμογή ενεργητικών μεθόδων διδασκαλίας. Σ' αυτές περιλαμβάνεται η ατομική ή η ομαδική εργασία με τη μορφή ερευνητικού σχεδίου, η διατύπωση ερευνητικών ερωτημάτων, η οργάνωση ασκήσεων αναπαράστασης ιστορικών γεγονότων, η βιωματική και διαθεματική προσέγγιση και η έρευνα των πηγών μέσα στην τάξη.

Σχεδιασμός της διδασκαλίας

Σε κάθε ενότητα, με βάση τους γενικούς διδακτικούς στόχους που διατυπώνονται στην εισαγωγή, θεωρείται αυτονόητο ότι οι μαθητές, μέσα από την ιστορική γνώση, πρέπει:

-Να κατανοήσουν βασικές ιστορικές έννοιες ευρύτερης και μερικότερης αναφοράς, π.χ.: αποικισμός, έθνος, εισβολή, σύγκρουση, κατάκτηση, υποδούλωση, εμφύλιος, σεισάχθεια, μύθος, ήρωας, κτλ.

-Να συσχετίζουν έννοιες, γεγονότα, καταστάσεις, δημιουργήματα κτλ. και να καταλήγουν σε δυναμικές γενικεύσεις.

Η επιλογή και ο καθορισμός από τον διδάσκοντα των ειδικών διδακτικών στόχων (γνωστικών, συναισθηματικών και ψυχοκινητικών) της ενότητας με την οποία πρόκειται να ασχοληθεί η τάξη είναι πρωταρχικής σημασίας για όλα τα στάδια της διδακτικής πράξης. Κατά την επιλογή και τον καθορισμό των στόχων πρέπει να λαμβάνονται υπόψη ο γενικός σκοπός, οι ειδικότεροι σκοποί και οι διδακτικοί στόχοι της διδασκαλίας της Ιστορίας στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, σύμφωνα με το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών και το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών.

Κατά το στάδιο σχεδιασμού της διδασκαλίας, ο διδάσκων, ανάλογα με τους στόχους που έχει θέσει, επιλέγει τις ανάλογες μορφές και μεθόδους διδασκαλίας, καθώς και τα μέσα που θα χρησιμοποιήσει.

Η επιλογή της μορφής και της μεθόδου διδασκαλίας μπορεί να σχετίζεται με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών, καθώς και με τις ιδιαιτερότητες της διδακτικής ενότητας. Η διδασκαλία του μαθήματος μπορεί να αρχίσει με αφήγηση, η οποία θα πρέπει να διακρίνεται από σαφήνεια και αντικειμενικότητα και να χαρακτηρίζεται από ζωντάνια και ποικιλία, για να ενεργοποιήσει το ενδιαφέρον των μαθητών και τον προβληματισμό τους για το γνωστικό αντικείμενο.

Στην περίπτωση που η ιστορική ύλη δεν προσφέρεται για απευθείας έρευνα εκ μέρους των μαθητών, η προφορική έκθεση των γεγονότων μπορεί να αποτελεί αξιόλογη μορφή διδασκαλίας, χωρίς να αποκλείεται ο συνδυασμός της με τον ελεύθερο ή τον κατευθυνόμενο διάλογο.

Εναλλακτικό τρόπο προσέγγισης των ιστορικών γεγονότων αποτελεί και η μελέτη των πηγών, με την οποία οι μαθητές εισάγονται στην ιστορική έρευνα και αναπτύσσουν την κριτική σκέψη τους με αφορμή τη μελέτη των ιστορικών προβλημάτων. Με τη μελέτη των ιστορικών πηγών οι μαθητές αποκτούν ικανότητα αναγνώρισης των σημαντικών χαρακτηριστικών των ιστορικών γεγονότων, ικανότητα περιγραφής και ανάλυσης αυτών των χαρα-

κτηριστικών, καθώς και ικανότητα εξαγωγής λογικών συμπερασμάτων. Οι ενεργητικές μέθοδοι διδασκαλίας είναι δυνατόν να εφαρμοστούν τόσο στην ατομική όσο και στην ομαδική μελέτη.

4. Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση, ως βασικό στοιχείο της διδακτικής διαδικασίας, αποτελεί κυρίως μέσο ανατροφοδότησης της διδασκαλίας, αφού πληροφορεί για την επιτυχία ή αποτυχία των επιδιωκόμενων σκοπών και στόχων, καθώς και για την αποτελεσματικότητα των ακολουθούμενων στρατηγικών.

Η αξιολόγηση για τη διαπίστωση της επίτευξης διδακτικών στόχων ευρύτερων ενότητων μπορεί να γίνεται με τη μορφή γραπτών εξετάσεων, που θα περιλαμβάνουν ερωτήσεις τις οποίες συντάσσει ο διδάσκων με βάση το επίπεδο των μαθητών και τους στόχους της διδασκαλίας. Είναι αυτονόητο ότι, εφόσον η ανάπτυξη κριτικής σκέψης αποτελεί βασική επιδίωξη του μαθήματος της Ιστορίας, το μεγαλύτερο μέρος των προφορικών ή των γραπτών ερωτήσεων που απευθύνεται στους μαθητές θα πρέπει να στοχεύει στην κινητοποίηση της κρίσης, της φαντασίας και της επινοητικότητας των μαθητών και όχι της μνήμης τους. Ερωτήσεις που επιδέχονται μονολεκτικές απαντήσεις είναι προφανές ότι δεν εξυπηρετούν αυτό το βασικό στόχο.

Ας σημειωθεί, τέλος, ότι ερωτήσεις του τύπου "Τι θα συνέβαινε αν;" καλό είναι να αποφεύγονται κατά τη διδασκαλία και την αξιολόγηση του μαθήματος της Ιστορίας.

Για τη διαπίστωση του βαθμού και της έκτασης τόσο της επίτευξης των διδακτικών στόχων όσο και της συμμετοχής και της δραστηριοποίησης των μαθητών υπάρχουν ποικίλες τεχνικές. Ενδεικτικά αναφέρουμε: τις δοκιμασίες επίδοσης, που αποσκοπούν στο να διαπιστωθεί κατά πόσο οι μαθητές έχουν αποκτήσει τις γνώσεις και τις δεξιότητες που ορίζονται στο ΑΠΣ. Τα τεστ αυτά είναι απαραίτητα να περιλαμβάνουν ασκήσεις και ερωτήματα, όπως:

Συμπλήρωσης κειμένου

Επιλογής σωστού-λάθους

Αντιστοίχισης-σύζευξης

Πολλαπλής επιλογής

Ταξινόμησης-κατάταξης σύμφωνα με ορισμένα κριτήρια

Συμπλήρωσης λογικών διαγραμμάτων

Ερμηνείας γραφικών παραστάσεων

Λύσης σταυρολέξου ή συμπλήρωσης ακροστιχίδας

Σύντομης απάντησης

Ανάπτυξης απόψεων

5. Διδακτικό υλικό

Τα μέσα που θα χρησιμοποιηθούν κατά τη διδακτική διαδικασία θα πρέπει να στοχεύουν στην αύξηση του ενδιαφέροντος των μαθητών και στην ουσιαστικότερη συμμετοχή τους στη διαδικασία της διδασκαλίας. Είναι αυτονόητο ότι η χρήση του σχολικού εγχειριδίου, με τις δυνατότητες που αυτό παρέχει, κρίνεται απαραίτητη. Η αξιοποίηση των πηγών, των εικόνων και των ιστορικών κειμένων που εμπεριέχονται σε αυτό μπορούν να αξιοποιηθούν από τον εκπαιδευτικό, χωρίς να αποκλείεται και η

χρήση άλλων μέσων και τεχνικών. Η χρήση του πίνακα, video, επιδασκόπου, φωτεινών διαφανειών, η χρήση άλλων οπτικοακουστικών μέσων, η οργάνωση εκθέσεων, η αξιοποίηση των ασκήσεων του σχολικού εγχειριδίου και η σύνταξη δημιουργικών ασκήσεων και δραστηριοτήτων από τον εκπαιδευτικό μπορούν να αποτελέσουν πλούσιο υλικό για μια πληρέστερη προσέγγιση των ιστορικών γεγονότων. Σημαντικό επίσης στοιχείο αποτελούν τα διαγράμματα, οι χρονολογικοί πίνακες και οι χάρτες, διότι συμβάλλουν αποφασιστικά στην άμεση και σαφή πληροφόρηση.

Οι επισκέψεις σε αρχαιολογικούς- ιστορικούς χώρους, σε μουσεία και σε αίθουσες τέχνης αποτελούν εναλλακτικούς τρόπους προσέγγισης των ιστορικών γεγονότων και πρέπει να χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο της ανάπτυξης των ενεργητικών μεθόδων διδασκαλίας.

6. Η Τοπική Ιστορία στο δημοτικό σχολείο

Με τον όρο "Τοπική Ιστορία" εννοούμε τη συνολική (κοινωνική, πολιτισμική, οικονομική και πολιτική) Ιστορία ενός συγκεκριμένου τόπου σε συσχετισμό με την Ιστορία του ευρύτερου γεωγραφικού χώρου στον οποίο βρίσκεται (επαρχία, γεωγραφικό διαμέρισμα), αλλά και με την εθνική και παγκόσμια Ιστορία, όσο αυτό είναι εφικτό. Η Τοπική Ιστορία δεν πρέπει να παραμένει μόνο αντικείμενο επιστημονικής έρευνας, αλλά μπορεί να διδάσκεται και στο σχολείο. Θέματα που εντάσσονται στο πλαίσιο της Τοπικής Ιστορίας μπορεί να αποτελέσουν και αντικείμενο διαθεματικής προσέγγισης. Με τη διδασκαλία της Τοπικής Ιστορίας επιδιώκεται να έρθουν οι μαθητές σε επαφή με ιστορικά στοιχεία ερευνησίμα και κατανοητά. Να εθιστούν στην παρατήρηση και την έρευνα. Να ευαισθητοποιηθούν για τα προβλήματα της τοπικής κοινωνίας στην οποία ζουν. Να προετοιμαστούν και να διευκολυνθούν στην κατανόηση της Γενικής Ιστορίας.

Με τη μελέτη της Ιστορίας του ιδιαίτερου τόπου καταγωγής ή κατοικίας του ο μαθητής μαθαίνει να σέβεται και να εκτιμά τις συλλογικές προσπάθειες και τους αγώνες των ανθρώπων που έζησαν και έδρασαν στον τόπο του. Κατανοεί τη σημασία του φυσικού και ιστορικού περιβάλλοντος της περιοχής του. Αποβάλλει τυχόν αισθήματα μειονεξίας που του προκαλεί η έμφαση την οποία δίνει η διδασκαλία της εθνικής Ιστορίας σε ορισμένα εντυπωσιακά κατορθώματα ή πολιτιστικά επιτεύγματα κάποιων περιοχών της χώρας, στις οποίες πιθανόν να μη συμπεριλαμβάνεται η ιδιαίτερη πατρίδα του. Καλλιεργεί την ερευνητική του ικανότητα και την παρατηρητικότητα του, διότι έχει την ευκαιρία να μελετήσει άμεσες ιστορικές πηγές. Συνειδητοποιεί τη συμβολή των ανθρώπων του άμεσου περιγύρου του και, κατ' επέκταση, τη δική του συμμετοχή στη δημιουργία της Ιστορίας.

Κυρίως η μελέτη της Τοπικής Ιστορίας δίνει τη δυνατότητα στον μαθητή να αποκτήσει πιο ολοκληρωμένη προσωπική, κοινωνική και εθνική ταυτότητα.

Θεματικούς άξονες μελέτης της Τοπικής Ιστορίας μπορεί να αποτελέσουν τόσο η περιοχή του σχολείου όσο και η ευρύτερη περιοχή στην οποία διαβιούν οι μαθητές.

Η επιτόπια μελέτη και έρευνα θα πρέπει να αποτελούν βασικές μεθόδους για την προσέγγιση ζητημάτων που σχετίζονται με την Τοπική Ιστορία. Έτσι οι μαθητές θα έχουν τη δυνατότητα οικείωσης με το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον τους, καθώς και άμεση γνώση των πηγών που σχετίζονται με το θέμα της μελέτης τους. Η αναζήτηση του ιστορικού υλικού που σχετίζεται με τη μελέτη και έρευνα του τοπικού περιβάλλοντος θα πρέπει να ακολουθεί τις φάσεις της συλλογής, της επεξεργασίας, καθώς και της εξαγωγής συμπερασμάτων.

Οι γραπτές μαρτυρίες (βιβλία, άρθρα, επιγραφές, ημερολόγια κ.ά.), οι καταγραφές προφορικών στοιχείων (θρύλοι, παραδόσεις, διηγήσεις κ.ά.), η περιγραφή αρχαιολογικών-ιστορικών χώρων, κτιρίων, μνημείων και αντικειμένων, τα εργαλεία και τα οικιακά σκεύη, οι φορεσιές και τα χειροτεχνήματα, τα στατιστικά στοιχεία, τα λογοτεχνικά έργα που αναφέρονται στη ζωή των ανθρώπων της περιοχής και στη νοοτροπία τους, τα εικαστικά έργα (τέμπλα εκκλησιών, εικόνες, έργα λαϊκής τέχνης κ.ά.), οι φωτογραφίες της περιοχής και των κατοίκων της (από τις θρησκευτικές και άλλες εκδηλώσεις), τα τοπικά τραγούδια, οι ταινίες μορφωτικού ή τουριστικού ενδιαφέροντος για την περιοχή, οι συνεντεύξεις με ηλικιωμένους κατοίκους, που θυμούνται πολλά πράγματα για τη ζωή στο παρελθόν, είναι δυνατόν να αποτελέσουν το υλικό που μπορούν να συλλέξουν οι μαθητές. Η φάση της επεξεργασίας ακολουθεί τα στάδια της κατάταξης του υλικού (χρονολογικά και θεματικά), της επιλογής του υλικού, του ελέγχου της εγκυρότητας, της διασταύρωσης και της σύνθεσης των στοιχείων. Η φάση της αξιοποίησης του υλικού μπορεί να υλοποιηθεί με πολλούς τρόπους: μπορούν να γίνουν λευκώματα, να εκθεθεί το οπτικό υλικό σε προθήκες, να παρουσιαστεί όλο ή μέρος του με μορφή ανακοίνωσης-διάλεξης στην τάξη ή στην ευρύτερη κοινωνία της περιοχής κτλ.

Η συνθετότερη, όμως, και διαρκέστερη αξιοποίηση είναι η σύνθεση του υλικού και η παρουσίαση των σχετικών συμπερασμάτων σε μορφή μελέτης/πραγματείας, για τη σύνταξη της οποίας οι πηγές μπορούν να ταξινομηθούν σε:

Προφορικές (παραδόσεις, θρύλοι, μύθοι κτλ.)

Γραπτές (διάφορα κείμενα, επιγραφές)

Άφωνα (αντικείμενα, ερείπια, έργα τέχνης κ.ά.) και

Οπτικοακουστικές (μαγνητοταινίες, βιντεοταινίες).

Οι πηγές, ανάλογα με τη σχέση που έχουν με το γεγονός, είναι: άμεσες, αν αποτελούν μέρος της ιστορικής πραγματικότητας στην οποία αναφέρονται (όπως ένα όπλο που χρησιμοποιήθηκε σε μια μάχη, ένα νόμισμα κ.ά.) και έμμεσες, αν απλώς περιγράφουν- διηγούνται κατά κάποιον τρόπο το γεγονός. Είναι, επομένως, μεταγενέστερες αυτού.

7. Προδιαγραφές βιβλίων και λοιπού διδακτικού υλικού

Βιβλίο για τον μαθητή

Τα διδακτικά βιβλία, σύμφωνα με το νόμο, γράφονται με βάση τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών. Κατά συνέπεια, θα πρέπει να είναι συμβατά με το σκοπό, τους στόχους, τα περιεχόμενα και τις μεθοδολογικές υποδείξεις αυτών.

Τα περιεχόμενα του μαθήματος της Ιστορίας, όπως προβλέπεται και από το Πρόγραμμα Σπουδών, πρέπει να οργανωθούν σε διδακτικές ενότητες που ολοκληρώνονται σε μία διδακτική ώρα. Για τη διδασκαλία του μαθήματος στις Γ, Δ, Ε' και ΣΤ' τάξεις του δημοτικού σχολείου από το Ωρολόγιο Πρόγραμμα διατίθενται δύο διδακτικές ώρες την εβδομάδα και κατά προσέγγιση 55 διδακτικές ώρες για ολόκληρο το διδακτικό έτος. Δεδομένου ότι πρέπει να εξοικονομηθεί διδακτικός χρόνος για την ενασχόληση με την Τοπική Ιστορία και την ανακεφαλαίωση των επιμέρους ενότητων με επαναληπτικά μαθήματα που θα γίνονται με μορφή ασκήσεων, οι διδακτικές ενότητες σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να ξεπερνούν τις 45.

Σε κάθε διδακτική ενότητα θα πρέπει να υπάρχει ένα εισαγωγικό κείμενο, στο οποίο θα αναπτύσσονται τα βασικά της σημεία, καθώς και το σχετικό λεξιλόγιο που αποδίδει βασικές ιστορικές έννοιες οι οποίες αναδεικνύονται από την ενότητα. Τα κείμενα πρέπει να είναι δομημένα σε παραγράφους με νοηματική αυτοτέλεια, μικροπερίοδο λόγο και γλώσσα στρωτή και κατανοητή από τα παιδιά στα οποία απευθύνεται. Στο τέλος κάθε ενότητας θα υπάρχουν δυο-τρεις ερωτήσεις που θα διευκολύνουν τη συνόψιση του περιεχομένου και θα δίνουν αφορμές για συσχετισμούς, γενικεύσεις, διαθεματικές δραστηριότητες και συνδέσεις με την Τοπική Ιστορία. Οι τίτλοι των ενότητων θα διατυπώνονται με σαφήνεια και όχι με αντισυμβατικό και ποιητικό τρόπο. Σκόπιμο είναι στην αρχή κάθε τεύχους να υπάρχουν δύο ενότητες: στη μία θα γίνεται λόγος για την ύλη που διδάχτηκε την προηγούμενη χρονιά και στην άλλη για την ύλη που πρόκειται να διδαχτεί.

Εκτός από το εισαγωγικό κείμενο, θα πρέπει, εάν είναι δυνατόν σε κάθε ενότητα, να υπάρχουν συνοδευτικά κείμενα-παραθέματα από ιστορικές και άλλες πηγές, που θα είναι ελκυστικά για τους μαθητές. Στα κείμενα, στα παραθέματα, αλλά και στις δραστηριότητες θα πρέπει να εξαιρούνται οι ανθρώπινες αξίες, να παρέχονται πρότυπα υψηλού ήθους, να τονίζεται η προσήλωση στη δημοκρατία και στην ελεύθερη σκέψη και να υπογραμμίζεται η σημασία του υπεύθυνου πολίτη. Έμφαση, επίσης, πρέπει να δίνεται στην καθημερινή ζωή, την τέχνη και τον πολιτισμό.

Ιδιαίτερα πρέπει να προσεχτεί η βασική απαίτηση όλων όσοι ασχολούνται με τη διδακτική πράξη, ότι δηλαδή τα διδακτικά βιβλία πρέπει να είναι ευσύνοπτα και όχι εκτεταμένα. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί, αν οι διδακτικές ενότητες, τα εισαγωγικά κείμενα, οι εικόνες κτλ. ολοκληρώνονται σε τρεις το πολύ σελίδες. Τα βιβλία για το μαθητή δεν πρέπει να ξεπερνούν τις 150 σελίδες συνολικά.

Στις τελευταίες σελίδες θα υπάρχει σχετικό Γλωσσάρι με ερμηνεύματα για τους ιστορικούς όρους που διδάσκονται στις επιμέρους ενότητες και χρονολογικός πίνακας, για να συμπληρώνουν οι μαθητές δίπλα στις χρονολογίες τα σημαντικότερα ιστορικά γεγονότα.

Εικονογράφηση

Η εικονογράφηση και γενικά η όλη παρουσίαση του διδακτικού υλικού πρέπει να προσεχτεί ιδιαίτερα.

Τα γεγονότα εγγράφονται στο χώρο και το χρόνο, γι' αυτό οι μαθητές, για την καλύτερη κατανόηση των γεγονότων, πρέπει να διευκολύνονται με χάρτες, γραφικές παραστάσεις και σχεδιαγράμματα (π.χ. ιστορική γραμμή)

Η εικονογράφηση πρέπει να είναι λειτουργικά αξιοποιήσιμη και όχι απλό, διακοσμητικό στοιχείο. Να είναι ρεαλιστική και όχι σε μορφή κόμικς. Να προτιμάται φωτογραφικό υλικό από ιστορικούς χώρους, έργα τέχνης, αναπαραστάσεις σε αγγεία, τοιχογραφίες, νομίσματα, γκραβούρες κτλ.

Βιβλίο για τον δάσκαλο

Το βιβλίο για το δάσκαλο πρέπει να είναι ξεχωριστό και να περιλαμβάνει:

Εισαγωγικό μέρος για την επιστήμη της Ιστορίας και την ιστορική περίοδο που εξετάζεται στο αντίστοιχο βιβλίο του μαθητή.

Μεθοδολογικές οδηγίες που εξειδικεύουν τις αντίστοιχες οδηγίες του ΑΠΣ.

Ενδεικτικό διάγραμμα διδασκαλίας.

Οδηγίες και υποδείξεις για τη διδασκαλία της Τοπικής Ιστορίας σύμφωνα με τις αρχές του ΑΠΣ και οδηγίες για την εκπόνηση σχεδίων εργασίας (projects).

Οδηγίες και υποδείξεις για επισκέψεις σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους.

Πρόσθετες πληροφορίες για κάθε ενότητα και οδηγίες για διδακτικές ενέργειες και μαθητικές δραστηριότητες, με ιδιαίτερη έμφαση στη διαθεματική προσέγγιση. Πληροφορίες και οδηγίες για τη χρήση πρόσθετου υλικού (αυθεντικά κείμενα, λογοτεχνικά κείμενα, φωτογραφίες, έργα τέχνης, ταινίες, CD- ROM κ.ά.).

Οι δραστηριότητες θα δίνουν την ευκαιρία στους μαθητές να συζητούν για το περιεχόμενο του μαθήματος, να περιγράφουν τις εμπειρίες τους, να συσχετίζουν τις γνώσεις που ήδη έχουν με νέες πληροφορίες, να εκφράζουν την προσωπική τους άποψη, να διατυπώνουν γενικεύσεις κ.ά.

Τετράδιο εργασιών

Θεωρείται απαραίτητο συμπλήρωμα του βιβλίου για το μαθητή και περιλαμβάνει:

Επαναληπτικά μαθήματα υπό μορφή ασκήσεων και δραστηριοτήτων, όταν ολοκληρώνεται μία ευρύτερη ενότητα.

Δραστηριότητες για κάθε επιμέρους διδακτική ενότητα:

Λεξιλογικές ασκήσεις.

Ανακεφαλαιωτικές ασκήσεις (συμπλήρωση κειμένου με σχετικό με την ενότητα λεξιλόγιο).

Τεστ πολλαπλής επιλογής, τεστ Σωστό- Λάθος, ακροστιχίδες, σταυρόλεξα, αντιστοιχίσεις.

Πίνακες διπλής εισόδου κτλ.

Χάρτες, σχεδιαγράμματα, ιστορική γραμμή κ.ά.

Υποδείξεις για προφορικές δραστηριότητες και τη σύναξη σχεδίου εργασίας (project).

Εποπτικό υλικό

Βιντεοκασέτες, CD ROM, ιστορικοί χάρτες.

II. ΓΥΜΝΑΣΙΟ

1. Ειδικοί σκοποί

Με τη διδασκαλία της Ιστορίας στο Γυμνάσιο επιδιώκονται οι παρακάτω επιμέρους σκοποί:

Να κατανοήσουν οι μαθητές ότι ο κόσμος στον οποίο ζουν είναι αποτέλεσμα μιας εξελικτικής πορείας, με υποκείμενα δράσης τους ανθρώπους.

Να καταστούν ικανοί, μέσα από τη γνώση του παρελθόντος, να κατανοήσουν το παρόν, να στοχαστούν για τα προβλήματά του και να προγραμματίσουν υπεύθυνα το μέλλον τους.

Να συνειδητοποιήσουν την προσωπική τους ευθύνη για την πορεία της κοινωνίας στην οποία ζουν.

Να οικειώνονται βαθμιαία το ειδικό λεξιλόγιο της ιστορικής επιστήμης.

Να συνειδητοποιήσουν την αναγκαιότητα επιλογής και κριτικής αξιολόγησης των ιστορικών πηγών.

Να γνωρίσουν την ιστορική πορεία του Ελληνισμού από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, με αναφορές στην ευρύτερη παγκόσμια ιστορία.

Να συνειδητοποιήσουν ότι η κατανόηση κάθε κοινωνίας προϋποθέτει τη μελέτη όλων των πτυχών της (πολιτικής, οικονομικής, πολιτιστικής, θρησκευτικής κ.λπ.).

Να διαμορφώσουν, μέσα από τη μελέτη των επιμέρους πολιτισμών και της συνεισφοράς τους στον παγκόσμιο πολιτισμό, πνεύμα μετριοπάθειας, ανοχής και σεβασμού στο διαφορετικό.

Να οικοδομήσουν, μέσα από τη μελέτη του δικού τους πολιτισμού, την εθνική και πολιτιστική τους ταυτότητα.

Να συνειδητοποιήσουν και να εκτιμήσουν τη συμβολή του ελληνικού πολιτισμού στον παγκόσμιο πολιτισμό.

2. Στόχοι, Θεματικές ενότητες, Ενδεικτικές δραστηριότητες, Διαθεματικά σχέδια εργασίας

ΤΑΞΗ Α'

ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑ ΩΣ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗΣ (330 μ. Χ.)

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες (διατιθέμενος χρόνος)	Ενδεικτικές Δραστηριότητες ³
Η προϊστορία		
Οι μαθητές επιδιώκεται: Να γνωρίσουν τα στάδια εξέλιξης του ανθρώπινου είδους. Να συνειδητοποιήσουν την ανάγκη συνεργασίας μεταξύ διαφορετικών επισημονικών κλάδων στη μελέτη του απώτερου παρελθόντος. Να προσδιορίσουν τους όρους «προϊστορία», «εποχή του λίθου», «παλαιολιθική εποχή», «νεολιθική εποχή». Να αναγνωρίζουν τα βασικά χαρακτηριστικά της τέχνης της προϊστορικής εποχής.	Εισαγωγή. Προϊστορία και ιστορία. Η πρώτη εμφάνιση του ανθρώπου στον κόσμο και τα στάδια εξέλιξης του ανθρώπου. Η ζωή του ανθρώπου κατά την Παλαιολιθική εποχή. Η ζωή του ανθρώπου κατά τη Νεολιθική εποχή. Η τέχνη της προϊστορικής εποχής. (2 ώρες)	Συζήτηση με θέμα την εξέλιξη των ειδών (Γλώσσα, Βιολογία, Θρησκευτικά). Βιωματική προσέγγιση της ζωής των σπηλαιών μέσα από τη σύγκριση με τη σύγχρονη ζωή. Μελέτη χαρτών και καταγραφή των μετακινήσεων πληθυσμών σε διαφορετικές περιοχές και ηπειρούς. Προβολή εικόνων με σχέδια των σπηλαίων και αισθητική αποτίμησή τους.
Να κατανοήσουν την αλληλεπίδραση μεταξύ του γεωγραφικού παράγοντα, της οικονομίας και της κοινωνικής οργάνωσης στη διαμόρφωση των πρώτων κοινωνιών. Να γνωρίσουν τα βασικά στοιχεία της οργάνωσης των νεολιθικών οικισμών. Να γνωρίσουν στα κύρια σημεία της την εξέλιξη των Ανατολικών λαών και τα πολιτιστικά τους επιτεύγματα. Να διακρίνουν τις κύριες γεωγραφικές και πολιτισμικές ενότητες της πρώιμης, μέσης και ύστερης εποχής του Χαλκού, τις ομοιότητες και τις διαφορές τους. Να εκτιμήσουν συνολικά τον κυκλαδικό, το μινωικό και το μυκηναϊκό πολιτισμό σε σχέση με το χρόνο και το χώρο ανάπτυξής τους. Να γνωρίσουν τα βασικά χαρακτηριστικά της μινωικής και τη μυκηναϊκής τέχνης.	Η προϊστορία του Αιγαίου. Η εποχή του χαλκού. Η νεολιθική εποχή στην Ελλάδα. Οικιστική οργάνωση, οικονομία και κοινωνία. Λαοί και πολιτισμοί της Εγγύς Ανατολής. Η πρώιμη, μέση και ύστερη εποχή του χαλκού στην Ελλάδα. Ο Κυκλαδικός πολιτισμός. Ο Μινωικός πολιτισμός. Κοινωνική, πολιτική και οικονομική οργάνωση. Θρησκεία και τέχνη. Ο Μυκηναϊκός πολιτισμός. Κοινωνική, πολιτική και οικονομική οργάνωση. Η γραμμική γραφή Β. Θρησκεία και τέχνη. Η εξάπλωση και κατάρρευση του μυκηναϊκού κόσμου. (6 ώρες)	Μελέτη του χάρτη του Αιγαίου σε συνάρτηση με τους πολιτισμούς της εποχής του χαλκού (Γεωγραφία). Σχολιασμός εικόνων νεολιθικών οικισμών. Βίωση του τρόπου ζωής των ανθρώπων στην περίοδο αυτή. Κατάρτιση πίνακα με τις κυριότερες οικονομικές, κοινωνικές, θρησκευτικές και λοιπές εκδηλώσεις του Κυκλαδικού, Μινωικού και Μυκηναϊκού πολιτισμού. «Ανάγνωση» εικαστικών έργων από τοιχογραφίες της Θήρας, της Κρήτης και των Μυκηνών και συγκριτική θεώρησή τους. «Ανάγνωση» πινακίδων γραμμικής γραφής Β και σύγκρισή τους με την αρχαία ελληνική γραφή. Συζήτηση με θέμα: Από το χαλκό στο σίδηρο. Τα αίτια κατάρρευσης του μυκηναϊκού κόσμου.
Ο ελληνικός κόσμος από το 1100 ως το 479 π.Χ.)		
Να γνωρίσουν τις αλλαγές που επήλ-	Η ζωή στον ελλαδικό χώρο	Μελέτη εικαστικών έργων της γεωμετρικής

³ Οι δραστηριότητες με πλάγια γράμματα προτείνονται ως διαθεματικές και ανταποκρίνονται στις προτεινόμενες διαθεματικές έννοιες της 3^{ης} στήλης του πίνακα του αντίστοιχου ΔΕΠΠΣ.

<p>θαν στον ελλαδικό χώρο μετά την παρακμή του μυκηναϊκού κόσμου.</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν ότι σε κάθε εποχή η ανθρώπινη δραστηριότητα συνεχίζεται αδιάλειπτα σε διάφορους τομείς.</p> <p>Να κατανοήσουν τη σημασία των όρων «φυλετική κοινότητα» και «γεωμετρική τέχνη».</p> <p>Να γνωρίσουν τα βασικά χαρακτηριστικά της γεωμετρικής τέχνης.</p>	<p>από το 1100 π.Χ. ως το 800 π.Χ. περίπου.</p> <p>Η διαμόρφωση φυλετικών κοινοτήτων.</p> <p>Ο κόσμος των ομηρικών επών.</p> <p>Η γεωμετρική τέχνη.</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>περιόδου και συσχέτισή τους με την εικαστική δημιουργία της εποχής του χαλκού (Θρησκευτικά, Αισθητική αγωγή).</p> <p>Επισήμανση χωρίων από τον Όμηρο με πομπιστικά στοιχεία των μυκηναϊκών χρόνων, της περιόδου του α' αποικισμού και της εποχής του Ομήρου.</p>
<p>Να εκτιμήσουν τις συνέπειες των μεταναστεύσεων και των μεταβολών στον οικονομικό, στρατιωτικό και πολιτικό τομέα.</p> <p>Να εκτιμήσουν τη σημασία των πόλεων-κρατών στη διαμόρφωση της αυτοσυνειδησίας των Ελλήνων.</p> <p>Να γνωρίσουν την κοινωνική και πολιτική δομή της Αθήνας και της Σπάρτης.</p> <p>Να διακρίνουν τις διαφορές ανάμεσα στη σπαρτιατική και την αθηναϊκή κοινωνία.</p> <p>Να εκτιμήσουν τις συνέπειες της επιτυχούς αντιμετώπισης, από τους Έλληνες, της περσικής εισβολής.</p> <p>Να διαπιστώσουν τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της ελληνικής τέχνης σε συνδυασμό με τις πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις της περιόδου.</p> <p>Να διακρίνουν τα βασικά χαρακτηριστικά της αρχαϊκής τέχνης.</p>	<p>Η ζωή στον ελλαδικό χώρο από το 800 ως το 479 π.Χ.</p> <p>Η δημιουργία του ελληνικού αλφαβήτου.</p> <p>Η αποικιακή εξάπλωση των Ελλήνων στη Μεσόγειο και τον Εύξεινο Πόντο.</p> <p>Η διαμόρφωση και ανάπτυξη των ελληνικών πόλεων ως κρατών και κοινωνιών.</p> <p>Η ανάδειξη της Αθήνας και της Σπάρτης.</p> <p>Οι πανελλήνιοι δεσμοί.</p> <p>Η αναχαίτιση του περσικού επεκτατισμού.</p> <p>Τα γράμματα και οι τέχνες.</p> <p>(10 ώρες)</p>	<p>Μελέτη σύγχρονου χάρτη της Μεσογείου και του Εύξεινου Πόντου και αναγνώριση σύγχρονων πόλεων που ιδρύθηκαν κατά το β' αποικισμό. Καταγραφή τοπωνυμίων και σύγκριση με τα σημερινά (Γεωγραφία, Γλώσσα).</p> <p>Συζήτηση για το πνεύμα των Ολυμπιακών Αγώνων στην αρχαία Ελλάδα και στη σύγχρονη εποχή, με αναφορές στην επιστήμη, τεχνολογία, οικονομία, τέχνη και επικοινωνία (Αισθητική αγωγή, Χημεία, Τεχνολογία).</p> <p>Κατάρτιση πίνακα με τις πιο σημαντικές πολιτικές και κοινωνικές εκδηλώσεις σε Αθήνα και Σπάρτη και εντοπισμός ομοιοτήτων και διαφορών.</p> <p>Μελέτη σχεδιαγραμμάτων των συγκρούσεων κατά τους περσικούς πολέμους και κατάρτιση πίνακα με τα τοπωνύμια, τις δυνάμεις των αντιπάλων, τους αρχηγούς, την έκβαση και την αιτιολόγησή της.</p> <p>«Ανάγνωση» έργων τέχνης της αρχαϊκής περιόδου και συσχετισμοί τους με τις θρησκευτικές, κοινωνικές, πολιτικές και άλλες εξελίξεις (Αισθητική αγωγή, Θρησκευτικά).</p>
Οι κλασικοί χρόνοι (479 - 323 π.Χ.)		
<p>Να διαπιστώσουν τις συνέπειες της ίδρυσης της Δηλιακής συμμαχίας στη δημιουργία ισχυρών εντάσεων στον ελληνικό χώρο.</p> <p>Να εκτιμήσουν τη σημασία της διαμόρφωσης του δημοκρατικού πολιτεύματος για την αρχαία Ελλάδα και το σύγχρονο κόσμο.</p> <p>Να αναγνωρίζουν τα βασικά χαρακτηριστικά του δημοκρατικού πολιτεύματος.</p> <p>Να γνωρίσουν βασικές πτυχές της καθημερινής ζωής στην αρχαία Ελλάδα κατά την κλασική περίοδο.</p>	<p>Η κυριαρχία της Αθήνας και η ακμή της αθηναϊκής δημοκρατίας.</p> <p>Η διαμόρφωση του αθηναϊκού πολιτεύματος.</p> <p>Η αθηναϊκή ηγεμονία.</p> <p>Η ακμή της Αθηναϊκής δημοκρατίας.</p> <p>Η καθημερινή ζωή στην Αθήνα του 5^{ου} αιώνα π.Χ.</p> <p>(5 ώρες)</p>	<p>Συζήτηση με θέμα: Η μεταφορά του ταμείου της Συμμαχίας από τη Δήλο στην Αθήνα και οι συνέπειές της.</p> <p>Κατάρτιση πίνακα με τα όργανα της εξουσίας στην αθηναϊκή δημοκρατία.</p> <p>Συζήτηση για τα συστήματα της άμεσης και έμμεσης δημοκρατίας στο παρελθόν και στο παρόν (Κοινωνική και Πολιτική αγωγή, Γλώσσα).</p> <p>Βιωματική προσέγγιση εκδηλώσεων της καθημερινής ζωής στην Αθήνα της κλασικής εποχής (π.χ. Αγορά, Θέατρο, Δικαστήρια).</p>
<p>Να γνωρίσουν τα αίτια και να εκτιμήσουν τις συνέπειες του πελοποννησιακού πολέμου για το σύνολο του ελληνικού κόσμου.</p> <p>Να προβληματιστούν για τις συνέπειες των προσπαθειών διάφορων ελληνικών πόλεων να κυριαρχήσουν στον ελλαδικό χώρο.</p> <p>Να διακρίνουν τις βασικές διαφορές ανάμεσα στην ηγεμονία και τη συμμαχία.</p>	<p>Ηγεμονικοί ανταγωνισμοί και αποδυνάμωση των ελληνικών πόλεων.</p> <p>Ο πελοποννησιακός πόλεμος.</p> <p>Η σπαρτιατική ηγεμονία.</p> <p>Η θηβαϊκή ηγεμονία.</p> <p>Η β' αθηναϊκή συμμαχία.</p> <p>(4 ώρες)</p>	<p>Καταγραφή και αποτύπωση στο χάρτη των πόλεων που πήραν μέρος στις συγκρούσεις του πελοποννησιακού πολέμου στο πλευρό Αθήνας και Σπάρτης (Γεωγραφία).</p> <p>Ανάγνωση και σχολιασμός αποσπασμάτων από το έργο του Θουκυδίδη και του Ξενοφώντα.</p> <p>Συζήτηση με θέμα: Τα αίτια της ήττας των Αθηναίων στον πελοποννησιακό πόλεμο.</p>

<p>Να κατανοήσουν τις συνθήκες που ευνόησαν την ανάμειξη της Μακεδονίας στα πολιτικά πράγματα των πόλεων-κρατών, την εκμετάλλευση των «κοινοματικών» συγκρούσεων και την τελική επικράτησή της.</p> <p>Να εκτιμήσουν το πολιτικό, στρατιωτικό και διοικητικό έργο του Μ. Αλεξάνδρου και τη σημασία των κατακτήσεών του για την εξέλιξη του πολιτισμού.</p> <p>Να εκτιμήσουν τον πολύπλευρο ρόλο ηγετικών προσωπικοτήτων στις ιστορικές εξελίξεις.</p>	<p>Η άνοδος της Μακεδονίας και η επέκταση του Ελληνισμού</p> <p>Η εποχή του Φιλίππου και η επικράτηση των Μακεδόνων στον ελλαδικό χώρο.</p> <p>Η εκστρατεία του Μ. Αλέξανδρου.</p> <p>Το έργο του Μ. Αλεξάνδρου.</p> <p>(5 ώρες)</p>	<p>Ανάληψη ρόλων με στόχο τη δραματοποίηση φανταστικής συνεδρίασης της αθηναϊκής Εκκλησίας του Δήμου, με πρωταγωνιστές εκπροσώπους της φιλομακεδονικής και της αντιμακεδονικής παράταξης (Αρχαία ελληνικά, Γλώσσα, Κοινωνική και πολιτική αγωγή).</p> <p>Αποτύπωση στο χάρτη της πορείας του Μ. Αλεξάνδρου στην Ανατολή.</p> <p>Καταγραφή και σχολιασμός των πολιτισμικών στοιχείων που προώθησε ο Μ. Αλέξανδρος στην Ανατολή.</p>
<p>Να εκτιμήσουν τις αξίες που ανέδειξε ο κλασικός πολιτισμός και την παγκόσμια και διαχρονική εμβέλειά του.</p> <p>Να κατανοούν και να αναγνωρίζουν τα βασικά χαρακτηριστικά της κλασικής τέχνης.</p> <p>Να εντοπίζουν στοιχεία των σύγχρονων επιστημονικών και τεχνολογικών επιτευγμάτων, τα οποία έχουν τις ρίζες τους στην πνευματική δημιουργία των κλασικών χρόνων.</p>	<p>Τα πολιτιστικά επιτεύγματα της κλασικής εποχής</p> <p>Η ανάπτυξη των επιστημών.</p> <p>Το θέατρο και οι τέχνες.</p> <p>(3 ώρες)</p>	<p>Συζήτηση για την αφετηρία και την ιστορική εξέλιξη των επιστημών (Μαθηματικά, Φυσική, Γεωγραφία, Τεχνολογία, Κοινωνική και πολιτική αγωγή, Τεχνολογία).</p> <p>«Ανάγνωση» εικαστικών έργων και συσχετισμοί τους με την οικονομική, κοινωνική και πολιτική κατάσταση της κλασικής εποχής.</p> <p>Συζήτηση με θέμα: Ο κανόνας της χρυσής τομής στην Αρχιτεκτονική και τη Γλυπτική των κλασικών χρόνων (Μαθηματικά, Αισθητική αγωγή).</p>
Οι ελληνιστικοί και ρωμαϊκοί χρόνοι		
<p>Να γνωρίσουν βασικά στοιχεία για τα σημαντικότερα βασίλεια της ελληνιστικής περιόδου και να επισημάνουν ομοιότητες και διαφορές μεταξύ τους.</p> <p>Να γνωρίσουν της βασικές πτυχές του ελληνιστικού πολιτισμού.</p> <p>Να εκτιμήσουν τη σχέση του με της κοινωνικοπολιτικές εξελίξεις της εποχής</p> <p>Να διακρίνουν τα βασικά χαρακτηριστικά της ελληνιστικής τέχνης.</p>	<p>Η ελληνιστική εποχή</p> <p>Η οργάνωση του ελληνιστικού κόσμου.</p> <p>Ο ελλαδικός χώρος λίγο πριν από τη ρωμαϊκή κατάκτηση.</p> <p>Τα γράμματα και οι τέχνες στους ελληνιστικούς χρόνους.</p> <p>(3 ώρες)</p>	<p>Μελέτη του χάρτη και αποτύπωση των μεταβολών διαχρονικά στα σύνορα των ελληνιστικών κρατών.</p> <p>«Ανάγνωση» έργων τέχνης της ελληνιστικής εποχής, σε συσχέτισμό προς τις πολιτικές, κοινωνικές και άλλες συνθήκες (Αισθητική αγωγή, Θρησκευτικά).</p> <p>Συζήτηση για το Μουσείο της Αλεξανδρείας και τη διαφοροποίηση της έννοιας «μουσεία» διαχρονικά.</p>
<p>Να αποτυπώσουν τους βασικούς σταθμούς της ιστορίας του ρωμαϊκού κράτους, καθώς και τη γεωγραφική επέκτασή του μέχρι την κατάκτηση όλου του ελληνιστικού κόσμου.</p> <p>Να διακρίνουν και να εκτιμήσουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του ρωμαϊκού πολιτισμού και την προσφορά του στον παγκόσμιο πολιτισμό.</p> <p>Να κατανοήσουν τη σύζευξη του ελληνικού και του ρωμαϊκού πολιτισμού.</p>	<p>Η κυριαρχία της Ρώμης</p> <p>Η εξέλιξη του ρωμαϊκού κράτους και η υποταγή του ελληνιστικού κόσμου.</p> <p>Ο ελληνορωμαϊκός πολιτισμός.</p> <p>(3 ώρες)</p>	<p>Μελέτη του χάρτη και αποτύπωση της πορείας των Ρωμαίων στην κατάκτηση της Ανατολής (Γεωγραφία).</p> <p>Συγκριτική θεώρηση της ρωμαϊκής και της αθηναϊκής Δημοκρατίας (Κοινωνική και πολιτική αγωγή).</p> <p>Μελέτη και καταγραφή βιογραφικών στοιχείων των πολιτικών και στρατιωτικών προσωπικοτήτων της Ρώμης.</p> <p>Επισήμανση και καταγραφή των ρωμαϊκών επιτευγμάτων στην τέχνη και την τεχνολογία (Τεχνολογία, Αισθητική αγωγή).</p>
<p>Να κατανοήσουν τα αίτια της κρίσης του ρωμαϊκού κράτους στα τέλη του 3^{ου} και τις αρχές του 4^{ου} αι. μ.Χ.</p> <p>Να γνωρίσουν τις συνθήκες εμφάνισης και βαθμιαίας εξάπλωσης του χριστιανισμού στην Ανατολή και την ανάδειξή του ως νόμιμης θρησκείας της αυτοκρατορίας</p> <p>Να εκτιμήσουν τις συνέπειες της απόφασης του Μ. Κωνσταντίνου να μεταφέρει το κέντρο βάρους της αυτοκρατορίας στην Ανατολή</p>	<p>Από τη Ρώμη στο Βυζάντιο</p> <p>Η εμφάνιση και εξάπλωση του Χριστιανισμού</p> <p>Η κρίση του ρωμαϊκού κράτους</p> <p>Η μεταφορά του κέντρου βάρους στην Ανατολή</p> <p>(4 ώρες)</p>	<p>Βιωματική προσέγγιση της ζωής των πρώτων χριστιανών στις κατακόμβες και των διώξεών τους από τους Ρωμαίους (Αισθητική αγωγή, Θρησκευτικά).</p> <p>Συζήτηση με θέμα τα πλεονεκτήματα της γεωγραφικής θέσης της Κωνσταντινούπολης σε σχέση με τη Ρώμη (Γλώσσα, Γεωγραφία).</p>

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας⁴

Θέμα: Ο χώρος της κατοικίας των ανθρώπων από την προϊστορική ως τη ρωμαϊκή εποχή. Εκπόνηση ομαδικών εργασιών με εικαστική αποτύπωση, κατασκευές, συλλογές εικόνων, σύνθεση κειμένων, συγκριτική παρουσίαση και ερμηνεία. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Μεταβολή, Εξέλιξη, Ομοιότητα-Διαφορά, Πολιτισμός κ.λπ. **Προεκτάσεις** στην Αισθητική αγωγή, Οικιακή οικονομία, Γλώσσα, Γεωγραφία.

Θέμα: Η καθημερινή ζωή άλλοτε (αρχαία Ελλάδα) και τώρα. Οργάνωση ομαδικών εργασιών με καθήκοντα τη συγκέντρωση παραστάσεων από αρχαία αγγεία, τον εντοπισμό αυθεντικών ιστορικών μαρτυριών, την εικαστική απόδοση σκηνών της καθημερινής ζωής, τη συγκριτική παρουσίαση ασχολιών της αρχαίας και της σύγχρονης ζωής, τη φανταστική διήγηση των εμπειριών ενός αθηναίου «μαθητή» στη διάρκεια μιας μέρας κατά την κλασική εποχή κ.λπ. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Ομοιότητα-Διαφορά, Εξέλιξη, Μεταβολή, Πολιτισμός κ.λπ. **Προεκτάσεις** στην Αισθητική αγωγή, Τεχνολογία, Οικιακή οικονομία, Γλώσσα, Θρησκευτικά.

Θέμα: Από τις Ολυμπιάδες της αρχαίας Ελλάδας στους σύγχρονους Ολυμπιακούς αγώνες. Οργάνωση ομαδικών ή ατομικών εργασιών με συγκεκριμένα καθήκοντα όπως: καταγραφή των αρχαίων και σύγχρονων αγωνισμάτων, συλλογές εικόνων από αρχαία αγγεία ή ανάγλυφα και σύγχρονων φωτογραφιών, συγκρίσεις των συνθηκών άθλησης, οργάνωσης, μέτρησης του χρόνου και των αποστάσεων κ.λπ. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Ομοιότητα-Διαφορά, Εξέλιξη, Μεταβολή, Σύστημα, Νόμος, Πολιτισμός κ.λπ. **Προεκτάσεις** στην Αισθητική αγωγή, Τεχνολογία, Μαθηματικά, Σωματική αγωγή, Γλώσσα.

Θέμα: Ο Αρχιμήδης και οι επινοήσεις του στην υπηρεσία της άμυνας των Συρακουσών. Ανάλυση ατομικών ή ομαδικών εργασιών με καθήκοντα τη μελέτη των επινοήσεων του Αρχιμήδη, των μαθηματικών θεωριών στις οποίες στηρίχθηκε, την εικαστική απόδοση των εφευρέσεών του, την κατασκευή ομοιωμάτων των «μηχανών» του, τη γραπτή διήγηση της πολιορκίας των Συρακουσών και της δράσης του Αρχιμήδη κ.λπ. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Εξέλιξη, Μεταβολή, Σύστημα, Πολιτισμός κ.λπ. **Προεκτάσεις** στην Αισθητική αγωγή, Τεχνολογία, Μαθηματικά, Φυσική, Γλώσσα.

ΤΑΞΗ Β'

ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΝΕΟΤΕΡΗ ΙΣΤΟΡΙΑ: ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗΣ
ΩΣ ΤΙΣ ΠΑΡΑΜΟΝΕΣ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες (διαθέσιμος χρόνος)	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
Οι πρώτοι αιώνες του Βυζαντίου (330-717)		
<p>Οι μαθητές επιδιώκεται:</p> <p>Να κατανοήσουν τους παράγοντες που ώθησαν τον Κωνσταντίνο στη μεταφορά της πρωτεύουσας από τη Ρώμη στην Κωνσταντινούπολη</p> <p>Να γνωρίσουν το χρόνο, το χώρο και τις συνέπειες της εμφάνισης και εξάπλωσης των «βαρβαρικών» λαών.</p> <p>Να γνωρίσουν το έργο των σημαντικότερων αυτοκρατόρων της περιόδου.</p> <p>Να αξιολογήσουν τις επιπτώσεις των αιρέσεων στο χώρο του ανατολικού ρωμαϊκού κράτους.</p>	<p>Η μετεξέλιξη του ανατολικού ρωμαϊκού κράτους: εσωτερικά και εξωτερικά προβλήματα</p> <p>Από τη Ρώμη στη Νέα Ρώμη: εποχή μετεξέλιξης του ανατολικού ρωμαϊκού κράτους.</p> <p>Η πτώση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και ο σταδιακός εξελληνισμός του Ανατολικού Ρωμαϊκού κράτους.</p> <p>Οι σημαντικότεροι αυτοκράτορες της περιόδου και οι αγώνες για την αντιμετώπιση των εξωτερικών κινδύνων.</p> <p>Ο χριστιανισμός επίσημη θρησκεία του κράτους.</p> <p>Οι αιρέσεις και οι συνέπειές τους.</p> <p>(4 ώρες)</p>	<p>Συζήτηση με θέμα τα "οράματα" του Μ. Κωνσταντίνου, όπως έχουν διασωθεί από τους ιστορικούς της εποχής Ευσέβιο και Λακτάντιο.</p> <p>Μελέτη του χάρτη και επισήμανση των περιοχών εγκατάστασης των γερμανικών φύλων.</p> <p>Μελέτη αποσπασμάτων των Πατέρων της Εκκλησίας, σχετικών με την επιχειρηματολογία τους κατά των αιρέσεων (Αρχαία ελληνικά, Γλώσσα, Θρησκευτικά).</p>
<p>Να γνωρίσουν το θεσμό των θεμάτων και να κατανοήσουν τη σημασία του για τη διοίκηση και την άμυνα της</p>	<p>Η εσωτερική οργάνωση του κράτους.</p> <p>Ο θεσμός των Θεμάτων.</p>	<p>Συζήτηση με θέμα: Η αντοχή των έργων του Ιουστινιανού στο χρόνο.</p>

⁴ Τα διαθεματικά αυτά σχέδια εργασίας μπορούν να συμπληρώσουν εναλλακτικά τις αναφερόμενες στο ΑΠΣ «ενδεικτικές διαθεματικές δραστηριότητες», για τις οποίες διατίθεται περίπου το 10% του διδακτικού χρόνου.

<p>αυτοκρατορίας.</p> <p>Να κατανοήσουν την επίδραση που άσκησε ο Χριστιανισμός στην τέχνη.</p>	<p>Η Αγία Σοφία ως πρότυπο της εξέλιξης στην αρχιτεκτονική κατά την εποχή του Ιουστινιανού.</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Συγκέντρωση κατόψεων και αρχιτεκτονικών σχεδίων του Ναού της Αγίας Σοφίας και επισήμανση των στοιχείων που καταγράφουν την εξέλιξη της αρχιτεκτονικής κατά την περίοδο αυτή.</p>
Λαοί στον περίγυρο του βυζαντινού κράτους κατά το Μεσαίωνα		
<p>Να γνωρίσουν τις σημαντικότερες φάσεις της ιστορίας των βαλκανικών λαών και του ρωσικού κράτους καθώς και τις σχέσεις τους με το Βυζάντιο.</p> <p>Να εκτιμήσουν τη συμβολή του Βυζαντίου στην πνευματική συγκρότηση του ευρύτερου ανατολικοευρωπαϊκού χώρου.</p>	<p>Ο βαλκανικός κόσμος και η Ρωσία κατά το Μεσαίωνα</p> <p>Οι βαλκανικοί λαοί και οι σχέσεις τους με το Βυζάντιο.</p> <p>Ίδρυση και εξέλιξη του ρωσικού κράτους.</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Συγκέντρωση, παρουσίαση και σχολιασμός εικόνων της περιόδου ακμής της ρωσικής τέχνης (ναοί, εικονογραφία) που δείχνουν τη σχέση της με τη βυζαντινή (Θρησκευτικά, Αισθητική αγωγή).</p>
<p>Να γνωρίσουν την εμφάνιση και εξάπλωση του Ισλάμ και να εκτιμήσουν το σημαντικό ρόλο που έπαιξε στην ιστορία.</p> <p>Να κατανοήσουν την αλληλεπίδραση ανάμεσα στον πολιτισμό του Ισλάμ, του Βυζαντίου και της Δύσης.</p> <p>Να κατανοήσουν τη σημασία των όρων Ισλάμ και μουσουλμάνος.</p>	<p>Ο κόσμος του Ισλάμ κατά την περίοδο του Μεσαίωνα</p> <p>Η εξάπλωση των Αράβων.</p> <p>Ο πολιτισμός του Ισλάμ και οι επιδράσεις του στην Ευρώπη.</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Σχολιασμός εικαστικών έργων αραβικής τέχνης και επισήμανση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της.</p> <p>Σχέδιο εργασίας με θέμα: Οι αραβικές μεταφράσεις των Ελλήνων κλασικών και η συμβολή των Αράβων στην πρόοδο των φυσικών επιστημών, μέσα από την εξέταση της σχετικής ορολογίας, π.χ. «αλχημεία» (Μαθηματικά, Γεωγραφία, Χημεία, Γλώσσα).</p>
Η περίοδος της μεγάλης ακμής του Βυζαντίου (717-1025)		
<p>Να γνωρίσουν το έργο των σημαντικότερων αυτοκρατόρων της περιόδου.</p> <p>Να αξιολογήσουν τα αποτελέσματα της εικονομαχίας και την επίδρασή της στην τέχνη.</p> <p>Να εκτιμήσουν τη σπουδαιότητα της αναμέτρησης του Βυζαντίου με τους Άραβες.</p> <p>Να γνωρίσουν τον τρόπο άσκησης της διπλωματίας εκ μέρους των Βυζαντινών αυτοκρατόρων.</p> <p>Να αξιολογήσουν τη σημασία του εκχριστιανισμού των Σλαβικών λαών</p>	<p>Η παγίωση της βυζαντινής κυριαρχίας στα Βαλκάνια και τη Μ. Ασία</p> <p>Η διαμόρφωση της μεσαιωνικής ελληνικής βυζαντινής αυτοκρατορίας.</p> <p>Η μεταβατική εποχή: οι έριδες για το ζήτημα των εικόνων.</p> <p>Οι αγώνες για την αποκατάσταση των συνόρων της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.</p> <p>Οι σχέσεις του Βυζαντίου με τους λαούς της ανατολικής Ευρώπης.</p> <p>Οι σχέσεις του Βυζαντίου με τη δυτική Ευρώπη. Οι αγώνες για τη διατήρηση των ιταλικών κτήσεων.</p> <p>(6 ώρες)</p>	<p>Παιχνίδι ρόλων: Επιχειρηματολογία υπέρ και κατά της λατρείας των εικόνων.</p> <p>Κατάρτιση πίνακα αυτοκρατόρων της περιόδου και του έργου τους κατά κατηγορία (στρατιωτικό, πολιτικό, πολιτιστικό κ.λπ.)</p> <p>Σχέδιο εργασίας με θέμα: Ο εκχριστιανισμός των βαλκανικών λαών και των Ρώσων. Στόχοι, διαδικασίες και συνέπειες των ενεργειών των Βυζαντινών.</p>
<p>Να συσχετίσουν τις νομοθετικές ρυθμίσεις με τις ανάγκες της εποχής των Ισαύρων και των Μακεδόνων.</p> <p>Να διακρίνουν τα βασικά οικονομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά της εποχής καθώς και την εθνολογική σύσταση του πληθυσμού της βυζαντινής αυτοκρατορίας.</p>	<p>Κοινωνία, Οικονομία</p> <p>Οι εξελίξεις στην οικονομία και την κοινωνία.</p> <p>Η ισχυροποίηση των «δυνάμεων» και η αντιμετώπισή τους από την κεντρική εξουσία.</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Δραματοποίηση: ένας Βυζαντινός πολίτης από επαρχία, κατά την περίοδο των Ισαύρων, παρουσιάζει τα προβλήματα που αντιμετωπίζει και ζητάει την προστασία της πολιτείας.</p> <p>Σύγκριση και σχολιασμός χαρτών του βυζαντινού κράτους των περιόδων του Ιουστινιανού, των Ισαύρων και των Μακεδόνων.</p>
Η περίοδος της σταδιακής παρακμής του Βυζαντίου (1025-1453)		
<p>Να γνωρίσουν το έργο των σημαντικότερων αυτοκρατόρων της περιόδου.</p> <p>Να πληροφορηθούν τις εξελίξεις στο εσωτερικό της Αυτοκρατορίας καθώς και στις σχέσεις της με τη Δύση.</p>	<p>Η εσωτερική αποδιοργάνωση του κράτους και η θρησκευτική διάσπαση Ανατολής και Δύσης</p> <p>Κλονισμός και απαρχές παρακμής της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.</p>	<p>Εντοπισμός στο χάρτη των περιοχών όπου αναπτύχθηκε η εμπορική δραστηριότητα των ιταλικών ναυτικών πόλεων.</p> <p>Παιχνίδι ρόλων: δυο ομάδες μαθητών αναλαμβάνουν τους ρόλους εκπροσώπων των δύο Εκκλησιών και υποστηρίζουν επιχειρήσεις.</p>

<p>Να κατανοήσουν τη σημασία της ι-σχυροποίησης της μεγάλης ιδιοκτησίας.</p> <p>Να γνωρίσουν την αυξανόμενη εμπο-ρική δραστηριότητα των ιταλικών πόλεων και τις συνέπειές της στη βυζαντινή οικονομία.</p> <p>Να προβληματιστούν για τα αίτια του σχίσματος των Εκκλησιών.</p>	<p>Τα κυριότερα πολεμικά και διπλωματικά γεγονότα της περιόδου.</p> <p>Η ιταλική οικονομική διεύδυση και οι συνέπειές της.</p> <p>Το σχίσμα των Εκκλησιών.</p> <p>(3 ώρες)</p>	<p>ρήματα υπέρ και κατά των ενεργειών τους που οδήγησαν στο σχίσμα.</p>
<p>Να εκτιμήσουν το χαρακτήρα, τα αίτια και τα αποτελέσματα των σταυροφο-ριών.</p> <p>Να γνωρίσουν τις συνθήκες υπό τις οποίες πραγματοποιήθηκε η άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Φράγκους.</p> <p>Να κατανοήσουν το χαρακτήρα των λατινικών και ελληνικών κρατών που δημιουργήθηκαν στο χώρο του Βυζαντίου.</p>	<p>Οι σταυροφορίες και οι συνέπειές τους για την τύχη του Βυζαντίου</p> <p>Οι σταυροφορίες.</p> <p>Η Δ' σταυροφορία και η πρώ-τη Άλωση της Κωνσταντινού-πολης.</p> <p>Η περίοδος της λατινοκρατίας.</p> <p>Τα ελληνικά κράτη της Τραπε-ζούντας, της Ηπείρου και της Νίκαιας.</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Δραματοποίηση: ένας χωρικός από τη Δύ-ση εξηγεί τους λόγους για τους οποίους συμμετέχει σε μια σταυροφορία. Περιγρά-φει τους στόχους, τις προσδοκίες του και την εμπειρία του μέσα από την επαφή του με το βυζαντινό και τον αραβικό πολιτισμό (Γλώσσα, Γεωγραφία, Θρησκευτικά).</p> <p>Συζήτηση με θέμα την ιστορική σημασία του όρου σταυροφορία και τη μεταφορική σημασία που απέκτησε αυτός ο όρος αρ-γότερα.</p> <p>Συγκέντρωση, παρουσίαση και σχολιασμός σχεδίων και εικαστικών έργων από τους ναούς του Μυστρά (Θρησκευτικά, Αισθητι-κή Αγωγή).</p>
<p>Να κατανοήσουν τους εσωτερικούς και τους εξωτερικούς παράγοντες που οδήγησαν το Βυζάντιο στην παρακμή και την πτώση.</p> <p>Να γνωρίσουν τις συνθήκες που επικράτησαν στο χώρο της βυζαντινής αυτοκρατορίας μετά την Άλωση.</p> <p>Να εκτιμήσουν τη σημασία της πνευματικής προσφοράς του Ελληνισμού στη Δύση.</p>	<p>Η ανασύσταση της βυζαντινής αυτοκρατορίας και η υποταγή της στους Οθωμανούς</p> <p>Η εξάπλωση των Τούρκων.</p> <p>Τελευταίες προσπάθειες επι-βίωσης και προσωρινής ανά-σχεσης της πτώσης.</p> <p>Η Άλωση της Κων/πολης από τους Οθωμανούς.</p> <p>Η πτώση του Βυζαντίου και η βυζαντινή κληρονομιά</p> <p>(3 ώρες)</p>	<p>Δραματοποίηση: επιχειρηματολογία υπέρ και κατά της λατινικής βοήθειας και παρουσίας στην Πόλη, παραμονές της Άλωσης.</p> <p>Σχολιασμός κειμένων-αποσπασμάτων από χρονικά της Άλωσης, σε συνδυασμό με την παρουσίαση σχετικών παραδόσεων, μύθων, δημοτικών τραγουδιών και σύγχρονης μελοποιημένης ποίησης (Γλώσσα, Λογοτεχνία, Μουσική).</p>
Ο πολιτισμός του Βυζαντίου		
<p>Να γνωρίσουν στοιχεία της καθημερι-νής ζωής των βυζαντινών (ιδιωτική και κοινωνική ζωή, συνήθειες κ.λπ.)</p> <p>Να γνωρίσουν τα κυριότερα είδη της βυζαντινής γραμματείας και τους ση-μαντικότερους εκπροσώπους τους.</p> <p>Να εκτιμήσουν τα επιτεύγματα των Βυζαντινών στο χώρο της λογοτεχνί-ας, της επιστήμης και της τεχνολογί-ας.</p> <p>Να εκτιμήσουν την αξία της βυζαντι-νής τέχνης γενικά, και τη σχέση της με τη χριστιανική θρησκεία.</p>	<p>Η καθημερινή ζωή στο Βυζάν-τιο, τα γράμματα και οι τέχνες</p> <p>Η καθημερινή ζωή στις πόλεις και την ύπαιθρο.</p> <p>Οι επιστήμες, η λογοτεχνία, η μουσική και οι εικαστικές τέ-χνες. Τα τεχνολογικά επιτεύγ-ματα των Βυζαντινών.</p> <p>(5 ώρες)</p>	<p>Συγκέντρωση και παρουσίαση χαρακτηρι-στικών εικόνων και κειμένων που αναφέ-ρονται στην καθημερινή ζωή των Βυζαντι-νών (γέννηση, γάμος, θάνατος, γιορτές, διασκέδαση, διατροφικές συνήθειες, ένδυ-ση κ.λπ.) (Θρησκευτικά, Οικιακή οικονομία, Γλώσσα)</p> <p>Συλλογή ιστορικών πληροφοριών που πε-ριέχονται σε ακριτικά τραγούδια και σχο-λιασμός τους (Λογοτεχνία, Γλώσσα).</p> <p>Συγκέντρωση φωτογραφικού υλικού με ναούς και εικόνες κατά περιόδους, σχολια-σμός και ερμηνεία των συμβόλων της χρι-στιανικής τέχνης.</p>
Η Μεσαιωνική Ευρώπη		
<p>Να κατανοήσουν τη σημασία των όρων φεουδαρχία και μεσαίωνας / μεσαιωνικός.</p> <p>Να γνωρίσουν την εξέλιξη των ευρω-παικών λαών την περίοδο αυτή.</p> <p>Να κατανοήσουν τον ιδιαίτερο χαρα-κτήρα της μεσαιωνικής κοινωνίας και τις σημαντικότερες αλλαγές που συ-</p>	<p>Η εξέλιξη της μεσαιωνικής Ευρώπης μετά τη μετανάστευση των λαών</p> <p>Η μετανάστευση των γερμανικών φύλων και οι συνέπειές της για την Ευρώπη</p> <p>Ο εκφουδαλισμός της δυτικής κοινωνίας.</p> <p>Ο Καρλομάγνος και η διανομή</p>	<p>Σύνταξη γλωσσαρίου με όρους σχετικούς με την κοινωνική δομή της μεσαιωνικής Ευρώπης.</p> <p>Συζήτηση με θέμα τις σχέσεις κράτους-εκκλησίας στο Βυζάντιο και τη δυτική Ευ-ρώπη (Θρησκευτικά, Κοινωνική και πολιτι-κή αγωγή).</p> <p>Δραματοποίηση: ένας χωρικός μεσαιωνι-</p>

ντελέστηκαν στη διάρκεια του μεσαίωνα.	της αυτοκρατορίας του. (3 ώρες)	κής Ευρώπης περιγράφει μια μέρα από τη ζωή του και απαριθμεί τα προβλήματά του.
Να εκτιμήσουν το ρόλο της καθολικής εκκλησίας και των μοναστηριών στη διαμόρφωση της κοινωνίας και των νοοτροπιών κατά το μεσαίωνα. Να γνωρίσουν τον πολιτισμό της μεσαιωνικής Ευρώπης στους τομείς της τέχνης και της επιστήμης.	Η διαμόρφωση της Δυτικής Ευρώπης κατά τα τέλη του Μεσαίωνα Οι οικονομικές και πολιτικές αλλαγές από τον 11 ^ο ως το 15 ^ο αιώνα. Ο ρόλος της Καθολικής Εκκλησίας και των μοναστηριών στην οργάνωση της ζωής κατά το Μεσαίωνα. Η καθημερινή ζωή στη μεσαιωνική Ευρώπη. Η Επιστήμη και η Τέχνη της μεσαιωνικής Ευρώπης. (5 ώρες)	Περιγραφή και σχολιασμός της οργάνωσης και λειτουργίας ενός μεσαιωνικού μοναστηριού, μέσα από παρουσίαση χαρακτηριστικών αποσπασμάτων λογοτεχνικών έργων που αναφέρονται στη μεσαιωνική Ευρώπη (π.χ. «Το όνομα του ρόδου» του Ουμπέρτο Έκο). Σχέδιο εργασίας με θέμα: Η ρομανική και γοτθική αρχιτεκτονική-ναοδομία.
Η Ευρώπη στους νεότερους χρόνους (15ος – 18ος αι.)		
Να γνωρίσουν το φαινόμενο των ανακαλύψεων νέων χωρών και να εκτιμήσουν τις άμεσες και τις απώτερες συνέπειες που είχαν για την παγκόσμια ιστορία. Να κατανοήσουν τη σημασία της Αναγέννησης για την ανάπτυξη της Ευρώπης κατά τους νεότερους χρόνους. Να εκτιμήσουν τη σημασία της θρησκευτικής μεταρρύθμισης ως παράγοντα εξελίξεων στην Ευρώπη. Να γνωρίσουν συνοπτικά τις πολιτικές, οικονομικές, κοινωνικές και πολιτισμικές εξελίξεις στην Ευρώπη, από το 15 ^ο έως το 18 ^ο αιώνα.	Οι ανακατατάξεις στη μεταμεσαιωνική ευρωπαϊκή κοινωνία Οι ανακαλύψεις των «νέων» χωρών και οι συνέπειές τους. Αναγέννηση και Ανθρωπισμός. Η πρόοδος στην επιστήμη και η ανάπτυξη της τέχνης. Η θρησκευτική μεταρρύθμιση και οι αντιδράσεις της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας. Πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις από το 15 ^ο ως το 18 ^ο αιώνα. Οι εξελίξεις στις επιστήμες και τις τέχνες. (7 ώρες)	Συζήτηση με θέμα τις επιστημονικές γνώσεις και τεχνολογικές εφευρέσεις που επέτρεψαν την πραγματοποίηση των υπερπόντιων ταξιδιών για τις ανακαλύψεις των νέων χωρών (Φυσική, Γεωγραφία, Μαθηματικά, Τεχνολογία). Σχέδια εργασίας με διάφορα θέματα σχετικά με την τέχνη της Αναγέννησης, το πνεύμα του Ανθρωπισμού κ.λπ. Συζήτηση με θέμα τα μέσα που χρησιμοποίησε η Καθολική Εκκλησία για να επιβάλει τη θρησκευτική ανημεταρρύθμιση στις χώρες της Ευρώπης (Θρησκευτικά, Κοινωνική και πολιτική αγωγή, Αισθητική αγωγή).
Να κατανοήσουν τις γενικές συνθήκες διαβίωσης του Ελληνισμού υπό τη Βενετική και οθωμανική κυριαρχία και να εκτιμήσουν τη σημασία των δυναμικών συντήρησής του.	Ο Ελληνισμός υπό τη Βενετική και οθωμανική κυριαρχία Δυνάμεις επιβίωσης του Ελληνισμού. Η Εκκλησία και τα πρόνοια, οι κοινότητες, οι Φαναριώτες, ο παροικιακός ελληνισμός, η παιδεία του υπόδουλου ελληνισμού. (2 ώρες)	Συζήτηση με θέματα όπως: Παιδομάζωμα, εξισλαμισμός, κρυπτοχριστιανισμός, με την αξιοποίηση σχετικών λογοτεχνικών έργων (π.χ. «Ο βίος του Ισμαήλ Φερικ Πασά» της Ρέας Γαλανάκη). Κατάρτιση πίνακα με τις κυριότερες παροιμίες των Ελλήνων στη Δ. και Α. Ευρώπη, με παράθεση ποσοτικών και ποιοτικών στοιχείων (πληθυσμός, απασχόληση, εκδόσεις κ.λπ.).

Σύνολο διδακτικών ενοτήτων: 48

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Θέμα: Η τεχνολογία στην υπηρεσία του πολέμου, από την αρχαιότητα ως σήμερα. Εκπόνηση ομαδικών εργασιών με εικαστικές αποτυπώσεις, κατασκευές, συλλογές εικόνων, σύνθεση κειμένων, συγκριτική παρουσίαση ανάλυση και ερμηνεία. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Μεταβολή, Εξέλιξη, Ομοιότητα-Διαφορά, Επιστήμη, Τεχνολογία κ.λπ. **Προεκτάσεις** στη Χημεία, Φυσική, Βιολογία, Τεχνολογία, Γλώσσα.

Θέμα: Η νομοθεσία του Βυζαντίου και οι ανάγκες που αντιμετώπισε. Εκπόνηση ομαδικών εργασιών με θέματα που μπορούν να αφορούν τις επιρροές που δέχθηκε το Βυζάντιο από τη ρωμαϊκή νομοθεσία, τις σημαντικότερες καινοτομίες που προώθησε και τις ανάγκες που υπηρέτησαν αυτές. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Αλληλεπίδραση, Μεταβολή, Εξέλιξη, Επικοινωνία, Πολιτισμός. **Προεκτάσεις** στην Κοινωνική και Πολιτική αγωγή, τα Θρησκευτικά, τη Γλώσσα, τα Αρχαία Ελληνικά από το πρωτότυπο.

Θέμα: Η μέτρηση του χρόνου από την αρχαιότητα ως σήμερα, τα ημερολόγια. Ομαδικές εργασίες με θέματα: το έτος και οι μήνες των αρχαίων ελλήνων και ρωμαίων, το γαιοκεντρικό σύστημα του Πτολεμαίου, το ηλιοκεντρι-

κό σύστημα του Αρίσταρχου και του Κοπέρνικου, οι αντιδράσεις της καθολικής Εκκλησίας και ο Γαλιλαίος, το σημερινό σύστημα μέτρησης της διάρκειας του έτους. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Μεταβολή, Εξέλιξη, Σύγκρουση, Επιστήμη, Τεχνολογία κ.λπ. **Προεκτάσεις στη Φυσική, Γεωγραφία, Θρησκευτικά, Μαθηματικά, Τεχνολογία, Γλώσσα.**

Θέμα: Οι πρώτες μεγάλες εφευρέσεις των νεότερων χρόνων και οι συνέπειές τους. Ομαδικές εργασίες με αντικείμενο τις μεγάλες εφευρέσεις, π.χ. τυπογραφία (Γουτεμβέργιος, 1455), αλεξίπτωτο (Λεονάρντο ντα Βίντσι, 1480), τηλεσκόπιο (Γαλιλαίος, 1602), βαρόμετρο (Τοριτσέλι, 1643), αλεξικέραυνο (Φραγκλίνος, 1752) χρονόμετρο (Χάρισον, 1762), ατμομηχανή (Βατ, 1765) κ.λπ. Περιγραφή, συσχέτισμός με τις αντίστοιχες επιστήμες, εικαστική απεικόνιση, κατασκευή ομοιωμάτων, σύνθεση κειμένων για τη σημασία τους στην επιστημονική, κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Μεταβολή, Εξέλιξη, Επιστήμη, Τεχνολογία κ.λπ. **Προεκτάσεις στη Φυσική, Μαθηματικά, Τεχνολογία, Γλώσσα, Αισθητική αγωγή, Μουσική.**

ΤΑΞΗ Γ'

**Α. ΓΕΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΝΕΟΤΕΡΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ:
ΑΠΟ ΤΗ ΓΑΛΛΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΩΣ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ 20^{ου} ΑΙΩΝΑ**

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες (διατιθέμενος χρόνος)	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
Η κρίση του «παλαιού καθεστώτος» και η διαμόρφωση της Νεότερης Ευρώπης (18^{ος} – 19^{ος} αι.)		
<p>Οι μαθητές επιδιώκεται:</p> <p>Να κατανοήσουν το είδος και την έκταση της πολιτικής και κοινωνικής κρίσης στη Δυτική Ευρώπη του τέλους του 18^{ου} αιώνα.</p> <p>Να γνωρίσουν τα κύρια χαρακτηριστικά και τους αντιπροσωπευτικούς φορείς του κινήματος του Διαφωτισμού και εκτιμήσουν τη σημασία της ιδεολογικής παρέμβασής του.</p> <p>Να κατανοήσουν τις συνθήκες εκδήλωσης της Αμερικανικής Επανάστασης και της ίδρυσης των Η.Π.Α.</p> <p>Να γνωρίσουν τη Γαλλική Επανάσταση και να εκτιμήσουν τη σημασία της για την ευρωπαϊκή και την παγκόσμια ιστορία.</p> <p>Να κατανοήσουν βασικές πολιτικές έννοιες που καθιερώθηκαν από τη Γαλλική Επανάσταση.</p>	<p>Κοινωνικές και πολιτικές μεταβολές</p> <p>Οι ιδέες του Διαφωτισμού για την αναμόρφωση του πολιτεύματος και της κοινωνίας, καθώς και τον εκσυγχρονισμό της οικονομίας.</p> <p>Η Αμερικανική Επανάσταση</p> <p>Η Γαλλική Επανάσταση: Τα αίτια, οι κύριες φάσεις της και η διεθνής επίδρασή της.</p> <p>Η αυτοκρατορία του Ναπολέοντα και το Συνέδριο της Βιέννης</p> <p style="text-align: center;">(5 ώρες)</p>	<p>Αποδεκτίωση πολιτικών και κοινωνικών απόψεων των διαφωτιστών σε επιλεγμένα κείμενά τους και συνθετική παρουσίαση αυτών των απόψεων.</p> <p>Δημιουργία χρονολογικών πινάκων με τα κυριότερα γεγονότα και πρόσωπα της αμερικανικής και της Γαλλικής Επανάστασης.</p> <p>Μελέτη σκαριφημάτων με τις διαφορετικές συνθέσεις του γαλλικού κοινοβουλίου κατά τις διάφορες φάσεις της Γαλλικής Επανάστασης και συζήτηση για τους όρους: συντηρητικός, φιλελεύθερος, δεξιός, αριστερός, ισότητα, αδελφσύνη κ.λπ..</p> <p>Ανάγνωση αποσπασμάτων λογοτεχνικών έργων με αναφορές στη Γαλλική Επανάσταση και σύνταξη γλωσσάρου με όρους σχετικούς με τις ιδέες της Επανάστασης (Λογοτεχνία, Γλώσσα, Κοινωνική και πολιτική αγωγή).</p>
<p>Να γνωρίσουν τις προσπάθειες αποκατάστασης του παλαιού καθεστώτος στην Ευρώπη και την αντίδραση των ευρωπαϊκών λαών στην πολιτική αυτή.</p> <p>Να εκτιμήσουν την επίδραση του Διαφωτισμού και της Γαλλικής Επανάστασης στην εθνική αφύπνιση του Ελληνισμού και στην ιδεολογική προετοιμασία της Ελληνικής Επανάστασης του 1821.</p> <p>Να γνωρίσουν τις συνθήκες προετοιμασίας και εκδήλωσης της Ελληνικής Επανάστασης.</p> <p>Να κατανοήσουν τις δυσχέρειες διεξαγωγής της Επανάστασης τόσο στον τομέα των στρατιωτικών επιχειρήσεων όσο και στον τομέα των</p>	<p>Η Ελληνική Επανάσταση και τα εθνικά και φιλελεύθερα κινήματα στην Ευρώπη</p> <p>Η Ελληνική Επανάσταση (1821-1827):</p> <p>Η εθνική αφύπνιση των Ελλήνων το 18^ο αιώνα.- Νεοελληνικός Διαφωτισμός- Απελευθερωτικά κινήματα.</p> <p>Η Φιλική Εταιρεία και η κήρυξη της Επανάστασης.</p> <p>Τα κυριότερα στρατιωτικά γεγονότα της Επανάστασης.</p> <p>Η πολιτική συγκρότηση των επαναστατημένων Ελλήνων.</p> <p>Η θέση της Ευρώπης απέναντι στην Ελληνική Επανάσταση.</p>	<p>Μελέτη του πολιτικού χάρτη της Ευρώπης κατά την περίοδο του Ναπολέοντα και μετά την πτώση του. Εντοπισμός των αλλαγών στα σύνορα των ευρωπαϊκών κρατών και διατύπωση συμπερασμάτων για το συσχετισμό των δυνάμεων.</p> <p>Συγκέντρωση δημοτικών τραγουδιών και εικαστικών έργων με σχετικό προς την Επανάσταση περιεχόμενο και εντοπισμός των ιστορικών στοιχείων-γεγονότων (Αισθητική αγωγή, Γλώσσα, Λογοτεχνία).</p> <p>Καταγραφή και παρουσίαση κειμένων φιλελλήνων ή περιηγητών με αναφορές στην Ελληνική Επανάσταση.</p> <p>Εντοπισμός σημείων στα ελληνικά επαναστατικά συντάγματα που φανερώνουν την επιρροή των ιδεών του Διαφωτισμού.</p>

<p>προσπαθειών για πολιτική συγκρότηση.</p> <p>Να εντοπίσουν ομοιότητες και διαφορές μεταξύ των διαφόρων επαναστατικών κινήματων.</p> <p>Να εντάξουν την Επανάσταση στο γενικότερο πλέγμα των εθνικών και φιλελεύθερων κινήματων του 19^{ου} αιώνα.</p> <p>Να εκτιμήσουν τη σημασία της Ελληνικής Επανάστασης για την ελληνική και την ευρωπαϊκή ιστορία.</p>	<p>Επαναστατικά κινήματα στην Ευρώπη κατά το πρώτο ήμισυ του 19ου αιώνα.</p> <p>(8 ώρες)</p>	
<p>Να γνωρίσουν τις συνθήκες δημιουργίας των νέων εθνικών κρατών στη Δ. και Ν.Α. Ευρώπη.</p> <p>Να κατανοήσουν την ειδική σημασία που απέκτησαν οι όροι έθνος/εθνικός κατά τον 19^ο αιώνα.</p> <p>Να κατανοήσουν τη σημασία της έννοιας «εθνικισμός».</p>	<p>Η «αρχή των εθνοτήτων» και τα νέα εθνικά κράτη στην Ευρώπη</p> <p>Η ενοποίηση της Ιταλίας.</p> <p>Η ενοποίηση της Γερμανίας.</p> <p>Η δημιουργία εθνών-κρατών στη Βαλκανική χερσόνησο. Τα κράτη της Σερβίας, Ρουμανίας, Βουλγαρίας.</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Κατασκευή πολιτικού και πολιτισμικού χάρτη όπου σημειώνονται οι μεταβολές και η δημιουργία εθνικών κρατών στη Δυτική και στη Ν.Α. Ευρώπη.</p> <p>Συζήτηση για την ανάπτυξη της εθνικής συνείδησης των λαών των νέων εθνικών κρατών, μέσα από λογοτεχνικά κείμενα (μεταφρασμένα ή από το πρωτότυπο) (Λογοτεχνία, Γλώσσα, Ξένες γλώσσες).</p>
<p>Να εκτιμήσουν τις προσπάθειες του Ι. Καποδίστρια για την οργάνωση του ελληνικού κράτους και τους λόγους της αντίδρασης στις προσπάθειες αυτές.</p> <p>Να γνωρίσουν τη διαδικασία φιλελευθεροποίησης του ελληνικού πολιτεύματος και τις συνθήκες αστικοποίησης της ελληνικής κοινωνίας.</p> <p>Να κατανοήσουν τη σημασία των όρων: απόλυτη και συνταγματική μοναρχία, Μ. Ιδέα, αστικοποίηση, αλυτρωτισμός.</p> <p>Να κατανοήσουν πώς η Μ. Ιδέα και οι αλυτρωτικές διεκδικήσεις επηρέασαν την εσωτερική πολιτική και διαμόρφωσαν τη διεθνή θέση της Ελλάδας και τις σχέσεις της με τα υπόλοιπα βαλκανικά κράτη.</p>	<p>Η σύσταση του ελληνικού κράτους και η εξέλιξη του κατά το 19^ο αιώνα</p> <p>Ο Ι. Καποδίστριας και το έργο του ως πρώτου Κυβερνήτη της Ελλάδας.</p> <p>Από την Απόλυτη Μοναρχία του Όθωνα στη Συνταγματική Μοναρχία.</p> <p>Η Μ. Ιδέα και τα αλυτρωτικά κινήματα του Ελληνισμού.</p> <p>Η περίοδος της βασιλείας του Γεωργίου Α'. Η συμβολή του Χ. Τρικούπη στην εδραίωση του κοινοβουλευτισμού και στην αστικοποίηση της ελληνικής κοινωνίας.</p> <p>Η Ελλάδα στο διεθνές πλαίσιο και οι σχέσεις της με τα υπόλοιπα βαλκανικά κράτη.</p> <p>(8 ώρες)</p>	<p>Σύνταξη πίνακα με τις ενέργειες / μέτρα του Ι. Καποδίστρια για την παιδεία, την οικονομία, τη διοίκηση κ.λπ.</p> <p>Βιωματική προσέγγιση της επανάστασης του 1843 μέσα από την 'ανάγνωση' εικόνων-εικαστικών έργων.</p> <p>Συζήτηση για το περιεχόμενο άρθρων των Συνταγμάτων του 1844 και του 1864, με σκοπό τον εντοπισμό των διαφορών τους και την εξαγωγή συμπερασμάτων.</p> <p>Παιχνίδι ρόλων: διάλογος με επιχειρήματα υπέρ-κατά των επιλογών του Καποδίστρια, υπέρ - κατά των επιλογών του Τρικούπη, υπέρ - κατά της Μεγάλης Ιδέας.</p> <p>Σύνταξη γλωσσαρίου με όρους που σχετίζονται με την περίοδο αυτή.</p>
<p>Να γνωρίσουν τις συνθήκες εκδήλωσης της βιομηχανικής επανάστασης</p> <p>Να κατανοήσουν τις συνθήκες ανάπτυξης του οικονομικού φιλελευθερισμού και του καπιταλισμού</p> <p>Να εκτιμήσουν τις κοινωνικές, ιδεολογικές και πολιτικές συνέπειες της βιομηχανικής επανάστασης</p> <p>Να κατανοήσουν τις συνθήκες υπό τις οποίες πραγματοποιήθηκε η αποικιακή εξάπλωση και τις συνέπειές της.</p> <p>Να γνωρίσουν στα κύρια σημεία της την ιστορική πορεία της ασιατικής και αμερικανικής ηπείρου.</p>	<p>Η Βιομηχανική Επανάσταση και η αποικιακή εξάπλωση των ευρωπαϊκών δυνάμεων. Ο υπόλοιπος κόσμος κατά το 19^ο αιώνα.</p> <p>Η άνοδος και η οικονομική κυριαρχία της αστικής τάξης και οι κοινωνικές συνέπειες της εξέλιξης αυτής.</p> <p>Η εκμετάλλευση των αποικιών και ο οικονομικός ανταγωνισμός των ευρωπαϊκών δυνάμεων.</p> <p>Η Κίνα, η Ιαπωνία και η Αμερικανική ήπειρος.</p> <p>(3 ώρες)</p>	<p>Μελέτη του χάρτη εξάπλωσης του σιδηροδρομικού δικτύου στην Ευρώπη κατά το 19^ο αι. και σύγκριση με το αντίστοιχο δίκτυο στην Ελλάδα.</p> <p>Μελέτη και παρουσίαση λογοτεχνικών και εικαστικών έργων που αναφέρονται στη βιομηχανική επανάσταση και στις συνέπειές της για τη ζωή των ανθρώπων (Λογοτεχνία, Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).</p> <p>Μελέτη του χάρτη των αποικιών και κατασκευή διαγράμματος με τις ευρωπαϊκές χώρες και τις αποικίες τους.</p>

<p>Να γνωρίσουν τα κυριότερα επιστημονικά επιτεύγματα και καλλιτεχνικά ρεύματα του 19^{ου} αιώνα.</p> <p>Να κατανοήσουν την επίδραση των κυρίαρχων καλλιτεχνικών και λογοτεχνικών ρευμάτων της εποχής στους Έλληνες πνευματικούς δημιουργούς.</p> <p>Να κατανοήσουν τη σημασία των όρων θετικισμός, ρομαντισμός, νεοκλασικισμός, ιμπρεσιονισμός.</p>	<p>Γράμματα, Επιστήμες και Τέχνες στην Ευρώπη και την Ελλάδα κατά το 19^ο αιώνα</p> <p>Η πρόοδος των φυσικών επιστημών και της φιλοσοφίας και το ρεύμα του θετικισμού.</p> <p>Τα καλλιτεχνικά και λογοτεχνικά ρεύματα του 19ου αιώνα στην Ευρώπη και την Ελλάδα.</p> <p>(3 ώρες)</p>	<p>Κατάρτιση πίνακα με τα κυριότερα επιτεύγματα της επιστήμης κατά το 19^ο αι. και τις αντίστοιχες εφευρέσεις (Μαθηματικά, Φυσική, Χημεία, Βιολογία, Τεχνολογία).</p> <p>Σχέδιο εργασίας με θέμα: «Νεοκλασικισμός και αρχιτεκτονική στην Ελλάδα του 19^{ου} αιώνα». Συγκέντρωση και παρουσίαση εικαστικού και φωτογραφικού υλικού.</p>
<p>Η Ευρώπη και ο κόσμος στο πρώτο ήμισυ του 20^{ου} αιώνα</p>		
<p>Να γνωρίσουν και να εκτιμήσουν τις εκσυγχρονιστικές προσπάθειες του Ελευθερίου Βενιζέλου.</p> <p>Να κατανοήσουν τις διπλωματικές επαφές και τις συμμαχίες των βαλκανικών κρατών σε συσχετισμό με τις συνέπειες του κινήματος των Νεοτούρκων.</p> <p>Να γνωρίσουν τα κυριότερα γεγονότα των βαλκανικών πολέμων.</p> <p>Να εκτιμήσουν τις συνέπειες των βαλκανικών πολέμων για τα εμπόλεμα μέρη και ιδιαίτερα για την Ελλάδα.</p>	<p>Η διακυβέρνηση της Ελλάδας από τον Ε. Βενιζέλο και οι προσπάθειες για εθνική ολοκλήρωση</p> <p>Το κίνημα των Νεοτούρκων και οι συνέπειές του για την τύχη των χριστιανικών πληθυσμών της οθωμανικής αυτοκρατορίας.</p> <p>Οι προσπάθειες εκσυγχρονισμού της ελληνικής πολιτικής και κοινωνικής ζωής.</p> <p>Οι διπλωματικές πρωτοβουλίες του Έλληνα πρωθυπουργού Ε. Βενιζέλου και οι βαλκανικές συμμαχίες.</p> <p>Ο Α' και ο Β' βαλκανικός πόλεμος. Τα εδαφικά οφέλη των νικητών και η συρρίκνωση της οθωμανικής αυτοκρατορίας.</p> <p>(5 ώρες)</p>	<p>Μελέτη χάρτη με τη σταδιακή επέκταση της Ελλάδας και κατάρτιση συγκριτικού πίνακα αριθμητικών δεδομένων (π.χ. έκταση και πληθυσμός της Ελλάδας πριν και μετά τις εδαφικές προσαρτήσεις) (Μαθηματικά, Γεωγραφία).</p> <p>Επιλογή και παρουσίαση πολιτικών γελοιογραφιών της εποχής. Θεματικές κατατάξεις, «ανάγνωση» και σχολιασμός τους.</p> <p>Σχέδιο εργασίας με θέμα: «Οι βαλκανικοί πόλεμοι στην τέχνη». Συλλογή, παρουσίαση και σχολιασμός έργων λαϊκών ζωγράφων με θέμα τους βαλκανικούς πολέμους.</p>
<p>Να κατανοήσουν αίτια του Α' παγκόσμιου πολέμου.</p> <p>Να γνωρίσουν τις κύριες φάσεις του πολέμου.</p> <p>Να γνωρίσουν τις συνθήκες εμπλοκής της Ελλάδας στον πόλεμο και τις πολιτικές συνέπειές της.</p> <p>Να κατανοήσουν τις συνέπειες του πολέμου στη διαμόρφωση του πολιτικού χάρτη της Ευρώπης και τη δημιουργία της ΚΤΕ.</p> <p>Να πληροφορηθούν τα αίτια, τα κύρια γεγονότα και τις συνέπειες της Ρωσικής Επανάστασης του 1917.</p>	<p>Ο Α' παγκόσμιος πόλεμος και η Ρωσική Επανάσταση</p> <p>Τα αίτια και η αφορμή του πολέμου.</p> <p>Οι Συμμαχίες και οι κυριότερες φάσεις.</p> <p>Η διαμόρφωση της στάσης της Ελλάδας κατά τη διάρκεια του πολέμου και οι συνέπειές της για τη χώρα. Η επίτευξη των εθνικών στόχων.</p> <p>Οι συνθήκες ειρήνης των Παρισίων (1919-1920), η Κ.Τ.Ε. και ο νέος πολιτικός χάρτης της Ευρώπης.</p> <p>Η κρίση του τσαρικού καθεστώτος, η Οκτωβριανή Επανάσταση και η εξέλιξή της.</p> <p>(4 ώρες)</p>	<p>Μελέτη χαρτών με τα μέτωπα του πολέμου και τα σύνορα των νέων κρατών, μετά τις συνθήκες ειρήνης των Παρισίων (1919-1920).</p> <p>Σχέδιο εργασίας με θέμα: «Η επιστήμη και η τεχνολογία στην υπηρεσία του πολέμου» Καταγραφή των υλικών, των μέσων και των μεθόδων που χρησιμοποιήθηκαν κατά τον Α' παγκόσμιο πόλεμο (Φυσική, Χημεία, Βιολογία, Τεχνολογία).</p>
<p>Να κατανοήσουν τους παράγοντες που οδήγησαν την Ελλάδα στην ανάληψη της Μικρασιατικής εκστρατείας.</p> <p>Να κατανοήσουν τη σχέση της εκστρατείας αυτής με την έξαρση του τουρκικού εθνικού κινήματος.</p>	<p>Ο μικρασιατικός πόλεμος</p> <p>Οι αντιπαραθέσεις των νικητών εταίρων της Entente για το ζήτημα της διανομής των εδαφών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.</p> <p>Το τουρκικό εθνικό κίνημα και</p>	<p>Αποδελτίωση λογοτεχνικών έργων (π.χ. Βενέζη, Σωτηρίου, Μυριβήλη) σχετικών με τη Μικρασιατική Εκστρατεία και το προσφυγικό ζήτημα. Σύντομη παρουσίαση και σχολιασμός.</p> <p>Συζήτηση με θέμα: από τη συνθήκη των Σεβρών στη συνθήκη της Λοζάνης. Εξέταση επίμαχων άρθρων των σχετικών συμφωνιών</p>

<p>Να γνωρίσουν την κατάληξη της Μικρασιατικής εκστρατείας και να αξιολογήσουν τις πολιτικοοικονομικές συνέπειές της για την ελληνική κοινωνία.</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν το μέγεθος των προβλημάτων που αντιμετώπισε η ελληνική κοινωνία μετά τη συμφωνία περί ανταλλαγής των πληθυσμών και να εκτιμήσουν τη συνεισφορά των προσφύγων στην οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας.</p>	<p>ο Μουσταφά Κεμάλ.</p> <p>Η εμπλοκή της Ελλάδας στη διεκδίκηση τμημάτων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και η Μικρασιατική Εκστρατεία.</p> <p>Η Συνθήκη της Λοζάνης και η διευθέτηση των προβλημάτων της Εγγύς Ανατολής.</p> <p>Το προσφυγικό ζήτημα και οι συνέπειές του για τον Ελληνισμό.</p> <p>(5 ώρες)</p>	<p>και</p> <p>Σχέδιο εργασίας με θέμα: «Ρεμπέτικο και πρόσφυγες». Συγκέντρωση και παρουσίαση σχετικού υλικού.</p> <p>Κατάρτιση πίνακα με τις προσφυγικές συνοικίες διάφορων αστικών κέντρων. Σχολιασμός της ονοματολογίας με τη βοήθεια χάρτη της Μ. Ασίας (Γλώσσα, Γεωγραφία)</p> <p>Συγκέντρωση και σχολιασμός φωτογραφικού υλικού σχετικού με την εγκατάσταση των προσφύγων στην Ελλάδα.</p>
<p>Να γνωρίσουν το είδος και την έκταση της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής κρίσης στην Ευρώπη κατά τη διάρκεια του Μεσοπολέμου.</p> <p>Να γνωρίσουν τα κύρια σημεία της κοινωνικοπολιτικής εξέλιξης και κρίσης της Ελλάδας του Μεσοπολέμου.</p> <p>Να κατανοήσουν τις συνθήκες ανάδου στην εξουσία των ολοκληρωτικών καθεστώτων και το χαρακτήρα της εξωτερικής πολιτικής τους.</p> <p>Να γνωρίσουν τα κύρια σημεία της δικτατορίας του Ι. Μεταξά στην Ελλάδα.</p> <p>Να κατανοήσουν τη σημασία των όρων: ολοκληρωτικό καθεστώς, δικτατορία, φασισμός, εθνικοσοσιαλισμός.</p>	<p>Η εποχή του Μεσοπολέμου (1919-1939)</p> <p>Η κοινωνικοπολιτική κρίση στο εσωτερικό των περισσότερων ευρωπαϊκών κρατών</p> <p>Η πολιτική ζωή στην Ελλάδα μεταξύ 1923-1936.</p> <p>Η παγκόσμια οικονομική κρίση του 1929-32 και οι επιπτώσεις της στην οικονομία των ευρωπαϊκών κρατών.</p> <p>Η άνοδος των ολοκληρωτικών καθεστώτων - Η δικτατορία του Ι. Μεταξά.</p> <p>Οι επεκτατικές βλέψεις των φασιστικών καθεστώτων Ιταλίας και Γερμανίας. Προς νέα σύρραξη.</p> <p>(4 ώρες)</p>	<p>Κατάρτιση συγκριτικού πίνακα των ολοκληρωτικών καθεστώτων στην Ευρώπη με επισημάνση των κοινών στοιχείων τους.</p> <p>Επιλογή και σχολιασμός φωτογραφικού υλικού και κειμένων με θέμα τη φασιστική/ολοκληρωτική ιδεολογία.</p> <p>Κατάρτιση διαγραμμάτων με αριθμητικά δεδομένα, ενδεικτικά της οικονομικής κρίσης της εποχής.</p>
<p>Να γνωρίσουν τις συνθήκες υπό τις οποίες εξερράγη στην Ευρώπη και σταδιακά επεκτάθηκε σε όλες τις ηπείρους ο Β' παγκόσμιος πόλεμος.</p> <p>Να γνωρίσουν και να εκτιμήσουν τη συμμετοχή της Ελλάδας στον πόλεμο και τη συμβολή της στην τελική νίκη των Συμμάχων.</p> <p>Να κατανοήσουν τις κυριότερες συνέπειες του πολέμου τόσο σε διεθνές επίπεδο όσο, και ειδικότερα, για την Ελλάδα.</p>	<p>Ο Β' παγκόσμιος πόλεμος και η Ελλάδα</p> <p>Η έκρηξη και η επέκταση του πολέμου στην Ευρώπη και η διεθνοποίησή του.</p> <p>Η συμμετοχή της Ελλάδας στον πόλεμο, η κατοχή και η εθνική αντίσταση.</p> <p>Η παράδοση της Γερμανίας και ο τερματισμός του πολέμου.</p> <p>Οι συνέπειες του πολέμου. Ίδρυση του Ο.Η.Ε.</p> <p>Η τύχη των ελληνικών εθνικών διεκδικήσεων.</p> <p>(4 ώρες)</p>	<p>Σχέδιο εργασίας με θέμα: Η Ελλάδα στον ελληνοϊταλικό πόλεμο. Συλλογή και κατάταξη γελοιογραφιών, τραγουδιών, λογοτεχνικών κειμένων, παρουσίαση και σχολιασμός.</p> <p>Κατοχή και αντίσταση μέσα από φωτογραφικό υλικό. 'Ανάγνωση' και ερμηνεία φωτογραφικών ντοκουμέντων.</p> <p>Κατάρτιση πινάκων με αριθμητικά δεδομένα που αφορούν τις συνέπειες του πολέμου κατά γεωγραφικές περιοχές και στατιστική επεξεργασία τους (Γεωγραφία, Μαθηματικά).</p>
Ο μεταπολεμικός κόσμος		
<p>Να γνωρίσουν πώς διαμορφώθηκε ο συσχετισμός των δυνάμεων στο πλαίσιο του νέου πολιτικού χάρτη της Ευρώπης.</p> <p>Να κατανοήσουν το χωρισμό του κόσμου σε Ανατολικό και Δυτικό, καθώς και τους λόγους της μεταξύ τους αντιπαράθεσης.</p> <p>Να κατανοήσουν τους παράγοντες που οδήγησαν στην κατάρρευση του</p>	<p>Οι κοινωνικοπολιτικές ανακατατάξεις μετά το β' παγκόσμιο πόλεμο</p> <p>Η Διάσκεψη της Γιάλτας και η εξάρτηση της Ανατολικής Ευρώπης από τη Σοβιετική Ένωση. Οι περιπτώσεις της Γιουγκοσλαβίας και της Αλβανίας.</p> <p>Η ανοικοδόμηση της Δυτικής</p>	<p>Μελέτη αριθμητικών στοιχείων σχετικά με τις υλικές και ανθρώπινες απώλειες των ευρωπαϊκών κρατών κατά το β' παγκόσμιο πόλεμο και αιτιολόγησή τους.</p> <p>Μελέτη του πολιτικών χαρτών της Ευρώπης μετά τον Α' και Β' παγκόσμιο πόλεμο. Σύγκριση, διατύπωση εκτιμήσεων και συμπερασμάτων για τους νέους συσχετισμούς δυνάμεων.</p> <p>Παρουσίαση μέσα από φωτογραφικό υλικό</p>

<p>«υπαρκτού σοσιαλισμού», και να αξιολογήσουν τις συνέπειες της διάλυσης της Σοβιετικής Ένωσης, της ένωσης των δύο Γερμανιών και της πτώσης των κομμουνιστικών καθεστώτων στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη για την ευρωπαϊκή και την παγκόσμια ιστορία.</p> <p>Να κατανοήσουν τη σημασία των όρων "υπαρκτός σοσιαλισμός" και "ψυχρός πόλεμος".</p>	<p>Ευρώπης.</p> <p>Η ανάδειξη των Η.Π.Α ως παγκόσμιας δύναμης.</p> <p>Ο διπολισμός και ο ψυχρός πόλεμος. Ίδρυση και διεύρυνση του Ν.Α.Τ.Ο.</p> <p>Η αποαποικιοποίηση και η ανάδυση του Τρίτου Κόσμου.</p> <p>Η κατάρρευση του «υπαρκτού σοσιαλισμού» και η νέα ευρωπαϊκή πραγματικότητα.</p> <p>(4 ώρες)</p>	<p>της κατάρρευσης του «υπαρκτού σοσιαλισμού». Θεματική και χρονολογική κατάταξη, σχολιασμός.</p> <p>Σχέδιο εργασίας με θέμα: Ο ψυχρός πόλεμος στην τέχνη. Παρουσίαση λογοτεχνικών και κινηματογραφικών έργων και σχολιασμός (Αισθητική αγωγή, Λογοτεχνία, Γλώσσα).</p> <p>Κατάρτιση πίνακα των πρώων «λαϊκών» δημοκρατιών της Α. και Κ. Ευρώπης και εντοπισμός τους στο χάρτη της εποχής.</p>
<p>Να γνωρίσουν στα κύρια σημεία του τον ελληνικό εμφύλιο πόλεμο και τα κυριότερα προβλήματα της μεταπολεμικής Ελλάδας.</p> <p>Να γνωρίσουν και να εκτιμήσουν τις εξελίξεις που σημειώθηκαν στην Ελλάδα από τη μεταπολίτευση και μετά.</p> <p>Να σταθμίσουν τις συνέπειες των κοινωνικοπολιτικών και εδαφικών αλλαγών που έλαβαν χώρα στη Βαλκανική Χερσόνησο μετά την πτώση των σοσιαλιστικών καθεστώτων.</p>	<p>Η μεταπολεμική Ελλάδα</p> <p>Τα μεταπολεμικά προβλήματα του Ελληνισμού (1945-1974).</p> <p>Οι εσωτερικές εξελίξεις στην Ελλάδα και η διεθνής θέση της (1974 και εξής).</p> <p>Οι επιπτώσεις των αλλαγών στη Βαλκανική Χερσόνησο (1989-1991) για την εσωτερική και εξωτερική πολιτική της Ελλάδας.</p> <p>(5 ώρες)</p>	<p>Σχέδιο εργασίας με θέμα: «Ο ελληνικός εμφύλιος πόλεμος μέσα από τη λογοτεχνική και εικαστική δημιουργία». Επιλογή και παρουσίαση αντιπροσωπευτικών έργων.</p> <p>Σχέδιο εργασίας με θέμα: «Το Πολυτεχνείο και η πτώση της χούντας». Συγκέντρωση φωτογραφιών, άρθρων από εφημερίδες της εποχής, ηχητικών και άλλων ντοκουμέντων, παρουσίαση και σχολιασμός.</p>
<p>Να γνωρίσουν τις κυριότερες προσπάθειες που καταβλήθηκαν από το 19^ο αιώνα κ.ε. για την υλοποίηση της ιδέας της ευρωπαϊκής ενοποίησης.</p> <p>Να εκτιμήσουν τη συμβολή και τη συμμετοχή της Ελλάδας στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ενοποίησης.</p>	<p>Η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Ελλάδα</p> <p>Οι κυριότεροι σταθμοί της ευρωπαϊκής ενοποίησης.</p> <p>Η συμμετοχή της Ελλάδας στη διαδικασία πολιτικής και οικονομικής ενοποίησης της Ευρώπης.</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Μελέτη στατιστικών πινάκων και χάρτη με τη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης.</p> <p>Κατάρτιση στατιστικού πίνακα με αριθμητικά στοιχεία των χωρών που ανήκουν σήμερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση (π.χ. έκταση, πληθυσμός, ΑΕΠ κ.λπ.) και σχολιασμός (Μαθηματικά, Γεωγραφία).</p>
<p>Να γνωρίσουν και να εκτιμήσουν την πνευματική και καλλιτεχνική δημιουργία της εποχής του Μεσοπολέμου στην Ελλάδα και την Ευρώπη.</p> <p>Να γνωρίσουν και να εκτιμήσουν την πνευματική παραγωγή και την καλλιτεχνική έκφραση κατά τη μεταπολεμική περίοδο στην Ευρώπη και την Ελλάδα.</p> <p>Να κατανοήσουν τα αίτια εκδήλωσης των κινημάτων αμφισβήτησης τις τελευταίες δεκαετίες του 20^{ου} αι. (χίπις, ακτιβισμός, εναλλακτικά κινήματα).</p>	<p>Η πνευματική και καλλιτεχνική δημιουργία κατά τον 20^ο αιώνα</p> <p>Οι πρόοδοι της φυσικής, της ιατρικής και της τεχνολογίας.</p> <p>Γράμματα και η ανάπτυξη των τεχνών κατά τον Μεσοπόλεμο. Η γέννηση της 7ης Τέχνης.</p> <p>Τα ευρωπαϊκά καλλιτεχνικά ρεύματα.</p> <p>Η πνευματική και καλλιτεχνική κίνηση στη μεταπολεμική Ελλάδα.</p> <p>(4 ώρες)</p>	<p>Κατάρτιση πίνακα με τα τεχνολογικά επιτεύγματα του Μεσοπολέμου.</p> <p>Επιλογή και παρουσίαση αντιπροσωπευτικών λογοτεχνικών και εικαστικών υπερρεαλιστικών έργων. Αναγνώριση και σχολιασμός βασικών χαρακτηριστικών του κινήματος και συσχετισμός με την εποχή τους (πολιτικά, οικονομικά, κοινωνικά αδιέξοδα). Συγκέντρωση και παρουσίαση μέσα από φωτογραφικό υλικό των νέων τάσεων στην αρχιτεκτονική.</p> <p>Σχέδιο εργασίας με θέμα: Νεανικά κινήματα και εξεγέρσεις της δεκαετίας του '60 μέσα από φωτογραφικό, μουσικό, κινηματογραφικό και λογοτεχνικό υλικό (Μουσική, Λογοτεχνία, Αισθητική αγωγή).</p>

Β. ΤΟΠΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες (διατιθέμενος χρόνος)	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
ΜΕΡΟΣ Α' Θεωρητική προσέγγιση		
<p>Να έρθουν σε επαφή οι μαθητές με ιστορικά στοιχεία ερευνήσιμα και προσιτά.</p> <p>Να κατανοήσουν ότι η Ιστορία είναι ανθρώπινη δραστηριότητα με ανθρώπινα κίνητρα, ενταγμένη μέσα σε ανθρώπινα μέτρα.</p> <p>Να εθιστούν στην παρατήρηση, στην έρευνα και την ερμηνεία συγκεκριμένων ιστορικών χώρων ή θεμάτων, ξεκινώντας από τα ίχνη τους και από πρωτογενές υλικό.</p> <p>Να ασκηθούν στη διαθεματική προσέγγιση ζητημάτων, στα οποία εμπλέκονται πολλές πλευρές της ανθρώπινης δραστηριότητας (οικονομική, κοινωνική, πολιτική, θρησκευτική, καλλιτεχνική κ.λπ.).</p>	<p>Τι ονομάζεται Τοπική Ιστορία.</p> <p>Τα ιδιαίτερα γνωρίσματα της Τοπικής Ιστορίας από την άποψη της μαθησιακής διαδικασίας.</p> <p>Λόγοι που υποδεικνύουν την προσέγγιση της τοπικής Ιστορίας, μέσα στο πλαίσιο της σχολικής παιδείας.</p> <p>Τρόποι προσέγγισης της Τοπικής Ιστορίας.</p> <p>Θέματα με τα οποία πρέπει να ασχολείται η Τοπική Ιστορία.</p> <p>Ενδεικτική ταξινόμηση θεμάτων:</p> <p>-Μνημεία για έρευνα.</p> <p>-Καλλιτεχνικά έργα για μελέτη κ.ά.</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Συζήτηση για τη σχέση Γενικής και Τοπικής Ιστορίας. Ομοιότητες, διαφορές στους στόχους, το περιεχόμενο και τη μεθοδολογία.</p> <p>Κατάρτιση πίνακα που περιλαμβάνει πιθανά θέματα τοπικού ενδιαφέροντος και μπορούν να προσεγγιστούν στο πλαίσιο του μαθήματος της Τοπικής Ιστορίας.</p> <p>Κατάρτιση πίνακα με τις πιθανές πηγές πρωτογενούς υλικού που μπορεί να αξιοποιηθεί στη μελέτη των επιλεχθέντων θεμάτων.</p> <p>Συζήτηση με θέμα τη διαδικασία ανάπτυξης ενός σχεδίου εργασίας, με σκοπό την έρευνα ενός τοπικού ιστορικού θέματος, και με βάση τη διαθεματική του προσέγγιση.</p>
ΜΕΡΟΣ Β' Πρακτική εφαρμογή		
<p>Να ευαισθητοποιηθούν για προβλήματα της τοπικής κοινωνίας μέσα στην οποία ζουν και για την ανάγκη συμμετοχής τους στη διαδικασία προς αναζήτηση λύσης των προβλημάτων αυτών.</p> <p>Να εκτιμήσουν την Ιστορία του τόπου τους και να την εντάξουν στη Γενική Ιστορία.</p> <p>Να κατανοήσουν τους τρόπους και τις διαδικασίες ερευνητικής προσέγγισης θεμάτων και προβλημάτων.</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν την ανάγκη συνεργασίας στην ανάπτυξη ερευνητικών σχεδίων εργασίας.</p>	<p>Επιλογή θεμάτων που έχουν άμεση σχέση με τη συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή ή την τοπική κοινωνία στην οποία ανήκει το σχολείο</p> <p>Ενδεικτικά θέματα επιλογής:</p> <p>Αρχαιολογικοί χώροι που βρίσκονται στην περιοχή του σχολείου (π.χ. Δελφοί), μεσαιωνικά μνημεία (π.χ. η Φορτέσσα του Ρεθύμνου), χώροι παραδοσιακής παραγωγής, (π.χ. Βιομηχανικό Μουσείο Ερμούπολης), μνημεία της νεότερης Ιστορίας (π.χ. οι στρατώνες του Καποδίστρια στο Άργος), ιστορικοί δρόμοι (π.χ. Εγνατία οδός).</p> <p>(8 ώρες)</p>	<p>Στην επεξεργασία ενός θέματος ακολουθείται η μέθοδος των σχεδίων εργασίας.</p> <p>Το θέμα που επιλέγεται αναπτύσσεται διαθεματικά, με την εμπλοκή και αξιοποίηση των γνώσεων και των δεξιοτήτων που σχετίζονται με όσο το δυνατόν περισσότερα διδακτικά αντικείμενα.</p> <p>Οι μαθητές πραγματοποιούν επισκέψεις, παρατηρούν, καταγράφουν, μελετούν, φωτογραφίζουν, σκισάρουν, περιγράφουν γραπτά ή προφορικά, ανακοινώνουν τα συμπεράσματά τους και αξιολογούν την εργασία τους.</p>

Σύνολο διδακτικών εννοιών: 10

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Θέμα: Το κίνημα του Διαφωτισμού. Εκπόνηση ομαδικών εργασιών με αντιπαραβολή των πνευματικών κινήματων του ευρωπαϊκού και νεοελληνικού Διαφωτισμού, από πλευράς γεωγραφικής επέκτασης, επιστημονικών πεδίων, περιεχομένου πολιτικών αντιλήψεων. Οι επιδράσεις τους στη Λογοτεχνία. Ο χρόνος εμφάνισης και η διάρκεια των ιστορικών επιπτώσεών τους. Συγκριτική παρουσίαση ανάλυση και ερμηνεία. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Μεταβολή, Ομοιότητα-Διαφορά, Πολιτισμός κ.λπ. **Προεκτάσεις** στη Κοινωνική και πολιτική αγωγή, Γεωγραφία, Λογοτεχνία, Γλώσσα.

Θέμα: Οι εφευρέσεις του 19ου αιώνα και οι εφαρμογές τους. Συγκρότηση ομάδων με καθήκοντα: Την περιγραφή των κυριότερων εφευρέσεων και τη δημιουργία μοντέλων, τη μελέτη της αξιοποίησης των επιστημονικών επιτευγμάτων κατά την περίοδο της Βιομηχανικής Επανάστασης, τη μελέτη και σχολιασμό αποσπασμάτων λογοτεχνικών έργων της εποχής, τα οποία αναφέρονται στην πρόοδο των θετικών επιστημών, την κατάρτιση πίνακα με τις εφευρέσεις που αξιοποιήθηκαν κατά τον Α' παγκόσμιο πόλεμο και σχολιασμό της σκοπιμότητας της χρήσης τους. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Μεταβολή, Πολιτισμός κ.λπ. **Προεκτάσεις** στην Τεχνολογία, Φυσική, Μαθηματικά, Λογοτεχνία.

Θέμα: Οι αλλαγές του ευρωπαϊκού και του παγκόσμιου χάρτη στο 19ο και 20ο αιώνα. Εκπόνηση σχεδίου εργασίας με τα εξής θέματα: Την περιγραφή της αποικιακής εξάπλωσης των ευρωπαϊκών δυνάμεων ως προς την έκταση και το είδος της αποικιακής εκμετάλλευσης στην αφρικανική και ασιατική ήπειρο, την καταγραφή των νέων κρατών που προέκυψαν μετά την αποαποικιοποίηση και των χαρακτηριστικών τους, την καταγραφή των ευρωπαϊκών κρατών που προέκυψαν μετά τον Α΄ και το Β΄ παγκόσμιο πόλεμο και μετά τα γεγονότα των ετών 1989-1991 και σχολιασμό της εξέλιξής τους. **Θεματικές διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Μεταβολή, Αλληλεπίδραση, Σύγκρουση, Επικοινωνία κ.λπ. **Προεκτάσεις** στη Γεωγραφία, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή

Θέμα: Η κίνηση του πληθυσμού στη μεταπολεμική Ελλάδα. Επισήμανση των αιτιών, κατάρτιση πίνακα με το ποσοστό και τον προσορισμό της εσωτερικής και εξωτερικής μετανάστευσης, παρουσίαση και σχολιασμός λαϊκών τραγουδιών εμπνευσμένων από τη μεταπολεμική μετανάστευση. **Θεματικές διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Μεταβολή, Αλληλεπίδραση, Επικοινωνία, Πολιτισμός κ.λπ. **Προεκτάσεις** στα Μαθηματικά, Γεωγραφία, Κοινωνική και πολιτική αγωγή, Λογοτεχνία, Μουσική).

3. Διδακτική μεθοδολογία

Οι μαθητοκεντρικές μέθοδοι διδασκαλίας ανταποκρίνονται στο βασικό σκοπό διδασκαλίας του μαθήματος της Ιστορίας, καθώς επιτρέπουν την ενεργητική συμμετοχή του μαθητή στις διδακτικές διαδικασίες. Η υιοθέτηση της μιας ή της άλλης μεθόδου ή ο συνδυασμός τους μπορεί να σχετίζεται με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών και με τις ιδιαιτερότητες της συγκεκριμένης διδακτικής ενότητας. Σε κάθε περίπτωση, ιδιαίτερη σημασία έχει η εναλλαγή των μεθόδων καθώς και η ευελιξία του διδάσκοντος, όταν οι περιστάσεις το απαιτούν ή το επιτρέπουν (π.χ. δυσκολία κατανόησης εκ μέρους των μαθητών, ερωτήσεις, προβληματισμός ή και βιωματική προσέγγιση σημείων της διδακτικής ενότητας).

Κατά το διάλογο θα πρέπει ο διδάσκων να εκμεταλλεύεται κάθε δυνατότητα που προσφέρεται, ώστε να ενεργοποιεί το σύνολο της τάξης (αξιοποίηση των γνώσεων ή και των εμπειριών που ήδη έχουν αποκτήσει οι μαθητές, σύνδεση, όπου και όσο επιτρέπει η επιστημονική εγκυρότητα, της επικαιρότητας με τα εξιστορούμενα γεγονότα, σύγκριση γεγονότων και φαινομένων ήδη γνωστών με τα διδασκόμενα, συνδυασμός στοιχείων και παροχή ερεθισμάτων από άλλα μαθήματα, όπως Νέα Ελληνικά, Πολιτική Αγωγή, Θρησκευτικά, Γεωγραφία κτλ. σύνδεση με την Τοπική Ιστορία). Με την όλη διαδικασία οι μαθητές πρέπει να οδηγούνται στην κατανόηση της σύνδεσης των ιστορικών στοιχείων συγχρονικά και διαχρονικά, ώστε το μάθημα να μην εξελίσσεται σε στείο εγκυκλοπαιδισμό, με απλή παράθεση γεγονότων χωρίς επισήμανση των σχέσεών τους.

Η αφήγηση από τον διδάσκοντα μπορεί, κατά περίπτωση, να παρέχει με συντομία και ακρίβεια τις απαραίτητες πληροφορίες για την ενεργοποίηση και τον προβληματισμό των μαθητών ή να κινήσει το ενδιαφέρον τους όταν έχει ζωντάνια και ποικιλία. Ο συνδυασμός της όμως με διάλογο, κατευθυνόμενο ή και ελεύθερο, καθιστά τους

μαθητές συμμετοχούς στη μαθησιακή διαδικασία (ανάλυση, σύγκριση, σύνθεση ιστορικών γεγονότων, κατανόηση της πολυπλοκότητάς τους) και υπηρετεί έτσι καλύτερα τους ειδικούς αλλά και το γενικό σκοπό της διδασκαλίας της Ιστορίας.

Στην εφαρμογή ενεργητικών μεθόδων διδασκαλίας (έρευνα των πηγών, ατομικές και ομαδικές εργασίες εντός και εκτός της σχολικής τάξης, δραματοποίηση ιστορικών γεγονότων κ.λπ.), πρέπει να λαμβάνεται ιδιαίτερη μέριμνα για την τελική σύνθεση των ουσιαστών σημείων της διδακτικής ενότητας ώστε να αποφεύγεται ο κίνδυνος απομάκρυνσης από τους ειδικούς διδακτικούς στόχους που έχουν τεθεί.

Η έρευνα των πηγών προσφέρεται, ανάλογα με το είδος τους, για τη βαθύτερη κατανόηση εκ μέρους των μαθητών των ιστορικών ζητημάτων και της πολυπλοκότητάς τους, την υιοθέτηση κριτικής στάσης απέναντι σε πρόσωπα και πράγματα, την πιο ζωντανή προσέγγιση μιας ιστορικής εποχής. Φέρνει επίσης σε επαφή τους μαθητές με την ουσία της ιστορικής έρευνας (αντιπαράβολή και έλεγχος αξιοπιστίας των πηγών, κίνητρα και ερμηνείες ιστορικών κ.ά.), στην οποία μπορεί και πρέπει να αναφέρεται ο διδάσκων ανάλογα με το νοητικό επίπεδο των μαθητών. Ειδικότερα, η ενασχόληση με τις πηγές μπορεί να ακολουθεί την εξής πορεία: Παρουσίαση σύντομων κειμένων, που μπορεί να περιέχουν περιγραφές ή και ανεκδοτολογικά στοιχεία, διευκρίνιση βασικών ιστορικών όρων και σύνθεσης των κυριότερων πληροφοριών, παρουσίαση και ανάλυση εκτενέστερων κειμένων και νύξεις για ζητήματα όπως η σχέση του συγγραφέα με τα πρόσωπα και τα γεγονότα της εποχής του, τα γεγονότα που εξιστορεί, το κοινό του, αναζήτηση κινήτρων και προθέσεων του συγγραφέα, επιχειρηματολογία κ.λπ. Πολύ χρήσιμη για την καλλιέργεια της κριτικής σκέψης είναι η σύγκριση πηγών που προσεγγίζουν το ίδιο ζήτημα από διαφορετική οπτική και η ενθάρρυνση των μαθητών να αναζητήσουν τους λόγους αυτής της διαφοράς.

Οι ατομικές ή ομαδικές εργασίες (σχέδια εργασίας) μαθητών εντός και εκτός της τάξης μπορεί να περιορίζονται σε μία διδακτική ενότητα ή να αναφέρονται σε ευρύτερες θεματικές ενότητες και να ολοκληρώνονται σε μεγαλύτερα χρονικά διαστήματα. Στην πρώτη περίπτωση, εκτός από τις καθιερωμένες ερωτήσεις εμπέδωσης και ανάλυσης του διδάσκοντος, μπορεί να χρησιμοποιούνται για την εργασία των μαθητών ποικίλα σημεία αφετηρίας. Ως τέτοια μπορούν να λειτουργήσουν τα κείμενα των πηγών, εικόνες, χάρτες, διαγράμματα, και η εμπειρία από επισκέψεις σε αρχαιολογικούς, ιστορικούς χώρους και μουσεία. Οι εργασίες μπορεί να στοχεύουν επίσης στην ανάπτυξη και ψυχοκινητικών δεξιοτήτων (δημιουργία χαρτών, διαγραμμάτων, εικαστικών έργων, φωτογραφιών κ.λπ.). Στη δεύτερη περίπτωση, ενδείκνυται η εκ των προτέρων επιλογή των κατάλληλων θεμάτων από τον διδάσκοντα και η παρουσίασή τους στους μαθητές προς επιλογή, ανάλογα με τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντά τους.

Στην επιλογή των θεμάτων καλό είναι να λαμβάνονται υπόψη και οι δυνατότητες που προσφέρει η τοπική ιστορία, η οποία κινεί συνήθως ευκολότερα το ενδιαφέρον των μαθητών αλλά και διευκολύνει την έρευνά τους -επομένως και την ενεργητικότερη συμμετοχή τους- με επι-

σκέψεις σε αρχαιολογικούς-ιστορικούς χώρους και μουσεία της περιοχής, φωτογραφίες, συνεντεύξεις κ.λπ. Οι διδάσκοντες καλό είναι να αξιοποιούν και την ιστορία του τόπου καταγωγής των μαθητών (π.χ. Πόντος, Μ. Ασία, Β. Ήπειρος), γεγονός που μπορεί να συμβάλει στην πληρέστερη παρουσίαση της διδασκόμενης ιστορικής περιόδου. Η αξιοποίηση της προφορικής ιστορίας, με καταγραφή στοιχείων από τα βιώματα και τις μνήμες των Ελλήνων που κατάγονται από περιοχές όπως οι παραπάνω, συμβάλλει σημαντικά στην επίτευξη των σκοπών της Ιστορίας.

Στην ενεργητική συμμετοχή των μαθητών αποβλέπει και η βιωματική προσέγγιση των ιστορικών γεγονότων μέσω κατάλληλων ερωτήσεων, δραματοποιημένων διαλόγων ή και θεατρικών παραστάσεων. Η έμφαση στην ιστορική πιστότητα βάσει των κειμένων των πηγών και άλλων μέσων που θα έχουν γνωρίσει οι μαθητές εξυπηρετεί όχι μόνο την εμπέδωση αλλά και τη συνοχή της ιστορικής γνώσης μέσω της πολύπλευρης προσέγγισής της.

Τα εποπτικά μέσα στοχεύουν στην αισθητοποίηση των αφηρημένων ιστορικών εννοιών σε όλες τις φάσεις της διδασκαλίας: στην αρχή για την πρόκληση του ενδιαφέροντος των μαθητών, κατά τη διάρκειά της για την κατανόηση ουσιαστών σημείων της, και στο τέλος για τη σύνθεση και την εμπέδωση του περιεχομένου της. Πέρα από τα διαγράμματα, τους χρονολογικούς πίνακες, τους χάρτες και τις εικόνες του βιβλίου, ο διδάσκων μπορεί να χρησιμοποιεί και άλλα μέσα δικής του επιλογής (π.χ. γελοιογραφίες, κόμικς, διαφάνειες, βιντεοταινίες, ψηφιακοί δίσκοι δεδομένης μνήμης (CD-ROM) κ.λπ.), που συνήθως προσφέρουν ποικιλία και ιδιαίτερη ζωντάνια στο μάθημα. Σε κάθε περίπτωση, ο διδάσκων πρέπει να λαμβάνει υπόψη του τις δυνατότητες κάθε μέσου σε σχέση με τους στόχους που επιθυμεί να επιτύχει: Τα αποκόμματα των εφημερίδων δίνουν μια ζωντανή αλλά συχνά και μονόπλευρη εικόνα της εποχής, οι γελοιογραφίες εστιάζουν στο εντυπωσιακό και επίκαιρο για την κοινή γνώμη, τα κόμικς μπορεί να περιέχουν στερεότυπα, τα διαγράμματα φωτίζουν μια μόνο πτυχή του θέματος κ.λπ. Ο διδάσκων δεν θα πρέπει να περιορίζεται στους υπότιτλους, αλλά να παρακινεί τους μαθητές σε μια πολύπλευρη αξιοποίηση του εκάστοτε μέσου, υποδεικνύοντας με κάθε ευκαιρία και τις κατευθύνσεις ή τους περιορισμούς που θέτει η ιστορική μεθοδολογία και που ισχύουν για όλες τις ιστορικές πηγές (π.χ. κατά την "ανάγνωση" μιας εικόνας ενδείκνυται να γίνονται αναφορές στην προέλευση και τα πρότυπά της, στη χρονική και τοπική της απόσταση από το θέμα που απεικονίζει, στην ιδεολογία που ενδεχομένως εκφράζει κ.λπ.). Η ανάγνωση της εικόνας μπορεί να ξεκινά από την παρατήρηση, την περιγραφή και τη συσχέτισή της με τα γεγονότα, να προχωρεί σε παρατήρηση και σύγκριση εικόνων διαφορετικών εποχών και να καταλήγει σε εκτίμηση της βαθύτερης σχέσης της με την εποχή της -ανάλογα με το είδος της, την εμβέλειά της, την ιδεολογία που εκφράζει ή αντιστρατεύεται, τους περιορισμούς στους οποίους υπόκειται, καθώς και της αισθητικής της, ιδιαίτερα αν πρόκειται για καλλιτεχνικό έργο.

Οι επισκέψεις σε μουσεία και σε χώρους με αρχαιολογικό και ιστορικό ενδιαφέρον είναι συμπλήρωμα της διδασκαλίας στην τάξη, που όχι μόνο διευκολύνει την εμπέ-

δωση των γνώσεων μέσω της τοποθέτησής τους σε σαφέστερο πολιτισμικό πλαίσιο, αλλά και προάγει ουσιαστικά την κρίση του μαθητή μέσω της ενίσχυσης ή του μετριασμού των εντυπώσεων που έχει ήδη σχηματίσει καθώς και τη συνειδητοποίηση νέων πτυχών των ενδιαφερόντων του. Ιδιαίτερη σημασία έχει πάντως η κατάλληλη προετοιμασία τέτοιων επισκέψεων, με επιλογή των βασικών στόχων της επίσκεψης, χρήση εποπτικών μέσων ή και εισηγήσεις μαθητών ώστε να εξασφαλίζεται η συνοχή της ιστορικής γνώσης και η συνέχεια στη διδασκαλία.

Κατά τη χρησιμοποίηση όλων των μεθόδων είναι θεμιτή και σύμφωνη με τους σκοπούς διδασκαλίας της Ιστορίας η αναφορά και η σύνδεση των γεγονότων του παρελθόντος με εκείνα του παρόντος, με τους περιορισμούς που θέτει κάθε φορά η επιστημονική εγκυρότητα και μεθοδολογία. Η αυτοσυνειδησία των μαθητών επίσης ενισχύεται με τη σταθερή αναφορά στα βασικά χαρακτηριστικά του λαού και του χώρου, θεωρούμενα σε συνάρτηση με αυτά άλλων λαών.

Κατά τη διδασκαλία είναι αυτονόητο ότι πρέπει να τονίζεται η διάσταση του χώρου και του χρόνου, που επιτρέπει στους μαθητές να εντάσσουν τα γεγονότα σε οργανικά σύνολα: ο χώρος αποτελεί καθοριστικό παράγοντα των δραστηριοτήτων των ανθρώπων και η σχέση του με το χαρακτήρα των πολιτισμών είναι ουσιαστική. Ο χρόνος, από την άλλη μεριά, επιτρέπει την οργάνωση και παρουσίαση των γεγονότων σε λογική ακολουθία. Με το θέμα του χρόνου σχετίζεται και αυτό της ιστορικής διάρκειας: Οι ιστορικές μεταβολές, για παράδειγμα, είναι ταχύτερες στην εποχή μας αλλά υπήρξαν αργές κατά τη διάρκεια της προϊστορίας ή της αρχαιότητας. Ο χρόνος ενός απλού συμβάντος είναι σύντομος, ο χρόνος των κοινωνικών αλλαγών στο πλαίσιο ενός πολιτισμού μακρύτερος και ο χρόνος των πολιτισμών πολύ μακρός. Τη σχέση του τόπου, του χρόνου, της ιστορικής διάρκειας και της δράσης πρέπει να επισημαίνει ιδιαίτερα ο διδάσκων κατά τη διδασκαλία.

Ακόμα, πρέπει να δίνεται έμφαση στη διευκρίνιση βασικών ιστορικών όρων (π.χ. κίνημα, εξέγερση, επανάσταση, παλινόρθωση, εξέλιξη, ακμή, παρακμή) καθώς και στην κατά το δυνατόν σαφή και ακριβή έκφραση των μαθητών. Τέλος, όπως καθίσταται σαφές και από τους σκοπούς και στόχους του ΔΕΠΠΣ και των ΑΠΣ, η παροχή έτοιμων γνώσεων και η απομνημόνευση θα πρέπει να περιορίζονται μέχρι του σημείου που επιτρέπουν την απρόσκοπτη ενεργοποίηση των μαθητών στην κατανόηση των ιστορικών προβλημάτων και την προαγωγή της κριτικής σκέψης.

4. Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση, ως βασικό στοιχείο της διδακτικής διαδικασίας, αποτελεί κυρίως μέσο ανατροφοδότησης της διδασκαλίας, αφού πληροφορεί για την επιτυχία ή αποτυχία των ακολουθούμενων μεθόδων και την αποτελεσματικότητα των υιοθετούμενων στρατηγικών μάθησης και διδασκαλίας. Με την αξιολόγηση επιδιώκεται να διαπιστωθεί όχι μόνο η έκταση αλλά και το βάθος των ιστορικών γνώσεων που αποκτά ο μαθητής, δηλαδή όχι μόνο τι γνωρίζει αλλά και κατά πόσο μπορεί να χρησιμοποιεί τις γνώσεις που απόκτησε, ώστε να είναι ικανός να ερμηνεύει γεγονότα

τα ή φαινόμενα, να αξιολογεί καταστάσεις, να εξάγει συμπεράσματα, να προβαίνει στην επίλυση προβλημάτων κ.λπ.

Οι διάφορες μορφές προφορικής και γραπτής εξέτασης μπορεί να εναλλάσσονται, προσαρμοσμένες στις απαιτήσεις των διδακτικών στόχων και του περιεχομένου κάθε ενότητας. Η διαμορφωτική αξιολόγηση επιτρέπει στον εκπαιδευτικό να προβαίνει σε ενδεχόμενες τροποποιήσεις της διδακτικής του στρατηγικής και να προσφέρει συμπληρωματική βοήθεια στους μαθητές που έχουν ανάγκη, εξατομικεύοντας τις διδακτικές του ενέργειες. Η διαμορφωτική αξιολόγηση είναι ανάγκη να έχει διερευνητικό χαρακτήρα, ώστε οι μαθητές να έχουν την ευκαιρία να προσεγγίζουν την ιστορική πραγματικότητα με βάση τις εμπειρίες τους, τις νοητικές τους δομές και τις αντιλήψεις τους. Αυτό σημαίνει ότι η μαθησιακή διαδικασία πρέπει να ενθαρρύνεται μάλλον παρά να ελέγχεται, για να μπορέσει ο μαθητής να οδηγηθεί σε μια ενεργητική διαδικασία διερεύνησης των ιστορικών γεγονότων.

Με τη διαμορφωτική αξιολόγηση πρέπει να καταβάλλεται προσπάθεια εντοπισμού και καταγραφής των διεργασιών σύλληψης και ερμηνείας των ιστορικών γεγονότων, ώστε να ακολουθεί η παρέμβαση του διδάσκοντος και ενδεχομένως η τροποποίηση στις μεθόδους και τεχνικές διδασκαλίας. Με τον τρόπο αυτό η αξιολόγηση συμβάλλει στη βελτίωση της ποιότητας της διδασκαλίας και όχι μόνο στην καταγραφή των μετρήσιμων αποτελεσμάτων της.

Σε ό,τι αφορά τις τεχνικές αξιολόγησης των αποτελεσμάτων της διδασκαλίας μιας συγκεκριμένης ενότητας, αυτή μπορεί να γίνεται με ανάθεση εργασιών στους μαθητές, με ερωτήσεις, με φύλλα αξιολόγησης και άλλους τρόπους τους οποίους μπορεί να επινοήσει ο διδάσκων. Η αξιολόγηση για τη διαπίστωση της επίτευξης διδακτικών στόχων ευρύτερων ενότητων από τους μαθητές, μπορεί να γίνεται με τη μορφή γραπτών εξετάσεων, που θα περιλαμβάνουν ερωτήσεις (ανοιχτού ή κλειστού τύπου), τις οποίες συντάσσει ο διδάσκων με βάση το επίπεδο της τάξης και τους στόχους της διδασκαλίας.

Τα θέματα που θα δίνονται στους μαθητές, ανάλογα με το διατιθέμενο χρόνο για να απαντηθούν, θα πρέπει να προέρχονται από όλη την εξεταζόμενη ύλη, να περιλαμβάνουν διαφόρων τύπων ερωτήσεις, ώστε να ανιχνεύονται, με τον τρόπο αυτό, ποικίλες ικανότητες των μαθητών. Σε κάθε περίπτωση, δεν πρέπει η αξιολόγηση να εξελίσσεται σε αυτοσκοπό. Ο σκοπός των ποικίλων ερωτήσεων, ασκήσεων και άλλων δραστηριοτήτων είναι να υπηρετήσουν τη διδασκαλία του μαθήματος και όχι να την υποκαταστήσουν.

5. Διδακτικό υλικό

Κύριο διδακτικό υλικό είναι το περιεχόμενο των εγχειριδίων. Συμπληρωματικό υλικό παρέχεται από τα διάφορα εποπτικά ή τεχνολογικά μέσα και πολυμέσα.

Το βιβλίο για τον μαθητή

Το περιεχόμενο των σχολικών εγχειριδίων συνίσταται αφενός στο κυρίως κείμενο-αφήγηση και αφετέρου στο συμπληρωματικό υποστηρικτικό υλικό.

α. Ιστορική αφήγηση

Η ιστορική αφήγηση καλύπτει με τρόπο συνοπτικό, πε-

ριεκτικό και σαφή την περιγραφή των ιστορικών θεμάτων τα οποία περιλαμβάνονται στο ΑΠΣ της αντίστοιχης τάξης. Η διατύπωση πρέπει να είναι ακριβής ως προς τη χρήση της ορολογίας, απαλλαγμένη όμως από κάθε υφολογική εκζήτηση ή επίδειξη επιστημονισμού. Παράλληλα θα πρέπει να είναι απόλυτα εναρμονισμένη με το γλωσσικό επίπεδο και την αντιληπτική ικανότητα των μαθητών της αντίστοιχης ηλικίας, χωρίς να καταλήγει σε απλοϊκότητα, αφέλεια ή πλατειασμούς. Η ιστορική αφήγηση πρέπει να είναι οργανωμένη έτσι ώστε να διευκολύνεται η κατανόησή της από τον μαθητή και η διδακτική της επεξεργασία από την πλευρά του καθηγητή. Τυχόν περιττές επαναλήψεις, απεραντολογίες και επιμονή σε επουσιώδεις λεπτομέρειες ζημιώνουν το περιεχόμενο του σχολικού εγχειριδίου.

β. Συμπληρωματικό υποστηρικτικό υλικό

Παραθέματα από γραπτές πηγές: Σύντομα κείμενα, αποσπάσματα από πρωτογενείς ή δευτερογενείς γραπτές πηγές τεκμηριώνουν, σχολιάζουν, συμπληρώνουν, διευκρινίζουν και κυρίως φωτίζουν από διαφορετικές οπτικές γωνίες το κείμενο της κυρίως ιστορικής αφήγησης του βιβλίου. Η επιλογή τους γίνεται με γνώμονα την ιστορική τους αξιοπιστία και εγκυρότητα, το βαθμό στον οποίο μπορούν να γίνουν κατανοητές από τους μαθητές (για το λόγο αυτό εξομαλύνονται γλωσσικά από το συγγραφέα του εγχειριδίου, όπου αυτό είναι απαραίτητο) και τη δυνατότητά τους να συμβάλουν στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των μαθητών. Τα επιλεγόμενα παραθέματα καλό είναι να διακρίνονται, στο βαθμό που αυτό είναι εφικτό, από ποικιλία και πολυφωνία απόψεων και πληροφοριών.

Χάρτες: Η αισθητοποίηση του γεωγραφικού παράγοντα, ο οποίος αποτελεί κρίσιμη συνιστώσα της ιστορικής εξέλιξης και της ιστορικής γνώσης, γίνεται κυρίως με τους ιστορικούς χάρτες. Οι χάρτες αυτοί πρέπει να είναι ιστορικά ακριβείς, να έχουν σωστές διαστάσεις, ώστε να είναι αναγνώσιμοι, να διαθέτουν σαφή και κατατοπιστικό υπομνηματισμό και να πληρούν τα κριτήρια της σύγχρονης χαρτογραφικής επιστήμης.

Διαγράμματα: Πίνακες, διαγράμματα, γραφήματα και γενικά σχηματικές παραστάσεις ιστορικών δεδομένων και μεγεθών συντελούν στην αισθητοποίηση, την ταξινόμηση και την καλύτερη δόμηση αφηρημένων εννοιών, και γι' αυτό συνιστάται να αξιοποιούνται στο σχολικό εγχειρίδιο. Προϋπόθεση της αξιοποίησής τους, εκτός από την εγκυρότητα και την αξιοπιστία των στοιχείων τους, είναι και ο σαφής υπομνηματισμός.

Εικονογράφηση / φωτογραφίες: Εικαστικά έργα, φωτογραφίες προσώπων, χώρων, κτισμάτων, γεγονότων, σκίτσα, γελοιογραφίες, αφίσες κ.τ.ό. ζωντανεύουν την ιστορική αφήγηση και βοηθούν τους μαθητές να την κατανοήσουν πληρέστερα. Το υλικό αυτό, όπως και οι γραπτές πηγές και σε μεγαλύτερο συχνά βαθμό από αυτές, προσφέρεται επίσης για την κριτική προσέγγιση των ιστορικών θεμάτων, διότι δίνει τη δυνατότητα εντοπισμού και σχολιασμού της υποκειμενικής θεώρησης του περιεχομένου του από τον καλλιτέχνη που το παρήγαγε. Για το λόγο αυτό κύριο κριτήριο της επιλογής του εικαστικού υλικού πρέπει να είναι η λειτουργική σχέση του με το περιε-

χόμενο της αφήγησης και όχι ο τυχόν διακοσμητικός χαρακτήρας του.

Γλωσσάρι: Στο τέλος κάθε κεφαλαίου υπάρχει γλωσσάρι των βασικών ιστορικών όρων και εννοιών που απαντούν στην ιστορική αφήγηση του κεφαλαίου. Για την ευχερή πρόσβαση στους ορισμούς αυτούς καλό είναι να υπάρχει στο τέλος του βιβλίου αλφαβητικό ευρετήριο των διάφορων όρων. Διευκρινίζεται ότι στο γλωσσάρι δεν περιλαμβάνονται μόνο οι αποκλειστικά ιστορικοί όροι (π.χ. "αλληλέγγυον" αλλά και έννοιες της καθημερινής ζωής, που όμως έχουν ειδική σημασία στα συγκεκριμένα ιστορικά συμφραζόμενα- π.χ. η λέξη "πόλις" προκειμένου για την αρχαία ελληνική έννοια της πόλης - κράτους).

Βιβλιογραφία: Κρίνεται απαραίτητη η επιλογή βασικής, ελληνόγλωσσης κυρίως, βιβλιογραφίας για το βιβλίο του μαθητή. Η προτεινόμενη βιβλιογραφία συνιστάται να είναι θεματική και να μην περιλαμβάνει βιβλία δυσεύρετα, ογκώδη ή δυσνόητα, αλλά να επιλέγεται με γνώμονα την προσβασιμότητα και τη χρησιμότητά της. Κατά την κρίση του συγγραφέα, μπορεί ορισμένα από τα προτεινόμενα βιβλία να συνοδεύονται από συνοπτικά επεξηγηματικά σχόλια.

Το βιβλίο για τον καθηγητή

Το βιβλίο του καθηγητή συντάσσεται παράλληλα με το βιβλίο του μαθητή και έχει σκοπό να αποτελέσει ουσιαστικό υποστηρικτικό υλικό για τον διδάσκοντα, ώστε να οργανώνει μεθοδικότερα και να διεξάγει αποτελεσματικότερα τη διδασκαλία. Θα πρέπει να είναι λειτουργικό, καλά δομημένο, παιδαγωγικά και διδακτικά έγκυρο και να συμφωνεί με τις μεθοδολογικές οδηγίες που αναφέρονται στο Δ.Ε.Π.Π.Σ. και στο αντίστοιχο Α.Π.Σ. Συνεπώς, το βιβλίο του καθηγητή θα πρέπει να περιλαμβάνει:

- Σύντομη παρουσίαση της πορείας και των αναζητήσεων της ιστοριογραφίας κατά τον 20ο αιώνα, καθώς και των τάσεων της διδακτικής της ιστορίας, με σχετικές βιβλιογραφικές αναφορές.

- Ενδεικτική κατανομή της ύλης κατά διδακτικές ενότητες με βάση τις διατιθέμενες ώρες διδασκαλίας, όπως προβλέπει το Α.Π.Σ.

- Σχεδιασμό της διδασκαλίας, ο οποίος θα περιλαμβάνει ειδικούς διδακτικούς στόχους για κάθε ενότητα, για τη διατύπωση των οποίων θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τόσο ο γενικός σκοπός διδασκαλίας της Ιστορίας, όσο και οι ειδικότεροι σκοποί και στόχοι της διδασκαλίας της Ιστορίας στο Γυμνάσιο, σύμφωνα με το Δ.Ε.Π.Π.Σ. και το αντίστοιχο Α.Π.Σ. Είναι προφανές ότι η στοχοθεσία κατά τάξη χωρεί από το απλούστερο στο συνθετότερο, από το ευκολότερο στο δυσκολότερο, από το μερικότερο στο γενι-

κότερο, από το συγκεκριμένο στο αφηρημένο, λαμβάνοντας υπόψη την ηλικία των μαθητών. Επίσης, θα πρέπει να παρατεθούν μεθοδολογικές οδηγίες για τη διδασκαλία.

- Υποστηρικτικό υλικό, για κάθε κεφάλαιο και ενότητα του βιβλίου. Το υλικό αυτό θα αποτελείται από πηγές (πρωτογενείς- δευτερογενείς) δηλ. κείμενα, λογοτεχνικά έργα, έργα τέχνης κλπ., με σαφείς οδηγίες και προτάσεις για τη διδακτική τους αξιοποίηση. Οι οδηγίες θα πρέπει να περιέχουν σύντομη θεωρητική αναφορά και συγκεκριμένο παράδειγμα αξιοποίησης-επεξεργασίας των πηγών (ανάλυση / προσέγγιση πηγής-κειμένου, ανάγνωση έργου τέχνης, αποκωδικοποίηση φωτογραφίας, ανάλυση στατιστικού πίνακα/ διαγράμματος, προσέγγιση γελοιογραφίας, κλπ). Πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στο θέμα της επεξεργασίας των πηγών, σύμφωνα με τις σύγχρονες τάσεις της ιστοριογραφίας και της διδακτικής της ιστορίας. Καλό θα ήταν να επιλέγονται πηγές οι οποίες θα παρουσιάζουν τις διαφορετικές ιστοριογραφικές προσεγγίσεις και ερμηνείες ενός γεγονότος.

- Οδηγίες για την παραγωγή σχεδίου εργασίας (project) για κάθε ευρύτερο κεφάλαιο του βιβλίου του μαθητή. Οι οδηγίες θα πρέπει να συνοδεύονται από ενδεικτικά παραδείγματα, τα οποία θα ενισχύουν τη διαθεματική προσέγγιση του θέματος. Επιπλέον, θα πρέπει να προτείνονται σχετικά θέματα δραστηριοτήτων για κάθε ενότητα.

- Παραδείγματα διαθεματικών δραστηριοτήτων, επιπλέον των όσων δίνονται στο Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών, για κάθε ενότητα του βιβλίου, παράλληλα με τις ερωτήσεις-ασκήσεις. Είναι φανερό ότι εάν οι ερωτήσεις είναι καλά επεξεργασμένες, εμπεριέχουν και τους στόχους και τους άξονες της ερμηνευτικής οπτικής.

- Βιβλιογραφία η οποία θα αναφέρεται τόσο στη διδακτική της ιστορίας όσο και στην επί του γνωστικού αντικείμενου σχετική ιστορική έρευνα, με σύντομη κατατοπιστική παρουσίαση των προτεινόμενων βιβλίων, καθώς και ενδεικτικά αποσπάσματα, όπου κρίνεται απαραίτητο, ανά κεφάλαιο.

- Φύλλα αξιολόγησης (κατά ενότητα αλλά και ανακεφαλαιωτικά) με ερωτήσεις και ασκήσεις σε σχέση με τους στόχους, για την αξιολόγηση του μαθητή αλλά και της διδασκαλίας. Μπορούν να επιλεγούν ερωτήσεις σύντομης απάντησης, πολλαπλής επιλογής, σωστού-λάθους, κλπ.

Υποστηρικτικό υλικό

Απαραίτητος θεωρείται ο εφοδιασμός του σχολείου με:

- Ιστορικούς χάρτες,
- Βιντεοταινίες με ιστορικά ντοκουμέντα,
- Ψηφιακοί δίσκοι δεδομένης μνήμης (Cd-rom) με διαδραστικό χαρακτήρα.

**ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ**

1. Σκοπός της διδασκαλίας του μαθήματος

Η κοινωνική και πολιτική αγωγή των μαθητών, αυριανών πολιτών, στην προσχολική και την υποχρεωτική εκπαίδευση διαμορφώνεται κυρίως μέσω των μαθημάτων της «Μελέτης του Περιβάλλοντος» (Νηπιαγωγείο και πρώτες τέσσερις τάξεις του Δημοτικού) και της «Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής» (Ε'- ΣΤ' τάξεις του Δημοτικού και Γ' τάξη του Γυμνασίου). Τα μαθήματα μέσω των οποίων διδάσκεται η Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή υποβοηθούν με ένα συνεκτικό και συστηματικό τρόπο τους μαθητές να κατανοήσουν τους ρόλους, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους ως πολιτών. Ταυτόχρονα, μαζί με άλλα μαθήματα και δραστηριότητες της σχολικής ζωής όπως η Φυσική Αγωγή, η Οικιακή Οικονομία, ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός, η Αγωγή Υγείας, η Αγωγή Καταναλωτή, η Κυκλοφοριακή Αγωγή και η Περιβαλλοντική Αγωγή, συντελούν ώστε να καταστούν οι μαθητές ικανοί να διαχειρίζονται και να αντιμετωπίζουν τα δύσκολα κοινωνικά και ηθικά προβλήματα, που συχνά εμφανίζονται στη ζωή τους, τόσο στο άμεσο όσο και στο ευρύτερο φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον.

Ο σκοπός της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής στην προσχολική και υποχρεωτική εκπαίδευση είναι:

η πνευματική ανάπτυξη, με την προώθηση της γνώσης και της κατανόησης του βαθύτερου νοήματος και σκοπού της ζωής και των οικουμενικών και διαχρονικών αξιών της ανθρώπινης κοινωνίας, με απώτερο στόχο την εφαρμογή τους στην καθημερινή ζωή,

η ηθική ανάπτυξη, με την ενθάρρυνση των μαθητών ώστε να αξιολογούν με κριτικό πνεύμα θέματα ελευθερίας, ισότητας, δικαιοσύνης, ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς και των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων τους στην κοινωνία,

η κοινωνική, οικονομική και πολιτική ανάπτυξη, με τη στήριξη των μαθητών ώστε να αποκτήσουν τη γνώση, την κατανόηση και τις δεξιότητες που είναι απαραίτητα στοιχεία για την ελεύθερη, υπεύθυνη και ενεργό συμμετοχή τους στο κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό γίγνεσθαι,

η πολιτισμική ανάπτυξη, με την ενίσχυση της εθνικής και πολιτισμικής ταυτότητας των μαθητών, τη συνειδητοποίηση της φύσης και του ρόλου των διαφόρων ομάδων στις οποίες ανήκουν, και την αποδοχή της διαφορετικότητας και του πλουραλισμού,

η ανάπτυξη της ελληνικής μας ταυτότητας και συνειδησης με βάση την εθνική και πολιτιστική μας κληρονομιά, η καλλιέργεια των κοινωνικών σχέσεων και της κοινωνικής συνοχής, της ατομικής ευθύνης και της κοινωνικής αλληλεγγύης.

2. Άξονες, Γενικοί στόχοι, Ενδεικτικές Θεμελιώδεις έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης

Ι. ΔΗΜΟΤΙΚΟ

ΤΑΞΕΙΣ Α', Β', Γ', Δ' (ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ)

Τάξη	Άξονες γνωστικού περιεχομένου	Γενικοί στόχοι (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες)	Ενδεικτικές Θεμελιώδεις έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης
A	<i>Η τάξη μου</i>	Οι μαθητές: Να αποκτήσουν μία πρώτη επαφή με την κοινωνική ομάδα. Να κατανοήσουν την αναγκαιότητα των κανόνων για τη εύρυθμη λειτουργία της σχολικής τάξης.	Αλληλεπίδραση Μονάδα-Σύνολο Ομοιότητα- Διαφορά
	<i>Το σχολείο μου</i>	Να ευαισθητοποιηθούν για την τήρηση των κανόνων υγιεινής και καθαριότητας στο σχολικό χώρο. Να αναπτύξουν πνεύμα συνεργασίας για την πραγματοποίηση κοινών δραστηριοτήτων και εκδηλώσεων στο χώρο του σχολείου. Να κατανοήσουν την αναγκαιότητα τήρησης ορισμένων κανόνων για την αντιμετώπιση εκτάκτων γεγονότων (π.χ. σεισμού, πυρκαγιάς κ.ά.).	Σύστημα Αλληλεπίδραση
	<i>Η οικογένειά μου</i>	Να κατανοήσουν το ρόλο κάθε μέλους στην οικογένεια. Να αναγνωρίσουν τη σπουδαιότητα της οικογένειας κατά την εξελικτική πορεία της ζωής του παιδιού.	Ομοιότητα- Διαφορά Μεταβολή Αλληλεπίδραση
	<i>Ο άνθρωπος και ο χρόνος</i>	Να μάθουν να συνδέουν γεγονότα που αφορούν την οικογένεια στην πορεία του χρόνου. Να εξοικειωθούν με την έννοια του χρόνου μελετώντας το γενεαλό-	Διάσταση Μεταβολή Σύστημα (ταξι- νόμηση)

		γικό δένδρο της οικογενείας τους.	
	Η γειτονιά μου	Να αποκτήσουν καλύτερη γνώση του ευρύτερου χώρου της γειτονιάς τους, συγκρίνοντας τη γειτονιά τους με άλλες γειτονιές. Να αποκτήσουν καλύτερη εξοικείωση με τους ανθρώπους που ζουν και εργάζονται στον ευρύτερο χώρο της γειτονιάς. Να ευαισθητοποιηθούν σε θέματα αντιμετώπισης προβλημάτων (π.χ. περιβάλλοντος) που αφορούν τη γειτονιά τους.	Αλληλεπίδραση Ομοιότητα- Διαφορά Χώρος-χρόνος
	Ο τόπος που ζω - Τοπική ιστορία	Να κατανοήσουν ότι η συμπεριφορά τους και οι δικές τους ενέργειες, καθώς και όλων των ανθρώπων, έχουν άμεση σχέση με τον τόπο στον οποίο ζουν. Να αναγνωρίσουν τη σημασία της ιστορίας του τόπου που ζουν.	Αλληλεπίδραση Σύστημα Μεταβολή
	Οι ανάγκες του ανθρώπου	Να μπορούν να διακρίνουν τις βασικές ανάγκες τους και τον τρόπο ικανοποίησής τους. Να προβληματιστούν για την ανεπαρκή κάλυψη των βασικών (διατροφικών) αναγκών όλων των παιδιών του κόσμου.	Μονάδα-Σύνολο Αλληλεπίδραση Χώρος-χρόνος
	Επικοινωνία, ενη- μέρωση και ελεύ- θερος χρόνος	Να εξοικειωθούν με τα μέσα μαζικής επικοινωνίας. Να αποκτήσουν στοιχεία βασικής αγωγής για την παρακολούθηση της τηλεόρασης.	Επικοινωνία Ομοιότητα- Διαφορά Αλληλεπίδραση
	Ο πολιτισμός του τόπου μας	Να αποκτήσουν μια πρώτη γνωριμία με τους πολιτιστικούς χώρους και τις λαϊκές παραδόσεις του τόπου στον οποίο ζουν.	Πολιτισμός Χώρος-χρόνος Μεταβολή
	Ο αθλητισμός στο σχολείο μας	Να συνειδητοποιήσουν την αναγκαιότητα τήρησης κανόνων στον αθλητισμό. Να αναπτύξουν πνεύμα συνεργασίας κατά τη διεξαγωγή αθλητικών παιχνιδιών.	Σύστημα Επικοινωνία Αλληλεπίδραση (Συνεργασία)
B	Το σχολείο μου	Να προσανατολιστούν στο συγκεκριμένο σχολικό χώρο και στο ευρύτερο περιβάλλον. Να ευαισθητοποιηθούν για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν στο σχολικό χώρο τους και να αναπτύξουν πνεύμα συνεργασίας για την αντιμετώπισή τους.	Αλληλεπίδραση Χώρος-χρόνος Ομοιότητα- Διαφορά
	Η συνοικία /το χωριό μου (Η κοι- νότητά μου)	Να ενημερωθούν για την ύπαρξη της ποικιλίας των υπηρεσιών που λειτουργούν στη συνοικία τους. Να ευαισθητοποιηθούν για τα προβλήματα που υπήρχαν και υπάρχουν στη συνοικία τους και να συνεργαστούν για την αντιμετώπισή τους.	Επικοινωνία Ομοιότητα- Διαφορά Μεταβολή Χώρος-χρόνος Αλληλεπίδραση
	Κύκλος ζωής και χρόνος	Να αντιληφθούν τη διαφοροποίηση των αναγκών του ανθρώπου στα διάφορα στάδια της ζωής του. Να συνειδητοποιήσουν τη σπουδαιότητα του ρόλου των γονέων στη ζωή του παιδιού.	Μεταβολή Αλληλεπίδραση
	Μεταφορές	Να διακρίνουν τα μέσα μεταφοράς αγαθών από τα μέσα μετακίνησης των ανθρώπων. Να αντιληφθούν το ρόλο μεταφοράς στην εξέλιξη του ανθρώπου.	Σύστημα (ταξι- νόμηση) Μεταβολή
	Οι ανάγκες του ανθρώπου	Να συνειδητοποιήσουν τις βασικές ανάγκες των ανθρώπων, ως μελών της ομάδας και της κοινότητας. Να εκτιμήσουν τη συμβολή των κοινωνικών ομάδων στην κάλυψη των αναγκών του ατόμου.	Αλληλεπίδραση Επικοινωνία Μονάδα-σύνολο
	Επικοινωνία, ενη- μέρωση και ελεύ- θερος χρόνος	Να κατανοήσουν την αναγκαιότητα της επικοινωνίας με τους συνανθρώπους τους. Να αναπτύξουν κριτική στάση για τα μέσα μαζικής επικοινωνίας-ραδιόφωνο.	Αλληλεπίδραση Επικοινωνία
	Πολιτισμός στην ευρύτερη περιοχή	Να εμβαθύνουν σε βασικές παραδόσεις και στο λαϊκό πολιτισμό της ευρύτερης περιοχής στην οποία ανήκει η κοινότητά τους.	Πολιτισμός Χώρος-χρόνος
	Αθλητισμός και Ψυχαγωγία	Να κατανοήσουν τη σημασία της άθλησης για τη σωματική ευεξία και την ψυχική υγεία.	Σύστημα Μεταβολή Πολιτισμός

		Να γνωρίσουν την ιστορία των Ολυμπιακών αγώνων και να κατανοήσουν τη σημασία τους.	
Γ	Γιατί ζούμε σε κοινότητες	Να κατανοήσουν τους λόγους που οδηγούν τους ανθρώπους να ζουν σε κοινότητες. Να εκτιμήσουν τη σημασία των κανόνων για τη λειτουργία της κοινότητας.	Επικοινωνία Αλληλεπίδραση Αλληλεξάρτηση Συνεργασία
	Πώς αποφασίζουν οι άνθρωποι στην κοινότητα ή στην πόλη	Να αναγνωρίσουν τη σημασία της τοπικής αυτοδιοίκησης για την αντιμετώπιση των τοπικών προβλημάτων. Να ευαισθητοποιηθούν για τη σημασία της συμμετοχής των δημοτών στα κοινά της κοινότητας.	Αλληλεπίδραση Συλλογικότητα Εξάρτηση Εξουσία Σύστημα
	Ο τόπος όπου ζω-προστασία του τόπου μου	Να ευαισθητοποιηθούν για την επίδραση των δραστηριοτήτων του ανθρώπου στο φυσικό και το ανθρωπογενές περιβάλλον.	Αλληλεπίδραση Σύστημα
	Επικοινωνία	Να διακρίνουν τους διάφορους τρόπους επικοινωνίας μεταξύ ανθρώπων και την εξέλιξή τους στο χρόνο. Να εκφράζονται αξιοποιώντας όλα τα μέσα επικοινωνίας. Να ευαισθητοποιηθούν απέναντι στα άτομα που για διάφορους λόγους αντιμετωπίζουν προβλήματα επικοινωνίας.	Επικοινωνία Μεταβολή Ομοιότητα-Διαφορά
	Μ.Μ.Ε.	Να αποκτήσουν κριτικό πνεύμα στην ανάγνωση διαφόρων εντύπων (περιοδικών, εφημερίδων κτλ.).	Επικοινωνία Αλληλεπίδραση
	Κατανάλωση	Να διακρίνουν την πραγματική αξία των προϊόντων και τη σημασία τους για την υγεία τους. Να ξεχωρίζουν προϊόντα που προέρχονται από την Ελλάδα και από άλλες χώρες της Ε.Ε.	Σύστημα Χώρος-χρόνος Επικοινωνία
	Μεταφορές	Να συνδέσουν τα μέσα μεταφοράς και συγκοινωνίας με την ικανοποίηση των διαφόρων αναγκών του ανθρώπου. Να ευαισθητοποιηθούν για τη σημασία της ασφαλούς μετακίνησης και μεταφοράς και τις επιδράσεις των μέσων μεταφοράς στη ζωή του ανθρώπου και το περιβάλλον.	Αλληλεπίδραση Μονάδα-Σύνολο
	Πολιτισμός της χώρας μας	Να γνωρίσουν χώρους πολιτισμικής αναφοράς και το λαϊκό πολιτισμό από την αρχαιότητα έως σήμερα.	Πολιτισμός Μεταβολή Χώρος-χρόνος
	Αθλητισμός-Ολυμπιακή ιδέα	Να διακρίνουν τα ατομικά από τα ομαδικά αθλήματα. Να κατανοήσουν τη σημασία και την εξέλιξη των Ολυμπιακών και Παραολυμπιακών αγώνων.	Μεταβολή Ομοιότητα-Διαφορά Αλληλεπίδραση
Δ	Γεωγραφικά διαμερίσματα της Ελλάδας - Νομοί του γεωγραφικού μας διαμερίσματος	Να κατανοήσουν ότι η κοινότητα ή η πόλη τους αποτελούν τμήμα του νομού και ενός ευρύτερου γεωγραφικού διαμερίσματος της Ελλάδας. Να ξεχωρίζουν σημαντικές ιστορικές πόλεις και οικισμούς στο νομό που ανήκουν και να διακρίνουν τις νησιωτικές από τις ηπειρωτικές περιοχές της χώρας.	Ομοιότητα-Διαφορά Χώρος-χρόνος Σύστημα
	Προστασία του περιβάλλοντος	Να ευαισθητοποιηθούν για τα προβλήματα που αφορούν το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον. Να αναπτύξουν δεξιότητες παρέμβασης στο άμεσο κοινωνικό περιβάλλον (οικογένεια, συντροφιά, σχολείο, γειτονιά κτλ.) για την αντιμετώπιση προβλημάτων του ευρύτερου περιβάλλοντος.	Αλληλεπίδραση Μονάδα-Σύνολο Σύστημα
	Οικονομικές δραστηριότητες στον τόπο μας	Να συνδέσουν τα επαγγέλματα με τα προϊόντα του τόπου τους και να εκτιμήσουν τη συμβολή όλων των επαγγελμάτων στην οικονομία και στον τρόπο ζωής της τοπικής κοινωνίας. Να εξοικειωθούν με τις βασικές λειτουργίες της αγοράς (προσφορά-ζήτηση).	Αλληλεπίδραση Σύστημα Ομοιότητα-Διαφορά
	Μεγάλα έργα στον τόπο μας	Να κατανοήσουν τις επιδράσεις των μεγάλων έργων στη ζωή των ανθρώπων και στο φυσικό περιβάλλον. Να αναγνωρίσουν τη συμβολή των διαφόρων επαγγελμάτων στην υλοποίηση των μεγάλων έργων στον τόπο τους.	Αλληλεπίδραση Ομοιότητα-Διαφορά Σύστημα
	Επικοινωνία, ενη-	Να αναπτύξουν περαιτέρω την κριτική στάση τους έναντι των πα-	Επικοινωνία

μέρωση και ελεύθερος χρόνος	ραδιοσιακών μέσων μαζικής επικοινωνίας (τηλεόραση, ραδιόφωνο, τύπος). Να έλθουν σε επαφή με τις νέες τεχνολογίες επικοινωνίας (διαδίκτυο, καλωδιακή τηλεόραση) και να προβληματιστούν για τις συνέπειές τους στη ζωή τους.	Αλληλεπίδραση Μεταβολή
Ο πολιτισμός της Ελλάδας και άλλων χωρών	Να γνωρίσουν την πολιτιστική κληρονομιά του τόπου τους και να εκτιμήσουν τη συμβολή της στην τοπική κοινωνία. Να συγκρίνουν βασικά στοιχεία της τοπικής πολιτιστικής κληρονομιάς τους με στοιχεία πολιτισμών άλλων χωρών-μελών της Ε.Ε. και τρίτων χωρών.	Πολιτισμός Χώρος-χρόνος Αλληλεπίδραση Μεταβολή Ομοιότητα- Διαφορά
Αθλητισμός	Να διακρίνουν τις έννοιες: αθλητισμός-πρωταθλητισμός, φίλαθλος-οπαδός και να τις συνδέσουν με το φαινόμενο της βίας στους αθλητικούς χώρους.	Αλληλεπίδραση Μονάδα-Σύνολο Επικοινωνία

ΤΑΞΕΙΣ Ε΄, ΣΤ΄ (ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ)

Τάξη	Άξονες γνωστικού περιεχομένου	Γενικοί στόχοι (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες)	Ενδεικτικές Θεμελιώδεις έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης
Ε	Το άτομο και η κοινωνία Κοινωνικές ομάδες (οικογένεια, σύλλογοι, κ.ά.: ρόλοι και η σημασία τους). Θεσμοί (εκκλησία, σχολείο, κοινότητα)	Να αναγνωρίσουν τους ρόλους των ατόμων στις διάφορες ομάδες και θεσμούς και την αλληλεπίδραση ατόμου – ομάδας Να εκτιμήσουν τη σημασία της οικογένειας και της οργάνωσης των ατόμων σε ομάδες με διαφορετικούς ρόλους Να αναγνωρίσουν την ανάγκη της ύπαρξης του σχολείου για το άτομο και την κοινωνία Να αναπτύξουν ενδιαφέρον για τους θεσμούς που υπάρχουν στο άμεσο και ευρύτερο περιβάλλον Να αναπτύξουν το σεβασμό για την οργάνωση των κοινωνιών	Άτομο – σύνολο Αλληλεπίδραση Σύστημα Ομοιότητα - διαφορά
	Το άτομο και η πολιτεία Η έννοια του κράτους Το ελληνικό κράτος Ο Έλληνας πολίτης Δικαιώματα και υποχρεώσεις	Να αναγνωρίσουν τη σημασία της πολιτικής οργάνωσης των κοινωνιών Να αναπτύξουν θετική στάση για την έννοια της δημοκρατίας Να υιοθετήσουν στάσεις υπευθυνότητας τόσο για την άσκηση των δικαιωμάτων τους όσο και για την εκπλήρωση των υποχρεώσεών τους. Να περιφρουρούν τα δικαιώματά τους και να αναλαμβάνουν τις υποχρεώσεις που έχουν ως πολίτες. Να υιοθετήσουν θετικές στάσεις για τους διαφορετικούς λαούς και τις διάφορες ομάδες που ζουν στη χώρα μας. Να ενθαρρυνθούν να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες που να προωθούν την κατανόηση και τη συνεργασία ανάμεσα σε οργανωμένες ομάδες που βρίσκονται στην Ελλάδα.	Σύστημα Οργάνωση Άτομο – σύνολο
	Το άτομο και η Ευρωπαϊκή Ένωση Η Ε.Ε.: ιστορικό ίδρυσης – κράτη-μέλη Ο ευρωπαίος πολίτης	Να εκτιμήσουν τις προσπάθειες των ατόμων και των κρατών για συνεργασία, ειρήνη και πρόοδο. Να αναγνωρίσουν την προσφορά της Ευρώπης (και της Ελλάδας) στον παγκόσμιο πολιτισμό. Να σέβονται και να εκτιμούν τις παραδόσεις, τις πεποιθήσεις, τις ιδέες των άλλων.	Χώρος-χρόνος Άτομο – σύνολο Ομοιότητα - διαφορά
	Το άτομο και η διεθνής κοινότητα Παγκόσμιοι διεθνείς οργανισμοί Ανθρώπινα δικαιώματα	Να αναγνωρίσουν τη σημασία της διεθνούς συνεργασίας και της διεθνούς ειρήνης ως προϋποθέσεων για την οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη. Να επιθυμούν την προστασία του ανθρωπογενούς και φυσικού περιβάλλοντος. Να αναγνωρίσουν την ανάγκη σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου	Πολιτισμός Άτομο – σύνολο Ομοιότητα – διαφορά Σύστημα

		Να ευαισθητοποιηθούν για τα διεθνή προβλήματα.	
ΣΤ	Το άτομο και η κοινωνία Κοινωνικές ομάδες, Θεσμοί, Ειδικές ομάδες ατόμων, Κοινωνικά προβλήματα Ο ρόλος των Μ.Μ.Ε.	Να κατανοήσουν τους ρόλους των ατόμων στις διάφορες ομάδες και θεσμούς και την αλληλεπίδραση ατόμου – ομάδας. Να αποδέχονται την αναγκαιότητα της οργάνωσης των κοινωνικών ομάδων. Να εκτιμήσουν τη σημασία του θεσμού της εκπαίδευσης στην ολόπλευρη ανάπτυξη του ατόμου και τη συμβολή της στην κοινωνική συνοχή και ανάπτυξη. Να αποδέχονται την ετερότητα και να εκτιμούν την αξία της κοινωνικής δικαιοσύνης. Να επιθυμούν την ενεργό συμμετοχή τους στην αντιμετώπιση θεμάτων, ζητημάτων και προβλημάτων.	Άτομο – σύνολο Επικοινωνία Αλληλεπίδραση Σύστημα
	Το άτομο και η πολιτεία Η έννοια του κράτους και του έθνους. Είδη πολιτευμάτων Το ελληνικό κράτος. Λειτουργίες του κράτους, Εκλογές, Δικαιώματα και Υποχρεώσεις Η διεθνής κοινότητα Σχέσεις μεταξύ των κρατών	Να αναπτύξουν ενδιαφέρον για την οργάνωση της ελληνικής δημοκρατίας και να κατανοήσουν τα βασικά στοιχεία της οργάνωσης αυτής. Να εκτιμήσουν τη σημασία της δημοκρατίας. Να αναπτύξουν θετική στάση για τη διεθνή ειρήνη σε συνδυασμό με το σεβασμό στο δημοκρατικό πολίτευμα. Να αποκτήσουν επίγνωση της ευθύνης και της υποχρέωσης των πολιτών για ενεργό συμμετοχή στις κοινωνικές και πολιτικές διαδικασίες. Να αντιληφθούν ότι η πολυπολιτισμικότητα επηρεάζει την κοινωνία μας και ότι η αναγνώριση και ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποτελούν προϋπόθεση για την αρμονική συμβίωση.	Σύστημα Οργάνωση Άτομο – σύνολο
	Το άτομο και η Ευρωπαϊκή Ένωση Η Ε.Ε: έννοια – οργάνωση – θεσμοί Ο Έλληνας ως ευρωπαίος πολίτης	Να αναγνωρίσουν τη σημασία και το ρόλο της Ε.Ε. στο διεθνή χώρο και κυρίως για τη διεθνή συνεργασία και ειρήνη. Να κατανοήσουν τη σημασία της διαφύλαξης των πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων των λαών, στο πλαίσιο μιας πολυπολιτισμικής Ευρώπης, ως προϋπόθεση για ειρηνική, δημοκρατική και ισότιμη συνύπαρξη των χωρών – μελών. Να αναπτύξουν θετική στάση απέναντι σε όλους τους Ευρωπαίους συμπολίτες τους και διάθεση για συνεργασία και αλληλεγγύη. Να επιθυμούν τη συμμετοχή τους στα ευρωπαϊκά δρώμενα.	Χώρος-χρόνος Άτομο – σύνολο Ομοιότητα - διαφορά
	Το άτομο και η διεθνής κοινότητα Παγκόσμιοι διεθνείς οργανισμοί και η Ελλάδα Τα ανθρώπινα δικαιώματα και η Διεθνής Κοινότητα Τα κοινωνικά προβλήματα στη διεθνή τους διάσταση.	Να εκτιμήσουν το ρόλο των διεθνών οργανισμών στην προώθηση της διεθνούς συνεργασίας και ειρήνης. Να αποδεχθούν την αξία του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Να προβληματιστούν για τα διάφορα κοινωνικά προβλήματα στον παγκόσμιο χώρο.	Πολιτισμός Άτομο – σύνολο Ομοιότητα – διαφορά Σύστημα

Ι. ΓΥΜΝΑΣΙΟ

Τάξη	Άξονες γνωστικού περιεχομένου	Γενικοί στόχοι (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες)	Ενδεικτικές Θεμελιώδεις έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης
Γ	Το άτομο και η κοινωνία	Οι μαθητές: Να συνειδητοποιήσουν την αλληλεπίδραση ατόμου και κοινωνίας και να αναπτύξουν πνεύμα συνεργασίας και ευθύνης.	Άτομο-κοινωνία Αλληλεπίδραση Ομοιότητα-

		Να διακρίνουν τις κοινωνικές ομάδες και να προβληματίζονται για την οργάνωση και τη μεταβολή των ομάδων και της κοινωνίας. Να αξιολογούν τη χρησιμότητα των θεσμών και της κοινωνικοποίησης, να διακρίνουν τις αλληλεπιδράσεις και τη μεταβολή τους και να προβληματίζονται για το περιεχόμενό τους.	διαφορά Μεταβολή
	Το άτομο-πολίτης και η πολιτεία	Να συνειδητοποιήσουν την αξία του πολίτη και της πολιτικής. Να διακρίνουν και να αξιολογούν τα διάφορα πολιτεύματα και να συνειδητοποιήσουν τη σπουδαιότητα του Συντάγματος. Να εκτιμούν τη λειτουργία βασικών πολιτικών θεσμών και να συμμετέχουν στο πολιτικό γίγνεσθαι. Να κατανοούν τις λειτουργίες του κράτους και να διαπιστώνουν την αντιστοιχία δικαιωμάτων και υποχρεώσεων.	Πολίτης-πολιτεία Σύστημα Μεταβολή Εξουσία
	Το άτομο- Ευρωπαίος πολίτης και η Ευρωπαϊκή Ένωση	Να κατανοήσουν την οργάνωση και τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την εξέλιξή της. Να συμμετέχουν ως Ευρωπαίοι πολίτες ενεργά στο Ευρωπαϊκό γίγνεσθαι, έχοντας συνείδηση ότι είναι ταυτόχρονα Έλληνες και Ευρωπαίοι πολίτες. Να αναπτύσσουν θετική στάση για τα αισθήματα αλληλεγγύης και συνεργασίας μεταξύ λαών και κρατών.	Σύστημα Πολιτισμός Αλληλεπίδραση Μεταβολή
	Το άτομο-κοσμοπολίτης και η διεθνής κοινότητα	Να κατανοούν την αλληλεπίδραση κρατών και λαών, καθώς και την αναγκαιότητα οργάνωσης της διεθνούς κοινωνίας. Να αναγνωρίζουν την ανάγκη για διεθνή ειρήνη και ασφάλεια, καθώς και το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και να δραστηριοποιούνται για την προστασία τους.	Σύστημα Αλληλεπίδραση Ομοιότητα- Διαφορά

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Ι. ΔΗΜΟΤΙΚΟ

1. Ειδικοί Σκοποί

Με το μάθημα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής στις Ε' και Στ' τάξεις του Δημοτικού σχολείου επιδιώκεται οι μαθητές:

Να αποσαφηνίσουν έννοιες και να αποκτήσουν γνώσεις για την άμεση και ευρύτερη κοινωνική πραγματικότητα.

Να αναπτύξουν στάσεις και δεξιότητες αποτελεσματικής επικοινωνίας και συνεργασίας, για την κατά το δυνατόν αυτόνομη διερεύνηση υποθέσεων και καταστάσεων μέσα από την κριτική ανάλυση των δεδομένων και για την εξαγωγή συμπερασμάτων που είναι χρήσιμα για την προσωπική και κοινωνική τους ανέλιξη.

Να εσωτερικεύσουν αξίες και να αναπτύξουν στάσεις που σχετίζονται με το ήθος και τη συμπεριφορά του υπεύθυνου και ενεργού πολίτη, ο οποίος θα είναι ικανός να συμμετέχει κριτικά και δυναμικά στη λήψη αποφάσεων και στην υλοποίηση σχετικών πράξεων σε διαφορετικούς τύπους οργανωμένων κοινωνιών.

Να προσεγγίσουν, ειδικότερα, με τρόπο ολιστικό και διαθεματικό και να κατανοήσουν έννοιες, όπως είναι τα δικαιώματα του ανθρώπου, η δημοκρατία, η κοινωνική, οικονομική και τεχνολογική ανάπτυξη, η ειρήνη και η διεθνής συνεργασία και κατανόηση, ώστε να τις συσχετίσουν με τις γνώσεις και τις εμπειρίες τους από το άμεσο τοπικό, εθνικό και παγκόσμιο περιβάλλον.

Να καλλιεργήσουν το σεβασμό προς την ετερότητα, να αναπτύξουν πρακτικές αποδοχής της διαφορετικότητας, να κατανοήσουν την έννοια του πολίτη και να συνειδητοποιήσουν το ρόλο του Έλληνα πολίτη.

Να αναπτύξουν ερευνητική διάθεση, να καλλιεργήσουν το ενδιαφέρον για ό,τι συμβαίνει γύρω τους και να συμμετέχουν σε ομαδικές και συλλογικές εργασίες και δράσεις για την επίτευξη κοινών σκοπών.

Να εξετάζουν τα θέματα της κοινωνικής πραγματικότητας λαμβάνοντας υπόψη όλες τους τις διαστάσεις (κοινωνική, οικονομική, πολιτική κτλ.).

Να αντιμετωπίζουν με κριτικό τρόπο και να τοποθετούνται ενεργά σε θέματα κοινωνικά που εμφανίζονται σε τοπικό, εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο.

Να ενθαρρύνονται να επηρεάζουν πρωτότυπες ιδέες για την επίλυση προβλημάτων και να καταστούν ικανοί να τις υλοποιούν.

Να ασκηθούν στη χρήση του κατάλληλου λεξιλογίου, προκειμένου να περιγράψουν ένα κοινωνικό ή πολιτικό φαινόμενο, να τοποθετηθούν σε ένα θέμα και να επικοινωνήσουν με αποτελεσματικό τρόπο.

2. Στόχοι, Θεματικές ενότητες, Ενδεικτικές δραστηριότητες, Διαθεματικά σχέδια εργασίας

ΤΑΞΗ Ε'

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες (διατιθέμενος χρόνος)	Ενδεικτικές Δραστηριότητες ¹
Το άτομο και η κοινωνία		
<p>Οι μαθητές επιδιώκεται:</p> <p>Να αναλύσουν τη δομή και τη λειτουργία της οικογένειας, τους ρόλους και τις σχέσεις των μελών της.</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν τις ανάγκες που ικανοποιεί η οικογένεια και τη σημασία της για την ανάπτυξη του ατόμου και της κοινωνίας.</p> <p>Να διερευνήσουν την εξελικτική πορεία του θεσμού της οικογένειας και να εντοπίσουν τις αλλαγές που επήλθαν τα τελευταία χρόνια στη δομή της, στον τρόπο και τα μέσα ικανοποίησης των αναγκών της.</p>	<p>Η οικογένεια</p> <p>Η σημασία της οικογένειας για το άτομο. Μορφές οικογένειας (διαχρονικά, σε άλλους τόπους).</p> <p>Η ικανοποίηση των ατομικών και κοινωνικών αναγκών μέσα από την οικογένεια: σωματική υγεία και ασφάλεια (αγωγή υγείας), οικονομική ασφάλεια (ρόλοι μελών –πατέρας, μητέρα, αδέρφια, ευρύτερη οικογένεια – αγωγή καταναλωτή), συναισθηματική ασφάλεια (ρόλοι, σχέσεις, αλληλεπίδραση).</p> <p>Η ζωή μέσα στην οικογένεια</p> <p>Η ζωή μέσα στην οικογένεια και η σημασία της:</p> <p>Ατομικές και κοινές εκδηλώσεις μέσα ή έξω από την οικογένεια (π.χ. γιορτές, επισκέψεις κ.ά.).</p> <p>Οικογένεια και κοινωνία</p> <p>Κοινωνικές και πολιτισμικές διαφοροποιήσεις (η ζωή των τσιγγάνων, των μεταναστών, των Ελλήνων της διασποράς).</p> <p>(3 ώρες)</p>	<p>Οι μαθητές:</p> <p>Διενεργούν μικρή έρευνα στο οικογενειακό τους περιβάλλον μέσα από συνεντεύξεις με μεγαλύτερους, σχετικά με την κατανομή των ρόλων (π.χ. επαγγελμάτων) κάθε μέλους στην οικογένεια, τον τρόπο ικανοποίησης των αναγκών, τον ελεύθερο χρόνο κτλ. Καταγράφουν και παρουσιάζουν τα στοιχεία που συγκέντρωσαν με κείμενα, πίνακες και γραφήματα και συζητούν (Γλώσσα, Μαθηματικά).</p> <p>Αναζητούν υλικό (κείμενα, φωτογραφίες) για τη ζωή των οικογενειών σε άλλες χώρες ξεκινώντας από τις οικογένειες των αλλοδαπών συμμαθητών τους. Ταξινομούν το υλικό ανάλογα με τις γεωγραφικές περιοχές προέλευσης, το καταγράφουν και το παρουσιάζουν με ποικίλους τρόπους έκφρασης και τέλος συζητούν για τις ομοιότητες και διαφορές που εμφανίζονται στις διάφορες περιπτώσεις (Γεωγραφία, Γλώσσα, Εικαστικά).</p>
<p>Να αναζητήσουν στοιχεία, να τα καταγράψουν και να συστηματοποιήσουν τις γνώσεις τους σχετικά με την οργάνωση και τη λειτουργία του σχολείου άλλοτε και σήμερα.</p>	<p>Το σχολείο άλλοτε και σήμερα</p> <p>Ο ρόλος και η σημασία του σχολείου για το άτομο και την κοινωνία: το σχολείο άλλοτε και σήμερα – ομοιότητες και διαφορές (ρόλοι δασκάλου και μαθητή, αναλυτικά πρόγραμμα σπουδών, χρήση διδακτικών μέσων και ο ρόλος των νέων τεχνολογιών).</p> <p>Η λειτουργία του σχολείου</p> <p>Η οργάνωση, οι λειτουργίες και οι ρόλοι στο σημερινό ελληνικό σχολείο (σύλλογος διδασκόντων, σύλλογος γονέων και κηδεμόνων, μαθητικές κοινότητες, ισότιμη συμμετοχή και υπευθυνότητα).</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Αναζητούν και συλλέγουν στοιχεία για το ελληνικό σχολείο παλιότερα σε έργα τέχνης, σε κινηματογραφικές ταινίες ή σε βιβλία με αφιερώματα. Τα καταγράφουν, τα συστηματοποιούν και τα παρουσιάζουν προφορικά ή γραπτά, με εικαστικά έργα ή άλλες κατασκευές (Γλώσσα, Ιστορία, Εικαστικά).</p> <p>Παίρνουν συνεντεύξεις από τον Διευθυντή του σχολείου και τον Πρόεδρο του Συλλόγου των γονέων και κηδεμόνων, για να ενημερωθούν για το έργο τους.</p>
<p>Να ενημερωθούν για τη δράση και γενικότερα την προσφορά της Ορθόδοξης Εκκλησίας στο άτομο και την κοινωνία.</p>	<p>Η εκκλησία</p> <p>Ο ρόλος της εκκλησίας για το άτομο και την κοινότητα (πνευματικός, κοινωνικός, πολιτιστικός)</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Συγκεντρώνουν πληροφορίες από τον ιερέα της ενορίας τους για την κοινωνική δράση της εκκλησίας.</p>
<p>Να κατανοήσουν τη σημασία της συμμετοχής σε δραστηριότητες συλλόγων τόσο για το άτομο όσο και για την κοινωνία.</p>	<p>Οργανωμένες ομάδες – Σύλλογοι</p> <p>Τρόποι συμμετοχής του ατόμου σε συλλόγους, οργάνωση, λειτουργία, δραστηριότητες, αναγκαιότητα, σκοποί, μορφές συλλόγων (πολιτιστικοί, περιβαλλοντικοί, οικονομικοί, κοινωνικοί κ.ά.)</p>	<p>Κάνουν έναν κατάλογο με τους συλλόγους που βρίσκονται στην περιοχή τους, καταγράφουν το έργο τους και τους κατατάσσουν σε κατηγορίες.</p>

¹ Οι δραστηριότητες με πλάγια γράμματα προτείνονται ως διαθεματικές και ανταποκρίνονται στις προτεινόμενες διαθεματικές έννοιες της 3^{ης} στήλης του πίνακα του αντίστοιχου ΔΕΠΠΣ.

(1 ώρα)		
<p>Να διερευνήσουν τους λόγους της οργάνωσης των ατόμων σε κοινότητες και να αναγνωρίσουν τη σημασία της.</p> <p>Να προσδιορίσουν τα κύρια χαρακτηριστικά της κοινότητας ή του δήμου στον οποίο ζουν.</p> <p>Να κατανοήσουν τις βασικές δημοκρατικές αρχές οργάνωσης και λειτουργίας της κοινότητας ή του δήμου τους.</p>	<p>Κοινότητα – Δήμος</p> <p>Η σημασία για το άτομο και την κοινωνία της οργάνωσης σε κοινότητες, μέσα από στοιχεία αγωγής του καταναλωτή, αγωγής με πολιτικό περιεχόμενο και διαπολιτισμικής αγωγής.</p> <p>Υπηρεσίες της κοινότητας και του Δήμου</p> <p>Υπηρεσίες και δραστηριότητες παρέμβασης για την εξυπηρέτηση του δημότη – πολίτη (εργασία, ασφάλεια, κυκλοφορία, πολιτισμός, καθαριότητα κ.ά.). Ο ρόλος της τεχνολογίας.</p> <p>Η δημοκρατία στις κοινότητες και τους δήμους μέσα από τις εκλογές (συμμετοχή-υπευθυνότητα).</p>	<p>Διενεργούν μικρή έρευνα για την ιστορική εξέλιξη της κοινότητας ή του δήμου τους μέσα από διάφορες πηγές όπως ντοκουμέντα, συνεντεύξεις κ.ά. (οικιστική δόμηση, πληθυσμός, ασχολίες κατοίκων, πόροι και παραγωγή της κοινότητας, παρεχόμενες υπηρεσίες κ.ά.). Παρουσιάζουν τα αποτελέσματα της έρευνας με κείμενα, πίνακες, διαγράμματα, και εικαστικές απεικονίσεις (Ιστορία, Γλώσσα, Εικαστικά, Μαθηματικά).</p>
(5 ώρες)		
Το άτομο και η πολιτεία		
<p>Να αναγνωρίσουν τις βασικές δημοκρατικές αρχές οργάνωσης και λειτουργίας του κράτους και να εκτιμήσουν τη συμβολή τους στην ατομική και κοινωνική γαλήνη και την κοινωνική συνοχή.</p> <p>Να κατανοήσουν τη σημασία του δημοκρατικού πολιτεύματος για το άτομο και την κοινωνία.</p>	<p>Το άτομο ως πολίτης της κοινότητας / του δήμου και του κράτους</p> <p>Η έννοια της δημοκρατίας μέσα στο κράτος (δικαιώματα και υποχρεώσεις, «εκλέγειν», «εκλέγεσθαι», συμμετοχή, υπευθυνότητα, κοινά αγαθά ασφάλειας και ευημερίας).</p> <p>Συμμετοχή στα κοινά</p> <p>Η έννοια του πολίτη μέσα στο ελληνικό κράτος.</p>	<p>Κάνουν εκλογές στην τάξη τους για την ανάδειξη μαθητικού συμβουλίου. Κατά την προετοιμασία και διαδικασία των εκλογών, οι μαθητές εκφράζονται με προφορικό και γραπτό λόγο και με διάφορους καλλιτεχνικούς τρόπους (μουσική, ζωγραφική κ.ά.). Αναλαμβάνουν σχετικούς ρόλους (εφορευτική επιτροπή, ψηφοδέλτια, καταμέτρηση ψήφων κλπ) και παρουσιάζουν τα αποτελέσματα με πίνακες και διαγράμματα (Γλώσσα, Εικαστικά, Μαθηματικά).</p> <p>Καταγράφουν τα καθήκοντά τους στην τάξη και στο σχολείο. Συζητούν για την αναγκαιότητα της τήρησης των υποχρεώσεών τους και τη σημασία αυτής στην αποτελεσματική και επωφελή οργάνωση της κοινότητας.</p>
(4 ώρες)		
<p>Να εισαχθούν στην έννοια του κράτους.</p> <p>Να κατανοήσουν τους τρόπους άσκησης της κρατικής εξουσίας μέσα από συγκεκριμένους φορείς και θεσμούς.</p>	<p>Το έθνος και το κράτος</p> <p>Έδαφος: σύνορα – χάρτης</p> <p>Η οργάνωση του κράτους και οι λειτουργίες του.</p> <p>Τα βασικά χαρακτηριστικά της ελληνικής δημοκρατίας ως κράτους: λαός, έδαφος, σύνορα.</p> <p>Ο Ελληνικός λαός</p> <p>Τα χαρακτηριστικά του ελληνικού λαού, ομάδες που ζουν μέσα στα όρια του ελληνικού κράτους (μειονότητες αλλοδαποί), οι Έλληνες της διασποράς.</p>	<p>Αναγνωρίζουν και δείχνουν σ' ένα χάρτη της Ελλάδας τα όρια του ελληνικού κράτους και τα γειτονικά κράτη και συζητούν για τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα των Ελλήνων πολιτών, καθώς και των άλλων ομάδων που ζουν στην Ελλάδα.</p> <p>Συλλέγουν και ταξινομούν κείμενα και φωτογραφικό υλικό που αναφέρονται στην έννοια του κράτους και στους τρόπους άσκησης της εξουσίας σε διάφορες μορφές κρατικής οργάνωσης στο χώρο ή στο χρόνο (η Ελλάδα άλλοτε και σήμερα, η Ελλάδα και οι γειτονικές χώρες κλπ.) (Γλώσσα, Ιστορία, Γεωγραφία).</p>
(4 ώρες)		
Το άτομο και η Ευρωπαϊκή Ένωση		
<p>Να αποκτήσουν βασικές πληροφορίες για την ίδρυση, την εξέλιξη και τους σκοπούς της Ε.Ε.</p> <p>Να περιγράψουν τα βασικά στάδια ένταξης της Ελλάδας στην Ε.Ε.</p> <p>Να κατανοήσουν τη σημασία της Ε.Ε για την κοινωνική και οικονομική</p>	<p>Η Ευρωπαϊκή Ένωση</p> <p>Η ανάγκη για συνεργασία / υποστήριξη μεταξύ των χωρών της Ευρώπης:</p> <p>Σκοποί της ίδρυσης της Ε.Ε.</p> <p>Ελλάδα και Ευρωπαϊκή Ένωση</p> <p>Σύντομη ιστορική αναδρομή της δημιουργίας της Ε.Ε. (ο ρόλος του ελληνικού πολιτισμού).</p> <p>Η διαδρομή της Ελλάδας για την ένταξη.</p>	<p>Συντάσσουν επιστολές προς τα γραφεία της Ε.Ε για να ζητήσουν πληροφορίες για το ιστορικό ίδρυσης και τους σκοπούς της Ε.Ε.</p> <p>Φτιάχνουν μια αφίσα για την ίδρυση της Ε.Ε αξιοποιώντας σχετικές πληροφορίες.</p> <p>Ετοιμάζουν ένα χρονολόγιο για την ένταξη της Ελλάδας στην Ε.Ε.</p>

ανάπτυξη της Ελλάδας.	(2 ώρες)	
Να εισαχθούν στις έννοιες των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων του πολίτη στο πλαίσιο της Ε.Ε. Να αναγνωρίσουν τη σημασία της ευρωπαϊκής διάστασης των δικαιωμάτων τους ως πολιτών.	Ο Ευρωπαίος πολίτης Ο Έλληνας ως πολίτης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (κινητικότητα μαθητών, φοιτητών, εργαζομένων κ.ά.). (2 ώρες)	Παίρνουν συνέντευξη από έναν εκπρόσωπο της Ελλάδας στην Ε.Ε. Επισκέπτονται, συναντούν και ανταλλάσσουν πληροφορίες με μαθητές γειτονικών σχολείων που συμμετέχουν σε δράσεις του προγράμματος Comenius, Socrates, κ.λπ.).
Το άτομο και η διεθνής κοινότητα		
Να αναγνωρίσουν την αναγκαιότητα της συνεργασίας μεταξύ των κρατών και να εκτιμήσουν τη σημασία της για την ανάπτυξη και την ευημερία του συνόλου.	Το άτομο και η διεθνής κοινότητα Η ικανοποίηση της ανάγκης να ανήκει κανείς σε ένα ευρύτερο σύνολο, άλλοτε και σήμερα (αμφικτιονίες – συμμαχίες – συμπολιτείες - Ε.Ε.) Η αναγκαιότητα συνεργασιών (οικονομικών, κοινωνικών, θρησκευτικών, πολιτιστικών) και υποστήριξης. Οφέλη, προβλήματα. (1 ώρα)	Ετοιμάζουν ένα χρονολόγιο, για να παρουσιάσουν διαχρονικά συνεργασίες μεταξύ κρατών.
Να επισημάνουν και να εκτιμήσουν το ρόλο και τη σημασία των διεθνών οργανώσεων για την αντιμετώπιση τόσο ατομικών όσο και παγκόσμιων κοινωνικών θεμάτων.	Η οργάνωση και οι μορφές συνεργασίας σε διεθνές επίπεδο Σκοποί και δραστηριότητες που προωθούν τη δημοκρατία, την ειρήνη, την κοινωνική αλληλεγγύη και την οικονομική συνεργασία σε διακρατικές συνεργασίες (ΝΑΤΟ, ΟΗΕ) και υπερεθνικές οργανώσεις. (1 ώρα)	Διενεργούν μικρή έρευνα με σκοπό να καταγράψουν και να παρουσιάσουν τους βασικούς διεθνείς οργανισμούς. Χωρίζονται σε ομάδες και παρουσιάζουν τους σκοπούς και το έργο των οργανισμών με διάφορες αφίσες, με πίνακες / χαρτογράφηση των χωρών που συμμετέχουν. Συζητούν επιχειρηματολογώντας για το ρόλο των διεθνών οργανισμών. Καταγράφουν και συστηματοποιούν τα βασικά σημεία των συζητήσεων (Γλώσσα, Εικαστικά, Γεωγραφία).
Να αναγνωρίσουν και να ομαδοποιήσουν βασικά διεθνή προβλήματα.	Τα παγκόσμια προβλήματα στη σημερινή διεθνή κοινότητα Παγκόσμια προβλήματα σε σχέση με το άτομο, τις κοινωνικές ομάδες και τα κράτη: (πόλεμοι / συγκρούσεις, βία στο σχολείο, φτώχεια, παιδική εργασία). Τρόποι αντιμετώπισης των προβλημάτων και η ευθύνη των κρατών και του ατόμου. (2 ώρες)	Χωρίζονται σε ομάδες και αναζητούν κείμενα της ελληνικής ή ξένης λογοτεχνίας, σύγχρονα ή παλαιότερα (θεατρικά, ποιήματα, πεζά) που αναφέρονται σε διεθνή προβλήματα όπως είναι ο πόλεμος, η παιδική εργασία κ.λπ. Συζητούν γι' αυτά ή και τα παρουσιάζουν μέσα από θεατρικά δρώμενα ή παιχνίδια ρόλων (Θέατρο, Λογοτεχνία, Γλώσσα).

Σύνολο: 28 ώρες

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας²

Θέμα: Η οικογένεια στον κόσμο: Οργάνωση ομαδικών εργασιών με στόχο τη συλλογή πληροφοριών για το θεσμό διαχρονικά και διακρατικά, την ανεύρεση και σύγκριση εικόνων, κειμένων και τραγουδιών, την παρουσίαση των υποχρεώσεων και των δικαιωμάτων των μελών της οικογένειας, την άσκηση των ρόλων των μελών της κ.λπ.
Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες: Χώρος-Χρόνος, Ομοιότητα-Διαφορά, Εξέλιξη, Μεταβολή, Σύστημα κ.λπ..
Προεκτάσεις: Στη Γλώσσα, τη Γεωγραφία, την Ιστορία, την Αισθητική Αγωγή, τη Μουσική.

Θέμα: Η ασφάλεια του πολίτη: Ανάληψη ατομικών ή ομαδικών εργασιών με θέματα τη μελέτη και τη συλλογή στοιχείων που αφορούν τους φορείς ασφαλείας, την οργάνωση και την παρουσίαση ενημερωτικού οπτικοακουστικού υλικού που αφορά κυρίως την ασφάλεια στο χώρο του σχολείου, του σπιτιού ή και στο δρόμο από το σπίτι στο σχολείο κ.λπ. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Σύστημα, Άτομο - Σύνολο, Χώρος-Χρόνος, Ομοιότητα-Διαφορά, κ.λπ. **Προεκτάσεις:** Στη Γλώσσα, τη Γεωγραφία, την Ιστορία, την Αισθητική Αγωγή.

² Τα διαθεματικά αυτά σχέδια εργασίας μπορούν να συμπληρώσουν εναλλακτικά τις αναφερόμενες στο ΑΠΣ «ενδεικτικές διαθεματικές δραστηριότητες», για τις οποίες διατίθεται περίπου το 10% του διδακτικού χρόνου και ανταποκρίνονται σε όσα προτείνονται στην τρίτη στήλη του πίνακα του ΔΕΠΠΣ.

ΤΑΞΗ ΣΤ'

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες (διατιθέμενος χρόνος)	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
Το άτομο και η κοινωνία		
Οι μαθητές επιδιώκεται: Να διαπιστώσουν και να καταγράψουν τις αλλαγές που συντελέστηκαν στη δομή, την οργάνωση και τη λειτουργία της οικογένειας και στους ρόλους των μελών της. Να αναλύσουν και να ταξινομήσουν προβλήματα της σύγχρονης οικογένειας.	Η οικογένεια στην Ελλάδα Η οργάνωση και η δομή της ελληνικής οικογένειας: τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των μελών – κοινωνικές και πολιτισμικές διαφοροποιήσεις. Στοιχεία του θεσμικού πλαισίου για την οικογένεια. Προβλήματα της σύγχρονης ελληνικής οικογένειας. (3 ώρες)	Οι μαθητές: Αναζητούν στο οικογενειακό δίκαιο τα άρθρα που αφορούν τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα του παιδιού και της γυναίκας. Εντοπίζουν σε λογοτεχνικά κείμενα, άρθρα, έρευνες θέματα που σχετίζονται με τη σύγχρονη ελληνική οικογένεια. Τα συλλέγουν, τα ταξινομούν και τα παρουσιάζουν στην τάξη.
Να αναζητήσουν και να επεξεργαστούν στοιχεία για τη διάρθρωση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, τους φορείς της εκπαίδευσης και το ρόλο τους. Να συγκρίνουν βασικά στοιχεία του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος με άλλα εκπαιδευτικά συστήματα.	Το σχολείο- Το εκπαιδευτικό σύστημα Η οργάνωση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος σε βαθμίδες και η σημασία της υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Αναφορά σε άλλα εκπαιδευτικά συστήματα. Ομοιότητες και διαφορές. Η ανάγκη για την ύπαρξη θεσμικού πλαισίου για την εκπαίδευση – βασικά στοιχεία της ελληνικής νομοθεσίας (παιδεία και ισότητα ευκαιριών, ποιότητα εκπαίδευσης, τσιγγάνοι, αλλοδαποί, άτομα με ειδικές ανάγκες). (2 ώρες)	Παρουσιάζουν σε διάγραμμα το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα κατά βαθμίδα. Οι αλλοδαποί μαθητές παρουσιάζουν σε γενικές γραμμές το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας προέλευσής τους. Προτείνουν θέματα συνεργασίας μεταξύ των σχολείων της περιοχής και δραστηριοποιούνται προς αυτή την κατεύθυνση: αλληλογραφούν, επικοινωνούν τηλεφωνικά με υπευθύνους και οργανώνουν κοινές δραστηριότητες όπως π.χ. «Ημέρα αφιερωμένη στην Κυκλοφοριακή Αγωγή», όπου, εκτός από την ομαδική δουλειά, τη συνεργασία με άλλα σχολεία και φορείς, αξιοποιούν και γνώσεις και δεξιότητες από άλλα μαθήματα
Να κατανοήσουν την Εκκλησία ως θεσμό με ιδιαίτερο ρόλο, οργάνωση και λειτουργία, που συνεργάζεται με άλλους θεσμούς και φορείς.	Η Εκκλησία Η οργάνωση και η λειτουργία της εκκλησίας της Ελλάδας ως βασικού θεσμού του ελληνικού κράτους. Άλλα θρησκευόμενα στην Ελλάδα. – Το δικαίωμα της ανεξθρησκίας. (2 ώρες)	Επισκέπτονται και συζητούν με τους ιερείς της τοπικής ενορίας για τη διοίκηση, τη δομή και τη λειτουργία της Εκκλησίας. Αναζητούν άρθρα από το Σύνταγμα που αποτυπώνουν τη σχέση Εκκλησίας-Πολιτείας. Καταγράφουν και συζητούν για τα άλλα δόγματα που υπάρχουν στην Ελλάδα.
Να κατανοήσουν το ρόλο των ομάδων στην προώθηση της δημοκρατίας, της ισότητας ευκαιριών και της αντιμετώπισης των κοινωνικών προβλημάτων και να προβληματιστούν για την ύπαρξη ομάδων που προωθούν άλλους στόχους.	Οργανωμένες ομάδες – Σύλλογοι Ο ρόλος των ομάδων για το άτομο, την κοινωνία και την πολιτεία: Η υποστήριξη των δικαιωμάτων του ατόμου (π.χ. άτομα που πάσχουν από μεσογειακή αναιμία), η ευαισθητοποίηση του κοινωνικού συνόλου και η δραστηριοποίησή του για θέματα κοινού συμφέροντος (π.χ. περιβάλλον). (1 ώρα)	Συγκεντρώνουν άρθρα από εφημερίδες ή περιοδικά για διάφορους συλλόγους στην Ελλάδα, καταγράφουν το έργο τους και συζητούν για την προσφορά τους στο άτομο, την κοινωνία και την πολιτεία.
Να διακρίνουν τους τομείς και τις αρμοδιότητες της αυτοδιοίκησης και να επισημάνουν τρόπους συμμετοχής και προσφοράς των πολιτών. Να κατανοήσουν ότι ο Δήμος και η Κοινότητα οργανώνονται και λειτουργούν σύμφωνα με τις αρχές της δημοκρατίας.	Κοινότητες και Δήμοι στην Ελλάδα Οι Δήμοι και οι Κοινότητες στην Ελλάδα ως φορείς δημοκρατικής τοπικής αυτοδιοίκησης. Τρόπος συμμετοχής και προσφοράς των πολιτών στην κοινοτική ζωή και πρόοδο. Οργάνωση Δήμων και Κοινοτήτων Η πολιτική οργάνωση των Δήμων και των Κοινοτήτων: εκλογές – ο ρόλος του προέδρου / δημάρχου και του κοινοτικού / δημοτικού συμβουλίου. Οικονομική οργάνωση των Δήμων	Επισκέπτονται τους Ο.Τ.Α. και παρακολουθούν συνεδριάσεις των οργάνων τους. Αποτυπώνουν σε χάρτη της Ελλάδας τους Δήμους και τις Κοινότητες π.χ. σε ένα Νομό και συζητούν για την οργάνωση που προέκυψε με το Σχέδιο «Καποδιστριάς» (Ιστορία, Γεωγραφία).

	και των Κοινοτήτων (συνεταιρισμοί κ.ά.). (4 ώρες)	
Το άτομο και η Πολιτεία		
<p>Να αποσαφηνίσουν την έννοια του πολίτευματος και να το συνδέσουν με τις αρχές και λειτουργίες του κράτους.</p> <p>Να μελετήσουν τη δομή και των πολιτευμάτων και να συμπεράνουν για τον τρόπο διακυβέρνησης που προκύπτει από αυτά.</p> <p>Να αναγνωρίζουν τις δομές της Ελληνικής Δημοκρατίας, τους ρόλους, και τους κανόνες λειτουργίας της.</p> <p>Να αποκτήσουν γνώσεις για τη δομή, τη λειτουργία και τις διαδικασίες εκλογής του κοινοβουλίου, της κυβέρνησης και του προέδρου της Δημοκρατίας στο πολίτευμά μας.</p> <p>Να κατανοήσουν τη σημασία των Μ.Μ.Ε. για τη δημοκρατία και να εκτιμήσουν το ρόλο τους στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης.</p>	<p>Η οργάνωση και λειτουργία του κράτους</p> <p>Η έννοια του κράτους και του πολιτεύματος: τα βασικά στοιχεία του κράτους και μορφές πολιτευμάτων.</p> <p>Το δημοκρατικό πολίτευμα: πλεονεκτήματα, η Ελληνική Δημοκρατία (εξέλιξη – αρχές), βασικοί δημοκρατικοί θεσμοί, εκλογές, πολιτικά κόμματα</p> <p>Το άτομο και τα πολιτικά του δικαιώματα: Έλληνες πολίτες, μειονότητες και οικονομικοί μετανάστες στην Ελλάδα.</p> <p>Ρατσισμός και ξενοφοβία.</p> <p>Η ενημέρωση του πολίτη</p> <p>Τα Μ.Μ.Ε. (ραδιόφωνο, τηλεόραση, εφημερίδες, περιοδικά, διαδίκτυο) ως έκφραση της δημοκρατίας και ο ρόλος τους στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης. Ο ρόλος της τεχνολογίας στην ενημέρωση του πολίτη.</p> <p>(4 ώρες)</p>	<p>Διενεργούν έρευνα για τις μορφές των πολιτευμάτων: καταγραφή των βασικών χαρακτηριστικών τους, επισήμανση των διαφορών τους με έμφαση στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του πολίτη.</p> <p>Διεξάγουν μαθητικές εκλογές με βάση της δημοκρατικές διαδικασίες. Εργάζονται συστηματικά για το σχεδιασμό και την ολοκλήρωση της δραστηριότητας των εκλογών. Στην καταμέτρηση των ψήφων μπορεί να αξιοποιηθεί το δεκαδικό σύστημα αρίθμησης, μπορεί να υπάρξει επικοινωνία προφορική και γραπτή ή και «μουσική επικοινωνία» κοκ. (Γλώσσα, Μαθηματικά, Μουσική).</p> <p>Φτιάχνουν αφίσα για να αναπαράσθουν σχηματικά τα κρατικά όργανα εξουσίας και το εκλογικό σώμα.</p> <p>Διοργάνωση εκδηλώσεων, εκθέσεων κτλ.: α) κατά του ρατσισμού και των φυλετικών διακρίσεων, β) για την ανάδειξη της ελληνικής και ξένης πολιτιστικής δημιουργίας.</p> <p>Επιλέγουν ένα επίκαιρο θέμα και χωρίζονται σε ομάδες με σκοπό να καταγράψουν τον τρόπο παρουσιάσής του τόσο από τον έντυπο όσο και από τον ηλεκτρονικό τύπο και συζητούν πώς ο τρόπος αυτός επηρεάζει την κοινή γνώμη.</p>
<p>Να προσδιορίσουν τους φορείς της κρατικής εξουσίας και να κατανοήσουν το ρόλο τους στη διαφύλαξη της εθνικής ανεξαρτησίας και της λαϊκής κυριαρχίας.</p> <p>Να κατανοήσουν ότι το Σύνταγμα καθορίζει την οργάνωση και τη λειτουργία του κράτους.</p> <p>Να συμπεράνουν ότι ο πραγματικός φορέας της κρατικής εξουσίας είναι ο λαός και ότι τα όργανά της με τα φυσικά πρόσωπα που την εκφράζουν ενεργούν σύμφωνα με το Σύνταγμα και τους νόμους.</p>	<p>Κράτος και πολίτης</p> <p>Θεσμοί που στηρίζουν το δημοκρατικό πολίτευμα: Φορείς και λειτουργίες της κρατικής εξουσίας και ο ρόλος της νομοθετικής, της εκτελεστικής και της δικαστικής εξουσίας.</p> <p>Το ελληνικό Σύνταγμα και ο ρόλος του στη διασφάλιση των ατομικών, πολιτικών και κοινωνικών δικαιωμάτων.</p> <p>(3 ώρες)</p>	<p>Καταγράφουν τα υπουργεία και συζητούν για τις αρμοδιότητές τους.</p> <p>Αναζητούν άρθρα του Συντάγματος που αναφέρονται στην εκπαίδευση και στην παιδική ηλικία και συζητούν για τους τρόπους «υλοποίησης» και προώθησης του περιεχομένου και των αντίστοιχων σκοπών που υπάρχουν στα άρθρα αυτά.</p>
Το άτομο και η Ευρωπαϊκή Ένωση		
<p>Να γνωρίσουν τα βασικά χαρακτηριστικά της δομής, της οργάνωσης και της λειτουργίας των κυριότερων κοινοτικών οργάνων.</p> <p>Να προσδιορίσουν τις δυνατότητες ανάπτυξης που δίνονται σε πολιτικό, κοινωνικό, οικονομικό και πολιτιστικό επίπεδο.</p>	<p>Η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Ένωση</p> <p>Θεσμοί και όργανα της Ε.Ε.: η λειτουργία τους και η αντιπροσώπευση της Ελλάδας στην Ε.Ε.</p> <p>Τομείς συνεργασίας μεταξύ των χωρών της Ε.Ε.: πολιτικές, κοινωνικές, οικονομικές και πολιτιστικές σχέσεις και ανταλλαγές (π.χ. πολιτιστική πρωτεύουσα της Ευρώπης). Έμφαση στο ρόλο της Ελλάδας.</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Αναζητούν άρθρα, κείμενα, αποσπάσματα για τη λειτουργία και τις διαδικασίες ανάδειξης κοινοτικών οργάνων.</p> <p>Αναζητούν πληροφορίες για τα προγράμματα συνεργασίας στον τομέα της εκπαίδευσης και του πολιτισμού, συμμετέχουν σε προγράμματα ανταλλαγών.</p> <p>Έρχονται σε επικοινωνία με σχολεία της περιφέρειάς τους που έχουν συμμετάσχει σε προγράμματα συνεργασίας με σχολεία της Ε.Ε. και ενημερώνονται για το περιεχόμενο αυτής της συνεργασίας. Παρουσιάζουν τα αποτελέσματα της διερεύνησης αυτής σε ενδοσχολική ή σε κοινή εκδήλωση με ρόλους, κείμενα, κατασκευές κ.λπ. (Γλώσσα, Τεχνολογία).</p>
Να αποκτήσουν βασικές	Οι Ευρωπαίοι πολίτες	Αναζητούν και καταγράφουν παραμύθια, ή-

<p>γνώσεις για τους λαούς που ανήκουν στην Ε.Ε. και να διευρύνουν τις γνώσεις τους γι' αυτήν.</p> <p>Να κατανοήσουν τη σημασία της διαφύλαξης των πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων των λαών, στο πλαίσιο μιας πολυπολιτισμικής Ευρώπης.</p>	<p>Οι λαοί και οι πολιτισμοί των κρατών – μελών της Ε.Ε. (κοινά σημεία και διαφορές).</p> <p>Οι Ευρωπαίοι ως πολίτες της Ε.Ε.: Δικαιώματα και υποχρεώσεις (εκλογές για το ευρωπαϊκό κοινοβούλιο, νομοθεσία, ευρωπαϊκό δικαστήριο).</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>ρωές κόμικς, παιχνίδια κ.ά. των κρατών – μελών της Ε.Ε. και τα συνδέουν με τον πολιτισμό και τις παραδόσεις κάθε λαού. Τα παρουσιάζουν σε εκδήλωση με θεατρικά δρώμενα, κατασκευές, πίνακες, κείμενα κ.λπ. (Γλώσσα, Θεατρική αγωγή, Εικαστικά).</p>
Το άτομο και η Διεθνής Κοινότητα		
<p>Να γνωρίσουν τους βασικούς διεθνείς οργανισμούς και τους σκοπούς που εξυπηρετούν και να συζητήσουν για το ρόλο τους στη διαφύλαξη της ειρήνης και της συναδέλφωσης των λαών.</p> <p>Να αναπτύξουν πνεύμα συνεργασίας και αλληλεγγύης με τους άλλους λαούς της γης.</p>	<p>Διεθνείς οργανισμοί και οργανώσεις</p> <p>Ο ρόλος των διεθνών οργανώσεων και οργανισμών στην προώθηση της ασφάλειας των κρατών – μελών, της οικονομικής ανάπτυξης και της προστασίας των ανθρώπινων δικαιωμάτων.</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Αναζητούν στον έντυπο τύπο δημοσιεύματα σχετικά με διεθνή θέματα (συγκρούσεις, περιβάλλον, υγεία, εργασία, πρόσφυγες, μετανάστες κτλ.), καταγράφουν τους οργανισμούς και τις οργανώσεις που εμπλέκονται στην αντιμετώπισή τους και συζητούν το ρόλο και το έργο τους.</p>
<p>Να αναγνωρίσουν ότι υπάρχουν κοινά δικαιώματα για όλους τους λαούς της γης και να κατανοήσουν την αναγκαιότητα διαφύλαξής τους.</p> <p>Να επισημάνουν τα ιδιαίτερα δικαιώματα που έχουν αναγνωρισθεί για τα παιδιά και να εκτιμήσουν τη σημασία της σχετικής διακήρυξης.</p>	<p>Τα δικαιώματα του ανθρώπου</p> <p>Η προώθηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου μέσα από τη διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του παιδιού και η υποστήριξη των δικαιωμάτων άλλων ομάδων (Α.Μ.Ε.Α., μετανάστες, πρόσφυγες, γυναίκες κ.ά.).</p> <p>Παγκόσμια προβλήματα σε σχέση με το άτομο, τις κοινωνικές ομάδες και τα κράτη: (πόλεμοι / συγκρούσεις, ρατσισμός, βία, ξενοφοβία, ναρκωτικά, επιδημικές ασθένειες).</p> <p>(3 ώρες)</p>	<p>Φτιάχνουν αφίσσα στην οποία προβάλλουν τα δικαιώματα των παιδιών. Συζητούν για τον καλύτερο τρόπο προώθησης των δικαιωμάτων του παιδιού στο σημερινό κόσμο. Καταγράφουν τις απόψεις και εκδίδουν σχετικό φυλλάδιο, το οποίο προωθούν μέσα και έξω από το σχολείο.</p> <p>Εκτελούν σχέδιο εργασίας με θέμα «Παρέα με τους άλλους» όπου διερευνούν και παρουσιάζουν με ποικίλους τρόπους (θεατρικό παιχνίδι, έκθεση, εικαστικές κατασκευές) τρόπους αρμονικής συμβίωσης μέσα από κοινές ή μη κοινές συνήθειες σχετικές με τις γιορτές, τα παιχνίδια, τις διατροφικές συνήθειες κ.ά. που εμφανίζονται σε ομάδες ή λαούς ανεξάρτητα από εθνικές, θρησκευτικές, γλωσσικές και πολιτισμικές ιδιαιτερότητες (Θεατρική αγωγή, Γλώσσα, Τεχνολογία, Εικαστικά).</p>

Σύνολο: 28 ώρες

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Θέμα: Το σχολείο στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Οργάνωση ομαδικών εργασιών με έργο τη συλλογή πληροφοριών και στοιχείων για το θεσμό διαχρονικά στις διάφορες χώρες της Ε.Ε., διερεύνηση των ομοιοτήτων και των διαφορών, δημιουργία διαγραμμάτων, στατιστικών πινάκων, εικαστική απόδοση με διάφορους τρόπους κ.λπ.

Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες: Χώρος - Χρόνος, Ομοιότητα -Διαφορά, Εξέλιξη, Μεταβολή, Σύστημα.

Προεκτάσεις: Στη Γλώσσα, τη Γεωγραφία, την Ιστορία, τις Ξένες Γλώσσες, την Αισθητική Αγωγή, τα Μαθηματικά, τη Μουσική.

Θέμα: Το έργο της UNICEF.: Ανάλυση ατομικών ή ομαδικών εργασιών με σκοπό τη μελέτη και τη συλλογή στοιχείων που αφορούν τις επιμέρους δραστηριότητες και

αρμοδιότητες της, την οργάνωση και την παρουσίαση ενημερωτικού οπτικοακουστικού υλικού σε επιμέρους εξειδικευμένα θέματα, κ.λπ.

Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες: Σύστημα, Εξέλιξη, Χώρος-Χρόνος, Ομοιότητα-Διαφορά.

Προεκτάσεις: Στη Γλώσσα, τη Γεωγραφία, την Ιστορία, τις Ξένες Γλώσσες, την Αισθητική Αγωγή, Μουσική.

3. Μεθοδολογικές προσεγγίσεις

Τα θέματα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής στην Ε' και ΣΤ' τάξη του Δημοτικού πρέπει να προσεγγίζονται με συμμετοχικές και βιωματικές μεθοδολογίες που προωθούν την ανακαλυπτική μάθηση και καλλιεργούν στάσεις και αξίες, όπως αυτές που αναφέρονται στο σχετικό Δ.Ε.Π.Π.Σ.

Οι μεθοδολογίες αυτές είναι χρήσιμο να λάβουν υπόψη τις κατευθύνσεις που περιγράφονται παρακάτω:

Τα παιχνίδια ρόλων και η δραματοποίηση θεωρούνται απαραίτητα, ώστε να αποσαφηνίζονται έννοιες και να επιτυγχάνεται η πληρέστερη κατανόηση της κοινωνικής πραγματικότητας.

Αποτελεσματική δραστηριότητα θεωρείται ο σχεδιασμός και η πραγματοποίηση επιτόπιας έρευνας για την επίλυση πραγματικών προβλημάτων στο άμεσο περιβάλλον των μαθητών, ώστε να προωθείται η κατανόηση αντίστοιχων προβλημάτων στο ευρύτερο (εθνικό, διεθνές) περιβάλλον.

Χρήσιμη προσέγγιση είναι η ανάλυση μιας περίπτωσης (π.χ. η ιστορία ενός μικρού παιδιού που εργάζεται σε μια χώρα του αναπτυσσόμενου κόσμου ή η ιστορία μιας οικογένειας που αναγκάστηκε να εγκαταλείψει το χωριό της εξαιτίας πολέμου κ.λπ.) για την κατανόηση κοινωνικών προβλημάτων και την ευαισθητοποίηση των μαθητών.

Απαραίτητη είναι η χρήση ποικίλων πηγών και μέσων και ιδιαίτερα των νέων τεχνολογιών για την αναζήτηση, συλλογή, επιλογή και παρουσίαση πληροφοριών.

Προτεραιότητα θα πρέπει να δίνεται και στη διοργάνωση ομαδικών συζητήσεων στην τάξη, συζητήσεων στρογγυλής τραπέζης (ορισμένοι μαθητές συζητούν και οι συμμαθητές τους, που αποτελούν το ακροατήριο, παρακολουθούν και παρεμβαίνουν με ερωτήσεις ή τοποθετήσεις), συνεντεύξεων κ.λπ. για θέματα που σχετίζονται με το περιεχόμενο του μαθήματος, ώστε οι μαθητές να ασκηθούν σε δεξιότητες επικοινωνίας και συνεργασίας (π.χ. κανόνες διαλόγου, προσεκτική ακρόαση, επιχειρηματολογία, έκφραση αντίθετης άποψης, διαχείριση και επίλυση συγκρούσεων, καταμερισμός εργασίας, ανάληψη κάποιας υπευθυνότητας κ.λπ.), να παίρνουν θέση σε ζητήματα που προκύπτουν κατά τη διάρκεια της συζήτησης και να μην παραμένουν παθητικοί θεατές των όσων συμβαίνουν. Τέλος, να ενθαρρύνονται να συμμετέχουν ενεργά στην εξεύρεση λύσεων.

Μπορεί επίσης να οργανώνονται επισκέψεις σε χώρους εργασίας, ώστε οι μαθητές να έρθουν σε επαφή με τον κόσμο της εργασίας (αντικείμενο, συνθήκες, προοπτικές), αλλά και σε υπηρεσίες, για να ενημερωθούν σχετικά με τη λειτουργία και την οργάνωσή τους.

Χρήσιμη είναι η πρόσκληση στο σχολείο ειδικών (όπως επιστήμονες, επαγγελματίες, πολιτικοί, συγγραφείς κ.ά.) και εκπροσώπων οργανισμών, οργανώσεων και συλλόγων (UNESCO, UNICEF, Ε.ΚΕ.ΒΙ., Προστασία περιβάλλοντος και πολιτιστικής κληρονομιάς κ.λπ.) για ενημέρωση, ώστε να διευκολυνθεί το άνοιγμα του σχολείου στην κοινωνία.

Απαραίτητη θεωρείται η συμμετοχή σε εκδηλώσεις της τάξης, του σχολείου και της κοινότητας και η απόκτηση

εμπειριών ως προς την εκπλήρωση πραγματικών υποχρεώσεων του ατόμου προς την ομάδα.

Πρέπει να ενθαρρύνεται η ανάληψη πρωτοβουλιών από τους ίδιους τους μαθητές για την οργάνωση εκδηλώσεων, ώστε να συμβάλλουν στην ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινωνίας για θέματα που αφορούν το άμεσο κοινωνικό περιβάλλον με αναφορές σε εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο (π.χ. δικαιώματα παιδιών, ζώντας παρέα με "άλλους" κ.ά.).

Στο μάθημα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής οι μαθητές μπορούν να ασχοληθούν και με την εκπόνηση συνθετικών εργασιών. Στο πλαίσιο αυτών των σχεδίων εργασίας οι μαθητές θα έχουν τη δυνατότητα να αναζητήσουν από κοινού και σε ένα πνεύμα συνεργασίας πληροφορίες από διάφορες πηγές, να επιλέξουν αυτές που τους χρειάζονται, να συνθέσουν την εργασία τους και να την παρουσιάσουν υπό μορφή έκθεσης, αφίσας, περιοδικού, βιβλίου κ.ά. στην τάξη ή στο σχολείο.

4. Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση των μαθητών για το μάθημα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής συνίσταται:

α. Στον έλεγχο της επίτευξης των στόχων του Α.Π.Σ. και της διδασκαλίας.

β. Στην παρακολούθηση της συμμετοχής και του βαθμού δραστηριοποίησης των μαθητών κατά τη διεξαγωγή της διδασκαλίας.

Για τη διαπίστωση του βαθμού και της έκτασης τόσο της επίτευξης των διδακτικών στόχων όσο και της συμμετοχής και της δραστηριοποίησης των μαθητών υπάρχουν ποικίλες τεχνικές.

Ενδεικτικά αναφέρουμε:

1) Τις δοκιμασίες επίδοσης (tests), οι οποίες αποσκοπούν στο να διαπιστωθεί κατά πόσο οι μαθητές έχουν αποκτήσει τις γνώσεις και τις δεξιότητες που ορίζονται στο ΑΠΣ. Τα τεστ αυτά είναι απαραίτητα να περιλαμβάνουν ερωτήματα, όπως: Συμπλήρωσης κειμένων, Επιλογής σωστού - λάθους, Αντιστοίχισης - σύζευξης, Πολλαπλής επιλογής, Ταξινόμησης - κατάταξης σύμφωνα με ορισμένα κριτήρια, Συμπλήρωσης λογικών διαγραμμάτων, Ερμηνείας γραφικών παραστάσεων, Λύσης σταυρολέξου ή συμπλήρωσης, Σύντομης απάντησης, Ανάπτυξης απόψεων.

Τα ερωτήματα των δοκιμασιών επίδοσης πρέπει να είναι ιεραρχημένα ως προς το βαθμό δυσκολίας και προσαρμοσμένα στις ανάγκες των μαθητών κάθε τάξης και στις ιδιαιτερότητες κάθε σχολείου.

2) Δραστηριότητες όπως έρευνες, παιχνίδια ρόλων, οργάνωση επισκέψεων και εκδηλώσεων κ.ά., οι οποίες παρέχουν στους μαθητές τη δυνατότητα να εφαρμόζουν γνώσεις και δεξιότητες σε καταστάσεις της πραγματικής ζωής.

3) Σχέδια εργασίας (projects) για τη διαπίστωση της δημιουργικής και κριτικής ικανότητας των μαθητών (αναζήτηση και επιλογή πληροφοριών, χρήση ποικίλων πηγών, πρωτότυπη σύλληψη και παρουσίαση εργασιών κ.λπ.).

4) Παρατήρηση για τη διαπίστωση της ικανότητας των μαθητών για επικοινωνία και συνεργασία στην τάξη (συμμετοχή στη συζήτηση, κανόνες διαλόγου, ανταλλαγή απόψεων και έκφραση συναισθημάτων και εμπειριών, διαπραγματευτική ικανότητα κ.ά.).

Η αξιολόγηση των μαθητών μπορεί να γίνεται είτε στο τέλος της διδασκαλίας κάθε μαθήματος (σύντομες δοκιμασίες επίδοσης) είτε μετά από την ολοκλήρωση μιας διδακτικής ενότητας ή υποενότητας (δοκιμασίες επίδοσης, συνθετικές εργασίες, δραστηριότητες).

Με τις παραπάνω τεχνικές αξιολόγησης παρέχεται η δυνατότητα στον εκπαιδευτικό να διαπιστώνει τις αδυναμίες και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι μαθητές, ώστε να κάνει διορθωτικές παρεμβάσεις κατά τη διδασκαλία.

5. Απαιτούμενο διδακτικό υλικό

Το διδακτικό υλικό που απαιτείται για τη διδασκαλία του μαθήματος είναι:

Βιβλίο του μαθητή

Βιβλίο του δασκάλου

Φυλλάδιο με τα κριτήρια αξιολόγησης.

Προδιαγραφές βιβλίων και λοιπού διδακτικού υλικού

Βιβλίο μαθητή

Πρέπει να λαμβάνει υπόψη του το σύνολο του Δ.Ε.Π.Π.Σ και να ανταποκρίνεται στους σκοπούς, στους στόχους και στο περιεχόμενο του Αναλυτικού Προγράμματος Σπουδών κάθε τάξης.

Η διδακτέα ύλη που θα περιλαμβάνει να εξαντλείται στο πλαίσιο του ισχύοντος ωρολογίου προγράμματος.

Το περιεχόμενο του Προγράμματος Σπουδών να παρουσιάζεται σε ενότητες και μαθήματα. Στο πάνω μέρος όλων των μαθημάτων της ίδιας ενότητας θα υπάρχει χρωματιστή ταινία που θα φέρει τον τίτλο της ενότητας που για κάθε ενότητα θα έχει διαφορετικό χρώμα.

Τα μαθήματα θα έχουν την ακόλουθη δομή:

Παρουσίαση μιας προβληματικής κατάστασης μέσα από αυθεντικά κείμενα (δημοσιεύματα εφημερίδων-περιοδικών, νόμοι, κρατικά έγγραφα κτλ.), από εικόνες, διαγράμματα, χάρτες κ.ά. ή με μικρή περιγραφή του περιεχομένου του μαθήματος για μια πρώτη επαφή των μαθητών με τις έννοιες που πρόκειται οι ίδιοι να επεξεργαστούν.

Δραστηριότητες που θα δίνουν την ευκαιρία στους μαθητές να συζητήσουν επί του περιεχομένου του μαθήματος, να περιγράψουν τις εμπειρίες τους, να συσχετίσουν

τις γνώσεις που ήδη έχουν με νέες πληροφορίες, να προβούν σε συμπεράσματα, να εκφράσουν την προσωπική τους άποψη και να πάρουν θέση. Οι δραστηριότητες αυτές πρέπει να είναι διαβαθμισμένες ως προς τη δυσκολία. Τα είδη των δραστηριοτήτων που θα χρησιμοποιηθούν θα πρέπει να έχουν ένα σύμβολο, το οποίο θα χρησιμοποιείται σε όλα τα μαθήματα, ώστε όταν το συναντούν οι μαθητές να ξέρουν πώς πρέπει να εργαστούν. Ορισμένες από τις δραστηριότητες μπορεί να απαιτούν πρόσθετο υλικό για επεξεργασία το οποίο θα περιλαμβάνεται στο φάκελο με το πρόσθετο υλικό, ενώ οι οδηγίες χρήσης του θα περιέχονται στο βιβλίο του δασκάλου.

Στο τέλος κάθε μαθήματος πρέπει:

Να παρουσιάζεται το περιεχόμενο του μαθήματος σχηματικά ή σε περίληψη.

Να υπάρχει λεξιλόγιο (λέξεις ή φράσεις) με τις έννοιες που παρουσιάζονται στο μάθημα, το οποίο θα βρίσκεται σε χρωματιστό πλαίσιο στο κάτω μέρος της σελίδας.

Τα κείμενα πρέπει να είναι σύντομα, δομημένα σε παραγράφους. Οι προτάσεις να είναι μικρές. Ενδείκνυται η χρήση πλαγιότιτλων.

Η εικονογράφηση μπορεί να είναι ζωγραφική, σκίτσο, φωτογραφίες, εικόνες έργων τέχνης ή και συνδυασμός όλων των παραπάνω. Σκοπός της εικονογράφησης είναι η αποσαφήνιση των στοιχείων του μαθήματος που δεν μπορούν να γίνουν άμεσα αντιληπτά, όπως, π.χ., η εισαγωγή μιας προβληματικής κατάστασης. Κύρια χαρακτηριστικά της εικονογράφησης θα πρέπει να είναι: η σαφήνεια, η ακριβής αποτύπωση της σύγχρονης πραγματικότητας, η άμεση σύνδεση των εικόνων με το περιεχόμενο των κειμένων και η ισόρροπη κατανομή εικόνων και κειμένων στο μάθημα.

Τα αριθμητικά δεδομένα πρέπει να παρουσιάζονται είτε με διαγράμματα (ραβδογράμματα, πίτες κ.ά.) είτε με πίνακες. Τα στοιχεία πρέπει να είναι πρόσφατα και να δίνονται συγκεκριμένες δραστηριότητες για την επεξεργασία τους.

Βιβλίο του δασκάλου

Το βιβλίο του δασκάλου αποτελείται από:

1. *Εισαγωγή*, η οποία θα πρέπει να περιλαμβάνει:

Γενικές πληροφορίες για τη δομή και την οργάνωση του βιβλίου του μαθητή.

Προτάσεις για τη διδακτική μεθοδολογία (ενέργειες δασκάλου, μαθητικές δραστηριότητες, προτάσεις για διδακτικά σχέδια εργασίας).

Προτάσεις και οδηγίες για τη χρήση του πρόσθετου υλικού (αυθεντικά και λογοτεχνικά κείμενα, φωτογραφίες, εικόνες έργων τέχνης, ταινίες, cd - rom κ.ά.)

Γενικές οδηγίες για τη χρήση των προτεινόμενων φύλλων αξιολόγησης και άλλων μορφών αξιολόγησης.

Οδηγίες για τον τρόπο οργάνωσης τόσο επισκέψεων σε εργασιακούς χώρους όσο και εκδηλώσεων.

2. Προτάσεις διδασκαλίας για το κάθε μάθημα:

Εισαγωγικό κείμενο για κάθε ενότητα του βιβλίου.

Ανάλυση κάθε μαθήματος.

Προτεινόμενες δραστηριότητες εκτός από εκείνες που υπάρχουν στο βιβλίο του μαθητή με ιδιαίτερη έμφαση στη διαθεματική προσέγγιση

Πιθανά θέματα για συζήτηση στην τάξη.

Προτάσεις για την ανάπτυξη σχεδίων εργασίας, με τα οποία θα επιδιώκεται η ολιστική προσέγγιση κάθε θέματος.

3. Παράρτημα με πρόσθετο υλικό:

Φάκελος με εικόνες έργων τέχνης, φωτογραφίες κ.ά.

Κατάλογος ταινιών και διευθύνσεις από όπου μπορούν να τις δανειστούν οι εκπαιδευτικοί.

Κατάλογος βιβλίων κατά θεματική ενότητα, την οποία πραγματεύεται το βιβλίο του μαθητή.

Κατάλογος με τηλέφωνα, ταχυδρομικές και ηλεκτρονικές διευθύνσεις (υπηρεσίες, οργανισμούς, οργανώσεις κ.ά.), από όπου μπορεί να αντληθεί χρήσιμο υλικό.

Φυλλάδιο με τα κριτήρια αξιολόγησης

Θα υπάρχει ένα φύλλο αξιολόγησης για κάθε ενότητα. Κάθε φύλλο αξιολόγησης θα περιλαμβάνει ασκήσεις με τις οποίες θα ελέγχονται οι γνώσεις, οι δεξιότητες και το λεξιλόγιο που κατέκτησαν οι μαθητές σε κάθε ενότητα και ο βαθμός εφαρμογής και αξιοποίησης αυτών σε καταστάσεις της πραγματικής ζωής.

II. ΓΥΜΝΑΣΙΟ

1. Ειδικοί σκοποί:

Με τη διδασκαλία του μαθήματος της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής επιδιώκεται οι μαθητές:

Να εμπεδώσουν τις γνώσεις και τις δεξιότητες και να καλλιεργήσουν τις στάσεις και τις αξίες που απέκτησαν στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

Να αναπτύξουν κοινωνική και πολιτική σκέψη και συνείδηση, ώστε να κατανοούν, να αναλύουν και να ερμηνεύουν τα κοινωνικά και πολιτικά γεγονότα/συμβάντα στην Ελλάδα, στην Ευρωπαϊκή Ένωση, στον Κόσμο.

Να αποκτήσουν αξίες, στάσεις και δεξιότητες για αποτελεσματική επικοινωνία και συνεργασία και για προσωπική και κοινωνική ανέλιξη.

Να συνειδητοποιήσουν την αλληλεξάρτηση ανθρώπων και λαών και την ανάγκη για συνεργασία και αλληλεγγύη, αλλά και την αγωνία και τον αγώνα για προστασία των οικουμενικών αξιών και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Να κατανοήσουν τη σημασία για ενεργό συμμετοχή στο κοινωνικό και πολιτικό γίνεσθαι και να ενδιαφέρονται για μια καλύτερη κοινωνία και πολιτεία, για έναν καλύτερο κόσμο.

Να συνειδητοποιήσουν ότι είναι πολίτες της Ελλάδας, της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του Κόσμου, και ότι έχουν δικαιώματα και υποχρεώσεις.

Να συνειδητοποιήσουν ότι οι άνθρωποι δημιουργούν και λύνουν κάθε είδους κοινωνικό και πολιτικό πρόβλημα.

Να μάθουν να συζητούν, να δέχονται τις διαφορετικές απόψεις, να εκφράζουν τις δικές τους και να τις υποστηρίζουν με επιχειρήματα.

Να ενθαρρύνονται για να θέτουν ερωτήματα και να βρίσκουν λύσεις σε κοινωνικά και πολιτικά προβλήματα.

2. Στόχοι, Θεματικές ενότητες, Ενδεικτικές δραστηριότητες, Διαθεματικά σχέδια εργασίας

ΤΑΞΗ Γ'

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες (διατιθέμενος χρόνος)	Ενδεικτικές Δραστηριότητες ³
Οι μαθητές επιδιώκεται: Να προσεγγίσουν τη σύγχρονη πραγματικότητα συνολικά. Να συνειδητοποιήσουν την ανάγκη ενιαίας θεώρησης των κοινωνικών και πολιτικών διεθνών σχέσεων και γεγονότων.	Εισαγωγή Κοινωνιολογία Πολιτική Επιστήμη Δίκαιο Ευρωπαϊκές σπουδές Διεθνές Δίκαιο Διεθνείς σχέσεις (2 ώρες)	Συζήτηση με θέμα: «Η εργασία των ανηλίκων». Εξέλιξη της παιδικής εργασίας, η εργασία στο πλαίσιο της οικογένειας και της κοινωνίας, επιπτώσεις στην ανάπτυξη και υγεία, η εκμετάλλευση της εργασίας των ανηλίκων (Ιστορία, Οικιακή οικονομία, Βιολογία, Θρησκευτικά, ΣΕΠ, Γλώσσα, Γεωγραφία).
Το άτομο και η κοινωνία		
Να κατανοήσουν τη διαλεκτική σχέση ατόμου και κοινωνίας. Να συνειδητοποιήσουν ότι η συμπεριφορά του ατόμου είναι αποτέλεσμα αλληλεξάρτησης ατομικών και κοινωνικών παραγόντων.	Εισαγωγικές έννοιες Άτομο: φύσει κοινωνικό όν. Τι είναι κοινωνία Ατομική και κοινωνική συμπεριφορά (2 ώρες)	Προβληματισμός για τη σχέση Ατόμου-Κοινωνίας (Βιολογία, Ιστορία). Αξιοποίηση του σχολείου ως μικρογραφίας της κοινωνίας για την πληρέστερη κατανόηση της διαλεκτικής σχέσης ατόμου και κοινωνίας καθώς και της ατομικής και κοινωνικής συμπεριφοράς.
Να γνωρίσουν διάφορους τύπους κοινωνικών ομάδων καθώς και τα χαρακτηριστικά τους. Να κατανοήσουν τους λόγους που οδηγούν τα άτομα να εντάσσονται σε διάφορες ομάδες. Να ανακαλύψουν τους βασικούς παράγοντες που επηρεάζουν τη συνοχή και τη διάλυση μιας ομάδας. Να αναπτύξουν πνεύμα συνεργασίας και σεβασμού των άλλων ομάδων.	Κοινωνικές ομάδες Διακρίσεις και χαρακτηριστικά των κοινωνικών ομάδων Λόγοι ένταξης στις κοινωνικές ομάδες Συνοχή και διάλυση της ομάδας (2 ώρες)	Συζήτηση για διάφορες κοινωνικές ομάδες, τα χαρακτηριστικά τους και τους λόγους ένταξης σ' αυτές (Ιστορία, Θρησκευτικά, Φυσική Αγωγή, Οικιακή Οικονομία). Ανάλυση ομάδων από το οικογενειακό και το σχολικό περιβάλλον. Πρόσκληση εκπροσώπων κοινωνικών ομάδων στην τάξη. Σύγκριση πορείας δύο ομοειδών ομάδων (οικογενειών, σχολικών τάξεων, αθλητικών σωματείων κτλ.).

³ Οι δραστηριότητες με πλάγια γράμματα προτείνονται ως διαθεματικές και ανταποκρίνονται στις προτεινόμενες διαθεματικές έννοιες της 3^{ης} στήλης του πίνακα του αντίστοιχου ΔΕΠΠΣ.

<p>Να κατανοήσουν τα βασικά στοιχεία και τους σκοπούς της κοινωνικής οργάνωσης.</p> <p>Να αναζητήσουν τους παράγοντες που οδηγούν στην κοινωνική μεταβολή καθώς και τα αίτια και τις συνέπειές της.</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν ότι η προσωπική τους πορεία εξαρτάται από τα ατομικά και τα κοινωνικά χαρακτηριστικά τους.</p>	<p><i>Κοινωνική οργάνωση και κοινωνική μεταβολή</i></p> <p>Η κοινωνική θέση</p> <p>Ο κοινωνικός ρόλος</p> <p>Οι κοινωνικοί κανόνες</p> <p>Κοινωνική διαστρωμάτωση και κοινωνική κινητικότητα</p> <p>Η κοινωνική μεταβολή (αίτια, αντιδράσεις, συνέπειες).</p> <p>(4 ώρες)</p>	<p><i>Μελέτη της κοινωνικής οργάνωσης και μεταβολής μέσα από τις θέσεις, τους ρόλους, τους κανόνες (Ιστορία, Θρησκευτικά, Οικιακή Οικονομία).</i></p> <p>Δημιουργία καταλόγου με βασικούς τυπικούς και άτυπους κανόνες που εφαρμόζουμε στη ζωή μας.</p> <p>Οι μαθητές επιλέγουν και υποδύονται ορισμένους ρόλους (Υπουργός, καθηγητής, μαθητής, διαιτητής, γεωργός κτλ.)</p>
<p>Να κατανοήσουν την έννοια του κοινωνικού θεσμού.</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν την αναγκαιότητα και τη χρησιμότητά τους στην οργάνωση και λειτουργία της κοινωνίας.</p> <p>Να κατανοήσουν ότι οι θεσμοί είναι σταθεροί, αλλά δεν παραμένουν αμετάβλητοι, κι αυτό εξαρτάται από τη συμπεριφορά των ανθρώπων.</p>	<p><i>Κοινωνικοί θεσμοί</i></p> <p>Τι είναι θεσμός. Η αναγκαιότητα των θεσμών</p> <p>Λειτουργίες των θεσμών (έκδηλες, λανθάνουσες)</p> <p>Η αλλαγή των θεσμών</p> <p>Ο θεσμός της οικογένειας.</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p><i>Μελέτη ενός σημαντικού θεσμού, κυρίως ως προς τη χρησιμότητα και τις λειτουργίες του (Ιστορία, Οικιακή Οικονομία, Θρησκευτικά).</i></p> <p>Καταγραφή θεσμών με τους οποίους έρχεται σε επαφή ο μαθητής σε διάστημα μιας μέρας.</p> <p>Σύνταξη Ερωτηματολογίου ή δόμηση Συνέντευξης με θέμα "Το σχολείο". Ερωτώνται πρόσωπα της προηγούμενης γενιάς που έχουν τελειώσει, το ίδιο σχολείο, (εάν αυτό είναι εφικτό), με στόχο τη διακρίβωση της αλλαγής του θεσμού του σχολείου.</p>
<p>Να γνωρίσουν το περιεχόμενο και τους σημαντικότερους φορείς κοινωνικοποίησης.</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν το ρόλο της κοινωνικοποίησης και του κοινωνικού ελέγχου, στη διαμόρφωση της προσωπικότητάς τους και της συμπεριφοράς τους.</p> <p>Να κατανοήσουν τα διάφορα είδη κοινωνικού ελέγχου και την επίδρασή τους στη συμπεριφορά του ατόμου.</p>	<p><i>Κοινωνικοποίηση και κοινωνικός έλεγχος</i></p> <p>Έννοια και περιεχόμενο της κοινωνικοποίησης</p> <p>Φορείς κοινωνικοποίησης</p> <p>Τρόποι κοινωνικοποίησης</p> <p>Ο κοινωνικός έλεγχος</p> <p>Είδη κοινωνικού ελέγχου</p> <p>(4 ώρες)</p>	<p><i>Συζήτηση για τα πρόσωπα και τους φορείς που επηρεάζουν την ανάπτυξη της προσωπικότητας και τη συμπεριφορά του ατόμου (Ιστορία, Θρησκευτικά, Γλώσσα).</i></p> <p>Καταγραφή των προσώπων και φορέων με τους οποίους έρχεται σε επικοινωνία ο μαθητής σε διάστημα μιας ημέρας ή μιας εβδομάδας.</p> <p><i>Μελέτη και σχολιασμός των διαφορετικών τρόπων κοινωνικοποίησης από διάφορους φορείς μέσα από ιστορικά και λογοτεχνικά κείμενα (Ιστορία, Λογοτεχνία, Γλώσσα).</i></p>
<p>Να διακρίνουν το ατομικό από το κοινωνικό πρόβλημα.</p> <p>Να κατανοήσουν τα αίτια και τις συνέπειες των κοινωνικών προβλημάτων.</p> <p>Να μελετήσουν δείκτες φτώχειας, ανεργίας, κατανάλωσης και να διαμορφώσουν μία ορθολογική συμπεριφορά καταναλωτή.</p> <p>Να μελετήσουν τους δείκτες τροχαίων ατυχημάτων, να διαπιστώσουν την ανάγκη τήρησης του Κ.Ο.Κ. και να εξετάσουν τις συνέπειες των τροχαίων ατυχημάτων.</p> <p>Να διακρίνουν τον φιλάθλο από τον οπαδό, να διαπιστώσουν την εμπορευματοποίηση του αθλητισμού και να προβληματιστούν για τις συνέπειες της βίας στον</p>	<p><i>Κοινωνικά προβλήματα</i></p> <p>Προσδιορισμός και συνέπειες.</p> <p>Αίτια και αντιμετώπιση</p> <p>Φτώχεια, ανεργία, καταναλωτισμός-Αγωγή καταναλωτή</p> <p>Τροχαία ατυχήματα- Κυκλοφοριακή αγωγή</p> <p>Αθλητισμός και βία.</p> <p>(5 ώρες)</p>	<p>Καταγραφή διαφόρων τοπικών, εθνικών, παγκόσμιων κοινωνικών προβλημάτων.</p> <p><i>Αξιοποίηση ταινιών, ντοκυμαντέρ, Τύπου κτλ. για την παρουσίαση διαφόρων κοινωνικών προβλημάτων. Αξιοποίηση λογισμικού σχετικού με τα τροχαία ατυχήματα και την κυκλοφοριακή αγωγή. Μελέτη και συσχέτιση στατιστικών στοιχείων για την φτώχεια, την ανεργία, τον καταναλωτισμό. (Ιστορία, Τεχνολογία, Μαθηματικά, Οικιακή Οικονομία, Θρησκευτικά).</i></p> <p>Έρευνα με ερωτηματολόγιο/ συνεντεύξεις από άτομα που έχουν πάθει τροχαίο ατύχημα (Οικιακή Οικονομία, Τεχνολογία).</p> <p>Ο αθλητισμός στο παρελθόν και στο παρόν: συγκριτική μελέτη. Συζήτηση για τον αθλητισμό και τον πρωταθλητισμό. Συγκέντρωση στοιχείων για το χρήμα που διατίθεται στον αθλητισμό (Φυσική Αγωγή, Βιολογία Ιστορία).</p> <p>Σηζήτηση/εργασία, έρευνα/ έκθεση για τις κοινωνικές και ατομικές δεξιότητες που είναι απαραίτητες</p>

αθλητισμό. Να αναπτύξουν δεξιότητες, επίλυσης κοινωνικών προβλημάτων.		για την αντιμετώπιση των κινδύνων της σύγχρονης κοινωνίας από τους νέους.
Το άτομο και η πολιτεία.		
Να κατανοήσουν τη σχέση κοινωνίας και πολιτείας. Να διακρίνουν το κράτος από το έθνος. Να κατανοήσουν τις έννοιες πολίτης και πολιτική και την αξία της συμμετοχής του πολίτη στα κοινά.	Εισαγωγικές έννοιες Κοινωνία και πολιτεία Έθνος και πατρίδα Πολίτης και πολιτική (2 ώρες)	Συζήτηση για τη γένεση και την πορεία του έθνους-κράτους, στην Ευρώπη, καθώς και για τη σχέση πολίτη και πολιτικής. Σύνδεση του πολίτη και της πολιτικής με την αρχαιοελληνική πόλη. (Ιστορία, Γεωγραφία). Συζήτηση για τους πολίτες άλλων κρατών που ζουν στην Ελλάδα και για τους Έλληνες που ζουν σε άλλα κράτη (Έλληνες της διασποράς).
Να διακρίνουν τα χαρακτηριστικά στοιχεία των πολιτευμάτων, τις ομοιότητες και διαφορές μεταξύ τους, καθώς και τους κοινωνικούς, οικονομικούς και πολιτισμικούς παράγοντες που επέδρασαν στη διαμόρφωσή τους. Να ξεχωρίσουν τις μορφές των πολιτευμάτων και να μάθουν ποιο είναι το πολίτευμα της Ελλάδας. Να κατανοήσουν τη σπουδαιότητα του Συντάγματος για την οργάνωση και τη λειτουργία του κράτους και τη διασφάλιση των δικαιωμάτων τους. Να γνωρίσουν τις βασικές αρχές του Συντάγματος και να αντιληφθούν την επίδραση που ασκούν στην καθημερινή ζωή των πολιτών.	Τα πολιτεύματα και το Σύνταγμα Μορφές πολιτευμάτων. Το πολίτευμα της Ελλάδας Τι είναι Σύνταγμα Βασικές αρχές του Συντάγματος Η λαϊκή κυριαρχία Το κράτος δικαίον Το κοινωνικό κράτος. Η διάκριση των λειτουργιών (5 ώρες)	Συζήτηση για την πολιτεία και τα πολιτεύματα και σύγκριση πολιτευμάτων της κλασσικής Ελλάδας με σημερινά. Καταγραφή των πολιτευμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης Αξιοποίηση κινηματογραφικών ταινιών, ντοκυμαντέρ, εντύπων κτλ. με πολιτικό περιεχόμενο για σύγκριση και εξαγωγή συμπερασμάτων. Σύγκριση βασικών άρθρων του σημερινού και παλαιότερων Συνταγμάτων (Ιστορία, Θρησκευτικά). Συζήτηση με θέμα το τελευταίο άρθρο του Συντάγματος. Συγκέντρωση και παρουσίαση στοιχείων σχετικά με την εφαρμογή της αρχής της ισότητας στο χώρο εργασίας. Αξιοποίηση επίκαιρων ειδήσεων / συμβάντων σχετικών με το σεβασμό και την παραβίαση του Συντάγματος.
Να συνειδητοποιήσουν τη δύναμη του εκλογικού σώματος και να γνωρίσουν βασικές αρχές της ψηφοφορίας. Να συγκρίνουν τα εκλογικά συστήματα. Να κατανοήσουν το ρόλο των πολιτικών κομμάτων και των Μ.Μ.Ε. στη λειτουργία του πολιτεύματος. Να κατανοήσουν την αξία της ενεργού συμμετοχής στις πολιτικές διαδικασίες.	Εκλογές, κόμματα, ΜΜΕ Το εκλογικό σώμα (σύνθεση, προσόντα, αρμοδιότητες). Η ψηφοφορία-βασικές αρχές. Τα εκλογικά συστήματα. Τα πολιτικά κόμματα Τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας (Μ.Μ.Ε.) (5 ώρες)	Μελέτη διαφόρων πολιτικών θεσμών και σύγκριση διαφόρων εκλογικών αποτελεσμάτων (Ιστορία). Συζήτηση με θέμα το θεσμό των εκλογών της τάξης για το μαθητικό συμβούλιο. Έρευνα και παρουσίαση των εκλογικών συστημάτων που εφαρμόστηκαν στις εθνικές εκλογές π.χ. μετά το 1974. Καταγραφή, σύγκριση, ανάλυση και ερμηνεία γεγονότων από τον τύπο (π.χ. πρωτοσέλιδο, κύριο άρθρο) ή το δελτίο ειδήσεων της τηλεόρασης (π.χ. πρώτη είδηση, έκταση των ειδήσεων).
Να κατανοήσουν τη σημασία της διάκρισης των λειτουργιών του κράτους. Να γνωρίσουν τα όργανα και τις αρμοδιότητες που αντιστοιχούν στις τρεις λειτουργίες. Να συνειδητοποιήσουν τη σπουδαιότητα της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης για τη λειτουργία της δημοκρατίας.	Οι λειτουργίες του κράτους Η Νομοθετική λειτουργία Η σύνθεση της Βουλής Οι αρμοδιότητες της Βουλής. Η Εκτελεστική λειτουργία Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας (προσόντα, αρμο-	Παρακολούθηση συνεδρίασης της Βουλής ή Δημοτικού/Κοινοτικού Συμβουλίου και απαντήσεις σε ερωτήματα που έχουν τεθεί εκ των προτέρων. Αναπαράσταση μιας συνεδρίασης της Βουλής (Ημερήσια διάταξη, Προεδρείο, Κοινοβουλευτικοί εκπρόσωποι κτλ.). Γύμνασμα μαθητών στη ρητορική τέχνη, (διατύπωση των απόψεών τους με πειθώ και επιχειρήματα και με τη μη λεκτική επικοινωνία) (Ιστορία, Αρχαία Ελληνικά, Νεοελληνική Γλώσσα).

	<p>διότητες)</p> <p>Η Κυβέρνηση (διορισμός, παύση, αρμοδιότητες)</p> <p>Η Δικαστική λειτουργία.</p> <p>(5 ώρες)</p>	
<p>Να κατανοήσουν τον τρόπο που οι αποφάσεις της Βουλής υλοποιούνται από τη Διοίκηση.</p> <p>Να διακρίνουν την κεντρική από την τοπική διοίκηση.</p> <p>Να γνωρίσουν τους βαθμούς τοπικής αυτοδιοίκησης και να αντιληφθούν τη σημασία τους στην περιφερειακή ανάπτυξη.</p>	<p>Η Διοίκηση</p> <p>Η Διοίκηση του κράτους.</p> <p>Η Τοπική Αυτοδιοίκηση</p> <p>Α' Βαθμός: Δήμοι και Κοινότητες.</p> <p>Β' Βαθμός: Νομαρχίες.</p> <p>Γ' βαθμός: Περιφέρειες</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Επίδειξη και παρουσίαση συγκεκριμένων Π.Δ. και Υπ. Αποφάσεων.</p> <p>Καταγραφή των Υπουργείων και των αρμοδιοτήτων τους.</p> <p>Πρόσκληση Νομάρχη, Δημάρχου κτλ. για ενημέρωση και συζήτηση για τοπικά θέματα.</p> <p>Μελέτη και σύγκριση αρμοδιοτήτων Δήμου και Νομαρχίας (Ιστορία, Γεωγραφία).</p>
<p>Να συνειδητοποιήσουν την αντιστοιχία και αλληλοσύνδεση δικαιωμάτων και υποχρεώσεων.</p> <p>Να αναγνωρίζουν και να αποδέχονται τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις όλων των μελών της ομάδας, ανεξάρτητα από κοινωνικές, οικονομικές και πολιτισμικές διαφοροποιήσεις.</p> <p>Να γνωρίσουν τη διάκριση των δικαιωμάτων και το περιεχόμενό τους.</p> <p>Να μπορούν να βρίσκουν στο κείμενο του Συντάγματος τα δικαιώματά τους.</p> <p>Να αξιολογούν και να βελτιώνουν την ατομική υγεία τους και υγιεινή, να εκτιμήσουν ότι η πρόληψη είναι προτιμότερη από τη θεραπεία και να ευαισθητοποιηθούν σε θέματα προληπτικής ιατρικής.</p> <p>Να ευαισθητοποιηθούν στην πρόληψη και επίλυση περιβαλλοντικών θεμάτων, και να διαπιστώσουν ότι τα περιβαλλοντικά προβλήματα έχουν τοπική, εθνική και παγκόσμια διάσταση.</p>	<p>Δικαιώματα και υποχρεώσεις του πολίτη</p> <p>Αντιστοιχία δικαιωμάτων και υποχρεώσεων.</p> <p>Προστασία των δικαιωμάτων.</p> <p>Τα ατομικά δικαιώματα</p> <p>Η ισότητα</p> <p>Η προσωπική ελευθερία</p> <p>Η ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας</p> <p>Η ατομική ιδιοκτησία</p> <p>Το άσυλο κατοικίας</p> <p>Η θρησκευτική ελευθερία</p> <p>Η ελευθερία του Τύπου</p> <p>Η αναφορά στις αρχές</p> <p>Τα πολιτικά δικαιώματα</p> <p>Τα Κοινωνικά δικαιώματα.</p> <p>Δικαίωμα της παιδείας</p> <p>Δικαίωμα της εργασίας</p> <p>Προστασία υγείας-Αγωγή υγείας</p> <p>Προστασία του περιβάλλοντος-Περιβαλλοντική αγωγή</p> <p>(6 ώρες)</p>	<p>Σύνταξη καταλόγου δικαιωμάτων και αντίστοιχων υποχρεώσεων.</p> <p>Μελέτη περιπτώσεων κατά τις οποίες η χρήση της τεχνολογίας μπορεί να προστατεύει ή να παραβιάζει τα δικαιώματα. Χρήση εκπαιδευτικού λογισμικού.</p> <p>Θεατρικό παιχνίδι για την κατανόηση δικαιωμάτων και υποχρεώσεων (π.χ. σύλληψη, προφυλάκιση, δίκη).</p> <p>Επίσκεψη μαθητών σε Κέντρο Υγείας ή ιατρού στο σχολείο και συζήτηση για θέματα πρόληψης και θεραπείας. (Οικιακή Οικονομία, Βιολογία, Φυσική Αγωγή, Ιστορία).</p> <p>Μελέτη περιπτώσεων ρύπανσης, καταγραφή των προβλημάτων και προτάσεις αντιμετώπισής τους.</p> <p>Έρευνα με ερωτηματολόγιο / συνεντεύξεις για παραβιάσεις της περιβαλλοντικής νομοθεσίας (καταπατήσεις γης, οικοδόμηση αυθαιρέτων, εκπομπή ρύπων, εκροή αποβλήτων κτλ.) (Γεωγραφία, Χημεία, Βιολογία).</p>
Το άτομο και η Ευρωπαϊκή Ένωση		
<p>Να μάθουν για την ίδρυση, την εξέλιξη, τα βασικά όργανα, τις βασικές πολιτικές της Ε.Ε.</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν ότι εκτός από Έλληνες είναι και Ευρωπαίοι πολίτες με δικαιώματα και υποχρεώσεις.</p> <p>Να κατανοήσουν ότι η Ελλάδα συμμετέχει στην οικοδόμηση της Ε.Ε. και ως πολίτες της να επι-</p>	<p>Ευρωπαϊκή Ένωση</p> <p>Ίδρυση και εξέλιξη</p> <p>Βασικοί θεσμοί</p> <p>Βασικές πολιτικές</p> <p>Ευρωπαίος πολίτης</p>	<p>Μελέτη και σύγκριση διαφόρων κοινωνικών, οικονομικών, πολιτικών και πολιτισμικών χαρακτηριστικών των χωρών της Ε.Ε. (Ιστορία, Γεωγραφία, Αισθητική Αγωγή, Ξένες Γλώσσες).</p> <p>Συγκέντρωση πληροφοριών για τις Συμπολιτείες στην Αρχαία Ελλάδα.</p> <p>Μελέτη αποσπασμάτων από την ιδρυτική συνθήκη καθώς και τη συνθήκη ένταξης της Ελλάδας στην Ε.Ε.</p> <p>Προβολή και σχολιασμός βιντεοταινιών, ντοκυμα-</p>

θυμούν την ενεργό συμμετοχή τους στο ευρωπαϊκό γίγνεσθαι.	(5 ώρες)	ντέρ, ψηφιακών δίσκων δεδομένης μνήμης (CD-ROM), εντύπων κτλ. με θέματα Ε.Ε.
Το άτομο και η διεθνής κοινότητα		
<p>Να κατανοήσουν την αλληλεξάρτηση των κρατών και την ανάγκη συνεργασίας και εφαρμογής του διεθνούς δικαίου.</p> <p>Να κατανοήσουν τους λόγους που οδηγούν στη δημιουργία διεθνών οργανισμών και τους βασικούς σκοπούς που αυτοί επιδιώκουν.</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν τη σημασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και να ευαισθητοποιηθούν για την υπεράσπισή τους.</p> <p>Να διαπιστώσουν τη στρατηγική θέση της Ελλάδας, την αξία του πολιτισμού της και τη σπουδαιότητα του τουρισμού και της ναυτιλίας της.</p>	<p>Η Διεθνής Κοινότητα</p> <p>Η διεθνής κοινότητα και το διεθνές δίκαιο.</p> <p>Οι Διεθνείς οργανισμοί</p> <p>Γενικά.</p> <p>Ο.Η.Ε.</p> <p>NATO</p> <p>Οργανισμός για την Α-σφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ)</p> <p>Άλλοι διεθνείς οργανισμοί.</p> <p>Τα ανθρωπίνια δικαιώματα.</p> <p>Η θέση της Ελλάδας στον κόσμο.</p> <p>(5 ώρες)</p>	<p>Συγκριτική μελέτη δεικτών ανάπτυξης, από την έκθεση ανθρωπίνης ανάπτυξης του ΟΗΕ για διάφορες χώρες του κόσμου (Ιστορία, Γεωγραφία, Ξένες Γλώσσες).</p> <p>Καταγραφή των διεθνών οργανισμών στην Ελλάδα και σύγκριση με ανάλογους οργανισμούς της αρχαιότητας (π.χ. αμφικτιονίες).</p> <p>Προβολή και σχολιασμός βιντεοταινιών, ντοκυμαντέρ, ψηφιακών δίσκων δεδομένης μνήμης (CD-ROM), εντύπων κτλ. με σχετικά θέματα.</p> <p>Συγκέντρωση στοιχείων για θέματα τουρισμού, ναυτιλίας και προσκλήσεις αρμοδίων για ενημέρωση.</p> <p>Οργάνωση έκθεσης με φωτογραφικό και άλλο υλικό για την καταπάτηση των δικαιωμάτων του παιδιού σε περίοδο πολέμου</p>

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας⁴

Θέμα: Φτώχεια, ανεργία, καταναλωτισμός: Εκπόνηση ατομικών ή ομαδικών εργασιών (πίνακες, διαγράμματα, εκθέσεις κ.λπ.) μετά από συγκέντρωση στοιχείων από εφημερίδες, περιοδικά, βιβλία, Ε.Σ.Υ.Ε., ΟΑΕΔ κ.λπ για τη φτώχεια, την ανεργία, τον καταναλωτισμό. **Θεμελιώδεις έννοιες:** Αλληλεπίδραση, μεταβολή, Άτομο - κοινωνία, Σύστημα, Πολιτισμός κ.λπ. **Προεκτάσεις** στην Οικιακή Οικονομία, την Ιστορία, τα Μαθηματικά, τη Γεωγραφία, το ΣΕΠ και τη Γλώσσα.

Θέμα: Τροχαία ατυχήματα-κυκλοφοριακή αγωγή: Εκπόνηση ατομικών ή ομαδικών εργασιών μετά από έρευνα σε επίπεδο Δήμου / Νομού / Χώρας / Ε.Ε., για τον αριθμό, τις αιτίες και τις επιπτώσεις των τροχαίων ατυχημάτων. Επιλογή και καταγραφή των σημαντικότερων κανόνων κυκλοφοριακής αγωγής (ΚΟΚ) μετά από επίσκεψη στην Τροχαία της περιοχής. Καταγραφή δεξιοτήτων και στάσεων για την πρόληψη των ατυχημάτων. **Θεμελιώδεις έννοιες:** Σύστημα, πολιτισμός, αλληλεπίδραση, επικοινωνία, προσωπικότητα. **Προεκτάσεις** στην Οικιακή Οικονομία, τα Μαθηματικά και την Τεχνολογία.

Θέμα: Ο αθλητισμός και η βία: Ανάλυση ατομικών ή ομαδικών εργασιών με καταγραφή, ανάλυση και ερμηνεία κρουσμάτων βίας εντός και εκτός αθλητικών χώρων. Καταγραφή των επιπτώσεων της βίας στο άτομο και την κοινωνία. Συγκριτική μελέτη για τις αξίες και τους στόχους του αθλητισμού στην αρχαιότητα (ολυμπιακό ιδεώδες) και στη σύγχρονη εποχή. Καταγραφή κοινωνικών και προσωπικών δεξιοτήτων για την πρόληψη της βίας. **Θεμελιώδεις έννοιες:** Σύστημα, αλληλεπίδραση, μεταβολή, επικοινωνία, πολιτισμός. **Προεκτάσεις** στην Ιστορία, τη Φυσική αγωγή, τη Γλώσσα.

Θέμα: Προστασία του περιβάλλοντος, περιβαλλοντική αγωγή: Καταγραφή περιπτώσεων και των επιπτώσεων της ρύπανσης του περιβάλλοντος στο πλαίσιο του Δήμου / Κοινότητας / Χώρας / Ε.Ε. / Κόσμου και προτάσεις για την αντιμετώπισή τους. Καταγραφή ενός αριθμού διαφορετικών ειδών (φυτών, ζώων, προϊόντων κ.λπ.) που έχουν σχέση απόλυτης αλληλεξάρτησης μεταξύ τους και με το περιβάλλον. **Θεμελιώδεις έννοιες:** Σύστημα, αλληλεπίδραση, μεταβολή, πολιτισμός. **Προεκτάσεις** στη Γεωγραφία, την Τεχνολογία, τη Βιολογία, την Ιστορία, τη Γλώσσα.

⁴ Τα διαθεματικά αυτά σχέδια εργασίας μπορούν να συμπληρώσουν εναλλακτικά τις αναφερόμενες στο ΑΠΣ "ενδεικτικές διαθεματικές δραστηριότητες", για τις οποίες διατίθεται περίπου το 10% του διδακτικού χρόνου και ανταποκρίνονται σε όσα προτείνονται στην τρίτη στήλη του πίνακα του ΔΕΠΠΣ.

3. Διδακτική Μεθοδολογία

Στην αρχή του σχολικού έτους ο καθηγητής κάνει ετήσιο και μηνιαίο προγραμματισμό της διδασκτέας ύλης. Επισημαίνεται ότι ο ρόλος του εκπαιδευτικού αλλάζει. Είναι συνεργάτης και διευκολυντής της ομάδας / τάξης. Ενθαρρύνει τους μαθητές να συμμετέχουν στη διαδικασία της μάθησης και προσπαθεί να αναπτύξει όλα τα είδη νοημοσύνης (γλωσσική, μαθηματική, συναισθηματική κτλ.) των μαθητών. Επίσης, η διαρκής σύνδεση θεωρίας και πράξης είναι απαραίτητη γιατί κινητοποιεί τον μαθητή, τον κάνει να έχει ενδιαφέρον και να συμμετέχει ενεργά στο κοινωνικό και πολιτικό γίγνεσθαι.

Ειδικότερα, οι βασικές μεθοδολογικές προσεγγίσεις που μπορούν να χρησιμοποιηθούν στο μάθημα είναι:

Η μαθητοκεντρική και εξατομικευμένη διδασκαλία με στόχο την ενεργοποίηση και συμμετοχή του μαθητή. Να μάθει ο μαθητής πώς να μαθαίνει.

Η διαθεματική / διεπιστημονική προσέγγιση με στόχο τη συνολική αντίληψη του αντικειμένου και της πραγματικότητας.

Η μικρότερη έμφαση στο περιεχόμενο και η μεγαλύτερη έμφαση στη διαδικασία με στόχο την ανάπτυξη της αναλυτικής και συνθετικής ικανότητας και της κριτικής σκέψης.

Τα παιχνίδια ρόλων και η δραματοποίηση, δηλαδή η βιωματική προσέγγιση με στόχο την καλύτερη κατανόηση της πραγματικότητας.

Η άσκηση των μαθητών στην παρατήρηση, περιγραφή, ανάλυση και ερμηνεία ενός κοινωνικοπολιτικού φαινομένου, θεσμού κτλ.

Η έρευνα με ερωτηματολόγιο, συνεντεύξεις κτλ., για τη διερεύνηση ενός ζητήματος τοπικού, εθνικού ή διεθνούς ενδιαφέροντος, καθώς και η εύρεση και διατύπωση λύσεων για την αντιμετώπισή του.

Η διοργάνωση ομαδικών συζητήσεων, συζητήσεων στρογγυλής τράπεζας, για διάφορα επίκαιρα κοινωνικοπολιτικά θέματα, που σχετίζονται με το περιεχόμενο του μαθήματος, με στόχο οι μαθητές να αποκτήσουν ικανότητες ομιλίας / έκφρασης, ακρόασης, διαλόγου, επιχειρηματολογίας, διαχείρισης και επίλυσης προβλημάτων, ανάληψης ευθυνών.

Η μελέτη πηγών με στόχο την ενεργοποίηση του μαθητή και την ιστορική και συγκριτική προσέγγιση της γνώσης.

Η χρήση των παραδοσιακών μεθόδων διδασκαλίας (αφήγηση, ερωταποκρίσεις, χρήση σχολικού εγχειριδίου και βοηθημάτων, εργασίες μαθητών κτλ.).

Επισημαίνεται ότι οι παραπάνω προσεγγίσεις δεν είναι περιοριστικές. Κάθε εκπαιδευτικός, ανάλογα με το περιεχόμενο κάθε ενότητας, μπορεί να εφαρμόσει όποιες μεθόδους κρίνει προσφορότερες, αρκεί να αφήσει τη φαντασία του ελεύθερη, έχοντας ως οδηγό το στόχο του μαθήματος.

4. Αξιολόγηση

Έχοντας υπόψη τις μορφές και τις βασικές αρχές αξιολόγησης, οι τρόποι αξιολόγησης που κρίνονται καταλληλότεροι είναι οι εξής:

Η προφορική εξέταση. Γίνεται συνήθως με ερωτήσεις που χρειάζονται σύντομη, ελεύθερη απάντηση.

Η γραπτή εξέταση. Χρησιμοποιείται ποικιλία ερωτήσεων, όπως ελεύθερης ανάπτυξης, κλειστού ή αντικειμενικού τύπου κτλ.

Οι συνθετικές δημιουργικές εργασίες. Δίνονται εργασίες είτε ατομικές είτε ομαδικές για διάφορα, συνήθως επίκαιρα, κοινωνικο - πολιτικά ζητήματα.

Ατομικός Φάκελος Εργασιών του μαθητή. Περιλαμβάνει εργασίες και δραστηριότητες του μαθητή.

Η αυτοαξιολόγηση του μαθητή. Ζητείται από το μαθητή να αξιολογήσει την συμμετοχή του στο μάθημα, τις εργασίες του, την προφορική ή γραπτή εξέτάσή του, με τρόπο αντικειμενικό, χωρίς υποεκτίμηση ή υπερεκτίμηση.

5. Διδακτικό Υλικό

Το βιβλίο και το τετράδιο ασκήσεων του μαθητή.

Τα παραδοσιακά εποπτικά μέσα διδασκαλίας (πίνακας, διαφάνειες, slides κτλ.).

Οι νέες τεχνολογίες (εκπαιδευτική τηλεόραση, βίντεο, εκπαιδευτικό λογισμικό κτλ.).

Το επίκαιρο έντυπο υλικό (εφημερίδες, περιοδικά, αφίσες κτλ.).

Οι πίνακες, τα διαγράμματα, τα στατιστικά δεδομένα κτλ. που υπάρχουν στο σχολικό βιβλίο ή σε άλλο έντυπο υλικό.

Οι επισκέψεις σε χώρους και θεσμούς (Βουλή, Δήμος, Κοινότητα, Διεθνής Οργανισμός κτλ.) για να τους γνωρίσουν άμεσα οι μαθητές και να ενημερωθούν για την οργάνωση και λειτουργία τους.

**ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΩΝ**

1. Σκοπός της διδασκαλίας του μαθήματος

Ο σκοπός της διδασκαλίας των Μαθηματικών εντάσσεται στους γενικότερους σκοπούς της Εκπαίδευσης και αφορά τη συμβολή στην ολοκλήρωση της προσωπικότητας του μαθητή και την επιτυχή κοινωνική ένταξή του, εφόσον τα Μαθηματικά:

Ασκούν τον μαθητή στην μεθοδική σκέψη, στην ανάλυση, στην αφαίρεση, στη γενίκευση, στην εφαρμογή, στην κριτική και στις λογικές διεργασίες και τον διδάσκουν να διατυπώνει τα διανοήματά του με τάξη, σαφήνεια, λιτότητα και ακρίβεια.

Αναπτύσσουν την παρατηρητικότητα, την προσοχή, τη δύναμη αυτοσυγκέντρωσης, την επιμονή, την πρωτοβουλία, τη δημιουργική φαντασία, την ελεύθερη σκέψη, καλλιεργούν την αίσθηση της αρμονίας, της τάξης και του ωραίου και διεγείρουν το κριτικό πνεύμα.

Είναι απαραίτητα στην καθημερινή ζωή και ιδιαίτερα στο χώρο εργασίας αλλά και για την ανάπτυξη και εξέλιξη των άλλων επιστημών και ιδιαίτερα της Τεχνολογίας, της Οικονομίας και των Κοινωνικών Επιστημών.

2. Άξονες, Γενικοί στόχοι, Θεμελιώδεις έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης

Ι. ΔΗΜΟΤΙΚΟ

Τάξη	Άξονες γνωστικού περιεχομένου	Γενικοί στόχοι (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες)	Ενδεικτικές Θεμελιώδεις έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης
A, Β, Γ, Δ, Ε, ΣΤ	Επίλυση προβλημάτων	Οι μαθητές εξερευνούν μια κατάσταση, κατασκευάζουν ερωτήσεις και προβλήματα με βάση συγκεκριμένα δεδομένα, διατυπώνουν διαφορετικά το ίδιο πρόβλημα, αναγνωρίζουν και περιγράφουν ανάλογες καταστάσεις, ερευνούν ανοιχτές προβληματικές καταστάσεις, χρησιμοποιούν τα μαθηματικά στην καθημερινή ζωή και εξοικειώνονται με τις νέες τεχνολογίες.	Μεταβολή Αλληλεπίδραση Σύστημα Επικοινωνία Ατομο – Σύνολο Ομοιότητα - Διαφορά
A	Αριθμοί και πράξεις	Οι μαθητές επιδιώκουν: Να απαγγέλλουν, να διαβάζουν, να γράφουν και να διατάσσουν τους φυσικούς αριθμούς μέχρι το 100. Να εκτελούν τις πράξεις της πρόσθεσης και της αφαίρεσης με αριθμούς που δεν ξεπερνούν το 20. Να εξοικειωθούν με καταστάσεις επανάληψης ίσων ποσοτήτων και διαμερισμού (μερισμού).	Μεταβολή Επικοινωνία Ατομο – Σύνολο Ομοιότητα- Διαφορά
	Μετρήσεις	Να έχουν μια πρώτη επαφή με τις έννοιες: μήκος, χρόνος, χρέμα, μάζα. Να αναγνωρίζουν, να περιγράφουν και να επεκτείνουν αριθμητικά και γεωμετρικά μοτίβα.	Σύστημα Χώρος-Χρόνος Ομοιότητα- Διαφορά
	Γεωμετρία	Να εξασκούνται στον προσανατολισμό στο χώρο, στη σχεδίαση, αναπαραγωγή, αναγνώριση, ονομασία και ταξινόμηση σχημάτων. Να διακρίνουν τα στερεά: τον κύβο, το ορθογώνιο παραλληλεπίπεδο, τον κύλινδρο και τη σφαίρα. Να παρατηρούν εικόνες και σχήματα συμμετρικά ως προς άξονα.	Μεταβολή Σύστημα Επικοινωνία Χώρος-Χρόνος Ομοιότητα- Διαφορά
B	Αριθμοί και πράξεις	Να απαγγέλλουν, να διαβάζουν, να γράφουν και να διατάσσουν τους φυσικούς αριθμούς μέχρι το 1000. Να εκτελούν τις πράξεις της πρόσθεσης, της αφαίρεσης και του πολλαπλασιασμού με αριθμούς που δεν ξεπερνούν το 100. Να χρησιμοποιούν την αντιμεταθετική και την προσεταιριστική ιδιότητα στην πρόσθεση και τον πολλαπλασιασμό. Να κατανοήσουν την έννοια του διαμερισμού (μερισμού).	Μεταβολή Αλληλεπίδραση Σύστημα Πολιτισμός Ατομο – Σύνολο Ομοιότητα- Διαφορά
	Μετρήσεις	Να εφαρμόζουν τη διαδικασία μέτρησης μήκους και επιφανειών με συμβατικές και αυθαίρετες μονάδες μέτρησης. Να εξασκούνται στη μέτρηση χρόνου, χρήματος και μάζας. Να αναγνωρίζουν, να περιγράφουν και να επεκτείνουν αριθμητικά και γεωμετρικά μοτίβα.	Μεταβολή Σύστημα Χώρος-Χρόνος Ατομο – Σύνολο Ομοιότητα- Διαφορά

	Γεωμετρία	<p>Να εξασκούνται στη σχεδίαση, αναπαραγωγή σχημάτων και να αναγνωρίζουν τα χαρακτηριστικά των σχημάτων αυτών.</p> <p>Να καθορίζουν σημεία και να σχεδιάζουν ευθύγραμμα τμήματα και ευθείες.</p> <p>Να αναγνωρίζουν εμπειρικά τις παράλληλες και κάθετες ευθείες.</p> <p>Να διακρίνουν τα στερεά: τον κύβο, το ορθογώνιο παραλληλεπίπεδο, τον κύλινδρο και τη σφαίρα.</p> <p>Να παρατηρούν αν ένα σχήμα έχει άξονα συμμετρίας και να συμπληρώνουν το συμμετρικό ενός σχήματος.</p>	Μεταβολή Σύστημα Χώρος-Χρόνος Άτομο – Σύνολο Ομοιότητα- Διαφορά
Γ	Αριθμοί και πράξεις	<p>Να απαγγέλλουν, να διαβάζουν, να γράφουν και να διατάσσουν αριθμούς μέχρι το 10.000.</p> <p>Να εκτελούν τις πράξεις της πρόσθεσης και της αφαίρεσης φυσικών αριθμών που δεν ξεπερνούν το 1.000.</p> <p>Να γνωρίσουν τα κλάσματα και τους δεκαδικούς αριθμούς στους δεκαδικούς αριθμούς.</p> <p>Να εξοικειωθούν με τον αλγόριθμο του πολλαπλασιασμού και της διαίρεσης φυσικών αριθμών.</p>	Μεταβολή Αλληλεπίδραση Σύστημα Άτομο – Σύνολο Ομοιότητα- Διαφορά
	Μετρήσεις	<p>Να γνωρίζουν και να χρησιμοποιούν τις μονάδες μέτρησης μήκους, χρόνου και μάζας.</p> <p>Να αναγνωρίζουν ένα μοτίβο και να διαπιστώνουν ότι η διαδικασία επανάληψης συνεχίζεται επ' άπειρον.</p>	Μεταβολή Αλληλεπίδραση Σύστημα Χώρος-Χρόνος
	Γεωμετρία	<p>Να εξασκούνται στην περιγραφή, αναπαραγωγή και σχεδιασμό γεωμετρικών σχημάτων και στερεών σωμάτων καθώς και στην εφαρμογή τεχνικών σχεδίασης κάθετων ευθειών με τη βοήθεια των γεωμετρικών οργάνων.</p> <p>Να γνωρίσουν τις έννοιες, κορυφή, ακμή, ορθή γωνία και έδρα.</p> <p>Να εξασκηθούν στην κατασκευή συμμετρικών σχημάτων ως προς άξονα.</p>	Σύστημα Χώρος-Χρόνος Συμμετρία Άτομο – Σύνολο Ομοιότητα- Διαφορά Έδρα
Δ	Αριθμοί και πράξεις	<p>Να μπορούν να απαγγέλλουν, να διαβάζουν, να γράφουν και να διατάσσουν αριθμούς μέχρι το 1.000.000.</p> <p>Να εκτελούν τις πράξεις της πρόσθεσης, της αφαίρεσης, του πολλαπλασιασμού και της διαίρεσης φυσικών αριθμών που δεν ξεπερνούν το 1000.</p> <p>Να εξασκηθούν στις πράξεις με δεκαδικούς αριθμούς και δεκαδικά κλάσματα.</p>	Μεταβολή Σύστημα Άτομο – Σύνολο Ομοιότητα- Διαφορά
	Μετρήσεις	<p>Να εξασκούνται στη μέτρηση μήκους, επιφάνειας, χρόνου, χρήματος, μάζας και διαισθητικά της χωρητικότητας.</p> <p>Να εξασκηθούν σε απλές μετατροπές μονάδων μέτρησης και να μπορούν να εκτελούν προσθέσεις και αφαιρέσεις με συμμιγείς αριθμούς.</p> <p>Να διαπιστώνουν την ύπαρξη απλών αριθμητικών και γεωμετρικών μοτίβων.</p>	Μεταβολή Σύστημα Χώρος-Χρόνος Πολτισμός Άτομο – Σύνολο Ομοιότητα- Διαφορά
	Γεωμετρία	<p>Να εξασκούνται με τη βοήθεια οργάνων στην χάραξη παράλληλων και κάθετων ευθειών και στο σχεδιασμό γεωμετρικών σχημάτων. Επίσης στον υπολογισμό περιμέτρου απλών σχημάτων.</p> <p>Να κατανοήσουν διαισθητικά την έννοια του εμβαδού.</p> <p>Να εξασκηθούν στην κατασκευή συμμετρικών σχημάτων ως προς άξονα σε τετραγωνισμένο χαρτί.</p>	Σύστημα Χώρος-Χρόνος Άτομο – Σύνολο Ομοιότητα- Διαφορά Συμμετρία
	Συλλογή και επεξεργασία δεδομένων	<p>Να εξασκούνται στη συλλογή, οργάνωση, αναπαράσταση και ερμηνεία ερευνητικών δεδομένων.</p> <p>Να γνωρίσουν την έννοια της πιθανότητας.</p>	Μεταβολή Σύστημα Οργάνωση
Ε	Αριθμοί και πράξεις	<p>Να απαγγέλλουν, να διαβάζουν, να γράφουν και να διατάσσουν φυσικούς μέχρι το 1.000.000.000, καθώς επίσης κλασματικούς και δεκαδικούς αριθμούς.</p> <p>Να εκτελούν τις πράξεις της πρόσθεσης, της αφαίρεσης, του πολλαπλασιασμού και της διαίρεσης φυσικών, κλασματικών και δεκα-</p>	Σύστημα Άτομο – Σύνολο Ομοιότητα- Διαφορά

		<p>δικών αριθμών.</p> <p>Να εκτελούν πρόσθεση και αφαίρεση συμμιγών αριθμών.</p> <p>Να υπολογίζουν τα πολλαπλάσια του 2, 3, 4, 5, ..., 10 και να γνωρίζουν ποιοι αριθμοί διαιρούνται με το 2, το 5 και το 10.</p>	
	Μετρήσεις	<p>Να σταθεροποιήσουν τις γνώσεις τους σχετικά με τις συμβατικές μονάδες μήκους, μάζας, χρόνου, επιφάνειας και χωρητικότητας και να εξοικειωθούν με τη χρήση των μετρήσεων στην καθημερινή ζωή.</p> <p>Να διαπιστώνουν την ύπαρξη, να περιγράφουν και να επεκτείνουν απλά αριθμητικά και γεωμετρικά μοτίβα.</p>	Μεταβολή Σύστημα Χώρος-Χρόνος Πολιτισμός Ομοιότητα- Διαφορά
	Γεωμετρία	<p>Να χαράζουν γεωμετρικά σχήματα με τη βοήθεια οργάνων.</p> <p>Να υπολογίζουν τις περιμέτρους και τα εμβαδά βασικών γεωμετρικών σχημάτων, καθώς και το μήκος ενός κύκλου.</p> <p>Να γνωρίζουν την ονομασία γωνιών και τριγώνων, να τα ταξινομούν και να τα κατασκευάζουν.</p> <p>Να εξασκούνται στη κατασκευή αναπτυσμάτων απλών στερεών.</p>	Μεταβολή Σύστημα Χώρος-Χρόνος Άτομο – Σύνολο Ομοιότητα- Διαφορά Ταξινόμηση
	Συλλογή και επεξεργασία δεδομένων	<p>Να εισαχθούν στην έννοια του διατεταγμένου ζεύγους.</p> <p>Να εξασκηθούν στην ανάγνωση και κατασκευή ραβδογράμματος, εικονογράμματος και γραφικών παραστάσεων, καθώς και στην οργάνωση δεδομένων σε πίνακες.</p> <p>Να εξοικειωθούν με την έννοια της πιθανότητας, να διατυπώνουν προβλέψεις και να υπολογίζουν το μέσο όρο.</p>	Μεταβολή Σύστημα Χώρος-Χρόνος Άτομο – Σύνολο Ομοιότητα- Διαφορά Πιθανότητα
ΣΤ	Αριθμοί και πράξεις	<p>Να απαγγέλλουν, να διαβάζουν, να γράφουν και να διατάσσουν φυσικούς, κλασματικούς και δεκαδικούς αριθμούς καθώς και να εκτελούν όλες τις πράξεις τους.</p> <p>Να γνωρίζουν ποιοι αριθμοί διαιρούνται με 2, 3, 4, 5, 9, 10 και 25.</p> <p>Να γνωρίζουν την ανάλυση φυσικών αριθμών σε γινόμενο πρώτων παραγόντων και δυνάμεις αριθμών.</p>	Σύστημα Άτομο – Σύνολο Ομοιότητα- Διαφορά Ανάλυση-σύνθεση
	Μετρήσεις	<p>Να σταθεροποιούν τις γνώσεις τους σχετικά με τις συμβατικές μονάδες μήκους, μάζας, χρόνου, επιφάνειας και χωρητικότητας και να εξοικειώνονται με τις χρήσεις των μετρήσεων στην καθημερινή ζωή.</p> <p>Να διατυπώνουν έναν κανόνα για κάποιο απλό αριθμητικό ή το γεωμετρικό μοτίβο.</p>	Μεταβολή Σύστημα Χώρος-Χρόνος Άτομο – Σύνολο Ομοιότητα- Διαφορά
	Γεωμετρία	<p>Να εξασκούνται στον σχεδιασμό ευθύγραμμων σχημάτων και κύκλων με κανόνα (χάρακα) και διαβήτη.</p> <p>Να υπολογίζουν το μήκος κύκλου και εμβαδόν κυκλικού δίσκου, τα εμβαδά και τους όγκους βασικών στερεών σχημάτων.</p> <p>Να αναπαράγουν, να κατασκευάζουν και να συγκρίνουν γωνίες.</p> <p>Να σχεδιάζουν το συμμετρικό ενός σχήματος ως προς άξονα και να διενεργούν μεταφορές, μεγεθύνσεις και σμικρύνσεις.</p>	Μεταβολή Σύστημα Χώρος-Χρόνος Άτομο – Σύνολο Ομοιότητα- Διαφορά Συμμετρία
	Συλλογή και επεξεργασία δεδομένων Στατιστική	<p>Να εξασκούνται στη συλλογή και καταγραφή των δεδομένων ενός προβλήματος, στην κατασκευή πινάκων δεδομένων και γραφικών παραστάσεων (ραβδογράμματα, ιστογράμματα), στη μετατροπή προφορικών ή γραπτών περιγραφών δεδομένων σε γραφικές παραστάσεις και αντιστρόφως και στη διατύπωση προβλέψεων για την εξέλιξη ενός φαινομένου.</p> <p>Να εξοικειωθούν με την έννοια του διατεταγμένου ζεύγους και να υπολογίζουν το μέσο όρο.</p>	Μεταβολή Σύστημα Επικοινωνία Χώρος-Χρόνος Άτομο – Σύνολο Ομοιότητα- Διαφορά
	Λόγοι και αναλογίες	<p>Να γνωρίζουν την απλή μέθοδο των τριών.</p> <p>Να κατανοούν και να εφαρμόζουν τις έννοιες του λόγου, της αναλογίας και του ποσοστού.</p>	Σύστημα Άτομο – Σύνολο Αναλογία
	Εξισώσεις	<p>Να λύνουν απλές εξισώσεις με τη βοήθεια του ορισμού των πράξεων.</p>	Σύστημα Άτομο – Σύνολο Ομοιότητα- Διαφορά

II. ΓΥΜΝΑΣΙΟ

Τάξη	Άξονες γνωστικού περιεχομένου	Γενικοί στόχοι (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες)	Ενδεικτικές Θεμελιώδεις Έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης
Α	Αριθμητική – Άλγεβρα Αριθμητικός και Άλγεβρικός λογισμός	Οι μαθητές επιδιώκεται: Να γνωρίσουν τα σύνολα των φυσικών των κλασματικών και των δεκαδικών αριθμών, να μπορούν να εκτελούν με ευχέρεια τις πράξεις στα σύνολα αυτά, να γνωρίζουν τις ιδιότητες των πράξεων και να τις εφαρμόζουν στην επίλυση εξισώσεων και προβλημάτων. Να γνωρίσουν το σύνολο των αρνητικών ρητών και κατ' επέκταση το σύνολο όλων των ρητών αριθμών και να μπορούν να επιλύουν εξισώσεις και προβλήματα στα σύνολα αυτά.	Σύνολο Σύστημα Μεταβολή Επικοινωνία Ισότητα Ισοδυναμία
	Ανάλογα ποσά και Αντιστρόφως ανάλογα ποσά	Να γνωρίσουν τις έννοιες του λόγου, της αναλογίας, των ανάλογων και αντιστρόφως ανάλογων ποσών και να τις εφαρμόζουν στην επίλυση προβλημάτων της καθημερινής ζωής (π.χ. προβλήματα ποσοστών, μερισμού κτλ.).	Ομοιότητα Μεταβολή Σύστημα Αλληλεπίδραση
	Γεωμετρία Γεωμετρικές έννοιες και γεωμετρικά σχήματα	Να γνωρίσουν τις βασικές γεωμετρικές έννοιες: σημείο, ευθεία, επίπεδο, ευθύγραμμο τμήματα, γωνία, ευθύγραμμο σχήματα, κύκλος, τόξο, επίκεντρη γωνία, κτλ. και να κατανοήσουν την σημασία τους στην ανάπτυξη της Γεωμετρίας. Να γνωρίσουν τις έννοιες της καθετότητας, της παραλληλίας και της συμμετρίας ως προς κέντρο και ως προς άξονα και να τις χρησιμοποιούν στην ανάλυση μαθηματικών καταστάσεων (π.χ. χαρακτηριστικές ιδιότητες τριγώνου, παραλληλογράμμου, κτλ.).	Χώρος – Χρόνος Σύνολο Σύστημα Μεταβολή Επικοινωνία Πολιτισμός Τέχνες Ομοιότητα-Διαφορά
Β	Μετρήσεις μεγεθών	Να κατανοήσουν τις έννοιες: μήκος ευθύγραμμου τμήματος και μέτρο γωνίας και τόξου, να γνωρίζουν τις μονάδες μέτρησης αυτών και να μπορούν να υπολογίζουν το μήκος ενός ευθύγραμμου τμήματος και το μέτρο μιας γωνίας και ενός τόξου.	Μεταβολή Αλληλεπίδραση Χώρος-χρόνος Ομοιότητα-Διαφορά
	Άλγεβρα – Στατιστική Άλγεβρικός Λογισμός	Να γνωρίσουν το σύνολο των άρρητων αριθμών και κατ' επέκταση το σύνολο όλων των πραγματικών αριθμών, τη σημασία των πράξεων, τις ιδιότητες αυτών και να μπορούν να τις χρησιμοποιούν στην επίλυση προβλημάτων με εξισώσεις και ανισώσεις α' βαθμού.	Σύνολο Επικοινωνία Μεταβολή Ομοιότητα-Διαφορά
	Συναρτήσεις	Να κατανοήσουν την έννοια της συνάρτησης, να μπορούν να ερμηνεύουν τα διάφορα είδη αναπαράστασης μιας συνάρτησης και να μπορούν να μεταβαίνουν από το ένα είδος αναπαράστασης στο άλλο. Να γνωρίσουν τα διάφορα είδη των αναπαράστασεων των συναρτήσεων $y = ax$ και $y = \frac{a}{x}$ και να τα χρησιμοποιούν στην επίλυση προβλημάτων της καθημερινής ζωής (π.χ. ανάλογα ποσά, αντιστρόφως ανάλογα ποσά κτλ.).	Αλληλεπίδραση Επικοινωνία Μεταβολή Ομοιότητα-Διαφορά Πολιτισμός
	Στοιχεία Στατιστικής	Να διαβάζουν και να ερμηνεύουν στατιστικές αναπαραστάσεις (πίνακες – γραφήματα – διαγράμματα). Να μπορούν να συλλέγουν, να οργανώνουν και να παριστάνουν στατιστικά δεδομένα και να εξαγουν σχετικά συμπεράσματα.	Σύνολο Αλληλεπίδραση Επικοινωνία Μεταβολή Σύστημα
	Γεωμετρία Γεωμετρικές έννοιες και γεωμετρικά σχήματα	Να γνωρίσουν τις έννοιες της εγγεγραμμένης γωνίας, του κανονικού πολυγώνου και να κατανοήσουν τη σημασία των εννοιών αυτών στον υπολογισμό του μήκους κύκλου και του εμβαδού κυκλικού δίσκου. Να γνωρίσουν τα βασικά γεωμετρικά στερεά (πρίσμα, κύλινδρος, πυραμίδα, κώνος και σφαίρα) και τις χαρακτηριστικές ιδιότητές τους.	Χώρος-χρόνος Επικοινωνία Ομοιότητα-Διαφορά Σύστημα
	Μετρήσεις	Να γνωρίσουν τις μονάδες μέτρησης επιφανείας και όγκου και να μπορούν να υπολογίζουν το εμβαδόν επιπέδων σχημάτων και των επιφανειών βασικών στερεών, καθώς επίσης και τον όγκο	Αλληλεπίδραση Επικοινωνία Ομοιότητα-Διαφορά

		των βασικών στερεών (πρίσμα, κύλινδρος, πυραμίδα, κώνος και σφαίρα).	Σύστημα
	Τριγωνομετρικοί αριθμοί - Διανύσματα	Να γνωρίσουν τους τριγωνομετρικούς αριθμούς οξείας γωνίας και τις σχέσεις που τους συνδέουν. Να γνωρίσουν την έννοια του διανύσματος, να προσθέτουν και να αφαιρούν διανύσματα και να αναλύουν ένα διάνυσμα σε δυο κάθετες συνιστώσες.	Χώρος-χρόνος Επικοινωνία Σύστημα
Γ	Άλγεβρα – Στατιστική Αλγεβρικός λογισμός	Να γνωρίσουν την έννοια της αλγεβρικής παράστασης και ειδικότερα τις έννοιες του μονωνύμου του πολυνύμου και της ρητής αλγεβρικής παράστασης, να μπορούν να εκτελούν πράξεις με αυτές, να γνωρίσουν τις ιδιότητες των πράξεων, τις βασικές ταυτότητες και να μπορούν να παραγοντοποιούν και να απλοποιούν αλγεβρικές παραστάσεις.	Επικοινωνία Ομοιότητα-Διαφορά Σύστημα
	Εξισώσεις – Ανισώσεις – Συστήματα	Να μπορούν να επιλύουν αλγεβρικά και γραφικά εξισώσεις α' και β' βαθμού, ανισώσεις α' βαθμού και γραμμικά συστήματα.	Αλληλεπίδραση Ομοιότητα-Διαφορά (Ισότητα) Σύστημα
	Συναρτήσεις	Να γνωρίσουν τα διάφορα είδη των αναπαραστάσεων της συνάρτησης $y=ax^2+bx+c$ και να μπορούν να τα εφαρμόζουν στην επίλυση προβλημάτων.	Αλληλεπίδραση Μεταβολή Ομοιότητα-Διαφορά
	Στοιχεία Πιθανοτήτων	Να γνωρίσουν τις βασικές έννοιες της Θεωρίας των πιθανοτήτων (Δειγματικός χώρος - ενδεχόμενο, κλασικός ορισμός της πιθανότητας) και να μπορούν να τις εφαρμόζουν στον υπολογισμό πιθανοτήτων.	Σύνολο Επικοινωνία Σύστημα Πιθανότητα
	Γεωμετρία Γεωμετρικές έννοιες και γεωμετρικά σχήματα	Να γνωρίσουν την έννοια της ισότητας δυο σχημάτων και ειδικότερα την έννοια της ισότητας δύο τριγώνων και να χρησιμοποιούν τα κριτήρια ισότητας τριγώνων στη επίλυση γεωμετρικών προβλημάτων. Να γνωρίσουν την έννοια του λόγου ευθυγράμμων τμημάτων, το θεώρημα του Θαλή, την έννοια της ομοιότητας δύο σχημάτων και ειδικότερα την έννοια της ομοιότητας δύο τριγώνων και να τα χρησιμοποιούν στη επίλυση προβλημάτων της καθημερινής ζωής.	Χώρος-χρόνος Επικοινωνία Ομοιότητα-Διαφορά Πολιτισμός Σύστημα
	Τριγωνομετρικοί αριθμοί	Να γνωρίσουν τους τριγωνομετρικούς αριθμούς γωνίας φ , με $0^\circ \leq \varphi \leq 360^\circ$, τις σχέσεις που τους συνδέει, τους νόμους των ημιτόνων και των συνημιτόνων και να μπορούν να τους εφαρμόζουν στον υπολογισμό των πλευρών και των γωνιών τριγώνου.	Επικοινωνία Μεταβολή Ομοιότητα-Διαφορά

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΩΝ

Ι. ΔΗΜΟΤΙΚΟ

1. Ειδικοί σκοποί

Με τη διδασκαλία των Μαθηματικών στο Δημοτικό Σχολείο επιδιώκεται:

Η απόκτηση βασικών μαθηματικών γνώσεων και ικανοτήτων.

Η καλλιέργεια της μαθηματικής γλώσσας ως μέσου επικοινωνίας.

Η κατανόηση στοιχειωδών Μαθηματικών μεθόδων.

Η εξοικείωση με τη διαδικασία παραγωγής συλλογισμών και την αποδεικτική διαδικασία.

Η ανάπτυξη της ικανότητας επίλυσης προβλημάτων.

Η ανάδειξη της δυνατότητας εφαρμογής και πρακτικής χρήσης των Μαθηματικών.

Η ανάδειξη της δυναμικής διάστασης της μαθηματικής επιστήμης (ιστορική εξέλιξη των μαθηματικών εργαλείων, συμβόλων και εννοιών).

Η καλλιέργεια θετικής στάσης απέναντι στα Μαθηματικά.

2. Στόχοι, Θεματικές ενότητες, Ενδεικτικές δραστηριότητες
ΤΑΞΗ Α'

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες (διαθέσιμος χρόνος)	Ενδεικτικές δραστηριότητες ¹
Οι μαθητές επιδιώκεται να: Να ενεργοποιούν τις υπάρχουσες γνώσεις. Να κάνουν δοκιμές και επαληθεύσεις.	<i>Επίλυση Προβλήματος</i> (18 ώρες)	Εισαγωγή δραστηριοτήτων με δραματοποίηση, οι οποίες δημιουργούν καταστάσεις προβληματισμού, και παρακινούν τους μαθητές να βιώσουν τη νέα γνώση. <i>Επίλυση προβλημάτων που αφορούν παιχνίδια, συναλλαγές σε καταστάσεις της καθημερινής ζωής (Αισθητική Αγωγή, Γλώσσα, Μελέτη Περιβάλλοντος).</i>
Να συγκρίνουν μεταξύ τους συλλογές διακριτών αντικειμένων με στόχο τη χρήση αριθμητικών (απαρίθμηση) ή μη αριθμητικών (αντιστοίχιση ένα προς ένα) διαδικασιών. Να γράφουν τα αριθμητικά σύμβολα (0-10). Να απαγγέλλουν προφορικά 2-2 την ακολουθία των αριθμών μέχρι το 10. Να απαγγέλλουν προφορικά 1-1 την ακολουθία των αριθμών μέχρι το 10. Να απαριθμούν συλλογές αντικειμένων που περιέχουν μέχρι 10 αντικείμενα. Να διαβάζουν τα αριθμητικά σύμβολα. Να απαγγέλλουν προφορικά αντίστροφα από 1-1 μέχρι το 10. Να βρίσκουν τον προηγούμενο και τον επόμενο ενός αριθμού σε αριθμούς μέχρι το 10. Να αναγνωρίζουν γρήγορα ποσότητες με δομημένη μορφή ενός, δύο και τριών στοιχείων (άμεση εκτίμηση). Να αναλύουν σε αθροίσματα τους αριθμούς μέχρι το 5. Να υπολογίζουν αθροίσματα μέχρι το 5. Να λύνουν προβλήματα πρόσθεσης και να κάνουν χρήση των συμβόλων (+) και (=).	<i>Αριθμοί και πράξεις</i> Υπολογισμοί μέχρι το 5. Απαρίθμηση μέχρι το 10. Το σύμβολο «=» Το σύμβολο «+» (25 ώρες)	Προσδιορισμός αντικειμένων σε μια δεδομένη συλλογή. Ανάγνωση καρτελών με ψηφία ή με την αριθμογραμμή. Συμπλήρωση, επέκταση τμήματος της αριθμογραμμής. Διαμερισμός συλλογών αντικειμένων. Ανταλλαγή νομισμάτων μέχρι 5 Ευρώ χωρίς τις υποδιαίρεσεις. Ένωση συλλογών αντικειμένων. Παρουσίαση των αριθμών με αντικείμενα, με συστοιχίες κουκίδων (ζάρι) και με ψηφία. Εισαγωγή προβλημάτων και δραστηριοτήτων που οδηγούν στη συμβολική γραφή της πρόσθεσης και της ισότητας. <i>Δημιουργούνται συλλογές πραγματικών αντικειμένων και απαρίθμησης τους. Επίσης παιχνίδια με αγοραπωλησίες (π.χ. δραματοποιήσεις, μονόπολη) (Αισθητική Αγωγή, Γλώσσα, Μελέτη Περιβάλλοντος).</i>
Να αναπαριστούν με ποσότητες και να αναλύουν τους αριθμούς από το 6 μέχρι το 10 με βάση την πεντάδα και τα διπλά (n+v). Να αναγνωρίζουν, να διαβάζουν και να γράφουν τα αριθμητικά σύμβολα μέχρι το 20. Να επαληθεύουν αποτελέσματα της πράξης της πρόσθεσης με την αφαίρεση και της αφαίρεσης με την πρόσθεση. Να μετρούν προφορικά 5-5 και 10-10 μέχρι το 20. Να συγκρίνουν αριθμούς μεταξύ τους και να χρησιμοποιούν τα κατάλληλα σύμβολα. Να κάνουν προσθέσεις με αριθμούς μέχρι το 10, χρησιμοποιώντας τα διπλά και την πεντάδα. Να χρησιμοποιούν εναλλακτικούς τρόπους υπολογισμών, μέσα από τους οποί-	<i>Αριθμοί και πράξεις</i> Υπολογισμοί μέχρι το 10. Απαρίθμηση μέχρι το 20. Τα σύμβολα «=» και «>», «<» (25 ώρες)	Αναπαράσταση, π.χ. του 7, ως 5+2, του 8 ως 5+3 και ως 4+4. Χρήση της αριθμογραμμής. Χρήση άτυπων εμπειρικών στρατηγικών (π.χ. δαχτύλων, λεκτικών επιχειρημάτων). Εισαγωγή δραστηριοτήτων με εποπτικά μέσα που δείχνουν για παράδειγμα, το 6 ως 5+1, το 8 ως 5+3 κλπ. Ανάλυση δεκάδας σε επιμέρους αθροίσματα. Για την εισαγωγή της αφαίρεσης να δοθούν δραστηριότητες της μορφής: α-β=· και όχι α+· =β ή ·+α=β. <i>Ζωγραφίζουν τα μέλη της οικογένειάς τους και προσθέτουν συγγενείς τους (θείους, ξαδέρφια), οικογενειακούς φίλους, συμμαθητές κ.λ.π. Απαριθμούν τους άνδρες, τις γυναίκες και τα παιδιά. Αφαιρούν τους ανηλίκους από τους ενήλικους κ.λπ. (Αισθητική Αγωγή, Γλώσσα, Μελέτη Περιβάλλοντος).</i>

¹ Οι δραστηριότητες με πλάγια γράμματα προτείνονται ως διαθεματικές και ανταποκρίνονται στις προτεινόμενες διαθεματικές έννοιες της 3^{ης} στήλης του πίνακα του αντίστοιχου ΔΕΠΠΣ.

<p>ους να αναδεικνύεται η αντιμεταθετική ιδιότητα.</p> <p>Να κάνουν αφαιρέσεις και να χρησιμοποιούν το σύμβολο της αφαίρεσης.</p>		
<p>Να κάνουν προσθέσεις με αριθμούς μέχρι το 20.</p> <p>Να κάνουν αφαιρέσεις με αριθμούς μέχρι το 20.</p> <p>Να ελέγχουν τα αποτελέσματα προσθέσεων ή αφαιρέσεων με την αντίστροφη πράξη τους.</p> <p>Να μετρούν προφορικά 10-10 μέχρι το 50 και μετά μέχρι το 100.</p> <p>Με βάση τις ιδιότητες της πρόσθεσης να χρησιμοποιούν στρατηγικές όπως:</p> $8+5=(8+2)+3=10+3=13$ $8+7=8+(8-1)=(8+8)-1=16-1=15$ <p>Να παριστάνουν τους διψήφιους αριθμούς στο δεκαδικό σύστημα.</p> <p>Να χρησιμοποιούν τη δεκαδική μορφή και να υπολογίζουν:</p> <p>α) το άθροισμα και β) τη διαφορά δύο αριθμών.</p> <p>Να αναπαριστάνουν διψήφιους αριθμούς και να βρίσκουν τη διαφορά τους.</p> <p>Να εξοικειωθούν με καταστάσεις επανάληψης ίσων ποσοτήτων και διαμερισμού (μερισμού), χωρίς την εισαγωγή των συμβόλων του πολλαπλασιασμού και της διαίρεσης.</p>	<p><i>Αριθμοί και πράξεις</i></p> <p>Υπολογισμοί μέχρι το 20.</p> <p>Απαρίθμηση μέχρι το 50 και στη συνέχεια μέχρι το 100.</p> <p>Καταστάσεις επανάληψης ίσων ποσοτήτων και διαμερισμού (μερισμού).</p> <p>(22 ώρες)</p>	<p>Οι μαθητές χρησιμοποιούν τα ζάρια ή το αριθμητήριο για να αναπαραστήσουν τις ποσότητες.</p> <p>Υπολογίζουν π.χ. το $6+5$ ως $5+1+5$, το $9+7=9+1+6$ κτλ..</p> <p>Με τη βοήθεια του αριθμητηρίου ή άλλου εποπτικού μέσου αναλύουν τους αριθμούς σε δεκάδες και μονάδες.</p> <p>Για παράδειγμα:</p> $23+5 = 10+10+3+2.$ $18 - 3 = 10 + 8 - 3.$ <p>Παίζουν με καρτέλες στις οποίες υπάρχουν αναπαραστάσεις με εικόνες, σύμβολα και λέξεις ώστε να υπολογίζουν μέχρι το 20, να απαριθμούν μέχρι το 100 και να χρησιμοποιούν τα σύμβολα : «>», «<», «=» και «-».</p> <p>Κάθε παιδί κάνει αναπηδήσεις στην αριθμογραμμή ανά δύο, για να αντιληφθεί την έννοια «φορές».</p> <p>Επισκέπτονται και ζωγραφίζουν ένα δάσος με δέντρα, θάμνους, φυτά κ.λ.π. Απαριθμούν μέχρι το 100, χρησιμοποιούν πινακίδες με αριθμούς, κάνουν υπολογισμούς μέχρι το 20 κ.λ.π. (Αισθητική Αγωγή, Γλώσσα, Μελέτη Περιβάλλοντος, Φυσική Αγωγή).</p>
<p>Να μετρούν διάφορα μεγέθη με γνωστές ή αυθαίρετες μονάδες μέτρησης.</p> <p>Να συγκρίνουν ως προς το μέγεθός τους ή ως προς τα μεγέθη των διαστάσεων δύο ή περισσότερα αντικείμενα, και να χρησιμοποιούν τις εκφράσεις: ψηλότερο από..., χαμηλότερο από..., πλατύτερο από..., στενότερο από... κτλ.</p> <p>Να διατάσσουν γεγονότα σύμφωνα με τη χρονική τέλεσή τους.</p> <p>Να διακρίνουν και να εκτιμούν τη διάρκεια χρονικών διαστημάτων.</p> <p>Να διακρίνουν εμπειρικά τα διάφορα νομίσματα, σε επίπεδο ανάλογο των αριθμητικών γνώσεών τους.</p> <p>Να διαπιστώνουν σχέσεις μεταξύ των νομισμάτων.</p> <p>Να συλλαμβάνουν διαισθητικά την αξία τους.</p> <p>Να κατανοούν τη λειτουργία της ζυγαριάς.</p> <p>Να χρησιμοποιούν τις εκφράσεις: βαρύτερο από..., ελαφρύτερο από...</p>	<p><i>Μετρήσεις</i></p> <p>Μήκος, ύψος, πλάτος (εμπειρικές μετρήσεις στα μεγέθη αυτά).</p> <p>Χρόνος (ονομασία - η έννοια του χρονικού διαστήματος σε σχέση με ορισμένα γεγονότα)</p> <p>Χρήμα</p> <p>Βάρος (μάζα)</p> <p>Μοτίβα</p> <p>(22 ώρες)</p>	<p>Σύγκριση οικείων μεγεθών χρησιμοποιώντας αυθαίρετες και γνωστές μονάδες μέτρησης.</p> <p>Διάταξη αντικειμένων σύμφωνα με ένα μέγεθος: ύψος, μήκος, πλάτος.</p> <p>Εκφράσεις και γεγονότα που αφορούν το χτες, το σήμερα, το αύριο, το πριν, το μετά, το γρήγορο, το αργό κτλ.</p> <p>Παρουσίαση στους μαθητές των κερμάτων και ανταλλαγή αυτών σύμφωνα με την αξία τους.</p> <p>Αγορές με εφαρμογή της πράξης πρόσθεσης.</p> <p>Σύγκριση μάζας αντικειμένων με ίδιο όγκο, π.χ. χάρτινο και γυάλινο πιάτο.</p> <p>Παρατήρηση και εξοικείωση με την ισορροπία της ζυγαριάς.</p> <p>Σχηματισμός μοτίβων απλών γεωμετρικών σχημάτων.</p> <p>Σχηματισμός αριθμητικών μοτίβων ανεβαίνοντας ή κατεβαίνοντας 2-2 μέχρι το 20.</p> <p>Μετρήσεις με διάφορα μεγέθη της αίθουσας, της αυλής κλπ π.χ. παιχνίδι του αρχιτέκτονα. Άλλα παιχνίδια μετρήσεων (χρόνος- ημερήσια διαστήματα, χρήμα- συναλλαγές) (Αισθητική Αγωγή, Γλώσσα, Μελέτη Περιβάλλοντος).</p>
<p>Να διακρίνουν τα σχήματα των επιπέδων: του τριγώνου, του τετράγωνου, του ορθογώνιου, του κύκλου και των στερεών: τριγωνικής πυραμίδας, κύβου, ορθογώνιου</p>	<p><i>Γεωμετρία</i></p> <p>Επίπεδα σχήματα και</p>	<p>Ταξινόμηση σχημάτων ως προς τη μορφή τους, ως προς τον αριθμό των πλευρών ή γωνιών τους.</p> <p>Ένωση με το χάρακα σημείων 1, 2 ...,10 και</p>

<p>παράλληλεπιπέδου, κυλίνδρου, σφαίρας.</p> <p>Να χαράζουν ευθύγραμμα τμήματα με το χάρακα, ενώνοντας τα άκρα τους (δύο σημεία).</p> <p>Να ανακατασκευάζουν απλά παζλ.</p> <p>Να τοποθετούν, να εντοπίζουν και να μετατοπίζουν αντικείμενα σε σχέση με τους ίδιους ή σε σχέση με σταθερά σημεία αναφοράς.</p> <p>Να παρατηρούν εικόνες και σχήματα συμμετρικά ως προς άξονα.</p>	<p>στερεά σώματα. Αναγνώριση της μορφής.</p> <p>Χάραξη.</p> <p>Προσανατολισμός στο χώρο</p> <p>Προσέγγιση της συμμετρίας ως προς άξονα.</p> <p>(8 ώρες)</p>	<p>σχηματισμός σκίτσου.</p> <p>Περιγραφή μιας διαδρομής σε τετραγωνισμένο χαρτί ή μέσα στο χώρο.</p> <p>Κάλυψη μιας επιφάνειας με μια άλλη μικρότερη.</p> <p>Χρησιμοποίηση των όρων: πάνω-κάτω, μπροστά-πίσω, αριστερά-δεξιά.</p> <p>Εύρεση στερεών στο Περιβάλλον (κτίρια, αντικείμενα).</p> <p>Παιχνίδια με παζλ, καλαμάκια και πλαστελίνες για εξοικείωση με τις έννοιες των στερεών και των σχημάτων (Αισθητική Αγωγή, Γλώσσα, Μελέτη Περιβάλλοντος)</p>
---	---	--

Σύνολο ωρών: 120

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας²

Θέμα: Μέσα μεταφοράς. Οι μαθητές εκπονούν ομαδικές εργασίες που αφορούν το λεξιλόγιο και τη συχνότητα χρήσης των μέσων μεταφοράς ημερησίως, μηνιαίως, ετησίως. Απαριθμούν, αποτυπώνουν εικαστικά, συλλέγουν εικόνες, παρουσιάζουν συγκριτικά. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος, Χρόνος, Ομοιότητα, Διαφορά, Μεταβολή, Εξέλιξη, Πολιτισμός. **Προεκτάσεις** στην Αισθητική Αγωγή, Μελέτη Περιβάλλοντος, Γλώσσα.

Θέμα: Το περιεχόμενο της σχολικής μου τσάντας. Οι μαθητές καταμετρούν και εκφράζουν αριθμητικά το πλήθος των αντικειμένων που περιέχει η τσάντα τους. (Βιβλία, Τετράδια, Μολύβια, Μπιογιές). Συζητούν για τα υλικά κατασκευής του κάθε αντικειμένου, απεικονίζουν εικαστικά και συγκεντρώνουν εικόνες με κάποια από αυτά. Με το πλήθος των επί μέρους αντικειμένων και σε ομαδική βάση δημιουργούν προβληματικές καταστάσεις προσθαφαίρεσης, τις επιλύουν και τις παρουσιάζουν σε μεγάλες καρτέλες διακοσμώντας τις με υλικά που συγκεντρώσαν ή παρήγαγαν οι ίδιοι. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος, Ομοιότητα, Διαφορά, Μεταβολή, Ποσότητα. **Προεκτάσεις** στην Αισθητική Αγωγή, Μελέτη Περιβάλλοντος, Γλώσσα.

Θέμα: Τα παιχνίδια μου. Οι μαθητές καταμετρούν και εκφράζουν αριθμητικά τα παιχνίδια 1) που παίζουν οι ίδιοι και 2) που έπαιζαν οι γονείς τους (αφού έχουν συλλέξει πληροφορίες). Διακρίνουν πόσα από αυτά είναι ομαδικά και πόσα ατομικά. Παρουσιάζουν σε ομαδικές εργασίες τα πιο δημοφιλή παιχνίδια σε κάθε ομάδα και αν είναι δυνατόν τα δραματοποιούν. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος, Χρόνος, Ομοιότητα, Διαφορά, Πολιτισμός. **Προεκτάσεις** στην Αισθητική Αγωγή και Γλώσσα.

ΤΑΞΗ Β'

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες (διατιθέμενος χρόνος)	Ενδεικτικές δραστηριότητες
<p>Πριν από τους άξονες: 1. Αριθμοί και πράξεις 2. Μετρήσεις 3. Γεωμετρία, γίνονται επαναληπτικές δραστηριότητες και αυτοαξιολόγηση, ώστε οι μαθητές:</p> <p>Να ενεργοποιούν, να εφαρμόζουν και να σταθεροποιούν τις ήδη αποκτημένες γνώσεις, για την ομαλή μετάβαση στις νέες έννοιες.</p> <p>Να ερευνούν προβληματικές καταστάσεις σχετικές με τις έννοιες της τάξης αυτής.</p> <p>Να κάνουν δοκιμές και επαληθεύσεις.</p>	<p>Επίλυση Προβλήματος</p> <p>(18 ώρες)</p>	<p>Αναγνώριση προβλημάτων παρόμοιων ή ανάλογων με ένα δοσμένο πρόβλημα</p> <p>Έλεγχος της διαδικασίας επίλυσης προβλήματος.</p> <p>Διατύπωση σκέψεων πάνω στις δικές τους στρατηγικές επίλυσης προβλημάτων.</p> <p>Επίλυση προβλημάτων με δραματοποιήσεις, παιχνίδια, συναλλαγές σε καταστάσεις της καθημερινής ζωής (Αισθητική Αγωγή, Γλώσσα, Μελέτη Περιβάλλοντος)</p>

² Τα διαθεματικά αυτά σχέδια εργασίας μπορούν να συμπληρώσουν εναλλακτικά τις αναφερόμενες στο ΑΠΣ «ενδεικτικές διαθεματικές δραστηριότητες», για τις οποίες διατίθεται περίπου το 10% του διδακτικού χρόνου και ανταποκρίνονται σε όσα προτείνονται στην τρίτη στήλη του πίνακα του ΔΕΠΠΣ.

<p>Να ξεχωρίζουν τα δεδομένα και τα ζητούμενα του προβλήματος και να επιλέγουν τα αναγκαία δεδομένα για την επίλυσή του.</p> <p>Να αυτο-αξιολογούνται στις γνώσεις και ικανότητες που απέκτησαν ώστε να γίνεται ανατροφοδότηση στη μαθησιακή διαδικασία.</p>		
<p>Οι μαθητές πρέπει να μπορούν:</p> <p>Να εφαρμόζουν διαδικασίες ομαδοποιήσεων ή ανταλλαγών, με δεκάδες, εκατοντάδες και χιλιάδες.</p> <p>Να γράφουν και να ονομάζουν τους φυσικούς αριθμούς μέχρι το 1.000 και να περνούν από τη λεκτική στη συμβολική γραφή και αντίστροφα.</p> <p>Να παριστάνουν τριψήφιους αριθμούς σαν άθροισμα μονάδων, δεκάδων εκατοντάδων.</p> <p>Να διακρίνουν τη διαφορετική αξία θέσης των ψηφίων (μονάδες, δεκάδες, εκατοντάδες).</p>	<p>Αριθμοί και πράξεις</p> <p>Οι αριθμοί από το 100, μέχρι το 1.000.</p> <p>Ανάγνωση και γραφή, δεκαδικό σύστημα.</p> <p>(16 ώρες)</p>	<p>Χρήση της αριθμογραμμής και ενός βιβλίου για την ανάγνωση των αριθμών.</p> <p>Χρήση κατάλληλου υλικού με συλλογές, που ομαδοποιούνται και ξανσομαδοποιούνται (κυβάρια, ξυλάκια, αριθμητήριο). Για παράδειγμα, μπορεί να δοθεί ως δραστηριότητα το «πρόβλημα του βοσκού», ο οποίος προκειμένου να καταμετρήσει τα πρόβατά του, τοποθετεί μία πέτρα για κάθε πρόβατο σε ένα σάκο. Καλούνται να δώσουν λύση όταν ο σάκος γεμίσει ή βαρύνει, οπότε αναγκάζονται να χρησιμοποιήσουν τις πέτρες ως σύμβολα των δεκάδων (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).</p>
<p>Να συγκρίνουν δύο φυσικούς αριθμούς και να χρησιμοποιούν σωστά τα σύμβολα σύγκρισης.</p> <p>Να διατάσσουν φυσικούς αριθμούς και να χρησιμοποιούν αριθμούς, για να εντοπίζουν θέσεις στην αριθμογραμμή.</p> <p>Να παρεμβάλλουν έναν ή περισσότερους αριθμούς ανάμεσα σε δύο άλλους, εφόσον αυτό είναι δυνατό.</p>	<p>Αριθμοί και πράξεις</p> <p>Διάταξη και σύγκριση των φυσικών αριθμών.</p> <p>(6 ώρες)</p>	<p>Παρεμβολή ενός ή περισσότερων αριθμών ανάμεσα σε δύο άλλους.</p> <p>Τοποθέτηση σκέραιων αριθμών στην αριθμογραμμή.</p>
<p>Να γνωρίζουν τα κέρματα και τις σχέσεις τους μέχρι το επίπεδο των αριθμητικών γνώσεών τους και να εξοικειώνονται με καταστάσεις ανταλλαγών.</p> <p>Να εμπλουτίζουν τις εμπειρίες τους στην επίλυση πραγματικών προβλημάτων κάνοντας χρήση των νομισμάτων.</p>	<p>Μετρήσεις</p> <p>Τα νομίσματα.</p> <p>(5 ώρες)</p>	<p>Κατασκευή και χρήση παιχνιδιών με το ευρώ π.χ. σχηματίζουν σκάλα με τις υποδιαίρεσεις του ευρώ και χρησιμοποιούν το ζάρι για εξάσκηση στις υποδιαίρεσεις του.</p> <p>Συλλέγουν ή βρίσκουν φωτογραφίες των κερμάτων του Ευρώ από διαφορετικές χώρες. Συζητούν για τα σύμβολα που απεικονίζονται στα νομίσματα (Αισθητική Αγωγή, Γλώσσα).</p>
<p>Να μπορούν να μετρούν μήκη και επιφάνειες.</p> <p>Να μπορούν να βρίσκουν και να συγκρίνουν αποτελέσματα μετρήσεων με το μέτρο και τις υποδιαίρεσεις του.</p> <p>Να μπορούν να χρησιμοποιούν τις μονάδες μάζας (κιλό ή χιλιόγραμμα, γραμμάριο).</p> <p>Να εξοικειωθούν με την έννοια του χρόνου και να μπορούν να συγκρίνουν χρονικές διάρκειες (μέρες της εβδομάδας, μήνες του έτους, ημερολόγιο).</p>	<p>Μετρήσεις</p> <p>Μετρήσεις (μήκος επιφάνεια, μάζα, χρόνος)</p> <p>(12 ώρες)</p>	<p>Μέτρηση επιφανειών χρησιμοποιώντας ως μονάδες μέτρησης άλλες μικρότερες επιφάνειες και γεωμετρικά σχήματα (π.χ. τριγωνάρια, τετραγωνάρια).</p> <p>Εξοικείωση με τη λειτουργία της ζυγαριάς.</p> <p>Τα παιδιά κάνουν μετρήσεις σε σχέση με τη θερμοκρασία, το ύψος, το βάρος του σώματος, το χρόνο, τις διαστάσεις τετραδίων, βιβλίων, θρανίων.</p> <p>Δραματοποιούν στιγμές από την καθημερινή ζωή (π.χ. επίσκεψη στο μανάβικο, ασχολίες που γίνονται σε ημερήσια ή εβδομαδιαία βάση στο σπίτι) (Αισθητική Αγωγή, Γλώσσα, Μελέτη Περιβάλλοντος).</p>
<p>Οι μαθητές πρέπει να μπορούν να αναγνωρίζουν να περιγράφουν και να επεκτείνουν αριθμητικά και γεωμετρικά μοτίβα.</p>	<p>Μετρήσεις</p> <p>Μοτίβα</p> <p>(4 ώρες)</p>	<p>Κατασκευή μοτίβων με χάντρες ή άλλα υλικά.</p> <p>Σχηματισμός αριθμητικών μοτίβων ανεβαίνοντας ή κατεβαίνοντας 2-2, 3-3, 5-5 και 10-10 μέχρι το 100.</p> <p>Ζωγραφίζουν γεωμετρικά μοτίβα, χαρακτηριστικά διαφόρων πολιτισμών (Αισθητική Αγωγή).</p>

<p>Να μπορούν να εκτελούν προσθέσεις και αφαιρέσεις μονοψήφιων αριθμών με βάση τα διπλά, την πεντάδα και τη δεκάδα, νοερά ή με τη βοήθεια της γραφής.</p> <p>Να αφομοιώνουν τις συνηθισμένες τεχνικές εκτέλεσης των πράξεων της πρόσθεσης και της αφαίρεσης με διψήφιους και τριψήφιους αριθμούς με ή χωρίς κρατούμενα.</p> <p>Να μπορούν να μετατρέπουν οριζόντιες προσθέσεις και αφαιρέσεις σε κάθετες και να τις πραγματοποιούν (ιδιαίτερα όταν οι αριθμοί έχουν διαφορετικό πλήθος ψηφίων).</p> <p>Να μπορούν να διακρίνουν ότι η πρόσθεση και η αφαίρεση είναι αντίστροφες πράξεις. Να εξοικειωθούν με τις αντίστοιχες ιδιότητές τους. Να μπορούν να κάνουν επαλήθευση των πράξεων αυτών.</p>	<p>Αριθμοί και πράξεις</p> <p>Υπολογισμοί: πρόσθεση και αφαίρεση φυσικών στους αριθμούς 0-100.</p> <p>(20 ώρες)</p>	<p>Χρήση υλικών μέσων (αντικείμενα για καταμέτρηση, δάχτυλα για τον έλεγχο των βημάτων, χρήση του μέτρου), λεκτικών διαδικασιών (καταμέτρηση προς τα πάνω ή προς τα κάτω), καθώς και με κατάλληλο υλικό που έχει ομαδοποιηθεί με βάση την πεντάδα και τη δεκάδα (δίδυμο αριθμητήριο, κουτιά με κρύπτες).</p> <p>Χρήση των διπλών ψηφίων (π.χ. το 9+8 το υπολογίζουν ως 1+8+8), πέρασμα από τη δεκάδα (π.χ. 9+8=(9+1)+7, επιστροφή στο πέντε [π.χ. 9+8=(5+4)+(5+3)]).</p> <p>Με τη βοήθεια του αριθμητηρίου ή άλλου εποπτικού μέσου οι μαθητές αναλύουν τους αριθμούς σε δεκάδες και μονάδες. Για παράδειγμα: 30+20=50, 23+15=10+10+3+10+5, 18-3=10+8-3. Υπολογίζουν προσθέσεις και αφαιρέσεις με πολλαπλάσια του 10 (π.χ. 78+10, 207-10, 600-400). Προσθέτουν αθροίσματα της μορφής: 34+40, 15+8, 18+7. Αφαιρούν, π.χ. 25-19, με τη μέθοδο του συμπληρώματος (πόσα θέλω από το 19 μέχρι το 25).</p> <p>Λύνουν προβλήματα αύξησης, στα οποία θα πρέπει να κάνουν πρόσθεση, και ελάττωσης, στα οποία θα πρέπει να κάνουν αφαίρεση.</p> <p>Παιχνίδια ρόλων π.χ. δημιουργούν στην τάξη γωνιά αγοράς και γίνονται πωλητές, αγοραστές, κτλ. (Αισθητική Αγωγή, Γλώσσα, Μελέτη Περιβάλλοντος).</p>
<p>Να κατανοήσουν την πράξη του πολλαπλασιασμού και ως επαναλαμβανόμενη πρόσθεση. Να έλθουν σε επαφή με το σύμβολο του πολλαπλασιασμού.</p> <p>Να εξοικειωθούν σε πρώτη φάση με τη συνήθη προφορική πρακτική του νοερού πολλαπλασιασμού (προπαίδεια) και των γραπτών οριζόντιων γινόμενων.</p> <p>Να γνωρίσουν την αντιμεταθετική και προσεταιριστική ιδιότητα του γινομένου, ως προς την πρόσθεση και αφαίρεση.</p>	<p>Αριθμοί και πράξεις</p> <p>Υπολογισμοί (οριζόντιες γραφές πολλαπλασιασμών, προπαίδεια, όχι τυπικός αλγόριθμος του πολλαπλασιασμού)</p> <p>Το σύμβολο « . »</p> <p>(15 ώρες)</p>	<p>Παρουσίαση της αντιμεταθετικής ιδιότητας με παραδείγματα (π.χ. στο μάθημα της Φυσικής Αγωγής παρατάσσονται σε σχηματισμό 3x4 παιδιά και παρατηρούν ότι το πλήθος τους δεν μεταβάλλεται αν παραταχθούν σε σχηματισμό 4x3) και στη συνέχεια εκμάθηση της προπαίδειας.</p> <p>Βιωματικές καταστάσεις επανάληψης ίσων ποσοτήτων π.χ. Κάθε παιδί κάνει διαδρομές, για να αντιληφθεί την έννοια «φορές», και σε κάθε διαδρομή κουβαλά τον ίδιο αριθμό από αντικείμενα (Φυσική Αγωγή).</p>
<p>Να εξοικειωθούν με την έννοια του διαμερισμού (μερισμού), που παραπέμπει στη διαίρεση.</p>	<p>Αριθμοί και πράξεις</p> <p>Καταστάσεις διαμερισμού (μερισμού) (όχι ο αλγόριθμος της διαίρεσης)</p> <p>(12 ώρες)</p>	<p>Εργάζονται σε ομάδες πάνω σε βιωματικές καταστάσεις μοιρασιάς (δικαιών, άνισης) και εξίσωσης μεριδίων, π.χ. Παιχνίδι της τραμπάλας, το παιχνίδι «περνά-περνά η μέλισσα» (Φυσική Αγωγή, Γλώσσα).</p>
<p>Να αναγνωρίζουν και να ορίζουν σημεία, να σχεδιάζουν ευθύγραμμα τμήματα και ευθείες σε λευκό και τετραγωνισμένο χαρτί.</p> <p>Να μετρούν και να συγκρίνουν ευθύγραμμα τμήματα με συμβατικές μονάδες μετρήσεων.</p> <p>Να αναγνωρίζουν εμπειρικά τις παράλληλες και κάθετες ευθείες.</p> <p>Να αναγνωρίζουν τα γεωμετρικά σχήματα: τον κύκλο, το τετράγωνο, το ορθόγωνιο, το τρίγωνο.</p> <p>Να εξετάζουν τα χαρακτηριστικά των γεωμετρικών σχημάτων με τη χρήση των οργάνων.</p>	<p>Γεωμετρία</p> <p>(12 ώρες)</p>	<p>Προσδιορισμός κόμβων και τετραγώνων στο καρτεσιανό επίπεδο (τετραγωνισμένο χαρτί, σταυρόλεξο, χάρτες). Περιγραφή μιας διαδρομής μέσα στο χώρο ή σε τετραγωνισμένο χαρτί.</p> <p>Χρήση του γνώμονα, για να εξετάσουν αν δύο ευθείες είναι κάθετες.</p> <p>Σχηματισμός απλών σχημάτων με τα κομμάτια του πάζλ (τάγκραμ). Να καλύπτουν μια επιφάνεια με μια άλλη μικρότερη (πλακόστρωτο).</p> <p>Διασκέδαση με κομμάτια του πάζλ (τάγκραμ), πλακόστρωτα, μωσαϊκά, πάζλ, αριθμητικά ή λογικά παιχνίδια, επαναληπτικές κανονικότητες.</p> <p>Διαπίστωση με το χάρακα της ισοτήτας των πλευρών και με το γνώμονα ότι γωνίες είναι ορθές.</p>

<p>Να διακρίνουν τα γεωμετρικά στερεά: την πυραμίδα, τον κύβο, το ορθογώνιο παραλληλεπίπεδο, τη σφαίρα, τον κύλινδρο.</p> <p>Να σχεδιάζουν σχήματα με το χάρακα σε λευκό και σε τετραγωνισμένο χαρτί και να αναπαράγουν σχήματα.</p> <p>Να παρατηρούν αν ένα σχήμα έχει άξονα συμμετρίας.</p>		<p>Διπλώνοντας το χαρτί να ελέγχουν και να συμπληρώνουν τη συμμετρία.</p> <p>Παίζουν μαθηματικά παιχνίδια π.χ. τρίλιζα (Αισθητική Αγωγή).</p>
---	--	---

Σύνολο ωρών: 120

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Θέμα: Οι 4 εποχές. Οι μαθητές εργάζονται ομαδικά και συλλέγουν πληροφορίες καταγράφουν, απεικονίζουν, αποτυπώνουν εικαστικά, και δραματοποιούν δραστηριότητες του σπιτιού που συνδέονται με κάθε εποχή του χρόνου και δημιουργούν προβληματικές καταστάσεις με αγορές που γίνονται σε συνάρτηση με την κάθε εποχή. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος, Χρόνος, Ομοιότητα, Διαφορά, Μεταβολή, Εξέλιξη, Πολιτισμός. **Προεκτάσεις στην Αισθητική Αγωγή, Μελέτη Περιβάλλοντος, Γλώσσα.**

Θέμα: Το 24ωρό μου. Οι μαθητές ομαδικά καταγράφουν τις καθημερινές δραστηριότητές τους όπως π.χ. τι ώρα ξυπνούν, πόσο χρόνο χρειάζονται να ετοιμαστούν, πόσο χρόνο παραμένουν στο σχολείο (μαθήματα, διαλείμματα), πόσο χρόνο μελετούν, παίζουν ή κοιμούνται. Συμπληρώνουν ατομικά ή ομαδικά καρτέλες με τις απαντήσεις, συζητούν και δημιουργούν προβληματικές καταστάσεις προσθαφίρεσης. Συγκεντρώνουν εικόνες με τον κύκλο των δραστηριοτήτων και απεικονίζουν εικαστικά διάφορες φάσεις του 24ώρου. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος, Χρόνος, Ομοιότητα, Διαφορά, Ποσότητα. **Προεκτάσεις στην Αισθητική Αγωγή, Μελέτη Περιβάλλοντος, Γλώσσα.**

ΤΑΞΗ Γ'

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες (διατιθέμενος χρόνος)	Ενδεικτικές δραστηριότητες
<p>Πριν από τους άξονες: 1. Αριθμοί και πράξεις 2. Μετρήσεις 3. Γεωμετρία, γίνονται επαναληπτικές δραστηριότητες και αυτοαξιολόγηση, ώστε οι μαθητές:</p> <p>Να ενεργοποιούν, να εφαρμόζουν και να σταθεροποιούν τις ήδη αποκτημένες γνώσεις για τη διατήρηση της συνέχειας και για την ομαλή μετάβαση στις νέες έννοιες.</p> <p>Να εργάζονται ατομικά ή ομαδικά χωρίς καθοδήγηση για μια στερεότυπη λύση.</p> <p>Να ερευνούν ανοιχτές προβληματικές καταστάσεις σχετικές με τις έννοιες της τάξης αυτής.</p> <p>Να κάνουν δοκιμές και επαληθεύσεις.</p> <p>Να ξεχωρίζουν τα δεδομένα και τα ζητούμενα του προβλήματος και να επιλέγουν τα αναγκαία δεδομένα για την επίλυσή του.</p> <p>Να επιχειρηματολογούν ως προς την αλήθεια μιας λύσης.</p> <p>Να παρουσιάζουν στους συμμαθητές τους με σαφήνεια την απάντησή τους, η οποία περιλαμβάνει τη στρατηγική επίλυσης και το αποτέλεσμα.</p> <p>Να προβλέπουν την απάντηση του προβλήματος και διατυπώνουν υποθέσεις σχε-</p>	<p>Επίλυση προβλήματος</p> <p>Επίλυση προβλημάτων</p> <p>(18 ώρες)</p>	<p>Αναγνώριση προβλημάτων παρόμοιων ή ανάλογων με ένα δοσμένο πρόβλημα.</p> <p>Έλεγχος των διαδικασιών επίλυσης προβλήματος.</p> <p>Σκέψη πάνω στις δικές τους στρατηγικές επίλυσης προβλήματος.</p> <p>Ευρετικές στρατηγικές επίλυσης προβλήματος, όπως:</p> <p>σχεδιάζω έναν πίνακα, ένα διάγραμμα ή μια γραφική παράσταση</p> <p>δοκιμάζω απλούστερους αριθμούς</p> <p>Ενδεικτικές διαθεματικές δραστηριότητες επίλυσης προβλήματος αναφέρονται παρακάτω στον κάθε επιμέρους άξονα.</p>

<p>τικά με την ύπαρξη ή όχι μιας ή περισσό- τερων λύσεων.</p> <p>Να αξιολογούνται στις γνώσεις και ικανό- τητες που απέκτησαν ώστε να γίνεται ανα- τροφοδότηση στη μαθησιακή διαδικασία.</p>		
<p>Οι μαθητές πρέπει να μπορούν:</p> <p>Να γράφουν και να ονομάζουν τους φυσι- κούς αριθμούς μέχρι το 10.000 και να περ- νούν από τη λεκτική στη συμβολική γραφή, και αντίστροφα.</p> <p>Να διακρίνουν τη διαφορετική αξία καθε- νός από τα ψηφία που σχηματίζουν ένα φυσικό αριθμό.</p> <p>Να γράφουν το δεκαδικό ανάπτυγμα ενός τετραψηφίου αριθμού.</p>	<p>Αριθμοί και πράξεις</p> <p>Δεκαδικό σύστημα αρίθμησης, γνώση των ακεραίων αριθ- μών μέχρι το 1.000, το 2.000, το 3.000, ... και τέλος μέχρι το 10.000.</p> <p>(12 ώρες)</p>	<p>Καταμέτρηση με διάφορους τρόπους φυσικών αριθμών μέχρι το 10.000.</p> <p>Διάκριση της διαφορετικής αξίας του ίδιου ψη- φίου ανάλογα με τη θέση.</p> <p>Προϋπολογισμός οικογενειακών δαπανών (Γλώσσα, Μελέτη Περιβάλλοντος).</p>
<p>Να συγκρίνουν δύο φυσικούς αριθμούς και αν δεν είναι ίσοι να τους διατάσσουν από το μικρότερο προς το μεγαλύτερο, και αντίστροφα.</p> <p>Να χρησιμοποιούν αριθμούς, για να εντο- πίζουν τη θέση ενός σημείου της αριθμο- γραμμής.</p>	<p>Αριθμοί και πράξεις</p> <p>Διάταξη και σύγκριση φυσικών αριθμών.</p> <p>Τα σύμβολα «>», «<» «=»</p> <p>(4 ώρες)</p>	<p>Παρεμβολή ενός ή περισσότερων φυσικών αριθμών ανάμεσα σε δύο άλλους.</p> <p>Τοποθέτηση φυσικών αριθμών στην αριθμο- γραμμή.</p>
<p>Να γνωρίσουν τα κέρματα και τις σχέσεις τους και να εξοικειωθούν με καταστάσεις ανταλλαγών.</p> <p>Να εμπλουτίσουν τις εμπειρίες τους στην επίλυση πραγματικών προβλημάτων κά- νοντας χρήση των νομισμάτων.</p> <p>Διαισθητικά να χρησιμοποιούν σωστά τους συνήθεις κανόνες γραφής των δεκαδικών αριθμών</p> <p>Να διακρίνουν τη σημασία καθενός από τα ψηφία της γραφής με κόμμα ενός δεκαδι- κού αριθμού</p> <p>Να προσθέτουν και να αφαιρούν δεκαδι- κούς αριθμούς μέχρι δύο δεκαδικά ψηφία.</p>	<p>Μετρήσεις</p> <p>Τα νομίσματα</p> <p>(3 ώρες)</p> <p>Εισαγωγή στους δε- καδικούς αριθμούς</p> <p>(6 ώρες)</p>	<p>Διαισθητική προσέγγιση των δεκαδικών αριθ- μών με τη βοήθεια τιμών προϊόντων που είναι οικεία στους μαθητές.</p> <p>Χρήση της αριθμογραμμής ως οπτικής αναπα- ράστασης.</p> <p>Οι τρόποι συναλλαγής πριν και μετά το «ευρώ», δυσκολίες που προέκυψαν και αντιμετώπισή τους.</p> <p>Επισκέπτονται την καντίνα του σχολείου ή την αγορά της γειτονιάς και κάνουν παρατηρήσεις για τις τιμές των προϊόντων σε σχέση με το ε- βδομαδιαίο χαρτζηλίκι τους κ.λ.π. (Γλώσσα, Μελέτη Περιβάλλοντος, Ιστορία).</p>
<p>Να μπορούν να χρησιμοποιούν συνήθη εργαλεία μέτρησης.</p> <p>Να γνωρίζουν τις συνήθεις μονάδες μή- κους και επιφάνειας.</p> <p>Να γνωρίζουν τις συνήθεις μονάδες μάζας.</p> <p>Να γνωρίζουν τις μονάδες χρόνου.</p> <p>Να μπορούν να διατάσσουν μεγέθη</p>	<p>Μετρήσεις (μήκος, επιφάνεια, μάζα, χρόνος)</p> <p>(6 ώρες)</p>	<p>Αρχικά πειραματίζονται με τη χρήση αυθαίρε- των μονάδων μέτρησης μηκών και επιφανειών. Εκτελούν απλούς υπολογισμούς (π.χ. περίμε- τρος ενός πολυγώνου με σπирτόξυλα). Στη συνέχεια εισάγονται στις συμβατικές μονάδες μέτρησης και χρησιμοποιούν συνήθη εργαλεία μέτρησης (μέτρο μήκους, ζυγαριά, ρολόι).</p> <p>Μετρούν διαστάσεις: αίθουσας, σχολείου, πα- ραθύρων, θρανίων, πόρτας κτλ., Χρονομετρούν γεγονότα και ζυγίζουν αντικείμενα (Γλώσσα, Μελέτη Περιβάλλοντος).</p>
<p>Να εκτελούν προσθέσεις και αφαιρέσεις νοερά ή με τη βοήθεια της γραφής.</p> <p>Να εφαρμόζουν τις συνηθισμένες τεχνικές εκτέλεσης των πράξεων της πρόσθεσης και της αφαίρεσης με τριψήφιους ή τετρα- ψήφιους αριθμούς, με ή χωρίς κρατούμε- να.</p> <p>Να τοποθετούν προσθετέους από την ορι- ζόντια στην κάθετη πρόσθεση (ιδιαίτερα</p>	<p>Αριθμοί και πράξεις</p> <p>Υπολογισμοί με α- ριθμούς από 0 έως 1.000</p> <p>(18 ώρες)</p>	<p>Διεύρυνση των γνώσεών τους για την πρόσθε- ση και την αφαίρεση με μεγαλύτερους αριθ- μούς. Στην αφαίρεση θα πρέπει να δοθεί έμ- φαση στον αλγόριθμο, που έχει επικρατήσει πολιτισμικά στη χώρα μας.</p> <p>Εξάσκηση σε νοερούς υπολογισμούς. Στην πορεία μπορούν να υποβοηθούνται από τη χρήση κατάλληλου διδακτικού υλικού.</p> <p>Κατασκευή δικών τους υπολογιστικών διαδικα-</p>

<p>όταν έχουν διαφορετικό πλήθος ψηφίων).</p> <p>Να μετατρέπουν και να εκτελούν μια οριζόντια αφαίρεση σε κάθετη (ιδιαίτερα όταν ο μειωτέος και ο αφαιρετέος έχουν διαφορετικό πλήθος ψηφίων).</p> <p>Να διακρίνουν ότι η πρόσθεση και η αφαίρεση είναι αντιστροφές πράξεις.</p> <p>Να εξοικειωθούν με τις ιδιότητες της πρόσθεσης και της αφαίρεσης.</p>		<p>αίων για την αφαίρεση.</p> <p>Γνωριμία με περιπτώσεις αδύνατων αφαιρέσεων.</p> <p>Επαλήθευση της πρόσθεσης χρησιμοποιώντας την αφαίρεση.</p> <p>Παιχνίδια με προβληματικές καταστάσεις (π.χ. ποιος θα φτάσει πρώτος στο εκατό ακολουθώντας τον κανόνα: ο καθένας προσθέτει έναν αριθμό από το 1 έως το 9)</p>
<p>Να αναγνωρίζουν ένα μοτίβο επανάληψης αριθμών όπως στο σχήμα του τριγώνου του Pascal και να διαπιστώσουν ότι η διαδικασία αυτή συνεχίζεται επ' άπειρον.</p> <p>Να μπορούν να διπλασιάζουν φυσικούς αριθμούς και να προβλέπουν τους επόμενους όρους στη σειρά.</p>	<p>Μετρήσεις</p> <p>Μοτίβα</p> <p>(4 ώρες)</p>	<p>Συμπλήρωση των αριθμών σε ένα τρίγωνο Pascal</p> <pre> 1 1 1 1 2 1 ... </pre> <p>στο οποίο είναι συμπληρωμένες οι πρώτες 3 γραμμές.</p> <p>Δίνονται στα παιδιά:</p> <p>ο κανόνας "πολλαπλασίασε επί 2" και η σειρά των αριθμών 1,2,4,8,16,32,...και ζητείται να συνεχίσουν τη σειρά των αριθμών αυτών με τον προηγούμενο κανόνα και να βρουν τον 13^ο όρο.</p>
<p>Οι μαθητές πρέπει:</p> <p>Να σταθεροποιήσουν και να ολοκληρώσουν τη συνήθη προφορική πρακτική του νοερού πολλαπλασιασμού (προπαίδεια) και των γραπτών οριζόντων γινομένων.</p> <p>Να εξοικειωθούν με την αντιμεταθετική και την προσεταιριστική ιδιότητα του πολλαπλασιασμού, ως προς την πρόσθεση και την αφαίρεση.</p> <p>Να γνωρίσουν τον αλγόριθμο του πολλαπλασιασμού φυσικών διψήφιο με μονοψήφιο, διψήφιο με διψήφιο.</p> <p>Να μπορούν να χρησιμοποιούν τον κανόνα των μηδενικών, για να πολλαπλασιάσουν με το 10, το 100 ή το 1.000.</p>	<p>Αριθμοί και πράξεις</p> <p>Υπολογισμοί (πρώτη εισαγωγή στον αλγόριθμο του πολλαπλασιασμού)</p> <p>(15 ώρες)</p>	<p>Να καταγράφουν πόσες ώρες την εβδομάδα βλέπουν παιδικές εκπομπές στην τηλεόραση και να υπολογίσουν πόσες ώρες συνολικά βλέπουν τις τελευταίες δέκα ημέρες, δέκα εβδομάδες κ.λ.π. (Γλώσσα, Μελέτη Περιβάλλοντος).</p>
<p>Να μπορούν να εκτελούν διαιρέσεις με μονοψήφιο διαιρέτη.</p>	<p>Αριθμοί και πράξεις</p> <p>Εισαγωγή στη διαίρεση</p> <p>(15 ώρες)</p>	<p>Εισαγωγή στη διαίρεση με οριζόντιες γραπτές διαιρέσεις (αντιστροφή της προπαίδειας), καθώς και με προφορικές διαιρέσεις.</p> <p>Εμπειρικές μέθοδοι επίλυσης προβλημάτων διαίρεσης, για αξιοποίηση των προηγούμενων γνώσεων των μαθητών.</p> <p>Συγκρότηση του αλγορίθμου της διαίρεσης με χρήση των άλλων αριθμητικών πράξεων (πρόσθεση, διαδοχικές αφαιρέσεις).</p> <p>Εξοικείωση με δραστηριότητες που παραπέμπουν στη διαίρεση.</p> <p>Να οργανώσουν, να κοστολογήσουν την ημερήσια εκδρομή του σχολείου τους και να υπολογίσουν το κόστος κάθε μαθητή (Γλώσσα).</p>
<p>Να γνωρίσουν τις απλές κλασματικές μονάδες (π.χ. $1/2$, $1/4$, $1/3$, $1/8$, $1/16$, $1/5$, $1/10$ κτλ.).</p> <p>Να μπορούν να συγκρίνουν, με τη βοήθεια κατάλληλων αναπαραστάσεων, απλές κλασματικές μονάδες.</p>	<p>Αριθμοί και πράξεις</p> <p>Εισαγωγή στα «απλά» κλάσματα.</p>	<p>Εισαγωγή στα κλάσματα με τη βοήθεια κατάλληλων αναπαραστάσεων ή φυσικών μοντέλων όπως: το ρολόι με τις υποδιαιρέσεις του, τα γεωμετρικά σχήματα με άξονες συμμετρίας, οι υποδιαιρέσεις μηκών, το κόψιμο ενός μήλου ή μιας σοκολάτας και η ζωγραφική τους, μπορούν να χρησιμοποιηθούν για μια πρώτη εισα-</p>

	(10 ώρες)	γωγή στα κλάσματα (Αισθητική Αγωγή, Μελέτη Περιβάλλοντος).
<p>Να σχεδιάζουν γεωμετρικά σχήματα με τη βοήθεια οργάνων.</p> <p>Να αναπαράγουν, να περιγράφουν και να σχεδιάζουν ορισμένα συνήθη επίπεδα γεωμετρικά σχήματα (ορθογώνιο, τετράγωνο).</p> <p>Να περιγράφουν και να αναπαριστούν ορισμένα συνήθη γεωμετρικά στερεά (κύβος, σφαίρα).</p> <p>Να αναπαράγουν τα αναπτύγματα του κύβου, του ορθογώνιου παραλληλεπίπεδου, της τετραγωνικής πυραμίδας.</p> <p>Να χαράζουν κάθετες με τη βοήθεια οργάνων. Να αντιληφθούν την έννοια της ορθής γωνίας.</p> <p>Να κατασκευάζουν το συμμετρικό ενός επίπεδου σχήματος ως προς άξονα συμμετρίας.</p>	<p><i>Γεωμετρία</i></p> <p>(9 ώρες)</p>	<p>Εργασία πάνω σε διάφορα στερεά (αναπαράγωγή, περιγραφή, αναπαράσταση), χρησιμοποιούν έννοιες όπως: έδρα, κορυφή, ακμή.</p> <p>Επίσης, εργασία πάνω σε διάφορα επίπεδα σχήματα, χρησιμοποιούν έννοιες, όπως: πλευρά, ευθεία, ευθύγραμμο τμήμα, μέσο, γραμμή, κάθετος, γωνία, ορθή γωνία.</p> <p>Αναγνώριση σχημάτων μέσα σε ένα σύνθετο σχήμα και καταμέτρηση του αριθμού τους στο σύνθετο σχήμα.</p> <p>Παιχνίδια με κομμάτια πάζλ (τάγκραμ), πλακόστρωτα, μωσαϊκά, πάζλ, επαναληπτικές κανονικότητες, γρίφους, μαγικά τετράγωνα.</p> <p>Σχετικά με την αξονική συμμετρία οι μαθητές χρησιμοποιούν τη δίπλωση, για να κατασκευάζουν το συμμετρικό ενός επίπεδου σχήματος ως προς άξονα συμμετρίας. Επίσης, αναγνωρίζουν άξονες συμμετρίας ενός επίπεδου σχήματος και με τη βοήθεια πλαστικού καθρέφτη</p> <p><i>Σχεδιασμός της αίθουσας, του σχολείου κλπ. (Αισθητική Αγωγή).</i></p>

Σύνολο ωρών: 120

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Θέμα: Η κατοικία μου. Οι μαθητές εντοπίζουν γεωμετρικά σχήματα που βρίσκονται στον χώρο του σπιτιού τους. Εκπονούν ατομικές κατ' αρχήν και μετά ομαδικές εργασίες με εικαστική αποτύπωση στην οποία συγκρίνουν την κατοικία τους με άλλα είδη κατοικιών (π.χ. igloo). **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος, Χρόνος, Ομοιότητα, Διαφορά, Πολιτισμός. **Προεκτάσεις** στην Αισθητική Αγωγή.

Θέμα: Η βιβλιοθήκη μας. Οι μαθητές μιλούν για τα υλικά κατασκευής της βιβλιοθήκης και το ρόλο της, δημιουργώντας ένα μικρό κείμενο. Καταμετρούν και καταγράφουν το πλήθος των βιβλίων και όποιων άλλων αντικειμένων βρίσκονται σε αυτήν. Κατηγοριοποιούν τα είδη των βιβλίων και δημιουργούν προβληματικές καταστάσεις προσθαφαιρέσεων ή πολλαπλασιασμών αφού τα ομαδοποιήσουν σε σχολικά εγχειρίδια, παραμύθια, φυτά και ζώα κ.λ.π. Ζωγραφίζουν την βιβλιοθήκη και συνοδεύουν την ζωγραφική τους με το κείμενο που δημιούργησαν. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος, Ποσότητα, Μεταβολή, Πολιτισμός. **Προεκτάσεις** στην Αισθητική Αγωγή, Γλώσσα, Μελέτη Περιβάλλοντος.

ΤΑΞΗ Δ'

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες (διατιθέμενος χρόνος)	Ενδεικτικές δραστηριότητες
<p>Πριν από τους άξονες: 1. Αριθμοί και πράξεις 2. Μετρήσεις 3. Γεωμετρία, 4. Συλλογή και επεξεργασία δεδομένων γίνονται επαναληπτικές δραστηριότητες και αυτο-αξιολόγηση, ώστε οι μαθητές:</p> <p>Να ενεργοποιούν, να εφαρμόζουν και να σταθεροποιούν τις ήδη αποκτημένες γνώσεις, για τη διατήρηση της συνέχειας και για την ομαλή μετάβαση στις νέες έννοιες.</p> <p>Να εργάζονται ατομικά ή ομαδικά χωρίς καθοδήγηση για μια στερεότυπη λύση.</p> <p>Να ερευνούν ανοιχτές προβληματικές καταστάσεις σχετικές με τις έννοιες της</p>	<p>Επίλυση προβλήματος</p> <p>Επίλυση προβλημάτων</p> <p>(18 ώρες)</p>	<p>Αναγνώριση προβλημάτων παρόμοιων ή ανάλογων με ένα δοσμένο πρόβλημα.</p> <p>Έλεγχος των διαδικασιών επίλυσης προβλήματος.</p> <p>Σκέψη πάνω στις δικές τους στρατηγικές επίλυσης προβλήματος.</p> <p>Ευρετικές στρατηγικές επίλυσης προβλήματος, όπως:</p> <p>σχεδιάζω έναν πίνακα, ένα διάγραμμα ή μια γραφική παράσταση</p> <p>δοκιμάζω απλούστερους αριθμούς και εργάζομαι με ειδικές περιπτώσεις</p> <p>Ενδεικτικές διαθεματικές δραστηριότητες επί-</p>

<p>τάξης αυτής.</p> <p>Να κάνουν δοκιμές και επαληθεύσεις.</p> <p>Να ξεχωρίζουν τα δεδομένα και τα ζητούμενα του προβλήματος και να επιλέγουν τα αναγκαία δεδομένα για την επίλυσή του.</p> <p>Να επιχειρηματολογούν ως προς την αλήθεια μιας λύσης.</p> <p>Να παρουσιάζουν στους συμμαθητές τους με σαφήνεια την απάντησή τους, η οποία περιλαμβάνει τη στρατηγική επίλυσης και το αποτέλεσμα.</p> <p>Να βρίσκουν ενδιάμεσα ερωτήματα που υποβοηθούν την πορεία προς τη λύση.</p> <p>Να θέτουν δικά τους ερωτήματα και παρόμοια προβλήματα.</p> <p>Να αυτο-αξιολογούνται στις γνώσεις και ικανότητες που απέκτησαν ώστε να γίνει ανατροφοδότηση στη μαθησιακή διαδικασία.</p>		<p>λύσης προβλήματος αναφέρονται παρακάτω στον κάθε επιμέρους άξονα.</p>
<p><i>Οι μαθητές πρέπει:</i></p> <p>Να μπορούν να γράφουν και να ονομάζουν τους φυσικούς αριθμούς μέχρι το 1.000.000. Να μπορούν να συνδέουν τη λεκτική με τη συμβολική γραφή των αριθμών και να περνούν από τη μια μορφή στην άλλη.</p> <p>Να μπορούν να διακρίνουν τα ψηφία ενός αριθμού ως προς τη θέση τους στον αριθμό. Να μπορούν να διαβάζουν τον αριθμό των δεκάδων, των εκατοντάδων κτλ.</p> <p>Να γνωρίσουν τα βασικά χαρακτηριστικά του δεκαδικού συστήματος αρίθμησης (σύστημα θέσης).</p> <p>Να εφαρμόζουν διαδικασίες ομαδοποιήσεων ή ανταλλαγών με δεκάδες, εκατοντάδες, χιλιάδες κτλ.</p> <p>Να γράφουν το δεκαδικό ανάπτυγμα ενός φυσικού αριθμού.</p>	<p><i>Αριθμοί και πράξεις</i></p> <p>Δεκαδικό σύστημα αρίθμησης: Γνώση των φυσικών μέχρι το 10.000, στη συνέχεια μέχρι το 20.000, το 30.000 ..., μετά μέχρι τις 100.000 τις 200.000, τις 300.000 ... και τέλος μέχρι το 1.000.000.</p> <p>(8 ώρες)</p>	<p>Καταμέτρηση με διάφορους τρόπους φυσικών αριθμών μέχρι το 10.000, μετά μέχρι τις 100.000 και τέλος μέχρι το 1.000.000.</p> <p>Καταμέτρηση φυσικών αριθμών μεταξύ δύο άλλων.</p> <p>Διάκριση της διαφοράς της αξίας των ψηφίων π.χ. του αριθμού 77.777 ή να γράψουν τον επόμενο των αριθμών 40.000 και 714.999.</p> <p>Να γράφουν το δεκαδικό ανάπτυγμα αριθμών π.χ.:</p> $237.654 = 2 \cdot 100.000 + 3 \cdot 10.000 + 7 \cdot 1.000 + 6 \cdot 100 + 5 \cdot 10 + 4.$
<p>Να γνωρίζουν τα νομίσματα και τις σχέσεις τους και να εξοικειωθούν με καταστάσεις ανταλλαγών.</p> <p>Να εμπλουτίσουν τις εμπειρίες τους στην επίλυση πραγματικών προβλημάτων κάνοντας χρήση των νομισμάτων.</p>	<p><i>Μετρήσεις</i></p> <p>Τα νομίσματα</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Συνδυασμοί αγορών.</p> <p>Καταστάσεις ανταλλαγών μέσα από δραματοποίηση ή εικαστική παρουσίαση (Μελέτη Περιβάλλοντος, Αισθητική Αγωγή))</p>
<p>Να συγκρίνουν δύο φυσικούς αριθμούς και αν δεν είναι ίσοι να τους διατάσσουν από το μικρότερο προς το μεγαλύτερο.</p>	<p><i>Αριθμοί και πράξεις</i></p> <p>Διάταξη και σύγκριση φυσικών</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Παρεμβολή ενός ή περισσότερων φυσικών αριθμών ανάμεσα σε δύο άλλους εφόσον είναι δυνατόν.</p> <p>Τοποθέτηση φυσικών αριθμών στην αριθμογραμμή.</p>
<p>Να μπορούν να χρησιμοποιούν αυθαίρετες μονάδες για τις μετρήσεις.</p> <p>Να μπορούν να χρησιμοποιούν συνήθη εργαλεία μέτρησης.</p> <p>Να γνωρίζουν τις συνήθεις μονάδες μήκους, μάζας, εμβαδού, όγκου και χρόνου.</p>	<p><i>Μετρήσεις</i></p> <p>Μετρήσεις (μήκος, μάζα, χρόνος, επιφάνεια, χωρητικότητα)</p>	<p>Διασθητική προσέγγιση των μεγεθών: μήκους, επιφάνειας και χωρητικότητας με χρήση αυθαίρετων μονάδων μέτρησης επιφανειών και χωρητικότητας, όπως για παράδειγμα τετραγωνάκια και κυβάρια.</p> <p>Σύγκριση της χωρητικότητας ενός μικρού ατομικού κουτιού με φυσικό χυμό και ενός</p>

<p>Να μπορούν να εκτελούν μετατροπές μονάδων ανάμεσα σε συνήθεις μονάδες.</p> <p>Να γνωρίσουν διαισθητικά την έννοια του λίτρου (l) και του (ml), τη σχέση τους και να λύνουν πραγματικά προβλήματα.</p> <p>Να διενεργούν μετρήσεις μηκών ή μαζών χρησιμοποιώντας τις αντίστοιχες μονάδες με τις υποδιαιρέσεις τους για να κατανοήσουν τους συμμιγείς αριθμούς.</p> <p>Να μπορούν να διενεργούν μετρήσεις μηκών και μαζών και να εκφράζουν τα αποτελέσματα με μορφή φυσικού, συμμιγούς και δεκαδικού.</p> <p>Να εκτελούν προσθέσεις και αφαιρέσεις με συμμιγείς αριθμούς.</p>	(10 ώρες)	μεγάλου οικογενειακού. Διερεύνηση για τη συμφέρουσα τιμή αγοράς μεταξύ μεγάλου και μικρού κουτιού (Γλώσσα, Μελέτη Περιβάλλοντος).
<p>Να μπορούν να διαπιστώνουν την ύπαρξη απλών γεωμετρικών μοτίβων.</p> <p>Να μπορούν να τριπλασιάζουν (τετραπλασιάζουν κ.λπ.) φυσικούς αριθμούς και να προβλέπουν τους επόμενους όρους μιας τέτοιας αριθμητικής ακολουθίας.</p>	<p>Μετρήσεις</p> <p>Μοτίβα</p> <p>(4 ώρες)</p>	<p>Αναγνωρίζουν το μοτίβο επανάληψης αριθμών σε ένα σχήμα (π.χ. τρίγωνο Pascal), να διαπιστώσουν ότι η διαδικασία αυτή συνεχίζεται επ' άπειρον.</p> <p>Δίνονται στα παιδιά: ο κανόνας "πολλαπλασίασε επί 3" και η σειρά των αριθμών 1, 3, 6, 9, 12... και ζητείται να συνεχίσουν τη σειρά των αριθμών αυτών και να βρουν τον 10^ο όρο.</p>
<p>Να μπορούν να εφαρμόζουν τις ιδιότητες των πράξεων της πρόσθεσης, της αφαίρεσης και του πολλαπλασιασμού. Να κάνουν υπολογισμούς χρησιμοποιώντας κατάλληλες ιδιότητες για την απλούστερη εκτέλεση των πράξεων.</p> <p>Να γνωρίζουν την προπαίδεια, να μπορούν να εκτελούν «απλούς» πολλαπλασιασμούς «με το μυαλό» και να αναπτύσσουν στρατηγικές νοερού υπολογισμού γινόμενων με τη βοήθεια των ιδιοτήτων του πολλαπλασιασμού.</p> <p>Να μπορούν να υπολογίζουν τα διπλάσια, τα τριπλάσια και τα τετραπλάσια αριθμών και να χρησιμοποιούν τους πίνακες πολλαπλασιασμού.</p> <p>Να μπορούν να αναλύουν φυσικούς αριθμούς σε διαφορετικά γινόμενα πολλών παραγόντων, καθώς και να αναλύουν και να ανασυνθέτουν ένα γινόμενο, εφόσον είναι δυνατό, για να το υπολογίσουν ευκολότερα με τη βοήθεια των ιδιοτήτων του πολλαπλασιασμού.</p> <p>Να μπορούν να πολλαπλασιάζουν έναν ακέραιο με 10, 100, 1.000.</p> <p>Να μπορούν να διακρίνουν ότι η πρόσθεση και η αφαίρεση είναι αντίστροφες πράξεις. Να εξοικειωθούν με τις ιδιότητες των πράξεων. Να μπορούν να κάνουν επαλήθευση της πρόσθεσης, της αφαίρεσης και του πολλαπλασιασμού.</p>	<p>Αριθμοί και πράξεις</p> <p>Υπολογισμοί (πρόσθεση, αφαίρεση και πολλαπλασιασμός φυσικών)</p> <p>Ιδιότητες πράξεων</p> <p>(25 ώρες)</p>	<p>Μετατροπή οριζόντιων γραφών, με προσθέσεις, αφαιρέσεις και πολλαπλασιασμούς, σε κάθετες και εκτέλεση των πράξεων (ιδιαίτερα όταν οι όροι έχουν διαφορετικό πλήθος ψηφίων).</p> <p>Οι αρχαίοι Αιγύπτιοι έκαναν τον πολλαπλασιασμό των φυσικών με τον εξής τρόπο: π.χ. για να πολλαπλασιάσουν 11 φορές το 23 έβρισκαν το 2-πλάσιο, 4-πλάσιο, 8-πλάσιο του 23 δηλ.</p> <p>1 φορά το 23 = 23</p> <p>11 φορές το 23 = 46</p> <p>4 φορές το 23 = 92</p> <p>8 φορές το 23 = 184.</p> <p>Πρόσθεταν τους 23+46+184=253 διότι το άθροισμα 1+2+8=11. Να γίνει συζήτηση και αιτιολόγηση του τρόπου προτίμησης εκτέλεσης του πολλαπλασιασμού των αρχαίων Αιγυπτίων και του σημερινού αλγόριθμου του πολλαπλασιασμού (Γλώσσα, Ιστορία).</p>
<p>Οι μαθητές πρέπει:</p> <p>Να σταθεροποιούν και να εμπλουτίζουν τις γνώσεις τους σχετικά με τις προφορικές ή γραπτές οριζόντιες διαιρέσεις (αντιστροφή της προπαίδειας).</p>	<p>Αριθμοί και πράξεις</p> <p>Υπολογισμοί (εισαγωγή του αλγορίθμου της Ευκλείδειας διαίρεσης)</p>	<p>Άσκηση των μαθητών στην ανάλυση ενός φυσικού αριθμού σε γινόμενα διαφορετικών παραγόντων και στον προφορικό υπολογισμό πηλίκων με το 2, το 3 και το 4.</p> <p>Η αναγωγή στη μονάδα έχει τις ρίζες της στην προφορική πολιτισμική παράδοση. Για το</p>

<p>Να γνωρίζουν τα πολλαπλάσια του 2, του 5 και του 10.</p> <p>Να γνωρίζουν τον αλγόριθμο της ευκλείδειας διαίρεσης δύο φυσικών με μονοψήφιο και διψήφιο διαιρέτη, τον τύπο $\Delta = \delta \cdot \pi + \upsilon$, $0 \leq \upsilon < \delta$ και με τη βοήθεια του τύπου αυτού να κάνουν τη δοκιμή της διαίρεσης.</p> <p>Να μπορούν να διακρίνουν καταστάσεις διαίρεσης μερισμού και διαίρεσης μέτρησης.</p> <p>Να γνωρίζουν ότι ο πολλαπλασιασμός και η διαίρεση είναι αντίστροφες πράξεις.</p> <p>Να μπορούν να ελέγχουν το αποτέλεσμα της διαίρεσης με δοκιμή.</p> <p>Να μπορούν να χρησιμοποιούν τη μέθοδο της αναγωγής στην ακεραία μονάδα.</p>	<p>(15 ώρες)</p>	<p>Λόγο αυτόν θα πρέπει οι μαθητές να ασκούνται και στην προφορική πρακτική της.</p> <p>Να οργανώσουν και να κοστολογήσουν (στο σύνολό της και κατ' άτομο) π.χ. μία αθλητική, πολιτιστική εκδήλωση του σχολείου (Γλώσσα).</p>
<p>Οι μαθητές πρέπει να μπορούν:</p> <p>Να χρησιμοποιούν σωστά τους συνήθεις κανόνες γραφής των δεκαδικών αριθμών.</p> <p>Να διακρίνουν τη σημασία καθενός από τα ψηφία ενός δεκαδικού αριθμού.</p> <p>Να περνούν από ένα δεκαδικό αριθμό σε μια κλασματική δεκαδική γραφή, και αντίστροφα.</p> <p>Να γράφουν το δεκαδικό ανάπτυγμα ενός δεκαδικού αριθμού.</p> <p>Να τοποθετούν με προσέγγιση δεκαδικά κλάσματα και δεκαδικούς αριθμούς στην αριθμογραμμή.</p>	<p>Αριθμοί και πράξεις</p> <p>Δεκαδικά κλάσματα και δεκαδικοί αριθμοί.</p> <p>(14 ώρες)</p>	<p>Κατανόηση, μέσα από οικείες καταστάσεις μοιρασιάς μηκών, της αναγκαιότητας επέκτασης των υπολογισμών με την εισαγωγή αριθμών, όπως είναι τα κλάσματα και οι δεκαδικοί αριθμοί.</p> <p>Χρήση της αριθμογραμμής.</p> <p>Δραστηριότητες, για παράδειγμα, ότι $1,3 = 1,30 = 1,300$. Επίσης ότι ανάμεσα στο 1,3 και 1,4 ή ακόμα στο 1,30 και 1,40 υπάρχουν και άλλοι δεκαδικοί, όπως οι 1,31, 1,32 ... 1,39...</p>
<p>Να συγκρίνουν δύο δεκαδικούς αριθμούς.</p> <p>Να διατάξουν δεκαδικούς αριθμούς από το μικρότερο προς το μεγαλύτερο, ή αντίστροφα.</p> <p>Να παρεμβάλλουν δεκαδικούς ανάμεσα σε δεκαδικούς ή φυσικούς.</p> <p>Να χρησιμοποιούν δεκαδικούς αριθμούς, για να προσδιορίσουν θέσεις σε αριθμογραμμή.</p>	<p>Αριθμοί και πράξεις</p> <p>Διάταξη και σύγκριση δεκαδικών αριθμών</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Εξάσκηση ώστε να γίνει δυνατή η διάκριση της περίπτωσης, στην οποία δύο δεκαδικοί έχουν το ίδιο ακέραιο μέρος, αλλά διαφορετικό πλήθος δεκαδικών ψηφίων.</p>
<p>Οι μαθητές πρέπει:</p> <p>Να κατακτήσουν τις συνηθισμένες τεχνικές εκτέλεσης της πρόσθεσης και της αφαίρεσης δεκαδικών αριθμών.</p> <p>Να μπορούν να μετατρέπουν οριζόντιες γραφές, με προσθέσεις και αφαιρέσεις δεκαδικών και φυσικών, σε κάθετες και να εκτελούν τις πράξεις.</p> <p>Να μπορούν να επιλύουν προβλήματα που αναφέρονται στις τέσσερις πράξεις.</p>	<p>Αριθμοί και πράξεις</p> <p>Πρόσθεση και αφαίρεση δεκαδικών</p> <p>(5 ώρες)</p>	<p>Δραματοποίησης της αγοράς μέσα στην τάξη και συναλλαγές με το Ευρώ και τις υποδιαίρεσεις του.</p> <p>(Γλώσσα, Μελέτη περιβάλλοντος)</p>
<p>Να μπορούν να σχεδιάζουν γεωμετρικά σχήματα και στερεά με τη βοήθεια οργάνων.</p> <p>Να κατανοήσουν διαισθητικά την έννοια του εμβαδού.</p> <p>Να μπορούν να υπολογίζουν και να συγκρίνουν περιμέτρους επίπεδων σχημάτων.</p>	<p>Γεωμετρία</p> <p>(10 ώρες)</p>	<p>Χρήση συνηθών οργάνων όπως: το μοιρογνώμονιο, το βαθμολογημένο κανόνα, το ορθογώνιο τρίγωνο, καθώς και βοηθητικά μέσα όπως: το διαφανές χαρτί, το τετραγωνισμένο χαρτί. Επίσης χρησιμοποιούν το ακριβές γεωμετρικό λεξιλόγιο.</p> <p>Εξέταση των επίπεδων σχημάτων όπως: το τρίγωνο, το τετραγώνου, ορθογώνιου παραλληλογράμμου, ρόμβου και πολύγωνου.</p>

<p>Να μπορούν να περιγράψουν και να αναπαριστούν συνήθη γεωμετρικά στερεά.</p> <p>Να μπορούν να αναπαράγουν τα αναπύγματα ορισμένων στερεών.</p> <p>Να μπορούν να περιγράψουν και να σχεδιάζουν τα συνήθη επίπεδα γεωμετρικά σχήματα.</p> <p>Να μπορούν να σχεδιάζουν τεμνόμενες, παράλληλες και κάθετες ευθείες με τη βοήθεια οργάνων.</p> <p>Να μπορούν να σχεδιάζουν την απόσταση σημείου από ευθεία και την απόσταση δύο παράλληλων ευθειών.</p> <p>Να μπορούν να σχεδιάζουν το συμμετρικό ενός επιπέδου σχήματος ως προς άξονα συμμετρίας.</p> <p>Να μπορούν να διενεργούν μεταφορά ενός σχήματος στο τετραγωνισμένο χαρτί κατά δοθέν ευθύγραμμο τμήμα.</p>		<p>Γνωριμία και εργασία πάνω στα στερεά: τον κύβο, το ορθογώνιο παραλληλεπίπεδο και τη σφαίρα.</p> <p>Σχεδιασμός αναπτυγμάτων πιο σύνθετων στερεών απ' ό,τι στη Γ' τάξη και αντιστρόφως όταν δοθεί το σχέδιο αναπτύγματος ο μαθητής να είναι σε θέση να αναπαραστήσει το στερεό.</p> <p>Κατασκευή του συμμετρικού ενός επιπέδου σχήματος ως προς άξονα συμμετρίας. Αναγνώριση αξόνων συμμετρίας ενός επιπέδου σχήματος και συμπλήρωση ενός σχήματος με άξονα συμμετρίας.</p> <p>Χάραξη παράλληλων και κάθετων ευθειών με τη βοήθεια οργάνων.</p> <p>Από ένα σημείο χαράζουν την κάθετο, την παράλληλο ή μια τέμνουσα προς μια ευθεία.</p> <p>Αναγνώριση σχημάτων μέσα σε ένα σύνθετο σχήμα. Καταμέτρηση του αριθμού των σχημάτων που εντοπίζουν στο σύνθετο σχήμα.</p> <p><i>Παιχνίδια με αναπύγματα στερεών.</i></p> <p><i>Η συμμετρία στη φύση (π.χ. φύλλα δένδρων) και στις τέχνες (π.χ. πίνακες, κτίρια). Γεωμετρικά χρόνια (Αισθητική Αγωγή, Γλώσσα, Μελέτη Περιβάλλοντος, Ιστορία).</i></p>
<p>Να συλλέγουν, να οργανώνουν, να ερμηνεύουν και να παρουσιάζουν ερευνητικά δεδομένα.</p> <p>Να ερμηνεύουν γραφικές παραστάσεις.</p>	<p>Συλλογή και επεξεργασία δεδομένων</p> <p>Συλλογή δεδομένων (εισαγωγή στη Στατιστική)</p> <p>(5 ώρες)</p>	<p>Χρήση και ερμηνεία ραβδογραμμάτων και εικονογραμμάτων.</p> <p>Εισάγονται δραστηριότητες οι οποίες θα δώσουν ευκαιρίες στους μαθητές, ώστε να εργαστούν ομαδικά, για να συλλέξουν, να οργανώσουν και να ερμηνεύσουν ερευνητικά δεδομένα π.χ. το είδος του πρωινού γεύματος που προτιμούν κτλ.</p> <p><i>Το κλίμα ενός τόπου (βροχόπτωση, θερμοκρασία). Επιπτώσεις στη χλωρίδα και στην πανίδα. Συγκέντρωση, οργάνωση και παρουσίαση δεδομένων. Ερμηνεία γραφικών παραστάσεων (Γλώσσα, Μελέτη Περιβάλλοντος).</i></p>

Σύνολο ωρών: 120

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Θέμα: Ένα φαγητό ή ένα γλύκισμα. Οι μαθητές αναζητούν συνταγές για την προετοιμασία φαγητών ή γλυκών, καταγράφοντας τη δοσολογία των υλικών όπου είναι δυνατόν σε κλασματική μορφή ($1/2$, $1/4$, $3/4$, κ.λ.π.). Εκπονούν ομαδικές εργασίες παρουσιάζοντας τα αποτελέσματα με εικαστική αποτύπωση, σύνθεση εικόνων, συγκριτική γραφική παρουσίαση, κατασκευές. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος, Χρόνος, Ομοιότητα, Διαφορά, Μεταβολή, Πολτισμός. **Προεκτάσεις** στην Αισθητική Αγωγή, Γλώσσα, Μελέτη Περιβάλλοντος.

Θέμα: Το αυτοκίνητο. Οι μαθητές συλλέγουν πληροφορίες κατά ομάδες για την ιστορία του αυτοκινήτου, τα είδη και την προσφορά του κάθε είδους. Δημιουργούν κείμενα με βασικούς κανόνες οδικής ασφάλειας και ζωγραφίζουν τα αγαπημένα τους αυτοκίνητα. Δημιουργούν προβληματικές καταστάσεις ταχύτητας, χρόνου, απόστασης και τις επιλύουν. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος, Χρόνος, Μεταβολή, Πολτισμός, Εξέλιξη. **Προεκτάσεις** στην Αισθητική Αγωγή, Γλώσσα, Μελέτη Περιβάλλοντος.

ΤΑΞΗ Ε'

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες (διατιθέμενος χρόνος)	Ενδεικτικές δραστηριότητες
<p>Πριν από τους άξονες: 1. Αριθμοί και πράξεις 2. Μετρήσεις 3. Γεωμετρία, 4. Συλλογή και επεξεργασία δεδομένων, γίνονται επαναληπτικές δραστηριότητες και αυτο-αξιολόγηση, ώστε οι μαθητές:</p> <p>Να ενεργοποιούν, να εφαρμόζουν και να σταθεροποιούν τις ήδη αποκτημένες γνώσεις, για τη διατήρηση της συνέχειας και για την ομαλή μετάβαση στις νέες έννοιες.</p> <p>Να εργάζονται ατομικά ή ομαδικά χωρίς καθοδήγηση για μια στερεότυπη λύση.</p> <p>Να ερευνούν ανοιχτές προβληματικές καταστάσεις σχετικές με τις έννοιες της τάξης αυτής.</p> <p>Να κάνουν δοκιμές και επαληθεύσεις.</p> <p>Να ξεχωρίζουν τα δεδομένα και τα ζητούμενα του προβλήματος και να επιλέγουν τα αναγκαία δεδομένα για την επίλυσή του.</p> <p>Να επιχειρηματολογούν ως προς την αλήθεια μιας λύσης.</p> <p>Να βρίσκουν ενδιάμεσα ερωτήματα που υποβοηθούν την πορεία προς τη λύση.</p> <p>Να παρουσιάζουν στους συμμαθητές τους με σαφήνεια την απάντησή τους, η οποία περιλαμβάνει τη στρατηγική επίλυσης και το αποτέλεσμα.</p> <p>Να αυτο-αξιολογούνται στις γνώσεις και ικανότητες που απέκτησαν ώστε να γίνεται ανατροφοδότηση στη μαθησιακή διαδικασία.</p> <p>Να τους δίνεται η ευκαιρία να χρησιμοποιούν τον Η/Υ με ανάλογα προγράμματα π.χ. SketchPad, Cabri, Logo, Word, Excel, Paint κ.λπ. για την ευχερέστερη αντιμετώπιση των προβλημάτων.</p>	<p>Επίλυση προβλημάτων</p> <p>Επίλυση προβλημάτων</p> <p>(26 ώρες)</p>	<p>Αναγνώριση προβλημάτων παρόμοιων ή ανάλογων με ένα δοσμένο πρόβλημα.</p> <p>Έλεγχος των διαδικασιών επίλυσης προβλήματος.</p> <p>Σκέψη πάνω στις δικές τους στρατηγικές επίλυσης προβλήματος.</p> <p>Ευρετικές στρατηγικές επίλυσης προβλήματος, όπως:</p> <p>Σχεδιάζω έναν πίνακα, ένα διάγραμμα ή μια γραφική παράσταση</p> <p>Δοκιμάζω απλούστερους αριθμούς και εργάζομαι με ειδικές περιπτώσεις</p> <p>Βρίσκω ένα μοντέλο.</p> <p>Εκτιμώ και ελέγχω.</p> <p>Ενδεικτικές διαθεματικές δραστηριότητες επίλυσης προβλήματος αναφέρονται παρακάτω στον κάθε επιμέρους άξονα.</p>
<p>Οι μαθητές πρέπει:</p> <p>Να μπορούν να γράφουν και να ονομάζουν σταδιακά τους φυσικούς αριθμούς μέχρι το 1.000.000.000 και να περνούν από τη λεκτική στη συμβολική γραφή, και αντίστροφα.</p> <p>Να γνωρίσουν τα βασικά χαρακτηριστικά του δεκαδικού συστήματος αρίθμησης (σύστημα θέσης).</p> <p>Να μπορούν να παραστήσουν έναν αριθμό σαν άθροισμα ή γινόμενο δύο άλλων.</p>	<p>Αριθμοί και πράξεις</p> <p>Δεκαδικό σύστημα αρίθμησης, γνώση των ακεραίων αριθμών αρχικά μέχρι τα 10.000.000, 20.000.000..., 100.000.000, 200.000.000 ..., και τέλος μέχρι το 1.000.000.000.</p> <p>Προφορικός και γραπτός συμβολισμός</p> <p>(12 ώρες)</p>	<p>Καταμέτρηση με διάφορους τρόπους φυσικών αριθμών μέχρι το 1.000.000.000</p> <p>Καταμέτρηση φυσικών αριθμών μεταξύ δύο άλλων.</p> <p>Έκφραση σε μέτρα των διαστάσεων της γης και των αποστάσεων πρωτεύουσών νομαρχιακών διαμερισμάτων (Γεωγραφία, Γλώσσα)</p>
<p>Να συγκρίνουν δύο φυσικούς αριθμούς και να χρησιμοποιούν σωστά τα σύμβολα σύγκρισης.</p> <p>Να συγκρίνουν δύο φυσικούς αριθμούς και αν δεν είναι ίσοι να τους διατάσσουν από το μικρότερο προς το μεγαλύτερο, και αντί-</p>	<p>Αριθμοί και πράξεις</p> <p>Σύγκριση και διάταξη ακεραίων αριθμών</p>	<p>Καταγράφουν τον πληθυσμό των μεγάλων κρατών και των ηπείρων. Συγκρίνουν, ζωγραφίζουν και διατάσσουν στην αριθμογραμμή (Γεωγραφία, Αισθητική Αγωγή).</p>

<p>στροφα.</p> <p>Να τοποθετούν φυσικούς αριθμούς σε μια αριθμογραμμή.</p> <p>Να παρεμβάλλουν έναν ή περισσότερους φυσικούς αριθμούς ανάμεσα σε δύο άλλους εφόσον είναι δυνατόν.</p>	<p>(4 ώρες)</p>	
<p>Να γνωρίζουν τις ιδιότητες των πράξεων.</p> <p>Να μπορούν να χρησιμοποιούν τις ιδιότητες των πράξεων στην επίλυση σύνθετων προβλημάτων</p> <p>Με τη βοήθεια του τύπου της Ευκλείδειας διαίρεσης $\Delta = \delta \cdot \pi + \upsilon$, όπου $\delta < \delta$ να κάνουν τη δοκιμή της.</p> <p>Να λύνουν προβλήματα τα αποτελέσματα των οποίων να μην είναι πάντα φυσικοί αριθμοί.</p>	<p>Αριθμοί και πράξεις</p> <p>Μέθοδοι ακριβούς υπολογισμού (πρόσθεση, αφαίρεση, πολλαπλασιασμός και διαίρεση φυσικών)</p> <p>(8 ώρες)</p>	<p>Συμπλήρωση ημιτελών πράξεων ή διόρθωση εσφαλμένων αλγορίθμων για εμφάνιση στην κατανόηση των τεχνικών των πράξεων.</p>
<p>Να χρησιμοποιούν τον υπολογιστή τσέπης.</p>	<p>Αριθμοί και πράξεις</p> <p>Η χρήση του υπολογιστή τσέπης</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Ο υπολογιστής τσέπης μπορεί να χρησιμοποιηθεί, κατά την κρίση του διδάσκοντος: στην επίλυση προβλημάτων με αυξημένη υπολογιστική δυσκολία, στη γρήγορη εύρεση των αποτελεσμάτων στους υπολογισμούς και στην εστίαση της προσοχής των μαθητών στις διαδικασίες επίλυσης. Στην επαλήθευση των υπολογισμών που έχουν εκτελεστεί νοερά ή γραπτά.</p>
<p>Να στρογγυλοποιούν φυσικούς αριθμούς, όπου είναι δυνατόν.</p> <p>Να ελέγχουν προσεγγιστικά το αποτέλεσμα μιας πράξης.</p>	<p>Αριθμοί και πράξεις</p> <p>Μέθοδοι προσεγγιστικού υπολογισμού και στρογγυλοποίησης</p> <p>(4 ώρες)</p>	<p>Προσεγγιστικός υπολογισμός στην εκτίμηση της ορθότητας ενός αποτελέσματος.</p> <p>Καταγράφουν την έκταση των μεγάλων κρατών και ηπείρων. Κάνουν στρογγυλοποίηση, συγκρίνουν και διατάσσουν τους αριθμούς (Γεωγραφία).</p>
<p>Να χρησιμοποιούν σωστά τους συνήθεις κανόνες γραφής των δεκαδικών αριθμών.</p> <p>Να διακρίνουν τη σημασία καθενός από τα ψηφία ενός δεκαδικού αριθμού.</p> <p>Να συγκρίνουν δύο δεκαδικούς αριθμούς και να χρησιμοποιούν σωστά τα σύμβολα σύγκρισης. Να διακρίνουν την περίπτωση στην οποία δύο δεκαδικοί έχουν το ίδιο ακέραιο μέρος αλλά διαφορετικό πλήθος δεκαδικών ψηφίων.</p> <p>Να διατάσσουν δεκαδικούς αριθμούς από το μικρότερο προς το μεγαλύτερο, και αντίστροφα.</p> <p>Να παρεμβάλλουν δεκαδικούς ανάμεσα σε δεκαδικούς ή φυσικούς.</p> <p>Να χρησιμοποιούν δεκαδικούς αριθμούς για να εντοπίζουν θέσεις σε αριθμογραμμή.</p>	<p>Αριθμοί και πράξεις</p> <p>Δεκαδικοί αριθμοί: γραφή, ονομασία, διάταξη</p> <p>(5 ώρες)</p>	<p>Διαπίστωση ότι δεν ισχύει $13,7 < 13,475$, δηλαδή να μη θεωρούν μεγαλύτερο τον αριθμό που έχει περισσότερα δεκαδικά ψηφία.</p> <p>Παρεμβολή ενός δεκαδικού μεταξύ δύο άλλων.</p> <p>Ζυγίζουν αντικείμενα ίδιου όγκου και διαφορετικής μάζας στην τάξη. Καταγράφουν τα αποτελέσματα, Συγκρίνουν και διατάσσουν (Φυσικά).</p>
<p>Να σταθεροποιήσουν τις συνηθισμένες τεχνικές εκτέλεσης της πρόσθεσης και της αφαίρεσης δεκαδικών αριθμών.</p> <p>Να μπορούν να πολλαπλασιάζουν ένα φυσικό ή δεκαδικό αριθμό με 10, 100, 1.000 και με 0,1, 0,01, 0,001.</p> <p>Να μπορούν να πολλαπλασιάζουν δεκαδικό με φυσικό και δεκαδικό με δεκαδικό.</p> <p>Να μπορούν να διαιρούν φυσικούς και δεκαδικούς με φυσικούς.</p>	<p>Αριθμοί και πράξεις</p> <p>Δεκαδικοί αριθμοί: πράξεις</p> <p>(14 ώρες)</p>	<p>Νοεροί υπολογισμοί και προσεγγιστικές εκτιμήσεις και χρήση κατάλληλων αναπαραστάσεων.</p> <p>Έρευνα στον τρόπο αναγραφής των τιμών σε οικεία στα παιδιά προϊόντα, ώστε να γίνει συνειδητή η δεκαδική γραφή των υποδιαίρεσεων του ευρώ.</p> <p>Παιγνίδια με αριθμούς π.χ. βρείτε δύο αριθμούς που το γινόμενο τους μας κάνει 33333 (3.1111), κ.λ.π. (Γλώσσα).</p>

<p>Να μπορούν να επιλύουν σύνθετα προβλήματα που αναφέρονται εκτός των άλλων σε πρόσθεση και αφαίρεση δεκαδικών.</p> <p>Να μπορούν να συνδέσουν τους δεκαδικούς με το δεκαδικό μετρικό σύστημα.</p>		
<p>Να υπολογίζουν τα πολλαπλάσια του 2, 3, 4, του 5, ..., 10.</p> <p>Να μπορούν να βρίσκουν το ΕΚΠ.</p> <p>Να γνωρίζουν τα κριτήρια διαιρετότητας του 2, του 5 και του 10.</p>	<p>Αριθμοί και πράξεις</p> <p>Διαιρετότητα, πολλαπλάσια</p> <p>(4 ώρες)</p>	<p>Η εύρεση του ΕΚΠ να γίνεται και με τη μέθοδο των πολλαπλασίων και με την κατακόρυφη τεχνική ανάλυσης σε γινόμενο παραγόντων.</p>
<p>Οι μαθητές πρέπει να μπορούν:</p> <p>Να δημιουργούν και να διακρίνουν ομώνυμα και ετερόνυμα κλάσματα.</p> <p>Να μετατρέπουν ετερόνυμα κλάσματα σε ομώνυμα.</p> <p>Να απλοποιούν κλάσματα.</p> <p>Να συγκρίνουν και να διατάσσουν κλάσματα.</p> <p>Να μετατρέπουν κλάσματα σε μεικτούς αριθμούς.</p>	<p>Αριθμοί και πράξεις</p> <p>Κλάσματα</p> <p>(6 ώρες)</p>	<p>Προσέγγιση των σχέσεων των κλασμάτων με το κατάλληλο εποπτικό υλικό.</p> <p>Παράσταση των μεικτών αριθμών με τη χρήση του «συν».</p> <p>Απλοποιήσεις με τη χρήση των γνωστών κριτηρίων διαιρετότητας.</p>
<p>Οι μαθητές πρέπει να μπορούν :</p> <p>Να προσθέτουν και να αφαιρούν κλάσματα.</p> <p>Να πολλαπλασιάζουν και να διαιρούν κλάσματα</p> <p>Να επιλύουν απλά προβλήματα κλασμάτων.</p> <p>Να χρησιμοποιούν τη μέθοδο της αναγωγής στην κλασματική μονάδα.</p>	<p>Αριθμοί και πράξεις</p> <p>Πράξεις με κλάσματα</p> <p>(15 ώρες)</p>	<p>Χρήση κατάλληλων αναπαραστάσεων για τον πολλαπλασιασμό και τη διαίρεση κλασμάτων.</p> <p>Η μέθοδος της αναγωγής στην κλασματική μονάδα ενισχύει την κατανόηση του πολλαπλασιασμού και της διαίρεσης κλασμάτων.</p> <p>Προσέγγιση των ισοδύναμων κλασμάτων με κατάλληλες αναπαραστάσεις.</p> <p>Τα κλάσματα στη Μουσική (δευτέρα, τέταρτα, όγδοα) (Αισθητική Αγωγή).</p>
<p>Να χρησιμοποιούν τα συνήθη εργαλεία μέτρησης (χάρακας, μοιρογνωμόνιο, ορθή γωνία, μέτρο, μετροταινία, ζυγαριά, ρολόι, χρονόμετρο).</p> <p>Να διενεργούν μετρήσεις γωνιών με μονάδα μέτρησης το $\frac{1}{2}$ και το $\frac{1}{4}$ της ορθής γωνίας.</p> <p>Να εκτελούν μετατροπές μονάδων ανάμεσα σε συνήθεις μονάδες μήκους, επιφάνειας, χρόνου και μάζας. Να διενεργούν μια διάταξη μεγεθών και να χρησιμοποιούν την κατάλληλη μονάδα σε ορισμένες οικείες καταστάσεις.</p> <p>Να διενεργούν μετρήσεις μηκών, επιφανειών, μαζών και χρόνου και να εκφράζουν τα αποτελέσματα με τη μορφή φυσικού, συμμιγούς και δεκαδικού. Να εκτελούν απλές πράξεις με συμμιγείς αριθμούς.</p> <p>Να χρησιμοποιούν τις εμπειρίες τους σχετικά τα νομίσματα στην επίλυση πραγματικών προβλημάτων.</p>	<p>Μετρήσεις</p> <p>Μετρήσεις (μήκος, μάζα, χρόνος, επιφάνεια, γωνία, χωρητικότητα, νομίσματα)</p> <p>(5 ώρες)</p>	<p>Πειραματισμός στην αρχή με αυθαίρετες μονάδες μέτρησης.</p> <p>Εξάσκηση στις πράξεις με τους συμμιγείς αριθμούς.</p> <p>Χρήση των κλασμάτων και των δεκαδικών μέσα σε προβλήματα μέτρησης μήκους, μάζας, εμβαδού και χρόνου.</p> <p>Οι μετρήσεις από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Μονάδες μέτρησης στην αρχαιότητα – πρακτικές μονάδες μέτρησης. Ιστορική προσέγγιση της καθιέρωσης του μέτρου (Ιστορία, Γλώσσα).</p>
<p>Να αναγνωρίζουν ένα μοτίβο επανάληψης αριθμών, π.χ. στο τρίγωνο Pascal, και να διαπιστώσουν ότι η διαδικασία αυτή συνεχίζεται επ' άπειρον.</p> <p>Να μπορούν να τετραπλασιάζουν φυσικούς αριθμούς και να προβλέπουν τους επόμε-</p>	<p>Μετρήσεις</p> <p>Μοτίβα</p>	<p>Οι μαθητές χρωματίζουν τους αριθμούς της αριθμογραμμής ή άλλου σχήματος π.χ. τρίγωνο του Pascal που είναι μικρότεροι του 50 και είναι πολλαπλάσια του 2,3,8 και 9.</p> <p>Δίνονται στα παιδιά: ο κανόνας "πολλαπλασίασε επί 4" και η σειρά των αριθμών 1, 4, 16, 64,</p>

νους όρους στη σειρά.	(3 ώρες)	... και ζητείται να συνεχίσουν τη σειρά των αριθμών αυτών με τον προηγούμενο κανόνα και να βρουν τον 8 ^ο όρο.
<p>Να χαράζουν γεωμετρικά σχήματα με τη βοήθεια οργάνων.</p> <p>Να αναγνωρίζουν σχήματα που είναι μέρη ενός σύνθετου σχήματος.</p> <p>Να υπολογίζουν τα εμβαδά του τετραγώνου, του ορθογώνιου παραλληλόγραμμου και του ορθογώνιου τριγώνου. Να συγκρίνουν εμβαδά. Να κατανοήσουν ότι η έννοια του εμβαδού είναι διαφορετική από την έννοια της περιμέτρου επιλύοντας προβλήματα, στα οποία γνωρίζουν τη μία από τις δύο έννοιες και ζητάμε την άλλη.</p> <p>Να υπολογίζουν το μήκος ενός κύκλου.</p> <p>Να διακρίνουν τα είδη των γωνιών (ορθή, οξεία, αμβλεία). Να συγκρίνουν και να σχηματίζουν γωνίες.</p> <p>Να διακρίνουν τα είδη τριγώνων και τις ιδιότητές τους. Να εφαρμόζουν τις συνήθειες τεχνικές χάραξης των υψών ενός τριγώνου.</p> <p>Να διενεργούν μεγεθύνσεις και σμικρύνσεις, σε χαρτί μιλιμετρέ απλών ευθυγραμμών σχημάτων.</p> <p>Να κατασκευάζουν το συμμετρικό ενός σχήματος ως προς άξονα σε τετραγωνισμένο χαρτί.</p>	<p><i>Γεωμετρία</i></p> <p>(8 ώρες)</p>	<p>Εκμάθηση του λεξιλογίου που αφορά στα επίπεδα σχήματα, όπως στην ευθεία, στον κύκλο, στο κέντρο, στην ακτίνα, στην διάμετρο, στη γωνία.</p> <p>Ανάλυση ενός σύνθετου γεωμετρικού σχήματος, διατύπωση υποθέσεων για τα επιμέρους στοιχεία του και επαλήθευση με τη χρήση γεωμετρικών οργάνων.</p> <p>Μεγέθυνση και σμίκρυνση στο τετραγωνισμένο χαρτί, χωρίς υπολογιστικές διαδικασίες αναλογιών και κλιμάκων. Γίνονται μόνο μετρήσεις πάνω στο τετραγωνισμένο χαρτί.</p> <p>Κατασκευή συμμετρικού σχήματος με μορφή δραστηριότητας σχεδιασμού.</p> <p><i>Έρευνα των μαθηματικών εννοιών στο σχεδιασμό του τροχού ποδηλάτου και χρήση γεωμετρικών λογισμικών (SketchPad, Cabri) (Γλώσσα, Φυσικά, Νέες Τεχνολογίες)</i></p>
<p>Να συλλέγουν και να καταγράφουν δεδομένα.</p> <p>Να πινακοποιούν δεδομένα (κατανομές συχνοτήτων σε ποσοστά ή απόλυτους αριθμούς απλών κατανομών, διαγραμμάτων και γραφικών, εικονόγραμμα, ραβδόγραμμα).</p> <p>Να μετατρέπουν προφορικές ή γραπτές περιγραφές δεδομένων σε γραφικές, και αντίστροφα.</p> <p>Να βρίσκουν το μέσο όρο δεδομένων.</p>	<p><i>Συλλογή και Επεξεργασία δεδομένων - Στατιστική</i></p> <p>Στατιστική</p> <p>(5 ώρες)</p>	<p>Οι μαθητές αναλαμβάνουν τη διερεύνηση ενός προβλήματος που προκύπτει από την άμεση εμπειρία τους. Στην εργασία αυτήν μπορούν οι μαθητές να συλλέξουν τα κατάλληλα δεδομένα και να τα παρουσιάσουν με τη μορφή στατιστικών διαγραμμάτων.</p> <p><i>Έρευνα για το πόσες φορές γελούν στην τάξη, στο σπίτι. Καταγραφή δεδομένων, γραφική παρουσίαση, εύρεση του μέσου όρου (Γλώσσα, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή).</i></p>

Σύνολο ωρών: 120

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Θέμα: Τροχαία ατυχήματα. Οι μαθητές εργάζονται ομαδικά για τη συγκέντρωση πληροφοριών για τα τροχαία που συνέβησαν τα τελευταία χρόνια. Προχωρούν στην πινακοποίηση των δεδομένων (κατανομή συχνοτήτων σε ποσοστά ή απλούς αριθμούς, γραφικές παραστάσεις, ραβδόγραμμα) στην εύρεση του μέσου όρου, κατά μήνα, κατ' έτος. Αιτίες και επιπτώσεις. Συζητούν σχετικά με την αναγκαιότητα διαμόρφωσης σωστής συμπεριφοράς. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Αλληλεπίδραση, Ομοιότητα, Διαφορά, Μεταβολή, Πολιτισμός. **Προεκτάσεις** στην Αισθητική Αγωγή, στη Γλώσσα, στην Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή.

Θέμα: Η συμμετρία στη ζωή μας. Οι μαθητές βρίσκουν συμμετρικά σχήματα από διάφορες κατηγορίες κατασκευών της καθημερινής ζωής σήμερα και στο παρελθόν (π.χ. κατοικίες στην αρχαία Ελλάδα, στο Μεσαίωνα κ.λπ., κτίρια, χαλιά, ταπετσαρίες, υφάσματα, πλακάκια κ.λπ.). Τις παρουσιάζουν σε ομαδικές συνθέσεις και συζητούν για το ρόλο και το είδος της συμμετρίας σε διάφορες περιπτώσεις. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος, Χρόνος, Μεταβολή, Πολιτισμός, Εξέλιξη. **Προεκτάσεις** στην Αισθητική Αγωγή, στη Γλώσσα, στην Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, στην Ιστορία.

Θέμα: Ένας γίγαντας στην τάξη. Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες και κάθε μια αναλαμβάνει να φτιάξει μεγάλα τρίγωνα, τετράπλευρα, πεντάγωνα κ.λπ., και δημιουργούν συνθέτοντάς τα γίγαντες στην τάξη. Στη συνέχεια

κάθε ομάδα κόβει χάρτινες λωρίδες, ώστε ανάλογα με την περίπτωση, να σχηματίσει τρίγωνο, τετράγωνο, ορθογώνιο, εξάγωνο κ.λπ., στερεώνοντας τις άκρες με διπλόκαρφα. Υπολογίζουν την περίμετρο και το εμβαδόν καθενός και στη συνέχεια, κρατώντας μια κορυφή σταθερή, μετακινούν τις πλευρές ώστε να αλλάξει το σχήμα. Παρατηρούν τι αλλαγές γίνονται και υπολογίζουν ξανά περίμετρο και εμβαδόν ώστε να τα συγκρίνουν με τα προηγούμενα. Βγάζουν γενικούς τύπους υπολογισμού περιμέτρου και εμβαδού, συγκρίνουν τις διαστάσεις των σχημάτων με τον γίγαντα της τάξης και βρίσκουν πού στην καθημερινή ζωή χρησιμοποιούμε αντικείμενα σαν αυτά που σχημάτισαν. Συζητούν για τα υλικά κατασκευής. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος, Μεταβολή, Σύστημα, Ομοιότητα – Διαφορά. **Προεκτάσεις** στην Πληροφορική, Αισθητική Αγωγή, στη Γλώσσα, στην Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, στο Ερευνώ το Φυσικό Κόσμο.

ΤΑΞΗ ΣΤ΄

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες (διατιθέμενος χρόνος)	Ενδεικτικές δραστηριότητες
<p>Πριν από τους άξονες: 1. Αριθμοί και πράξεις 2. Μετρήσεις 3. Γεωμετρία, 4. Συλλογή και επεξεργασία δεδομένων - Στατιστική 5. Λόγοι αναλογίες 6. Εξισώσεις, γίνονται επαναληπτικές δραστηριότητες και αυτοαξιολόγηση, ώστε οι μαθητές:</p> <p>Να ενεργοποιούν, να εφαρμόζουν και να σταθεροποιούν τις ήδη αποκτημένες γνώσεις, για τη διατήρηση της συνέχειας και για την ομαλή μετάβαση στις νέες έννοιες.</p> <p>Να εργάζονται ατομικά ή ομαδικά χωρίς καθοδήγηση για μια στερεότυπη λύση.</p> <p>Να ερευνούν ανοιχτές προβληματικές καταστάσεις σχετικές με τις έννοιες της τάξης αυτής.</p> <p>Να κάνουν δοκιμές και επαληθεύσεις.</p> <p>Να ξεχωρίζουν τα δεδομένα και τα ζητούμενα του προβλήματος και να επιλέγουν τα αναγκαία δεδομένα για την επίλυσή του.</p> <p>Να επιχειρηματολογούν ως προς την αλήθεια μιας λύσης.</p> <p>Να παρουσιάζουν στους συμμαθητές τους με σαφήνεια την απάντησή τους, η οποία περιλαμβάνει τη στρατηγική επίλυσης και το αποτέλεσμα.</p> <p>Να προβλέπουν την απάντηση του προβλήματος και διατυπώνουν υποθέσεις σχετικά με την ύπαρξη ή όχι μιας ή περισσότερων λύσεων.</p> <p>Να βρίσκουν ενδιάμεσα ερωτήματα που υποβοηθούν την πορεία προς τη λύση.</p> <p>Να θέτουν δικά τους ερωτήματα και παρόμοια προβλήματα.</p> <p>Να αυτο-αξιολογούνται στις γνώσεις και ικανότητες που απέκτησαν ώστε να γίνεται ανατροφοδότηση στη μαθησιακή διαδικασία.</p> <p>Να τους δίνεται η ευκαιρία να χρησιμοποιούν τον Η/Υ με ανάλογα προγράμματα SketchPad, Cabri, Logo, Word, Paint κ.λπ. για την ευχερέστερη αντιμετώπιση των προβλημάτων.</p>	<p>Επίλυση προβλήματος</p> <p>Επίλυση προβλημάτων</p> <p>(24 ώρες)</p>	<p>Αναγνώριση προβλημάτων παρόμοιων ή ανάλογων με ένα δοσμένο πρόβλημα.</p> <p>Έλεγχος των διαδικασιών επίλυσης προβλήματος.</p> <p>Σκέψη πάνω στις δικές τους στρατηγικές επίλυσης προβλήματος.</p> <p>Ευρετικές στρατηγικές επίλυσης προβλήματος, όπως:</p> <p>Σχεδιάζω έναν πίνακα, ένα διάγραμμα ή μια γραφική παράσταση</p> <p>Δοκιμάζω απλούστερους αριθμούς και εργάζομαι με ειδικές περιπτώσεις.</p> <p>Βρίσκω ένα μοντέλο.</p> <p>Εκτιμώ και ελέγχω.</p> <p>Ενδεικτικές διαθεματικές δραστηριότητες επίλυσης προβλήματος αναφέρονται παρακάτω στον κάθε επιμέρους άξονα.</p>
<p>Οι μαθητές πρέπει να μπορούν:</p> <p>Να διακρίνουν τη διαφορετική αξία καθενός</p>	Αριθμοί και πράξεις	Υπολογισμός του πάχους μιας σελίδας με τη συνεχή διπλώσή της στη μέση, π.χ. στην 5η

από τα ψηφία που σχηματίζουν ένα φυσικό ή ένα δεκαδικό αριθμό. Να χρησιμοποιούν τους συνήθεις κανόνες γραφής των δεκαδικών αριθμών και να περνούν από ένα δεκαδικό αριθμό σε ένα κλάσμα, και αντίστροφα.	Φυσικοί και δεκαδικοί αριθμοί (5 ώρες)	δίπλωση (Αισθητική Αγωγή).
Να συγκρίνουν δύο φυσικούς ή δεκαδικούς αριθμούς και να χρησιμοποιούν σωστά τα σύμβολα σύγκρισης.	Αριθμοί και πράξεις Διάταξη και σύγκριση φυσικών και δεκαδικών (2 ώρες)	Δραστηριότητες παρεμβολής ενός ή περισσότερων αριθμών ανάμεσα σε δύο άλλους.
Να εκτελούν με ευχέρεια τις τέσσερις βασικές πράξεις με ακέραιους, δεκαδικούς και κλασματικούς αριθμούς. Να πολλαπλασιάζουν και να διαιρούν έναν ακέραιο ή δεκαδικό αριθμό με 10, 100, 1.000 και με 0,1, 0,01, 0,001. Να εκτελούν πράξεις με μεικτές αριθμητικές παραστάσεις φυσικών και δεκαδικών. Να χρησιμοποιούν τις ιδιότητες των πράξεων, για να λύνουν σύνθετα προβλήματα τεσσάρων πράξεων.	Αριθμοί και πράξεις Μέθοδοι ακριβούς υπολογισμού (πράξεις μεταξύ φυσικών και δεκαδικών αριθμών) (6 ώρες)	Εξάσκηση των μαθητών στη συμπλήρωση πράξεων που παρουσιάζονται σε ημιτελή μορφή και στη διόρθωση λανθασμένων αλγορίθμων Υπολογισμός θερμίδων και κόστους συνολικού και ανά άτομο ενός οικογενειακού γεύματος (Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Φυσικά, Γλώσσα).
Οι μαθητές πρέπει να μπορούν να χρησιμοποιούν τον υπολογιστή τάξης, για την επαλήθευση αποτελεσμάτων.	Αριθμοί και πράξεις Η χρήση του υπολογιστή τάξης (1 ώρα)	Χρήση υπολογιστή τάξης κατά την κρίση του διδάσκοντος: α) Στην επίλυση προβλημάτων με αυξημένη υπολογιστική δυσκολία για τη γρήγορη εύρεση των αποτελεσμάτων στους υπολογισμούς και την εστίαση της προσοχής των μαθητών στις διαδικασίες επίλυσης, β) Στην επαλήθευση των υπολογισμών που έχουν εκτελεστεί νοερά ή γραπτά.
Να στρογγυλοποιούν φυσικούς και δεκαδικούς αριθμούς. Να ελέγχουν το αποτέλεσμα μιας πράξης με νοερές διαδικασίες, εκτιμώντας το μέγεθος του αποτελέσματος αυτού.	Αριθμοί και πράξεις Μέθοδοι προσεγγιστικού υπολογισμού και στρογγυλοποίησης (2 ώρες)	Προσεγγιστικός υπολογισμός στην εκτίμηση ενός αποτελέσματος πριν, μετά ή χωρίς την πραγματοποίηση μιας πράξης.
Να γνωρίζουν τους πρώτους και σύνθετους αριθμούς και να παραγοντοποιούν φυσικούς αριθμούς. Να γνωρίζουν τότε ένας αριθμός διαιρείται με: 2, 4, 5, 10, 25, 3, 9. Να μπορούν να βρίσκουν το ΜΚΔ και το ΕΚΠ. δύο αριθμών. Να μπορούν να γράφουν τους αριθμούς 10, 100, 1.000 κτλ με τη μορφή δυνάμεων του 10.	Αριθμοί και πράξεις Παραγοντοποίηση Δυνάμεις (12 ώρες)	Συζήτηση για τον πληθυσμό Ηπείρων – Κρατών – πόλεων, όπου ο πληθυσμός εκφράζεται με τη βοήθεια των δυνάμεων του 10 (Γεωγραφία, Γλώσσα, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή).
Να διακρίνουν και να δημιουργούν ισοδύναμα κλάσματα. Να δημιουργούν και να διακρίνουν ομώνυμα και ετερόνυμα κλάσματα. Να συγκρίνουν και να διατάσσουν κλάσματα. Να μετατρέπουν κλάσματα σε μεικτούς αριθμούς. Να απλοποιούν κλάσματα. Να μετατρέπουν κλάσματα σε δεκαδικούς	Αριθμοί και πράξεις Κλάσματα (8 ώρες)	Αποτυπώνουν εικαστικά τα κλάσματα χρησιμοποιώντας είδη από την καθημερινή ζωή π.χ. σοκολάτες, τούρτες κ.λ.π. (Αισθητική Αγωγή)

και αντίστροφα. Να χειρίζονται απλές παραστάσεις που συνδυάζουν κλάσματα και δεκαδικούς.		
Να γνωρίσουν την έννοια του λόγου και της αναλογίας και να βρίσκουν τον άγνωστο όρο μιας αναλογίας με τη "χιαστί" μέθοδο. Να γνωρίσουν την έννοια του ποσοστού ως λόγου, ως πηλίκου και ως δεκαδικού. Να μπορούν να επιλύουν απλά προβλήματα ανάλογων και αντιστρόφως ανάλογων ποσών.	Λόγοι, αναλογίες Λόγοι, αναλογίες, ανάλογα και αντιστρόφως ανάλογα ποσά, ποσοστά. Απλή μέθοδος των τριών. (20 ώρες)	Τα αντιστρόφως ανάλογα ποσά να προσεγγιστούν με τη μέθοδο της αναγωγής στη μονάδα. Συλλογή πληροφοριών και συζήτηση για τις διατροφικές ανάγκες των παιδιών (ποσοστά, θερμίδες, θρέψη, καταναλωτής, υγεία) (Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Φυσικά, Γλώσσα).
Να προσδιορίζουν τον αριθμό που πρέπει να προσθέσουν ή να αφαιρέσουν σε έναν άλλο για να βρουν έναν τρίτο αριθμό. Να προσδιορίζουν τον αριθμό με τον οποίο πρέπει να πολλαπλασιάσουν ή να διαιρέσουν έναν άλλο για να βρουν έναν τρίτο αριθμό.	Εξισώσεις Εισαγωγή στην επίλυση εξισώσεων (6 ώρες)	Χρησιμοποιώντας ζυγαριά με δυο δίσκους, τοποθετούν στον ένα βάρος 100 γραμ. και στον άλλο 40 γραμ. Προβληματίζονται για το βάρος που πρέπει να τοποθετήσουν ακόμη, ώστε η ζυγαριά να ισορροπήσει παριστάνοντας τον αρχικά με το γράμμα χ. Στη συνέχεια τοποθετούν στον ένα δίσκο βάρος 140 γραμ. και στον άλλο 100 και προβληματίζονται για το πόσο βάρος θα αφαιρέσουν για να ισορροπήσει η ζυγαριά, παριστάνοντας το αρχικά με τον άγνωστο χ.
Να χρησιμοποιούν συνήθη εργαλεία μέτρησης (μέτρο, ζυγαριά, ρολόι, χρονόμετρο κ.ά.). Να εκτελούν μετατροπές μονάδων ανάμεσα σε συνήθεις μονάδες μήκους, επιφάνειας, χωρητικότητας, μάζας, χρόνου και γωνιών. Να διενεργούν διατάξεις μεγεθών και να χρησιμοποιούν την κατάλληλη μονάδα σε ορισμένες οικείες καταστάσεις. Να εκφράζουν τα αποτελέσματα μετρήσεων με τη μορφή φυσικού, συμμιγούς και δεκαδικού. Να εκτελούν πράξεις με συμμιγείς αριθμούς και να λύνουν πραγματικά προβλήματα. Να χρησιμοποιούν τις εμπειρίες τους σχετικά με τα νομίσματα στην επίλυση πραγματικών προβλημάτων κάνοντας χρήση των νομισμάτων.	Μετρήσεις Μετρήσεις (μήκος, μάζα, χρόνος, επιφάνεια, χωρητικότητα, γωνία, νομίσματα) (8 ώρες)	Χρήση των κλασμάτων και των δεκαδικών σε προβλήματα μετρήσεων μήκους, επιφάνειας, χωρητικότητας. Οι μαθητές μετρούν τα ύψη τους, τις διαστάσεις της αίθουσάς τους και τα εκφράζουν σε όλες τις υποδιαιρέσεις του μέτρου αλλά και με συμμιγείς αριθμούς. Ομοίως και για την επιφάνεια του δαπέδου, τις γωνίες και το βάρος διαφόρων αντικειμένων. Αποτυπώνουν εικαστικά και συζητούν για τις τυχόν διαφορές (Αισθητική Αγωγή, Φυσικά, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή).
Να μπορούν να αναγνωρίζουν να περιγράφουν και να επεκτείνουν αριθμητικά και γεωμετρικά μοτίβα. Να μπορούν να διατυπώνουν έναν κανόνα για κάποιο απλό αριθμητικό ή το γεωμετρικό μοτίβο.	Μετρήσεις Μοτίβα (4 ώρες)	Να βρεθεί και να διατυπωθεί ο κανόνας με τον οποίο συνεχίζεται η παρακάτω ακολουθία των αριθμών: 720, 360, 120, Να βρεθεί ο 8ος όρος της.
Να αναγνωρίζουν σχήματα σε ένα σύνθετο περιβάλλον και να χαράζουν γεωμετρικά σχήματα με τη βοήθεια οργάνων. Να χρησιμοποιούν τους τύπους που επιτρέπουν τον υπολογισμό των εμβαδών του τριγώνου, του παραλληλόγραμμου και του τραpezίου. Να υπολογίζουν τα εμβαδά του τριγώνου, του παραλληλόγραμμου, του τραpezίου και του κύκλου και να επιλύουν σχετικά προβλήματα.	Γεωμετρία (16 ώρες)	Σχεδιασμός και κατασκευή του ορθογώνιου παραλληλεπίπεδου, του κύβου και του κυλίνδρου. Ανάλυση των αναπτυγμάτων, μετρήσεις και μελέτη των θέσεων των εδρών. Για την κατανόηση της έννοιας του όγκου μπορεί να χρησιμοποιηθεί η μέθοδος της «διαδοχικής πλακόστρωσης» με κυβάκια, που είναι ανάλογη της πλακόστρωσης με τετραγωνάκια στην περίπτωση του εμβαδού. Συγκρίνουν γωνίες με διάφορους τρόπους, με ολική αντίληψη, με εναπόθεση, με διαφανές

<p>Να υπολογίζουν τους όγκους και τα εμβαδά παράπλευρης και ολικής επιφάνειας του κύβου, του ορθογώνιου παραλληλεπίπεδου και του κυλίνδρου και να λύνουν συνδυαστικά προβλήματα εμβαδών και όγκων.</p> <p>Να αξιοποιούν δεδομένα από όγκους και εμβαδά για να κατασκευάζουν τα αναπτύγματα του κύβου, του κυλίνδρου και του ορθογώνιου παραλληλεπίπεδου.</p> <p>Να αναπαράγουν, να σχεδιάζουν και να συγκρίνουν γωνίες.</p> <p>Να διενεργούν μεταφορές, μεγεθύνσεις και σμικρύνσεις σε μιλιμετρέ χαρτί απλών ευθύγραμμων σχημάτων.</p> <p>Να σχεδιάζουν το συμμετρικό ενός σχήματος ως προς άξονα.</p>		<p>χαρτί, με δόπλωση, με μοιρογνωμόνιο.</p> <p>Οι μαθητές έχοντας ένα κουτί με νιφάδες καλαμποκιού - το οποίο μερικοί χρησιμοποιούν για πρωινό - κατασκευάζουν διαφορετικά γεωμετρικά στερεά της ίδιας χωρητικότητας.</p> <p>Χρησιμοποιούν γεωμετρικά λογισμικά Sketch-Pad, Cabri, Logo, για εξάσκηση σε διαφορετική αναπαράσταση των γεωμετρικών εννοιών (Αισθητική Αγωγή, Νέες Τεχνολογίες).</p>
<p>Να συλλέγουν, να καταγράφουν, και να ταξινομούν δεδομένα</p> <p>Να πινακοποιούν δεδομένα (κατανομές συχνότητας σε ποσοστά ή απόλυτους αριθμούς απλών κατανομών, διαγραμμάτων και γραφικών εικονόγραμμα, ραβδόγραμμα).</p> <p>Να μετατρέπουν προφορικές ή γραπτές περιγραφές δεδομένων σε γραφικές, και αντίστροφα.</p> <p>Να βρίσκουν το μέσο όρο δεδομένων.</p>	<p>Συλλογή και επεξεργασία δεδομένων</p> <p>Στατιστική</p> <p>(6 ώρες)</p>	<p>Χρησιμοποιούν τις έννοιες της στατιστικής στις εκλογές στην τάξη τους. Συζητούν και καταγράφουν στατιστικούς όρους για τις Εκλογές στην Ελλάδα και στην Ευρωπαϊκή ένωση. (Συλλογή δεδομένων, κειμενογράφος, χρήση Διαδικτύου) (Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Γεωγραφία, Γλώσσα, Νέες Τεχνολογίες)</p>

Σύνολο ωρών: 120

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Θέμα: Κατασκευή πυραμίδας. Οι μαθητές εργάζονται ομαδικά για τη συγκέντρωση πληροφοριών για τις πυραμίδες της Αιγύπτου, τον τρόπο κατασκευής τους και τις προσπάθειες που έγιναν για τον υπολογισμό του ύψους τους. Παρουσιάζουν τα ευρήματά τους και προσπαθούν να κατασκευάσουν ομοιώματα των πυραμίδων ή και δικές τους κατασκευές παρόμοιες. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Αλληλεπίδραση, Ομοιότητα, Διαφορά, Μεταβολή, Πολιτισμός. **Προεκτάσεις** στην Αισθητική Αγωγή, στη Γλώσσα, στην Ιστορία.

Θέμα: Μοτίβα στη ζωή μας. Οι μαθητές βρίσκουν διάφορα επαναλαμβανόμενα σχέδια (μοτίβα) από αντικείμενα της καθημερινής ζωής και από έργα τέχνης διαφόρων εποχών. Τα παρουσιάζουν σε ομαδικές συνθέσεις και συζητούν για το ρόλο και το είδος των γεωμετρικών σχημάτων σε διάφορες περιπτώσεις. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος, Χρόνος, Μεταβολή, Πολιτισμός, Εξέλιξη. **Προεκτάσεις** στην Αισθητική Αγωγή, στη Γλώσσα, στην Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, στην Ιστορία.

Θέμα: Το μέτρο στη ζωή μας. Οι μαθητές κατά ομάδες συγκεντρώνουν πληροφορίες από τα σχολικά εγχειρίδια Ε' και Στ' τάξεων σχετικά με το μέτρο και τη μέτρηση στην αρχαιότητα και τη σύγχρονη εποχή. (καθιέρωση του πρότυπου μέτρου, μέτρηση χρόνου, μέτρα και σταθμά στην Ε.Ε.). Αντλούν πληροφορίες για το πού και σε τι αναφέρεται το μέτρο και η μέτρηση στα άλλα μαθήματα. Συλλέγουν σχετικό φωτογραφικό υλικό, καταγράφουν παράγωγες και σύνθετες λέξεις κ.λπ. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος, Χρόνος, Μεταβολή, Πολιτισμός,

Ισορροπία. **Προεκτάσεις** στην Αισθητική Αγωγή, στη Γλώσσα, στην Τεχνολογία, στο Ερευνώ το Φυσικό Κόσμο, στην Ιστορία.

II. ΓΥΜΝΑΣΙΟ

1. Ειδικοί σκοποί

Με τη διδασκαλία των Μαθηματικών στο Γυμνάσιο επιδιώκονται οι παρακάτω επιμέρους σκοποί:

Η απόκτηση βασικών μαθηματικών γνώσεων και ικανοτήτων.

Η καλλιέργεια της Μαθηματικής Γλώσσας ως μέσου επικοινωνίας αλλά και περιγραφής πραγματικών φαινομένων και καταστάσεων.

Η σταδιακή κατανόηση των βασικών χαρακτηριστικών της δομής των Μαθηματικών.

Η εξοικείωση με τη διαδικασία παραγωγής συλλογισμών και την αποδεικτική διαδικασία.

Η σταδιακή ανάπτυξη της ικανότητας για επίλυση προβλημάτων και αντιμετώπιση πραγματικών καταστάσεων.

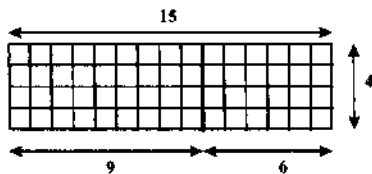
Η ανάδειξη της εφαρμοσιμότητας και πρακτικής χρήσης των Μαθηματικών από την αρχαιότητα ως της μέρας μας, τόσο στις θετικές όσο και στις ανθρωπιστικές και κοινωνικοοικονομικές επιστήμες.

Η ανάδειξη της δυναμικής διάστασης της μαθηματικής επιστήμης που εκφράζεται μέσα από τη ραγδαία ανάπτυξη της, και της σημασίας της ως απαραίτητου εργαλείου όλων των ανθρώπινων δραστηριοτήτων.

Η καλλιέργεια θετικής στάσης απέναντι στα Μαθηματικά, χωρίς την οποία η κατανόηση των μαθηματικών εννοιών και προτάσεων αποβαίνει εξαιρετικά δυσχερής.

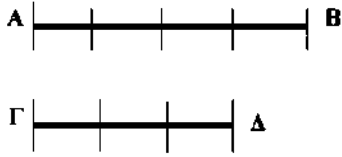
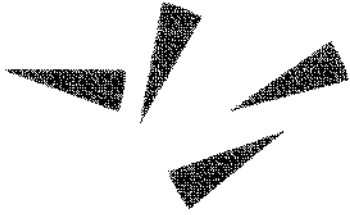
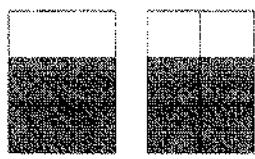
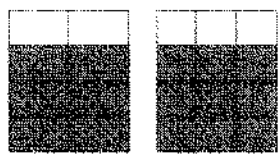
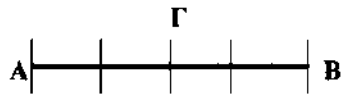
2. Στόχοι, Θεματικές ενότητες, Ενδεικτικές δραστηριότητες

ΤΑΞΗ Α'

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες (Διατιθέμενος χρόνος)	Ενδεικτικές Δραστηριότητες ³
ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ – ΑΛΓΕΒΡΑ		
Φυσικοί αριθμοί		
Οι μαθητές επιδιώκεται: Να κατανοήσουν τους φυσικούς αριθμούς ως αποτέλεσμα απαρίθμησης. Να αντιστοιχούν τους φυσικούς αριθμούς με σημεία του άξονα. Να συγκρίνουν φυσικούς αριθμούς. Να στρογγυλοποιούν φυσικούς αριθμούς.	Φυσικοί αριθμοί, Διάταξη Φυσικών, Στρογγυλοποίηση. (1 ώρα)	Επανάληψη της γραφής, της διάταξης και της στρογγυλοποίησης των Φυσικών αριθμών μέσα από κατάλληλες δραστηριότητες, όπως, π.χ.: – Να γράψετε στην καθορισμένη γλώσσα τους αριθμούς 38907, 410020, 21001. – Να διατάξετε σε αύξουσα και σε φθίνουσα τάξη τους αριθμούς 10101, 11001, 10110, 11010 και 11100, χρησιμοποιώντας το κατάλληλο από τα σύμβολα $>$, $<$. – Να στρογγυλοποιήσετε στην επόμενη δεκάδα όσους από τους παρακάτω φυσικούς επιτρέπεται: - Α.Φ.Μ. 040716132 - ταχ. κώδ. 15235 - 30508 tn - αριθ. τηλ. 6016374 - Υψόμετρο 2453m
Να προσθέτουν, να αφαιρούν και να πολλαπλασιάζουν φυσικούς αριθμούς. Να προσθέτουν, να αφαιρούν και να πολλαπλασιάζουν φυσικούς αριθμούς με υπολογιστή τσέπης (κομπιουτεράκι). Να γνωρίζουν τις ιδιότητες των πράξεων και να τις χρησιμοποιούν στον υπολογισμό της τιμής μιας παράστασης. Να εκτελούν τις πράξεις σε μια αριθμητική παράσταση με την προβλεπόμενη προτεραιότητα. (Με τη βοήθεια ή μη του υπολογιστή τσέπης)	Πρόσθεση, αφαίρεση και πολλαπλασιασμός φυσικών αριθμών (2 ώρες)	Επανάληψη της πράξης της πρόσθεσης, της αφαίρεσης και του πολλαπλασιασμού των Φυσικών αριθμών και κυρίως των ιδιοτήτων τους μέσα από κατάλληλες δραστηριότητες, όπως π.χ.: – Ποια ιδιότητα μας επιτρέπει να γράφουμε: $150 + 73 + 27 = 150 + 100 = 250$ $21 \cdot 25 \cdot 4 = 21 \cdot 100 = 2100$ $5 \cdot (74 + 26) = 5 \cdot 100 = 500$ Για να διαπιστώσουν οι μαθητές την επιμεριστική ιδιότητα μπορεί να δοθούν δραστηριότητες όπως: – Με τη βοήθεια του παρακάτω σχήματος να δικαιολογήσετε γιατί ισχύει $4 \cdot (9+6) = 4 \cdot 9 + 4 \cdot 6$ $4 \cdot (15-6) = 4 \cdot 15 - 4 \cdot 6$ και στη συνέχεια με κατάλληλα σχήματα δικαιολογήστε τις ισότητες: $\alpha \cdot (\beta + \gamma) = \alpha \cdot \beta + \alpha \cdot \gamma$ και

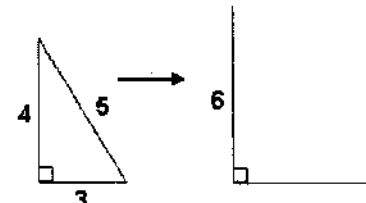
³ Οι δραστηριότητες με πλάγια γράμματα προτείνονται ως διαθεματικές και ανταποκρίνονται στις προτεινόμενες διαθεματικές έννοιες της 3^{ης} στήλης του πίνακα του αντίστοιχου ΔΕΠΠΣ.

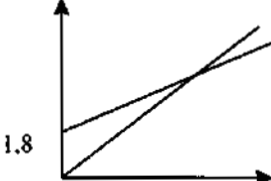
$\alpha \cdot (\beta - \gamma) = \alpha \cdot \beta - \alpha \cdot \gamma$		
<p>Να κατανοήσουν την έννοια της δύναμης $α^ν$ και να μπορούν να διαβάζουν δυνάμεις.</p> <p>Να υπολογίζουν δυνάμεις με μικρό εκθέτη και για τις δυνάμεις του 10 να εφαρμόζουν τις ισότητες:</p> $10^ν = 1 \underbrace{0 \dots 0}_ν$ $2 \cdot 10^ν = 2 \underbrace{0 \dots 0}_ν$ $3 \cdot 10^ν = 3 \underbrace{0 \dots 0}_ν, \text{ κ.τ.λ.}$ <p>Να εφαρμόζουν την προτεραιότητα των πράξεων στον υπολογισμό παραστάσεων με δυνάμεις και παρενθέσεις</p>	<p>Δυνάμεις Φυσικών αριθμών</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Επανάληψη των δυνάμεων του 10 θα γίνει μέσα από κατάλληλες δραστηριότητες, όπως π.χ.:</p> <p>–Γράψτε σε αναπτυγμένη μορφή με βάση το 10 τον αριθμό 2376</p> <p>–Ποιος είναι ο αριθμός</p> $3 \cdot 10^6 + 5 \cdot 10^4 + 8 \cdot 10 + 2;$ <p>«Συστήματα αρίθμησης (Ιστορική εξέλιξη - Μετάβαση από το ένα σύστημα αρίθμησης στο άλλο)» (Μαθηματικά, Ιστορία, Γεωγραφία, Πληροφορική - Τεχνολογία).</p>
<p>Να γνωρίζουν την ταυτότητα της ευκλείδειας διαίρεσης.</p> <p>Να υπολογίζουν το πηλίκο και το υπόλοιπο της ευκλείδειας διαίρεσης δύο ακεραίων και να γράφουν την ισότητα αυτής.</p> <p>Να κατανοήσουν ότι οι εκφράσεις:</p> <p>«Ο Δ είναι πολλαπλάσιο του δ»,</p> <p>«Ο δ είναι διαιρέτης του Δ»,</p> <p>«Ο Δ διαιρείται με τον δ»</p> <p>είναι ισοδύναμες με την έκφραση:</p> <p>«Η ευκλείδεια διαίρεση του Δ με τον δ είναι τέλεια».</p> <p>Να γνωρίζουν ποιοι αριθμοί λέγονται πρώτοι και ποιοι σύνθετοι.</p> <p>Να γνωρίζουν και να χρησιμοποιούν τα κριτήρια διαιρετότητας με 2, 4, 5, 10 καθώς και με 3, 9.</p> <p>Να αναλύουν δύο ή περισσότερους αριθμούς σε γινόμενο πρώτων παραγόντων και να βρίσκουν με αυτόν τον τρόπο το Μ.Κ.Δ. και το Ε.Κ.Π. αυτών.</p>	<p>Ευκλείδεια διαίρεση</p> <p>Διαιρετότητα</p> <p>Χαρακτήρες διαιρετότητας.</p> <p>Μέγιστος κοινός διαιρέτης</p> <p>Ελάχιστο κοινό πολλαπλάσιο</p> <p>Ανάλυση αριθμού σε γινόμενο πρώτων παραγόντων.</p> <p>(3 ώρες)</p>	<p>Τοποθέτηση συγκεκριμένου αριθμού φωτογραφιών σε άλμπουμ, όταν:</p> <p>α) Είναι γνωστός ο αριθμός των φωτογραφιών που θα τοποθετηθούν σε κάθε σελίδα και</p> <p>β) Είναι γνωστός ο αριθμός των σελίδων που θα χρησιμοποιηθούν.</p> <p>Αναγνώριση ισοτήτων που προκύπτουν ή όχι από ευκλείδεια διαίρεση, όπως π.χ.:</p> $21 = 4 \cdot 6 - 3$ $21 = 4 \cdot 4 + 5$ $21 = 4 \cdot 5 + 1$ $29 = 4 \cdot 6 + 5$
Κλάσματα		
<p>Να κατανοήσουν την έννοια του κλάσματος μέσα από διαδικασίες χωρισμού σε μέρη ενός «όλου».</p> <p>Να κατανοήσουν την έννοια του κλάσματος μέσα από διαδικασίες αναζήτησης σχέσης μεταξύ ομοειδών ποσοτήτων.</p> <p>Να υπολογίζουν με την μέθοδο αναγωγής στη μονάδα την τιμή ενός μέρους από το όλο.</p> <p>Να υπολογίζουν την τιμή του όλου από τη τιμή ενός μέρους του.</p>	<p>Η έννοια του κλάσματος</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Επανάληψη της έννοιας του κλάσματος μέσα από κατάλληλες δραστηριότητες, όπως π.χ.:</p> <p>–Ποια είναι η σχέση του τμήματος ΑΚ με το τμήμα ΑΒ; Αν το ΑΒ είναι 32cm πόσο είναι το ΑΚ;</p> <div style="text-align: center;"> </div> <p>–Ένας πατέρας έχει ύψος 180 cm, ενώ ο γιος του 150 cm. Τι μέρος του ύψους του πατέρα είναι το ύψος του γιου του;</p> <p>–Ένα βιβλίο έχει 250 σελίδες από τις οποίες τα $\frac{3}{5}$ είναι εικονογραφημένες, πόσες είναι αυτές;</p>

		<p>—Στο παρακάτω σχήμα το τμήμα ΓΔ είναι τα $\frac{3}{4}$ του ΑΒ. Να βρείτε ζεύγη τμημάτων που η μεταξύ τους σχέση είναι $\frac{1}{3}, \frac{1}{2}, \frac{2}{3}, \frac{3}{2}, \frac{4}{3}$</p> <p>—Σε κάποια γενέθλια από την τούρτα έμειναν τα παρακάτω κομμάτια που αποτελούν τα $\frac{2}{9}$ της τούρτας. Πόσα ήταν αρχικά όλα τα κομμάτια της τούρτας;</p>
<p>Να κατανοήσουν την έννοια των ισοδύναμων κλασμάτων.</p> <p>Να απλοποιούν κλάσματα.</p> <p>Να μετατρέπουν κλάσματα σε ομώνυμα.</p> <p>Να χρησιμοποιούν τη «χιαστί» ιδιότητα για τον έλεγχο της ισοδυναμίας των κλασμάτων :</p> <p>«Αν $\frac{\alpha}{\beta} = \frac{\gamma}{\delta}$, τότε $\alpha\delta = \beta\gamma$ »</p>	<p>Ισοδύναμα κλάσματα</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Για την κατανόηση της έννοιας των ισοδύναμων κλασμάτων πρέπει να χρησιμοποιηθούν μοντέλα που θα αναπαριστούν διαδικασίες μοιράσματος και διαδικασίες μέτρησης. Για παράδειγμα:</p> $\frac{2}{3} = \frac{4}{6}$ $\frac{6}{8} = \frac{9}{12}$

		$ΑΓ = \frac{2}{4} AB \text{ και } ΑΓ = \frac{1}{2} AB$
<p>Να συγκρίνουν κλάσματα.</p> <p>Να αντιστοιχούν τα κλάσματα με σημεία της ευθείας των αριθμών.</p>	<p>Σύγκριση κλασμάτων</p> <p>(1 ώρα)</p>	
<p>Να προσθέσουν και να αφαιρούν κλάσματα και να λύνουν σχετικά προβλήματα.</p>	<p>Πρόσθεση και Αφαίρεση κλασμάτων</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Για να κατανοήσουν οι μαθητές την ανάγκη μετατροπής κλασμάτων σε ομώνυμα, προκειμένου να τα προσθέσουμε, πρέπει να χρησιμοποιηθούν κατάλληλα παραστατικά μοντέλα, όπως π.χ.</p> <div style="text-align: center;"> <p> $\frac{1}{2} + \frac{1}{3} = \frac{2}{6} + \frac{2}{6} = \frac{4}{6}$ </p> </div> <p>Με κατάλληλες δραστηριότητες να αντιμετωπιστεί το λάθος, που συνήθως κάνουν οι μαθητές κατά την πρόσθεση κλασμάτων, να προσθέτουν αριθμητές και παρονομαστές. Για παράδειγμα:</p> <p>–Να βάλετε σε αύξουσα τάξη τα κλάσματα</p> $\frac{1}{3}, \frac{4}{5} \text{ και } \frac{1+4}{3+5}$ <p>–Να κάνετε και άλλα τέτοια παραδείγματα και θα διαπιστώσετε ότι</p> $\text{αν } \frac{\alpha}{\beta} < \frac{\gamma}{\delta}, \text{ τότε } \frac{\alpha}{\beta} < \frac{\alpha+\gamma}{\beta+\delta} < \frac{\gamma}{\delta}.$ <p>«Τα κλάσματα στη Μουσική και την Αρχιτεκτονική.» (Μαθηματικά, Ιστορία, Αισθητική Αγωγή).</p>
<p>Να πολλαπλασιάζουν κλάσματα.</p> <p>Να βρίσκουν τον αντίστροφο ενός αριθμού</p> <p>Να διαιρούν κλάσματα.</p> <p>Να μετατρέπουν ένα σύνθετο κλάσμα σε απλό.</p> <p>Να γνωρίζουν τις ιδιότητες των πράξεων, να μπορούν να τις διατυπώσουν με τη βοήθεια συμβόλων και να τις χρησιμοποιούν στον υπολογισμό της τιμής μιας παράστασης.</p>	<p>Πολλαπλασιασμός και Διάρθρωση κλασμάτων</p> <p>(4 ώρες)</p>	<p>Επανάληψη της πράξης του πολλαπλασιασμού κλασμάτων μέσα από δραστηριότητες, όπως π.χ.</p> <p>- Τα $\frac{5}{8}$ των πλακών μιας αυλής είναι χρωματιστές.</p> <p>Από τις πλάκες αυτές τα $\frac{2}{3}$ είναι κόκκινες. Ποιο μέρος του πεζοδρόμου καταλαμβάνουν οι πλάκες αυτές;</p> <div style="text-align: center;"> <p> $\frac{5}{8} \times \frac{2}{3} = \frac{10}{24} = \frac{5}{12}$ </p> </div>
Δεκαδικοί αριθμοί		
<p>Να μετατρέπουν ένα δεκαδικό κλάσμα σε δεκαδικό αριθμό και αντι-</p>	<p>Δεκαδικά κλάσματα</p> <p>Δεκαδικοί αριθμοί</p>	<p>Επανάληψη μέσα από κατάλληλες δραστηριότητες, όπως π.χ.</p>

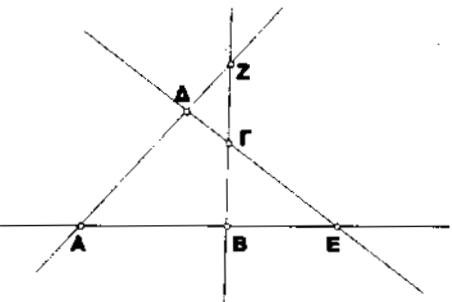
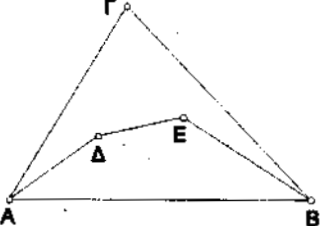
<p>στρόφως, έναν δεκαδικό αριθμό σε κλάσμα.</p> <p>Να κατανοήσουν τους δεκαδικούς αριθμούς ως αποτελέσματα μετρήσεων.</p> <p>Να αναγνωρίζουν την αξία των ψηφίων ενός δεκαδικού αριθμού.</p> <p>Να αντιστοιχούν τους δεκαδικούς αριθμούς με σημεία του άξονα.</p> <p>Να συγκρίνουν δεκαδικούς αριθμούς.</p> <p>Να στρογγυλοποιούν δεκαδικούς αριθμούς.</p> <p>Να κατανοήσουν την έννοια του δεκαδικού κλάσματος ως δεκαδικού πηλίκου και να μπορούν να γράφουν ένα δεκαδικό κλάσμα ως δεκαδικό και ως ποσοστό.</p>	<p>Διάταξη Δεκαδικών αριθμών</p> <p>Στρογγυλοποίηση</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>–Να βάλετε τους δεκαδικούς: 5,04, 5,004, 5,41, 5,014, 5,041, 5,4 σε αύξουσα τάξη, χρησιμοποιώντας το κατάλληλο σύμβολο της ανισότητας.</p> <p>–Να στρογγυλοποιήσετε το 96,84351:</p> <p>α) στο δέκατο,</p> <p>β) στο εκατοστό, κτλ.</p> <p>–Χωρίζουμε το τμήμα ΑΒ σε 30 ίσα τμήματα. Πόσο είναι το κάθε τμήμα;</p> <div style="text-align: center;"> <p>A B</p> <p>_____</p> <p>45cm</p> </div> <p>(Το κάθε τμήμα θα έχει μήκος $\frac{1}{30}$ του 45, δηλαδή $\frac{45}{30}$ cm=1,5cm)</p> <p>–Στον δεκαδικό: □0, □9 λείπουν δυο ψηφία του. Ποιος είναι ο μεγαλύτερος δεκαδικός, χωρίς ίδια ψηφία που μπορείτε να γράψετε;</p>
<p>Να εκτελούν πράξεις με δεκαδικούς αριθμούς.</p> <p>Να εκτελούν πράξεις με δεκαδικούς αριθμούς με τη βοήθεια υπολογιστή τσέπης.</p> <p>Να γνωρίζουν τις ιδιότητες των πράξεων και να τις χρησιμοποιούν στον υπολογισμό της τιμής αριθμητικών παραστάσεων.</p> <p>Να υπολογίζουν δυνάμεις με βάση δεκαδικό αριθμό (με τη βοήθεια ή μη του υπολογιστή τσέπης).</p> <p>Να εκτελούν τις πράξεις σε μια αριθμητική παράσταση με την προβλεπόμενη προτεραιότητα (με τη βοήθεια ή μη του υπολογιστή τσέπης).</p>	<p>Πράξεις με δεκαδικούς αριθμούς.</p> <p>Δυνάμεις με βάση δεκαδικό αριθμό</p> <p>(4 ώρες)</p>	<p>Επανάληψη των πράξεων μέσα από δραστηριότητες που αφορούν εφαρμογές των ιδιοτήτων των πράξεων και μέσα από κατάλληλα προβλήματα και δραστηριότητες, για παράδειγμα:</p> <p>–Χωρίς να εκτελέσετε τις πράξεις να εκτιμήσετε το αποτέλεσμα:</p> <p style="margin-left: 40px;">245 · 0,74</p> <p style="margin-left: 40px;">3,8 · 0,97</p>
<p>Να γράφουν πολύ «μεγάλους» αριθμούς σε τυποποιημένη μορφή.</p>	<p>Τυποποιημένη μορφή μεγάλων αριθμών.</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Να αναζητήσετε σε κατάλληλες πηγές και να γράψετε τις απαντήσεις στις παρακάτω ερωτήσεις:</p> <p>–Πόσα περίπου ερυθρά αιμοσφαίρια υπάρχουν σε έναν υγιή άνθρωπο;</p> <p>–Πόσα km είναι 1 έτος φωτός;</p> <p>«Τα αστρικά μεγέθη και οι μεγάλοι αριθμοί» (Μαθηματικά, Γεωγραφία).</p>
<p>Να γνωρίσουν τις βασικές μονάδες μέτρησης μεγεθών και τη μετατροπή τους από τη μια στην άλλη.</p>	<p>Μονάδες μέτρησης</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>«Οι μετρήσεις από την Αρχαιότητα μέχρι σήμερα» (Μαθηματικά, Ιστορία, Γεωγραφία, Αισθητική Αγωγή).</p>
Εξισώσεις και προβλήματα		
<p>Να κατανοήσουν την έννοια της εξίσωσης.</p> <p>Να ελέγχουν αν κάποιος αριθμός είναι λύση εξίσωσης.</p> <p>Να λύνουν με τη βοήθεια του ορισμού των πράξεων εξισώσεις της μορφής:</p> <p style="margin-left: 40px;">$a+x=\beta$, $x-a=\beta$, $a-x=\beta$, $ax=\beta$, $a:x=\beta$ και $x:a=\beta$</p>	<p>Η έννοια της εξίσωσης</p> <p>Οι εξισώσεις:</p> <p style="margin-left: 40px;">$a+x=\beta$, $x-a=\beta$, $a-x=\beta$, $ax=\beta$, $a:x=\beta$ και $x:a=\beta$</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Να τονιστεί με κατάλληλες δραστηριότητες η διαδικασία επιλογής της μεταβλητής και η «μετάφραση» σε μαθηματική γλώσσα ενός πραγματικού προβλήματος.</p>
<p>Να λύνουν προβλήματα, τεσσάρων πράξεων.</p> <p>Να λύνουν απλά προβλήματα με τη</p>	<p>Επίλυση προβλημάτων</p>	<p>Προβλήματα που προέρχονται από τα μαθηματικά ή από τις εμπειρίες και το περιβάλλον των μαθητών έτσι ώστε, να δοθεί η ευκαιρία για να παρουσιαστούν</p>

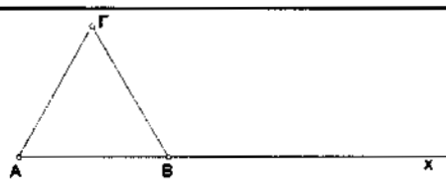
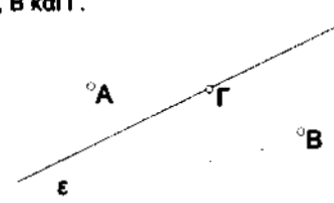
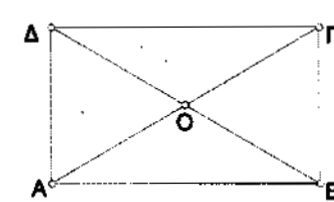
βοήθεια των εξισώσεων των παραπάνω μορφών.	(3 ώρες)	<p>διάφορες ευρετικές στρατηγικές επίλυσης προβλήματος, όπως:</p> <ul style="list-style-type: none"> –σχεδιάζω έναν πίνακα, ένα διάγραμμα ή μια γραφική παράσταση –δοκιμάζω απλούστερους αριθμούς και εργάζομαι με ειδικές περιπτώσεις –βρίσκω ένα μοντέλο. –υποθέτω και ελέγχω.
Ποσοστά		
<p>Να κατανοούν την έννοια των ποσοστών και να διαπιστώνουν την χρησιμότητά τους στις εφαρμογές.</p> <p>Να γράφουν ένα δεκαδικό κλάσμα ως ποσοστό και αντιστρόφως</p> <p>Να λύνουν προβλήματα με ποσοστά</p> <p>Να παριστάνουν ποσοστά με διαγράμματα</p>	<p>Ποσοστά</p> <p>(3 ώρες)</p>	<p>Μελέτη των εκλογικών καταλόγων της χώρας με σκοπό τον υπολογισμό:</p> <p>Α) Του ποσοστού των ψηφισάντων,</p> <p>Β) Του ποσοστού των έγκυρων ψηφοδελτίων, των άκυρων και των λευκών,</p> <p>Γ) Του ποσοστού που έλαβε κάθε κόμμα τόσο σε όλη την επικράτεια όσο και στις διάφορες περιοχές της χώρας.</p> <p>Δ) Του ποσοστού που έλαβε κάθε κόμμα σε κάθε φύλο χωριστά.</p> <p>(Μαθηματικά, Πολιτική Οικονομία, Γεωγραφία, κ.λπ.).</p>
Ανάλογα ποσά-Αντιστρόφως ανάλογα ποσά		
<p>Να σχεδιάζουν ένα σύστημα ημιαξόνων.</p> <p>Να βρίσκουν τις συντεταγμένες ενός σημείου.</p> <p>Να βρίσκουν ένα σημείο όταν δίνονται οι συντεταγμένες του</p>	<p>Παράσταση σημείων στο επίπεδο.</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Μελέτη διαγραμμάτων (καμπύλη ανάπτυξης βρεφών, καμπύλες θερμοκρασίας κτλ.)</p> <p>Σχεδίαση ευθυγράμμων σχημάτων, με βάση τις συντεταγμένες χαρακτηριστικών τους σημείων.</p>
<p>Να κατανοήσουν την έννοια του λόγου.</p> <p>Να κατανοήσουν την έννοια της αναλογίας.</p> <p>Να επιλύουν εξισώσεις της μορφής $\alpha x = \beta$ μέσω αναζήτησης της τέταρτης αναλόγου $\frac{\alpha}{\beta} = \frac{1}{x}$.</p> <p>Να γνωρίζουν ότι γενικά $\frac{\alpha + \gamma}{\beta + \gamma} \neq \frac{\alpha}{\beta}$.</p>	<p>Λόγος δύο αριθμών</p> <p>Αναλογία</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Χρήση διαφόρων ειδών σχέσεων από την καθημερινή ζωή π.χ. η σύνθεση μίας μπλούζας είναι 80% βαμβάκι, 20% πολυεστέρας. Να εκφραστεί η σύνθεση με τη βοήθεια λόγου.</p> <p>Δραστηριότητες σύγκρισης μηκών και μεγέθυνσης γεωμετρικών σχημάτων, (π.χ. μπορούν να χρησιμοποιηθούν όμοια ορθογώνια παραλληλόγραμμα διαφόρων διαστάσεων σε τετραγωνισμένο χαρτί και να αναζητηθεί ο λόγος των μηκών των πλευρών τους). Η έννοια των όμοιων σχημάτων να εμφανισθεί με μία μη τυπική διατύπωση. Οι λόγοι των μηκών να παραλληλισθούν με τους λόγους των περιμέτρων των σχημάτων, (π.χ. Ο λόγος των μηκών των πλευρών δύο τετραγώνων είναι 1:3. Ποιος είναι ο λόγος των περιμέτρων τους;)</p> <p>Χρήση πραγματικών καταστάσεων μεγέθυνσης και σμίκρυνσης, (π.χ. χάρτες, μηχανήμα προβολής διαφανειών, ιστορίες του Γκιούλιβερ κλπ.), για να κατανοήσουν οι μαθητές την έννοια της κλίμακας.</p> <p>–Επεξεργασία από τους μαθητές δραστηριοτήτων όπου το «προσθετικό μοντέλο» οδηγεί σε λανθασμένα συμπεράσματα, όπως φαίνεται από το ακόλουθο παράδειγμα: Να σχεδιάσετε σε μεγέθυνση το παρακάτω ορθογώνιο τρίγωνο:</p> <div style="text-align: center;"> </div> <p>«Η αναλογία στη φύση και στην τέχνη Η (π.χ. χρυσή</p>

		τομή)». (Μαθηματικά, Αισθητική Αγωγή, Ιστορία, Γεωγραφία κτλ.).								
<p>Να αναγνωρίζουν αν υπάρχει αναλογία στη μεταβολή δύο μεγεθών.</p> <p>Να συμπληρώνουν πίνακες ανάλογων ποσών όταν δίνεται ο λόγος τους.</p> <p>Να υπολογίζουν το λόγο δύο αναλόγων ποσών, όταν δίνονται οι πίνακές τους.</p> <p>Να χρησιμοποιούν το ποσοστό ως ειδική περίπτωση συντελεστή αναλογίας.</p>	<p>Ανάλογα ποσά - Ιδιότητες αναλόγων ποσών.</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Τα ανάλογα ποσά σε διάφορες περιοχές της ανθρώπινης δραστηριότητας π.χ.</p> <p>– Η σχέση διαστήματος και χρόνου σε μια ευθύγραμμη ομαλή κίνηση.</p> <p>– Σχέση περιμέτρου τετραγώνου και πλευράς του.</p>								
<p>Να αναπαριστούν γραφικά μια σχέση αναλογίας και να οδηγηθούν στη διαπίστωση ότι τα σημεία με συντεταγμένες τα ζεύγη των αντίστοιχων τιμών δύο αναλόγων ποσών βρίσκονται σε μία ημιευθεία με αρχή την αρχή των αξόνων.</p>	<p>Γραφική αναπαράσταση σχέσης αναλογίας</p> <p>(1 ώρα)</p>									
<p>Να οργανώνουν τα δεδομένα ενός προβλήματος αναλογικά σε πίνακα και με βάση τον πίνακα να κατασκευάζουν όπου κρίνεται απαραίτητο και τη γραφική παράσταση.</p> <p>Να λύνουν τα προβλήματα εφαρμόζοντας, όπου κρίνεται απαραίτητο τις ιδιότητες των αναλόγων ποσών σε δύο πλαίσια: αριθμητικό και γραφικό.</p>	<p>Προβλήματα αναλογιών</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Δραστηριότητες όπου ο συντελεστής αναλογίας να μην είναι μόνο της μορφής τιμή/κιλό, τιμή/μέτρο, διάστημα/μονάδα χρόνου κ.τλ., όπως π.χ.:</p> <p>– Καθαρίζω 5 κιλά κεράσια και παίρνω 3 κιλά καθαρά κεράσια (χωρίς κουκούτσια). Αν καθαρίσω 7 κιλά κεράσια τι ποσότητα καθαρών κερασιών θα πάρω;</p> <table><tr><td>5 κιλά</td><td>3 κιλά</td></tr><tr><td>7 κιλά</td><td>x</td></tr></table> <p>– Δυο όμιλοι μπάσκετ προτείνουν τις εξής τιμές Α' όμιλος : Εγγραφή 1,80€ και 0,30€ ανά παιχνίδι. Β' όμιλος: 0,60€ ανά παιχνίδι. Σε ποιο όμιλο συμφέρει να εγγραφεί κάποιος;</p> <p>Στα προβλήματα να περιλαμβάνονται και δεκαδικοί αριθμοί μικρότεροι της μονάδας. Για παράδειγμα:</p> <p>– Τα 240 gr φέτας κοστίζουν 2€. Ποια είναι η τιμή του κιλού;</p> <table><tr><td>0,240</td><td>1</td></tr><tr><td>2</td><td>x</td></tr></table>	5 κιλά	3 κιλά	7 κιλά	x	0,240	1	2	x
5 κιλά	3 κιλά									
7 κιλά	x									
0,240	1									
2	x									
<p>Να διακρίνουν αν δύο ποσά είναι αντιστρόφως ανάλογα.</p> <p>Να κατασκευάζουν πίνακες αντίστοιχων τιμών αντιστρόφως ανάλογων ποσών.</p> <p>Να παριστάνουν με σημεία ενός συστήματος αξόνων τα ζεύγη των αντίστοιχων τιμών δύο αντιστρόφως ανάλογων ποσών και να χαράξουν την καμπύλη που περνά απ' αυτά.</p> <p>Να γνωρίζουν ότι το γινόμενο των αντίστοιχων τιμών δύο αντιστρόφως αναλό-</p>	<p>Αντιστρόφως ανάλογα ποσά</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Τα αντιστρόφως ανάλογα ποσά σε διάφορες περιοχές της ανθρώπινης δραστηριότητας π.χ.</p> <p>– Σχέση αριθμού ημερών και εργατών που απαιτούνται για την κατασκευή συγκεκριμένου έργου.</p> <p>– Σχέση ταχύτητας και χρόνου που απαιτείται για να διανύσει ένα κινητό μια συγκεκριμένη απόσταση.</p>								

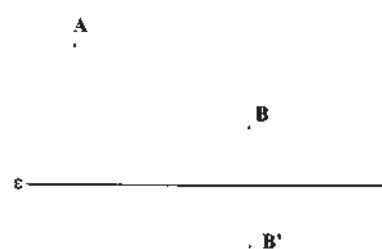
<p>γων ποσών είναι σταθερό. Να λύνουν προβλήματα εφαρμόζοντας τις ιδιότητες των αντιστρόφως ανάλογων ποσών.</p>		
Θετικοί και αρνητικοί αριθμοί		
<p>Να κατανοήσουν την ανάγκη εισαγωγής των αρνητικών αριθμών. Να εκφράζουν μεγέθη ή μεταβολές μεγεθών με θετικούς ή αρνητικούς αριθμούς. Να παριστάνουν ένα ρητό με σημείο ενός άξονα. Να γνωρίζουν την έννοια της απόλυτης τιμής ενός ρητού και με τη βοήθεια αυτής και του προσήμου του ρητού να αντιστοιχούν τον ρητό με ένα σημείο του άξονα. Να βρίσκουν με ακρίβεια ή με προσέγγιση τον ρητό που αντιστοιχεί σε ένα σημείο του άξονα. Να γνωρίζουν ποιοι ρητοί είναι αντίθετοι και ποια είναι η σχετική τους θέση στον άξονα. Να συγκρίνουν δυο ρητούς και να γνωρίζουν τη θέση τους πάνω στον άξονα. Να διατάσουν δυο ή περισσότερους ρητούς.</p>	<p>Θετικοί και Αρνητικοί Αριθμοί (Ρητοί αριθμοί) Η ευθεία των ρητών Τετμημένη σημείου Απόλυτη τιμή ρητού Αντίθετοι ρητοί. Σύγκριση ρητών (3 ώρες)</p>	<p>Δραστηριότητες που αναφέρονται σε μεγέθη τα οποία επιδέχονται αντίθεση (π.χ. θερμοκρασία, υψόμετρο, κέρδος - ζημιά κτλ.), με σκοπό να διαφανεί η ανάγκη εισαγωγής των αρνητικών αριθμών.</p>
<p>Να βρίσκουν το άθροισμα δυο ρητών αριθμών. Να βρίσκουν το άθροισμα πολλών ρητών αριθμών. Να γνωρίζουν τις ιδιότητες της πρόσθεσης και τη σημασία τους στον υπολογισμό αθροισμάτων πολλών προσθετέων. Να γνωρίζουν ότι η διαφορά α-β ορίζεται ως η μοναδική λύση της εξίσωσης $\beta + x = \alpha$ δηλαδή ότι ισχύει η ισοδυναμία: $\beta + x = \alpha \Leftrightarrow x = \alpha - \beta$ Να βρίσκουν τη διαφορά δυο ρητών αριθμών. Να υπολογίζουν αριθμητικές παραστάσεις με προσθέσεις και αφαιρέσεις. Να κάνουν απαλοιφή παρενθέσεων.</p>	<p>Πρόσθεση ρητών αριθμών Αφαίρεση ρητών. (3 ώρες)</p>	<p>Δραστηριότητες που αναφέρονται σε προσθέσεις και αφαιρέσεις μεγεθών, τα οποία παίρνουν θετικές και αρνητικές τιμές, όπως π.χ.:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Συνολικό κέρδος μιας επιχείρησης (έσοδα - έξοδα) -Τελική θέση ενός ανελκυστήρα που ξεκινά από έναν όροφο ή ένα υπόγειο και ανεβοκατεβαίνει. -Μεταβολή θερμοκρασίας.
<p>Να βρίσκουν το γινόμενο δυο ρητών αριθμών. Να γνωρίζουν και να εφαρμόζουν τις ιδιότητες του γινομένου ρητών αριθμών. Να υπολογίζουν αριθμητικές παραστάσεις. Να εφαρμόζουν την επιμεριστική ιδιότητα.</p>	<p>Πολλαπλασιασμός ρητών αριθμών (2 ώρες)</p>	<p>Παρουσίαση του κανόνα πολλαπλασιασμού ρητών με κατάλληλα παραστατικά και αριθμητικά μοντέλα. π.χ.</p> $2 \cdot (-3) = -6$ $3 \cdot (-3) = -9$ <p>.....</p> <p>-(διπλασιασμός, τριπλασιασμός κ.λπ. της ζημιάς μιας επιχείρησης)</p> $3 \cdot (-4) = -12$ $2 \cdot (-4) = -8$ $1 \cdot (-4) = -4$ $0 \cdot (-4) = 0$ $(-1) \cdot (-4) = 4$ $(-2) \cdot (-4) = 8$

		(αύξηση κατά 4 μονάδες)
<p>Να γνωρίζουν ότι το πηλίκο $\alpha:\beta$ ορίζεται ως η μοναδική λύση της εξίσωσης $\beta \cdot x = \alpha$ δηλαδή ότι ισχύει η ισοδυναμία:</p> $\beta \cdot x = \alpha \Leftrightarrow x = \alpha:\beta$ <p>Να βρίσκουν το πηλίκο δυο ρητών.</p> <p>Να γνωρίζουν ότι το γινόμενο και το πηλίκο δυο ρητών είναι ομόσημοι αριθμοί.</p> <p>Να κατανοήσουν το πηλίκο δυο ρητών και ως λόγο.</p>	<p>Διαίρεση ρητών αριθμών</p> <p>(2 ώρες)</p>	
<p>Να διακρίνουν τους ρητούς που δεν γράφονται ως δεκαδικοί ή περιοδικοί δεκαδικοί.</p> <p>Να μετατρέπουν ένα κλάσμα σε δεκαδικό ή περιοδικό δεκαδικό και αντιστρόφως.</p>	<p>Δεκαδική μορφή ρητών</p> <p>(1 ώρα)</p>	
<p>Να γνωρίσουν την έννοια της δύναμης a^v, με a ρητό και v φυσικό και να μπορούν να υπολογίζουν τέτοιες δυνάμεις.</p> <p>Να γνωρίζουν τις ιδιότητες των δυνάμεων με εκθέτη φυσικό και να τις εφαρμόζουν στον υπολογισμό αριθμητικών παραστάσεων.</p> <p>Να γνωρίσουν την έννοια της δύναμης a^{-v}, με τον ρητό $a \neq 0$ και v φυσικό και να υπολογίζουν τέτοιες δυνάμεις.</p> <p>Να γνωρίζουν τις ιδιότητες των δυνάμεων με εκθέτη ακέραιο και να μπορούν να υπολογίζουν αριθμητικές παραστάσεις με δυνάμεις.</p> <p>Να γνωρίζουν ότι:</p> $\left(\frac{\alpha}{\beta}\right)^v = \left(\frac{\beta}{\alpha}\right)^v$ <p>και με τη βοήθεια της ισότητας αυτής να μπορούν να υπολογίζουν δυνάμεις με βάση κλασματικό αριθμό και εκθέτη αρνητικό ακέραιο.</p> <p>Να εκτελούν τις πράξεις με την προβλεπόμενη προτεραιότητα των πράξεων.</p> <p>Να γράφουν αριθμούς σε τυποποιημένη μορφή, να εκτελούν πράξεις με αυτούς και να τους συγκρίνουν</p>	<p>Δυνάμεις ρητών αριθμών με εκθέτη ακέραιο</p> <p>Τυποποιημένη μορφή μεγάλων και μικρών αριθμών.</p> <p>(4 ώρες)</p>	<p>Δραστηριότητες με τις οποίες οι μαθητές, αφού διαπιστώσουν ότι</p> $10^v = \underbrace{100\dots0}_{v \text{ - μηδενικά}} \text{ και } 10^{-v} = \underbrace{0,0\dots01}_{v \text{ - μηδενικά}}$ <p>θα ασκηθούν μέσα από πραγματικά κυρίως προβλήματα στην τυποποιημένη μορφή των αριθμών.</p>
ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ		
Βασικές γεωμετρικές έννοιες		
<p>Να σχεδιάζουν και να συμβολίζουν επίπεδα, σημεία, ευθείες, ευθύγραμμα τμήματα, ημιευθείες και ημιεπίπεδα.</p> <p>Να διακρίνουν τη διαφορά ανάμεσα σε ευθύγραμμο τμήμα που ορίζουν δύο σημεία και σε ευθεία που διέρχεται από δύο σημεία.</p> <p>Να γνωρίζουν ότι ενώ από δύο σημεία διέρχεται μοναδική ευθεία και ότι από ένα σημείο διέρχονται άπειρες ευθείες.</p>	<p>Επίπεδο, Σημείο, Ευθ. Τμήμα, Ευθεία, Ημιευθεία, Ημιεπίπεδο.</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Ερευνητικές δραστηριότητες της μορφής:</p> <p>– Πόσες ευθείες περνούν από 4 σημεία; (Να διακρίνετε περιπτώσεις)</p> <p>– Πόσα είναι τα σημεία τομής 4 ευθειών που τέμνονται ανά δύο; (Να διακρίνετε περιπτώσεις)</p>

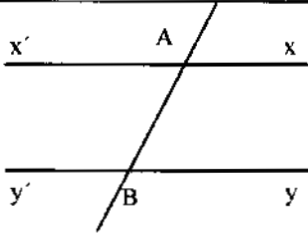
<p>Να γνωρίζουν ότι από τρία μη συνευθειακά σημεία διέρχεται μοναδικό επίπεδο, ενώ από ένα ή από δύο σημεία διέρχονται άπειρα.</p>		
<p>Να κατανοήσουν την έννοια της γωνίας και να μπορούν να σχεδιάζουν, να συμβολίζουν και να διαβάζουν γωνίες.</p> <p>Να γνωρίσουν τα είδη των γραμμών και να μπορούν να διακρίνουν τις κυρτές από τις μη κυρτές πολυγωνικές γραμμές.</p> <p>Να γνωρίσουν την έννοια του ευθύγραμμου σχήματος και να μπορούν να διακρίνουν το κυρτό από το μη κυρτό ευθύγραμμο σχήμα.</p> <p>Να γνωρίζουν ότι δύο ευθύγραμμα σχήματα είναι ίσα αν συμπίπτουν, όταν τοποθετηθούν το ένα πάνω στο άλλο.</p>	<p>Γωνία, Γραμμή, Επίπεδα σχήματα, Ευθ. Σχήματα, 1σα σχήματα</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Δραστηριότητες, όπως π.χ. Ποιες γωνίες και ποια ευθ. σχήματα σχηματίζονται από τις παρακάτω ευθείες:</p>
<p>Να γνωρίζουν ότι κάθε τμήμα έχει συγκεκριμένο μήκος, το οποίο να μπορούν να υπολογίζουν.</p> <p>Να γνωρίζουν τις μονάδες μέτρησης μήκους στο δεκαδικό μετρικό σύστημα, τον συμβολισμό τους και τις μεταξύ τους σχέσεις.</p> <p>Να γνωρίζουν ότι δύο ευθύγραμμα τμήματα είναι ίσα αν και μόνο αν έχουν ίσα μήκη.</p> <p>Να συγκρίνουν ευθύγραμμα τμήματα, με το χάρακα και με το διαβήτη.</p> <p>Να κατασκευάζουν τμήμα δοθέντος μήκους με αρχή γνωστό σημείο πάνω σε γνωστή ευθεία.</p> <p>Να βρίσκουν την απόσταση σημείων με χάρακα (υποδεκάμετρο)</p> <p>Να γνωρίζουν ότι κάθε τμήμα έχει μοναδικό μέσο, το οποίο να μπορούν να προσδιορίσουν με τη βοήθεια χάρακα.</p> <p>Να βρίσκουν μέσο ενός ευθύγραμμου τμήματος, με το χάρακα.</p> <p>Να γνωρίζουν ότι το ευθύγραμμο τμήμα AB είναι η μικρότερη σε μήκος γραμμή από όλες τις γραμμές με το μικρότερο μήκος, που συνδέει τα σημεία A και B.</p>	<p>Μέτρηση ευθ. τμημάτων. Σύγκριση ευθ. τμημάτων. Ισότητα ευθ. τμημάτων. Απόσταση σημείων Μέσο ευθ. τμήματος.</p> <p>(2 ώρες)</p>	
<p>Να προσθέτουν και να αφαιρούν ευθ τμήματα</p>	<p>Πρόσθεση και αφαίρεση ευθ. τμημάτων</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Δραστηριότητες όπως π.χ.:</p> <p>—Με μέτρηση να βρείτε ποιος είναι ο συντομότερος και ποιος ο μακρύτερος δρόμος για να πάει κανείς από το A στο B: ο δρόμος AΓB, ο AΔEB ή ο AB;</p> <p>—Στην ημιευθεία με αρχή B βρείτε σημείο Δ έτσι ώστε το μήκος BΔ να ισούται με την περίμετρο του τριγώ-</p>

		
<p>Να γνωρίζουν ότι κάθε γωνία έχει μοναδικό μέτρο το οποίο να μπορούν να υπολογίσουν.</p> <p>Να γνωρίζουν ότι το μέτρο μιας γωνίας εξαρτάται από το «άνοιγμα και μόνο των πλευρών της».</p> <p>Να γνωρίζουν τη βασική μονάδα μέτρησης γωνιών (και τις υποδιαιρέσεις της).</p> <p>Να υπολογίζουν με μοιρογνωμόνιο το μέτρο μιας γωνίας.</p> <p>Να γνωρίζουν ότι δύο γωνίες είναι ίσες αν και μόνο αν έχουν το ίδιο μέτρο.</p> <p>Να να σχεδιάζουν γωνίες όταν γνωρίζουν το μέτρο τους.</p> <p>Να συγκρίνουν γωνίες με διαφανές χαρτί ή με μοιρογνωμόνιο.</p> <p>Να γνωρίζουν τι είναι η διχοτόμος μιας γωνίας, ότι κάθε γωνία έχει μοναδική διχοτόμο και να μπορούν να τη σχεδιάζουν με τη χρήση μοιρογνωμονίου ή με διπλώση του φύλλου σχεδίασης.</p>	<p>Μέτρηση γωνιών</p> <p>Σύγκριση γωνιών</p> <p>Ισότητα γωνιών</p> <p>Διχοτόμος γωνίας</p> <p>Ισότητα ευθύγραμμων σχημάτων</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Δραστηριότητες, όπως π.χ.:</p> <p>–Να σχεδιαστεί η πορεία μιας ακτίνας φωτός η οποία προσπίπτει σε καθρέπτη και ανακλάται.</p> <p>–Να σχεδιαστεί η κίνηση μιας μπάλας μπιλιάρδου μέχρι και 4 ανακλάσεις στις πλευρές του μπιλιάρδου.</p>
<p>Να γνωρίζουν και να σχεδιάζουν διάφορα είδη γωνιών (οξεία, ορθή, αμβλεία).</p> <p>Να διαπιστώνουν με τη βοήθεια του μοιρογνωμονίου αν μια γωνία είναι οξεία, ορθή ή αμβλεία.</p> <p>Να διαπιστώνουν αν δύο ευθείες είναι κάθετες.</p> <p>Να γνωρίζουν ότι από ένα σημείο Α άγεται μια και μόνο κάθετη στην ε και να μπορούν να τη χαράσσουν με την βοήθεια του μοιρογνωμονίου ή του γνώμονα.</p>	<p>Είδη γωνιών</p> <p>Κάθετες ευθείες</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Δραστηριότητες που αποσκοπούν στο να ασκηθούν οι μαθητές στη χάραξη κάθετης σε ευθεία από ένα σημείο της ή από ένα σημείο εκτός αυτής, όπως π.χ.:</p> <p>–Να σχεδιαστούν οι κάθετες στην ευθεία ε από τα σημεία Α, Β και Γ.</p>
<p>Να αναγνωρίζουν και να σχεδιάζουν εφεξής γωνίες.</p> <p>Να υπολογίζουν το άθροισμα δύο ή και περισσότερων γωνιών (όταν το άθροισμα των μέτρων τους είναι μικρότερο ή ίσο από 180°).</p>	<p>Εφεξής και διδοχικές γωνίες</p> <p>Άθροισμα γωνιών</p> <p>(2 ώρες)</p>	
<p>Να γνωρίζουν πότε δύο γωνίες είναι παραπληρωματικές και πότε συμπληρωματικές.</p> <p>Να γνωρίζουν ότι, όταν οι μη κοινές πλευρές δύο εφεξής γωνιών είναι αντικείμενες ημιευθείες οι γωνίες είναι παραπληρωματικές και αντιστρόφως.</p> <p>Να γνωρίζουν ότι, όταν οι μη κοινές πλευρές δύο εφεξής γωνιών είναι κάθετες ημιευθείες, οι γωνίες είναι συμπληρωματικές και αντιστρόφως.</p> <p>Να υπολογίζουν και να σχεδιάζουν την παραπληρωματική και τη συμπληρω-</p>	<p>Παραπληρωματικές-Συμπληρωματικές γωνίες</p> <p>Κατακορυφή γωνίες</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Δραστηριότητες, όπως π.χ.</p> <p>–Να βρεθούν όλα τα ζεύγη των κατακορυφών, συμπληρωματικών και παραπληρωματικών γωνιών στο παρακάτω σχήμα:</p>

<p>ματική δοθείσης γωνίας.</p> <p>Να γνωρίζουν τότε δύο γωνίες λέγονται κατακορυφήν και ότι οι κατακορυφήν γωνίες είναι ίσες.</p> <p>Να αναγνωρίζουν και να σχεδιάζουν δύο κατακορυφήν γωνίες.</p>		
<p>Να γνωρίζουν τότε δύο ευθείες είναι παράλληλες.</p> <p>Να γνωρίζουν ότι αν δύο ευθείες είναι κάθετες σε μια τρίτη, τότε θα είναι μεταξύ τους παράλληλες.</p> <p>Να γνωρίζουν ότι από ένα σημείο Α εκτός ευθείας ε άγεται μια και μόνο ευθεία ε' παράλληλη προς την ε και να μπορούν να τη χαράσσουν με τη βοήθεια του μοιρογνωμονίου ή του γνώμονα.</p>	<p>Θέσεις ευθειών στο επίπεδο</p> <p>(2 ώρες)</p>	
<p>Να κατανοήσουν τι σημαίνει απόσταση σημείου από ευθεία και να μπορούν να την υπολογίζουν με τη βοήθεια γνώμονα και βαθμολογημένου κανόνα.</p> <p>Να κατανοήσουν τι σημαίνει απόσταση δύο παραλλήλων και να μπορούν να την υπολογίζουν με τη βοήθεια γνώμονα και χάρακα (βαθμολογημένος κανόνας).</p>	<p>Απόσταση σημείου από ευθεία.</p> <p>Απόσταση παραλλήλων</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Υπολογισμός από τους μαθητές του πλάτους του δρόμου και του πεζοδρομίου του σχολείου τους.</p>
<p>Να κατανοήσουν την έννοια του κύκλου, να αναγνωρίζουν τα στοιχεία του και να μπορούν να τον σχεδιάζουν.</p> <p>Να διακρίνουν τον κύκλο από τον κυκλικό δίσκο.</p> <p>Να σχεδιάζουν με κανόνα και διαβήτη ένα τρίγωνο, όταν δίνονται οι τρεις πλευρές του.</p>	<p>Κύκλος και στοιχεία του κύκλου</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Για την κατανόηση της έννοιας του κύκλου και την εξάσκηση στο σχεδιασμό του, να δοθούν δραστηριότητες, όπως π.χ.:</p> <p>– Δίνεται ένας χάρτης με σημειωμένες σ' αυτόν διάφορες πόλεις. Η πόλη Α έχει μια επέτειο στην οποία είναι προσκεκλημένες όσες πόλεις βρίσκονται σε απόσταση μικρότερη των 20 km. Ποιες πόλεις θα παρευρεθούν στην επέτειο;</p> <p>Να γραμμοσκιάσετε την περιοχή μέσα στην οποία βόσκει ένα άλογο, το οποίο είναι δεμένο με σχοινί μήκους 10m.</p>
<p>Να γνωρίζουν ότι ως μέτρο ενός τόξου ορίζεται το μέτρο της αντίστοιχης επίκεντρης γωνίας.</p> <p>Να γνωρίζουν ότι στον ίδιο κύκλο (ή σε ίσους), ίσες επίκεντρες γωνίες βαίνουν σε ίσα τόξα και αντιστρόφως και με τη βοήθεια αυτού του συμπεράσματος να μπορούν να κατασκευάζουν με κανόνα και διαβήτη γωνία ίση με δεδομένη.</p> <p>Να σχεδιάζουν με κανόνα και διαβήτη ένα τρίγωνο όταν δίνονται:</p> <ul style="list-style-type: none"> - δύο πλευρές και η περιεχόμενη γωνία - μια πλευρά και οι προσκείμενες σ' αυτήν γωνίες 	<p>Επίκεντρη γωνία–Σχέση επίκεντρης γωνίας και αντιστοίχου τόξου –Μέτρηση τόξου</p> <p>(2 ώρες)</p>	
<p>Να διακρίνουν αν μια ευθεία είναι τέμνουσα ή εφαπτομένη του κύκλου.</p> <p>Να σχεδιάζουν την εφαπτομένη ενός κύκλου σε ένα σημείο του.</p>	<p>Θέσεις ευθείας και κύκλου</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Δραστηριότητες κατασκευών διατυπωμένες με μορφή διαδοχικών βημάτων, για παράδειγμα:</p> <p>α) Χαράξετε κύκλο Κ κέντρου Ο και πάρε σημείο Α εκτός του κύκλου.</p> <p>β) Χαράξετε την ΟΑ.</p> <p>γ) Πάρτε το μέσο Κ του ΟΑ και χάραξε κύκλο με κέντρο Κ και ακτίνα ΚΟ.</p> <p>δ) Ονομάστε Β και Γ τα σημεία τομής των δύο κύκλων.</p> <p>ε) Φέρτε τις ευθείες ΑΒ και ΑΓ.</p>

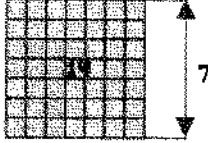
		στ) Ποια είναι η θέση των ευθειών ΑΒ και ΑΓ και του κύκλου με κέντρο το Ο;
Συμμετρία		
<p>Να αναγνωρίζουν σχήματα με άξονα ή άξονες συμμετρίας.</p> <p>Να γνωρίζουν πότε δυο σημεία είναι συμμετρικά ως προς ευθεία.</p> <p>Να γνωρίζουν πότε δυο σχήματα είναι συμμετρικά ως προς ευθεία και ότι τα συμμετρικά ως προς ευθεία σχήματα είναι ίσα.</p> <p>Να βρίσκουν το συμμετρικό σημείου, ευθ. τμήματος, ευθείας, τριγώνου, γωνίας και κύκλου ως προς μια ευθεία και να γνωρίζουν τις γεωμετρικές ιδιότητες που απορρέουν από τη συμμετρία αυτή.</p>	<p>Συμμετρία ως προς άξονα. Άξονας συμμετρίας</p> <p>(3 ώρες)</p>	<p>Παρουσίαση φωτογραφιών και εικόνων με σχήματα που έχουν άξονα ή άξονες συμμετρίας. Η διαπίστωση της συμμετρίας θα γίνει με διπλωση κατά μήκος του άξονα ο οποίος άλλοτε είναι χαραγμένος και άλλοτε όχι.</p> <p>Για να συμπεράνουν οι μαθητές ότι «Το συμμετρικό ως προς άξονα δ μιας ευθείας ε παράλληλης προς τη δ είναι ευθεία παράλληλη προς τη δεδομένη» μπορεί να δοθεί η παρακάτω δραστηριότητα:</p> <p>α) Πάρτε δύο ευθείες ε και δ που είναι παράλληλες μεταξύ τους.</p> <p>β) Πάρτε δύο σημεία Α και Β της ευθείας ε και βρείτε τα συμμετρικά τους Α' και Β' ως προς την ευθεία δ.</p> <p>γ) Χaráξτε την ευθεία ε' που διέρχεται από τα σημεία Α' και Β'.</p> <p>δ) Ποια είναι η συμμετρική της ευθείας ε ως προς την ευθεία δ και ποια είναι η συμμετρική της γωνίας ΒΑΑ' ως προς την ευθεία δ;</p> <p>ε) Τι είναι η γωνία ΒΑ'Α και γιατί;</p> <p>στ) Τι είναι οι ευθείες ε και ε' προς την ευθεία ΑΑ';</p> <p>ζ) Τι είναι οι ευθείες ε και ε' μεταξύ τους;</p> <p>—Ανάδειξη της χρησιμότητας της συμμετρίας με κατάλληλες και ενδιαφέρουσες δραστηριότητες από την καθημερινή ζωή ή άλλα γνωστικά αντικείμενα όπως π.χ.</p> <p>—Να χαράξετε την πορεία του φωτός όταν ανακλάται σε επιφάνεια</p> <p>—Στο παρακάτω σχήμα τα σημεία Β και Β' είναι συμμετρικά ως προς την ευθεία ε. Να βρείτε με τη βοήθεια μόνο του κανόνα το συμμετρικό του Α ως προς την ευθεία ε.</p> <p>—Ποιοι είναι οι άξονες συμμετρίας του σχήματος που δημιουργείται από δυο κύκλους με διαφορετικές ακτίνες όταν i) έχουν το ίδιο κέντρο ii) όταν έχουν διαφορετικά κέντρα;</p> <p>—Ποιοι είναι οι άξονες συμμετρίας του σχήματος που δημιουργείται από δυο ίσους τεμνόμενους κύκλους;</p> <p>Να βρείτε το συμμετρικό ενός τριγώνου ως προς την ευθεία ε και το συμμετρικό του νέου τριγώνου ως προς μια άλλη ευθεία ζ. Τι σχέση έχουν το αρχικό και το τελευταίο τρίγωνο; Να επαναλάβετε το ίδιο και με μια τρίτη ευθεία.</p>
<p>Να χαράσσουν τη μεσοκάθετο ενός ευθύγραμμου τμήματος με τη βοήθεια βαθμολογημένου κανόνα και γνώμονα.</p> <p>Να γνωρίζουν τη χαρακτηριστική ιδιότητα της μεσοκαθέτου ευθύγραμμου τμήματος.</p>	<p>Μεσοκάθετος ευθύγραμμου τμήματος.</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Για να ανακαλύψουν οι μαθητές την χαρακτηριστική ιδιότητα της μεσοκαθέτου ευθύγραμμου τμήματος μπορεί να δοθούν οι ακόλουθες δραστηριότητες:</p> <p>- α) Πάρτε τη μεσοκάθετο ε ενός τμήματος ΑΒ και θεωρήστε τυχαίο σημείο της Μ.</p> <p>β) Βρείτε το συμμετρικό του τμήματος ΜΑ ως προς</p>

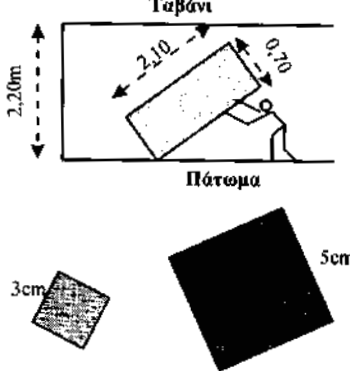
<p>Να χαράσσουν τη μεσοκάθετο ενός ευθύγραμμου τμήματος με κανόνα και διαβήτη.</p>		<p>την ϵ.</p> <p>γ) Να συγκρίνετε τα MA και MB.</p> <p>δ) Ποια ιδιότητα έχουν τα σημεία της μεσοκάθετου ϵ;</p> <p>- α) Πάρτε ένα σημείο M που ισαπέχει από τα άκρα του AB.</p> <p>β) Φέρτε τη διχοτόμο δ της γωνίας \widehat{AMB}.</p> <p>γ) Με δόπλωση κατά μήκος της ευθείας δ βρείτε ποιο είναι το συμμετρικό της ημιευθείας MA και στη συνέχεια ποιο είναι το συμμετρικό του A ως προς τη δ.</p> <p>δ) Τι είναι η δ στο AB;</p> <p>Για να αναδειχθεί η σπουδαιότητα της μεσοκάθετου του ευθύγραμμου τμήματος να δοθεί η ακόλουθη δραστηριότητα:</p> <p>-Να βρεθεί το σημείο της όχθης ενός ποταμού το οποίο ισαπέχει από δύο χωριά A και B.</p>
<p>Να αναγνωρίζουν σχήματα με κέντρο συμμετρίας.</p> <p>Να γνωρίζουν τα βασικά γεωμετρικά σχήματα με κέντρο συμμετρίας και τις γεωμετρικές ιδιότητες που απορρέουν από τη συμμετρία αυτή.</p> <p>Να γνωρίζουν ότι η συμμετρία ως προς κέντρο O είναι μια στροφή γύρω από το O κατά γωνία 180°.</p> <p>Να γνωρίζουν τότε δυο σημεία είναι συμμετρικά ως προς σημείο.</p> <p>Να γνωρίζουν τότε δυο σχήματα είναι συμμετρικά ως προς σημείο και ότι τα συμμετρικά ως προς σημείο σχήματα είναι ίσα.</p> <p>Να κατασκευάζουν το συμμετρικό σημείου, ευθ. τμήματος, ευθείας, γωνίας, τριγώνου, πολυγώνου και κύκλου ως προς σημείο.</p>	<p>Συμμετρία ως προς σημείο.</p> <p>Κέντρο συμμετρίας.</p> <p>(3 ώρες)</p>	<p>Για να διαπιστώσουν οι μαθητές ότι το συμμετρικό ως προς κέντρο O μιας ευθείας είναι ευθεία παράλληλη προς αυτή, μπορεί να δοθεί η επόμενη δραστηριότητα:</p> <p>α) Πάρτε ένα σημείο O και μια ευθεία ϵ και φέρτε την απόσταση OA του O από την ϵ</p> <p>β) Πάρτε και άλλο ένα σημείο B της ϵ, βρείτε τα συμμετρικά A' και B' των A και B ως προς O και ονομάστε ϵ' την ευθεία $A'B'$.</p> <p>γ) Ποια είναι η συμμετρική της ϵ ως προς το O;</p> <p>δ) Ποιο είναι το συμμετρικό της γωνίας \widehat{OAB};</p> <p>ε) Τι είναι μεταξύ τους οι γωνίες \widehat{OAB} και $\widehat{OA'B'}$;</p> <p>στ) Τι είναι η γωνία $\widehat{OA'B'}$;</p> <p>ζ) Τι είναι οι ϵ', ϵ στην AA';</p> <p>η) Τι είναι οι ϵ, ϵ' μεταξύ τους;</p> <p>«Η Συμμετρία στη Φύση και στη Τέχνη» (Μαθηματικά, Φυσική, Χημεία, Βιολογία, Φυσική Αγωγή, Αισθητική Αγωγή)</p>
<p>Να γνωρίζουν πώς ονομάζονται τα ζεύγη των γωνιών που σχηματίζονται από την τομή δύο παραλλήλων με μία τέμνουσά τους.</p> <p>Να διαπιστώνουν ότι όλες οι οξείες (ή όλες οι αμβλείες) γωνίες, που σχηματίζουν δύο παράλληλες, που τέμνονται από τρίτη ευθεία είναι μεταξύ τους ίσες.</p> <p>Να διαπιστώνουν ότι μια οξεία και μια αμβλεία γωνία από τις γωνίες που σχηματίζονται από την τομή δύο παραλλήλων από τρίτη ευθεία είναι παραπληρωματικές.</p>	<p>Παράλληλες ευθείες που τέμνονται από μια άλλη ευθεία.</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Η διαπίστωση του ότι «Οι εντός και εναλλάξ γωνίες δύο παραλλήλων ευθειών που τέμνονται από τρίτη είναι ίσες» να γίνει με διαφανές χαρτί ή με μέτρηση. Μπορεί όμως να γίνει και με την παρακάτω δραστηριότητα:</p> <p>-Στο παρακάτω σχήμα :</p> <p>α) Πάρτε το μέσο O του AB.</p> <p>β) Ποιο είναι το συμμετρικό του σημείου A και ποιο το συμμετρικό της ημιευθείας Ax' ως προς το σημείο O;</p> <p>γ) Ποιο είναι το συμμετρικό της γωνίας $\widehat{OAx'}$ ως προς το σημείο O;</p> <p>δ) Τι είναι οι γωνίες $\widehat{OAx'}$ και $\widehat{OBy'}$ μεταξύ τους και γιατί;</p>

		
Τρίγωνα – Παραλληλόγραμμο - Τραπεζία		
<p>Να γνωρίζουν ότι το άθροισμα των γωνιών ενός τριγώνου είναι 180°.</p> <p>Να γνωρίζουν τα είδη των τριγώνων.</p> <p>Να γνωρίζουν τις ιδιότητες του ισοσκελούς και του ισοπλεύρου τριγώνου.</p>	<p>Στοιχεία τριγώνου.</p> <p>Άθροισμα γωνιών τριγώνου</p> <p>Είδη τριγώνων</p> <p>Ιδιότητες ισοσκελούς τριγώνου</p> <p>(4 ώρες)</p>	<p>Δραστηριότητες στις οποίες γίνεται χρήση των συμμετρίας ως προς άξονα να διαπιστώσουν οι μαθητές τις βασικές ιδιότητες του ισοσκελούς τριγώνου.</p>
<p>Να γνωρίζουν ποιο τετράπλευρο ονομάζεται παραλληλόγραμμο, ποιο ορθογώνιο, ποιο ρόμβος ποιο τετράγωνο, και ποιο τραπέζιο.</p> <p>Να χαράξουν τα ύψη του παραλληλογράμμου και του τραπέζιου.</p> <p>Να γνωρίζουν τις ιδιότητες του παραλληλογράμμου, του ορθογωνίου, του ρόμβου και του ισοσκελούς τραπέζιου.</p>	<p>Παραλληλόγραμμο,</p> <p>Ορθογώνιο.</p> <p>Ρόμβος.</p> <p>Τετράγωνο,</p> <p>Τραπέζιο,</p> <p>Ισοσκελές τραπέζιο και</p> <p>Ιδιότητες αυτών.</p> <p>(4 ώρες)</p>	<p>Δραστηριότητες στις οποίες γίνεται χρήση των συμμετρικών ως προς κέντρο και ως προς άξονα να διαπιστώσουν οι μαθητές τις βασικές ιδιότητες του παραλληλογράμμου, ορθογωνίου κτλ.</p>

ΤΑΞΗ Β'

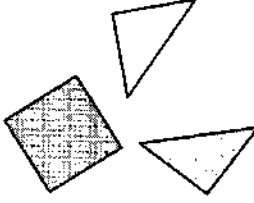
Στόχοι	Θεματικές Ενότητες (διατιθέμενος χρόνος)	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
ΑΛΓΕΒΡΑ		
	(2 ώρες)	Με κατάλληλες δραστηριότητες να γίνει επανάληψη των πράξεων και των ιδιοτήτων τους στο σύνολο των ρητών αριθμών και στη συνέχεια να διδαχθεί η προβλεπόμενη ύλη της Άλγεβρας Β' Γυμνασίου.
Εξισώσεις – Ανισώσεις		
<p>Οι μαθητές επιδιώκεται:</p> <p>Να εκφράζουν με μεταβλητές διάφορες καταστάσεις της καθημερινής ζωής.</p> <p>Να απαλείφουν παρενθέσεις και να κάνουν αναγωγή όμοιων όρων με τη βοήθεια της επιμεριστικής ιδιότητας.</p>	<p>Η έννοια της μεταβλητής</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Ανάδειξη της σημασίας της επιμεριστικής ιδιότητας στην απλοποίηση παραστάσεων και στην επίλυση εξισώσεων με δραστηριότητες όπως π.χ.:</p> <p>– Να βρεθεί η τιμή της παράστασης:</p> $4(2x+y)-3(x-2y)-5y$ <p>για $x=75,83$ και $y=24,17$ και γενικά για $x+y=100$.</p>
<p>Να κατανοήσουν την έννοια της εξίσωσης και τη σχετική ορολογία.</p> <p>Να επιλύουν εξισώσεις πρώτου βαθμού με έναν άγνωστο.</p> <p>Να επιλύουν ένα τύπο ως προς μια μεταβλητή, θεωρώντας τον ως εξίσωση με άγνωστο τη μεταβλητή αυτή.</p>	<p>Εξισώσεις α' βαθμού</p> <p>Επίλυση τύπων</p> <p>(4 ώρες)</p>	<p>Με κατάλληλα παραστατικά μοντέλα (π.χ. ζυγαριά) να εξηγηθεί στους μαθητές ότι:</p> <p>αν $a = b$, τότε $a \pm \gamma = b \pm \gamma$,</p> <p>$a \cdot \gamma = b \cdot \gamma$ και</p> $\frac{a}{\gamma} = \frac{b}{\gamma}, \text{ με } \gamma \neq 0$ <p>Ανάδειξη της χρησιμότητας της επίλυσης τύπων με προβλήματα από τα Μαθηματικά και άλλα γνωστικά αντικείμενα (Φυσική, Χημεία, κτλ), με δραστηριότητες,</p>

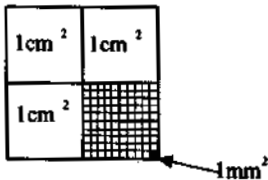
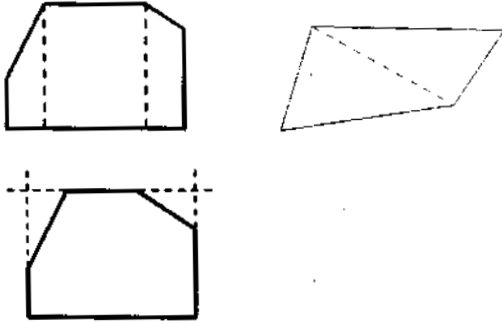
		<p>όπως π.χ.:</p> <p>- Η σχέση που συνδέει τους βαθμούς Φαρενάιτ με τους βαθμούς Κελσίου είναι $F = 1,8C + 32$. Αν οι ενδείξεις ενός θερμομέτρου Φαρενάιτ ήταν κατά σειρά $-3^{\circ}, 0^{\circ}, 4^{\circ}, 12^{\circ}, 17^{\circ}, 8^{\circ}, 2^{\circ}, -7^{\circ}$, ποιες ήταν οι αντίστοιχες θερμοκρασίες ενός θερμομέτρου Κελσίου;</p>
<p>Να διακρίνουν τα δεδομένα από τα ζητούμενα του προβλήματος.</p> <p>Να κάνουν εισαγωγή του αγνώστου.</p> <p>Να καταστρώνουν την εξίσωση, να την επιλύουν, να ελέγχουν το αποτέλεσμα και να καταγράφουν την απάντηση.</p>	<p>Επίλυση προβλημάτων με τη χρήση εξισώσεων</p> <p>(4 ώρες)</p>	<p>Επιλεγμένα προβλήματα τα οποία θα προσπαθήσουν οι μαθητές να λύσουν με πρακτική αριθμητική αλλά και με εξισώσεις, με σκοπό να αναδειχθεί η υπεροχή ως προς τη λειτουργικότητα της μεθόδου επίλυσης προβλημάτων με εξισώσεις.</p>
<p>Να λύνουν ανισώσεις πρώτου βαθμού με έναν άγνωστο και να παριστάνουν τις λύσεις στον άξονα.</p> <p>Να βρίσκουν τις κοινές λύσεις δυο ή περισσότερων ανισώσεων πρώτου βαθμού.</p> <p>Να λύνουν απλά προβλήματα ανισώσεων πρώτου βαθμού.</p>	<p>Ανισώσεις α' βαθμού</p> <p>(4 ώρες)</p>	<p>Με κατάλληλα παραστατικά μοντέλα να διαπιστώσουν οι μαθητές ότι:</p> <p>Αν $a < b$, τότε $a \pm \gamma < b \pm \gamma$</p> <p>Αν $a < b$ και $\gamma > 0$, τότε $a\gamma < b\gamma$ & $\frac{a}{\gamma} < \frac{b}{\gamma}$</p> <p>Αν $a < b$ και $\gamma < 0$, τότε $a\gamma > b\gamma$ & $\frac{a}{\gamma} > \frac{b}{\gamma}$</p> <p>Για παράδειγμα μπορεί να χρησιμοποιηθεί το παρακάτω σχήμα για την απόδειξη της δεύτερης ανισότητας:</p> <div style="text-align: center;"> <p style="margin-left: 100px;">α</p> <p style="margin-left: 100px;">β</p> </div>
Πραγματικοί αριθμοί		
<p>Να γνωρίζουν το Πυθαγόρειο θεώρημα και το αντίστροφο του.</p> <p>Να ελέγχουν αν ένα τρίγωνο με γνωστές πλευρές είναι ορθογώνιο.</p>	<p>Πυθαγόρειο θεώρημα</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Με τη βοήθεια κατάλληλων σχημάτων οι μαθητές θα διαπιστώσουν τη σχέση που συνδέει το άθροισμα των εμβαδών των τετραγώνων, που έχουν πλευρές τις κάθετες πλευρές ενός ορθογωνίου τριγώνου, με το εμβαδόν του τετραγώνου που έχει πλευρά την υποτεινούσα.</p> <p>«Προσπάθειες απόδειξης του Πυθαγόρειου θεωρήματος» (Ιστορία).</p>
<p>Να γνωρίζουν την έννοια του συμβόλου \sqrt{a}, με $a \geq 0$.</p> <p>Να υπολογίζουν τετραγωνικές ρίζες θετικών αριθμών:</p> <ul style="list-style-type: none"> - με δοκιμές - με τη βοήθεια πινάκων - με τη βοήθεια του υπολογιστή τσέπης. 	<p>Τετραγωνική ρίζα θετικού αριθμού</p> <p>(3 ώρες)</p>	<p>Δραστηριότητες στις οποίες διαφαίνεται η ανάγκη εισαγωγής της τετραγωνικής ρίζας και των άρρητων αριθμών.</p> <p>Με κατάλληλες δραστηριότητες να διαπιστώσουν οι μαθητές ότι η εξαγωγή της τετραγωνικής ρίζας είναι η αντίστροφη διαδικασία της ύψωσης στο τετράγωνο:</p> <div style="text-align: center;"> <p style="margin-left: 100px;">$7^2 = 7 \cdot 7 = 49$</p> <p style="margin-left: 100px;">$\sqrt{49} = 7$</p> </div> <p>«Ο υπολογισμός της τετραγωνικής ρίζας από τους Βαβυλώνιους μέχρι σήμερα» (Μαθηματικά, Ιστορία, Γεωγραφία, Πληροφορική).</p>

<p>Να γνωρίζουν ότι υπάρχουν αριθμοί που δεν μπορούν να γραφούν με τη μορφή $\frac{\alpha}{\beta}$, όπου α, β ακέραιοι και $\beta \neq 0$.</p> <p>Να γνωρίζουν ποιοι αριθμοί αποτελούν το σύνολο των πραγματικών αριθμών.</p> <p>Να παριστάνουν έναν αριθμό της μορφής \sqrt{a}, όπου a θετικός ακέραιος, με σημείο του άξονα των πραγματικών αριθμών.</p> <p>Να γνωρίζουν ότι οι άρρητοι αριθμοί δεν είναι μόνο οι θετικές ή οι αρνητικές ρίζες θετικών ακεραίων ή ρητών. Για παράδειγμα άρρητοι αριθμοί είναι και οι:</p> $1 + \sqrt{2}, -3\sqrt{2}, \frac{5}{\sqrt{3}},$ $2, 101001000100001 \dots$ <p>Να παριστάνουν γεωμετρικά ορισμένους άρρητους, όπως π.χ. $\sqrt{2}, \sqrt{3}$ κτλ.</p>	<p>Άρρητοι αριθμοί - Πραγματικοί αριθμοί</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>«Ο ρόλος του αριθμού στην Ιστορία, την Τέχνη και την Επιστήμη».</p> <p>(Μαθηματικά, Αισθητική αγωγή, Ιστορία, Λογοτεχνία, Μουσική).</p>
<p>Να επιλύουν σχετικά προβλήματα.</p>		<p>Ανάδειξη της σπουδαιότητας του Πυθαγόρειου Θεωρήματος με δραστηριότητες που προκαλούν το ενδιαφέρον των μαθητών, όπως π.χ:</p> <p>–Μπορούμε να σηκώσουμε όρθιο το ντουλάπι ;</p> <p>Να κατασκευάσετε γεωμετρικά ένα τετράγωνο με εμβαδόν ίσο προς το άθροισμα των εμβαδών των δυο τετραγώνων.</p> <p>–Προβλήματα υπολογισμού περιμέτρων και εμβαδών πολυγώνων στα οποία απαιτείται η χρήση του πυθαγόρειου θεωρήματος.</p>
Συναρτήσεις		
<p>Να εκφράζουν ένα μέγεθος συναρτήσει ενός άλλου, εφόσον αυτό είναι δυνατό.</p> <p>Να συμπληρώνουν πίνακα τιμών μιας συνάρτησης.</p> <p>Να κατανοήσουν την έννοια του πεδίου ορισμού μιας συνάρτησης και να βρίσκουν το πεδίο ορισμού της συνάρτησης ενός απλού προβλήματος από τα δεδομένα του.</p>	<p>Η έννοια της συνάρτησης</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Δραστηριότητες από την καθημερινή εμπειρία, με τις οποίες οι μαθητές θα διαπιστώσουν ότι σε ορισμένες περιπτώσεις, η τιμή ενός μεγέθους καθορίζεται μοναδικά από την τιμή ενός άλλου μεγέθους και να βρουν τις σχέσεις που συνδέουν τα μεγέθη αυτά, όπως π.χ.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Το κόστος μιας διαδρομής με ταξί ως συνάρτηση της απόστασης. - Το εμβαδόν ενός τετραγώνου ως συνάρτηση του μήκους της πλευράς του.
<p>Να βρίσκουν τις συντεταγμένες ενός</p>	<p>Καρτεσιανές συ-</p>	<p>Δραστηριότητες οι οποίες αποσκοπούν στην ανά-</p>

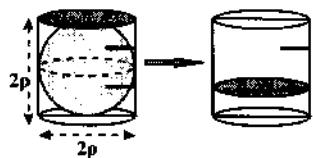
σημείου. Να βρίσκουν ένα σημείο όταν δίνονται οι συντεταγμένες του. Να βρίσκουν τις συντεταγμένες του συμμετρικού ενός σημείου ως προς τους άξονες και την αρχή των αξόνων. Να υπολογίζουν την απόσταση δυο σημείων αν είναι γνωστές οι συντεταγμένες τους. Να σχεδιάζουν τη γραφική παράσταση μιας συνάρτησης από τον αντίστοιχο πίνακα τιμών. Να βρίσκουν κατά προσέγγιση τις συντεταγμένες ενός σημείου της γραφικής παράστασης. Να ελέγχουν αν ένα σημείο ανήκει ή όχι στη γραφική παράσταση μιας συνάρτησης.	ντεταγμένες Γραφική παράσταση συνάρτησης (3 ώρες)	γνωση, κατασκευή και ερμηνεία των γραφικών παραστάσεων, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις που περιγράφουν τη λύση πραγματικών προβλημάτων. «Η αισθητοποίηση φαινομένων, γεγονότων ή καταστάσεων μέσα από την κατασκευή αναπαραστάσεων (πίνακες, διαγράμματα κλπ.)» (Μαθηματικά, Ιστορία, Φυσική, Βιολογία, Γεωγραφία).
Να προσδιορίζουν τη σχέση που συνδέει τις αντίστοιχες τιμές δυο ανάλογων ποσών. Να γνωρίζουν ότι η γραφική παράσταση της συνάρτησης $y=ax$ διέρχεται από την αρχή των αξόνων, έχει κλίση a και να μπορούν να τη σχεδιάζουν. Να βρίσκουν την εξίσωση μιας ευθείας που διέρχεται από την αρχή των αξόνων, αν γνωρίζουν την κλίση της.	Η συνάρτηση $y = ax$ (3 ώρες)	Διευκρίνιση του ρόλου του a για τη συνάρτηση $y=ax$. Ως δραστηριότητα, μπορεί να δοθεί στους μαθητές: - Να σχεδιάσουν στο ίδιο σύστημα αξόνων τα διαγράμματα διαστήματος – χρόνου μιας ευθύγραμμης ομαλής κίνησης με ταχύτητες $v = 2\text{m/s}$ και 3m/s αντιστοίχως. - Να υπολογίσουν την ταχύτητα ενός κινητού που κινείται ευθύγραμμα και ομαλά, αν γνωρίζουν το διάγραμμα διαστήματος – χρόνου.
Να γνωρίζουν ότι η γραφική παράσταση της συνάρτησης $y=ax+b$ είναι μια παράλληλη μετατόπιση της $y=ax$ και να μπορούν να σχεδιάζουν την ευθεία αυτή. Να γνωρίζουν ότι κάθε εξίσωση της μορφής $ax+by=\gamma$ με $a \neq 0$ ή $b \neq 0$, παριστάνει ευθεία και να μπορούν να την σχεδιάζουν. Να προσδιορίζουν τα σημεία τομής των αξόνων και της ευθείας $ax+by=\gamma$. Να βρίσκουν την εξίσωση μιας ευθείας από στοιχεία της γραφικής της παράστασης.	Η συνάρτηση $y = ax+b$ (3 ώρες)	Ανάδειξη της σπουδαιότητας της συνάρτησης $y=ax+b$ με δραστηριότητες από τις άλλες επιστήμες και την καθημερινή ζωή, όπως π.χ.: Να δοθεί σε χαρτί μιλιμετρέ το διάγραμμα ταχύτητας-χρόνου ($v-t$) σε μια ομαλά επιβραδυνόμενη κίνηση και να ζητηθεί από τους μαθητές να βρουν: -Ποια είναι η αρχική ταχύτητα του κινητού, -Σε πόσο χρόνο θα σταματήσει το κινητό, -Ποια σχέση συνδέει την ταχύτητα με τον χρόνο κάθε χρονική στιγμή και -Ποια είναι η ταχύτητα του κινητού σε συγκεκριμένες χρονικές στιγμές.
Να γνωρίζουν τη σχέση που συνδέει δυο αντιστρόφως ανάλογα ποσά. Να γνωρίζουν ότι η γραφική παράσταση της συνάρτησης $y=\frac{a}{x}$ έχει κέντρο συμμετρίας την αρχή των αξόνων και άξονες συμμετρίας τις διχοτόμους των γωνιών των αξόνων και να μπορούν να τη σχεδιάζουν. Να γνωρίζουν το ρόλο του a για τη γραφική παράσταση της συνάρτησης $y=\frac{a}{x}$.	Η συνάρτηση $y = \frac{a}{x}$ Η υπερβολή (2 ώρες)	Δραστηριότητες στις οποίες θα ζητηθεί από τους μαθητές να ανακαλύψουν, να μελετήσουν και να παραστήσουν γραφικά τη σχέση που συνδέει την ταχύτητα u που πρέπει να έχει ένα κινητό (όταν κινείται ευθύγραμμα και ομαλά), για να διανύσει μια απόσταση 120 km σε χρόνο t .
Περιγραφική Στατιστική		
Να κατανοούν τις έννοιες: πληθυσμός, δείγμα.	Βασικές έννοιες της Στατιστικής : Πληθυσμός Δείγμα	Ανάδειξη της σπουδαιότητας ενός αξιόπιστου και αντικειμενικού δείγματος για την εξαγωγή συμπερασμάτων μιας έρευνας. Η ανάδειξη αυτή θα γίνει με αναφορά σε διάφορες δημοσκοπήσεις, όπως είναι π.χ. εκείνες που έγιναν για τις προεδρικές εκλογές

	(2 ώρες)	των Η.Π.Α. το 1936 και το 1946 και απέτυχαν παταγωδώς στις προβλέψεις τους, επειδή το δείγμα που επιλέχτηκε, αν και μεγάλο, δεν ήταν αντιπροσωπευτικό του πληθυσμού.
<p>Να κατανοήσουν τη χρησιμότητα των γραφικών παραστάσεων.</p> <p>Να αντλούν πληροφορίες από τις γραφικές παραστάσεις.</p> <p>Να κατασκευάζουν μια συγκεκριμένη γραφική παράσταση των δεδομένων ενός πίνακα.</p> <p>Να παρουσιάζουν τα συμπεράσματα μιας έρευνας.</p>	<p>Γραφικές παραστάσεις:</p> <p>Εικονογράμματα</p> <p>Ραβδογράμματα</p> <p>Κυκλικά διαγράμματα</p> <p>Χρονογράμματα.</p> <p>(3 ώρες)</p>	<p>Για να κατανοήσουν οι μαθητές τις έννοιες αυτές προτείνεται, αφού προσκομίσουν στατιστικό υλικό από διάφορα έντυπα (εφημερίδες, περιοδικά κτλ.) και διάφορους φορείς (Στατιστική υπηρεσία κτλ.), να εξοικειωθούν με αυτό και στη συνέχεια να ενθαρρυνθούν μέσα από δραστηριότητες να κάνουν οι ίδιοι ατομικά ή και σε ομάδες στατιστικές έρευνες, ακολουθώντας τα βασικά βήματα μιας στατιστικής έρευνας που είναι:</p> <ul style="list-style-type: none"> -συλλογή στοιχείων, -κατανομή συχνοτήτων, -παρουσίαση με πίνακα και διαγράμματα, -συμπεράσματα. <p>«Διαμόρφωση στάσεων και τάσεων στις σύγχρονες κοινωνίες» (Στατιστική, Γλώσσα, Λογοτεχνία, Ιστορία, Αισθητική Αγωγή, Οικιακή Οικονομία).</p>
<p>Να συντάξουν πίνακα κατανομής συχνοτήτων.</p> <p>Να κατασκευάζουν την κατάλληλη γραφική παράσταση μιας κατανομής συχνοτήτων.</p>	Κατανομή συχνοτήτων και σχετικών συχνοτήτων (2 ώρες)	
<p>Να ομαδοποιούν στατιστικά δεδομένα και να παριστάνουν ομαδοποιημένες κατανομές με διαγράμματα.</p> <p>Να παριστάνουν μια ομαδοποιημένη κατανομή με ιστόγραμμα.</p>	Ομαδοποίηση παρατηρήσεων. (3 ώρες)	
<p>Να βρίσκουν τη μέση τιμή και τη διάμεσο μιας κατανομής.</p> <p>Να βρίσκουν τη μέση τιμή μιας ομαδοποιημένης κατανομής.</p> <p>Να βρίσκουν τις αθροιστικές συχνότητες μιας κατανομής και να σχεδιάζουν το πολύγωνο των αθροιστικών συχνοτήτων.</p> <p>Να βρίσκουν τη διάμεσο μιας ομαδοποιημένης κατανομής με τη βοήθεια του πολυγώνου των αθροιστικών συχνοτήτων.</p>	<p>Μέση τιμή</p> <p>Διάμεσος</p> <p>Διασπορά</p> <p>(5 ώρες)</p>	<p>Για να διαπιστώσουν οι μαθητές ότι οι κατανομές με την ίδια διάμεσο ή μέση τιμή μπορεί να είναι πολύ διαφορετικές, μπορούν να δοθούν δραστηριότητες, όπως π.χ.:</p> <p>Να μελετηθούν αρχικά οι αποδοχές όλων των υπαλλήλων μιας μεγάλης επιχείρησης και στη συνέχεια οι αποδοχές όλων των υπαλλήλων της επιχείρησης, πλην των στελεχών της, και να εξαχθούν συμπεράσματα που να αφορούν τη μέση τιμή και τη διάμεσο.</p>
ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ		
	(2 ώρες)	Με κατάλληλες δραστηριότητες να γίνει επανάληψη των βασικών εννοιών της Γεωμετρίας της Α' Γυμνασίου και στη συνέχεια να διδαχθεί η προβλεπόμενη ύλη της Γεωμετρίας της Β' Γυμνασίου.
Τριγωνομετρία - Διανύσματα		
<p>Να γνωρίζουν πώς ορίζεται το ημίτονο και το συνημίτονο οξείας γωνίας.</p> <p>Να υπολογίζουν το ημίτονο και το συνημίτονο οξείας γωνίας ορθογωνίου τριγώνου όταν δίνονται οι πλευρές του.</p> <p>Να υπολογίζουν το ημίτονο και το συνημίτονο μιας οξείας γωνίας με τη βοήθεια του υπολογιστή τσέπης.</p> <p>Να γνωρίζουν ότι δύο γωνίες που έχουν το ίδιο ημίτονο και συνημίτονο είναι ίσες και να μπορούν να σχεδιάζουν μια γωνία της οποίας δίνεται το ημίτονο ή το συνημίτονο.</p>	<p>Ημίτονο και συνημίτονο οξείας γωνίας</p> <p>(5 ώρες)</p>	Υπολογισμός του ύψους του κτιρίου που θα φτάσει η σκάλα ενός πυροσβεστικού οχήματος, αν είναι γνωστό το μήκος της και η γωνία που σχηματίζει με το έδαφος.

<p>Να γνωρίζουν πώς μεταβάλλεται το ημίτονο και το συνημίτονο οξείας γωνίας όταν μεταβάλλεται η γωνία.</p> <p>Να υπολογίζουν με τη βοήθεια του ημίτονου και του συνημιτόνου διάφορες αποστάσεις.</p> <p>Να γνωρίζουν και να υπολογίζουν τους τριγωνομετρικούς αριθμούς των γωνιών 30°, 45°, 60°.</p>		
<p>Να γνωρίζουν πώς ορίζεται η εφαπτομένη μιας οξείας γωνίας ορθογωνίου τριγώνου.</p> <p>Να υπολογίζουν την εφαπτομένη μιας οξείας γωνίας ορθογωνίου τριγώνου όταν δίνονται οι πλευρές του.</p> <p>Να υπολογίζουν την εφαπτομένη μιας οξείας γωνίας με τη βοήθεια του υπολογιστή τάμπης.</p> <p>Να σχεδιάζουν μια γωνία της οποίας δίνεται η εφαπτομένη.</p> <p>Να γνωρίζουν πώς μεταβάλλεται η εφαπτομένη οξείας γωνίας, όταν μεταβάλλεται η γωνία.</p> <p>Να υπολογίζουν με τη βοήθεια της εφαπτομένης διάφορες αποστάσεις.</p>	<p>Εφαπτομένη οξείας γωνίας</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Υπολογισμός του ύψους ενός δένδρου ή ενός κτιρίου από το μήκος της σκιάς του και της γωνίας που σχηματίζουν οι ακτίνες του ήλιου με το έδαφος.</p> <p>«Υπολογισμός του ύψους των πυραμίδων» (Ιστορία).</p>
<p>Να κατανοήσουν την ανάγκη παράστασης ορισμένων μεγεθών με διανύσματα.</p> <p>Να γνωρίζουν τα στοιχεία ενός διανύσματος.</p> <p>Να γνωρίζουν τότε δυο διανύσματα είναι ίσα, τότε αντίθετα και να μπορούν να σχεδιάζουν τέτοια διανύσματα.</p>	<p>Η έννοια του διανύσματος</p> <p>Μέτρο διανύσματος</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Να δοθούν δραστηριότητες στις οποίες να διαφαίνεται η ανάγκη εισαγωγής της έννοιας του διανύσματος (μετατόπιση, ταχύτητα, δύναμη κτλ.).</p>
<p>Να βρίσκουν το άθροισμα και τη διαφορά διανυσμάτων</p> <p>Να αναλύουν ένα διάνυσμα σε δύο κάθετες συνιστώσες και να υπολογίζουν τα μέτρα των συνιστωσών αν δίνεται το μέτρο του διανύσματος και η γωνία που σχηματίζει με μια από τις συνιστώσες.</p>	<p>Πρόσθεση και αφαίρεση διανυσμάτων</p> <p>Ανάλυση διανύσματος σε δύο κάθετες συνιστώσες</p> <p>(3 ώρες)</p>	<p>Δραστηριότητες από την καθημερινή ζωή, όπως είναι π.χ. οι διαδοχικές μετατοπίσεις, σύνθεση δυνάμεων κτλ., από τις οποίες θα προκύψει ο τρόπος πρόσθεσης και αφαίρεσης διανυσμάτων.</p>
Εμβαδά επιπέδων σχημάτων		
<p>Να κατανοήσουν την έννοια του εμβαδού επιπέδης επιφάνειας και ότι αυτό εξαρτάται από τη μονάδα μέτρησης που χρησιμοποιούμε.</p>	<p>Εμβαδόν επιπέδης επιφάνειας</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Για να κατανοήσουν οι μαθητές την έννοια του εμβαδού και ότι αυτό εξαρτάται από τη μονάδα μέτρησης, να δοθούν στους μαθητές κατάλληλες ασκήσεις και δραστηριότητες, όπως π.χ.</p> <p>—Δίνονται ένα τετράγωνο και δυο ορθογώνια και ισοσκελή τρίγωνα, των οποίων οι κάθετες πλευρές έχουν μήκος όσο και η πλευρά του τετραγώνου.</p> <p>Να κατασκευάσετε, χρησιμοποιώντας και τα τρία αυτά σχήματα, ένα ορθογώνιο, ένα τραπέζιο και ένα ορθογώνιο τρίγωνο.</p>
<p>Να γνωρίζουν τις μονάδες μέτρησης</p>	<p>Μονάδες μέτρη-</p>	<p>Για την αισθητοποίηση των μονάδων εμβαδού θα</p>

εμβαδού στο δεκαδικό σύστημα, το διεθνή συμβολισμό τους και τις μεταξύ τους σχέσεις.	στης επιφανειών (3 ώρες)	χρησιμοποιηθεί χαρτί μιλιμετρέ, θα σχεδιαστούν σε αυτό από τους μαθητές οι μονάδες dm^2 , cm^2 , mm^2 και θα βρεθεί ο συντελεστής διαδοχικών μετατροπών από το m^2 στις υποδιαίρέσεις του. 												
Να υπολογίζουν το εμβαδόν των επίπεδων σχημάτων: ορθογωνίου τριγώνου παραλληλογράμμου τραπεζίου.	Εμβαδά επίπεδων σχημάτων (6 ώρες)	Να δοθούν ως δραστηριότητες προβλήματα υπολογισμού: -Εμβαδών πολυγώνων με χωρισμό ή συμπλήρωση της επιφάνειάς τους: - Κόστους βαφής της αίθουσάς τους.												
Μέτρηση κύκλου														
Να γνωρίζουν την έννοια της εγγεγραμμένης γωνίας και σχεδιάζουν τέτοιες γωνίες. Να γνωρίζουν τη σχέση του μέτρου μιας επίκεντρης γωνίας και του μέτρου του αντίστοιχου τόξου. Να γνωρίζουν τη σχέση του μέτρου μιας εγγεγραμμένης γωνίας και του μέτρου του αντίστοιχου τόξου.	Εγγεγραμμένες γωνίες (2 ώρες)													
Να γνωρίζουν τον ορισμό του κανονικού πολυγώνου. Να γνωρίζουν ότι ένα κανονικό πολύγωνο εγγράφεται σε κύκλο. Να υπολογίζουν την γωνία και την κεντρική γωνία κανονικών πολυγώνων.	Κανονικά πολύγωνα (3 ώρες)	«Τα κανονικά πολύγωνα στην Φύση και στη Τέχνη» (Φυσική, Ιστορία, Αισθητική αγωγή).												
Να υπολογίζουν το μήκος ενός κύκλου, όταν γνωρίζουν την ακτίνα του. Να υπολογίζουν το μήκος ενός τόξου όταν δίνεται η ακτίνα του κύκλου και το μέτρο του τόξου σε μοίρες ή σε ακτίνια.	Μήκος κύκλου Μήκος τόξου (4 ώρες)	Για την εύρεση του μήκους του κύκλου οι μαθητές να κάνουν μόνοι τους μια πρώτη εκτίμηση του π με τη βοήθεια διάφορων αντικειμένων π.χ. νομισμάτων, τροχών κτλ. και στη συνέχεια θα συμπληρώσουν τον πίνακα: <table border="1" data-bbox="836 1744 1227 1868"> <tr> <td>Μήκος κύκλου</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Μήκος διαμέτρου</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </table> Κατόπιν θα κάνουν τη γραφική παράσταση για να διαπιστώσουν την αναλογία των μεγεθών Γ και δ , τα οποία συνδέονται με τη σχέση $\Gamma = \pi \delta$. Ο τύπος του μήκους του τόξου θα προκύψει μέσω της τέταρτης αναλόγου. Δηλαδή ο κύκλος θεωρείται	Μήκος κύκλου						Μήκος διαμέτρου					
Μήκος κύκλου														
Μήκος διαμέτρου														

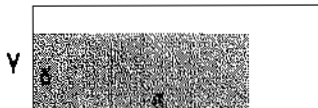
		<p>ως τόξο 360° οπότε έχουμε:</p> <table> <tr> <td>Τόξο</td><td>360°</td><td>μ°</td></tr> <tr> <td>Μήκος</td><td>$2\pi r$</td><td>x</td></tr> </table>	Τόξο	360°	μ°	Μήκος	$2\pi r$	x
Τόξο	360°	μ°						
Μήκος	$2\pi r$	x						
<p>Να υπολογίζουν το εμβαδόν ενός κυκλικού δίσκου, όταν γνωρίζουν την ακτίνα του.</p> <p>Να υπολογίζουν το εμβαδόν κυκλικού τομέα όταν δίνεται η ακτίνα του κύκλου και το μέτρο του αντίστοιχου τόξου σε μοίρες ή σε ακτίνια.</p>	<p>Εμβαδόν κύκλου</p> <p>Εμβαδόν κυκλικού τομέα</p> <p>(4 ώρες)</p>	<p>Για τον υπολογισμό του εμβαδού του κύκλου μπορεί να δοθεί η ακόλουθη δραστηριότητα:</p> <p>–Να χωριστεί από τους μαθητές ο κύκλος σε όσο το δυνατόν πιο πολλούς κυκλικούς τομείς, να τους τοποθετήσουν κατάλληλα τον ένα δίπλα στον άλλον, να διαπιστώσουν ότι έτσι σχηματίζεται ένα σχήμα που προσεγγίζει ορθογώνιο με βάση $\frac{1}{2} \Gamma$ και ύψος ρ, και να συμπεράνουν στη συνέχεια ότι</p> $E = \frac{1}{2} \cdot 2\pi r \cdot \rho = \pi r^2$ <p>Ο τύπος του εμβαδού του κυκλικού τομέα θα προκύψει μέσω της τέταρτης αναλόγου. Δηλαδή ο κύκλος θεωρείται ως τόξο 360° οπότε έχουμε:</p> <table> <tr> <td>Τόξο</td><td>360°</td><td>μ°</td></tr> <tr> <td>Εμβαδόν</td><td>πr^2</td><td>x</td></tr> </table>	Τόξο	360°	μ°	Εμβαδόν	πr^2	x
Τόξο	360°	μ°						
Εμβαδόν	πr^2	x						
Γεωμετρικά στερεά - Μέτρηση στερεών								
<p>Να αναγνωρίζουν τη σχετική θέση</p> <ul style="list-style-type: none"> - δύο επιπέδων στο χώρο - δύο ευθειών στο χώρο - μιας ευθείας και ενός επιπέδου στο χώρο. <p>Να διαπιστώνουν αν μια ευθεία είναι κάθετη σε ένα επίπεδο.</p>	<p>Σχετικές θέσεις επιπέδων και ευθειών</p> <p>Ευθεία κάθετη σε επίπεδο</p> <p>Απόσταση σημείου από επίπεδο</p> <p>Απόσταση παραλλήλων επιπέδων.</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>«Ο Χώρος» (Μαθηματικά, Ιστορία, Φυσική, Βιολογία, Αισθητική Αγωγή, Χημεία).</p>						
<p>Να αναγνωρίζουν αν ένα στερεό είναι πρίσμα και το είδος του πρίσματος.</p> <p>Να υπολογίζουν το εμβαδόν της παράπλευρης και της ολικής επιφάνειας ορθού πρίσματος.</p> <p>Να αναγνωρίζουν αν ένα στερεό είναι κύλινδρος και να υπολογίζουν το εμβαδόν της κυρτής και της ολικής επιφάνειας ορθού κυλίνδρου.</p> <p>Να γνωρίζουν τις μονάδες μέτρησης όγκου στο δεκαδικό μετρικό σύστημα, τις μεταξύ τους σχέσεις και το διεθνές συμβολισμό τους.</p> <p>Να υπολογίζουν τον όγκο ορθού πρίσματος και κυλίνδρου.</p>	<p>Πρίσμα - Κύλινδρος και στοιχεία αυτών.</p> <p>Εμβαδόν επιφάνειας πρίσματος και κυλίνδρου</p> <p>Μονάδες μέτρησης όγκου</p> <p>Όγκος πρίσματος και κυλίνδρου</p> <p>(3 ώρες)</p>							
<p>Να αναγνωρίζουν αν ένα στερεό είναι πυραμίδα και το είδος της πυραμίδας αυτής.</p> <p>Να υπολογίζουν το εμβαδόν της παράπλευρης και της ολικής επιφάνειας της πυραμίδας, καθώς και τον όγκο της.</p> <p>Να αναγνωρίζουν αν ένα στερεό είναι</p>	<p>Πυραμίδα – κώνος και στοιχεία αυτών.</p> <p>Εμβαδόν επιφάνειας πυραμίδας και κώνου</p> <p>Όγκος πυραμίδας</p>	<p>Για την εύρεση του τύπου που δίνει τον όγκο πυραμίδας, θα μετρήσουν οι μαθητές πόσες φορές χρειάζεται να γεμίσει το περιεχόμενο της για να γεμίσει ένα πρίσμα με την ίδια βάση και το ίδιο ύψος (για το γέμισμα των στερεών μπορεί να χρησιμοποιηθεί π.χ. άμμος ή αλεύρι).</p> <p>Οι τύποι των αντίστοιχων μεγεθών για την πυραμίδα</p>						

κώνος και να υπολογίζουν το εμβαδόν της κυρτής και της ολικής επιφάνειας και τον όγκο του.	δας και κώνου (4 ώρες)	και τον κώνο θα προκύψουν αναλογικά από τους προηγούμενους τύπους.
Να αναγνωρίζουν τη σφαίρα και να υπολογίζουν τον όγκο και την επιφάνειά της.	Σφαίρα και στοιχείά αυτής Μέτρηση σφαίρας (4 ώρες)	<p>Για την ανακάλυψη του τύπου του όγκου της Σφαίρας, να προσδιορίσουν οι μαθητές πειραματικά τη σχέση του όγκου της σφαίρας προς τον όγκο του κυλίνδρου που έχει βάση με ίδια ακτίνα ρ και ύψος 2ρ, όπως φαίνεται στο παρακάτω σχήμα:</p> $V_{\sigma\phi} = \frac{2}{3} V_{\kappa\upsilon\lambda} = \frac{2}{3} \pi \rho^2 \cdot 2\rho = \frac{4}{3} \pi \rho^3$ <p>«Γεωγραφικές συντεταγμένες» (Μαθηματικά, Γεωγραφία, Ιστορία).</p>

ΤΑΞΗ Γ'

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες (διατιθέμενος χρόνος)	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
ΑΛΓΕΒΡΑ		
Αλγεβρικές παραστάσεις		
<p>Οι μαθητές πρέπει:</p> <p>Να εμπεδώσουν τις τεχνικές των τεσσάρων πράξεων καθώς και τις βασικές τους ιδιότητες.</p> <p>Να εμπεδώσουν τις ιδιότητες των δυνάμεων.</p> <p>Να γνωρίζουν και να χρησιμοποιούν τις ιδιότητες των ριζών:</p> $\sqrt{a} \cdot \sqrt{b} = \sqrt{ab}$ $\frac{\sqrt{a}}{\sqrt{b}} = \sqrt{\frac{a}{b}}$	<p>Πράξεις με αριθμούς (επαναλήψεις – συμπληρώσεις)</p> <p>(5 ώρες)</p>	<p>Με κατάλληλες δραστηριότητες να γίνει επανάληψη των τεσσάρων πράξεων και των δυνάμεων και των ιδιοτήτων τους. Στη συνέχεια, με κατάλληλα αριθμητικά παραδείγματα θα διαπιστώσουν οι μαθητές ότι ισχύουν οι ιδιότητες των ριζών, τις οποίες και θα αποδείξουν.</p> <p>«Η έννοια της Απόδειξης» (Μαθηματικά, Ιστορία, Γλώσσα, Λογοτεχνία).</p>
<p>Να βρίσκουν την αριθμητική τιμή μιας αλγεβρικής παράστασης.</p> <p>Να διακρίνουν αν μια αλγεβρική παράσταση είναι μονώνυμο ή πολυώνυμο και να προσδιορίζουν το βαθμό του.</p> <p>Να διακρίνουν αν δύο πολυώνυμα είναι ίσα.</p> <p>Να προσθέτουν, να αφαιρούν, να πολλαπλασιάζουν και να διαιρούν μονώνυμα.</p> <p>Να προσθέτουν και να αφαιρούν πολυώνυμα.</p> <p>Να χρησιμοποιούν την αναγωγή των όμοιων όρων για την απλούστευση της γραφής ενός πολυωνύμου.</p>	<p>Μονώνυμο και πολυώνυμο</p> <p>Πράξεις με μονώνυμο</p> <p>Πρόσθεση και Αφαίρεση πολυωνύμων</p> <p>(4 ώρες)</p>	<p>Οι έννοιες του μονωνύμου και του πολυωνύμου εισάγονται με τη βοήθεια γνωστών τύπων, όπως π.χ. ο τύπος του εμβαδού κύκλου, ο τύπος υπολογισμού του τόκου κτλ.</p>
Να πολλαπλασιάζουν μονώνυμο με πολυώνυμο, καθώς και πολυώνυμο	Πολλαπλασιασμός Πολυωνύμων	

με πολυώνυμο.	(2 ώρες)	
<p>Να γνωρίζουν τις βασικές ταυτότητες</p> $(a \pm b)^2 = a^2 \pm 2ab + b^2$ $(a+b)(a-b) = a^2 - b^2$ $(a \pm b)^3 = a^3 \pm 3a^2b + 3ab^2 \pm b^3$ $a^3 + b^3 = (a+b)(a^2 - ab + b^2)$ $a^3 - b^3 = (a-b)(a^2 + ab + b^2)$ <p>και να μπορούν να τις αποδεικνύουν.</p> <p>Να αποδεικνύουν μια απλή ταυτότητα.</p>	<p>Αξιοσημείωτες ταυτότητες</p> <p>(5 ώρες)</p>	<p>Να γίνει γεωμετρική ερμηνεία της ταυτότητας</p> $(a+b)^2 = a^2 + 2ab + b^2$ <p>και να δοθεί ως δραστηριότητα η γεωμετρική ερμηνεία μερικών άλλων ταυτοτήτων. Η ενασχόληση αυτή των μαθητών με τις ταυτότητες θα τους βοηθήσει να τις κατανοήσουν καλύτερα και να διαπιστώσουν τη μαθηματική συνάφεια Αλγεβρας και Γεωμετρίας.</p>
<p>Να μετατρέπουν πολυώνυμο σε γινόμενο παραγόντων στις περιπτώσεις που:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Οι όροι έχουν κοινό παράγοντα ή εμφανίζεται κοινός παράγοντας με χωρισμό των όρων σε ομάδες -Είναι διαφορά τετραγώνων -Είναι ανάπτυγμα τετραγώνων -Είναι τριώνυμο της μορφής $x^2 + (a+b)x + ab$ -Είναι άθροισμα ή διαφορά κύβων. <p>Να βρίσκουν το Ε.Κ.Π. και το Μ.Κ.Δ. αλγεβρικών παραστάσεων.</p>	<p>Παραγοντοποίηση αλγεβρικών παραστάσεων</p> <p>Ε.Κ.Π. και Μ.Κ.Δ. αλγεβρικών παραστάσεων</p> <p>(8 ώρες)</p>	<p>Με κατάλληλες δραστηριότητες να αναδειχθεί η σημασία της παραγοντοποίησης για την απλοποίηση ρητών παραστάσεων και την επίλυση εξισώσεων.</p>
<p>Να βρίσκουν το πηλίκο και το υπόλοιπο της διαίρεσης ενός πολυωνύμου $P(x)$ με ένα άλλο πολυώνυμο $Q(x)$ και να γράφουν την ταυτότητα της Ευκλείδειας διαίρεσης του $P(x)$ με το $Q(x)$.</p>	<p>Διαίρεση πολυωνύμων</p> <p>(3 ώρες)</p>	
<p>Να γνωρίζουν την έννοια της ρητής αλγεβρικής παράστασης.</p> <p>Να απλοποιούν ρητές παραστάσεις.</p> <p>Να πολλαπλασιάζουν και να διαιρούν ρητές παραστάσεις.</p> <p>Να προσθέτουν και να αφαιρούν ρητές παραστάσεις.</p>	<p>Ρητές αλγεβρικές παραστάσεις</p> <p>(5 ώρες)</p>	
Εξισώσεις		
<p>Να λύνουν εξισώσεις πρώτου βαθμού.</p> <p>Να αναγνωρίζουν αν μια εξίσωση έχει μοναδική λύση ή είναι αδύνατη ή είναι ταυτότητα.</p>	<p>Η εξίσωση $ax + b = 0$</p> <p>(1 ώρα)</p>	
<p>Να λύνουν εξισώσεις δεύτερου βαθμού με ανάλυση σε γινόμενο παραγόντων.</p> <p>Να βρίσκουν το πλήθος των λύσεων μιας εξίσωσης δεύτερου βαθμού και να υπολογίζουν τις λύσεις της με τη βοήθεια του τύπου.</p> <p>Να μετατρέπουν ένα τριώνυμο σε γινόμενο παραγόντων.</p> <p>Να λύνουν προβλήματα που οδηγούν σε εξισώσεις δεύτερου βαθμού.</p>	<p>Εξισώσεις δεύτερου βαθμού</p> <p>Προβλήματα εξισώσεων δεύτερου βαθμού</p> <p>(7 ώρες)</p>	<p>Η εισαγωγή της εξίσωσης δεύτερου βαθμού θα γίνει με κατάλληλες δραστηριότητες από την καθημερινή ζωή, τη Φυσική (ελεύθερη πτώση, βολή προς τα άνω, κτλ.), την Οικονομία (ανατοκισμός για δυο έτη, κτλ.).</p>
<p>Να λύνουν κλασματικές εξισώσεις που μετασχηματίζονται σε εξισώσεις πρώτου και δεύτερου βαθμού</p>	<p>Κλασματικές εξισώσεις</p> <p>(3 ώρες)</p>	<p>Η εισαγωγή της κλασματικής εξίσωσης να γίνει με δραστηριότητες από άλλα γνωστικά αντικείμενα, π.χ. Φυσική (συνδεσμολογία αντιστάσεων), Χημεία κτλ.</p>
<p>Να γνωρίζουν να αποδεικνύουν και</p>	<p>Ανισότητες</p>	<p>Με κατάλληλα γεωμετρικά μοντέλα να διαπιστώ-</p>

<p>να χρησιμοποιούν τις ιδιότητες της διάταξης.</p> <p>Να υπολογίζουν προσεγγιστικές τιμές απλών παραστάσεων, αν είναι οι προσεγγιστικές τιμές των μεταβλητών τους.</p> <p>Να λύνουν ανισώσεις πρώτου βαθμού με έναν άγνωστο.</p>	<p>Ανισώσεις με έναν άγνωστο</p> <p>(4 ώρες)</p>	<p>σούν οι μαθητές τις ιδιότητες των ανισοτήτων και στη συνέχεια να τις αποδείξουν αλγεβρικά, όπως π.χ.</p> <div style="text-align: center;"> <p>α</p> <p>α</p> </div> <p>Αν $\begin{cases} \alpha > \beta > 0 \\ \gamma > \delta > 0 \end{cases}$ και , τότε $\alpha\gamma > \beta\delta$</p>
Συστήματα γραμμικών εξισώσεων		
<p>Να παριστάνουν γραφικά μια γραμμική εξίσωση.</p> <p>Να λύνουν γραφικά ένα γραμμικό σύστημα.</p> <p>Να λύνουν ένα γραμμικό σύστημα με τη μέθοδο:</p> <ul style="list-style-type: none"> -της αντικατάστασης -των αντίθετων συντελεστών. <p>Να λύνουν προβλήματα με τη βοήθεια συστημάτων.</p>	<p>Η έννοια της γραμμικής εξίσωσης</p> <p>Η έννοια του γραμμικού συστήματος και γραφική επίλυσή του</p> <p>Αλγεβρική επίλυση γραμμικού συστήματος</p> <p>(7 ώρες)</p>	<p>Η γραφική επίλυση θα βοηθήσει τους μαθητές να κατανοήσουν την έννοια της λύσης ενός συστήματος ως ζεύγους αριθμών και επίσης να κατανοήσουν ότι ένα σύστημα μπορεί να είναι αδύνατο ή να έχει άπειρες λύσεις.</p>
Συναρτήσεις		
<p>Να σχεδιάζουν τη γραφική παράσταση της συνάρτησης $y=ax^2$ γνωρίζοντας ότι αυτή έχει κορυφή την αρχή των αξόνων και άξονα συμμετρίας τον άξονα των y.</p> <p>Να βρίσκουν, προσεγγιστικά, την εξίσωση της παραβολής από τη γραφική της παράσταση.</p> <p>Να γνωρίζουν ότι η γραφική παράσταση της συνάρτησης $y=ax^2+bx+c$ είναι η παραβολή $y=ax^2$ μετατοπισμένη παράλληλα προς τους άξονες και έχει κορυφή το σημείο</p> $K\left(\frac{-b}{2a}, \frac{-\Delta}{4a}\right)$ <p>και να μπορεί να την σχεδιάζει.</p>	<p>Η συνάρτηση $y=ax^2$</p> <p>(5 ώρες)</p>	<p>Η εισαγωγή της τετραγωνικής συνάρτησης θα γίνει με κατάλληλα παραδείγματα όπως:</p> <ul style="list-style-type: none"> -το εμβαδόν y τετραγώνου πλευράς x είναι $y=x^2$, -το εμβαδόν ορθογωνίου με βάση διπλάσια από το ύψος είναι $y=2x^2$, -το εμβαδόν κυκλικού δίσκου ακτίνας x είναι $y=\pi x^2$. <p>Με κατάλληλες δραστηριότητες να κατανοήσουν οι μαθητές τη σχέση του συντελεστή a με το σχήμα και τη θέση της παραβολής $y=ax^2$ ως προς τον άξονα των x.</p>
Πιθανότητες		
<p>Να ορίζουν ένα σύνολο με περιγραφή ή αναγραφή των στοιχείων του και να το παριστάνουν με διάγραμμα Venn.</p> <p>Να κατανοούν τότε δυο σύνολα είναι ίσα και τότε ένα σύνολο είναι υποσύνολο ενός άλλου συνόλου.</p> <p>Να βρίσκουν την ένωση και την τομή δυο συνόλων, καθώς και το συμπλήρωμα ενός συνόλου.</p>	<p>Σύνολα</p> <p>(3 ώρες)</p>	
<p>Να γνωρίζουν τι λέγεται πείραμα τύ-</p>	<p>Δειγματικός χώρος</p>	<p>Προβλήματα εύρεσης δειγματικού χώρου π.χ.</p>

<p>χης, τι δειγματικός χώρος και τι ενδεχόμενο.</p> <p>Να βρίσκουν το δειγματικό χώρο ενός πειράματος τύχης με τη βοήθεια δένδρογράμματος ή σχετικού πίνακα.</p> <p>Να βρίσκουν τα ενδεχόμενα $A \cup B$, $A \cap B$ και A^c.</p> <p>Να γνωρίζουν ποιο ενδεχόμενο ονομάζεται βέβαιο, ποιο αδύνατο, καθώς και ποια ενδεχόμενα λέγονται ασυμβίβαστα και ποια αντίθετα.</p>	<p>Ενδεχόμενα</p> <p>(3 ώρες)</p>	<p>-Σε αγώνες play off πρωταθλήματος καλαθοσφαίρισης</p> <p>-Σε διαδοχικές ρίψεις ενός νομίσματος.</p>
<p>Να γνωρίζουν τον κλασικό ορισμό της πιθανότητας.</p> <p>Να γνωρίζουν τους κανόνες λογισμού των πιθανοτήτων (προσθετικό νόμο των πιθανοτήτων) και να τους χρησιμοποιούν στις εφαρμογές.</p>	<p>Έννοια της πιθανότητας</p> <p>(3 ώρες)</p>	<p>«Η μεταβίβαση χαρακτηριστικών από γενιά σε γενιά (Νόμος του Μέντελ)» (Βιολογία, Ιστορία).</p>
ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ		
Ισότητα-Ομοιότητα		
<p>Να γνωρίζουν ότι δύο τρίγωνα είναι ίσα αν και μόνον αν έχουν τις αντίστοιχες πλευρές και γωνίες ίσες μία προς μία.</p> <p>Να γνωρίζουν τα κριτήρια ισότητας τριγώνων.</p> <p>Να χρησιμοποιούν τα κατάλληλα κριτήρια ισότητας στη σύγκριση τριγώνων.</p>	<p>Ισότητα τριγώνων</p> <p>(5 ώρες)</p>	<p>Επεξήγηση της σημασίας των κριτηρίων ισότητας τριγώνων, με δραστηριότητες που αναφέρονται σε παραλληλόγραμμα και κύκλο.</p>
<p>Να γνωρίζουν ότι ο λόγος δυο ευθύγραμμων τμημάτων είναι ίσος με το λόγο των μηκών τους ως προς οποιαδήποτε μονάδα μέτρησης.</p> <p>Να υπολογίζουν το λόγο δύο ευθύγραμμων τμημάτων.</p>	<p>Λόγος ευθύγραμμων τμημάτων</p> <p>(2 ώρες)</p>	
<p>Να γνωρίζουν το θεώρημα του Θαλή και να μπορούν να το χρησιμοποιούν στον υπολογισμό μηκών.</p>	<p>Θεώρημα του Θαλή</p> <p>(2 ώρες)</p>	
<p>Να βρίσκουν το ομοιόθετο ενός πολυγώνου με κέντρο ένα σημείο O και λόγο ένα θετικό αριθμό λ.</p> <p>Να γνωρίζουν ότι το ομοιόθετο ενός πολυγώνου ως προς ένα σημείο O και με λόγο έναν θετικό αριθμό λ είναι μια μεγέθυνση του αρχικού πολυγώνου αν $\lambda > 1$ και μια σμίκρυνση αυτού αν $0 < \lambda < 1$.</p> <p>Να γνωρίζουν ότι δύο πολύγωνα λέγονται όμοια, όταν το ένα από αυτά είναι μεγέθυνση του άλλου.</p> <p>Να γνωρίζουν (χωρίς απόδειξη) ότι σε δυο όμοια ευθύγραμμα σχήματα οι ομόλογες γωνίες είναι ίσες και οι ομόλογες πλευρές είναι ανάλογες.</p> <p>Να αναγνωρίζουν τα κοινά χαρακτηριστικά των ομοίων τριγώνων και να εντοπίζουν τις πιθανές διαφορές τους.</p> <p>Να γνωρίζουν ότι δυο τρίγωνα είναι όμοια αν έχουν δυο γωνίες ίσες.</p>	<p>Ομοιοθεσία</p> <p>Ομοιότητα</p> <p>(6 ώρες)</p>	<p>Η παρουσίαση της ομοιοθεσίας να γίνει με τη βοήθεια μιας δραστηριότητας όπως η παρακάτω:</p> <p>Να ζητηθεί από τους μαθητές:</p> <p>α) Να πάρουν ένα πολύγωνο π.χ. ένα τετράπλευρο $AB\Gamma\Delta$ και να θεωρήσουν ένα οποιοδήποτε εσωτερικό του σημείο O.</p> <p>β) Να χαράξουν τις ημιευθείες OA, OB, OG και OD και πάνω σε αυτές να πάρουν τμήματα OA', OB', OG' και OD' διπλάσια των OA, OB, OG και OD αντιστοίχως και να φτιάξουν το τετράπλευρο $A'B'\Gamma'\Delta'$.</p> <p>γ) Να συγκρίνουν με μέτρηση τις γωνίες και τις πλευρές του νέου πολυγώνου με τις αντίστοιχες γωνίες και πλευρές του αρχικού.</p> <p>Αφού διαπιστώσουν οι μαθητές ότι το καινούργιο τετράπλευρο είναι μεγέθυνση του αρχικού να επαναλάβουν το β' βήμα παίρνοντας τμήματα OA'', OB'', OG'' και OD'' τριπλάσια, τετραπλάσια καθώς και μισά κτλ. Των OA, OB, OG και OD αντιστοίχως και να βγάλουν ανάλογα συμπεράσματα.</p> <p>Η παρουσίαση της ομοιότητας θα γίνει με δραστηριότητες, όπως π.χ.</p>

		<p>- Να δοθεί στους μαθητές μια σμίκρυνση ή μια μεγέθυνση ενός πολυγώνου και να τους ζητηθεί να καταλήξουν σε συμπεράσματα που αφορούν τα ομόλογα στοιχεία του πολυγώνου αυτού.</p> <p>- Να δοθεί στους μαθητές ένας χάρτης και να τους ζητηθεί να υπολογίσουν την πραγματική απόσταση δυο πόλεων αν είναι γνωστή η κλίμακα ή την κλίμακα αν είναι γνωστή η πραγματική απόσταση δυο πόλεων.</p> <p>«Η ομοιότητα στη Φύση και την Τέχνη» (Ιστορία, Αισθητική αγωγή, Φυσική, Βιολογία, Λογοτεχνία).</p>
Να χρησιμοποιούν τη σχέση των εμβadών δύο όμοιων πολυγώνων για τον υπολογισμό εμβadών.	Εμβadά ομοίων σχημάτων (2 ώρες)	Προβλήματα υπολογισμού εμβadών σχημάτων που είναι σχεδιασμένα υπό κλίμακα, π.χ. υπολογισμός εμβadού διαμερίσματος από τα σχέδια του Μηχανικού, υπολογισμός κατά προσέγγιση της επιφάνειας ενός νησιού κτλ.
ΤΡΙΓΩΝΟΜΕΤΡΙΑ		
Να γνωρίζουν πως ορίζονται οι τριγωνομετρικοί αριθμοί γωνίας φ με $0^\circ \leq \varphi \leq 180^\circ$, με τη βοήθεια ενός ορθοκανονικού συστήματος συντεταγμένων. Να υπολογίζουν τριγωνομετρικούς αριθμούς με τη βοήθεια ενός ορθοκανονικού συστήματος συντεταγμένων.	Τριγωνομετρικοί αριθμοί γωνίας φ με $0 \leq \varphi \leq 180$ (2 ώρες)	
Να γνωρίζουν τη σχέση που συνδέει τους τριγωνομετρικούς αριθμούς παραπληρωματικών γωνιών και να υπολογίζουν τριγωνομετρικούς αριθμούς αμβλείας γωνίας με βάση αυτή τη σχέση. Να γνωρίζουν ότι η ισότητα των ημιτόνων δύο γωνιών δεν συνεπάγεται κατ' ανάγκη και την ισότητα των γωνιών.	Τριγωνομετρικοί αριθμοί παραπληρωματικών γωνιών (2 ώρες)	Προβλήματα της Φυσικής που αναφέρονται στο έργο δυνάμεων, οι οποίες έχουν ίδιο μέτρο και σχηματίζουν παραπληρωματικές γωνίες με τον άξονα κίνησης.
Να γνωρίζουν και να μπορούν να αποδεικνύουν τις βασικές ταυτότητες: $\eta\mu^2\omega + \sigma\upsilon\nu^2\omega = 1$, $\epsilon\varphi\omega = \frac{\eta\mu\omega}{\sigma\upsilon\nu\omega}$ Να χρησιμοποιούν τις βασικές ταυτότητες για την απόδειξη απλών τριγωνομετρικών ταυτοτήτων.	Σχέσεις μεταξύ τριγωνομετρικών αριθμών μιας γωνίας (4 ώρες)	Δραστηριότητες υπολογισμού των τριγωνομετρικών αριθμών γωνίας από το ημίτονο ή το συνημίτονό της.
Να γνωρίζουν τους νόμους των ημιτόνων και συνημιτόνων και να τους εφαρμόζουν στη λύση προβλημάτων.	Νόμος ημιτόνων Νόμος συνημιτόνων (5 ώρες)	Επίλυση προβλημάτων άλλων γνωστικών αντικείμενων. Ως εφαρμογή – δραστηριότητα να ζητηθεί: α) Ο υπολογισμός του μέτρου της συνισταμένης δύο δυνάμεων $F_1=3N$ και $F_2=4N$ που σχηματίζουν γωνία 60° . β) Η ανάλυση μιας δύναμης $F=10N$ σε δύο συνιστώσες F_1 και F_2 που σχηματίζουν με την F γωνίες 40° και 70° αντιστοίχως και ο υπολογισμός των μέτρων τους.

Πρόσθετα διαθεματικά σχέδια εργασίας⁴

Θέμα: Η ομοιότητα στη Φύση και την Επιστήμη: Συλλογές εικόνων, φωτογραφιών, σχημάτων κ.λπ. και παρατηρήσεις επ' αυτών. Κατασκευή όμοιων σχημάτων και χαρτών με δεδομένη κλίμακα. Αναγνώριση ομοιοτήτων σε δομές των οργανισμών έμβιων όντων. **Θεμελιώδεις Διαθεματικές Έννοιες:** Ομοιότητα-διαφορά, μεταβολή, χώρος, χρόνος. Προεκτάσεις: στην Αισθητική Αγωγή, Ιστορία, Φυσική, Βιολογία, Λογοτεχνία.

Θέμα: Αστρονομικές παρατηρήσεις - Διαστημικά ταξίδια: Αστρονομικές παρατηρήσεις, αποστάσεις, τροχιές και ταχύτητες ουρανίων σωμάτων, το μοντέλο του ηλιακού μας συστήματος (Νόμοι του Kepler). **Θεμελιώδεις Διαθεματικές Έννοιες:** Ομοιότητα-διαφορά, μεταβολή, χώρος, χρόνος, σύστημα. **Προεκτάσεις:** στη Φυσική, Αστρονομία, Τεχνολογία, Χημεία, Βιολογία, Ιστορία.

Θέμα: Τεχνικά έργα: Αναφορές σε φημισμένα τεχνικά έργα, όπως Λυδός ποταμός, Ευπαλίνειο όρυγμα, Διώρυγες Σουέζ, Παναμά, Κορίνθου, σύζευξη Μάγχης, Ρίου-Αντιρίου κ.ά. **Θεμελιώδεις Διαθεματικές Έννοιες:** Ομοιότητα-διαφορά, χώρος, χρόνος, εξέλιξη, πολιτισμός. **Προεκτάσεις:** στην Ιστορία, Τεχνολογία, Γεωγραφία, Φυσική, Οικονομία.

Θέμα: Η υιοθέτηση από την Αρχιτεκτονική, κατά τα διάφορα στάδια εξέλιξης της, συγκεκριμένων γεωμετρικών σχημάτων: Διερεύνηση του ρόλου συγκεκριμένων γεωμετρικών σχημάτων στην Αρχιτεκτονική. **Θεμελιώδεις Διαθεματικές Έννοιες:** Χώρος-χρόνος, εξέλιξη, πολιτισμός. **Προεκτάσεις:** στην Ιστορία, Αισθητική Αγωγή, Θρησκευτικά, Λογοτεχνία.

Θέμα: Η αισθητοποίηση φαινομένων, γεγονότων ή καταστάσεων μέσα από την κατασκευή αναπαραστάσεων: Αποτύπωση φαινομένων, γεγονότων, καταστάσεων με διάφορους τρόπους (πίνακες, γραφικές παραστάσεις, διαγράμματα κλπ.) και συγκριτική μελέτη αυτών. **Θεμελιώδεις Διαθεματικές Έννοιες:** Ομοιότητα-διαφορά, χώρος, χρόνος, μεταβολή, εξέλιξη. **Προεκτάσεις:** στη Φυσική, Βιολογία, Γεωγραφία, Ιστορία.

3. Διδακτική μεθοδολογία

Η επίτευξη των γενικών στόχων της Μαθηματικής εκπαίδευσης αποτελεί, όπως είναι φυσικό, αντικείμενο συνεχούς αναζήτησης και προβληματισμού. Το παραδοσιακό μοντέλο διδασκαλίας (έμφαση στα αποτελέσματα της μαθηματικής δημιουργίας και στον τρόπο παρουσίασης τους) αμφισβητείται. Τόσο το τελικό "προϊόν" της μαθηματικής δημιουργίας όσο και ο τρόπος παρουσίασης του υποβαθμίζει την διαδικασία μέσω της οποίας φτάνουμε σε αυτό.

Οι σύγχρονες αντιλήψεις σχετικά με τη διδασκαλία και μάθηση των Μαθηματικών θεωρούν τα Μαθηματικά όχι μόνο ως το αποτέλεσμα αλλά και τη δραστηριότητα μέσω της οποίας παράγεται το αποτέλεσμα αυτό. Με αυτή την έννοια τα Μαθηματικά δεν αποτελούν μόνο ένα σύστημα γνώσεων αλλά και μια διαδικασία σύλληψης, οργάνωσης και τεκμηρίωσης αυτών των γνώσεων.

Αν δεχτούμε, επομένως, ότι η διδασκαλία των Μαθηματικών δεν αφορά μόνο γνώσεις και κατάκτηση ενός συγκεκριμένου επιπέδου ικανοτήτων, αλλά περιλαμβάνει διαδι-

κασίες μάθησης που καλύπτουν τις διαστάσεις που έχουμε ήδη περιγράψει, οι στόχοι της μαθηματικής εκπαίδευσης εκφράζονται πληρέστερα με όρους δραστηριοτήτων, παρά με όρους παρατηρήσιμων συμπεριφορών.

Η επιλογή των δραστηριοτήτων γίνεται με βάση συγκεκριμένα κριτήρια που αναφέρονται στους γενικούς στόχους της μαθηματικής εκπαίδευσης και η διατύπωσή τους επιτρέπει την εμπλοκή, εφόσον είναι δυνατόν, του συνόλου των μαθητών της τάξης.

Για τους μαθητές αυτό σημαίνει ότι έχουν την ευκαιρία να σκεφτούν και να ενεργήσουν στο δικό τους προσωπικό επίπεδο και να διατυπώσουν τους δικούς τους επιμέρους στόχους.

Για το δάσκαλο αυτό σημαίνει υψηλό βαθμό αυτενέργειας και πρωτοβουλίας. Πρέπει να είναι ικανός να διακρίνει πίσω από τη διατύπωση μιας δραστηριότητας τους γενικούς στόχους της μαθηματικής εκπαίδευσης και να τους προσαρμόσει στις ιδιαιτερότητες της τάξης του.

Για τη σωστή επιλογή δραστηριότητας επισημαίνεται ότι: Μια δραστηριότητα πρέπει:

Να είναι κατανοητή από όλους τους μαθητές και να μην επιτρέπει παρανοήσεις και υπονοούμενα.

Να αφήνει περιθώρια για έρευνα και αυτενέργεια.

Να ενθαρρύνει την συνεργατικότητα και την ομαδική εργασία, προτρέποντας τους μαθητές και τις ομάδες σε νοητικό ανταγωνισμό.

Να μην επιτρέπει άμεση προσέγγιση σε μια και μοναδική λύση.

Το πρόβλημα από το οποίο προκύπτει η δραστηριότητα πρέπει να είναι πλούσιο σε εμπλεκόμενες έννοιες να είναι αρκετά σημαντικό αλλά όχι δύσκολο, ώστε να μπορεί να αντιμετωπιστεί από τους μαθητές.

Η επεξεργασία του προβλήματος να μπορεί να γίνει, όπου αυτό είναι δυνατό, σε δύο τουλάχιστον πλαίσια (π. χ. αριθμητικό - γραφικό) μεταξύ των οποίων ο μαθητής θα μπορέσει να κάνει τις κατάλληλες αντιστοιχίες.

Επιδιώκοντας τους γενικούς στόχους της μαθηματικής εκπαίδευσης μέσω επεξεργασίας κατάλληλων δραστηριοτήτων, οι μαθητές μαθαίνουν να ερευνούν, να αιτιολογούν κατ' αναλογία, να εκτιμούν την ισχύ πιθανών λύσεων, να επιχειρηματολογούν υπέρ της λύσης που προτείνουν και να εκφράζονται στη μαθηματική γλώσσα εκτιμώντας την ισχύ της ως εργαλείο επικοινωνίας. Αυτοί είναι οι πραγματικοί στόχοι της μαθηματικής εκπαίδευσης, δηλαδή "οι στόχοι, αφορούν την ίδια τη διαδικασία μάθησης και δεν αποτελούν απλά μετρήσιμο αποτέλεσμα".

Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι μια διαδικασία μάθησης, που στηρίζεται σε επεξεργασία δραστηριοτήτων, δεν θα οδηγήσει σε κάποια "προϊόντα" μάθησης που οι υποστηρικτές της πρώτης προσέγγισης εκφράζουν με τη μορφή παρατηρήσιμων συμπεριφορών. Απλά οι στόχοι της μαθηματικής εκπαίδευσης έχουν μεγάλο εύρος και δεν μπορούν να περιοριστούν σε μια στείρα έκφραση "προϊόντος".

Με βάση τα προηγούμενα, προκύπτει ότι για κάθε τάξη η διδασκαλία των Μαθηματικών πρέπει να οργανωθεί στη βάση μιας συνύπαρξης ενός σχεδιασμού κατάλληλων και πλούσιων δραστηριοτήτων και ενός προγραμματισμού μιας επιθυμητής τελικής συμπεριφοράς.

⁴ Τα διαθεματικά αυτά σχέδια εργασίας μπορούν να συμπληρώσουν εναλλακτικά τις αναφερόμενες στο ΑΠΣ "ενδεικτικές διαθεματικές δραστηριότητες", για τις οποίες διατίθεται περίπου το 10% του διδακτικού χρόνου και ανταποκρίνονται σε όσα προτείνονται στην τρίτη στήλη του πίνακα του ΔΕΠΠΣ.

Άλλωστε, η περιγραφή των στόχων με όρους επιδιωκόμενων "προϊόντων", όταν πρόκειται για απόκτηση υψηλού επιπέδου διανοητικών ικανοτήτων είναι συχνά ατελής, αν όχι και ανέφικτη (π.χ. δεν μπορείς να εκφράσεις με τη μορφή "προϊόντος" την αναλογική σκέψη ή την κριτική ικανότητα). Γι' αυτό και η διδασκαλία πρέπει να οργανωθεί στη βάση δραστηριοτήτων για την επίτευξη των γενικών στόχων της μαθηματικής εκπαίδευσης, με τους συγκεκριμένους μετρήσιμους στόχους να ενέχουν το ρόλο του παραδείγματος για το διδάσκοντα, προκειμένου αυτός να βοηθηθεί στη μετάφραση των γενικών στόχων.

Είναι σημαντικό να παρέχονται στους μαθητές δικλίδες ασφαλείας στην αναζήτηση της γνώσης. Αυτό σημαίνει ότι οι μαθητές πρέπει να έχουν τη δυνατότητα πολλαπλής προσέγγισης μιας έννοιας όπως:

- Μέσω διαφόρων τύπων αναπαραστάσεων (συμβολικά, με γραφικές παραστάσεις, με πίνακες, με γεωμετρικά σχήματα)

- Διαθεματικά

- Με αναφορά στην Ιστορία των Μαθηματικών (η Ιστορία των Μαθηματικών είναι ένα πεδίο πλούσιο σε ιδέες για τη διδακτική προσέγγιση μιας έννοιας).

4. Αξιολόγηση

Εφόσον ληφθούν υπόψη οι βασικές αρχές της αξιολόγησης που αναφέρονται στη γενική εισαγωγή του ΔΕΠ-ΠΣ, ειδικά για το μάθημα των Μαθηματικών θα πρέπει επιπλέον να λαμβάνονται υπόψη:

Α) Η φιλοσοφία και οι στόχοι του Δ.Ε.Π.Π.Σ. των Μαθηματικών.

Β) Το περιεχόμενο πάνω στα οποίο εστιάζεται η διδασκαλία, δηλαδή:

- Οι βασικότερες έννοιες που αναμένεται οι μαθητές να γνωρίζουν.

- Οι σπουδαιότερες διαδικασίες και τεχνικές που αναμένεται οι μαθητές να έχουν μάθει.

- Τα είδη των αναπαραστάσεων που πρέπει οι μαθητές να μπορούν να χρησιμοποιούν (π.χ. σχήματα, πίνακες τιμών, γραφήματα κτλ.).

- Τα είδη των διαισθημάτων μέσα και έξω από τα Μαθηματικά που αναμένεται οι μαθητές να είναι ικανοί να κάνουν.

Γ) Τα είδη των διαδικασιών σκέψης που αναμένεται να μάθουν να χρησιμοποιούν οι μαθητές. Για παράδειγμα, αν μπορούν:

- Να αναλύουν και να ερμηνεύουν.

- Να υπολογίζουν και να συγκρίνουν.

- Να οργανώνουν πληροφορίες και δεδομένα.

- Να σχεδιάζουν και να κατασκευάζουν.

- Να διατυπώνουν, να εικάζουν και να υποθέτουν.

- Να αιτιολογούν, να επιχειρηματολογούν και να αποδεικνύουν.

Δ) Τα είδη των καταστάσεων που οι μαθητές πρέπει να είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν, όπως είναι για παράδειγμα:

- Καθαρά μαθηματικά προβλήματα.

- Εφαρμογές των Μαθηματικών (π.χ. προβλήματα μεγίστου - ελαχίστου, γραμμικού προγραμματισμού κτλ.).

- Πραγματικά προβλήματα τα οποία πρέπει να μοντελοποιηθούν και να μαθηματικοποιηθούν.

Ε) Οι συνθήκες κάτω από τις οποίες οι μαθητές παράγουν το έργο για το οποίο αξιολογούνται π.χ.

- Οι χρονικοί περιορισμοί που υπάρχουν.

- Αν εργάζονται ατομικά ή ομαδικά και αν τους δίνεται η ευκαιρία για ανατροφοδότηση και διόρθωση.

- Το διδακτικό και εποπτικό υλικό που έχουν στη διάθεσή τους, κτλ.

5. Απαιτούμενο διδακτικό υλικό

Το διδακτικό υλικό το απαραίτητο για τη διδασκαλία των Μαθηματικών αποτελείται από το "Βιβλίο για τον μαθητή", το "Βιβλίο για τον Καθηγητή" και το "Εποπτικό υλικό".

Βιβλίο για τον μαθητή:

Σε ό,τι αφορά το περιεχόμενό του το εγχειρίδιο του μαθητή πρέπει να είναι συμβατό με το Πρόγραμμα Σπουδών και να έχει συνταχθεί και διαρθρωθεί με τρόπο που να εξυπηρετεί το σκοπό και τους στόχους της διδασκαλίας των Μαθηματικών στην αντίστοιχη βαθμίδα. Στην κατεύθυνση αυτή οφείλει:

- Να είναι οργανωμένο σε ομοιογενείς ενότητες των οποίων το περιεχόμενο και το ύφος διασφαλίζουν τη συνέχεια και την ενότητα στις διδασκόμενες έννοιες.

- Κάθε ενότητα να περιλαμβάνει εισαγωγικό τμήμα, το οποίο προετοιμάζει το μαθητή για το περιεχόμενό της, τον κατατοπίζει για τις πιθανές σχέσεις της με τις υπόλοιπες ενότητες του βιβλίου, τον πληροφορεί για το σκοπό της διδασκαλίας της και τους στόχους που αναμένεται να επιτευχθούν με την ολοκλήρωσή της.

- Το περιεχόμενο κάθε ενότητας είναι αναγκαίο να έχει συνταχθεί έτσι ώστε να αναδεικνύει τις σχέσεις που υπάρχουν ανάμεσα στα διάφορα αντικείμενα που εμπίπτουν στη μελέτη των Μαθηματικών, προκειμένου να ενισχύεται η οριζόντια σύνδεση τους (διαθεματικότητα) και η διεπιστημονικότητα κατά την εξέταση διαφόρων θεμάτων.

Επίσης στα σχολικά εγχειρίδια πρέπει να περιλαμβάνεται η καταγραφή των μεγάλων ιστορικών στιγμών που καθόρισαν διαδοχικά την πορεία των Μαθηματικών ώστε ο μαθητής να αποκτά γνώση της γένεσης των ιδεών τους, προϋπόθεση απαραίτητη για την κατάρκτηση κάθε γνωστικού αντικείμενου. Παράλληλα πρέπει να δίνεται έμφαση στις σύγχρονες επιστημονικές κατακτήσεις, όπως επίσης και στις συνέπειες τους σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο.

Αναφορικά με τη διδακτική προσέγγιση του βιβλίου θα πρέπει να καλλιεργεί την ανάπτυξη ερευνητικού πνεύματος στο μαθητή και να υιοθετεί όπου και όσο είναι δυνατόν το ανακαλυπτικό μοντέλο μάθησης. Θα πρέπει επίσης να είναι ανοικτό σε διαφορετικούς τρόπους χρήσης ώστε να ενθαρρύνει τον εκπαιδευτικό να αναπροσαρμόζει τη διδασκαλία του ανάλογα με τις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες της τάξης του.

Βιβλίο για τον καθηγητή:

Οφείλει να περιέχει ενδεικτικές διδακτικές οδηγίες που αξιοποιούν τα διαφορετικά είδη των προτεινόμενων διδακτικών προσεγγίσεων, βιβλιογραφικές αναφορές πηγές από το Διαδίκτυο, και ενημερωτικά στοιχεία για τα σύγχρονα επιστημονικά δεδομένα, δηλαδή πληροφορίες ιδιαίτερα απαραίτητες για τον εκπαιδευτικό, κυρίως αυτόν που είναι διαφορετικής ειδικότητας από το αντικείμενο που διδάσκει.

Στις ενδεικτικές διδακτικές ενέργειες που παρέχονται στον εκπαιδευτικό πρέπει να συμπεριλαμβάνονται οι μέγιστες και οι ελάχιστες απαιτήσεις που επιδιώκεται να ικανοποιηθούν με την ολοκλήρωση της διδασκαλίας, ώστε να υποβοηθείται η προσαρμογή της στις δυνατότητες της τάξης. Θα πρέπει επίσης να περιέχονται πρόσθετες ερω-

τήσεις, προβλήματα και ασκήσεις από αυτά που περιλαμβάνονται στο Βιβλίο του μαθητή.

Εποπτικό υλικό: Το εποπτικό αποτελείται από διαφάνειες, εκπαιδευτικό λογισμικό, ταινίες βίντεο κ.α. Είναι αποδεκτό ότι το μαθησιακό περιβάλλον στο οποίο εμπλέκονται όλες οι αισθήσεις και αναπτύσσεται η επικοινωνίας δημιουργεί της καλύτερες δυνατές συνθήκες οικοδόμησης της γνώσης. Στη δημιουργία του περιβάλλοντος αυτού συμβάλλουν, εκτός των συμβατικών μέσων και οι νέες τεχνολογίες. Έτσι, η χρήση ενός κατάλληλου εκπαιδευτικού λογισμικού μπορεί αφενός να διευρύνει τα όρια μιας αναπαράστασης και αφετέρου να δώσει τη δυνατότητα πολλαπλής αναπαράστασης μίας έννοιας με την ταυτόχρονη εξέλιξη (σε διαφορετικά πλαίσια) ενός φαινομένου ή γεγονότος. Κατά αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται τόσο η δημιουργία όσο και η διατήρηση ερευνητικού κλίματος.

6. Προδιαγραφές διδακτικών βιβλίων Μαθηματικών Γυμνασίου

α) Βιβλίο του μαθητή

Το μαθηματικό περιεχόμενο θα πρέπει να είναι συμβατό με το αντίστοιχο Α.Π.Σ και το Δ.Ε.Π.Π.Σ. των Μαθηματικών. Μέσα από την ανάπτυξη του περιεχομένου θα πρέπει με τρόπο σαφή να παρουσιάζεται η βαθμιαία ανάπτυξη των μαθηματικών εννοιών. Κατά την ανάπτυξη του μαθηματικού περιεχομένου, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τόσο οι προηγούμενες γνώσεις και εμπειρίες των μαθητών όσο και οι γνώσεις που θα διδαχθούν αργότερα ώστε να εξασφαλίζεται η ομαλή μετάβαση από τάξη σε τάξη.

-Τα ιστορικά σημειώματα δεν είναι απαραίτητο να εντάσσονται ξεχωριστά και στο τέλος κάθε ενότητας. Μπορεί (όπου αυτό κρίνεται) να παρουσιάζονται (με σύνητομο τρόπο) και σε ενδιάμεσα σημεία του κειμένου.

-Το βιβλίο να έχει παραρτήματα με αλφαβητικό ευρετήριο, ευρετήριο ονομάτων και βιβλιογραφία.

-Στο τέλος του βιβλίου θα δίνονται υποδείξεις ή λύσεις των προτεινόμενων ασκήσεων.

-Ο συμβολισμός που θα χρησιμοποιείται (εκτός των μαθηματικών συμβόλων) θα πρέπει να είναι συμβατός με τον χρησιμοποιούμενο και στα άλλα γνωστικά αντικείμενα.

-Οι προτεινόμενες ασκήσεις και τα προβλήματα να είναι κλιμακούμενης δυσκολίας.

Η χρησιμοποιούμενη γλώσσα, θα πρέπει να είναι όχι μόνο επιστημονικά ακριβής, αλλά και εύληπτη και κατανοητή από τους μαθητές της αντίστοιχης τάξης ώστε να μην παρουσιάζονται προβλήματα κατανόησης του περιεχομένου.

Κατά την συγγραφή θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη το νοητικό επίπεδο των μαθητών και οι προηγούμενες γνώσεις και εμπειρίες τους, αφού έτσι εξασφαλίζεται η μεγιστοποίηση του εκπαιδευτικού αποτελέσματος.

Το βιβλίο πρέπει να είναι φιλικό προς τον μαθητή, να διακρίνεται από ποικιλία και πρωτοτυπία ως προς την εμφάνισή του και να είναι ευχάριστο και εύχρηστο.

Οι σύγχρονες απόψεις για τη διδασκαλία και μάθηση

των Μαθηματικών θεωρούν ότι τα Μαθηματικά αποτελούν όχι μόνο ένα σύνολο γνώσεων αλλά και διαδικασία μέσω της οποίας οικοδομούνται αυτές οι γνώσεις. Η μάθηση δεν είναι μια παθητική αποδοχή "έτοιμης" γνώσης, αλλά μια διαδικασία οικοδόμησης. Έτσι, η παράθεση του περιεχομένου θα πρέπει να συνοδεύεται και από τις διαδικασίες σύλληψης τεκμηρίωσης και οργάνωσης αυτού του περιεχομένου. Μέσα από κατάλληλες δραστηριότητες μπορεί να αναδεικνύονται τόσο οι νέες γνώσεις όσο και το πεδίο εφαρμογής των γνώσεων που έχουν ήδη οικοδομηθεί. Στα σχολικά βιβλία θα πρέπει να αναδεικνύεται η στενή σχέση των Μαθηματικών με τον πραγματικό κόσμο. Η πραγματικότητα μπορεί να αποτελεί τόσο σημείο εκκίνησης της διδασκαλίας όσο και στόχο της καθώς προσφέρει με άμεσο και βιωματικό τρόπο πρόσβαση στη γνώση.

Θα πρέπει επίσης να γίνεται αξιοποίηση της σύγχρονης τεχνολογίας ως παράγοντα διαμόρφωσης ενός πλούσιου σε ερεθίσματα μαθησιακού περιβάλλοντος. Στην αρχή κάθε ευρύτερης ενότητας να αναφέρονται οι στόχοι αυτής της ενότητας.

Ο τρόπος δόμησης του κειμένου της διδακτικής ενότητας πρέπει να εξασφαλίζει τόσο τη νοηματική συνοχή όσο και την πληροφοριακή πληρότητα. Αυτό σημαίνει ότι τα κείμενα που αναπτύσσουν έννοιες έχουν διαφορετική δομή από κείμενα που αναφέρονται σε διαδικασίες δράσης και μεθοδολογίας.

Η δόμηση με σαφήνεια των παραγράφων όσο και η σύνδεσή τους θα πρέπει να γίνεται με τρόπο που να καθίσταται σαφής η πορεία πληροφόρησης και σκέψης του κειμένου.

β) Βιβλίο του καθηγητή

Το βιβλίο του καθηγητή από μόνο του φυσικά δεν μπορεί να υποκαταστήσει την ανάγκη μιας επιμόρφωσης που στοχεύει στην ενημέρωση του εκπαιδευτικού για τις νέες απόψεις σχετικά με τη διδακτική των Μαθηματικών. Μπορεί, ωστόσο, να βοηθήσει τον εκπαιδευτικό να εφαρμόσει τις μεθοδολογικές προσεγγίσεις που προτείνει το Π.Σ. να του δώσει ιδέες για την οργάνωση της διδασκαλίας του, να του επισημάνει σημεία της ύλης τα οποία οι μαθητές δυσκολεύονται να κατανοήσουν ή τείνουν να παρανοούν και τέλος να του προτείνει συμπληρωματικές πηγές για να ανανεώσει και να επεκτείνει τις γνώσεις του. Ένα τέτοιο βιβλίο οφείλει να περιέχει:

-Αναλυτικές ενδεικτικές διδακτικές ενέργειες για τη διδασκαλία όλων των εννοιών του σχολικού βιβλίου.

-Προτεινόμενο διδακτικό υλικό για κάθε ενότητα και τρόπο αξιοποίησής του.

-Υποδειγματικές απαντήσεις των ερωτήσεων, ασκήσεων, προβλημάτων του σχολικού βιβλίου.

-Πρόσθετες ερωτήσεις, ασκήσεις και προβλήματα.

-Επισημάνσεις για τις παρανοήσεις και τις εναλλακτικές ιδέες των μαθητών και τρόπους αντιμετώπισής τους.

-Ενδεικτικό ετήσιο προγραμματισμό της ύλης.

-Προτεινόμενη βιβλιογραφία και άλλες πηγές πληροφόρησης (π.χ. δικτυακούς τόπους κτλ.).

**ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΜΕΛΕΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ**

1. Σκοπός της διδασκαλίας του μαθήματος

Ο γενικός σκοπός της Μελέτης του Περιβάλλοντος είναι η απόκτηση γνώσεων και η ανάπτυξη δεξιοτήτων, αξιών και στάσεων, που επιτρέπουν στο μαθητή να παρατηρεί, να περιγράφει, να ερμηνεύει και σε κάποιο βαθμό να προβλέπει τη λειτουργία, τους συσχετισμούς και τις αλληλεπιδράσεις του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος μέσα στο οποίο αναπτύσσεται η ανθρώπινη δραστηριότητα στο χώρο και στο χρόνο, με τρόπο ώστε να οδηγείται στη συνειδητοποίηση των πλεονεκτημάτων και της ανάγκης για αειφόρο ανάπτυξη του πλανήτη. Η διαδικασία αυτή αποσκοπεί στη δημιουργία μιας σφαιρικής αντίληψης για τη ζωή που συνιστά κυρίως την ανάπτυξη γνωστικών διασυνδέσεων και αλληλεπιδράσεων μεταξύ διαφορετικών αντικειμένων, στις οποίες η έμφαση δίνεται στην αντιμετώπιση του μαθητή ως ερευνητή.

2. Άξονες περιεχομένου, Γενικοί στόχοι, Θεμελιώδεις έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης

ΔΗΜΟΤΙΚΟ

Τάξη	Άξονες γνωστικού περιεχομένου	Γενικοί Στόχοι (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες)	Ενδεικτικές Θεμελιώδεις Έννοιες Διαθεματικής Προσέγγισης
A	Ανθρωπογενές περιβάλλον Η τάξη μου	Οι μαθητές επιδιώκονται: Να αποκτήσουν μία πρώτη επαφή με την κοινωνική ομάδα. Να κατανοήσουν την αναγκαιότητα των κανόνων για τη εύρυθμη λειτουργία της σχολικής τάξης Να επισημαίνουν τις κοινές ανάγκες που ικανοποιεί η τάξη. Να κατανοούν την έννοια της ταξινόμησης απλών αντικειμένων. Να συσχετίζουν την κίνηση με τη μεταβολή της θέσης.	Αλληλεπίδραση Μονάδα-Σύνολο Ομοιότητα-Διαφορά
	Το σχολείο μου	Να ευαισθητοποιηθούν σε βασικά περιβαλλοντικά ζητήματα του σχολικού και του ευρύτερου χώρου. Να αναπτύξουν πνεύμα συνεργασίας για την πραγματοποίηση κοινών δραστηριοτήτων και εκδηλώσεων στο χώρο του σχολείου. Να κατανοήσουν την αναγκαιότητα τήρησης ορισμένων κανόνων για την αντιμετώπιση εκτάκτων γεγονότων (π.χ. σεισμού, πυρκαγιάς κ.ά.). Να αναπτύξουν ενδιαφέρον και αγάπη για την πατρίδα και την πολιτιστική τους κληρονομιά.	Σύστημα Αλληλεπίδραση Πολιτισμός
	Η οικογένειά μου	Να κατανοήσουν το ρόλο κάθε μέλους στην οικογένεια. Να αναγνωρίσουν τη σπουδαιότητα της οικογένειας κατά την εξελικτική πορεία της ζωής του παιδιού. Να αντιλαμβάνονται πως η αγάπη, η συνεννόηση και η συνεργασία εξασφαλίζουν την ηρεμία και την ομαλή ζωή της οικογένειας. Να αντιληφθούν τους όρους που πρέπει να ισχύουν στη ζωή, μέσα και έξω από την οικογένεια, σε σχέση με την προστασία του περιβάλλοντος.	Ομοιότητα-Διαφορά Μεταβολή Αλληλεπίδραση
	Ο άνθρωπος και ο χρόνος	Να εξοικειωθούν με τη χρονική αλληλουχία γεγονότων και καταστάσεων. Να προσεγγίσουν βασικούς τρόπους μέτρησης του χρόνου και να εξοικειωθούν με τη χρήση λέξεων/φράσεων σχετικών με τη ροή του χρόνου.	Διάσταση Μεταβολή Σύστημα (ταξινόμηση)
	Η γειτονιά μου	Να αποκτήσουν περισσότερη εξοικείωση με τον ευρύτερο χώρο της γειτονιάς και τους ανθρώπους που ζουν και εργάζονται εκεί. Να ευαισθητοποιηθούν σε θέματα αντιμετώπισης προβλημάτων (π.χ. περιβάλλοντος) που αφορούν το ευρύτερο τοπικό περιβάλλον.	Αλληλεπίδραση Ομοιότητα-Διαφορά Διάσταση
	Αντικείμενα από το περιβάλλον μου	Να εξοικειωθούν με τη διάκριση των υλικών σωμάτων σε στερεά, υγρά και αέρια.	Σύστημα Αλληλεπίδραση Μεταβολή

	Η ενέργεια στη ζωή μας	Να αποκτήσουν μια αρχική αντίληψη για το πώς χρησιμοποιείται η ηλεκτρική κυρίως ενέργεια στην καθημερινή ζωή. Να δείχνουν ενδιαφέρον για τους τρόπους εξοικονόμησης της ηλεκτρικής ενέργειας.	Αλληλεπίδραση Μεταβολή
	Αλληλεπίδραση ανθρώπου-περιβάλλοντος Ο τόπος που ζω-τοπική ιστορία	Να κατανοήσουν ότι η συμπεριφορά τους και οι δικές τους ενέργειες, καθώς και όλων των ανθρώπων, έχουν άμεση σχέση και αλληλεπίδραση με τον τόπο στον οποίο ζουν. Να αναγνωρίσουν τη σημασία της ιστορίας και του πολιτισμού του τόπου που ζουν.	Αλληλεπίδραση Σύστημα Μεταβολή Χώρος - χρόνος
	Γνωρίζω το σώμα μου	Να διακρίνουν τα βασικά εξωτερικά χαρακτηριστικά του ανθρώπινου οργανισμού και να αναγνωρίζουν το ρόλο των αισθητηρίων οργάνων ως μέσων αντίληψης και επικοινωνίας με το περιβάλλον. Να ενδιαφερθούν για την υιοθέτηση στάσεων και συμπεριφορών που συμβάλλουν στην καλή διατήρηση της υγείας. Να ευαισθητοποιηθούν απέναντι στα άτομα με ειδικές ανάγκες.	Σύστημα Επικοινωνία Ομοιότητα – διαφορά Αλληλεπίδραση
	Οι ανάγκες του ανθρώπου	Να μπορούν να διακρίνουν τις βασικές ανάγκες τους και τον τρόπο ικανοποίησής τους. Να συνδέσουν κάποια επαγγέλματα με την ικανοποίηση συγκεκριμένων αναγκών. Να προβληματιστούν για την ανεπαρκή κάλυψη των βασικών (διατροφικών) αναγκών όλων των παιδιών του κόσμου.	Μονάδα-Σύνολο Αλληλεπίδραση Χώρος - χρόνος
	Επικοινωνία, ενημέρωση και ελεύθερος χρόνος	Να εξοικεωθούν με τα βασικά μέσα μαζικής επικοινωνίας. Να προβληματιστούν για το χρόνο παρακολούθησης προγραμμάτων της τηλεόρασης και για την ποιότητά των προγραμμάτων αυτών. Να ευαισθητοποιηθούν σε θέματα δημιουργικής αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου τους.	Επικοινωνία Ομοιότητα- Διαφορά Αλληλεπίδραση
	Το ταξίδι του ήχου	Να έρθουν σε πρώτη επαφή με την έννοια του ήχου και με ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά του.	Αλληλεπίδραση Μεταβολή
	Πολιτισμός του τόπου μας	Να προσεγγίσουν και να αναπτύξουν ενδιαφέροντα για τους πολιτιστικούς χώρους και τις λαϊκές παραδόσεις του τόπου στον οποίο ζουν. Να αποκτήσουν μια αρχική εξοικείωση με λεξιλόγιο σχετικό με πολιτισμικά στοιχεία του τόπου τους.	Πολιτισμός Χώρος - χρόνος Μεταβολή
	Ο αθλητισμός στο σχολείο μας	Να συνειδητοποιήσουν την αναγκαιότητα τήρησης κανόνων στον αθλητισμό. Να αναπτύξουν πνεύμα συνεργασίας κατά τη διεξαγωγή αθλητικών παιχνιδιών.	Σύστημα Επικοινωνία Αλληλεπίδραση (συνεργασία)
	Φυσικό περιβάλλον Φυτά και ζώα	Να αναγνωρίζουν και να ενδιαφέρονται για τα φυτά και τα ζώα του άμεσου περιβάλλοντός τους. Να διακρίνουν την ποικιλομορφία των φυτών και των ζώων και να κάνουν απλές ταξινομήσεις. Να αναγνωρίζουν τη σχέση του περιβάλλοντος με την ποιότητα της ζωής του ανθρώπου.	Σύστημα Χώρος - χρόνος Ταξινόμηση Μεταβολή
	Ήλιος, αλλαγή ημέρας και νύκτας	Να συνδέουν τις θέσεις του ήλιου στον ουρανό με την εναλλαγή ημέρας και νύκτας. Να αναγνωρίζουν τα οφέλη και τους κινδύνους από την ηλιακή ακτινοβολία.	Σύστημα Χώρος - χρόνος Ταξινόμηση Μεταβολή
Β	Ανθρωπογενές περιβάλλον Το σχολείο μου	Να προσανατολιστούν στο συγκεκριμένο σχολικό χώρο και στο ευρύτερο περιβάλλον. Να ευαισθητοποιηθούν για πιθανά ζητήματα επιβάρυνσης του περιβάλλοντος στον ευρύτερο σχολικό χώρο. Να ευαισθητοποιηθούν απέναντι σε συμμαθητές τους με ιδιαίτερα ατομικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά.	Αλληλεπίδραση Χώρος - χρόνος Ομοιότητα- Διαφορά
	Η συνοικία /το χωριό μου (Η κοινότητά μου)	Να ενημερωθούν για την ύπαρξη της ποικιλίας των υπηρεσιών που λειτουργούν στη συνοικία τους. Να ευαισθητοποιηθούν για τα προβλήματα που υπήρχαν και υπάρχουν στη συνοικία τους και στο φυσικό περιβάλλον και να συνεργαστούν για την αντιμετώπισή τους, όπου είναι δυνατό.	Επικοινωνία Ομοιότητα- Διαφορά Μεταβολή Χώρος – χρόνος Αλληλεπίδραση

	Φυσικό περιβάλλον Τα φυτά και τα ζώα του τόπου μου	Να διακρίνουν τους παράγοντες που επηρεάζουν την ανάπτυξη των ζώων και των φυτών . Να προσεγγίσουν την έννοια της αλληλεπίδρασης φυτών, ζώων, περιβάλλοντος και ποιότητας ζωής του ανθρώπου.	Αλληλεπίδραση Σύστημα Μεταβολή
	Έμβια και άβια	Να εξοικειωθούν με τις βασικές ιδιότητες των εμβίων και αβίων. Να προσεγγίσουν ορισμένες από τις μεταβολές των υλικών σωμάτων.	Αλληλεπίδραση Σύστημα Μεταβολή Χώρος - χρόνος
	Κύκλος του νερού – Καιρός	Να συνδέσουν τις διάφορες μορφές και τον κύκλο του νερού με τις καιρικές συνθήκες. Να συνδέουν τις διαφορές στις καιρικές συνθήκες με τη διαδοχή των εποχών και τη γεωγραφική θέση. Να συνδέουν τις καιρικές συνθήκες με τις συνθήκες διαβίωσης και την ποιότητα ζωής του ανθρώπου. Να ευαισθητοποιηθούν στην ορθή χρήση του νερού.	Αλληλεπίδραση Σύστημα Μεταβολή Χώρος - χρόνος
	Αλληλεπίδραση ανθρώπου-περιβάλλοντος Ο τόπος που ζω	Να αναγνωρίζουν τη σχέση του περιβάλλοντος με την ποιότητα ζωής του ανθρώπου και να ενεργοποιούνται για τη φροντίδα και την προστασία του.	Επικοινωνία Αλληλεπίδραση
	Ο προσανατολισμός	Να προσεγγίσουν την έννοια του προσανατολισμού με βάση τα σημεία του ορίζοντα.	Χώρος – χρόνος Μεταβολή
	Κύκλος ζωής και χρόνος	Να περιγράφουν και να επιχειρούν να ερμηνεύουν τις μεταβολές του ανθρώπου (βιολογική εξέλιξη) και του περιβάλλοντός του στην πορεία του χρόνου. Να συνειδητοποιήσουν τη σπουδαιότητα του ρόλου των γονέων στη ζωή του παιδιού.	Μεταβολή Αλληλεπίδραση Χώρος - χρόνος
	Μεταφορές	Να διακρίνουν τα μέσα μεταφοράς αγαθών από τα μέσα μετακίνησης των ανθρώπων. Να αντιληφθούν το ρόλο μεταφοράς στην εξέλιξη του ανθρώπου.	Σύστημα (ταξινόμηση) Μεταβολή
	Οι ανάγκες του ανθρώπου	Να συνειδητοποιήσουν τις βασικές ανάγκες των ανθρώπων, ως μελών της ομάδας και της κοινότητας . Να εκτιμήσουν τη συμβολή των κοινωνικών ομάδων στην κάλυψη των αναγκών του ατόμου. Να εξοικειωθούν με βασικούς κανόνες του κώδικα οδικής κυκλοφορίας που αφορούν στους πεζούς.	Αλληλεπίδραση Επικοινωνία Μονάδα-Σύνολο
	Η ενέργεια στη ζωή μας	Να προσεγγίσουν την έννοια της αξιοποίησης της κίνησης του νερού και του αέρα για να γίνουν διάφορες εργασίες. Να ευαισθητοποιηθούν στη λήψη μέτρων για την αποφυγή της ρύπανσης και μόλυνσης του αέρα και του νερού.	Αλληλεπίδραση Σύστημα Μεταβολή
	Επικοινωνία, ενημέρωση και ελεύθερος χρόνος	Να κατανοήσουν την αναγκαιότητα της επικοινωνίας με τους συγγενείς και φίλους τους. Να αναπτύξουν κριτική στάση για τα μέσα μαζικής επικοινωνίας και ενημέρωσης.	Αλληλεπίδραση Επικοινωνία
	Πολιτισμός στην ευρύτερη περιοχή	Να αναπτύξουν ενδιαφέρον για την αναζήτηση και ανάδειξη στοιχείων από το λαϊκό πολιτισμό της ευρύτερης περιοχής στην οποία ανήκει η κοινότητά τους.	Πολιτισμός Διάσταση
	Αθλητισμός και Ψυχαγωγία	Να κατανοήσουν τη σημασία της άθλησης για τη σωματική ευεξία και την ψυχική υγεία. Να γνωρίσουν την ιστορία των Ολυμπιακών αγώνων και να εκτιμήσουν τη σημασία τους.	Σύστημα Μεταβολή Πολιτισμός
Γ	Ανθρωπογενές περιβάλλον Γιατί ζούμε σε κοινότητες	Να κατανοήσουν τους λόγους που οδηγούν τους ανθρώπους να ζουν σε κοινότητες. Να εκτιμήσουν τη σημασία των κανόνων για τη λειτουργία της κοινότητας.	Επικοινωνία Αλληλεπίδραση/ Αλληλεξάρτηση Συνεργασία
	Πώς αποφασίζουν οι άνθρωποι στην κοινότητα ή στην πόλη	Να αναγνωρίσουν τη σημασία της τοπικής αυτοδιοίκησης για την αντιμετώπιση των τοπικών προβλημάτων. Να ευαισθητοποιηθούν για τη σημασία της συμμετοχής των δημοτών στα κοινά της κοινότητας.	Αλληλεπίδραση (Συλλογικότητα, σύγκρουση, εξάρτηση) Εξουσία, Σύστη-

			μα
	Φυτά και ζώα του τόπου μου	Να κατανοήσουν τη σπουδαιότητα ορισμένων ζώων και ορισμένων φυτών στη ζωή μας. Να κατατάξουν τα φυτά με βάση ορισμένα μορφολογικά χαρακτηριστικά. Να κατατάξουν τα ζώα με βάση τον τρόπο πολλαπλασιασμού και τον τόπο που ζουν.	Σύστημα Ταξινόμησης Λειτουργία
	Αλληλεπίδραση ανθρώπου-περιβάλλοντος Ο τόπος όπου ζω - προστασία του τόπου μου	Να ευαισθητοποιηθούν για την επίδραση των δραστηριοτήτων του ανθρώπου στο φυσικό και το ανθρωπογενές περιβάλλον. Να εξοικειωθούν με συμβολικές ή εικονικές αναπαραστάσεις χώρων και με εξειδικευμένους γεωγραφικούς όρους.	Αλληλεπίδραση Σύστημα
	Τροφή και άλλες αποθηκευμένες ενέργειες	Να αναγνωρίζουν την αναγκαιότητα πρόσληψης τροφής από τον άνθρωπο. Να αναπτύξουν στάσεις και συμπεριφορές θετικές για τη διατήρηση της προσωπικής τους υγείας. Να εξοικειωθούν με ήπιες μορφές ενέργειας.	Αλληλεπίδραση Μεταβολή Σύστημα
	Επικοινωνία	Να διακρίνουν τους διάφορους τρόπους επικοινωνίας μεταξύ ανθρώπων καθώς και την εξέλιξη τους στο χρόνο. Να μπορούν να εκφράζονται αξιοποιώντας όλα τα μέσα επικοινωνίας. Να ευαισθητοποιηθούν απέναντι στα άτομα που για διάφορους λόγους αντιμετωπίζουν προβλήματα επικοινωνίας.	Επικοινωνία Μεταβολή Ομοιότητα-Διαφορά
	M. M.E.	Να αποκτήσουν κριτικό πνεύμα στην ανάγνωση διαφόρων εντύπων (περιοδικών, εφημερίδων κτλ.).	Επικοινωνία Αλληλεπίδραση
	Κατανάλωση	Να διακρίνουν την πραγματική αξία των προϊόντων και τη σημασία τους για την υγεία τους. Να συνειδητοποιήσουν ότι η τυφλή μίμηση καταναλωτικών προτύπων αποτελεί μια από τις κύριες αιτίες της υπερκατανάλωσης. Να ξεχωρίζουν προϊόντα που προέρχονται από την Ελλάδα και από άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.	Σύστημα Διάσταση Επικοινωνία
	Μεταφορές	Να συνδέσουν τα μέσα μεταφοράς και συγκοινωνίας με την ικανοποίηση των διάφορων αναγκών του ανθρώπου. Να ευαισθητοποιηθούν για τη σημασία της ασφαλούς μετακίνησης και μεταφοράς και τις επιδράσεις των μέσων μεταφοράς στη ζωή του ανθρώπου και το περιβάλλον.	Αλληλεπίδραση Μονάδα-Σύνολο
	Πολιτισμός της χώρας μας	Να γνωρίσουν χώρους πολιτισμικής αναφοράς και στοιχεία του πολιτισμού μας από την αρχαιότητα έως σήμερα και να αναπτύξουν θετική στάση απέναντι στην προβολή και διαφύλαξη της εθνικής κληρονομιάς.	Πολιτισμός Μεταβολή Χώρος - χρόνος
	Αθλητισμός-Ολυμπιακή ιδέα	Να διακρίνουν τα ατομικά από τα ομαδικά αθλήματα. Να γνωρίσουν τη σημασία και την εξέλιξη των Ολυμπιακών και Παραολυμπιακών αγώνων.	Μεταβολή Ομοιότητα-Διαφορά Αλληλεπίδραση
Δ	Αλληλεπίδραση ανθρώπου-περιβάλλοντος Γεωγραφικά διαμερίσματα της Ελλάδας-νομοί του γεωγραφικού μας διαμερίσματος	Να κατανοήσουν ότι η κοινότητα ή η πόλη τους αποτελούν τμήμα του νομού και ενός ευρύτερου γεωγραφικού διαμερίσματος της Ελλάδας. Να αναγνωρίσουν τη σχετική θέση των γεωγραφικών διαμερισμάτων στο χάρτη της Ελλάδας.	Ομοιότητα-Διαφορά Χώρος - χρόνος Σύστημα
	Οι νομοί του γεωγραφικού μας διαμερίσματος	Να ξεχωρίζουν σημαντικές ιστορικές πόλεις και οικισμούς στο νομό που ανήκουν και να διακρίνουν τις νησιωτικές από τις ηπειρωτικές περιοχές της χώρας. Να αναγνωρίσουν ότι οι χάρτες απεικονίζουν με συμβολικό τρόπο τη χωρική και χρονική διάσταση φαινομένων και διαδικασιών.	Χώρος - χρόνος Ομοιότητα-Διαφορά Συμβολισμός Επικοινωνία
	Οικοσυστήματα του γεωγραφικού	Να συσχετίζουν τα χαρακτηριστικά του φυσικού περιβάλλοντος με την παρουσία συγκεκριμένων φυτών και ζώων. Να κατανοήσουν τη σημασία της χλωρίδας και της πανίδας στη	Αλληλεπίδραση Σύστημα Μεταβολή

	μας διαμερίσματος	ζωή των ανθρώπων της περιοχής τους. Να συσχετίζουν το άνθος και τον καρπό με την αναπαραγωγή των φυτών. Να κατατάσσουν τα ζώα με βάση συγκεκριμένα χαρακτηριστικά.	
	Προστασία του περιβάλλοντος	Να ευαισθητοποιηθούν για τα προβλήματα που αφορούν το ευρύτερο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον. Να γίνουν ικανοί να προτείνουν λύσεις για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής και την ανάπτυξη του τόπου τους, χωρίς αυτές να επιβαρύνουν τον πλανήτη στο μέλλον. Να αναπτύξουν τρόπους και δεξιότητες παρέμβασης στο άμεσο κοινωνικό περιβάλλον (οικογένεια, παρέα, σχολείο, γειτονιά, τοπική αυτοδιοίκηση κ.λπ.) για την αντιμετώπιση προβλημάτων του ευρύτερου περιβάλλοντος.	Αλληλεπίδραση Μονάδα-Σύνολο Σύστημα
	Οικονομικές δραστηριότητες στον τόπο μας	Να συνδέσουν τα επαγγέλματα με τα προϊόντα του τόπου τους και να γνωρίσουν τη συμβολή όλων των επαγγελμάτων στην οικονομία και στον τρόπο ζωής της τοπικής κοινωνίας. Να εξοικειωθούν με τις βασικές λειτουργίες της αγοράς (προσφορά-ζήτηση)	Αλληλεπίδραση Σύστημα Ομοιότητα-Διαφορά
	Μεγάλα έργα στον τόπο μας	Να κατανοήσουν τις επιδράσεις των μεγάλων έργων στη ζωή των ανθρώπων και στο φυσικό περιβάλλον. Να αναγνωρίσουν τη συμβολή των διάφορων επαγγελμάτων στην υλοποίηση των μεγάλων έργων στον τόπο τους.	Αλληλεπίδραση Ομοιότητα-Διαφορά Σύστημα
	Επικοινωνία ενημέρωση και ελεύθερος χρόνος	Να αναπτύξουν περαιτέρω την κριτική στάση τους έναντι των παραδοσιακών μέσων μαζικής επικοινωνίας (τηλεόραση, ραδιόφωνο, τύπος). Να έλθουν σε επαφή με τις νέες τεχνολογίες επικοινωνίας (διαδίκτυο, καλωδιακή τηλεόραση) και να προβληματιστούν για τις συνέπειές τους στη ζωή τους.	Επικοινωνία Αλληλεπίδραση Μεταβολή
	Ο πολιτισμός της Ελλάδας και άλλων χωρών	Να γνωρίσουν την πολιτιστική κληρονομιά του τόπου τους και να εκτιμήσουν τη συμβολή της στην τοπική κοινωνία. Να αναγνωρίσουν τη σημασία της θρησκείας στη ζωή των ανθρώπων. Να συγκρίνουν βασικά στοιχεία της πολιτιστικής κληρονομιάς τους με στοιχεία πολιτισμών άλλων χωρών-μελών της Ε.Ε. και τρίτων χωρών και να αντιληφθούν την προσφορά του ελληνικού πνεύματος στον πολιτισμό.	Πολιτισμός Διάσταση Αλληλεπίδραση Μεταβολή Ομοιότητα-Διαφορά
	Ανθρώπινο σώμα και άθληση Αθλητισμός	Να διακρίνουν τις έννοιες: αθλητισμός-πρωταθλητισμός, φίλαθλος-σπαδός και να τις συνδέσουν με το φαινόμενο της βίας στους αθλητικούς χώρους.	Αλληλεπίδραση Μονάδα-Σύνολο Επικοινωνία
	Το ανθρώπινο σώμα	Να αναγνωρίζουν τη συνεργασία μυών και οστών στη στήριξη και κίνηση των οργανισμών. Να υιοθετούν στάσεις που συμβάλλουν στη διατήρηση της καλής υγείας του μυοσκελετικού συστήματος.	Σύστημα Αλληλεπίδραση
	Άλλες ενότητες Αναμειγνύοντας υλικά	Να δημιουργούν απλά μείγματα και να διαχωρίζουν μερικά από αυτά με απλούς τρόπους.	Σύστημα Αλληλεπίδραση
	Θερμότητα και υλικά σώματα	Να μετρούν τη θερμοκρασία ενός σώματος. Να αποδίδουν τη μεταβολή των καταστάσεων της ύλης στη μεταφορά θερμότητας. Να προσεγγίσουν την έννοια της διερεύνησης των φυσικών φαινομένων.	Αλληλεπίδραση Μεταβολή Σύστημα
	Ο ατμοσφαιρικός αέρας	Να διαπιστώσουν την ύπαρξη του αέρα με απλά πειράματα. Να συνειδητοποιήσουν την αναγκαιότητα προστασίας του από τη μόλυνση.	Αλληλεπίδραση Μεταβολή Σύστημα
	Το φως	Να προσεγγίσουν βασικές ιδιότητες του φωτός και να κατανοήσουν τη σχέση του με τη θερμότητα.	Αλληλεπίδραση Μεταβολή Σύστημα
A- B- Γ-	Ευκαιριακές ενότητες	Να εκτιμήσουν την αξία των τοπικών, εθνικών, θρησκευτικών και πολιτισμικών παραδόσεων. Να εκτιμούν και να σέβονται τις παραδόσεις και τις αξίες άλλων	Χώρος-χρόνος Παράδοση Πολιτισμός

Δ	Εθνικές και τοπικές επέτειοι και γιορτές	πολιτισμών. Να εκτιμήσουν τη σημασία των τοπικών πολιτισμικών στοιχείων στην πολιτιστική ανάπτυξη της πατρίδας τους.	Επικοινωνία Αλληλεπίδραση
---	--	---	------------------------------

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΜΕΛΕΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Εισαγωγή

Η Μελέτη Περιβάλλοντος συνιστά έναν ενιαίο τομέα μάθησης με διεπιστημονικό χαρακτήρα, στον οποίο ενσωματώνονται στοιχεία από το φυσικό, κοινωνικό, θρησκευτικό, πολιτισμικό, ιστορικό και οικονομικό περιβάλλον. Διδάσκεται στις τέσσερις πρώτες τάξεις του Δημοτικού σχολείου και συγκεντρώνει στοιχεία από εκείνα τα μαθήματα, που δε διδάσκονται στις τάξεις αυτές. Στο πλαίσιο της Μελέτης Περιβάλλοντος, δίνεται έμφαση στους συνδυασμούς, τις αλληλεπιδράσεις και τις αλληλεξαρτήσεις μεταξύ του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος ώστε να αναδύεται ένα πεδίο γνώσης που επιτρέπει την εξοικείωση του μαθητή με την πολύπλοκη, την πολυδιάστατη και τη συνεχώς μεταβαλλόμενη πραγματικότητα.

Η Μελέτη Περιβάλλοντος εντάσσεται σε ένα διεπιστημονικό πλαίσιο το οποίο παρέχει δυνατότητες για διαθεματικές προεκτάσεις, στοιχεία από:

- Τις Φυσικές Επιστήμες (Φυσική, Χημεία, Βιολογία και τη Γεωγραφία)
- Τις Κοινωνικές Επιστήμες (Κοινωνιολογία, Οικονομία, Πολιτικές Επιστήμες)
- Τα Θρησκευτικά και την Ιστορία.

Επιπλέον, διασυνδέεται με προγράμματα και αξιοποιεί την εμπειρία από:

Την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, την Αγωγή Καταναλωτή, την Κυκλοφοριακή Αγωγή, την Αγωγή Υγείας, την Αγωγή στα Μ.Μ.Ε., και τη Σύγχρονη Τεχνολογία.

Οι άξονες περιεχομένου της Μελέτης Περιβάλλοντος προκύπτουν από το αντίστοιχο Δ.Ε.Π.Π.Σ., το οποίο έχει συνταχθεί με βάση τους αντίστοιχους άξονες των επιμέρους Δ.Ε.Π.Π.Σ. (Φυσικών, Κοινωνικών και Ανθρωπιστικών Επιστημών), στα πλαίσια μιας διεπιστημονικής διασύνδεσης, με διαθεματικές προεκτάσεις, των επιμέρους αντικειμένων.

Οι βασικοί άξονες της Μελέτης Περιβάλλοντος αφορούν:

- i) στο ανθρωπογενές περιβάλλον
- ii) στο φυσικό περιβάλλον
- iii) στην αλληλεπίδραση ανθρώπου - περιβάλλοντος

Η προσέγγιση των θεμελιωδών εννοιών δεν περιορίζεται στην απλή εξέταση του ερωτήματος «τι είναι», χαρακτηριστικού της αναλυτικής σκέψης, αλλά, σύμφωνα με τη συστημική σκέψη, επεκτείνεται και εστιάζει το ενδιαφέρον στη διερεύνηση του «τι κάνει».

1. Ειδικοί σκοποί

Μέσα από τη Μελέτη του Περιβάλλοντος επιδιώκεται ο μαθητής:

Να διαμορφώσει τις απαραίτητες διαθέσεις και στάσεις που θα τον βοηθήσουν να ενταχθεί ομαλά στο φυσικό, κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον του.

Να καλλιεργήσει την πνευματική σχέση με το Θεό, να εδραιώσει την αγάπη προς τον άνθρωπο και να αναπτύξει ευαισθησία και αλληλεγγύη με τους συνανθρώπους του.

Να αποκτήσει θετική στάση για την ευρωπαϊκή ιδέα.

Να αποκτήσει βασική εμπειρία και γνώσεις, ώστε να αξιοποιεί την Πληροφορική και τη Σύγχρονη Τεχνολογία.

Να εμπλουτίσει το λεξιλόγιό του και να διευρύνει την επικοινωνιακή του ικανότητα.

2. Στόχοι, Θεματικές ενότητες, Ενδεικτικές Δραστηριότητες

ΤΑΞΗ Α'

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες (διαθέσιμος χρόνος)	Ενδεικτικές Δραστηριότητες ¹
Ανθρωπογενές περιβάλλον		
Οι μαθητές επιδιώκεται: Να εξοικειωθούν με το σχολικό περιβάλλον και να λειτουργούν ομαδικά στη σχολική τάξη. Να ταξινομούν αντικείμενα του περιβάλλοντός τους.	Η τάξη μου Η τάξη μου (εξοικείωση με το περιβάλλον της τάξης, σχετικές θέσεις αντικειμένων)	Οι μαθητές: Οργανώνουν δραστηριότητες εξερεύνησης της αίθουσας και συνδέουν τις «γωνιές της» με τη χρησιμότητά τους. Κάνουν μετρήσεις με μονάδες μέτρησης δικής τους επινόησης και ταξινομούν τα αντικείμενα που βρίσκονται στο χώρο της τάξης ή του σχολείου, ανάλογα με

¹ Οι δραστηριότητες με πλάγια γράμματα προτείνονται ως διαθεματικές και ανταποκρίνονται στις προτεινόμενες διαθεματικές έννοιες της 3^{ης} στήλης του πίνακα του αντίστοιχου ΔΕΠΠΣ.

<p>Να περιγράψουν την αίθουσά τους συγκρίνοντάς την με διπλανές.</p> <p>Να ορίζουν τη σχετική θέση αντικειμένων ή προσώπων στην αίθουσα ως προς σταθερά σημεία αναφοράς.</p> <p>Να συγκρίνουν και να περιγράφουν τη σχετική θέση αντικειμένων χρησιμοποιώντας τους όρους: πίσω, δίπλα, δεξιά, αριστερά.</p> <p>Να συσχετίζουν την κίνηση με τη μεταβολή της θέσης.</p> <p>Να επισημαίνουν τις κοινές ανάγκες που ικανοποιεί η τάξη (μάθηση, σχολική εργασία, ψυχαγωγία).</p> <p>Να παρατηρούν, να κατανοούν και να περιγράφουν την οργάνωση και τη λειτουργία της τάξης ως ομάδας.</p> <p>Να γνωρίζουν και να αποδέχονται τους κανόνες που πρέπει να τηρούνται για την καλύτερη λειτουργία της τάξης τους ως ομάδας, αλλά και για τη λειτουργία μικρότερων ομάδων μέσα στην τάξη.</p> <p>Να τηρούν κανόνες υγιεινής και ασφάλειας στην τάξη.</p> <p>Να κατανοούν την έννοια της αλληλεπίδρασης μεταξύ των μελών της ομάδας.</p>	<p>Η ομάδα της τάξης μου (μέλη, κανόνες, ρόλοι, αλληλεπιδράσεις, δεσμοί, δραστηριότητες)</p> <p>Δραστηριότητες στην τάξη (μάθηση, σχολική εργασία, ψυχαγωγία)</p> <p>(3 ώρες)</p>	<p>το βάρος, το ύψος και το μέγεθος (Μαθηματικά, Γλώσσα).</p> <p>Πραγματοποιούν επίσκεψη σε διπλανή τάξη, παρατηρούν και κάνουν συγκρίσεις με τη δική τους.</p> <p>Περιγράφουν τη σχετική θέση αντικειμένων στο σπίτι τους, χρησιμοποιώντας τους κατάλληλους όρους.</p> <p>Παίζουν χρησιμοποιώντας τους όρους που δηλώνουν αρχική θέση και μεταβολή της θέσης.</p> <p>Αναλαμβάνουν, μεταξύ των άλλων, ρόλους παιδιών που δεν τηρούν τους κανόνες λειτουργίας της ομάδας και συζητούν τις συνέπειες αυτής της συμπεριφοράς στους υπόλοιπους. Στη συνέχεια παίζουν εναλλακτικά σενάρια με διαφορετικούς ρόλους ο καθένας.</p> <p>Αναλαμβάνουν ενεργούς ρόλους, ώστε να διατηρείται συνεχώς καθαρό το περιβάλλον της τάξης. Συντάσσουν τον κώδικα οικολογικής συμπεριφοράς της τάξης τους.</p> <p>Παριστάνουν με δική τους πρωτοβουλία (σχέδια, εικόνες) κανόνες υγιεινής και ασφάλειας στο χώρο της τάξης και σχεδιάζουν ημερήσιες ή εβδομαδιαίες δραστηριότητες σχετικά με το θέμα αυτό.</p>
<p>Να εξοικειωθούν με τη λειτουργικότητα των χώρων του σχολείου</p> <p>Να γνωρίσουν και να τηρούν τους κανόνες υγιεινής, ασφαλούς κίνησης και διατήρησης της καθαριότητας στο χώρο του σχολείου.</p> <p>Να περιγράψουν τη γειτονιά του σχολείου.</p> <p>Να προσεγγίσουν βασικά περιβαλλοντικά ζητήματα του σχολικού και του ευρύτερου χώρου.</p> <p>Να γνωρίσουν πώς να ενεργήσουν σε περίπτωση σεισμού ή πυρκαγιάς και να εξοικειωθούν με την τήρηση κανόνων σε έκτακτες καταστάσεις.</p> <p>Να συμμετέχουν σε πολιτιστικά και κοινωνικά δρώμενα (βλ. και ευκαιριακές ενότητες)</p>	<p>Το σχολείο μου</p> <p>Το σχολείο μου (χώρος, αισθητική του χώρου)</p> <p>Η ζωή μέσα στο σχολείο (σχολική ζωή, βασικά μέτρα προστασίας από σεισμό και πυρκαγιά, τρόποι διαχείρισης απορριμμάτων)</p> <p>Εκδηλώσεις στο σχολείο (συμμετοχή του σχολείου σε πολιτιστικά και κοινωνικά δρώμενα)</p> <p>(3 ώρες)</p>	<p>Εξερευνούν ομαδοσυνεργατικά τους χώρους του σχολείου, διατυπώνουν υποθέσεις για τη λειτουργικότητά τους, ζωγραφίζουν και συνθέτουν ομαδικές καρτεπικολλήσεις (κολάζ). (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή)</p> <p>Συζητούν για τους τρόπους διατήρησης της καθαριότητας και διαχείρισης των απορριμμάτων στους χώρους του σχολείου και προβλέπουν τις επιπτώσεις αρνητικών συμπεριφορών.</p> <p>Κάνουν ασκήσεις ετοιμότητας σε περίπτωση σεισμού και πυρκαγιάς και προβλέπουν τις συνέπειες της παράλειψης των σχετικών κανόνων.</p> <p>Προγραμματίζουν επίσκεψη στο γειτονικό σχολείο, το παρατηρούν και το συγκρίνουν με το δικό τους.</p> <p>Έρχονται σε επαφή με τοπικά ήθη και έθιμα και υποδύονται σχετικούς ρόλους.</p> <p>Κατασκευάζουν με φυσικά υλικά παραδοσιακά οικιακά είδη ή εργαλεία και τα χρησιμοποιούν σε σχετικά θεατρικά δρώμενα.</p>
<p>Να αναγνωρίσουν ότι η οικογένεια μπορεί να έχει διάφορες μορφές.</p> <p>Να διακρίνουν το ρόλο του κάθε μέλους της οικογένειας και να</p>	<p>Η οικογένειά μου</p> <p>Η οικογένεια (μορφές οικογένειας και λειτουργίες της, ανάγκες</p>	<p>Ρωτούν τον παππού ή τη γιαγιά ή κάποιον άλλο ενήλικα για τον τρόπο που ζούσαν οι οικογένειες παλιότερα και συζητούν στην τάξη για τις ομοιότητες και τις διαφορές με τις σημερινές μορφές της οικογένειας, τους ρόλους των μελών της και τον τρόπο ζωής τους.</p>

<p>επιδιώκουν τη δική τους συμμετοχή στην ευημερία της.</p> <p>Να συζητούν με τους συμμαθητές τους για τις ανάγκες που ικανοποιεί η οικογένεια, να παρατηρούν και να περιγράφουν τη λειτουργία της, να αποδέχονται τη σπουδαιότητά της και την αναγκαιότητα της επικοινωνίας και της συνεργασίας των μελών της.</p> <p>Να αντιλαμβάνονται ότι η οικογένεια (δομή, αριθμός μελών, ρόλοι, κ.λπ.) συσχετίζεται με το περιβάλλον καθώς και με τη χρονική περίοδο στην οποία αυτή ζει.</p> <p>Να διατυπώνουν κανόνες που πρέπει να ισχύουν στην ενδοοικογενειακή και εξωοικογενειακή ζωή σε σχέση με την προστασία του περιβάλλοντος.</p>	<p>που καλύπτει η οικογένεια, κανόνες, ρόλοι)</p> <p>Η ζωή μέσα στην οικογένεια (επικοινωνία μεταξύ των μελών της οικογένειας: η δομή της και το περιβάλλον)</p> <p>Οικογενειακή ζωή και περιβάλλον (αλληλεπίδραση οικογενειακού και φυσικού-κοινωνικού περιβάλλοντος, η συμμετοχή της οικογένειας στην προστασία του περιβάλλοντος)</p> <p>(3 ώρες)</p>	<p>Ζωγραφίζουν μέλη της οικογένειάς τους και στοιχεία της καθημερινής ζωής (Γλώσσα, Μαθηματικά, Αισθητική Αγωγή).</p> <p>Παίζουν παιχνίδια ρόλων σε μια υποθετική οικογένεια. Στη συνέχεια συζητούν τη συμπεριφορά των μελών και προτείνουν διαφορετικούς τρόπους αντιμετώπισης κάποιας κατάστασης, π.χ. κρίσης.</p> <p>Παρακολουθούν και συζητούν αποσπάσματα από λογοτεχνικά βιβλία που αφορούν οικογενειακές εκδηλώσεις του τόπου τους, αλλά και άλλων τόπων, με βάση τη διαπολιτισμική σύνθεση της τάξης τους.</p> <p>Συλλέγουν φωτογραφίες και εικόνες από οικογένειες διαφόρων μορφών που προέρχονται από διαφορετικές χρονικές περιόδους. Παρατηρούν, κάνουν συγκρίσεις και διατυπώνουν συμπεράσματα.</p> <p>Αναλαμβάνουν να προκαλέσουν την εμπλοκή των μελών της οικογένειάς τους σε δραστηριότητες σχετικές με την προστασία του περιβάλλοντος, π.χ με τα απορρίμματα (διαχωρισμός, μείωση όγκου, ανακύκλωση απορριμμάτων), τρόπους εξοικονόμησης ηλεκτρικής ενέργειας, νερού κ.λπ.).</p>
<p>Να αναφέρονται στον τόπο καταγωγής των γονέων τους.</p> <p>Να περιγράψουν την οικογένειά τους (δομή, αριθμό μελών, σειρά γέννησης).</p> <p>Να συνδέσουν μεταβολές που συμβαίνουν σε πρόσωπα και πράγματα της οικογένειας στην πορεία του χρόνου.</p> <p>Να χρησιμοποιούν απλούς τρόπους μέτρησης του χρόνου.</p>	<p>Ο άνθρωπος και ο χρόνος</p> <p>Η ιστορία της οικογένειάς μου (τόπος, καταγωγή, γενεαλογικό δέντρο, σειρά γέννησης)</p> <p>Η ιστορία μου (χρονική αλληλουχία γεγονότων)</p> <p>Μετρώ το χρόνο (τρόποι μέτρησης χρόνου)</p> <p>(3 ώρες)</p>	<p>Τοποθετούν πάνω σε γραμμή του χρόνου οικογενειακές φωτογραφίες (με χρονολογική σειρά) και αναγράφουν τον τόπο καταγωγής του κάθε μέλους (Μαθηματικά, Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).</p> <p>Συγκεντρώνουν στην τάξη προσωπικά τους αντικείμενα (παιχνιδάκια, φωτογραφίες κ.λπ.) και ο καθένας κατατάσσει τα δικά του σύμφωνα με τη χρονική τους σειρά (από βρεφική ηλικία μέχρι σήμερα).</p> <p>Συζητούν για τις ημέρες της εβδομάδας, τους μήνες κ.λπ.</p>
<p>Να περιγράφουν το σπίτι τους, το δωμάτιό τους και τους υπόλοιπους χώρους του.</p> <p>Να συζητούν και να εξηγούν τη λειτουργικότητα κάθε χώρου του σπιτιού.</p>	<p>Το σπίτι μου</p> <p>Το σπίτι μου (το δωμάτιό μου, άλλοι χώροι του σπιτιού)</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Οι μαθητές ζωγραφίζουν ή φωτογραφίζουν το δωμάτιό τους/ σπίτι τους και «ξεναγούν» τους συμμαθητές τους σε αυτό (Αισθητική Αγωγή, Γλώσσα).</p> <p>Συζητούν για τη λειτουργικότητα κάθε χώρου του σπιτιού.</p>
<p>Να παρατηρούν και να περιγράφουν τα σπίτια και τους κοινωφελείς χώρους της γειτονιάς τους.</p> <p>Να γνωρίζουν επαγγελματίες της γειτονιάς.</p> <p>Να συγκρίνουν τη γειτονιά τους με άλλες γειτονιές (εμπορικό υλικό) και να διακρίνουν ομοιότητες και διαφορές που υπάρχουν.</p> <p>Να αναγνωρίσουν θετικά στοιχεία του περιβάλλοντος της γειτονιάς τους.</p> <p>Να προσεγγίζουν προβλήματα επιβάρυνσης του τοπικού περιβάλλοντος.</p> <p>Να τηρούν κανόνες υγιεινής και ασφάλειας στη γειτονιά τους.</p>	<p>Η γειτονιά μου</p> <p>Η γειτονιά μου (το άτομο και το άμεσο περιβάλλον, το περιβάλλον γύρω από το σπίτι, κτίρια, κοινωφελείς χώροι).</p> <p>Οι άνθρωποι της γειτονιάς (γείτονες, σχέσεις, οι άνθρωποι που μας εξυπηρετούν)</p> <p>Η ζωή στη γειτονιά (βελτίωση συνθηκών ζωής, εκδηλώσεις)</p> <p>Η γειτονιά και το περιβάλλον (φροντίδα του άμεσου περιβάλλοντος-τάξης, σχολείου, σπιτιού, γειτονιάς- προβλήματα του άμεσου περιβάλλοντος).</p> <p>(4 ώρες)</p>	<p>Επισκέπτονται, παρατηρούν και ζωγραφίζουν χαρακτηριστικά κτίρια της γειτονιάς.</p> <p>Δημιουργούν υποθετικά σενάρια, όπως «τι θα κάναμε, αν δεν υπήρχε στη γειτονιά ο φούρναρης, ο ταχυδρόμος κ.λπ.». Συζητούν σχετικά με τις σχέσεις αλληλεπίδρασης που αναπτύσσονται μεταξύ των ανθρώπων που ζουν και εργάζονται στη γειτονιά.</p> <p>Επισκέπτονται ένα χώρο (είτε του φυσικού περιβάλλοντος, είτε μνημείο πολιτισμικής αναφοράς) στη γειτονιά τους, συζητούν και αναλύουν δικές τους ενέργειες για τη διατήρηση ή τη συντήρησή του.</p> <p>Εντοπίζουν και αναλύουν ένα συγκεκριμένο παράδειγμα επιβάρυνσης του φυσικού περιβάλλοντος στη γειτονιά τους (αν υπάρχει), προτείνουν λύσεις και τις αποτυπώνουν σε αισθητικές δημιουργίες (Αισθητική Αγωγή, Γλώσσα).</p>
<p>Να εξοικειωθούν με τη διάκριση</p>	<p>Αντικείμενα από το περι-</p>	<p>Παρατηρούν αντικείμενα του περιβάλλοντός τους, τα</p>

των υλικών σωμάτων σε στερεά, υγρά και αέρια. Να αναγνωρίσουν ότι τα αντικείμενα καθημερινής χρήσης είναι κατασκευασμένα από διαφορετικά υλικά.	βάλλον μου Το περιβάλλον μου (στερεά, υγρά, αέρια) (1 ώρα)	τζάμια του σπιτιού τους (γυαλί), τα φύλλα του τετραδίου τους (χαρτί), τη φόρμα της γυμναστικής τους (ύφασμα), και αναγνωρίζουν συγκρίνοντάς τα, ότι προέρχονται από διαφορετικά υλικά. Κατατάσσουν (π.χ. απαντώντας σε παιχνίδι γνώσεων) διάφορα αντικείμενα, ανάλογα με το υλικό από το οποίο είναι φτιαγμένα σε στερεά, υγρά και αέρια (Μαθηματικά, Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).
Να αναφέρουν εφαρμογές της ηλεκτρικής, κυρίως, ενέργειας στην καθημερινή μας ζωή Να γνωρίσουν απλούς τρόπους εξοικονόμησης της ηλεκτρικής ενέργειας. Να κατανοήσουν ορισμένες μεταβολές που προκάλεσε η χρήση της ηλεκτρικής ενέργειας στην εξέλιξη του πολιτισμού.	Η ενέργεια στη ζωή μας Η ενέργεια στη ζωή μας (Πρώτη γνωριμία με την ηλεκτρική ενέργεια) Πώς εξοικονομώ ηλεκτρική ενέργεια στο σπίτι και στο σχολείο (2 ώρες)	Εργάζονται ομαδοσυνεργατικά στο σχολείο, προτείνοντας τρόπους εξοικονόμησης ηλεκτρικής ενέργειας τόσο στο σπίτι, (π.χ. όχι φώτα αναμμένα την ημέρα, ψυγείο ανοικτό άσκοπα κτλ), όσο και στο σχολείο. Αναπαριστούν (ζωγραφική, καρτεπικόλληση (κολάζ), κ.λπ.) έναν κώδικα εξοικονόμησης ηλεκτρικής ενέργειας στο σπίτι και στο σχολείο (Μαθηματικά, Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή). Συζητούν και δημιουργούν θεατρικά δρώμενα με θέμα τη ζωή των ανθρώπων χωρίς /με τη χρήση της ηλεκτρικής ενέργειας.
Αλληλεπίδραση ανθρώπου - περιβάλλοντος		
Να περιγράψουν τα φυσικά χαρακτηριστικά του χώρου τους (θάλασσα, λίμνη, ποτάμι, κάμπος, νησί) χρησιμοποιώντας το κατάλληλο λεξιλόγιο και να διαπιστώσουν σε αυτά τις συνέπειες της ανθρώπινης δραστηριότητας. Να κατατάξουν / ταξινομήσουν εικόνες τοπίων ανάλογα με τα μορφολογικά τους χαρακτηριστικά, π.χ. παραθαλάσσιες ή ορεινές περιοχές.	Ο τόπος όπου ζω Ο τόπος που ζω (οικείοι γεωγραφικοί όροι: θάλασσα, ποτάμι, λίμνες, βουνά κ.λπ.) Οι δραστηριότητες των ανθρώπων στον τόπο που ζω (απλές ανθρώπινες δραστηριότητες στο φυσικό περιβάλλον) (4 ώρες)	Συζητούν για τις ανθρώπινες δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα στο περιβάλλον τους: στη θάλασσα (ψάρεμα, κολύμπι κ.λπ.), στη λίμνη, στο ποτάμι, στον κάμπο, στο νησί, στο βουνό. Αναπαριστούν με διάφορα απλά υλικά (πλαστελίνη, χαρτόνια, κ.α.) χώρους πριν και μετά την επέμβαση του ανθρώπου. Επισκέπτονται διάφορους χώρους και παρατηρούν τις ανθρώπινες επεμβάσεις στο φυσικό περιβάλλον. Τοποθετούν πινακίδες με γεωγραφικούς όρους (Αισθητική Αγωγή, Γλώσσα). Συζητούν παραμύθια στα οποία γίνεται αναφορά σε τόπους πραγματικούς ή φανταστικούς και τους αναπαριστούν εικαστικά.
Να γνωρίσουν σημαντικά στοιχεία από την τοπική ιστορία και τη λαϊκή Παράδοση.	Ιστορία του τόπου μου (2 ώρες)	Συλλέγουν φωτογραφίες και ρωτούν γονείς παππούδες κ.λπ. για τον τόπο που ζουν, για τα ήθη και τα έθιμα του, τη λαϊκή παράδοση (τοπικούς ήρωες, θρύλους, ναούς, φυσικά μνημεία κ.λπ.).
Να αναγνωρίζουν και να ονομάζουν τα εξωτερικά χαρακτηριστικά του ανθρώπινου οργανισμού. Να συσχετίζουν τη λειτουργία ορισμένων αισθητηρίων οργάνων με αντίστοιχες αισθήσεις και να αναφέρουν το είδος της πληροφορίας που μπορούν να αντιλήσονται από κάθε αίσθηση. Να αναγνωρίζουν τη σημασία των αισθήσεων για την αντίληψη του κόσμου και την επικοινωνία με το περιβάλλον. Να γνωρίσουν τις δυσκολίες των ατόμων με ειδικές ανάγκες, να καλλιεργούν το σεβασμό απέναντί τους και να αναπτύξουν τρόπους επικοινωνίας μαζί τους. Να αναφέρουν συνήθειες που συμβάλλουν στη διατήρηση της	Γνωρίζω το σώμα μου Γνωρίζω το σώμα μου (εξωτερικά χαρακτηριστικά του ανθρώπινου οργανισμού) Γνωρίζω τον κόσμο με τις αισθήσεις (αντίληψη του εξωτερικού περιβάλλοντος μέσω ορισμένων αισθήσεων και αισθητηρίων οργάνων) Οι άλλοι άνθρωποι (άτομα με ειδικές ανάγκες και χαρίσματα) Η υγεία μου (προσωπική υγιεινή, καθαριότητα, ο ρόλος των δοντιών και η προστασία τους) (4 ώρες)	Σχεδιάζουν το περίγραμμα σώματος κάποιου συμμαθητή τους σε χαρτί του μέτρου. Ζωγραφίζουν τα εξωτερικά του χαρακτηριστικά. Κολούν χαρτόνια με την ονομασία των ανθρώπινων χαρακτηριστικών. Παίζουν παιχνίδια που αποδεικνύουν τη σημασία των αισθήσεων (π.χ. τυφλόμυγα ή παιχνίδια αναγνώρισης ήχων, γεύσεων, οσμών). Διατυπώνουν κανόνες που αφορούν στην υγεία και στην καθαριότητα (Γλώσσα, Φυσική Αγωγή). Υποθέτουν τι θα τους συνέβαινε, αν δε λειτουργούσε κάποια αίσθηση. Συζητούν για τα άτομα με ειδικές ανάγκες και τη στάση που πρέπει να έχουν απέναντί τους. Συζητούν καταστάσεις και δραστηριότητες της καθημερινής ζωής που θέτουν σε κίνδυνο τη λειτουργία των αισθητηρίων οργάνων. Δραματοποίηση με θέμα την επίσκεψή τους στο γιατρό. Αναφέρουν και καταγράφουν υγιεινές συνήθειες σχετικά με τη διατροφή (επιλογή τροφής με βάση πραγ-

<p>υγείας (πλύσιμο χεριών κ.ά.).</p> <p>Να γνωρίζουν τους κανόνες συμπεριφοράς κατά την επίσκεψή τους στο γιατρό.</p> <p>Να προσδιορίσουν τη λειτουργία των δοντιών.</p>		<p>ματικές ανάγκες, αποφυγή διαφημιζόμενων προϊόντων που βλάπτουν την υγεία, πλύσιμο χεριών πριν από το φαγητό, καλό μάσημα της τροφής, κ.ά.).</p>
<p>Να διακρίνουν βασικές ανάγκες που έχουν οι άνθρωποι για ένδυση, τροφή, στέγη, κ.λπ.</p> <p>Να αναφέρουν συνήθειες που συμβάλλουν στην ικανοποίηση ορισμένων αναγκών τους (φαγητό, ύπνος, ένδυση καθαριότητα, ψυχαγωγία).</p> <p>Να αναγνωρίσουν ότι οι βασικές ανάγκες είναι ίδιες για όλα τα παιδιά του κόσμου και επιπλέον ότι υπάρχουν παιδιά στον κόσμο που δεν έχουν τη δυνατότητα να καλύψουν τις βασικές (π.χ. διατροφικές) τους ανάγκες.</p>	<p>Οι ανάγκες του ανθρώπου</p> <p>Οι βασικές ανάγκες του ανθρώπου</p> <p>Οι ιδιαίτερες ανάγκες του ανθρώπου</p> <p>(Τρόποι ικανοποίησης των αναγκών του ανθρώπου, Αγωγή υγείας)</p> <p>(3 ώρες)</p>	<p>Ασκούνται στην αυτοεξυπηρέτηση (βάζουν και βγάζουν το πανωφόρι τους, δένουν τα κορδόνια των παπουτσιών τους, κ.λπ.) και αναπαριστούν αισθητικά τις κινήσεις (Αισθητική Αγωγή, Φυσική Αγωγή, Γλώσσα).</p> <p>Τρώνε όλοι μαζί το πρωινό τους στην τάξη και συζητούν για τις βασικές τους ανάγκες και τις διατροφικές τους συνήθειες.</p> <p>Παίζουν σε θεατρικό παιχνίδι με θέμα τους κανόνες που αφορούν την υγεία και την καθαριότητα.</p> <p>Συγκεντρώνουν εικόνες, φωτογραφίες, αποκόμματα εντύπων κ.λπ. που δείχνουν παιδιά τα οποία στερούνται των βασικών αγαθών.</p> <p>Συζητούν, με αφορμή κάποιες εικόνες για διεθνείς οργανισμούς (UNICEF, ACTION AID) που έχουν αναλάβει τη βοήθεια των παιδιών αυτών καθώς και για τις δυνατότητες που έχουν τα ίδια τα παιδιά να παράσχουν τη δική τους βοήθεια.</p>
<p>Να αναγνωρίσουν ότι πολλά αγαθά τα προσφέρει άμεσα η φύση, ενώ άλλα πρέπει να τα παραγάγουν οι άνθρωποι.</p> <p>Να αναφέρουν τις ανάγκες τους και να τις συνδέσουν με τα αγαθά που τις ικανοποιούν.</p> <p>Να συσχετίσουν διαφημιζόμενα προϊόντα με την κάλυψη πραγματικών αναγκών.</p> <p>Να συνδέσουν κάποια επαγγέλματα με την κάλυψη συγκεκριμένων αναγκών.</p> <p>Να γνωρίσουν παραδοσιακούς τρόπους παραγωγής διαφόρων αγαθών.</p>	<p>Αγαθά και κατανάλωση</p> <p>Αγαθά και ανάγκες</p> <p>Εργασία και επαγγέλματα</p> <p>(3 ώρες)</p>	<p>Συγκεντρώνουν φωτογραφίες αγαθών, τις αξιοποιούν αισθητικά και συζητούν γι' αυτά που θεωρούν απαραίτητα για τη ζωή τους. (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή)</p> <p>Συζητούν για διάφορα διαφημιζόμενα προϊόντα και προβληματίζονται αν καλύπτουν πραγματικές ανάγκες.</p> <p>Συζητούν για τα επαγγέλματα των γονέων τους και προβληματίζονται για την αναγκαιότητα ύπαρξης διάφορων επαγγελμάτων.</p> <p>Επισκέπτονται επαγγελματικούς χώρους με σύγχρονες ή παραδοσιακές εγκαταστάσεις. Παρατηρούν και περιγράφουν τα παραγόμενα αγαθά, συζητούν για τις ανάγκες που καλύπτουν καθώς και τις ομοιότητες και διαφορές στον τρόπο παρασκευής των προϊόντων με σύγχρονο και παραδοσιακό τρόπο.</p>
<p>Να εξοικειωθούν οι μαθητές με βασικά μέσα επικοινωνίας.</p> <p>Να εξοικειωθούν με την «κριτική ανάγνωση» των προγραμμάτων της τηλεόρασης.</p> <p>Να αναγνωρίσουν κάποιους κανόνες παρακολούθησης της τηλεόρασης (ένταση ήχου, κατάλληλη απόσταση, διάρκεια και χρονική στιγμή παρακολούθησης, παρουσία ενηλίκων και συζητήσεις με αυτούς, προϋποθέσεις παρακολούθησης).</p> <p>Να προτείνουν τρόπους δημιουργικής αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου τους.</p> <p>Να γνωρίσουν παραδοσιακά παιχνίδια και να βρουν ομοιότητες και διαφορές με τα σύγχρονα.</p>	<p>Επικοινωνία, ενημέρωση και ελεύθερος χρόνος</p> <p>Η επικοινωνία άλλοτε και σήμερα</p> <p>Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας (αγωγή στα μέσα μαζικής επικοινωνίας)</p> <p>Ελεύθερος χρόνος</p> <p>Σύγχρονα και παραδοσιακά παιχνίδια</p> <p>(4 ώρες)</p>	<p>Συζητούν στην τάξη για βασικά μέσα επικοινωνίας (σταθερή και κινητή τηλεφωνία κ.λπ.). Παίζουν σχετικά παιχνίδια (ρόλων, μίμησης κ.λπ.).</p> <p>Συζητούν στην τάξη, για τα τηλεοπτικά προγράμματα και τις διαφημίσεις που παρακολουθούν. Αξιολογούν και επιλέγουν τους σωστούς τρόπους συμπεριφοράς κατά την παρακολούθηση της τηλεόρασης.</p> <p>Οργανώνουν σε ομάδες ένα υποθετικό πρόγραμμα τηλεόρασης (θεατρικό παιχνίδι).</p> <p>Παρατηρούν εικόνες παιδιών που παρουσιάζουν ασχολίες παιδιών κατά τον ελεύθερο χρόνο τους και συζητούν σχετικά.</p> <p>Πληροφορούνται από τους ενηλίκους για τα παραδοσιακά παιχνίδια της περιοχής τους και παίζουν κάποια από αυτά, αν υπάρχει η δυνατότητα. Επίσης παρατηρούν και εκφράζουν εκαστικά τις ομοιότητες και τις διαφορές μεταξύ σύγχρονων και παραδοσιακών παιχνιδιών (Γλώσσα, Φυσική Αγωγή, Αισθητική Αγωγή).</p>

<p>Να ακροώνται και να αναγνωρίζουν ήχους.</p> <p>Να αναγνωρίζουν ότι ο ήχος περιγράφεται από την ένταση και το ύψος του.</p> <p>Να διακρίνουν ήχους και να τους μιμούνται.</p>	<p>Το ταξίδι του ήχου</p> <p>Το ταξίδι του ήχου (οι διαφορές των ήχων) (1 ώρα)</p>	<p>Παράγουν ήχους με το σώμα τους, με αντικείμενα, με μουσικά όργανα και τους ακροώνται.</p> <p>Ακούν προσεκτικά τον ήχο αδιάβροχου ρολογιού βυθισμένου σε δοχείο με νερό.</p> <p>Μιμούνται ήχους (μικρής και μεγάλης έντασης) και ρικών φαινομένων (άνεμοι, βροντή, βροχής), φωνές ζώων και ήχους διάφορων συσκευών (τηλεφώνου, ξυπνητηρίου κ.λπ.) (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).</p>
<p>Να αποκτήσουν μια πρώτη γνωριμία με τους χώρους πολιτισμικής αναφοράς του τόπου τους.</p> <p>Να έρθουν σε επαφή με το λαϊκό πολιτισμό και την παράδοσή μας.</p>	<p>Πολιτισμός του τόπου μας</p> <p>Χώροι πολιτισμού (μουσεία, πινακοθήκες, θέατρα κ.λπ.)</p> <p>Πολιτιστικές εκδηλώσεις (προβολές, καλλιτεχνικές παραστάσεις κ.λπ.)</p> <p>Λαϊκή παράδοση (ήθη και έθιμα, τραγούδια, παροιμίες, ανίγματα, θρύλοι, διηγήσεις) (4 ώρες)</p>	<p>Σχεδιάζουν, οργανώνουν και πραγματοποιούν επισκέψεις σε χώρους πολιτισμικής αναφοράς.</p> <p>Συγκεντρώνουν και αναπαριστούν, κατά περίπτωση, στοιχεία από το λαϊκό πολιτισμό και την παράδοση και οργανώνουν έκθεση με τα στοιχεία αυτά (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).</p>
<p>Να αναγνωρίσουν τη σπουδαιότητα της σωματικής άσκησης, κυρίως για την υγεία.</p> <p>Να συμμετάσχουν σε αθλητικές δραστηριότητες του σχολείου τους.</p> <p>Να διακρίνουν και να αποδέχονται την ανάγκη τήρησης κανόνων.</p>	<p>Ο αθλητισμός στο σχολείο μας</p> <p>Αθλητικές δραστηριότητες στο σχολείο</p> <p>Κανόνες και αθλήματα (2 ώρες)</p>	<p>Παρακολουθούν αθλητικές εκδηλώσεις του σχολείου τους.</p> <p>Διοργανώνουν και συμμετέχουν σε αγώνες τηρώντας τους κανόνες του παιχνιδιού.</p> <p>Συγκεντρώνουν φωτογραφίες αθλητών και αθλημάτων, τις ομαδοποιούν, εργάζονται σε ομάδες και δημιουργούν καρτεπικολλήσεις (κολάζ) στην τάξη.</p>
Φυσικό περιβάλλον		
<p>Να αναγνωρίζουν, να ονομάζουν και να περιγράφουν γνωστά φυτά της περιοχής τους.</p> <p>Να αναγνωρίζουν και να ονομάζουν τα βασικά μέρη ενός φυτού (ρίζα, βλαστός, άνθη).</p> <p>Να διακρίνουν βασικές ομοιότητες και διαφορές ως προς τη μορφολογία των φυτών.</p> <p>Να αναγνωρίζουν τις τέσσερις εποχές και τις μεταβολές που συμβαίνουν κυρίως στον κόσμο των φυτών (φυλλοβόλα και αειθαλή).</p> <p>Να αναγνωρίσουν φυτά στον κήπο, στο περιβόλι, στον αγρό, στο δάσος, κάνοντας βασικές ταξινομήσεις.</p>	<p>Φυτά και ζώα</p> <p>Φυτά της περιοχής μου (μέρη φυτού: ρίζα, βλαστός, άνθη)</p> <p>Οι εποχές και τα φυτά (προσαρμογή των φυτών στις εποχές και στο φυσικό περιβάλλον) (2 ώρες)</p>	<p>Επισκέπτονται τον κήπο του σχολείου ή το κοντινό πάρκο, καταγράφουν και ζωγραφίζουν τα φυτά και δημιουργούν ομαδικές συνθέσεις. Συζητούν στην τάξη σχετικά με τις παρατηρήσεις τους (π.χ. ποιο δέντρο έχει τον υψηλότερο κορμό, ποιο φυτό έχει τα μεγαλύτερα / μικρότερα φύλλα κ.λπ.) (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).</p> <p>Συγκεντρώνουν εικόνες και δημιουργούν καρτεπικολλήσεις (κολάζ) με θέμα τις τέσσερις εποχές όπου εμφανίζονται οι ομοιότητες και οι διαφορές τους.</p> <p>Συλλέγουν εικόνες φυτών ή τα ζωγραφίζουν στην τάξη και εργάζονται σε ομάδες ταξινομώντας τα σε κατηγορίες.</p>
<p>Να αναγνωρίζουν, να ονομάζουν και να περιγράφουν γνωστά ζώα της περιοχής τους.</p> <p>Να αναγνωρίζουν τα εξωτερικά χαρακτηριστικά ενός ζώου (πόδια, κεφάλι, ουρά).</p>	<p>Ζώα της περιοχής μου (εξωτερικά χαρακτηριστικά ζώων: κεφάλι, πόδια, ουρά κ.ά.) (1 ώρα)</p>	<p>Παρατηρούν και περιγράφουν ζώα του τόπου τους. Συλλέγουν φωτογραφίες, έντυπα, εκτυπώσεις υπολογιστή κλπ.</p> <p>Κατασκευάζουν με χαρτόνι μεγάλα ζώα (ψάρι, πτηνό, ερπετό κ.ά.) επάνω στα οποία κολλούν τις ονομασίες των εξωτερικών τους χαρακτηριστικών.</p> <p>Παίζουν παιχνίδια που προϋποθέτουν ανάλυση και σύνθεση των μερών του ζώου.</p>
<p>Να διακρίνουν τις ομοιότητες και τις διαφορές των ζώων σε ό,τι αφορά τον τρόπο κίνησής τους</p>	<p>Οικογένειες ζώων (διάκριση οικείων ζώων στους μαθητές ως προς:</p>	<p>Παρατηρούν εικόνες και ταξινομούν τα ζώα σε ομάδες ανάλογα με τον τρόπο που κινούνται και τον τόπο στον οποίο ζουν. Δημιουργούν ομαδικές συνθέσεις</p>

<p>(πήδηση, κολύμβηση, βάδισμα, κ.λπ.).</p> <p>Να διακρίνουν τα ζώα σε άγρια και κατοικίδια, ανάλογα με τη συμπεριφορά που εμφανίζουν και το πού ζουν.</p>	<p>τον τρόπο κίνησης, τη συμπεριφορά και τον τόπο στον οποίο ζουν)</p> <p>Τα ζώα και το περιβάλλον τους (προσαρμογή των ζώων στο περιβάλλον τους)</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>(Γλώσσα, Μαθηματικά, Αισθητική Αγωγή).</p> <p>Εκτελούν θεατρικό δρώμενο σχετικό με παραμύθι που έχει ως θέμα τα ζώα και το περιβάλλον τους.</p>
<p>Να χρησιμοποιήσουν απλά εργαλεία ή τα χέρια τους προκειμένου να περιποιηθούν ένα φυτό ή ένα ζώο.</p> <p>Να ευαισθητοποιηθούν για ζώα και φυτά που απειλούνται με εξαφάνιση.</p>	<p>Ο άνθρωπος, τα ζώα και τα φυτά (φροντίδα φυτών και ζώων, ζώα και φυτά απειλούμενα με εξαφάνιση, περιβαλλοντική αγωγή και εκπαίδευση)</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Συζητούν σχετικά με τον τρόπο που οι άνθρωποι φροντίζουν και περιποιούνται τα ζώα και τα φυτά.</p> <p>Ρωτούν τους γονείς τους και συλλέγουν πληροφορίες σχετικά με τα ζώα και τα φυτά που απειλούνται με εξαφάνιση. Παρουσιάζουν τις πληροφορίες τους με διάφορους τρόπους.</p>
<p>Να περιγράφουν την εναλλαγή της ημέρας από τη νύχτα.</p> <p>Να γνωρίζουν ότι κατά τη διάρκεια της ημέρας ο ήλιος βρίσκεται σε διαφορετικές θέσεις στον ουρανό και να περιγράφουν το φαινόμενο.</p> <p>Να γνωρίσουν το στοιχειώδη προσανατολισμό (ανατολή - δύση) στο χώρο τους.</p> <p>Να συνδέσουν τον προσανατολισμό και τη διαφορετική θέση του ήλιου με απλές έννοιες του χρόνου (πρωί, μεσημέρι, βράδυ, μερα, νύχτα).</p> <p>Να γνωρίσουν ότι ο ήλιος εκπέμπει φως και θερμαίνει το έδαφος, το νερό και τον αέρα και να αναγνωρίσουν τη σχέση του με τη ζωή.</p> <p>Να γνωρίσουν τις βλαβερές συνέπειες της υπερβολικής έκθεσής τους στον ήλιο.</p>	<p>Ήλιος, αλλαγή ημέρας και νύχτας</p> <p>Ο ήλιος, η μέρα και η νύκτα</p> <p>(ανατολή - πρωί, μεσουράνημα - μεσημέρι, δύση - βράδυ, στοιχειώδης προσανατολισμός στο χώρο)</p> <p>Ο ήλιος και η ζωή</p> <p>(ο ήλιος πηγή ενέργειας, θερμότητας και φωτός, αγωγή υγείας)</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Ζωγραφίζουν τον ήλιο σε διαφορετικές θέσεις σε σχέση με τα σημεία του ορίζοντα και χρησιμοποιούν απλές χρονικές έννοιες (πρωί, μεσημέρι, βράδυ) (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή, Μαθηματικά).</p> <p>Διαβάζουν ή ακούν λογοτεχνικά αποσπάσματα που αναφέρονται στην ημέρα και στη νύχτα και απεικονίζουν με όποιον εικαστικό τρόπο θέλουν τις εντυπώσεις τους.</p> <p>Παρατηρούν, περιγράφουν και ερμηνεύουν διάφορες ανθρώπινες δραστηριότητες που συνδέονται με τις εποχές (αθλητικές δραστηριότητες - κολύμβηση, χειμερινά σπορ - γεωργικές καλλιέργειες).</p> <p>Κάνουν υποθέσεις για το αν θα υπήρχε ζωή χωρίς τον ήλιο και πως θα ήταν αυτή.</p> <p>Περιγράφουν τρόπους (με θεατρικό παιχνίδι κ.λπ.), τους οποίους ο άνθρωπος χρησιμοποιεί κατά τη διάρκεια της ημέρας, για να προσαρμοστεί στη μεταβολή της θερμοκρασίας ή του ηλιακού φωτός (γυαλιά ηλίου, καπέλα, φορά επιπλέον ρούχα όταν η θερμοκρασία μειώνεται).</p>

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας²

Θέμα: Ήλιος, αλλαγή μέρας και νύχτας: Επιλέγουν, οργανώνουν και εκτελούν ομαδικά θεατρικά δρώμενα για να αναπαραστήσουν διάφορες δραστηριότητες δικές τους, των γονέων τους ή / και των παππούδων τους που συνδέονται με τις διαφορετικές θέσεις του ήλιου. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος - χρόνος, μεταβολή, ομοιότητα - διαφορά κ.λπ. **Προεκτάσεις** στα Εικαστικά, στη Γλώσσα, στη Φυσική Αγωγή.

Θέμα: Ο τόπος μου (Η γειτονιά μου, το σχολείο μου): Ομαδική εργασία για την αναπαράσταση του τόπου τους στην οποία αναγράφονται σε χαρτόνι οι βασικοί όροι (θάλασσα, βουνό κ.λπ.), ο αριθμός π.χ. των δένδρων, των κτιρίων κ.λπ. Μπορούν να γίνουν δυο αναπαραστάσεις για δυο γειτονικούς τόπους ή για τον τόπο τους, σήμερα και στο παρελθόν. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος - χρόνος, μεταβολή, ομοιότητα - διαφορά κ.λπ. **Προεκτάσεις** στα Εικαστικά, στη Γλώσσα, στα Μαθηματικά.

Θέμα: Επαγγέλματα: Εργάζονται ομαδοσυνεργατικά, επιλέγουν και αναπαριστούν ως ομαδικό δρώμενο ένα επάγγελμα, το οποίο καλούνται οι άλλοι μαθητές να μαντέψουν (γράφοντας το και στον πίνακα) και να σχολιάσουν. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Ομοιότητα - διαφορά, αλληλεπίδραση κ.λπ. **Προεκτάσεις** στα Εικαστικά, στη Γλώσσα, στα Μαθηματικά.

Θέμα: Πολιτισμός (επίσκεψη σε χώρους πολιτισμικής αναφοράς): Οι μαθητές σχεδιάζουν, οργανώνουν και υλοποιούν πολιτιστική διαδρομή σε τρία στάδια: προετοιμασία πριν την επίσκεψη, ενέργειες κατά την επίσκεψη, εργασία στο πεδίο, επεξεργασία και διαχείριση του υλικού μετά την επίσκεψη. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:**

² Τα διαθεματικά αυτά σχέδια εργασίας μπορούν να συμπληρώσουν εναλλακτικά τις αναφερόμενες στο ΑΠΣ «ενδεικτικές διαθεματικές δραστηριότητες», για τις οποίες διατίθεται περίπου το 10% του διδακτικού χρόνου και ανταποκρίνονται σε όσα προτείνονται στην τρίτη στήλη του πίνακα του ΔΕΠΠΣ.

Πολιτισμός, επικοινωνία, ομοιότητα – διαφορά, αλληλεπίδραση κ.λπ. Προεκτάσεις στα Εικαστικά, στη Γλώσσα, στα Μαθηματικά.

ΤΑΞΗ Β'

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες (διατιθέμενος χρόνος)	Ενδεικτικές δραστηριότητες
Ανθρωπογενές περιβάλλον		
<p><i>Οι μαθητές επιδιώκεται:</i></p> <p>Να προσδιορίσουν τη θέση της αίθουσάς τους σε σχέση με τις άλλες αίθουσες του σχολείου.</p> <p>Να περιγράψουν τους χώρους που βρίσκονται κοντά στο σχολείο.</p> <p>Να εντοπίσουν τα προβλήματα επιβάρυνσης του περιβάλλοντος του σχολείου τους. Να προσδιορίσουν τι μπορούν να κάνουν για την αντιμετώπισή τους.</p> <p>Να ευαισθητοποιηθούν για τα άτομα με ειδικές ανάγκες, τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν και να αποδεχτούν τη διαφορετικότητά τους.</p>	<p><i>Το σχολείο μου</i></p> <p>Το σχολείο μου (Χώροι, σχετική θέση, απεικόνιση)</p> <p>Το περιβάλλον του σχολείου μου (Φροντίδα περιβάλλοντος του σχολείου)</p> <p>Οι συμμαθητές μου (Μαθητές με ειδικές ανάγκες, Αποδοχή της διαφορετικότητας) (5 ώρες)</p>	<p><i>Οι μαθητές:</i></p> <p>Κατασκευάζουν μακέτα του σχολείου με υλικά που επιλέγουν οι ίδιοι (κουτάκια, ξυλαράκια, χαρτόνια, κ.λπ.) με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού. (Αισθητική Αγωγή, Μαθηματικά)</p> <p>Συζητούν για τη φροντίδα του περιβάλλοντος του σχολείου τους και προτείνουν σχετικές δραστηριότητες. Γράφουν γράμμα στο διευθυντή με τις παρατηρήσεις τους.</p> <p>Παρατηρούν αν οι χώροι του σχολείου τους μπορούν να εξυπηρετήσουν άτομα με ειδικές ανάγκες και ζητούν παρεμβάσεις όπου χρειάζεται.</p>
<p>Να συσχετίσουν τα γενικά χαρακτηριστικά της γειτονιάς τους με αυτά της ευρύτερης κοινότητας.</p> <p>Να εντοπίσουν τους χώρους στη συνοικία ή στο χωριό τους που στεγάζουν βασικές υπηρεσίες σχετικές με τη διοίκηση, την ασφάλεια, την υγεία, την επικοινωνία και τον πολιτισμό.</p> <p>Να αναγνωρίσουν τη σημασία υπηρεσιών κοινής ωφέλειας για τη ζωή στην κοινότητα (δρόμοι, πάρκα, πλατείες) και να εντοπίσουν τα προβλήματα που σχετίζονται με την απουσία ή την κακή λειτουργία των αντίστοιχων υπηρεσιών (καθαριότητα, ύδρευση, φωτισμός δρόμων, φανάρια κυκλοφορίας).</p> <p>Να συγκρίνουν τη γειτονιά του παρελθόντος με αυτήν του παρόντος.</p> <p>Να αναλύσουν και να περιγράψουν βασικές διαφορές ανάμεσα στην πόλη και το χωριό.</p> <p>Να κατανοήσουν την ύπαρξη διαφορετικών πολιτισμικά, απόρων στην κοινωνία.</p> <p>Να μάθουν να αντιμετωπίζουν με σεβασμό τις ιδιαιτερότητες των συνανθρώπων τους.</p> <p>Να αναζητήσουν πληροφορίες σχετικά με το ναό της συνοικίας</p>	<p><i>Η συνοικία / το χωριό μου (η κοινότητά μου)</i></p> <p>Η συνοικία μου (Συσχετισμός της γειτονιάς με την κοινότητα, Υπηρεσίες κοινής ωφέλειας)</p> <p>Οικογένειες και κτίρια στη συνοικία μου (Η γειτονιά μου χθες και σήμερα, Διαφορά πόλης – χωριού, Οικογένειες από άλλες χώρες στη συνοικία μου, στο χωριό μου, στη πόλη μου)</p> <p>Ο ναός της συνοικίας μου (Ναοί, θρησκευτικές εκδηλώσεις)</p> <p>Τα πράσινα στην περιοχή μου (Αναζήτηση και προστασία των «πράσινων περιοχών» στις γειτονιές των μαθητών) (8 ώρες)</p>	<p>Επισκέπτονται και καταγράφουν τους χώρους στους οποίους στεγάζονται βασικές υπηρεσίες που σχετίζονται με τη διοίκηση της κοινότητας. Συζητούν τη σημασία των υπηρεσιών αυτών για τη ζωή μας. Δημιουργούν υποθετικά σενάρια για το πώς θα ήταν η ζωή μας χωρίς αυτές τις υπηρεσίες. Αποτυπώνουν σε χαρτόνι τη σχέση της οικογένειάς τους με τις υπηρεσίες αυτές (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή, Μαθηματικά).</p> <p>Γράφουν γράμμα στο δήμαρχο ή στον πρόεδρο της κοινότητας με τις προτάσεις τους σχετικά με τα μέτρα βελτίωσης που απαιτούνται και προϋποθέτουν τη δική του παρέμβαση.</p> <p>Αναζητούν και συγκεντρώνουν παλιές και νέες φωτογραφίες της γειτονιάς τους ή της κοινότητας και αναζητούν τις ομοιότητες, τις διαφορές και τις βασικές μεταβολές που έχουν συμβεί στην πορεία του χρόνου. Οργανώνουν έκθεση με τίτλο «Η γειτονιά μου χθες και σήμερα».</p> <p>Παρατηρούν κατάλληλα επιλεγμένες φωτογραφίες χωριού και πόλης, εντοπίζουν και συζητούν τις διαφορές τους.</p> <p>Συλλέγουν στοιχεία σχετικά με τα ήθη και έθιμα των «οικογενειών των συμμαθητών από άλλες χώρες».</p> <p>Αναζητούν και αναφέρουν στοιχεία σχετικά με τη ζωή του αγίου στον οποίο είναι αφιερωμένος ο ναός της συνοικίας/ χωριού (πολιούχος) καθώς και με τις εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται στο ναό και διερευνούν τις δυνατότητες συμμετοχής τους σ' αυτές.</p> <p>«Υιοθετούν» ένα μικρό χώρο (κήπο ή πάρκο) και τον φροντίζουν, αφού πρώτα προγραμματίσουν τις ενέργειες που απαιτούνται να γίνουν.</p> <p>Εργάζονται σε ομάδες και συντάσσουν κώδικα οικολογικής συμπεριφοράς στο σχολείο και στη συνοικία. Φροντίζουν ώστε οι οικογένειές τους και οι αρμόδιες</p>

<p>ας/χωριού και να εκπιμήσουν τη σημασία των θρησκευτικών εκδηλώσεων.</p> <p>Να αναπτύξουν ενδιαφέρον για τη βελτίωση των συνθηκών ζωής στη συνοικία /χωριό.</p> <p>Να επισημάνουν την ανάγκη προστασίας του φυσικού και του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος και τη σημασία της συμβολής των ανθρώπων στη σωστή διαχείρισή του.</p>		<p>αρχές της συνοικίας/χωριού τους να ενημερωθούν για το σχετικό κώδικα.</p>
Φυσικό περιβάλλον		
<p>Να αναγνωρίζουν ότι το σπέρμα αποτελεί πρωταρχική μορφή ζωής ενός φυτικού οργανισμού.</p> <p>Να περιγράψουν τη διαδικασία ανάπτυξης ενός φυτού χρησιμοποιώντας κατάλληλο λεξιλόγιο.</p> <p>Να αναγνωρίσουν την επίδραση διάφορων παραγόντων καθώς και των μεταβολών τους στην ανάπτυξη των φυτών.</p>	<p><i>Τα φυτά και τα ζώα του τόπου μου</i></p> <p>Ανάπτυξη φυτού</p> <p>Τα φυτά και το περιβάλλον</p> <p>(Παράγοντες που επηρεάζουν την ανάπτυξη των φυτών: φως, νερό, αέρας, θρεπτικά συστατικά)</p>	<p>Συλλέγουν σπέρματα και παρατηρούν τη μορφή και τη σύστασή τους.</p> <p>Φυτεύουν (σπέρνουν) σπέρματα χαρακτηριστικών φυτών. Παρατηρούν, σημειώνουν και ζωγραφίζουν την πορεία της ανάπτυξής τους. Εργάζονται σε ομάδες και κάνουν πειράματα, μεταβάλλοντας κάποιον από τους παράγοντες που επηρεάζει την ανάπτυξη των φυτών και καταγράφουν τις παρατηρήσεις τους (Γλώσσα, Μαθηματικά, Αισθητικά Αγωγή).</p> <p>Αναζητούν, διαβάζουν ή και ανακοινώνουν / διηγούνται παραμύθια, ποιήματα κ.λπ. σχετικά με την ανάπτυξη των φυτών (π.χ. «Ο Τζακ και η φασολιά»).</p>
<p>Να περιγράψουν την πορεία ανάπτυξης ενός ζώου.</p> <p>Να γνωρίσουν το σημαντικό ρόλο των γονέων στην ανάπτυξη των μικρών ζώων.</p> <p>Να γνωρίσουν την επίδραση των παραγόντων του περιβάλλοντος (τροφή, θερμοκρασία, νερό, χώρος, φωλιά κ.λπ.) στην ανάπτυξη των ζώων.</p> <p>Να ταξινομήσουν τους ζωικούς οργανισμούς με κριτήριο τα εξωτερικά τους χαρακτηριστικά: είδος άκρων (πόδια, φτερά, πτερύγια), κάλυψη σώματος (τρίχες, λέπια, φτερά, φολίδες, όστρακο, κέλυφος).</p> <p>Να συσχετίσουν τα εξωτερικά χαρακτηριστικά των ζώων με τις ανάγκες προστασίας, κίνησης και προσαρμογής στο περιβάλλον τους.</p> <p>Να διακρίνουν ζώα με διαφορετικές διατροφικές συνήθειες (φυτοφάγα-σαρκοφάγα).</p>	<p>Ζώα</p> <p>Ανάπτυξη ενός ζώου (Παράγοντες που επηρεάζουν την ανάπτυξη του: τροφή, νερό, αέρας).</p> <p>Είδη ζώων</p> <p>(Ανάπτυξη ζώωντων οργανισμών, Διάκριση ζωικών οργανισμών ως προς τα εξωτερικά μορφολογικά χαρακτηριστικά (είδος άκρων, κάλυψη του σώματος) και τις διατροφικές τους συνήθειες(φυτοφάγα, σαρκοφάγα).</p> <p>Τα ζώα και το περιβάλλον (Προσαρμογή ζώων στο περιβάλλον).</p> <p>(8 ώρες)</p>	<p>Αναζητούν και συγκεντρώνουν πληροφοριακό υλικό σχετικά με την τροφή και την ανάπτυξη των ζώων σε σχέση με το περιβάλλον στο οποίο ζουν.</p> <p>Παρατηρούν φωτογραφίες ζώων και εντοπίζουν τις ανάγκες τις οποίες καλύπτουν τα βασικά εξωτερικά χαρακτηριστικά τους.</p> <p>Εργάζονται σε ομάδες αναζητώντας και συγκεντρώνοντας φωτογραφίες, εικόνες, αντίγραφα έργων που αναπαριστούν ζώα και συνθέτουν καρτεπικολλήσεις (κολάζ).</p> <p>Ζωγραφίζουν διάφορα ζώα και συνθέτουν ομαδικά καρτεπικολλήσεις (κολάζ), δημιουργώντας μια ιστορία που συνδέει όλα τα ζώα που απεικονίζει η καρτεπικολλήση (κολάζ).</p> <p>Οργανώνουν θεατρικό δρώμενο (κοινωνία ζώων με κανόνες, ρόλους κ.λπ.).</p>
<p>Να εντοπίζουν τις πολύ βασικές διαφορές μεταξύ εμβίων και αβίων.</p> <p>Να εντοπίζουν τις πιο γνωστές ιδιότητες των καταστάσεων της ύλης (ρευστότητα, σκληρότητα, κ.λπ.).</p> <p>Να περιγράψουν τρόπους ή διαδικασίες (θέρμανση, ψύξη, ανάμιξη, πίεση, κάμψη κ.λπ.) με</p>	<p><i>Εμβια και άβια</i></p> <p>(Διαφορές εμβίων και αβίων, Ιδιότητες καταστάσεων της ύλης, Μεταβολές στις ιδιότητες των υλικών σωμάτων, Μεταβολή στη φυσική κατάσταση).</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Συζητούν για τις βασικές διαφορές (π.χ. τροφή) μεταξύ εμβίων και αβίων.</p> <p>Συγκρίνουν και ομαδοποιούν υλικά από την καθημερινή ζωή με κριτήριο ορισμένες ιδιότητές τους και συσχετίζουν τις ιδιότητες αυτές με τη χρήση των υλικών. Αποτυπώνουν τις συσχετίσεις με αισθητικές δημιουργίες (Μαθηματικά, Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).</p> <p>Κάνουν πειράματα μελετώντας το σχήμα που παίρνουν τα υγρά ανάλογα με τα δοχεία που χρησιμοποιούνται ή τα δοχεία που τα περιέχουν.</p>

τις οποίες είναι δυνατόν να μεταβληθούν ορισμένες ιδιότητες των υλικών σωμάτων.		Παρατηρούν τη μεταβολή στη φυσική κατάσταση ενός κομματιού πάγου και περιγράφουν τον τρόπο με τον οποίο έγινε η μεταβολή.
<p>Να περιγράφουν οι μαθητές τον κύκλο και τις μορφές του νερού στη φύση (νερό, υδρατμοί, σύννεφα, βροχή, χιόνι, πάγος) και να συνδέουν τις μορφές αυτές με τις μεταβολές της φυσικής κατάστασης του νερού.</p> <p>Να συσχετίσουν τις εποχικές μεταβολές του καιρού με μεταβολές στη φύση και στις δραστηριότητες των ανθρώπων στον τόπο τους και αλλού.</p> <p>Να αναγνωρίσουν τις καιρικές συνθήκες που επικρατούν σε άλλους τόπους, εντοπίζοντας τα ιδιαίτερα καιρικά φαινόμενα που τους χαρακτηρίζουν, καθώς και ορισμένες ομοιότητες και διαφορές με τις καιρικές συνθήκες του τόπου τους.</p> <p>Να κατανοήσουν ότι το περιβάλλον καθορίζει τη μορφή της κατοικίας.</p> <p>Να συσχετίσουν τη μορφή της κατοικίας με τις φυσικές συνθήκες κάθε περιοχής (π.χ. στέγη με κεραμίδια σε περιοχές με πολλά χιόνια, επίπεδη στέγη σε περιοχές με ήπιες κλιματικές συνθήκες).</p> <p>Να παρατηρήσουν την επίδραση της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής και της λαϊκής τέχνης στην κατασκευή των κατοικιών.</p>	<p>Κύκλος του νερού Καιρός</p> <p>Κύκλος του νερού Ο καιρός και οι εποχές (Καιρός, εποχές, ασχολίες)</p> <p>Ο καιρός σε άλλους τόπους (Καιρικές συνθήκες σε άλλους τόπους)</p> <p>Κατοικία και περιβάλλον (Καιρικές συνθήκες και κατοικία, Σύγχρονες επιδράσεις της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής και της λαϊκής τέχνης)</p> <p>(4 ώρες)</p>	<p>Ζωγραφίζουν το ταξίδι μιας σταγόνας.</p> <p>Συζητούν στην τάξη πώς ο καιρός επηρεάζει τη ζωή των ανθρώπων.</p> <p>Δημιουργούν θεατρικά δρώμενα ή εικαστικά έργα που να παρουσιάζουν την επίδραση των εποχικών μεταβολών του καιρού στη ζωή των ανθρώπων του χωριού και της πόλης.</p> <p>Συγκεντρώνουν αποκόμματα από εφημερίδες, φωτογραφίες, βιβλία και κείμενα που παρουσιάζουν τον καιρό σε άλλους τόπους. Καταγράφουν τις παρατηρήσεις τους σχετικά με τις ομοιότητες και τις διαφορές και τις εκφράζουν εικαστικά (ζωγραφική, κολλάζ, θεατρικό δρώμενο κ.ά.).</p> <p>Παρακολουθούν βίντεο για τον καιρό σε άλλους τόπους και συζητούν για τις δραστηριότητες των ανθρώπων που ζουν κάτω από αυτές τις καιρικές συνθήκες.</p> <p>Παρατηρούν φωτογραφίες που απεικονίζουν διάφορες μορφές κατοικίας (γκλού, καλύβα ιθαγενών Αφρικής, τυπικό σπίτι εύκρατης περιοχής) και σχολιάζουν τα υλικά κατασκευής τους κάνοντας συσχετίσεις με τον καιρό και τις ασχολίες των κατοίκων (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).</p> <p>Επισκέπτονται αντιπροσωπευτικά κτίρια, δημόσια και ιδιωτικά, παραδοσιακής αρχιτεκτονικής και παρατηρούν τα χαρακτηριστικά τους στοιχεία.</p>
Αλληλεπίδραση ανθρώπου - περιβάλλοντος		
<p>Να γνωρίζουν φυτά και ζώα που ζουν σε διάφορους βιότοπους στην περιοχή τους (βουνό, λίμνη κ.λπ.).</p> <p>Να αναγνωρίσουν τις μεταβολές που υφίστανται οι βιότοποι αυτοί από την ανθρώπινη δραστηριότητα, καθώς και τις επιπτώσεις της στο οικοσύστημα.</p>	<p>Ο τόπος όπου ζω Οι βιότοποι στην περιοχή μου (Οι ζωντανοί οργανισμοί στους βιότοπους της περιοχής μου) Τα ζώα και ο τόπος που ζουν (Η ανθρώπινη παρέμβαση στους βιότοπους του τόπου μου) Οι άνθρωποι</p> <p>(6 ώρες)</p>	<p>Επισκέπτονται χαρακτηριστικούς βιότοπους στον τόπο τους. Παρατηρούν, περιγράφουν, ζωγραφίζουν και φωτογραφίζουν φυτά και ζώα που συναντούν σ' αυτούς (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).</p> <p>Παρατηρούν και συζητούν πιθανές μεταβολές που διαπιστώνουν στους βιότοπους που επισκέπτονται, καθώς και τις επιπτώσεις τους στα οικοσυστήματα. Διατυπώνουν υποθέσεις για εναλλακτικές συμπεριφορές.</p>
<p>Να εξοικειωθούν με τον προσανατολισμό στο χώρο με βάση τα τέσσερα σημεία του ορίζοντα.</p> <p>Να εξοικειωθούν με τον ορισμό της θέσης τους σε σχέση με την ανατολή και τη δύση του ήλιου.</p>	<p>Ο προσανατολισμός Ο προσανατολισμός (Ανατολή, δύση, βορράς, νότος, Πώς προσανατολιζόμαστε, Προσανατολισμός ως προς σημεία αναφοράς)</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Παίζουν παιχνίδια προσανατολισμού στην αυλή του σχολείου (Φυσική Αγωγή).</p> <p>Προσανατολίζονται στο φυσικό τους περιβάλλον με πρακτικούς τρόπους (π.χ. με τη βοήθεια του ιερού των εκκλησιών).</p>
<p>Να περιγράφουν τα στάδια της ανάπτυξης, της ωρίμανσης και της γήρανσης του ανθρώπου.</p> <p>Να αναγνωρίσουν τη σημασία</p>	<p>Κύκλος ζωής και χρόνος Κύκλος ζωής του ανθρώπου</p>	<p>Παρακολουθούν βιντεοταινία σχετικά με την ανάπτυξη ενός παιδιού. Συγκεντρώνουν δικές τους φωτογραφίες από τη βρεφική τους ηλικία και τις τοποθετούν στη γραμμή του χρόνου συζητώντας τις διαφορές που</p>

<p>του ρόλου των γονέων, της οικογένειας και γενικά των ενηλίκων στη ζωή ενός παιδιού.</p> <p>Να συνδέσουν βασικές χρονικές έννοιες με τη δική τους βιολογική εξέλιξη και γενικότερα με τον κύκλο ζωής του ανθρώπου.</p> <p>Να γνωρίσουν τρόπους μέτρησης του χρόνου.</p> <p>Να παρατηρήσουν τις μεταβολές που συντελούνται στο περιβάλλον στην πορεία του χρόνου.</p>	<p>(Γέννηση, ανάπτυξη, ωρίμανση, γήρανση, Γραμμή του χρόνου, Χρονική αλληλουχία)</p> <p>Μετρώ το χρόνο</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>παρατηρούν (π.χ. στο ύψος τους, στις δεξιότητές τους κ.λπ.), καθώς και για τις αλλαγές στα ενδιαφέροντά τους, με την πάροδο του χρόνου (Μαθηματικά, Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).</p> <p>Παίζουν Παιχνίδια (θεατρικά, επιτραπέζια) με τους μήνες, τις ημέρες, ώρες κ.λπ.</p> <p>Συλλέγουν φωτογραφίες από διαφορετικές χρονικές στιγμές και παρατηρούν τις μεταβολές σε συγκεκριμένα παραδείγματα (π.χ. πρόσωπα, κτίρια κ.λπ.) του άμεσου και έμμεσου περιβάλλοντός τους.</p>
<p>Να αναγνωρίσουν μέσα μεταφοράς αγαθών και να τα ομαδοποιήσουν (ξηρά, θάλασσα, αέρας).</p> <p>Να διακρίνουν τα μέσα μεταφοράς αγαθών από τα μέσα μετακίνησης ανθρώπων (συγκοινωνίες).</p> <p>Να αναγνωρίσουν την ανάγκη της μεταφοράς των αγαθών από τον τόπο παραγωγής στον τόπο κατανάλωσής τους.</p> <p>Να εξοικειωθούν με βασικούς κανόνες του κώδικα οδικής κυκλοφορίας που αφορούν τους πεζούς.</p>	<p>Μεταφορές</p> <p>Μέσα μεταφοράς σε ξηρά, αέρα και θάλασσα (Μεταφορές και συγκοινωνίες, Μεταφορά των αγαθών)</p> <p>Κυκλοφοριακή αγωγή</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Δημιουργούν ομαδικές καρτεπικολλήσεις (κολάζ) με τα μέσα μεταφοράς στα οποία αναγράφουν την ονομασία τους.</p> <p>Περιγράφουν τη διαδοχική μεταφορά ενός προϊόντος από το χωράφι στην κεντρική αγορά, στο μανάβη, στο σπίτι.</p> <p>Περιγράφουν τα μέσα μετακίνησης που χρησιμοποιούν οι ίδιοι και οι γονείς τους.</p> <p>Παίζουν παιχνίδια σχετικά με τον τρόπο που πρέπει να κυκλοφορούν στο δρόμο οι πεζοί και τα αυτοκίνητα ακολουθώντας σήματα που έχουν ζωγραφίσει. Επισκέπτονται πάρκο κυκλοφοριακής αγωγής αν υπάρχει δυνατότητα (Αισθητική Αγωγή, Φυσική Αγωγή, Γλώσσα).</p>
<p>Να αναγνωρίσουν βασικές κοινές ανάγκες των ανθρώπων (ατομικές, τοπικές, παγκόσμιες) ως ατόμων και ως μελών της κοινότητας.</p> <p>Να αναγνωρίζουν τα πλεονεκτήματα της κοινωνικής ζωής (οικογενειακής, κοινοτικής).</p> <p>Να κατανοήσουν ότι οι άνθρωποι ζουν σε ομάδες προκειμένου να καλύψουν τις ανάγκες τους.</p>	<p>Οι ανάγκες του ανθρώπου</p> <p>Ζωή σε κοινωνικές ομάδες. (Γιατί οι άνθρωποι προτιμούν να ζουν σε ομάδες, Ατομική / κοινωνική ζωή και κάλυψη αναγκών, Αλληλεπίδραση)</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Περιγράφουν τη ζωή μιας οικογένειας που ζει κάπου μόνη της (λ.χ. σε ένα μικρό νησί) και σχολιάζουν τις δυσκολίες που θα αντιμετωπίσει (π.χ. σε περίπτωση ασθένειας ή ανάγκης προμήθειας ειδών που δεν είναι σε θέση να παράγει η ίδια).</p> <p>Δημιουργούν ομαδοσυνεργατικά υποθετικό σενάριο για τη ζωή ενός ναυαγού (μέσα κάλυψης των βασικών αναγκών του και πιθανές αλλαγές του τρόπου σκέψης, συμπεριφοράς και συνθηκών διαβίωσής του)(Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).</p>
<p>Να εξοικειωθούν με διάφορες μορφές ενέργειας.</p> <p>Να περιγράψουν τρόπους με τους οποίους χρησιμοποιείται η κίνηση του νερού και του αέρα στην παραγωγή διάφορων μορφών ενέργειας [ηλεκτρική, κινητική (υδρόμυλοι, ανεμόμυλοι)].</p>	<p>Η ενέργεια στη ζωή μας</p> <p>Η ενέργεια στη ζωή μας (Αιολική ενέργεια – Ενέργεια του νερού, Η κίνηση του νερού και του αέρα)</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Παρατηρούν τη λειτουργία του υδροστρόβιλου (σε πείραμα επίδειξης).</p> <p>Κατασκευάζουν ανεμόμυλο, παρατηρούν και σχολιάζουν τη λειτουργία του. Επισκέπτονται, αν υπάρχει στην περιοχή τους, αιολικό πάρκο (Γλώσσα, Τεχνολογία).</p> <p>Συζητούν για τα πλεονεκτήματα της αιολικής ενέργειας σε σχέση με άλλες μορφές ενέργειας όσον αφορά την προστασία του περιβάλλοντος.</p>
<p>Να εξοικειωθούν με την «κριτική ανάγνωση» των προγραμμάτων των Μ. Μ. Ε. και κυρίως των εντύπων και του ραδιοφώνου.</p> <p>Να αναγνωρίσουν την αναγκαιότητα ύπαρξης κάποιων κανόνων παρακολούθησης του ραδιοφώνου (ένταση ήχου, διάρκεια και χρονική στιγμή παρακολούθησης, παρουσία ενηλί-</p>	<p>Επικοινωνία και ενημέρωση</p> <p>Μέσα μαζικής ενημέρωσης (Μ.Μ.Ε.)</p> <p>(Αγωγή στα μέσα μαζικής ενημέρωσης)</p> <p>Ο ελεύθερος χρόνος και η επικοινωνία</p>	<p>Οργανώνουν σε ομάδες ένα υποθετικό ραδιοφωνικό πρόγραμμα (θεατρικό παιχνίδι), Συζητούν στην τάξη για τα ραδιοφωνικά προγράμματα, τις διαφημίσεις που παρακολουθούν, συζητούν και επιλέγουν τους σωστούς τρόπους συμπεριφοράς.</p> <p>Παίζουν παιχνίδια έκφρασης, π.χ. το παιχνίδι του δημοσιογράφου (θεατρικό δρώμενο).</p> <p>Παίζουν παιχνίδια ρόλων όπου κάποιος παρουσιάζει κάτι (ένα παραμύθι, ένα περιοδικό κ.λπ.) και το κοινό</p>

<p>κων και συζητήσεις με αυτούς, προϋποθέσεις παρακολούθησης).</p> <p>Να αποκτήσουν την ικανότητα να εκφράζονται μπροστά σε άλλους. Να παρατηρήσουν πώς επιδρούν στην έκφραση ενός ατόμου οι αντιδράσεις των άλλων.</p> <p>Να συνδέσουν τον ελεύθερο χρόνο τους με δημιουργικές και γενικότερα με ψυχαγωγικές δραστηριότητες.</p>	<p>(Έκφραση σκέψεων και συναισθημάτων, Αλληλεπίδραση με το «κοινό», Ελεύθερος χρόνος)</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>έχει διαφορετικές αντιδράσεις κάθε φορά (σιωπηλό, αδιάφορο, ανήσυχο, προσεκτικό κ.ά.). Συζητούν τα συναισθήματα τους και την αντίδρασή τους στις αλλαγές του κοινού. Στη συνέχεια αλλάζουν τη διάταξη του χώρου και δοκιμάζουν ξανά τις παρουσιάσεις τους, σχολιάζοντας πότε ένοιωσαν καλύτερα, χειρότερα κ.λπ. (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).</p>
<p>Να γνωρίσουν καλύτερα τους χώρους πολιτισμικής αναφοράς στην ευρύτερη περιοχή.</p> <p>Να γνωρίσουν τοπικούς ήρωες, πολιούχους ή τοπικούς αγίους.</p> <p>Να έρθουν σε επαφή με το λαϊκό πολιτισμό και την Παράδοση της ευρύτερης περιοχής</p>	<p>Πολιτισμός στην ευρύτερη περιοχή</p> <p>Ο πολιτισμός μας (Χώροι πολιτισμικής αναφοράς, Λαϊκός πολιτισμός και παράδοση).</p> <p>(4 ώρες)</p>	<p>Επισκέπτονται χώρους πολιτισμικής αναφοράς π.χ. βυζαντινές εκκλησίες, μουσεία κ.λπ.</p> <p>Συγκεντρώνουν στην τάξη προγράμματα παιδικών παραστάσεων ή έντυπα με ανάλογες κριτικές. Συζητούν και επιλέγουν παράσταση.</p> <p>Συγκεντρώνουν και αναπαριστούν, κατά περίπτωση, στοιχεία από το λαϊκό πολιτισμό και την παράδοση μας (Αισθητική Αγωγή, Γλώσσα).</p>
<p>Να αναγνωρίσουν τη σπουδαιότητα της άσκησης για τη σωματική και την πνευματική τους ανάπτυξη.</p> <p>Να προσεγγίσουν το πνεύμα των Ολυμπιακών Αγώνων και να γνωρίσουν βασικά στοιχεία τους.</p> <p>Να συνδέσουν τον ελεύθερο χρόνο τους με δημιουργικές και γενικότερα με ψυχαγωγικές δραστηριότητες.</p>	<p>Αθλητισμός και ψυχαγωγία</p> <p>Ο αθλητισμός και οι Ολυμπιακοί Αγώνες</p> <p>(Σημασία του αθλητισμού, Αγαπημένα αθλήματα, Ολυμπιακοί αγώνες</p> <p>Ψυχαγωγία και ελεύθερος χρόνος</p> <p>(Σύνδεση ελεύθερου χρόνου με τις δημιουργικές δραστηριότητες και τον αθλητισμό, Χώροι για δημιουργικές δραστηριότητες)</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Συζητούν για τη σημασία του αθλητισμού και τα θετικά του αποτελέσματα. Συγκεντρώνουν φωτογραφίες από αγαπημένα τους αθλήματα και αθλητές (π.χ. Έλληνες Ολυμπιονίκες) και συνθέτουν ομαδικές καρτεπικολλησεις (κολάζ) για κάθε άθλημα (Φυσική Αγωγή, Αισθητική Αγωγή, Γλώσσα).</p> <p>Κατασκευάζουν στον ελεύθερο χρόνο τους ένα παιχνίδι ατομικό ή ομαδικό και το φέρνουν στην τάξη.</p> <p>Συγκεντρώνουν πληροφορίες για χώρους ψυχαγωγίας και άθλησης που υπάρχουν στον οικισμό τους. Επισκέπτονται και χρησιμοποιούν τους χώρους αυτών. Καταγράφουν τις εντυπώσεις και τα συμπεράσματά τους.</p>

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Θέμα: Πολιτισμός: Επισκέπτονται εκκλησίες της ευρύτερης περιοχής. Παρατηρούν και καταγράφουν ομοιότητες και διαφορές ως προς την κατασκευή και το περιβάλλον τους. Αναζητούν πληροφορίες για το βίο του Αγίου στον οποίο είναι αφιερωμένος ο ναός. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** χώρος- χρόνος, ομοιότητα – διαφορά, επικοινωνία, πολιτισμός. **Προεκτάσεις** στην Ιστορία, στα Θρησκευτικά, στην Αισθητική Αγωγή, στην Γεωγραφία, στη Γλώσσα.

Θέμα: Ο κύκλος του νερού: Χωρίζονται σε ομάδες και κάθε μια ζωγραφίζει ένα τοπίο ή ένα φαινόμενο που έχει σχέση με κάποια μορφή του νερού στη φύση. Γίνεται σύνδεση των επιμέρους εικόνων σε ένα ενιαίο σύνολο, είτε οργανώνεται έκθεση των επιμέρους εργασιών τους. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Αλληλεπίδραση, χώρος – χρόνος, Σύστημα, μεταβολή, ισορροπία κλπ. **Προεκτάσεις** στα Εικαστικά, στις Φυσικές Επιστήμες.

Θέμα: Η Ενέργεια στη ζωή μας: Αναπαριστούν με κατασκευές ή ζωγραφική την διαδικασία παραγωγής ενός καταναλωτικού προϊόντος (π.χ. ψωμί, πορτοκαλάδα, λάδι, ύφασμα). Χρησιμοποιώντας κατάλληλες πρώτες ύλες και ενέργεια που προέρχεται από την κίνηση του νερού ή του αέρα. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Αλληλεπίδραση, χώρος – χρόνος, μεταβολή. **Προεκτάσεις** στα Εικαστικά, στη Φυσική, στην Τεχνολογία.

ΤΑΞΗ Γ'

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες (διατιθέμενος χρόνος)	Ενδεικτικές δραστηριότητες
Ανθρωπογενές περιβάλλον		
Οι μαθητές επιδιώκεται να: Να κατανοήσουν τους λόγους που οδηγούν τους ανθρώπους να οργανώνονται σε κοινότητες και τη σημασία των κανόνων για την εύρυθμη λειτουργία τους. Να εντοπίσουν σχέσεις αλληλεπίδρασης ανάμεσα στα μέλη μιας κοινότητας και να αναγνωρίσουν το σημαντικό ρόλο των ανθρώπων που εργάζονται για το κοινό καλό.	Γιατί ζούμε σε κοινότητες Οι κοινότητες και οι ανάγκες του ανθρώπου (Ανάγκες που εξυπηρετεί η κοινότητα) Σχέσεις και συνεργασίες στην κοινότητα (Σχέσεις επικοινωνίας, συνεργασίας, αλληλεπίδρασης, αλληλεγγύης ανάμεσα στους ανθρώπους μιας κοινότητας) (2 ώρες)	Οι μαθητές: Εκτελούν παιχνίδια ρόλων που να εκφράζουν τις σχέσεις αλληλεπίδρασης ανάμεσα στους κατοίκους του χωριού ή της πόλης τους. Συζητούν για το πώς φτάνει το νερό ή το ηλεκτρικό ρεύμα στο σπίτι τους.
Να αναγνωρίσουν τη σημασία της τοπικής αυτοδιοίκησης για τη λύση των τοπικών προβλημάτων. Να αναφέρουν τα όργανα τοπικής αυτοδιοίκησης και τον τρόπο εκλογής τους. Να προσεγγίσουν την έννοια της συμμετοχής των δημοτών στη λύση των προβλημάτων που αφορούν το άμεσο περιβάλλον τους και να αναφέρουν τρόπους με τους οποίους μπορεί να πραγματοποιηθεί αυτή η συμμετοχή (σύλλογοι, φορείς κ.λπ.).	Δήμοι, κοινότητες και Τοπική Αυτοδιοίκηση (Πώς αποφασίζουν για τα κοινά οι άνθρωποι σε ένα χωριό ή σε μια πόλη, Οργάνωση κοινότητας και όργανα τοπικής αυτοδιοίκησης/ δήμος (Τ.Α.). Συμμετοχή στην τοπική αυτοδιοίκηση (Διαδικασία ανάδειξης οργάνων Τ.Α., Βασικές αρμοδιότητες Τ.Α., Τρόποι συμμετοχής του δημότη στην Τ.Α., Προβλήματα στον οικισμό) (3 ώρες)	Οργανώνουν παιχνίδι ρόλων σχετικά με την εκλογή ενός οργάνου αυτοδιοίκησης (π.χ. εκλέγουν με μυστική ψηφοφορία ένα μαθητή με κάποια αρμοδιότητα). Συζητούν πώς γίνεται ο καθαρισμός των δρόμων, ο φωτισμός τους, η αποκομιδή απορριμμάτων κ.λπ. και αποτυπώνουν σε χαρτί τις βασικές δραστηριότητες της τοπικής αυτοδιοίκησης (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή). «Συνεδριάζουν» στην τάξη, αναφέρουν μερικά από τα προβλήματα του οικισμού τους, τα ιεραρχούν και προτείνουν λύσεις.
Φυσικό περιβάλλον		
Να παρατηρήσουν ορισμένα φυτά του τόπου τους (ελιά, φασολιά, αμπέλι, δημητριακά), τους καρπούς τους και τους τρόπους καλλιέργειάς τους και να αναγνωρίσουν τη σημασία τους στην καθημερινή διατροφή. Να κατανοήσουν τη σπουδαιότητα ορισμένων φυτών στη ζωή του ανθρώπου.	Φυτά και ζώα του τόπου μου Τα φυτά και ο άνθρωπος (Χαρακτηριστικά των φυτών που καλλιεργούνται στον τόπο μας, Η σπουδαιότητα των φυτών στη ζωή του ανθρώπου)	Συνθετικές εργασίες για χαρακτηριστικά φυτά του τόπου (π.χ. συλλογές των φυτικών προϊόντων, η σπουδαιότητα του ελαιόλαδου κ.ο.κ.) (Αισθητική Αγωγή, Τεχνολογία). Καταγράφουν παραδοσιακά φαγητά ή φαγητά με δημητριακά και όσπρια (π.χ. φασολάδα, φακές). Συγκεντρώνουν στην τάξη εικόνες (ή επισκέπτονται αντίστοιχους χώρους) σχετικές με την καλλιέργεια των χωραφιών ή με τα διάφορα στάδια συλλογής και επεξεργασίας των καρπών. Ομαδοποιούν τις εικόνες αυτές σύμφωνα με τις εποχές του χρόνου.
Να διακρίνουν και να περιγράφουν βασικές ομοιότητες και διαφορές μεταξύ των φυτών. Να κατανοήσουν ότι τα φυτά διαμορφώνουν τα χαρακτηριστικά τους ανάλογα με τις συνθήκες του περιβάλλοντος στο οποίο φύονται. Να αναγνωρίσουν το ρόλο της ρίζας και να διακρίνουν τα διαφορετικά είδη.	Είδη φυτών (Διάκριση φυτών με βάση εξωτερικά μορφολογικά χαρακτηριστικά: μορφή βλαστού, υφή και σχήμα φύλλων, είδη βλαστού) Τα φυτά και το περιβάλλον τους (Προσαρμογή φυτών, Είδη ριζών, Η σημασία της ρίζας)	Συλλέγουν φύλλα διαφορετικών φυτών. Παρατηρούν τις διαφορές τους ως προς το σχήμα, τα νεύρα, το πάχος, κ.λπ. Συγκρίνουν φυτά με διαφορετικά μορφολογικά χαρακτηριστικά σε σχέση με το Περιβάλλον τους (π.χ. πλάτανος, κάκτος). Κατασκευάζουν το δικό τους δέντρο με τυπώματα φύλλων. Παρατηρούν ρίζες φυτών και τις ταξινομούν ως προς τη μορφολογία τους. Αναφέρουν κάποιες από τις ρίζες που χρησιμοποιούνται στη διατροφή. Χρωματίζουν νερό και αφήνουν ένα φυτό με τις ρίζες του μέσα στο διάλυμα. Εξάγουν συμπεράσματα για το ρόλο της ρίζας.
Να αναγνωρίσουν χαρακτηριστικά κατοικίδια ζώα του τόπου τους και τα προϊόντα που δίνουν στον άνθρωπο.	Κατοικίδια ζώα του τόπου μου	Συλλέγουν πληροφορίες για χαρακτηριστικά ζώα του τόπου τους και δημιουργούν συνθέσεις με τα προϊόντα που αυτά δίνουν στον άνθρωπο. Συγκεντρώνουν φωτογραφίες σχετικά με την εκτροφή

		ζώων και συζητούν με έναν κτηνοτρόφο (όπου αυτό είναι δυνατό) για τις απαιτήσεις του επαγγέλματός του.
<p>Να γνωρίσουν μέσα από συγκεκριμένα παραδείγματα τον τρόπο γέννησης ορισμένων ζώων και να αναγνωρίσουν ότι τα μικρά των ζώων μοιάζουν στους γονείς τους.</p> <p>Να ταξινομήσουν ζώα ως προς τον τρόπο που πολλαπλασιάζονται (ωοτόκα, ζωοτόκα, ωοζωοτόκα).</p>	<p>Αναπαραγωγή των ζώων (Τρόποι αναπαραγωγής χαρακτηριστικών ζωικών οργανισμών: ωοτόκα, ζωοτόκα)</p>	<p>Παρακολουθούν βιντεοταινία και βλέπουν φωτογραφίες που παρουσιάζουν τη γέννηση ορισμένων μικρών ζώων (λ.χ. γάτας, κότας, βατράχου, πεταλούδας) και τα πρώτα βήματά τους στη ζωή. Συζητούν για τις ομοιότητες και διαφορές που παρουσιάζουν σε σχέση με τους γονείς τους. Συγκρίνουν τις πρώτες μέρες από τη ζωή ενός ζώου και ενός μωρού.</p> <p>Εργάζονται ομαδικά και ταξινομούν εικόνες ζώων ανάλογα με τον τρόπο που αναπαράγονται.</p>
<p>Να αναγνωρίσουν και να ταξινομήσουν ζώα ως προς το περιβάλλον στο οποίο ζουν (χερσαία, υδρόβια).</p> <p>Να κατανοήσουν ότι τα ζώα (όπως και τα φυτά) προσαρμόζονται στο περιβάλλον στο οποίο ζουν προκειμένου να επιβιώσουν.</p>	<p>Τα ζώα και το περιβάλλον τους</p> <p>(Διάκριση των ζωικών οργανισμών ως προς το περιβάλλον στο οποίο ζουν: χερσαία, υδρόβια, Προσαρμογή των ζώων στο περιβάλλον)</p> <p>(10 ώρες)</p>	<p>Εργάζονται ομαδικά και ταξινομούν εικόνες ζώων ανάλογα με το περιβάλλον στο οποίο ζουν.</p> <p>Συζητούν και αναλύουν τους τρόπους με τους οποίους τα ζώα προσαρμόζονται στο περιβάλλον τους (π.χ. η αρκούδα πέφτει το χειμώνα σε χειμερία νάρκη, γιατί η τροφή που είναι διαθέσιμη δεν μπορεί να καλύψει τις ανάγκες της).</p> <p>Συλλέγουν μύθους και παραδόσεις για τα ζώα. Εργάζονται ομαδικά και επιλέγουν ένα μύθο με ζώα που τον αποδίδουν θεατρικά (Γλώσσα, Ιστορία, Θρησκευτικά, Αισθητική Αγωγή).</p>
Αλληλεπίδραση ανθρώπου - περιβάλλοντος		
<p>Να διακρίνουν οι μαθητές στο δικό τους χώρο τα έργα της φύσης από τα έργα του ανθρώπου, καθώς και τις σχέσεις αλληλεπίδρασης ανθρώπου και περιβάλλοντος.</p> <p>Να εντοπίσουν τα θετικά και τα αρνητικά σημεία από την ανθρώπινη παρέμβαση στο χώρο που μελετούν και να αναφέρουν ενέργειες που θα πρέπει να γίνουν, ώστε να βελτιωθεί η εικόνα του τόπου τους.</p>	<p>Ο τόπος όπου ζω</p> <p>Το περιβάλλον (Φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον)</p> <p>Προστασία του τοπικού περιβάλλοντος</p> <p>(5 ώρες)</p>	<p>Μετακινούνται και μελετούν επιτόπου στοιχεία από το φυσικό τους περιβάλλον και τις ανθρώπινες παρεμβάσεις σε αυτό.</p> <p>Εντοπίζουν και αναλύουν συγκεκριμένο πρόβλημα του χώρου που μελετούν και προτείνουν λύσεις ή αναλαμβάνουν δράσεις (επίσκεψη ή επιστολή στο δήμαρχο, προτάσεις για βελτιωτική παρέμβαση στο χώρο, εκστρατεία απομάκρυνσης απορριμμάτων, ενημέρωση της τοπικής κοινωνίας για τα προβλήματα που διαπιστώνουν και τις πιθανές λύσεις τους κ.λπ.) (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).</p>
<p>Να κατανοήσουν ότι οι χάρτες είναι συμβολικές αναπαραστάσεις του πραγματικού χώρου.</p> <p>Να εξοικειωθούν με συμβολικές ή εικονικές αναπαραστάσεις χώρων και με εξειδικευμένους γεωγραφικούς όρους.</p> <p>Να αναγνωρίσουν και να περιγράψουν το φυσικό περιβάλλον άλλων τόπων (έρημος, ζούγκλα κ.λπ.).</p>	<p>Ο γεωγραφικός χώρος</p> <p>Αναπαραστάσεις του χώρου (Χάρτες, προπλάσματα)</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Παρατηρούν έναν απλό χάρτη και αναγνωρίζουν χαρακτηριστικά σύμβολα απεικόνισης των στοιχείων του.</p> <p>Σχεδιάζουν έναν απλό χάρτη χρησιμοποιώντας δικά τους σύμβολα.</p> <p>Κατασκευάζουν με εύπλαστα υλικά προπλάσματα φανταστικών τοπίων, ορίζουν τα στοιχεία τους και τοποθετούν πινακίδες πάνω σ' αυτά (π.χ. ορεινή περιοχή - βουνό - πρόποδες, πλαγιές, κορυφή κ.λπ.) (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).</p>
<p>Να αναγνωρίσουν τη σημασία της τροφής για την επιβίωση του ανθρώπου.</p> <p>Να γνωρίσουν βασικές «αποθήκες» ενέργειας.</p> <p>Να κατανοήσουν, ότι η αποθηκευμένη ενέργεια μετατρέπεται σε άλλη μορφή, όταν συμβούν μεταβολές στην ύλη μέσα στην οποία περικλείεται (τα καύσιμα καίγονται, η τροφή διασπάται κ.λπ.).</p>	<p>Τροφή και άλλες αποθήκες ενέργειας</p> <p>Τροφή και ενέργεια</p> <p>«Αποθήκες» ενέργειας (Μετατροπή ενέργειας, ήπιες μορφές ενέργειας)</p>	<p>Συγκεντρώνουν στην τάξη και ταξινομούν έντυπο υλικό με τροφές που τρώει ο άνθρωπος. Συζητούν, μέσα από παραδείγματα, για τις βασικές «αποθήκες» ενέργειας: τρόφιμα, καύσιμα, μπαταρίες κ.λπ.</p> <p>Διαπιστώνουν, μέσα από δραστηριότητες ή παραδείγματα, ότι η αποθηκευμένη ενέργεια μετατρέπεται σε άλλη μορφή (τα καύσιμα καίγονται, η τροφή διασπάται κ.λπ.).</p> <p>Κατασκευάζουν μια πυραμίδα που ξεκινάει από τα φυτά και καταλήγει στον άνθρωπο ή παριστάνουν με όποιον τρόπο επιθυμούν μια τροφική αλυσίδα (έδαφος, φυτά, ζώα, άνθρωποι) (Αισθητική Αγωγή, Μαθη-</p>

<p>Να εντοπίσουν και να περιγράψουν την αλληλεπίδραση των οργανισμών στη φύση: ζώα-φυτά, άνθρωπος-φυτά ή ζώα.</p> <p>Να προσεγγίσουν την έννοια της ήπιας μορφής ενέργειας μέσα από παραδείγματα και δραστηριότητες που σχετίζονται με αποθήκευση ενέργειας (π.χ. ηλιακός θερμοσίφωνας).</p>	<p>(2 ώρες)</p>	<p>ματικά)</p> <p>Κατασκευάζουν απλό κύκλωμα με μπαταρία, καλώδια, ηλεκτρικό κινητήρα (ανεμιστήρακι) ή λαμπάκι και παρατηρούν ότι η μπαταρία είναι «αποθήκη» ενέργειας η οποία μετασχηματίζεται.</p> <p>Συζητούν, μέσα από παραδείγματα, για τις ήπιες μορφές ενέργειας (ηλιακή, κ.λπ.) και οργανώνουν δραστηριότητες αξιοποίησής της (π.χ. δημιουργία βιολογικού λιπάσματος στο σχολείο).</p>
<p>Να αναγνωρίσουν ότι τα αγαθά ικανοποιούν ανάγκες του ανθρώπου και διακρίνονται σε υλικά και μη υλικά.</p> <p>Να κατανοήσουν τη σημασία της εργασίας για την ικανοποίηση των ανθρώπινων αναγκών.</p> <p>Να αναγνωρίσουν την ισότητα των δύο φύλων και στον επαγγελματικό χώρο.</p> <p>Να αναγνωρίσουν το δικαίωμα προστασίας των παιδιών από την εκμετάλλευση της εργασίας τους.</p>	<p>Ανάγκες και αγαθά</p> <p>Η εργασία και οι ανάγκες του ανθρώπου</p> <p>Οι γυναίκες, τα παιδιά και η εργασία (Εργασία και ισότητα δύο φύλων, παιδιά και εργασία)</p> <p>(4 ώρες)</p>	<p>Συζητούν για συγκεκριμένα υλικά ή μη υλικά αγαθά που ικανοποιούν τις ανάγκες του ανθρώπου (π.χ. φαγητό, ανάγνωση ενός βιβλίου ή θέαση ενός έργου τέχνης) (Γλώσσα, Ιστορία, Αισθητική Αγωγή).</p> <p>Εξετάζουν διάφορα προϊόντα (αγροτικά - βιομηχανικά), τα ταξινομούν και συζητούν σχετικά με την παραγωγή τους με τη βοήθεια σύγχρονων τεχνολογιών.</p> <p>Συζητούν για την παιδική εργασία (παιδιά φαναριών) στη χώρα μας και σε άλλες χώρες.</p> <p>Παρατηρούν το χάρτη των δικαιωμάτων του παιδιού της UNICEF και εντοπίζουν το σημείο που αναφέρεται στην παιδική εργασία.</p>
<p>Να αναγνωρίσουν την αναγκαιότητα της επικοινωνίας</p> <p>Να ευαισθητοποιηθούν απέναντι σε άτομα που, για διάφορους λόγους, αντιμετωπίζουν προβλήματα επικοινωνίας.</p> <p>Να προσεγγίσουν βασικούς «κανόνες» επικοινωνίας (λεκτικής και μη λεκτικής).</p>	<p>Επικοινωνία</p> <p>Οι άνθρωποι επικοινωνούν</p> <p>(Αναγκαιότητα της επικοινωνίας, Άνθρωποι με ειδικές ικανότητες και αναπηρίες, Έκφραση συναισθημάτων)</p>	<p>Με θεατρικό δρώμενο αποδίδουν περιπτώσεις επικοινωνίας από την καθημερινή ζωή (Αισθητική Αγωγή, Γλώσσα).</p> <p>Συζητούν για τα προβλήματα επικοινωνίας ορισμένων ανθρώπων λόγω της κατάστασης που βρίσκονται (πολύ μικρή ή πολύ μεγάλη ηλικία, φυσικά μειονεκτήματα ή αναπηρίες). Εξάγουν συμπεράσματα για το πώς πρέπει να τους αντιμετωπίζουν οι άλλοι.</p> <p>Παίζουν ομαδικά παιχνίδια που τους παρακινούν να εκφράζουν τα συναισθήματά τους μπροστά σε άλλους.</p>
<p>Να διακρίνουν τρόπους και μέσα επικοινωνίας που χρησιμοποιούν οι άνθρωποι στην άμεση επικοινωνία τους.</p> <p>Να κατανοούν τη βαθύτερη σημασία των κωδίκων, λεκτικών και μη λεκτικών, στην καθημερινή ζωή.</p> <p>Να εκτιμήσουν την ανάγκη συνεχούς επαφής μεταξύ των ανθρώπων όλου του κόσμου.</p>	<p>Τρόποι επικοινωνίας των ανθρώπων</p> <p>(3 ώρες)</p>	<p>Προσπαθούν να επικοινωνήσουν με τους συμμαθητές τους χρησιμοποιώντας μη λεκτικούς κώδικες (νοήματα, μορφασμούς κ.λπ.) και μη λεκτικούς κώδικες.</p> <p>Εξάγουν συμπεράσματα για τη σημασία της γλώσσας (και της νοηματικής γλώσσας για τους κωφούς) ως μέσου επικοινωνίας και δημιουργίας.</p> <p>Εργάζονται ομαδικά και δημιουργούν με το αλφάβητο της νοηματικής γλώσσας.</p> <p>Κάνουν υποθέσεις και συγκεντρώνουν πληροφορίες για τον τρόπο επικοινωνίας των ζώων που ζουν σε ομάδες.</p>
<p>Να διακρίνουν μέσα επικοινωνίας από απόσταση.</p> <p>Να παρατηρήσουν τη μεταβολή των μέσων επικοινωνίας από απόσταση στο πέρασμα του χρόνου.</p> <p>Να αξιολογήσουν τη σημασία των σύγχρονων μέσων επικοινωνίας στην καθημερινή ζωή και να ασκηθούν στη σωστή χρήση τους.</p>	<p>Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (Μ.Μ.Ε.)</p> <p>Τα μέσα ενημέρωσης και επικοινωνίας από απόσταση, άλλοτε και τώρα</p> <p>(3 ώρες)</p>	<p>Με υποθετικό σενάριο προσπαθούν να επικοινωνήσουν με κάποιο συγγενή ή φίλο που βρίσκεται σε άλλη πόλη και καταγράφουν τρόπους με τους οποίους μπορούν να το πετύχουν αυτό σήμερα, αξιολογούν και επιλέγουν, κατά περίπτωση, τον προσφορότερο.</p> <p>Κάνουν το ίδιο υποθέτοντας ότι ζουν σε παλαιότερες εποχές και αναζητούν τρόπους επικοινωνίας από απόσταση (φрукτωρίες, τύμπανα, έφιπποι αγγελιαφόροι, ταχυδρομικά περιστέρια κ.λπ.).</p> <p>Περιγράφουν το «ταξίδι» μιας επιστολής.</p>

<p>Να εξοικειωθούν με την «κριτική ανάγνωση» των ενημερωτικών ψυχαγωγικών εντύπων.</p> <p>Να προβληματιστούν και να αναγνωρίσουν την αξία της σωστής, έγκυρης αλλά και πολυφωνικής ενημέρωσης.</p>	<p>Εφημερίδες περιοδικά Έντυπα και ενημέρωση</p> <p>(3 ώρες)</p>	<p>Συγκεντρώνουν στην τάξη αγαπημένα τους περιοδικά, επιλέγουν ομαδικά ένα άρθρο και το παρουσιάζουν στους συμμαθητές τους.</p> <p>Καταγράφουν τίτλους εφημερίδων και περιοδικών που γνωρίζουν και συζητούν για την ποικιλία και την πολυφωνία της ενημέρωσης.</p> <p>Δημιουργούν τη δική τους εφημερίδα με θέματα που ενδιαφέρουν τους ίδιους και τους συμμαθητές τους (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή, Ιστορία, Θρησκευτικά).</p>
<p>Να αναγνωρίσουν ότι η κατανάλωση είναι αναπόσπαστο μέρος της καθημερινής ζωής των ανθρώπων και να τη διακρίνουν από την υπερκατανάλωση.</p> <p>Να προβληματιστούν για το ρόλο της διαφήμισης στην υπερκατανάλωση και να αποκτήσουν κριτική στάση απέναντι στα διαφημιστικά μηνύματα και τα καταναλωτικά πρότυπα (τηλεοπτική αγωγή).</p> <p>Να γνωρίσουν, μαζί με τα δικά μας, τα προϊόντα που προέρχονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση.</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν ότι κυκλοφορούν προϊόντα που μπορεί να προκαλέσουν βλάβη στην υγεία τους και διακρίνουν στη συσκευασία των προϊόντων τα επιβλαβή συστατικά.</p> <p>Να αναγνωρίσουν βασικά διεθνή σύμβολα που προειδοποιούν για τη χρήση και την επικινδυνότητα υγρών και στερεών.</p>	<p>Κατανάλωση</p> <p>Κατανάλωση και υπερκατανάλωση</p> <p>Κατανάλωση και διαφήμιση</p> <p>(Ο ρόλος της διαφήμισης, προϊόντα από την Ε.Ε., προδιαγραφές προϊόντων, προστασία καταναλωτή).</p> <p>(3 ώρες)</p>	<p>Παρουσιάζουν παραδείγματα κατανάλωσης από την καθημερινή ζωή (διατροφή, ένδυση, κ.ά.) και προβληματίζονται για αντίστοιχα παραδείγματα υπερκατανάλωσης.</p> <p>Καταγράφουν 10 προϊόντα που θα ήθελαν να αγοράσουν και εξετάζουν αν καλύπτουν τις πραγματικές τους ανάγκες.</p> <p>Παρατηρούν στο χάρτη που τους δίνεται τις χώρες της Ε.Ε. και ερευνούν ποια προϊόντα από αυτά που αγοράζει η οικογένεια τους προέρχονται από την Ε.Ε. και ποια όχι. Κάνουν έρευνα σχετικά με τους κανόνες συσκευασίας και τυποποίησης των Τροφίμων που προέρχονται από την Ε.Ε., αναζητώντας κοινά στοιχεία και σύμβολα στη συσκευασία των προϊόντων αυτών.</p> <p>Συγκεντρώνουν στην τάξη συσκευασίες γνωστών τους προϊόντων, διαβάζουν τα συστατικά τους, εντοπίζουν ημερομηνίες παραγωγής – λήξεως, τα επιβλαβή συστατικά που περιέχουν και τα διεθνή σύμβολα που αναγράφονται (Γλώσσα, Μαθηματικά).</p>
<p>Να συνδέσουν την παρουσία συγκοινωνιακών και μεταφορικών δικτύων με την κάλυψη συγκεκριμένων αναγκών των ανθρώπων.</p> <p>Να καταγράψουν τα κύρια μέσα μεταφοράς ανθρώπων και αγαθών.</p> <p>Να εντοπίσουν ορισμένα από τα προβλήματα που δημιουργεί η υπερανάπτυξη των μέσων μεταφοράς.</p> <p>Να αναγνωρίσουν τη σημασία τήρησης κανόνων ασφαλούς μετακίνησης και μεταφοράς.</p> <p>Να συνδέσουν τις μεταφορές με την κατανάλωση ενέργειας, τη ρύπανση και να προβληματιστούν για την αναγκαιότητα όλων των μεταφορών.</p>	<p>Μεταφορές</p> <p>Η αναγκαιότητα των μεταφορών</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Εξετάζουν τη ζωή ενός ανθρώπου σε μια πόλη ή σε ένα χωριό και τα μέρη που είναι υποχρεωμένος να επισκεφθεί καθημερινά για τις διάφορες ανάγκες του. Προβληματίζονται για την αναγκαιότητα των συγκοινωνιών και τις συνέπειες της έλλειψής τους.</p> <p>Συζητούν για την ασφαλή χρήση των μέσων μετακίνησης, γράφουν και ζωγραφίζουν τους σχετικούς κανόνες τους οποίους θα πρέπει να τηρούν. Δημιουργούν διαφημιστικά μηνύματα και αφίσες (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).</p> <p>Συγκεντρώνουν και αναλύουν παραδείγματα που αποδεικνύουν ότι η υπερανάπτυξη των μέσων μεταφοράς προκαλεί προβλήματα (νέφος, κυκλοφοριακό).</p>
<p>Να έρθουν σε επαφή με στοιχεία του αρχαίου αλλά και του λαϊκού μας πολιτισμού.</p> <p>Να γνωρίσουν χώρους πολιτι-</p>	<p>Πολιτισμός της χώρας μας</p> <p>Πολιτισμός της χώρας μας (Κλασική αρχαιότητα και λαϊκός πολιτισμός)</p>	<p>Συγκεντρώνουν και αναπαριστούν στοιχεία από τον το λαϊκό πολιτισμό (ήθη, έθιμα, παροιμίες, ανίγματα, θρύλους, διηγήσεις) (Ιστορία, Γλώσσα, Θρησκευτικά, Αισθητική Αγωγή).</p>

σμικής αναφοράς (αρχαιολογικούς χώρους, μουσεία λαϊκής τέχνης κ.λπ.)	(4 ώρες)	Συγκεντρώνουν πληροφορίες για παιδικές Παραστάσεις τις αναλύουν και επιλέγουν την παράσταση που θα ήθελαν να παρακολουθήσουν.
<p>Να συγκρίνουν τα ατομικά με τα ομαδικά αθλήματα και να εντοπίζουν τις διαφορές μεταξύ τους.</p> <p>Να γνωρίσουν την ιστορία και την εξέλιξη των Ολυμπιακών Αγώνων.</p> <p>Να γνωρίσουν την ιστορία και την εξέλιξη των Παραολυμπιακών Αγώνων.</p>	<p>Αθλητισμός -Ολυμπιακή ιδέα</p> <p>Ατομικά και ομαδικά αθλήματα</p> <p>Ολυμπιακή ιδέα (Ολυμπιακοί και παραολυμπιακοί Αγώνες)</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Διακρίνουν τα ατομικά αθλήματα (επίδειξη προσωπικής ικανότητας) από τα ομαδικά (μάθημα συνεργασίας μεταξύ πολλών ανθρώπων).</p> <p>Συγκεντρώνουν, αξιολογούν και ταξινομούν πληροφορίες για τους Ολυμπιακούς Αγώνες (αρχαία και σύγχρονη ιστορία), καθώς και για τους Παραολυμπιακούς (Ιστορία, Γλώσσα, Φυσική Αγωγή).</p>

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Θέμα: Πολιτισμός: Οργανώνουν επισκέψεις σε Μουσεία ή αρχαιολογικούς χώρους και αξιοποιούν τις εμπειρίες και τις πληροφορίες που συλλέγουν π.χ. δημιουργούν με ζωγραφική, κεραμική κ.λπ. (π.χ. εικόνες από τη ζωή των ανθρώπων σε διαφορετικές ιστορικές περιόδους). **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Πολιτισμός, Αλληλεπίδραση, Χώρος – χρόνος, Επικοινωνία, Ομοιότητα – διαφορά κλπ. **Προεκτάσεις** στα Εικαστικά, στη Γλώσσα, στην Ιστορία, στην Τεχνολογία.

Θέμα: Οι μεταφορές: Ομαδικές εργασίες όπου οι μαθητές: 1) αποτυπώνουν σε χαρτί (ζωγραφική, καρτεπικόλληση (κολάζ)) διάφορες συνθέσεις με θέμα τα μέσα μεταφοράς, τη σχέση μας με αυτά, την ιστορική τους εξέλιξη κ.ά. 2) παρουσιάζουν δρώμενα με τις εμπειρίες τους σε διαφορετικά μέσα μεταφοράς. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος – χρόνος, Επικοινωνία, Μεταβολή, ομοιότητα – διαφορά κλπ. **Προεκτάσεις** στα Εικαστικά, στη Γλώσσα, στην Ιστορία.

Θέμα: Η εργασία: Οι μαθητές εργάζονται σε μικρές ομάδες και δημιουργούν με ζωγραφική, μουσική ή θεατρικά δρώμενα εργασίες/ συνθέσεις που έχουν σχέση με τα επαγγέλματα και την καθημερινή ζωή. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Αλληλεπίδραση, Χώρος – Χρόνος, Μεταβολή, Μονάδα – Σύνολο, Σύστημα. **Προεκτάσεις** στα Εικαστικά, στη Μουσική, στη Γλώσσα, στην Ιστορία.

Θέμα: Η Ενέργεια στη ζωή μας: Ομαδικές εργασίες όπου οι μαθητές δραματοποιούν ή συνθέτουν εργασίες (ζωγραφική, καρτεπικόλληση (κολάζ)) με θέμα μια μορφή ενέργειας (π.χ. ηλεκτρισμός) στην καθημερινή τους ζωή και παρουσιάζουν τις διαφορές που θα είχε η καθημερινότητά τους χωρίς αυτήν. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος – Χρόνος, Μεταβολή, Ομοιότητα – διαφορά κ.λπ. **Προεκτάσεις** στα Εικαστικά, στην Ιστορία, στη Γλώσσα, στη Φυσική, στις Νέες Τεχνολογίες.

ΤΑΞΗ Δ'

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες (διαθέσιμος χρόνος)	Ενδεικτικές δραστηριότητες
Αλληλεπίδραση ανθρώπου - περιβάλλοντος		
<p>Οι μαθητές επιδιώκεται:</p> <p>Να κατανοήσουν ότι το γεωγραφικό διαμέρισμα αποτελεί τμήμα της χώρας το οποίο έχει προσδιοριστεί με γεωγραφικά κυρίως κριτήρια.</p> <p>Να αναγνωρίσουν στο χάρτη της Ελλάδας τα γεωγραφικά διαμερίσματά της, να ορίσουν τη σχετική τους θέση ως προς το γεωγραφικό διαμέρισμα στο οποίο ζουν και να εντοπίσουν βασικά γεωγραφικά χαρακτηριστικά σχετικά με το περιβάλλον τους.</p> <p>Να κατανοήσουν τις έννοιες ηπειρωτικό και νησιωτικό διαμέρισμα και να προσδιορίσουν τις ομοιότητες και διαφορές</p>	<p>Γεωγραφικά διαμερίσματα της Ελλάδας</p> <p>Γεωγραφικά διαμερίσματα της Ελλάδας</p> <p>(3 ώρες)</p>	<p>Οι μαθητές:</p> <p>Παρατηρούν το χάρτη της Ελλάδας, διακρίνουν το δικό τους και τα άλλα γεωγραφικά διαμερίσματα, τα ονομάζουν, ορίζουν τη σχετική τους θέση, αναφέρουν και παρουσιάζουν με διάφορους τρόπους τα κυριότερα στοιχεία της διαφοροποίησής τους ως προς στο διαμέρισμα στο οποίο ζουν. Διαπιστώνουν την επίδραση των γεωγραφικών και ιστορικών στοιχείων στη διαμόρφωση των γεωγραφικών διαμερισμάτων (Θρησκευτικά, Ιστορία, Γλώσσα, Μαθηματικά)</p> <p>Παρατηρούν το γεωμορφολογικό χάρτη της Ελλάδας και αναζητούν και καταγράφουν ομοιότητες και διαφορές μεταξύ των ηπειρωτικών και των νησιωτικών γεωγραφικών διαμερισμάτων.</p> <p>Απεικονίζουν γραφικά και αναπαριστούν ανάγλυφα (με πηλό, πλάστελίνη, γύψο, κ.λπ.) το γεωγραφικό διαμέρισμα στο οποίο ανήκουν.</p>

<p>τους.</p> <p>Να αναγνωρίσουν στο χάρτη το δικό τους νομό και να περιγράψουν τη σχετική θέση του.</p> <p>Να αναγνωρίσουν τους άλλους νομούς του γεωγραφικού διαμερίσματος στο οποίο ζουν και να ορίσουν τη σχετική τους θέση ως προς το δικό τους νομό.</p> <p>Να καταγράψουν τις σημαντικές πόλεις και τους χαρακτηριστικούς οικισμούς του νομού τους.</p>	<p>Οι νομοί του γεωγραφικού μας διαμερίσματος</p> <p>Οι νομοί του γεωγραφικού μας διαμερίσματος</p> <p>(3 ώρες)</p>	<p>Παρατηρούν το χάρτη του γεωγραφικού τους διαμερίσματος, ονομάζουν τους νομούς του και προσδιορίζουν τη γεωγραφική θέση του δικού τους νομού.</p> <p>Καταγράφουν τις πρωτεύουσες των νομών του γεωγραφικού τους διαμερίσματος.</p> <p>Καταγράφουν παλαιότερες ονομασίες (αν υπάρχουν) των πόλεων, βουνών, ποταμών, κ.λπ. που ανήκουν στο γεωγραφικό τους διαμέρισμα και τις συγκρίνουν με τις σύγχρονες ονομασίες. Οργανώνουν σχετικά παιχνίδια γνώσεων (Ιστορία, Γλώσσα, Θρησκευτικά).</p>
<p>Να γνωρίσουν οικοσυστήματα της περιοχής τους.</p> <p>Να κατανοήσουν τη σημασία της χλωρίδας και της πανίδας στη ζωή (επαγγελματική κ.λπ.) των ανθρώπων της περιοχής τους.</p>	<p>Οικοσυστήματα του γεωγραφικού μας διαμερίσματος</p> <p>Φυτά και ζώα του γεωγραφικού μας διαμερίσματος και της Ελλάδας</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Με τη μεθοδολογία της μελέτης πεδίου και των περιβαλλοντικών μονοπατιών προσεγγίζουν ένα οικοσύστημα της περιοχής τους, παρατηρούν και περιγράφουν τα χαρακτηριστικά στοιχεία του οικοσυστήματος, τη λειτουργία του και κάνουν υποθέσεις για τις αλληλεπιδράσεις των στοιχείων του και τους παράγοντες που θα προκαλούσαν διαταραχή στη ισορροπία του καθώς και για τις επιπτώσεις της διαταραχής αυτής (Γλώσσα, Μαθηματικά, Ιστορία).</p> <p>Συγκεντρώνουν φωτογραφίες για τη χλωρίδα και την πανίδα του γεωγραφικού τους διαμερίσματος και συζητούν για τη σχέση τους με το γεωγραφικό του ανάγλυφο.</p>
<p>Να αναγνωρίζουν και να ονομάζουν τα μέρη του καρπού και του άνθους σε χαρακτηριστικά φυτά της περιοχής τους.</p> <p>Να περιγράφουν χαρακτηριστικούς καρπούς και άνθη και να αναγνωρίσουν τη σημασία τους στην αναπαραγωγή των φυτών.</p> <p>Να διακρίνουν τα διαφορετικά σπέρματα που έχουν διάφορα φυτά, να κάνουν βασικές ταξινομήσεις και να αναγνωρίζουν το ρόλο των σπερμάτων στην αναπαραγωγή των φυτών.</p>	<p>Άνθος και καρπός</p> <p>(Διάκριση άνθους - καρπού, Κύκλος ζωής των φυτών: επικονίαση, παραγωγή σπερμάτων, αναπαραγωγή, Διάκριση χαρακτηριστικών φυτών της περιοχής τους με βάση τους καρπούς και τα σπέρματα).</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Συγκεντρώνουν στην τάξη άνθη και καρπούς από την Περιοχή τους και μαθαίνουν τα μέρη από τα οποία αποτελούνται.</p> <p>Αντιστοιχίζουν τη διαδικασία αναπαραγωγής (άνθη, επικονίαση, γονιμοποίηση) με κατάλληλες εικόνες. Εντοπίζουν τα σπέρματα σε διάφορους καρπούς.</p> <p>Παρατηρούν τις κοτυληδόνες σε βρεγμένα σπέρματα. Σε πίνακα συλλέγουν και ταξινομούν τις παρατηρήσεις τους (μονοκοτυληδόνα - σιτάρι, καλαμπόκι, ρύζι/δικοτυληδόνα - φασόλι, κουκί, φακή, κ.λπ.). Δημιουργούν συνθέσεις με σπέρματα (π.χ. ψηφιδωτά) (Γλώσσα, Μαθηματικά, Αισθητική Αγωγή).</p>
<p>Να διακρίνουν και να ταξινομούν τα ζώα στις δύο βασικές κατηγορίες, σπονδυλωτά και ασπόνδυλα.</p> <p>Να γνωρίσουν τη ζωή χαρακτηριστικών ασπόνδυλων (μέλισσα).</p>	<p>Ασπόνδυλα και σπονδυλωτά</p> <p>(Διάκριση των ζώων σε ασπόνδυλα και σπονδυλωτά, Τρόπος ζωής χαρακτηριστικών ασπόνδυλων)</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Αναζητούν, συλλέγουν και ταξινομούν φωτογραφίες ζώων στις δύο ομάδες (σπονδυλωτά, ασπόνδυλα).</p> <p>Αναζητούν και συγκεντρώνουν στοιχεία που αναφέρονται στη ζωή των μελισσών στην Κυψέλη.</p> <p>Παρακολουθούν βιντεοταινία σχετική με τη διαδικασία παραγωγής μελιού και την θρεπτική του αξία και συζητούν σχετικά. Οργανώνουν θεατρικό δράμα (μελισσοκόμος) (Γλώσσα, Μαθηματικά, Τεχνολογία, Θεατρική Αγωγή).</p>
<p>Να εντοπίζουν προβλήματα του ευρύτερου φυσικού περιβάλλοντος.</p> <p>Να αξιολογήσουν τις δράσεις που μπορούν να αναπτύξουν, ώστε να προστατέψουν το περιβάλλον.</p> <p>Να γνωρίσουν τα ζώα που</p>	<p>Προστασία φυσικού περιβάλλοντος</p> <p>Περιβαλλοντική επιβάρυνση και μέτρα προστασίας περιβάλλοντος</p> <p>Δράσεις για την προστασία του ευρύτερου φυσικού περιβάλλοντος</p> <p>Ζώα που απειλούνται με</p>	<p>Συλλέγουν στοιχεία, αναλαμβάνουν δράσεις (μελέτη πεδίου, περιβαλλοντικά μονοπάτια, επίλυση προβλήματος κ.λπ.) για την αντιμετώπιση προβλημάτων του ευρύτερου περιβάλλοντος (απορρίμματα, ανακύκλωση, ρύπανση αέρα-νερού-εδάφους, πυρκαγιές, καταστροφή δασών κ.λπ.) και αξιολογούν τα αποτελέσματά των ενεργειών τους (Γλώσσα, Μαθηματικά, Αισθητική Αγωγή).</p> <p>Αναπτύσσουν δραστηριότητες για τη γνώση και την</p>

βρίσκονται υπό προστασία στον τόπο μας, καθώς και τα μέτρα προστασίας τους.	εξαφάνιση. (8 ώρες)	προστασία ζώων που απειλούνται με εξαφάνιση.
<p>Να κατανοήσουν τη σύνδεση των προϊόντων του τόπου τους (αγροτικά, ορυκτά, βιομηχανικά κ.λπ.) με τα αντίστοιχα επαγγέλματα, παρακολουθώντας τα στη διαχρονική τους πορεία.</p> <p>Να αναλύσουν και να αναφέρουν τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα κάθε τρόπου ζωής (αστικού - αγροτικού). Να εντοπίσουν τις ομοιότητες και τις διαφορές μεταξύ των επαγγελμάτων που ασκούνται στο αστικό και το αγροτικό περιβάλλον.</p> <p>Να κατανοήσουν τη χρησιμότητα όλων των επαγγελμάτων στη λειτουργία του κοινωνικού συνόλου.</p> <p>Να αποκτήσουν ακόμη μεγαλύτερη εξοικείωση με τις συναλλαγές και με βασικές λειτουργίες της αγοράς.</p>	<p>Οικονομικές δραστηριότητες στον τόπο μας</p> <p>Η παραγωγή στον τόπο μας (Σύνδεση παραγωγής με τον τρόπο ζωής)</p> <p>Επαγγέλματα και ασχολίες των κατοίκων (Εικονικές συναλλαγές)</p> <p>(5 ώρες)</p>	<p>Κατά ομάδες συγκεντρώνουν και αναλύουν στοιχεία για τους παραγωγικούς τομείς του τόπου τους (γεωργία, κτηνοτροφία, αλιεία κ.λπ.) και τα συνδέουν με τα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά του. Συζητούν για τη εξέλιξη της παραγωγικής δραστηριότητας του τόπου τους.</p> <p>Συλλέγουν πληροφορίες για ορισμένα χαρακτηριστικά επαγγέλματα τόσο του αγροτικού όσο και του αστικού περιβάλλοντος, π.χ χειριστής γεωργικού μηχανήματος και οδηγός τρόλεϋ.</p> <p>Καταγράφουν τις ασχολίες των κατοίκων στον τόπο τους, καθώς και τα παραδοσιακά επαγγέλματα Παιζουν σχετικό θεατρικό δράμα (Γλώσσα, Ιστορία, Αισθητική Αγωγή).</p> <p>Με εικονικά χαρτονομίσματα και κέρματα, κάνουν εικονικές συναλλαγές μέσα από παιχνίδια ρόλων (έμποροι, καταναλωτές κτλ).</p>
<p>Να κατανοήσουν και να αξιολογήσουν τη σημασία των μεγάλων έργων στη ζωή των ανθρώπων. Να εξαγάγουν συμπεράσματα για τις πιθανές αρνητικές συνέπειες κάποιων έργων στο περιβάλλον τους.</p> <p>Να αναγνωρίσουν και να ομαδοποιήσουν μεγάλα έργα που έχουν γίνει στο νομό τους (οδικό δίκτυο, γέφυρες, λιμάνια, αεροδρόμια, τεχνητές λίμνες, φράγματα, ζεύξεις, σήραγγες, μετρό κ.ά.).</p> <p>Να διαπιστώσουν τη συμβολή μεγάλης μερίδας επαγγελματιών διάφορων ειδικοτήτων στην επίτευξη έργων μεγάλης εμβέλειας.</p>	<p>Μεγάλα έργα στον τόπο μας</p> <p>Μεγάλα έργα στον τόπο μας</p> <p>(4 ώρες)</p>	<p>Συλλέγουν φωτογραφίες, σύγχρονες και παλαιότερες, με μεγάλα έργα που έχουν γίνει στο νομό τους. Αξιολογούν τη σημασία τους (π.χ. «Το φράγμα και το εργοστάσιο της ΔΕΗ στην περιοχή μας έχουν μεγάλη σημασία, γιατί προσφέρουν εργασία σε εκατοντάδες ανθρώπους») (Γλώσσα, Ιστορία, Αισθητική Αγωγή).</p> <p>Διακρίνουν και αναφέρουν πιθανές αρνητικές συνέπειες των μεγάλων έργων στην ευρύτερη περιοχή και στο γεωγραφικό τους διαμέρισμα και προτείνουν μέτρα για την αντιμετώπισή τους (στο πλαίσιο των δυνατοτήτων τους).</p>
<p>Να αποκτήσουν μεγαλύτερη εξοικείωση με τις χώρες της Ε.Ε. μέσα από την ευαισθητοποίηση στη διαφορετικότητα των γλωσσικών και των πολιτιστικών στοιχείων.</p> <p>Να διευρύνουν τη μελέτη και την επαφή τους, με τα Μ.Μ.Ε., και να εξασκηθούν στην κριτική ανάγνωση τηλεοπτικών και ραδιοφωνικών προγραμμάτων, εφημερίδων και περιοδικών.</p> <p>Να προβληματιστούν και να κατανοήσουν τη σημασία της σωστής, έγκυρης αλλά και πολυφωνικής ενημέρωσης.</p> <p>Να έρθουν σε επαφή και με</p>	<p>Επικοινωνία και ενημέρωση</p> <p>Οι διάφορες γλώσσες στην Ευρωπαϊκή Ένωση</p> <p>Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας (Μ.Μ.Ε.) (Περιοδικά, Εφημερίδες, βιβλία, Τηλεοπτικές και ραδιοφωνικές εκπομπές)</p> <p>Νέες τεχνολογίες, διαδίκτυο</p>	<p>Παρατηρούν στο χάρτη της Ευρώπης τη λέξη π.χ. «γεια σου», γραμμένη, όπως ακριβώς τη λέει ένας μαθητής από κάθε χώρα της Ένωσης στη μητρική του γλώσσα, φορώντας την εθνική του ενδυμασία.</p> <p>Επισκέπτονται εγκαταστάσεις τοπικών εφημερίδων, ραδιοφωνικών σταθμών, περιοδικών και συζητούν με τους ειδικούς. Κάνουν την κριτική και τις προτάσεις τους για τα αφιερώματα στα παιδιά.</p> <p>Στέλνουν τις δικές τους ανταποκρίσεις σε θέματα άμεσου ενδιαφέροντός.</p> <p>Συζητούν στην τάξη για το αγαπημένο τους ηλεκτρονικό παιχνίδι.</p> <p>Χρησιμοποιούν το διαδίκτυο για άντληση πληροφοριών. Δημιουργούν δική τους σελίδα και χρησιμοποιούν το ηλεκτρονικό τους ταχυδρομείο προκειμένου να λαμβάνουν και να στέλνουν τα μηνύματά τους.</p>

<p>άλλες μορφές ενημέρωσης και επικοινωνίας (δορυφορική τηλεόραση, διαδίκτυο) και να προβληματιστούν για τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματά τους.</p> <p>Να προτείνουν τρόπους ενημέρωσης που να καλύπτουν τις δικές τους μορφωτικές και ψυχαγωγικές ανάγκες.</p>	(10 ώρες)	<p>Συζητούν, επεξεργάζονται ομαδικά και παρουσιάζουν τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα των Μ. Μ. Ε..</p> <p>Παίζουν παιχνίδια ρόλων, παρουσιάζοντας για παράδειγμα ειδήσεις σε διάφορα Μ. Μ. Ε. κ.λπ.</p>
<p>Να γνωρίσουν την πολιτιστική κληρονομιά της Ελλάδας και βασικά στοιχεία από την κληρονομιά άλλων χωρών της Ευρώπης κυρίως.</p> <p>Να γνωρίσουν την Παράδοση και μέσα από συγκρίσεις να κατανοήσουν, τη σημασία των μεταβολών οι οποίες επηρέασαν τη διαμόρφωσή της.</p> <p>Να έρθουν σε επαφή με τα θρησκευτικά μνημεία και να εντοπίσουν σημασία και τη διασύνδεσή τους με τη ζωή της τοπικής κοινωνίας.</p> <p>Να αναγνωρίσουν την ύπαρξη διαφορετικών πολιτισμών και να εντοπίζουν βασικές ομοιότητες και διαφορές.</p>	<p><i>Πολιτισμός της Ελλάδας και άλλων χωρών</i></p> <p>Χώροι πολιτισμικής αναφοράς</p> <p>Χώρος, χρόνος και πολιτισμός</p> <p>(6 ώρες)</p>	<p>Πραγματοποιούν επισκέψεις (έχοντας κάνει την κατάλληλη προετοιμασία) σε χώρους πολιτιστικού ενδιαφέροντος.</p> <p><i>Ετοιμάζουν ομαδικά το δικό τους έντυπο για την πολιτιστική κληρονομιά της Ελλάδας και της Ευρώπης.</i></p> <p><i>(Γλώσσα, Ιστορία, Αισθητικά Αγωγή)</i></p> <p>Συλλέγουν πληροφορίες για τις ενδυματολογικές συνήθειες των ανθρώπων μιας συγκεκριμένης χρονικής περιόδου σε διάφορες χώρες της Ευρώπης και τη συγκρίνουν με τη σημερινή. (π.χ. φορεσιές της Περιόδου του '21, του Μεσαίωνα και χαρακτηριστικά δείγματα σύγχρονης ενδυμασίας)</p> <p>Επισκέπτονται θρησκευτικά μνημεία του τόπου τους και αναζητούν στοιχεία σχετικά με τη σχέση των μνημείων αυτών με την τοπική κοινωνία.</p> <p>Οργανώνουν εκδηλώσεις για την αναβίωση ηθών, εθίμων εορτών κ.λπ. από την Ελλάδα και άλλες χώρες (ιδιαίτερα από τις χώρες από τις οποίες πιθανόν να υπάρχουν μαθητές στο σχολείο)</p>
Ανθρώπινο σώμα και άθληση		
<p>Να διακρίνουν την έννοια του αθλητισμού από τον πρωταθλητισμό.</p> <p>Να διακρίνουν την έννοια του φιλάθλου από την έννοια του οπαδού. Να προβληματιστούν για το φαινόμενο της βίας στους αθλητικούς χώρους.</p>	<p><i>Αθλητισμός</i></p> <p>Αθλητισμός (Φιλάθλος και οπαδός, Η βία στους αθλητικούς χώρους)</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Συλλέγουν άρθρα από εφημερίδες που αναφέρονται στον τρόπο ζωής διαφόρων πρωταθλητών (Γλώσσα, Ιστορία, Φυσική Αγωγή).</p> <p>Συλλέγουν πληροφορίες για χαρακτηριστικά γεγονότα βίας στους αθλητικούς χώρους που συνέβησαν στο παρελθόν και καταλήγουν σε σχετικά συμπεράσματα.</p>
<p>Να αναγνωρίσουν τη χρησιμότητα των οστών για τη στήριξη του σώματος, την κίνηση, την προστασία των ευαίσθητων οργάνων και για τη γενική λειτουργία και εμφάνιση του σώματος.</p> <p>Να ονομάσουν τα κύρια μέρη του ανθρώπινου σκελετού.</p> <p>Να κατανοήσουν ότι η κίνηση είναι αποτέλεσμα συνεργασίας οστών και μυών.</p> <p>Να γνωρίσουν και να εξοικειωθούν με συνήθειες που συμβάλλουν στη διατήρηση της καλής κατάστασης του μυοσκελετικού συστήματος και να αναγνωρίσουν το ρόλο της άθλησης σ' αυτό.</p>	<p><i>Το ανθρώπινο σώμα</i></p> <p>Το ανθρώπινο σώμα</p> <p>(Γνωρίζω το σώμα μου, Η κίνηση στον άνθρωπο)</p> <p>Αγωγή υγείας</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Παρατηρούν τον ανθρώπινο σκελετό και τον απεικονίζουν.</p> <p>Παίζουν με εικόνες που δείχνουν εσφαλμένες και ορθές στάσεις σώματος.</p> <p>Μαθαίνουν από κάποιον ειδικό τι πρέπει να κάνουν για την καλή υγεία των οστών τους.</p> <p>Παρατηρούν τις κινήσεις που κάνουν οι μύες τους, όταν συστέλλονται και όταν είναι χαλαροί.</p> <p>Καταγράφουν καταστάσεις και δραστηριότητες της καθημερινής ζωής που συμβάλλουν στην καλή κατάσταση του μυοσκελετικού συστήματος. Παίζουν θεατρικό Παιχνίδι σχετικά με τις σωστές στάσεις του σώματος (Γλώσσα, Φυσική Αγωγή, Θεατρική Αγωγή).</p>
Άλλες ενότητες		
<p>Να δημιουργούν μίγματα με ανάμιξη και ανάδευση δύο ή</p>	<p><i>Αναμινγύοντας υλικά</i></p>	<p>Χρησιμοποιούν τρία είδη οσπρίων και φτιάχνουν μίγματα με όλους τους δυνατούς συνδυασμούς (Μαθημα-</p>

<p>τριών υλικών.</p> <p>Να διακρίνουν αν ένα υλικό διαλύεται στο νερό ή όχι.</p> <p>Να παρασκευάζουν τουλάχιστον δύο διαφορετικά μίγματα συνδυάζοντας διαφορετικά τρία υλικά (π.χ. Α-Β, Α-Γ).</p>	<p>Δημιουργία μιγμάτων</p>	<p>τικά).</p> <p>Σε τρία ποτήρια με νερό προσθέτουν αντίστοιχα μικρές ποσότητες από ζάχαρη, φωσφωτικό οινόπνευμα και λάδι. Αναδεύουν και παρατηρούν το αποτέλεσμα.</p>
<p>Να διαχωρίζουν μίγματα στα συστατικά τους με διαλογή, κοσκίνισμα, μαγνήτιση και διήθηση.</p>	<p>Διαχωρισμός μιγμάτων</p> <p>(Διαλογή, Κοσκίνισμα, Μαγνήτιση, Διήθηση)</p> <p>(3 ώρες)</p>	<p>Εκτελούν απλά πειράματα διαχωρισμού μιγμάτων.</p> <p>Διαχωρίζουν με διαλογή τα συστατικά ενός μίγματος οσπρίων.</p> <p>Διαχωρίζουν με κοσκίνισμα ένα μίγμα από σουσάμι και σιμιγδάλι.</p> <p>Διαχωρίζουν με μαγνήτιση τα συστατικά ενός μίγματος που αποτελείται από σίδηρο και κάποιο άλλο υλικό που δεν μαγνητίζεται.</p> <p>Διαχωρίζουν με διήθηση μίγμα νερού και κιμωλίας.</p>
<p>Να κατανοήσουν ότι οι ενδείξεις του θερμομέτρου είναι τιμές θερμοκρασίας.</p> <p>Να μετρήσουν τη θερμοκρασία ενός σώματος με το θερμομέτρο και να εκφράσουν τη μέτρηση αυτή χρησιμοποιώντας την κατάλληλη μονάδα (βαθμοί Κελσίου).</p>	<p>Θερμοκρασία και θερμότητα</p> <p>Θερμότητα και υλικά σώματα</p>	<p>Κάνουν απλά πειράματα προκειμένου να συσχετίσουν το θερμό με την υψηλή θερμοκρασία και το ψυχρό με τη χαμηλή θερμοκρασία.</p> <p>Μετρούν τη θερμοκρασία ποσότητας νερού, πριν και μετά τη θέρμανσή του, με χρήση θερμομέτρου κλίμακας Κελσίου.</p>
<p>Να συσχετίσουν τη μεταφορά θερμότητας με ορισμένες μεταβολές των καταστάσεων της ύλης.</p>	<p>Μεταβολές καταστάσεων της ύλης (πήξη-τήξη, εξάτμιση, βρασμός – υγροποίηση)</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Κάνουν απλά πειράματα και παρατηρήσεις σχετικά με την πήξη του νερού, την τήξη πάγου, την εξάτμιση του οινόπνευματος, το βρασμό του νερού, την υγροποίηση των υδρατμών.</p>
<p>Να διαπιστώσουν την ύπαρξη του αέρα στην ατμόσφαιρα, στο νερό και στο έδαφος με περιγραφή και εκτέλεση απλών πειραμάτων.</p>	<p>Ατμοσφαιρικός αέρας</p> <p>Ατμοσφαιρικός αέρας (Η ύπαρξη του ατμοσφαιρικού αέρα: Γύρω μας Στο νερό Στο έδαφος)</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Σε μια λεκάνη με νερό βυθίζουν ένα ανεστραμμένο ποτήρι στον πάτο του οποίου έχουν κολλήσει ένα βαμβάκι. Εξάγουν τα σχετικά συμπεράσματα.</p> <p>Χρησιμοποιούν πλαστική σύριγγα από την οποία έχουν αφαιρέσει τη βελόνα. Σπρώχνουν το έμβολο κρατώντας με το δάκτυλό τους κλειστό το στόμιο της σύριγγας.</p> <p>Αφήνουν ένα ποτήρι με νερό ακίνητο για μια ώρα και παρατηρούν τις φυσαλίδες που δημιουργούνται στα εσωτερικά τοιχώματα.</p> <p>Γεμίζουν ένα πλαστικό ποτήρι που έχει μικρές τρύπες στον πυθμένα του με χώμα. Το αναστρέφουν μέσα σε μια λεκάνη με νερό, έτσι ώστε να μη χυθεί το περιεχόμενό του και παρατηρούν τις φυσαλίδες που εξέρχονται από τις μικρές τρύπες.</p>
<p>Να γνωρίσουν βασικές ιδιότητες του φωτός.</p> <p>Να κατανοήσουν ότι τα περισσότερα αντικείμενα που εκπέμπουν φως εκπέμπουν και θερμότητα.</p>	<p>Το φως</p> <p>Φως και θερμότητα</p> <p>(1 ώρα)</p>	<p>Χρησιμοποιούν υλικά καθημερινής χρήσης, εξετάζουν τη διαφάνειά τους με φακό ή προβολέα και τα ταξινομούν σε διαφανή, ημιδιαφανή και αδιαφανή (Μαθηματικά, Γλώσσα).</p> <p>Παρατηρούν ότι τα περισσότερα αντικείμενα που εκπέμπουν φως εκπέμπουν και θερμότητα (ήλιος, κερί, λαμπτήρας πυρακτώσεως).</p>

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Θέμα: Ζωή και τέχνη: Οι μαθητές παρακολουθούν βιντεοταινία, cd rom, συλλέγουν πληροφορίες από βιβλία που αφορούν την ζωή και την τέχνη (π.χ. στην Αρχαία Ελλάδα). Δημιουργούν με ζωγραφική, κατασκευές (π.χ. μακέτα), θεατρικά δρώμενα εμπνευσμένα από μια ιστορική περίοδο. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Αλληλεπί-

δραση, χώρος – χρόνος, Επικοινωνία, Ομοιότητα – διαφορά, σύστημα κλπ. **Προεκτάσεις** στα Εικαστικά, στη Γλώσσα, στην Ιστορία, στις Νέες Τεχνολογίες.

Θέμα: Μουσική και επικοινωνία: Οι μαθητές γνωρίζουν διαφορετικά είδη Ελληνικής μουσικής (π.χ. Βυζαντινή, δημοτικά τραγούδια κλπ.) και χορού όπως και μουσική και χορούς άλλων Εθνών (με τη χρήση cd, βιντεοταινιών και του internet). Αποτυπώνουν σε χαρτί (ζωγραφική και καρτεπικόλληση (κολάζ)) π.χ τα μουσικά όργανα. Μαθαίνουν χορούς και τραγούδια. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Αλληλεπίδραση, χώρος – χρόνος, Επικοινωνία, Ομοιότητα – διαφορά. **Προεκτάσεις** στη Γλώσσα, στη Μουσική, στην Ιστορία, στις Νέες Τεχνολογίες, στις Ξένες Γλώσσες, στη Μουσική.

Θέμα: Το Μουσικοκινητικό ταξίδι: Εργάζονται ομαδικά και οργανώνουν τη συλλογή τραγουδιών από διάφορες περιοχές της Ελλάδας. Αναγνωρίζουν τα γεωγραφικά της διαμερίσματα και ομαδοποιούν τους χορούς και τα τραγούδια ανάλογα. Παρουσιάζουν τα ευρήματά τους σε εκδήλωση. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Πολιτισμός, Επικοινωνία, Αλληλεπίδραση, Χώρος – χρόνος, Ομοιότητα – διαφορά κλπ. **Προεκτάσεις** στα Εικαστικά, στη Γλώσσα, στην Ιστορία, στις Νέες Τεχνολογίες.

Θέμα: Χώρος και χρόνος: Ομαδικές εργασίες όπου οι μαθητές παρουσιάζουν (φωτογραφία, ζωγραφική, καρτεπικόλληση (κολάζ)) παλιά και καινούργια κτίρια, δημόσια και ιδιωτικά του τόπου τους ή άλλων πολιτισμών ή Εποχών. Δραματοποιούν ανθρώπινες συμπεριφορές που συμβαίνουν σε διαφορετικά κτίσματα. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Αλληλεπίδραση, χώρος – χρόνος, Ομοιότητα – διαφορά, Σύστημα κλπ. **Προεκτάσεις** στα Εικαστικά, στη Γλώσσα, στην Ιστορία, στις Νέες Τεχνολογίες.

Ευκαιριακές ενότητες

Στην κατηγορία αυτή ανήκουν θέματα που μπορούν να αποτελούν χωριστές ενότητες και να εντάσσονται από τον εκπαιδευτικό στη Μελέτη Περιβάλλοντος, ανάλογα με τη φύση τους αλλά και τις ιδιαιτερότητες και τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται σε κάθε σχολείο.

Τέτοια θέματα μπορούν να είναι:

1. Επίκαιρα, δηλαδή έκτακτα φυσικά γεγονότα (έκλειψη ηλίου, σεισμοί, κ.ά.), γεγονότα από τη ζωή του σχολείου (π.χ. υποδοχή νέων μαθητών, εκδηλώσεις αλληλεγγύης, επιτεύγματα μαθητών στον αθλητικό ή άλλο τομέα κ.λπ.), της κοινότητας (π.χ. εγκαίνια σχολείου, υδραγωγείου, κ.λπ.), την εθνική ζωή και από τη διεθνή επικαιρότητα (π.χ. επιστημονικά επιτεύγματα με παγκόσμια σημασία, φυσικά φαινόμενα, κ.λπ.).

2. Εορταστικές εκδηλώσεις ποικίλου χαρακτήρα, δηλαδή, θρησκευτικές (Πάσχα, Χριστούγεννα, Πολιούχος Άγιος, κ.λπ.), εθνικές (εθνικές επετείαι, κ.λπ.), κοινωνικές (ημέρα της Γυναίκας, ημέρα της Οικογένειας, κ.λπ.), πολιτιστικές (εικαστικά γεγονότα, κ.λπ.).

3. Εποχικά, δηλαδή θέματα που έχουν σχέση με τις εποχές και τις ασχολίες των ανθρώπων, αν και αυτά τα θέματα στο μεγαλύτερο μέρος τους έχουν ενταχθεί στο Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών.

Το περιεχόμενο, οι στόχοι και οι δραστηριότητες αυτών των ενότητων παραμένουν ανοιχτοί και καθορίζονται κατά περίπτωση από τον ίδιο το διδάσκοντα μέσα στο πνεύμα και στις επιδιώξεις του Προγράμματος Σπουδών και στο πλαίσιο των αντιληπτικών δυνατοτήτων και δεξιοτήτων των μαθητών. Έχουν προβλεφθεί 10-15 ώρες ετήσια για τις ευκαιριακές ενότητες κατά τάξη. Ο δάσκαλος θα πρέπει να αξιοποιεί, ανάλογα με τις ιδιαίτερες συνθήκες της τάξης του, εορταστικές (άλλωστε θεωρείται δεδομένη η συμμετοχή του σχολείου σε εκδηλώσεις εθνικού και θρησκευτικού χαρακτήρα), όσο και εποχικές και επίκαιρες ενότητες. Επισημαίνεται ότι τα θέματα των ενότητων αυτών προσφέρονται σαν μια ευκαιρία για σύνδεση του μαθήματος με άλλα γνωστικά αντικείμενα ή για επέκταση, αξιοποίηση και εφαρμογή σχετικών γνώσεων από άλλες ενότητες του μαθήματος της Μελέτης Περιβάλλοντος.

Η μεθοδολογική προσέγγιση παραμένει η ίδια και θα πρέπει και μέσα από τη διδασκαλία αυτών των ενότητων να δίνεται η ευκαιρία στο μαθητή να παρατηρεί, να περιγράφει, να ερμηνεύει, να κάνει υποθέσεις, να συστηματοποιεί, να καταλήγει σε συμπεράσματα, να εφαρμόζει τις γνώσεις του, να προτείνει λύσεις σε προβλήματα και να συμμετέχει ενεργά σε εκδηλώσεις και γενικότερα στην κοινωνική και πολιτιστική ζωή του τόπου του.

Κατάλογος Ευκαιριακών ενότητων

Επίκαιρες	Γεγονότα από τη ζωή του σχολείου	Υποδοχή πρωτοετών - τέλος σχολικής χρονιάς - άλλες τελετές με σχολικό περιεχόμενο. Εκπαιδευτικές εκδρομές, επισκέψεις (επίσκεψη σε μια έκθεση, αεροδρόμιο, κ.λπ.). Εκδηλώσεις αλληλεγγύης (έρανος, εθελοντική εργασία, επίσκεψη σε άτομα που υποφέρουν, κ.λπ.). Παρακολούθηση ειδικών μορφωτικών ή ψυχαγωγικών παραστάσεων (προβολή ταινιών, θεατρικών παραστάσεων, κ.λπ.). Ενδιαφέρουσες ατομικές δραστηριότητες - εντυπώσεις (ταξίδι, περιπέτεια, συλλογή, κ.λπ.). Μέτρα προστασίας και πρόνοιας (εμβολιασμοί, απολυμάνσεις κ.λπ.). Οργάνωση αθλητικοψυχαγωγικών εκδηλώσεων (ορειβασία κ.λπ.).
	Γεγονότα από τη ζωή της κοινότη-	Γιορτές και πανηγύρια - πολιτιστικές εκδηλώσεις. Εγκαίνια κοινωφελών έργων (καινούργιος ναός, μουσείο, παιδική χαρά κ.λπ.).

	τας	Κλείσιμο εργοστασίων, επιχειρήσεων. Εμφάνιση έντονων κοινωνικών προβλημάτων (ανεργία, ρατσιστικές εκδηλώσεις, κ.λπ.). Προβλήματα που δημιουργούνται μετά από θεομηνίες (καταστροφή σοδεκάς, περιουσιών, κ.λπ.). Επίσκεψη σημαντικών προσώπων (πρωθυπουργός, αρχηγός ξένου κράτους, νομάρχης, αρχιεπίσκοπος, κ.λπ.) Δωρεές ή παραχωρήσεις στην κοινότητα ή στο σχολείο. Οργάνωση επιστημονικών και ενημερωτικών εκδηλώσεων
	Γεγονότα από τη ζωή του λαού μας	Τοπικά επεισόδια (διαδηλώσεις, διαμαρτυρίες, απεργίες, κ.ά.). Εκλογές. Ανακάλυψη πλουτοπαραγωγικών πηγών. Έρευνα, εκδηλώσεις αλληλεγγύης γενικότερου ενδιαφέροντος.
	Γεγονότα από τη ζωή της ανθρωπότητας	Κατακτήσεις της επιστήμης (δορυφόροι, διαστημικά ταξίδια, άλλες τεχνολογικές επιτεύξεις, ανακαλύψεις στην ιατρική, κ.λπ.) Πολεμικές συγκρούσεις με αποτελέσματα που επηρεάζουν τη ζωή και το περιβάλλον ολόκληρου του πλανήτη.
	Έκτακτα φυσικά φαινόμενα και προβλήματα	Ουράνια και άλλα φαινόμενα (εκλείψεις ηλίου ή σελήνης, ουράνιο τόξο, κ.λπ.). Γεωλογικές μεταβολές (σεισμοί, πλημμύρες, θύελλες, κατολισθήσεις, κ.λπ.) Οικολογικά και άλλα φαινόμενα (ρύπανση ατμόσφαιρας, θάλασσας, υδροτόπων, αποξηράνσεις, κ.λπ.) Μύθοι σχετικοί με φυσικά φαινόμενα (ο Αϊόλος, ο Φαέθων, ο Εγκέλαδος, κ.λπ.).
Εορταστικές εκδηλώσεις	Θρησκευτικές γιορτές και εκδηλώσεις	Χριστούγεννα και Πρωτοχρονιά. Των Τριών Ιεραρχών. Της Αποκριάς και της Καθαρής Δευτέρας. Εορτή του Πάσχα. Γιορτές αγίων
	Εθνικές γιορτές και εκδηλώσεις	28 ^η Οκτωβρίου 1940. 25 ^η Μαρτίου 1821. Η γιορτή της σημαίας. Η γιορτή του Πολυτεχνείου και της Εθνικής Αντίστασης.
	Τοπικές γιορτές και εκδηλώσεις (θρησκευτικές και εθνικές)	Ο πολιούχος της κοινότητας. Τοπικά πανηγύρια. Επέτειος ιστορικών και θρησκευτικών γεγονότων της περιοχής (μνήμη πεσόντων, αγίων, περιφορά εικόνων, μνήμη ηρώων, κ.λπ.). Ανέγερση μνημείου, ναού, κ.λπ.
	Κοινωνικές, πολιτιστικές και άλλες εκδηλώσεις τοπικής και διεθνούς σημασίας	Η Παγκόσμια ημέρα Υγείας. Η ημέρα του πράσινου. Η γιορτή της μητέρας και του πατέρα. Η ημέρα του παιδιού. Η εβδομάδα πρόληψης ατυχημάτων. Εκδηλώσεις με κοινωνικό πολιτιστικό και οικονομικό χαρακτήρα (γιορτή κρασιού, μελιτζάνας, κ.λπ.). Η ημέρα της οικογένειας. Η ημέρα της γυναίκας. Η ημέρα κατά των ναρκωτικών. Η ημέρα κατά του Aids. Η ημέρα των ανθρώπινων δικαιωμάτων.
Εποχικές		Η φύση που αλλάζει. Συγκομιδή καρπών και σχετικές ασχολίες (θερισμός, τρύγος, μάζεμα ελιάς, κρασί, λάδι). Μετακινήσεις - Μετοικήσεις. Γιορταστικές εκδηλώσεις και αναψυχή. Αναβίωση τοπικών ηθών και εθίμων.

3. Προτεινόμενες μεθοδολογικές προσεγγίσεις

Κατά το σχεδιασμό των διδακτικών δραστηριοτήτων και ενεργειών θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη:

το επίπεδο νοητικής ανάπτυξης του μαθητή,
οι προηγούμενες γνώσεις και εμπειρίες του,
οι ψυχοκοινωνικές και συναισθηματικές ανάγκες του,
το είδος και ο βαθμός δυσκολίας των αντικειμένων για μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

οι ιδιαιτερότητες του οικογενειακού και του ευρύτερου κοινωνικού περιβάλλοντος

Το μάθημα "Η Μελέτη Περιβάλλοντος" έχει θεματική και μεθοδολογική αυτοτέλεια. Η διδακτική προσέγγιση πρέπει να γίνεται με ερευνητικές και ανακαλυπτικές μεθόδους - μέσα κυρίως από βιωματικές προσεγγίσεις - με τρόπο ώστε να είναι δυνατή, σε όλα τα στάδια, η ενεργός συμμετοχή του μαθητή.

Η μεθοδολογία θα πρέπει να προβλέπει και να περιλαμβάνει εναλλακτικούς τρόπους οικοδόμησης της γνώσης, με την αξιοποίηση όλων των μέσων για την επίτευξη του

σκοπού της διδασκαλίας του μαθήματος και των επιμέρους στόχων.

Στο πλαίσιο μιας παιδείας αλληλοαποδοχής και μη αποκλεισμού η μεθοδολογία θα πρέπει να προσφέρει τη δυνατότητα πρόσβασης στο περιεχόμενο του μαθήματος σε όλους τους μαθητές, ανεξαρτήτως φυσικών, νοητικών, ψυχικών ιδιαιτεροτήτων και να δίνει σε όλους τους μαθητές ευκαιρίες επιτυχίας.

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού και του μαθητή επαναπροσδιορίζεται μέσα από το διαθεματικό και βιωματικό χαρακτήρα της Μελέτης του Περιβάλλοντος, αφού εκπαιδευτικός και μαθητής λειτουργούν ως συνεργάτες και συνεργητές. Ο εκπαιδευτικός δεν έχει την αποκλειστική ιδιοκτησία της γνώσης αλλά υποκινεί την ομαδοσυνεργατική διδασκαλία, γίνεται διευκολυντής της ομάδας, υποβοηθά και καθοδηγεί την ερευνητική δραστηριότητα ενθαρρύνοντας και δραστηριοποιώντας όλους τους μαθητές ώστε να γίνουν οι ίδιοι δημιουργοί της νέας γνώσης και να αναπτύξουν πρωτοβουλίες.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η μέθοδος και τα μέσα διδασκαλίας πρέπει να εναρμονίζονται με τη διδασκόμενη ύλη.

Σε κάθε ενότητα θα προτείνονται ποικίλες δραστηριότητες, με τις οποίες τα επιμέρους θέματα της ίδιας ή διαφορετικών ενότητων θα παρουσιάζονται συνθετικά και διαθεματικά, όπου υπάρχει η δυνατότητα.

Ο εκπαιδευτικός και οι μαθητές θα έχουν τη δυνατότητα να επιλέγουν τις κατάλληλες κάθε φορά δραστηριότητες με τις οποίες θα προσεγγίζουν την κάθε θεματική.

Τα είδη των δραστηριοτήτων που προτείνονται στη Μελέτη Περιβάλλοντος ενδεικτικά είναι:

- Παρατήρηση, περιγραφή, ερμηνεία της λειτουργίας του φυσικού και κοινωνικού περιβάλλοντος
- Έρευνα για τη διαπίστωση ενός προβλήματος και αναζήτηση προτάσεων και λύσεων για την αντιμετώπισή του
- Επισκόπηση απόψεων
- Συλλογή πληροφοριών από ειδικούς
- Ολοκληρωμένα σχέδια εργασίας (projects)
- Μελέτη περίπτωσης.
- Παιχνίδια ρόλων
- Δραστηριότητες προσομοίωσης
- Δραματοποιήσεις και θεατρικά παιχνίδια
- Εργασία σε ομάδες
- Αξιοποίηση πηγών και μέσων απόκτησης γνώσης (βιβλιοθήκες Η/Υ, εργαστήρια, πληροφορίες από ειδικούς)
- Οργανωμένες εκπαιδευτικές περιηγήσεις στο φυσικό ή ανθρωπογενές περιβάλλον
- Μετακίνηση και επιτόπου μελέτη των στοιχείων του περιβάλλοντος
- Εξωσχολικές δραστηριότητες (εκδρομές, επισκέψεις, Μουσειακή Εκπαίδευση κ.λπ.)
- Δράσεις που ενισχύουν την αλληλεπίδραση με την τοπική κοινωνία
- Συμμετοχή των μαθητών σε τοπικά αλλά και διεθνή δίκτυα πληροφοριών και προγραμμάτων
- Αξιοποίηση όλων των μορφών της Τέχνης

4. Μέσα διδασκαλίας

Τα μέσα διδασκαλίας πρέπει να συμβάλλουν στην επίτευξη του σκοπού και των στόχων που τέθηκαν παραπάνω. Διδακτικά εγχειρίδια, αλλά και άλλα διδακτικά υλικά για το μαθητή βοηθούν τον προβληματισμό, την έρευνα, την ευαισθητοποίηση και την απόκτηση σφαιρικής αντίληψης τόσο για το φυσικό όσο και για το κοινωνικό περιβάλλον.

Το πρόσθετο διδακτικό υλικό μπορεί να είναι κάθε μέσο που παρέχεται στο σχολείο, όπως:

- Βιβλία (από τη βιβλιοθήκη του σχολείου ή των μαθητών)
- Διαφάνειες
- Βιντεοταινίες, μαγνητοταινίες
- Χάρτες, άτλαντες, υδρόγειος σφαίρα
- Μακέτες
- Προπλάσματα
- Λογισμικό για τους Η/Υ
- Παιδαγωγικό υλικό από το διαδίκτυο
- Υλικό από τα Μ.Μ.Ε.
- Έργα τέχνης (εικαστικά, μουσικά, κ.λπ)
- Αφίσες.

5. Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της διδασκαλίας κάθε αντικειμένου. Για μια ολοκληρωμένη αξιολόγηση είναι αναγκαίο να καθορίζεται: τι αξιολογείται, πώς αξιολογείται, για ποιο σκοπό αξιολογείται, ποιος αξιολογεί. Η θεματική και μεθοδολογική προσέγγιση του μαθήματος

"Μελέτη του Περιβάλλοντος" ευνοεί τη χρησιμοποίηση εναλλακτικών μορφών αξιολόγησης, όπως είναι οι διαδικασίες κατάκτησης της γνώσης με βιωματικό κυρίως τρόπο και ιδιαίτερα τα σχέδια εργασίας στα οποία παρέχεται η δυνατότητα μελέτης ενός θέματος από διαφορετικές επιστημονικές προοπτικές με έμφαση στην αξιοποίηση των κυριότερων χαρακτηριστικών της διαθεματικής προσέγγισης.

6. Προδιαγραφές βιβλίων και λοιπού διδακτικού

Η δημιουργία διδακτικού υλικού για τη Μελέτη Περιβάλλοντος θα πρέπει να είναι σύμφωνο με τις παρακάτω προδιαγραφές:

Διδακτικό υλικό για τον Μαθητή

Βιβλίο του Μαθητή:

Γενικές προδιαγραφές

Τα βιβλία του Μαθητή για τη διδασκαλία του μαθήματος της Μελέτης Περιβάλλοντος θα πρέπει να ακολουθούν τις γενικές προδιαγραφές για τα βιβλία και επί πλέον να εξασφαλίζουν:

α. Ως προς το περιεχόμενο

Έμφαση στους συσχετισμούς, στους συνδυασμούς και στις αλληλεξαρτήσεις μεταξύ φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, καθώς και στη συνεχή αλληλεπίδραση και στη διαρκή μεταβολή και εξέλιξή τους.

Επιστημονική εγκυρότητα και αξιοπιστία, χωρίς ωστόσο να προσφέρουν τις επιστημονικές γνώσεις αυτούσιες αλλά με τη μορφή της διδάξιμης ύλης, κυρίως μέσα από δραστηριότητες. Έτσι θα γίνονται ευκολότερα αντιληπτές κάποιες δύσκολες έννοιες.

Προτεινόμενες δραστηριότητες οι οποίες θα υποκινούν τους μαθητές να συζητούν για τα διάφορα θέματα, να παρατηρούν, να περιγράφουν να αξιολογούν και να ερμηνεύουν.

Δραστηριότητες που θα απαιτούν πρόσθετο υποστηρικτικό υλικό το οποίο θα εξασφαλίζεται είτε από σχετική έρευνα των μαθητών είτε θα περιλαμβάνεται στο εποπτικό υλικό.

Δραστηριότητες που θα προωθούν την κοινωνικοποίηση των μαθητών.

Την ανταπόκριση στις πολύπλοκες ανάγκες του πλουραλιστικού και διαπολιτισμικού χαρακτήρα της σύγχρονης κοινωνίας.

β. Ως προς τη διάθρωση και τη διάταξη της ύλης:

Κατάλληλη διάρθρωση ώστε να εξασφαλίζεται η συνέχεια στο περιεχόμενο.

Δημιουργία ερεθισμάτων για την αξιοποίηση άλλων πρόσθετων πηγών πληροφόρησης ώστε να οδηγείται ο μαθητής στην αυτενεργό μάθηση.

Διευκόλυνση της μάθησης και της απόκτησης νέων γνώσεων, που αντιστοιχούν στην ηλικία των μαθητών, με ευχάριστο και κατά το δυνατό βιωματικό τρόπο.

Διευκόλυνση και προώθηση της διαθεματικής προσέγγισης, με παράλληλη εξασφάλιση της συνοχής των μαθημάτων σε ένα διεπιστημονικό πλαίσιο.

γ. Ως προς τη διδακτική μεθοδολογία:

Προσέγγιση των εννοιών, γνώσεων, δεξιοτήτων και αξιών σύμφωνη με τη μεθοδολογία που προβλέπεται τόσο από το Δ.Ε.Π.Π.Σ όσο και από το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών της Μελέτης Περιβάλλοντος. Προώθηση, δηλαδή, κατά το δυνατό, της βιωματικής - επικοινωνιακής μεθόδου και των συνθετικών - δημιουργικών εργασιών (projects), είτε ολοκληρωμένων είτε, αν δεν υπάρχει η δυνατότητα, μεμονωμένων σταδίων αυτών.

Μεθοδική και ευρηματική διάχυση της Τέχνης σε όσες ενότητες προσφέρονται.

δ. Ως προς την παρουσίαση τους:

Να είναι ευχάριστα, ελκυστικά, φιλικά προς το μαθητή

και να παρουσιάζουν με τον ευκολότερο δυνατό τρόπο σύνθετες έννοιες.

Ειδικές προδιαγραφές

Στα βιβλία του μαθητή θα πρέπει:

Να ακολουθούνται σταθερά μοτίβα για την παρουσίαση των διαφόρων εννοιών.

Να χρησιμοποιούνται τίτλοι και υπότιτλοι που να αναδεικνύουν με σαφήνεια τις κεντρικές ιδέες του κειμένου.

Να διατάσσεται το κείμενο με τρόπο ο οποίος να στηρίζει τη βιωματική διαδικασία μάθησης.

Να υπάρχει λεξιλόγιο στο τέλος κάθε μαθήματος με τις σχετικές έννοιες, το οποίο θα παρουσιάζεται σε χρωματιστό πλαίσιο, με ενδεικτικές χρήσεις των λέξεων ή φράσεων.

Να υπάρχει πλούσια, σύγχρονη και ποιοτική εικονογράφηση (σκίτσα, έργα τέχνης, φωτογραφικό υλικό και συνδυασμός αυτών τα οποία θα συνοδεύουν τα σύντομα κείμενα).

Το μέγεθος των εικόνων να είναι τέτοιο, ώστε αυτές να είναι ευκρινείς με ζωηρά χρώματα για να διευκολύνεται έτσι τη μάθηση.

Κάτω από τις εικόνες να υπάρχουν πάντα λεζάντες.

Να περιλαμβάνει σύγχρονο και ελκυστικό φωτογραφικό υλικό. Φωτογραφικό υλικό και εικονογράφηση πρέπει να καλύπτουν στις πρώτες δύο τάξεις το 70-95% κάθε σελίδας, ενώ στις Γ' και Δ' τάξεις τουλάχιστον το 50%.

Σε κάθε ενότητα να παρουσιάζονται, σε ξεχωριστό πλαίσιο, οι λέξεις κλειδιά και οι νέοι όροι (όπου και όταν χρειάζονται) με διαφορετική γραμματοσειρά από το υπόλοιπο κείμενο.

Το μέγεθος των τυπογραφικών χαρακτήρων του βιβλίου και το ύψος του διάστιχου να είναι συμβατά με την ηλικία των μαθητών στους οποίους απευθύνεται.

Η οικογένεια των χαρακτήρων που χρησιμοποιείται να είναι ευανάγνωστη και η διαβάθμιση του μεγέθους των χαρακτήρων στους υπέρτιτλους, τίτλους και υπότιτλους να είναι ορθολογική.

Η χρήση στοιχείων εντυπωσιασμού (διαφορετικά και έντονα χρώματα, πλάγια, έντονα γράμματα κ.λπ.) να γίνεται με φειδώ και με κριτήριο την εξυπηρέτηση των διδακτικών αναγκών.

Οι λέξεις "κλειδιά" και οι νέοι όροι να γράφονται σε γραμματοσειρά comics, μεγέθους συμβατού με την ηλικία των μαθητών στους οποίους απευθύνεται το βιβλίο.

Τα βιβλία θα πρέπει να έχουν μέγεθος 150 - 170 σελίδες.

Η χρησιμοποιούμενη γλώσσα πρέπει να είναι η κοινή νεοελληνική.

Τετράδιο εργασιών.

Το Τετράδιο Εργασιών πρέπει να περιέχει φύλλα δραστηριοτήτων, που θα αντιστοιχούν σε κάθε ενότητα που επεξεργάζεται στην τάξη, να έχει μέγεθος 58x86 (σύμφωνα με τις προδιαγραφές του Ο.Ε.Δ.Β) και να μην ξεπερνά τις 50 σελίδες.

Οι δραστηριότητες που θα περιλαμβάνονται σ' αυτό θα πρέπει να είναι συμβατές με τη μεθοδολογία, έτσι όπως παρουσιάζεται τόσο στο Δ.Ε.Π.Π.Σ όσο και στο Πρόγραμμα Σπουδών της Μελέτης Περιβάλλοντος και να είναι διαφόρων τύπων όπως: Δημιουργικότητας, Αναζήτησης και επεξεργασίας πληροφοριών, Κριτικής σκέψης, Εφαρμογής.

Φάκελος με φύλλα αξιολόγησης:

Τα φύλλα αξιολόγησης απευθύνονται στο μαθητή.

Το περιεχόμενό τους θα πρέπει να είναι συμβατό με τη μεθοδολογία και την αξιολόγηση, έτσι όπως προβλέπεται να γίνεται, στο Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών της Μελέτης Περιβάλλοντος και να αξιοποιεί ποικίλες τεχνικές.

Τα φύλλα αξιολόγησης θα πρέπει να έχουν μέγεθος 58x86 (σύμφωνα με τις προδιαγραφές του Ο.Ε.Δ.Β) και να καλύπτουν όλες τις ενότητες του βιβλίου του μαθητή. Κάθε φύλλο αξιολόγησης θα πρέπει να είναι μέχρι 2 σελίδες.

Διδακτικό υλικό για τον Δάσκαλο

Βιβλίο του Δασκάλου

Θα πρέπει να περιλαμβάνει:

Εισαγωγικό κείμενο με γενικές πληροφορίες για τη δομή και την οργάνωση της ύλης στο βιβλίο του μαθητή.

Εισαγωγικό κείμενο για τη φιλοσοφία του μαθήματος και των μεθοδολογικών προσεγγίσεων που προτείνονται (διαθεματικότητα, σχέδια προγραμμάτων, projects κλπ.).

Εισαγωγικό κείμενο (στόχοι, μεθοδολογία κ.λπ.) για κάθε ενότητα του βιβλίου του μαθητή.

Προτεινόμενες δραστηριότητες, πέραν του βιβλίου και του τετραδίου εργασιών, με έμφαση στη διαθεματικότητα και προτεινόμενα ολοκληρωμένα σχέδια εργασίας.

Θέματα που προσφέρονται για περαιτέρω συζήτηση και επεξεργασία.

Διευκρινίσεις σε όποια σημεία χρειάζεται για τις μεθοδολογικές προσεγγίσεις.

Οδηγίες και προτάσεις για τη αξιοποίηση του εποπτικού υλικού.

Οδηγίες και προτάσεις για την οργάνωση όλων των ειδών των επισκέψεων (επεξεργασία πριν, κατά τη διάρκεια και μετά την επίσκεψη).

Οδηγίες και προτάσεις για την οργάνωση σχολικών εκδηλώσεων και παρουσίαση δράσεων μαθητών στην τοπική κοινωνία.

Τα βιβλία θα πρέπει να έχουν μέγεθος 58x86 (σύμφωνα με τις προδιαγραφές του Ο.Ε.Δ.Β).

Η χρησιμοποιούμενη γλώσσα πρέπει να είναι η κοινή νεοελληνική.

Πρόσθετο πληροφοριακό υλικό για το δάσκαλο, όπου θα περιλαμβάνονται κατάλογοι με προτεινόμενες ηλεκτρονικές και ταχυδρομικές διευθύνσεις (μουσεία, οργανώσεις, υπηρεσίες κ.λπ.) που μπορούν να υποστηρίξουν και να εμπλουτίσουν το μάθημα.

Εποπτικό υλικό:

Τα βιβλία πρέπει να συνοδεύονται από εποπτικό υλικό που θα είναι στη διάθεση του εκπαιδευτικού και θα περιλαμβάνει:

Εκπαιδευτικό λογισμικό (ανάπτυξη βασικών εννοιών), παιδαγωγικό υλικό από το διαδίκτυο, υλικό από τα Μ.Μ.Ε. έργα τέχνης, διαφάνειες και αφίσες με φωτογραφικό υλικό, βιντεοταινίες, βιβλία με σχετικό πληροφοριακό υλικό, κασέτες μουσικής, λογοτεχνικές αναφορές, χάρτες, προπλάσματα.

Κατάλογο με πληροφορίες (π.χ. ταχυδρομικές και ηλεκτρονικές διευθύνσεις κ.ά.) απ' όπου μπορεί να αντληθεί πρόσθετο χρήσιμο υλικό.

Η ισχύς της απόφασης αυτής αρχίζει από τη δημοσίευσή της στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Με την έναρξη ισχύος των διατάξεων αυτής καταργούνται οι Γ2/5051α (ΦΕΚ1366 τ. Β'18.10.2001), Γ2/5051β (ΦΕΚ1373 τ. Β'18.10.2001), Γ2/5051γ (ΦΕΚ1374 τ. Β'18.10.2001), Γ2/5051δ (ΦΕΚ1375 τ. Β'18.10.2001), Γ2/5051ε (ΦΕΚ1376 τ. Β'18.10.2001) Υπουργικές Αποφάσεις.

Αθήνα, 28 Φεβρουαρίου 2003

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΠΕΤΡΟΣ ΕΥΘΥΜΙΟΥ

ΑΠΟ ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ